τέσσαρα ἰσότιμα (καί, ἂν θέλῃς, ἰσοτιμότατα) πατριαρχεῖα καὶ ἡ Κύπρος ἡ αὐτοκέφαλος, αὐτὸς λέγω ὁ μισόχριστος καὶ βάρβαρος ἐκεῖνος δυνάστης, ἀπέκοψέ ποτε πολλὰς ἢ κἂν μίαν ἐπαρχίαν ἀπό τινος τῶν πατριαρχικῶν; ἢ κατηνάγκασέ ποτε τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα παρανομήσῃ τι τοιοῦτο καταπατήσασα τοὺς ἁγίους τῶν Συνόδων κανόνας; Οὐδέποτε! Τοῦτο κατέπραξε περὶ τὰς εὐαγεστάτας καὶ Ἀποστολικὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μόνη ἡ Ὑψηλὴ Ἀντιβασιλεία· ἥτις ἑτερόθρησκος μὲν οὖσα καὶ ξένη τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὅμως ἐπαγγελλομένη χριστιανισμόν, ἐφάνη παρὰ τὸν Μωαμεθανὸν ὠμοτέρα, διαῤῥήξασα διὰ τῶν ἀξίων ἑαυτῆς ὀργάνων τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς ἁγίας αὐτῆς Μητρός, ὅπως ἀποβῇ λόγῳ μὲν αὐτόνομος, ἔργῳ δὲ δούλη καὶ αἰχμάλωτος τῶν ψυχολέθρων τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας σκοπῶν. Καλὰ ταῦτα εὑρίσκεις καὶ κανονικά, φίλε τῆς ἀληθείας Ὑπομνηματογράφε;

Οὐχ ὑπῆρχε (λέγεις) οὐδέποτε εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἡ πνευματικὴ ἐξουσία εἰς ἑνὸς ἐπισκόπου χεῖρας συγκεκεντρωμένη· καὶ λέγεις ἀληθῆ. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ κέντρου τινὸς μεταφορικώτερον ἐπεμνήσθης, ἔπρεπεν ὑποσημειῶσαι καὶ τὴν ἐφεξῆς παρατήρησιν· ὅτι καὶ τὰ πρὸς ἄλληλα ἰσότιμα πατριαρχεῖα, καὶ ἡ Κύπρος ἡ αὐτοκέφαλος, καὶ πᾶσα ἄλλη πανταχοῦ τῆς γῆς αὐτονομουμένη Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ἀνέκαθεν καὶ ἤδη πάντοτε θεωροῦσι τὸν θρόνον τὸν Οἰκουμενικὸν ὡς κέντρον ἑνότητος, πρὸς ὃν ἀνάγκης τυχούσης ἀπευθύνονται πᾶσαι αἱ αὐτόνομοι ἐκκλησίαι, προβάλλουσαι τὰς περὶ δογμάτων ἢ κανονικῶν τινων ἀναγκαίων διατάξεων προσπιπτούσας περιστάσεις. Ναί, κύριε! Ἐκεῖνος ὁ Ἀποστολικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος (ὃν οὐ δι' ὅλου τοῦ Ὑπομνήματος οὐδ' ἅπαξ κἂν ἠξίωσας ὀνομάσαι Οἰκουμενικὸν! ἐπειδὴ μετὰ τοὺς τυράννους Βασιλίσκους καὶ Φωκᾶς καὶ ἄλλους πολεμίους καὶ παλαιοὺς καὶ νεωτέρους, προσαῤῥάξαντας τὰς κακὰς αὐτῶν κεφαλὰς εἰς τοῦ Οἰκουμενικοῦ τούτου θρόνου τὰ ἀδαμάντινα προνόμια, ἔμελλον ταῦτα πολεμηθῆναι καταφρονούμενα καὶ ὑπὸ σοφῶν τινων Σχεδιογράφων εἰς τὰς ἐσχάτας ταύτας ἡμέρας!). Ἐκεῖνος ὁ θρόνος ὁ Οἰκουμενικὸς ἐτιμήθη ὑπὸ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων, ὡς ἔξοχος θησαυροφύλαξ καὶ ἀρχιταμίας τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν διαταγῶν. Ἐκεῖνον τὸν θρόνον ἐσεβάσθησαν τοσοῦτοι ἀοίδιμοι καὶ ὀρθόδοξοι Αὐτοκράτορες, τιμῶντες τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ὡς εὐμενεστάτην μητέρα πάσης τῆς

Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Εἰς ἐκεῖνον τὸν θρόνον συνήχθησαν αἱ ἑπτὰ Οἰκουμενικαὶ θεόπνευστοι Σύνοδοι· καὶ εἰς ἐκείνου τοῦ θρόνου τὴν ἐξαρχίαν ἀνήκουσι καὶ ἡ Νίκαια καὶ Χαλκηδὼν καὶ ἡ Ἔφεσος, αἱ ἀείμνηστοι Μητροπόλεις καὶ καθέδραι τῶν θεοπρόπων ἐκείνων καὶ οἰκουμενικῶν ἀμφικτυόνων καὶ παμπρυτάνεων τῆς αἰωνίου ἀληθείας. Εἰς ἐκεῖνον τὸν θρόνον, καὶ οὔτε εἰς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην (ἐφ' ὅσον ηὐσέβει) οὔτ' εἰς ἄλλην οὐδεμίαν ἐκ τῶν ἄλλων τριῶν εὐαγεστάτων Πατριαρχικῶν ἐκκλησιῶν ἠθέλησε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἵνα καταγραφῶσιν αἱ ἀθάνατοι πλάκες τῶν θεσμῶν καὶ διατάξεων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἀντιπροσωπεύει πανσεβάστως ἡ Μεγάλη τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησία. Ἐκεῖ, τέλος, ἐκεῖ συνετρίβησαν καὶ συντριβήσονται δι' αἰῶνος τοσαῦται κάραι καὶ σοφῶν καὶ ἰσχυρῶν πανταχόθεν προσβαλόντων κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐχθρῶν. Ζῇ Κύριος! καὶ ἡ βουλὴ αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα· αἱ δὲ βουλαὶ τῶν ἀνθρώπων μάταιαι καὶ δύστηνοι καὶ καπνοῦ σκιᾶς οὐτιδανώτεραι. Ἀλλὰ μὴ πλέον περὶ τούτου μακρολογῶμεν δυσαρεςοῦντες τὸν ἀντοικουμενικὸν Ὑπομνηματογράφον, μεταβαίνωμεν δὲ εἰς τὴν δευτέραν τῶν δύω τῶν μ ε γ ί σ τ ω ν ἀ λ η θ ε ι ῶ ν.

Β) (λέγει) «Ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν προνομίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτονομίας οἴκοθεν ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἀπό τινος πραγματικῆς ἀφορμῆς, π ρ ὸ π ο λ λ ῶ ν ἤ δ η ἐ τ ῶ ν τ ε τ ε λ ε ι ω μ έ ν η ς· ἔπειτα δὲ λίαν ὀψὲ καὶ μετὰ πολὺν χρόνον ἐ π ε κ υ ρ ώ θ η σ α ν ὑ π ὸ τ ῶ ν ἄ λ λ ω ν ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν ἢ π ο λ ι τ ι κ ῶ ν δ ι ο ι κ ή σ ε ω ν». Ἀπαντῶμεν.

Ταύτην τὴν ἀλήθειαν λοξὰ μὲν κατεῖδε, λοξότερα δ' ἐξέφρασε καὶ λίαν σκοτεινῶς ὁ Ὑπομνηματογράφος· διότι οὐδὲν ἐκ τῶν ἀνωτέρω προμνημονευθέντων ὑπ' αὐτοῦ παραδειγμάτων ἐπικυροῖ τὴν ψευδαλήθειαν ταύτην. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὑπῆρχεν ἀναγκαία καὶ ταύτης ἡ θεωρία· διότι ἐξ αὐτῆς συνάγεται ὅτι, καθὼς τῶν ὀνειροπληθέντων τούτων προνομίων τὸ πλεῖστον μέρος οἴκοθεν λαβόντα τὴν πραγματικὴν ἀρχήν, ἔπειτα καὶ παρὰ πάντων ἐπεκυρώθησαν, οὕτω καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἡ ἀνεξαρτησία αὐτόματος γεννηθεῖσα πρὸ χρόνων (ἂν καὶ μὴ πολλῶν, ἀλλ' ὅμως πονηρῶν) ἐκ πράξεως ἤδη τετελειωμένης (τῆς ἀνωτέρω καταψευσθείσης, ὡς ἐκ τοῦ πρώτου δῆθεν τῆς ἐπαναστάσεως ἔτους πανδημεὶ καὶ παγκληρεὶ διεκήρυξαν οἱ Ἕλληνες τελείαν ἀποστασίαν ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ!), κυρωθήσεται, τέλος, πανηγυρικῶς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἢ ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν

ἢ πολιτικῶν (διότι εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Σχεδιογράφου οὐδὲν διαφέρει, εἴτε ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ κυροῦται καὶ γνωρίζεται μιᾶς τινος ὁμοδόξου Ἐκκλησίας ἡ ἀνεξαρτησία, εἴτε καὶ ὑπὸ μόνης τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, καὶ ταύτης, ἂν τύχῃ, ἑτεροδόξου, ὡς ἡ τῆς Βαυαρικῆς τριανδρίας!). Καὶ οὕτω λοιπὸν ἡ ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησία κατακτήσεται δορίκτητα τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἀνεξαρτησίας, καὶ ταῦτα ἀπαράλλακτα, καθὼς ἐσχεδιάσθησαν ὑπὸ τῆς σοφῆς ἐπιτροπῆς καὶ κατεθεσπίσθησαν εἰς τὸ Κατασατικόν!! Ἀλλ' ὦ μέλεοι Σχεδιογράφοι! ἡ μὲν μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ τοσαῦτα διὰ τοσούτων αἰώνων καὶ δι' ὅλης τῆς ἐπαναστάσεως ὑπομείνασα γενναίως ὑπὲρ τῆς φίλης Ἑλλάδος, αὕτη μὲν καὶ μετ' αὐτὴν τὴν βιαίαν ἀποσκίρτησιν τοσαύτην ἐπιδειξαμένη στοργὴν καὶ ἀνεξικακίαν, συμπονεῖ μὲν καὶ οἰκτείρει τὰ πάθη τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καὶ ταύτην ἐγκαρδίως ποθεῖ πολὺ πρὸς σωτηρίαν χαριζομένη· καὶ αὕτη δὲ πάλιν πρὸς ἐκείνην ὡς θυγάτηρ πιστὴ πρὸς μητέρα φιλόστοργον ἀποβλέπει· ὥστε καὶ πάλιν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν αὐταῖς Πνεύματος συναφθήσονται πρὸς ἀλλήλας αἱ Ἐκκλησίαι κατὰ τὸ πρέπον, πρὸς καταρτισμὸν τῶν πιστῶν· «Οἶδασι γὰρ (ὡς εἶπε τῶν ἁγίων Συνόδων τὸ πνεῦμα) τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀβίαστον τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν πάντοτε διατηρεῖν· ἵνα μὴ τῶν πατέρων οἱ Κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱεραρχίας προσχήματι ἐξουσίας τύφος κοσμικῆς παρεισδύηται. Οὐδ' ἂν λάθοιεν ἀμφότεραι τὴν ἐλευθερίαν ἀπολέσασαι, ἣν αὐταῖς ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτὴς» (Γ. Συνόδ. καν. η). Ὅσοι δὲ τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας σῶμα ἐσπούδασαν διαῤῥῆξαι, διορύξαντες μεταξὺ τῶν δύω τούτων Ἐκκλησιῶν χάσμα διαιρέσεως καὶ λάκκον ἀπωλείας, ἐματαιώθησαν ἐν τῇ πονηρίᾳ αὐτῶν, ἀποπλανηθέντες κατόπιν τῶν παλαιῶν τῆς μιᾶς καὶ ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐπιβούλων καὶ ἀποσχιστῶν. Καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα. Τὸν δὲ φιλόσοφον Ὑπομνηματιστὴν ὑπενθυμίζομεν ὅτι καὶ πρότερον ἀπεδείξαμεν· Ὅτι οὐδαμοῦ οὐδεμία ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, πρότερον εἰς πατριαρχικὸν ὑποκειμένη θρόνον, οὐδέποτε ἀνέλαβεν ἀφ' ἑαυτῆς τὴν αὐτονομίαν, οὐδ' εὑρέθη ποτὲ κράτος πολιτικὸν ἐπικυρῶσαν τοιαύτην αὐτεξουσίως σφετερισθεῖσαν αὐτονομίαν εἰς ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Πᾶσαι αἱ ἀρχιεπισκοπαί, ὅσαι ψήφῳ συνοδικῇ καὶ βασιλικῇ διαγνώσει ἀνέλαβον ἔκπαλαι τὰ προνόμια τῆς ἀνεξαρτησίας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ὅλαι ἦσαν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπικράτειαν τῆς ἀχανεστάτης μο-

ναρχίας τῶν Ὀρθοδόξων Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων. Ὅσαι δὲ μετὰ τὴν ταύτης πόρθησιν μετέπεσαν εἰς ἄλλα Κράτη χριστιανικὰ (ὡς ἡ τοῦ Πεκίου εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν), συνεπέφερον μεθ' ἑαυτῶν πρόπαλαι ὁσίως καὶ κανονικῶς θεσμοθετηθέντα τὰ τῆς αὐτονομίας πρεσβεῖα, καὶ οὐδαμοῦ οὐδεμία ὁμόδοξος ἢ ἑτερόδοξος βασιλεία ἢ Ἀντιβασιλεία ἐκαινοτόμησεν ἐκ τῶν μὴ ὄντων τοιαῦτα πρεσβεῖα, ἀγνοούσης καὶ μάλιστα καθυβριζομένης τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ εὐρύστερνον Κράτος τῆς ὀρθοδόξου Ῥωσσίας, αὕτη πάλιν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία καθιέρωσε κανονικῶς τὸν πρῶτον ἁγιώτατον τῆς Γραικορωσσικῆς Ἐκκλησίας πατριάρχην (ἀναπληροῦσα τὸν τόπον τοῦ ἀποσχισθέντος Ῥώμης), βασιλεύοντος καὶ συνεπικυροῦντος βασιλέως θεοστέπτου καὶ διαδόχου τῆς εὐσεβείας τῶν ἀειμνήστων Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ἴδωμεν καὶ τὰ ἑφεξῆς τοῦ Ὑπομνήματος·

Σελ· 28. Ces vérités etc.

«Αὗται (λεγει) αἱ ἀλήθειαι (!!) οὐκ ἔλαθον οὔτε τοὺς Συντάκτας τοῦ Σχεδίου» (καὶ πῶς ἠδύναντο διαλαθεῖν αὐτοὺς τοιούτους ὄντας, καὶ πρὸς τοιαῦτα ἐκλελεγμένους ὑπὸ τῆς ἐξουσίας;), «οὔτε τοὺς ἐπισκόπους, ὧν τὴν γνώμην ἠρώτησεν ἡ Κυβέρνησις» (καὶ οὓς οἱ τοῦ Σχεδίου Συντάκται κατήχησαν), «μετοχετεύοντος τὴν ἐρώτησιν τοῦ κυρίου Τρικούπη· καὶ λοιπὸν ἔδοξε τούτοις ἅπασιν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Κυβέρνησις ἀφικομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα εὗρηκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου πρᾶγμα διπλοῦν ἤδη τετελεσμένον» (τουτέστι τὴν προδιαγραφεῖσαν παντελῆ τῆς Ἐκκλησίας ἀναρχίαν, καὶ τὴν ἤδη προϋφεσῶσαν ἀνεξαρτησίαν), «ὤφειλεν, ἵνα δραξαμένη τοῦ διπλοῦ τούτου πράγματος διευθύνῃ τοῦτο πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς κοινῆς ὠφελείας· τουτέστιν ὤφειλεν ἐντεῦθεν μὲν τὴν προϋπάρχουσαν ἀνεξαρτησίαν περιβαλεῖν τὸ κῦρος τὸ βασιλικὸν διὰ πανηγυρικῆς διακηρύξεως, ἑτέρωθεν δ' ἐπιβαλεῖν τέλος εἰς τὴν ἀναρχίαν, καταστήσασα ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν»! Ἀπαντῶμεν.

Οὔτε διπλοῦν οὔτε μοναπλοῦν οὔτε κλασματῶδες πρᾶγμα (καθὼς λέγει), καὶ τοῦτο τετελεσμένον, ἢ ἡμιτέλεστον, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἠργμένον εὗρηκεν ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου. Ἀνεξαρτησία οὐχ ὑπῆρχε, διότι ταύτην οὐδέποτε τὸ ἔθνος ἐψήφισε· κἂν ἐξ ὑποθέσεως ἐψήφισε, πάλιν χωρὶς συγκατανεύσεως (ἢ κἂν τῆς ἐξοντώσεως) τοῦ (ἀφ' οὗ ἔμελλεν ἀποχωρίζεθαι) κυριάρχου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, οὐκ ἠδύνατο οὔτε ὑπάρχειν, οὔτε κἂν λέγεσθαι ἀνεξαρτησία

πραγματικῶς τετελεσμένη (καθὼς τελεολογεῖ!). Ἀναρχία τῆς Ἐκκλησίας οὐχ ὑπῆρχε· διότι οὐδ' ἐκκλησία ὅλως ὑπῆρχεν εἰς ἓν σύστημα συγκεφαλαιουμένη κατὰ τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος· αἱ δὲ κατὰ τόπους ἐπισκοπαὶ καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ διῳκοῦντο ὑπὸ τῶν κανονικῶν ἐπισκόπων, ἢ τοποτηρητῶν, ἐπιστατούσης ὁπωσδήποτε καὶ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Τί λοιπὸν διπλάζεις καὶ τριπλάζεις, Ὑπομνηματογράφε, τὸ ἀνύπαρκτον τοῦτο πρᾶγμα ἢ πλάσμα; Λέγε μᾶλλον τὴν ἀλήθειαν. Πέντε λογιώτατοι Σχεδιογράφοι, κολακεύοντες καὶ ἐνισχύοντες τοὺς δειλοὺς τῆς Ἀντιβασιλείας σκοπούς, ἀνεκομβώθησαν καὶ ἔκοψαν καὶ ἔρραψαν καὶ συνετέλεσαν τοῦτο τὸ δρᾶμα τὸ καλόν! τὴν ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου διακοπὴν τῆς πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἀναφορᾶς καὶ σχέσεως τῶν τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησιῶν παραστήσαντες εἰς τὴν ἀλλόφυλον Ἀντιβασιλείαν ὡς ἀνεξαρτησίας εἴδωλον, περιέβαλον εἰς αὐτὸ τὴν πορφύραν τοῦ βασιλικοῦ κύρους, καὶ περιέθηκαν τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας τὴν κίδαριν, καὶ περιέστησαν περὶ αὐτὸ τοὺς παρατυχόντας Ἀρχιερεῖς ἐξεστηκότας, ἠπατημένους, δεδακρυσμένους, τοὺς δὲ καὶ ὁμοφρονοῦντας (δραπέτας τινὰς ὀλίγους καὶ πονηρούς), καὶ τούτους πάντας γονατίσαντας καθυπέταξαν αὐτῶν τὸν αὐχένα μετ' αὐτῶν τῶν θείων Εὐαγγελίων καὶ Κανόνων ὑπὸ τοὺς πόδας στεφανηφόρου τοῦ τῆς ἀνεξαρτησίας εἰδώλου, καὶ ἠνάγκασαν ἵνα κράζωσι πρὸς τὸ ἔθνος, «Οὗτοι οἱ θεοί σου υἱοὶ Ἰσραήλ»!

Τοιοῦτο ἐγένετο τὸ πρᾶγμα τοῦτο, φίλε τῆς ἀληθείας Ὑπομνηματιστά, καθὼς μετ' ὀλίγον ἐξ αὐτῶν σου τῶν ἱστορικῶν φανήσεται λόγων. Σὺ δὲ, ὦ γενναῖε, πῶς οὐκ ἠρυθρίασας τοιαῦτα τερατολογῶν; «Ἔδοξε, λέγεις, τούτοις ἅπασι»! ποίοις τούτοις; τοῖς Σχεδιογράφοις καὶ τοῖς ὀλίγοις ἐρωτηθεῖσιν ἐπισκόποις; Παράδοξον πρᾶγμα! τὴν ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων ἀνεξαρτητίαν, ὑπὲρ ἧς ἐπαναστάντες ἠγωνίσθησαν, μόλις μετὰ τοσούτους χρόνους καὶ τοσούτους ἀγῶνας, μόλις ἔδοξεν εἰς τρεῖς κραταιὰς τὰς Συμμάχους δυνάμεις, ἵνα πραγματοποιήσωσι, καὶ περιβάλωσιν εἰς αὐτὴν κῦρος καὶ κράτος πολιτικόν, ἀνακηρύξασαι νέον καὶ νόμιμον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, συναινέσει καὶ ὑπογραφῇ τοῦ προτέρου, καί τοι παρανόμου, ἀλλ' ὅμως παλαιοῦ καὶ κυρίου τῆς χώρας ἡγεμόνος· τὴν δὲ πεπλασμένην ἀνεξαρτησίαν τῶν τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησιῶν ἤρκεσαν ὀλίγοι τοῦ Βασιλείου ὑπήκοοι καὶ ὑπηρέται (καὶ τούτων οἱ πλεῖστοι πρόσφυγες, ἔξωθέν ποθεν συρρεύσαντες εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ ἐπιουσίου

ἄρτου θηρευταὶ!), ἤρκεσαν, λέγω, οἱ τοιοῦτοι καὶ τοσοῦτοι, ἵνα περιβάλωσιν αὐτὴν δυνάμει τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας αὐθεντίαν καὶ κῦρος πνευματικόν, καταστήσαντες ὑπερτάτην ἀρχὴν ἐκκλησιαστικὴν διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, χωρὶς μηδεμιᾶς εἰδήσεως καὶ συγκατανεύσεως μήτε τῶν ἄλλων ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν, μητὲ κἂν αὐτῆς τῆς, εἰς ἣν ἀνῆκον κανονικῶς αἱ τῆς Ἑλλάδος ἐκκλησίαι, πνευματικῆς ἀρχῆς! Ἀράγε (σὲ αὐτὸν, ὑπομνηματογράφε, πρῶτον ἐρωτῶ, καί μοι λέγε τὴν ἀλήθειαν!), ἆρά γε οὐ φαίνονται οἱ Κύριοι οὗτοι, ὅτι διῴκησαν τὰ τῆς Ἑλλαδος ἐκκλησιαστικά, ὡς ἄν τινες πνευματικοὶ δορικτήτορες, ἐμπηδήσαντες εἰς αὐτὸ τὸ θυσιαστήριον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἐφόδου νομοθέται καὶ δεσπόται ἱεροτύραννοι; ὦ τοὺς αὐτοχειροτονήτους ἱεροφάντας! Τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐμόρφωσαν καὶ ἐτύπωσαν αὐτεξουσίως, ὡς ἐὰν ἀνεκάλυψαν καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν αὐτῆς Ἐκκλησίαν νέαν τινὰ χώραν εἰς ἄγνωστόν τινα γωνίαν τῆς γῆς! ἤ ὡς ἄν τινα νεοπαγῆ νῆσον αὐτομάτως ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναφυσηθεῖσαν, ὅπου οἱ πρῶτοι πήξαντες τὴν κτητορικὴν σημαίαν τῆς ἑαυτῶν δυναστείας ἔχουσιν ἔπειτα τὸ δικαίωμα ἵνα διοικήσωσιν αὐτὴν τά τε ἄλλα καὶ θρησκευτικῶς, ὅπως ἂν κρίνωσι συμφέρον εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐπιστήμην! Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ τῆς Ἑλλάδος ἐκκλησιαστικὴ ἀνεξαρτησία ἐφόρεσε τὸ κῦρος τὸ βασιλικόν! «ἄκουε! σίγα»!

Σελ. 29—32. La Regence etc.

«Ἡ Ἀντιβασιλεία (λέγει) ἠθέλησεν ἵνα πληροφορηθῇ περὶ τῆς γνώμης τῶν Ἐπισκόπων ἔτι βεβαιότερον» (πανθαύμαστος ἀκρίβεια! Ὅλον τὸ ἔθνος εἶχεν ἤδη κεκηρυγμένην πολλάκις καὶ πρὸ πολλοῦ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν, τὸ πρᾶγμα ὑπῆρχεν ἤδη προϋφεστὼς καὶ ζῶν καὶ τέλειον καὶ τετελεσμένον· καὶ Σχεδιογράφοι ἐσχεδιογράφησαν, καὶ ὑπουργοὶ ἐπεκύρωσαν, καὶ τῶν ἐπισκόπων οἱ ἐπισημότατοι συνεψήφισαν· καὶ ὅμως ἡ ὑψηλὴ Ἀντιβασίλεία θέλει βασιμωτέραν πληροφορίαν! μὴ γὰρ ὑπῆρχε περὶ μικρῶν αὐτῆς ἡ σπουδή;) «Ὅθεν συνεκάλεσεν ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους» (ἀκούεις; μὴ φοβηθῇς μηδεμίαν δογματικὴν καινοτομίαν περὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν! ταύτης μόνον ἡ ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀνεξαρτησία μέλλει πανηγυρισθῆναι πρὸς εὔκλειαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων! Ὅσαι δὲ Καθολικορωμάνων Ἐκκλησίαι, ὑπηκόων καὶ αὐτῶν τοῦ Βασιλείου, εὑρίσκονται εἰς διαφόρους

χώρας τῆς Ἑλλάδος, αὗται παρεβλέφθησαν πάλιν ὑποκειμέναι πνευματικῶς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πάπα· διότι οὐκ ἐκρίθησαν ἄξιαι τῆς ἰδίας αὐτονομίας!) «ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους καὶ ἀρχιεπισκόπους τοῦ Βασιλείου» (ἤγουν ὅλους τοὺς ἐν τῷ Βασιλείῳ παρατυχόντας, καὶ κανονικούς, ἔχοντας ἐπισκοπάς, καὶ μὴ κανονικοὺς, τουτέστιν ἐπήλυδας καὶ πρόσφυγας, μητ' ἐπισκοπὰς ἔχοντας, μήτε ἄλλο μηδὲν δικαίωμα περὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, τινὰς δὲ καὶ πολὺ μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ ἀγῶνος ὕστερον ἐπεισπεσόντας, οἷον τὸν πρώην Ἡλιουπόλεως Ἄνθιμον, τὸν πρώην Σηλυβρίας Μακάριον, τὸν πρώην Ἐλασσῶνος Σαμουὴλ, τὸν Χίου, τὸν Βελιγραδίου, κτλ. διότι ἐχρειάζετο ὄχλος ἐπισκόπων εἰς τὴν, ὡς ὀψόμεθα ἐφεξῆς, ἀλλόκοτον καὶ εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Ἐκκλησίας μοναδικὴν ταύτην σύνοδον!) «Ὡς δὲ συνῆλθον εἰς Ναυπλίαν, συνελεύσεως γενομένης ἐξεπίτηδες» (καὶ εἰς ἐπισημότατον τόπον, τὸ γραφεῖον τοῦ Γραμματέως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν!) «ἐν ἔτει 1833, μηνὶ Ἰουλίῳ 15/27!» (Οἴμοι τῆς διπλαρίθμου ταύτης ἡμέρας, τῆς ἀρχεκάκου καὶ ἀποφράδος! ἀπόλοιτο ἐκ τῆς τῶν αἰώνων σειρᾶς!), «ἀνέφερεν εἰς τοὺς ἐπισκόπους ἡ Ἀντιβασιλεία διὰ τοῦ κυρίου Τρικούπη, Γραμματέως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἔχοντος συμπαρεστῶτας καὶ τοὺς δύω τῆς Γραμματείας συμβούλους» (τοὺς Κ. Κ. Σχινᾶν καὶ Σκαρλάτον), «τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πρότασιν» (τουτέστι τὴν περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας διακήρυξιν, καὶ τὴν διοικητικῆς Συνόδου σύστασιν) «ἁπλούστατα ἐκπεφρασμένην!» (Ἁπλούστατα καὶ συντομώτατα! καταλαμβάνομεν τοῦτο, διότι ποῦ συνέφερεν ἡ ἀκριβὴς αὐτῆς διασάφησις καὶ ἔκθεσις κατ' ἄρθρα καὶ κεφάλαια, ὁποία ὕστερον ἐξήστραψεν ἐξαίφνης εἰς τὸ Καταστατικόν! Ἔχεις, ἀναγνῶστα, ταύτην τὴν ἁπλουστάτην ἔκφρασιν γλαφυρῶς ἐκδεδομένην ἐν τῇ τῆς Κυβερνήσεως Ἐφημερίδι 1833. Ἀριθ. 23. σελ. 174. Ὅπου μανθάνεις καὶ ὅτι ὁ Κ. Τρικούπης ὁ Γραμματεὺς μετὰ τῶν δύω ῥηθέντων συμβούλων ἦσαν «ἤδη καὶ διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ὠνομασμένοι ἐπιτροπὴ τῶν δύω συνδιαλέξεων τῶν συγκροτηθησομένων μετὰ τῶν συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων» (διότι ἀμφότεραι γράφονται ἀπαραλλάκτως αἱ μετοχαὶ) «μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων τοῦ Κράτους».—Ποίας δὲ συνδιαλέξεις συνεκρότησαν ἡ ἐπιτροπὴ καὶ ἡ ὁμήγυρις; οὐδεμίαν βλέπομεν οὐδαμοῦ ἐκδεδομένην, οὔτε τὸ Ὑπόμνημα ἱστορεῖ· καὶ φαίνεται ὅτι συνεφώνησαν ἀμφότερα τὰ μέρη εὐκολώτατα· διότι ἀμφότερα ἐπραγματεύοντο περὶ

ὑφετερίσεως ξένου δικαιώματος, ἀπόντος τοῦ κυριάρχου!). «Οἱ δὲ συνελθόντες Ἀρχιερεῖς (λέγει) παρεκάλεσαν τοὺς περὶ τὸν κυρίον Τρικούππην, ὅπως ἀναχωρήσωσι καὶ δῶσιν εἰς αὐτοὺς εὐκαιρίαν, ἵνα συσκεφθῶσι περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου πράγματος. Καὶ ἀνεχώρησαν οἱ ἄνδρες περὶ ὥραν δεκάτην πρὸ μεσημβρίας. Τετάρτη δὲ ὥρᾳ μετὰ μεσημβρίαν» — (ἔξ λοιπὸν ὁλοκλήρους ὥρας ἐβουλεύοντο βαθέως οἱ Ἀρχιερεῖς περὶ τοῦ προβλήματος!) «μετακαλέσαντες οἱ Ἀρχιερεῖς τοὺς περὶ τὸν Γραμματέα ἔδωκαν ἀπόκρισιν ἔγγραφον» (ἣν δηλονότι ἔγραψεν ὁ Κ. Σχινᾶς εἰς τὸ πρωτόκολλον, ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἀνωτέρω ἐφημερίδι) «σύμφωνον κατὰ πάντα μετὰ τῆς γνώμης τῶν τε τοῦ Σχεδίου συντακτῶν, καὶ τοῦ συμβουλίου τῶν ὑπουργῶν» — (θαυμαστὴ καὶ παναρμόνιος συμφωνία! φαίνεται ὅτι ὅλοι ἔψαλλον τὸ αὐτὸ τραγῴδιον ὑφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μελοποιοῦ πρὸς ἕνα σκοπὸν τετονισμένον!). — «Δύω μόνον λεπτὰς τροπολογίας ἐπρόβαλον οἱ ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, ὧν ἡ ἐπισημοτέρα (α) ὑπῆρχεν ἡ ἐκ μόνων Ἀρχιερέων σύστασις τῆς διοικητικῆς Σνόδου» (διότι οἱ δεσποτικώτεροι, καθὼς φαίνεται, τῶν ἱεραρχῶν ἀπηξίουν τὸ συνεδριάζειν Συνοδικῶς καὶ μετὰ πρεσβυτέρων, καὶ μόνον κατὰ τοῦτο οὐκ ἠνείχετο ἡ ἁγιωσύνη αὐτῶν, ἵνα μιμῆται ἡ Ἑλληνικὴ Σύνοδος τὴν ὡς πρωτότυπον κατὰ πάντα προβεβλημένην Σύνοδον τῆς Ῥωσσίας!) — «ἀλλ' ὑπὲρ τούτου (καθὼς προείπομεν) ἠγωνίσθησαν γενναίως καὶ πρότερον ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῶν ὑπουργῶν οἱ Κύριοι Κ. Σχινᾶς καὶ ὁ Σ. Βυζάντιος, οἵτινες καὶ κατόπιν διεμαρτύροντο· καὶ κεῖται ἡ διαμαρτυρία τούτων ἀνάγραπτος ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν» (ἄξιος ὁ μισθός! τοιαῦτα κατορθοῖ ζῆλος θεοσεβείας! Κἂν τινες φιλύποπτοι πιστεύουσιν, ὅτι τῶν δύω τούτων ζηλωτῶν ἡ διαμαρτυρία προῆλθεν ἐκ τῆς μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ ἱερομονάχου Κ. Φαρμακίδου ἀδιαλλάκτου ἔχθρας· ὁ δὲ Κ. Φαρμακίδης, καθὼς λέγουσι, συμμαχούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ φίλου Γραμματέως, παρεμόνευε καὶ προκατεσκεύαζεν ἑαυτῷ χώραν καὶ συνεδρίαν μεταξὺ τῆς Συνόδου, ὅθεν ἠδύνατο ταχύτερον προάγειν τὴν

(α) Τὴν μίαν καὶ μόνην ὡς ἐπισημοτέραν τροπολογίαν μνημονεύει ὁ σχεδιογράφος, τὴν δ' ἑτέραν ἀπεσιώπησεν, ὡς ἄσημον δηλονότι καὶ οὐδενὸς ἀξίαν λόγου· καὶ τοιαύτη ὑπῆρχεν ἡ ὁμόφωνος ζήτησις τῶν Ἀρχιερέων, ὅτι γνωρίζουσι τὸν βασιλέα ἀρχηγὸν κατὰ τὸ διοικητικὸν τῆς ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιβαίνει εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας!

ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀναμόρφωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, συντρίβειν δὲ καὶ ἄλλως τὴν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προσώποις τε καὶ πράγμασι πολύκαρπον ἐπιῤῥοὴν τῶν δύω μακαρίων τούτων ζηλωτῶν! Πλὴν κατὰ δυστυχίαν τὸ περὶ τοῦ συνεδριάζειν ἐν τῇ Συνόδῳ καὶ ἱερεῖς διαφιλονεικηθὲν ἄρθρον ἐθεσπίσθη εἰς τὸ Καταστατικὸν, κἄν μέχρι σήμερον οὐκ ἐνηργήθη! ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον). «Καὶ λοιπὸν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία» (τουτέστιν ἡ Ἀντίβασιλεία) «ἰσχυρὰ καὶ κατωχυρωμένη ἐκ τῆς θελήσεως καὶ γνώμης τοῦ ἔθνους, ἥτις διεκηρύχθη μὲν ἐν πολλαῖς συνελεύσεσι καὶ περιστάσεσιν, ἐδοκιμάσθη δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν τοῦ Σχεδίου συντακτῶν, ἀνδρῶν πεφωτισμένων (personnes eclairés!), ἐπεδοκιμάσθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν ὑπουργῶν, ἐν ᾧ διέλαμπον τὰ κατὰ τὴν ἐπανάσασιν διαπρέψαντα ἐπισημότατα πρόσωπα, προσεπεδοκιμάσθη δὲ δὶς κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἐκ δευτέρου ἐπὶ τῆς ὁμηγύρεως ὁμοφώνως καὶ ὁμοψήφως ὑπὸ παντὸς τοῦ Κλήρου τοῦ Βασιλείου» (ὑπὸ παντὸς τοῦ Κλήρου; πότε; καὶ ποῦ; αὐτὰ τὰ ὑπομνήματα οὐχ ἱστόρησαν ἄλλην κληρικῶν δοκιμασίαν, εἰ μὴ πρῶτον τὴν ὑπὸ τῶν ἐρωτηθέντων διασημοτάτων ἐπισκόπων, καὶ δευτέραν τὴν ὑπὸ τῆς ὁμηγύρεως τῶν συγκεκλημένων καὶ προσκεκλημένων Ἀρχιερέων· πλὴν μὴ θαυμάζωμεν, ἀναγνῶστα, πῶς οὗτοι οἱ Ἀρχιερεῖς μετεμορφώθησαν ἐξαίφνης εἰς ὅλον τὸν κλῆρον τοῦ Βασιλείου· νέαι κανονικαὶ διατάξεις, νέα βαθμολογία! φαίνεται ὅτι οἱ πεφωτισμένοι Σχεδιογράφοι ἀπεφάσισαν, ὅτι πᾶς Ἀρχιερεὺς περιέχων ἐν ἑαυτῷ καὶ τοὺς κατωτέρω βαθμοὺς ὑπάρχει καὶ ἱερεὺς καὶ διάκονος καὶ ὑποδιάκονος καὶ ἀναγνώστης· ὅθεν καὶ Κλῆρος ὀνομάζεται, καὶ ψῆφον ἔχει ἰσοδύναμον πρὸς ὅλας τὰς ψήφους τῶν κατωτέρων Κληρικῶν!) «Ἐκ τῆς οὕτω λέγω κυρωθείσης γνώμης τοῦ ἔθνους ἰσχυρῶς βεβαιωμένη ἡ Κυβέρνησις ἐδημοσίευσε τὴν κατὰ τὸ 1833 Ἰουλίου 23 ἐκδοθεῖσαν αὐτῆς διακήρυξιν» (τὸ περιώνυμον Καταστατικὸν), «καὶ καθίδρυσε πανηγυρικῶς τὴν Σύνοδον διὰ τελετῆς πολιτικῆς ἐν ταὐτῷ καὶ θρησκευτικῆς» (παράδοξος ἀνάμιξις! φαίνεται ὅτι μετὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων εἰσώδευον καὶ τῆς Γραμματείας τὰ πρωτόκολλα! ἢ μήπως μετὰ τῶν ἱερολογησάντων Ἀρχιερέων ἐφόρεσε καὶ ὁ Μαύρερος ὠμοφόριον;) «ἐτελέσθη δὲ ἡ τελετὴ αὕτη τῇ 29 Ἰουλίου, αὐθημερὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος»!

Ὁ παντελεήμων θεὸς, διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ μακροθυμίαν καὶ διὰ

πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος (οὗτινος ἐβεβηλώθη ἡ ἑορτή), εἴθε ἐλεήσαι καὶ τὴν οὕτω τότε πρώτην καθιδρυθεῖσαν Σύνοδον καὶ τὰ ὄργανα τῆς καθιδρύσεως αὐτῆς! Οἱ δειλαιοι καὶ πανάθλιοι! δρᾶμα κατέστησαν θεατρικὸν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ! Πρὸς δὲ ταῦτα τί πρέπει πλέον σημειωθῆναι ὑφ' ὑμῶν; Σὺ αὐτός, ἀναγνῶστα, ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας τοῦ φιλοκόμπου Ὑπομνηματογράφου κατανοεῖς τὸ τῆς πράξεως ἀθέμιτον. Τὴν ἔμμονον καὶ διοικητικὴν Σύνοδον τῆς Ἑλλάδος ἐγκαθίδρυσεν 1) ἡ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας γνώμη τοῦ ἔθνους (ὡς ἐὰν ἐψήφισε τὸ ἔθνος διὰ πανδήμου ψηφίσματος τοιαύτην ἀνεξαρτησίαν σύμφωνον πρὸς τοὺς πολιτικοὺς τῆς Ἀντιβασιλείας σκοπούς! ἢ ὡς ἂν ἠδύναντο οἱ κατὰ τόπους λαοὶ τῶν εὐσεβῶν καταπατεῖν καὶ μεταβάλλειν ὅπως θέλουσι τοὺς ἁγίους καὶ Συνοδικοὺς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας θεσμούς!)· 2) Ἡ γνώμη τῆς ἑπταμελοῦς ἐπιτροπῆς τῶν τοῦ Σχεδίου συντακτῶν, ἀνδρῶν πεφωτισμένων πάντ' ἄλλα ἴσως, πλὴν τῆς θείας γνώσεως τὸν φωτισμὸν (ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτῶν!)· 3) Τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἐν ᾧ διέλαμπον οἱ κατὰ τὴν ἐπανάςασιν διαπρέψαντες ἄνδρες (ἐννοεῖ τὸν Κωλέτην καὶ Μαυροκορδάτον), ὡς ἂν ὁ λόγος προὔκειτο περὶ δημεύσεως γαιῶν Τουρκικῶν, ἢ περὶ διανομῆς καὶ ἀναδασμοῦ τῆς χώρας, ἢ περὶ φόρων καὶ προσόδων καὶ ἄλλων πολιτικῶν τοῦ Βασιλείου δικαιωμάτων, ὑπὲρ ὧν οἱ ἄνδρες οὗτοι ἠγωνίθησαν· ὅτι δὲ καὶ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τοῦ Σχεδίου, προείπομεν)· 4) Ἡ ὁμήγυρις τῶν συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων Ἀρχιερέων, ἡ μεγάλη ἐκείνη Σύνοδος! ἀλλ' αὕτη οὔτε ὅλη συνῆλθε καὶ ὑπέγραψε περὶ ὧν ἠγνόει, ἀλλ' οὐδ' ἐξουσίαν εἶχεν ἵνα ὑπογραψῃ, ὡς λέγομεν ἐφεξῆς. Θέλεις, ἀναγνῶςα, τελειοτέραν ἔκθεσιν τῆς τε συνελεύσεως τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῆς καταστάσεως τῆς Συνόδου; ἀνάγνως αὐτὴν τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Ἡμεῖς δὲ μόνον ὑποσημειοῦμεν τὰ ἐφεξῆς.

Ἡ σύστασις τῆς ἐν Ἑλλάδι διοικητικῆς Συνόδου ἐγένετο παρανόμως.

Α) Διὰ τὴν μήπω κανονικῶς κυρωθεῖσαν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίας. Ἐκκλησία δὲ εἰσέτι ὑποκειμένη εἰς τὸν κανονικὸν αὐτῆς πρόεδρον, οὐ δύναται ἔχειν ἄλλην κεφαλήν, κατὰ τοὺς θείους κανόνας.

Β) Διὰ τὰ καθιδρύσαντα τὴν διοικητικὴν ταύτην Σύνοδον πρόσωπα·

πάντα ταῦτα ἦσαν ἀπρόσφορα καὶ ἀκατάλληλα· 1) Ἀντιβασιλεία ἑτερόθρησκος· 2) Σχεδιογράφοι ἀφώτιστοι· 3) ὑπουργοὶ λαϊκοί· 4) Ἀρχιερεῖς ὅλοι (μηδενὸς ἐξαιρουμένου) κεχειροτονημένοι ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἥτις ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτοὺς τὴν ποιμαντορίαν τῶν εἰς τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου τὴν ἐνορίαν ἀνηκουσῶν Ἐκκλησιῶν, ἀφ' οὗ πρῶτον ἕκαστος αὐτῶν κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐξεφώνησε πανηγυρικῶς ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὸν ὅρκον τῆς ἀρχιερατικῆς ὁμολογίας, ἐν ᾗ συμπεριέχεται καὶ τῶν θείων κανόνων ἡ ἀπαράβατος διατήρησις! Καὶ ἐνταῦθα δάκρυον ἐπέρχεται τοὺς ὀφθαλμούς μου! Πῶς οἱ ἱεροὶ οὗτοι ἄνδρες ὑπέγραψαν ἰδίαις χερσὶ τὴν ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου βιαίαν ἀπόσπασιν τῶν, ὧν παρ' αὐτοῦ παρέλαβον, Ἐκκλησιῶν; Πῶς ἐλησμόνησαν ἐκείνην τὴν ὥραν τοὺς θείους κανόνας, ὧν κρατοῦσι (καὶ σὺν θεῷ κρατήσουσιν ἐγκρατέστερον) τὸ πηδάλιον; Ἢ οὐκ ἐντέλλεται ὁ ΛΔ, Ἀποστολικὸς Κανὼν «τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλήν, καὶ μηδέν τι περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης ποιεῖν»; Οὐκ ἐνομοθέτησεν ἡ Α, Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, «τὰ ἀρχαῖα πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις»; Οὐκ ἀπεκήρυξεν ὁ Η, τῆς Γ, Οἰκουμενικῆς Συνόδου Κανὼν τὴν φιλαρχον τόλμην τοῦ Ἀντιοχείας, ὅστις ἐπεβούλευε τὴν ἀνέκαθεν κανονικὴν αὐτονομίαν τῆς Κύπρου; Τελευταῖον (ἵνα ἄλλα παραλίπωμεν) αὐτοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου τὰ πρεσβεῖα οὐχ ὑπερησπίσθη πᾶσα ἡ Δ. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀντιβροντήσασα κατά τινων φιλαρχικῶν παρατηρήσεων τῶν Λεγάτων τοῦ παπικοῦ θρόνου; Τότε ὁ μέν τις τῶν θεοπνεύστων ἐκείνων ἱεραρχῶν ἔλεγεν «Ἤδέως ἔχω ὑπὸ τοῦτον τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι· ὅτι αὐτός με ἐτίμησε, καὶ αὐτός με ἐχειροτόνησεν»· ὁ δὲ «ὅτι χρεωστῶ τῷ θρόνῳ τούτῳ, ὑφ' οὗ κἀγὼ ἐχειροτονήθην, καὶ πάσης προστασίας ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τετύχηκεν»· ἄλλος δέ τις ἄλλα τοιαῦτα, καὶ ὁ μακάριος Νουνέχιος ὁ Λαοδικείας ὡς ἐξ ἁπάντων ἀνεβόησεν, «Ἡ δόξα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δόξα ἡμῶν ἐστι· τῆς γὰρ ἐντεῦθεν τιμῆς καὶ ἡμεῖς μετέχομεν, καὶ τὰς μέριμνας ἡμῶν ἀναδέχεται» (καὶ ποίας καὶ πόσας ἰδίως τῆς Ἑλλάδος μερίμνας, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἅλωσιν, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπανάστασιν!) κτλ. (Βλ. τῆς Δ. Συνοδ. πράξ. ις. καὶ κανόν. κη). Ταῦτα λέγω καὶ τὰ τοιαῦτα πῶς ἐπελάθοντο οἱ τὴν ἀνεξαρτησίαν οὕτω προχείρως ὑπογράψαντες σεβάσμιοι Ἀρχιερεῖς; Οὐδαμῶς συγχέω μετὰ τῶν ὀλίγων τῶν

(εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε καὶ διὰ μωρὰς ἐλπίδας) πρωτοκάκων ἀναφανέντων καὶ τοὺς γενναίους ὑπερμάχους τῶν θείων κανόνων, οἵτινες ἰσχυρῶς ἀντεῖπον, καὶ οὐκ εἰσηκούσθησαν (ὡς λέγομεν παρακατιόντες). Γνωρίζω τῶν πλειοτέρων τὴν ἐξ ὀλιγομαθείας προελθοῦσαν πλάνην, δι' ἧς αὐτοὺς ὑπεσκέλισαν οἱ πολιτικοὶ τῆς ἀνεξαρτησίας εἰσηγηταὶ καὶ σπουδασταί. Οὐδαμῶς με λανθάνει οὔτε ἡ φρίκη, ἣν ἡ ὑψηλὴ Ἀντιβασιλεία ἔκρινε τότε καλὸν καὶ συμφέρον πρὸς τοὺς ὀλεθρίους αὐτῆς σκοποὺς ἵνα διασπείρῃ εἰς ὅλον τὸ διὰ τοσούτων πολυχρονίων ἀγώνων καὶ ἀπὸ τῆς προσεχοῦς συνταγματικῆς ἀναρχίας ἀπηυδημένον καὶ κατεσκελετευμένον Ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἐρρίπτετο κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας τὸ τῆς ἀνομίας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐτυρεύετο πᾶσα καταχθόνιος ἐπιβουλή, ἵνα συλληφθῶσιν ἄνδρες ἐνδοξότατοι πρωταγωνισταί, πιστοὶ καὶ ἀθῷοι, οἵτινες, τέλος, καὶ μετὰ δύο μῆνας ἀπήχθησαν δέσμιοι ἀπὸ τῶν εἰρηνικῶν αὐτῶν οἰκιῶν εἰς φρικτὰς φυλακάς, καὶ ἐτρόχιζεν ἤδη τὴν τότε πρῶτον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἀκουσθεῖσαν λαιμητόμον σφαγάδα ὁ πρὸ πάντων τῶν κακούργων ἄξιος αὐτῆς Καϊνόψυχος Ἄβελ (συμπληρωματικὸν τῆς Ἀντιβασιλείας μέλος!). Τῆς δὲ τοιαύτης φρίκης τὰ προοίμια κατέσχον τότε πάντως καὶ τῶν Ἀρχιερέων τὰς ψυχάς· καὶ ἔπαθον καὶ αὐτοὶ τὴν δειλίαν τοῦ Πέτρου! (διότι ἡ ἰσονομία τῆς θέμιδος Ἀντιβασιλείας μηδ' αὐτῶν βέβαια τῶν Ἀρχιερέων τοὺς λαιμοὺς ἔμελλεν ἐξελεῖν ἀπὸ τῆς σφαγάδος, ἄλλην διορίσασα εἰς ὅσους τυχὸν εὕρισκε κακουργίας τινὸς ἐνόχους ποινήν· ἀλλὰ καὶ τούτους ὑπῆρχεν ἑτοίμη ἀναβιβάσαι εἰς τὸ σφαγεῖον ἐκεῖνο, φοροῦντας, ἂν τύχῃ, καὶ τὸ ἱερὸν ὠμοφόριον! Τὴν δὲ τοιαύτην προαίρεσιν ἔδειξεν αὐτὴ πάλιν πραγματικῶς· διότι ἐπὶ τῆς μετὰ ταῦτα ψευδῶς ἀκουσθείσης ἐπαναστάσεως τῆς Τήνου, ἧς καὶ αὐτὸς ὁ ἀοίδιμος τῆς νήσου ἱεράρχης ἐσυκοφαντήθη ὡς συνένοχος, συστήσασα πολεμικὸν δικαστήριον ἡ Ἀντιβασιλεία, ἔπεμψε καὶ τὴν λαιμητόμον, κελεύσασα φείδεσθαι μηδενός, μηδ' αὐτοῦ τοῦ Ἀρχιερέως! ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἡ γελοία σκηνὴ διελύθη προστεθεῖσα καὶ αὐτὴ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Τριανδρίας θρασυδείλους μωρίας, περὶ ὧν ἡ ἱστορία· ἡμεῖς δὲ πάλιν ἐπὶ τὸ προκείμενον. Γνωρίζομεν (λέγω) τὰς τότε περιστάσεις, ὑφ' ὧν παρεσύρθησαν καὶ ἄκοντες οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀρχιερέων εἰς ὑπογραφὴν τοῦ παρανόμου Πρωτοκόλλου, καθ' ὃ καθιδρύθη ἡ Σύνοδος· ἀλλ' ὅμως (ἐπαναλαμβάνομεν) οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠδύνατο κανονικῶς ὑπογράψαι τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ὑφ' οὗ ἕκαστος αὐτῶν

ἐχειροτονήθη. Πρόσθες εἰς ταῦτα καὶ 5) ὅτι ἐκ πάντων τῶν Ἀρχιερέων τούτων τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα παρευρεθέντων, πεντήκοντα καὶ δύω συμπάντων ὄντων τὸν ἀριθμόν, δεκαὲξ ἦσαν ἐπίσκοποι δίχως ἐπισκοπῶν πρόσφυγες εἰς τὸ κράτος τὸ Ἑλληνικόν, ἐγκαταλιπόντες διὰ φόβον ἢ ἄλλας αἰτίας τὰς ἐν τῇ Τουρκίᾳ κανονικὰς αὐτῶν ἐπισκοπὰς (δύω μάλιστα τούτων ἐφημίζοντο καὶ ὡς ἀτομικῶς καθῃρημένοι ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας)· οἱ δέ τινες ἦσαν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἁπλοῖ τιτουλάριοι. Κατὰ δὲ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τοπικὴ Σύνοδος συνίσταται ἐκ μόνων τῶν κανονικῶν τῆς χώρας ἐπισκόπων (προεδρεύοντος καὶ τοῦ Μητροπολίτου). Καὶ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους συνεκρότουν Ἀρχιερεῖς ἔχοντες ἅπαντες ἐπισκοπάς, ὡς φαίνεται σαφῶς ἐκ τῶν σῳζομένων αὐτῶν ὑπογραφῶν. 6) καὶ τελευταῖον, εἰς σύστασιν τοιαύτης Συνόδου, ὡς ὑπερτάτης Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐγκαθιδρυμένης, ἔπρεπεν ἵνα προσκληθῶσιν οὐ μόνον οἱ κανονικοὶ Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ καθηγούμενοι καὶ ἀρχιμανδρῖται τῶν εὐαγῶν Μοναστηρίων, καὶ οἱ πρωτοϊερεῖς τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἱεροδιακόνων οἱ ἐπισημότεροι, ἵνα παρουσιάζῃ ὅλος τῷ ὄντι ὁ κλῆρος τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν περὶ τοιούτου ἱεροῦ καὶ σπουδαιοτάτου πράγματος συζήτησιν.

Β) Ἡ σύστασις τῆς Διοικητικῆς Συνόδου ἐγένετο παρανόμως καὶ διὰ τὴν μήτε πλήρη, μήτε ἄλλως τακτικὴν καὶ σύμφωνον ὁμήγυριν τῶν Ἀρχιερέων, οἵτινες ὑπέγραψαν τὸ Πρωτόκολλον. Πᾶς νόμος καὶ ἱερὸς καὶ πολιτικὸς ἄκυροῖ πᾶσαν ἀπόφασιν γενομένην εἰς συνέλευσιν, ὅπου μὴ συναθροισθῶσι πληρέστατα πάντα τὰ κύρια τῆς ψήφου πρόσωπα, πρὸς τὴν ἀπαιτουμένην ἐλευθέραν σκέψιν καὶ συζήτησιν τῆς ὑποθέσεως. Ἡ δὲ τῶν τῆς Ἀντιβασιλείας συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων Ἀρχιερέων Σύνοδος πῶς συνέστη; φαίνεται σαφῶς εἰς τὴν προδιαληφθεῖσαν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Οἱ τὸ Πρωτόκολλον ὑπογράψαντες 36 ἀρχιερεῖς οὐ συνήχθησαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ κατὰ συμμορίας διῃρημένοι εἰς τέσσαρα κόμματα, ἅτινα τὸ Πρωτόκολλον (ἀγνοοῦμεν κατὰ ποίας γλώσσης συνήθειαν) ὀνομάζει Συνεδριάσεις! Μᾶλλον δὲ ἐκ τῶν 36 μόνον 22 συνῆλθον κυρίως εἰς τὴν πρώτην ὁμήγυριν, ὅπου τὸ πρῶτον ἤκουσαν παρὰ τοῦ Γραμματέως καὶ ὑπέγραψαν τὸ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ περὶ Συνόδου πρόβλημα, καὶ διελύθη ἡ συνέλευσις· οἱ δὲ λοιποὶ συνήρχοντο ἄλλοι ἄλλοτε, καὶ μόνον ὑπέγραφον εἰς τὸ Πρωτόκολλον μανθάνοντες καὶ βλέποντες ἤδη τὸ πρᾶγμα προεψηφισμένον. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, πρὶν εἰσέτι

τελειώσωσι κἂν πάντες ὑπογράφοντες, ἐξεδόθη τὸ Καταστατικόν. Φαίνεται δὲ τὸ πρᾶγμα τοῦτο καὶ ἐκ τῆς χρονολογίας τοῦ Πρωτοκόλλου. Τῇ 15 Ἰουλίου (1833) συνήχθησαν, ἢ μᾶλλον (ὡς λέγει τὸ Πρωτόκολλον) ἐνεφανίσθησαν καὶ ὑπεγράφησαν οἱ πρῶτοι 22. Πρὸς τούτους ἔγεινεν ἡ πομπὴ καὶ ὑποδεξίωσις, ἣν ἀνωτέρω διηγήθη μετὰ στόμφου τὸ Ὑπόμνημα. Τούτους ἀφῆκαν ἓξ ὁλοκλήρους ὥρας σκεπτομένους βαθέως. Οὗτοι συνδιελέχθησαν μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν συνδιαλέξεων. Οὗτοι, τέλος, ἐξέδωκαν τὴν μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ Σχεδίου κυρωτῶν κατὰ πάντα σύμφωνον καὶ ἔγγραφον γνώμην, ἣν κατεχώρισαν εἰς τὸ Πρωτόκολλον ὡς πλήρη ψῆφον τῶν ἐπισκόπων τοῦ Βασιλείου, καὶ ὑπέγραφον καὶ οἱ κατόπιν ἐρχόμενοι κατὰ καιροὺς καὶ πρόσωπα διῃρημένως καὶ κατακεκερματισμένως. Τῇ 16 Ἰουλίου ἐνεφανίσθησαν (λέγει τὸ Πρωτόκολλον) ἄλλοι 8 Ἀρχιερεῖς, «εἰς τοὺς ὁποίους ἐκοινοποιήθη καὶ ἀνεπτύχθη κατ' ἔκτασιν ὁ σκοπὸς τῆς συγκαλέσεως καὶ προσκλήσεως αὐτῶν, καὶ ἑπομένως ἀνεγνώσθη τὸ Πρωτόκολλον τῆς χθεσινῆς συνεδριάσεως, μεθ' ὃ ἐξεφράσθησαν ὅλοι ὁμοφώνως ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ Πρωτοκόλλου συμφωνεῖ ἐντελῶς πρὸς τὴν ἐνδόμυχον αὐτῶν πεποίθησιν καὶ τὰς πρὸ πολλοῦ ἐκπεμπομένας ἐγκαρδίους εὐχὰς αὐτῶν, καὶ οὕτω συγκατατίθενται εἰς τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα, καὶ ἐπικυροῦσι τὸ Πρωτόκολλον διὰ τῶν ὑπογραφῶν αὐτῶν». Καὶ λοιπὸν ὑπέγραψαν καὶ οὗτοι ὡς ἄρθρα πίστεως ὁμολογήσαντες τὰ ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ. Σκέψεις δέ τινας καὶ συζητήσεις περὶ τούτων οὔτε εἶπον οὔτε ἤκουσαν, ἀλλὰ συγκατετέθησαν εἰς τὴν ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ ψῆφον τῆς χθεσινῆς συνεδριάσεως, τόσον ἐνδομύχως πεπεισμένοι, ὅσον ἐλευθέρως καὶ θαρραλέως παρίσταντο εἰς τὴν σοβαρὰν Γραμματείαν, ἀπαιτοῦσαν καὶ τὰς αὐτῶν ὑπογραφὰς εἰς ὅσα προεψηφίσθησαν! Πάλιν μεθ' ἡμέρας πέντε τῇ 21 Ἰουλίου ἐνεφανίσθησαν ἄλλοι δύω, καὶ ὡμολόγησαν καὶ ὑπέγραψαν· ἀνεγνώσθη δὲ καί τινος τρίτου (τοῦ Ἄνδρου καὶ Σύρας Διονυσίου) ἡ ὁμολογία, ὅστις ἀπὼν ἐξ ἀσθενείας ἔπεμψεν ἀναφορὰν «βεβαιῶν πᾶν, ὅτι κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας (!) ἐγκρίνῃ ἡ Ὁμήγυρις τῶν Ἀρχιερέων καὶ ἡ Α. Μ. ἐπικυρώσῃ πρὸς δόξαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (!)». Καὶ εὐθὺς τῇ μὲν 23 ἐξεδόθη τὸ Καταστατικόν, τῇ δὲ 25 τὸ Διάταγμα

τὸ διορίζον τὰ πρόσωπα τῆς διοικούσης Συνόδου! Κατὰ δὲ, τέλος, τὴν 26 Ἰουλίου ἐνεφανίσθησαν καὶ ὑπέγραψαν ἄλλοι τρεῖς ὁμολογήσαντες τελευταῖον τὰ τῶν προτέρων, καὶ οὕτω συνεπληρώθη τὸ Πρωτόκολλον, ἀφ' οὗ ἤδη ἐξεδόθη τό τε Καταστατικὸν καὶ τὸ Συνοδικὸν διάταγμα. Οὕτως ἀντὶ μιᾶς ὁλοκλήρου καὶ ὁλομελοῦς καὶ πληρεστάτης Συνόδου τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ Ἀρχιερέων (ἢ ὅλου τοῦ Κλήρου, ὡς εἶπε πρὸ μικροῦ τὸ Ὑπόμνημα) συνῆλθον τέσσαρα κόμματα ἐπισκόπων, ἐμφανιζόμενοι κατὰ καιροὺς εἰς τὴν Γραμματείαν, οἵτινες ἅμα τε ἐμάνθανον, καὶ ἀπεδέχοντο τὸ πρόβλημα, παρακολουθοῦντες οἱ δεύτεροι τοὺς πρώτους, τοὺς δὲ δεύτερους οἱ τρίτοι, καὶ τούτο ς οἱ ἔσχατοι. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Γραμματέα κρυφίως ἐγέλων βλέποντες ἤδη τὴν ἄγραν ἐν τοῖς δικτύοις, οἱ δὲ ταλαίπωροι Ἀρχιερεῖς συνέτρεχον ἀσθμαίνοντες, καὶ βαθμηδὸν (ὡς λέγει τὸ Πρωτόκολλον), τουτέστιν ἄλλοι μετ' ἄλλους ζωγρούμενοι ὑπέγραφον. Ἐφοβεῖτο δὲ δικαίως ἡ σοφὴ τῆς Ἀντιβασιλείας πολιτικὴ τὴν εἰς ἓν ἄθροισμα καθολικὸν καὶ πλῆρες συνέλευσιν καὶ συνεδρίασιν τῶν Ἀρχιερέων, ὅπου ἠδύναντο γεννηθῆναι πολλαὶ συζητήσεις καὶ σκέψεις ἀντιβαίνουσαι πρὸς τοῦ Σχεδίου τοὺς σκοπούς, καὶ οἱ συνετώτεροι πληροφορῆσαι τοὺς ἁπλουστέρους (καὶ μάλιστα ἐὰν ἡ ὁμήγυρις συνηδρίαζεν ἔξω τοῦ Γραφείου τῆς Γραμματείας!)· ὅθεν ἠχμαλώτιζε τοὺς Ἀρχιερεῖς πρὸς ὑπογραφὴν κομματικῶς καὶ διεῤῥηγμένως, ἵνα μὴ δυνηθῶσι συνελθόντες ἁπαξάπαντες συμβουλευθῆναι συζητήσαντες περὶ τοῦ πρακτέου. Τὴν δὲ τοιαύτην διάῤῥηξιν τῶν προσκληθέντων ἐπισκόπων κατώρθωσεν εὐτυχῶς ἡ Γραμματεία πέμψασα τὰς ἐγκυκλίους πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὰς τῆς προσκλήσεως κατὰ διορίας ἡμερῶν, πρὸς ἄλλους μὲν ταχύτερον (ὅσους ἔκρινε προσφορωτέρους), πρὸς ἄλλους δὲ (τοὺς ὑπόπτους) βραδύτερον· Ὡς δὲ παρῆσαν οἱ πρῶτοι συγκληθέντες εἰκοσιδύω, ἔχουσα ἤδη πλείονας τῶν ἡμίσεων (διότι πάντοτε ἀπέβλεπε τὴν πλειονοψηφίαν), προσεκάλεσεν αὐτοὺς ἡ Γραμματεία, καὶ παρέλαβε τὴν παρ' αὐτῶν ἔγγραφον καὶ κεφαλαιώδη καὶ περὶ τῶν ὅλων διακριτικὴν γνώμην (ἣν ὑπέγραψαν ὕστερον καὶ οἱ λοιποὶ), καὶ παρευθὺς διέλυσε τὴν Συνέλευσιν, οὐδ' ἐγίνετο πλέον κοινὴ συνέντευξις καὶ συνεδρίασις τῶν ὑστέρως ἐρχομένων πρὸς τοὺς πρώτους, οὐδ' εἶδον ἀλλήλων τὰ πρόσωπα συνάμα τότε συναχθέντες εἰς ἕνα τόπον ὅλοι οἱ 36 ἐπίσκοποι· ἀλλ' ὡς Αἰγυπτίων τινῶν μετὰ Ἰβραΐμου πάλιν ἢ νέων ἄλλων πολεμίων ἐπερχομένων εἰς τὴν πόλιν, οὕτω βιαίως καὶ ἐσπευσμένως

συνέτρεχον καὶ ἀπέτρεχον κατὰ κόμματα καὶ συστροφὰς οἱ τὴν φημιζομένην μεγάλην Σύνοδον συγκροτήσαντες 36 ἐπίσκοποι τοῦ Βασιλείου!

Φαίνεται λοιπὸν ἐναργῶς ἐκ τῶν προῤῥηθέντων, ὅτι οὐχὶ σύμπας ὁ τῶν ἐπισκόπων ἀριθμός, ἀλλὰ μόνον οἱ πρῶτοι συνελθόντες εἰκοσιδύω συνεψήφισαν καὶ ἀπεφάσισαν κυρίως καὶ ὁριστικῶς τὸ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς διοικητικῆς Συνόδου πρόβλημα, μηδεμίαν ἀναμείναντες γνώμην καὶ συμβουλὴν παρὰ τῶν ἄλλων συναδέλφων, οὗτοι δὲ μετὰ ταῦτα φθάνοντες ἐκ διαλειμμάτων κατόπιν ἑορτῆς (τὸ τῆς παροιμίας) καὶ οὐδ' αὐτοὶ κἄν συνάμα συνεδριάζοντες καὶ συμβουλευόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ἅμα, ὡς ἕκαστοι ἤρχοντο, προσκαλούμενοι, ἢ μᾶλλον ἀπαγόμενοι εἰς τὴν Γραμματείαν, ὑπέγραφον ἑκόντες ἄκοντες τὰ προδεδογμένα. Ἄξια δὲ παρατηρήσεως καὶ τὰ περιστατικὰ τῶν πρώτων συνελθόντων εἰκοσιδύω. 1) Οὗτοι ἦσαν μόλις οἱ ἡμίσεις κανονικοί, οἱ δὲ ἕτεροι ἡμίσεις ἐκ τῶν ἐπηλύδων καὶ προσφύγων Ἀρχιερέων, ὅλοι οὗτοι πρῴην (τινὸς ἐπισκοπῆς) καὶ ἄλλοι τιτουλάριοι. 2) Συνῆλθον οὐχὶ εἰς τόπον ἐλεύθερον καὶ πρόσφορον εἰς τὴν μετὰ παῤῥησίας συζήτησιν περὶ τοῦ προκειμένου, ἀλλ' εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Γραμματείας, ὅπου προσεκλήθησαν. (Καταλαμβάνεις ἤδη μόλις, ἀναγνῶσα, τί διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων αἱ δύω μετοχαὶ «συγκληθέντες καὶ προσκληθέντες»· ἤγουν οἱ ἐπίσκοποι συγκαλεσθέντες συνάμα εἰς μίαν πόλιν ἀπὸ πάντων τῶν τόπων τοῦ Βασιλείου, προσεκαλέσθησαν εἰς τὴν Γραμματείαν, καὶ ἐκεῖ ἐνεφανίσθησαν, ὡς ὑπήκοοι πρὸς τὸν Κυριάρχην! Τὸ Γερμανικὸν πρωτόκολλον, ὅθεν φαίνεται μεταπεφρασμένον τὸ Ἑλληνικόν, πρὸς τοῦτο παραλλήλως ἐκδεδομένον, ἀντὶ τοῦ συγκληθέντων ἔχει εἰσκληθέντων, einberufenen, πρὸς δὲ τὸ προσκληθέντων ἔχει συνημμένον καὶ ἐπίῤῥημα, τὸ εὐλαβῶς, respective eingeladenen· ἀλλ' ὁ Ἕλλην μεταφραστής, καθὰ φίλος ἴσως τῆς πολιτικῆς ἀξιοπρεπείας, παρέβλεψε τὸ ὡς πρὸς τὸν τόπον, ὅπου συνεκαλοῦντο οἱ ἐπίσκοποι, ὁπωσδήποτε ταπεινωτικὸν τοῦτο ἐπίῤῥημα!). 3) Ὡς ἐνεφανίσθησαν οἱ προσκληθέντες οὗτοι καὶ ἤκουσαν παρὰ τῶν περὶ τὸν Γραμματέα τὴν πρότασιν, ἐπειδή τινες ἐξ αὐτῶν ἐζήτησαν καιρὸν καὶ τόπον ἥσυχον πρὸς διάσκεψιν καὶ συζήτησιν, ἤκουσαν καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀπόκρισιν, ὅ τι εἶπεν ὁ σοβαρὸς ἐκεῖνος Ῥωμαῖος Ποπίλλιος πρὸς τὸν Ἀντίοχον ζητοῦντα καιρὸν ἵνα βουλευθῇ περὶ ὧν ἀπήτει παρ' αὐτοῦ ἡ Σύγκλητος τῶν Ῥωμαίων·

διότι κἀκεῖνος περιγράψας δι' ἧς ἔφερε ῥάβδου κύκλον περὶ τὸν Ἀντίοχον «ἐνταῦθα, εἶπεν, ἐστὼς βούλευσαι καὶ ἀπόκριναι». Οὕτω καὶ οἱ προσκληθέντες Ἀρχιερεῖς περιωρίσθησαν εἰς τὸ γραφεῖον, ὅθεν ἐβουλεύθησαν καὶ ἀπεκρίθησαν, ἐντὸς οὐχὶ ἓξ ὡρῶν (ὡς λέγει τὸ Ὑπόμνημα καὶ τὸ Πρωτόκολλον), ἀλλ' οὐδὲ τριῶν ὁλοκλήρων· 4) Εἰς ταύτην τὴν συνέλευσιν οὔτε πρακτικὸν βιβλίον κατεγράφετο κατὰ σειρὰν τῶν παρ' ἑνὸς ἑκάστου λεγομένων καὶ ἀμφισβητουμένων, οὔτ' ἄλλη τις τάξις ἐφυλάττετο Συνοδική· ἀλλ' ἐρρητόρευον μὲν ὑπὲρ τῆς προτάσεως ἐκ προπαρασκευῆς προδεδιδαγμένοι ὅ,τε πρώην Ἡλιουπόλεως Ἄνθιμος (εὐφραδέστατος ἀνήρ!) καὶ ὁ πρώην Λαρίσσης Κύριλλος (ὅστις εἶχε τὴν γνώμην καὶ ἄλλου πρώην, τοῦ Μοσχονησίων Βαρθολομαίου, φυγάδος ἐπισκόπου τῆς Σμύρνης)· ἀμφότεροι οὗτοι ἦσαν τῆς ἀνεξαρτησίας οἱ πρόμαχοι (ἀπόζοντες εἰσέτι καὶ ἐρυγγανόντες ἀπὸ τοῦ χθεσινοῦ παρὰ τῷ Μαυρέρῳ πολυτελεστάτου δείπνου)· συνεφώνει μετὰ τούτων καὶ ὁ μακαρίτης ὁ Κορίνθου Κύριλλος (ἤδη προεζωγρημένος καὶ αὐτὸς ὡς κητώδης ἰχθὺς διὰ τοῦ παχέος ἀγκίστρου τῆς ὑποσχεθείσης προεδρίας ἐπὶ τῆς διαρκοῦς Συνόδου)· συνεπέκρεκον δὲ καὶ ὁ πρώην Ἐλαίας καὶ ὁ πρώην Ἀρδαμερίων (ὡς συνεργάται τοῦ καλοῦ Σχεδίου, χρείαν ἔχοντες ἐπισκοπῶν). Ὁ δὲ γενναῖος τῶν Κανόνων ὑπέρμαχος Διονύσιος, ὁ τότε Ῥέοντος καὶ νῦν Κυνουρίας, ἀντιλέγων κατὰ τοῦ βιαίου τῆς ἀνεξαρτησίας οὐκ εἰσηκούετο, οὐδ' ὁ Ῥεθύμνης Ἰωαννίκος, οὐδ' εἴ τις ἄλλος ἀντεῖπεν ἐκ τῶν παρόντων· ἕνα δὲ τούτων τῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀντιλεγόντων, τὸν ἀοίδιμον Κυρήνης Παρθένιον, καὶ ἐξέβαλον ἐκ τῆς Συνάξεως (ὅστις καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν τῆς Ναυπλίας Πρόνοιαν ἀπέθανεν ὑπὸ λύπης ἀποπληκτικός). Τὸν δὲ τότε Βρεσθένης καὶ νῦν Σελλασίας Θεοδώρητον, καὶ τὸν μακαρίτην Τήνου Γαβριήλ, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐβόα προφανῶς κατὰ τῆς παρανομίας, τοὺς τοιούτους οὐδ' ἐκάλεσαν εἰς τὴν πρώτην ταύτην συνέλευσιν (ἀποταμιεύσαντες ἵνα ἀπαγάγωσιν ὕστερον εἰς ἀναντίρρητον τῶν ἤδη ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας κεκυρωμένων ὑπογραφήν). Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν 22 σιωπῶντες, ἢ καταφάσκοντες καὶ ἀποφάσκοντες πρὸς πᾶσαν καταφατικὴν ἢ ἀποφατικὴν ἐρώτησιν, διῆγον τὴν ὥραν μήτ' αὐτοὶ γνωρίζοντες τὸ πρακτέον, ἢ μὴ τολμῶντες ἀντειπεῖν. Τοιαύτης συζητήσεως ἔτι γινομένης, ἐπεισῆλθον καὶ οἱ περὶ τὸν Γραμματέα, καὶ ἔγραψαν τὴν ἀπόκρισιν τῆς ὁμηγύρεως, ἣν ἤκουσαν παρὰ τῶν φίλων προμάχων τῆς ἀνεξαρτησίας. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ῥέοντος ἀπελπισθέντες ἐσιώπων δεδακρυσμένοι· καὶ ἔπειτα ἀπήλαυσαν προσήκοντα τῆς ἱερᾶς

ἀντιλογίας τὸν μισθόν, θλιβέντες πολυειδῶς! Ταῦτα βεβαιοῦνται ὀλίγα ἐκ τῶν πρακτικῶν ἐκείνης τῆς ἀπράκτου Συνελεύσεως! Μικρότερος ἐκκλησιαστικῆς Συνόδου σατυρισμὸς οὔτ' ἐγένετο μέχρι σήμερον, οὐδ' οὐ μὴ γένηται εἰς αἰῶνας! Ναὸς Θεοῦ, ἢ Τροῦλλος ἀνακτόρων (ὅπου συνηθροίζοντο αἱ τῶν ἁγίων Πατέρων οἰκουμενικαὶ καὶ αὐταὶ αἱ τοπικαὶ Σύνοδοι) ὑπῆρξε τὸ Γραφεῖον τοῦ Γραμματέως, ὅπου προσεκλήθη καὶ ἐνεφανίσθη ἡ ἱερὰ ὁμήγυρις! Ἀντὶ δὲ τῶν Αὐτοκρατόρων ἢ τῶν τοποτηρητῶν (εὐσεβεστάτων ἀρχόντων, οἵτινες εὐλαβῶς συνεδριάζοντες εἰς τὴν Σύνοδον ἐπηκροῶντο τὰς διαλέξεις, καὶ εἴ τινας προὔτεινον παρατηρήσεις, καὶ ταύτας καθυπέβαλλον εἰς τῆς Συνόδου τὴν ἐπικύρωσιν κατὰ τοὺς Κανόνας) παρίσταντο οἱ περὶ τὸν Γραμματέα, προβάλλοντες ἐντόνως ὡς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐγκεκριμένον τὸ ζήτημα, καὶ αὐτοὶ τὸ πρακτέον εἰς τοὺς ἐπισκόπους ὑπαγορεύοντες, αὐτοὶ καταγράφοντες τὴν γνώμην, αὐτοὶ παραλαμβάνοντες τὰς ὑπογραφάς. Ἀντὶ δὲ τοῦ πρὸ τῶν ἁγίων Συνόδων προκειμένου σκίμποδος, ἐφ' οὗ τὰ ἱερὰ προετίθεντο εὐαγγέλια, παρέκειτο ἡ τράπεζα τῆς Γραμματείας φέρουσα βιβλία καὶ γράμματα κοσμικά. Κώδηξ δὲ τῶν ἱερῶν Κανόνων ὑπῆρξε τὸ Σχέδιον τῆς ἑπταπροσώπου ἐπιτροπῆς. Πράξεις δὲ καὶ πρακτικὰ Συνοδικὰ μετ' ἀκριβείας γραφόμενα καθ' ἡμέραν αὐτὸ τὸ τῆς Γραμματείας Πρωτόκολλον, καὶ ἡ βιαία μέν, ἀλλ' ὅμως γλαφυρῶς ἐν αὐτῷ καταγραφεῖσα ὁμολογία τῶν συναθροισθέντων Ἀρχιερέων, οἵτινες συνελθόντες συνοδικῶς ὑπέγραψαν εἰς βραχύτατον ἡμέρας μόριον τῶν αἰωνίων συνοδικῶν κανόνων τὴν ἀθέτησιν! Ἀντὶ δὲ τέλος, τῶν ἐπὶ τῷ τέλει τῆς Συνόδου ὁμοφώνων εὐχῶν, αἵτινες ἐπεσφράγιζον τὸ ἁγιώτατον ἔργον τῶν ἐκ Θεοῦ τε ἀρχομένων καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαυομένων, προσηνέχθησαν ὑπὸ τῆς Γραμματείας εἰς τὴν Σύνοδον μελίπηκτα καὶ σακχαρικὰ καὶ λεπτῶν τινων προπόσεων ἐπιστεφῆ ποτήρια καταστέφοντα τὴν ἐξαίσιον ὕβριν, ὡς ἐσχάτης ἀναισχυντίας κορωνίς! Οὐχ ὑπῆρχε βεβαίως μιαρώτερον τὸ ποτήριον τῆς Βαβυλῶνος οὐδ' οἱ τὸν Ἀρχιερέα Ἀαρὼν εἰς ὑπογραφὴν καὶ κατασκευὴν τοῦ λατρευθέντος μόσχου καταναγκάσαντες Ἰσραηλῖται ἀπέβησαν τοσοῦτον θρασεῖς, ὥστε παραβιάσαι κἀκεῖνον, ἵνα μετάσχῃ ἐξ ὧν «αὐτοὶ ἔφαγον, καὶ ἔπιον, καὶ ἀνέστησαν παίζειν.»

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ σκηνὴ τῆς κολοβῆς ἐκείνης καὶ τὰ μέλη παρειμένης Συνελεύσεως, ἥτις ἐπεκύρωσε τὸ πρόβλημα, ὡς ἐξ ὅλου τοῦ Κλήρου τοῦ Βασιλείου! καὶ οὕτω διελύθη τὸ σατυρικὸν τῆς

εὐσεβείας θέατρον, καὶ ἀπῆλθον οἱ ἐπίσκοποι, οἱ μὲν πρωταγωνισταὶ τοῦ δράματος περιμένοντες τὸ βραβεῖον τῶν ὑπεσχημένων ἀνταμοιβῶν, ματαίαν τῆς στεναζούσης αὐτῶν συνειδήσεως θεραπείαν (α), οἱ δὲ λοιποὶ «τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον».

Γ) Παράνομος ἡ σύστασις τῆς Συνόδου καὶ διότι ἡ ταύτην ἐπικυρώσασα τῶν ἐπισκόπων ὁμήγυρις οὐκ ἐγνώριζε τὰ ἄρθρα τοῦ Σχεδίου, καθ' ἃ ἔμελλεν αὕτη ἡ Σύνοδος καταστῆναι καὶ καθ' ἃ τέλος καθιδρύθη διὰ τοῦ Καταστατικοῦ· περιληπτικῶς καὶ συντόμως καὶ λίαν ἁπλῶς καὶ ἀφελῶς ἐν μέρει δὲ καὶ πομπικῶς οἱ περὶ τὸν Γραμματέα ἐκοινοποίησαν εἰς τὴν Συνέλευσιν, «ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔχει κατὰ νοῦν τὸ βελτιῶσαι καθ' ὅλους τοὺς λόγους τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀσφαλίσαι διὰ παντός, καὶ ὅτι ἡ Κυβέρνησις προσπαθεῖ πρὸ πάντων ἵνα ἐπαναγάγῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἀφεύκτως ἀναγκαίαν ἐξωτερικὴν ἀξιοπρέπειαν (!), ἣν εἶχε κατὰ τοὺς πρὸ τῆς κατακτήσεως χρόνους (!), καὶ ὅτι τὰ κυριώτερα μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου τούτου σκοποῦ τὰ δύο ταῦτα ὑπάρχουσι· 1) ἡ ἐπίσημος καὶ ὁριστικὴ διακήρυξις τῆς πραγματικῶς ἤδη ὑπαρχούσης ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ πάσης ξένης (!) ἐξουσίας· 2) ἡ σύστασις διαρκοῦς Συνόδου, διοριζομένης ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὡς ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς (!)· κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ῥωσσίας (!)» (β). Ταῦτα μόνα τὰ λιπαρὰ καὶ γλυκερὰ πανευμενῶς ἐκοινοποιήθησαν εἰς τὴν Σύνοδον ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως δι' ἐκφράσεων οὕτως ἀορίστων καὶ γενικῶν. Κατὰ τίνας

(α) Εὐθὺς τὴν δεκάτην ἡμέραν ἀπὸ ταύτης τῆς συνελεύσεως διωρίσθησαν τῆς διοικητικῆς Συνόδου τὰ πρόσωπα· 1) πρόεδρος ὁ Κορίνθου Κύριλλος· 2) ἐπίτροπος τῆς ἐπικρατείας (συνεδριάζων) ὁ Ὑπουργ. Σύμβουλος Κ. Κων. ὁ Σχινᾶς (ἀμέσως μετὰ τὸν πρόεδρον καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἄλλων Συνοδικῶν μελῶν τεταγμένος)· 3) ὁ πρώην Λαρίσσης Κύριλλος (ὡς μέλος τῆς Συνόδου· μετ' ὀλίγον ἔλαβε καὶ τὴν Ἀργολίδος ἐπισκοπήν)· 4) ὁ προμνημονευθεὶς Ἀνδρούσης Ἰωσὴφ (ὁ μετὰ ταῦτα Μεσσηνίας καὶ Καλαμῶν)· ὁ δὲ πρώην Ἡλιουπόλεως Ἄνθιμος (παραπληρωματικὸν μέλος τῆς Συνόδου) μετ' ὀλίγον ἐγένετο Κυκλάδων ἁπασῶν, προσλαβὼν πρὸς τῇ Σύρῳ καὶ τὴν Τῆνον, ὅθεν ὁ κανονικὸς ἐπίσκοπος κακῶς μετετέθη εἰς τὴν Νάξον· 5) καὶ τελευταῖον ὁ ἱερογραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ὁ Κ. Θεόκλητος Φαρμακίδης! Βλ. Ἐφημερ. τῆς Κυβερνήσ. Ἀριθ. 23. σελ. 177.

(β) Βλ. Ἐφημερ. τῆς Κυβερ. αὐτόθ.

δὲ λόγους εἰδικῶς ἐσκόπει ἡ Κυβέρνησις βελτιῶσαι τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ πῶς, καὶ ἀπὸ τίνων ἐχθρῶν κινδυνεύουσαν ἐξασφαλίσαι αὐτὴν διὰ παντός, καὶ εἰς ποίων πρὸ τῆς κατακτήσεως χρόνων, ἆρά γε τῶν ἐπὶ τῶν Συνόδων, ἢ καὶ αὐτῶν τῶν Ἀποστολικῶν τὴν ἐξωτερικὴν ἀξιοπρέπειαν, καὶ διὰ ποίων ἄλλων παρὰ τοὺς Κανόνας προσφορωτέρων μέσων, καὶ πῶς ἐκπεσοῦσαν ἐφιλοτιμεῖτο ἐπαναγαγεῖν αὐτήν, καὶ ποῖον τὸ παράδειγμα τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ Συνόδου, κτλ. κτλ. περὶ τούτων, λέγω, καὶ τῶν τοιούτων οὐδὲν οὐδόλως ἐκοινοποίησεν ἡ Κυβέρνησις πρὸς τὴν Ὁμήγυριν. Ἔκρινε λοιπὸν αὕτη καὶ ἐσκέπτετο ἐν σκότει διαπορευομένη. Καὶ ἤθελεν ἢ οὐκ ἤθελε τὴν σκοπουμένην διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν σύστασιν τῆς Συνόδου, μὴ γνωρίζουσα μηδόλως τοὺς λόγους τῆς Κυβερνήσεως, δι' οὓς ἔπρεπεν ἵνα θελήσῃ ἢ μὴ θελήσῃ αὐτήν. Ἐζήτησε τὸ Σχέδιον ἡ πρώτη συνέλευσις, ἵνα περὶ τούτου συσκεφθῇ· ἀλλ' ἤκουσεν, «ὅτι τοῦτο διωρίσθη ἵνα δοθῇ εἰς τὴν συσταθησομένην Σύνοδον»! (καὶ ἀφ' οὗ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξεδόθη, ἐπειδὴ οἱ περὶ τὸν Ῥέοντος ἐζήτησάν τινας διασαφήσεις τῶν ἐν αὐτῷ σκοτεινότερον καὶ ἀμφιβολώτερον ἐκτεθειμένων ἄρθρων, ἠπειλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἱερογραμματέως ὅτι τιμωρηθήσονται ὑπὸ τοῦ Κράτους, ὡς τῶν ὑψηλῶς δεδογμένων ἀνακριταί!). Ὅ,τι λοιπὸν κρίνεται καὶ ψηφίζεται κατ' ἄγνοιαν ἄκυρον.

Δ) Πᾶσα γνώμη καὶ ψῆφος ἐξ ὑποβολῆς ἢ ἐκ προκρίσεως καὶ προδιαθέσεως ἀποδοθεῖσα, καὶ μὴ κατ' ἐλευθέραν καὶ ἀνεπηρέαστον συνείδησιν τῶν ψηφιζόντων μηδὲ μετὰ τῆς προσηκούσης συζητήσεως καὶ σκέψεως ὑπ' αὐτῶν ἀκριβῶς διευκρινηθεῖσα, ἀκυροῦται ὑπὸ πάντων τῶν νόμων, καὶ ἱερῶν καὶ πολιτικῶν, ὡς παράνομος. Καὶ τοιαύτη ἐγένετο ἡ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς Συνόδου γνώμη τῆς Ὁμηγύρεως. Εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Φωτίου συναθροισθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ψευδοσύνοδον ἐκείνην ἐκυρώθησαν καὶ ὑπεγράφησαν ὅσα προκεκριμένα προσετάγησαν οἱ τότε συνελθόντες δύστηνοι Ἀρχιερεῖς· διὸ καὶ κατηργήθη τὸ κατηναγκασμένον ἐκεῖνο Συνέδριον ὡς παντάπασιν ἀνύπαρκτον! Καὶ εἰς τὴν ἐν Ναυπλίᾳ κατὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου συναθροισθεῖσαν ταύτην συνέλευσιν, καὶ ταύτην κομματικήν, καὶ μηδὲ κἂν ὁλόκληρον (ὡς καὶ ἡ κατὰ τοῦ Φωτίου) γενομένην, μηδὲ τὰ περὶ ὧν ἔμελλε ψηφίζειν ἔχουσαν ὑπ' ὄψιν ἀκριβῶς ἐκπεφρασμένα, ἐψηφίσθησαν καὶ ὑπεγράφησαν ἐκκλησι-

αστικὰ πράγματα, ὑπὸ τῆς πολιτικῆς Κυβερνήσεως ἤδη προκεκριμένα, καὶ ὡς τοιαῦτα ῥητῶς ὑπὸ τῆς Γραμματείας πρὸς τὴν Συνέλευσιν ὑποβεβλημένα. « Ἂν καὶ (λέγει τὸ Πρωτόκολλον) ἡ πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας διορισθεῖσα ἐπιτροπή, ὡς καὶ τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἐνέκρινεν ἤδη τὰ ἐνταῦθα ἐκτεθέντα (τὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν σύστασιν τῆς Συνόδου), ἔχει μ' ὅλον τοῦτο σκοπὸν νὰ μὴ κάμῃ κἀνὲν ὁριστικὸν κίνημα περὶ τούτου, πρὶν ζητήσῃ προηγουμένως καὶ πληροφορηθῇ τὴν περὶ τῶν δύω τούτων προτάσεων γνώμην των ἐντὸς τοῦ Βασιλείου Ἀρχιερέων » κτλ. Ταῦτα λέγοντες οἱ περὶ τὸν Γραμματέα τί ἄλλο ἔλεγον ; εἰμὴ ὅτι· « ὦ Ἀρχιερεῖς, οἱ ἐντὸς τοῦ Βασιλείου, ἐπειδὴ τὰ ἐκτεθέντα ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τῆς βασιλικῆς Κυβερνήσεως, ἐπιψηφίσατε καὶ ὑμεῖς σύμφωνον τὴν γνώμην ἐξενεγκόντες ».

Ε) Ἡ τῆς Συνόδου σύστασις ὑπάρχει καὶ ἀφ' ἑαυτῆς αὐτοκατάκριτος. Αὐτὴ ἡ συνελθοῦσα καθολικὴ τῶν Ἀρχιερέων ὁμήγυρις ἀνεκήρυξε διὰ τῆς Γραμματείας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι «ἐπιθυμεῖ νὰ συστηθῇ Σύνοδος διευθύνουσα τὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας», καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀπεδέξατο τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὁμηγύρεως (Βλέπε τὴν ἀνωτέρω προμνησθεῖσαν Ἐφημερίδα σελ. 175). Ἀλλ' οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες α) ἐντέλλονται «μηδένα τῶν ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἑτέραν, οὐκ οὖσαν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ ἢ γοῦν τῶν πρὸ αὐτοῦ χεῖρα, καταλαμβάνειν· μηδὲ χειροτονεῖν ὑπερόρια εἰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας» (Γ. Συνόδ. καν. η. Παράβαλε καὶ Ἀποστόλ. λε: τῆς Β. τὸν β. τῆς Γ τὸν κ: τῆς Ἀντιοχ. ιγ καὶ κβ: τῆς Σαρδικ. γ, ια, ιβ, κτλ.). Κατὰ τούτους τοὺς κανόνας καὶ αὐτῶν τῶν καθ' Ἑλλάδα σήμερον ἐπισκοπούντων ἕκαστος διατηρεῖ τὰ ὁπωσδήποτε διωρισμένα ὅρια τῶν ἐπισκοπῶν ἀσφετέριστα καὶ ἀνεπηρέαστα. Πῶς λοιπὸν αὐτοὶ κατεκυρίευσαν καὶ κατεκολόβωσαν τὴν ἐνορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, σφετερισθέντες τὴν κανονικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν καὶ προεδρίαν, ἣν εἶχεν εἰς τὰς ὑποκειμένας Μητροπόλεις καὶ Ἀρχεπισκοπὰς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Σταυροπήγια Μονυστήρια ; Καὶ ἄν τις ἐξ αὐτῶν καταλάβῃ τὴν ἑτέρου ἐπαρχίαν, οὐκ οὖσαν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ χεῖρα, πῶς δύνανται πλέον καταδικάσαι τὸν τοιοῦτον διὰ τῶν αὐτῶν κανόνων, ὧν παρέβησαν αὐτοί ; β) Κατὰ τὸν λα καὶ λδ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὸν λα καὶ λζ τῆς Γ, καὶ

τὸν η τῆς Γ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ιε τῆς Πρώτης καὶ Δευτέρας διατάσσει τὰ ἑφεξῆς· «Τὰ ὁρισθέντα περὶ Πρεσβυτέρων καὶ Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ Πατριαρχῶν ἁρμόζει. Ὥστε εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ ἐπίσκοπος, ἢ Μητροπολίτης τολμήσοι ἀποστῆναι τῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον Πατριάρχην κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέροι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, κατὰ τὸ ὡρισμένον καὶ τεταγμένον, ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ, ἀλλὰ πρὸ ἐμφανείας συνοδικῆς καὶ τελείας αὐτοῦ (τοῦ πατριάρχου) κατακρίσεως (ὡς αἱρετικοῦ δηλονότι καὶ παρανόμου Συνοδικῶς κατακριθέντος), σχίσμα ποιήσοι, τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία Σύνοδος πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι, εἰ μόνον ἐλεγχθείη τοῦτο παρανομήσας. Καὶ ταῦτα μὲν ἐσφράγισταί τε καὶ ὥρισται περὶ τῶν, προφάσει τινῶν ἐγκλημάτων, τῶν οἰκείων ἀφισταμένων προέδρων, καὶ σχίσμα ποιούντων, καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας διασπώντων» κτλ. Οἱ δὲ τούτους τοὺς κανόνας ἀθετήσαντες διὰ ποίων λοιπὸν ἄλλων διεκδικήσουσι τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι συσταθεῖσαν ὑπερτάτην Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, ἄν τινες κατὰ τύχην ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι ἀποστατήσωσιν ἀπ' αὐτῆς; Ἀποσιωπῶμεν ἄλλους ἱεροὺς θεσμούς, ἀκουσίως μὲν καὶ δυναστικῶς, ἀλλ' ὅμως ἀθετηθέντας! Τοῦτο μόνον συμπεραίνομεν, ὅτι πᾶσα νεοσύστατος ἀρχὴ παραδεχομένη ὡς κυρίους νόμους καὶ κανόνας ἐκείνους, ὧν ἡ παράβασις ἐγέννησε τὴν σύστασιν αὐτῆς, ἡ τοιαύτη ἀρχὴ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν κανόνων ἀκυροῦται καὶ καταργεῖται. «Ἐν ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖται ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν». Καὶ ἡ ἐν τῇ Ἑλλάδι Σύνοδος ὀφείλει δυοῖν θάτερον ἐξ ἀνάγκης, ἢ καθυποβληθῆναι καὶ αὐτὴ εἰς οὓς διακρατεῖ κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ζητῆσαι παρὰ τῶν κυρίων Σχεδιογράφων ἄλλο νέον Κανόνων Πηδάλιον!

τ) καὶ τελευταῖον. Αὐτὸ τὸ ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας (ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως) ἐκδοθὲν Καταστατικόν, ἀπὸ τοῦ παρανομωτάτου Σχεδίου ἀντιγραφέν, ἀναιρεῖ καὶ τὴν τῆς Συνόδου σύστασιν καὶ τὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας· διότι παρέβη τὴν ὑποσχεθεῖσαν διοίκησιν τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος κατά τε τοὺς ἱεροὺς κανόνας (ὡς ἐγνωμοδότησαν οἱ ἐπίσκοποι κατὰ τὸ Πρωτόκολλον) καὶ κατὰ τὰ παρὰ πασῶν τῶν

ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀνέκαθεν πρεσβευόμενα. Ἐκ τούτου τοῦ Καταστατικοῦ ἐπήγασεν ἡ παντελὴς παράλυσις τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις οὔτε τῶν δογμάτων οὔτε τῶν κανόνων τὴν ἀκεραιότητα δύναται πλέον συντηρῆσαι ἀνεπιβούλευτον καὶ ἀδιαλώβητον. Καὶ τῆς τοιαύτης παραλύσεως τὰ σπέρματα ἐναπόκεινται εἰς πάμπολλα ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ (ὡς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τύπον τοῦ τῶν Συνοδικῶν ἐπισκόπων ὅρκου !!), δολίως ἐνυπολανθάνοντα καὶ σοφιστικῶς, ἐνίοτε δὲ καὶ φανερῶς τεθησαυρισμένα. Ἂν ἔβλεπε ταῦτα τὰ ἄρθρα ἡ τῶν ἐπισκόπων Ὁμήγυρις, βεβαίως (νομίζομεν) οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἔμελλεν ἐπιψηφίσαι τὰ γενικῶς εἰς αὐτοὺς προβληθέντα (εἰ μὴ, ἂν ὑπῆρχέ τις ἀθεόφοβος υἱὸς τῆς ἀπωλείας !). Δυνάμει τούτου τοῦ Καταστατικοῦ δραματουργοῦνται, καὶ παρευθὺς μετὰ τὴν ἔκδοσιν ἐδραματουργήθησαν πράγματα δεινὰ (ποῖα, καὶ πόσα ;), παραβλάπτοντα καιρίως τὴν ὑπεσχημένην ἀνεξαρτησίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ! Καὶ αὕτη ἤδη σύρεται μὲν δούλη καὶ αἰχμάλωτος ὑπὸ κοσμικῶν προσώπων καὶ πραγμάτων ἰσχυρῶς ἀντιβαινόντων εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς τῶν χριστιανῶν σωτηρίας ἐλευθέραν καὶ πνευματικὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐνέργειαν, παρασύρεται δὲ καὶ ὑπ' αὐτῆς προσέτι τῆς ἐν πολλοῖς κατὰ τῶν θείων κανόνων ἀντιστρατευομένης πολιτικῆς νομοθεσίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ! «τοιόνδ' ἀπέβη τόδε πρᾶγμα», τὸ πρᾶγμα τὸ διπλοῦν τοῦ Ὑπομνηματογράφου !

Ἀλλ' ὅμως ἡ θεία ἀλήθεια καὶ προδοθεῖσα νικᾷ ! καὶ οἱ δείλαιοι προδόται, κἂν ὦσιν ἰσχυροὶ, κἂν ἐπὶ πολὺ μείνωσιν ἀνεξέλεγκτοι, καταδικάζουσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐνδομύχως καὶ πολλάκις ἀναφανδόν. Ἄκουε τὴν συνέχειαν τοῦ Ὑπομνήματος.

Σελ. 32—34. Avant de terminer ete.

«Πρὶν ἢ τελειώσωμεν (λέγει) τὸ πρῶτον τοῦ Ὑπομνήματος μέρος, ὅπου ἐκτίθεται ἡ ἱστορία τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καθιδρύσεως τῆς ἱερᾶς Συνόδου, προστιθέμεθα τὴν ἐφεξῆς παρατήρησιν. Πᾶσα αὕτη ἡ πραγματεία, περὶ ἧς, ὡς περὶ μεγάλης ἀνομίας, ἠθέλησάν τινες ἀποδεῖξαι ἔνοχον τὸν Κ. Κων. Σχινᾶν, διεπράχθη διενεργοῦντος τοῦ Κ. Τρικούπη, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐξετελέσθη· ὁ δὲ Κ. ὁ Σχινᾶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γραμματείαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μετὰ μῆνας ὅλους τρεῖς. Καὶ αὐτὸς ὁ Κόμης Ἀρμανσπέργης, ὅστις ὀλίγον ὕστερον ἀπέρριπτεν ὅλην ταύτην τὴν πραγματείαν εἰς τὸν Μαύρερον, ὑπῆρχε μετ' αὐτοῦ τόσοῦ-

τον ὁμόφωνος, καὶ τοσοῦτον αὐτῷ διέφερε, καὶ οὕτω σφοδρῶς ἐπεθύμει τὴν εὐτυχῆ τοῦ δράματος λύσιν, ὥστε ὁ Κ. Τρικούπης εὐθὺς ἀφ' οὗ παρέδωκαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἀρχιερεῖς (οἱ τὸ πρῶτον συνελθόντες 22) ἔγγραφον τὴν συγκατάθεσιν, ἔσπευσεν εὐθέως τῇ 6 ὥρᾳ μετὰ μεσημβρίαν, μίαν ὥραν καὶ ἡμίσειαν σχεδὸν μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς συνεδριάσεως, ἵνα κοινοποιήσῃ τὸ ἔγγραφον, οὐχὶ πρὸς ὅλην τὴν Ἀντιβασιλείαν ἀθρόαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθοῦσαν, οὐδ' εἰς πρῶτον τὸν Μαύρερον, ὅστις ἐπεστάτει ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ πρώτιστα πάντων πρὸς τὸν Κ. Ἀρμανσπέργην, ὅστις εὐθύς, ὡς ἤκουσε, θαυμαστὸν ὅσον κατεκηλήθη! Ὅλη δὲ ἡ Αντιβασιλεία ἤκουσεν ἐπισήμως παρὰ τοῦ Γραμματέως τὸ πρᾶγμα τῇ ἐπαύριον». Ἀλλ' οὐδὲν παράδοξον, εἰ ὁ Γραμματεὺς ἔδραμε πρῶτον πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ προστάτην, κομίζων τὰ εὐαγγέλια· ἄλλος τις ἴσως τῶν ὑπουργικῶν συμβούλων προέδραμε συγχαίρων τῷ Μαυρέρῳ! Ἔπειτα τίνι μέλει περὶ τοῦ, ποῖος τῶν Ἀρμανσπεργιαστῶν, ἢ τῶν Μαυρεριστῶν, ἢ τῶν Ἑτδεκείων, ἢ καὶ αὐτῶν τῶν Καϊνιζόντων Ἀβελιστῶν ἐθυμίαζε πρωΐας ἢ ἑσπέρας τὸ ὑπ' αὐτοῦ λατρευόμενον εἴδωλον, προδιδοὺς τὰ συμφέροντα καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρ δος; Ἓν μόνον ἐκ ταύτης τῆς περιόδου πληροφορούμεθα ἀμφότεροι, κἀγὼ καὶ σὺ ἀναγνῶστα, τὸ ἐφεξῆς· Μόλις κατεπράχθη τὸ κακούργημα, καὶ παρευθὺς οἵ τε πρωτουργοὶ καὶ οἱ τούτων ὑπουργοί, φρίξαντες πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος, αὐτοὶ τοῦτο κατέκρινον, ἀπορρίπτοντες ἄλλοι εἰς ἄλλον τὴν ἐνοχήν. Καὶ ὅμως ἐξ ἑκάστου τῆς συνειδήσεως ἐξεχεῖτο ἡ φοβερὰ καὶ σπασμώδης ἐκείνη φωνή, «ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον»!

Ἐφεξῆς ὁ Ὑπομνηματογράφος πραγματεύεται περί τινων ἄλλων καλῶν κατορθωμάτων τῆς Ἀντιβασιλείας, ψήφῳ καὶ διαγνώσει τῆς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καθιδρυθείσης ἁγίας Συνόδου καταπραχθέντων! Καὶ πρῶτον ἔρχεται εἰς τῶν μοναστηριων τὴν διάλυσιν.

Σελ. 54. Quand à la prétendue dissolution de Monastéres, etc.

«Περὶ δὲ τῆς νομισθείσης (λέγει) διαλύσεως τῶν μοναςηρίων» (νομισθείσης; λοιπὸν ὠνειρεύθησαν πάντες τῆς Ἑλλάδος οἱ κάτοικοι ταύτην τὴν διάλυσιν καὶ καθαίρεσιν! ἢ μήπως ἔπρεπε μᾶλλον ὀνομάσαι αὐτὴν σύστασιν καὶ ἀνόρθωσιν;), «πράξεως οὕτω μὲν κακῶς ἡρμηνευμένης, οὕτω δὲ καταβοηθείσης (!), καὶ φρονίμως

μὲν ἐπινοηθείσης, ἀλλ' ὀλίγον ὠφελησάσης τὸ ταμεῖον τὸ ἐκκλησιαστικόν, οὗ χάριν καὶ ἐψηφίσθη, καὶ περὶ τούτου, λέγω, δυσμενεῖς τινες κατηγιάσαντο τὸν Σχινᾶν! Ἀλλ' ἰδοὺ πῶς ἐπενοήθη καὶ προεβλήθη καὶ ἀπεφασίσθη τὸ πρᾶγμα. Εὐθὺς μετὰ τὴν καθίδρυσιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου» (εὐθύς! μάλιστα εὐθύς! οἱ θερισταὶ παρῆσαν ἤδη, τὸ δρέπανον τομόν, τὸ λήϊον ἄφρακτον καὶ φύλακος ἔρημον· τίς λοιπὸν χρεία ἀναβολῆς;) «ἡ Κυβέρνησις ἠθέλησεν ἀναδεῖξαι ταμεῖον ἐκκλησιαστικόν, οὗ τινος τὰ εἰσοδήματα ἔμελλον χρησιμεῦσαι εἰς ἐκπαίδευσιν τοῦ ἀνωτέρου Κλήρου, καὶ εἰς τὰ Σχολεῖα τοῦ Κράτους, καὶ εἰς ἄλλα ἔργα εὐαγῆ καὶ εὐσεβῆ» (οἷον ἵνα μισθοδοτῆται καὶ ὁ Φλάρος, ὁ Βαυαρὸς καὶ Βαυαρῶν παιδία διδάσκων, καὶ οἱ περὶ τὰς ἀνασκαφὰς ἐργαζόμενοι Βαυαροί, καὶ ἄλλα τοιαῦτα θεάρεστα ψυχικά!). «Ὅθεν διὰ τοῦ Γραμματέως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἠρώτησεν ἡ Κυβέρνησις τὴν ἁγίαν Σύνοδον, πῶς ἠδύναντο τὰ μοναστήρια συνεισφέρειν εἰς τοῦτο τὸ καλόν; —Τοῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα οὐχ ὑπῆρχε καινοτομία. Πάντοτε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ μοναστήρια καθιέρουν τὸ πλεῖστον μέρος, ἢ καὶ τὸ ὅλον σχεδὸν τῶν εἰσοδημάτων» (οὐά! καὶ πῶς λοιπὸν αὐτὰ διετρέφοντο σχεδόν;) εἰς διεξαγωγὴν ἑνὸς ἢ καὶ πλειοτέρων σχολείων. Καὶ ἡ ἐν Ἄργει ἐθνικὴ συνέλευσις ἐπὶ Κυβερνήτου τοῦ μακαρίτου Καποδιστρίου, διὰ τοῦ κατὰ τὸ 1829 Αὐγούστου 2 ἐκδοθέντος ἑνδεκάτου ψηφίσματος ὥρισε τοιαύτην ἀπὸ τῶν εὐαγῶν καταστημάτων (μοναστηρίων) συνεισφοράν. — Οὕτω καὶ ἡ βασιλικὴ Κυβέρνησις ἔκρινε διορίσαι τοιαύτην ἐκ τῶν μοναστηρίων εἰσφορὰν ἁπλῆν καὶ ἀνάλογον τῶν εἰσοδημάτων ἑκάστου. Καὶ λοιπὸν ἡ Σύνοδος καὶ ἡ Γραμματεία» (δύω σώματα, ψυχὴ μία!) «ἀνέλαβον τὴν περὶ τούτου ἔρευναν. Συνετάχθησαν δύω κατάλογοι, ὁ μὲν ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων, ὁ δὲ ὑπὸ τῶν Νομαρχῶν, περιέχοντες τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰς προσόδους τῶν μονκστηρίων τῶν καθ' ἑκάστην κειμένων ἐπισκοπὴν καὶ καθ' ἕκαστον νομόν. Καὶ παρεβλήθησαν οἱ δύω κατάλογοι οὗτοι» (βαβαὶ τῆς ἀκριβείας! μήπως διαφύγῃ μοναστηρίδιόν τι τὸν μελετώμενον ὄλεθρον!). «Καὶ εὑρέθησαν ἐν τῷ Βασιλείῳ 437 μοναστήρια πλὴν τῶν ἐν Οἰτύλῳ καὶ Γυθείῳ, ἐπαρχίαις τῆς Μάνης. Τούτων δὲ τῶν μοναστηρίων πολὺς ἀριθμὸς (!) ὑπῆρχον παντάπασιν ἔρημα (!), μηδ' ἕνα κἂν ἔχοντα μοναχόν» (πρόδρομα, καθὼς φαίνεται, καὶ προοίμια τῆς ὑπὸ τοῦ Μαυρέρου μελετηθείσης ἐρημώσεως ἁπάντων τούτων τῶν κοι-

νοβλαβῶν Καλογηροτροφείων!). «Πολλὰ κατῳκοῦντο μόλις ὑφ' ἑνός, ἢ δύω, ἢ τριῶν μοναχῶν. Τρία μόνον ἢ τέσσαρα μοναστήρια περιεῖχον πολυαρίθμους μοναχούς, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἀνὰ μίαν καὶ μόνην δεκάδα περιεχόντων! Συγχρόνως αἱ κατ' ἐπαρχίας πολιτικαὶ ἀρχαὶ» (ποῦ ἐμυρίσθησαν τὸ προπαρασκευαζόμενον ἔψημα!) «ἔπεμπον πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐπανειλημμένας εἰδήσεις περὶ τῶν κατασπαταλωμένων ἀγαθῶν τῶν μοναστηρίων ἐκείνων, ὅσα οὐκ εἶχον οὐδένα, ἢ πολλὰ ὀλίγους μοναχούς. Κατεσπαθῶντο δὲ μάλιστα καὶ μεγάλως ἐκινδύνευον τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησι λεγόμενα κατὰ λέξιν τεχνικὴν φθαρτὰ κτήματα, οἷον οἰκίαι, ποίμνια, κτλ. (καὶ ποίμνια; καὶ μηδενὸς ὄντος μοναχοῦ; τίς ἔβοσκε τὰ ποίμνια ταῦτα; ἢ μήπως ἔνεμον αὐτὰ ἑαυτὰ μετασχόντα πρόωρα καὶ αὐτὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτονομίας;). «Ἐπὶ τῶν ἐρήμων μοναστηρίων εἶχον ἐπίδροιαν λαϊκοὶ» (οἵτινες ὅμως οὐ κατέφθειρον τὰ κτήματα· διότι ἄλλως ταῦτα οὐκ ἐσώζοντο μέχρι τῶν λαμπρῶν τοῦ Μαυρέρου ἡμερῶν!). «Ἐπώλουν ἢ ἄλλως ἀπηλλοτρίουν τὰ κτήματα μεταγράφοντες εἰς ὀνόματα τῶν συγγενῶν αὐτῶν· ἐσώρευον χρέη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μοναστηρίου· ἐδανείζοντο δέκα δραχμάς, καὶ ἔγραφον δολίως εἰς τὴν ὁμολογίαν ἑκατόν, καὶ ἄλλας τοιαύτας ἔπραττον καταχρήσεις» (καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔπρεπεν οὐχὶ ἵνα σωφρονισθῶσιν οἱ μοναχοί, ἀλλ' ἵνα κρημνισθῶσι τὰ μοναστήρια;). «Ταῦτα πάντα μαθοῦσα ἅμα ὡς καθιδρύθη ἡ ἁγία Σύνοδος, κινηθεῖσα δικαίως» (ὁ ζῆλος βέβαια τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ κατέφαγεν αὐτήν!) «ἐπρόβαλεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τρόπους διορθώσεως τοὺς ἑφεξῆς.

1) Ἵνα ὅσον τάχιστα ληφθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ ὠφέλειαν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου τὰ κτήματα α) τῶν ἐρήμων μοναστηρίων· β) τῶν ἐχόντων τρεῖς μοναχούς· (ἡ δὲ Κυβέρνησις ἐπέτεινε περικιτέρω τὸν ἀριθμὸν μέχρι καὶ τῶν ἐχόντων πέντε καὶ μόνους μοναχούς).

2) Οἱ ἐν τούτοις εὑρεθέντες μοναχοὶ διανεμηθῶσιν εἰς τὰ περιέχοντα πλειοτέρους, ἅπερ ἔπρεπε κἂν διατηρηθῆναι.

3) Ταῦτα δὲ τὰ πλείους τῶν τριῶν ἔχοντα μοναχούς, ἀκέραια καὶ σῷα διατηρούμενα, συνεισφέρωσι δεκάτην εἰς τὸ ταμεῖον.

4) Προτραπῶσιν οἱ ἐπίσκοποι, ἵνα ἐπαγρυπνῶσιν ἕκαστος εἰς τὴν κατὰ τοὺς κανόνας (!) διαγωγὴν τῶν μοναχῶν, τῶν ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἑκάστης ἐπισκοπῆς· καὶ σπουδάζωσιν ὅλοι εἰσαγαγεῖν εἰς ταῦτα

βαθμηδὸν τὴν κοινοβιακὴν ζωήν, ἥτις συνειθίζεται καὶ εἰς τὰ τοῦ Ἄθω μοναστήρια καὶ εἰς τὸ τῆς Σκιάθου.

5) Οἱ δὲ ἡγούμενοι συμφώνως μετὰ συμβουλίου τῶν πατέρων διοικῶσι τὰ μοναστηριακὰ κτήματα, λόγῳ πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀδείας, συνεπικυρούσης καὶ τῆς ὑπερτάτης Κυβερνήσεως.

Ταῦτα ἐγνωμοδότησεν ἡ ἁγία Σύνοδος.

Κατηγόρησάν τινες τὴν ἁγίαν Σύνοδον, καὶ ἴσως οὐχὶ παντάπασιν ἀλόγως (!), ὅτι προὔβαλεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν διάλυσιν τῶν τριμονάχων μοναστηρίων, ἐν ᾧ ἔπρεπεν ἵνα καὶ ταῦτα καθυποταχθῶσιν εἰς τὴν τῆς δεκάτης εἰσφοράν, ἥτις ἔμελλεν ὠφελεῖν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον πολὺ πλειότερον, παρ' ὅσον ὠφελήθη ἀπὸ τῆς κρατήσεως τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτῶν. Ἀλλὰ τὴν Σύνοδον οὐκ ἐκίνησεν εἰς τὴν πρότασιν ταύτην κυρίως καὶ μόνος ὁ λόγος τῆς φορολογίας (!)· ἄλλο κυριώτερον ἡ ἁγία Σύνοδος ἀπέβλεπε πρώτιστα καὶ μάλιστα, τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν τῶν μοναχῶν (!)· καὶ μετὰ πολλῆς μερίμνης ἐσπούδαζεν, ἵνα καταπιστεύσῃ τὴν τούτων ἐπιστασίαν εἰς τοὺς κατὰ τόπον ἐπισκόπους· ἡ δὲ τοιαύτη ἐπιστασία, καθὼς ἐκ πείρας ἐγνώριζεν ἡ ἁγία Σύνοδος, ἀπέβαινε σχεδὸν ἀκατόρθωτος, ἐφ' ὅσον οἱ μοναχοὶ κατῴκουν ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς διὰ μακρῶν ἀποστημάτων ἀπεσχοινισμένοι, καὶ ἑπομένως οὐκ ἠδύναντο μεταρρυθμίσαι εἰς τὸν ἀληθῶς μοναχικὸν βίον, τὸν κοινοβιακόν, ὡς μηδόλως ἐξαρκούντων ἑνὸς ἢ δύω μοναχῶν εἰς ἀπάρτισιν συστήματος ἀλληλουχουμένου. Διὰ τοῦτο ἡ ἁγία Σύνοδος ἐτελείωσε τὰς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀνωτέρω προτάσεις αὐτῆς διὰ τοῦ ἐφεξῆς ἐπιλόγου· Ἡ Σύνοδος ἀνέβαλεν ἂν ἐπὶ πλέον τὴν περὶ τῶν Μοναστηρίων γνωμοδοσίαν, ἂν μὴ ὑπῆρχον ἀνάγκαι μεγάλαι καὶ κατεπείγουσαι, καὶ ἂν ἄλλοι προσέτι λόγοι σπουδαιότατοι μὴ ἐβίαζον αὐτὴν ἵνα ἐκφράσῃ τάχιστα τὴν περὶ τούτου γνώμην. — Οἱ δὲ λόγοι οὗτοι ἦσαν αἱ ἀνωτέρω μοναστηριακαὶ καταχρήσεις» (καλῶς ποιῶν ὁ Ὑπομνηματιστὴς ἐξήγησε τοὺς τῆς Συνόδου σπουδαιοτάτους λόγους, δι' οὓς τάχιστα ἐξέφρασε τὴν γνώμην· ἐπειδὴ, χωρὶς αὐτῆς τῆς ἐξηγήσεως, δικαίως ἂν ὑπωπτεύθησαν οἱ φιλύποπτοι, ὅτι οἱ τὴν γνώμην ταύτην ὑπαγορεύσαντες εἰς τὴν Σύνοδον ἠθέλησαν διὰ τῆς τοιαύτης ἀορίστου φράσεως ἵνα παροξύνωσι μᾶλλον τὴν Κυβέρνησιν πρὸς ταχυτέραν διάλυσιν τῶν μοναστηρίων, ὑπαινιττόμενοι καὶ τοὺς ταλαιπώρους μοναχοὺς καὶ μά-

λιστα τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, ὡς ἑτοίμως ἔχοντας, ἂν τύχῃ, συναφθῆναι μετὰ τῶν δῆθεν ἐπαναστατικῶν διαβαλλομένων τότε στρατιωτικῶν, καθ' ὧν προείπομεν ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς μῆνας ἐπλέκετο ἡ συκοφαντία. Καὶ τῷ ὄντι φαίνεταί πως ὕποπτος ἡ φράσις προστεθεῖσα μετὰ τὰς μεγάλας ἀνάγκας· πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡμεῖς πιστεύομεν τὸν Ὑπομνηματιστήν· ἴδωμεν καὶ τὰ ἑφεξῆς). «Οὕτω λοιπὸν ἡ Κυβέρνησις ἐπεκύρωσε τὴν τῆς Συνόδου πρότασιν μηδὲν τῶν προβληθέντων μεταβαλοῦσα, εἰ μὴ τὸν ἀπολύτως εἰς τὰ διατηρητέα μοναστήρια ἀπαιτούμενον ἀριθμόν, ἐπαυξήσασα τὸν ἔσχατον ὅρον ἀπὸ τριῶν εἰς πέντε· καὶ οὕτως ἐνηργήθη τὸ πρᾶγμα»! Ἀπαντῶμεν.

«Τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα Μοναστήρια μένειν εἰς τὸ διηνεκὲς Μοναστήρια, καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα φυλάττεσθαι τῷ Μοναστηρίῳ· καὶ μηκέτι γίνεσθαι αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια, μήτε δὲ ὑπό τινος τῶν ἁπάντων κοσμικοῖς ἀνδράσιν ἐκδίδοσθαι. — Τοὺς δὲ πράττειν τοῦτο ἐπιχειροῦντας ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν Κανόνων ἐπιτιμίοις (Δ, Συν. κδ: ς. μθ: Ζ. ιβ, ιθ. ΑΒ. α. κτλ.)

Καὶ «Οἱ διακρατοῦντες διηρπαγμένα Μοναστήρια, ὡς κοινὰ καταγώγια, εἰ μὲν τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ εἰσί, τούτους καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· εἰ δὲ μοναχοί, ἢ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι, ὡς ὄντας κατακρίτους ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ τετάχθωσαν ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται· ὅτι τῇ τοῦ Κυρίου φωνῇ ἐναντιοῦνται τῇ λεγούσῃ, «μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου» (ΑΒ. ιγ) Ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα καὶ πρὸς τὴν ἁγίαν Σύνοδον, καὶ πρὸς τὴν Γραμματείαν, καὶ πρὸς τὴν τότε Κυβέρνησιν ἀποφαίνεται ἡ μία ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Καταργήσαντες τὰ Μοναστήρια, κατεπάτησαν τοὺς θείους καὶ ἀνθρωπίνους νόμους, οἵτινες διατάσσουσιν ἀπαράτρωτον εἰς ἕνα ἕκαστον τὸ τῆς ἰδιοκτησίας δικαίωμα, καὶ μηδ' εἰς αὐτὸν πλέον τὸν ἀφιερωτὴν ἀποδίδουσιν ὀπίσω τὰ ἅπαξ ἀφιερωθέντα. Οἱ δὲ γεννάδαι οὗτοι ἐσφετερίσθησαν καὶ αὐτῶν τῶν ἔξω τοῦ Κράτους εὐαγῶν μοναστηρίων (τοῦ ἁγίου Τάφου, τοῦ Σινᾶ, τοῦ ἁγίου Ὄρους, τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς, κτλ. κτλ.) τὰ ἔκπαλαι καθιερωθέντα κτήματα, ἀπεριόριστον ἐκτείναντες τὴν ἱεροσυλίαν. Καταργήσαντες τὰ Μοναστήρια, κατήργησαν οἴκους Θεοῦ! ἀνέδειξαν τοὺς ναοὺς καὶ τὰ θυσιαστήρια φωλεὰς

θηρίων, καὶ ἄλλα σταύλους κτηνῶν! μετεμόρφωσαν τὰ ἡσυχαστήρια τῶν ἀνακειμένων Θεῷ μοναχῶν εἰς στρατῶνας, εἰς πυρίτιδος ἀποθήκας, εἰς πάσης πράξεως βεβήλου ἀπόλυτα καταγώγια! Καταργήσαντες τὰ Μοναστήρια ἐούλησαν τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ τὰ ἅγια λείψανα καὶ τὰ ἱερώτατα σκεύη, βεβηλοῦντες ἀνιέροις χερσί, καὶ πωλοῦντες αὐτὰ πρὸς τοὺς τυχόντας ἐπὶ δημοπρασίᾳ! ἐμίαναν τοὺς χριστιανοὺς καὶ μιαίνουσι κατ' ἔτος δημοπρατοῦντες τὰ ἱερὰ εἰσοδήματα καὶ τοὺς ἐκμισθουμένους ἀναδεικνύοντες ἱεροσύλους ἐξ ἀγνοίας! Διεσκόρπισαν τοὺς μοναχοὺς πεινῶντας καὶ γυμνητεύοντας καὶ τῇδε κακεῖσε πλανωμένους οἰκτρότερον παρὰ τὰ πανταχοῦ περιαγόμενα καὶ δημοπρατούμενα κτήνη τῶν Μοναστηρίων αὐτῶν. Νομάρχαι, Ἔπαρχοι, Οἰκονομικοὶ Ἔφοροι, γραμματικίδια, κλητῆρες (καὶ τίς οὐχί;), πάντες οἱ ἐκλεγέντες ἄξιοι τοῦ φρικτοῦ διατάγματος ἐκτελεσταὶ ἀπερρόφουν ἡδέως καὶ προὔπινον ἀλλήλοις γελῶντες τὰ δάκρυα καὶ τοὺς ἱδρῶτας τῶν ἐξοικιζομένων μοναχῶν· οὐδὲ τὰ πάτρια κτήματα (ὅσα πολλοί τινες ἐξ αὐτῶν ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ἱερὰν ἰδιοκτησίαν εἰς ὅ,περ ἐμόνασαν Μοναστήριον), οὐδὲ τὰς ἔτι νεαρὰς αὐτῶν οὐλὰς καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας ἠδέσθησαν οἱ τρισαλιτήριοι! ἀλλ' ἀπέλυσαν αὐτοὺς πλανωμένους ἐπαίτας, ἀστέγους, καὶ πολλοὺς ψυχικῶς ἀπολλυμένους! Ἡ ἁγία Σύνοδος ἐγνωμάτευσε (λέγει τὸ Ὑπόμνημα), ἵνα προστεθῶσιν οἱ τῶν διαλυομένων εἰς τοὺς τῶν διατηρηθησομένων Μοναστηρίων τοὺς μοναχούς! ὡς ἂν ὑπῆρχεν εὔκολον, ἄνθρωποι γεγηρακότες ἤδη εἰς τὰς ἀπὸ νεότητος αὐτῶν ἐκλεχθείσας μονὰς ἵνα μετεφυτευθῶσιν ὡς ἄψυχα δένδρα, ἢ μετατοπισθῶσιν ὡς ἀναίσθητα σκεύη, εἰς ἄλλα νέα χωρία καὶ ἤθη καὶ ἔργα ἀσυνείθιστα, ὑποβλεπόμενοι καὶ πολλάκις περιφρονούμενοι παρὰ τῶν νέων συναδέλφων (διότι βεβαίως οὐχ ὑπῆρχον ὅλοι ἅγιοι Ἀντώνιοι!)· ἢ ὡς ἐὰν ἠδύναντο τρέφειν καὶ ἄλλους τὰ τάχα διατηρηθέντα ταῦτα Μοναστήρια, ὧν πολλὰ οὐκ ἐξαρκοῦσιν οὐδὲ πρὸς τὴν τῶν οἰκείων διατροφὴν διὰ τοὺς ἐπιτεθέντας φόρους. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ ἁγία Σύνοδος οὐδ' ἐφρόντισε κἂν ποῦ διανυκτερεύσωσιν οἱ πρὸς τὴν ἁγιωσύνην αὐτῆς τότε προσερχόμενοι καὶ προσκλαιόμενοι διαλελυμένοι μοναχοί! ἀλλ' ἀπεδίωκεν αὐτοὺς ὡς ἀποτρόπαια θεάματα! Καὶ αὐτὰς τὰς ἱερὰς μοναστρίας ἐξοικίσαντες προέτρεπον καὶ ἵνα ὑπανδρευθῶσι (περὶ τούτων ὁ Ὑπομνηματογράφος οὐδὲ γρύ!). Ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία ἠσέβησαν καὶ εἰς Θεὸν καὶ εἰς ἀνθρώπους καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ αὐτοὶ «οἱ μεριμνῶντες πῶς ἂν

εἰσαγάγωσιν εἰς τὰ μοναστήρια τὸν μόνον ἀληθῆ μοναχικὸν βίον, τὸν κοινοβιακόν»! ὡς ἂν ὁ τῶν ἰδιορρύθμων ὑπῆρχε ψευδής! ἢ ὡς ἂν ἰδιόρρυθμα Μοναστήρια οὐχ ὑπῆρχον ἔκπαλαι εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, καὶ οὐδ' ὑπάρχουσι καὶ τὴν σήμερον καὶ κατ' αὐτὸ τὸ μνημονευθὲν ὅρος τοῦ Ἄθωνος! Πῶς οὐκ ὤκλαζεν ὁ κάλαμος τοῦ Ὑπομνηματιστοῦ τερατογραφῶν περὶ Μοναστηρίων, ὡς ἂν ἐλάλει πρὸς Ὀττεντότους τινὰς ἢ Ἀμερικανούς, οἵτινες ἀγνοοῦσι τί ἐστι Μοναστήριον; Ἀλλὰ διὰ τοιούτων ἀσκητικῶν καὶ ὅλως εὐθέων λόγων ἤθελον οἱ εὐμορφολόγοι οὗτοι διασκορπίσαι ἐκπλαγέντας τοὺς ταλαιπώρους μοναχούς! καὶ ἐπὶ λόγῳ κοινοβίων καταστῆσαι τὰ Μοναστήρια καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐρημότερα παρὰ τὰ κατὰ τὴν Νιτρίαν καὶ τὸ Πηλούσιον ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐρημωθέντα κοινόβια τῆς ἀρχαιότητος! Πρὸς τοῦτο ἀπέβλεπε καὶ τῶν ἐν τοῖς διατηρητέοις Μοναστηρίοις μοναχῶν ὁ ἔσχατος διορισθεὶς ὅρος· ἡ ἁγία Σύνοδος ὥρισε τρεῖς, ἡ δὲ ἀγρία Ἀντιβασιλεία πέντε! ὅπως ἐρημωθῶσι πλειότερα! Ἀλλὰ ποίας ἀπανθρωπίας ποίων Ἰσαύρων καὶ Κοπρωνύμων καὶ τῶν ἄλλων Μοναχολέθρων Εἰκονομάχων ἀπέμειναν κατώτερα τὰ κατὰ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων τῆς Ἑλλάδος δραματουργηθέντα κακά; Τοῦρκοι καὶ Ἀλβανοὶ καὶ Φράγγοι δυνάσται ἐσεβάσθησαν τὰ Μοναστήρια· κατέστρεψε δὲ ταῦτα ἡ βασιλικὴ καὶ Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος! Πρώτην ἔστησαν αἰτίαν τὸ ταμεῖον τὸ ἐκκλησιαστικόν. Δίκαιος ὁ λόγος! καὶ εἶχεν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἔχει καὶ τὴν σήμερον πολλαχοῦ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ταμεῖα καὶ κιβώτια ἐκκλησιαστικὰ ἐπὶ κοιναῖς ἀγαθοεργίαις. Καὶ αὐτὰ τὰ Μοναστήρια καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὕστερον συνεισέφερον εἰς πᾶν ἔργον κοινωφελές. Ὡς καὶ αὐτὰ πολλάκις τὰ καρποφόρα κτήματα ἐπώλησαν εἰς ἐξαγορὰν Ὀρθοδόξων αἰχμαλώτων (Ἰουστιν. Νεαρ. ρκ.)· ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦτο ἔπρεπε σφετερισθῆναι ταῦτα δυναστικῶς καὶ ἐκριζῶσαι τὰ πλεῖστα τὸ ταμεῖον τὸ ἐκκλησιαστικόν; Ποῖα λέγεις, ἄνθρωπε, ἔρημα Μοναστήρια; ποῖα ἄλλα παρὰ τὰ κατὰ καιροὺς ὀλίγα τινὰ προστεθειμένα εἰς τὰς κατὰ τόπους ἐπισκοπάς; (διότι ἂν ἔκ περιστάσεως ἀπέμενέ τι μοναστηρίδιον δίχως μοναχῶν, τούτου τὴν φροντίδα ἐλάμβανεν ἡ ἐπισκοπή, ἥτις καὶ ἱερομόναχον ἀπέστελλεν ἐκεῖ λειτουργοῦντα καὶ φροντίζοντα τῶν κτημάτων τοῦ Μοναστηρίου· καὶ τοιαῦτα ἦσαν ὀλιγώτατα· παντέρημον δὲ Μοναστήριον οὐχ ὑπῆρχεν οὐδὲ ἓν!)·

διὰ τί λοιπὸν ταῦτα οὐκ ἔμειναν εἰς τὴν φροντίδα τῶν ἐπισκόπων; ἢ διὰ τί μὴ μᾶλλον κατῳκίσθησαν καὶ ταῦτα ἀπὸ τῶν πολυμονάχων Μοναστηρίων; ἢ διὰ τί μὴ προσετέθησαν ὡς μετόχια εἰς ἄλλας γειτονικὰς μεγαλητέρας μονάς; Διὰ τί καὶ ἄλλα πρὸς ταῦτα προσηρημώθησαν; Ἀλλ' ἦσαν ὀλιγομόναχα; τί ἔβλαπτεν, ἂν ἔζων οἱ ὀλίγοι μοναχοὶ μοναχικῶς (ἂν μὴ ἠδύναντο κοινοβιακῶς!) ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον ἐπιστασίαν τῶν ἐπισκόπων; Ἀλλ' ἐγίνοντο καταχρήσεις; Καὶ ποῖον εἶχον ἔργον καὶ χρέος ἱερώτερον οἱ ἐπισκοποι παρὰ τὴν θεραπείαν τῶν καταχρήσεων, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἁμαρτανόντων; Διὰ τί πάλιν εἰς ἄλλα πλησίον χωρίων κείμενα Μοναστήρια, καὶ ὡς ὀλιγομόναχα καταργηθέντα, οὐ καθίσταντο σχολεῖα διὰ τὰ παιδία τῶν χωριανῶν, ὅπου κοσμίως παιδαγωγούμενα καὶ εἰς τοὺς θείους ναοὺς ἠδύναντο συχνάζειν καθ' ἡμέραν, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς προσευχῆς γίνεσθαι τρόφιμα; (ἢ οὐκ ἀπέβλεπεν ὁ σκοπὸς πρὸς ἐκπαίδευσιν Ἑλλήνων ὀρθοδόξων χριστιανῶν;). Ποίας ὠφελείας οὐκ εστέρησε τὸ ταμεῖον ἡ διάλυσις των Μοναστηρίων, οὐ μόνον ὅσας ἔμελλον συ εισφέρειν ἐξ αὐτῶν τῶν ἤδη ὑπαρχόντων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὅσα ἔμελλον ἐφεξῆς εἰς ταῦτα ἀφιερωθῆναι κτήματα; (διότι τίς πλέον χριστιανὸς ἀφιερώσει τὴν προσφορὰν αὐτοῦ εἰς μοναστήριον;). Ποίους ἐργάτας τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων ἠδυνατο εὑρεῖν πιστοτέρους ἡ Κυβέρνησις (οὐ λέγομεν ἡ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή· διότι αὕτη οὐκ ἠδύνατο πλέον ἐξουσιάζειν ἐκκλησιαστικῶς οὐδὲ τὰ Μοναστήρια· καὶ τοῦτο κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας!), παρ' αὐτοὺς τοὺς μοναχοὺς οἵτινες ἐθεώρουν ὡς ἰδίαν ἑαυτῶν ὕπαρξιν τὰ κτήματα, φυλάττοντες αὐτὰ καὶ καλλιεργοῦντες προθυμότατα; Ποίαν διπλῆν δεκάτην, ἢ καὶ τριπλασίαν καὶ τετραπλῆν φορολογίαν εἰ διετάσσοντο, ἔμελλον ἀπειθῆσαι καὶ οὐκ ἤθελον ἐργάζεσθαι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἂν ἐμάνθανον οἱ ταλαίπωροι ὅτι ἐκινδύνευον καταστραφῆναι αἱ μοναί, δι' ἃς ἐγκατέλιπον καὶ οἰκίας καὶ γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς καὶ τοῦ κόσμου τὰ καλά; Ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας ἐμαστίζοντο πολλάκις ὑπὸ τῶν τυράννων, περιήρχοντο ὡς ἐπαῖται, ἐμάχοντο πρὸς ἅπαντα τὰ στοιχεῖα, εἴπως δυνηθῶσι διατηρῆσαι ἕκαστος τὸ εὐαγὲς τῆς εὐσεβείας ἄσυλον, ὅπου καὶ ξένοι καὶ ὁδῖται εὕρισκον παραμυθίαν καὶ τροφήν, καὶ ἀλλόφυλοι καὶ ὁμογενεῖς, καὶ αὐτοὶ πολλάκις οἱ κατὰ τὸν ἀγῶνα πρόμαχοι τῆς Ἑλλάδος φανέντες γενναῖοι καπιτάνιοι, ὁπότε κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀλλ' εἶδον καὶ αὐτοὶ καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες τὰς ἠπιοδώρους

τροφοὺς καὶ εὐεργέτιδας ἐκείνας ἑστίας ἐρήμους ἱσταμένας, ὡς σκηνὰς ἐν ἀμπελῶνι μετὰ τὸν τρυγητόν, καὶ σεσυλημένας, καὶ πολυειδῶς βεβηλωμένας ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος! Φρικτὸν καὶ τῶν Μοναστηρίων τὸ κακὸν καὶ τραγῳδίας χρῆζον ἰδιαιτέρας· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς αἰσθάνεται ὁ Ὑπομνηματιστής· ὅθεν σπουδάζει ἵνα ἀθωώσῃ τὸν (ὡς φαίνεται) φίλον αὐτοῦ γραμματέα (ὡς ἠθώωσεν ἀνωτέρω καὶ τὴν φίλην αὐτοῦ Σύνοδον, ἐκφράσας τοὺς περὶ τὴν βελτίωσιν τῶν μοναχῶν καὶ τῶν Μοναστηρίων θεοφιλεῖς αὐτῆς σκοπούς!).

Σελ. 45· L'Ordonance etc.

«Ἡ διαταγὴ (λέγει) τῆς Ἀντιβασιλείας ἐξεδόθη τῷ 1833· 13/25 Σεπτεμβρίου, ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ τότε γραμματεύοντος Τρικούπη. Ψευδῶς λοιπὸν κατηγόρησαν τὸν μετ' ὀλίγον (κατὰ τὸν Ὀκτώβριον) ἀναλαβόντα τὴν γραμματείαν Κ. Σχινᾶν, ὡς δῆθεν ὑπαγορεύσαντα τὴν περὶ τῶν Μοναστηρίων διάταξιν· ψευδὲς καὶ ὅτι εἶχον σκοπὸν ἵνα καταργήσωσι τὸ τάγμα τὸ μοναχικόν»! (αἰβοῖ! ὡς καὶ τοῦτο κατεψεύσθησαν; ὦ τὰς φιλοψόγους γλῶσσας!). «Μόλις κατηργήθησαν 310 μοναστήρια» (καὶ τί ἐκ τούτου; μὴ γὰρ ὁ Σουλτάνος οὐκ' ἐκρήμνισε πλειοτέρους Δερβισάδων τεκέδας;), «καὶ ταῦτα πρὸς ὄφελος τοῦ ταμείου» (μόνον; καὶ πόσων ἄλλων ταμείων καὶ κιβωτίων καὶ σακκυλίων!) «Καὶ ταῦτα ἦσαν πολλὰ μικρὰ καὶ ὀλίγου λόγου ἄξια ὡς πρὸς τὰ διατηρηθέντα λοιπὰ 130 (!). Ἀρκεῖ μόνον ἵνα μνημονεύσω τὸ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, οὗτινος τὰ εἰσοδήματα ὑπερβαίνουσιν ἁπαξάπαντα τὰ τῶν καταργηθέντων συνάμα ληφθέντα» (Τί καλὸν ὀψώνιον διὰ τὰ ταμεῖα! ἀλλ' οὐ κατεπόθη!). «Παραλείπω τὰ κατὰ τὴν Μάνην ὁμοίως διατηρηθέντα κἀκεῖνα» (ἄγριος ταῦτα διέσωσε φύλαξ, ἐπὶ τοῦ Ταϋγέτου προϊστάμενος, ὁ γρόνθος τῶν ἀγροίκων Μανιατῶν!). «Ἀληθῶς ἡ ἐκτέλεσις τῆς περὶ τῶν μοναστηρίων Διαταγῆς, καὶ φύσει καθ' ἑαυτὴν ὑποκειμένη εἰς πολυειδεῖς καταχρήσεις» (ὅσας δηλονότι φυσικὰ εἶπετο ἵνα καταπράξωσιν ἀσεβῆ καὶ ἱερόσυλα ἀνδράποδα παρομοίων δεσποτῶν), «συνεφωδιάσθη μετὰ πλειοτέρων καὶ διὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν διεπράχθη. — Ἡ Ἀντιβασιλεία χάριν ἀτόπου φειδωλίας μὴ θελήσασα ἐκλέξαι πρὸς τοῦτο ἐξεπίτηδες ἄνδρας πεπειραμένους» (Καὶ μήπως εὕρισκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνθρώπους καὶ ἄλλοτε μετὰ προνομίου συλήσαντας τὰ πάτρια ἱερά;), «διώρισε τοὺς ἐπάρχους, τοὺς νομάρχας, τοὺς ἐπὶ τῶν δημοσίων πόρων τοῦ Βασιλείου κτλ. κτλ.— Ἀπαντῶμεν.

Τίνας διώρισεν ἡ Ἀντιβασιλεία δημίους τῶν μοναχῶν καὶ Μοναστηρίων, καὶ πῶς οὗτοι κατέπραξαν τὸ ἔργον, «ἄ ρ ρ η τ α κ ε ί σ θ ω», μηδὲ μιαίνωμεν τὴν γραφίδα τὰ πάνδεινα ἐξιστοροῦντες· ἄπαγε! ἱκανὰ καὶ ὅσα ἐθρηνήσαμεν! Διορθοῦμεν μόνον ἓν μνημονικὸν λάθος τοῦ Ὑπομνηματιστοῦ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μοναστηρίων. Ὅλα τὰ ἐν τῷ Βασιλείῳ ἦσαν 524 (οὐχὶ 437 κατὰ τὸ Ὑπόμνημα). Ἐκ τούτων διετηρήθησαν ἄθικτα τὰ τῆς Μάνης 44 (διότι οὐκ ἐτόλμησαν ἵνα ταῦτα διαλύσωσι) καὶ ἄλλα 90, κατὰ διαφόρους χώρας τοῦ Βασιλείου· διελύθησαν δὲ πάντα 390 (οὐχὶ 310· κατὰ τὸ Ὑπόμνημα). Τὶς λογικὴ ψυχὴ οὐκ ἀλγεῖ καὶ φρίσσει πρὸς τοσαύτην ὠμότητα καὶ ἀσέβειαν; (πλὴν εἰ μήτις ὑπάρχει λίαν στωϊκός, ὡς ὁ Ὑπομνηματογράφος, ὅστις λέγων «μ ό λ ις 310 διελύθησαν» φαίνεται νομ ζων ὀλίγον καὶ τοῦτον τὸν ἀριθμόν!)· εἰς δὲ τὰ τότε μείναντα 90, μόλις μετὰ δύω χρόνους μετὰ πολλὰς κραυγὰς καὶ ἱκεσίας τῶν χριστιανῶν προσετέθησαν καὶ ἕτερα τεσσαράκοντα, ἀποσπασθέντα ἐκ τοῦ τῶν διαλελυμένων ἀριθμοῦ, καὶ μόλις ἤδη ἀριθμοῦνται 130! τὰ διατηρούμενα (τοῦτον τὸν ἀριθμὸν ὁ Ὑπομνηματογράφος ἔκρινε προσφορώτερον ἵνα γράψῃ ἀντὶ τῶν 90 μόνων, ὅσα τότε διεσώθησαν). Ὅσον δὲ πρὸς τὴν περὶ τῆς μελετηθείσης καταργήσεως τοῦ μοναχικοῦ σχήματος βαρεῖαν κατηγορίαν, ὁμολογοῦμεν ὅτι λίαν ἀσθενῶς ἀπήντησε τὸ Ὑπόμνημα. Ἂν ἀφείθησαν (λέγουσιν οἱ κατήγοροι) ὅσα ἔμειναν Μοναστήρια, ἀφείθησαν ἐξ ἀδυναμίας μόνον καὶ οὐχὶ ἐκ προαιρέσεως. Καὶ ἄλλως δὲ τῆς βαυαρικῆς Ἀντιβασιλείας ἡ πολιτικὴ ἐφάνη πανταχοῦ σοφὴ καὶ μετὰ φρονήσεως αἰδήμων καὶ πεφεισμένη! Κἂν ἐκυβέρνα τὴν Ἑλλάδα, οὐκ ἐμιμεῖτο ὅμως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας τὴν Ἄρτεμιν, ἥτις μετ' ὀργῆς ἀποκτείνασα πάντα συνάμα τῆς Νιόβης τὰ τέκνα κατηνάγκασε τὴν ἀπαραμύθητον μητέρα ἵνα μεταμορφωθῇ εἰς π έ τ ρ α ν σ κ λ η ρ ά ν. Τοιαύτη βιαία οὐχ ὑπῆρχεν ἡ βασίλειος τριανδρία! ἠκολούθει δὲ μᾶλλον τὸ Μαχαιβελλικὸν ἐκεῖνο παράγγελμα· «Μὴ συνάμα πάντα καθαιρεῖν· βαρὺ γὰρ τοῦτο καὶ βίαιον δόξει· τὸ δὲ καθ' ἓν ἕκαστον ἠρέμα χωροῦντα καὶ βάδην οὕτωδιὰ πάντων τελευτᾷν, τοῦτο σοφὸν καὶ πολιτικόν». Πρῶτον λοιπὸν κατέστρεψε τὰ τέσσαρα πεμπτημόρια τῶν Μοναστηρίων, τὸ δὲ τελευταῖον πεμπτημόριον ἀφῆκε παραμύθιον τοῦ στενάζοντος λαοῦ, τὸν καιρὸν οἰκονομοῦσα, καὶ φρονίμως ἀναβάλλουσα τούτων τὸν ὄλεθρον ὡς ἐπιτράγημα μεγάλου δείπνου, εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν. Ἦ μὴ γὰρ ἔμελλεν ἐλλεῖψαι εἰς τὴν Κυβέρνησιν χάρτης καὶ μέλαν καὶ θερμότης ὑπουργῶν πρὸς ἔκδο-

σιν καὶ ἐκτέλεσιν ἄλλου ἑνὸς ἔτι καταστρεπτικοῦ διατάγματος ; Βεβαιοῖ δέ πως τὴν τοιαύτην κατηγορίαν καὶ τὸ ΙΗ ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ, ὅπου μεταξὺ τῶν ἄλλων καθυποτάσσεται εἰς τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν τοῦ Κράτους καὶ «Ἡ σύστασις (τοῦτο προτίθεται μόνον ὡς προμαλακτικὸν στομάχου καταπότιον πρὸς ἀτάραχον ὑποδοχὴν τῶν ἐφεξῆς) «Η ΔΙΑΛΥΣΙΣ, ἢ ὁ ΠΕΡΙΟΣΙΣΜΟΣ Μοναστηριακῶν καταστημάτων». Καὶ λοιπὸν ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία τοῦ Κράτους εἶχεν ἤδη προμεμελετημένην καὶ ἐν τῷ Σχεδίῳ προδιαγεγραμμένην τὴν διάλυσιν ἢ προγραφὴν τῶν Μοναστηρίων, καὶ ἑπομένως τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν μοναχῶν (ὅθεν καὶ ἀντὶ 3 εὐθὺς διώρισε πέντε τὸν ἔσχατον ὅρον τῶν διατηρηθησομένων, προπαρασκευάζουσα τὸν δρόμον ἀπονώτερον πρὸς τὸν σκοπόν). Ἡ δὲ ἁγία Σύνοδος οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς ὑπὸ ζήλου πυρωθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον ὑψηλῶς προτραπεῖσα καθυπηρέτησε πιστότατα, προβαλοῦσα ἱκετικῶς, ἢ μᾶλλον μόνον ὑπογράψασα προκατεσκευασμένην τὴν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ Μοναστηρίων πρότασιν . Καὶ πῶς οὐκ ἔμελλεν ὑπακοῦσαι ; Συνίστορες καὶ γενεσιουργοὶ τῆς Συνόδου καὶ τῶν προσώπων αὐτῆς ἐκλέκτορες ὑπῆρχον οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ σοφώτατοι τῶν τοῦ Σχεδίου συντακτῶν. Τρικούπης ἐγραμμάτευε, Σκαρλάτος καὶ Σχινᾶς συνεβούλευον παρὰ τῇ Γραμματείᾳ· ὁ δὲ Κ. Σχινᾶς βασιλικῶς ἐπετρόπευε καὶ παρὰ τῇ Συνόδῳ· παρ' αὐτῇ δὲ συνεδρίαζεν ὡς Γραμματεὺς καὶ ὁ Κ. Φαρμακίδης. Ἐπὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν καὶ ἡ Σύνοδος ἐγνωμάτευσε, καὶ ἡ Κυβέρνησις διέταξε τὰ περὶ Μοναστηρίων. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον ὁ Κ. Σχινᾶς διεδέξατο τὸν Κ. Τρικούπην καὶ εἰς τὴν Γραμματείαν, ἐπιτροπεύων πάλιν ὁ αὐτὸς τὸν βασιλέα ἢ (καθὼς συνηθέστερον λέγεται) τὴν Ἐπικράτειαν καὶ εἰς τὴν Σύνοδον ! Ὁ δὲ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν αὐταρχικῶς πατριαρχεύων Μαύρερος εἶχε πᾶσαν εὔνοιαν καὶ πίστιν εἰς τούτους τοὺς ἄνδρας, μεθ' ὧν συνεβουλεύετο· πόσα ἄρα ἤκουον καὶ ἔφρισσον καὶ αὐτοὶ οἱ τοῖχοι καὶ δοκοὶ τοῦ σκοτεινοῦ ἐκείνου βουλευτηρίου !

Ἐφεξῆς ὁ Ὑπομνηματογράφος ἀποτροπιαζόμενος καὶ αὐτὸς τὸ μῦσος τῆς διαλύσεως, σπουδάζει πάλιν ἵνα ἀθωώσῃ ὁπωσδήποτε τὸν Κ. Σχινᾶν, λέγων «ὅτι τὸ περὶ διαλύσεως τῶν Μοναστηρίων ἐψηφίσθη μὲν γραμματεύοντος τοῦ Κ. Τρικούπη» (καὶ μήπως οὐχ ὑπῆρχε σύμβουλος τῆς Γραμματείας ὁ Κ. Σχινᾶς ;) μόλις δὲ ἤρξατο ἐκτελούμενον ἐπὶ τῆς πολιτείας τοῦ Μαυρέρου» (καὶ μήπως οὐκ εἶχεν ὁ Μαύρερος ἐξ

ΒΙΒΛΟΘΗΚΗ Μ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ἀρχῆς τὴν ἐπιστασίαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὡς προεῖπε τὸ Ὑπόμνημα;) καὶ τοῦ γραμματεύοντος Σχινᾶ» (ἤγουν δι' ὅλων ἕνδεκα μηνῶν· ἀπὸ 13/25 Σεπτεμβρίου, ὁπότε ἀπελύθη τὸ κατὰ Μοναστηρίων διάταγμα, καὶ 8/20 Ὀκτωβρίου, ὁπότε ἐγραμμάτευσεν ὁ Κ. Σχινᾶς, μέχρις 8/20 Αὐγούστου 1834, ὁπότε ἀπελύθη τῆς Γραμματείας ὁ Κ. Σχινᾶς, ἐκτραχηλισθέντος τοῦ Μαικήνα Μαυρέρου μετὰ τοῦ Ἀβελωνύμου Κάϊν)· «Ἐτελεσιουργήθη δὲ (λέγει) πληρέστατα ἐπὶ τῆς Γραμματείας τοῦ τὸν Σχινᾶν διαδεξαμένου Κ. Ῥίζου· (διότι εἰς τοῦτον πάλιν περιῆλθεν ὁ χρυσοῦς τῆς Γραμματείας τρίπους, ἐφ' οὗ καθήμενος εὑρέθη καὶ κατὰ τὴν ἄφιξιν τῆς Ἀντιβασιλείας. Καὶ πάλιν ἐκάθισεν οὗτος ἀκλόνητος ἐφεξῆς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτὼ δαφνηφόρος καὶ χρησμοδοτῶν, μέχρι τοῦ 1837 Ἀπριλίου 2, ὁπότε κατέβη καὶ αὐτός, ἐκτραχηλισθέντος εἰς κόρακας Ἀρμανσπέργου, τοῦ Πυθίου αὐτοῦ θεοῦ !). «Ἀπέχω (προστίθησιν ὁ Ὑπομνηματιστής, ἀποσμήχων ἀπὸ τοῦ μιάσματος καὶ τὸν φίλον αὐτοῦ Ῥίζον), «πολὺ μακρὰν ἀπέχω ἀπὸ τοῦ ῥῖψαι τὸ ἔγκλημα εἰς τὸν Κύριον Ῥῖζον ! Ἡ Ἀντιβασιλεία μᾶλλον (ἐν ᾗ καὶ ὁ φίλος Μαύρερος;) καὶ ἡ Ἀρχικαγγελαρία (ὁ Ἀρμανσπέργης) ἄξιοί εἰσιν αὐστηρᾶς ἐπιτιμήσεως, ὡς κακῶς, φειδωλῶς, ἀμελῶς διευθύνοντες τὸ πρᾶγμα; κτλ. κτλ. Καὶ ποίας ἆρά γ' ἐπιτιμήσεως, Ὑπομνηματιστά, κρίνεις ἀξίους, τοὺς οὓς ἐνοχοποιεῖς; ἆρά γε τῆς πρεπούσης εἰς ἱεροσύλους, εἰς λῃστάς, εἰς χιλίων διακοσίων μοναχῶν ἀνδραποδιστάς, εἰς τετρακοσίων ἱερῶν θυσιαστηρίων βεβηλωτάς, εἰς ἑνὸς ὁλοκλήρου Κράτους μιάστορας καὶ φθορεῖς, εἰς ἀλάστορας καὶ προδότας καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλείου θρόνου καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ ἀνηλίκου Βασιλέως ἀκακίας καὶ ἀθωότητος; Ἀλλ' ἡ ταλαίπωρος Ἑλλὰς καὶ αὐτὸς ὁ ἀγαθὸς καὶ ἀνεξίκακος Βασιλεὺς ἠνέσχοντο παραπέμψαντες αὐτοὺς εἰς τὴν θείαν Δίκην ! ὁ δὲ δίκαιος Ὑπομνηματιστὴς φαίνεται παντὸς ἐπαίνου ἄξιος ὁμολογῶν χαριέντως ὅτι τὸ δρᾶμα τὸ κατὰ Μοναστηρίων ὑπάρχει ἄξιον αὐστηρᾶς ἐπιτιμήσεως !

Ἀλλ' ἐφεξῆς (σελ. 49) ἀγνοοῦμεν τί παθών, ἤλλαξε τόνον φωνῆς, καὶ πανηγυρίζει, ὡς ἂν μέγα τι καὶ λαμπρόν, τὰ ἐκ τῶν διαλυθέντων Μοναστηρίων ἱεροσεσυλημένα κέρδη τῆς ἐπικρατείας! Ταῦτα δὲ τὰ δείλαια κέρδη λέγει ὅτι ἀντέγραψεν ἐκ τῆς ἐν τῇ τῆς Ἀθηνᾶς ἐφημερίδι 1835 Αὐγούστου 1729 ἐκδεδομένης (ἐπὶ τῆς γραμμα-

τείας τοῦ Ῥίζου) ἀπολογίας πρός τινα (ἐν τῷ προηγηθέντι τῆς ἐφημερίδος ἀριθμῷ) κατηγορίαν περὶ τῆς διαλύσεως τῶν Μοναστηρίων. Κατὰ τὸν ἐν τῇ ἀπολογίᾳ ταύτῃ λογαριασμὸν ἀπὸ 310 (γράφε 390) Μοναστηρίων συνήχθησαν ἐκ μὲν τῶν πωληθέντων φθαρτῶν κτημάτων 339, 981 δραχμαὶ! (ἀνὰ ὀκτακοσίας ἑβδομήκοντα δύο περίπου δραχμὰς ἀφ' ἑκάστου Μοναστηρίου ποιμνίων, ἀγελῶν, ἱπποφορβίων, οἰκημάτων, ἀργυρωμάτων, χαλκωμάτων, κτλ. κτλ.). Ἐκ δὲ τῆς ἐτησίου προσόδου τῶν ἀκινήτων 158,049. Τὸ ὅλον 498,030. (Τοσοῦτον ἔφερε κεφάλαιον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἡ τιμὴ αἵματος τοσούτων μοναχῶν καὶ μοναστριῶν, καὶ ὁ καρπὸς τοσούτων ἀρῶν Συνοδικῶν, κτητορικῶν, καὶ μυρίων ἄλλων ἔν τε τοῖς ἀφιερωτικοῖς γράμμασιν ἐγκεκολλαμμένων, καὶ ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ συνεχῶς ἀναφωνουμένων!). Ἐφεξῆς δὲ (λέγει) τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τῆς ἐκ τῶν ἀκινήτων κτημάτων προσόδου ἀνέβη εἰς 202,000· ἡ δὲ κατ' ἔτος τοῦ ταμείου δαπάνη εἰς 522,029· ὥστε τὸ ταμεῖον μένει χρεώστης κατ' ἔτος εἰς τὴν Κυβέρνησιν 302,209 δραχμάς!!! Μετὰ ταῦτα τὸ Ὑπόμνημα (σελ. 54—62) ἀναιρεῖ «μίαν (λέγει) πλάνην πιστευθεῖσαν ὡς ἀλήθειαν ἐξ ἀγνοίας ἢ δυσμενείας ἐναντίον τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ διευθυνάντων τὰ ἐκκλησιαστικὰ (ἴσως ἐννοεῖ τὸν Κ. Σχινᾶν καὶ Κ. Ῥῖζον τοὺς γραμματεῖς· καὶ αὐτὰ ἴσως τὰ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν συνεδριάσαντα πρόσωπα τῆς ἁγίας Συνόδου!). «Οἱ ἄνδρες (λέγει) οὐχ ὑπῆρξαν εἰς ὑπερβολὴν καινοτομισταὶ» (ἀλλ' ἴσως μετρίως!). «Ἐξ ἐναντίας (λέγει) τόσην ὀλίγην κλίσιν εἶχον πρὸς θρησκευτικὰς καινοτομίας, καὶ τόσον ἦσαν ὡς πρὸς τοῦτο δειλοί, ὥστε ὁσάκις ἠδύναντο πρᾶξαί τινα (περὶ τὰ θρησκευτικὰ) τροπολογίαν ἀθῴαν ἢ καὶ ἀναγκαίαν (!), προετίμων μᾶλλον τὸ διατρέχειν τὴν παλαιὰν τῶν πραγμάτων τάξιν» (ὦ τάξις ἁγία τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας! ὦ θεσμοὶ καὶ νόμοι Πατέρων καὶ θεοστεφῶν Βασιλέων καὶ θείων Συνόδων οἰκουμενικῶν! ἀπέκειτο λοιπὸν ἵνα ὑποκύψητε καὶ εἰς χεῖρας λογιωτάτων, οἵτινες καυχῶνται ὅτι ἐφείδοντο ὑμῶν, καί τοι δυνάμενοι τροπολογῆσαι, ἤγουν ἀθετῆσαι, εἴς τινας ἀθῴας ἢ ἀναγκαίας περιστάσεις, ὡς ἂν δύναται ὑπάρχειν ἢ ἀθῴα κανόνος τινὸς παράβασις ἢ τόσον ἀναγκαία, ὥστε προτιμᾶσθαι τούτου ἢ ἐκείνου τὴν ὄρεξιν, παρὰ τὰς ἐντολὰς τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας! Καὶ εἰς ποίας ἄραγε ἀθῴας ἢ ἀναγκαίας τροπολογίας ἐφάνησαν οἱ ἄνδρες οὗτοι δειλοὶ καὶ πεφεισμένοι;). «Ἰδοὺ (λέγει) εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν,

μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τὸ λαμβάνειν δύω ἀδελφοὺς θείαν καὶ ἀνεψιὰν (βαθμ. ε) ἢ δύω διεξαδέλφας (βαθμ. ς), ἤδη καθιερώθη διὰ μακρᾶς παραδειγμάτων σειρᾶς, συγχωροῦντος φανερῶς ἢ σιωπηλῶς τοῦ Πατριάρχου· καὶ ταῦτα τὰ παραδείγματα εὗρηκαν πολλοὺς μιμητὰς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα» (χάρις εἰς τὴν περὶ δημοσίου ἠθικῆς κηδεμονίαν τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τὰ ζῶντα ταύτης παραδείγματα!). «Ἀλλ' ὅμως (λέγει) ἡ ἁγία Σύνοδος καὶ ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία» (ὡς κυρία δηλονότι καὶ παιδαγωγὸς τῆς ἁγίας Συνόδου!) «οὐδέποτε συγκατένευσαν πρὸς τοὺς νομίζοντας ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου ὤφειλεν ὡς πρὸς τοῦτο (τὸ περὶ βαθμῶν) ἀντικείμενον ἵνα φανῇ χαλαρωτέρα καὶ μαλακωτέρα τῆς ἀρχαίας αὐτῆς αὐστηρότητος». Καὶ τίς ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ ἁγία Συνοδογραμματεία ἔμελλε φυλάξαι καὶ ἐνταῦθα τὴν ἀρχαίαν τῶν κανόνων ἀκρίβειαν, ἀφ' οὗ ἔδειξε πόσον αὐτοὺς ἐτίμα, τά τε ἄλλα καὶ εἰς τὴν σπουδὴν αὐτῆς ὅπως μεταποιηθῶσι τὰ Μοναστήρια εἰς ἀσκητῶν κοινόβια! Μόνον τὰ περὶ τῆς ἀθεμιτουργίας προβαλλόμενα ξένα παραδείγματα φαίνονται ὀλίγον ἀπίθανα, ὡς ἀμάρτυρα! μᾶλλον δὲ προφανεῖς συκοφαντίαι· εἰ δέ τινες παρηνόμησαν (ὡς θέλει ὁ Ὑπομνηματογράφος), τί πταίει ἢ ποῦ τούτους ἠνέσχετο μαθὼν ὁ Πατριάρχης; Πλὴν εἰ μὴ τυχὸν ὑποτεθείη (κατὰ τὸν Ὑπομνηματογράφον), ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Οἰκουμενικὸς πατὴρ καὶ Πατριάρχης μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐκήρυξε καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν θείων Κανόνων! Ἔπειτα καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας Συνόδου ἡ κροτουμένη αὐστηρότης οὐ φαίνεται τόσον ἀκηλίδωτος καὶ λαμπρά, καθὼς αὐτὴν ἐκαλλιγράφησε τὸ Ὑπόμνημα. Ἔδωκε παραγγελίας ἀπὸ στόματος ἡ ἁγία Σύνοδος εἰς τοὺς ἐπισκόπους, ἵνα συγχωρῶσι τὸν ς'. τοῦ γάμου βαθμὸν εἰς τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν; ὁμοίως καὶ εἰς τὰ λοιπὰ τῶν συγγενειῶν εἴδη συγκαταβαίνωσιν ἕνα βαθμὸν παρὰ τοὺς διωρισμένους! Διέταξε δὲ τούτους καὶ δι' ἐγκυκλίων μυστικῶν ἵνα συγχωρῶσι τὰς ἑτεροζυγίας τῶν συνοικεσίων. Προσέθηκεν ἔτι καὶ ἄλλας μυστικὰς ἐγκυκλίους βαθυτέρου σκότους ἀξιωτέρας, ἵνα μὴ συγχωρῆται μηδεὶς τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Βασιλείου ἱερωμένων ἐξέρχεσθαι ἔξω τῶν ὁρίων, ἵνα μὴ μνημονεύσῃ ἄλλης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν! Τὰ τοιαῦτα, ἐρωτῶμεν τὸν Ὑπομνηματιστήν, πότερον, τῆς παλαιᾶς καὶ αὐστηρᾶς ἐκείνης τάξεως εἰσιν ἔκγονα, ἢ σχισματικῆς αὐτονομίας ἐξαμβλώματα; Πλὴν ἀλλ' εἰς μάτην

καὶ ἀσκόπως οὐκ ἐβιάσθη ἡ ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου ἀπόστασις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας· διότι οὖσα αὐτοχόρδιστος μεταβάλλεται εὐκόλως ἀπὸ τοῦ αὐστηροῦ πρὸς τὸ χαλαρώτερον· γίνεται, ἂν τύχῃ, καὶ ἑξάχορδος ἀπὸ ἑπταχόρδου, καὶ ἄν τις Γραμματεὺς θελήσῃ, καὶ μονόχορδος! Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ ἄλλα. « Τὸ αὐτὸ (λέγει) συνέβη καὶ περὶ τὰς ἑορτάς. Πολλαὶ καθ' Ἑλλάδα συνήχθησαν ἑορταὶ τοπικαὶ καὶ οὐχὶ κανονικαὶ » (πολλαὶ τοπικαί; ἄπορον ποίας ἐννοεῖ πολλάς· ἴσως λέγει τὴν Θείαν Ἀνάληψιν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν Γέννησιν καὶ τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, τὴν Ὕψωσιν τοῦ Σταυροῦ, τὴν Γέννησιν καὶ τὴν Ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου, καί τινας ἄλλας ἁγίων ἐνδόξων καὶ μάλιστα ὡς πολιούχων τῆς Ἑλλάδος τιμωμένων ἁγνοτάτας καὶ δημοτελεῖς ἑορτάς, ἃς καθεῖλε διάταγμα τῆς Κυβερνήσεως, ἴσως ὡς μὴ κανονικάς, κατὰ τὸ μηνολόγιον τοῦ Μαυρέρου!). «Ὅλος ὁ κόσμος ἐφώναζεν, ὅτι πᾶσα ἀνάγκη ἵνα ἀκυρωθῶσι» (Ποῖος ἄρα κόσμος; ἄλλος τις βέβαια παρὰ τὸν Ὀρθόδοξον τῆς Ἑλλάδος λαόν· διότι οὗτος καὶ ἀφ' οὗ ἠκυρώθησαν διὰ πολιτικοῦ διατάγματος αἱ ἑορταί, αὐτὸς πάλιν ὁ ἀγροῖκος καὶ ἀπολίτιστος ἑορτάζει καὶ συντρέχει εἰς τὴν ἐκκλησίαν!). «Ἀλλ' ὅμως (λέγει) ἡ ἁγία Σύνοδος καὶ οἱ τότε δυνάμενοι (οἱ περὶ τὸν Γραμματέα) ἀντέστησαν λέγοντες, ὅτι καὶ ἡ μικροτέρα μεταρρύθμισις καὶ ἀναμόρφωσίς ἐστιν ἄκαιρος ». Φρόνιμα! ἔρχεται καὶ ἡ τελεία μεταμόρφωσις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου ἐν καιρῷ τῷ δέοντι! « ὁ καιρὸς πωλεῖ τὰ σῦκα »! μόνον ἡ τῶν Μοναστηρίων καὶ ἄλλαι τινὲς μικραὶ καὶ ἀφανεῖς ἀναμορφώσεις ἔγειναν ἐγκαίρως! πλὴν καὶ περὶ τῶν ἑορτῶν ἔγεινέ τι· 16 μόνας ἐκράτησεν ἡ Κυβέρνησις διὰ τὸν λαὸν ἀκυρώσασα τὰς ἄλλας, ὡς προείπομεν· αὐτὴ δὲ διὰ τοὺς ἰδίους αὐτῆς ὑπηρέτας μηδὲ τὴν Κυριακὴν ἐκράτησε· διότι καὶ εἰς ταύτην τὴν ἡμέραν ὅλα τὰ γραφεῖα τῶν ἀρχείων καὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης εἰσὶν ἀνοικτὰ καὶ πλήρη ἐργασιῶν, τοὐλάχιστον μέχρι μεσημβρίας! τὰ δὲ τελωνεῖα καὶ μέχρι νυκτός. Οὕτως οἱ μεταφυτεύσαντες εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος ὅλα τῆς σοφῆς Εὐρώπης τὰ νεώτερα καλά, τιμῶσιν ὅμως ἐνίοτε καὶ τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα, καὶ μάλιστα τῆς γηραιᾶς Αἰγύπτου, ἀφ' ἧς μετέφερον εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐπίμοχθον φιλεργίαν τῆς Φαραωνίτιδος βουλῆς! Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ ἄλλα θεσπεσιώτερα!

«Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον (τὸ μὴ ἔγκαιρον τῆς μεταρρυθμίσεως) οὐ συνεχωρήθη (παρὰ τῶν δυναμένων) εἰς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ Βασιλείου, οὐδὲ

χρίσμα (θεῖον μύρον) καθιερῶσαι· ἀλλὰ τοῦτο μετέφερον κρυφίως ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (παράδοξος μετριοφροσύνη! καὶ τίνα πλέον χρείαν εἶχον τῆς ἱερουργίας τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ χάριτι τοῦ Μαυρέρου κτλ. κτλ. ἀπελευθερωθέντες ἀπὸ τῆς εἰς ἐκεῖνον πειθαρχίας ἐπίσκοποι τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος; Καὶ διὰ τί τὸ μύρον μετεφέρετο κρυφίως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' οὗ ὅλον τὸ ἔθνος ἐξεκήρυξεν ἔκπαλαι τὴν ἀνεξαρτησίαν, καὶ πάλιν ἀπεδέξατο ἀσμένως τὴν ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπικύρωσιν καὶ διακήρυξιν αὐτῆς; Καὶ πῶς οἱ καθιδρύσαντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἐκώλυσαν αὐτὴν ἀπὸ τῆς τελετουργίας ἑνὸς τῶν ἑπτὰ μυστηρίων τῆς πίστεως; παράδοξος βραδύτης παρὰ τῶν δυναμένων πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους! Ἀλλ', ὦ σοφὲ Ὑπομνηματιστά, ποῦ καὶ ποῖοι τῶν ἐπισκόπων μετέφερον ἢ κρυφίως ἢ πασιφανῶς τὸ θεῖον μύρον ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γνωρίζεις πάλιν αὐτός· ὅ,τι δὲ ἀγνοεῖς ἴσως, ἢ καὶ γνωρίζων σιωπᾷς, ὑπάρχει τὸ παρὰ πολλοῖς ὀρθοδόξοις Ἕλλησι καὶ γινωσκόμενον καὶ θρηνούμενον δημοσίως εἰς πολλὰς τοῦ Βασιλείου χώρας, ὅτι διὰ τὴν παντελῆ τοῦ θείου μύρου ἔλλειψιν, ἀναγκάζονται οἱ ταλαίπωροι ἱερεῖς ἐγχέειν ἔλαιον ἁπλοῦν εἰς τὰ κενωθέντα τοῦ μύρου δοχεῖα καὶ δι' αὐτοῦ χρίειν τοὺς βαπτιζομένους! Ἰδοὺ καὶ τοῦτο ἓν ἐκ τῶν μεγάλων καὶ φρικτῶν τῆς ἀνεξαρτησίας σου καλῶν! — Καὶ τί ἄλλο κατώρθωσαν οἱ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὰς ἡνίας λαβόντες ἐκεῖνοι ἥρωες; λέγε ὦ μακάριε! «Οἱ ἄνδρες (λέγει) ἐβάδισαν ἔτι περαιτέρω! ἀντέστησαν καὶ πρὸς χειροτονίαν νέων Ἀρχιερέων· τὸ μέν, ἵνα διατηρῆται ἡ προσήκουσα τοῦ Ἀρχιερατικοῦ χαρακτῆρος ἀξιοπρέπεια, ὀλίγων ὄντων καὶ ἐντίμων καὶ ἐπαρκούντως διατρεφομένων τῶν ἐπισκόπων». Ἀλλ' οἱ φιλύποπτοι ὑπέλαβον, ὅτι ἡ εἰς δέκα μόνας Ἐπισκοπὰς ἀναλόγως τῶν δέκα τοῦ Βασιλείου νομῶν διαίρεσις ἄλλον εἶχε βαθύτερον σκοπόν. Οἱ ὀλίγοι Ἀρχιερεῖς εὐκόλως ἐπείθοντο εἰς συναίνεσιν καὶ ἀποδοχὴν παντὸς νεωτερισμοῦ! καὶ μάλιστα ἂν ἴσως (καθὼς ᾄδεται ὅτι ἐφρόνησεν ἡ τοῦ Ῥίζου μάλιστα Γραμματεία), ἂν ἴσως μετετίθεντο διὰ πολιτικοῦ διατάγματος κατὰ καιροὺς ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην Ἐπισκοπήν, ὡς καλυμαυχοφόροι καὶ αὐτοὶ νομάρχαι τινές, ὅπως μὴ ῥιζόνωσι καὶ ἰσχύωσι διαμένοντες εἰς ἣν ἔλαχον ἐπισκοπὴν ἐφ' ὅρου ζωῆς κατὰ τοὺς ἤδη παλαιωθέντας (ὡς πρὸς τοὺς μεταῤῥυθμιστὰς τῆς Ἑλλάδος) καὶ

βώλους ἀποβάντας καὶ τροπολογίας χρήζοντας αὐστηροὺς ἐκείνους κανόνας τοὺς Ἀποστολικούς. Καὶ ἄλλο δὲ πρὸς τούτοις ἐφώρασαν οἱ καχύποπτοι, μήπως ἐτυρεύετο καὶ κατὰ τῶν Ἀρχιερέων ὅ,τι καὶ κατὰ τῶν μοναχῶν! Οἱ ὀλίγοι Ἀρχιερεῖς εὐκόλως ἀπεσβέννυντο, καὶ ἡ αὐτόνομος Ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου ἐγκαίρως καὶ ὡρίμως μετεπλάττετο εἰς πρεσβυτεριανήν. Πρὸς ταύτην δὲ τὴν ὑποψίαν ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ ἡ τῶν τίτλων τῶν Μητροπολιτῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων δημοκρατικὴ καὶ αὐτόχρημα καλβινίζουσα κατάργησις, καί τινων ἐλευθεροφρόνων λογιωτάτων προπαρασκευαστικὰ θεωρήματα, ἐκδιδόμενα κατὰ καιροὺς διὰ τῆς ἐφημερίδος τῆς ἀνασεσυρμένης Ἀθηνᾶς! Καὶ τρίτον δὲ προσέθηκαν οἱ καχύποπτοι, ὅτι καὶ ἡ πρὸς νέων Ἐπισκόπων χειροτονίαν ἀντίστασις, ἣν καὶ πρότερον καὶ ἐπὶ τῆς Ῥιζικῆς Γραμματείας ἐδείξάν τινες (καὶ μάλιστα Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος, ἀντιστὰς παῤῥησίᾳ πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, καὶ διὰ τοῦτο δυστυχήσας, καθὼς διηγεῖται τὸ Ὑπόμνημα), αὕτη (λέγω) ἡ ἀῤῥενωπὸς ἀντίστασις οὐ προῆλθεν ἀπὸ ζήλου κανονικοῦ, ἀλλ' ἀπὸ φόβου καὶ δειλίας, μήπως χειροτονηθέντων νέων Ἐπισκόπων εἰς πλειοτέρας παρὰ δέκα ἐπισκοπάς, ἀκυρωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ τὸ Καταστατικόν, καὶ ἔπειτα, μιᾶς χαλάστρας γενομένης, εἴποντο καὶ ἄλλαι, καὶ κατέπιπτε, τέλος, ὁ πύργος οὗτος τῆς Χαλάνης, «ᾧ ἔπι πολλ' ἐμόγησαν», καὶ τοσαύτας νύκτας ἠγρύπνησαν οἱ πεφωτισμένοι Σχεδιογράφοι καὶ Γραμματεῖς! Ταῦτα λέγουσιν οἱ φιλύποπτοι, πλὴν ἡμεῖς ἀκούσωμεν καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Ὑπομνήματος. «Οἱ ἄνδρες ἀντέστησαν πρὸς νέων ἐπισκόπων χειροτονίαν, τὸ μὲν ἵνα διατηρῆται ἡ τοῦ χαρακτῆρος ἀξιοπρέπεια·» — τὸ δέ; — «τὸ δὲ (λέγει) καὶ, ἵνα μὴ προσβληθῇ τὸ μάλιστα οὐσιῶδες τοῦ Πατριάρχου προνόμιον τὸ περὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς χειροτονίας»!

Εὖγε, τρίσευγε, χαριέστατε καὶ μελιχρὲ Ὑπομνηματογράφε! ὁμολογεῖς λοιπὸν διαῤῥήδην, ὅτι καὶ μεθ' ἣν ἱστόρισας ἐθνικήν, ἀρχιερατικήν, Συνοδικήν, Βασιλικὴν διακήρυξιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, σώζεται πάλιν ἄχραντον καὶ ἄθικτον τὸ μάλιστα οὐσιῶδες τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου προνόμιον, τὸ περὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς χειροτονίας τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ἑλλάδος! Τοιοῦτό τι δικαίωμα τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου ὡμολόγησας σιωπηλῶς καὶ τὸ περὶ τοῦ θείου μύρου, περὶ οὗ προεῖπας ὀλίγον ἀνωτέρω. Καὶ

λοιπόν, ἂν μήτ' Ἀρχιερεῖς χειροτονεῖν, μήτε θεῖον μύρον ἱερουργεῖν δύναται κανονικῶς ἡ κατασταθεῖσα ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ τῆς Ἑλλάδος ἀρχή, ποῦ λοιπὸν ἔμεινεν ἡ ταύτης πανηγυρικὴ διακήρυξις ; ποῦ αἱ προλαβοῦσαι μεγαλορρήμοσύναι σου, δι' ὧν ἀπὸ τριχρούνου στόματος λογορροῶν, ἐφοίβαζες καὶ Κανόνας Συνοδικοὺς καὶ παραδείγματα παλαιᾶς αὐτονομίας Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὁσίως καὶ δικαίως ἀνακηρυχθείσης ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ; Οὕτως οἱ καλοί σου ἄνδρες κτίζοντες ἰδίας Ἐκκλησιας σύστημα κατὰ τοὺς πολιτικοὺς αὐτῶν σκοποὺς ἔκτισαν ἐπὶ τῆς ἄμμου παίγνιον παιδίων, κἂν ἄλλως μιαρὸν καὶ πικρὸν καὶ πολλῶν δακρύων ἄξιον, δι' ἣν ἐπροξένησαν ἀμύθητον ζημίαν καὶ πολλῶν ψυχῶν διαφθοράν. Καὶ ἀδίκως ἄρα ἐσυκοφάντησας τὸ τῶν Ἑλλήνων Ὀρθόδοξον ἔθνος, ὅτι ἀνεκήρυξε παμψηφεὶ καὶ παγκληρεὶ τὴν τοιαύτην ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου παραπλασθεῖσαν ἄθεσμον ἀνεξαρτησίαν ! Καὶ ὁ κλῆρος τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ κατὰ καιρὸν αὐτῆς Κυβερνήσεις ἐτήρησαν ἀμώμητον τὸ πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν σέβας, διατηρήσαντες ἄθικτα τὰ δύο τὰ ῥηθέντα οὐσιώδη προνόμια τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου καθ' ὅλην τὴν διαρκειαν τῆς ἀναγκαίως ἐκ τοῦ πολέμου μεσολαβησάσης διακοπῆς τῶν σχέσεων καὶ ἀναφορῶν. Τοῦτο δὲ τὸ σέβας καὶ αὐτὴ ἡ Ἀντιβασιλεία ἠναγκάσθη (καὶ μὴ θέλουσα) διαφυλάξαι, καὶ ἀφ' οὗ διεκήρυξε τὴν ἐπὶ λόγῳ δῆθεν ἀνεξαρτησίας βιαίαν ἀπόσπασιν καὶ σχεδὸν ἀπόσχισιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἀφ' οὗ ἐξέδωκε τὸ Καταστατικόν, τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο διαζύγιον τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ κέντρου τῆς μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἐκκλησιῶν ἑνώσεως αὐτῆς ! Καὶ αὕτη μὲν ἡ τοῦ Ὑπομνήματος ὁμολογία τοιαύτη, βραδέως καὶ μόλις ἐκφωνηθεῖσα· τὰ δὲ ἐφεξῆς ὁποῖα ;

«Καὶ αὐτὴ (λέγει) ἡ Ἀντιβασιλεία (ἥτις ἢ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐθεώρει ὡς πρᾶγμα ἀκατόρθωτον τὸ λαβεῖν, πρὶν κηρύξῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν, παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν συγκατάθεσιν· διότι ὑπωπτεύετο μήπως δπλωματικαίτινες ῥαδιουργίαι (!) ἀντενεργήσωσι), καὶ αὐτὴ ἡ Ἀντιβασιλεία τόσον ἐτίμα τὴν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἀναγνώρισιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ὥστε ὁ Γραμματεὺς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κ. Σχινᾶς ἔδωκεν ἀκριβεῖς ἰδιογράφους παραγγελίας πρὸς τὸν εἰς Κωνσταντίνούπολιν πεμφθέντα τῆς Ἑλλάδος πρέσβυν Ζωγράφον, ἵνα διαπραγματευθῇ ἐπισήμως μετὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου περὶ

τούτου τοῦ πράγματος. Παρηγγέλθη δὲ ὁ πρέσβυς πρῶτον μὲν ἵνα ἐπιβάλῃ γλυκὺ δέλεαρ, τὴν αὐθόρμητον ὑπόσχεσιν περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν παρὰ τῶν Ἐπισκοπῶν τῆς Ἑλλάδος ὀφειλομένων αὐλικῶν χρεῶν, καὶ περὶ τούτου συμφωνήσας ὑποσχεθῇ ποσότητά τινα χρημάτων στρογγύλην καὶ εὔογκον. Ἂν ἴσως δὲ μόνη αὕτη ἡ προσφορὰ μὴ ἐξαρκέσῃ πρὸς τὸν σκοπόν, τότε, δεύτερον, ὁ πρέσβυς ὑποσχεθῇ προσέτι καί τι (χρηματικὸν) πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (!) εἰς ἀγόρασιν τοῦ θείου (!!!) μύρου » !

«Τὸ ἀργύριον ὑμῶν — εἴη εἰς ἀπώλειαν»! ἀπεκρίθη (οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν) ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης πρὸς τοῦτο (ἂν ἐπροβλήθη) τὸ πρόβλημα. Ἀκούεις θράσος ; ἀκούεις ἀναίδειαν ; Ἀφ' οὗ οἱ Γραμματεῖς καὶ Σχεδιογράφοι κατέστησαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ὀρχήστραν ἐκτεθειμένην εἰς τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τὰ ἀπεριόριστα θελήματα, ἐπαποδύονται προσέτι διενεργοῦντες, ὅπως ἐπικυρώσῃ αὐτὴν ὡς τοιαύτην καὶ ἡ Ἀποστολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία !' Ἐν ᾧ δὲ αἱ τοῦ Βασιλείου ἐπισκοπαὶ ὀφείλουσιν ἵνα ἀποτίσωσι τὰ δὶ ἰδίων ἐγγράφων ὡμολογημένα αὐλικὰ χρέη (περὶ ὧν οὐδ' αὐτὴ ἡ καταχθόνιος ἀδικία δύναται ἀντισταθῆναι, καὶ ὧν πολὺ μέρος ἐπλήρωσε μετὰ τόκων καὶ φόνων καὶ μαστίγων ἡ τί κακὸν οὐχὶ παθοῦσα ὑπερ τῆς Ἑλλάδος μήτηρ Εκκλησία, ἣν τὸ ἀναιδὲς Ὑπόμνημα ὀνομάζει μόνον Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, φοβούμενον μήπως ὀνομάσαν αὐτὴν Μεγάλην ἀποδείξῃ τὴν Ἑλληνικὴν μικρὰν !)· ἐν ᾧ, λέγω, χρεωστοῦνται τόσον δικαίως τὰ αὐλικὰ χρέη, οἱ καλοὶ πολιτικοὶ προσφέρουσιν ἀντὶ τούτων ἀριθμόν τινα στρογγύλον καὶ παχυλόν ! καὶ τοῦτον ὡς χάριτα γλυκεῖαν καὶ δελεαστικὴν τοῦ Πατριάρχου, πρὸς ἀνακήρυξιν τῆς Μαυρερικῆς ἀνεξαρτησίας ! προσεπιφέρουσι δέ καί τι πρὸς ἐτήσιον ἀγόρασιν τοῦ θείου χρίσματος ! ὦ γῆ, καὶ ἥλιε ! ἠκούσθη πούποτε τῆς Οἰκουμένης καὶ ἄλλη τις τοσοῦτον βδελυρὰ καὶ ἀναίσχυντος ἀπόνοια ;

Τελευταῖον (σελ. 62 — 65) ὁ πάντ' ἄριστος καὶ εὐσεβέστατος Ὑπομνηματογράφος μετὰ σκέψιν ὥριμον, εὑρίσκει, τέλος, λίαν ἀναγκαῖον καὶ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τὴν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἀναγνώρισιν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἀναπλήρωσιν ἢ διόρθωσιν τῶν περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς πεπραγμένων — (Καὶ ποίων πρῶτον ἢ ποίων ὕστερον ποίαν διόρθωσιν ! « πόθεν ἄρξωμαί σε κείρειν ; »). Προβάλλει δὲ δύω γνώμας σοφάς. α) «Ἵνα σταλῇ πρὸς τὸν Πατριάρχην πρεσβεία

πληρεξούσιος, συγκειμένη ἐκ δύο Ἐπισκόπων φερόντων ἐπιστολὴν παρὰ τῆς Ἁγίας Συνόδου» (πῶς ; πρὶν ὁ Πατριάρχης γνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἐθέλεις ἵνα γνωρίσῃ τὴν ὑπερτάτην Σύνοδον ; ἀλλὰ τοῦτο πρωθύστερον συμβουλεύεις, ἂν μὴ ἀπατῶμαι!) — «καὶ προσέτι συγκειμένη ἐξ ἑνὸς ἐμπείρου τῶν πραγμάτων λαϊκοῦ·» — (βέβαια τινὸς ἐκ τῶν πεφωτισμένων Σχεδιογράφων ! λόγου χάριν τοῦ Κυρίου Κωνστ. Σχινᾶ, μεμυημένου τὰ βάθη τοῦ πνεύματος !) — «Καὶ ἀφ' οὗ συμφωνήσῃ ἡ πρεσβεία μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, τότε ὁ Πατριάρχης ἁπαντῶν πρὸς τῆς Ἁγίας Συνόδου τὴν ἐπιστολὴν ἀνακηρύξει τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀνεξαρτησίαν μετὰ τῆς προσηκούσης εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη ἀξιοπρεπείας» (ἤγουν ἀποδιδοὺς εἰς ὅλους τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς τῆς Ἑλλάδος τὸν δημοτικώτατα νενομοθετημένον τίτλον « Σεβασμιώτατοι ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι, καὶ κοσμιώτατοι διάκονοι ! προσχὼν καὶ αὐτὸς μήπως ἐπονομασθῇ παρά τινος Παναγιώτατος ! ἢ μήποτε καὶ αὐτὸς ὀνομάσῃ θρόνον Οἰκουμενικόν, καὶ μεγάλην Ἐκκλησίαν ! διότι τὰ τοιαῦτα παραβλάπτουσι τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς !) —« Ἡ δὲ ἁγία Σύνοδος τοῦ Βασιλείου κατανεύσει διατάττουσα, ἵνα εἰς ὅλας τὰς λαμπρὰς πανηγύρεις μνημονεύῃ ὁ Διάκονος εἰς τὰ δίπτυχα τοὺς τέσσαρας Πατριάρχας, καὶ προσέτι τὴν ἁγίαν Σύνοδον τῆς Ῥωσσίας». Συγχαίρομεν τῇ ἁγιωτάτῃ Συνόδῳ τῆς Γραικορωσσικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸ νέον καλλιστεῖον τῆς τιμῆς ! Τὸ δὲ τῶν Δ' Πατριαρχῶν μνημόσυνον ὀφείλει καθόλου πᾶς Μητροπολίτης ἢ Ἀρχιεπίσκοπος ἰδίως μνημονεύειν κατὰ καιροὺς ἐπὶ τῶν Διπτύχων. Ἀλλὰ τοῦτο μὴ γνωρίζουσα ἡ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας νεαρὰ διάταξις προβάλλει τὸ παρὰ τῆς Συνόδου μνημόσυνον τῶν Δ, Πατριαρχῶν ὡς ἐξαίρετον ἀμοιβὴν καὶ στέφανον βραβείου πρὸς τὸν θρόνον τὸν Οἰκουμενικόν· διότι παρεχώρησε τὰ κανονικὰ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δικαιώματα ! Φεῦ ! ὡς βραβεῖον ὁ Ὑπομνηματιστὴς προβάλλει τὸ μνημόσυνον τῶν Πατριαρχῶν ! ὅπερ ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐν ὅσῳ οὐ μνημονεύει, κηρύττει ἑαυτὴν ὑπόδικον εἰς τὰ κατὰ τῶν Ἀποσχιστῶν ἐπιτίμια ! διότι ἐξήλειψεν ἐκ τῶν ἁγιωτάτων πυξίδων τὰ κατα τὴν φρικτὴν ἱερουργίαν ἐκφωνούμενα κανονικὰ ὀνόματα τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας! Ἀλλ' ὁ Ὑπομνηματιστής, ὡς φαίνεται, οὐκ ἐγνώριζε πόσον φοβερὸν καὶ τοῦτο Σχίσματος σημεῖον ἐπέθηκεν εἰς τὴν

ἁγίαν Σύνοδον (ἄκουσαν ἐξ ἅπαντος καὶ μὴ βουλομένην) ἡ κατὰ τὸ Σχέδιον πολιτικὴ τῆς Ἀνεξαρτησίας διακήρυξις !). β) Γνωμοδοτεῖ τὸ Ὑπόμνημα ἵνα τροποποιηθῶσι τρία ἢ τέσσαρα ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ· οἷον τὸ 2 τὸ περὶ ἐκλογῆς τῆς Συνόδου, καὶ τὸ 3 τὸ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ· συμβουλεῦον ἵνα γίνηται ἡ ἐκλογὴ ἐλευθέρα ἀπὸ κοσμικῶν ἐπιῤῥοῆς· ὅθεν κρίνει καλὸν ἵνα θεωρῶνται οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἑλλάδος ὡς ἔχοντες οἴκοθεν ἕκαστος τὸ δικαίωμα τοῦ γίνεσθαι μέλος Συνοδικόν· τούτου δὲ εἰσάπαξ κυρωθέντος διαιρῶνται εἰς ἴσα μέρη, ὥστε κατ' ἔτος αὐτομάτως διαδέχεσθαι ἀλλήλους· οἷον δώδεκα (!) ὑποτεθέντων των κανονικῶν τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερέων, οἱ μὲν ἓξ συνεδριάζουσι τοῦτον, φέρ' εἰπεῖν, τὸν ἐνιαυτόν, οἱ δὲ ἄλλοι ἓξ τὸν ἕτερον, καὶ οὕτω κυκλικῶς περιστρέφεται ἡ τάξις τῆς διαδοχῆς, μηδεμιᾶς ἐκλογῆς καὶ κυρώσεως γινομένης κατ' ἔτος. Τελευταῖον ἐπιμένει καὶ ποτνιᾶται, ἵνα ἀκυρωθῇ καὶ τρίτον ἄρθρον, τὸ περὶ παρέδρων ἱερομονάχων, ὥστε μὴ συναπαρτίζεσθαι τὴν Σύνοδον, εἰ μὴ μόνον ἐξ Ἀρχιερέων. Ταῦτα γνωμοδοτήσας ὁ Ὑπομνηματογράφος ἐπέθηκε τέλος εἰς τὴν συγγραφήν !

Ἀλλ' ὦ ἄνθρωπε, τὶ τὸν πνεύμονα πάσχων παρωνυχίδος θεραπείαν ζητεῖς; Αἶρε ὅλον, ὅλον αἶρε τὸ πανάθεσμον καὶ ὑπ' ἀνθρώπων δυσσεβῶν καὶ Θεοῦ καὶ βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐχθρῶν συνταχθὲν Καταστατικόν ! Κάτω τὸ σιδηροῦν μεσότοιχον τῆς αἰωνίου διαιρέσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ! Ἐν ὀνόματι τοῦ τρισσεβάστου Βασιλέως ἐξεδόθη· ἀλλ' ἀθῶος, ἀλλ' ἀνεύθυνος, ἀλλὰ καθαρώτατος ὁ Βασιλεὺς ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἐν ταύτῳ καὶ μωρῶν σκοπῶν τῶν ἐκδοτῶν ! Μόνον οἱ θεῖοι καὶ αἰώνιοι Κανόνες δύνανται καὶ διατάξαι τὴν γνησίαν αὐτονομίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας καὶ μεσιτεύσαι πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀνακήρυξιν αὐτῆς, ὅταν ἡ ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησία πάλιν ἀναλάβῃ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας τὴν θεοῦφαντον πορφύραν, ἀντὶ τῶν ῥακέων τῆς κοσμικῆς δουλείας, ἅτινα περιέβαλον αὐτὴν οἱ περὶ τὸν Μαύρερον ! Ταύτην τὴν πορφύραν ἐκεῖνοι οἱ πάντολμοι διαῤῥήξαντες διέῤῥηξαν τὸν πρώτιστον καὶ μέγιστον τῶν ἠθικῶν συνδέσμων τοῦ Βασιλείου· ἤνοιξαν θύραν μεγάλην εἰς ὅλα τὰ καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν συῤῥέοντα μιάσματα τῆς ψυχικῆς καὶ διανοητικῆς τοῦ ἔθνους διαφθορᾶς· ἀπέσχισαν ὠμότατα τοὺς ἐν τῷ Βασιλείῳ Ἕλληνας ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν ἐκτὸς ὀρθοδόξων αὐτῶν ἀδελφῶν· ἔστησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας τὴν φοβερὰν σημαίαν τῆς ἀνομίας καὶ παντελοῦς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀπο-

στασίας. Ἵδρυσαν τοῦ βασιλείου θρόνου τὰς βάσεις εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ πρώτου καὶ ἐξόχου στηρίγματος αὐτοῦ, τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου! Εἴθε ὁ σεβαστὸς Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος γνωρίσαι τὸ μέγα τοῦτο τοῦ Κράτους κακόν, καὶ ζητήσαι τάχιον τὴν θεραπείαν, Θεοῦ ἡγουμένου! Εἴθε καὶ αὐτὸς εἴποι καὶ φρονήσαι ὡς ὁ Μάρκος ὁ Αὐρήλιος, λέγων « Εἴ τις με ἐλέγξαι καὶ παραστῆσαί μοι ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω καὶ πράσσω δύναται, χαίρων μεταθήσομαι· ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη». Γένοιτο.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Εἰς τὴν αὐτοσχέδιον Διατριβὴν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Πατριαρχῶν, καὶ περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ Χ. Χ. Χ.

Προχθὲς ἐπαῤῥησιάσθη εἰς τὸ κοινὸν ἓν φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον « Διατριβὴ αὐτοσχέδιος περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Πατριαρχῶν, καὶ περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ * * *

Ἀνέγνωσα καὶ ἐγὼ τὸ πόνημα, διὰ νὰ πληροφορηθῶ περὶ τῶν ὅσων γράφει, ἀλλ' ἀπήντησα πολλὰ παράξενα. Προστρέχομεν ὅθεν εἰς τὸν Κύριον Πατέρα τοῦ φυλλαδίου, διὰ νὰ μᾶς λύσῃ τὰς ἀπορίας.

Πρῶτον καὶ ἀρχήν, ἐρωτῶμεν τὸν συγγραφέα, εἰς ποῖον τῶν, ὡς λέγει, πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων, ὅσα ἀνεκινήθησαν σήμερον ἐπαρουσιάσθη καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἀπεσχίσθη ἀπὸ τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, καὶ ὅτι κρίνεται ἀναγκαῖον νὰ ὑποταγῇ αὖθις εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Πατριάρχην τῆς Κωνσαντινουπόλεως; Τοιαύτη κατηγορία ἢ συκοφαντία κατὰ τῆς

Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας εἰς ποῖον ἔγγραφον τυπωμένον, ἢ χειρόγραφον ἐκδεδομένον, ἐπαρρησιάσθη σήμερον εἰς τὸ κοινόν; Ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει, ὅτι ὁ κλῆρος τῆς Ἑλλάδος εὐλόγως καὶ δικαίως ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν μόνον νὰ ἀνακηρυχθῇ ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἡ ἀνεξαρτησία τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καθὼς ἀπαιτοῦσιν αἱ ἱεραὶ διατάξεις τῶν θείων Κανόνων· ἐζήτησε νὰ ἔχωσιν οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες Ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον, κεκηρυγμένην ὄχι μὲ αὐθαίρετον καὶ ἀπ' αἰῶνος ἀνήκουστον ἀνακήρυξιν, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις, καθὼς καὶ ἄλλαι ὁμόδοξοι Ἐκκλησίαι ἐκηρύχθησαν κατὰ καιρούς, καὶ ἀνεγνωρίσθησαν.

Ζήτημα δὲ τοιοῦτο, ὁποῖον λέγει ἡ Διατριβή, δὲν εἶπεν, οὐδ' ἐφαντάσθη κανείς. Καὶ ὁ πατὴρ τῆς Διατριβῆς ὄχι μόνον ἔπλασε πλάσμα, τὸ ὁποῖον δὲν στολίζει παρὰ πολὺ τὴν κεφαλίδα τοῦ φυλλαδίου του, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔφριξε νὰ ὀνομάσῃ ἀποσχισθεῖσαν, ἄπαγε! τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Καθολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Τοιαύτην φρικτὴν λέξιν, ἀποσχισθεῖσαν, τὸν ἐρωτῶμεν, ποῖος ὀρθόδοξος τολμᾷ νὰ ἐκφωνήσῃ κατὰ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας; « εἶναι, λέγει, καὶ σεμνύνεται ὅτι εἶναι μέλος τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· καὶ ὅτι γράφει ἐκ τοῦ καθαροῦ πνεύματος τῆς ἀληθείας. » — Τὸ πιστεύομεν, καὶ μαρτυρεῖ καὶ τὸ φυλλάδιον· ἀλλὰ διὰ τί, τὸν ἐρωτῶμεν, ἀντιλέγει εἰς τοὺς Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς θεσμοὺς τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς ὁ ἴδιος μετ' ὀλίγον θέλει φανῆν;

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΑΛΤΑΙΤΣ

Ἐρωτῶμεν τὸν θεολόγον τοῦτον· Τίς ποτε τῶν ὀρθοδόξων εἶπεν, ὅτι ἡ ἐπωνυμία τοῦ Πατριάρχου σημαίνει ἱερωσύνης τινὰ βαθμὸν ἀνώτερον; καὶ διὰ τί ἐξοδεύει τόσους λόγους νὰ μᾶς πείσῃ πρᾶγμα γνωστὸν τοῖς πᾶσιν, ὅτι δηλαδὴ καὶ ὁ Πατριάρχης εἶναι καὶ αὐτὸς Ἐπίσκοπος ἴσος κατὰ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα μὲ τοὺς ἄλλους Ἐπισκόπους;

Ἐρωτῶμεν· Ἂν, καθὼς λέγει (σελ. 5), τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα διορίζεται ὑπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων, καὶ ἐπικυροῦται ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης Πολιτικῆς Ἀρχῆς, πῶς πάλιν ὑπ' αὐτῆς καὶ μόνης ἀναιρεῖται τὸ ἀξίωμα πολλάκις πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας; Μήπως ἡ ὑπερτάτη Πολιτικὴ Ἀρχὴ ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀναιρῇ καὶ πολ-

λάκις καὶ ὀλιγάκις τοὺς Ὅρους τῶν Οἰκουμενικῶν Ἁγίων Συνόδων;

Ἐρωτῶμεν· Ποίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν τοῦ Πάπα ἡ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐντολὴ τοῦ Κυρίου «ἵνα μηδένα καλῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς κύριον καὶ καθηγητήν· εἷς γάρ ἐστι πάντων καθηγητὴς καὶ διδάσκαλος καὶ Κύριος, ὁ Χριστός»; — Μήπως ὁ Πάπας κράζεται κύριος καὶ καθηγητὴς καὶ διδάσκαλος; ἢ μήπως καταπατοῦσι τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ὅσοι λέγονται τὴν σήμερον κύριοι καὶ καθηγηταί;

Ἐρωτῶμεν· Ἂν τὸ Πατριάρχης ὄνομα πρῶτον (καθὼς λέγει) μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων τὸ μετεχειρίσθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Αἱρετικοί, διὸ (λέγει) καὶ ἐκατηγορήθησαν ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων (σελ. 6), ὅσοι λοιπὸν εὐσεβεῖς τὸ μεταχειρίσθησαν ὕστερον καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ αὐτὴ ὅλη ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, κατηγορεῖται λοιπὸν καὶ αὐτὴ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων, ὡς ἀσπασαμένη ἐπωνυμίαν Ἰουδαϊκὴν καὶ αἱρετικήν; τοῦτο δὰ εἶναι (καθὼς λέγει) τὸ πολλὰ περίεργον!

Ἐρωτῶμεν· Διὰ τί συκοφαντεῖ τὸν μακάριον Ἱερώνυμον (τὸν ὁποῖον ἐννοεῖ ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω ὄνομα τῶν Ὀρθοδόξων); Ἐκεῖνος κατηγορεῖ τοὺς αἱρετικοὺς Μοντανιστάς, ὄχι διὰ τί εἶχον Πατριάρχας, ἀλλὰ διότι «τούτους ἔθετον εἰς τὸν πρῶτον τῆς ἱερατείας βαθμόν, καὶ εἰς ἄλλον δεύτερον τοὺς Κένωνας, τρίτον δὲ καὶ ἔσχατον βαθμὸν ἱερωσύνης ἔδιδον εἰς τοὺς Ἐπισκόπους, τοὺς παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις ἐπέχοντας τὸν τόπον τῶν Ἀποστόλων· καὶ οὕτως ἐποίουν ἀλαζονικωτέραν τὴν Θρησκείαν». Ταῦτα λέγει, ὅσα καὶ νοεῖ ὁ Ἱερώνυμος. Τὸ δὲ φυλλάδιον λέγει, ὅσα λέγει καὶ προσθέτει, ὡς λόγους τάχα τοῦ Ἱερωνύμου, ὅτι τότε «Πατριάρχαι δὲν ἦσαν ἀλλαχοῦ, εἰμὴ μόνον παρὰ τοῖς Αἱρετικοῖς» (σελ. 6)· καὶ ἔπειτα εὐθὺς ἐπιφέρει, ὅτι «κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον (τῷ 380 μ. χ.) καὶ οἱ Ἅγιοι Γρηγόριοι, ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ ὁ Νύσσης, ἀπέδιδον τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Πατριάρχου εἰς διαφόρους Ἐπισκόπους» (ἔστω καὶ μόνον ὡς τιμητικὴν καὶ δηλωτικὴν τῶν πρεσβείων καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν)! Ταῦτα πῶς ἆρά γε τὰ συνάπτει ὁ φυλλαδιογράφος; ἢ μήπως ἦσαν καὶ οἱ Ἅγιοι Γρηγόριοι αἱρετικοί;

Ἐρωτῶμεν· Ἂν ἡ χρῆσις τῆς λέξεως Πατριάρχης, δηλούσης τὸ

κυρίως συστηθὲν ἀξίωμα, ἀναφέρεται πρῶτον (καθὼς λέγει) ἐν ἔτει 440 ἀπὸ Χριστοῦ, μήπως καὶ πρὶν φανῇ ἡ χρῆσις τῆς λέξεως, πολλοὺς χρόνους πρὸ τῆς Α. Συνόδου καὶ πρὸ τοῦ Μ. Κωνσαντίνου, δὲν εἶχον ἄρά γε τὰ προσόντα δικαιώματα τῆς Πατριαρχικῆς ἀξίας οἱ κατὰ τὴν παλαιὰν Ῥώμην, ὕστερον δὲ καὶ οἱ κατὰ τὴν νέαν καὶ κατ' Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ προεδρεύοντες Ἱεράρχαι; Καὶ πῶς ἐλησμόνησεν ὁ συγγραφεύς μας τῆς Α. Οἰκουμενικῆς τὸν ς'. καὶ ζ'. Κανόνα «Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ Ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν» κτλ. Ταῦτα δὲ τὰ Πατριαρχικὰ προνόμια τῶν Ἐπισκόπων τούτων τῶν Ἀποστολικῶν Θρόνων ποία τάχα Πολιτικὴ Ἐξουσία εἰς τούτους τὰ ἔδωκε τοσούτους χρόνους πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου; Μήπως τάχα ὁ Νέρων ἢ ἄλλος τις Ῥωμαῖος Αὐτοκράτωρ διώκτης τῆς Ἐκκλησίας;

Ἐρωτῶμεν· Ἂν (ὡς λέγει σελ. 10) «κατ' ἀρχὰς ὠνομάσθησαν Πατριάρχαι μόνον τέσσαρες τὸν ἀριθμόν· καὶ ὁ ἀριθμὸς οὗτος, λέγει, διέμεινε πολὺν χρόνον (ἤγουν ὁ τῆς Ῥώμης, ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ περὶ τούτου μᾶς στέλλει νὰ πληροφορηθῶμεν εἰς τὸν κή. Κανόνα τῆς ἐν ἔτει 451 Τετάρτης Οἰκουμενικῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου)· τί ἔπαθε λοιπὸν ὁ πέμπτος, ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσαντινουπόλεως, τοῦ ὁποίου μάλιστα τὰ πρεσβεῖα ἀνακηρύττει ὁ εἰρημένος κή τῆς Δ'. κανών, καθὼς καὶ τὰ τοῦ Ῥώμης; (Περὶ δὲ τῶν ἄλλων τριῶν Πατριαρχῶν ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἀναφέρει τίποτε). Ὅσον δὲ περὶ τοῦ πατριαρχείου (καθὼς λέγει), εἰς τὸ ὁποῖον ἀνύψωσεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν πατρίδα του, λέγομεν ἀκολούθως.

Ἐρωτῶμεν· Διὰ τί διαφθείρει τοὺς λόγους τοῦ Βαλσαμῶνος; (σελ. 11)· ὁ Βαλσαμὼν λέγει, ὅτι «τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν Ἐπαρχιῶν Μητροπολῖται αὐτοκέφαλοι ἦσαν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονοῦντο» (ἤγουν ὑπὸ τῶν ὑποκειμένων εἰς αὐτοὺς Ἐπισκόπων, οἵτινες ἐλέγοντο καὶ ἡ Σύνοδος τῆς ἐπαρχίας. Β. Οἰκουμ. Καν. Β). Ὁ δὲ φυλλαδιογράφος μεταποιεῖ τοὺς Μητροπολίτας εἰς ἁπλῶς Ἐπισκόπους, λέγων, «οἱ δὲ Ἐπίσκοποι ἰσότιμοι καὶ ἰσόβαθμοι ὄντες, οὐδεμίαν εἶχον ἀπ' ἀλλήλων ἐξάρτη-

σιν κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ». Καὶ «ἡ τάξις αὕτη (προσθέτει) διέμεινε σταθερὰ μέχρι τῆς Α. Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ὀλίγῳ ὕστερον»! Καὶ διὰ νὰ προκατασκευάσῃ τοῦτο, μᾶς προεῖπε (σελ. 10) καὶ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο τὸ ἄγνωστον, ὅτι «ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῇ ἀπ' ἀρχῆς θείᾳ παραδόσει καὶ πράξει τῶν Ἀποστόλων ἑπομένη τὸ τῆς Ἱερωσύνης σεπτὸν μυςήριον παρ' αὐτῶν διδαχθεῖσα (ἤθελεν ἴσως νὰ εἴπῃ, διαδοχικῶς παραλαβοῦσα) καὶ διατηροῦσα, τρεῖς ἀνέκαθεν καὶ διὰ παντὸς ἐπρέσβευσε βαθμούς, τὸν τοῦ Διακόνου, τὸν τοῦ Πρεσβυτέρου, καὶ τρίτον τὸν ἀνώτατον τὸν τοῦ Ἐπισκόπου» κτλ. ὡραία καὶ προσφυὴς ἡ προκατασκευή! Ἀλλὰ διὰ τί ὁ εὐλογημένος δὲν ἐπρόσεξεν, ὅτι ὄχι μόνον κιβδηλεύει τοὺς λόγους τοῦ Βαλσαμῶνος, ἀλλὰ ἀντιλέγει καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἀποςολικοὺς Κανόνας; Ἂν εἰς τοὺς πρώτους τρεῖς αἰῶνας οἱ Ἐπίσκοποι ἦσαν ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι, διὰ τί λοιπὸν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι εἰς τὸν λδ'. Κανόνα ἐθέσπισαν, «Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλήν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης;» κτλ. Ἂν ἡ τάξις τῆς κατ' αὐτὸν ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας τῶν Ἐπισκόπων διέμεινεν, ὡς λέγει, σταθερὰ καὶ ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὴν Α. Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ποῖα λοιπὸν ἦτο τὰ κατ' αὐτὴν κεκυρωμένα ἀρχαῖα ἔθη, περὶ τῶν ὁποίων εἴπομεν ἀνωτέρω;

Ἐρωτῶμεν· Ἂν ἡ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐπωνυμία «ἀπαντᾶται πρῶτον εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον, εἰς οὐδὲν δὲ μνημεῖον (καθὼς λέγει σελ. 11), οὔτε τῶν Ἀνατολικῶν οὔτε τῶν Δυτικῶν δὲν εὑρίσκεται ἡ λέξις μέχρι τοῦ ἔτους 431», ἤγουν 70 περίπου χρόνους μετὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἆρά γε πρῶτος ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ἔπλασεν αὐτεξουσίως τὴν λέξιν, καὶ τὴν εἰσήγαγεν εἰς ὅλην τὴν ἐκκλησίαν; Καὶ πῶς πάλιν ἔκτοτε ἐλησμονήθη ἕως τοῦ 431, οὐδ' εὑρέθη πλέον εἰς κἀνὲν μνημεῖον οὔτε τῆς Δύσεως οὔτε τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ' ἡμεῖς στοχαζόμεθα ἀρκετὰ εὐρύχωρον μνημεῖον ἀνατολικὸν ὁλόκληρον τὴν νῆσον Κύπρον, τῆς ὁποίας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἐπιφάνιος, ἔτι κατὰ τὸ 390, μνημονεύει ῥητῶς καὶ ὄχι ἅπαξ «τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἀλεξανδρείας» καὶ ἐν γένει, καὶ ἰδίως τὸν πολὺ πρὸ τοῦ Μ. Ἀθανασίου Ἀρχιεπίσκοπον καὶ Ἱερομάρτυρα Πέτρον; (Αἱρέσ. ξη. 1. καὶ Αἱρέσ. ξθ. 1). Ὅσον δὲ περὶ

τῆς λέξεως Μητροπολίτης καλὰ ἔκαμεν ὁ συγγραφεὺς τῆς Διατριβῆς καὶ δὲν μᾶς εἶπε πότε καὶ αὐτὴ ἐγεννήθη (σελ. 12)· διότι τὴν εὑρίσκομεν ὑπάρχουσαν ἤδη ἡλικιωμένην καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Α. Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (Καν. ς).

Ἐρωτῶμεν· Ἂν ἡ εἰς ὀλίγας ὑπερεχούσας ἐκκλησίας συγκέντρωσις (καθὼς λέγει σελ. 13 καὶ 17) τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως προῆλθεν εἰς κατάπαυσιν τῶν σχισμάτων καὶ ἀποκατάστασιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ὁμονοίας, πῶς πάλιν ψέγει τοῦτον (καθὼς λέγει) τὸν ὀργανισμόν· καὶ μᾶς προβάλλει μάρτυρα καὶ τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ὡς ἐξελέγχοντα τὰς ἐκ τούτου τάχα τοῦ ὀργανισμοῦ προελθούσας ἔριδας τῶν Ἐπισκόπων; Ἀναφέρει τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γρηγορίου, ἐκ τοῦ περὶ τῶν Ἐπισκόπων αὐτοῦ Ποιήματος. Ἀλλ' ἡμεῖς Ποίημα περὶ Ἐπισκόπων τοῦ Γρηγορίου δὲν γνωρίζομεν· ἔπειτα καὶ ἡ μαρτυρία, τὴν ὁποίαν φέρει τάχα ἀπὸ τοῦτο τὸ Ποίημα, εἶναι γραμμένη εἰς ὕφος πεζόν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡμεῖς πιστεύομεν τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς τῆς Διατριβῆς. Ἓν μόνον ἐρωτῶμεν, ἂν ἡ λέξις Πατριάρχης ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ κυρίως συσταθέντος ἀξιώματος ἠκούσθη μόλις κατὰ τὸ 440 (καθὼς προεῖπε), πῶς πάλιν ὁ θεῖος Γρηγόριος ἔτι κατὰ τὸ 380 εἰς τὴν ῥηθεῖσαν μαρτυρίαν τοῦ Ποιήματος μνημονεύει Πατριαρχίας, λέγων «Πατριαρχίας κληροῦσθε»; (ὅτι δὲ μεταξὺ τούτων τῶν Πατριαρχιῶν, ἐννοεῖ πρῶτον τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ὁποίας ἦτο καὶ αὐτὸς Πατριάρχης, φανερόν.). Ταῦτα πῶς τὰ φιλιόνει ὁ πατὴρ τῆς Διατριβῆς;

Ἐρωτῶμεν· Ἂν (ὡς λέγει σελ. 15) ἡ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐπικρατείας διαίρεσις εἰς τέσσαρα ἢ πέντε Πατριαρχεῖα (ὅσα θέλει ἂς μετρᾷ) ἀνεφέρετο μόνον εἰς τὰς ἐντὸς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους ὑπαρχούσας Ἐκκλησίας, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰς ἐκτός, ἡ Ἀφρικὴ λοιπόν, τῆς ὁποίας ἡ ἐκκλησία ἀπέῤῥιψε (καθὼς λέγει) τὸν τίτλον τοῦ Ἐξάρχου καὶ Πατριάρχου (καὶ ποία τάχα Σύνοδος Οἰκουμενικὴ τῆς τὸν ἐπρόσφερεν;), ἡ Ἀφρικὴ λοιπὸν ὑπῆρχεν ἐκτὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐπικρατείας; Μήπως ἆρά γε καὶ τότε ἀνθοῦσεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Μαρόκου;

Ἐρωτῶμεν· Ἂν ἡ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἐκκλησία καὶ ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ τῆς Ἀντιοχείας εἶχον τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς καὶ πρὸ τῆς Α. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθη, πα-

ρομοίως δὲ ἐτιμᾶτο καὶ ἡ τῶν Ἱεροσολύμων Ἐκκλησία (τὴν ὁποίαν ἡ Β΄. Σύνοδος ὀνομάζει Μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ πρὸς τὸν Πάπαν Δάμασον ἐπιστολῇ), ἂν καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ πατριαρχικὰ πρεσβεῖα ἐκηρύχθησαν ὑπὸ τῆς Β΄. Οἰκουμενικῆς καὶ τῆς Δ΄. τῆς ἐν Χαλκηδόνι, «Πανταχοῦ τοῖς τῶν Ἁγίων πατέρων ὅροις ἑπομένης» (Κανόν. κή), πῶς λοιπὸν (ὡς λέγει σελ. 15) καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Πατριαρχῶν μόνοι καὶ καθ' ἑαυτοὺς οἱ χριστιανοὶ Αὐτοκράτορες εἶχον τὴν ἐξουσίαν νὰ μετακινῶσι τὴν τοιαύτην τάξιν, ἀνυψοῦντες Ἐπισκοπὰς εἰς Ἀρχιεπισκοπάς; κτλ. Φέρει εἰς ἀπόδειξιν τὸν Κύπρου Ἐπίσκοπον, τὸν ὁποῖον ὅμως αὐτὸς πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν παράγραφον ὁμολογεῖ, ὅτι τὸν ἐκήρυξεν αὐτοκέφαλον ἡ Γ΄. Σύνοδος, ἐπεκύρωσε δὲ μόνον ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος (μ' ὅλον ὅτι καὶ τοῦτο λέγει σαθρόν· διότι τὰ προνόμια τῆς Κύπρου δὲν τὰ ἐχάρισε πρώτη ἡ Γ΄. Σύνοδος, ἀλλὰ ἀνέκαθεν προϋπάρχοντα, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντιοχείας πολεμούμενα, τὰ ἐβεβαίωσε καὶ τὰ διεκήρυξε· (Βλ. τῆς Γ. καν. ή). Φέρει παράδειγμα καὶ τὸν Ἰβηρίας, ἀλλὰ καὶ τοῦτον αὐτὸς πάλιν εἶπεν, ὅτι ἀνηγόρευσεν αὐτοκέφαλον ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ Σύνοδος. Φέρει, τέλος, καὶ τὸν Βουλγαρίας, τὸν ὁποῖον λέγει ὅτι ἀνήγαγεν ὁ Ἰουστινιανὸς εἰς Ἀρχιεπίσκοπον πατριαρχικὰ δικαιώματα ἔχοντα (τοῦτο λέγει μετριώτερον, διότι ἐν τοῖς προλαβοῦσι (σελ. 10) εἰπών, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνύψωσε τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς πατρίδος του εἰς Πατριαρχεῖον, δὲν εἶπεν ἀλήθειαν)· προσθέτει δὲ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκ τῆς Νεαρᾶς αὐτοῦ διατάξεως. Καὶ τί λέγει ὁ Ἰουστινιανός; «Θεσπίζομεν τὸν κατὰ καιροὺς Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Α΄. Ἰουστινιανῆς.... ἐν ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπέχειν τοῦ Ἀποστολικοῦ τῆς Ῥώμης θρόνου, κατὰ τὸν ὁρισθέντα (ἀνάγνωθι κατὰ τὰ ὁρισθέντα) ἀπὸ (ἀνάγνωθι ὑπὸ) τοῦ ἁγίου Πάπα Βιγιλίου, κτλ.

Ἂν λοιπὸν ὅσα ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκύρωσε διὰ θεσπίσματος προνόμια τῆς πατρίδος του, ὡρίσθησαν καὶ ταῦτα πρότερον ὑπὸ τοῦ Πάπα Βιγιλίου, συνοδικῶς χαρισαμένου τὸ αὐτοκέφαλον εἰς τὴν ἁ Ἰουστινιανὴν (ἥτις ὑπέκειτο τότε εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ῥώμης), ποῦ λοιπὸν μένουν ὅσα εἶπεν ὁ φυλλαδιοσυντάκτης περὶ τῆς ὑπερτά-

της κυριαρχίας, ὅτι εἶχεν ἐξουσίαν νὰ μετακινῇ δῆθεν αὐτογνωμόνως τὴν τάξιν τὴν ἐκκλησιαστικήν ;

Ἐρωτῶμεν· Πῶς μέλος ὢν τῆς Μιᾶς, Ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων, ἀφίνει ταύτην μόνον μὲ τὰ θεῖα τῆς Πίστεως Δόγματα· τοὺς δὲ περὶ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς διοίκησιν θεμελιώδεις Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς Ὅρους καὶ Κανόνας (τοὺς ὁποίους καὶ αὐτὸς ἀποδέχεται σελ. 20), τοὺς θεωρεῖ ὡς μεταβαλλομένους πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς περιστάσεις (σελ. 17); πῶς λοιπὸν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα τῆς ς'. καὶ τριακόσιοι πεντήκοντα τῆς ζ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου θεοφόροι Πατέρες θεσπίζουσιν ὅτι, « ἀσπασίως τοὺς θείους Κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν (τῆς Ζ'. καν. ά.), καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν Κανόνας καὶ ἀθετεῖν (τῆς ς'. καν. β'.)· ὁ δὲ πατὴρ τῆς Διατριβῆς τοὺς μεταβάλλει καὶ τοὺς μετακινεῖ ὅπως θέλει; «Δὲν ἐθέσπισε (προσθέτει) ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τὰς κατὰ τὸ διοικητικὸν μεταβολὰς καὶ ὁροθεσίας, ἀλλ' ἀφῆκε τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὴν πολιτικὴν Ἀρχήν» ! Εὔμορφα καὶ ἴσα ἴσα τὸ ἐναντίον πρὸς τὸν ἡ. κανόνα τῆς Γ. Οἰκουμενικῆς, ἥτις ἐθέσπισε « Σώζεσθαι ἱερὰ καὶ ἀβίαστα τὰ ἐν ἑκάστῃ Ἐπαρχίᾳ προσόντα δίκαια » κτλ. «Εἰ δέ τις (προστίθησι) μαχόμενον τύπον (Βασιλικὸν Διάταγμα) τοῖς νῦν ὡρισμένοις προκομίσοι, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάσῃ καὶ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ». Τὸ νοστιμώτερον εἶναι, ὅτι καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν ἴδιον ἑαυτόν του ἀντιφάσκει ὁ πατὴρ τῆς Διατριβῆς. Ἢ δὲν εἶπεν εἰς τὸ πρῶτόν του κεφάλαιον (σελ. 5) ὅτι « τὸ ἀξίωμα τῆς Διοικητικῆς ὑπεροχῆς τοῦ Πατριάρχου (ἑπομένως δὲ καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τοῦ Μητροπολίτου) ὁρίζεται ὑπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων, καὶ μόνον ἐπικυροῦται ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης πολιτικῆς Ἀρχῆς»;

Ἐρωτῶμεν· Διὰ τί καταλαλεῖ τόσον πικρῶς τοὺς θεοφόρους Πατέρας; «Τινὲς (λέγει) ἐξ αὐτῶν παρατηροῦντες πόσα σκάνδαλα καὶ ταραχὰς ἐγέννησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ συγκέντρωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως εἰς Μητροπολίτας καὶ Ἐξάρχους καὶ Πατριάρχας διὰ τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ φιλοδοξίαν τινῶν, μέμφονται ταύτην ὡς αἰτίαν αὐτῶν τῶν σκανδάλων, καὶ ηὔχοντο, ποτὲ μὴ ἤθελε γένει τοιαύτη τάξις, ἡ ταράξασα τὴν ἀρχαίαν ἀδελ-

φικὴν ἰσότητα τῆς Ἐκκλησίας »! (σελ. 17 — 18). Πῶς Κύριε; Οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι πρῶτον (καν. λδ'.) καὶ ἔπειτα ὅλοι οἱ θεοφόροι Πατέρες ὅλων τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν ἁγίων Συνόδων ἐθέσπισαν τὴν τοιαύτην συγκέντρωσιν, καὶ σὺ λέγεις, ὅτι τὴν ἔκαμαν διὰ τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ φιλοδοξίαν τινῶν; οἱ θεῖοι Πατέρες αὐτῆς τῆς Α'. Συνόδου ὥρισαν τὰ ἀρχαῖα ἔθη (τὰ πρεσβεῖα τῶν Ἀποστολικῶν Ἐκκλησιῶν) κρατεῖν, ὁμοίως καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς Β'. Συνόδου (τῆς ὁποίας μέλος ἦν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος)· καὶ σὺ ἴσα ἴσα αὐτὸν τὸν Θεολόγον Γρηγόριον μᾶς φέρεις ὅτι λέγει τὴν τοιαύτην συγκέντρωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν αἰτίαν καὶ πηγὴν σκανδάλων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ; Καὶ τί λέγει ὁ Θεολόγος; ψέγει τὴν προεδρίαν ὄχι ἀπολύτως, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς προαιρέσεως τῶν καταχρωμένων καὶ κινούντων ταραχὰς διὰ τὴν προεδρίαν· εἰ δὲ μὴ, διὰ τί καὶ αὐτὸς ἐδέχετο τὴν προεδρίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γενόμενος αὐτῆς Ἀρχιεπίσκοπος, ἢ Πατριάρχης; Αὐτὸς οὗτος ὁ Γρηγόριος (Λογ. λ'.) τὸν Καισαρείας Ἀρχιεπίσκοπον ὠνόμαζε « Μέγαν Ποιμένα τῆς λαμπρᾶς προκαθήμενον Μητροπόλεως, ὃν τίμιον ἴσμεν, κεφαλὴν γινώσκομεν, ἅγιον καλοῦμεν» (ὅπου παρατηρητέον, πῶς ἐκφράζει τὸν εἰρημένον ἀποστολικὸν κανόνα τὸ « ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλήν»), καὶ ὁ Γρηγόριος ἐκατηγόρει ἀπολύτως τὴν προεδρίαν; εἰ δὲ καὶ λέγει « εἴθε μὴ ἦν προεδρία », τοῦτο εἶναι λόγου σχῆμα συνειθισμένον εἰς ὅλους τοὺς συγγραφεῖς, ὡς ὅταν λέγουν, « εἴθε μὴ ἦν πλοῦτος, κάλλος, ἀξιώματα» κτλ. κατηγοροῦντες ὄχι τὰ θεῖα δῶρα, ἀλλὰ τὴν ἐν αὐτοῖς κατάχρησιν τῶν ἀσυνέτων ἀνθρώπων. Ὁ Γρηγόριος εἶπε πολλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀναξίων Ἐπισκόπων καὶ κατὰ τῶν κακῶς συναγομένων Συνόδων, ἢ ψευδοσυνόδων, κατεφρόνει λοιπὸν καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπισκόπου, (ὅστις καὶ αὐτὸς τί ἄλλο εἶναι, εἰ μὴ πρόεδρος τῆς Ἐπισκοπῆς;), καὶ τὰς ἱερὰς Συνόδους, ἐν αἷς ἦτο καὶ ἡ πρὸ αὐτοῦ γενομένη Α'. Σύνοδος, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του Β', Οἰκουμενική; Δὲν ὁμοιάζει τάχα ὁ πατὴρ τῆς Διατριβῆς, ὅτι κινδυνεύει νὰ μᾶς παραστήσῃ καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον ὡς σχεδὸν δικαιολογοῦντα τὴν αἵρεσιν τῶν παλαιῶν Ἀκεφάλων; Ἔπειτα καὶ αὐτὸς ὁ λόγιος, ἐν ᾧ τώρα θέλει καθένα τῶν Ἐπισκόπων Αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον, πῶς ἔπειτα θέλει δικαιολογήσει τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἑλλάδος εἰς ὑπερτάτην ἀρχὴν ἐκκλησιαστικήν;

Ἐρωτῶμεν· Ἂν δὲν ἐνόησε τὸν κανόνα ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει (σελ. 18—19), «Καὶ εἴτις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὖθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς τύποις (διατάγμασι) καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἡ τάξις ἀκολουθείτω», διὰ τί δὲν ἐλάμβανεν εἰς χεῖρας τὸ Πηδάλιον τῶν Ἱερῶν Κανόνων, νὰ ἴδῃ, τί σημαίνει ὁ κανὼν (Πηδαλ. σελ. 112);

Ἐρωτῶμεν, τέλος, εἰς τὰ δύω του τὰ Ἡλίου φανότερα πορίσματα (σελ. 19—20). α') Τί σκοτίζει μὲ τὴν ἔκφρασίν του τὸ α. του συμπέρασμα; Καὶ κατὰ τὸ δόγμα τῆς Πίστεως καὶ κατὰ τὴν τάξιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων (ἐννοεῖ βέβαια τοὺς ἱεροὺς αὐτῆς θεσμοὺς) δύναται βέβαια νὰ ὑπάρχῃ καὶ Ἐκκλησία ὀρθοδόξων αὐτοκέφαλος. Καὶ μαρτυροῦσιν αἱ πασίγνωστοι αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι. Ἀλλ' αὐτὸς τί λέγει; «δύναται νὰ κυβερνᾶται παντὸς Κράτους ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ ἰδίας ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, χωρὶς νὰ ὑπόκειται εἰς Πατριάρχην — παντὸς Κράτους»· Καὶ πῶς; δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία κειμένη εἰς τὸ Κράτος τὸ αὐτὸ (καθὼς ἡ τῆς Κύπρου), ἐν ᾧ καὶ οἱ Πατριάρχαι; Δύναται βέβαια νὰ κυβερνᾶται ὑπὸ ἰδίας ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς· ἀλλ' ὅταν κυβερνᾶται οὐχὶ κατὰ τοὺς Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς θεσμούς, δύναται ἆρά γε νὰ φυλάττῃ τὴν ὁποίαν λέγει «τάξιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων»; — β') Καὶ ἡ ἐν τῇ Ἑλλάδι ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἔστω ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοκέφαλος. Θεῖον τὸ δῶρον, καὶ ὅλοι τὸ ἀσπαζόμεθα διὰ τὸ καλὸν καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἐρωτῶμεν, ἐκηρύχθη ἆρά γε αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος «πρὸς τὸ παράδειγμα (καθὼς λέγει) τῆς ὁμοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ῥωσσίας, τῆς Οὐγγαρίας» (ἤθελε νὰ εἴπῃ τῆς Καρλοβίτζης), τῆς Κύπρου», κτλ; Καθὼς δὲ ἔγεινεν ἡ κήρυξις τῆς ἀνεξαρτησίας της, ἐφυλάχθησαν ἆρά γε αἱ κανονικαὶ τῆς Ἐκκλησίας διατάξεις πιστῶς (καθὼς λέγει) καὶ ἀπαρασαλεύτως;

Ἔρχεται καὶ εἰς τὴν σχέσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πρὸς τὴν πολιτικὴν Ἀρχήν· προοιμιάζεται πολλὰ καὶ περιττά, καθὸ τοῖς πᾶσι γνωστὰ (σελ. 20—22). Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ τὸν ἐρωτῶμεν· διὰ τί δὲν εὐχαριστήθη εἰς ὅσα περὶ τῆς ὑποταγῆς ἀπεφάνθησαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἀλλ' ἐπρόσθεσε καὶ τὸ «οἱ χριστιανοὶ συγγραφεῖς»; Ποίους τούτους ἐννοεῖ;—Καὶ ἄλλο· Πῶς οἱ Αὐτοκράτορες, ἀφ' οὗ ἐχριστιάνισαν καὶ ἐπροστάσθησαν προστάται τῆς Ἐκ-

κλησίας, ἐπροχώρησαν καὶ πέραν τοῦ δέοντος (καθὼς λέγει) καὶ εἰς τὰ ἔνδον τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιφυλάξαντες εἰς ἑαυτοὺς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱεραρχίᾳ; (σελ. 23). Ταῦτα τί σημαίνουσιν; ἐρωτῶμεν· μήπως οἱ Ὀρθόδοξοι Αὐτοκράτορες ὡμοίαζαν τοὺς Μωαμεθανοὺς Καλίφας τῆς Αἰγύπτου;

Ἐρωτῶμεν· Πότε καὶ πῶς ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐκηρύχθη τοιοῦτος; Ὠνόμασεν οὗτος αὐτὸς ἑαυτὸν (μὴ γὰρ τὸν ἐχειροτόνησεν ἡ Ἐκκλησία;) Ἐπίσκοπον τῶν ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐξήγησεν ὁ Εὐσέβιος τὴν ἐπωνυμίαν, εἰπὼν ὅτι «τῷ ὄντι καὶ ἐπεσκόπει τοὺς ἀρχομένους ἅπαντας. Προὔτρεπέτε, ὅση δύναμις, τὸν εὐσεβῆ μεταδιώκειν βίον».— Ταῦτα δὲ τί ἄλλο δηλοῦσι, παρ' ὅτι ὁ Μ. Κωνσταντῖνος κατὰ τοῦτο ὠνόμασεν ἑαυτὸν ἐπίσκοπον, καθότι ἐπεσκόπει βασιλικῶς συνεισφέρων, ὡς ἐκ τῆς ἐξουσίας, πρὸς αὔξησιν καὶ στήριξιν καὶ ἥσυχον κατάστασιν καὶ εὐταξίαν τῆς διὰ τριῶν αἰώνων διωκομένης Ἐκκλησίας; Ἀλλὰ ὁ φυλλαδιογράφος μᾶς παρέστησε τὸν Μ. Κωνσταντῖνον ἔχοντα τὴν διοίκησιν τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὄχι ὡς ἔφορον καὶ ἐπιτηρητὴν καὶ προστάτην αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς αὐτόχρημα κεφαλὴν καὶ ἀρχηγὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, αὐτεξουσίως διοικοῦντα τοὺς Ἐπισκόπους· αὐτοὺς δὲ τοὺς ἔκλεισεν εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ, μόνον νὰ ἱερουργῶσι καὶ νὰ διδάσκωσι τὸν λαόν. Περὶ δὲ τοῦ ποιμνίου (εἰς ὃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο αὐτοὺς Ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ), πῶς διάγει, καὶ ἂν φυλάττῃ τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν καὶ ἐκκλησιαστικοὺς θεσμούς, περὶ τούτου νὰ μὴ δύνανται μήτε γρὺ νὰ εἴπωσι, ἂν δὲν λάβωσι τὴν ἄδειαν ἐκ τῆς ἐξουσίας! Καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν φαίνεται τῷ ὄντι, ὅτι τοιοῦτος βαρὺς δεσπότης ἐμβῆκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκεῖνος ὁ ἰσαπόστολος τῶν χριστιανικῶν Βασιλέων πατήρ! διότι παρουσιάσας εἰς τὴν πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον «οὐ πρότερον, ἢ τοὺς ἐπισκόπους ἐπινεῦσαι, ἐκάθιζε», καὶ διότι ἐθεώρει τοὺς ἐπισκόπους «οἷον πατέρας, ἢ καὶ μᾶλλον προφήτας Θεοῦ, πάσῃ περιέπων τιμῇ· καὶ διότι τοὺς παρεκάλει νὰ φυλάττωσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιστήμην (εὐταξίαν) κατὰ τοὺς Ἀποστολικοὺς καὶ Ἐκκλησιαστικοὺς Κανόνας· καὶ διότι ἐθεώρει τῶν ἁγίων Συνόδων τὰς ἀποφάσεις ὡς θείας ἐντολάς, λέγων· «Πᾶν ὅ,τι

ἂν ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν Ἐπισκόπων συνεδρίοις πράττηται, τοῦτο πρὸς τὴν θείαν βούλησιν ἔχει τὴν ἀναφοράν», καὶ διότι, τέλος, ὡμολόγει «τοῖς Ἱερεῦσι παρὰ Θεοῦ δεδόσθαι τὴν ἐξουσίαν, ἵνα κρίνωσι (κατὰ τὰ πνευματικὰ) καὶ τοὺς Βασιλεῖς»!

Ἐρωτῶμεν· Ἂν «τοῦτό ἐστι τῆς ἐκκλησίας ἕνωσις, μίαν πίστιν ἔχειν καὶ ἀγάπην, ὁμογνώμονά τε εὐσέβειαν περὶ τὸν παγκρατῆ Θεὸν διατηρεῖν» (καθὼς λέγει ὀρθῶς ἐκ τοῦ Χρυσοστόμου σελ. 25), ἡ τοιαύτη λοιπὸν ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν πῶς διατηρεῖται, καὶ πῶς ἀποδείκνυται ἄλλως πάρεξ μὲ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν, διεξαγομένην κατὰ τοὺς αὐτοὺς κανόνας καὶ θεσμούς ;

Ἐρωτῶμεν· Ἂν αἱ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀποφάσεις δὲν ἠδύναντο νὰ λάβωσιν ἄλλως ἰσχὺν νόμου, καὶ νὰ κοινοποιηθῶσιν, εἰμὴ πάντοτε διὰ τῆς ἐγκρίσεως καὶ τῆς ἐπικυρώσεως τῆς βασιλικῆς (καθὼς λέγει σελ. 25), αἱ τῶν Θείων Ἀποστόλων καὶ τῶν τοπικῶν Συνόδων ἀποφάσεις, καὶ τῶν μερικῶν Ἁγίων Πατέρων οἱ Κανόνες (καθὼς οἱ τοῦ Μ. Βασιλείου κτλ.) μὲ ποίαν ἔγκρισιν βασιλικὴν ἐκοινοποιήθησαν καὶ ἐκράτησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ; Καὶ πρὶν ὁ εὐσεβέστατος Ἰουστινιανὸς θεσπίσῃ «Τοὺς Κανόνας τῶν ἁγίων Συνόδων τάξιν νόμων ἐπέχειν», μήπως δὲν ἐπεῖχον καὶ πρὶν αὐτοῦ;

Ἐρωτῶμεν· Εἰς ποίους ἄλλους, εἰμὴ τοὺς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀφορισθέντας αἱρετικοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἐπέβαλλον σωματικὰς κολάσεις οἱ ὀρθόδοξοι Βασιλεῖς ; (σελ. 25), ἢ μήπως καὶ τότε οἱ κληρικοὶ ἐσύροντο καὶ ἐρρίπτοντο εἰς τῶν κακούργων τὴν φυλακὴν καὶ μόνον· διότι δὲν ὡρκοδοτοῦσαν ;

Εἰς τὴν 26 σελίδα ἀφίνομεν τὸν αὐτοσχέδιον διατριβογράφον ἀποροῦντα, καὶ μὴν ἐμποροῦντα νὰ καταλάβῃ πῶς πολλάκις καὶ οἱ Αὐτοκράτορες ἀπεφάσιζαν ὅλως ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ πῶς πάλιν οἱ Ἐπίσκοποι καὶ αἱ Σύνοδοι ἀπεφάσιζον ὑποθέσεις ἀνηκούσας εἰς τὸν ἐξωτερικὸν τύπον τῆς Διοικήσεως. Καὶ ὅμως ὕστερον ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀπορίαν συμπεραίνει ὁ ἄνθρωπος ὡς «βέβαιον, ὅτι οἱ Αὐτοκράτορες ἐπεφύλαξαν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἱεραρχίᾳ».

Ἄλλο ἐρωτῶμεν· Ποῦ εὗρεν, ὅτι οἱ Βασιλεῖς ὥριζον τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἑορτάς; Ἡ τὴν ὁποίαν ἀναφέρει πρὸς ἀπόδειξιν διάταξις τοῦ Βασιλέως Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ διορίζει, ὄχι τὰς ἑορτάς, ἀλλ' εἰς

ποίας ἑορτὰς νὰ μὴν ἀνοίγωσι τὰ δικαστήρια. «Ταύτας λέγει τῶν ἡμερῶν ἀπράκτους, ὡς μηδαμῶς δι' ὅλου τοῦ αὐτῶν διαστήματος συνίστασθαι δικαστήριον»· ὅστις θέλει, ἂς ἰδῇ τοῦ Μανουὴλ ταύτην τὴν Νεαράν, τυπωμένην εἰς τὸν ἀπὸ πέρυσι πολλὰ συνειθισμένον εἰς τὴν πόλιν μας Λεουγκλάβιον (σελ. 160).

Καὶ τοῦτο ἐρωτῶμεν· Ποῦ εὗρεν, ὅτι περὶ συνοικεσίων καὶ διαζυγίων ἐνομοθέτουν οἱ Αὐτοκράτορες καὶ διέταττον τὴν ἐκτέλεσιν εἰς τοὺς Πατριάρχας; (σελ. 27). Τὸ ὁποῖον ἀναφέρει πρόσταγμα τοῦ Βασιλέως Ἀλεξίου ἐξεδόθη, ἀφ' οὗ πρῶτον τὸ περὶ τοῦ εἰρημένου ἀμφιβόλου συνοικεσίου ζήτημα ἀνεφέρθη συνοδικῶς ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου, συνεδρευόντων Μητροπολιτῶν ἱκανῶν, παρισταμένων καὶ δεσποτικῶν ἀρχόντων, καὶ συνδικάσαντος ὕστερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως ἅμα τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, καὶ τὰ ἀμφίβολα ἑρμηνεύσαντος, καὶ οὕτω γενομένης κρίσεως καὶ ἀποφάσεως περὶ τοῦ γαμικοῦ τούτου συναλλάγματος τοῦ Βάρδα τοῦ Ξηροῦ (Βλ. Λεουγκλ. σελ. 138, καὶ 215). Ἀλλ', ὡς φαίνεται, ταύτην τὴν περὶ συνοικεσίων ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῶν Αὐτοκρατόρων ἐσυμπέρανεν ὁ πατὴρ τῆς Διατριβῆς ἀπὸ τὸ Χρυσόβουλλον Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, ὅστις ἐπικυρῶν τὰς περὶ ἀθεμίτων γάμων συνοδικὰς ἀποφάσεις ἀνεκήρυξεν ὅτι, «ὁ ἀντιπίπτων ταύτῃ τῇ θείᾳ καὶ συνοδικῇ κρίσει, τῆς ἡμετέρας πίστεως προσανατρέπει τοὺς οἴακας, καὶ ἀναθέματι καθυποβέβληται, καὶ ἀποκήρυκτος παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀποκαθίσταται, καὶ ἀντιπράττων τοῖς Κανόσι καὶ ἀνατρέπων τούτους καὶ διασαλεύων ἀπάνθρωπός τε καὶ παρανομώτατος» (Λεουγκλ. σελ. 122). Ἢ τὴν ἐσυμπέρανεν ἀπὸ τὸν ἀφορισμὸν ἐκεῖνον, διὰ τοῦ ὁποίου συνοδικῶς ὁ Πατριάρχης Νικόλαος ἀφώρισε τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος τὴν τετραγαμίαν (Λεουγκλ. σελ. 104)! κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ἐρωτῶμεν· Διὰ τί, ἐν ᾧ ἀναφέρει παροδικῶς τοῦ Ἀγγέλου Ἰσαακίου τὸ πρόσταγμα (σελ. 27), δὲν ἐνθυμήθη ὅτι «ἐφειμένον μέν ἐστι τῷ Βασιλεῖ ἀνάγειν τὰς Ἐπισκοπὰς εἰς Μητροπόλεις» (ὑποκειμένας ὅμως πάντοτε εἰς ὃν καὶ πρότερον ὑπέκειντο Πατριαρχικὸν θρόνον), ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ τοιαύτη πάλιν βασιλικὴ διάγνωσις ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀπεφασίσθη «καὶ τῇ παρουσίᾳ τῆς τότε συνδιαγνωμονούσης Συνόδου»; Διὰ τί δὲν παρετήρησε καὶ τοῦ αὐτοῦ Κομνηνοῦ «τὸ ἀπὸ τῶν θείων Κανόνων δέος; οἷς (λέγει) ἵνα μὴ περιπέσῃ πολλάκις ὁ Βασιλεὺς, ἐφίησι καὶ τοῦτο τῷ κατὰ καιροὺς

Ἁγιωτάτῳ Πατριάρχῃ, μὴ ἄλλως καταστρωννύειν τὸ παρ' οἱουδήτινος προκομιζόμενον πιττάκιον χάριν Προεδρίας τῆς οἱασοῦν Ἐκκλησίας, μηδὲ τὸν προεστῶτα αὐτῆς τοῖς Ἀρχιεπισκόποις καὶ Μητροπολίταις συγκαταλέγεσθαι, εἰ μὴ ὁ Πατριάρχης περὶ τούτου ἀνενεγκὼν τῇ Βασιλικῇ ἐξουσίᾳ, καὶ τὰ περὶ τῶν θείων κανόνων ἀναδιδάξας, μάθῃ, ὡς κατὰ τὸ ἐφειμένον οἴκοθεν ὁ Βασιλεὺς ἐξ εὐλόγου προφάσεως τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν τιμὴν ἐχαρίσατο» (Λεουγκλ. σελ. 131—132).

Ἐρωτῶμεν· Διὰ τί, ἐν ᾧ μετέγραψεν ἐκ τοῦ Βουλγαρίας Δημητρίου τοῦ Χωματινοῦ τὴν ζωγραφίαν τῆς Αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας, (σελ. 28), δὲν παρετήρησεν ὅτι, ἀφ' οὗ εἶπεν ὁ Χωματινὸς μὲ τὴν παραδοξολογίαν του ἐκείνην, ὅτι «ὁ Βασιλεὺς πλὴν μόνου τοῦ ἱερουργεῖν τὰ λοιπὰ ἀρχιερατικὰ προνόμια σαφῶς εἰκονίζει», ἐπρόσθεσεν εὐθύς, «ἐφ' οἷς πράττει νομίμως καὶ Κανονικῶς»; Ἂς πράττῃ λοιπὸν ὁ Βασιλεὺς νομίμως καὶ Κανονικῶς, καὶ ἂς εἰκονίζῃ, ὅσον θέλει (κατὰ τὸν Χωματινόν), τὰ Ἀρχιερατικὰ προνόμια. Δὲν ἦτον ἄρά γε καλήτερον νὰ μάθῃ ὁ φυλλαδιογράφος ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὁποίου ἀναφέρει Ἰσαακίου τὸ Διάταγμα, πῶς ἐπεστάτει ὁ Βασιλεὺς εἰς δίκας Ἐπισκόπων; «Συνάμα (λέγει) τῷ ἁγιωτάτῳ μου Δεσπότῃ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ (μετακαλεσάμενης καὶ τοὺς ἑτέρους ἁγιωτάτους Πατριάρχας) ὡς καὶ τὴν τοῦ ἐπιστημονάρχου τάξιν λαχούσης τῆς Βασιλείας μου παρὰ τοῦ ταύτην χρίσαντός τε καὶ βασιλεύσαντος, καὶ ἐφειμένον ἐχούσης διορθοῦσθαι τὰ παρὰ τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς Κανόνας γινόμενα. — Καὶ μὴ θελούσης παραθραύεσθαι τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς θεσμούς, καὶ τὰς Ἀποστολικὰς καὶ Συνοδικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας αὐτῶν» κτλ. (Λεουγκλ. σελ. 169—174). Ἰδοὺ ποῦ ἐπεστηρίζετο ὅλη ἡ ἐξουσία τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιστασίας τοῦ Αὐτοκράτορος.

Ἐν σελ. 29 Εὑρίσκει λίαν «περίεργον τὴν Νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐν ᾗ νομοθετεῖ περὶ ἐκκλησιαστικῶν διαφόρων κεφαλαίων, καὶ διατάττει πῶς νὰ γίνηται ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἐπισκόπου» κτλ. Καὶ λοιπόν, ἐρωτῶμεν, πρὶν νομοθετήσῃ ταύτην τὴν διάταξιν ὁ Ἰουστινιανός, δι' ὅλων πέντε αἰώνων δὲν εἶχε νόμους καὶ Κανόνας τεθεσπισμένους ἡ Ἐκκλησία, μήτε πῶς ἐκλέγονται, μήτε πῶς χειροτονοῦνται οἱ ἐπίσκοποι; Τοῦτο δὰ εἶναι τὸ λίαν περίεργον. «Μεγάλην βέβαια ῥοπὴν (βοήθειαν) τοῖς Κανόσιν οἱ φιλευσεβεῖς ἐκπορί-

ζουσι νόμοι τῶν βασιλέων· ἀλλ' οὐχὶ καινὰ νομοθετοῦντες, συντρέχοντες δὲ τοῖς Κανόσι» κτλ.

Μᾶς εἶπεν εἰς τὸ ὕστερον (σελ. 30) «ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἀφορίζειν αὐθαιρέτως δὲν τὸ ἄφινον οἱ Βασιλεῖς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐκώλυον»· καὶ φέρει μαρτυρίαν ἐκ τῆς Νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ ὁποία διατάσσει τί; «Πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγορεύομεν ἀφορίζειν τινά,—πρὶν ἢ ἡ αἰτία δειχθῇ, δι' ἣν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Κανόνες τοῦτο γενέσθαι κελεύουσιν». Ὅταν λοιπὸν κελεύωσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Κανόνες, ἀφορίζουσιν οἱ Ἐπίσκοποι τὸν ἔνοχον ἐκ τῆς ἐκκλησίας· καὶ οἱ Βασιλεῖς δὲν ἐκώλυον. Ἀφορισμὸν δὲ αὐθαίρετον (καθὼς λέγει) οὐδέποτε ἀποδέχεται ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία.

Τελευταῖον μᾶς λέγει, ὅτι οἱ Αὐτοκράτορες «θεσπίζοντες τοὺς τοιούτους νόμους αὐτογνωμόνως, τοὺς ἔστελλον εἰς τοὺς Πατριάρχας κυριαρχικῶς» κτλ. Τὸν λέγομεν καὶ ἡμεῖς ὅτι ἀπατᾶται. Ποτὲ οἱ εὐσεβεῖς Αὐτοκράτορες δὲν ἐθέσπιζον περὶ ἐκκλησιαστικῶν αὐτογνωμόνως νόμους, καὶ τούτους ἐναντίον τῶν θείων Κανόνων· ἐξ ἐναντίας οἱ ἀοίδιμοι ἐκεῖνοι, ἐθέσπιζον «νόμων τάξιν ἐπέχειν τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς Κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἑπτὰ Συνόδων ἐκτεθέντας, ἢ βεβαιωθέντας», (ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, δηλαδὴ, καθὼς εἶναι οἱ κανόνες τῶν τοπικῶν Συνόδων, καὶ τῶν κατὰ μέρος Πατέρων)· «τῶν γὰρ προειρημένων ἁγίων Συνόδων τὰ δόγματα καθάπερ τὰς θείας γραφὰς δεχόμεθα»· — καὶ «Δεχόμεθα τὰς ἁγίας ἑπτὰ οἰκουμενικὰς Συνόδους, ὡς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον—καὶ οἱ τοῖς Κανόσιν ἐναντιούμενοι πραγματικοὶ τύποι (διατάγματα καὶ νόμοι βασιλικοὶ) ἄκυροί εἰσι.— Καὶ «μὴ κατὰ τὰ θεῖα (Βασιλικὰ) γράμματα ἢ πραγματικοὺς τύπους τὰ τῶν ὁσιωτάτων Ἐπισκόπων προβαίνειν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων νομοθετηθέντας— Κατὰ τῶν κανόνων πραγματικὸν μηδὲν ἰσχύσῃ. Ὅλα τὰ πραγματικὰ ἀργήσει. Οἱ Κανόνες κρατείτωσαν» (βλ. Πηδάλ. προλεγ. σελ. ιϐ.—ιγ). Ἰδού, τίμιε Πάτερ τῆς Διατριβῆς, ὅλαι αἱ βάσεις τῶν σχέσεων τῆς ἐκκλησιαστικῆς πρὸς τὴν πολιτικὴν Ἀρχήν. Τἆλλα, ὅσα γράφει εἰς τὸ τέλος ἡ διατριβή, τοῦ τὰ χαρίζομεν. Σ. Ζ.

ΤΟΜΟΣ

Τὰ καθήκοντα τοῖς Ἱερεῦσι θεσπίζων.

Ἐπειδὴ ὁ τῆς Ἱερωσύνης βαθμὸς μέγας καὶ ὑψηλὸς καὶ εἶναι, καὶ ἤδη ὡμολόγηται παρά τε τῶν θεοπνεύστων ἁγίων Γραφῶν καὶ παρὰ τῶν θεοφόρων Πατέρων· δι' αὐτῆς γὰρ ἄνθρωποι ἐνεπιστεύθησαν τὰ ὑπὲρ πάντα λόγον καὶ ἔννοιαν φρικώδη Μυστήρια τῆς θειοτάτης καὶ ἁγιωτάτης ἡμῶν Πίστεως, ἀνθρώπους ῥυπαροὺς καὶ ὅλους ὅλως ὄντας τοῦ προπατορικοῦ πταίσματος καθαίρειν τε καὶ ἀποσμήχειν τοῦ ῥύπου, καὶ ἁγίους ἀποτελεῖν, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τῆς παναγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, εἰς γάμου τε κοινωνίαν συνάπτειν τοὺς διεστῶτας, ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐκτείνειν καὶ διδόναι τὴν ἴασιν, ἐὰν καθαροὶ ὄντες ὑπὲρ καθαρῶν καὶ ἀξίων εὔχωνται, καὶ (ἵνα τὸ μεγιστον καὶ ὑπερφυέστατον εἴπωμεν) αὐτὸ τὸ πανάγιον καὶ ζωαρχικώτατον σῶμα τοῦ Δεσπότου τῶν ἁπάντων θύειν μελιζοντας καὶ διαμερίζοντας (ὦ τῆς ἀῤῥήτου συγκαταβάσεως!) ἰδίαις αὐτῶν χερσίν, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν συμμορφουμένους τῷ θείῳ φωτί, καὶ θεοὺς κατὰ χάριν ἐκ τῆς μεταλήψεως τοῦ κατὰ φύσιν Θεοῦ γινομένους, καὶ μεταδιδόναι τοῖς πιστοῖς αὐτῶν τῶν παναχράντων καὶ ζωοποιῶν Μυστηρίων, ὡς ἄλλα ἑξαπτέρυγα Σεραφίμ, διὰ τῆς ἱερᾶς λαβίδος τοῦ ὑπερφυοῦς ποτηρίου· ἐπειδὴ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος ὁ τῆς Ἱερωσύνης βαθμὸς εἶναι, φανερὸν γίνεται, ποῖοι ἔπρεπε νὰ ἦναι οἱ ἱερεῖς κατὰ τὸ πολίτευμα, ἄμεμπτοι, καθαροί, ἐσχολασμένοι ἀπὸ τῶν ἀλόγων παθῶν διὰ κατάληψιν τῆς ὑπηρεσίας, ἣν τῷ ἀληθινῷ προσφέρουσι Θεῷ. «Σχολάσατε, καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός», λέγει ὁ Προφητάναξ Δαβίδ· ἔπρεπε προστακτικῶς νὰ φυλάττωσι τὸν θεῖον ἀμπελῶνα, τὸ πλήρωμα τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, διὰ νὰ ἀποδώσωσι τὸν καρπὸν αὐτοῦ, τουτέστι τὴν τῶν εὐσεβῶν σωτηρίαν, ἵνα μὴ κακοὶ κακῶς ἀπολεσθῶσι· καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἔπρεπε νὰ διάγωσιν ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἄλλοι καθαρώτατοι ἄγγελοι, ὡς ὑπηρέται καὶ λειτουργοὶ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, κατανοήσαντες ἡμεῖς τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα τῆς ἧς ἐνεπιστεύθημεν λογικῆς ποίμνης διάγον μὲν ὡς διάγει, νουθεσίαν δὲ μήτε δεχόμενον μήτε φυλάττον, ἐὰν φανῇ ὅτι ἐδέχθη, ἵνα

μὴ τὸ «Ὀκνηρὲ δοῦλε, καὶ πονηρέ», ἀκούσωμεν καὶ δι' ὑμᾶς κατακριθῶμεν, δικαίως, ὅτι τὰ ἡμῶν φορτία ἐπ' ὤμων ἀράμενοι φέρομεν, ἐκρίναμεν εὔλογον ἵνα διορίσωμεν διὰ τοῦ παρόντος τὰ ἀνήκοντα χρέη τῷ ἱερατικῷ ἐπαγγέλματι διῃρημένα εἰς τὰ ἀκόλουθα ἄρθρα, καὶ διωρισμένα τίνα δέον φυλάττεσθαι ὑπὸ τῶν ἱερέων, τίνα ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων, καὶ τίνα ὑπὸ τῶν ἐπὶ πνευματικῇ ἐπαγγελίᾳ εὑρισκομένων ταξειδιωτῶν ἱερομονάχων. Ὅτι μὲν οὖν ὁ φόβος τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ συστατικώτερον παντὶ μὲν χριστιανῷ, ἐξαιρέτως ὅμως τοῖς τοῦ ἱεροῦ καταλόγου, καὶ ἡ πρὸς τὰ θεῖα εὐλαβὴς διάθεσις ἀναγκαιοτάτη τοῖς λειτουργοῖς τοῦ ὑψίστου, τοῦτο ἂν καὶ εἶναι τὸ κορυφαιότατον, δὲν τὸ διορίζομεν εἰς τὰ κατωτέρω ἄρθρα, ὡσὰν ὁποῦ εἰς τὰ τοιαῦτα ἀπαιτεῖται ἡγουμένως ἡ ἐλευθέρα τοῦ καθενὸς θέλησις, ἥτις εἶναι ἀκατάγνωστος· διὸ ἀφίνομεν τοῦτο εἰς τὸν ἐμβατεύοντα καρδίας τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ γνωρίζῃ τοὺς αὐτὸν φοβουμένους καὶ εὐλαβουμένους, καὶ τοὺς ἀθεοφόβους καὶ ἀνευλαβεῖς, καὶ νὰ ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως. Ἡμεῖς ὅμως ὅσα φαίνονται καὶ ἐπαινοῦνται ὡς καλὰ καὶ ζηλοῦνται θέλει διορίσωμεν, ἐμποδίζοντες ὅσα καὶ σκάνδαλα προξενοῦσιν ἀνοίκεια καὶ ἀπᾴδοντα τῇ ἱερατικῇ εὐσχημοσύνῃ, καὶ ὡς κακὰ μὲ τὴν μίμησιν τῶν βλεπόντων κρημνίζουσι καὶ πάντῃ ἐκτραχηλίζουσιν εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀπωλείας τοὺς ζηλοῦντας καὶ μιμουμένους· καὶ ἐν γένει ὅσα σεμνύνουσι καὶ σεβασμιάζουσι τὴν ἱερατικὴν πολιτείαν, ἀποδεικνύοντα αὐτοὺς καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ τιμίους, καὶ τῷ ὄντι ὁδηγοὺς χριστιανικοῦ λαοῦ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀξίους τῆς τῶν οὐρανῶν Βασιλείας.

Ἄρθρον ά.

Διορίζομεν τὴν μεταξὺ ὑμῶν ἀγάπην καὶ εἰρήνην· διότι αὐτὴν μᾶς ἄφησεν ἐνέχυρον ὁ Δεσπότης τῶν ἁπάντων· «εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν»· καὶ ὁ Ἀπόστολος βοᾷ «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ». Διὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ κεφαλαιωδέστερον τῶν θείων προσταγμάτων τὸ διορίζομεν πρῶτον νὰ τὸ φυλάττωσι μεταξύ των οἱ ἱερεῖς, διὰ νὰ φυλαχθῇ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη. Διορίζομεν ἔτι νὰ μὴ γίνηται σύγχυσις μεταξὺ ὑμῶν περὶ μηδεμιᾶς ὑποθέσεως, μήτε περὶ ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων, μήτε περὶ ἐμπορίας, ἀλλ' ὡς συλλειτουργοὶ καὶ ἀδελφοὶ ἀγγελικῶς πολιτευόμενοι νὰ ζῆτε ἐν αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ· εἰ δέ ποτε ἀκολουθήσῃ τι μεταξὺ ὑμῶν, νὰ διορθένηται ἡ ὑπόθεσις εἰρηνικῶς κατὰ τὴν εὐλογοφανῆ

ἀπόφασιν τῶν μεγαλειτέρων σας, εἴτε ἡμῶν αὐτῶν εἴτε τῶν ἐπιτρόπων μας. Πρὸς τούτοις νὰ λείψωσιν αἱ προσταγαὶ τῶν ὀφφικιαλαίων καὶ τὰ σοβαρὰ φερσίματα πρὸς τοὺς συναδέλφους σας, ἤτοι, Μπρέ, Πήγαινε ἀπὸ μπρός μου, καὶ τὸ Ἔτσι θέλω· καὶ νὰ ἀντεισαχθῶσιν αἱ ἐλεύθεραι ἀξιώσεις, καὶ τὰ ἀδελφικὰ προσρήματα καὶ βλέμματα. Ἡ τάξις τοῦ ἐπαγγέλματός μας ἔτσι τὸ ἀπαιτεῖ, ἔτσι εἶναι καλήτερον· διότι δὲν εἶναι ἀδικία καὶ καταισχύνη μεγάλη νὰ περιῦβρίζῃ καὶ ἐξουθενῇ ἱερεὺς ἱερέα; Εἶναι μὲν ἀληθῶς ἡ ἀπὸ τοῦ ὀφφικίου τιμὴ τῶν ὀφφικιαλαίων μεγαλητέρα, ὅμως ἡ τῆς ἱερωσύνης εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ τῶν μικροτέρων· ἔπειτα τὰ ὀφφίκια ἐδόθησαν τοῖς ὀφφικιάλοις διὰ νὰ σεμνυνθῶσι περισσότερον, καὶ ὄχι νὰ καταφρονηθῶσιν ἐκ τῆς σατανικῆς ἐπάρσεως τῶν ὑποκειμένων.

Ἄρθρ. β'.

Ἐπειδὴ ἐξ ἀνάγκης ἀνθρωπίνης ἐπεκράτησεν ἀρχῆθεν νὰ ἔχωσιν οἱ ἱερεῖς καὶ κάποιον ἐπιτήδευμα τέχνης, διὰ νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς ζωοτροφίαν, παραγγέλλομεν νὰ μὴν ἔχητε μὲ κανένα συντεχνίτην σας διχόνοιαν, μήτε νὰ μετέρχεσθε τὸν δολερὸν καὶ ἀπατηλὸν τρόπον τῆς πραγματείας· ἂν δὲ μετά τινων συντεχνιτῶν σας ἀκολουθήσῃ κάμμία σύγχυσις, νὰ πασχίζητε μὲ τρόπον εἰρηνικὸν διὰ νὰ ἐξισάζησθε χωρὶς νὰ σᾶς ἀκούσῃ ὁ κόσμος· ἐὰν δὲ μὲ εἰρήνην δὲν ἐξισασθῆτε, νὰ προστρέχητε χωρὶς θορύβους καὶ ἀλαλαγμοὺς νὰ σᾶς ἐξισάζωμεν ἡμεῖς, ἢ οἱ ἐπίτροποι ἡμῶν.

Ἄρθρ. γ'.

Μὲ ὅλον τὸν χριστιανικὸν λαόν, μάλιστα δὲ μὲ τοὺς ἐνορίτας σας νὰ φέρεσθε εἰρηνικῶς, χωρὶς νὰ συγχύζεσθε μήτε διὰ τὴν μεγαλειτέραν αἰτίαν· ἀλλὰ καὶ ὕβρεις ποτὲ ἂν ἀκούσητε καὶ βλασφημίας καὶ καταφρονήσεις ἐκ τῶν λαϊκῶν, νὰ ὑπομένητε καὶ νὰ μὴν ἀποκρίνησθε τελείως, ἔχοντες ὑπόδειγμα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. Διὰ τοῦτο καὶ ἐσεῖς εἴτε λοιδορεῖσθε, εἴτε ῥαβδισθῆτε, νὰ ὑπομένητε, καὶ ἡμεῖς ἐπανακαλοῦμεν τὴν τιμήν σας.

Ἄρθρ. δ'.

Τοὐλάχιστον δύο φοραῖς τὴν ἑβδομάδα ἢ μίαν τέλος πάντων νὰ πηγαίνητε εἰς κάθε ὀσπήτιον ἐνοριακόν σας καὶ εἰς τὸ παραμικρότερον, καὶ καθήμενοι νὰ τοὺς συμβουλεύητε ὡς πιτέρες τὰ καλὰ καὶ

συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν· καὶ ἔτσι καὶ τοὺς χριστιανούς σας ὠφελεῖτε, καὶ ἐσεῖς δικαιότερον ἀπολαμβάνετε τῶν δικαιωμάτων σας.

Ἄρθρ. ἑ.

Εἰς τὰ τραπέζια καὶ γάμους τῶν ἐνοριτῶν σας ποτὲ νὰ μὴ κάθησθε διὰ φαγοπότιον, εἰ δὲ καὶ στενοχωρηθῆτε παρά τινος συγγενοῦς ἢ φίλου στενοῦ, ἂς ἔχετε ἄδειαν νὰ κάθησθε μίαν ὥραν· εἰδὲ περισσότερον ἀναγκασθῆτε, μὲ κανένα τρόπον νὰ μὴ γελασθῆτε· διότι τὸ περισσότερον γίνεται αἴτιον τῆς ἀνευλαβείας. Ἠμπορεῖ νὰ σώζῃ εὐλάβειάν τις εἰς ἕνα ὑποκείμενον, μὲ τὸ ὁποῖον μεθύων ἀπὸ τὸ πουρνὸν ἕως τὸ ἑσπέρας συνατακτεῖ; οὐδέποτε βέβαια· καὶ ὄχι μόνον ἡ ὑπόληψις ἀφαιρεῖται, ἀλλὰ καὶ μυρία ἄτοπα ἀκολουθοῦν, ὕβρεις, καταφρονήσεις, ραβδισμοί, καὶ ταῦτα, ἱερεῖς ὑπὸ λαϊκῶν, ὦ τῆς ἀθλιότητος καὶ δυστυχίας τοῦ γένους μας! Ἂν ὅμως θελήσητε διὰ εὐθυμίαν, εἶναι ἄδεια παρ' ἡμῶν, καὶ τρόπος ἐπιτήδειος, ἐὰν συμφωνήσητε ἀναμεταξύ σας μερικοὶ ἢ ὅλοι ὁμοῦ νὰ συνευθυμήσητε εὐτάκτως χωρὶς νὰ παρουσιάζῃ τις τῶν λαϊκῶν μὲ ὑμᾶς· καὶ ὄχι καθὼς ἄλλοτε, νὰ γίνησθε Κροτζέκια, ἤτοι χορευτάδες, διὰ νὰ ἐγλεντίζωσιν οἱ λαϊκοὶ μὲ ὑμᾶς, καὶ ὕστερον εἰς τὰς συναναστροφάς των νὰ περιπαίζωσι τὴν κατάστασιν τοῦ ἱερατείου μας. Ἀφίνομεν τὸ πόσον παροργίζεται τὸ θεῖον εἰς τὰ τοιαῦτα· τὴν παρὰ τῶν κοσμικῶν καταφρόνησιν ὅμως τελείως δὲν ἀνεχόμεθα.

Ἄρθρον ς'.

Βλάσφημος λόγος ποτὲ νὰ μὴν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ χείλη σας· τὸ ὁποῖον ἂν καὶ διωρίσαμεν ἐν μέρει (Ἄρθρ. γ'.), τώρα ὅμως γενικώτερον διορίζομεν μήτε κατὰ συναδελφοῦ σας, μήτε κατὰ χριστιανοῦ ἐνορίτου σας, μήτε κατ' ἐχθροῦ σας, μήτε κατὰ μικροῦ ἢ μεγάλου· διότι μᾶς προστάζει τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον· «εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμῖν» καὶ οὐχὶ βλασφημεῖτε καὶ ἀναθεματίζετε.

Ἄρθρ. ζ'.

Κάθε ἡμέραν νὰ παρουσιάζῃτε εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ Ὄρθρου ἄχρι τοῦ τέλους τῆς Λειτουργίας, προσέχοντες εἰς τὸν σημαντῆρα, διὰ νὰ εὑρεθῆτε εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Μεσονυκτικοῦ· ἔξω μόνον ἐὰν ἐμποδίσῃ τινὰ ἡ ἀσθένεια· πρὸς δὲ καὶ νὰ διαβάζῃτε καθ' ἡμέραν τὰς Ὥρας, τὰ Τυπικὰ καὶ τοὺς Οἴκους τῆς Θεοτόκου.

Ἄρθρ. ἡ.

Εἰς ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ἀκολουθίας νὰ στέκησθε μὲ εὐλάβειαν

εἰς τὰ στασίδιά σας ἔξω, καὶ νὰ μὴ κάθησθε μέσα εἰς τὸ Ἱερὸν βῆμα, ἔξω μόνον ὁ Ἐφημέριος, ὅστις ἔχει χρέος νὰ διώκῃ τοὺς λοιποὺς ἔξω, καὶ μόνον νὰ ἔχῃ τὸν ὑπηρέτην τῆς Ἐκκλησίας· διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον καὶ διεγερτικὸν τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ ὀργῆς νὰ συνάζωνται οἱ ἱερεῖς μέσα, ὁποῦ θυσιάζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ κάθωνται ἀνευλαβῶς ὡς ἐπὶ καφφενίτιδος, μάλιστα τὸν χειμῶνα, διηγούμενοι ἀπρεπεῖς ἱστορίας καὶ γελοιώδεις, ἢ χαίροντες ὅταν εὐτυχοῦν ἡ πραγματείαις σας, ἢ προσκλαιόμενοι ὅταν ἀποτυγχάνετε· καὶ συντομώτερον εἰπεῖν Κυριακῶς, «ἐποιήσατε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου· ἂς λείψῃ λοιπὸν εἰς τὸ ἑξῆς ἡ τοιαύτη ἀναίδεια.

Ἄρθρ. θ'.

Οἱ ἐφημέριοι νὰ διαβάζητε μόνοι σας τὸ Μεσονυκτικὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ψαλτήριον, τὸ ὁποῖον μ' ὅλον ὁποῦ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ Ὄρθρου, ἐσεῖς τὸ ἀφίνετε νὰ τὸ διαβάζωσιν ἄλλοι, καὶ κάθεσθε εἰς τὸ ἱερόν, ἢ τότε ἀγωνίζεσθε νὰ διαβάσητε τὴν Μετάληψιν, πρᾶγμα ἀπαίσιον· καὶ τῇ ἀπ' ἀρχῆς ἐπικρατησάσῃ τάξει τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ἐναντιώτατον. Ὅθεν διὰ νὰ γένῃ ἡ κανονικὴ τάξις τῆς ἀκολουθίας, διορίζομεν ἐν τῷ παρόντι ὅσα χρεωστεῖ νὰ κάμνῃ ὁ Ἐφημέριος· ἀ.) Ἀφοῦ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ διαβάζῃ κατὰ μόνας τὰς Ὥρας καὶ τοὺς κδ'. Οἴκους τῆς Θεοτόκου, καὶ τέλος τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν τῆς Μεταλήψεως. Ἔπειτα ἀφοῦ τελειώσῃ τὰ εἰρημένα, νὰ διορίζῃ τὸν κανδηλάπτην νὰ σημαίνῃ, καὶ τότε νὰ ψαλῇ Εὐλογητόν, καὶ νὰ ἄρχηται τοῦ Μεσονυκτίου, καὶ καθεξῆς τοῦ Ψαλτῆρος κατὰ τάξιν· καὶ ὕστερον νὰ παίρνῃ καιρὸν διὰ τὴν ἱερὰν Λειτουργίαν, διώκων ἔξω πάντας, εἴτε πνευματικούς, εἴτε παῖδας, εἴτε ἱερεῖς, ὡς εἴπομεν Ἄρθρ. ἡ. ἀνωτέρω.

Ἄρθρ. ἰ.

Καθ' ἑκάστην ἡμέραν νὰ ἐκτελῆται ἡ ἀκολουθία εἰς τοιαύτην ὥραν, ὥστε νὰ γίνηται ἡ ἀπόλυσις τῆς ἁγίας Λειτουργίας ὀλίγα λεπτὰ ὕστερον ἀφ' οὗ ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος· διότι ὁ Ὄρθρος ὡς ὄρθρος, πρέπει νὰ διαβάζηται εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου, καὶ ὄχι τοῦ μεσημερίου, τουτέστι πρὸ τοῦ νὰ ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος νὰ ἦνται τελειωμένος ὁ Ὄρθρος καὶ ἀρχινημένη ἡ Λειτουργία· ἔτσι εἰς τὸ ἑξῆς καὶ οἱ χριστιανοί, ἠξεύροντες διωρισμένην τὴν ὥραν καὶ ὄχι ἄτακτον, θέλει ἔρχονται ἐν καιρῷ.

Αρθρ. ιά.

Οἱ Ἐφημέριοι νὰ κόμνωσιν ἀρχὴν τῆς ἑβδομάδος των ἀπὸ τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου κατὰ τὴν τάξιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ὄχι πλέον ἀπὸ τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς.

Ἄρθρ. ιβ'.

Τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἐπισφράγισμα τῶν Ἄρθρων· τὸ πάντων λοιπὸν ἀναγκαιότατον καὶ κορυφαιότατον, κάθε Ἐφημέριος, ὁποῦ θέλει ἀρχίσει Ἑβδομάδα τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου, καθὼς εἴπομεν ἀνωτέρω, νὰ ἔχῃ χρέος ἄφευκτον νὰ κάμνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῆς Παρασκευῆς τὰ τῆς Παρασκευῆς· τοὐτέστι νὰ καθαρίζῃ τὴν ψυχήν του διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, καὶ ἔτσι ὡς ἀληθὴς ἱερεὺς νὰ ἀναφέρῃ τὰς ἀναιμάκτους καὶ ὑπερφυεῖς θυσίας. Τὸ «δοκιμαζέτω πρῶτον ὁ ἄνθρωπος ἑαυτόν, εἶτα δὲ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω», δὲν ἐλέχθη μόνον διὰ τοὺς λαϊκούς, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον διὰ τοὺς ἱερεῖς· Ἂν οἱ λαϊκοὶ τέσσαρες μόνον φοραῖς ἐξομολογοῦνται, τέσσαρες ὅμως καὶ μεταλαμβάνουσιν· οἱ ἱερεῖς λοιπὸν ἔπρεπε καὶ αὐτοὶ νὰ ἐξομολογῶνται ὅσαις φοραῖς καὶ μεταλαμβάνουσι, τοὐτέστι καθ' ἡμέραν ὄντες λειτουργοί. Μ'ὅλον τοῦτο συγκαταβαίνοντες, διορίζομεν κάθε ἱερεὺς νὰ ἐξομολογῆται τὸν χρόνον τόσαις φοραῖς, ὅσας ἑβδομάδας ἤθελεν ἐφημερεύσει· ἂν δέ τις ἐξ ὑμῶν, ἤθελεν ἀμελήσει τοῦτο ἅπαξ, θέλει παιδευθῆ ἐξ ἅπαντος.

Κατὰ τὰ εἰρημένα λοιπὸν ΙΒ. Ἄρθρα εἰς τὸ ἑξῆς βιοῦντες ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς θέλει δείξητε ζωὴν ἱεροπρεπῆ, θέλει ὀνομασθῆτε τῷ ὄντι ποιμένες ποιμαίνοντες μὲ τὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς σας τὰ λογικὰ ὑμῶν πρόβατα, τοὺς χριστιανούς. Εἰς τὰ ἔργα τῆς θεαρέστου ταύτης ζωῆς, θέλει παύσει, εἴμεθα βέβαιοι, ὁ συχνὸς ἱεροκτόνος θάνατος, ὁποῦ πάντοτε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκτείνει τὴν ῥομφαίαν του εἰς τὸ ἱερατικὸν τάγμα· διότι ἀληθῶς εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Προφήτου εἰς τοὺς ἱερεῖς μας, «ἐὰν θέλετε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται». Ἐπειδὴ πάντοτε διὰ τὸ νὰ μὴν ἀκούητε τῶν θείων ἐντολῶν, καὶ διὰ τὸ νὰ μὴ ζῆτε ὡς ἀνήκει τοῖς ἱερεῦσι, σᾶς κατατρώγει ἡ μάχαιρα τοῦ θανάτου· ἀλλ' «ἐὰν τὸ φῶς ἐστὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον;» ἀλλ' ἐὰν ἐσεῖς, ὁποῦ φωτίζετε μὲ τὴν ὁδηγίαν σας τοὺς ἄλλους, εἶσθε σκοτεινοὶ κατὰ τὰ ἔργα, τί νὰ ἐλπίσῃ τις ἀπὸ τὸν λαόν; Διὰ τοῦτο λοιπὸν εἰς τὸ ἑξῆς ἕκαστος ὑμῶν θέλει φυλάξει ἀπαραλείπτα τὰ εἰρημένα Ἄρθρα, διὰ νὰ ἦσθε ὑπόδειγμα ἀρετῆς εἰς τοὺς χριστιανούς,

καὶ νὰ μακροζωήσητε εἰς τὸν παρόντα βίον, καὶ νὰ ἀπολαύσητε τῶν ἀγαθῶν τοῦ Παραδείσου. Ἀμήν.

Τὰ ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων τηρηθησόμενα.

Τοῖς δὲ ὑποψηφίοις ὡσὰν ὁποῦ ἀπεφάσισαν νὰ ὑπηρετήσωσι τῷ ἀθανάτῳ Βασιλεῖ, διὰ νὰ γείνωσιν ἄξιοι τοῦ ἀξιώματος ὁποῦ ἐπεθύμησαν, ἕως οὗ νὰ συγκαταριθμηθῶσιν εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἱερέων, ἐντελλόμεθα νὰ ἀκολουθῶσι τὴν ζωήν τους κατὰ τὰ ἑπόμενα Ἄρθρα.

Α'. Νὰ μὴ λείπωσι ποτὲ ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Ἐκκλησίαν ἔν τε τῷ Ἑσπερινῷ καὶ τῷ Ὄρθρῳ, καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Λειτουργίᾳ· ἀλλὰ νὰ παρουσιάζωσιν εἰς μὲν τὸν Ἑσπερινὸν ἀπὸ τῆς θ'. ὥρας ἄχρι τέλους· εἰς δὲ τὸν Ὄρθρον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Μεσονυκτίου ἱστάμενοι μετ' εὐλαβείας· καὶ ἢ ψάλλοντες, ἢ ἀναγινώσκοντες τοὺς κανόνας, ἢ βοηθοῦντες τοῖς ἱερεῦσιν εἰς τὰς ἱερὰς παρακλήσεις. Πάντα ταῦτα μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαβείας ποιείτωσαν, καὶ μὴ τῷ σώματι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὴν δὲ ψυχὴν καὶ νοῦν ἀναισχύντως ἔξω περιπλανάσθωσαν, ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ πολλάκις ἔγνωμεν ἐκ πείρας, ὅτε δεήσοιτι τῶν τροπαρίων εἰπεῖν, τότε ἄρχονται τοῦ πτύειν τοὺς δακτύλους ὅπως εὑρόντες τὸ τροπάριον εἴπωσι· καὶ ἐκ τούτου χασμῳδίας πρόξενοι γίνονται ἀσυστάλως. Αὐτοὶ ἂν καὶ τῇ τάξει εἶναι ἀνίεροι, τῇ προαιρέσει ὅμως εἶναι ἱερεῖς· διὰ τοῦτο χρεωστοῦσι νὰ ἀκούωσιν εὐλαβῶς ὅλην τὴν ἀκολουθίαν ὡς ἱερεῖς, διὰ νὰ ἐνσκηνώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατ' ἀξίαν.

Β'. Νὰ διαβάζωσιν εἰς τὰ ὀσπήτιά των καθεκάστην τὰς Ὥρας, καὶ τὰ Τυπικά, καὶ τοὺς εἰκοσιτέσσαρας Οἴκους τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, δεόμενοι αὐτῆς καὶ τοῦ παναγάθου Θεοῦ, διὰ νὰ τοὺς ἀναδείξῃ δοχεῖα καθαρὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, καὶ ὄχι νὰ ἀμελῶσι καὶ τὸ Ἀπόδειπνον.

Γ'. Εἰς τὰς πραγματείας των νὰ ζῶσιν εἰρηνικῶς καὶ ἀταράχως μὲ τοὺς συμπραγματευομένους των καὶ συντεχνίτας, βιοῦντες κατὰ πάντα ὁμοίως μὲ τοὺς ἱερεῖς κατὰ τὸ β'. Ἄρθρον τὸ πρὸς τοὺς ἱερεῖς.

Δ'. Εἰς τραπέζια φίλων καὶ εἰς γάμους ἂν παρουσιάσωσιν ἐξ ἀνάγκης, νὰ ἀπεράσωσι καθὼς οἱ ἱερεῖς, κατὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς ε'. Ἄρθρ.

Ε'. Βλάσφημος λόγος νὰ μὴν ἐξέλθῃ ποτὲ ἀπὸ τὰ χείλη των κατ' οὐδενὸς καθὼς ἐδιωρίσθη Ἄρθρ. ς'.

Αὐτὰ τὰ ὀλίγα μέν, πολλῶν περιεκτικὰ δέ, ἂν φυλάξητε ὑμεῖς οἱ ὑποψήφιοι, θέλει ἀνέλθητε εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης πλήρεις χά-

ριτος Θεοῦ, ἄξιοι νὰ ὁδηγήσητε χριστιανικὸν λαὸν μὲ μόνον τὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς σας, φυλάττοντες πλέον ἀνελλιπῶς ὡς τέλειοι ἱερεῖς ὅλα τὰ διορισθέντα τοῖς ἱερεῦσι ΙΒ. Ἄρθρα-

Τὰ ὑπὸ τῶν πνευματικῶν τηρηθησόμενα.

Τοῖς πνευματικοῖς ἔπρεπε νὰ εἴπωμεν τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Νομικὸν ῥηθὲν «τὰς ἐντολὰς οἴδατε». Ἐσεῖς εἶσθε ἰατροὶ τῶν ἄλλων, καὶ ἐλπίζομεν ὅτι δὲν εἶσθε ἰατροὶ τοιοῦτοι, νὰ σᾶς ἁρμόζῃ τό, «ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν»· μ' ὅλον τοῦτο, ἡμεῖς φροντίζοντες καὶ περὶ τῆς ὠφελείας ὑμῶν ὡς περὶ ἀγαπητῶν καὶ περιποθήτων ἡμῖν τέκνων, διὰ νὰ μὴν ἀκολουθῶσι πράγματα παραίτια συγχύσεως καὶ σκανδάλων· διορίζομεν καὶ ὑμῖν τὰ ἀκόλουθα, κατὰ τὰ ὁποῖα νὰ διϊθύνητε τὴν ζωήν σας φυλάττοντές τα ἀπαρασάλευτα.

Α'. Καθ' ἑκάστην νὰ συχνάζητε εἰς τὴν ἱερὰν Ἐκκλησίαν ἔχοντες διωρισμένον στασίδιον ἔξω, καὶ ὄχι εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα· διότι συγχύζεται ὁ λαὸς βλέπων τοὺς πνευματικοὺς καὶ ἱερεῖς ἀνευλαβῶς καθημένους εἰς τὸ βῆμα· καὶ αὐτὸς διὰ πάντα ἱστάμενος εἰς τὰ στασίδια· καὶ ὁ καθεὶς νὰ πηγαίνῃ εἰς μίαν τῶν γειτόνων του Ἐκκλησίαν· καὶ ὄχι νὰ τρέχῃ ἀπὸ Ἐκκλησίαν εἰς Ἐκκλησιαν ἄνευ αἰτίας, ὡς ἄλλος Τάκος.

Β'. Εἰς τὰς ἐξομολογήσεις σας νὰ εἶσθε προσεκτικώτατοι διορθοῦντες τὰς χριστιανικὰς ψυχὰς μὲ ἡμερότητα, καὶ ὄχι μὲ σκληρότητα, διὰ σωτηρίαν, καὶ ὄχι διὰ πλεονεξίαν, δίδοντες εἰς τὸν καθένα τὸν ἀνάλογον κανόνα, καὶ φροντίζοντες διὰ ἕνα καὶ μόνον τέλος, τὴν ἀναχαίτισιν τοῦ κακοῦ, χωρὶς νὰ δεικνύητε σημεῖον ὅτι συγχωρεῖτε τὸ ἁμάρτημα, διὰ νὰ λάβητε Τεσσαρακονταλείτουργον.

Γ'. Κάθε πνευματικός, ἀφ' οὗ ἀπεράσῃ ὁ διωρισμένος καιρὸς καὶ δὲν πηγαίνῃ δι' ἐξομολόγησιν κἀνένας ἀπὸ τοὺς εἰς αὐτὸν ἐξομολογουμένους ἱερεῖς, ἀμέσως νὰ ἔρχηται πρὸς ἡμᾶς καὶ νὰ ἀναγγείλῃ, ἐν βάρει ἀλύτου ἀφορισμοῦ τοῦ ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος, ὅτι ὁ δεῖνα ἱερεὺς δὲν ἐξωμολογήθη κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα.

Δ'. Συγχύσεις καὶ διχονοίας οἱ Πνευματικοὶ νὰ μὴν ἔχητε μήτε ἀναμεταξύ σας, μήτε μὲ ἱερέα, μήτε μὲ χριστιανόν. Οἱ Πνευματικοὶ εἶναι πατέρες ὅλων τῶν ἄλλων, καὶ ἱερέων καὶ λαϊκῶν· ἂν λοιπὸν πατέρες στασιάσωσι ἀπὸ τῶν πνευματικῶν τους τέκνων, τί μένει νὰ κάμνῃ ὁ λαός; Βέβαια τὰ χειρότερα. Σκάνδαλον λοιπὸν ταραχῶν

καὶ συγχύσεων νὰ μὴ προέλθῃ ἐξ αἰτίας Πνευματικῶν κατ' οὐδένα τρόπον· δύνασθε καὶ μὲ τὸ εἰρηνικὸν νὰ διορθώσητε κάθε ὑπόθεσίν σας, τέλος πάντων, ἢ καὶ μὲ τὴν ἀπόφασιν ἡμῶν. Πρὸς δὲ καὶ μυστικὰς διαθήκας νὰ μὴ ποιήσῃ τις ἐξ ὑμῶν, ὅτι παιδεύεσθε.

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ τέσσαρα Ἄρθρα διοριζομεν εἰς ὑμᾶς τοὺς πνευματικούς, ὡσὰν ὁποῦ τὰ περισσότερα τὰ γνωρίζετε μόνοι σας.

ΑΩΑ'. ΜΗΝΙ ΙΟΥΛΙΩ.

Ὁ Ἐλασσῶνος ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ ἀποφαίνεται. (α).

(α) Ἱστορικῆς ἕνεκα γνώσεως τῶν γενομένων κατὰ τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν τοῦ Ἐλασσῶνος θρόνον περίπου ἐκείνους τοὺς χρόνους, καθ'οὓς ὁ παρὼν ἐξεδόθη Τόμος ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς συνταχθείς, παρατίθεμεν σημείωμά τι τοῦ αὐτοῦ ἔχον ὧδε. «Τῷ 1798 Παρθενίου τοῦ γέροντος τοῦ ἀπὸ Μυκόνου ἀρχιεπισκοποῦντος, διάκονος αὐτοῦ ὁμώνυμος ὑποκλέψας τὴν σφραγῖδα τοῦ γέροντος ἀρχιερέως καὶ σφραγίσας ἣν ἐπλαστογράφησε παραίτησιν αὐτοῦ, δι' ἧς δῆθεν παρῃτεῖτο τὴν ἀρχιεπισκοπὴν αὐτοῦ εἰς αὐτὸν τὸν πλαστογράφον, ἀπῆλθεν ἐκ Τσαριτσάνης εἰς Κωνσταντινούπολιν· κἀκεῖ μέσῳ χρησάμενος ἐξωτερικῷ, τῇ τότε Σουλτάνᾳ Ἐσμᾷ, ἐκέλευε τὸν τότε τὸ πρῶτον πατριαρχεύοντα Γρηγόριον καὶ τὴν ἱερὰν Σύνοδον, ἵνα δῶσιν αὐτῷ τὴν Ἐλασσῶνος παροικίαν, χειροτονήσαντες αὐτὸν ἀρχιερέα. Ἐπειδὴ δ' ἀντέστη γενναίως ὁ ἀοίδιμος Γρηγόριος, ἐξαίφνης ὁ καλὸς Παρθένιος ἐξήνεγκε φήμην, καὶ μάρτυρας παρέστησεν, ὅτι δῆθεν ἐτελεύτησεν ὁ Ἐλασσῶνος Παρθένιος ὁ γέρων. Ὁ γοῦν Πατριάρχης μὴ περιμείνας καὶ τὰ συνήθως πεμπόμενα γράμματα τῆς εἰδήσεως, διαζόμενος ὑπὸ τῶν πραγμάτων, ἐχειροτόνησεν Ἐλασσῶνος τὸν τότε μέγαν αὐτοῦ πρωτοσύγγελλον Ἰωαννίκιον τὸν Βοζάντιον. Καὶ μετ' ὀλίγον ἔρχονται γράμματα παρὰ τοῦ Ἐλασσῶνος Παρθενίου πέμποντος τὰς συνήθεις ἐτησίους εἰσφορὰς εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν. Ἔμεινε λοιπὸν ὁ νεοχειροτόνητος Ἰωαννίκιος ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι Ἐλασσῶνος ἐπὶ μῆνας ὀκτώ. Καὶ μετὰ ταῦτα τελευτᾷ ὄντως ὁ γέρων Παρθένιος, καὶ ἦλθεν εἰς Ἐλασσῶνα ὁ νόμιμος αὐτοῦ διάδοχος τῷ 1799 (Ἰανουαρ. 4), καὶ ἐποίμανε θεαρέστως τὸ ποίμνιον μέχρι τοῦ 1809, ὅτε προὐβιβάσθη Φιλιππουπόλεως, ζήσας μέχρι τοῦ 1819 ὁπότε ἀπῆλθε πρὸς Κύριον μνήμην μακαρίαν καταλιπὼν ἕνεκα τῶν ποιμενικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν. Ὁ δὲ κακῶν διάκονος Παρθένιος ἐκεῖνος ἀποτυχὼν τῆς ῥαδιουργίας καὶ διωκόμενος ὡς πλάνος καὶ πλαστογράφος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἄφαντος ἐγένετο τότε παραυτίκα ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὶς οἶδε ποῦ τὰ κῶλα ἔῤῥιψεν (ἐν Κωνσταντινουπ. 1843 Αὐγούστου 20)». Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἀοιδίμου Ἰωαννικίου εἴρηκέ τινα ὁ συγγραφεὺς κἀν τῷ Καταλόγῳ τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς Πατριαρχῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγ. καὶ Μεγ. Ἐκκλησίας· σελ. 277. Περὶ δὲ τῶν ἀρχαιοτέρων ἱεραρχῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης ὅρα Λεκυιῆνον (Oriens Christ. T. B. σελ. 125—129) καὶ τὸν ἡμέτερον Πατέρα (Περὶ τῶν Ο. Ἑρμην. Τ. Δ. σελ. 800. 807)· οἷς πρόσθες καὶ Γαβριήλ, ὃς διεδέξατο τὸν μακάριον Ἀρσένιον τῷ 1592. Σημ. Ἐκδ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΛΕΙΦΘΕΙΣΑΙ.

Σελ. 6. στίχ 14. Γρηγόριον (πρόσθες ἐν ὑποσημειώσει). Ἱστορικῆς χάριν εἰδήσεως παρατίθεμεν ὧδε τὸ προβούλευμα ἤτοι σχέδιον ψηφίσματος, ὅπερ ὑποθημοσύνῃ τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς πληρεξούσιοί τινες τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς Συνελεύσεως προτεῖναι βουληθέντες εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐξητήσαντο αὐτὸν συντάξαι. Τὰ δὲ κατόπιν περὶ αὐτοῦ γενόμενα Βλ. ἐν τῷ ὑπὸ Γ. Ἀγγελοπούλου ἐκδοθέντι περὶ τοῦ Πατριάρχου βιβλίῳ ἐπιγραφομενῳ «Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον τὸν Ε'.» Τόμ. Β. σελ. 376. Ἰδοὺ τὸ Ψήφισμα «Γρηγόριον τὸν ἀοίδιμον Πατριάρχην, τὸν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρίδος σὺν τοῖς ἄλλοις, τοῖς μακαρίοις συναθλητοῖς ἱεράρχαις μετὰ ἀειμνήστου κλέους θυσιασθέντα, τιμῶσα προσηκόντως ἡ τῆς Γ. Σεπτεμβρίου ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων ἐν Ἀθήναις Συνέλευσις, καὶ τὸ σέβας τὸ πρὸς αὐτὸν εἰς πάντας τοὺς ἐπιγινομένους ἀμάραντον δι' αἰῶνος παραπέμπουσα· ψηφίζει ἵνα μνημεῖον εἰς ἀοίδιμον αὐτοῦ μνήμην ἱδρυθῇ ἐκ λίθου Πεντελικοῦ μετὰ τῆς πρεπούσης ἐπιγραφῆς. Τὸ δὲ μνημεῖον σταθήσεται Ἀθήνησιν ἐπὶ τῆς Πνυκὸς τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅπου καὶ ὁ θεῖος Παῦλος εὐηγγελίσατο τὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ τοῦτο παρέθηκε πιστοῖς ἀνθρώποις Ἕλλησι, τοῖς ἁγίοις ἡμῶν πατράσι καὶ διδασκάλοις τῆς Ἐκκλησίας, ὧν τὴν σειρὰν ἀξίως διεδέξατο καὶ ὁ ἀείμνηστος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος».—Σελ. 100. στίχ. 8. Ποιμένων (πρόσθες ἐν ὑποσημειώσει) Ὡς ὁ ἀοίδιμος Σαμουήλ, οὕτω καὶ ὁ ἱερομάρτυς Γρηγόριος αὐστηρῶς ἀπεῖπε τὴν τῶν ψιλωνύμων Ἀρχιερέων χειροτονίαν, ἐξηγούμενος καὶ τὴν αἰτίαν τῆς παρά τε τῶν Συνοδικῶν γερόντων καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου γενομένης χειροτονείας τοιούτων καὶ τοὺς περιορισμοὺς αὐτῶν (Βλ. Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδ. Πατριαρχ. Κωνστ. Γρηγόριον Τόμ. Α'. σελ. 63).—Σελ. 111. στίχ. 15. Νοσημάχοι (πρόσθες ἐν ὑποσημειώσει). Κωνσταντῖνος Ζαχορόπωλος ὁ ὕστερον Νοσημάχος ἐπικληθεὶς ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας τῷ 1768 γεννηθεὶς ἐν Τυρνάβῳ τὸν Ἕλληνα λόγον καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα παρὰ τῷ ἀοιδίμῳ Ἰωάννῃ Οἰκονόμῳ τῷ Πεζάρῳ ἔμαθε, καὶ εὐδοκιμήσας προσεκλήθη διδάσκαλος ἐν Τσαριτσάνῃ. Ἐκεῖ δὲ ὅλην πενταετίαν (1785—1790) ἐδίδαξε τιμώμενος παρὰ πάντων καὶ ἀγαπώμενος. Τῆς δὲ τῶν Ἀσκληπιαδῶν τέχνης ἔρωτι ἀπεδήμησεν εἰς Νεάπολιν τὴν ἐν Ἰταλίᾳ τῷ 1793, καὶ δι' ὅλης ἑνδεκαετίας περὶ τὴν ἰατρικὴν σπουδάσας διδάκτωρ ἀνεδείχθη τῆς Ἰατρικῆς. Αὐτίκα δ' οἴκαδε νοστήσας τῷ 1804 καὶ γήμας ἐν Ἰωαννίνοις Ἑλένην τὴν εὐπαίδευτον θυγατέρα τοῦ Ἰατροῦ Καραϊωάνου, οὗ τὴν παιδείαν μαρτυρεῖ καὶ ἡ τῷ 1797 ἐκδεδομένη δίτομος αὐτοῦ Γραμματική, πάλιν κληθεὶς εἰς Τσαριτσάνην ἰατρὸς ἐμισθώθη. Διὰ δὲ τὴν εὐτυχῆ περὶ τὰς θεραπείας ἑτοιμότητα Νοσημάχος ἐπεκλήθη, καὶ οὐ μόνον ἀφορμὴ τῷ εὐφυεστάτῳ Μιχαὴλ Περδικάρῃ ἐγένετο τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἐξ Ἅιδου τὰς νόσους ἔπλασεν ὁ ποιητὴς συνελθούσας ἐπεστεῖλαι τῷ ἀνδρί, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπωνύμῳ τούτῳ διηνεκῶς καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ὁ ἰατρὸς διεκρίνετο. Ἀλλ' οὖν ἐκ Τσαριτσάνη ὑπὸ τοῦ διαβοήτου Βελῆ Πασσᾶ μετακληθεὶς εἰς Τύρναβον διατέλεσεν ἰατρὸς αὐτοῦ. Τῆς δὲ Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκραγείσης καὶ πολλῶν δεινῶν ὑπὸ

τῶν πολυαρίθμων διαπορευομένων βαρβαρικῶν στιφῶν ἐπιφερομένων κατέστη ἐν Λαρίσσῃ, ὅπου ἐτελεύτησε τῷ 1826 μνήμην ἄληστον ἀνὰ πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν καταλιπὼν ἐπὶ ἰατρικῇ δεινότητι, εὐγλωττίᾳ, ἀστειότητι, εὐφυΐᾳ καὶ φιλανθρωπίᾳ. Ἄγνωστον δ' ἡμῖν, εἴπερ τι τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ φρενὸς ἀγλαὸν περισώζεται γέννημα, ἐπεὶ τῆς σαρκὸς οὐδὲν ὑπολέλειπται. — στίχ. 16. Ὁλλανδοί (πρόσθες ἐν ὑποσημειώσει). Δημήτριος ὁ Ὁλλανδὸς ἐξ Ὁλλανδίας καταγόμενος περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος εἰς Σμύρνην ἀφίκετο, καὶ ἴδιον σχολεῖον συστησάμενος περὶ τὰ 1810 ἐδίδασκε τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων τινὰ μέχρι τοῦ 1821· τότε δ' εἰς Κύθηρα καταφυγὼν ἐτελεύτησε τῷ 1826 πεντηκοντούτης περίπου· τούτου σώζονται παρ' ἡμῖν δύο ἐπιστολαί. — Αὐτ. Μαμμάκαι (πρόσθες ἐν ὑποσημειώσει). Ἀξία πολλοῦ λόγου δοκεῖ ἡμῖν καὶ ἡ τοῦ ἐν Ὕδρᾳ Ἑλληνικοῦ Σχολείου πρώτη καθίδρυσις ἐν τῷ τῆς Παναγίας μονηδρίῳ, ἣν ὡς ἔφθημεν μαθόντες διὰ βραχέων ἀφηγούμεθα. Περὶ γὰρ τὸ 1800 σωτήριον ἔτος ὁ τὴν νῆσον διοικῶν Γεώργιος Δήμα Βούλγαρης συντόνοις προτροπαῖς τοῦ ἀειμνήστου τῶν γραμμάτων προστάτου Δ. Μουρούζη ἐπὶ τὴν ἵδρυσιν αὐτοῦ ὁρμήσας παντὶ σθένει ἐπειράθη τὸν Βενιαμὶν προστῆσαι· ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς ἐπί τινα χρόνον προέταξε τοὺς ἐκ τῆς Ἠπείρου ἀδελφοὺς Νούλα Κωνσταντῖνον καὶ Δημήτριον. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον κατέστησεν ἐν αὐτῷ πλὴν τοῦ παιδαγωγοῦ διδασκάλους δύω πρῶτον μὲν τὸν Παρθένιον καὶ δεύτερον Νικηφόρον τὸν Παμπούκην, τὴν μὲν πατρίδα Πελοποννησίους τὴν δὲ παιδείαν μαθητὰς τῶν σοφολογιωτάτων διδασκάλων τῆς τῶν Κυδωνίων Σχολῆς, Γρηγορίου τοῦ Σαράφη καὶ Βενιαμὶν τοῦ Λεσβίου, καὶ συνήχθησαν μέχρι τοῦ 1812 μαθηταὶ ἑβδομήκοντα, ὅλοι Ὑδριῶται διδασκόμενοι τὰ εἰσαγωγικὰ μαθήματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης (Βλ. Λόγιον Ἑρμῆν τοῦ ἔτ. 1812, σελ. 156—157). Κατὰ δὲ τὸ 1817 καὶ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐδίδαξεν εὐδοκίμως ὁ ἐκ Θυραίας τῆς Κυνουρίας Ἰωάννης ὁ Μαμμάκης, ἀνὴρ τά τε ἄλλα καλὸς κἀγαθὸς, καὶ τὸν Ἕλληνα λόγον ἄριστα ἐκπεπονηκώς, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ ἑξῆς ἐπιστόλιον. Ἔγραφε δὲ τοῦτο τῷ ἡμετέρῳ Πατρί, ἐν Σμύρνῃ διδάσκοντι, συνιστὰς τὸν υἱόν, ὃν οὐκ ὀνομάζει, ἴσως ὅμως ἦν ὁ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Δούκα ἐν ἐπιστολαῖς (1513) μνημονευόμενος «Παναγιώτης ὁ ἐκ Θυραίας, ὁ τοῦ μακαρίτου διδασκάλου Μαμμάκη» (Βλ. Ἐπιστολ. ἐν διαφόρ. περιστάσεσι. Τόμ. Β. σελ. 200. ἐν Ἀθήν. 1844). Ἠνὶ δὲ τὸ ἐπιστόλιον. «Τῇ ἡμετέρᾳ σοφολογιότητι τὴν μετ' εὐλαβείας προσκύνησιν. Διὰ τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Σαβελῆ οὐχ ἅπαξ τὰς παρ' αὐτῆς ὑπεδεξάμην προσρήσεις, δι' οὗ αὐτοῦ καὶ ἡ ἐμὴ ἐλαχιστότης τὰ ἴσα πρὸς αὐτὴν ἀντεφώνησα. Ἐπέγνων δὲ ὡς καὶ ἀπόντα με πεφίληκε τεκμηρίῳ χρώμενος τῇ ἐν τῇ ψυχῷ μου πρὸς αὐτὴν διαθέσει· σύνοιδα γὰρ ἐμαυτῷ τετρωμένος τῷ πρὸς αὐτὴν ἔρωτι, ὧν ἕνεκα πλουτοῦσα καθέστηκεν ἀρετῶν, ἄλλων τε καὶ τοῦ ζήλου, οὗ ἐπιδείκνυται εἰς τὴν τοῦ γένους ἐκ τῶν ἐνόντων παλιγγενεσίαν. Τανῦν δὲ καὶ χρεία τις ἅψασθαι καὶ καλάμου παρεσκεύασε· τὸν υἱόν μου ἐξαποστέλλω ἐπὶ τὰ αὐτόσε, ὃν προσενεχθέντα τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερολογιότητι προσδέξαιο, καὶ ὡς υἱὸν φιλήσαις ἴδιον· ἔστι καὶ γὰρ δεκτικὸς μαθήσεως, ἀλλ' ὑπὸ πατρικοῦ θάρρους παρ' ἐμοὶ οὐχ' ὡς ἐγὼ βούλομαι τῶν μαθημάτων τυγχάνει ἐχόμενος. Διὸ δὴ φροντίδι τινὶ δι' ἐμὲ ἰδιαζούσῃ χρησάμενος, ἐπὶ τὰ πρόσω χω-

ρεῖν τοῦτον παρασκεύασον· ἄγεται δὲ ἐπαίνοις μᾶλλον, ἢ μάστιξι· τοῦ δὲ κριτηρίου αὐτῷ διὰ τὸ ἄωρον μήπω ἀνατείλαντος, ἐκμανθάνειν, εἴ τις καὶ ἄλλος, ἑτοιμότατος. Τοιοῦτον οὖν ἐκ φύσεως ὄντα εὔελπίς εἰμι τῇ ὑμετέρᾳ διδασκαλικῇ οἰκονομίᾳ ἐπὶ τὰ πρόσω χωρήσειν, εἴγ' ἅςπερ ἔχει ἀρχὰς ἀνακαινίσειεν. Ἐπιταχθήτω οὖν ὁ ὑποδιδάκαλος φροντίζειν αὐτοῦ, οὐχ' ὅπως μαθημάτων πέρι, ἄλλα καὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ διαγωγῆς, ὑπὲρ οὗ ἔσομαι αὐτῇ εὐγνώμων, ἤν τινα περιφρουροῦν εἴη τὸ Κρεῖττον ἀσινῆ καὶ ἀδιαλώβητον ἐς μακραίωνας! 1817, Αὐγούστου 8. Ὕδρα. Δημόσιος τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Σχολῆς διδάσκαλος Ἰωάννης Μαμμάκης.» — Σελ. 112. στίχ. 2. Σελεπῆδες. Περὶ Ἰωάννου Σελεπῆ ἄξια λόγου ἅπερ γέγραφεν ὁ μακαρίτης Ἀλέξ. Μ. Βλαστὸς ἐν τοῖς Χιακοῖς Τόμ. Β. σελ. 126. στίχ. 3. Σέργιοι. Περὶ Σεργίου τοῦ Μακραίου ὅρα τὰ ἐν τῷ πρώτῳ Τόμῳ τῶνδε τῶν Σωζομένων σελ. 477, 511, 581 σεσημειωμένα.—Σελ. 126. στίχ. 13. Καλόγηρος (πρόσθες ἐν ὑποσημειώσει). Τὸ Καλόγηρος ὄνομα ἐκυριωνυμεῖτο πολλάκις οὐχὶ δήπου δι' ἣν ἡ Ἐπιτροπὴ ἐψεύσατο αἰτίαν. Καὶ γὰρ ἔν τε τοῖς πρακτικοῖς τῆς Δ. Συνόδου ἀναγινώσκεται « Καλόγηρος ὁ Κλαυδιουπόλεως» (Βλ. Συνόδων Συλλ. Τ. Β. σελ. 158 καὶ 208) κἀν ταῖς ἀνεκδόταις ἐπιστολαῖς Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου τελευτήσαντος τῷ 1729 ἐν τῇ μονῇ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῶν Γρανιανῶν (Βλ. Εὐνομίαν ἀριθμ. 215) ἀπαντᾷ τοιοῦτο κύριον ὄνομα.—Σελ. 158. στίχ. 27, ἀντὶ «διδάσκει» τοῦ παντάπασιν πρὸς τὴν ἔννοιαν ἀπεμφαίνοντος γραπτέον « διδόασι » τὰ ἔθνη δηλονότι, ὅπως ἔχει καὶ τὸ παρ' ἡμῖν χειρόγραφον.—Σελ. 349. στίχ. 21 ἀναδείξας (πρόσθες τὴν ἑξῆς σημείωσιν). Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κατὰ τὰς σχέσεις τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν προσθετέον καὶ τάδε. Τῷ 1700 ἀποθανόντος τοῦ τελευταίου Πατριάρχου τῆς Ῥωσσίας Ἀδριανοῦ, ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας Πέτρου τοῦ Α'. πάντες οἱ τῆς Ῥωσσίας ἐπίσκοποι καὶ ὅλος ὁ κλῆρος διά τινας προγεγονυίας καταχρήσεις ἔκριναν ὠφελιμώτεραν εἰς τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ ἐκκλησίαν ἵνα ἀντὶ τοῦ Πατριάρχου συσταθῇ διοικητικὴ Σύνοδος διατηροῦσα κατὰ διαδοχὴν τὰ δικαιώματα τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου· καὶ συνέστη αὕτη τῷ 1721, συναινέσει καὶ τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Ταύτης δὲ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ἁγιωτάτης Διοικούσης Συνόδου ἡ πρὸς τὴν Μεγ. Ἐκκλησίαν ἀδελφικὴ σχέσις καὶ ἀναφορὰ τηρεῖται ἀμετάβλητος, καὶ μέχρι σήμερον καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ Πατριαρχείας, ὡς μαρτυροῦσιν ἐκ πολλῶν τὰ ἑξῆς δύο παραδείγματα. 1) Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ ἀοιδίμου Πέτρου τοῦ Α'. τῷ 1707 ἡ ἐν Παρισίοις Θεολογικὴ ἀκαδημία τῆς Σορβόνης ἔπεμψε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα· καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ ἁγιωτ. Διοικ. Σύνοδον ἄρθρα τινα προβάλλουσα τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς μετὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ ἄρθρα ἡ Σύνοδος διεύθυνε πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὅπου ἐπικριθέντα καὶ μὴ εὑρεθέντα σύμφωνα πρὸς τὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀπεβλήθησαν συμφώνως (Βλ. τὰ ἄρθρα ἐν Μελετ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. Τ. Δ. σελ. 34). 2) Ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας Νικολάου τοῦ Α'. τῷ 1827 προεβλήθη παρά τινων Ἀκαδημαϊτῶν τῆς Πετρουπόλεως πρόβλημα περὶ παραδοχῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ἡμερολογίου (καλενδαρίου). Τὸ πρόβλημα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐστάλη εἰς τὴν Σύνο-

δον, ἡ Σύνοδος ἐψήφησεν ἵνα ἐπικριθῇ ὑπὸ τῆς κοινῆς τῶν ὀρθοδόξων μητρὸς τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας· ἐπεκρίθη καὶ συμφώνως ἀπεβλήθη.—Σελ. 481. στίχ. 31. Δυτικῶν (πρόσθες ἐν ὑποσημειώσει). Τὰς τῶν Δυτικῶν ἀποσταλκτόρων ἐπιβουλὰς κατὰ τῶν ὀρθοδόξων τοῦ Πεκίου καὶ τῶν πέριξ ἱστορεῖ ὁ ἀκάματος τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχης Δοσίθεος ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. Πατριάρχ. Η. ιγ σελ. 817. κἀν τῇ παραινετικῇ Ἐγκυκλίῳ ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ἰπεκίου, Μπουντουμίου, Πάτζικας, Βλάτζικας, Στρεμίου, Πετζουΐου καὶ Καρλοβίτσης, ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις γράφει καὶ τὰ ἑξῆς. «Προσέχετε νὰ μὴν ἀπατᾶσθε ἀπ' ἐκείνους ὁποῦ ἔχουν ἔξωθεν σχῆμα προβάτου, καὶ ἔσωθεν εἶναι λύκοι ψυχοφθόροι. Ὅσοι λαλοῦν ἐναντία τῆς πατροπαραδότου πίστεώς σας, κἂν φαίνωνται πῶς λέγουσι λόγια πιθανὰ καὶ γλυκά, νὰ τὰ ἔχετε ὅμως διὰ πικρὰ καὶ διαβολικά· μὴ τοὺς συναναστρέφεσθε, καὶ περὶ πίστεως μετ' αὐτῶν μὴ διαλέγεσθε. Ὅταν σᾶς λέγουν πῶς ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία, νὰ λέγετε ὅτι ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εἶναι μία· ἀλλ' οἱ Λατῖνοι εἶναι ἀπὸ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν κεχωρισμένοι· τὸ Σύμβολον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἄλλο, καὶ τῶν Λατίνων εἶναι ἄλλο· τὰ ἑπτὰ μυστήρια τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τὰ ἐνεργοῦν οἱ Σέρβοι καθὼς καὶ ἡ παλαιὰ Ἐκκλησία, ἀμὴ οἱ Λατῖνοι ὅλα τὰ ἐκαινούργωσαν. Οἱ Σέρβοι κρατοῦν τὰς νηστείας καθὼς οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐκανόνισαν, αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἐπαραδέχθησαν, καὶ ἡ πρᾶξις τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐβεβαίωσεν· οἱ δὲ Λατῖνοι τινὰ μὲν ἀθέτησαν, τινὰ δὲ μετέβαλον. Ὥστε ἄλλη εἶναι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἥτις ἁγία καὶ ἀποστολικὴ ἐστί, καὶ ἄλλη εἶναι ἡ Δυτική, ἥτις μερικὴ καὶ σχισματικὴ ἐστιν· ἂν τάζουν νὰ σᾶς δώσουν ὅλον τὸν κόσμον καὶ ὅλα τὰ ἀγαθά, καὶ ἂν φοβερίζουν νὰ σᾶς κάμνουν ὅλα τὰ κακὰ τοῦ κόσμου καὶ μυρίους θανάτους, νὰ προσέχετε τὸν Πάπαν τῆς Ῥώμης νὰ μὴ τὸν μνημονεύετε, ὅτι ἂν τὸν μνημονεύσετε, κοινωνεῖτε μὲ τὰς αἱρέσεις καὶ καινονοτομίας αὐτοῦ». Ἔγραψε δὲ ταύτην τὴν ἐγκύκλιον ὁ παγευκλεὴς καὶ σοφώτατος Πατριάρχης τῷ 1692, ἥτις ἀπόκειται ἀνέκδοτον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελ. 2. σχ. 10 γράφε Ἑλλάδος. — Σ. 3. σχ. 15. ὅτι οὐ. — Σ. 6. σχ. 27. σφαγάδος. — Σ. 9. σχ. 19. ἐξάλειψον τὸ «εἶναι». — Σ. 16. σχ. 21. χειροτονιῶν. σχ. 26. παρά. — Σ. 23. σχ. 26. οὐκ ἐξετελέσθ. — Σ. 27. σχ. 3. οὐκ ἐπέφ. — Σ. 36. σχ. 28. ὅπως ἤρεσκεν αὐτοῖς. — Σ. 42. σχ. 4 θρησκευτική. — Σ. 43. σχ. 11. Ἀχρίδος. σχ. 39. εἰς. — Σ. 48. σχ. 28. ἰδιόρρυθμον. — Σ. 49. σχ. 25. ἱερά. — Σ. 77. σχ. 35. ἀποφεύγουσι. — Σ. 80. σχ. 36. οὖσαι . . . . παρεκτροπαί; — Σ. 81. σχ. 31. σὺν. — Σ. 83. σχ. 19. τί. σχ. 25. ὀρθοτομούσης. — Σ. 84. σχ. 30 ὥς. — Σ. 112. σχ. 15 τί. — Σ. 113. σχ. 33. δῆλον. — Σ. 139. σχ. 25 ἐπέχοντα. — Σ. 140. σχ. 29. Κωνσταντινουπόλει. — Σ. 142. σχ. 18. τάξει. σχ. 31. Διοσκόρου. — Σ. 158. σχ. 19. 1598. — Σ. 159. σχ. 13. ἐπιστολάς. . . . . ἀντιλεγόντων. — Σ. 160. σχ. 15. διεφθαρμένη. — Σελ. 163. σχ. 25. τί. σχ. 35. δεῖξαι. — Σ. 165 . σχ. 31. ἔξαρχον. σχ. 36. Γιββών. — Σ. 187. σχ. 34. ἕξει. — Σ. 188. σχ. 12. ἤκουσαν. — Σ. 170. σχ. 29. προσκληθέντων. — Σ. 203. σχ. ἐποχήν. — Σ. 204. σχ. 22. αὐτοῦ. — Σ. 218. σχ. 26. ὡς ἐκ τοῦ. — Σ. 221. σχ. 7 ὀρθοδόξους. — Σ. 249. σχ. 28. διά. — Σ. 265. τχ. 36. ὑπεγράφη. — Σελ. 266. σχ. 19. διαλῦσαι στχ. 25. ἤ. στχ. 28. αὐτῆς. — Σελ. 270. σχ. 16. ἐμπιστευθέντων. — Σελ. 275. σχ. 11. ἡμῶν. σχ. 23. Ἄνθιμος. Σημ. ἡμετ. — Σ. 276. σχ. 28 ἀμφότεραις. — Σ. 278. στχ. 15. εἶδεν. — Σ. 284. σχ. 30 τῶν 6). — Σ. 286. σχ. 35. τεθέντος. — Σ. 299. σχ. 53. διατελεσθήσονται. — Σ. 303. σχ. 1. ὁποῖον. σχ. 29. ἄλλοθέν ποθεν. σχ. 32. συγγραφεὺς ἐφήρμοσε σχ. 34. amittatur. — Σ. 309. σχ. 3. λέγεις. — Σ. 35. σχ. 311 ὀρθόδοξος. — Σ. 319. σχ. 16. ἐπιλαθόμενος. — Σ. 323. σχ. 30. Annuaire des deux. — Σ. 325. σχ. 5. 200. — Σ. 331. σχ. 18. ὡς. σχ. 19. αὐτοῦ. σχ. 36. συμβῇ. Σ. 346. σχ. 1. 346. σχ. 15 εὑροῦσαι. σχ. 16. περιφίλαυτον. — Σ. 347. σχ. 1. 337. — Σ. 349. σχ. 19. Ἱερεμίας. — Σ. 352. στχ. 21. αὐτῶν. — Σ. 353. στχ. 22. ἔθετο. — Σ. 360. στχ. 15. αὐτῶν. — Σ. 368. σχ. 13. ὑποταγήν. — Σ. 371. σχ. 8. ἐξάλειψον τὸν «καὶ». — Σ. 379. στχ. 8. προκομίζονται. — Σ. 381. σχ. 20. ἀντὶ τοῦ «εἶτα δὲ» γράφε «μετὰ δέ τινας ἡμέρας». — Σ. 383. σχ. 22. ἑξῆς. — Σ. 390. σχ. 24. ταῖς. — Σ. 405. σχ. 13 Ἄρθ. — Σ. 417. σχ. 31. Ἐκκλησίας. — Σ. 438. — σχ. 27. καὶ. — Σ. 56. σχ. 7 ἐπισκοπῆς. — Σ. 469. σχ. 36. Ἄνδρου Διονύσιος. — Σ. 474. σχ. 1. γρ. 72. — Σ. 478. σχ. 28. Ὅλα. — Σ. 481. σχ. 34. ἐξάλειψον τὸν «καί». Σ. 493. σχ. 34. «ἐφ' ὅσον . . . κανόνας». — Σ. 497. σχ. 29 ἐκείνη. — Σ. 512. σχ. 21 μεταρρυθμισθῆναι. — Σ. 520. σχ. 36. γρ. 17 (29). — Σ. 526. σχ. 24. Ἑλλάδι. σχ. 31. διπλωματικαί. — Σ. 533. σχ. 18. οὗτος. — Σ. 538. σχ. 19. ἡγεῖσθαι.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΤΡΙΤΩ ΤΟΜΩ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Προλεγόμενα Σελ. α—θ.

Τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησιαστικῶν συμβεβηκότων τῶν εἰς τρία Τμῆμα τρίτον.

Κεφ. Α. Ἐπιστασίαι τινὲς εἰς ὅσα ὅ,τε Μαύρερος (εἷς τῶν τριῶν τῆς Ἀντιβασιλείας μελῶν) καὶ ἄλλοι τινὲς ἐξέδωκαν περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καὶ πότε, καὶ παρὰ τίνων τὸ πρῶτον διεκηρύχθη. 1—17

» Β. Ποία τις ὑπῆρχεν ἡ κατάστασις τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικῶν ἐπὶ τῆς ἐλεύσεως τῆς Ἀντιβασιλείας. 17—36

» Γ. Ἐπιστάσεις εἰς τὰς περὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν παρασκευάς, τὰς κατὰ τὴν Ἐπιτροπήν, καὶ τὸ Σχέδιον, καὶ τὴν Ἔκθεσιν αὐτῆς. 36—168

» Δ. Τὰ κατὰ τὴν Συνέλευσιν τῶν συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων Ἀρχιερέων. 168—190

» Ε. Τὰ μετὰ τὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν καθίδρυσιν τῆς διαρκοῦς Συνόδου. 190—235

» Ϛ. Τὰ περὶ τὴν καθίδρυσιν τῆς διαρκοῦς Συνόδου καὶ τὸν διορισμὸν τῶν Ἐπισκοπῶν. 235—279

» Ζ. Τὰ περὶ τῶν Μοναστηρίων. 279—300

Παράρτημα εἰς τὸ Τρίτον Τμῆμα. 301—454

Σημειώσεις εἰς τὸ Περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Γαλλικὸν Ὑπόμνημα. 455—530

Ἀπάντησις εἰς τὴν αὐτοσχέδιον Διατριβὴν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Πατριαρχῶν, καὶ περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. 530—544

Τόμος τὰ καθήκοντα τοῖς ἱερεῦσι θεσπίζων. 545—553

Σημειώσεις παραλειφθεῖσαι. 554—557

Συνέχεια τοῦ Καταλόγου τῶν Συνδρομητῶν.

Ὁ Σεβάσμ. Ἀρχιεπ. Πατρῶν Κύριλλος.	1
Ὁ Σεβασμ. Ἐπίσκοπος Ναυπακτίας Ἄνθιμος.	1
Ἡ ἱερὰ Μονὴ Προσσοῦ.	1
Ἡ ἱερὰ Μονὴ Τατάρνης.	1
Ἡ ἱερὰ μονὴ Κοσίτζας	1
Ὁ πληρεξούσιος Κεφαλληνίας Κ. Γ. Φλωριᾶς.	1
Ὁ ἐλλόγ. Κ. Ἐπαμεινώνδας Ι. Σταματιάδης.	1

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου θεωρεῖται κλεψίτυπον, καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Γ'. ΤΟΜΟΥ.

ΒΙΒ
ΜΩΛΛΙΑΠΣ

Θ-96

602

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ

Ἐκδιδόντος

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ Κ. ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ.

Συνέδρου τῆς Ἀθήνησιν Ἰατρικῆς Ἑταιρείας, Ἑταίρου
μίας τῶν Ἰατρῶν καὶ Χειρουργῶν, τῆς ἐν Ὀδησσῷ
Ἀρχαιοτήτων Ἑταιρείας, κτλ.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΑΘΗΝΗΣΙ.

ΤΥΠΟΙΣ Φ. ΚΑΡΑΜΠΙΝΟΥ.

ΑΩΞϛ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΦΩΛΛΑΤΑΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Δημοσιεύοντες ἐν τῷ παρόντι Τόμῳ καὶ τὸ τρίτον τμῆμα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Τριακονταετηρίδος, συμπληροῦμεν τὸ ὅλον τῆς ἱστορικῆς πραγματείας. Εἴπομεν (Τόμ. Β. προλεγ. σελ. ε), ὅτι τὸ πόνημα τοῦτο συνετάχθη κατὰ τὸ 1841, καὶ ἔμενεν ἀνεπίσκεπτον μέχρι τοῦ 1852, ὅτε πάλιν ἤρξατο ἐπιθεωρῶν ὁ συγγραφεὺς καὶ ἀναπληρῶν κατὰ διαλείψεις τὰ ἐλλείποντα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τῶν ὀπτικῶν δυνάμεων ἐξασθένησις βαθμηδὸν προεχώρει, τό τε δεύτερον τμῆμα κατέλιπεν ἀτελές, καὶ τοῦ τρίτου μόλις ἴσχυσε τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἐπισκέψασθαι καὶ ποιήσασθαί τινας ἐπανορθώσεις. Τούτου ἕνεκεν ὁ ἀναγνώστης παρατηρήσει ἐλλείψεις τινὰς (α) καὶ παλιλλογίας πολλαχοῦ, καὶ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τοῦ παρόντος τμήματος μὴ συμπεριλαμβάνουσαν ἅπαντα τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι ὑποτυπωθέντα, ἀλλ' ἐξεικονίζουσαν μόνην τὴν μέχρι τοῦ 1841 κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἐδραματούργησεν ἡ τῆς ἑτεροθρήσκου Ἀντιβασιλείας παράβολος σπουδή, πανταχοῦ καταπολεμούσης τὰ ἤθη, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅπως ἐκγερμανίσῃ ἢ μᾶλλον ἐκφυλίσῃ καὶ ἀποφραγγώσῃ τὴν Ἑλλάδα διὰ λόγους πολιτικοὺς ἥκιστα φιλανθρώπους, οὐδὲν δ' ἄλλο κατορθωσάσης ἢ ὅτι πολλὰς κακίας καὶ βλάβας ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πολυποθὲς τῆς Ἑλλάδος σῶμα. Καίτοι οὐδ' αὐτὴ ἡ ἐν Αθήναις Β'. τῶν Ἑλλήνων παμμιγὴς καὶ θορυβώδης Συνέλευσις οὐδόλως ἐσπούδασεν ἀποσοβῆσαι τὴν λυπηρὰν καὶ ὀλεθρίαν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας λύμην. Οἱ δὲ ἱεροὶ τῆς Ἐκκλησίας ποιμένες καθεύδοντες ὑπὸ μανδραγόρα, τὸ δὴ λεγόμενον, καὶ πρὸς ἀλλήλους μᾶλλον διαπληκτιζόμενοι, οὐδὲν ἔπραξαν ἄξιον τῆς ἑαυ-

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΣΑΛΤΑΠΣ

(α) Οὕτως ἐν σελ. 43 λαλῶν ἐκ τοῦ Σωτῆρος περὶ τῆς καταργηθείσης αὐτονομίας τῆς Ἀχρίδος καὶ Ἰπεκίου παρὰ τοῦ κλεινοτάτου Πατριάρχου Σαμουήλ, προστίθησιν ὅτι «ἀπαντῶμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ», ἀλλ' ἡ ἀπάντησις λείπει. Ἐν σελ. 297 περὶ τῆς ἄκρας πενίας τῶν Ἀρχιερέων διαλαμβάνει, ἐν ᾧ κατὰ τὸ Νομοσχέδιον τοῦ 1852 οὗτοι λαμβάνουσιν ἐτήσιον ἐπίδομα· ἄλλα παραλείπομεν, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι τὸ παρὸν τμῆμα οὐκ ἔτυχε τῆς ὁλοσχεροῦς ἐπισκέψεως τοῦ Συγγραφέως.

τῶν ἐπαγγελίας καὶ ὅμοιον πρὸς τὰ τῶν ἀοιδίμων προμάχων τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνων, τοῦ Κυνουρίας Διονυσίου καὶ Θεοδωρήτου τοῦ Σελλασίας καὶ τῶν ἄλλων ζηλωτῶν ἱεραρχῶν· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν καί περ παρουσιάσαντες ἐν τῷ παμπληθεῖ ἀκροατηρίῳ τῆς Συνελεύσεως (!) καὶ συνειδότες τὰ γινόμενα, οὐδὲ μίαν κἂν γνώμην τοῖς πολιτευομένοις ὑπέθεντο, ἀλλὰ βαθεῖαν σιγὴν ἐσίγησαν. Λαϊκοὶ δέ τινες ἁμαρτωλοί, ὡς αὐτοὶ ἑαυτοὺς ὠνόμασαν (α), ἀνέλαβον τὴν θεραπείαν τῶν κακῶς κειμένων. Ἀλλὰ τούτων οἱ μὲν ἐμπεφορημένοι τῶν νεμμάτων τῆς ὀθνείας καὶ μισορθοδόξου διδασκαλίας καὶ τὰ δόγματα τῆς Δύσεως περὶ πλείστου ποιούμενοι, ἀσυστόλως πᾶν πατροπαράδοτον ἀθετηθὲν πρῴην ἐξευτελίσαι καὶ ἐκφαυλίσαι προὐθυμοῦντο, ὡς σκότιον τοῦ μεσαίωνος τερατοτόκημα· οἱ δὲ τούτων ἀντίπαλοι ἐπάταξαν μὲν ἐρρωμένως τ' ἀνόσια τῆς ἀλλοδόξου Ἀντιβασιλείας καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς τὰ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν κακουργήματα, κατὰ τοῦ αὐτοκεφάλου ὅμως τινὲς ἀεικῶς ἐκτοξεύοντες οὐ μόνον αὐτοὶ ἀπέτυχον, ἀλλὰ καὶ λαβὴν τοῖς ὑπεναντίοις παρέσχον, ὥστε «οὐδὲ λόγον ἠθέλησεν ἀκοῦσαι περὶ διορθώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἡ Συνέλευσις» (β), ἣν οἱ τῆς ἀναμορφώσεως κήρυκες τῷ τοῦ ἐθνισμοῦ, τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς προόδου δελέατι ἐκμαυλίσαντες παρέπεισαν ὥστε τούς τε ὀρθῶς περὶ Ἐκκλησίας εἰπόντας ἀπολακτίσαι καὶ ἄλλα πολλὰ παρατράγῳδα καὶ ἥκιστα τῇ Ἑλληνικῇ εὐσεβείᾳ προσήκοντα πλημμελῆσαι. Καὶ οὕτω κατελείφθη πάλιν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος δούλη τῆς πολιτείας. Λυπηρὸν δὲ ὅτι ὁ ἀοίδιμος συγγραφεὺς οὐ προήγαγεν εἰς πέρας καὶ τὴν ἀνασκευὴν τοῦ Ἀντιτόμου, τοῦ τοσούτων κακῶν αἰτίου γενομένου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ὅμως ἐξ ὅσων ἔγραψεν ἐν τῷ παραρτήματι πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ πρώτου τμήματος τῆς Φαρμακιδείου ταύτης συγγραφῆς, συνάγαγοι ἄν τις ἐπιεικῶς ὁποῖα καὶ ἅπερ ἐφεξῆς ἔμελλεν ἐπαφήσειν βέλη κατὰ τῶν ἀσεβημάτων τοῦ ἱερομονάχου Φαρμακίδου, ὅστις ἀσυστόλως ἐχάλκευσε σοφίσματα καὶ ψεύδη πρὸς παρακάλυψιν καὶ ἐμπαιγμὸν τῆς ἀληθείας. Εἴθε δὲ καὶ ὅσα ἔγραψεν ὁ ἀοίδιμος συντελέσειε πρὸς φωτισμὸν τοῦ Πανελληνίου, ἵνα μὴ παρασύρηται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τῶν τοιούτων σοφιστειῶν, ἅς περ καὶ οἱ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατήγοροι ἐπαναλαμβάνουσι πρὸς χλευασμὸν καὶ καταγρο-

---

(α) Βλ. Ἐπίσημ. Ἐφημερ. τῆς Ἐθνοσυνελ. Τ. Ε. σελ. 303. 349.

(β) Βλ. Μ. Γ. Σχινᾶ Ἐπιστασίαι καὶ ἀνακεφαλ. σελ. 19. 67.

φὴν τῆς Μεγάλ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας! Τοιαύτην πανδώραν κακῶν ὁ ἱερομόναχος ἐκεῖνος ἐδωροφόρησεν εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν, ὑφ' οὗ ὡς ἐν πρυτανείῳ μέχρι τελευτῆς ἀμετανόητος (α) ἐτρέφετο!

Δευτέραν πραγματείαν ἐξεδώκαμεν τὰς Σημειώσεις εἰς τὸ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Γαλλικὸν Ὑπόμνημα, ὅπερ ἔγραψε τῷ 1837 Κωνσταντῖνος ὁ Σχινᾶς μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀρμανσπέργου καὶ τὴν ἔλευσιν τοῦ ἀξιολόγου καὶ φιλέλληνος Ῥουδάρτου, ἵν' ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τῶν εἰς τὰ Μοναστήρια γενομένων ἀνομημάτων, περὶ ὧν κατεβόων αὐτοῦ αἱ Ἐφημερίδες (Βλ. Τόμ. Β. σελ. 274) αὐτὸν αἰτιώμεναι ὡς ἄλλον νέον Λαχανοδράκοντα, καὶ συγχρόνως ἵνα παραστήσῃ τῷ ὁμοδόξῳ πρεσβευτῇ τὸ ἀντικανονικὸν τοῦ Μαυρέρου ἔργον, «ᾧ ἔπι πόλλ' ἐμόγησε» καὶ αὐτός, ὑπὸ τὴν δοκοῦσαν αὐτῷ καλὴν ἔποψιν, θηρεύων διὰ τούτων τὴν προστασίαν αὐτοῦ καὶ μεσιτείαν παρὰ τῷ Ῥουδάρτῳ, ἵν' ἀναβῇ πάλιν ἐπὶ τῆς Ὑπουργικῆς καθέδρας. Ἀλλ' ἡ στιβαρὰ ἐξέλεγξις τῶν σοφιστικῶς ἐν τῷ Ὑπομνήματι γεγραμμένων κατέστησε προσεκτικὸν τὸν νουνεχῆ καὶ λαμπρὸν ἐκεῖνον πρεσβευτήν, τὸν πολλαχῶς τὴν Ἑλλάδα ὠφελήσαντα, ἵνα μὴ παρασυρῇ ὑπὸ τῆς κακοπλάστου ταύτης ἀπολογίας, ἐν ᾗ ὁ δεινὸς Ὑπομνηματογράφος οὐ μόνον κατεστρέβλωσε καὶ περιέκοψε δολίως κανόνας τῶν θείων Συνόδων εἰς δικαίωσιν τῆς τολμηθείσης παρανομίας, ἀλλὰ καὶ πλάσματα παχυλὰ ἐκεραμούργησε μεγαλορρήμονῶν πρὸς συγκάλυψιν τῆς παντελοῦς παραλυσίας τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Καὶ οὕτως ἐναυάγησε τὸ τέχνασμα τοῦ φιλοκόμπου Κωνστ. Σχινᾶ.

Τρίτην προσεθήκαμεν τὴν Ἀπάντησιν πρὸς τὴν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Πατριαρχῶν αὐτοσχέδιον διατριβὴν Μισαὴλ τοῦ Ἀποστολίδου, ἣν ἀνωνύμως οὗτος τῷ 1843 ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ κ. Χ. Ν. Φιλαδελφέως ἐξέδωκεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐγχείρισιν τῆς Γνώμης τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν παρεπιδημούντων Ἀρχιερέων εἰς τὴν κατὰ τὴν γ'. Σεπτεμβρίου συγκροτηθεῖσαν ἐνταῦθα Συνέλευσιν, καὶ διένειμε τὸ φυλλάδιον πρὸς τοὺς πληρεξουσίους (Βλ. Τόμ. Β. σελ. 494). Ἐξανέστησε δὲ τὸν ἀμφοτεροδέξιον τοῦτον τῆς βαυκοπανουργίας κόθορνον ἡ Φαρμακίδειος σπεῖρα, ὅπως γράψῃ ταύτην τὴν πλήρη παραλογισμῶν διατριβὴν πρὸς διαστροφὴν τοῦ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἐν

(α) Βλ. Ἐπίτημ. Ἐφημερίδα τῆς Ἐθνοσυνελεύσ. Τόμ. Ε. σελ. 350.

Ἑλλάδι Ἐκκλησίας κινηθέντος ἐν τῇ Συνελεύσει ζητήματος, ὡς καὶ ἄλλοτε ἡ διαβόητος αὕτη συμμορία παρώτρυνε τὸν ἀοίδιμον διδάσκαλον Ν. Βάμβαν ἐκδοῦναι τὸ ἀνάξιον τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς αὐτοῦ περὶ νεοελληνικῆς Ἐκκλησίας φυλλάδιον ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἤκουσε παρὰ τῆς Συνόδου ὅσα ἤκουσε (Βλ. Τόμ. Β. σελ. 388). Ἀλλὰ μόλις ἐφάνη τὸ σκότιον τοῦ ἀρχιμανδρίτου Μισαὴλ διατριβίδιον, καὶ εὐθὺς ἐγένετο παρὰ τοῦ συγγραφέως ἡ ἁρμόζουσα Ἀπάντησις, ἐκδοθεῖσα τύποις Π. Κ. Παντελῆ, καὶ συνετέλεσεν οὐ μικρὸν πρὸς διαφώτισιν τῶν ἀμαθῶς καὶ σφεδλῶς παρηρμηνευμένων πραγμάτων. Ἔγραψε δὲ ταύτην εἰς φράσιν μὴ τετορνευμένην χάριν τῶν ἀντιπροσώπων, μὴ ὄντων τῶν πλείστων ἐντριβῶν περὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν (α).

Τελευταῖον ἐδημοσιεύσαμεν κατὰ πρῶτον τὸν τὰ καθήκοντα τοῖς ἱερεῦσι θεσπίζοντα Τόμον, ὃν εἰκοσαέτης ἔγραψεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξιν Ἰωαννικίου, τοῦ ζηλωτοῦ καὶ περιφανοῦς ἐκείνου ποιμενάρχου τῆς Ἐλασσῶνος, εἰς Τσαριτσάνην (βλ. σελ. 553). Τὰ τότε γεγραμμένα πρὸς κλῆρον πόλεως ἐμπορικῆς (β) ἁπλοϊκὸν καὶ ἐργατικόν, ἀποζῶντα μᾶλλον ἐκ τοῦ ἐπιτηδεύματος τέχνης τινὸς οὐχὶ τῶν βαναύσων ἢ ἐκ τοῦ γάλακτος τοῦ κατίσχνου ὑπὸ τῆς δουλείας ποιμνίου, ταῦτα καὶ σήμερον ἴσως οὐκ εἰσιν ἄχρηστα πρὸς πάντα κληρικόν, καὶ τοῦτον μὴ τυχόντα παιδείας συστηματικῆς. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐν τῷδε τῷ τόμῳ περιειλημμένα.

Ἐπισφραγίζομεν δὲ τὸν παρόντα σύντομον πρόλογον διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἔγραψεν ἡμῖν τῆς Ὀρθοδοξίας ὁ στῦλος καὶ τῆς Μ. Ἐκκλησίας τὸ σέμνωμα, ὁ περιφανὴς Γρηγόριος ὁ Γ'. ὁ πρῴην Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης, τὸ κῦρος τῶν λελεγμένων παρὰ τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ συγγράμματος παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐμφαίνων. Ἄλλων δὲ Πατριαρχῶν καὶ λογίων ἀνδρῶν ἐπιστολὰς ἐκρίναμεν περιττὰς παραθέσθαι, ὅπως μὴ ἐξογκώσωμεν τὸ βιβλίον.

† Ἐξοχώτατε ἐν ἰατροφιλοσόφοις καὶ ἐλλόγιμε Κύριε Σοφόκλεις Κ.

(α) Βλ. Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσ. σελ. 122, 124, 127. Ἐν Ἀθήναις, 1844.

(β) Περὶ τῆς εὐθηνίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ δραστηρίου πνεύματος τῶν κατοίκων τῆς Τσαριτσάνης ἱκανὰ μὲν ἔγραψεν ὁ σορὸς Γαλάτης Heuzey (Le mont Olympe etc. pag. 19. Paris, 1860). Εἰρήκασι δέ τινα καὶ τῶν ἡμετέρων ὅ τε Λεονάρδος (Νεωτ. τῆς Θεσσαλ. χωρογραφία. Πέστη, 1836) καὶ Μάγνης (Περιήγησις ἢ τοπογρ. τῆς Θεσσαλίας σελ. 14. Ἐν Ἀθήναις, 1860).

Οἰκονόμε, ἡμέτερε κατὰ πνεῦμα υἱὲ λίαν ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε, τὴν περισπούδαστον ἡμῖν αὐτῆς Ἐξοχότητα πόθῳ πατρικῷ κατασπαζόμενοι, ψυχῆς ἐκ μέσης εὐχόμεθα.

Περὶ μέσον μὲν θέρος ἐνεχειρίσθη ἡμῖν περιπόθητον γράμμα τῆς φιλτάτης ἡμῖν αὐτῆς Ἐξοχότητος, καὶ σὺν αὐτῷ τῶν τοῦ μάκαρος καὶ ἀειμνήστου Πατρὸς αὐτῆς, τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐν τοῖς σοφοῖς καὶ πιστοῖς οἰκονόμοις τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὁ Β'. τόμος, τὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι θεοσώστου Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ ᾳωκά ἔτους ἕως τῆς κανονικῶς ἀνακηρυχθείσης ἀνεξαρτησίας αὐτῆς ἀνιστορῶν γεγονότα· ἡ δὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐνσκήψασα βαρεῖα καὶ βροτολοιγὸς τῆς χολέρας νόσος εἰς ἅπασαν τὴν μεγαλόπολιν ταύτην καὶ τὴν περίχωρον, οὐδὲ ἡμῶν φεισαμένη, ἀλλ' ἐγγύθεν φιλτάτων ἀνεψιοῦ τε καὶ ἀνεψιᾶς ἀποστερήσασα, ἵνα δὴ καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ μέρει τοῖς τὰ χαλεπώτερα πεπονθόσι βαρυπενθεστέρᾳ φρενὶ καὶ καρδίᾳ συμπάσχοιμεν, αὐτὴ ἡ θεήλατος μάστιξ τήν τε τῆς πολυτίμου βίβλου ὀνησιφόρον ἀνάγνωσιν εἰς μῆκος ἐξέτεινε, καὶ τὴν προσήκουσαν τῷ προσενεγκόντι ἀπάντησιν πέρα τῆς ἡμῶν προθυμίας καὶ βουλήσεως ἀνεβάλετο.

Περὶ μὲν οὖν ἐκείνου τοῦ διμήνου παγκλαύστου θέρους, οὗ τῷ θείῳ ἔλέει ἠλευθερώθημεν, εὐλογητὸς ὁ ἐλεήμων Θεός, ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐν μέτρῳ οἰκονομῶν τὴν παιδείαν αὐτοῦ καὶ τὸν ἔλεον· ὑπὲρ δὲ τῆς νέας ταυτησὶ τιμαλφοῦς ὑμετέρας δωρεᾶς χάριτας, ὡς εἰκός, ὁμολογοῦμεν εἰλικρινεῖς τῇ αὐτῆς Ἐξοχότητι, ἥτις φιλαγάθως γέγηθε μὲν ἡμῖν γηθομένοις ἀναμιμνήσκουσα διά τε βιβλίων καὶ διὰ γραμμάτων τὴν ἀείζωον εἰκόνα Ἀνδρὸς ἀριστοπόνου καὶ μεγαλονόου καὶ τύπου ἀληθινοῦ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἱερέων καὶ γνησίου φίλου ἡμῶν χρηματίσαντος· δίδωσι δὲ πάλιν αὖθις ἐμφορηθῆναι σοφίας ἐνθέου, ἀπὸ φρενὸς θεόφρονος καὶ σπουδαίας ἐκπροϊούσης, καὶ λόγων εὕροιαν ἐμμελῆ τε καὶ σαφῆ προχεούσης, εὐσεβείᾳ τε λαμπρᾷ καὶ φιλολόγου ἐπιστήμης ἀδρότητι, καὶ τῇ ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας ἀκραιφνεῖ κομώσης ἀριπρεπείᾳ, ἐφ' ᾧ δηλονότι (καθαπερεῦν εἴωθεν) ἀπὸ πάντων ἡμῖν ἄρτιος καὶ ἀγλαΐᾳ πολλῇ μαρμαίρων περιτεχνουργοῖτο ὁ τῶν συγγραφικῶν ἀρετῶν Οἰκονόμειος ἀνδριάς.

Καὶ καθ' ἑαυτὰ γὰρ τὰ ἱστορούμενα, κομιδῇ πικρὰ καὶ ἀλγεινὰ καὶ ἀτεχνῶς τραγικὰ ὄντα τὴν φύσιν, ἱερῶν, φαμέν, θεσμῶν καὶ κανόνων καταπάτησις ἀνίερος, καὶ αὐθαίρετος ἀνεξαρτησία Ἐκκλησίας ἀντικανονική, διοικητικῆς τε Συνόδου σύστασις ἔκνομος πρὸς τὸ εὐμαρέστερον

δουλεύειν ξενικοῖς συμφέρουσι, καὶ θείων μυστηρίων πάντολμος κολόβωσις καὶ βεβήλωσις, καὶ τῶν εὐαγῶν μονῶν μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἀχράντων κειμηλίων ἱερόσυλος διαρπαγὴ καὶ κατάλυσις, ναὶ μὴν καὶ τῶν ἀρχαίων καὶ σεβασμίων τῆς Ἐκκλησίας μελῳδιῶν νεοχμὸς ἐκφράγκωσις, καὶ τέρας στυγητὸν τοῦ μυσαροῦ καὶ ἀντιθέου Θεοσεβισμοῦ, καὶ τὸ λοιπὸν δυσώνυμον στῖφος τῶν ἐκφύλων ἀνεμιῶν, ὑφ' ὧν ἡ νεοσύστατος Ἑλληνικὴ πολιτεία, ὡς ὑπὸ νόσων ἐπιδημικῶν ἢ ἀπηνῶν λῃστῶν, ἀκλεῶς ἐπιέζετο· καί τοι, φαμέν, κακέμφατα ταῦτα, καὶ τὰ πολλὰ οὐδὲ τῇ ἀκοῇ ἀνεκτά, μήτοι γε τῇ ὄψει, ἀλλὰ διὰ τῆς πεπνυμένης γραφίδος τοῦ συγγραφέως, ὃν ὅλον ζῆλος ἔνθεος, ζῆλος φιλομήτωρ κατέχει καὶ φλέγει, οὕτω ζωηρὰ καὶ ὥσπερ ὁρατὰ καθέστηκε τοῖς ἀναγινώσκουσιν, ὥστε θεατὰς εἶναι δοκοῦντας συνοδύρεσθαι μὲν καὶ συνθεοκλυτεῖν τοῖς ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς Ἐκκλησίας ἔκδικον τὸν Θεὸν ἐπιβοῶσι, συγκλαίειν δὲ τοῖς βίᾳ τυραννικῇ ἀποσπωμένοις ἀπὸ ἀρχαίων καὶ φίλων τῆς σωτηρίας ἀσύλων ποιμέσι καὶ μονασταῖς καὶ μοναζούσαις, ἐρυθριᾷν δ' ὑπ' ἐντροπῆς ἔναντι κληρικῶν μισθάρνων ἢ ἐξηπατημένων ἐκτραχηλιζόντων τὰ πάτρια, δόξαν δὲ ποιουμένων ἰδίαν τὴν τοῦ θυσιαστηρίου οἰκτρὰν ἐκλαΐκισιν καὶ ταπείνωσιν, καὶ μᾶλλον ἄρχουσιν ἐπιγείοις ἀρέσαι φιλοτιμουμένων ἢ τῷ οὐρανόθεν στρατολογήσαντι, συναγανακτεῖν δὲ καὶ ἀδημονεῖν ἐπὶ τῇ τηλικαύτῃ πωρώσει καὶ ὑποκρίσει τοῦ ἀσεβοῦς καὶ σοροδαίμονος Θεοσεβισμοῦ. Οὕτως ἄρ' Οἰκονόμον ἐχρῆν γενέσθαι τὸν τὴν κάθαρσιν (ἥν φασι τεχνογράφων παῖδες) τῶν τοιούτων παθημάτων τελέσοντα, καὶ τὴν μὲν παράβασιν στηλιτεύσοντα, τοὺς δ' εὐσεβεῖς Πανέλληνας ἱκανῶς συνετίσοντα, ὥστε μηδαμῶς μεταίρειν ὅρους αἰωνίους καὶ πατροθέτους ἐφ' ὕβρει καὶ λυμάνσει τῆς θεοκοσμήτου Ἐκκλησίας. Τοιοῦτόν ἐστιν ἡ πολύπειρος καὶ συνετὴ τοῦ βίου διδάσκαλος ἱστορία· ὅταν λαμπρῶν ἔργων ἀπορῇ, ἐκ τῶν χειρόνων τὴν ἀφήγησιν ἐκπορίζεται, ἵνα τοὺς μὲν ἱσταμένους βεβαιώσῃ, τοὺς δὲ σαλευομένους στηρίξῃ φόβῳ τοῦ μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐξολισθεῖν παραπτώμασι.

Τοιγαροῦν ἐξ αὐτῆς πείρας πεποίθησιν ἔχομεν, ὅτι ὁ ἐν τοῖς δεινοῖς δεινὸς καὶ διδακτικώτατος καὶ μελίγηρυς Συγγραφεὺς πολλῷ τῷ μέτρῳ ἔσται θαυμασιώτερος, ἐπειδὰν ἐκεῖσε κατέλθῃ, ἔνθα ἡ ἐν ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι καλλίνικος Ἐκκλησία, Θεοῦ ἀφάτῳ φιλανθρωπίᾳ καὶ πανσόφῳ εὐμηχανίᾳ τοῦ δρασσομένου σοφοὺς ἐν οἷς πανουργεύονται, ἀπὸ σαπρῶν σπερμάτων στάχυν ἀγαθὸν κανονικῆς εὐκοσμίας καὶ νομιμότητος ἐκκαρπίζε-

ται· ὁ γὰρ πολυέλεος Κύριος τέως συγχωρῶν τὰ σκάνδαλα γίγνεσθαι ἄχρι τοῦ φανερωθῆναι τοὺς δοκίμους, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἐᾷ πειρασθῆναι τοὺς ἐκλεκτοὺς ὑπὲρ δύναμιν, ἀλλὰ ταχὺ θερμοὺς τῆς εὐσεβείας ἐγείρων ἐργάτας καὶ γενναίους ἀθλητάς, καταῤῥάσει ἄνομον κενοφωνίαν, καὶ ὑπερηφάνων ὕβριν, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος πανοτιοῦν ἀνόσιον ὕψωμα. Ἐν γοῦν τῷ ἱερῷ χορῷ τῶν γενναίων τοῦ Χριστοῦ στρατιωτῶν γενόμενος καὶ ὁ ὑμέτερος ἀοίδιμος καὶ ζηλωτὸς Πατήρ, ὡς ἄλλος Ἠλιοὺ ὁ Θεσβίτης, ἕως θανάτου ζηλώσας Κυρίῳ παντοκράτορι, καὶ ἐζωσμένος τὴν τοῦ πνεύματος μάχαιραν, «ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ», τὴν μὲν ἐθελόθρησκον τερθρείαν ἀνθρώπων ψευδαδέλφων καὶ προβατοσχήμων ἀπελέγξας ἐφίμωσε, τὸ δὲ τῆς ὀρθοδοξίας λάβαρον ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει ἀκηλίδωτον καὶ νικηφόρον, τὸ ἐφ' ἑαυτόν, ἀπέδειξε. Καὶ γὰρ ἔσχε μὲν ἡ τοῦ Χριστοῦ καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν ἐκείνῳ τῷ μακαρίῳ τὸν εὐγνώμονα αὐτῆς υἱόν, καὶ τὸν ἀτρόμητον καὶ στερέμνιον φύλακα. Ἔσχε δὲ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς φιλολογία, ἡ ἱερὰ καὶ ἡ θύραθεν, τὸν σοφὸν καὶ κλεινὸν αὐτῆς συγγραφέα. Οὐκοῦν ἐκείνη μὲν ἡ μακαρία καὶ εὐσεβεστάτη ψυχὴ ἀπολαυέτω ἐν τοῖς οὐρανοῖς τοῦ στεφάνου τῶν θεοφιλῶν αὐτῆς ἱδρώτων καὶ μόχθων, ὃν ὁ δίκαιος βραβευτὴς ἡτοίμασε πᾶσι τοῖς θερμῶς αὐτὸν ἠγαπηκόσι, καὶ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ νομίμως ἀθλήσασι· τὴν δ' ὑμετέραν πατρῴζουσαν φιλόθεον υἱότητα ἐνισχύοι καὶ τοῦ λοιποῦ ὁ ἰσχυρὸς Θεός, καὶ κατευοδοῖ ἐν πάσῃ εὐσεβεῖ ἐπιχειρήσει, πάντα μὲν τὰ ἀντεπεγειρόμενα τῆς ἀπειροκαλίας καὶ φαυλότητος κύματα καταστορεννύς, τὰ δὲ τελεώτερα καὶ καταθύμια αὐτῇ χαριζόμενος, ὅσα τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον ψυχοσωτηρίως θεραπεύοντα, εἰς δόξαν φέρει τοῦ παναγίου ὀνόματος αὐτοῦ· οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς φιλτάτης ἡμῖν αὐτῆς Ἐξοχότητος. Ἀωξέ. Νοεμβρ. ά.

Τῆς περισπουδάστου ἡμῖν αὐτῆς Ἐξοχότητος
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης καὶ ὅλως πρόθυμος
† Ὁ πρώην Κωνσταντινουπόλεως ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔγραφεν ὁ ζηλωτὴς Πατριάρχης· ἡμεῖς δὲ καταπαύοντες τὸν λόγον ἐξαιτούμεθα ἐπιεικῆ τὴν κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν περί τε τῶν ἐνιαχοῦ ὑποβληθεισῶν σημειώσεων τοῦ ἐκδότου καὶ περὶ τῆς ἀστόχου ἴσως ἀναπληρώσεως ὧν ὁ ἀοίδιμος συγγραφεὺς κατέλιπε κενῶν, προσηκόντως παραδεδηλωμένης κατὰ χώραν, καὶ συγγνώμην ἐπὶ τοῖς ἀβλεψίᾳ ἢ ἄλλως πεπλημμεληκότοις.

Ἔγραφον Ἀθήνησι τῇ 3 Δεκεμβρ. 1866.

Τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησιαστικῶν συμβεβηκότων τῶν εἰς τρία

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἐπιστασίαι τινὲς εἰς ὅσα ὅ,τε Μαύρερος (εἷς τῶν τριῶν τῆς Ἀντιβασιλείας μελῶν) καὶ ἄλλοι τινὲς ἐξέδωκαν περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καὶ πότε, καὶ παρὰ τίνων τὸ πρῶτον διεκηρύχθη.

§. α. Πόσαι καὶ τίνες ἦσαν πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ ἐπισκοπαὶ καθ' ὅλην τὴν νῦν ἐπικράτειαν τῆς Ἑλλάδος, κατεγράψαμεν ἐν τῷ προοιμίῳ (α). Πῶς δὲ καὶ δι' ὅλης τῆς ἐπαναστάσεως ἐκυβερνῶντο μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ μακαρίτου Κυβερνήτου, καὶ ἔκτοτε πάλιν μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς Ἀντιβασιλείας, ἐπραγματεύθημεν ἐν τοῖς προτερεύουσι κεφαλαίοις τοῦ πρώτου Τμήματος, ἐπάγοντες καὶ τὰς ἀποδείξεις· ἐκ δὲ τούτου ἡλίου τρανώτερον καταφαίνεται ὅτι μήτε ὁ κλῆρος, μήτε ὁ λαός, μήτε κἂν μία ἐκ τῶν προσωρινῶν διοικήσεων τῆς Ἑλλάδος μήτ' ἐφρόνησε μήτε διεκήρυξε πώποτε τὸν ἀπὸ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας αὐθαίρετον καὶ βίαιον χωρισμόν. Ἄπαγε! τοιαύτη κηλὶς οὐδέποτ' ἐμόλυνε τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνιζομένων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τὰ στήθη καὶ τὴν προαίρεσιν. Πρώτη καὶ μόνη ἡ ὑψηλὴ Ἀντιβασιλεία ἐπεχείρησε, μηδὲν αὐτῇ προσῆκον, καὶ διέταξεν αὐτεξουσίως καὶ διεκήρυξε τὸν τοιοῦτον χωρισμόν, ἐπονομάσασα τοῦτον Ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

§. β. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις ἡ φιλαυτία καὶ τὰς μεγίστας παρανομίας ἀγωνίζεται δικαιοῦν, καὶ τοῦ πεπτωκότος Πρωτοπλάστου οἱ ἀπόγονοι ζητοῦσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, εὑρέθησαν ἄνθρωποι (καὶ οὗτοι τῶν ἐπισήμων), οἵτινες δικαιολογοῦσι τὴν πρᾶξιν τῆς οὕτω γεγενημένης ἀνεξαρτησίας τῆς

(α) Βλ. τοῦ προηγηθέντος Β'. Τόμου σελ. 4.

Ἐκκλησίας, ὡς δῆθεν ὑπαρχούσης πραγματικῶς παρὰ τοῖς ἀγωνιζομένοις Ἕλλησι καὶ προϋφεστώσης, καὶ πρὶν ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς διακηρυχθῇ. Καὶ ὅτι μὲν πᾶσα παρανομίας παράτολμος δικαιολογία, καὶ πᾶσα δὲ ψευδὴς ἀπολογία γίνεται προσθήκη τῆς ἐνοχῆς εἰς βαρυτέραν τοῦ πταίσματος κατάκρισιν, ὑπάρχει πρᾶγμα φανερόν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐξετάσωμεν κατὰ μέρος, ἐπικρίνοντες οὓς ἐπιφέρουσι λόγους οἱ δικαιολογοῦντες τὴν διακήρυξιν τῆς τοιαύτης Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας.

§. γ. Πρῶτος αὐτὸς ὁ Μαύρερος, ὁ γενόμενος εἷς τῶν τριῶν τῆς ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας μελῶν, ἐξέδωκε Γερμανιστὶ τρίτομον συγγραφήν, ἐπιγεγραμμένην· «Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀναφορικῶς ὡς πρὸς τὴν δημοσίαν, ἐκκλησιαστικήν τε καὶ δικαστικὴν, κατάστασιν αὐτοῦ (α). Ἐν δὲ ταύτῃ περὶ πολλῶν καὶ ἄλλων αὐτοῦ πράξεων τὸν λόγον ποιούμενος (αἵτινες οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς), ἐκτίθησι κεφαλαιωδῶς καὶ ὅσα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας κατώρθωσεν ἔργα κοινωφελῆ. Καὶ ἄλλος τις ἀνώνυμος (ἕλλην, ὡς φαίνεται, τὸ γένος) ἐν ὑπομνήματι χειρογράφῳ, γαλλιστὶ συγγεγραμμένῳ, δικαιολογεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας συμφωνότατα πρὸς τὸν Μαύρερον (πλὴν ὅτι πλατύτερον αὐτὸς ἐκφράζει τὰ κατ' ἐπιτομὴν παρὰ τῷ Μαυρέρῳ καὶ λακωνικώτερον εἰρημένα). Φαίνεται δὲ καὶ αὐτὸς περὶ ταύτην τὴν θεωρίαν ὠφελήσαστε καὶ ὠφεληθεὶς ἐκ τῶν ἀπὸ στόματος πρὸς αὐτὸν τὸν Μαύρερον συνουσιῶν, καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνος μετὰ τῶν συναρχόντων ἀντεβασίλευεν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Ταύτας λοιπὸν τὰς δικαιολογίας ἀνακρίνομεν ἡμεῖς ἐν ταῖς ἐφεξῆς ἐπιστάσεσιν.

§. δ. «Ὑπῆρχε (λέγει Μαύρερος), ὑπῆρχεν ἤδη πραγματικῶς ἀπ' ἀρχῆς ἔτι τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία παντάπασιν ἐλευθέρα οὐ μόνον ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς Πύλης, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐκείνης ἐστὶ πλάσμα καὶ δημιούργημα (creatur). Καὶ τοιοῦτος ὤφειλεν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, εἴπερ ἔμελλε συντηρεῖν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κεφαλήν»! Καὶ εὐθὺς ἐπάγει τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος τοιαύτης τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας. «Οὐδένα (λέγει) παρὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συν-

---

(α) Das Griechische Volk in œffentlicher, kirchlicher und privatrechtlicher Beziehung etc. von Georg Ludw. von Maurer. 3 Bde. Heildelberg, 1836.

ὁδου προβεβλημένον ἐπίσκοπον ἐδέχοντο πλέον εἰς τὴν ἀπὸ Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας ἐλευθέραν γῆν. Οὐδὲν εἶδος εἰσφορᾶς, οὔτε φόρος κεφαλαιακός, οὔτε τόκοι ἐτήσιοι, οὐτ' αὐτὰς ἂν εἴπῃς τὰς πρὸς τὰ μεγάλα σχολεῖα πεμπομένας προσφορὰς (α), οὐδὲν πλέον τῶν τοιούτων ἐστέλλετο παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μοναστηρίων εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Ἐκκλησίαν. Οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου πλέον ἐμνημόνευον ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις· ἀλλ'ἀντὶ τοῦ μέχρι τότε κρατοῦντος τύπου εἰσήγαγον ἄλλον, (ὅστις καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις τοῖς τρισὶ Πατριαρχικοῖς θρόνοις καὶ κατὰ τὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας ὑπάρχει συνήθης), τὸν ἐφεξῆς· «Μνήσθητι Κύριε τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκείνης». Ταῦτα πρῶτον ὁ Μαύρερος (β)· Συνυποκρέκει δὲ καὶ ὁ τοῦ γαλλικοῦ ὑπομνήματος συγγραφεὺς βεβαιῶν καὶ αὐτὸς, καὶ (καθὸ Ἕλλην) μετὰ πλείονος παρὰ τὸν ἀλλόφυλον Μαύρερον ἀκριβείας διασαφῶν, πῶς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου παρευθὺς οἱ Ἕλληνες διεκήρυξαν, ὅτι δὲν γνωρίζουσι πλέον τὴν ὑπεροχὴν (Suprématie) τοῦ θρόνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ, καθὸ τοῦ Πατριάρχου ἐκλεγομένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου! διὸ καὶ μηδὲ τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐμνημόνευον ἐπ' Ἐκκλησίας οἱ ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ, «πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων.»

§. ε. Ἀλλ' ὅσα μὲν περὶ τοῦ Πατριάρχου πικρῶς ἔγραψεν ὁ Μαύρερος (δημιούργημα τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, καὶ τοῦτο φιλόζωον καὶ φιλόψυχον αὐτὸν ὀνομάσας), ἐσφάλη μεγάλως ὑπὸ ψευδῶν εἰσηγητῶν βουκολη θείς. Ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες ἀκριβῶς ἐπίστανται, καὶ αὐτοὶ

(α) Εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν (τὴν καὶ Παγγενῆ ἐπικληθεῖσαν) συνεισέφερον ἐνίοτε μικράς τινας κατ' ἔτος ἐπιδόσεις αἱ ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον διατελοῦσαι μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπαί· καὶ ταύτας φαίνεται νοῶν ὁ Μαύρερος συνεισφορὰς εἰς τὰ μεγάλα σχολεῖα. Τόκους δὲ λέγει τοὺς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰς τὸ Κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας πεμπομένους ἕνεκα τῶν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας διανενεμημένων αὐλικῶν χρεῶν τοῦ Κοινοῦ. Φόρους δὲ κεφαλαιακοὺς ποίους ἄρα λέγει; Ἴσως ἐννοεῖ τὰ τουρκικὰ χαράτσια, νομίζων ὅτι καὶ ταῦτα ἐφορολόγει θησαυρίζων εἰς τὸ ἴδιον ταμεῖον ὁ Πατριάρχης!

(β) Maurer 1. Bd. pag. 469. Τὸν δὲ τύπον τοῦ μνημοσύνου, συγχωρητέος ὁ διαμαρτυρητὴς Μαύρερος, εἰ μήτ' ἐγνώριζεν ὀρθῶς, μήτ' ἐφρόντισε μαθεῖν, ἐν ᾧ τοῦτον ἔμελλε μάλιστα μνημονεύειν ἱστορικῶς. Τὸ Μαυρέρου σφάλμα διώρθωσεν ὁ φίλος τοῦ Ὑπομνήματος συγγραφεύς, ὡς φαίνεται εὐθὺς ἐκ τῆς ἀνωτέρω συνεχείας τοῦ λόγου.

δὲ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας οἱ δριμύτατοι πολέμιοι συνομολογοῦσιν, ὅτι τὸν κατὰ καιροὺς προβαλλόμενον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην οὐχ' ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐκλέγει, ἀλλ' αὐτή, κατὰ τοὺς θείους κανόνας, ἡ Ἐκκλησία· γενομένην δὲ ἤδη τὴν αὐτοῦ ἐκλογὴν μόνον πολιτικῶς ὁ βασιλεύων Σουλτάνος ἐπικυροῖ, ἐκδίδων τὴν συνειθισμένην ἄδειαν διὰ χωριστοῦ διατάγματος· ὥστε καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἐκλεγόμενος Πατριάρχης ὑπάρχει νομιμώτατος καὶ κανονικὸς οὐδὲν ἧττον παρὰ τοὺς ἁγίους Μητροφάνας καὶ Ἀλεξάνδρους καὶ Γρηγορίους καὶ Νεκταρίους καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχαίους ὀρθοδόξους Πατριάρχας τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὓς ἐκλεγομένους κἀκείνους ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπεκύρου παρομοίως ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τῶν τότε εὐσεβεστάστων Αὐτοκρατόρων. Εἰ δὲ ἑτερόθρησκος ὁ νῦν κυρίαρχος τοῦ κράτους, οὐδὲν ἐκ τούτου δεινόν. Οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ κανονικὴν τῶν ἐπισκόπων ἐκλογὴν ἡ ἐγκόσμιος ἐξουσία (ὁποιονδήποτ' ἂν αὕτη πρεσβεύῃ τὸ θρήσκευμα). Εἰς αὐτὴν ἡ πάσαις ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις πολιτικῶς ὑποτασσομένη Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία (καθὼς ὁ θεῖος ἐκέλευσε νόμος) (α) γνωστοποιεῖ τὸν ἐκλεγέντα πνευματικὸν αὐτῆς πρόεδρον καὶ ποιμενάρχην, ἵνα πολιτικῶς διακηρυχθεὶς πρὸς πάσας τὰς τοῦ κράτους ἀρχάς, ἀπολαύῃ παρὰ πάντων τῆς προσηκούσης τιμῆς καὶ τῆς ἀνὰ τὴν ἐπικράτειαν ἐκείνην ἐλευθέρας ἐνεργείας τῶν ἱερῶν καθηκόντων τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος, θεωρούμενος ὡς πατὴρ καὶ πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς αὐτῆς ἐξουσίας. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν, καὶ μόνον διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σουλτάνος δίδωσι διάταγμα πρὸς τὸν ἤδη ἐκλελεγμένον οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ἐπιγινώσκων τὴν ἐκλογήν. Τὸ δὲ τοιοῦτο διάταγμα τοῦ Μωαμεθανοῦ Μονάρχου οὐδὲν οὐδόλως διαφέρει τῆς ἀντιγραφῆς (ἤτοι διαταγῆς) τοῦ ἐθνικοῦ Καίσαρος Γαλλιήνου, ἣν ἐκεῖνος ἔγραψε πρὸς τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν ἁγίους Ἐπισκόπους, «ὥστε μηδένα (τῶν εἰδωλοθρήσκων) ἐπὶ τῶν τόπων τῶν θρησκευσίμων αὐτοῖς ἐνοχλεῖν, ἀλλ' ἐπὶ ἐλευθερίας τὰ ἐξ ἔθους ἐπιτελεῖν» (β). Μὴ γὰρ παρεβλάβη τῶν ἀποστολικῶν ἐκείνων ἐπισκόπων ἡ κανονικὴ ἀξία καὶ ἁγιότης ἐκ τοῦ διατάγματος τοῦ εἰδωλοθρήσκου Καίσαρος; ἢ μήπως πάλιν τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καὶ τοῦ θείου Μελετίου καὶ

(α) Ῥωμ. ιγ. 1. Α. Πέτρ. β. 13.

(β) Εὐσέβ. Ἐκκλησ. ἱστορ. Ζ. ιγ.

τῶν ἄλλων τῶν αὐτοῖς ὁμοίων ἐπισκόπων ἡ νόμιμος ἱερότης ἐβεβηλώθη παρ' ἐκείνου τοῦ διατάγματος, δι' οὗ περ κἀκεῖνος ὁ μισόχριστος Ἰουλιανὸς προσέταξεν αὐτοὺς ἐκ τῆς ἐξορίας εἰς τὰς οἰκείας ἐπανελθεῖν Ἐκκλησίας (α); Οὕτως οὐδ' εἰς τὸν κανονικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην οὐδεὶς προστρίβεται μῶμος ἐκ τοῦ εὐμενεστάτου Σουλτανικοῦ διατάγματος· ἐν ᾧ καὶ τιμητικῶς αὐτὸν ἀναφέρει, καὶ ἐθνάρχην τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων πολιτικῶς αὐτὸν ὀνομάζει. Καὶ τὸ πρῶτον τοῦ πρώτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β'. διάταγμα ἢ φιρμάνιον, δι' οὗ διεκήρυξε τὴν κανονικὴν τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριάρχου Γενναδίου ἐκλογήν, καὶ συνήργησε (θείᾳ νεύσει) εἰς ἀνάκλησιν τῶν διεσκορπισμένων ὀρθοδόξων λαῶν καὶ συνάθροισιν καὶ ἀνέγερσιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (εἰς ταύτης δὲ τοὺς κόλπους ἀνεζωώθησαν πάλιν καὶ ἀνωρθώθησαν συνελθοῦσαι καὶ αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι, ἄλλαι ἀλλαχοῦ, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὑπὸ διαφόρων ἐθνῶν κατεστραμμένην Ἑλλάδα)· ἐκεῖνο λέγομεν τοῦ πρώτου πορθητοῦ Σουλτάνου τὸ διάταγμα (β), οὐδὲν διέφερε τοῦ διατάγματος τοῦ Κύρου καὶ τῶν ἄλλων Βασιλέων τῆς Περσίας, οἵτινες, καί τοι τύραννοι τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καταστάντες, ἀνήγειρον ὅμως καὶ ἐστήριζον τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν τοῦ Θεοῦ, μηδόλως ἐξ αὐτῶν χραινομένης τῆς νομικῆς ἱερατείας. Σημείωσαι πρὸς τούτοις ὅτι οὐ μόνον πρὸς τὸν Οἰκουμενικόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς Πατριάρχας, καὶ πρὸς ἕκαστον δὲ τῶν κατὰ καιροὺς χειροτονουμένων ἀρχιερέων καταπέμπονται τοιαῦτα πολιτικῆς ἐπικυρώσεως διατάγματα παρὰ τοῦ Σουλτάνου. Καὶ τῶν ἄλλων δὲ τῶν κατὰ τὴν τουρκικὴν Ἐπικράτειαν ἑτεροδόξων (οἷον Ἀρμενίων καὶ Δυτικῶν) ἀρχιερέων τὴν ἐκλογὴν ἐπικυροῖ ἡ τουρκικὴ ἐξουσία διὰ παρομοίου διατάγματος. Ὥστε κακοήθως καὶ συκοφαντικῶς ὁ Μαύρερος ὠνόμασε τὸν Οἰκουμενικὸν δημιούργημα τῆς Ὑψηλῆς Πύλης διὰ τὴν τοιαύτην ἐπικύρωσιν· πλὴν εἰ μή που διὰ τοῦτο κἀκείνους ἅπαντας τοὺς τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀρχιερεῖς τοιαῦτα πλαστουργήματα καλέσει τὸ καλὸν καὶ γενναῖον τῆς ἀναμορφωτρίας θρησκείας ἄγαλμα! Καὶ ὅμως ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ πάλιν τὸν ἔλεγχον ἐξέφερεν, ἱστορήσας ὅτι τοὺς ἐν Σύρᾳ, Τήνῳ καὶ Θήρᾳ καὶ Χίῳ Δυτικοὺς ἐπισκόπους, ἐκλεγέντας ἤδη

(α) Θεοδώρητ. Ἐκκλησ. ἱστορ. Γ. 6.

(β) Βλ. Φραντσῆ Χρονικ. Γ, ια. σελ. 68.

καὶ δεξαμένους τὴν ἀξίαν, ἐπικυροῖ ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία δι' οὗ δίδωσιν αὐτοῖς βερατίου (α). Ἐπέπληξε δ' ἂν πάντως τὸν σοφὸν ἄνδρα φιλικῶς καὶ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ συμπολίτης Θήρσιος, ὅτι μηδ' αὐτῷ γοῦν ἠθέλησε πιςεῦσαι, τρανῶς ἀνακηρύξαντι τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου γινομένην μὲν ὑπὸ τῆς Συνόδου καὶ τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως (ὡς ὀνομάζει τὴν ἐκ τῆς Συνόδου καὶ τῶν προκρίτων ἀρχόντων καὶ τῶν μεγαλεμπόρων καὶ τῶν πρωτοσυντέχνων συγκροτουμένην συνέλευσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν), ἐπικυρουμένην δὲ μόνον ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας (β). Ἓν μόνον εἶπεν ὀρθῶς καὶ λίαν ἐπιτυχῶς ὁ σοφὸς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἱστορικός, ὅτι ὁ Πατριάρχης οἶδε σῴαν συντηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν! Τοῦτο ἀληθῶς εἴρηκεν ὁ Μαύρερος! διότι πάντως ἤκουσε (καὶ πῶς ἔμελλεν αὐτὸς ἀγνοεῖν ὅ,τι διεβοήθη καθ' ὅλην τὴν Οἰκουμένην;) καὶ μόνον οὐχὶ κατεῖδε καὶ αὐτός, ὀλίγῳ πρὸ τῆς εὐδαίμονος Ἀντιβασιλείας, δύω Πατριάρχας οἰκουμενικούς, τὸν Γρηγόριον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὸν Κύριλλον κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, σῴας ἀμφοτέρους φέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἀκεραίους τὰς ἑαυτῶν κεφαλάς, ἀφ' ὧν ἐκρέμοντο (ὑπὸ τῆς τότε παρωργισμένης Κυβερνήσεως ὡς δῆθεν συνένοχοι τῆς ἐπαναστάσεως καταδικασθέντες) ἐπὶ τῆς μαρτυρικῆς ἀγχόνης! Διέσῳσαν δὲ ταύτας ἐκεῖνοι τοιουτοτρόπως οὐχὶ πάντως καθὸ χαῦνα τῆς Ὑψηλῆς Πύλης δημιουργήματα, ἄπαγε! (τοῦτο μηδ' ὁ πάντων Μαυρέρων κακογλωσσότερος ἐρεῖ), ἀλλὰ καθὸ προθύματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ὅστις παρεσκεύασεν εἰς τὸν Μαύρερον τὴν ἀντιβασιλικὴν Καθέδραν! Ἀλλ', ὦ βέλτιστε ἀνδρῶν, ὅσον μὲν κατὰ τὴν φράσιν, τὴν «σῴαν συντηρεῖν τὴν κεφαλήν», ἣν μόνον ἐπὶ τοῦ σώζεσθαι καὶ ζῆν ἐκλαμβάνεις, λίαν εὐφημολογεῖς, καὶ ἀττικίζεις, ἅμα δὲ καὶ τὴν σεαυτοῦ διάθεσιν ὑποφαίνεις· ὅστις ἀπαγχονίζεσθαι μὲν οὐχί, καρατομεῖσθαι δὲ διὰ λαιμητόμου σφραγάδος μᾶλλον τοὺς ἀρχιερεῖς προαιρῇ (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. β. §. κδ'). Ἐκεῖνο δὲ μάλιςα παράδοξον, ὦ Μαύρερε, ποιεῖς· τί ζητεῖς περιπλανώμενος εἰς τὴν πατριαρχικὴν τῆς Κωνσταν-

---

(α) Maurer. 1. Bd. pag. 419.

(β) Le Synode, la noblesse, les notables parmi les négotians, les bourgeois et les artisans, composent une essemblée nationale, qui a le droit d'élire le Patriarche, d'examiner son administration, et, en cas de besoin, de prononcer sa déschéance. Le choix et le renvoi du Patriarche ont besoin d'être ratifiés par le Sultan. Fr. Thiersch De l'état actuel de la Grèce etc. vol. 2. pag. 181. πρβλ. καὶ pag. 185.

τινουπόλεως Ἐκκλησίαν ἀνύπαρκτα πολιτικῆς ἐξουσίας δημιουργήματα; Μή, πρὸς τῆς νομοθετικῆς σου σοφίας, μὴ πόνει ματαίως! Ἐγγύς σου ζητῶν εὑρήσεις τοιοῦτο δημιούργημα πολιτικῆς ἀρχῆς ἀκέραιον καὶ ὁλόκληρον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πλαστουργηθέν· ἐρωτᾷς, ὦ Μαύρερε, ποῖον; Τοῦτ' αὐτὸ τὸ ἔργον τῶν ἀνιέρων σου χειρῶν, τὴν ἱερὰν τοῦ Βασιλείου Σύνοδον! Ταύτην σὺ αὐτὸς καὶ οἱ συνεξουσιασταί σου (τρεῖς ἐφήμεροι καὶ ἑτερόδοξοι πολιτικοὶ) δυνάμει τῆς ἐμπιστευθείσης ὑμῖν κοσμικῆς ἐξουσίας ἐδημιουργήσατε ἐν ὀνόματι τοῦ ἀθώου, παντάπασιν ἀνευθύνου καὶ ἀνηλίκου Βασιλέως, ἐπὶ συμφορᾷ καὶ βλάβῃ τοῦ Βασιλείου! Χάριν κοσμικῶν καὶ στρεβλῆς πολιτικῆς σκοπῶν ἐπεβάλετε βέβηλον χεῖρα καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μηδὲν ὑμῖν προσῆκον ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ καθιδρύσατε ἐν αὐτῷ βιαίως καὶ αὐθαιρέτως νέαν ὁλοκαίνουργον ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ὑπερτάτην (!), σπουδάζοντες τοιουτοτρόπως διαῤῥῆξαι τὸ τῶν Ἑλλήνων ὀρθόδοξον ἔθνος, καὶ ἀποσπάσαι τὴν ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς ἁγίας αὐτοῦ τροφοῦ καὶ μητρός! Ἀλλ' εἰς μάτην ἐπονήσατε. Ἡ μία ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία μένει ἀδιαίρετος εἰς τοὺς αἰῶνας!

§. ς. Ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ (λέγει) Ἐκκλησία ὑπῆρχεν οὐ μόνον ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς Πύλης ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου ἐλευθέρα πραγματικῶς ἔτι κατ' ἀρχὰς τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος». — Ὄνειρος καὶ ταῦτα χειμερινός! Ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος, οὔτε ἔθνος ἐλευθέρων Ἑλλήνων διακεκριμένον ὑπῆρχεν, οὔτε κράτος διωρισμένον ἑλληνικόν, οὔτε κατ' αὐτὸ καθεστηκυῖα μία ὁλόσωμος Ἐκκλησία. Καὶ αὐτὸς ὁ Μαύρερος μετ' ὀλίγον ὁμολογήσει τὴν ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοῦ πολέμου ταραχὴν καὶ ἀνωμαλίαν τῶν κατὰ τόπους τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος Ἐκκλησιῶν. Παράδοξος ἀντιχρονισμός! Μόλις ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας ἐτέθησαν ἀκριβῶς τὰ ὅρια τῆς ἀνεξαρτήτου ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, καὶ αὐτὸς ὁ ἀντιβασιλεύσας Μαύρερος χρονολογεῖ τὴν κατ' αὐτὸν ἀνεξάρτητον ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἀπ' αὐτῶν εἰσέτι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως! Ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας λέγει τοὺς Ἕλληνας ἀγωνιζομένους (ὅπως ποτέ, τέλος, ἀπολαύσωσιν αὐτῆς), καὶ ἔπειτα εἰσάγει καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ μίαν ἐπ' αὐτῆς ἐκκλησίαν ἐλευθέραν πραγματικῶς διατελοῦσαν ἔτι κατὰ τὰ προοίμια, ἢ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν δρόμον τοῦ ἀγῶνος. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐκ πρώτης ἀφετηρίας καὶ τρέχοντας ἔτι κατὰ τὸ στάδιον νικητὰς ἀναγορεύει καὶ στεφανοῖ τοὺς

ἀγωνιστάς! Ἀλλ' ὅπως μὲν ἐπὶ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος οἱ κατὰ τόπον ποιμένες διεύθυνον τὰς ἑκασταχοῦ Ἐκκλησίας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, μήτ' αὐθαίρετον πνευματικὴν ἀνεξαρτησίαν μήτε χωριστὴν Ἐκκλησίαν ἑλληνικὴν μηδέποτε φανταστέντες, εἴδομεν ἐν τῷ πρώτῳ Τμήματι τῆς ἱστορίας. Ὁ δὲ σοφὸς ἡμῖν συγγραφεὺς ἠδίκησε μεγάλως τούς, δι' οὓς ἐπεγνώσθη καὶ ἐτιμήθη καὶ παρ' ὧν εὐηργετήθη πλουσίως, πολυπαθεῖς Ἕλληνας, παριστῶν αὐτοὺς ἐπαναστάντας ἐπίσης καὶ κατὰ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ κατὰ τῆς πνευματικῆς ἀξίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου! Οὔτ' ἐκεῖνος εἶχεν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δυναστείαν παπικήν, οὔτε πάλιν οἱ υἱοὶ τῆς ὀρθοδοξίας Ἕλληνες ἀπέβησαν ὀπαδοὶ τοῦ Λουθήρου καὶ Καλβίνου! Ὁ δὲ συγγραφεὺς ἔκρινεν, ὡς φαίνεται, καὶ τὰ ἀλλότρια ἐκ τῶν οἰκείων.

§. ζ. Ἀλλὰ (λέγει) οὐδὲ τῶν συνειθισμένων εἰσφορῶν οὐδεμίαν ἔπεμπον οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν πατριαρχικὴν Ἐκκλησίαν.»—Καὶ τοῦτο παράδοξον, καὶ (ζητοῦμεν συγγνώμην) πάσης ἀπαντήσεως κατώτερον. Οἱ πάμπτωχοι καὶ τλήμονες καὶ τῶν ἰδίων Ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων καὶ αὐτῆς αὐτῶν τῆς ζωῆς δι' ἐτῶν τοσούτων ἀφειδήσαντες Ἕλληνες, ἤθελεν ὁ Μαύρερος, ἵνα πέμπωσι καὶ τὰς εἰθισμένας συνεισφορὰς εἰς τὴν πατριαρχικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐν ᾧ δὲ πάλιν ἐκείνη κατεξαίνετο πολυειδῶς ὑπὸ τῆς ἀγανακτούσης ἐξουσίας ἕνεκα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, οὐ μόνον ζημίας ὑπομένουσα χρηματικάς, ἀλλὰ καὶ μυρίας ἄλλας κακώσεις καὶ συμφοράς, οὐκ ὤκνησεν ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ τοσοῦτον εἰς αὐτὴν ἀχαρίστους τοὺς Ἕλληνας ζωγραφῶν, ὥστε καὶ τὴν ἐξ ἀνάγκης μὴ ἀποστολὴν τῶν εἰθισμένων εἰσφορῶν εἰσήγαγεν εἰς ἀπόδειξιν τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀνταρσίας καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ὑπὲρ αὐτῶν κακοπαθούσης μητρός!—«Ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου (λέγει) καὶ τῆς Συνόδου καταστάντας ἐπισκόπους οἱ Ἕλληνες ἐδέχοντο πλέον εἰς τὴν ἐξουσίας Ὀθωμανικῆς ἐλευθέραν αὐτῶν χώραν».—Καὶ τοῦτο λάθος μέγα καὶ βαρὺ καὶ πολλαχῶς ἀντιβαῖνον εἴς τε τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ὀρθοδοξίαν. Ἐπειδὴ α) εἰς τὴν Πελοπόννησον (καθ' ἣν ἀπέθανον, ὡς εἴδομεν, πολλοὶ ἀρχιερεῖς, καὶ ἥτις ἀπέβη σταθερῶς μέχρι τινὸς ἐλεωθέρα τουρκικῆς ἐξουσίας) οὐδέποτε οὔτ' ἀπέστειλεν οὔτ' ἐχειροτόνησεν ὅλως ἡ πατριαρχικὴ Ἐκκλησία διαδόχους τῶν μεταστάντων ἀρχιερεῖς, ἄγαν συνετῶς καὶ θεοφιλῶς οἰκονομοῦσα τὰς παρούσας ταραχάς, καὶ περιμένουσα τῶν πραγμάτων τὴν

κατάστασιν· ἀλλ' οὐδ' ὅτε τριετίαν ὅλην ἐθριάμβευεν ὁ Αἰγύπτιος εἰς τὰς πλείστας τῆς Πελοποννήσου ἐπαρχίας, οὐδὲ τότε κατέπεμψεν οὐδ' ἕνα γοῦν μητροπολίτην ἡ πατριαρχικὴ Ἐκκλησία! Μόνον εἰς τὴν Εὔριπον καὶ εἰς δύω τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος χώρας (τὰς Θήβας καὶ τὰς Ἀθήνας), ἐν αἷς ἐπεκράτει ἤδη σταθερῶς ἡ ὀθωμανικὴ ἐξουσία, μόνον εἰς ἐκείνας ἔπεμψεν ἀρχιερεῖς, κατὰ χρέος ἐπιμελησομένους τῶν πολυπαθῶν ἐκείνων ψυχῶν. Εἰς δὲ τὰς νήσους τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ἁπάσας σχεδὸν διέμειναν ἄχρι τέλους οἱ αὐτοὶ καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως κανονικοὶ ποιμένες (καθὼς εἴδομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ). Εἰς ποίας λοιπὸν χώρας, ἐξουσίας τουρκικῆς ἐλευθέρας, ποίους ἀρχιερεῖς χειροτονηθέντας καὶ σταλέντας παρὰ τοῦ Πατριάρχου, πότε προσελθόντας οὐκ ἐδέξαντο οἱ Ἕλληνες; Τοῦτο μόνος οἶδεν ὁ ξένος Μαύρερος, αὐτῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων οὐδεὶς οὐδαμοῦ οὐδαμῶς! β) Εἴπομεν εἰς τὸ πρῶτον Τμῆμα (Κεφ. α. §. ι), ὅτι κρατούσης ἔτι τῆς ἐν Ἄστρει ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐκρίθη μόνον παρὰ τῇ Βουλῇ, καὶ μόνον ἀπὸ στόματος, ὅτι, ἂν τυχὸν ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ πολέμου πεμφθῶσι παρὰ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἢ μητροπολῖται τῶν ἐν Πελοποννήσῳ μάλιστα χηρευουσῶν ἐπαρχιῶν, ἢ πατριαρχικὰ γράμματα, ἢ ἄλλη τις ἐκκλησιαστικὴ ἀποστολή, μὴ δεκτέον εἶναι τὰ τοιαῦτα χάριν ἀσφαλείας πολιτικῆς, ἕως ἂν ὁ πόλεμος ἐπικρατῇ. Ταύτην ἴσως ὁ κύριος Μαύρερος τὴν γνώμην τῆς Βουλῆς ἐννοεῖ καὶ παρερμηνεύει· διότι ὅπερ ἐκείνη ἔκρινε πρακτέον, τοῦτο διέγραψεν οὗτος ὡς πεπραγμένον, ἀπεσταλμένους ἤδη παρὰ τοῦ Πατριάρχου τοὺς ἀρχιερεῖς παριστάνων καὶ παρὰ τῶν Ἑλλήνων μὴ δεδεγμένους. Ἀλλ' ὅτι μὲν ἡ τότε Βουλὴ μόνον πολιτικῆς ἀσφαλείας χάριν καὶ μόνον πρὸς καιρόν, ἐφ' ὅσον ἂν ὁ πόλεμος ἐπικρατῇ, ἐγνωμάτευσεν ἐκεῖνο τὸ ἀτέλεστον γνωμάτευμα, σχισματικὸν δὲ χωρισμὸν καὶ πνευματικὴν ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἀποστασίαν οὐδόλως οὐδὲ καθ' ὕπνον ἐφαντάσθη πώποτε οὔτε ἡ Βουλὴ ἐκείνη, οὔτε ὅλη ἡ Κυβέρνησις, οὔτε τις ἄλλη Συνέλευσις ἑλληνική, τοῦτο φαίνεται σαφῶς ἀπὸ λαμπρῶν ἀποδείξεων, ἃς ἐπαριθμοῦμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς (α). Οἱ δὲ περὶ τὸν Μαύρερον ἐσφάλησαν μεγάλως

(α) Καὶ ἄλλος δέ τις, σφόδρα (καθὼς φαίνεται) ζηλωτὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας, διεκοίνωσεν ἀνωνύμως ἐν ἐφημερίδι τὰ ἑξῆς· «Τὸ ἔθνος, ἀφ' οὗ πασιφανῶς ἐκήρυξεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων εἰς τὴν πρώτην ἐθνικὴν ἐν

τὴν πρὸς καιρὸν καὶ χάριν τῆς ἐν τῷ πολέμῳ ἀσφαλείας πολιτικῶς ἐκφωνηθεῖσαν ἐκείνην γνώμην τῆς Βουλῆς κακῶς παρεξηγοῦντες, καὶ ταύτην παριστῶντες ὡς ὁμόφωνον ψῆφον ὅλου τοῦ ἔθνους, κηρύττοντος τὴν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας διάστασιν. Ἠγνόουν δὲ ἄρα τοιαῦτα γράφοντες, ὅτι οὐ μόνον διέστρεφον τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν ἐξύβριζον τὸν ὀρθόδοξον χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων. Μὴ γὰρ οἱ Ἕλληνες κατεδίκασαν τότε τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν ὡς αἱρετικήν, καὶ διὰ τοῦτο ἔκριναν μὴ δεκτέους τοὺς ἐκεῖθεν ἂν πεμφθέντας ἀρχιερεῖς, ἀποτροπιαζόμενοι τὰς χειροτονίας; Ἢ μήπως πάλιν αὐτοὶ δημοσίως ἀπ' ἐκείνης ἀποσχισθέντες, ἀπηρνήσαντο βιαίως τὴν πρὸς τὸν κανονικὸν τῆς Ἑλλάδος ἀρχιεράρχην πνευματικὴν σχέσιν καὶ συνάρτησιν, καταπα-

---

Ἐπιδαύρῳ Σύνοδον τὴν πολιτικήν του ὕπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν, ἐννοοῦσε βέβαια, ὅτι κατασταίνεται πολιτικῶς καὶ θρησκευτικῶς ἀνεξάρτητον.— Δὲν εὐχαριστήθη μ' ὅλα ταῦτα τὸ ἔθνος ἕως ἐδῶ. Ἀμέσως μὲ τὴν σύστασιν ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ Βουλὴ ἐσύνταξε ῥητῶς προβούλευμα, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἐπεξειργάσθη ἀπὸ τὸν μακαρίτην Παλαιῶν Πατρῶν, διὰ τοῦ ὁποίου προβουλεύματος ἐσύστησε καὶ ἰδίαν ἀνεξάρτητον ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχήν. Καὶ κατὰ τὸ προβούλευμα τοῦτο δὲν ἦτο (γρ. ἦσαν) δεκτοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄλλοι παρὰ τοὺς ὑπάρχοντας εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας ἐπισκόπους καὶ μητροπολίτας, ἀλλ' οὔτε ἐγνωρίζετο κανεὶς ἐπίσκοπος δι' αὐτὰς χειροτονούμενος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου. Τὸ προβόλευμα τοῦτο ἐστάλη εἰς τὴν νομοτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἥτις τὸ ἐπεκύρωσε, καὶ ἔκτοτε ἔγεινε νόμος, ὅστις διετηρεῖτο κατὰ γράμμα καὶ ἔννοιαν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων. Ἡ ἀνεξαρτησία λοιπὸν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀρχίζει ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου Γρηγορίου, ἐκηρύχθη εἰς τὴν Ἐπίδαυρον πασιφανῶς, καὶ ἐπραγματοποιήθη διὰ νόμου τῆς Βουλῆς ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822 ἔτους» κτλ. (Ἀθην. Ἀριθ. 346. σελ. 1407. ἔτ. 1836. Ἰουν. 19). Ἀλλ' ὅτι ταῦτα πάντα τίθενται ὡς βέβαια καὶ πεπραγμένα, ἀνύπαρκτα ὄντα, δείκνυται σαφῶς ἐκ τῶν ἐφεξῆς (§. ι) ἐπαγομένων ἀποδείξεων. Ἐνταῦθα δὲ μόνον ἓν σημειοῦμεν· ὅτι ὁ τοιαῦτα λέγων ἀδικεῖ τὴν μνήμην τοῦ μακαρίτου Γερμανοῦ, τοιαῦτα μελετῶντα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸν διαγράφων. Ἐξελέγχει δὲ τὸ πλάσμα οὗτος αὐτὸς ὁ Π. Πατρῶν Γερμανός, ὁ λεγόμενος πατὴρ καὶ ἐπεξεργαστὴς τοῦ θρυλλουμένου τούτου νόμου καὶ προβουλεύματος, ὅστις οὐδὲν τοιοῦτον μνημονεύει ἐν οἷς τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Συνέλευσιν ἱστορεῖ (Βλ. Γερμαν. Ὑπομνήματ. σελ. 136). Ἔπειτα, ἂν τὸ προβούλευμα τοῦτο νόμος καταστὰν διέταττε μηδένα ἄλλον παρὰ τοὺς ὑπάρχοντας ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀρχιερεῖς ἀποδέχεσθαι, πῶς λοιπὸν ἅμα τοιούτου νόμου μόλις τεθέντος, ἀπεδέχοντο οἱ Ἕλληνες κατ' αὐτὸ τὸ 1822 ἔτος καὶ ἐφεξῆς τοὺς ἔξωθεν προσφεύγοντας ἀρχιερεῖς;

τοῦντες οὕτω τοὺς ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὸς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας θεσμούς; Ἄπαγε! οὔτε ὁ ἱερὸς Κλῆρος, οὔτε πᾶς ὁ εὐσεβὴς τῆς Ἑλλάδος λαὸς οὐδέποτ' ἐφυσιώθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πῆξαι θυσιαστήριον ἐναντίον πρὸς τὸ τῆς ἁγίας καὶ σεπτῆς αὐτῶν Μητρός!

§. η. «Ἀλλ' οὐδὲ (λέγει) τοῦ κανονικοῦ ὀνόματος τοῦ Πατριάρχου ἐμνημόνευον πλέον οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἑλλάδος, πάντες δὲ τὸ πάσης ἐπισκοπῆς» - Ἀλλὰ καὶ τούτου τὰς αἰτίας εἴπομεν ἐν τῷ ἱστορικῷ (Τμήμ. Α. Κεφ. Α. §. ιβ). Ἐνταῦθα δὲ τοῦτο μόνον προστιθέμεθα (χάριν τοῦ Μαυρέρου)· Ἂν οἱ ἀρχιερεῖς ἐμνημόνευον πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τοῦτο οὐδόλως ἀποδεικνύει τούτους ἀποστατήσαντας δῆθεν ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου. Καὶ ὤφειλον μὲν πάντες μνημονεύειν τοῦ κανονικοῦ ὀνόματος ἐκείνου κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμούς. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἀνάγκην τῶν τοῦ πολέμου περιστατικῶν («πᾶν δὲ τὸ ἐξ ἀνάγκης παρανομούμενον αὐταναίρετον») ἀπεσιώπησαν τὸ μνημόσυνον, τί ἄλλο πλέον εἶχον μνημονεύειν εἰς τὸ ἐν πρώτοις, εἰ μὴ τὸ πάσης ἐπισκοπῆς; Τοῦτο δὲ οὐ μόνον ἕκαστος τῶν ἀρχιερέων, ἀλλὰ καὶ πᾶς τις ἱερεὺς (ἐν τῇ μετὰ τὸ «ἐν πρώτοις» μυστικῇ εὐχῇ) μνημονεύει καθ' ἑκάστην ἐπὶ τῆς θείας λειτουργίας τῶν μυστηρίων. Τί δὲ κυρίως ἐφρόνουν οἱ τῆς Ἑλλάδος ἀρχιερεῖς περὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀποδείκνυσι τρανῶς ἡ τούτων πρὸς τὴν ἐν Ἑρμιόνῃ (ἢ Τροιζῆνι) ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐπιστολή. Πλὴν δῶμεν τῷ σοφῷ Μαυρέρῳ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς εἴτε ἄκοντες εἴτε καί τινες ἄσμενοι καὶ ἑκόντες (οὓς «τῦφος ἐπῆρε καὶ θράσος τοῦ νοῦ πλέον») κατέλιπον τὸ μνημόσυνον τοῦ Πατριάρχου· ἐκ τούτου συνάγεται οὐδὲν ἕτερον, εἰ μὴ ὅτι παρέβαινον κανόνα ἐκκλησιαστικόν, καθὼς καί τινες τῶν ἐπισκόπων (ὡς καὶ οἱ περὶ ὧν διελάβομεν Τμήμ. Α. Κεφ. α. §. ιβ) ἀφέντες τὸ κανονικὸν μνημόσυνον τοῦ ἰδίου ζῶντος ἔτι μητροπολίτου, ἐμνημόνευον καὶ αὐτοὶ πάσης ἐπισκοπῆς. Ἀλλ' οὔτε ἐκ τῆς τοιαύτης παραβάσεως ἀκυροῦται τὸ κανονικὸν τοῦ Μητροπολίτου δικαίωμα, οὔτε ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης παρεκτροπῆς τῶν Μητροπολιτῶν ἀναιρεῖται ἡ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ὑπεροχή, καθὼς ὑπέλαβον οἱ περὶ τὸν Μαύρερον. Ἢ μήπως ἕκαστος τῶν ἀρχιερέων μνημονεύων τὸ πάσης ἐπισκοπῆς ἐμελέτα κατὰ τῆς, ὑφ' ἧς ἐχειροτονήθη, μεγάλης Ἐκκλησίας ἀνταρσίαν, σπουδάζων ὅπως καταστήσῃ αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ

μητρόπολιν καὶ ἐπισκοπήν; Ἀλλ' ἀδίκως περὶ τούτου διαβάλλονται οἱ ἱεροὶ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος ποιμένες! Τόσον ἐτίμα καὶ ἐσέβετο δι' ὅλου τοῦ ἀγῶνος πᾶς ὁ κλῆρος τῆς Ἑλλάδος τὸ δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν, ὥστε πολλῶν ἀρχιερέων πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀποθανόντων, τὸ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων ὅμως σύστημα οὐδέποτε κατένευσεν εἰς ἄλλων χειροτονίαν, καὶ τὰς εἰς τὴν Μάνην (ἃς προείπομεν) ἀπεκήρυξαν, θεωροῦντες ὡς παρανόμους δίχα τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πατριάρχου.

§. θ. Οὔτε τοίνυν ἡ μὴ ἀποστολὴ συνεισφορῶν, οὔτε τῶν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιερέων ἡ μὴ ἀποδοχὴ, οὔτε ἡ τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος μὴ μνημόνευσις (ἡ τῶν Μαυρερείων ἐπιχειρημάτων «τρισύνθεντος ἀλοιφὴ») ἀποδεικνύουσι τὴν δῆθεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος ὑφεστῶσαν (καὶ μάλιστα πανδημεὶ ψηφισθεῖσαν!) ἀνεξαρτησίαν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐπανάστασις καὶ ὁ μακρὸς καὶ πολυώδυνος πόλεμος ἐξ ἀνάγκης διέκοψε κατὰ τὸ φαινόμενον τὰς πρὸς τὴν μητέρα, τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, σχέσεις καὶ ἀναφορὰς τῶν ἐπὶ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος Ἐκκλησιῶν. Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην τῶν σχέσεων ἀναγκαίαν διακοπὴν ἢ ἀναβολὴν οὐδεὶς τῶν εὖ φρονούντων οὔτ' ἐλευθερίαν οὔτ' ἀνεξαρτησίαν ἐκκλησιαστικὴν ὀνομάζει.

§. ι. Καὶ συμπεραίνομεν λοιπὸν ἐκ τῶν προειρημένων ἁπάντων, ὅτι ψευδῶς καὶ συκοφαντικῶς ἔγραψαν, ὅτι δῆθεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρχε πραγματικῶς ὑφεστῶσα καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἔθνους διακεκηρυγμένη ἡ ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου ἀνεξαρτησία τῆς ἐπονομασθείσης ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἰδοὺ τῶν ἀποδείξεων τὰ κεφάλαια.

Α) Ἐν τοῖς σωζομένοις δημοσίοις ἀπογράφοις βλέπει πᾶς τις εὐκρινῶς, ὅτι εἰς οὐδεμίαν πρᾶξιν τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων τῆς Ἑλλάδος, εἰς οὐδὲν οὐδεμιᾶς τῶν ἐθνικῶν Συνελεύσεων ψήφισμα οὐδεμία γίνεται μνήμη, οὔτε ἄρθρον, οὔτε λόγος, οὔτε λέξις ἀναγινώσκεται ῥητῶς περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' οὐδὲ θέσπισμα περὶ ταύτης ἢ νόμος παρὰ τῶν Βουλῶν τοιοῦτος ἐθεσπίσθη (Βλ. ὄπισθ. §. ζ. καὶ τὸ παρὰ πόδας ἄρθρ. Β) (α).

(α) Οὐδ' ἐκεῖνο τὸ μυστικὸν ψήφισμα τὸ κατὰ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ Τροιζῆνι κυμαινομένην καὶ φατριάζουσαν ἐκείνην τῆς Γ'. Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἀπαρχήν, ὑπό τε τῆς παρούσης τῶν πραγμάτων ἀνάγκης καί τινων ξένων

Β) Τὸ ἀπὸ 4 Μαρτίου (1822) μνημονευόμενον περὶ ἀρχιερατικῆς Συνελεύσεως θέσπισμα τοῦ Βουλευτικοῦ μαρτυρεῖ τρανῶς, ὅτι ἕως τότε οὐχ ὑπῆρχεν ἡ ὀνειρευθεῖσα διακήρυξις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας (ἴδε καὶ παρακατιὼν ἄρθρ. Δ). Καὶ ἡ ἐφεξῆς ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ μνημονευομένη πρὸς πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς ἐπικρατείας ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ ἀποτρέπουσα τούτους ὁποιωνδήποτε χειροτονιῶν, εὐθὺς μετὰ τὴν σύστασιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν Α΄ ἐθνικὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ (τῷ 1822) Συνέλευσιν ἐκδοθεῖσα, διακηρύττει σαφῶς ὅτι καὶ τότε καὶ ἐφεξῆς οἱ Ἕλληνες ὡμολόγουν καὶ ἀπεδέχοντο τὸ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἑνοριακὸν καὶ ποιμεναρχικὸν δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (Βλ. Τμ. Α. κεφ. ς. §. ις. ἄρθρ. Β. καὶ Γ)· ὥςε

εἰσηγήσεων ὑπαγορευθὲν, καὶ εὐθὺς ὡς ἀτιμωτικὸν τῆς Ἑλλάδος ἀποδοκιμασθέν, καὶ παντάπασιν ἀτέλεστον καὶ ἄκυρον ἀποβὰν (βλ. Τμήμ. Α΄. Κεφ. Β΄. § ια), οὐδ' ἐκεῖνο λέγομεν τὸ ἀπόκρυφον ψήφισμα εἶπεν ἐκπεφασμένως περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου ἀνεξαρτησίας τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησιῶν· ἀποτείνεται δὲ μόνον πρὸς τὴν Πύλην, λέγον «νὰ μὴν ἔχῃ μέρος ἢ ἐπιῤῥοὴν μήτε ἐκ πλαγίου μήτε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κυβέρνησιν εἴτε πολιτικὴν εἴτε ἐκκλησιαστικήν, τῆς Ἑλλάδος». Ταῦτα δέ, καθὼς ἔχουσιν, ἐξεταζόμενα σημαίνουσιν ἁπλῶς (ὡς πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ) τὴν ἐφεξῆς ἔννοιαν, «ἵνα μήδ' ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῆς Ἑλλάδος κυβέρνησιν ἡ Πύλη μηδεμίαν ἔχῃ ἐπιῤῥοήν, μηδὲ γοῦν ἐκ πλαγίου (καταναγκάζουσα δηλονότι τὸν Πατριάρχην καταπέμπειν πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκκλησίας ἐνταλματα πρὸς πολιτικοὺς ἀποβλέποντα σκοπούς)». Ταῦτα λέγει τὸ ψήφισμα, καὶ οὕτως ἐξηγοῦσιν αὐτὸ συμφώνως οἱ τῶν τότε ἀντιπροσώπων περιόντες μέχρι σήμερον. Εἰ δὲ καὶ (καθὼς λέγουσιν οἱ τὰ Μαυρέρου θαυμάζοντες) ἀπέβλεπε τὸ ψήφισμα πρὸς αὐτόνομον ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, διὰ τί λοιπὸν οὐχὶ καὶ διαῤῥήδην ἐξεφράσθη καὶ καθαρῶς; ἢ μήπως οἱ συντάκται τοῦ ψηφίσματος ἤθελον διαβουκολῆσαι τὴν Συνέλευσιν διὰ τῆς συγκεκρυμμένης καὶ περινενοημένης φράσεως, ὡς εἰδότες ἐναντίαν αὐτῶν τὴν γνώμην; Κἂν δὲ, τέλος, δῶμεν (πρὸς ὥραν χαριζόμενοι τοῖς λέγουσιν), ὅτι τοιοῦτό τι κρυφίως ἐβυσσοδόμευον οἱ τοῦ ψηφίσματος γραφεῖς, ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν ἐφρόνουν ἐκεῖνοι παρ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου προσελθόντες αἰτήσασθαι φιλοςόργως καὶ λαβεῖν ὁσίως καὶ κανονικῶς τὴν αὐτονομίαν τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκκλησίας. Ἢ μὴ γὰρ ἔστεργον οἱ Ἕλληνες σχισματικῶς ἀπὸ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ἀποσκιρτῆσαι, καὶ βιαίως καὶ τυραννικῶς αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους ἀνακηρύξαι; Ἄπαγε, τοιοῦτος λογισμὸς οὐδέποτ' ἐμόλυνε τῶν ὀρθοδόξων καὶ γνησίων Ἑλλήνων τὰς ψυχάς. Καὶ τοῦτο μαρτυροῦσιν ἄλλα τε μυρία, καὶ αὐτὴ (ἣν προείδομεν Τμήμ. Α. Κεφ. Γ΄. §. α) ἡ πρὸς τὴν ἐθνικὴν Συνέλευσιν (ἐν Ἑρμιόνῃ) μετ' ὀλίγον ἐπιδοθεῖσα παρὰ τῶν πέντε Ἀρχιερέων ἐπιστολή.

ἡ κατὰ τὴν Α, ἐθνικὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Συνέλευσιν ἀποφασισθεῖσα δῆθεν διακήρυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας κατὰ τὸ περὶ ταύτης ἰδίως ἐκδοθὲν προβούλευμα καὶ τούτου πάλιν ἡ εἰς νόμον δῆθεν περὶ ἀνεξαρτησίας ἐπικύρωσις ἐξελέγχονται ἀνυπόστατα φαντάσματα, λαβόντα ἴσως ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἀνωτέρω σεσημειωμένων.

Γ) Ἡ κατὰ τὴν Β. ἐθνικὴν ἐν Ἄστρει Συνέλευσιν (1823, τῇ ε, Ἀπριλίου) ἀναγνωσθεῖσα περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ κεφαλῆς (ἀρχῆς δηλονότι προσωρινῆς) εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτῆς τῆς Συνελεύσεως ἡ ψῆφος, καθ' ἣν ὁ Μινίστρος τῆς Θρησκείας (Ἰωσὴφ ὁ Ἀνδρούσης) διετάχθη ἵνα δώσῃ σχέδιον εἰς τὴν διοίκησιν περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως (Βλ. Τμήμ. Α. κεφ. Β. §. α), οὔτ' ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν ἐμφαίνει, μείνασα δὲ καὶ ὑπὸ σκέψιν βαθεῖαν ἄφαντος καὶ ἀτέλεστος, ἀποδείκνυσι σαφῶς ὅτι μηδὲ τότε ὑπῆρχε κεκηρυγμένη ἀνεξάρτητος ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή.

Δ) Αὐτὸς ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργικῶς ἐφορεύων Ἀνδρούσης Ἰωσὴφ κατὰ μὲν τὸ 1822 (ἀπριλίου 25 ἐν Κορίνθῳ) γράφων πρὸς τὸν ἔνδοξον Πέτρον Μαυρομιχάλην αἰτούμενον (κατ' ἄγνοιαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων) τὴν εἰς ἐπίσκοπον χειροτονίαν τοῦ Πρωτοσυγκέλλου Γερασίμου, ἠρνήσατο τὴν ἐκτέλεσιν τῆς αἰτήσεως, λέγων ὅτι, « ἂν δὲν συγκροτηθῇ ἀρχιερετικὴ Σύνοδος καὶ γείνῃ σκέψις περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἱεραρχίας, οὔτε χειροτονίαι χωροῦσιν οὔτε ἐκκλησιαστικαὶ ἐπιτροπαὶ διορίζονται.» Ὁ δ' αὐτὸς Ἀνδρούσης καὶ ἐφεξῆς (ἀπριλ. 28) γράφων πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἀρκαδίας καὶ Φαναρίου, ζητοῦντας ἀρχιερέα τὸν πρωτοσύγκελλον Ἀμβρόσιον ἀπεφαίνετο, ὅτι «τὰ πράγματα δὲν συγχωροῦσι πρὸς τὸ παρὸν ἀρχιερατικὰς χειροτονίας, ἐπειδὴ τὰ ἐκκλησιατικὰ τῆς Ἑλλάδος συμφέρει νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἐρεύνας δικαιωμάτων μεταξὺ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἄνευ ἀρχιερατικῆς Συνόδου δὲν περαιοῦται». Τὰ αὐτὰ ἔγραφεν ὁ Ἀνδρούσης καὶ πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς νήσου Κέας (Μαΐου 25). Καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τοὺς ἱερεῖς Μήλου καὶ Κιμώλου (τῷ 1822. Νοεμ. 22 ἐξ Ἑρμιόνης). Δύω δὲ ὕστερον ἐνιαυτοὺς (1824: Ὀκτωβ. 21) ἔγραφεν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸ Ἐκτελεστικόν, ἵνα διατάξῃ τὴν ἀπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης Ἐκκλησίας μετακομιδὴν τοῦ θείου μύρου (λείποντος τότε ἐκ τῆς Ἑλλάδος), καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν εὐθὺς διέταξε τὰ περὶ τούτου (Βλ. Τμ. Α. Κεφ. Β.

§ ς). Τί ἄλλο ταῦτα κηρύττουσιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ κλῆρος τῆς Ἑλλάδος καὶ τότε καὶ ἐφεξῆς ἐθεώρουν τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν μητέρα τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκκλησιῶν, καὶ ταύτας ὡς καὶ πρότερον ὑπὸ τὴν πνευματικὴν καὶ κανονικὴν ἐκείνης προεδρίαν εἰσέτι διατελούσας;

Ε) Ἡ τῶν ἐν Μάνῃ χειροτονηθέντων ἀρχιερέων ἀποκήρυξις (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Α. §. η) ἀποδείκνυσιν, ὅτι πάντες οἱ καταδικάσαντες ὡς παράνομον τὴν πρᾶξιν ἀρχιερεῖς ἐθεώρουν κατὰ τοὺς κανόνας ἀρχιποίμενα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην.

ς) Οἱ ὑπὸ τῆς Γ. ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐκ πέντε ἀρχιερέων συγαθεῖσα ἐπιτροπὴ ἐξέδωκε Σχέδιον περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εὐταξίας, ἐν ᾧ διακηρύττει λαμπρῶς (ἄρθρ. κγ.) ὅτι «πάντες ἡμεῖς (οἱ Ἕλληνες) ἐξαιρέτως δὲ οἱ τοῦ Κλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἐγνωρίσαμεν ἄλλην μητέρα, εἰ μὴ τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, οὔτ' ἄλλον κυριάρχην, εἰ μὴ τὸν Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐφεῖται ἡμῖν ἀποσπασθῆναι ἀπ' αὐτῆς καὶ ἀποσκιρτῆσαι κτλ. (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Γ. §. β—γ).

Ζ) Ὁ ἀοίδιμος Κυβερνήτης τῷ λόγῳ τῆς εὐσεβείας ἑπόμενος καὶ τὴν δι' ὅλου τοῦ ἀγῶνος ἐκφρασθεῖσαν γνώμην τοῦ ὀρθοδόξου τῶν Ἑλλήνων ἔθνους ἀποδεχόμενος, ἔγραφε πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀγαθάγγελον (τῷ 1828) ὅτι «βαθύτατα αἰσθανόμεθα ὅ,τι ὀφείλομεν εἰς τὴν θέσιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος», καὶ «Μακάριοί ἐσμεν ὁσάκις εὐδοκήσῃ ὁ πανάγαθος Θεὸς, ὥστε νὰ δυνηθῇ ἡ ὑμετέρα Παναγιότης νὰ γένῃ εἰς ἡμᾶς πρόξενος τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ὀφείλει ὡς κεφαλὴ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας εἰς ὅλα τὰ τέκνα της» (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Δ. §. β—γ).

Η) Ὁ αὐτὸς Κυβερνήτης εἴδομεν τί ἔγραφε πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνστάντιον, καὶ ὅπως ἡτοίμαζε καὶ πρέσβυν πρὸς τὸν αὐτὸν Πατριάρχην ἀποστελεῖν συνδιαλεξόμενον περὶ τῆς εὐσταθείας καὶ καταστάσεως τῶν ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς καταλλήλου πνευματικῆς διοικήσεως αὐτῶν (Βλ. Τμ. Α Κεφ. ς. §. δ). Καὶ οὕτως ἂν ἐγίνετο καὶ ἡ ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησία αὐτοκέφαλος καὶ αὐτόνομος κατὰ πατριαρχικὴν ἐκ δικαιώματος φιλοτιμίαν, ἀλλὰ πάν-

τοτε κανονικῶς κυβερνωμένη καὶ ἀδιασπάστως ἡνωμένη μετὰ τῆς ἁγίας αὐτῆς μητρὸς, τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐκ τούτων ἁπάντων ἀποδείκνυται σαφῶς, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία παρ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ Θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ κεκηρυγμένη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῆς Ἀντιβασιλείας. Ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα

Θ) Καὶ αὐτὴ ἡ βιαίως καὶ παρὰ τοὺς θείους κανόνας καθιδρυθεῖσα ἱερὰ Σύνοδος τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος κυριάρχην πάλιν τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησιῶν τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὡμολόγησε διττῶς· α) Οὐδεμίαν κατετόλμησεν ἀρχιερέως χειροτονίαν ἐν ταῖς χηρευούσαις ἐπισκοπαῖς, ὡς παράνομον θεωροῦσα τὴν πρᾶξιν καὶ προσβάλλουσαν ἀπ' εὐθείας τὸ (κατὰ τοὺς θείους κανόνας) κυριώτατον τοῦ Πατριάρχου δικαίωμα. Ὅθεν καὶ τὰς ἐπὶ τῆς Μάνης ἐν καιρῷ ἐπαναστάσεως ἀνοσιουργηθείσας προχειρίσεις καὶ αὐτὴ ἐν μέρει κατεδίκασε, καὶ κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν καθαίρεσιν τοῦ Ζαρνάτας ῥητῶς αὐτὸν ἐπετίμησεν, ὅτι παραβαίνων τοὺς θείους κανόνας «κατέστη κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη (τῆς Μάνης) ὡς Πατριάρχης» (σφετεριζόμενος δηλονότι τὸ μόνον εἰς τὸν Πατριάρχην ἀνῆκον δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἀρχιερεῖς). Ταύτην δὲ τὴν κατὰ τῶν ἀνόμων χειροτονειῶν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Σονόδου καταδίκην ἐπεκύρωσε καὶ αὐτὸ τὸ (καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μαυρέρου ὑπογεγραμμένον) περὶ τῶν ἐπισκοπῶν βασιλικὸν διάταγμα, μνημονεῦον «τὴν ἄνευ ἀδείας (τοῦ Πατριάρχου δηλονότι) χειροτονίαν αὐτῶν» (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. β. Κεφ. Δ. §. ιη). β) Οὐδὲ τοῦ θείου μύρου κατασκευὴν μέχρι σήμερον ἐτόλμησεν ἡ Σύνοδος, ὡς καὶ τούτου περὶ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας λαμβανομένου χάριν τῆς πρὸς τὰ πατριαρχικὰ πρεσβεῖα τιμῆς (α).

(α) Μετὰ τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἀποδείξεις, κρῖνον λοιπὸν, ἀναγνῶστα, ποίαν ἔχουσα ψυχὴν αὐτὴ πάλιν ἡ ἱερὰ τοῦ Βασιλείου Σύνοδος ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐγκυκλίῳ περὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως αὐτῆς ἐπιστολῇ, ἔγραφεν (ἢ τἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀμελῶς ὑπέγραφεν ἡ τάλαινα καὶ ἄκουσα, καθὼς πολλάκις ἠναγκάζετο) τὰ ἑφεξῆς· ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος «προϋπῆρχε μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1821 κατὰ κοινὴν ἐθνικὴν θέλησιν καὶ ψῆφον» (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. ιβ).

Ι) Εἰ δέ τις χρεία καὶ τῆς παρὰ τῶν ἔξωθεν μαρτυρίας, καὶ αὐτὸς ὁ Βαυαρὸς Θήρσιος (καὶ οὗτος ἐκ τῆς κοινωνίας τῶν Διαμαρτυρητῶν, ἀλλὰ πολὺ παρὰ τὸν Μαύρερον, ὅσον κατὰ τοῦτο, φρονιμώτερος), καὶ αὐτὸς ὁ Θήρσιος ἐν τῇ Ἑλλάδι διατρίβων τῷ 1832, οὐδεμίαν ἤκουσεν ὑπάρχουσαν ἀνεξαρτησίαν Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐγνώριζεν αὐτὴν ἔτι καὶ τότε κατ' αὐτὸν διατελοῦσαν ἀχώριστον ἀπὸ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας. Ὅθεν καὶ γνωμοδοτῶν (ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ) περὶ διοικήσεως τῆς ἐν τῷ κράτει τῆς Ἑλλάδος ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων λέγει κατὰ λέξιν τὰ ἑξῆς· «Προσεκτέον μὴ χωρίσωσι τὴν ἐν τῷ Βασιλείῳ ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτος διαχωρισμὸς εὐκόλως δύναται μεταπεσεῖν εἰς σχίσμα. Καὶ τότε ὁ Ἕλλην (τοῦ βασιλείου κάτοικος), θεωρούμενος ὡς σχισματικὸς καὶ Λατίνου βασιλέως ὑπήκοος, οὔτε μονιμότητα εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ Κράτους ἕξει, οὔτε μὴν ἐλπίδα πάλιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν ὀρθοδόξων αὐτοῦ προγόνων. Ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος ἐπιστηρίζεται μάλιστα καὶ σαλεύει ἐπὶ τὸν ἐσωτερικὸν σύνδεσμον τῆς ἑνότητος, ἣν ὀφείλει διατηρεῖν μετὰ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ λοιπὸν ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ὀφείλει συνελθεῖν πρὸς συμβιβασμὸν μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μηδόλως παραβλάψασα μήτε τὴν κανονικὴν ἑνότητα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας μήτε τὸ δόγμα» (α).

ΙΑ) Τελευταῖον αὐτὸς ὁ Μαύρερος ὡμολόγησε καὶ οὐκ ἠρνήσατο, ὅτι ἡ βιαία καὶ χωρὶς συγκαταθέσεως τοῦ Πατριάρχου διακήρυξις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας ἐγένετο ἐξ ἀνάγκης, καὶ ὅσοι ταύτην ἠτιάσαντο (τότε παρευθὺς γενομένην) εἶχον δίκαιον κατὰ θεωρίαν (β)! Ἀντιγράφομεν δὲ μετ' ὀλίγον αὐτὰς αὐτοῦ τὰς λέξεις, ἑρμηνεύοντες ἐπ' ἀκριβές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ποία τις ὑπῆρχεν ἡ κατάστασις τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικῶν ἐπὶ τῆς ἐλεύσεως τῆς Ἀντιβασιλείας.

§. α. Ἐν τῷ πρώτῳ Τμήματι τοῦ παρόντος συντάγματος (Κεφ. δ—ς) ἱστορήσαμεν περιληπτικῶς καὶ ἰδίως τὴν ἀπὸ τοῦ Κυβερνήτου

(α) Thiersch De l' état actuel de la Grèce· vol. 2. p. 197—198.
(β) Maurer Das Griechische Volk etc. 2 Bd. pag. 155.

καὶ μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον ἐφεξῆς μέχρι τῆς Ἀντιβασιλείας ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν ἢ καὶ ἀκαταστασίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ περὶ ταύτης διαλαμβάνουσι καὶ οἱ περὶ τὸν Μαύρερον, κατασκευάζοντες ἐκ τούτων τὴν ἀνάγκην τῆς ταχείας καταστάσεως καὶ διακηρύξεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας, παραβάλλομεν καὶ τούτων τὰς διηγήσεις ἐπικρίνοντες ἂν λέγουσιν ἀλήθειαν· ἄρχονται δὲ πρῶτον ἀπὸ τοῦ Κυβερνήτου.

§. β. «Ὅτε (λέγει ὁ Μαύρερος) ὁ Κόμης Ἰωάννης Καποδίστριας ἐτάχθη κεφαλὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως (τῷ 1828 κατὰ τὸν Φεβρουάριον), τότε ὁ Πατριάρχης καὶ ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπειράθησαν ἀποκαταστῆσαι πάλιν τὴν πρὸς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἀρχαίαν σχέσιν (τῶν Ἑλλήνων). Καὶ δὴ πρὸς τοῦτο σκοποῦντες διεύθυναν ἐπιστολὴν ἀποτεινομένην πρός τε τὸν ἑλληνικὸν κλῆρον καὶ πρὸς τοὺς προύχοντας καὶ τοὺς λοιποὺς χριστιανοὺς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Καποδίστριαν. Ἐνεφανίσθη δὲ πρὸς τὸν Κόμητα καί τις ἀποστολὴ συγκειμένη ἐκ τριῶν ἐπισκόπων καὶ τοῦ τοποτηρητοῦ (Vicarius) τοῦ Πατριάρχου. Ἀλλὰ καὶ αὐτός, ἴσως βαδίζων ἔτι τότε τὸν δρόμον τὸν ἐθνικόν, ἀπέπεμψε ταύτην τὴν προτροπὴν λίαν ἐπιλέπτῳ (feine) χρησάμενος τρόπῳ, καὶ ἀληθῶς διπλωματικῷ. Ἡ παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Σύνοδον ἀπάντησις ὑπάρχει ἀξία παραδόσεως καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους κτλ. (α).

§. γ. Ἐν τούτοις ὁ σοφὸς Μαύρερος λανθάνεται πολυτρόπως. Παραλείπομεν ὅτι τοὺς τέσσαρας ἀποσταλέντας μητροπολίτας συνέστειλεν εἰς τρεῖς, τὸν δὲ μέγαν πρωτοσύγκελλον μετέβαλεν εἰς πληρεξούσιον τοποτηρητὴν τοῦ Πατριάρχου (Βλ. Τμ. Α. Κεφ. δ. §. β)· τοιαῦτα παρακούσματα καὶ παροράματα συγχωροῦνται ῥᾳδίως εἰς ξένον τῆς Ἑλλάδος ἱστορικὸν (ἔστω καὶ ἀντιβασιλεύς)· ἀλλὰ τὰ ἐφεξῆς φαίνονται ἀσυγχώρητα· α) Ὅ,τι δήποτ' ἂν ἐφρόνει περὶ τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος οὗτος ὁ Βαυαρός, οὐδόλως ἀνῆκεν εἰς τὸν ἀντιβασιλικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἵνα δημοσίως ἐξυβρίζῃ εἰς ἐκείνου τὴν μνήμην, ἀσχημονῶν καὶ διορίζων τὸν χρόνον (καὶ τοῦτο μετ' ἀμφιβολίας λέγων, ἴσως) ἕως πότε ἐβάδιζεν ὁ Κυβερνήτης τὸν δρόμον τὸν ἐθνικόν. Ὁ δρόμος ἑκάστου καὶ ἄρχοντος καὶ ἰδιώτου μαρ-

---

(α) Maurer 1 Bd. pag. 170—175, ὅπου καὶ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν ἐν τῷ Γερμανικῷ αὐτοῦ συντάγματι καταχωρίζει μεθηρμηνευμένην Γαλλιστί.

τυρεῖται ὑπὸ τῶν ἔργων· «ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς!» — β) Λίαν στρεβλῶς παρεξήγησε τὸν σκοπὸν τῆς πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς ἐπιστολῆς. Κἂν μὴ ταύτην εἶχε πρόχειρον εἰς ἀνάγνωσιν, εἶχεν ὅμως αὐτὴν τοῦ Κυβερνήτου τὴν ἀπάντησιν (ἣν καὶ φιλοπόνως ἐξεγάλλισεν ἢ καὶ πολὺ πρότερον ἐκγαλλισθεῖσαν ἀντέγραψε παραδιδοὺς φιλανθρωπικῶς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους! ὡς ἂν ὑπῆρχε πρὸ αὐτοῦ ἀδημοσίευτος καὶ ἄγνωστος ἡ γραφή!). Ἐκ δὲ ταύτης φαίνεται λαμπρῶς τί περιεῖχεν ἡ, πρὸς ἣν ἀπήντησεν ὁ Κυβερνήτης, πατριαρχικὴ ἐπιστολή, καὶ τίς ὑπῆρχεν ὁ σκοπὸς καὶ ἡ αἰτία τῆς ἀποστολῆς ἐκείνης, ἥτις ἐνεφανίσθη ἐνώπιον μαρτύρων ἐπισήμων (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. δ. §. β). Ὁ δὲ συγγραφεὺς ἀνερυθριάστως (χρὴ γὰρ λέγειν τἀληθὲς) ἐκιβδήλευσε τὴν ἱστορίαν τοῦ πράγματος, εἰσάγων τὸν Πατριάρχην προτρέποντα τοὺς Ἕλληνας οὐχὶ πρὸς ἣν ἠθέλησεν ἡ Ὑψ. Πύλη πολιτικὴν διαλλαγήν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀρχαίαν μετὰ τῆς Μεγάλ. Ἐκκλησίας πνευματικὴν σχέσιν· ὅπως ἀποδείξῃ καὶ διὰ τούτου τοῦ πλάσματος, ὅτι, ἐπειδὴ παρήκουσαν οἱ Ἕλληνες ἐκείνην τοῦ Πατριάρχου τὴν προτροπήν, ὑπῆρχον ἄρα ἐξ ἀρχῆς καὶ δι' ὅλου τοῦ ἀγῶνος ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας! — γ) Ἐπὶ τούτῳ παρενέγραψεν αὐτὸς εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πατριάρχου ῥαδιουργικώτερον προσθεὶς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Κυβερνήτου («ἔγραψε, λέγει, ἐπιστολὴν ὁ Πατριάρχης ἀποτεινομένην καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Καποδίστριαν»)· οὕτω καὶ τοῦτον ὁ Μαύρερος ἠθέλησε παραστῆσαι πρόμαχον ἀσπιδιώτην τῆς ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας! Ἀλλ' ὁ μὲν Πατριάρχης ἁπλῶς ἀπετείνετο «πρὸς τοὺς προύχοντας, (ποίους;) κληρικούς, προκρίτους καὶ λοιποὺς χριστιανοὺς τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων κτλ.» (μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὴ τοῦ Κυβερνήτου ἡ ἀπάντησις)· οὐδ' ἠδύνατο πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἀποτεῖναι τὸν λόγον ὁ Πατριάρχης Ἀγαθάγγελος, ὡς ἀνακηρύττων οὕτω Κυβέρνησιν ἑλληνικήν, καθεστῶσαν ἤδη καὶ ἀνεξάρτητον, ἣν οὐδόλως ἔτι τότε ἀπεδέχετο οὐδ' εἶχεν ἀνεγνωρισμένην ἡ, ὑφ' ἣν αὐτὸς ἔζη, πολιτικὴ ἐξουσία· ὥστε ἡ προσθήκη τοῦ ὀνόματος τοῦ Καποδιστρίου πρὸς τῇ ῥαδιουργίᾳ γίνεται καὶ μῶμος εἰς τὴν βαθεῖαν τοῦ Μαυρέρου πολιτικήν! — δ) Καθὸ διπλωμάτης ἀνὴρ ἐγνώρισε καὶ ἐπήνεσε τὴν διπλωματικὴν λεπτουργίαν τῆς τοῦ Κυβερνήτου ἐπιστολῆς· ἀλλ' ὤφειλε (νομίζομεν), ἵνα καὶ ὡς ἄνθρωπος

αἰσθητικὸς κατανοήσῃ τὴν ἑλληνικὴν εὐσέβειαν, μεθ' ἧς ὁ Κυβερνήτης τιμῶν τοὺς ἱεροὺς τῆς ἐκκλησίας θεσμοὺς ὠνόμαζε τὸν Ἀγαθάγγελον κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας! ὁμολογῶν τοὺς Ἕλληνας ὀφειλέτας (ὡς εὐγνώμονας υἱοὺς) πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Καὶ λοιπόν, ὦ Μαύρερε, ἄν τότε (καθὼς λέγεις) ὁ Κυβερνήτης ἐβάδιζε τὸν δρόμον τὸν ἐθνικόν, ἐβάδιζε δὲ τὸν αὐτὸν καὶ ὕστερον εἰς τὰς πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνστάντιον ἐπιστολάς, οἱ τὴν ἐναντίαν ἄρα βαδίσαντες καὶ σπουδάσαντες ἀποσπάσαι καὶ ἀπορρῆξαι τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας ἐβάδισαν δρόμον ἀντεθνικόν, καὶ (κατὰ τὴν ὀρθοδοξίαν τῶν Ἑλλήνων) ἀντίθρησκον.

§. δ. Ἐφεξῆς ὁ Μαύρερος διαγράφει λεπτομερέστερον καὶ λίαν τραγικῶς (ἔστι δ' ὅπου καὶ μιαρῶς) τὴν κατάστασιν τῆς κατ' αὐτὸν ἑλληνικῆς ἐκκλησίας! «Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε (λέγει) παρατηρηθέντα ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος, ἦν πραγματικῶς ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου· πλὴν ὁ κλῆρος οὗτος οὐδέπω εἶχε κεφαλήν. Διὰ τοῦτο καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ κατὰ τῆς τουρκικῆς δεσποτείας πολέμου, ἀφ' οὗ οἱ Τοῦρκοι ἐνικήθησαν, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἡ ἐκκλησιαστικὴ διάταξις ἦν παντελῶς παραλελυμένη. Πολλαὶ ἐπισκοπαὶ ἐχήρευσαν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐδένα παρεδέχοντο ἀρχιερέα. Οἱ μοναχοὶ καταλιπόντες τὰ μοναστήρια περιήρχοντο τὸν κόσμον ἐναντίον τῶν κανόνων καὶ τῶν ὅρκων τοῦ τάγματος αὐτῶν. Εἰς τούτους προσετέθη καὶ πολὺς ἀριθμὸς ἐπισκόπων καὶ καλογήρων πάσης τάξεως, ἔξωθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καταφυγόντων, οἵτινες ἅπαντες ἔζων δαπάνῃ τῆς ἤδη πτωχευούσης Ἑλλάδος. Ἡ ἀμάθεια τοῦ ἱερατείου ἀπέβη πολὺ μείζων παρ' ἄλλοτέ ποτε· διότι παρημελήθησαν ἐπὶ τοῦ πολέμου παντελῶς τὰ σχολεῖα. — Διήρκει εἰσέτι (καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς Ἀντιβασιλείας) ἡ ἀπερίγραπτος αὕτη τῶν ἱερέων ἀμάθεια! Ἐκ χιλίων ἱερέων μόλις δέκα τινὲς ἠπίσταντο γράφειν τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα, καὶ ὁ τοῦτο γράφειν δυνάμενος ἐθεωρεῖτο καὶ θεωρεῖται ὡς σοφός, καὶ ἔφερε, καὶ φέρει δὲ εἰσέτι, σημεῖον τῆς ἰδίας σοφίας, μικρὸν ἐπὶ τῆς ζώνης καλαμάριον! Κατὰ δὲ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἡμετέρας παρουσίας ἱερεῖς τινες ἐχειροτονήθησαν παρ' ἐπισκόπων διὰ χρημάτων, ἦσαν δὲ καὶ συνήθως ἔγγαμοι χωρικοί. Κατά

τινα δὲ πάλιν ἐξ ἀρχαίων χρόνων κεκρατηκυῖαν συνήθειαν, ἐδίκαζον οἱ μητροπολῖται καὶ πολιτικὰς ὑποθέσεις, καὶ ἐντεῦθεν ἐκέρδαινον χρήματα μεγάλα καὶ πολλὰ κτλ. (α) — Ταῦτα μέχρι τοῦδε ὁ συγγραφεύς. Ἡμεῖς δὲ (καὶ πᾶς τις, νομίζομεν, δίκαιος τῶν πραγμάτων κριτὴς) ἀποροῦμεν, βλέποντες τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ σφάλματος εἰς σφάλμα γενναίως ἐγκυβιστῶντα! Ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος συνέστησεν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν (ὡς ὁλόκληρον δηλονότι σύστημα πιστῶν, ἰδίαν ἔχον τεταγμένην ἀρχὴν διοικητικήν· ἢ πῶς ἂν ἄλλως λέγοιτο Ἐκκλησία; μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸς τὴν ἀτοπίαν τοῦ πράγματος αἰσθανθείς· διότι νῦν μεταβαλλόμενος οὐκέτι λέγει ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ κλῆρον ἑλληνικόν!). Ἤδη δὲ τὸν κλῆρον τοῦτον τὸν ἑλληνικὸν εἰσάγει ἀνεξάρτητον καὶ ἀκέφαλον· δηλονότι «πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα!» Καὶ λοιπὸν ὤφειλε καὶ ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς προτάσεως συνιδεῖν ὅτι, ἂν ἐκ τῶν πολέμων ἐξέπεσεν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἡ προτέρα ἐκκλησιαστικὴ εὐταξία, ἔπρεπεν ἵνα, τῆς εἰρήνης ἐπανελθούσης, συναφθῇ πάλιν ὁ κλῆρος ὁ Ἑλληνικὸς πρὸς τὴν (ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Κυβερνήτης ἐγνώριζε) κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὑφ' ἣν πρὸ τοῦ πολέμου διατελῶν διῆγεν εὐτάκτως, καὶ ἀφ' ἧς οὐδὲ δι' ὅλου τοῦ μεσολαβήσαντος πολέμου βιαίως ἀπεσκίρτησεν, οὐδὲ διεχωρίσθη πνευματικῶς, παράνομον ἀνεξαρτησίαν διακηρύξας! Ἐπειδὴ δὲ συνέστη καὶ κράτος ἴδιον Ἑλληνικόν, ἔπρεπεν ἵνα παρ' αὐτοῦ πάλιν τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς κοινῆς τῶν ὀρθοδόξων μητρός, τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπολάβῃ, τὸ προνόμιον τῆς αὐτοκεφάλου διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Βασιλείου. Ἔπειτα, κἄν, ἐξ ὑποθέσεως, ὁ κλῆρος ὁ ἑλληνικὸς οὐκ εἶχε κεφαλήν, ἔπρεπεν ἵνα ταύτην χαλκουργήσας ἐπιθῇς, ὦ Μαύρερε, σὺ ὁ ξένος ἄρχων καὶ προσωρινὸς καὶ ἀλλόδοξος καὶ ἀνίερος; Ἀλλὰ (ἐὰν συγχωρῇς τὴν παρομοίωσιν) τοῦτο ποιήσας ἐφάνης παρόμοιος αὐθάδους καὶ κακοτέχνου λιθοξόου, ὅστις εὑρὼν Ἀπόλλωνος ἄγαλμα, Φειδίου ἔργον, ἠκρωτηριασμένον, ἢ αὐτὸς ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν (ὡς ἔπραττον ἐν τοῖς τοιούτοις ἐνίοτε καὶ οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι), ἐπιτίθησι κεφαλὴν Θερσίτου. Παραλείπομεν τὰ περὶ τῆς μὴ ἀποδοχῆς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερέων, ὡς προεξητασμένα μικρὸν ἀνωτέρω (Κεφ. α. §. ζ). Περὶ δὲ τῶν μοναχῶν αὐτῶν ἐρωτῶμεν τὸν συγγραφέα· α) διὰ τί τάχα καταλιμπάνοντες τὰς

(α) Maurer 1 Bd. p. 475 476 καὶ 2 Bd. p. 152 παράλ. καὶ p. 20.

ἰδίας αὐτῶν μονὰς ἐπλανῶντο καθ' ὅλην τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸν κόσμον; ἆρά γε δι' ἀκρασίαν καὶ κακοήθειαν ἀρνούμενοι τὰς πρὸς Θεὸν ὑποσχέσεις, ἢ πολεμοῦντες (ἐξ ἀνάγκης) οἱ πλεῖστοι, καὶ ἀγωνιζόμενοι ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀπολάβωσι τὰ ἔπαθλα καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν τεθλιμμένων αὐτῶν μονῶν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας τοῦ φιλομονάχου Μαυρέρου; β) Πότε τάχα πλείονες ἠτάκτουν περιπλανώμενοι εἰς τὸν κόσμον, ἆρά γε ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Κυβερνήτου καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον (ὁπότε καὶ ἀτακτοῦντες εἶχον πάλιν ἐλπίδας καὶ λιμένας σωτηρίας τὰ τότε σῳζόμενα μοναστήρια, ἐπιστρέφοντες ὁπότ' ἤθελον), ἢ ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας, ὁπότε χίλιοι περίπου Μοναχοὶ ἐξηλάθησαν ἐκ τῶν καταργηθέντων αὐτῶν καταγωγίων, ἀφεθέντες ἄθλιοι φέρεσθαι καθ' ὅλας ὅλου τοῦ κόσμου καὶ τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ἀνοδίας; γ) Πότε, τέλος, πιθανώτερον παρέβαινον τὰς πρὸς Θεὸν τοῦ μοναχικοῦ τάγματος εὐχάς, ἆρά γε πρὸ τῆς Ἀντιβασιλείας, ὁπότε διεφύλαττον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀκοίμητον ἔτι τὸν πρὸς Θεόν, ὃν ὤμοσαν, ὅρκον, καὶ τὰς εἰς τούτου φυλακὴν διαταγὰς τῶν θείων κανόνων, ἢ μετὰ τὴν καθίδρυσιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἥτις ὑποκύπτουσα καὶ ἄκουσα εἰς τὰς Μαυρερείους μάλιστα διαταγὰς ἔλυσεν ἀνοσίως καὶ παναθέσμως ἀπὸ τοῦ ὅρκου τοὺς Μοναχούς; — Τὸν δὲ πολὺν καὶ μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἔξωθεν προσφύγων ἐπισκόπων εἴδομεν εἰς τὴν ἱστορίαν, μόλις 30 τῶν πάντων ἀριθμηθέντων ὀνομαστὶ (καὶ αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγον (§. θ) τοσούτους ἀριθμήσει) (α). Καὶ τὰ πλήθη καὶ τὰ στίφη τῶν (ὧν λέγει) πάσης τάξεως μοναχῶν (διότι φαίνεται καὶ ὁ σοφὸς οὗτος νομίζων ὅτι, καθὼς ἐν τῇ Δυτικῇ, παρομοίως καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ὑπάρχουσι ποικίλα τάγματα μοναχῶν), καὶ τούτων δὴ τὰ πλήθη μόλις ἀνέβησαν εἰς ἑκατὸν περίπου καὶ εἴκοσιν ἄνδρας, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἦσαν καὶ αὐτοὶ κάτοικοι τοῦ Κράτους τοῦ Ἑλληνικοῦ διασωθέντες εἰς Πελοπόννησον ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἤπειρον Ἑλλάδα μοναστηρίων, ὅσα καὶ πρὸ τοῦ Μαυρέρου Τοῦρκοι κατέ-

---

(α) Τριάκοντα τοὺς πρόσφυγας λέγει καὶ ἡ πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν ἔκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς· καὶ τούτων οἱ περισσότεροι (λέγει) μετὰ τοῦ πρακτικοῦ (περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ) μέρους ἐνόνουν ἀποδεδειγμένως ἀνεπίληπτον καὶ σεβασμίαν διαγωγήν». (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. α. §. ε. σελ. 138).

στρεψαν, οἱ δὲ λοιποὶ φυγάδες ἐκ τοῦ πολλὰ καὶ δεινὰ δι' αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν παθόντος ὄρους τοῦ Ἄθωνος. Συμπάντων δὲ καθόλου τῶν ἔξωθεν προσφύγων τούτων μοναχῶν, οἱ μὲν ἔζων ἐν ταῖς συγγενικαῖς αὐτῶν οἰκίαις, Πελοποννήσιοί τινες ὄντες, ἢ νησιῶται τὸ γένος· οἱ δ' ἐν ἡλικίᾳ εἰργάζοντο, καί τινες ὡπλοφόρησαν ἐξ ἀνάγκης στρατεύσαντες κατὰ τῶν ἐχθρῶν· οἱ δὲ ἐδίδασκον κατ' οἴκους ἢ δημοσίᾳ (ὡς οἱ Ἀθωνῖται, Δεόντιος καὶ Βενέδικτος καὶ Προκόπιος, περὶ ὧν προείπομεν)· οἱ δέ τινες, τέλος, ἡσύχαζον ἐν τοῖς καθ' Ἑλλάδα μετοχίοις τῶν ἐκτὸς τοῦ Κράτους μοναστηρίων αὐτῶν (α)· οἱ δὲ πάλιν πρόσφυγες ἐπίσκοποι δουλεύοντες ἐν τοῖς ναοῖς (τῶν χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν) ἐτρέφοντο καὶ ἀπὸ τῶν ναῶν, ὥστε ματαίως ὁ Μαύρερος ἤλγησεν ἐπὶ τῇ πενήσσῃ Ἑλλάδι πεφορτισμένῃ καὶ ξένους πρόσφυγας εἰς διατροφήν! Ἄλλο μᾶλλον ὤφειλεν ὁ ἀνὴρ ὁμολογῆσαι εἰλικρινῶς, ὅτι ἡ δεινῶς ἀγωνιῶσα τότε καὶ πάμπτωχος Ἑλλὰς ἔτρεφε πολὺ καὶ τοσοῦτον (ὡς λέγει) πλῆθος προσφύγων ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν, καί τοι μηδὲν ἔχουσα ταμεῖον ἐκκλησιαστικόν. Ἀπὸ δὲ τῆς τούτου συστάσεως καὶ ἐφεξῆς οὐ μόνον ξένοι τινὲς καὶ πτωχοὶ κληρικοί, τυχόν, προσφυγόντες, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγχωρίων οἱ πενόμενοι ἐκκλησιαστικοὶ λιμῷ ἀπόλλυνται! — Ἔρημον σχολείων παρίστησι τὴν Ἑλλάδα ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ! Καὶ ὅμως ὅτι καὶ τοῦ ἀγῶνος ἀκ-

---

(α) Ὁ Μαύρερος (αὐτόθ. τόμ. α. §. 187) ἱστορεῖ, ὅτι τοὺς πολλοὺς δὴ τούτους Καλογήρους ἠθέλησεν ὁ Κυβερνήτης ἔξω τοῦ Κράτους ἀποπέμψαι, καθ' ὃν καιρὸν οἱ ἐκ τοῦ Σινᾶ καὶ τοῦ Ἄθωνος καὶ ἀλλαχόθεν προσεκάλουν τούτους τοὺς αὐτῶν συναδέλφους! «Ἀλλ' ὅμως (λέγει) τὰ πρὸς τοῦτο ληφθέντα παρὰ τοῦ Κυβερνήτου βουλεύματα δὲν ἐξετελέσθησαν»! — Καὶ ταῦτα σαφεῖς παραλογισμοί! Οὐδέποτε ὁ Κυβερνήτης ἠθέλησεν ἀποπέμψαι τοὺς ὀλίγους Σιναΐτας καὶ Ἁγιοταφίτας καὶ Ἁγιορείτας, ζῶντας καὶ τρεφομένους τοὺς πλείστους ἐν τοῖς μετοχίοις τῶν ἱερῶν αὐτῶν μοναστηρίων! Τοῦτο τὸ κατόρθωμα ἀπέκειτο εἰς τὴν τὰ ἀφιερώματα δημεύσασαν ὑψηλὴν Ἀντιβασιλείαν! Ἂν δ' ἐνέκυπτεν ὁ σοφὸς ἀνὴρ προσεκτικώτερον εἰς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὴν ἐφημερίδα, ἔβλεπε καὶ πόσον ἐντίμως ὁ Κυβερνήτης ἐξαπέστειλε τοὺς πρόσφυγας Ἀθωνίτας εἰς τὸν Ἄθωνα συνάμα μεθ' ὧν ἐπεφέροντο ἱερῶν κειμηλίων, καὶ πόσα ὀφείλει εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου πάμπολλα δαπανήσασα εἰς ὃν ἐκράτει στόλον γενναία κοινότης τῶν Ὑδραίων (Βλ. Τμ. Α. Κεφ.ε. §. ιθ), ὥστε ὑπῆρχον καί τινες τῶν προσφύγων Μοναχῶν, οἵτινες οὐκ ἔζων δαπάνῃ τῆς πτωχευούσης Ἑλλάδος!

μάζοντος, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κυβερνήτου, καὶ σχολεῖα ὑπῆρχον κατὰ τόπους τῆς Ἑλλάδος καὶ πεπαιδευμένοι ἄνδρες ἱκανοί, καὶ κοσμικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοί, προϊστορήσαμεν ἐμπαρόδως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Τμήμ. Α. Κεφ. ε. §. η). Ὁ δὲ Μαύρερος ἐξυψῶν τὰς περὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας ἀτελέστους καὶ μειρακιώδεις αὐτοῦ φροντίδας, εἰσάγει τοὺς Ἕλληνας πρὸ αὐτοῦ παντελῶς ἀμελήσαντας τῶν σχολείων· τὸ δὲ γελοιότερον, ὅτι καὶ τήν, ἣν ὠνόμασεν ἀ π ε ρ ί γ ρ α π τ ο ν, ἀμάθειαν τῶν ἱερέων ἀποδίδωσι καὶ ταύτην εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως (1821—1832) παραμέλησιν τῶν σχολείων. Ἀλλ' ἂν ἐκ τούτων ἀπέβησαν ἀγράμματοι οἱ ἱερεῖς, εὗρε λοιπὸν τούτους ὁ Μαύρερος (τῷ 1833) ἄρτι καὶ γενειάζοντας καὶ μόλις δεκαπενταετεῖς χειροτονηθέντας! Ὅτι δὲ οὐδ' ἐχειροτονήθησαν ὅλως ἱερεῖς δι' ὅλης τῆς ἐπαναστάσεως (πλὴν εἰς ὀλίγα τινὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος, μόλις δέκα ἢ τὸ πλεῖστον δεκαπέντε, καὶ πλέον οὔ), τοῦτο ὑπάρχει ἄλλη δεῖξις τῆς ἀληθείας τῶν ἱστορικῶν τοῦ Μαυρέρου θεωριῶν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁ ἄνθρωπος (καθὼς φαίνεται), ἀφ' οὗ κατέφαγεν ἐ ν β ρ ώ σ ε ι ἄ ρ τ ο υ τοὺς μοναχούς, ὠρέχθη παρατρωγαλίσαι καὶ τὸ ἱερατεῖον τῆς Ἑλλάδος! Ὁ αὐτοχειροτόνητος οὗτος ἀ ρ χ ι π ά σ τ ω ρ τ ῆ ς (ἣν ἀνεκομβώθη μεταῤῥυθμίσαι) Ἑ λ λ η ν ι κ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ί α ς βεβαιοῖ μεθ' ὅλης τῆς ἐμβριθείας τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος, ὅτι ἀπὸ χιλίων ἱερέων τοὺς ἐ ν ν ε α κ ο σ ί ο υ ς ἐ ν ε ν ή κ ο ν τ α εὕρηκε παντάπασιν ἀγραμμάτους, μ ὴ δ ὲ τ ὸ ἴ δ ι ο ν ὄ ν ο μ α γ ρ ά φ ε ι ν ἐ π ι σ τ α μ έ ν ο υ ς. Καὶ γελῶσι μὲν τὸν λῆρον τοῦτον καὶ αὐτὰ τὰ ἑλληνικὰ παιδία, βλέποντα σχεδὸν καθ' ἡμέραν ὅτι πάντες οἱ ἱερεῖς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ κατὰ πόλεις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μικρότατα τῶν χωρίων οὐδὲν ἄλλο συνηθέστερον γράφουσιν, ε ἰ μ ὴ ὀ ν ό μ α τ α (ὡς εἰς τὰς μερίδας καὶ τὰς ἄλλας προσφορὰς τῶν χριστιανῶν μνημονεύοντες ὀνομαστὶ τοὺς προσενεγκόντας κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας), μυκτηρίζουσι δὲ καὶ τὴν εἰρωνείαν τοῦ σοφιστοῦ, ὅστις ἀπὸ φιλαλήθους (ὡς καυχᾶται) καὶ πολιτικοῦ συγγραφέως ἐξαίφνης σατύρου πρόσωπον ἀναλαβών, διαπαίζει τ ο ὺ ς ἐ π ὶ τ ῆ ς ζ ώ ν η ς φ έ ρ ο ν τ α ς κ α λ α μ ά ρ ι ο ν ἐργοπόνους ἱερεῖς· ἀλλ' ἴσως πολὺ πλέον κεχηνότως ἀνεκάγχαζεν ὁ γελοιαστής, ἂν ἔβλεπε τούτους τοὺς ἀγροίκους καὶ ἁπλοϊκοὺς κ α λ α μ α ρ ι ώ τ α ς, ὅτι καὶ γράφουσιν ὄρθιοι πολλάκις, ὅπου τύχωσιν, ἐπιτιθέντες τὸν χάρτην ἐπὶ τῆς παλάμης τῆς ἀριστερᾶς, καὶ μήτε τραπεζίου καὶ κανόνος ἔχουσι χρείαν, μήτε σκίμποδος καὶ θρονίου, πρὸς τὸ παρα-

μυθῆσαι φιλανθρώπως ἀγράμματόν τινα δημότην, ἢ ἐπιστολίδιον ἢ ἄλλο τι κατεπεῖγον γράψαι παρακαλοῦντα. Ἐξέθανε δ' ἂν τέλος ὑπὸ γέλωτος ὁ Μαύρερος, ἂν ἤκουεν, ὅτι καὶ ἀνέκαθεν, πρὸ ὀκτακοσίων ἤδη χρόνων, ἕλληνες γραφεῖς ἔφερον ὡσαύτως ἐπὶ τῆς ζώνης καλαμάριον, οὐ μόνον ἕν, ἀλλὰ καὶ δύο· καὶ τούτους ὁ χυδαῖος ἄνθρωπος ὡς σοφοὺς ἐθεώρει λέγων·

«Γραμματικέ, φιλόσοφε, διπλοκαλαμαράτε»

καὶ κωμικώτερον,

«Γραμματικόν σε βλέπομεν τετρακαλαμαράτον» (α).

Οὐδὲν λοιπὸν παράδοξον ἂν καὶ νῦν οἱ τὰς καλαμοδόχους μελανοθήκας (ἢ γραφιδοθήκας) προχείρους ἐπὶ ζώνης φοροῦντες χωρικοὶ ἱερεῖς ἐθεωροῦντο καὶ θεωροῦνται ὡς σοφοί, κατὰ τοὺς διπλοκαλαμαράτους ἐκείνους, τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν συγγενεῖς! Πλὴν ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ οὗτοι οἱ ὀλιγογράμματοι τῆς Ἑλλάδος κληρικοί, καὶ οἱ δέκα οἱ καλαμαράτοι καὶ οἱ παντελῶς ἀκαλαμάρωτοι ἐννεακόσιοι ἐνενήκοντα παρακαλοῦσι τὸν Κ. Μαύρερον, ἵνα μᾶλλον στρέψῃ τὰς ὄψεις πρὸς τοὺς χωρικοὺς τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος καὶ θρησκείας μινίστρους (ministres), ἐν οἷς εὑρήσει πολλοὺς ἴσως παρομοίους πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἱεροκήρυκα τὸν λουθηρανόν, ὃν διέγραψεν ὁ ἱστορικὸς Φορμβαῦμος (β) Περὶ δὲ τῶν ἐπὶ χρήμασιν (ὡς λέγει) χειροτονηθέντων ἱερέων, καὶ ἡμεῖς ἂν ἐπιστεύσαμεν τοιαύτην παρανομίαν συμβᾶσαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ (πρὶν συστήσῃ μάλιστα τῆς ἱερᾶς Συνόδου τὴν ἀνάργυρον ἀρχήν), καθὼς ἐνίοτε συνέβαινε καὶ τὸ πάλαι κατὰ τόπους καὶ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς (ἴσως δὲ καὶ μεταξὺ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ παστόρων εὕρισκεν ὁ Μαύρερος, ἂν ἐξήταζε, τοιαύτας τινὰς ἀργυροτονίας). Ἀλλ' αὐτὸς καὶ ταύτην τὴν κα-

---

(α) Θεοδώρ. Πτωχοπροδρ. Στίχ. πρὸς Μαν. τὸν Κομν. βιβλ. α. στίχ. 236 καὶ 349 (ἐν Κοραῆ Ἀτάκτ. τόμ. α. σελ. 9 καὶ 13).

(β) Πανταχοῦ μεταξὺ τῶν (Λουθηρανῶν) ἱερέων ἐπεπόλαζεν ἀπερίγραπτος ἀμάθεια. Ἱεροκήρυξ τις ἐν Ἀλτιμάρκτῃ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῶν Συμβούλων τοῦ Ἐκλέκτορος, τί ἐδίδαξε μέχρι τότε τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα; «τὸ πιστεύω» ἀπεκρίθη· καὶ εὐθὺς ἀπεστομάτισε τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου· τὸ δὲ δεύτερον ἀγνοῶν ἐσιώπα· Οἱ δὲ Σύμβουλοι θέλοντες ἐπιβοηθεῖν αὐτοῦ τῇ μνήμῃ, ἠρώτησαν «ἐκ τίνος ἐγεννήθη ὁ Χριστός;» κἀκεῖνος ὑπολαβὼν εἶπεν «ἐκ τοῦ Ποντίου Πιλάτου»! Τοιαῦτα ψηλαφητὰ ἀμαθείας δείγματα κατεφωράθησαν παντοῖα καὶ πολλαχοῦ. F. Vormbaum, Die Brandenburgisch Preussische Geschichte etc. Leipzig, 1840.

τηγορίαν ἀμφίβολον κατέστησεν ἐπισυνάψας, ὡς ἂν μέγα τι κακὸν καὶ τὸ ἐφεξῆς, «ὅτι καὶ οἱ χειροτονηθέντες ἦσαν συνήθως ἔγγαμοι χωρικοί»! Ἠγνόει λοιπὸν ὁ ξένος Μαύρερος, ὅτι, καθὼς ἦσαν ἐπ' αὐτοῦ συνήθως, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι (καὶ καθ' ὅλην τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν) ἔγγαμοι ἱερεῖς, καὶ εἰς χωρία καὶ εἰς πόλεις κατὰ νόμους χειροτονούμενοι πολλῷ δὲ μᾶλλον ἀγνοεῖν ἠδύναντο, τί ποτε κυρίως ἐστί τε καὶ λέγεται κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τὸ ἐπὶ χρήμασι χειροτονεῖν. Πλὴν ἀλλ' ἴσως ταύτην τὴν παρανομίαν οὐκ ἔπλασεν ὁ Μαύρερος αὐτός, ἀλλ' ἐμαθε παρ' ἐκείνων, οἵτινες εἰσῆγον καὶ αὐτὴν τὴν ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκόπων κατασταθεῖσαν Σύνοδον καυχωμένην καὶ ἄκουσαν τὴν δειλαίαν ὅτι, μεταξὺ τῶν ἄλλων τῶν καλῶν αὐτῆς κατορθωμάτων κατέπαυσε καὶ τὴν ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Ε. §. α. σημ.). Τελευταῖον οἱ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἀρχιερεῖς (πολλαχοῦ δὲ καὶ οἱ πρωτοϊερεῖς καὶ αὐτοὶ τῶν χωρίων οἱ ἐφημέριοι) ἔχουσιν ἀνέκαθεν ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστολικῶν χρόνων παραλαβόντες τὸ δικάζειν τοὺς προσερχομένους χριστιανούς, «ἄν τις πρᾶγμα ἔχῃ πρὸς τὸν ἕτερον» (α), εἰρηνοποιοῦντες τοὺς διαδίκους, καὶ φίλους σπουδάζοντες ποιεῖν, καὶ δὴ καὶ ποιοῦντες, ὦ Μαύρερε, πολὺ τῶν σῶν εἰρηνοδικείων ἀδαπανητότερον καὶ ταχύτερον, εἰ δὲ θέλεις, ἔστιν ὅτε καὶ δικαιότερον. Ἀλλ' ὅτι (καθὼς λέγεις) ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως οἱ δικάζοντες δίκας κοσμικὰς ἀρχιερεῖς ἐλάμβανον ἐκ τούτου καὶ μεγάλα χρημάτων κεφάλαια, περὶ τούτου σὺ πρῶτος σαυτὸν συκοφάντην ἐλέγχεις, ὁμολογήσας ἐν τοῖς ἔμπροσθεν πτωχεύουσαν τὴν Ἑλλάδα! Ἔπειτα καὶ τὰς δίκας τὰς κοσμικὰς καθ' ὅλην τὴν ἐπανάστασιν ἐδίκαζον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αἱ κοσμικαὶ ἀρχαί. Εἰς τὰς νήσους ἔκρινον οἱ προύχοντες καὶ οἱ σύνδικοι, καθὼς καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ δὲ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν χέρσον Ἑλλάδα παρέπεμπε τὰς δίκας ἡ Διοίκησις εἰς Ἐπιτροπάς· καὶ αὐτοὶ οἱ Δημογέροντες ἐξετέλουν τὰ καθήκοντα τῶν εἰρηνοποιῶν κριτῶν. Σώζονται δὲ καθ' ἡμᾶς δικαστικαί τινες πράξεις καὶ ἀποφάσεις τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν (κατὰ τὸν ὀργανικὸν νόμον τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ πρώτης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως) ἀπὸ τοῦ 1822 καὶ ἐφεξῆς μέχρι καὶ τῶν ὕστερον ἐπὶ Κυβερνήτου

(α) Α. Κορινθ. σ. 1, 2. πρβλ. Ἀποστολ. Διαταγ. β. μς. μζ. κτλ.

καταστάντων δικαστηρίων (α). Ὥστε κατεξελέγχεται πανταχόθεν ἡ πικρὰ συκοφαντία τοῦ συγγραφέως.

§. ε. Ἐφεξῆς ὁ Κ. Μαύρερος ψέγει τὸν Κυβερνήτην, ὅτι δὲν ἐπέφερε σύντομον τῶν τοιούτων κακῶν θεραπείαν, διακόψας (καθὼς ἔπραξεν αὐτὸς) Τενεδίῳ πελέκει τὰς ἐκκλησιαστικὰς καταχρήσεις, ἀλλὰ (καθώς, λέγει, φιλοῦσιν οἱ διπλωμάται) μετεχειρίσθη καὶ ὧδε διοικήματα (μέτρα) κολλοβὰ καὶ ἐλλιπῆ, καὶ ἡμιτέλεστα βοηθήματα. «Κατέστησε (λέγει) προσωρινὴν ἐκ τριῶν συνισταμένην ἱερατικὴν ἐπιτροπὴν εἰς ἐπιμέλειαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τοῦ τόπου πραγμάτων». — Καὶ τοῦτο λάθος! Οὔτε ἐκ τριῶν, οὔτε ἱερατικὴν ἐπιτροπὴν κατέστησεν ὡς ἦλθεν ὁ Κυβερνήτης, οὔτε πρὸς ἐπιστασίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν διοικητικήν, ἀλλ' ἐπιτροπὴν ἐκ πέντε συγκειμένην ἀρχιερέων, ἐξετάζουσαν καὶ ἀναφέρουσαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν« τὰς παρ' αὐτῆς αἰτουμένας πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν χρειῶν τῆς Ἐκκλησίας», ὡς λέγει ῥητῶς τὸ διάταγμα (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. δ. §. α—δ). Καὶ αὕτη ὕστερον ἡ ἐπιτροπὴ περιώδευσεν ἡ αὐτὴ καὶ πολὺ τῆς Ἑλλάδος μέρος, τρεῖς μὲν ἀρχιερεῖς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐξελθόντες, δύο δὲ εἰς τὰς νήσους, ἐξ περίπου μῆνας πρὸ τῆς ἐθνικῆς ἐν Ἄργει συνελεύσεως. Ὁ δὲ Μαύρερος καὶ ταῦτα συνετάραξε ψευδῶς ἱστορήσας δύο δῆθεν ἄλλας, παρὰ τὴν πρώτην διαφόρους, ἐξ ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων ἐπιτροπὰς συσταθείσας ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου, κατὰ τὸ αὐτὸ (λέγει) ἔτος τοῦ ψηφίσματος τῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως (!), ἐξ ὧν ἡ μὲν ὤφειλε τὴν Πελοπόννησον, ἡ δὲ τὰς νήσους περιοδεῦσαι» κτλ.! (β) — Ἵνα δὲ (λέγει) ὁ ἀπαίδευτος κλῆρος ἐκπαιδευθῇ, καθίδρυσεν (ὁ Κυβερνήτης) μετὰ πομπῆς μεγάλης ἐν Πόρῳ ἱεροσπουδαστήριον (σχολεῖον ἱερατικὸν) ἢ Σπορεῖον (Seminarium)· ἀλλ' ὅ,τι καθιδρύθη πραγματικῶς ὑπῆρχε μᾶλλον σάτυρα τοιού-

---

(α) Βλ. Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέν. τῆς Ἑλλάδ. τόμ. 2. σελ. 31, 65, 83 142, καὶ τόμ. 3. σελ. 67, 86, κτλ. (Ἐκδοθήσονται δὲ καὶ αὐτὰ τὰ δικαστικὰ ἐν τῇ αὐτῇ τῶν κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος συλλογῇ ὑπὸ τοῦ Κ. Μάμουκα) Βλ. καὶ ὄπισθ. Τμήμ. Α. Κεφ. Β. §. α. Πρβλ. καὶ Thiersch de l'etat actuel de la Grèce vol. 2. pag. 285—294.

(α) Βλ. Maurer Das Griechische Volk etc. 1 Bd. p. 476 καὶ 480—481.

του διδασκαλείου, καὶ τοῦτο δὲ ταχέως ἀφ' ἑαυτοῦ διελύθη». —Μή, σοφώτατε Μαύρερε, μὴ λέγε σάτυραν καὶ χλεύην ἱερατικοῦ διδασκαλείου τὸ ἐν Πόρῳ Σχολεῖον. Εἴρων καὶ σατυριστὴς οὔτ' ἐν ἔργοις οὔτ' ἐν λόγοις οὐδέποτ' ἐφάνη ὁ Κυβερνήτης! Ἀτελὲς τὸ πρῶτον συνέστησε τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο, καὶ οἷόν τι προαύλιον καὶ προοίμιον τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Κλήρου, φροντίζων καὶ περὶ αὐτῆς ὁ πολύτλας ἐν τοσαύτῃ τῶν τότε πραγμάτων ἀνωμαλίᾳ καὶ πενίᾳ δεινῇ! Εἴθε δὲ καὶ σὺ παρομοίως ἐσατύρυζες τὴν ἱερατικὴν ἐκπαίδευσιν συνεχίσας ἐκείνην τὴν σχολήν, ἣ καὶ μεθαρμόσας πρὸ τὸ τελειότερον, τὴν σάτυραν εἰς ἡρῷον δρᾶμα μεταβαλὼν (εἶχες δέ, νομίζομεν, ὀλίγον τι πλειότερα παρὰ τὸν Κυβερνήτην βοηθήματα!). Ἀλλ' ὑμεῖς ἐξαλείφοντες (ὅσον ἐδύνασθε!) τοῦ προκατόχου Κυβερνήτου τὴν μνήμην, κατηργήσατε καὶ τὸ διακοπὲν ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν σχολεῖον ἐκεῖνο, καθὼς καὶ τὸ ἐν Αἰγίνῃ Ὀρφανοτροφεῖον (ἐξ οὗ κατεβιβάσθη καὶ αὐτὴ ἡ τὸ Καποδιστρίου ὄνομα φέρουσα ἐπιγραφή!). Αὐτὸς δὲ τὸν κλῆρον πῶς διέταξας ἐκπαιδεύεσθαι; Τριάκοντα μόνους ἐκ τῶν ἱερομονάχων καὶ ἱεροδιακόνων (περὶ ὧν καὶ σὺ αὐτὸς ἀλλαχοῦ μεγαληγορεῖς) (α) κατέστησας ὑποτρόφους ἐν τῇ ἑλληνικῇ Σχολῇ τῆς Αἰγίνης, ὅπου μάθημα ἐκκλησιαστικὸν ἐδιδάσκετο οὐδέν! Ἀπεστάλη δὲ καὶ εἰς Μόναχον εἷς ἱερομόναχος, ἵνα τελειότερον ἐκμορφωθῇ. «Ἐμελλε δὲ (λέγεις) συσταθήσεσθαι καὶ Σχολὴ θεολογικὴ καὶ σπορεῖον, ἢ διδασκαλεῖον ἐκκλησιαστικὸν μετ' αὐτῆς συνηνωμένον» κτλ. «ἀλλ' ὅμως (λέγεις) ἕνεκα τῆς ἐμῆς ἀνακλήσεως—ἀπέμεινε καὶ τοῦτο μόνον σχέδιον»· — Καὶ λοιπόν, ὦ Μαύρερε, μέχρις ἂν ἐκμάθωσιν οἱ ἐν Αἰγίνῃ 30 ὑπότροφοι τὴν ὑψηλὴν φιλολογίαν καὶ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ μέχρις ἂν ὁ πεμφθεὶς ἐκ Μονάχου μεταφέρῃ τὴν Βαυαβαρικὴν Θεολογίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὤφειλον οἱ Κληρικοὶ τῆς Ἑλλάδος μηδ εἰς τὴν δογματικὴν θεολογίαν στοιχειοῦσθαι μηδ' εἰς τὰ περὶ τὴν ἱερὰν τελετουργίαν καὶ τοὺς κανόνας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς (διότι ταῦτα μετὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐδιδάσκοντο κατὰ τὴν ἐν Πόρῳ Σάτυραν, ἣν σὺ λέγεις! Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. ε. §. ζ). Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα περὶ τῆς παιδείας τῶν Ἑλλήνων κληρικῶν σοφά σου σχεδιάσματα κρίνονται παρ' Ἕλλησι πλέον τι Σατύ-

(α) Maurer Das Griechische Volk etc. vol. 2. pag. 187.

ρας χείρονα, καὶ σύμφωνα πρὸς ἃς καθυπέβαλες ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

§. ς. »Ἵνα δὲ (λέγει) κωλυθῶσιν αἱ παρὰ τοῦ κλήρου καταθλίψεις εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν πολιτικῶν διενέξεων, συνέστησεν (ὁ Καποδίστριας) καὶ δικαστήρια, εἰς ἃ ὤφειλον δικάζεσθαι πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ καὶ κοσμικαὶ διαφοραί».— Καὶ τοῦτο παράδοξον. Δικαστήρια πολιτικὰ κατέστησεν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὁ Κυβερνήτης οὐχὶ πρὸς ἀποκώλυσιν τῶν εἰς τὰς πολιτικὰς δίκας ἐπιπιπτόντων κληρικῶν καὶ ἀρχιερέων (περὶ ὧν ἐτερατεύσατο καὶ μικρὸν ἀνωτέρω §. δ.)' ἀλλὰ διότι (καθὼς νομίζομεν) εἰς πᾶσαν πολιτείαν εὐνομουμένην ὀφείλουσιν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν πολιτικὰ δικαστήρια, ἐὰν ἡ Πολιτεία ἐκείνη μέλλει κατοικεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων καὶ μὴ θηρίων. — « Εἰς δὲ τὸν Κλῆρον (λέγει) κατελείφθησαν μόνον τῶν καθαρῶν ἱερατικῶν πραγμάτων αἱ διαδικασίαι καὶ διαλύσεις » (δηλονότι, καθὼς κελεύουσιν οἱ ἱεροὶ κανόνες), «ἐν αἷς (φησὶ) συνηριθμοῦντο καὶ αἱ περὶ τῶν γάμων» (α).—Κακὸν ὀνομαθέστατος Μαύρερος εὑρίσκει, καὶ ἄδικον καὶ ἀκατάλληλον εἰς ἐκκλησιαστικούς, τὸ δικάζειν δηλονότι τὰς γαμικὰς διαφοράς. Ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης, ἐπειδὴ ἐπίστευε καὶ ὡμολόγει τὸν γάμον ἓν τῶν ἑπτὰ μυστηρίων τῆς ἐκκλησίας, ἔκρινεν ὅσιον καὶ δίκαιον (καθὼς ἔκρινεν ἀπ'ἀρχῆς καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία τῶν ὀρθοδόξων), καὶ πρὸς εἰρήνην δὲ τῶν διαμαχομένων συζύγων ἀνυσιμώτατον, ὅπως αἱ τούτων διαφοραὶ μὴ περισαλπίζωνται ὑπὸ δικηγόρων, μηδ' ἐκπομπεύωνται δημοσίως ἐν δικαστηρίοις κοσμικοῖς, διαλύωνται δὲ μᾶλλον ἡσύχως ὑπὸ τῶν ποιμένων τῶν πνευματικῶν. Κἂν τις ὑπῆρχε χρεία πολιτικῆς διαδικασίας ἐν πράγμασι βιωτικοῖς (οἷον περὶ προικῶν καὶ κτημάτων καὶ χρεῶν, κτλ.), ἀνήγοντο τὰ τοιαῦτα εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια. Κἂν δὲ, τέλος, ἄφευκτος καὶ ἀνήκεστος ἀνάγκη κατήπειγε τὴν διάζευξιν, διέλυε τὴν γαμικὴν συνάφειαν ἐκείνη δικαίως ἡ χείρ, ἥτις καὶ τὸ πρῶτον αὐτὴν διὰ τῆς θείας ἱερολογίας συνῆψε! Ταῦτα, σοφὲ Μαύρερε, ἐφρόνει καὶ διέταττεν ὁ Κυβερνήτης, ὅσῳ παρὰ σὲ ὀρθοδοξότερα καὶ ἑλληνικώτερα, τοσούτῳ καὶ δικαιότερα καὶ πρὸς τὸ μέγα τοῦ γάμου μυστήριον ἀξιοπρεπέστερα καὶ καταλληλότερα. «Ἡ περὶ τὰ συνοικέσια καὶ διαζύγια τῶν γάμων εὐχέρεια (ἔγραφεν ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἐπισκόποις ἐγκυκλίῳ) καθυβρίζει τοὺς

(α) Maurer Das Griech. Volk etc. 1 Bd. p. 479.

θείους καὶ ἱεροὺς νόμους, καπηλεύει τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, καὶ διαλύουσα τὸν ἰσχυρότερον σύνδεσμον τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ἀφίνει εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἀπροστάτευτα μέλη ἐπιζήμια πολλάκις διὰ τὴν ἐκ τῆς κακῆς ἀγωγῆς μοχθηρίαν» (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. ε. §. β). Ταῦτα ἐκεῖνος! Σὺ δ', ὦ τῆς ταλαίνης Ἑλλάδος ἀλλόφυλε θεσμοθέτα, ἂν μακρόθεν ἱστάμενος ἐθεώρεις ὁποῖα καὶ πόσα τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἐπλημμύρισαν αἴσχη διὰ τὴν ἄλλα τε πολλὰ καὶ δὴ καὶ τὰ τοῦ γάμου βεβηλώσασαν νομοθεσίαν σου, πάντως ἂν ἐνρύθης, συγκαλυψάμενος ὑπ' αἰσχύνης, καὶ (καθὸ φιλάνθρωπος) ἐπευξάμενος ταχεῖαν τὴν κατάργησιν τῶν τοιούτων ἀνοσίων σου θεσμῶν.

§ ζ. Περὶ δὲ τῶν χηρευουσῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπῶν καὶ μητροπόλεων διαλεγόμενος, « Κατεστάθησαν (λέγει) καὶ ἐπ' αὐτῶν ἱεράρχαι προεστῶτες, ἀλλὰ μόνον ὡς τοποτηρηταί, ἐκλεγέντες ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς Τουρκίας προσφύγων ἀρχιερέων. Ἀλλὰ καὶ πολλαὶ τῶν ἐπισκοπῶν ἡνώθησαν πρὸς ἀλλήλας. Καὶ νέαι δέ τινες ἐπισκοπῶν διωρίσθησαν ἕδραι· οἷον εἰς Ναβαρίνους, καὶ τὰ Καλάβρυτα, καὶ τὸ Πατρατζίκι, καὶ τὴν Σαλαμῖνα, καὶ εἰς τὴν Σύρον. Ἄλλαι δὲ μητροπόλεις ἄλλως ὠνομάσθησαν, οἷον ἡ τῆς Τριπολιτζᾶς μετωνομάσθη Τεγεάτιδος καὶ Μαντινείας, αἱ δὲ Νεο-Πάτραι μετέλαβον τὸ ὄνομα Ναυπάκτου καὶ Μεσολογγίου» (α). — Ὅστις ἀναγνώσῃ ταῦτα, μὴ μόνον Ἕλλην, ἀλλὰ καὶ ξένος τις εἰδήμων τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς φυσικῆς αὐτῆς γεωγραφίας ἔμπειρος, ἀπορήσει πάντως δυσπιστῶν, ἂν εἴδέ ποτε καὶ Μαύρερος τὴν Ἑλλάδα. Τόσον ἀσύστατα καὶ ἀνύπαρκτα πράγματα λαλεῖ! Καὶ ὅτι μὲν εἰς τὰς χηρευούσας ἐπισκοπάς τε καὶ μητροπόλεις διωρίσθησαν ἐκ τῶν προσφύγων ἀρχιερέων τοποτηρηταί, τοῦτο λέγει βέβαιον καὶ ἀληθές, κἂν ἄλλως ὑποφέγειν τὸ πρᾶγμα δοκεῖ (διότι οὐδεμία τῶν προσωρινῶν Κυβερνήσεων τῆς Ἑλλάδος κατετόλμησε, καθὼς αὐτός, πολιτικὴν ἀρχιερέων προχείρισιν εἰς γνησίων ποιμένων χηρευούσας ἐπισκοπάς). Ὅτι δὲ μηδεμία τῶν ἐπισκοπῶν ἡνώθη συμφυρθεῖσα πρὸς ἄλλην, μήτ' ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου μήτ' ἐπὶ τῶν προλαβόντων τῆς ἐπαναστάσεως χρόνων, τόσον ὑπάρχει βέβαιον καὶ πραγματικόν, ὅσον καὶ τὸ ὅτι πρῶτον καὶ μόνον ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας ἡ πολιτικὴ τοῦ Κράτους εἰς Νομοὺς καὶ ἐπαρ-

(α) Maurer 1. Bd. p. 476.

χίας ἐγένετο διαίρεσις, καθ' ἣν συνεχύθησαν καὶ τὰ ὅρια καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκοπῶν. Ἀλλ' οὐδὲ νέα τις οὐδεμία καθέδρα ἐπισκόπου πρὸ τῆς Ἀντιβασιλείας ἐκαινουργήθη. Τὸ Νεόκαστρον, ἢ (καθὼς λέγει) τοὺς Ναβαρίνους ἐποίμαινεν ὁ τῆς ἐγγυτάτης μητροπόλεως Κορώνης τοποτηρητής, ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου τὸ πρῶτον μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν φρουρίων ἀποσταλείς, Παΐσιος ὁ Ἐλαίας. Ἐν δὲ τοῖς Καλαβρύτοις διέτριβεν ὁ τοποτηρητὴς τῆς αὐτῆς καὶ τὸ πάλαι Κερνίτζης καὶ Καλαβρύτων ἐπισκοπῆς. Πατρατζίκι δὲ λέγει τουρκικώτερον ὅ,τι παρακατιὼν ἑλληνικώτερον παρετραύλισε Νεο-Πάτρας, ἀγνοῶν ὅτι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λέγει πόλιν, τὰς Νέας Πάτρας· ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτην τὴν μητρόπολιν, ὀψέ ποτε τῶν Τούρκων ἀπαλλαγέντων (τῷ 1830), τοποτηρητὴς ἀπεστάλη ὁ πρώην Σταγῶν. Καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Αἰγίνης καὶ Ἴδρας μητροπολίτην διατελοῦσαν Σαλαμῖνα διέτριβεν ὡς τοποτηρητὴς ἀποσταλεὶς ὁ πρώην Περιστερᾶς· ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν Σύρον, ὁ παρὰ τοῦ τῆς Ἄνδρου μητροπολίτου πεμφθείς, Σωφρόνιος ὁ Μυῤῥίνης, ὡς προείρηται (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. ς. §. α). Ὅτι δέ, τέλος, καὶ πρὸ τῆς Ἀντιβασιλείας μετωνομάσθησάν τινες ἐπισκοπαί, πῶς ποτε ἐτόλμησεν ὁ Μαύρερος εἰπεῖν; Τὸν πρώην Τριπόλεως πρῶτος αὐτὸς οὗτος ὑπέγραψεν ἐν τοις διατάγμασι διπλῶς ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἡμερῶν μετονομασθέντα, τὸ μὲν πρῶτον Τεγεάτιδος καὶ Μαντινείας, ἔπειτα δὲ (μετὰ δύω μόλις μῆνας) Μαντινείας καὶ Μεγαλοπόλεως (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. 6). Καὶ τὰς Νέας δὲ τὰς Πάτρας, ἢ Νεοπάτρας κατ' αὐτὸν καὶ Πατρατζίκι, ἄρας ἐκ μέσης τῆς Θεσσαλίας ὁ κλεινὸς Μαύρερος παρέδωκεν ὅλας πρὸς τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης (ἢ Ναυπάκτου καὶ Μεσολογγίου) μητροπολίτην (α). Ἀλλ' ἴσως ἀπορήσεις, ἀναγνῶστα, πῶς αὐτὸς ὁ εἷς τῶν τριῶν τῆς Ἀντιβασιλείας μελῶν, ὅστις μετὰ τῶν ἄλλων ἐκέλευεν (ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπισκόπων διατάγματι) γράφων «Μαντινείας καὶ Μεγαλοπόλεως (γενέσθω καὶ ἔστω) ὁ διὰ τοῦ ἀπὸ 8]20 Σεπτεμβρίου ἡμετέρου διατάγματος διορισθεὶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Τεγεάτιδος καὶ Μαντινείας σεβαστὸς Μητροπολίτης πρώην Τριπόλεως καὶ Ἀμυ-

---

(α) Ἐπειδὴ ἡ Ἄρτα ἔμεινεν ἐκτὸς τῶν ὁρίων, ὁ Ναυπάκτου προσωνομάζετο καὶ ἐκ τοῦ Μεσολογγίου (χώρας ἀνέκαθεν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν τῆς Ναυπάκτου διατελούσης). Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. α. §. θ.

κλῶν, Κ. Διονύσιος» ! καὶ πάλιν «Ἀκαρνανίας» (ἔστω) «ὁ μέχρι τοῦδε Ναυπάκτου καὶ Μεσολογγίου Σ. Μητροπολίτης Κ. Πορφύριος» (α) κτλ. πῶς αὐτὸς οὗτος, λέγω, γράφει ἤδη καὶ διηγεῖται τοσοῦτον ἀντιφατικὰ καὶ παράδοξα ! ἀλλ' ἴσως ὁ ἄνθρωπος ἐσφάλη καὶ ἄκων βιασθεὶς ὑπὸ τῆς ἀνάγκης. Πολλὴν μὲν εἰς τὸ ἔθνος, πολλὴν δὲ καὶ εἰς τοὺς ξένους αὐτοὺς ἐκίνησε κατακραυγὴν ἡ τυραννικὴ καὶ βίαιος καὶ παντοία μεταβολὴ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων, ἐφ' ὧν ἐξαιρέτως αὐτὸς ὁ Μαύρερος ἐπεστάτει· κρησφύγετον λοιπὸν ἀπολογίας ζητῶν ἔπλασεν ὡς δῆθεν καὶ πρὸ τῆς Ἀντιβασιλείας ἤδη τετολμημένας νέας τινὰς ἐπισκοπὰς καὶ παρορισμοὺς καὶ μετωνυμίας, ἀπορρίπτων δηλαδὴ τὰς καινοτομίας εἰς τὰς προτέρας τὰς ἑλληνικὰς τῆς Ἑλλάδος κυβερνήσεις, καθὼς καὶ τὴν ὅλην ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν διέγραψεν ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος ἐψηφισμένην ! καὶ αὐτὴν δὲ τῶν μοναστηρίων τὴν κατάργησιν ἀποδείξει μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῆς ἐν Ἄργει ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου νενομοθετημένην!

§. η. Ἐφεξῆς διαγράφει ποίους εὗρεν ἡ Ἀντιβασιλεία κανονικοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ποίους τοποτηρητὰς εἰς πάσας τὰς κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους καὶ τὴν ἤπειρον Ἑλλάδα, μητροπόλεις ἢ ἐπισκοπάς· ἀπαριθμεῖ δὲ τούτους ἐμπαρόδως μὲν καὶ κατ' ἐπιτομὴν (οὐχὶ τοὺς πάντας, ἀλλὰ τοὺς πλείονας ὀνομάζων), ἀκριβῶς δὲ ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (καθὼς αὐτοὺς προϊστορήσαμεν), πλὴν ἂν ἐξαιρεθῶσί τινες κἂν τούτοις παραδρομαί· τούτων δὲ αἱ μέν εἰσι περὶ τὰς φωνὰς (συγχωρητέαι πάντως εἰς ἄνθρωπον ἀλλόγλωσσον), ὡς ὅταν τὸν Παμφίλου γράφῃ Βαμφίλης (Bamphile), τὸν δὲ Σταγῶν, Ἀγῶν (Hagon)· ἄλλαι δέ τινες φαίνονται περὶ τὰς τοποθεσίας (μικραὶ μὲν καὶ αὗται καθ' ἑαυτάς, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν Ἀντιβασιλέα τῆς Ἑλλάδος λίαν ἀπρεπεῖς), ὡς ὅταν πάλιν τοὺς παρὰ τῇ Κορώνῃ Ναβαρίνους διακρίνῃ ὡς ἰδίας τινὸς ἐπισκοπῆς κεφαλαιῶδες ὄνομα, λέγων «Ὁ τῆς Ἐλαίας Ἐπίσκοπος ἦν τοποτηρητὴς εἰς τὸν Ναβαρῖνον». Τὴν δὲ Ναύπακτον ἄλλην νομίζει παρὰ τὴν Λέπαντον (ὡς παρετραύλισαν αὐτὴν τὴν Ναύπακτον οἱ Ἰταλοί), λέγων «Ἀρχιερεῖς (λέγει) ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἔτι πρὸ τοῦ πολέμου διωρισμένοι εὑρίσκοντο μόνον εἰς τὰς Μητροπόλεις τῶν Θηβῶν, τῆς Ναυπάκτου καὶ τοῦ Μεσολογγίου,

(α) Βλ. Προδιοίκ· καὶ Τμήμ. Α. Κεφ. α. §. θ. καὶ Τμήμ. Β. Κεφ. γ. § β.

καὶ τέλος, εἰς τὴν Λέπανθον κτλ. (α). Ἀλλὰ παρακατιὼν σφάλλεται πολὺ βαρύτερον, κακίζων τὴν διάκρισιν τῶν κανονικῶν (τῶν ἐχόντων δηλονότι τὰς ἰδίας ἐπισκοπάς, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ἐχειροτονήθησαν κατὰ τοὺς κανόνας) ἀπὸ τῶν μὴ κανονικῶν (τῶν ἐπηλύδων καὶ μόνον ὡς τοποτηρητῶν ἐπιστατούντων εἰς ἐπισκοπάς, ἐφ' ὧν οὐκ ἐχειροτονήθησαν κατὰ τοὺς κανόνας). «Ἐκ τῶν διαταχθέντων (λέγει) διορισμῶν (πρὸ τῆς Ἀντιβασιλείας) κατὰ δυστυχίαν ἐπήγασε διάκρισις μεταξὺ κανονικῶν καὶ μὴ κανονικῶν ἐπισκόπων. Κανονικοὺς ὠνόμαζον ἐκείνους, οἵτινες ὑπῆρχον ἔτι παρὰ τοῦ Πατριάρχου προβεβλημένοι εἰς τὰς διοικήσεις αὐτῶν, ἦσαν δ' ἐκ τούτων μόνον 22 (11 μητροπολῖται, 2 ἀρχιεπίσκοποι, καὶ 9 ἐπίσκοποι). Τοποτηρηταὶ δὲ ἢ μὴ κανονικοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν 12 μόνον. Οὗτοι τοίνυν ἑκάτεροι πρὸς ἀλλήλους ἐμάχοντο πολλαχῶς. Οἱ Κανονικοὶ ἐνόμιζον ἑαυτοὺς κρείττονας τῶν μὴ Κανονικῶν· ἵνα δὲ πλήρης ἡ σύγχυσις ἀποβῇ, προσετέθησαν πρὸς τοῖς εἰρημένοις κανονικοῖς τε καὶ μὴ κανονικοῖς ἐπελθόντες καὶ ἄλλοι πρόσετι εἴκοσι περίπου μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι χωρὶς ἔργου (σχολάζοντες), εἴτε πρόσφυγες εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα καταφυγόντες, εἴτε καὶ ἄλλως ἀπολέσαντες τὸ ἴδιον ἀξίωμα. Καὶ οὗτοι τοίνυν ἐζήτουν θέσεις (καθέδρας) καὶ ἄρτον· μὴ δυνάμενοι δὲ τοῦ ποθουμένου τυχεῖν, διήρχοντο διὰ τῆς χώρας θορυβοῦντες συνάμα μετὰ τῶν ἄλλως πως δυστρεστημένων» κτλ. (β). — Ἄπορον καὶ τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ! πῶς ὁ νομοδιδάσκαλος καὶ νομοθέτης Μαύρερος ἐνόσει τοσαύτην ἄγνοιαν οὐ μόνον τοῦ κανονικοῦ τῆς τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας Δικαίου, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀρχαίων περὶ τούτου Βασιλικῶν νομοθετημάτων, ὥστε διαχλευάζει τὴν μεταξὺ κανονικῶν καὶ μὴ κανονικῶν ἐπισκόπων κανονικωτάτην διαστολήν! Καὶ λοιπὸν οὐδὲν κατ' αὐτὸν διαφέρει τοῦ γνησίου ποιμένος ὁ πρόσκαιρος τοποτηρητὴς (ὅστις δηλαδὴ σχολάζουσαν ἢ χηρεύουσαν γνησίου ποιμένος ἐπισκοπὴν ἐπιτροπικῶς πρὸς καιρὸν διεξάγει, μέχρις ἂν παρὰ τοῦ ποιμενάρχου πάλιν ὁ γνήσιος καὶ κανονικὸς διάδοχος ἀποσταλῇ). Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν Συναρχόντων διεμέρισεν ὅλας τὰς τοῦ Κράτους ἐπισκοπὰς ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ εἴς τε τοὺς

(α) Maurer Das Griech. Volk etc. 1. Bd. p. 479.
(β) Maurer 1 Bd. pag. 477—479.

γνησίως κανονικοὺς καὶ τοὺς ἁπλοῦς τοποτηρητὰς τοὺς ἔξωθεν προσφυγόντας, ἴσα πᾶσι δικαιώματα χορηγήσας, καὶ πάντας ἐπίσης ἐπὶ τῶν ἱερῶν Συνθρόνων ἐγκαθιδρύσας! Ἀλλὰ πῶς οὐδὲ τοῦτο κἂν ὁ θεσμοθέτης ἐγγύθεν ἐνεθυμήθη τὸ κοσμικόν, ὅτι παρὰ πολὺ τοῦ κυριάρχου διαφέρει ὁ ἐπίτροπος καὶ κηδεμών; Καὶ τἆλλα δὲ πάντα παραδοξολογεῖ. Μάχας διεγείρει μεταξὺ κανονικῶν καὶ μή, πόλεμον ἐκτραγῳδῶν ἀρχιερατικὸν ἐμφύλιον. Κορύσσων δὲ ποιητικώτερον τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀλαλητὸν (ἵνα, καθὼς λέγει, πλήρης ἀποβῇ καὶ παντελὴς ἡ σύγχυσις!), διαιρεῖ τοὺς ἕνδεκα τοὺς προτέρους ἀπὸ τῶν εἴκοσι τῶν μετ' αὐτοὺς εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα κατὰ καιροὺς προσφυγόντων ἱεραρχῶν. Καὶ τούτους δὲ πάλιν εἰς δύω στίχας διχοτομεῖ, τοὺς μέν τινας πρόσφυγας εἰς τὴν Ἑλλάδα διασωθέντας (ἀφ' ὧν ἔτι κατεῖχον ἔξω που τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπῶν), τοὺς δὲ καὶ πρότερον ἤδη γεγονότας ἐκπτώτους ἐκ τῶν ὧν προήδρευον Ἐκκλησιῶν, καὶ οὕτως ἐλευθέρους εἰσπηδήσαντας καὶ γυμνοὺς (οἷος ἦν δηλονότι ὁ πρῴην ποτὲ Λαρίσσης, καὶ ὁ πρῴην ποτὲ Τριπόλεως, καὶ εἴ τινες ἄλλοι, πολὺ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τὰς ἰδίας ἀποβεβληκότες μητροπόλεις, ἢ ἐπισκοπάς).— Ἀλλ', ὦ σοφὲ Μαύρερε, οὐδὲν αἱ ὑποδιαιρέσεις αὗται σὲ ὠφελοῦσι. Πάντες ὅσοι κατέφυγον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, εἴτε διὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐξ ἀνάγκης, εἴτε καὶ πρότερον ἀπολέσαντες τὰς κανονικὰς αὐτῶν ἐπισκοπάς, ἅπαντες ἐπίσης ἀπέβησαν πρῴην! (πρότερον δηλονότι ποιμένες τῶν ἐφ' αἷς ἕκαστος ἐπεφωνήθησαν ἐν τῇ χειροτονίᾳ κανονικῶν ἐπισκοπῶν)· ἅπαντες ἐπίσης εἰσῆλθον μὴ κανονικοὶ τῶν ἀλλαχοῦ χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν τοποτηρηταί, ἅπαντες ἐπίσης οὐ βιαίως εἰσεπήδησαν, ἀλλὰ γνώμῃ καὶ κυρώσει τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων τῆς Ἑλλάδος, οἱ μὲν πρότερον οἱ δ' ὕστερον διωρίσθησαν εἰς τὰς κατὰ τόπους σχολαζούσας παροικίας, τρέφοντες μὲν διὰ τῆς ἀρχιερατικῆς προστασίας πνευματικῶς τοὺς λαούς, τρεφόμενοι δὲ παρ' αὐτῶν σωματικῶς. Σὺ δὲ τοὺς εἴκοσι τούτους (εἰ δὲ θέλεις, καὶ ὅλους τοὺς τριάκοντα) πολυπαθεστάτους πρόσφυγας εἰκονίζεις ὡς λύκων πεινώντων ἀγέλην, ἢ μεγάλην λῃστῶν συμμορίαν, διατρέχοντας ἀκωλύτως τὴν χώραν, καὶ ζητοῦντας ἄρτον καὶ καθέδρας! Οὕτως ἄρα καὶ αὐτοὶ (κατὰ σὲ)

« — — θώκων ἱερῶν πέρι δῆριν ἔχοντες,
Ἀντία κυμαίνοντες ἐπασσυτέροισι κακοῖσι,

Βαλλόμενοι, βάλλοντες, ἀτειρέες ἦσαν μαχηταί,
Εἰρήνην βοόωντες, ἐφ' αἵματι κυδιόωντες» (α).

§. θ. Καὶ ἄλλως δὲ συνταράσσοντας τὸ κοινὸν παρέστησεν ὁ συγγραφεὺς τοὺς ἀρχιερεῖς (ἀδιακρίτως ἅπαντας καὶ κανονικοὺς καὶ μὴ κανονικούς)· διότι, λέγων περὶ τῶν πολιτικῶν δικαστηριων (ἃ κατέστησεν ὁ Κυβερνήτης, ἵνα καταστείλῃ τούς, οὓς εἶπεν ἀνωτέρω, περὶ τὰς δίκας ἁρπαγμοὺς τῶν ἀρχιερέων, καταλιπὼν εἰς αὐτοὺς μόνας τὰς γαμικάς, καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω), ἐπιφέρει· «Ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ἤρεσκον τοὺς πλείστους τῶν ἐπισκόπων, καί τινες αὐτὰ παραβαίνειν ἐπειρῶντο· οἱ δὲ καὶ ἀναφανδὸν αὐτοῖς ἐπεβάλλοντο πολεμεῖν. Καί, κακῇ τύχῃ, πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων οὕτως ἀνθιστάμενοι πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἐβοηθοῦντο καὶ κρυφίως καὶ φανερῶς ὑπὸ πολλῶν προεστώτων (πολιτικῶν)». — Πρὸς ταῦτα λόγος οὐδείς. Ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος ἱστορία διηγεῖται ἂν ἀρχιερεῖς, ἢ ὀλίγοι, ἢ πολλοί, ἢ πλεῖστοι (κατὰ τὸν Μαύρερον) ἀνθίσταντο πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου, διὰ τοῦτο μάλιστα, διότι μὴ μόνα τὰ περὶ τοὺς γάμους, ἀλλὰ πᾶσαν δίκην ἤθελον δικάζειν κοσμικήν, θερίζοντες μεγάλα δράγματα χρημάτων (ἐν ᾧ καὶ «ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ» εὐχαριστοῦντο!). Καὶ αὐτὸς ὁ Κυβερνήτης (πολὺ παρὰ τὸν Μαύρερον εἰς ταῦτα γοῦν ἀξιοπιστότερος, ὡς νομίζομεν) ἐν τῇ πρὸς Κωνστάντιον τὸν Πατριάρχην ἐπιστολῇ μνημονεύει καί τινας (οὐχὶ πολλοὺς ἢ πλείστους) ἐκ τοῦ κλήρου πολιτικῶν (οὐχὶ δικαστικῶν) πραγμάτων ἐπιθυμήσαντας· καὶ τούτους πότε; οὐχὶ πάντως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ (καθὼς διορίζει ῥητῶς) «εἰς τὴν παρελθοῦσαν (τὴν πρὸ αὐτοῦ) ἀταξίαν» (β). Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ Κυβερνήτου κηρύττουσι τὴν ἀλήθειαν τὰ ἀπὸ τοῦ 1822 σωζόμενα Δικαστικὰ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, περὶ ὧν προείπομεν ἀνωτέρω (§. δ). Καὶ αὐτοὶ δέ, τέλος, οἱ τῶν ἀρχιερέων σεβασμιώτεροι φαίνονται λαμπρῶς τί ποτε περὶ δικῶν καὶ γάμων καὶ πάντων ἁπαξαπλῶς τῶν ἀρχιερατικῶν χρεῶν ἐφρόνουν καὶ ἐγνωμάτευον ἐν τῷ πρὸς τὴν Γ'. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐπιδοθέντι σχεδιάσματι (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Γ. §. γ). Ἀλλ' ὁ κλεινὸς Μαύρερος, ἀφ' οὗ κατεθεάτρισεν ὡς δημοκοίνους μὲν τοὺς Μοναχούς, ἀναλφαβήτους δὲ πάντας

(α) Γρηγ. Ναζ. (ἐν ἔπεσ. ια, στίχ. 145 κτλ.) τόμ. Β. σελ. 84.
(β) Βλ. τὴν ἐπιστολ. ἐν Τμήμ. Α. Κεφ. ς. §. ς. σελ. 81.

(πλὴν τῶν δέκα καλαμαράτων) τοὺς ἱερεῖς, εἰσήγαγε τέλος ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς ἅπαντας ἀντάρτας, δρομάδας, περιτρίμματα δικῶν, διαμαχομένους οὐ μόνον πρὸς ἀλλήλους ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν! Οὕτω πανταχόθεν τὸ πρᾶγμα δεινοποιεῖ καὶ βαθύνει τὸ τραῦμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀταξίας! Καὶ λίαν εὐφυῶς! διότι τοιουτοτρόπως ἔμελλεν ὁ ἄνθρωπος τρανῶς ἀποδείξειν τὴν μεγάλην ἀνάγκην τῆς ταχίστης τοῦ κακοῦ θεραπείας, καὶ πῶς αὐτὴν ἐπέφερεν αὐτός, μαλακῇ χειρὶ ψηλαφῶν τὸ θηριῶδες ἕλκος! Μᾶλλον δέ, πῶς αὐτὸς ὁ μέγας νοῦς δημιουργικῇ τινι παλάμῃ διεκόσμησε χρήματα πάντα, οἷον ἐξ ἀμόρφου καὶ πρωτοκτίστου τινὸς ὕλης (τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀταξίας) κόσμον ἄλλον ἐξαγαγών, ἣν ὤδινεν ἀπ' ἀρχῆς ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν! (α).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ἐπιστάσεις εἰς τὰς περὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν παρασκευὰς, τὰς κατὰ τὴν Ἐπιτροπήν, καὶ τὸ Σχέδιον, καὶ τὴν Ἔκθεσιν αὐτῆς.

§. α. Ὅπως μὲν μετ' ὀλίγον, ὡς ἦλθεν ἡ Ἀντιβασιλεία, ἐπεχείρησε τὰ πρὸς διάταξιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων, ἱστορήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Τμήμ. Β. Κεφ. Α. §. γ). Ἄξιον δὲ καὶ αὐτὸν ἤδη τὸν Μαύρερον ἐπακοῦσαι, πῶς διαγράφει τὴν πραγματείαν.

§. β. «Τοιαύτην (λέγει) τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εὗρηκεν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία. Καὶ ὑπῆρχε λοιπὸν ἀνάγκη δραστικῆς βοηθείας, ἣν ἐζήτουν καὶ πανταχόθεν» (τίνες καὶ

(α) Τοιαύτην τινὰ τὴν ἀταξίαν, πάγκοινον καὶ πάμφυρτον, δραματουργεῖ καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ (περὶ οὗ προείπομεν) Γαλλικοῦ ὑπομνήματος, παριστῶν αὐτὴν καὶ πρότερον μὲν ἐξυβρίσασαν, πολὺ δὲ μάλιστα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου. «Οἱ ἐπίσκοποι (λέγει) διῆγον, ὅπως τοὺς ἤρεσκε· κληρικοὶ κατεφρόνουν τῶν ἐπισκόπων· μοναχοὶ κατεχρῶντο τὰ τῶν μοναστηρίων, οἱ δέ τινες καὶ ἐνυμφεύθησαν», κτλ. Ταῦτα διηγεῖται μόνον καὶ μόνον, ὅπως καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτῶν ἀποδείξῃ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας. Καὶ προπαρασκευάζει ἄρα τὴν διήγησιν τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀταξίας, οἷον μηχανήν τινα θεατρικήν, ἐξ ἧς ἔμελλεν ὁ Μαύρερος ἐπιφανήσεσθαι, ἄλλος τις θεὸς ἐκ μηχανῆς, καὶ σωτήρ, κακῷ τὸ κακὸν ἰώμενος, μεγίστῳ τὸ μικρόν!

πόθεν ;). «Διὰ τοῦτο (συνεχίζει λέγων), ἤδη τῆς Ἀντιβασιλείας πράττειν ἀρχομένης, εὐθὺς κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας ἐτάχθη ἐπιτροπή, συγκειμένη τὸ πλεῖστον ἐκ προσώπων ἐκκλησιαστικῶν, ὅπως ἐξακριβώσῃ τὴν ἀληθῆ τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν, καὶ προβάλῃ τὰ πρὸς ἐπανόρθωσιν καὶ θεραπείαν αὐτῆς, καὶ μάλιστα τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων κληρικῶν, ἀφορῶσα δηλονότι πρὸς σύστασιν Συνόδου διαρκοῦς εἰς διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας· τὸ δὲ πόρισμα τῶν σκέψεων αὐτῆς ἡ ἐπιτροπὴ περιληπτικῶς ἐκθεμένη παραδῷ πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν. Διότι ἡ Κυβέρνησις καθὼς εἰς πᾶσαν ἄλλην πρᾶξιν, οὕτω καὶ πρὸς ταύτην ὡρμᾶτο μετὰ φρονήματος ἀξιοῦντος βάσιμον ἐπάγειν τὴν βοήθειαν καὶ καιρίαν· οὐδ' ἠσμενίζετο (καθὼς ὁ Καποδίστριας) εἰς ἐλλιπῆ διοικήματα καὶ βουλεύματα (μέτρα), καὶ μάλιστα περὶ τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἐπίσημον καὶ πλείστου λόγου ἄξιον πρᾶγμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» (τὴν διόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας). «Ἡ τοίνυν ἐπιδοθεῖσα (παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς) περιληπτικὴ ἔκθεσις ἐξεικόνιζεν ἄλλην ἀληθῶς κοιλάδα κλαυθμῶνος, τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ καθόλου τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἱερατεύματος! Συνεφώνουν δὲ καὶ πάντες εἰς ταύτην τὴν θεωρίαν, ὅτι διὰ μόνης τῆς ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου, τοῦ τουρκικαῖς ἐπιρροίαις ὑποκειμένου, παντελοῦς ἀνεξαρτησίας τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἠδύνατο διανοιχθῆναι ἡ ὁδὸς ἡ φέρουσα πρὸς βελτίωσιν αὐτῆς» (α). — Ἐν τούτοις βλέπεις ἀναγνῶστα· α) ὅτι ἡ καθίδρυσις Συνόδου διαρκοῦς ὑπῆρχεν ἤδη προεσχεδιασμένη καὶ διατετυπωμένη παρὰ τῇ Ἀντιβασιλείᾳ· διότι πρὸς τοῦτο παρηγγέλθη τὰς σκέψεις ἀπευθύνειν ἡ καταστᾶσα ἐπιτροπή· μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ διάταγμα, τὸ συστῆσαν τὴν ἐπιτροπὴν (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. α. §. γ). Ὅτι δὲ πάλιν αὕτη συνέστη ἐκ πλειόνων οὐχὶ ἐκκλησιαστικῶν (καθὼς εἶπεν ὁ Μαύρερος), ἀλλὰ πολιτικῶν προσώπων, εἴδομεν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Τμήμ. Β. Κεφ. Α. §. γ), βλέπεις δὲ καὶ ἐφεξῆς.— β) Τὰ μὲν περὶ τὰς ἄλλας πράξεις βάσιμα τῆς Ἀντιβασιλείας πολιτεύματα ποῖά τινα γεγόνασιν, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· ὅτι δὲ τὰ τοῦ Κυβερνήτου περὶ τῆς Ἐκκλησίας βουλεύματα οὔτε ἐλλιπῆ καὶ ἀβαθῆ, ἀλλὰ καὶ μάλιστα βάσιμα κατετέθησαν καὶ θεμελιώδη, ῥαδίως κατανοεῖς, ὅταν θεωρήσῃς τὴν ἐκείνου πρὸς Κωνστάν-

(α) Maurer 2. Ed. p. 152—154.

τίον τὸν Πατριάρχην ἐπιστολήν.— γ) Τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος εἶδες ὅπως ἐξεικονίσθη καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι (Κεφ. Β. σελ. 20). δ) Βλέπεις, τελευταῖον, καὶ αὐτὸν ἤδη τὸν Μαύρερον ὁμολογοῦντα εἰλικρινῶς, ὅτι μέχρι τότε οὐχ ὑπῆρχεν ἀνεξάρτητος ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία (διότι φανερῶς ἀποδέχεται καὶ αὐτὸς ἱστάμενον ἔτι τὸν φραγμὸν τῆς πατριαρχικῆς προστασίας, οὗ τινος ἀρθέντος, ἔμελλε τμηθῆναι καὶ κατασκευασθῆναι ἡ ὁδὸς τῆς ἐπὶ τὰ κρείττω προκοπῆς!). Παρατήρησον προσέτι καὶ πόσον συμφώνως παρελογίζοντο περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἂν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν κατέστη (καθὼς λέγει) κλαυθμῶνος κοιλὰς ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία (καί τοι καὶ τότε τοῦ διοικοῦντος αὐτὴν Πατριάρχου τουρκικαῖς ἐπιῤῥοίαις ὑποκειμένου!), ἔπρεπε λοιπὸν ἵνα πάλιν ἀναλάβῃ τὴν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἀρχαίαν διοίκησιν καὶ οἰκονομίαν, εἴ περ ἔμελλεν ἀπαλλαγήσεσθαι τῶν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν κακῶν. Ἢ τὶ ἔπταισεν εἰς ταῦτα ὁ Πατριάρχης; Μὴ γὰρ ἐκεῖνος (καὶ μάλιστα καθὸ τουρκικαῖς ὑποκείμενος ἐπιῤῥοίαις!) ἐξέβρασε τὸν χείμαῤῥον τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις ἀνέδειξε τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἀληθῆ κοιλάδα κλαυθμῶνος; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοιαῦτα, ὁποῖα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἔκθεσιν καὶ τὸ Σχέδιον τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τὰ κατ' αὐτὴν τὴν Ἐπιτροπήν, ἐπικρίνομεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς παραγράφοις, ἀκούσαντες πρῶτον καί τινας ἄλλας δικαιολογίας τῆς ἀνεξαρτησίας, ὅσας ἀμέσως ὁ Μαύρερος ὑπεσύναψεν.

§. γ. «Ἡ ἐλευθερία (λέγει) τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀνῆκεν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ κοινοῦ περὶ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος. Καθὼς περὶ τὸ πολιτικὸν ἐσπούδαζον οἱ Ἕλληνες ἐλεύθεροι γενέσθαι τῆς τουρκικῆς δυναστείας, οὕτως ἠγωνίζοντο καὶ περὶ τὸ θρησκευτικόν, ὅπως ἐλευθερωθῶσι δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου, ὅστις καὶ καθίσταται καὶ καθαιρεῖται πάλιν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. Καὶ ὑφίστατο μὲν πραγματικῶς ἡ ἐλευθερία αὕτη πρὸ πολλοῦ (καθὼς προείπομεν), ἀλλ' ὅμως πρὸς οὕτω μέγα βῆμα (ἐπιχείρημα) καὶ σπουδαῖον καὶ ὡς πρὸς τὴν μέλλουσαν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος ἴσως σπουδαιότατον, οὐδόλως ἤθελεν ἡ Ἀντιβασιλεία προβῆναι, χωρὶς ἐγκαίρου διασταθμήσεως τῶν ἐκ τούτου προερχομένων ὠφελημάτων καὶ ζημιῶν, πρὶν ἢ ἐρωτηθῶσι περὶ τούτου καὶ οἱ ἀνώτατοι Ἐκκλησιαστικοί. Διὰ τοῦτο (λέγει) διέταξα τὸν τότε ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν γραμματέα κ. Τρικούπην καὶ τὸν τότε σύμβουλον τῆς αὐτῆς γραμματείας κύριον Κωνσταντῖνον

Σχινᾶν, ἵνα γράψωσι μυστικῶς καὶ ἰδιωτικῶς (privatim) πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐμπράκτως ἐν Ἑλλάδι προεδρεύοντας ἐπισκόπους, ἀρχιεπισκόπους, μητροπολίτας, καὶ πάντας δὲ προσέτι τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι διατρίβοντας ἀρχιερεῖς, ἐρωτῶντες τὴν γνώμην αὐτῶν. Σύμφωνοι πάντες ἦσαν εἰς τὰς ἐγγράφους αὐτῶν ἀπαντήσεις, ἐπευδοκοῦντες εἴς τε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς ἐγκαθίδρυσιν Συνόδου διαρκοῦς, καθισταμένης ὑπὸ τοῦ Βασιλέως» (α). — Πάλιν ὁ Μαύρερος, ὡς ἀπατριάρχευτος καὶ ἀδούλωτος ἀνήρ, πλάττει μὲν ἐξ οὐκ ὄντων καὶ συντρίβει τὸν Πατριάρχην διὰ τῶν (ὡς ἀδίκως διαβάλλει) κυριαρχικῶν τοῦ Σουλτάνου χειρῶν, «ὡς ἀνσκεῦος ὀστράκινον ἐν χερσὶ κεραμέως», παρίζησι δὲ καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ἑλληνικὸν ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐστεφανωμένον, καὶ πρὸ τῆς νίκης, διδύμῳ στεφάνῳ, τῷ μὲν τῆς πολιτικῆς, τῷ δὲ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου θεωροῦμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ὅπου πάλιν τὰ αὐτὰ διασαλπίζει μεμεστωμέναις παρειαῖς· ἤδη δὲ ἐπαινοῦμεν αὐτοῦ τὴν σύνεσιν, ἥτις διαφαίνεται καὶ μεταξὺ τῶν γαύρων αὐτοῦ λόγων. Ὄκνος εἶχε τὸν ἄνθρωπον προφανῶς καὶ δειλία πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ λέγει μὲν αὐτὴν (κατὰ τὸ σύνηθες) προϋφεστῶσαν πραγματικῶς· ἀλλ' ὅμως πάλιν ὁμολογεῖ τότε πρῶτον ἐν σπλάγχνοις φρενῶν ἐγκυμονουμένην, καὶ φρίττει πρὸς τὸ κίνημα καὶ δειλιᾷ πρὸς τὰς ὠδῖνας! Ἔβλεπε (καθὼς λέγει) τὸ μέγα τοῦτο, βῆμα μὲν οὐχί, πήδημα δὲ μᾶλλον λευκάδιον, πόσην εἶχεν ἀναφορὰν πρὸς τὴν μέλλουσαν κατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας. Καὶ ἤλπιζε μέν πως τὴν Ἑλλάδα καὶ λίαν εὐδαιμονήσειν ἐκ τούτου τοῦ πολιτεύματος (διότι, ἴσως, ἐφαντάζετο, ὅτι διὰ τῶν ἰύγγων τοῦ ποιμαντορικοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας αὐλοῦ ἔμελλεν ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἑλκύσειν εἰς τὴν νέαν οὕτης ποίμνην καὶ ἄλλα πρόβατα, ἃ οὐκ ἦσαν ἐκτῆς αὐλῆς ταύτης!), πλὴν ἀλλ' ὅμως πάλιν ἐφοβεῖτο, καὶ σκέψιν ὥριμον ἔπεπτεν, ἠρέμα διαπεπαίνων, καὶ πάντα τὰ προκύψοντα διεσταθμεῖτο, χρύσεα τάλαντα τιταίνων, καὶ ζυγοστατῶν· ἀλλὰ, φεῦ, ἠπάτησαν αὐτὸν τὰ ζυγά, ἄδικα τυχόντα· παρέκρουσαν δὲ ταῦτα καί τινες τῶν συμπαρασταστούντων χεῖρες ζυγοκρούστιδες! Τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ζώντων ἀρχιερέων, ἐμπράκτων τε καὶ ἀπράκτων (οὓς εἴδομεν ὁ-

(α) Maurer etc. 2. Bd. pag. 154, 155.

κοίους προεζωγράφησε), τούτων τὴν γνώμην ἠρώτα διὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὑπουργῶν, τὸ αὐτὸ ποιῶν, ὡς καὶ ἄν τις ἐξωθέν ποθεν ἐπιστὰς εἰς ἀμπελῶνος ἐργάτας, ὠνῆται παρ' αὐτῶν διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετῶν τὴν ξένην κληροδοσίαν! Αὐτοὶ δὲ πάλιν οἱ, δι' ὧν ἐποιεῖτο τὴν ἐρώτησιν, εἴτε κακῶς εἰδότες, εἴτε καὶ μηδόλως εἰδότες ὅ,τι ἤθελον, ἤθελον ὅμως, καὶ ἐγνωμάτευον, καὶ κατέσπευδον τὴν καλὴν ἀνεξαρτησίαν (καθὼς βλέπομεν ἐν τῇ Ἐκθέσει). Ὅθεν καὶ καλῶς ἐγνώριζον ποίους τῶν ἀρχιερέων ἐρωτήσουσι, καὶ πῶς! Ὅλους λέγει ὁ Μαύρερος τοὺς ἀρχιερεῖς ἐρωτηθέντας, καὶ συμφώνως ὅλους κατανεύσαντας! Τοὺς πλείονας, ἤ γοῦν τοὺς ἐπισημοτέρους μόνους ἐρωτηθέντας λέγει τὸ Γαλλικὸν Ὑπόμνημα. Ἀλλ' ἡ κοινὴ σχεδὸν τῶν, ὅσοι ζῶσι μέχρι σήμερον, ἐπισκόπων ὁμολογία διακηρύττει, ὅτι μόνον ἑπτά τινες ἀρχιερεῖς ἠρωτήθησαν, καὶ οὗτοι πάντες (πλὴν ἑνὸς, ἢ δύω, καθὼς λέγουσι, τοῦ Κορίνθου καὶ τοῦ Μεσσήνης) πάντες ὄντες ἐκ τῶν προσφύγων, καὶ (τὸ χείριστον) οἱ πλεῖστοι θηρώμενοι παρ' αὐτῶν τῶν ἐρωτώντων ἄρτον καὶ καθέδρας (α). Ὁ δὲ Μαύρε-

---

(α) Τὸ Ὑπόμνημα ἔχει Γαλλικὴν μετάφρασιν ὁλοκλήρου χωρίου καὶ τῆς παρὰ τοῦ τότε Ἄνδρου (Διονυσίου) ἀποκρίσεως. Εἰσάγεται δὲ ὁ Ἄνδρου ταῦτα λέγων ἐπὶ λέξεως· «Ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία, ἐκ διαμέτρου πρὸς τὴν Δυτικὴν ἀντικειμένη, οὐδέποτε ἐγνώριζεν τὴν ὑπεροχὴν ἑνὸς μόνου ἀρχηγοῦ· ἀλλ' ἀνέκαθεν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι καὶ αὐτόνομοι, τὰ ἴσα ἔχουσαι προνόμια καὶ δικαιώματα, καὶ ἐπίσης διατηροῦσαι τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην, τὴν ἑνότητα τοῦ δόγματος». Καὶ, «Ὅτι ἡ βασιλικὴ Κυβέρνησις οὐδεμίαν πράξει καινοτομίαν, ἂν διακηρύξῃ ὅ,τι συνετελέσθη μὲν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξεφράσθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἔθνους εἰς διαφόρους συνελεύσεις. Συνάψει δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸν κλῆρον εἰς μίαν ἀπαραίτητον ἑνότητα, καταστήσασα κυριαρχίαν ἐκκλησιαστικήν, ἐπαγρυπνοῦσαν εἰς εὐταξίαν καὶ διατήρησιν τῶν κανόνων». — Οὕτως ὁ γέρων καὶ νησιώτης ποιμὴν οὗτος (κατὰ τὸ Ὑπόμνημα) ἐζήτει νέαν ἑνότητα κλήρου περιφρονῶν τὴν ἀρχαίαν· ἐπόθει δὲ καὶ τὴν διατήρησιν τῶν θείων κανόνων, πρῶτος αὐτός, ἐν οἷς ἔγραφεν, αὐτοὺς ἀθετῶν! Παράδοξον δὲ καὶ ὅπως ἐγνώριζε τὰ μηδέποτε κατὰ τὰς ἐθνικὰς Συνελεύσεις ἐψηφισμένα, (καί τοι μηδεμιᾶς τῶν συνελεύσεων αὐτὸς μετασχὼν μηδ' ἐκ τῆς Ἄνδρου πώποτε προκύψας τὴν κεφαλήν). Πῶς δὲ πάλιν ἐνόμιζε συντετελεσμένην ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν, ὡς ἂν ὑπῆρχεν αὕτη τοῦ ἀγῶνος τὸ σκοπιμώτατον τέλος! Ἀλλ' (εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν) ἄτοπα ταῦτα φαίνονται τὰ πανοῦργα καὶ λίαν ἀνοίκεια πρὸς τὸν ἁπλοῖ-

ρος ἐθαύμασεν ἰδὼν τὴν ἔγγραφον αὐτῶν συμφωνίαν, καὶ ταύτην ἀξιόχρεων ἐνέχυρον τῆς μελλούσης ἐκ τοῦ πράγματος εὐδαιμονίας λαβών, ὥρμησε πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν· ἀλλ' ἅμα γενομένην τὴν πρᾶξιν ἐδδελύξατο, καθὼς φαίνεται, καὶ αὐτὸς καὶ λίαν ἀηδῶς ἀνεμηρυκίζετο τὴν μνήμην ἐκείνην καὶ ὕστερον, ἐν ᾧ ἔγραφε, διὸ καὶ τρέπει τὸν λόγον παρευθὺς (ὡς ἔνοχος) εἰς ἀπολογίαν· ἄκουε.

§. δ. «Τοῦτο (τῆς ἀνεξαρτησίας) τὸ ἐπίσημον βούλευμα (μέτρον) οὐκ ἂν οὕτω ταχέως ἐπενοήθη, οὐδ' οὕτω ταχέως ἐξετελέσθη, εἰ μὴ κατήπειγον πρὸς τοῦτο μυστικαί τινες ῥαδιουργίαι, δι' ἃς καὶ πᾶσα διαπραγμάτευσις πρὸς τὸν τότε Πατριάρχην (λίαν ἄλλως εὐνοϊκῶς ἔχοντα πρὸς τὴν Ἑλλάδα) ἀπέβαινεν ἀδύνατος. Πολλοί τινες (ὑποσημειοῖ) κατηγιάσαντο τὴν Ἀντιβασιλείαν, ὡς ἀμελήσασαν τῆς τοιαύτης πρὸς τὸν Πατριάρχην προηγητικῆς ἀναφορᾶς (α), καὶ κατὰ τὴν θεωρίαν ἔχουσιν οὗτοι δίκαιον· ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν θεωρίαν! Κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν οὐδ' αὐτὸς ὁ τοῦ μεγάλου Πέτρου τρόπος δικαιοῦται περὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ρωσσογραικικῆς Ἐκκλησίας (β). Ἐπίσης ὀλίγον δικαιολογεῖται καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐπανάστασις κατὰ τοῦ Ὀσμανικοῦ ζυγοῦ. Ἀλλὰ μήπως ἔπρεπεν ἵνα καὶ αὐτὴ διὰ τὴν αὐτὴν θεωρίαν ἐμποδισθῇ; Ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὑπέκειτο ζυγὸν καὶ ὁ λαὸς ὁ ἑλληνικὸς καὶ ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία! Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τῆς ἐλευθερίας πόλεμος οὐ μό-

---

κὸν ἐκεῖνον ποιμένα (θανόντα τῷ 1835)· διὰ τοῦτο τινὲς εἶπον, ὅτι ταῦτα δῆθεν ἐγράφησαν μὲν ἐν Ναυπλίῳ, ὑπεγράφησαν δὲ μόνον (ἂν καὶ ὅλως ὑπεγράφησαν) ἐν Ἄνδρῳ! Ἄλλος δέ τις πάλιν γέρων ἀνώνυμος ἀρχιερεὺς ἱστορεῖται ὡς γράψας πρὸς τὴν νεοσύστατον Σύνοδον τοιαῦτα· «Δοξάζω τὸν Θεόν, ὅτι μετὰ 36 ἔτη τῆς ἀρχιερατείας μου σήμερον πρῶτον ἀξιόνομαι ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ ποιμάνω τὸ ποίμνιόν μου κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου! (Βλ. Σωτῆρ. ἐφημ. ἀριθμ. 26. σελ. 109. ἔτ. 1834. ἀπριλ. 12). Κατανυκτικὴ ἐξομολόγησις! Δι' ὅλων 36 ἐτῶν ἀρχιερατεύων ἐποίμαινεν οὐχὶ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς ἓν καὶ μόνον σήμερον ὁ ἁμαρτωλὸς εὕρηκε τὴν τέχνην τοῦ ποιμαίνειν καθὼς ἤθελεν ὁ Κύριος! Πρὸς τοιαύτην ἐξαγόρευσιν ἴσως καὶ αὐτὴ ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐπεδάκρυσεν, ὡς ἐγγύτερον ἤδη καὶ τελειότερον γνωρίσασα τὸ θέλημα τοῦ ἰδίου κυρίου.

(α) Περὶ τῶν καταιτιατῶν τούτων βλ. ἔμπρ. Κεφ. ς. §. γ. σημ.

(β) Πρωϑυστέρως ἔγραψε τὴν λέξιν. Οἱ Ῥῶσσοι λέγουσι πάντοτε Γραικορωσσικην τὴν ἑαυτῶν ἐκκλησίαν, προτάσσοντες τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας αὐτῆς μητρός, καὶ δηλοῦντες ἀμφοτέρων τὴν πνευματικὴν ἀδιάσπαστον ἑνότητα.

νον ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας ἐξετελέσθη· καὶ ἦν ὁ πόλεμος οὗτος τῷ ὄντι θρησκευτικός. Μετὰ γοῦν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας συνεκερδήθη (κἂν πραγματικῶς) καὶ ἡ θρησκευτική· οὐδ' ἂν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ ἡ ἑτέρα χωρὶς τῆς ἑτέρας. Οὐδεμίαν εἶχεν ἀξίαν (καθ' ἑαυτὴν) ἡ ἀνεξαρτησία τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὅμως ἀποβέβηκεν ἀναγκαία πρὸς τὴν ὕπαρξιν τῆς Μοναρχίας! Ἂν λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία καὶ ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἔμελλον ἀληθῶς ἐλεύθεραι διάγειν, οὐδόλως ἠδύνατο τὸ πρᾶγμα γενέσθαι κατ' ἄλλον τρόπον. Εἰ δὲ καὶ γεγονὸς ἤδη τοῦτο πρέπει πάλιν (κατὰ τὴν αὐστηρὰν θεωρίαν) ὡς μὴ ὀρθὸν θεωρεῖν, ἐπανελθέτω λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία πάλιν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραὰμ — ὑπὸ τὸ κνοῦτον (τὴν ἀστραγαλωτὴν μάστιγα), καὶ τότε δὴ γενέσθωσαν κατὰ τὸν σχολαστικὸν (τῆς θεωρίας) τρόπον αἱ διαπραγματεύσεις! Ἀλλὰ τότε φοβοῦμαι μήπως εἰς μὲν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἐπιζήσω, εἰς ἄλλο δέ τι, καὶ μάλα!! — Παράβαλε (λέγει) καὶ τὸν Σωτῆρα περὶ τῶν ἐκ ταύτης τῆς ἀπελευθερώσεως, ἢ χειραφεσίας (emancipation) τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας κερδῶν (Ἀριθμ. 25—27), καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀνάγκης αὐτῆς (Ἀριθμ. 72 σελ. 297—298, ἔτους 1834)» (α).

(α) Maurer Das Griech. Volk etc. 2 Bd. p. 155—156. — Ἰδοὺ κατ' ἐπιτομὴν, καὶ ὅσα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐξέδωκεν ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἐφημ. ἀρθρογράφος τις πάντα τὰ Μαυρέρου τότε θεραπεύων καὶ πρεσβεύων πιστῶς. «Ἡ ἑλληνικὴ (φησὶν) Ἐκκλησία ἐτέλει πρὸ τῆς ἁλώσεως ὑπὸ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην, καθὼς καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, παρεκτὸς τῶν ὑπὸ τοὺς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων ὑποκειμένων. Τὴν δὲ ὑπκλληλίαν ταύτην ὑπηγόρευσαν κατ' ἀρχὰς λόγοι ὅλως διόλου (!) πολιτικοί, ἄσχετοι παντελῶς μὲ τὸ πνευματικὸν καὶ δογματικὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. — Ὁ ΚΗ, κανὼν τῆς Δ, Οἰκουμενικῆς Συνόδου δὲν ἀφίνει περὶ τούτου τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν» (καὶ προστίθησιν ὁλόγραφον τὸν κανόνα πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ὅλως διόλου πολιτικῶν τούτων λόγων! Ὅτι δὲ τὸν Κανόνα ἐξέδιδεν Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καὶ αὐτὴ διέταττε καὶ ἐπεκύρου τὰ πρεσβεῖα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου, καὶ τοῦ· το ἴσως ὁ ἀρθρογράφος ἐνόμιζεν ὅλως διόλου πολιτικόν, καὶ οὐδόλως ἐκκλησιαστικόν!). «Τὴν τοιαύτην (λέγει) ὑπεροχήν, εἰς τὴν ὁποίαν κἀνὲν πνευματικὸν δὲν ἔλαβε χώραν, διετήρησε καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία· Α, καθότι οἱ δορυκτήτορες ὅσα εὗρον τείνοντα πρὸς τὴν

§. ε. Ἐν τούτοις, ἀναγνῶστα, γνωρίζεις πάλιν τὸν ἀλλοδαπῆ καὶ ἀλλόδοξον ἄνθρωπον, καὶ βλέπεις πόσον ἀγωνιῶντα καὶ ἀντιφατικὸν προφέρει τὸν λόγον, «ὀνόμασι περιπέττων τὴν μοχθηρίαν!» Ὡριμωτάτην προεῖπε καὶ βραδεῖαν γενομένην τὴν ζυγοσάθμησιν τοῦ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας σκέμματος· ἀλλ' ἤδη τοῦτο λέγει ταχέως μὲν συλληφθέν, ταχέως δ' ἐκτελεσθέν. Ἐπίση-

---

μονοκρατορίαν διετήρησαν ἀπαράλλακτα, καὶ Β, διότι εἰς τὸ δεδουλωμένον ἔθνος συνέφερεν ἡ συγκέντρωσις τῶν λειποψυχούντων δυναμέων του (!!) καὶ ἡ ἀπαραχάρακτος διατήρησις, ὡς δογμάτων, καὶ αὐτῶν τῶν ἁπλῶς ἐθίμων» (ἤγουν τῶν κανόνων τῶν Συνοδικῶν!). «Καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ὅμως ὁ Ὀχρίδος καὶ ὁ Ἰπεκίου διετήρησαν τὴν ἀρχέτυπον αὐτονομίαν ἐκείνην» (πόθεν ταύτην λαβόντες; λέγει παρακατιών), «τῆς ὁποίας ἴχνη τινὰ διασῴζει μέχρι τοῦδε μόνος ὁ Κύπρου, καὶ τῆς ὁποίας, μ' ὅλον ὅτι ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὰς οἰκουμενικὰς Συνόδους, ἀπεστέρησεν ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ καὶ Σουλτανικῷ δόγματι ὁ Πατριάρχης Κωνστ. Σαμουὴλ» (ταῦτα λέγει καὶ ὁ τοῦ γαλλικοῦ Ὑπομνήματος συγγραφεύς, ὅστις ἴσως ὁ αὐτὸς ἐδίδαξε καὶ τὸ ἄρθρον τοῦτο τοῦ Σωτῆρος, περὶ ὧν καὶ ἀπαντῶμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ). Ὁ δὲ Σωτὴρ συνεχίζει λέγων «Μόλις ἀνέλαμψεν ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, καὶ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερέων προσταχθεὶς ἀπὸ τὴν Πόρταν — ἀφώρισε καὶ ἐκάθηρεν ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν ἐπαναστασῶν ἐπαρχιῶν» (καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔπρεπεν ἵνα χωρισθῇ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἡ ἑλληνική, ἐκδικουμένη δηλαδὴ τὸν τοιαῦτα προσταχθέντα καὶ μετὰ μικρὸν καὶ αὐτὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος σφαγιασθέντα Πατριάρχην;). Ἀκολούθως δὲ χρονολογήσας καὶ αὐτὸς (ὡς εἰκός!) τὴν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἐξετάζει καὶ στατιστικώτερον τὰ ἐκ τούτου δημόσια καὶ ἐκκλησιαστικὰ κέρδη. «Ἰδοὺ (λέγει) ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατείας ἦσαν ἐν τῷ νῦν ἑλληνικῷ κράτει 47 ἀρχιερεῖς· τούτων ἕκαστος ἠργυρολόγει κατ' ἔτος δέκα χιλιάδας γρόσια τουρκικὰ (πολλοὶ δὲ καὶ 30 χιλιάδας). Ἰδοὺ ἀμέσως (κέρδος) 470 χιλιάδες γροσίων τουρκικῶν, φόρος ἐκκλησιαστικός! ἐν ᾧ κατὰ τὴν νέαν διαίρεσιν τῶν ἐπισκοπῶν ἡ μισθοδοσία τῶν δέκα ἐπισκόπων πρὸς 5 χιλιάδας δραχμὰς τὸν μῆνα (!) φέρει κατ' ἔτος 600 χιλιάδας δραχμὰς»! (κρῖμα, ὅτι οὐκ ὠλιγοστεύθησαν εἰς 5 μόνους οἱ ἀρχιερεῖς· διότι τότε τὸ δημόσιον ἐκέρδαινε διπλᾶ!). «Ἄλλο κέρδος· οἱ ἀρχιερεῖς ἠγόραζον διὰ πλειοδοσίας (!) τὰς ἐπαρχίας των· ἀπ' ὅλα ταῦτα μένει ἀπαλλαγμένη, χάρις τῷ Θεῷ, ἡ Ἐκκλησία μας!» Ἄλλο κέρδος. «Ἡ εἰς ἐπισκοπάς, ἀρχιεπισκοπὰς καὶ μητροπόλεις διαίρεσις τῶν ἐπισκοπῶν ἦτον ἄλλο λείψανον ἀταξίας τοῦ μεσαιῶνος». Θαυμαστὸν δὲ καὶ ὅπως ὁ ἀρθρογράφος οὐκ ἀπηρίθμησε λογιστικῶς καὶ τὰ ἐκ τῶν 500 διαλυθέντων μοναστηρίων κέρδη τοῦ δημοσίου! — «Ὅλα αὐτὰ παύουν εἰς τὸ ἑξῆς εἷς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ὁ ἐπίσκοπος τιτλοφορεῖται μόνον σεβασμιώτατος» (καὶ ἔτι δημοτικώτερον ὁ κύριος Ἀργολί-

μον βῆμα τῆς Ἀντιβασιλείας προεῖπε τὴν Ἀνεξαρτησίαν, καὶ, ὡς πρὸς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, ἐπισημότατον. Ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνισθέντας εἰσάγει καὶ τοὺς Ἕλληνας· καὶ πάλιν τὴν οὕτως ἐπισημοτάτην καὶ ζηλωτὴν καὶ πολλῶν αἱμάτων ὤνιον ἀνεξαρτησίαν ἔκρινεν ἀξίαν μηδενός. Δίκαια ταῦτα καὶ λογικά;—Σκευωρίας λέγει καὶ ῥαδιουργίας τινὰς (οἱασδήποτ' ἂν καὶ λέγῃ), σφόδρα κατεπειγού-

---

δος, ὁ κύριος Πρόεδρος κτλ. διότι καὶ τὸ ἅγιος κατηγήθη!)· «Τέταρτον κέρδος (ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μεγαλοπρέπειαν)· ἡ εἰς τὰς ἐπισκοπὰς ἀντικατάστασις τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὀνομάτων» (περὶ τούτων λέγομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ). Πέμπτον κέρδος. «Μετὰ τὴν σύστασιν (λέγει) τῆς Συνόδου καὶ τὸν διορισμὸν τῶν ἐπισκόπων, οἱ ἀρχιερεῖς ἐφοδιασθέντες μὲ ῥητὰς ὁδηγίας, καὶ λαβόντες δύναμιν ἠθικὴν πρὸς ἐκκοπὴν τῶν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως γενομένων καταχρήσεων, ἐπανήγαγον εἰς τὸν κλῆρον τοῦ Βασιλείου τὴν πνευματικὴν πειθαρχίαν» (τοιαύτην δηλαδή, ὁποίαν ἔδειξαν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν ὑφ' οὗ ἐχειροτονήθησαν Πατριάρχην!). «Ἐν ᾧ δὲ ηὐξήθη ἡ δύναμίς των» (διὰ τοῦ δυναμοποιοῦ δηλαδὴ Καταστατικοῦ! καὶ ἀφ' οὗ ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἐκλεγέντες ὡς ἐπόπται οἱ πρωτοσύγκελλοι καὶ ἀρχιδιάκονοι), «προσεπηυξήθη καὶ ἡ ἀπαιτουμένη πρὸς τὴν θείαν λατρείαν μεγαλοπρέπειά των (!!!) κτλ. «Καὶ ἄλλαι δὲ (λέγει) πρὸς ταῦτα βελτιώσεις ἐπηκολούθησαν, τὰς ὁποίας ἀπῄτει τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, καὶ ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ (!). Οἱ βαρβαρόφωνοι τίτλοι τῶν ὀφικίων, ῥωμαϊκῆς ἑωλοκρασίας ἀπόζοντες, ἐξέλιπον διὰ πάντα» (δικαίως! ἐπειδὴ καὶ ἐκιρνᾶτο νέος ἀνθοσμία, πνέων τὸ εὐῶδες πνεῦμα τοῦ ιθ. αἰῶνος, καὶ τοῦ ξενικοῦ πολιτισμοῦ!), «ὡσαύτως καὶ οἱ ἀφορισμοὶ» (καὶ τὶς πλέον χρεία ἀφορισμοῦ, ἢ χωρισμοῦ, ἀφ' οὗ τὰ πρόβατα καὶ ἐρίφια συνῆλθον εἰς μίαν ποίμνην, ἀχώριστα ἀπ' ἀλλήλων!). «ἐξέλιπον καὶ αἱ ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαι» (βλ. ὄπισθ. Τμήμ. Β. Κεφ. Δ. §. κ. Ἴδε καὶ τὴν Ἀθηνᾶν ἀριθ. 259 καὶ 440). «Καὶ τὰ κατὰ τοὺς γάμους ἐτακτοποιήθησαν» (ἱκανῶς! καὶ ἡ τάξις ἐπὶ πλέον προκόψει, ἕως ἂν καὶ ἀδελφὸς νυμφευθῇ τὴν ἀδελφήν! βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. ις. Θ. §. β-γ.). «Ἀλλὰ (λέγει) καὶ ἡ διευθέτησις τῶν μοναστηρίων καὶ τῆς ἱερᾶς περιουσίας τίνος καρδίαν δὲν διεγείρει πρὸς ἀγαλλίασιν;»(!)· «518 Μοναστήρια ἐκάλυπτον τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος» (ὡς ἂν δηλαδὴ σκυβάλων σωροὶ) «καὶ ἔμειναν μόνον 83!» (ἕως καθαρισθῇ καὶ ἐκ τούτων ἡ Ἑλλάς) κτλ. Ταῦτα περιληπτικῶς τὰ τοῦ Σωτῆρος (Ἀριθ. 25—27 ἔτους 1834), ἐν οἷς ἀπεδείκνυε τὴν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνάγκην τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἀνεξαρτησίας, ἀντιλέγων πρὸς τοὺς τότε πανταχόθεν καταβοῶντας Ἕλληνας. Πολὺ δὲ τούτων χείρονα καὶ μηδενὸς ἄξια λόγου τὰ ἐν Ἀριθ. 72 (σελ. 297), ὅσα ῥητορεύει ἀπαντῶν, ὅπως ἠδύνατο, πρὸς τὴν ὀρθὰ καὶ δίκαια λέγουσαν ἐφημερίδα, τὴν Ἐθνικήν. Βλ. καὶ τὴν Ἐποχὴν ἀριθ. 2, 4 καὶ 8 ἔτ. 1834.

σας πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ βουλεύματος. Ἀλλὰ τί μὴ ἐθεάτριζεν εὐθὺς τὰς τοιαύτας ῥᾳδιουργίας ἐνώπιον αὐτοῦ τε τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ πάντων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, ἀμέμπτως καὶ νομίμως μετὰ παῤῥησίας ἐπιχειρήσας πρὸς αὐτὸν ἀπ' εὐθείας τὸν Πατριάρχην (καὶ τοῦτον, ὡς εἶπεν, εὐνοϊκῶς ἔχοντα πρὸς τὴν Ἑλλάδα) τὴν περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας διαπραγμάτευσιν; Εἰ δὲ καὶ οὕτω πάλιν ὑπερίσχυον αἱ ῥᾳδιουργίαι, κωλύουσαι πρὸς τὴν κανονικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐγχειρήματος, τότε γοῦν ἐπέραινε τάχιστα τὸ βούλευμα, γενναίως ἐγκαθιδρύσας τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν! ἢ μὴ γὰρ ἐπέλιπεν εἰς αὐτὸν ἀντιβασιλικὴ ἐξουσία καὶ ἡ φιλόπατρις εὐσέβεια τῶν περὶ αὐτὸν ζηλωτῶν καὶ συμβούλων τῆς ἀνεξαρτησίας; Ἀλλὰ μή ποτε ἐπ' ἄλλοις σκοποῖς αὐτὸς μᾶλλον ἐξ ἀρχῆς ἐῤῥᾳδιούργει ταχεῖαν τὴν διακήρυξιν; Δικαίαν κρίνει τὴν θεωρίαν τὸν ἀπαιτούντων προηγουμένως τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Πατριάρχην περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας διαπραγμάτευσιν, ἀλλ' ἔπειτα τὴν θεωρίαν ταύτην ζωγραφεῖ ὡς ἐπίνοιαν ψιλήν, ὡς φαντασίας ὄνειρον! «Μόνον (λέγει) κατὰ τὴν θεωρίαν ἔχουσι δίκαιον», ὡς ἂν εἰ ἤτοῦ δικαίου καὶ ὁσίου θεωρία ὑπῆρχεν ἰδέα φαντασιώδης καὶ ἀνυπόστατος, ἢ ἀντικειμένη πρὸς πᾶσαν δικαίαν καὶ ὁσίαν πρᾶξιν, ὁ δὲ δίκαιος καὶ ὅσιος δίκαια μὲν καὶ ὅσια ἐπίσταται, πράττει δὲ ἄδικα καὶ ἀνόσια! Νέον καὶ τοῦτο τῆς φιλοσοφίας θεώρημα, καὶ πολλὰ διάφορον τῆς Σωκρατικῆς! Φέρει δὲ καὶ ἱστορικὸν παράδειγμα πρὸς ἀπόδειξιν, ποῖον; τὸ τοῦ μεγάλου Πέτρου καὶ τῆς Ῥωσσίας! Ἀλλὰ διὰ τούτου μάλιστα καὶ ἀπ' εὐθείας ἐξελέγχεται τὸ ἄδικον τοῦ πράγματος. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ῥωσσίας ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην τὸ πρώην διατελοῦσα, ἀνεδείχθη ὑπ' αὐτοῦ πάλιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (συνεπικυρούντων καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατριαρχῶν) αὐτοκέφαλος καὶ αὐτόνομος, καὶ θρόνος πατριαρχικὸς κατ' αἴτησιν καὶ παράκλησιν τοῦ Βασιλέως τῆς Ῥωσσίας καὶ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ἔθνους παντὸς (τῷ 1589). Ἡ δὲ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, καὶ αὐτὴ ὑπὸ τὸν αὐτὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κανονικῶς διατελοῦσα, ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος ὑπὸ κοσμικῆς Ἀντιβασιλείας, ἄκοντος μὲν καὶ μηδὲν ἐρωτηθέντος τοῦ Πατριάρχου (καὶ πάσης δὲ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας συναγνοούσης), ἄκοντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος καὶ παντὸς τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἔθνους, οἵτινες δι' ὅλων δεκατριῶν ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς Ἀντιβασιλείας ἐνιαυτῶν οὐ-

δὲν τοιοῦτον οὔτ' ἐζήτησαν οὔτ' ἔστερξαν. Πάλιν, ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥωσσίας, ἐκκλησία ἔθνους μεγάλου καὶ ἰδιογλώσσου καὶ αὐτοτελοῦς, ἤδη παγιωθεῖσα, καὶ πνευματικῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων ἁγίων εὐθηνήσασα, καὶ ἐκτεινομένη ἀπὸ περάτων ἕως περάτων ἐκείνης τῆς εὐρυχωροτάτης καὶ πολλὰ καὶ ἄλλα ἔθνη ποιμαινούσης καὶ κραταιῶς δὲ τὴν Ὀρθοδοξίαν προστατευούσης εὐκλεοῦς Μοναρχίας, ἔλαβε παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὸ προνόμιον τῆς κανονικῆς αὐτονομίας (καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως), πρὸς εὐκολωτέραν ἐκ τοῦ σύνεγγυς οἰκονομίαν καὶ κυβέρνησιν τῆς πνευματικῆς ποιμαντορίας, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡδὲ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐκ γειτονίας τοῦ θρόνου κειμένη τοῦ πατριαρχικοῦ, καὶ μόλις ἐξ ἐννεακοσίων πεντήκοντα χιλιάδων συνεστῶσα ψυχῶν, ὁμογλώσσων καὶ συγγενῶν πρὸς ὅλους τοὺς ἐκτὸς τοῦ κράτους Ἕλληνας, ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος, ἀποσπασθεῖσα βιαίως ἐκ μέσων τῶν ἀγκαλῶν τῆς κοινῆς τῶν Ὀρθοδόξων μητρός, καὶ διαῤῥήξασα τὸν σύνδεσμον τῆς κανονικῆς ἑνότητος, ἥτις αὐτὴν συνέσφιγγεν ἐν ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ πρὸς πάντας τοὺς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ποιμενάρχην διατελοῦντας ὁμογλώσσους καὶ ὁμοδόξους λαούς· διὸ καὶ μᾶλλον ἀσθενὴς καὶ εὐεπιχείρητος πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ὀρθοδοξίας ἀπέβη, ἐπὶ βλάβῃ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ῥωσσικὴ Ἐκκλησία καὶ αὐτόνομος γενομένη καὶ ἀνεξάρτητος τιμᾷ πάλιν καὶ γεραίρει τὰ πρεσβεῖα τοῦ θρόνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ, καὶ τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν μητέρα διακηρύττει πνευματικήν, καὶ πρὸς ταύτην ὡς πρὸς κέντρον ἑνότητος ἀπευθύνει πᾶσαν (ὅταν τύχῃ) πνευματικὴν θεωρίαν, ἀποδεχομένη μετ' εὐλαβείας τὴν ἐπίλυσιν. Ἡ δὲ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία διὰ τοσούτων αἰώνων ὑπὸ τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν κανονικῶς ὑποκειμένη, καὶ παρ' αὐτῆς καὶ εἰς αὐτῆς τοὺς φιλοστόργους κόλπους ἀκεραία διασωθεῖσα καθ' ὅλας τὰς φοβερὰς τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν κατακτητῶν ἐπιδρομάς, ἤδη δικαιοῦσα τὴν βιαίαν ἀποσκίρτησιν (ἐννοοῦμεν οὐχὶ τὸν ὀρθόδοξον κλῆρον καὶ λαόν, ἀλλὰ μόνην τὴν κατὰ τὰς Μαυρέρου διαταγὰς συσταθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν), περιφρονεῖ τὴν σώτειραν αὐτῆς καὶ μητέρα, καταπατεῖ τοὺς ἁγίους αὐτῆς θεσμούς, λακτίζει πρὸς αὐτὸν τὸν θρόνον τὸν Πατριαρχικόν, παρ' οὗ τὴν χάριν τῆς ἀρχιερωσύνης ἔχουσι λαβόντες καὶ αὐτοὶ οἱ ποιμαίνοντες αὐτὴν ἱεράρχαι· αὐτὸς δὲ, τέλος, ὁ τῆς τοιαύτης ἀποσκιρτήσεως ἀλλόφυλος αὐτουργὸς ἐπιγελᾷ καὶ μυκτηρίζει προσαγορεύων τὸν οἰκουμενικὸν πα-

τριάρχην δημιούργημα χειρῶν μὴ χριστιανικῶν! Τελευταῖον τῆς δι' ὅλων ἤδη ἑκατὸν τριάκοντα ἐτῶν αὐτοτελῶς καὶ αὐτονόμως διοικηθείσης Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας τὴν πατριαρχικὴν προεδρίαν, ψήφῳ τοῦ τε κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, μετέβαλεν εἰς Συνοδικὴν ὁ Ῥώσσων ὀρθοδόξων καὶ θεοχρίστων βασιλέων Ῥῶσσος καὶ ὀρθόδοξος καὶ θεόχριστος υἱὸς καὶ διάδοχος καὶ πατήρ, Πέτρος ὁ μέγας (τῷ 1721). Καὶ ταύτης τῆς κανονικῆς μεταβολῆς τὴν ἐπικύρωσιν ἔλαβεν εὐσεβῶς καὶ ὁσίως αἰτήσας παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν, σεβόμενος καὶ προσατεύων τῆς ἁγίας αὐτοῦ τροφοῦ καὶ μητρὸς τὴν ἐν πνεύματι ἐλευθερίαν· εἰς δὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἔτι διατελοῦσαν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου, καθίδρυσε βιαίως ἀνεξάρτητον (τῷ λόγῳ) καὶ αὐταρχοῦσαν ἱερὰν σύνοδον· τίς καὶ ποῖος; ὁ Μαύρερος μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Ἀντιβασιλείας μελῶν. Ἄνθρωποι ὅσον ἄλλως ὑψηλοὶ καὶ ἀξιωματικοὶ καὶ σεβαστοὶ διὰ τὴν περιβάλλουσαν αὐτοὺς σκιὰν τοῦ σκήπτρου τῆς ἧς ἐπιτροπικῶς διέθυνον βασιλείας, ἀλλ' ὅμως ἑτερογενεῖς καὶ ἑτερόδοξοι, καὶ πάντῃ ξένοι καὶ ἀλλότριοι καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐμμίσθως καὶ προσκαίρως διοικήσαντες, καὶ παραδόντες ἔπειτα τὸ κράτος τὸ Ἑλληνικὸν εἰς τὸν νόμιμον αὐτοῦ κυριάρχην, ἔμελλον πάλιν ἐπανελθεῖν εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν χώρας. Ἀλλ' αὐτοὶ ὑπερπηδήσαντες τὰ ὅρια τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτοῖς κοσμικῆς ἐξουσίας, εἰσῆλθον καὶ εἰς αὐτὰ τῆς τοῦ ἔθνους θρησκείας τὰ ἄδυτα, καὶ διαῤῥήξαντες τὸν ἱερώτατον τῆς ἐκκλησιαστικῆς θεσμοθεσίας σύνδεσμον ὑπεδούλωσαν εἰς τὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι ἁγίας Ἐκκλησίας, καὶ κατέστησαν τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας τοῦ Βασιλείου μεμονωμένους καὶ ἀσχέτους πρὸς τὴν ὁλομέλειαν τοῦ πληρώματος τῶν ἄλλων τῶν ὁμογενῶν καὶ ὁμοδόξων αὐτοῖς ἀδελφῶν, καὶ ἀπελθόντες ᾤχοντο! Ποία λοιπὸν σύγκρισις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ῥωσσικήν; καὶ τί κοινὸν τῷ μεγάλῳ Πέτρῳ καὶ Μαυρέρῳ!

§. ς. Πόσον δὲ παραλογίζεται ὁ συγγραφεὺς καὶ εἰς αὐτὸν ὑβρίζων τὸν ἀγῶνα τὸν Ἑλληνικόν! Θρησκευτικὸν αὐτὸν ὀνομάζει, καὶ συμφωνοῦμεν. Ἀλλὰ μήπως οἱ Ἕλληνες πολεμοῦντες ὑπὲρ τῆς πατρῴας εὐσεβείας καὶ πολιτείας πρὸς τὴν ἔξωθεν ἐπιπεσοῦσαν ἀλλόθρησκον δυναστείαν, ἐπολέμουν ἐν ταὐτῷ καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν μητέρα καὶ τροφόν, τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν; Μήπως ἐπαναστάντες κατὰ τῆς πολιτικῆς ἐκείνης ἐξουσίας, συνεπανέστησαν καὶ κατὰ τῆς πνευματικῆς ποι-

μαντορίας τοῦ θρόνου τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ συνεξέβαλλον καὶ ταύτην μετ' ἐκείνης; Μήπως διαῤῥήσσοντες τοὺς δεσμοὺς τῆς ἐγκοσμίου δεσποτείας, συνδιέῤῥησσον καὶ τῶν θεσπεσίων τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν τὴν πάτριον παρακαταθήκην καὶ τὸν πρὸς τοὺς ἄλλους τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοδόξους αὐτῶν ἀδελφοὺς ἁγιώτατον τῆς θρησκευτικῆς ἑνότητος σύνδεσμον; Μήπως πολεμοῦντες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος οὐκέτι πλέον ὡμολόγουν καὶ στόματι καὶ καρδίᾳ, καὶ δογματικῶς καὶ κανονικῶς, ἐκεῖνο τοῦ θείου συμβόλου τὸ ἄρθρον «εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν»; Εὐφήμει ὦ ἄνθρωπε! «Ὑπὸ τὸν αὐτὸν (λέγει) ζυγὸν ὑπέκειτο καὶ ὁ λαὸς ὁ ἑλληνικός, καὶ ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία.» Ἀστεῖον τὸ σοφισμάτιον! Εἰς δύω διαιρεῖ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὀρθόδοξον ἔθνος, δισσά τινα τὰ ὑποζύγια ποιῶν (ἐπειδὴ πῶς ἂν ἄλλως ἐσύρετο ὁ ζυγός!), ἓν αὐτὸ τὸ ἔθνος, καὶ ἕτερον τὴν τούτου Ἐκκλησίαν! ὡς ἂν εἰ ὑπῆρχεν ἄλλο τι τὸ σύμπαν ἔθνος τὸ ἑλληνικόν, καὶ ἄλλο τι διάφορον ἡ ἐξ αὐτοῦ συμπληρουμένη ὀρθόδοξος Ἐκκλησία! Ἢ μή ποτε καὶ μερικῶς αὐτὴν τὴν ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος μερίδα τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας θεωρεῖ καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως διῃρημένην κατὰ μέρος ἀπὸ τοῦ ὅλου πληρώματος τῆς ὀρθοδοξίας; ὡς ἂν οἱ τῆς νῦν ἑλληνικῆς ἐπικρατείας λαοὶ συνεκρότουν ἔκπαλαι τὴν ἐκκλησίαν δούλην μὲν πολιτικῶς, ἀλλ' ὅμως κυβερνωμένην κατά τινας θεσμοὺς πνευματικοὺς πάντῃ διαφόρους παρὰ τὴν ἐν τῇ λοιπῇ τῶν Ὀθωμανῶν ἐξουσίᾳ διατελοῦσαν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν! Καὶ λοιπὸν (κατὰ τῆς βαθείας ταύτης ἐπινοίας τὴν διαίρεσιν) ἀπορῥίψαντες οἱ Ἕλληνες τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν, καὶ συστήσαντες ἴδιον κράτος Ἑλληνικόν, συνέστησαν ἐκ πλαγίου καὶ ἰδίαν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἄλλην παρ' ἣν παρέλαβον καὶ ὑπὲρ ἧς τοσούτους χρόνους ἠγωνίσθησαν, διόῤῥυθμόν τινα καὶ αὐτογνώμονα καὶ ἀπολύτως ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν ἱερῶν τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κανόνων καὶ θεσπισμάτων; Καὶ καλὸν λοιπὸν (κατὰ τὸν Μαύρερον) καὶ μέγα κέρδος οἱ Ἕλληνες ἐθησαύρισαν, ἂν μετὰ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἐλῄσαντο καὶ τοιαύτην ἐλευθερίαν ἐκκλησιαστικήν, ἀποβάντες (ἄπαγε!) μητραλοῖαι! Ἀλλ' ἡ ἐκκλησιαστικὴ (προστίθησιν) ἀνεξαρτησία, καίτοι μηδεμίαν ἀξίαν καθ' ἑαυτὴν ἔχουσα, ὑπάρχει ὅμως ἀναγκαία πρὸς τὴν ὕπαρξιν τῆς Μοναρχίας» (καθὼς δηλονότι καὶ τὸ μηδενικὸν ἐπισυναπτόμενον πρὸς

τοὺς ἀριθμητικοὺς χαρακτῆρας, ἀπαρτίζει καὶ συνέχει πάντα μέγαν ἀριθμόν!). Ἄλλος οὗτος παραλογισμός! Πῶς; οἱ Ἕλληνες καὶ πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς δεδουλωμένοι ἴσχυσαν (ὡς λέγεις) συντρίψαι τὸν διπλοῦν τοῦτον ζυγόν, ἐλεύθεροι δὲ ἤδη σὺν Θεῷ καταστάντες, καὶ συμπήξαντες τὴν θεοστήρικτον αὐτῶν μοναρχίαν, οὐκέτι δύνανται ταύτην διαφυλάξαι καὶ συντηρῆσαι; τότε δὲ μόνον ὑπάρχουσιν ἰσχυροὶ καὶ ἀσφαλεῖς, ὅταν ἔχωσι καὶ ἐκκλησίαν ἰδιαιτέραν, ἄσχετον παντάπασι καὶ ἀκοινώνητον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην, ἐν ᾗ δι' ὅλης συγκρατούμενοι τῆς δουλείας καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ὕπαρξιν διέσωσαν καὶ τὴν πάτριον εὐσέβειαν, δι' ἧς ἐγκαρδιούμενοι, τέλος, ἠλευθερώθησαν; Ἄτοπα ταῦτα καὶ ἀσύστατα λέγεις, ὦ σοφὴ κεφαλή, καὶ πρὸς αὐτόν σου τὸν σκοπὸν ἀντιφατικά. Μηδενὸς ἀξίαν νομίζεις τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὴν ἀνεξαρτησίαν (ἡμεῖς δ' ἂν, εἴγε συνεχώρεις, θαῤῥούντως προσεθήκαμεν, καὶ τοῦ μηδενὸς αὐτοῦ χείρονα καὶ κατωτέραν, ὁποίαν αὐτὴν κατέστησας!)· Νόμιζε καθὼς θέλεις· ἀλλὰ μὴ στήριζε, παρακαλοῦμεν, τὴν ἑλληνικὴν Μοναρχίαν εἰς τοιοῦτο μηδαμινὸν θεμέλιον. Εἰς ἄλλην βάσιν ἔχει τὰς ῥίζας ἀραρότως ἐμπεφυκυίας ἡ ἑλληνικὴ Μοναρχία, εἰς αὐτὰς τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τὰς γενναίας ψυχάς, κατὰ τοὺς πατροπαραδότους θείους κανόνας (οὐχὶ κατὰ τοὺς σοὺς) ἐκκλησιαστικῶς κυβερνωμένων, καὶ προκοπτόντων ἐν τῇ πίστει καὶ τοῖς παραγγέλμασι τοῦ Κυρίου, τηρούντων δὲ καὶ τὴν πρὸς τὸ λοιπὸν πλήρωμα τοῦ ἔθνους ἐντελῆ κατὰ πνεῦμα καὶ ἀκεραίαν καὶ ἀδιάῤῥηκτον ἕνωσιν, ἵνα μήτε ἐπαρ' ἐκείνοις θεωρῶνται ὡς καινοτομήσαντες ἀνόμως περὶ τὰ πάτρια ερά, καὶ ἐν ἑαυτοῖς ὁμονοῶσιν ἀτάραχοι τὰς συνειδήσεις καὶ διάγοντες ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι· ἐν τούτοις ἡ θεοδώρητος στηρίζεται μοναρχία. Σὺ δὲ ταῦτα, ὦ Μαύρερε, παριδὼν ἐφοβήθης φόβον, οὗ οὐκ ἦν φόβος, ὑποπτεύσας μή ποτε διὰ τοῦ Πατριάρχου κλονηθῇ τὸ τῆς Ἑλλάδος Βασίλειον κράτος! Καὶ μήπως οὐχ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα κράτη λαῶν ὀρθοδόξων ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην διατελούντων, καὶ μηδόλως δι' αὐτὸ φοβουμένων μηδεμίαν ἐπίῤῥοιαν τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας; Ἴδε τὴν Ἑπτάνησον! Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐξέπεσε καὶ εἰς μείζονας ἐφεξῆς ἀτοπίας μέχρι βλασφημίας ἀσχημονῶν. Κόλπους Ἀβραὰμ ὠνόμασε σαρκαστικῶς τὴν πατριαρχικὴν Ἐκκλησίαν· καὶ ταύτην πάλιν εἰσάγει φρίσσουσαν καὶ μαστιγουμένην ὑπὸ μάστιγος ἀστραγαλωτῆς! Πλὴν

ἀλλὰ καὶ οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν μαστιγοῖ! διότι κόλπους Ἀβραὰμ ἐκ τῆς θείας παραβολῆς μνημονεύων (Λουκ. ιϛ. 23), παριστάνει λοιπὸν τὴν ἐν Ἑλλάδι ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὀδυνωμένην ἐν βασάνοις πνευματικῶς, ὅπου ταύτην ἐρρίψεν ἄγγελος ἀνελεήμων! Ἐὰν δέ ποτε μέλλῃ θείας ἀνέσεως ἀπολαύσειν, πρέπει πάλιν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τοὺς Πατριαρχικοὺς τοὺς ἀβραμιαίους καὶ πηγαίους τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀληθοῦς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας νεύσει τοῦ συνάπτοντος τὰ διεστῶτα Θεοῦ. Ὅσον φαραγγῶδες ἐβάθυνεν ἡ κακοβουλία τὸ χάσμα τῆς διαιρέσεως, οὐκ ἔστιν ἐπὶ τοσοῦτον μέγα καὶ ἀδιάβατον καὶ διηνεκῶς ἐστηριγμένον, ὅπως μὴ δύνωνται οἱ ἐντεῦθεν ἢ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἀλλήλους διαπεραῖν!» Ἀλλ' ὦ ξένε Μαύρερε! ἡ μία καὶ ἁγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, οὔτ' εἰς κνοῦτα (καθὼς λέγεις) ἢ μάστιγας ἀστραγαλωτὰς ὑποπτήσσει, οὔτε πάλιν εἰς σφαγάδας ἢ λαιμητόμους (γυλωτίνας) Γαλλικὰς καὶ Βαυαρικὰς (α)! «Ἀδούλωτος, ἀπολιόρκητος, ἀτυράννητος πόλις ἐπὶ τῆς γῆς διαμένει ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία», καθὼς αὐτὴν διέγραψαν οἱ πατέρες ἡμῶν (β). Τιμᾷ πᾶσαν κοσμικὴν ἐξουσίαν «ὡς ἐκ θεοῦ πεμπομένην», καὶ τὴν εὐσεβῆ καὶ τὴν ἑτερόδοξον, καὶ ταύτης μὲν (ἂν οὕτω τύχῃ) ὑπομένει τὰς αὐθαιρεσίας καρτερικῶς, ἐκείνης δ' ἀνταμείβει τὴν προσασίαν πνευματικῶς· αὐτὴ δὲ μένει πάντοτε παρὰ τῷ Θεῷ, οὐδὲ παρασύρεται μεταβαλλομένη πρὸς φόβους καὶ σκοποὺς πολιτικούς. Ἢ μήπως οἱ ἐν

(α) Ἅμα ἐλθοῦσα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀντιβασιλεία ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν Γυλωτίναν, φρίκην εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐμποιοῦσα πρὸς δῆθεν κοινὴν ἡσυχίαν. Ταύτην τὴν στυγερὰν μηχανὴν ὡς εἴδέ τις τῶν Ἑλλήνων λογίων τὸ πρῶτον σταθεῖσαν, ἐξεφώνησεν (ὡς λέγουσιν) ἐκεῖνα τὰ τοῦ ἱεροῦ Συνεσίου περὶ τοῦ Ἀνδρονίκου, «Ὅτι γέγονε Πενταπόλεως ἐσχάτη πληγή, μετὰ σεισμόν, μετ' ἀκρίδα, μετὰ λοιμόν, μετὰ πῦρ, μετὰ πόλεμον, ἐπεξελθὼν ἀκριβῶς τοῖς ἐκείνων ἐγκαταλείμμασιν, ἄτοπα κολαστηρίων ὀργάνων γένη καὶ σχήματα πρῶτος εἰς τὴν χώραν εἰσενεγκών — ὧν οἱ προλαβόντες τὴν πεῖράν τε καὶ τὴν θέαν, καὶ τῷ πολέμῳ προαπολόμενοι, παρὰ τῶν κακῶς περισωθέντων ἐμακαρίσθησαν» (Συνεσ. ἐπιστ. νη). Ὅτι δὲ οὐδεὶς Ἕλλην παρέσχεν ἑαυτὸν εἰς δήμιον ὑπηρέτην τῆς μηχανῆς, Ὀθωμανοὶ δέ τινες καὶ ξένοι καθυπηρετοῦσι διεκήρυξαν αἱ ἐφημερίδες [Ἀλ. καὶ Τμήμ. Β. σελ. 438].

(β) Κλήμ. Στρωματ. Δ. σελ. 396.

τῷ κράτει τῆς Ἑλλάδος Ἕλληνες ὤφειλον ἐξομόσασθαι τὴν πάτριον αὐτῶν ὀρθοδοξίαν, ἐπειδὴ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι παρομοίως ὀρθόδοξοι λαοὶ εἰς ἄλλας ἐπικρατείας, κατὰ νόμους ἰδίους καὶ ἤθη καὶ πολιτικὰ βουλεύματα αὐδέκαστα πολιτευομένας; Ἀλλὰ τί κοινόν, ὦ ἄνθρωπε, μεταξὺ τῆς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀναλλοιώτου (καθὼς ἡμεῖς φρονοῦμεν) Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, καὶ τῆς ἐφημέρου (καθὼς οὐδ' ἂν σὺ αὐτὸς ἀπαρνηθείης) καὶ μυριομόρφου θεωρίας τῶν πολιτικῶν; « Λογισμοὶ θνητῶν, ὦ Μαύρερε, δειλοί, καὶ ἐπισφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι αὐτῶν· ἡ δὲ βουλὴ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει »! Καὶ τοῦτο δ' ἄν τις ἠρώτησεν ἐκ περιεργείας· Ἂν (ἐξ ὑποθέσεως;) ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὑπῆρχε μὴ ὀρθόδοξος ἐξ ἀρχῆς, ὁμόπιστος δὲ πρὸς ἄλλας τινὰς μεγάλας ἐπικρατείας ἑτεροδόξους, τί τάχα τότε διεδονμάτιζες, ὦ κράτιστε ἄνερ, ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος Ἀντιβασιλείας σου; Ἀρά γε διήρεις καὶ τότε καὶ κατεσκεύαζες ἐκκλησίαν ἰδίαν ἑλληνικήν, δειλιῶν τὰς πολιτικὰς ἐπιῤῥοίας ἐκείνων δὴ τῶν ὁμοδόξων πρὸς αὐτὴν ἐπικρατειῶν; — Ἐξ ἅπαντος (κατ' αὐτό σου τὸ προκείμενον ἀξίωμα!). Καὶ διὰ τί λοιπόν, ὦ βέλτιστε, τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι δυτικοὺς οὐ διέκρινας, καὶ τούτους συσφαιρώσας εἰς μίαν ἰδίαν ἑλληνοδυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἀνεξάρτητον καὶ χωριστὴν τῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς βασιλευούσης Εὐρώπης, ἀφῆκας δὲ τούτων τῶν Ἑλληνοδυτικῶν τὴν κοινωνίαν αὐτονόμως καὶ ἐλευθέρως διοικουμένην, καθὼς καὶ πρότερον; ἆρά γε οὐχ ὑπόκειται καὶ αὕτη (κατὰ τὸ σὸν ἀξίωμα) εἰς ἐξωθέν τινας πολιτικὰς τῶν ὁμοδόξων ἐπιῤῥοὰς ὑπόπτους εἰς τοῦ Κράτους τὴν ἀσφάλειαν; ἢ μήπως ἓν μὲν πρὸς τὴν τῆς δυτικῆς ἐν Ἑλλάδι κοινωνίας πνευματικὴν Κεφαλὴν ἑνωτικὸν (concordat· καί τοι μήπω μηδ' αὐτὸ γενόμενον· βλ. ἔμπροσθ. Κεφ. Ε. §. ε. Κεφ. Ζ. §. ζ) ἠδύνατο πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν ἀπὸ παντὸς φόβου ἐξασφαλίσαι, πρὸς δὲ τὸν (ὂν φοβεῖσαι) πρόεδρον τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας οὐδεμία ἠδύνατο γενέσθαι συνθήκη, καὶ τὸ κράτος ἀσφαλίζουσα καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος συντηροῦσα ἀδιάσπαστον ἀπὸ τῆς ἁγίας αὐτῆς μητρὸς καὶ ἀληθῶς ἀδούλωτον; Ἀλλ', ὦ Μαύρερε, μὴ φοβοῦ! εἰς μὲν γὰρ ἄλλο τι (καθὼς λέγεις, κίνδυνόν τινα περὶ τὸ κράτος τῆς Ἑλλάδος ὑπονοῶν), οὔτε σὺ (σὺν Θεῷ) ἐπιζήσεις, οὔτε ὅλη σου ἡ γενεά, κἂν εἰς Τιθωνοῦ ἀφίκησθε γῆρας· εἰς δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἀλύσου τῶν σῶν διαταγμάτων ἀπελευθέρωσιν τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἐκ-

κλησίας ἐπιζήσεις, ὦ μακάριε, τοῦ θεοῦ συναιρομένου, καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος ἀκριβέστερον ἤδη κατανοοῦντος τὰ ἀληθῆ τοῦ Κράτους συμφέροντα! (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΕ. §. α—δ).

§. ζ. Ἐφεξῆς ὁ Μαύρερος διηγεῖται σύμφωνα πρὸς τὴν ἱστορίαν, χρωματίζων ὅμως καὶ ταῦτα πρὸς τὴν ἀρεστὴν αὐτῷ βαφὴν (κατὰ τὸ εἰκός!)· «Ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ καθὼς ᾐσθάνθησαν τὰς περὶ τὴν μεταβολὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀσχολίας τῆς Κυβερνήσεως (ὀνομάζει δὲ τούτους αὐτὸς ῥαδιουργούς, ὁποίους, λέγει, τρέφει πολλοὺς ἡ Ἑλλάς!), ἐθορύβουν ὑπόπτους ποιοῦντες τοὺς καλοὺς (καὶ παγκάλους!) τῆς κυβερνήσεως σκοπούς! Καὶ ξένοι (λέγει) μοναχοὶ συνέδραμον αὐξάνοντες τὰς ἀφ' ἑαυτῶν πολυπληθεῖς δυσκολίας. Ὑπερεῖχε δὲ τούτων ἁπάντων Ἀθωνίτης τις τοὔνομα Προκόπιος, (ἄνθρωπος ἄλλως μὲν ἄστατος καὶ ἀνήσυχος, γλῶσσαν ἔχων αὐθάδη· πλὴν ἀλλ' ὅμως φοβούμενος ὁ τάλας καὶ αὐτὸς τὸ σχίσμα τῆς Ἐκκλησίας), ὅστις ἐκήρυττε δημοσίᾳ, καὶ ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ἀντιβασιλείας, ἐν τῇ Ναυπλίᾳ, πρὸς τοῦτον μὲν λέγων ὅτι «τὰ πάντα ποιοῦσι Κατόλικα (Δυτικά),» πρὸς ἄλλον δὲ πάλιν «ὅτι μεταστρέφουσι τὴν Ἐκκλησίαν εἰς Προτενσταντισμὸν (τὸ τῶν Διαμαρτυρομένων θρήσκευμα!)» κτλ. — Οὕτως αὐθάδεις ἦσαν οἱ περὶ τὸν Προκόπιον! (πότερον δὲ οὗτοι καλαμαράτοι τάχα ἦσαν, ἢ ἀκαλαμάρωτοι, οὐ διορίζει ὁ συγγραφεύς). Ἀλλ' ἐκ τούτων μὲν εὐκόλως ἡ Κυβέρνησις ἀπηλλάγη διὰ τῆς ἐξορίας (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. ια). «Ἄλλος δέ τις (λέγει) κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἦλθεν ἀρχιεπίσκοπος Ἀδριανουπόλεως, ὅστις διαβληθεὶς (πρὸς τὴν Ὑψ. Πύλην) κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥώσσων τῆς Ἀδριανουπόλεως ἅλωσιν, κατέφυγεν εἰς Ῥωσσίαν, καὶ ἔκτοτε ἐλάμβανε μέγα σιτηρέσιον Ῥωσσικόν. Ἔκτοτε καὶ αὐτὸς ἐσκευώρει πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἑλλάδος» (διδάσκων δηλονότι μηδὲν περὶ τὴν Ἐκκλησίαν καινοτομεῖν!) — «Ἔτυχε δὲ (προστίθησιν) οὗτος καὶ φίλος οἰκιακὸς τοῦ (Ῥωσσικοῦ πρέσβεως) Κατακάζη» — (οὐδὲ καθ' ὕπνον ὁ Κ. Κατακάζης ἐγνώρισε προσωπικῶς τὸν Ἀδριανουπόλεως πρὶν οὗτος ἔλθῃ ἐκ τῆς Ῥωσσίας εἰς τὸ Ναύπλιον)· «διὰ τοῦτο, λέγει, καὶ ὁ λόγος τοῦ ἀρχιερέως τούτου κατ' ἐξοχὴν εἶχε μέγα βάρος. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ῥωσσικοῦ πρέσβεως πρός τινας τῶν Ἑλλήνων ἐπισκόπων γνῶμαί τινες καὶ διαδηλώσεις περιεῖχον ἔννοιαν συμβουλῆς πρὸς ἀντίστασιν,

καθὼς αὐτὰς ἐξέλαβον οἱ ἐπίσκοποι»! (καὶ καθὼς ὁ πλαστικώτατος τοῦ Μαυρέρου κάλαμος σχολιάζει!). «Καί, τέλος, (λέγει), καὶ ἐφημερίδες εἰσεπήδησαν εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ Χρόνος, ἐφημερὶς τῶν ὀνομαζομένων Καποδιστριανῶν, ἐλάλει πάντως κατὰ τὸ φρόνημα τοῦ ἐκ τῆς Ῥωσσίας ἐλθόντος ἀρχιερέως καὶ τοῦ Ἀθωνίτου μοναχοῦ» — (πρόσθες, καὶ τῶν ἄλλων, οὓς προεῖπας, τῶν πολλῶν τῶν τὴν περὶ τὰ πάτρια νεωτεροποιΐαν μὴ στεργόντων κατὰ σὲ ῥᾳδιουργῶν!), «κατηγορῶν τὸ βούλευμα τῆς Κυβερνήσεως. Αἱ ἄλλαι ἐφημερίδες» (ἡ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὁ φίλος ὁ Σωτήρ), «ὑπερησπίζοντο μὲν τὸ βούλευμα, ἤθελον δὲ ὅμως μὴ μόνον ἀρχιερεῖς (εἰς τὴν συνέλευσιν) προσκληθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀρχιμανδρίτας καὶ ἄλλους ἀντιπροσώπους τῶν ἱερέων καὶ μοναχῶν καὶ διακόνων. Καὶ δημοσίαν ἐπεθύμουν γενέσθαι τῆς συνελεύσεως τὴν διάσκεψιν. Οἱ δέ τινες ἀπῄτουν καὶ ἐθνικὴν Συνέλευσιν, περὶ τοῦ μεγάλου τούτου πράγματος ψηφισομένην». (Μέχρι σοῦ λοιπόν, ὦ Μαύρερε, οὐδεμία τῶν ἐθνικῶν Συνελεύσεων οὐδὲν οὐδέποτ' ἐψηφίσατο περὶ τούτου δὴ τοῦ πράγματος, ὅπερ αὐτὸς εἶπας, καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον ἐρεῖς, ἐψηφισμένον ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως!). «Ἀλλ' ὅτι (λέγει) ταῦτα πράττοντες καὶ διενεργοῦντες οὐκ ἀπέβλεπον πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ τόπου καὶ τῆς θρησκείας (!!), ἀλλὰ μόνον ὑπὸ φατριαστικῶν ἐκινοῦντο διαβουλίων, ἔβλεπε καθαρῶς πᾶς τις ἥσυχος θεωρός. Ἐπειδὴ ταῦτα ἀντέφασκον ἐκ διαμέτρου καὶ πρὸς ὅσα εἶπον (τίνες;) εἰς ἡμᾶς ἅμα ἐλθόντας περὶ τοῦ πράγματος καὶ πρὸς ὅσα ἤθελον (τίνες;) δι ὅλου τοῦ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος» (α).— Ἐκ τούτων, ἀναγνῶστα, βλέπεις καθαρῶς τὸν Μαύρερον ὁμολογοῦντα καὶ ἀκουσίως, ὅτι οὐκ εἶδον οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες προδεδομένην τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀτάραχοι καὶ ἄφωνοι, «ὡς πρόβατον ἑλκόμενον ἐπὶ σφαγήν,» ἀλλὰ καὶ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ καὶ εἶπον, καὶ ἔγραψαν, βοῶντες κατὰ τῆς ἀδικίας (β). Εἰ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν Ναυπλίᾳ κατε-

---

(α) Maurer 2 Bd. pag. 156 –157.

(β) Εβόα τότε καὶ ὁ ἀοίδιμος Νεόφ. ὁ Δούκας καὶ λέγων καὶ γράφων, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ πολλῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν καί περ πολλὰ ἀπειλούμενος καὶ αὐτός, «νῦν δέ, φησί, καὶ πρὸς ἀπειλὴν ἐντετάλμεθα μηκέτι μηδὲν φθέγξασθαι περὶ τούτου, εἴγε βουλοίμεθα μὴ παθεῖν ταὐτὰ τῷ Προκοπίῳ.» (Ἐπιστολ. πρός τινας ἐν διαφόρ. περιστάσ. Τόμ. 6. σελ. 117. ἐν Αἰγίνῃ, 1835). Σημ. Ἐκδ.

νώπιον αὐτῆς τῆς Ἀντιβασιλείας, πολὺ μᾶλλον ἐδάκρυον καὶ ἐστέναζον εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βασιλείου. Εἰ δὲ καὶ συνείκαζον τοὺς καλοὺς τῆς ἀνεξαρτησίας καρπούς, τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν καταστροφὴν τῶν Μοναστηρίων, τὴν βεβήλωσιν τῶν ναῶν, τὴν δημοσίαν ἱεροσυλίαν, τὴν ἐκ τῆς καινῆς νομοθεσίας ἀκύρωσιν πολλῶν τῆς ὀρθοδοξίας θεσμῶν, τὴν ὑπ' αὐτῆς τῆς αἰχμαλώτου Συνόδου καθαίρεσιν πολλῶν παρανομιῶν, ὅλας ἐν γένει τὰς περὶ τὸ ἦθος καὶ τὴν θρησκείαν βαθείας πληγάς, ὅσας ἐπέθηκεν εἰς τὸ νεοπαγὲς κράτος τῆς Ἑλλάδος ἡ πολυθρύλλητος ἀνεξαρτησία· ἂν ταῦτα, λέγω, καὶ τὰ τοιαῦτα προέβλεπον οἱ Ἕλληνες, εὐθέως ἂν καὶ δι' ἀναφορῶν καὶ παμπληθεῖ πρὸς αὐτὴν τὴν Ἀντιβασιλείαν ταπεινοῖ ἱκέται ἐγγράφως προσελθόντες ἐκώλυον ἐν ἀρχῇ φυόμενον τὸ κακόν! Ἀλλ' ὁ σορὸς Μαύρερος ἤκουε μόνον ὅσα πρὸς αὐτὸν ἔλεγον ὀλίγοι τινὲς ἀπατηλοὶ κερδοσκόποι, θηρώμενοι τῆς ἐξουσίας τὴν εὔνοιαν καὶ ῥᾶστα προπίνοντες καὶ τὰ θεῖα δικαιώματα καὶ τὰ τῆς Πατρίδος! Αὐτὰς δὲ τὰς δικαίας φωνὰς καὶ ἀντιστάσεις ῥαδιουργίας ἄρα φατριαστικὰς ἐνόμιζεν ὁ ἐξουσιαστής, καὶ ταύτας ἠρίθμησεν ὡς αἰτίας κατεπειγούσας εἰς ταχεῖαν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἔσχατον δὲ τῶν σκευωρημάτων προστίθησι τὸ ἑρεξῆς· «Ἐπειδὴ δὲ (λέγει) κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐχειροτονήθη καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπίσκοπος εἰς ἐπαρχίαν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὁ Ζητουνίου (πρᾶγμα μήπω τολμηθὲν ἀπὸ τοῦ 1821, καὶ ἑρεξῆς, ὅπερ οὐδ' αὐτὸν ἂν ἤρεσε τὸν Καποδίστριαν), καὶ δὴ καὶ ἦλθεν οὗτος εἰς τὸ Ζητούνιον καθέξων ταύτην τὴν ἐπισκοπήν, ἔπρεπε, τέλος, ἵνα διαπερανθῶσι τὰ τῆς ἐνεργείας καὶ ψηφισθῇ τὸ πρᾶγμα τάχιστα» (α). — Ἀλλὰ τῆς μὲν ἐπαρχίας Ζητουνίου τὸ πλεῖστον μέρος ἀπέμεινεν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου εἰς τὴν ὀθωμανικὴν ἀνῆκον ἐπικράτειαν, ὡς καὶ πρότερον. Ὁ δ' ἐπίσκοπος Ζητουνίου Δανιήλ, φυγὼν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανῆλθε τότε πάλιν εἰς τὴν κολοβωθεῖσαν αὐτοῦ ἐπισκοπήν. Ἐπειδὴ δὲ περιέπεσεν εἴς τινας πειρασμούς, φοβηθεὶς τοὺς Τούρκους, κατέφυγεν εἰς τὴν ἐν τῷ κράτει μείνασαν πόλιν τοῦ Ζητουνίου. Ἅμα δ' εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν ἀπῆλθε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ ἐπισκοπεῖον, πρὸς τὸν τότε παρόντα ἤδη Φθιώτιδος Ἰάκωβον (τὸν νέον τοῦ Ζητουνίου ποιμένα). Καὶ παρέδωκεν ἐγγράφως αὐτῷ τὴν ἔκθεσιν

(α) Maurer Das Griechische Volk etc. vol. 2 pag. 178.

τῆς αἰτίας, δι' ἣν ἠναγκάσθη πρὸς καιρὸν καταφυγεῖν εἰς τὸ Ζητούνιον. Καὶ ἔπεμψε τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀρχιερέως ὁ Φθιώτιδος εἰς τὴν Σύνοδον, καὶ ἐπένευσεν ἡ Σύνοδος, ἵνα μείνῃ πρὸς καιρὸν ὁ Δανιὴλ· καὶ ἔμεινεν ὀλίγας τινὰς ἡμέρας (μόλις εἴκοσιν). Ἐν δὲ τούτῳ τῷ μεταξὺ διευθετήσας τὰ προσπεσόντα πάλιν ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Ζητουνίου καὶ τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐν τῷ κράτει τῆς Τουρκίας μείνασαν μερίδα τῆς κανονικῆς αὐτοῦ ἐπισκοπῆς. Ταῦτα μαρτυροῦσι λαμπρῶς αὐτά τε τοῦ Φθιώτιδος τὰ γράμματα καὶ τὰ τοῦ Δανιὴλ τὰ σταλέντα τότε πρὸς τὴν Σύνοδον. Ὁ δὲ τῆς Ἑλλάδος Ἀντιβασιλεὺς οὕτως ἄρα ἐγνώριζε τοῦ Κράτους τὰ ὅρια, ὥστε καὶ τοὺς ἐκ γειτόνων παλαιοὺς ἀρχιερεῖς ἤκουεν ὡς νεοχειροτόνητα τολμήματα τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, πεμπομένους εἰς αὐτὸ τὸ Κράτος τῆς Ἑλλάδος ἐπιβούλους καὶ προδότας! Ἀλλ', ὡς φαίνεται, διὰ τοιούτων πλασμάτων κατέπαιζον τὴν αὐτοῦ εὐπιστίαν οἱ περὶ αὐτόν, κατασπεύδοντες τὴν μάλα καὶ αὐτῷ ποθεινὴν καθίδρυσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας.

§. η. Ἐντεῦθεν μεταβαίνει παρευθὺς εἰς τὴν διήγησιν τῆς τε συνελεύσεως τῶν συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων ἀρχιερέων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα πεπραγμένων, περὶ ὧν διαληψόμεθα ἐν τῷ ἑφεξῆς κεφαλαίῳ. Ἤδη δὲ θεωροῦμεν ἰδίως τὰ κατὰ τὴν Ἐπιτροπήν, καὶ τὸ Σχέδιον καὶ τὴν Ἔκθεσιν αὐτῆς.

Α'. Τὰ κατὰ τὴν Ἐπιτροπήν.

§. θ. Εἶχε πάντως ἡ Κυβέρνησις τὸ δικαίωμα πᾶσαν καὶ παντοίαν ἐπιτροπὴν καθιστᾶν ἐκ προσώπων συγκειμένην ἀνυπόπτων καὶ κατα-λλήλων, καὶ τούτων ἐκκλησιαστικῶν, ἵνα τὴν κατάστασιν τοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος εἰλικρινῶς ἐξακριβώσῃ, καὶ γνωμοδοτήσῃ τὰ πρὸς βελτίωσιν εὐσυνειδήτως καὶ ἐλευθέρως κατὰ τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς καὶ βάσεις τοῦ κανονικοῦ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας δικαιώματος. Οὕτως ἡ Γ. ἐθνικὴ Συνέλευσις διέταξε πενταμελῆ τῶν ἀρχιερέων ἐπιστασίαν, ἥτις ἔδωκε τὸ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας Σχέδιον (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Γ §. β). Παραλείπομεν τὴν ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου ἀποδειχθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ πληροφορίᾳ τῆς τότε καταστάσεως τῶν χρειῶν τῆς Ἐκκλησίας (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Δ. §. α). Ἀλλ' ἂν ἡ Ἀντιβασιλεία κατέστησεν, ἡ ἐπιτροπὴ φαίνεται σύστασίς τις ἐκ παρασκευῆς καὶ προδιαθέσεως γενομένη πρὸς σχεδογραφίαν τῶν ἤδη προ-

τετυπωμένων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως βουλευμάτων, ἅπερ ἀπέβλεπον εἰς σύστασιν Ἐκκλησίας; οὐ μόνον ἀπὸ τῆς πατριαρχικῆς προεδρίας ἀνεξαρτήτου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κανονικῶν δικαιωμάτων γεγυμνωμένης καὶ καθυποβεβλημένης εἰς τὰς διατάξεις τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Τοῦτο δείκνυται σαφῶς α) ἐκ τῆς Ἐκθέσεως καὶ τοῦ Σχεδίου τῆς ἐπιτροπῆς, καθ' ὃ συνετάχθη μάλιστα τὸ περὶ Συνόδου Καταστατικὸν διάταγμα· β) ἐκ τῶν προσώπων, ἐξ ὧν συνέστη ἡ ἐπιτροπή. Οὗτοι ἦσαν 1) τρεῖς ἐκκλησιαστικοὶ καὶ τέσσαρες κοσμικοί· καὶ ἡ πλειονοψηφία λοιπὸν ἀπεδόθη φανερῶς εἰς τοὺς κοσμικούς· 2) τῶν δὲ πάλιν ἐκκλησιαστικῶν δύω μὲν ἦσαν ἀρχιερεῖς, α) ὅ,τε πρώην Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, σεβάσμιος καὶ λόγιος ἀνήρ, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ἔξω προσανέχων σοφίαν (καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας), περὶ δὲ τὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις ἀμελέτητος καὶ ὀλιγομαθής, καὶ ἄλλως δὲ τὸν τρόπον ἁπλοϊκός, καὶ περίφοβος πρὸς τὴν ἐξουσίαν, καὶ β) ὁ Ἐλαίας ἐπώνυμος ἐπίσκοπος Παΐσιος, ἐνάρετος καὶ οὗτος καὶ πρᾴοτατος τὸ ἦθος καὶ τὸν βίον ἱερατικός, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαιώματος ἄπειρος, καὶ ἄλλως φύσει ἄτολμος καὶ διὰ πολλὴν αἰδημοσύνην σιωπηλός, καὶ (τὸ μέγιστον) ἀμφότεροι πένητες καὶ πρόσφυγες καὶ μὴ κανονικοί· ὁ δέ, τέλος, τρίτος τῶν ἐκκλησιαστικῶν Θεόκλητος ἦν ὁ Φαρμακίδης, ἱερομόναχος τῆς ἐν λόγοις μὲν παιδείας ἐγκρατής, καὶ τὴν θεολογίαν ἐν Γοτίγγῃ τῆς Γερμανίας ἐπὶ διετίαν σπουδάσας, ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἀνήκων μοναστήριον ἢ ἐκκλησίαν οὐδεμιᾶς τοῦ Κράτους ἐπισκοπῆς· καὶ τἆλλα δὲ γνωστὸς κατὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ Φαρμακίδης (α)· ὑπῆρχε δὲ καὶ φίλος ὁμόρρων τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματέως· 3) ἐκ δὲ τῶν κοσμικῶν, ὁ μὲν Π. Νοταρᾶς παρεκάθητο τὰ μὲν ἄλλα πάντα διὰ γῆρας πρόσωπον κωφόν, μόνον δ' ἀγήραστον ἔχων τὴν πρὸς ἐγκοσμίους τιμὰς μειρακιώδη πτόησιν, οἱ δὲ δύο λόγιοι νέοι, Κωνσταντῖνος ὁ Σχινᾶς καὶ Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος, ἀμφότεροι Βυζάντιοι τὴν πατρίδα, μέτοχοι δὲ καὶ παιδείας ἐκκλησιαστικῆς

(α) Βλ. Φίλον τοῦ Νόμου ἀριθ. 263, 267 καὶ 275. Ἐφημερ. Καθρέπτην ἀριθ. 24, καὶ τὸν Ἐθνικόν, ἀριθ. 2. Πρβλ. καὶ Ἀθην. ἀριθ. 81. σελ. 504· [Pellion La Grèce et les Capodistrias pag. 122, 225, ἔνθα καταδικάζων ὁ ἀντικαποδιστριανὸς Γαλάτης τὴν ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου φυλάκισιν τοῦ Φαρμακίδου, σπουδάζει δικαιολογῆσαι καὶ αὐτὰς τὰς ὑπὸ τοῦ ταραξίου τούτου ἱερομονάχου τυρευομένας στάσεις. Βλ. καὶ Εὐαγ. Σάλπιγ. περιοδ. γ. σελ. 364].

ἐλθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα (μόλις τῷ 1829 μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν, εἰς ὧν τὴν τάξιν ἀνῆκον, Φαναριωτῶν) ὑπῆρχον οἱ αὐτοὶ καὶ σύμβουλοι τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας. Καὶ αὐτὸς δέ, τέλος, ὁ Γραμματεὺς Κ. Τρικούπης προήδρευε τῆς ἐπιτροπῆς. Ὥστε αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις, ἥτις κατέστησε τὴν ἐπιτροπήν, ἵνα κατὰ συνείδησιν ἐλευθέραν περὶ ὧν συνέστη γνωμοδοτήσῃ, αὐτὴ πάλιν ἡ Κυβέρνησις διὰ τοῦ γραμματέως καὶ τῶν συμβούλων (ἀγνοοῦμεν κατὰ τίνας νόμους) διῴκει τὴν ἐπιτροπὴν περὶ τὸ σύνταγμα τοῦ Σχεδίου. Καὶ τοῦτο δὲ πάλιν συνέταττον αὐτοί τε οἱ δύω σύμβουλοι τῆς Γραμματείας, καὶ μάλιστα Θεόκλητος ὁ Φαρμακίδης, οὗ τινος ἡ γνώμη ἐν πᾶσιν ἐνίκα, καὶ ἤρεσκε τῷ προέδρῳ· συνεφώνουν δέ, τέλος, καὶ οἱ ἄλλοι, πλήν τινων μικρῶν διαφορῶν, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Συνεδριάσεων. Καὶ εἷς μέν τις ἐκ τούτων τῶν τριῶν καθ' ἑκάστην συνεδρίασιν ἀνεγίνωσκε τὰ προγεγραμμένα καὶ συνεζήτουν πρὸς ἀλλήλους οἱ τρεῖς. Οἱ δὲ δύω ἀρχιερεῖς ἤκουον σιωπῶντες (εἰ δέ ποτε πρὸς λαμπράν τινα τοῦ Σχεδίου παρανομίαν ἀντέλεγον, ἐπεπλήττοντο καὶ ἐπεστομοῦντο, ἢ καὶ παρεωρῶντο μηδεμιᾶς ἀποκρίσεως ἀξιούμενοι, καὶ πολλάκις ἀναστάντες πρὸς ἀφανῆ τινα γωνίαν ἐδάκρυον, καὶ πάλιν ἐξ ἀνάγκης καὶ δειλίας ἐπέστρεφον εἰς τὸν κύκλον τῆς Συνεδρίας, ὡς αὐτὸς ὡμολόγει ὁ μακαρίτης Ἀρδαμερίου)· ὁ δὲ Νοταρᾶς νευστάζων κάραν ἔρρεγχε· καὶ ὁ πρόεδρος ἐπεψήφιζε! Καὶ λοιπὸν ἡ ἐπταμελὴς αὕτη ἐπιτροπὴ οὔτε νομίμως καὶ ἀνυπούλως συνέστη, οὔτε ἐλευθέρως καὶ εὐσυνειδήτως ἐνήργει περὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ Σχεδίου· ἀλλὰ κατέστη προηγουμένως καὶ ἐξεπίτηδες, οἷόν τι προσκήνιον ἢ καὶ προσγὼν τοῦ παρὰ τῇ Κυβερνήσει μεμελετημένου δράματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

Β'. Τὰ κατὰ τὸ Σχέδιον.

Ἐπιστασίαι.

§. ἱ. Ἐπιγραφὴ «Σχέδιον Κανονισμοῦ ἢ Συντάγματος Ἐκκλησιαστικοῦ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος». — Νέαν λοιπὸν κανόνων διάταξιν, καὶ πολιτικοῦ τινος (καθὼς φαίνεται) συντάγματος παρόμοιον (πολὺ τοῦ παρὰ τοῦ Φωτίου συνταχθέντος Νομικοῦ συντάγματος διάφορον) ἐσχεδίασεν ἡ Ἐπιτροπὴ τὸ σύνταγμα τοῦτο τὸ ἐκκλησιαστικόν, καὶ τοῦτο διὰ μόνην τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος! Τοῦτο λέγει ἡ

ἐπιγραφή. Ἀλλ' ἴδωμεν καὶ καθ' ἕκαστον τῶν κατὰ κεφάλαια διῃρημένων ἄρθρων τούτου τοῦ συντάγματος!

Κεφ. Α. ἄρθρ. 1. «Οἱ χριστιανοὶ τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος.» Ἐκβάλλεται τὸ ὀρθόδοξος. Αὕτη ἡ θεσπεσία καὶ πατροπαράδοτος καὶ χαρακτηριστικωτάτη ἐπωνυμία τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπεξέσθη φιλοτίμως ἀπὸ πάντων σχεδὸν τῶν δημοσίων γραμμάτων τῆς Κυβερνήσεως εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς Ἀντιβασιλείας. (Βλ. καὶ ἔμπροσθ. Κεφάλ. Δ. §. 6. σημ.). Καὶ τοῦτο πολλὴν παρέσχε τοῖς ταχυπόπτοις Ἕλλησιν ὑπόνοιαν. Ἔδοξε γὰρ τὸ πρᾶγμα γενόμενον ἐξεπίτηδες, τοῦτο μέν, χάριν τῆς ἑτεροδόξου Ἀντιβασιλείας, τὸ δὲ κυριώτατον, ἵνα μὴ διακρίνηται ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία διαφέρουσα τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἑτεροδόξων κοινωνιῶν, ὡς μόνη ὀρθῶς τὰ θεῖα δόγματα δοξάζουσα, καὶ ὀρθοτομοῦσα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ἐπίσης καὶ αὐτὴ νομισθῇ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ὀρθοδόξοις Ἕλλησι μία τις τῶν ἄλλων χριστιανικῶν αἱρέσεων, ἰσότιμος ἐκείναις καὶ ἰσοδύναμος, μέχρις ἄν, τέλος, καταντήσῃ εἰς τὴν ἑνότητα τῆς παρά τισι παγκοσμίου (ἀντὶ καθολικῆς) δυσσεβολογηθείσης Ἐκκλησίας, καθ' ἣν τὰ ἐπώνυμα ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ καὶ διαμαρτυρομένη τόπων μόνον ἢ περιστατικῶν ἢ μορφῶν τινων ἐξωτερικῶν ἐπίθετα κρίνονται. Τοιούτῳ τρόπῳ ἐνόμισαν ὅτι συντρίβεται κατὰ μικρὸν τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τὸ φρόνημα, καὶ συνεθίζουσιν εἰς τὰ κοσμικὰ καὶ ὑλικὰ τῆς λόγῳ μὲν ἀνεξιθρησκείας, πράγματι δὲ πανθρησκείας ἢ ἀθρησκείας ἀξιώματα, μηδόλως ἔτι φροντίζοντες περὶ τῶν θείων τῆς πατροπαραδότου πίστεως δικαιωμάτων. Μεταξὺ δὲ τῆς τοιαύτης ἀδιαφορίας εὐκόλως ἔπειτα τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἐμβασιλεύουσα ἐξουσία συνάψει χειραγωγοῦσα πρὸς ἣν ἂν κοινωνίαν ἀπαιτῶσι τὰ δικοῦντα πολιτικὰ συμφέροντα! Διὰ τοῦτο καὶ οὐδὲ ἐπικρατοῦσαν εἰς τὸ Κράτος θρησκείαν τὴν τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὠνόματε πώποτε ἡ Ἀντιβασιλικὴ Κυβέρνησις (καθὼς ἐν ταῖς Ἐθνικαῖς Συνελεύσεσι τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος ὡμολόγηται καὶ ἐψήφισται διὰ τοῦ συντάγματος), (α) ἀλλ' ἁπλῶς λέγει καὶ γράφει ἡ

(α) Βλ. Πρακτ. τῆς Α. ἐν Ἐπιδαύρ. Συνελ. κτλ. ἐν Μάμουκα Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησ. τῆς Ἑλλάδ. Τόμ. Β. σελ. 16.

Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ἀνατολικὸν δόγμα (ἀντὶ ἡ ὀρθοδοξία) καὶ χριστιανοὶ τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος (ἀντὶ ὀρθόδοξοι) (α). Πρῶτον λοιπὸν τοῦτο προοίμιον καὶ γνώρισμα τῆς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς διαιρουμένης Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀποσιώπησις τοῦ ὀρθόδοξος (β).

Ἄρθρ. 2. Ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὠνομάσθη τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, ὀνομάζονται ὡσαύτως Ἐκκλησίαι τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος (ἁπλῶς) καὶ πᾶσαι αἱ ἐκτὸς τοῦ Κράτους τῆς Ἑλλάδος ἁπανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης Ἐκκλησίαι τῶν ὀρθοδόξων· ὥστε κἀκείνας ἡ Ἐπιτροπὴ δυναστικῶς ἀπογυμνοῖ τῆς Ὀρθοδόξου ἐπωνυμίας, κατασπῶσα καὶ ἰσοπεδοῦσα τὰς πάσας πρὸς ἣν αὐτὴ σχηματίζει Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα συγκαλύψῃ ταύτης τὴν διαφοράν. Ὀνομάζει δὲ πάσας μᾶλλον τὰς Ἐκκλησίας τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, ἀποφεύγουσα μή πως ὀνομάσῃ τὴν μίαν, τὴν ἁγίαν, καθολικήν, καὶ ἀποστολικήν, (ὡς καὶ μετ' ὀλίγον, ἄρθρ. 4)· διότι ἡ διαίρεσις ἀντίκειται πρὸς τὴν μοναδικὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας. (Βλ. καὶ ἔμπροσθ. Κεφάλ. Ε. §. ιγ). Παράδοξος δὲ φαίνεται καὶ τῷ λόγῳ τῆς εὐσεβείας ἀντιβαίνουσα καὶ ἡ ἐφεξῆς τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκκλησίας εἰς

(α) Ἡ διαίρεσις τῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν ἐγένετο τὸ πρῶτον ἐκ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους διαιρέσεως εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν αὐτοκρατορίαν. Καὶ σημαίνει μὲν ἐνίοτε καὶ ἁπλῶς τιθέμενον τὸ Ἀνατολικὴ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν (ἀντιδιεσταλμένως δηλαδὴ πρὸς τὴν ἀποσχισθεῖσαν Δυτικήν· καὶ πρὸς τούτοις ἐμφαντικῶς ὡς ἐκ τῆς χώρας, ἀφ' ἧς ὡς ἀνατολὴ ἀνατολῶν ἐπιφανεῖσα διεδόθη εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην)· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐξεῤῥύησαν αἱρέσεις, οἷον ἡ τῶν Ἀρμενίων καὶ Κοπτῶν, καὶ ἄλλαι ἴσως ἀρχαιότεραι (ὡς ἡ τοῦ Οὐαλεντίνου λεγομένη Ἀνατολικὴ διδασκαλία), διὰ τοῦτο ἡ μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἡ Ἀνατολικὴ προσονομάζεται καὶ Ὀρθόδοξος· «τῷ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν ἀγωνιζομένῳ δογμάτων ὄνομα ὀρθόδοξος» (Θεοδώρ.) Βλ. καὶ Δ. Συνοδ. πράξ. η. ἐν Συνόδ. Συλ. Τόμ. Β. σελ. 167. πρβλ. καὶ σελ. 165. «τὴν εὐαγῆ τῆς καθολικῆς τῶν ὀρθοδόξων πίστεως ἁγιότητα» (διάταγμ. τοῦ αὐτοκράτ. Μαρκιανοῦ) κτλ.

(β) Ἐξεδόθησαν δὲ καὶ ἄρθρα τινὰ ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Ἀθηνᾶς (εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα τὸν Φαρμακίδην) πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι ὅλοι οἱ χριστιανοὶ εἰσὶν ὀρθόδοξοι· παραβάλλεται δὲ τὸ ὀρθόδοξος καὶ πρὸς τὸν τουρκικὸν ἰσλαμισμόν.

δύω μέρη διαίρεσις ὑπὸ δύω κυρίους διατελοῦντα, εἰς μέρος δηλαδὴ ἐσωτερικὸν ἢ πνευματικόν, καθ' ὃ μόνον ἡ Ἐκκλησία ἔχει κεφαλὴν τὸν Χριστόν, καὶ εἰς μέρος πολιτικὸν ἢ ἐξωτερικὸν (α), καθ' ὃ γνωρίζει ἀρχηγὸν τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἡ μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων, καθὸ Ἐκκλησία θεωρουμένη, σῶμα δηλαδὴ Χριστοῦ, μίαν καὶ μόνην γνωρίζει κεφαλήν, ἕνα καὶ μόνον ἀρχηγὸν καὶ νυμφίον καὶ βασιλέα, αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν τῆς πίστεως καὶ τελειωτήν, «τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ᾧ μόνῳ πρέπει ἡ αἰώνιος ἱερωσύνη καὶ βασιλεία». Οὐδὲ διαχωρίζει τὰ ἑαυτῆς μέρη ἀπὸ ταύτης τῆς μιᾶς καὶ μόνης αὐτῆς κεφαλῆς· ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ἀδιαιρέτως ὁμολογεῖ, καθὼς ἐδιδάχθη, τὴν ἀμέριστον ἐκείνην καὶ μονοειδῆ ἀποστολικὴν ὁμολογίαν, ὅτι «ὁ Χριστὸς ἐστι κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας», καὶ «Αὐτός ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας» (β). Εἰς ὁποιανδήποτε πολιτικὴν ἐξουσίαν διάγει ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, καθὸ μὲν σύστημα πολιτικῆς κοινωνίας θεωρουμένη ὑποτάσσεται εἰς τὸν πολιτικὸν τοῦ Κράτους ἀρχηγὸν (ἐπίσης, ὡς καὶ πάντες οἱ λοιποί, ἂν τύχωσιν, ἑτερόδοξοι τῆς ἐπικρατείας ἐκείνης λαοί), καὶ τοῦτον κατὰ νόμους γνωρίζει κοσμικὴν τοῦ πολιτεύματος κεφαλήν, «ἀποδιδοῦσα τὰ Καίσαρος Καίσαρι». Καθὸ δὲ πάλιν σύστημα πιστῶν, διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος καὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων τετελεσμένων καὶ συνημμένων ἀλλήλοις ὑπὸ μίαν κεφαλήν, τὸν Χριστόν, τοῦτον καὶ μόνον ὁμολογεῖ καὶ γνωρίζει ἀρχηγὸν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, καὶ ἐσωτερικῶς, ἢ μυστικῶς καὶ πνευματικῶς, καὶ ἐξωτερικῶς, ἢ ὁρατῶς καὶ αἰσθητῶς. Διότι καὶ μυστικῶς καὶ ἀοράτως μετ' αὐτῆς τῆς ἀοράτου κεφαλῆς διαμένει πάντοτε ἡνωμένη διά τε τῆς πίστεως καὶ τῶν μυστηρίων καὶ τῶν πνευματικῶν

(α) Τὸ πολιτικὸν προστίθεται εἰς τὸ ἄρθρον δολίως πρὸς συσκίασιν τῆς σημασίας τοῦ, ἐξωτερικόν. Ὁ λόγος φανερῶς ἀποβλέπει τὴν ἐκκλησιαστικὴν οὐχὶ τὴν πολιτικὴν Κυβέρνησιν τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τοῦ Βασιλείου, οἵτινες, καὶ χωρὶς τοῦ ἄρθρου τούτου τῆς Ἐπιτροπῆς, ἅπαντες ἐν γένει καὶ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ κοσμικοὶ γνωρίζουσι πολιτικὸν αὐτῶν ἡγεμόνα καὶ ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὑπήκοοι αὐτοῦ. Ἐφεξῆς (ἄρθρ. 16) διακρίνεται σαφῶς τί σημαίνει τοῦτο τὸ ἐξωτερικόν.

(β) Κολοσ. α. 18. Ἐφεσ. ε, 23. δ. 15. α, 22.

δωρεῶν, καὶ ὁρατῶς δὲ πάλιν καὶ φαινομένως ὑπὸ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς κυβερνᾶται διὰ τῆς τελεταρχικῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς παναρμονίου καὶ συμφυοῦς ἀλληλουχίας τῶν ἐπισκόπων, οὓς ἔθετο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὰς θεοπνεύστους διατάξεις τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν θεσμῶν καὶ παραδόσεων. Οὕτω συγκρατεῖται καὶ κυβερνᾶται θεοφιλῶς ὁ θεοσύστατος τῆς Ἐκκλησίας διάκοσμος. «Αὐτὸς γὰρ (φησὶν) ὁ Θεὸς ἔδωκεν (ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ) τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους,—ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις,—διαιρέσεις χαρισμάτων, διακονιῶν, ἐνεργημάτων, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (α). Ὥστε καὶ κατὰ τὴν πνευματικὴν καὶ μυστικὴν διὰ τῆς πίστεως ἕνωσιν, καὶ κατὰ τὴν ὁρατὴν διὰ τῶν θείων νόμων καὶ κανόνων κυβέρνησιν ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὑπάρχει σῶμα Χριστοῦ, πρὸς αὐτὸν καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ μέλη «συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν» (β). Ἡ δὲ τοιαύτη συναρμολογία καὶ συμφυΐα μένει πανταχοῦ καὶ κατὰ τόπους ἀῤῥαγὴς καὶ ἀδιάσπαστος. Διότι καὶ αἱ κατὰ χώρας Ἐκκλησίαι, καθὸ μέλη ἐκ μέρους τοῦ ἑνὸς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας σώματος, καίτοι πολλαὶ τὸν ἀριθμὸν οὖσαι, μία πάλιν ἐστὶν Ἐκκλησία· «εἷς γὰρ ἐν αὐταῖς ὁ Χριστός, ὁ τέλειος καὶ ἀμέριστος». Εἰ δὲ καὶ ὁ τόπος χωρίζει τὰ συστήματα τῶν ὀρθοδόξων, «ὅταν ὅμως (λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος) ὅταν μὴ πολλοὺς ἔχωσι Κυρίους, ἀλλ' ἕνα μόνον (τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν), οὐδὲν ἀπὸ τῶν τόπων εἰς ὁμόνοιαν παραβλάπτονται· συνάπτει γὰρ αὐτοὺς ὁ Κύριος». Εἷς λαὸς εἰσιν οἱ πάντες Χριστοῦ, κἂν ἀπὸ διαφόρων τόπων προσαγορεύονται· ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα. — σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης. Μία πάντες κατὰ θεὸν πολιτεία, ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς ἐμψυχουμένη καὶ κινουμένη κατά τε τὴν ἐσωτερικὴν ἐνέργειαν τῶν χαρισμάτων τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος, καὶ κατὰ τὴν

(α) Ἐφεσ. δ. 17. 12. Α. Κορινθ. ιβ, 4, 5, 28.

(β) Ἐφεσ. δ. Κολοσ. β.

ἐξωτερικὴν διὰ τῶν θείων θεσμῶν οἰκονομίαν καὶ διοίκησιν, καὶ τὴν ἐν ἀρετῇ ζωήν, καθ' ἣν «καὶ τὰ σώματα ἡμῶν μέλη Χριστοῦ εἰσίν» (α). Ὁρατὴν δὲ κεφαλὴν οὐδεμίαν ἔχει ἐπὶ τῆς γῆς ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, οὔτε ἱερατικὴν (ὡς ἡ Λατινίς), οὔτε κοσμικὴν (ὡς εἴ τις ἄλλη ὁποιαδήποτε)· ἀλλ' αὐτάρκης ἐστὶ πάντοτε καὶ πανταχοῦ πρὸς Κυβέρνησιν αὐτῆς ἡ ἐν αὐτῇ ἀκατάλυτος τοῦ τελείου καὶ ἀμερίστου Χριστοῦ μοναρχία. Δι' αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων καὶ εἰς αἰῶνας ἅπαντας καὶ πνευματικῶς καὶ ὁρατῶς ἡ Ἐκκλησία διοικεῖται διαπρέπουσα καὶ σωζομένη ἐν διαφόροις ἔθνεσι, καὶ ἐν διωγμοῖς, καὶ ὑπὸ ζυγὸν δουλείας ἀλλοφύλων, καὶ ὅπου κοσμεῖ τὸ βασίλειον σκῆπτρον καὶ διάδημα κατὰ κορυφὴν ἐπισκιάζων ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ! Αὐτὸς δὲ ὁ πιστὸς ἐν Χριστῷ βασιλεύς, μέσος τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἱστάμενος, προστάτης ἐστὶ τῆς Ἐκκλησίας θεόσδοτος καὶ (καθὼς ἐκαυχῶντο καλούμενοι οἱ ἀείδιμοι αὐτοκράτορες) ἐπιστημονάρχης, πρῶτος δηλαδὴ τῆς θεοκοσμήτου διατάξεως αὐτῆς ἐπιστάτης καὶ ὑπερασπιστής, προηγούμενος καὶ προεξάρχων τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηκόων περὶ τὴν ἐπιστήμην (disciplinam), τὴν εὐταξίαν δηλονότι καὶ διατήρησιν τῶν θείων αὐτῆς δικαιωμάτων καὶ διδαγμάτων, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον στηριζόμενος εἰς τὸ βασίλειον Κράτος, ὅσῳ μᾶλλον ἀκεραίους καὶ ἰσχυροὺς διασώζει τοὺς συγκρατοῦντας τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας θεοκράντους θεσμούς. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ τοῦ Σχεδίου προκείμενον ἄρθρον οὔτε εὐσεβῶς καὶ ὀρθοδόξως, οὔτε νομίμως καὶ ὁσίως διαιρεῖ εἰς δύω μέρη τὴν ἐν Ἑλλάδι ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν (ὑποτάσσον τὸ μὲν ἐσωτερικόν, ἤτοι δογματικὸν καὶ πνευματικὸν αὐτῆς μέρος, εἰς τὸν Χριστόν, τὸ δὲ ἐξωτερικόν, ἤτοι τὸ περὶ τὴν κανονικὴν διάταξιν διοικητικόν, εἰς τὸν κατὰ καιροὺς βασιλέα). Τοιούτῳ τρόπῳ εἰσάγει δύω ἀρχὰς ἢ κεφαλὰς εἰς τὸ πνευματικὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, μίαν τὸν Χριστὸν καὶ ἄλλην τὸν ἑκάστοτε βασιλεύοντα. Ἡ δὲ τοιαύτη ἀνοσία διαίρεσις διαχωρίζει μὲν τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν καθ' ἑαυτήν, ἀποκόπτει δὲ ταύτην καὶ ἀπὸ τῶν λοιπῶν (Καί τοι καὶ ἄλλως βαθύτερον θεωρουμένη καθυποτάττει καὶ αὐτὸ τὸ δογματικὸν ἢ ἐσωτερικόν, οὗ τινος λέγει κεφαλὴν τὸν Χριστόν, εἰς τὸ διοικητικόν, οὗ τινος ἀρχηγὸν εἰσάγει τὸν βασιλέα, ὡς βλέπομεν ἐν τοῖς ἑφεξῆς. Ὁρίζει δὲ ῥητῶς καὶ

(α) Α. Κορινθ. ς. 15.

αὐτὸ τὸ Καταστατικόν, ὅτι εἰς τὴν Κυριαρχίαν τοῦ Βασιλέως ἐναπόκειται ἡ ὑπερτάτη Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία)· καὶ καθόλου διασχίζει τὸ ἓν τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ σῶμα. Καὶ λοιπὸν ἁμαρτάνει προφανῶς καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς μέγιστον δόγμα, εἰς αὐτὴν τὴν ἀδιαίρετον ἑνότητα τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην κατατομὴν μάλιστα διὰ τῶν ἐπισκόπων προλαμβάνων ἐθέσπισεν ὁ κανών· «Ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἑνώσεως ἀμελῶν. καὶ περὶ τούτου ὑπομνησθείς, μετὰ ἓξ μῆνας, ἀκοινώνητος»! (α). Ἀλλὰ περὶ τούτου καὶ ἑφεξῆς (Κεφ. Ε. §. ιγ).

Ἄρθ. 4. Κατὰ τὸ δογματικὸν μόνον ὁρίζει τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν ἡνωμένην πρὸς τὰς ἄλλας τὰς ὁμοδόξους; τὸ δὲ κανονικὸν ἀποσιωπᾷ, διότι τοῦτο καθυπέταξεν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ κατὰ καιρὸν Βασιλέως· πολλοὺς δὲ τῶν θείων κανόνων ἠκύρωσεν ἀπ' εὐθείας καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ (καθὼς φανήσεται ἐν τοῖς ἑφεξῆς ἄρθροις)· ἀλλὰ μήπως ἀφῆκεν ἄθικτον καὶ αὐτὸ τὸ δογματικόν; Ἓν τῶν θείων δογμάτων τῆς πίστεως ὑπάρχει καὶ ἡ ἑνότης τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἧς ἤδη (καθὼς προείπομεν) διαιρεῖ τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν, ὡς ἴδιον ἔχουσαν περὶ τὴν κανονικὴν αὐτῆς κυβέρνησιν ἀρχηγόν, τὸν βασιλέα. Σὺ δὲ μέμνησαι πάντως, ἀναγνῶστα, πῶς οἱ προσκληθέντες εἰς τὴν πρώτην ἐκείνην συνέλευσιν ἐπίσκοποι ἀπῄτησαν, ἵνα πρὸς τῷ ἀρχηγὸς προστεθῇ καὶ τὸ καθ' ὅσα μὴ ἀντιβαίνουσιν εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας, (συστέλλοντες οὕτω τὴν βασιλικὴν ἀρχηγίαν εἰς ἁπλῆν προστατίαν, καὶ προφυλάττοντες τὸ κανονικὸν δικαίωμα τῆς Ἐκκλησίας ἀπαράτρωτον καὶ ἀνεπιβούλευτον), καὶ συγκατέφησε πρὸς τὴν δικαίαν τῶν Ἐπισκόπων ἀξίωσιν ἐκείνην καὶ ἡ ἐπὶ τῶν συνδικλέξεων ἐπιτροπὴ τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἔπειτα τὸ Καταστατικὸν ἐξεδόθη φέρον ἀπολελυμένην καὶ ἀπεριόριστον τὴν ἔκτασιν τῆς ἀρχηγεσίας. Καὶ ἡ πρώτη δὲ συστᾶσα Σύνοδος ὑπομνήσασα τὸν Γραμματέα περὶ τῆς ἀπολύτου ταύτης βασιλικῆς ἀρχηγίας, ἐπεπλήχθη μετ' ἀπειλῶν, καὶ ἐσιώπησεν (Τμ. μ. Β. Κεφ. 6. §. ις). Ἀλλ' ἐὰν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἥνωται πρὸς τὰς ἄλλας τὰς ὀρθοδόξους αὐτῆς ἀδελφάς, διὰ τί λοιπὸν ἡ ἕνωσις περιορίζεται καὶ συστέλλεται εἰς μόνον τὸ δογματικόν, ἀποκλειομένης δηλονότι τῆς κανο-

---

(α] Καρθαγ. Συν. ρκγ.

νικῆς ὁμονοίας καὶ συμφωνίας; Ὁλόκληρον καὶ ἀδιαίρετον ἡ ἑνότης τὴν ἕνωσιν ἀπαιτεῖ. «Εἰ Ἐκκλησία θεοῦ ἐστιν, ἥνωται, καὶ μία ἐστίν, οὐκ ἐν Κορίνθῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ· τὸ γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα οὐ χωρισμοῦ, ἀλλ' ἑνώσεως καὶ συμφωνίας ἐστὶν ὄνομα» (α).

Κεφ. Β. ἄρθρ. 5 καὶ 6. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διοικεῖται παρὰ τῆς Συνόδου «ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως»! Ἀλλ' ἐὰν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μένει πνευματικῶς ἀνεξάρτητος, πῶς λοιπὸν ἡ ταύτην διοικοῦσα Σύνοδος διοικήσει καθολικῶς καὶ ἀπολύτως «ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως»; (ἤγουν ὡς αὐτόχρημα πολιτικῶς ὑπάλληλος ὑπηρέτις τῶν βασιλικῶν νόμων καὶ διαταγῶν)· ἆρά γε μεταξὺ τῶν τῆς Συνόδου διοικημάτων οὐχ ὑπάρχουσι καὶ πολλὰ πνευματικὰ καὶ δογματικά; ἀλλὰ περὶ τούτων λόγος οὐδείς· οὐδεμία ἐξαίρεσις! Πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκονον! Κατὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ ἄρθρον ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς διοικεῖται διὰ τῆς Συνόδου ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν Βασιλέως! Καὶ καθίσταται ἐν πᾶσι κεφαλὴ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐγκόσμιος βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ! Νῦν δὲ πρῶτον ἀκούεται ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἱερὰ Σύνοδος συνηγμένη καὶ ἐνεργοῦσα (φεῦ!) οὐχὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (κατὰ τὸ «ὅπου δύω ἢ τρεῖς εἰσι συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα»!), ἀλλ' ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως, ὡς ὑπηρέται καὶ θεράποντες αὐτοῦ! Ἀλλ' ἐάν, «Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος· παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου μητροπολίτου ἀπελθὼν πρὸς βασιλέα, ἀπόβλητος γίνεται καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἀξίας» (β), ποῦ λοιπὸν μένουσιν ἐπίσκοποι μὴ μόνον ἁπλῶς (δι' ὑποθέσεις ἰδίας) καὶ ἀκωλύτως ἀπιόντες πρὸς τὸν κοσμικὸν τοῦ κράτους Πατέρα καὶ Βασιλέα, ἀλλὰ καὶ Συνοδικῶς ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως διοικοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οὗτοι μὴ μόνον παρὰ γνώμην, ἀλλὰ καὶ βιαίως ἀποσκιρτήσαντες ἀπὸ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου καὶ πατριάρχου. Σημείωσαι δὲ καὶ ὅτι τὰ μέλη τῆς Συνόδου οὐχ ἁπλῶς ἐπικυροῖ προεκλεγέντα, ἀλλ' αὐτὸς ἐκλέγει ὁ κατὰ καιρὸν βασιλεύων, διότι οὕτως

(α) Χρυσόστομ. εἰς τὴν Α. Κορινθ. ὁμιλ. α. πρβλ. ἔμπρ. Κεφ. Ε. §. ιγ.
(β) Τῆς ἐν Ἀντιοχ. καν. ια. πρβλ. τῆς ἐν Σαρδικ. ζ.

ὁσάκις ἂν (τυχὸν) ἐπιθυμήσῃ καινοτομίας ἐκκλησιαστικάς, ἀπονώτερον εὑρήσει τοὺς ἄνδρας τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ! Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ μὴ μόνον ἐξ ἀρχιερέων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πρεσβυτέρων σύστασις τῆς Συνόδου οὐ νομοθετεῖται ἀσκόπως. Ἐξ ἀρχιερέων μόνων συνίσταται συνήθως ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος (κατὰ τὰς δὶς τοῦ ἔτους τεταγμένας κανονικάς· Ἀποστ. Καν. λζ. Α. Συνοδ. ε,— Δ. Συνόδ. ιθ.— τῆς ἐν Ἀντιοχ. κ.). Εἰς δὲ τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ ἁγιωτάτην διοικοῦσαν Σύνοδον προσετέθησαν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ δύω πρεσβύτεροι, ὁ πρωτοπρεσβύτερος τοῦ στρατοῦ, καὶ ὁ πνευματικὸς τοῦ Αὐτοκράτορος (καθὼς καὶ εἰς τὰς οἰκουμενικὰς καὶ εἰς τοπικάς τινας Συνόδους συνηδρίαζον καὶ πρεσβύτεροι ἐκκλησιῶν κτλ.). Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν εἴθισται τὸ πρᾶγμα διὰ τὰς κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐπικράτειαν προσπιπτούσας πολλάκις τοπικὰς χρείας, ἐν αἷς οἱ δύω πρεσβύτεροι δεόντως ὑπηρετοῦσι τῇ Ἐκκλησίᾳ, βοηθούμενοι μάλιστα καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισήμων ἐπαγγελμάτων. Ὅθεν ἐπένευσε πρὸς τὸ τοιοῦτον ἔθος τῶν Ῥώσσων καὶ αὐτὴ ἡ καθόλου Ἐκκλησία, ἥτις ἐπεκύρωσε τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ διοικούσης Ἀρχιερατικῆς Συνόδου τὴν ἐγκατάστασιν. Εἰς δὲ τὴν αὐτοσύστατον Σύνοδον τῆς Ἑλλάδος εἰσάγονται ὡς μέλη ἐνεργὰ καὶ πρεσβύτεροι, καὶ οὗτοι ἁπλῶς καὶ ἐκ τῶν τυχόντων, πρῶτον ἐναντίον τοῦ Ὅρου, καθ' ὃν ἡ συνέλευσις τῶν προσκληθέντων καὶ συγκαλεσθέντων ἀρχιερέων ἔστερξε, προβαλοῦσα ῥητῶς «Νὰ συστηθῇ Σύνοδος διαρκής, συγκειμένη ἀπὸ μόνους ἀρχιερεῖς,» ὡς ἀνακηρύττουσι καὶ αὐτὰ τὰ πρωτόκολλα (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. β. σελ. 167)· ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τὴν προσχεδιασθεῖσαν παράδοξον ὀλιγόστευσιν τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ σκοπῷ τοῦ προμελετηθέντος πρεσβυτεριανισμοῦ (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. ς. §. γ). Καὶ οὐκ εἰσήχθησαν μὲν πρεσβύτεροι· πλὴν ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἦν νενομοθετημένον ἐν τῷ Καταστατικῷ (ἄρθρ. 4).

Ἄρθρον 8. Ἡ Σύνοδος ὁρίζεται «ἡ ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος»! Ἀλλ' ἡ ὑπερτάτη ἀρχὴ αὕτη διοικεῖ μὲν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως, ὑπόκειται δὲ καὶ εἰς τὴν Γραμματείαν τῆς ἐπικρατείας (εἰς ἣν ὁ βασιλεὺς ἐπιτρέπει τὴν ἐνέργειαν τῆς ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας. Κατας. ἄρθ. 2), ὑποτέτακται δὲ καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς (οὐ μόνον τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ γραμματέως, ἀλλὰ καὶ τοῦ παρ' αὐτῇ ἐπιτρόπου), καθ' ὅλας

ἐν γένει τὰς διατάξεις τὰς ἀφορώσας τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν κλῆρον! (βλ. ἐφεξῆς ἄρθρ. 22). Παράδοξος ἀντίφασις! ἢ μᾶλλον ἀνήκουστος ἀσπλαγχνία τῆς ἐπιτροπῆς! ἐν ᾧ καθίδρυε Σύνοδον δούλην κατὰ πάντα, καὶ τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ ἐντός, ὑποκειμένην εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἔπειτα τωθαστικῶς διέσυρεν αὐτὴν ἐπονομάζουσα ἀνωτάτην (καὶ ἀλλαχοῦ ὑπερτάτην) ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν τοῦ Βασιλείου!

Ἄρθρ. 9 καὶ 10. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς Συνόδου διορίζονται παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς τριετίαν, ὁ δὲ τῆς Συνόδου ὑπηρέτης γραμματεὺς οὐ μόνον καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ βασιλέως διορίζεται, ἀλλὰ καὶ γραμματεὺς διὰ βίου ἢ διηνεκὴς (secretair perpetuel!). Παράδοξον προνόμιον ὑπηρέτου προέχοντος καὶ τῆς εἰς ἣν ὑπόκειται ἀρχηγίας. Πλὴν ἀλλὰ ἐνταῦθα ἐπεμίγη καί τις ἀνθρώπινος σκοπός. Οὕτως ἔταξεν εἰς νόμου κεφάλαιον τὴν ἰδίαν ἐπιθυμίαν ὁ τῶν ἄρθρων τούτων ὅλων συγγραφεὺς κ. Θεόκλητος Φαρμακίδης (α), ὅστις ἔκτοτε ἐπόθει τὴν (ἣν καὶ τέλος ἀπήλαυσε διὰ τοῦ φίλου Γραμματέως) Γραμματείαν τῆς Συνόδου (β)!

Ἄρθρ. 14 καὶ 15. Διὰ τί καὶ τὰ περί τινος σκέμματος διαφωνοῦντά τινα μέλη τῆς Συνόδου καταναγκάζονται συνυπογράφειν μετὰ τῆς πλειονοψηφίας; Ἵνα καὶ ἡ Σύνοδος ἔχῃ κατὰ πάντα ἀπαράλλακτον μορφὴν καὶ σχῆμα δικαστηρίου πολιτικοῦ! καταρ-

(α) Βλ. Πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς. Συνεδρ. γ. ἐν Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. γ. σελ. 101.

(β) Εἰς τὴν Ἔκθεσιν ἀποδίδουσι τὸν λόγον τοῦ τοιούτου διαιωνισμοῦ· «Ἐπειδὴ (λέγουσι) τὰ πρόσωπα τῆς Συνόδου θέλουν ἀλλάσσεσθαι τακτικῶς εἰς καιρὸν ὡρισμένον, διὰ τοῦτο κρίνομεν ἀναγκαῖον τὸν διὰ βίου διορισμὸν τοῦ γραμματέως, διὰ νὰ φυλάττηται κατά τινα τρόπον ἡ σειρὰ τῶν πράξεων» (βλ. ὄπισθ. Τμήμ. Β. σελ. 152). Καὶ ὅταν λοιπὸν ὁ μίτος τῆς ζωῆς τοῦ γραμματέως (οὐδεὶς ἀθάνατος!) κοπῇ, συναπορραγήσεται πάντως καὶ τῶν πράξεων ἡ σειρά, καὶ ἡ τότε Σύνοδος πλανηθήσεται τάλαινα δίχως Ἀριαδνείου τολύπης εἰς λαβυρινθῶδες σκότος πραγμάτων. Ἀλλ' ἄρά γε ἡ τοιαύτη σειρὰ οὐ διατηρεῖται στερρὰ καὶ ἀδιάκοπος πεπλεγμένη διηνεκῶς ἐν τοῖς πρακτικοῖς; Καὶ ἐκ τούτου ἄρα τοῦ ἀλλοκότου λόγου καταδείκνυται ὁ τοῦ Φαρμακίδου ὑποκρυπτόμενος σκοπός. Εὐλόγως λοιπὸν ἠξίωσεν ἀπολογηθῆναι καὶ περὶ τούτου τοῦ διορισμοῦ οὗτοῦ, τὴν ἀδυσώπητον ἐπιμονὴν τοῦ Μαυρέρου τῆς τοῦ ἀξιώματος ἀποδοχῆς αἴτιον φάσκων, ταύτης δὲ τοὺς λόγους ὑπὸ μετριοφροσύνης παρασιωπῶν, καὶ μάρτυρα δ' ἐπικαλούμενος ἀξιόχρεων! τὸν τίνα; «τὸν Κύριον Κ. Δ. Σχινᾶν»! Τίνος ἔτι χρεία; (Βλ. Φαρμακίδ. Ἀπολογ. σελ. 25, 26). Σημ. Ἐκδ.

γηθῇ δὲ καὶ ὁ Συνοδικὸς τῆς Ἐκκλησίας κανὼν (α). Ἂν δὲ καὶ ἡ πλειονοψηφία καταργῇ (τυχὸν) ἢ δογματικόν, ἢ ἐκκλησιαστικὸν θεσμόν, ὀφείλουσι λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης καὶ οἱ ἀντιλέγοντες κυρῶσαι τὴν ἀσέβειαν διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπογραφῆς! ἵνα καὶ ἄκοντες «μετὰ τῶν στρεβλῶν συνδιαστραφῶσιν», ὁμολογήσωσι δὲ καὶ δημοσίως ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὅ,τι κατεδίκασαν καθ' ἑαυτοὺς καὶ κατ' ἰδίαν ἐν τοῖς ἀνεκδότοις Πρακτικοῖς!

Ἄρθρ. 16. Τῆς ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως διοικούσης Συνόδου τὰ καθήκοντα διαιροῦνται εἰς τὰ περὶ τὸ δογματικὸν καὶ ἱεροτελεστικὸν ἐσωτερικὰ (ἐν οἷς οὐδόλως δῆθεν ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ ἐπεμβαίνει, καθὼς εἴδομεν ἀνωτέρω!!), καὶ εἰς ἐξωτερικά, δηλονότι τὰ μήτε δογματικὰ μήτε ἱεροτελεστικὰ (β). Καὶ ταῦτα ἐνεργοῦνται μὴ μόνον συγχωρούσης, ἀλλὰ καὶ συμπραττούσης τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς! Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐξαίφνης βλέπομεν καί τινα φανερῶς ἀνήκοντα εἰς τὰ ἐσωτερικά· οἷον τὰ ἱεροτελεστικά· «Νόμοι ἀφορῶντες τὸ μυστήριον τοῦ γάμου (εἰς τὸ Καταστατικὸν ἄρθρ. 14 γράφεται ἁπλῶς «τὰ κατὰ τοὺς γάμους»· διότι ὁ γάμος οὐ θεωρεῖται ὡς μυστήριον!)· ἡ ἄδεια τῆς χειροτονίας πρεσβυτέρων καὶ διακόνων· διατάξεις περὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας (καθ' ἃς καὶ προσευχαί, καὶ ὕμνοι, καὶ πᾶσα ἡ περὶ τὰς ἀκολουθίας καὶ ἱεροτελεστίας Ἐκκλησιαστικὴ διάταξις, καὶ αὐταὶ τῆς θείας λειτουργίας αἱ εὐχαὶ ὑπόκεινται εἰς πᾶσαν ἀλλοίωσιν, προσθήκην, κολλόβωσιν, παντοίαν μεταβολήν)· ἡ σύστασις (χάριν εὐφημίας) καὶ ἡ διάλυσις (τὸ κυρίως σκοπούμενον) ἢ ὁ περιορισμὸς μοναστηρίων (καὶ πᾶν λοιπὸν μοναστήριον ὑπόκειται εἰς διάλυσιν!) κτλ. Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις εἰς τὴν περὶ τὰ ἐξωτερικὰ σύμπρα-

---

(α) «Κανονικῶς ψήφου πολλῶν γινομένης, εἰ δύω ἢ τρεῖς φιλονείκως ἀντιλέγοιεν, τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος κρατείτω· καὶ οἱ ἀντιλέγοντες ἔστωσαν ἄκυροι», μηδόλως ἀναγκαζόμενοι δηλαδὴ καὶ συνυπογράφειν ἥπερ ἀντιλέγουσι ψήφῳ τῶν πολλῶν (βλ. Α. Συνόδ. καν. ς. καὶ τῆς Ἀντιοχ. ιθ). Ὅπου ὁ Πατριάρχης Φιλόθεος σχολιάζει τὰ ἐφεξῆς· «Σημείωσαι τὸ Κανονικῶς, καὶ τὸ εἰ φιλονείκως· οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπε ψήφου πολλῶν γινομένης, οὐδέ, εἰ ἀντιλέγοιεν, ἁπλῶς. Εἰ γὰρ ἀφιλονείκως καὶ ὀρθῶς ἀντιλέγοιεν, οὐδὲ οἱ δύω παροπτέοι» βλ. Leunclav. Jus Graeco-Rom. T. 1. pag. 1.

(β) Βλ. Καταστατικ. ἄρθρ. 14. πρβλ. καὶ ἔμπρ. Κεφ. Ε. §. ιγ.

ζιν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς καθυποβάλλεται, τέλος, καὶ αὐτὸ τὸ Δογματικόν· ἄκουε.

Ἄρθρ. 18 Ἡ σύνοδος ἐπαγρυπνεῖ περὶ τὴν διατήρησιν τριῶν μάλιστα κεφαλαίων, τῶν ἐφεξῆς· 1) «τῆς καθαρότητος τῶν δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (ἀφ' οὗ δηλονότι κατηργήθη τὸ μέγιστον δόγμα, τὸ τῆς ἑνότητος!)· 2) «τῶν ἀνέκαθεν παραδεδεγμένων ἐκκλησιαστικῶν κανόνων» (ἀφ' οὗ πρῶτον αὐτὴ ἡ Σύνοδος καθιδρύθη καὶ κατέστη διὰ πανηγυρικῆς καταπατήσεως τῶν θείων κανόνων· δηλονότι τοῦ λδ, τῶν Ἀποστόλ. τοῦ ς, τῆς Α. τοῦ β, τῆς Β. τοῦ η, τῆς Γ. τοῦ κη, τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς Συνόδου· τοῦ θ, τῆς ἐν Ἀντιοχ. κτλ. καὶ αὐτὴ δὲ καταστᾶσα κατεπάτησε Συνοδικῶς οὐκ ὀλίγους τῶν κανόνων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, οἷον τοὺς περὶ γάμου, περὶ μοναχῶν κτλ.) καὶ 3) «τῶν ὀρθῶς ἐχόντων ἐθίμων» (σημείωσαι τὸ ὀρθῶς ἐχόντων· διότι πολλὰ τῶν ἱερῶν ἐθίμων καθυποβάλλονται εἰς κατάργησιν, ὡς δῆθεν μὴ ὀρθῶς ἔχοντα!). Οὕτω λοιπὸν ἐπὶ τούτων ἐπαγρυπνοῦσα ἡ Σύνοδος, τί ποιεῖ; «ἀναφέρεται πρὸς τὴν Κοσμικὴν ἀρχὴν ζητοῦσα τὰ πρὸς θεραπείαν καὶ διόρθωσιν τοῦ πράγματος, ὁσάκις ἄνθρωπός τις ὁποιοσδήποτε ἐπιχειρήσῃ νὰ ταράξῃ τὴν Ἐκκλησίαν δι' ἑτεροδιδασκαλίας καὶ προσηλυτισμοῦ» κτλ. Καὶ ὅταν λοιπὸν ἡ μὲν Σύνοδος ἀναφέρηται (καθὼς πολλάκις ἀνήνεγκε), σιγᾷ δὲ καὶ ἀνηκουστῇ (καθὼς ἀείποτε ἐκώφευσεν) ἡ κοσμικὴ Κυβέρνησις, τότε περιφέρονται πλέον ἐλευθέρως παντοῖα βιβλία κατὰ τῆς εὐσεβείας· προσηλυτίζουσιν οἱ Ἀναμορφωταὶ καὶ ἄλλους, καὶ μάλιστα τὰ παιδία τῶν ὀρθοδόξων· ἐκδίδοντ' ἐφημερίδες βλασφημοῦσαι δημοσίως εἰς τὰ θεῖα δόγματα καὶ μυστήρια τῆς ἀμωμήτου πίστεως· χλευάζουσιν ἐνίοτε τὰ θειότατα καὶ αὐτῶν τινες (ἂν τύχῃ) τῶν πεφωτισμένων καὶ ἀδεισιδαιμόνων, εἴτε παῤῥησίᾳ, εἴτε καὶ δι' ἀλληγοριῶν καὶ ὑπονοιῶν. Καὶ ἁπλῶς ἀποβαίνει ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ κατ' αὐτὸ τὸ δογματικὸν καὶ ἱεροτελεστικὸν ἀπερίφρακτος καὶ ἀτείχιστος, «Ἄμπελος καθῃρημένη τὸν φραγμὸν αὐτῆς, καὶ πρὸς τρυγητὸν ἀνέδην ἀναπεπταμένη πᾶσι τοῖς παραπορευομένοις τὴν ὁδόν»!

Ἄρθρ. 21. Ἡ Σύνοδος ὁρίζεται τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τοῦ κλήρου κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικά. Δύναται ὅμως καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἐκκλησιαστικὸν ἐνάγειν ἀπ' εὐθείας εἰς πολιτικὰ δικα-

στήρια (καθὼς ἤδη γίνεται συνήθως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐναντίον τοῦ ς, τῆς Β. Οἰκουμ. καὶ τῶν κ, λς, ρε τῆς ἐν Καρθαγένῃ κτλ. καὶ αὐτῶν τῶν Βασιλικῶν διαταγῶν (α)). Ἂν δέ τις ἢ ἀρχιερεύς, ἢ ἱερεὺς ἔχῃ πρᾶγμα πρὸς κοσμικόν, δικάζεται εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια· καὶ τοῦτο μὲν εἴθισται καὶ ἀλλαχοῦ· (διότι προτιμᾶται τὸ δικαίωμα τῆς κοσμικῆς καταςάσεως παρὰ τὸν χαρακτῆρα τὸν ἐκλησιαστικόν, κἂν αὐτὸς ὁ ἐνάγων ὑπάρχῃ ἐκκλησιαςικός). Ἂν δὲ δίκης ἐγκληματικῆς ὑπαίτιος ὁ ἐκκλησιαστικὸς γένηται καὶ ἐξελεγχθῇ, καταδικάζεται καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς θάνατον, καὶ ἐν δικαστηρίοις, ἂν τύχῃ, στρατιωτικοῖς, φέρων ἔτι τὸ ὄνομα καὶ τὸν χαρακτῆρα τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐναντίον τῶν ἀνέκαθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ νενομοθετημένων· ἡ δὲ Σύνοδος ἐν τούτοις οὐδὲν ἔχει δικαίωμα, οὐδὲ γοῦν, ὅσον προλαβοῦσα τὴν δημοσίαν ἀνάγνωσιν τῆς καταδίκης ἀπογυμνῶσαι τὸν ἔνοχον τοῦ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης, πρὶν ἢ μετ' αὐτοῦ συγκαταδικασθῇ (ταῦτα ἐναντιοῦνται καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ Ἡρακλείου, Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενήτου, κτλ. (β)).

Ἄρθρ. 22. Ἡ Σύνοδος συντάττει, καὶ ἡ κυβέρνησις (ἂν θέλῃ) ἐγκρίνει διατάξεις ἀφορώσας τὴν Ἐκκλησίαν, αἵτινες, τέλος, ἀνάγονται καὶ εἰς νόμον. Αἱ διατάξεις, ἀδιόριστοι! (σύμφωνοι πρὸς τοὺς θείους κανόνας, ἢ οὔ;). Ὅ,τι κρίνῃ καλὸν ἡ Σύνοδος, νομοθετεῖ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, αὐτεξουσίως καινοτομοῦσα! καὶ (ὅταν θέλῃ) διατάσσει τούτων ἢ ἐκείνων τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἢ ἐθίμων τὴν κατάργησιν! Οὕτω διέταξε τὰ περὶ τῶν γάμων, πρὸς ἃ μάλιστα τὸ ἄρθρον ἀποσκοπεῖ (βλ. Καταςατικ. ἄρθ. 15 ἐν Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. η).

Ἄρθρον 23. Μεταξὺ τῶν, ὅσα (πάντως ἐκκλησιαστικὰ καὶ θρησκευτικὰ) προβάλλει ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν σκέψιν τῆς Συνόδου, ἴσως εὑρεθήσονται (τυχὸν) κατὰ καιροὺς καί τινα τοιαῦτα, περὶ ὧν αὐτὴ μὲν ἀμέσως ἡ Σύνοδος συστέλλεται δατάξαι, γνωμοδοτήσει δὲ ὅμως ἰδίως πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὰ ἀρέσκοντα, κἀκείνη περὶ τούτων ἀφόβως νομοθετήσει. Οὕτως ἐθέσπισε τὰ περὶ καταστροφῆς τῶν μοναστηρίων κατὰ γνωμοδότησιν τῆς Συνόδου,

---

(α) Βλ. Bingham Origin. Eccles. Libr. V. c. 2. pag. 218—226.

(β) Βλ. Leunclav. Jus Graecor. T. 1. p. 72, 73, 250. ὅπου καὶ τὰ ὑπομνήματα τοῦ Πατριάρχ. Ἀλεξίου [Βλ. καὶ Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΕ. σελ. 614, 683].

καὶ πρὸς τοῦτο μάλιστα ἀπέβλεπε τὸ ἄρθρον (Βλ. Καταστατ. ἄρθρον 7).

Ἄρθρ. 24 καὶ 25. Ὁ παρὰ τῇ Συνόδῳ βασιλικὸς ἐπίτροπος δικαίωμα μὲν ψηφοφορίας οὐκ ἔχει, οὐδ' ἐπεμβαίνει εἰς τὰς δογματικὰς καὶ ἱεροτελεστικὰς σκέψεις τῆς Συνόδου· ἐμποδίζει δὲ ὅμως ταύτας, ὁσάκις νομίσῃ προσβαλλόμενα τὰ δικαιώματα τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Διότι «πᾶσα πρᾶξις τῆς Συνόδου ἐν ἀπουσίᾳ γινομένη τοῦ ἐπιτρόπου (καὶ ὅταν καὶ παρὼν μὴ ὑπογράψῃ τὸ «ἐγκρίνεται») μένει ἄκυρος» (Καταστατ. ἄρθρ. 7). Ἤγουν ὁ ἐπίτροπος αὐτὸς μὲν οὐ ψηφοφορεῖ, καταργεῖ δὲ ὅμως τὰς ψήφους ὅλων τῶν συνοδικῶν (ὅταν αὐτῷ δόξῃ), καὶ ταύτας ἐν γένει περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος! καὶ ἓν ΟΥ τοῦ ἐπιτρόπου ἀκυροῖ πάσης τῆς Συνόδου τὸ ὁμόφωνον ΝΑΙ! Ἀλλ' ἂν τοῦτο οὐχ ὑπάρχῃ ψῆφος (ἔστω καὶ ἀρνητικὴ) καὶ ψῆφος παγκρατής, ποῖον ἄλλο λοιπὸν λέγεται «ἀποψηφίζεσθαι καὶ κρατερῶς ἀπαγορεύειν»; Περὶ τούτου λέγομεν καὶ ἀλλαχοῦ (Κεφ. Ε. §. ιγ).

Ἄρθρ. 26. Πρὸς πᾶσαν καὶ παντοίαν ἐκτὸς τοῦ Βασιλείου ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν (ἤτοι αὐτόνομον Ἐκκλησίαν) πᾶσαν ἀλληλογραφίαν ἀπαγορεύει τὸ ἄρθρον εἰς τὴν Σύνοδον (καὶ εἰς πάντα καθόλου κληρικὸν), πλὴν ὅταν γίνηται διὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας (ὡς ἔχει τὸ Καταστατικὸν ἄρθρ. 19)· ἡ δὲ τοιαύτη ἀπαγόρευσις ἀποβλέπει κυρίως μόνας τὰς ἐκτὸς τοῦ κράτους ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας (οἷον τὰς πατριαρχικάς, καὶ μάλιστα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν τῆς Ῥωσσίας). Καὶ τοῦτο μὲν ἔστω, καθότι φαίνεται συμφέρον πρὸς ἀσφάλειαν τῆς Κυβερνήσεως· (ἀφ' οὗ κατετάραξαν τὴν Εὐρώπην αἱ διὰ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιαστικῶν ἐπιβουλαὶ τοῦ Πάπα)· ἀλλ' αἱ ἐν τῷ κράτει τῆς Ἑλλάδος Δυτικαὶ ἔχουσιν ἀκώλυτον καὶ ἄμεσον τὴν πρὸς τὴν Ῥώμην καὶ ἀλλαχοῦ ἀλληλογραφίαν. Καὶ κατὰ τοῦτο φαίνεται παράδοξος ἡ πρὸς μόνην τὴν Ὀρθόδοξον Σύνοδον δυσπιστία. Κἀκεῖνο δὲ δυσχερές· ὅτι τὸ ἄρθρον μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιστολῶν ἀποκωλύει λοιπὸν καὶ αὐτὰς τὰς κοινωνικὰς ἐπιστολὰς (ἂν, τυχόν, μὴ ἐπινεύσῃ ἡ Κυβέρνησις) ἐναντίον τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν. Ἀλλὰ μηδὲ παρὰ τῶν ἐκτὸς ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν δύναται δέξασθαι ἡ Σύνοδος ἐπιστολάς, εἰ μὴ διὰ τῆς Γραμματείας. Καὶ θεατρίζει λοιπὸν τὸ ἄρθρον τὴν κατάστασιν τῆς Συνόδου τοιαύτην, ὁποία καὶ καθιδρύθη, ἄσχετον παντάπασι καὶ μεμονωμένην καὶ ἀκοινώνητον

πρὸς πάσας τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ μὴ ἐν τῷ Καταστατικῷ παραδοχὴ τῆς πρώτης ἐκείνης γνώμης τῶν κατὰ τὴν πρώτην Συνεδρίασιν πρακτικῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ὅπου ἐγνωμοδοτήθη, «Νὰ γνωστοποιήσῃ ἐγγράφως διὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τὴν ἀνεξαρτησίαν της εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς ἀδελφάς της Ἐκκλησίας τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος» (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Α. § γ. σελ. 99). Τοσοῦτον γενναία οὐκ ἐφάνη (τῷ Θεῷ χάρις!) ἡ αὐτοχειροτόνητος ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' οὐδὲ τὸ Καταστατικὸν αὐτὸ συνεχώρησεν. Ὦ! καλὴ μὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ πλήρης ἀποστολικῆς ἀγάπης καὶ συνειδήσεως χριστιανικῆς ἡ τοιαύτη γνωστοποίησις ἔμελλε φανῆναι καὶ πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ πρὸς αὐτὴν δὲ μάλιστα τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν!

Κεφ. Γ. ἄρθρ. 28. «Πρεσβύτερος ἢ διάκονος δὲν χειροτονεῖται παρὰ τὴν εἴδησιν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς»!—Ὕποπτος φαίνεται ἡ ἀοριστία! Ἂν ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ βούλεται καὶ θέλει εἰδέναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ χώρας ἐκλεγομένων πρεσβυτέρων, (ἵνα μὴ καταβαρῆται ὑπὸ πλήθους ἱερέων μικρὰ ἐκκλησία) ἔστω, γινωσκέτω, καὶ ἐπαγρυπνείτω πρὸς τὴν κανονικὴν καὶ εὔτακτον ποιμαντορίαν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν. Ἀλλὰ τὸ ἄρθρον οὐ περιγράφει τὴν περὶ τὰς χειροτονίας εἴδησιν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς εἰς μόνον τῶν χειροτονουμένων τὸν ἀριθμόν· ἀλλ' ἀπολύτως εἰς αὐτὴν ὑποτάττει πᾶσαν τὴν ἄδειαν (τυχὸν) τῆς χειροτονίας (Βλ. Καταστατικ. ἄρθρον 14). Ὥστε, ὅταν (τέλος) ἡ πολιτικὴ ἐξουσία θελήσῃ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἐγχώριον λαὸν ἔρημον τῆς ἀνηκούσης ἱερατικῆς ἐπιστασίας καταλιπεῖν (πρός τινος αὐτῆς σκοποῦ τὴν ἐπιτυχίαν), ἡ μὲν Σύνοδος εἰδοποιήσει περὶ τῆς χειροτονίας τὴν ἐξουσίαν, αὐτὴ δὲ κωφεύσει περὶ τὴν ἄδειαν, καὶ οὕτως «ἐκλείψει πρεσβύτερος καὶ ἱερεὺς» ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ «ποιμανοῦσιν ἀλλότριοι τὸν λαόν». Ἢ ποῖον περὶ τὰ δικαιώματα τῆς πνευματικῆς οἰκονομίας ἐχέγγυον ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἡ πολιτικὴ ἐξουσία;

Ἄρθρ. 30. Δυοῖν θάτερον, ἢ καθὸ πληρέστερον καὶ ἀκραιφνέστερον πολὺ παρὰ τὴν Σύνοδον ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ γνωρίζουσα τοὺς τρεῖς εἰς ἐπισκοπὴν προβαλλομένους ὑποψηφίους, ἀπορρίπτει τούτους ἅπαντας, μὴ ἐγκρίνουσα τὴν ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκλογήν· καὶ τότε ἡ Σύνοδος ἐξελέγχεται κούφη τις καὶ εὐαπάτητος περὶ τὰ θειότατα, καὶ ἄντικρυς ἀπατηλὴ μὲν πρὸς τὴν βασιλείαν, ἀσυνείδητος δὲ περὶ

τὴν ἐκλογὴν — ἢ αὐτὴ ἡ βασιλικὴ ἀρχή, μὴ ἐγκρίνουσα τὴν πρώτην τῶν ὑποψηφίων ἐκλογήν, ἢ καὶ τὴν δευτέραν, (ἄν ποτε τύχῃ) καὶ τὴν τρίτην (τί δ' οὐχί; τὸ ἄρθρον κεῖται ἀδιόριστον), δύναται λοιπὸν μηδεμίαν ἐκλογὴν ἐπικυρῶσαι, εἰ μὴ μόνον, ὅταν ἐκλεγῶσιν ἄνδρες, εἰς οὓς αὐτὴ εὐδοκεῖ, καθὸ πιστοὺς ἐσομένους ὑπηρέτας καὶ θεράποντας τῶν κοσμικῶν αὐτῆς συμφερόντων! Σημείωσαι δὲ καὶ τὸ ἡ βασιλικὴ ἀρχή! Οὐ μόνον εἰς μόνου τοῦ βασιλέως (τοῦ ὑπερτάτου προστάτου καὶ ἐπιστημονάρχου τῆς Ἐκκλησίας) τὴν νενομοθετημένην ἔγκρισιν ἀνατίθεται τῶν ὑποψηφίων ἐπισκόπων ἡ ἐκλογή, ἀλλὰ καθολικώτερον εἰς τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, συνεννοούμενης δηλαδὴ καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας (τοῦ τε Γραμματέως αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν Συμβούλων), ἥτις καὶ αὐτὴ συνεργήσει πρὸς ἔγκρισιν (πληροφοροῦσα δηλαδὴ τὸν βασιλέα πιστότερον παρὰ τὴν Σύνοδον αὐτήν). Καὶ τοῦτο δὲ σαφέστερον ἐθέσπισε τὸ Καταστατικόν, ἔτι πορρωτέρω χωρῆσαν (ἄρθρ. 16). «Οἱ Ἀρχιεπίσκοποι (λέγει) καὶ Ἐπίσκοποι διορίζονται μὲν κατὰ πρότασιν τῆς Συνόδου παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, κατὰ δὲ τὴν γνωμοδότησιν τῆς αὐτῆς ἱερᾶς Συνόδου (πλὴν καὶ τοῦτο μόνον εἰς τὰς παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων προσδιωρισμένας περιπτώσεις) μετατίθενται, παύονται, καὶ, πρὸς ποινήν, γίνονται παντελῶς ἔκπτωτοι τῆς θέσεώς των». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν οἱ ἀρχιερεῖς διορίζονται παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κατὰ πρότασιν τῆς Συνόδου. Καὶ πάλιν μετατίθενται καὶ παύονται, καὶ καθαιροῦνται τῆς θέσεως αὐτῶν (ἤγουν τῆς ἐπισκοπικῆς καθέδρας, ἥτις καὶ αὐτὴ καλεῖται θέσις (place) ἁπλῶς, ὡς καὶ πᾶσα πολιτικὴ ἐπιστασία), κατὰ γνωμοδότησιν τῆς Συνόδου! Πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο (ἡ τοιαύτη δηλαδὴ τῆς Συνόδου γνωμοδότησις) μόνον εἰς τὰς ὑπὸ τῶν κανόνων διωρισμένας περιστάσεις ἀπαιτεῖται καὶ ἔχει χώραν. Ἄλλως δὲ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ Κυβέρνησις δύναται δηλαδὴ καὶ μετατιθέναι καὶ παύειν παντελῶς ἀρχιερέα καὶ χωρὶς γνωμοδοτήσεως Συνοδικῆς! Τοῦτο πάντως σημαίνει τὸ ἐξαιρετικὸν «πλὴν καὶ τοῦτο μόνον» κτλ. ἀκολούθως εὐθὺς εἰς τὴν γνωμοδότησιν προστεθέν (α). Μαρτυρεῖ

(α) Οὕτω κεῖται καὶ εἰς τὸ Γερμανικόν. Und nach Vernemung der Synode Jedoh nur in den canonichen Faellen, versezt etc.

δὲ καὶ τὸ ἐφεξῆς 101 ἄρθρον τῆς ἐπιτροπῆς, διορίζον ῥητῶς «Ὅτι ὁ βασιλεὺς μεταθέτει ἀπὸ ἐπισκοπῆς εἰς ἐπισκοπὴν τοὺς ἐπισκόπους, καθὼς ἡ ἀνάγκη ἢ ἡ ὠφέλεια τοῦ τόπου ὑπαγορεύσῃ»! Ὥςε καὶ τὸ θειότατον τῆς ἱεραρχίας ἀξίωμα παντάπασιν ἐξηνθρωπίσθη καὶ ἐκοινώθη, θεωρούμενον ὡς ἂν πολιτική τις ὑπάλληλος τῆς κυβερνήσεως ἀρχή, καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐνομίσθη ῥασοφόρος τις νομάρχης, ἢ διοικητής, διοριζόμενος, ἢ ὀνομαζόμενος, ἢ μετατοπιζόμενος, ἢ καὶ παυόμενος καὶ ὑπὸ μόνης (ὅταν τύχῃ) τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας! Καὶ δικαίως λοιπὸν ὁ Μαύρερος, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ (ὡς ὀψόμεθα μετ' ὀλίγον) ὠνόμαζε τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος αὐτολεξεὶ κεφαλὴν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας!

Ἄρθρ. 31. Ἡ ἀμέσως ἀπὸ λαϊκῶν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν προχείρησις (πλὴν εἰ μὴ κατὰ θείας χάριτος ἀποκάλυψιν) ἀπηγόρευται παρὰ τοῦ κανόνος· «Μηδεὶς τῶν λαϊκῶν ἢ μοναχῶν ἀθρόον εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος ἀναγέσθω, εἰ μὴ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πρότερον βαθμοῖς ἐξετάζοιτο, ἐν ἑκάςῳ τάγματι τὸν νενομισμένον χρόνον ἀποπληρῶν» (α).

Ἄρθρ. 33. Ἡ μὴ καὶ παρ' αὐτοῦ ἀμέσως τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλ' ὑπὸ μόνου τοῦ ἐπισκοπικοῦ Συνεδρίου ἐξέτασις καὶ ἔγκρισις τῶν ὑποψηφίων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἀντιβαίνει εἰς τὴν κανονικὴν διάταξιν (Βλ. ἐφεξῆς Κεφ. Ε. ἄρθρ. 40).

Ἄρθρ. 36. Ἀόριστον ἐῤῥίφθη εἰς τὸ μέσον κυλισθὲν καὶ τοῦτο τὸ περὶ μεταθέσεως τῶν ἐπισκόπων εἰς ἄλλας ἐπισκοπάς, ὡς μηδόλως διορίζον ὑπὸ τίνος κυρίως «ἐμπροῦν νὰ μετατεθοῦν», καὶ ὑπὸ τίνος ἡ μετάθεσις κριθήσεται ἀναγκαία. Συμφωνεῖ λοιπὸν καὶ τοῦτο πρὸς τὸν ἀνωτέρω τῆς κυβερνήσεως σκοπὸν (ἄρθρ. 30). Οἱ δὲ τὰ περὶ τῆς μεταθέσεως οὕτως ἐξακριβοῦντες θεῖοι κανόνες προφανῶς ἀθετοῦνται! (β).

Κεφ. Δ. Ἄρθρ. 37. Παράνομος καὶ κακόβουλος οὐχ ἧττον ἢ ἀπερίσκεπτος ἡ διαίρεσις τῶν περὶ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τῶν περὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματικῶν, (ἐξ ὧν οἱ μὲν περὶ

(α) Τῆς Α καὶ Β κανν. ιζ. πρβλ. Ἀποστολ. π. καὶ ι τῆς ἐν Σαρδικῇ.

(β) Βλ. τῆς ἐν Ἀντιοχ. κα. καὶ τῆς ἐν Καρθαγ. α καὶ β· καὶ τῆς Σαρδικ. α. καὶ σχολ. εἰς τὸν ις, τῆς ἐν Ἀντιοχ. πρβλ. καὶ ιδ τῶν Ἀποστόλ. καὶ τὸ «περὶ μεταθέσεων» ἐν Leunc'av. Jus Graecor. T. 1. p. 293.

τὸν ἐπίσκοπον ἀποτελοῦσι τὸ τοῦ ἐπισκόπου συμβούλιον, οἱ δὲ περὶ τὴν ἐπισκοπήν, τὸ συνέδριον τῆς ἐπισκοπῆς, ἢ τὸ ἐπισκοπικόν! βλ. κεφ. ε καὶ ς). Ἡ Ἀποστολικὴ διάταξις ἀνακηρύττει τοὺς πρεσβυτέρους «ὅτι καὶ σύμβουλοί εἰσι τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς ἐκκλησίας στέφανοι, οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ συνέδριον καὶ βουλὴ τῆς ἐκκλησίας» (α). Ὅθεν καὶ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Δικαστηρίῳ, προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου συμπαρῆσαν ἔκπαλαι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, συμπαρίσταντο δὲ καὶ διάκονοι (β). Παρομοίως ἔχει καὶ νῦν ἡ κατὰ τόπους ἐκκλησία τὰ ἱερατικὰ Συνέδρια, συνεστηκότα ἐκ τῶν ἐπιλέκτων τῆς ἐκκλησίας ἀξιωματικῶν καὶ κληρικῶν (οἷον ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ὅπου τοῦ Συνεδρίου προεδρεύει ὁ Πατριάρχης, ἢ ἀντ' αὐτοῦ ἐπιτροπικῶς ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος), ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δηλαδὴ καθιστῶσα καὶ συνέδριον καὶ συμβούλιον περί τε τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἐπισκοπικόν! Ἀλλὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἄλλους ἴσως ἀποβλέπει σκοπούς· α) μὲν διαιρεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ νύμφης, τῆς ἐπισκοπῆς, ὡς πολιτικὸν καὶ πρόσκαιρον νομάρχην ἀπὸ τῆς νομαρχίας ἢ ἄλλης ἀξίας πολιτικῆς. Ὅθεν καὶ καθὼς ὁ νομάρχης ἢ ὁ Γραμματεὺς ἰδίους ἔχει συμβούλους ἀξιωματικοὺς προβαλλομένους ὑπὸ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, τοιούτους εἰσάγει καὶ τοὺς περὶ τὸν ἐπίσκοπον ἀξιωματικούς, ἐν ᾧ πάντες οἱ κληρικοὶ προχειρίζονται κατὰ κανόνας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου! β) διατάσσει ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια κατὰ τὸν τύπον τῶν πολιτικῶν, διότι τὸ μὲν ἐπισκοπικὸν λεγόμενον συνέδριον καθίστησιν ὡς πρωτόκλητον πρωτοδικεῖον, τὸ δὲ περὶ τὸν Ἐπίσκοπον σύμβούλιον, ὡς ἔκκλητον ἐφετεῖον (ἄρθ. 63), καὶ, τέλος, ὡς ἀνώτατον (οἷον Ἄρειον Πάγον) τὴν Σύνοδον (ἄρθ. 64). Οὕτως ἡ ἐπιτροπὴ σπουδάζει πανταχόθεν ἵνα πάντα τὰ σεμνὰ καὶ ἀρχαῖα τῆς Ἐκκλησίας βεβηλωθῶσι μορφωθέντα πρὸς τὸ κοσμικώτερον.—γ) τοὺς τὸ ἐπισκοπικὸν συνέδριον συγκροτοῦντας ἀξιωματικοὺς πρεσβυτέρους καθυποτάσσει εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν συμβούλιον, ὅπου παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ παρεδρεύει σύμβουλος καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος. Καὶ κα-

---

(α) Ἀποστολ. Διαταγ. Β. 28. πρόλ. Ἰγνατ. ἐπιστολ. πρ. Τραλλησ. §. ς.

(β) Ἀποστολ. Διαταγ. Β. 17.

θίστησι τοῦτον λοιπὸν ἀνώτερον τοῦ πρεσβυτερίου πρὸς καταπάτησιν τῶν κανονικῶν διαταγῶν, καθ' ἃς ὁ διάκονος ὀφείλει παρίστασθαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ λειτουργεῖν (τὰ πνευματικὰ) (α), καὶ μήτε προκαθέζεσθαι, μήτε μέσον καθέζεσθαι πρεσβυτέρων, μήτε ὅλως καθέζεσθαι ἀκέλευστος ἔμπροσθεν πρεσβυτέρου (β). — δ) τέλος, δεσμεύει τὸν ἐπίσκοπον παρακαθίζων τοὺς δύω ἰδιαιτέρους συμβούλους, ὧν χωρὶς οὐδὲν δύναται ποιεῖν ὁ πρόεδρος τῆς Ἐκκλησίας αὐτός, «ὃν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπίσκοπον ποιμαίνειν τὸ ποίμνιον τοῦ θεοῦ, οὐχ ὡς κατακυριεύοντα τοῦ κλήρου, ἀλλ' ὡς τύπον γινόμενον τοῦ ποιμνίου! (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. γ. §. ιγ).

Κεφ. Ε. Ἄρθρ. 40. Τοὺς εἰς χειροτονίαν προβαλλομένους πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐξετάζει καὶ δοκιμάζει οὐχὶ τὸ Συνέδριον τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλ' αὐτὸς κυρίως ὁ ἐπίσκοπος, κατὰ τὸ «χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει» (πρὶν ἐφ' ἱκανὸν δηλαδὴ τὸν χειροθετησόμενον δοκιμάσῃ)· καθότι αὐτὸς μάλιστα κινδυνεύει «κοινωνεῖν ἁμαρτίας ἀλλοτρίας». Ἀλλὰ τὸ ἄρθρον (ὡς φαίνεται) θεωρεῖ τὸ μὲν ἐκκλησιαστικὸν Συνέδριον ὡς συνέδριον καθηγητῶν Ἀκαδημαϊκῶν, τὴν δὲ πνευματικὴν τοῦ μέλλοντος ἱερωθήσεσθαι δοκιμασίαν, ὡς ἐξέτασιν μαθητοῦ προσερχομένου Δόκτωρος λαβεῖν βαθμόν!

Ἄρθρ. 44. Οἱ μὲν Συνοδικοὶ κανόνες παρέσχον τῷ ἱερωμένῳ προεστῶτι τῆς μονῆς τὴν ἄδειαν τῆς ἀποκάρσεως τοῦ δοκιμασθέντος μοναχοῦ (τῆς ΑΒ, καν. ε). Τὸ δὲ ἄρθρον περιορίζει ταύτην εἰς μόνον τὸν ἐπίσκοπον, μήποτε, δυναμένου κείρειν εἰς μοναχὸν καὶ τοῦ ἡγουμένου, αὐξήσῃ εὐκολώτερον τὸ τάγμα τὸ μοναχικόν, οὗτινος τὸν ὄλεθρον ἐπέσπευδεν ἡ ἐπιτροπή, ὡς φανήσηται ἐφεξῆς.

Κεφ. Ζ. Ἄρθρ. 65. Ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑλλάδος καθίστανται ἰσότιμοι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, διατελοῦσι δὲ ὑπὸ τὴν ἐφορείαν μόνην τῆς Συνόδου (Καταστατ. ἄρθρ. 16). Οὐδεὶς πλέον ἐν τῇ Ἑλλάδι μητροπολίτης, οὐδὲ κἂν μέχρις ὀνόματος· οὐδεὶς μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων πρῶτος, κατὰ τὴν διάταξιν τῶν Ἀπο-

---

(α) Ἀποστολ. Διαταγ. Β. 26. καὶ 44.

(β) Α. Συνόδ. ιη. τῆς ἐν Τρούλ. ζ. τῆς ἐν Λαοδικ. κ. κτλ.

στολικῶν καὶ Συνοδικῶν κανόνων (α). Πάντα ταῦτα κατηργήθησαν. Καινὰς δὲ καὶ κατὰ τοῦτο διαταγὰς ἐνεόχμωσεν ἡ ἐπιτροπή, καθ' ἃς συνετέθη καὶ τὸ περὶ τῶν ἐπισκοπῶν διάταγμα (Βλ. Τμημ. Β. Κεφ. γ. §. α). Ἀνεξαρτησία, ἰσότης, δημοτικότης (οὕτως εἰπεῖν) ἐπισκοπική! Οὕτως καὶ τὸ σῶμα τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἀποβαίνει εὐδιαίρετον, ὡς διαμεμελισμένον καὶ ἀσυνάρτητον, καὶ τῶν ἐπισκόπων ἕκαστος ἐλευθερώτερον ἐνδίδει πρὸς πᾶσαν καινοτομίαν! Σημείωσαι δὲ ὅτι ἐν τῷ Καταστατικῷ παρεσιωπήθη (χάριν ἴσως οἰκονομίας ἄχρι καιροῦ) ἡ τοιαύτη τῶν ἐπισκόπων ἰσότης· ῥητῶς δὲ καὶ κατὰ λέξιν εἰσάγονται καὶ Μητροπολῖται καὶ Ἀρχιεπίσκοποι πρὸς ἐκλογὴν εἰς σύστασιν τῆς Συνόδου (ἄρθρ. 4. πρβλ. καὶ ἄρθρ. 16). Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ πάντας τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἑλλάδος ἐξισῶσαν ὕστερον διάταγμα (τὸ περὶ τῶν ἐπισκοπῶν), διετήρησεν ὅμως τὴν ἐπωνυμίαν εἰς τοὺς εὑρεθέντας Μητροπολίτας (χάριν μόνον τιμῆς προσωπικῆς ἐν ὅσῳ ζῶσι)· καὶ ἤδη ἔχομεν Μητροπολίτας ἐπισκοπῶν (οἷον ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπισκοπῆς δεῖνα). Οὕτω πάντοτε καὶ πανταχοῦ «ψεύδεται ἡ ἀδικία ἑαυτῇ». (βλ. καὶ ἐν τοῖς ἑφεξῆς. Κεφ. ς. §. ια).

Ἄρθρ. 66. Διωρίσθησαν καὶ οἱ τίτλοι! Μηδεὶς ἐπονομάσῃ πλέον τὸν ἐπίσκοπον θεοφιλέστατον, ἢ πανιερώτατον (τοῦτο μάλιστα συγγενεύει πως καὶ πρὸς τὸ λίαν ἀπεχθὲς παναγιώτατος!), ἀρκεῖ δὲ μόνον καὶ μόνον τὸ σεβασμιώτατοι (διότι παρομοίως τιτλοφοροῦνται καὶ οἱ πρωτοσύγκελλοι καὶ ἱερομόναχοι, καὶ οὕτως ἐξισοῦται καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ ἐπισκοπικὸς βαθμὸς!)· οἱ δὲ πρεσβύτεροι καλείσθωσαν ὡς καὶ πρώην, αἰδεσιμώτατοι (διότι καὶ τοῦτό πως ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ σεβασμιώτατος!)· ἀλλ' οἱ διάκονοι, καινοπρεπέστερον, κοσμιώτατοι (ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσιν! ἴσως γένωνταί ποτε καὶ οὗτοι πάντες κοσμικοὶ καταργηθέντος τοῦ μοναχικοῦ τάγματος!). Παράδοξος φιλοτιμία καινοτομίας καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μικρὰ καὶ ἄλλως ἀδιάφορα ἔθιμα τῆς ἐκκλησίας, ἵνα καὶ ἐν τοῦτοις ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποβῇ πρὸς τὸν ἄλλον κλῆρον τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἄσχετος καὶ ἀνόμοιος (β).

(α) Ἀποστολ. Καν. κζ. λγ. Α. Συνοδ. καν. δ καὶ ε. Δ. Συν. καν. ιθ. τῆς ἐν Ἀντιοχ. β καὶ κ. τῆς ἐν Σαρδικ. καν. ς. κτλ.

(β) Οἱ παλαιοὶ ἐπωνόμαζον τιμητικῶς τὸν ἐπίσκοπον οὐ μόνον θεοφιλέστατον, καὶ ἁγιώτατον, ἱερώτατον κτλ. ἀλλὰ καὶ τιμιώτατον (διὰ τὴν ἀδιά-

Ἄρθρ. 67. ὅλ. ἔμπροσθεν Ἄρθρ. 103.

Κεφ. Η. Ἄρθρ. 69. 70. Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρεσβύτεροι κτλ. μισθοδοτοῦνται! Καὶ γίνονται λοιπὸν καὶ οἱ πνευματικοὶ ποιμένες μισθωτοί. Ἀλλ' ὁ Ἀρχιποίμην εἶπεν ὅτι ὁ μισθωτὸς, καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει — ὅτι μισθωτός ἐστι, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων» (α). Πῶς δὲ ταῦτα τὰ θεῖα ῥήματα ἐκφωνήσει ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἀναγινώσκων τὸ εὐαγγέλιον, εὐλόγως πᾶς τις ἀπορήσει.

Κεφ. Θ. ἄρθρ. 71.72. «Ναὸς δημόσιος δὲν κτίζεται χωρὶς ἐνορίας.—Ἐνορίαν δὲ δὲν συγκροτοῦσιν ὀλιγώτερον τῶν 50 οἰκογενειῶν»! (τοῦτο καὶ διὰ διατάγματος ἐθεσπίσθη). Καὶ λοιπὸν ὅσα μὲν χωρίδια κατοικοῦσιν ἐλάσσονες τῶν 50 οἰκογενειῶν (ὡς πολλαχοῦ τῆς ὀλιγανθρωπούσης Ἑλλάδος), ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οὐ κτισθήσεται ναὸς θεοῦ (κἂν οἱ κάτοικοι θέλωσι καὶ δύνωνται). Ἐν ὅσαις δὲ πάλιν χώραις ὑπάρχουσιν ἔκπαλαι ναοὶ πλείονες ἢ κατὰ τὴν ὡρισμένην διαίρεσιν τῶν ἐνοριῶν, πάντες οἱ περιττεύοντες ἀφεθήσονται ἔρημοι· ἢ καὶ πρὸς τὰς χρείας τῆς κυβερνήσεως (ἂν τύχῃ) χρησιμεύσουσιν (οὕτως ἐν Καλάμαις (τὸ 1836) ὁ Διοικητὴς συνελάσας τοὺς κατοίκους εἰς ναοὺς ἀναλόγως πρὸς τὴν διαίρεσιν τῶν οἰκογενειῶν ἐξαρκοῦντας, τοὺς ἄλλους ἔπειτα τοὺς περιττεύοντας (ἕνα ἢ δύο) μετέβαλεν εἰς δημοσίου ἅλατος ἀποθήκας). Σημειώσαι δὲ ὅτι τούτου τοῦ κανόνος ἐξαιροῦνται οἱ ἑτερόδοξοι. Ἐν Πειραιεῖ ὀλιγώταται Δυτικοφρόνων οἰκογένειαι κατοικοῦσι, καὶ ὅμως πρό τινων ἐνιαυτῶν ἐκτίσθη καὶ καθιερώθη ἐκκλησία δυτικῶν. Ἤδη δὲ ἐκτίσθη καὶ ἐν Ἀθήναις μεγαλοπρεπὴς ναὸς τῶν Λουθηρανῶν, ἐξ ὧν μηδὲ δέκα γοῦν οἰκογένειαι κατοικοῦσι τὰς Ἀθήνας. Καλὸν ἡ ἀνεξιθρησκεία, οὐδὲ ψέγομεν αὐτήν· ἀλλ' ἐν ᾧ τοσοῦτον αὕτη μεγαλοψύχως χαρίζεται πρὸς πᾶσαν ἄλλην χριστιανῶν κοινωνίαν, διὰ τί μόνην τὴν ὀρθόδοξον ὑπεζύγωσαν ζενῶς εἰς τῶν νόμων τὴν εὐταξίαν;

Κεφ. Ι. Ἄρθρ. 81. Τὸ ταμεῖον ἑκάστης Ἐκκλησίας διοικεῖ ἐπιτροπὴ

φορον ἁπλότητα). Ὁ μακρὸς χρόνος διέστειλε τὰς προσηγορίας· ἀλλ' οἱ καινοτόμοι, ζητοῦντες δῆθεν τὴν ἀρχαίαν ἁπλότητα, πάντα μὲν ἐκεῖνα τὰ ἐπισημότερον τὸ ὕψος τῆς ἱερωσύνης διαγράφοντα ἐπίθετα, ἀποφεύγουσι· θηρεύουσι δὲ μόνον τὰ κοσμικώτερα, καθὸ συμβάλλοντα πρὸς τὸν σκοπόν.

(α) Ἰωάν. Ι, 12, 13.

καθισταμένη παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκ προσώπων οἵων δήποτε, κεῖται δὲ καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον τῆς Κυβερνήσεως διαχείρισιν! Ἔστω· ἀλλὰ διὰ τί καὶ ὧδε παραβαίνονται οἱ κανόνες; διὰ τί ἀποκλείεται τῆς τοῦ ταμείου ἐπιστασίας αὐτός τε ὁ ἐπίσκοπος ὁ μετ' ἐξουσίας διοικῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπισκοπῆς πράγματα (α) καὶ ὁ οἰκονόμος ἑκάστης ἐκκλησίας; (β).

Ἄρθρ. 82—83. βλ. ἔμπροσθ. ἄρθ. 104.

Κεφ. ΙΑ. ἄρθρ. 84. Ὅλα τὰ ἐντὸς τοῦ Βασιλείου μοναστήρια γίνονται κοινόβια (τοῦτο καὶ ἡ Σύνοδος διέταξε). Πρῶτος τρόπος ἐνεργότατος εἰς διάλυσιν τῶν μοναστηρίων! Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Ἑλλάδι Μοναχῶν, εἰθισμένοι εἰς βίον ἰδιόρρυθμον, φρίξουσι πρὸς τὴν ἐξαίφνης ἐπιβαλλομένην ἀκρίβειαν τῆς κοινοβιακῆς τάξεως, καὶ κατὰ μικρὸν διασκορπισθήσονται (γ).

Ἄρθρ. 85. «Ὀλιγώτεροι τῶν 30 μοναχῶν δὲν συνιστῶσι κοινόβιον». Δεύτερος τρόπος τῆς τῶν μοναστηρίων καταστροφῆς. Ὅπου λοιπὸν ὑπάρχουσιν 20 ἢ καὶ 29, τὸ μοναστήριον ἐκεῖνο καταργεῖται, μετοικιζομένων τῶν μοναχῶν εἰς ἄλλο τι πολυανθρωπότερον κοινόβιον! Φιλανθρωποτέρα παρὰ τὴν ἐπιτροπὴν ἀνεδείχθη πρὸς τοῦτο γοῦν ἡ ὑψηλὴ Ἀντιβασιλεία, καταργήσασα μόνον τὰ μοναχοὺς ὀλιγωτέρους ἔχοντα τῶν ἕξ (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. γ. §. β).

Ἄρθρ. 89. Νεώτερος τοῦ 30 ἔτους ἄδεκτος εἰς τὸν βίον τὸν μοναδικόν. Τρίτος τρόπος γενναιότερος πρὸς ἐξολόθρευσιν τῆς μοναχικῆς πολιτείας. Ἄνθρωποι διατρίψαντες εἰς τὸν κόσμον ἔτη τριάκοντα, δυσκόλως ἔπειτα καὶ σπανίως (ἵνα μὴ λέγωμεν οὐδόλως) ὑπομένουσι τὸν ζυγὸν τῆς ἀρνησικόσμου βιοτῆς καὶ τὴν ἐν κοινοβίῳ μάλιστα ἄσκησιν.

(α) Ἀποστολ. κανν. λη, καὶ μα. καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχ. κε.

(β) Δ. Συνοδ. κανν. κτ.

(γ) Ἐνταῦθα νομίζομεν ἁρμόζει τὸ ἀσκητικὸν θεώρημα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Ἐδέσσης ἐκεῖνο «Ἔθος ἐστὶ τοῖς ἀεὶ πολεμοῦσιν ἡμᾶς ἐχθροῖς, ὡς τὰ μὲν δυνατὰ καὶ ἐπιτήδεια ἡμῖν τῶν ἀρετῶν κωλύειν, τῶν δὲ ἀδυνάτων καὶ ἀκαίρων πόθον ἡμῖν ἰσχυρὸν ἐμβάλλειν· τοῖς μὲν ἐν ὑποταγῇ προκόπτουσι, τὰ τῶν ἡσυχαστῶν ἔργα πράττειν καταναγκάζουσιν· ἡσυχασταῖς δὲ πάλιν καὶ ἀναχωρηταῖς τοῦ κοινοβιακοῦ κανόνος ἐπιθυμίαν ἐμβάλλουσι. Ταύτῃ δὲ τῇ μεθόδῳ καὶ ἐφ' ἑκάστῃ ἀρετῇ χρῶνται. Ἀλλ' ἡμεῖς τὰ νοήματα αὐτῶν μὴ ἀγνοήσωμεν, πάντα καλὰ εἰδότες ἐν καιρῷ αὐτῶν καὶ μέτρῳ· ἔμπαλιν δὲ βλαβερὰ τά τε ἄμετρα καὶ ἄκαιρα πάντα» (ἅγ. Θεοδώρ. ἐν τοῖς ρ, ψυχωφελ. κεφαλ. κεφ. ιε. ἐν Φιλοκαλ. Νηπτικ.σελ. 267).

(Καὶ τοῦτό που κατέδειξε πεῖρα πρόσκαιρος καὶ διόρθωσις). Πρόσθες ὅτι τὸ ἄρθρον ἀθετεῖ καὶ τοὺς περὶ τὸν χρόνον τῆς μονάσεως τεταγμένους ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας κανόνας. «Δεκαέτης τις μοναζέτω εἰ καὶ τῷ τῆς χώρας ἐπισκόπῳ ἄξιος εἶναι τούτου δοκεῖ» (διατάσσει ὁ μ, τῆς ς. Συνόδου). Καὶ τὴν προσάγουσαν αὐτὴν τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ γάμῳ ἀποταξαμένην ὑπὲρ τὰ ις, ἢ ιζ, μόνον ἔτη διώρισεν ὁ μέγας Βασίλειος (Καν. ιη). Ὅθεν καὶ ἂν πρὸ τῶν 25 ἐτῶν ἡ παρθένος ἐνδυθῇ τὸ σχῆμα τὸ μοναχικόν, ἀνέγκλητον ὥρισεν ὁ ρλε. τῆς ἐν Καρθαγένῃ.

Ἄρθρ. 91. Πατὴρ οἰκογενείας ἀπαράδεκτος εἰς τὸ κοινόβιον, κἂν προσέλθῃ καὶ μετὰ συγκαταθέσεως τῆς αὐτοῦ γυναικός. Τέταρτος καὶ τελευταῖος, οὐδ' οὗτος ἀσθενής, ἐξωθισμὸς τοῦ μοναδικοῦ τάγματος εἰς ἀφανισμόν. Τὸν εἰς τὴν ζάλην τὴν βιοτικὴν ἀποκεκμηκότα, καὶ λιμένα σωτηρίας ζητοῦντα, τὴν τοῦ κοσμου φυγήν, πανταχοῦ μᾶλλον ἡ ἐπιτροπὴ ἀποστέλλει, εἰς τὸν βορβορώδη βυθὸν τῆς φιλοσαρκίας, εἰς τὸν κρημνὸν τῆς ἀπελπισίας, εἰς αὐτῆς, ἂν τύχῃ, τῆς αὐτοχειρίας τὸ βάραθρον, μόνον εἰς μοναστήριον μὴ προσέλθῃ! (μήπως αὐξήσῃ τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν), κἂν ἀποτάσσηται θέλων πρὸς ἐθέλοντα τὸν οἶκον αὐτοῦ! Οὕτως ἡ ἐπιτροπὴ φθέγγεται μὲν ἀκριβέστερα τοῦ θείου Βασιλείου, τῆς ἀπαρεγκλίτου στάθμης τῶν ἐκκλησιαστικῶν διαταγῶν (ὅστις «τοὺς ἐν συζυγίᾳ γάμου τοιούτῳ βίῳ προσερχομένους διέταξεν ἀνακρίνεσθαι, εἰ ἐκ συμφώνου τοῦτο ποιοῦσι, καὶ οὕτως ἐπὶ πλειόνων μαρτύρων δέχεσθαι τὸν προσερχόμενον (α)), θεσπίζει δὲ καὶ φιλανθρωπότερα καὶ πολὺ κυριώτερα τῆς ς, Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἥτις ὥρισε ῥητῶς (καν. μγ) «ἐξέστω παντὶ βουλομένῳ καὶ τὰ μάλιστα ἁμαρτόντι τὴν βιοτικὴν ζάλην διαφυγεῖν, καὶ ἐν μοναστηρίῳ μονάσαι» (β).

(α) Μ. Βασιλ. ἐν Ὅροις κατὰ πλάτος ἐρωτ. ιβ. Βλ. καὶ Ματθ. Βλαστάρ. Ζητήμ. γαμικ.· ἐν Leunclav. Jus Graecorom. Tom. 1. p. 508.

(β) Καὶ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ Κανονισμῷ τοῦ Μεγάλου Πέτρου εὑρίσκονταί τινα περὶ μοναχῶν σύμφωνα φαινόμενα πρὸς τὰ ἄρθρα τοῦ συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς· ἀλλὰ πόσον διαφέρουσι πραγματικῶς! οἷον· τὸ «νεώτερον τῶν 30 ἐτῶν μὴ δέχεσθαι εἰς μοναχὸν». Τοῦτο φαίνεται νομίσας ὁ Πέτρος ἁρμόζον εἰς τὰς τότε περιςάσεις κατὰ τὰ ἤθη τοῦ Ῥωσσικοῦ λαοῦ (μᾶλλον δὲ οὐδ' αὐτὸς ὁ ἀοίδιμος, ἀλλ' ὁ τὸν κανονισμὸν συντάξας Θεοφάνης ὁ Πλεσκοβίας ὁ Προκοπόβης, ὃς κἀν πολλοῖς ἄλλοις ἐδείχθη προπετέστερος πρὸς τὰς ἀπὸ Δύσεως καινοτομίας, καθὰ πολλοὶ καὶ ἀξιόπι-

Κεφ. ΙΒ. Ἔρχεται τελευταῖον καὶ τὸ ιβ, κεφάλαιον συμπληροῦν τὴν Δωδεκάδελτον τῆς Ἐπιτροπῆς. Διορίζει τὰς μεταξὺ τῆς Κοσμικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἀναφορὰς καὶ σχέσεις! Πάντῃ περιττῶς! διότι ταύτας ἱκανῶς διώρισεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ἄρθροις. Μία καὶ ἁπλῆ ἡ σχετικὴ τῆς δευτέρας πρὸς τὴν πρώτην ἀνα-

---

στοι μαρτυροῦσι (πρβλ. καὶ τῶν Σωζομ. τῶνδε Τόμ. Α. σελ. 455. σημ.). Ἀλλ' ὅμως οὗτος ὁ διορισμὸς οὔτ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Πέτρου βασιλεύοντος οὔτε ἐπὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων ἐνηργήθη μέχρι σήμερον ἐν τῇ εὐσεβεστάτῃ Ῥωσσίᾳ, δέχονται δὲ καὶ ἤδη, καθὼς καὶ πρὸ τοῦ Πέτρου, τοὺς νεωτέρους εἰς τὸν βίον τὸν μοναχικὸν κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας. Πάλιν ὁ αὐτὸς Πέτρος ὥρισε τοὐλάχιστον 30 μοναχοὺς εἰς ἕκαστον μοναστήριον διάγειν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐπ' αὐτοῦ τὰ πλεῖστα τῶν μοναστηρίων ἐν Ῥωσσίᾳ οὐκ εἶχον ὀλιγωτέρους τῶν 30· ἔζων δὲ καὶ κοινοβιακῶς, (πλὴν ὀλίγων, εἰς ἅτινα καὶ ταῦτα συμβουλεύει τὸν κοινοβιακὸν βίον εἰσαγαγεῖν). Ἔπειτα μόνον τὰ ἕνα μοναχὸν ἔχοντα (καὶ ταῦτα ἦσαν ὀλιγώτατα) ἔκρινε δυαλυτέα· τούτων δὲ τὰ κτήματα διέταξε προστεθῆναι εἰς ἐκεῖνα τὰ μοναστήρια πάλιν, ὅπου ἂν μεταβῶσιν ἐκ τῶν διαλυθέντων μοναχοί. Καὶ τἆλλα δὲ πάντα διέταξε θείῳ ζήλῳ φροντίζων ὁ ὀρθόδοξος αὐτοκράτωρ περὶ τῆς εὐταξίας τῶν ἐν Ῥωσσίᾳ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων οὐ περὶ τῆς καθαιρέσεως αὐτῶν, πρὸς ἣν ἀπέβλεπεν ἡ ἐπταμελὴς ἐπιτροπή, ἥτις δανεισθεῖσα, καθὼς φαίνεται, καί τινα ἐκ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Πέτρου (κατὰ τὴν λατινικὴν αὐτοῦ μετάφρασιν καὶ τὰς θεωρίας τοῦ Κίγγ)! οὐκ ἐσπούδασε ταῦτα ἐπιμελῶς (καθὼς εἶπεν ὁ Σμίττος Krit. Gesch. der neugriech. und der Russis. Kirche pag. 193), ἀλλὰ διέστρεψε πάντα πρὸς ὃν προέθετο σκοπὸν (καθὼς ἤθελον οἱ περὶ τὸν ξένον Μαύρερον), τὴν παντελῆ δηλονότι κατάργησιν καὶ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστηρίων τῆς Ἑλλάδος (ὡμολόγησε δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν τῇ Ἐκθέσει). Ταῦτα σημειοῦμεν πρὸς τοὺς δικαιολογοῦντας τὸ σύνταγμα τῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τοῦ κατὰ τὸν μέγαν Πέτρον κανονισμοῦ! Ἀλλ' οὗτος ὅμως τοσοῦτον παρ' ἐκεῖνον διαφέρει, ὅσον εὐσεβοῦς αὐτοκράτορος γνησία καὶ εἰλικρινὴς εἰς εὐστάθειαν τῆς μητρὸς ἐκκλησίας μέριμνα καὶ φροντίς, παρὰ τὰς πονηρὰς βουλὰς ἑτεροδόξου ἐξουσίας, ἥτις ἀπέβλεπεν εἰς μόνην τὴν διαίρεσιν καὶ μόνωσιν καὶ ὑποδούλωσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, δι' οὗς ἔτρεφε ματαίους λογισμοὺς ἀνθρωπίνης πολιτικῆς, οἷς ἐδούλευε καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιτροπή. Ἔπειτα κἂν (ἐξ ὑποθέσεως) ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ Ῥωσσικῷ κανονισμῷ κοῦφαί τινες παραβάσεις τῶν ἱερῶν κανόνων (περὶ ὧν ἐκείνη πάλιν ἡ ἁγιωτάτη καὶ θεόκτιστος καὶ πατριαρχικὴ ἐκκλησία φροντίζειν πάντως ἔμελλε καὶ πρὸς τὸ κανονικώτερον διορθοῦν), μήπως ἔπαυον αὗται παραβάσεις οὖσαι καὶ τῆς ἀκριβείας παρεκτροπαί ἢ μήπως ἐνόμιζεν ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐξουσία μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς, ὅτι συλλέγουσα πανταχόθεν εἴ τί που ἔκρινε κατὰ ἔθνη τε καὶ χώρας ἀκανόνιστον ἐκκλησιαστικὸν παράδειγμα, ἠδύνατο ἐποικοδομῆσαι ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἰδίας ἑαυτῆς καινοτομίας πρὸς ἀκύρωσιν τῶν αἰωνίως ἐσφραγισμένων θεσμῶν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων; Σημ. Ἐκδ.

φορά, ἡ δούλου πρὸς δεσπότην! Τὰ 98, 99, 100, 101, ἄρθρα διεσαφίσθησαν ἐν τοῖς προλαβοῦσι. Καὶ τὸ 102 ἄρθρον περιττῶς διορίζεται. Πάντα ὑπετάγησαν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ἐγκοσμίου ἀρχῆς! Τίς ἀμφιβολία λοιπὸν ὅτι ἡ κοσμικὴ ἐξουσία ἀποφασίζει καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Βασιλείου, εἴτε κατὰ πρότασιν τῆς συνόδου εἴτε καὶ ἀπ' εὐθείας; Οἱ κανόνες τῆς ἐκκλησίας ἐδεσμεύθησαν· κατηργήθη λοιπὸν καὶ ὁ η, τῆς τρίτης οἰκουμενικῆς (α), καὶ ὁ ιβ, τῆς τετάρτης (β). Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐτέθη, καθὼς φαίνεται, τοῦτο τὸ ἄρθρον ὡς προοίμιον τῆς ἔκτοτε μελετηθείσης καὶ ὕστερον ἐκ διατάγματος θεσπισθείσης εἰς δέκα διαιρέσεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Βασιλείου. Ἄξιον δὲ φαίνεται ἰδίας ἐπιστασίας τὸ 103 ἄρθρον, δι' οὗ διορίζεται τὸ κατ' ἐκκλησίαν μνημόσυνον τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος. «Εἰς τὰς ἱερὰς (λέγει) τελετὰς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως προηγεῖται πρὸ παντὸς ἄλλου». Δίκαιον καὶ ἀρχαιότατον ἔθος τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τὸ μνημονεύειν τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος κατὰ τὸ «Δεήσεις ποιεῖσθε ὑπὲρ βασιλέων»· Πότε καὶ πῶς τέτακται τοῦτο γίνεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, βλέπομεν παρακατιόντες. Ἐν δὲ τῷ 67 ἄρθρῳ πάλιν διορίζεται καὶ τὸ μνημόσυνον τῆς ἱερᾶς Συνόδου. «Ὅλοι (λέγει) οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Βασιλείου μνημονεύουσιν εἰς τὰς ἱερὰς τελετὰς τὴν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου κατὰ τὸν ἐφεξῆς τρόπον· «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, ἣν χάρισαι κτλ. Ἐκ τῶν δύω τούτων ἄρθρων συνετέθη τὸ παρατελευταῖον ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ. Εἰς ἐκκλησιαστικὰς (λέγει) τελετὰς μνημονεύ-

(α) «Ἑκάστης ἐπαρχίας ἀβιάστως φυλαττέσθω τὰ δίκαια, ὁ δὲ τύπον ἕτερον ἀντεισαγαγὼν ἄκυρος» (ὁ η, τῆς Γ.)

(β) Ἤθενεὶς ἡμᾶς, ὥς τινες παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς προσβραμόντες δυναστείαις, διὰ πραγματικῶν (διαταγμάτων) τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον.— Ὥρισε τοίνυν ἡ Ἁγία Σύνοδος τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο τολμᾶσθαι. — Ὅσαι δὲ ἤδη πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι, μόνης τῆς τιμῆς ἀπολαυέτωσαν (συν τῷ ἐπισκόπῳ), τῆς δὲ ὡς ἀληθοῦς μητροπόλεως σωζέσθω τὰ δίκαια» (ὁ ιβ. τῆς Δ). Ἀλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα συμβαίνει τἀνάπαλιν, οὐ μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύω διέτεμον, ἀλλὰ ὅλας τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ εἰς δέκα συνεχώνευσαν, τῶν ὁρίων συγχυσθέντων (χωρὶς ἀδείας τοῦ κανονικοῦ Προέδρου τῶν ἐπισκόπων)· καὶ χειροτονοῦσι λοιπὸν οἱ ἐπίσκοποι καὶ διοικοῦσι τὰ πράγματα ὑπερόρια, ἐναντίον τοῦ λε τῶν Ἀποστόλων καὶ τοῦ ιγ καὶ κβ τῆς ἐν Ἀντιοχ. κτλ. Βλ. περὶ τούτου πλατύτερον ἐν τοῖς ἑξῆς §. ιε. ις.

ουσιν οἱ Ἀρχιερεῖς πρῶτον μὲν τὸν Βασιλέα, δεύτερον δὲ τὴν ἱερὰν Σύνοδον, λέγοντες «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, ἣν χάρισαι» κτλ. (Κατας. ἄρθρ. 24. βλ. Τμήμ. Β. σελ. 183). Φαίνεται λοιπὸν ἐκ τούτων, α) ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως ὀφείλουσι πάντοτε καὶ κατὰ πάσας τὰς τελετὰς μνημονεύειν οἱ μὲν ἐπίσκοποι πρὸ τοῦ τῆς Συνόδου, οἱ δὲ ἱερεῖς πρὸ τοῦ κανονικοῦ αὐτῶν ἐπισκόπου. Ἀλλ' ἡ τάξις αὕτη ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς ἐκκλησίας διάταξιν, ἥτις ἄλλοτε μὲν πολλάκις (οἷον καὶ ἐν τῷ ὄρθρῳ καὶ ἐν τοῖς ἑσπερινοῖς καὶ τοῖς ἀποδείπνοις), πρῶτον τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος μνημονεύει, εὐθὺς ὅμως ἀρχομένης τῆς λειτουργίας (ἐν τοῖς πρώτοις εἰρηνικοῖς) πρῶτον τὸν ἐπίσκοπον μνημονεύει, καὶ ὕστερον τὸν πολιτικὸν ἡγεμόνα (καθὼς φαίνεται καὶ ἐν ταῖς θείαις λειτουργίαις τοῦ Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τῶν Προηγιασμένων). Οὕτω καὶ τὸ πάλαι ἐπὶ τῶν ὀρθοδόξων αὐτοκρατόρων ἔπραττεν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, καὶ νῦν κατὰ τὴν Ῥωσσίαν. — β) Τὸ Καταστατικὸν διορίζει τὸ μνημόσυνον τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος καὶ εἰς τὸ «ἐν πρώτοις» (εὐθὺς μετὰ τὴν τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου τελείωσιν). Ἀλλ' ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν οὐδέποτε ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν μέχρι σήμερον οὐδαμοῦ τῆς οἰκουμένης τὸ βασιλικὸν ὄνομα μνημονεύει ἐκφώνως καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων, ἐκφωνεῖ δὲ μόνον ὀνομαστὶ τὸν κατὰ τόπους κανονικὸν ἱεράρχην (ἂν ἱερεὺς προσφέρῃ τὴν μυσταγωγίαν), ὁ δὲ ἐπίσκοπος τὸν ἴδιον, μητροπολίτην, κἀκεῖνος τὴν Σύνοδον ἢ τὸν τῆς διοικήσεως ἔξαρχον Πατριάρχην· ἐφεξῆς δὲ διὰ τῶν ἱερῶν κηρύκων, τῶν διακόνων κηρύττονται μεγαλοφώνως καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν τὰ ὀνόματα. Ὥστε ἡ τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος εἰς τὸ ἐν πρώτοις διαταχθεῖσα ἐκφώνησις (κἂν οὐκ ἐτολμήθη μέχρι τὴν σήμερον) διετάχθη παρὰ κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικόν, ὅπως δηλαδὴ κατ' αὐτὴν τὴν ἱερουργίαν τοῦ μυστηρίου φαίνηται ὁ βασιλεὺς τῆς ἱερουργούσης ἐκκλησίας κεφαλή! γ) Καὶ αὐτὸ τὸ ἄρθρον τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τὸ Καταστατικόν, νομοθετοῦντα πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς ὅπως δεῖ μνημονεύειν τὴν ἱερὰν Σύνοδον, γράφουσι μόνον τὰ ἐφεξῆς· «ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, ἣν χάρισαι κτλ», τὰ δὲ λοιπὰ τῆς ἐκφωνήσεως, ὡς δῆθεν γνωστά, παρασιωπῶσιν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸ ἡμῶν προστιθέμενον πρὸς τῷ Σύνοδος φαίνεται φορτική τις περιαυτολογία, καὶ εἰς

τὸν λόγον ἀκατάλληλος· ἐπειδὴ λέγει μὲν καὶ ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ ἀρχιερεὺς μνημονεύων «τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος)», ἀλλ' ἔχει καὶ πραγματικῶς καὶ προσωπικῶς ἴδιον ἑαυτοῦ ἀρχιεπίσκοπον ἢ ἐπίσκοπον καὶ ἐν Χριστῷ κυριάρχην τὸν ἕνα τοῦτον, τὸν αὐτοῦ τε καὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἐκείνην προϊστάμενον ποιμένα. Ὅθεν καὶ συνήθως ἐκφραζόμενος λέγει κτητικῶς· «ὁ μητροπολίτης μου ἢ ὁ ἀρχιεπίσκοπός μου ἢ καὶ ὁ ἐπίσκοπός μου», ἀλλ' ἐπὶ τῆς περιληπτικῆς Συνόδου ἡ τοιαύτη φράσις ἐξελέγχεται γελοία καὶ ἀνάρμοστος· ἢ μὴ γὰρ δύναται κἀνεὶς καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας παρομοίως εἰπεῖν ἡ Σύνοδός μου; Καὶ τοῦτο μὲν θῶμεν ἀδιάφορον ἢ πάντη ἐπουσιῶδες. Ἀλλὰ τὸ ἐφεξῆς καὶ λίαν τολμηρῶς ἐκαινοτομήθη. Πάντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑλλάδος μνημονεύοτες τὴν Σύνοδον ἀπέκοψαν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ τῷ Καταστατικῷ διατασσόμενον «ἣν χάρισαι κτλ· ἐκφωνοῦσι δὲ τὸ μνημόσυνον οὕτως, «ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, τῆς ὀρθοτομούσης τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας». Ἀλλ' ἂν ἀληθῶς ὀρθοτομῇ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, διὰ τί λοιπὸν εἰς αὐτὴν τὴν θείαν μυσταγωγίαν ζρεβλοτομεῖ καὶ κατατέμνει μέρος τοῦ λόγου τούτου τῆς ἀληθείας, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ὑπὸ πάσης τῆς ἐκκλησίας ἀνέκαθεν ὀρθοτομηθεῖσαν ἐκφώνησιν; Εἰς μόνην τὴν ἀμέσως ἑπομένην εὐχὴν τῆς ἱερουργίας μνημονεύει μυστικῶς ὁ λειτουργὸς (ἱερεὺς ἢ ἀρχιερεὺς) τὸ «μνήθητι πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τῆς ὀρθοτομούσης τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας», ἀορίστως, δηλαδή, πάσης τινὸς λαῶν ὀρθοδόξων ἐπισκοπῆς, ἥτις ἂν ὀρθοτομῇ· τοῦτ' ἔστι «μνήσθητι παντὸς ὀρθοδόξου ἐπισκόπου (τοῦτον γὰρ σημαίνει ἐξαιρέτως ἡ ἐπισκοπή), ὅστις ἂν ὀρθοτομῇ τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας (α).

(α) Ὅτι τὸ «Ἐπισκοπὴ» ἐνταῦθα μεταληπτικώτερον σημαίνει τὸν ἐπίσκοπον αὐτὸν (ὡς προϊστάμενον τῆς ἧς ἐπισκοπεῖ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας), ἀποδείκνυται ἐκ τῆς ἐκφώνως προηγουμένης μνημονεύσεως αὐτοῦ τοῦ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἑκάστην ποιμένος (Ἐν πρώτοις μνήσθ. τοῦ ἀρχιεπισκόπου . . δεῖνος). Μετὰ τούτου τὴν ἐξ ὀνόματος μνείαν μνημονεύει ἡ εὐχὴ καὶ πάντων τῶν καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων· οἷς δέδοται καὶ τὸ ὀρθοτομεῖν (ὀρθῶς διδάσκειν) τὸν λόγον (Ἀποστόλ. Διαταγ. η, 13).

Ἀλλ' ἡ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος τί ἔπραξε; α) μὲν αὐτεξουσίως ἀντέταξεν αὐτὴ ἑαυτὴν εἰς τὸν τόπον τοῦ πάσης ἐπισκοπῆς· β) δὲ καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ὀρθοτομούσης τὸν λόγον ἐξέφερε περὶ αὐτῆς ὁριστικῶς καὶ βεβαίως (τουτέστιν ἥτις πάντως ὀρθοτομεῖ), ἐν ᾧ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ μὲν τῆς ἐκφωνήσεως εὔχεται καὶ ζητεῖ παρὰ τῆς θείας χάριτος («ὃν χάρισαι ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις σῶον — καὶ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον»), εἰς δὲ τὴν μυστικὴν εὐχὴν ἐκφέρει ἀορίστως, καθὼς προείπομεν (ἥτις ἂν ὀρθοτομῇ). Καὶ γ), τελευταῖον, ἐξέκοψε τὰς ἄλλας τῆς ἐκφωνήσεως εὐχάς, πλὴν μόνης τῆς τοῦ λόγου ὀρθοτομίας. Ἀλλὰ πῶς ἐτόλμησεν ἐπὶ τῆς θειοτάτης μυσταγωγίας τοιαύτας καινοτομίας, μήτε πρὸς τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα συμφωνοῦσα, μήτε πρὸς τὰς κατὰ τόπους Συνόδους τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν; Διότι ὁ μὲν Πατριάρχης μνημονεύει οὐχὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, ἀλλὰ «πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων» κτλ. (ὡς ἔχει ἡ εὐχή). Ἡ δὲ πάλιν κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ὀρθόδοξος Ἐκκλησία (καὶ ἡ κατὰ τὴν Τρανσυλβανίαν ὁμοίως) μνημονεύουσα τῆς διοικούσης Συνόδου, ἐκφέρει τὴν ἐκφώνησιν αὐτὴν ὁλόκληρον οὕτωσί. «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἁγιωτάτης διοικούσης Σύνόδου, οὓς χάρισαι ταῖς ἁγίαις σου Ἐκκλησίαις σώους, ἐντίμους, ὑγιεῖς, μακροημερεύοντας καὶ ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας». Οὕτω πληθυντικῶς (κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς οἰκείας διαλέκτου) ἐξέφρασε τῆς περιληπτικῆς λέξεως (τῆς Συνόδου) τὴν ἔννοιαν (α), καὶ ἐφήρμοσε προσωπικῶς εἰς ὅλους τοὺς ἐπισκόπους (τοὺς κυρίως τὴν Σύνοδον συγκροτοῦντας) πάσας ἀκριβῶς καὶ κατὰ λέξιν τὰς τῆς θείας χάριτος εὐχάς, ὅσας ἑνικῶς ὑπὲρ τοῦ κατὰ τόπον ἑνὸς ἀρχιερέως ἡ ἐκφώνησις περιέχει. Ἀλλ' ἡ ἱερὰ Σύν-

---

(α) Καὶ παρ' Ἕλλησι δὲ τὸ Σύνοδος ὡς περιληπτικὸν ἀκινδύνως συνταχθήσεται πρὸς ἄρθρον καὶ ῥῆμα πληθυντικὸν κατὰ τὸ «ὡς φάσαν ἡ πληθὺς» κτλ. Ἡ δὲ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος τὸ μονοπρόσωπον ἀείποτε στέργουσα, ἀπέβαλε πανταχοῦ τὸ πληθυντικόν. Ὅθεν καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις γράμμασι κατὰ τὰς πρώτας προσαγορεύσεις γράφει μόνον τὸ «χάρις εἴη ἡμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ»· τὸ δὲ παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή κτλ. ἀπέκοψεν ὡς πλήθους ἐμφαντικόν· ἢ μή ποτε καὶ κατὰ τοῦτο βούλεται εἶναι ἀκριβῶς ἀποστολική, μιμουμένη τὸ προοίμιον τῶν τοῦ θείου Παύλου ἐπιστολῶν; Σημ. Ἐκδ.

οδος τῆς Ἑλλάδος μήτε πνευματικῶς διοικοῦσα, καὶ μόνον ὑλικῶς καὶ κατὰ κόσμον (ὡς φαίνεται) θεωροῦσα τὰ τῆς ἐκφωνήσεως σῶον καὶ ἔντιμον καὶ ὑγιᾶ καὶ μακροημερεύοντα, ταῦτα μὲν ἀπέκοψεν, ἐσφετερίσθη δὲ ὡς ἐξαίρετον αὐτῆς γνώρισμα μόνον «τὸ ὀρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας»! Ἀλλὰ γένοιτο Χριςὲ Βασιλεῦ! ἵνα καὶ πᾶν, εἴ τι ἕτερον μὴ ὀρθῶς διεῖλε, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἐξ ἀποστολικῶν φωνῶν συγκειμένην ἐπὶ τῆς θείας μυσταγωγίας εὐχὴν σῴως («κατὰ τὸν ἄρτιον τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον») καὶ ἐντίμως καὶ ὑγιῶς («κατὰ τὸν ὑγιᾶ τῆς διδασκαλίας λόγον») καὶ ὡς ἔντιμος («διὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ ἔργον») «εἰς μακρότητα ἡμερῶν» ὀρθοτομῇ!

Ἄρθρ. 104, τὸ ἔσχατον, διοριζει τὰ κατὰ τὸ περιφημότατον γενόμενον γενικὸν ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου διελάβομεν ἀλλαχοῦ (α).

§. ια. Ἐκ τούτων καὶ τοιούτων ἄρθρων συνέταξεν ἡ ἐπταμελὴς ἐπιτροπὴ τὸ κακόσχολον Σχέδιον τοῦ κανονισμοῦ ἢ Συντάγματος Ἐκκλησιαστικοῦ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοσαῦτα ἐκαινοτόμησε περὶ τὴν θεσπεσίαν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας νομοθεσίαν. Ἀλλ' ἐκ τίνων μὲν καὶ ὅπως καὶ ὅσον ἐκκλησιαστικῶς καὶ νομίμως συνέστη ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, εἴπομεν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν (§. θ). Ὡς δ' οὖν ἐξετελέσθη τὸ Σχέδιον, ἐπεκυρώθη καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου δι' ἐγγράφου ψηφίσματος, ἐκδοθέντος ἐν τῇ κατὰ τὴν 27 καὶ 28 Ἰουνίου (τοῦ 1833) συνεδριάσει. Καὶ διεκήρυξε τὸ Συμβούλιον κατὰ λέξιν, ὅτι «ἐπεξελθὸν ἐσκεμμένως ἕκαστον αὐτῶν» (τῶν, ὧν προεῖπεν, ἀντικειμένων τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς) «κατὰ μέρος, τὰ ἀπεδέχθη κατὰ πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἔκτασιν». Συνεκρότουν δὲ τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Βασιλείου πέντε μὲν ἕλληνες ἄνδρες ὀρθόδοξοι (οἱ Κ. Τρικούπης, Μαυροκορδάτος, Ψύλλας, Πραΐδης, Κωλέττης) καὶ εἷς τις ξένος καὶ ἑτερόδοξος (ὁ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν Κ. Σμάλτζ). Πέντε

(α) Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. ιη. Δ. §. ζ. Τῷ 1834 Δεκεμβ. 1(13) διὰ διατάγματος κατέστη καὶ ἡ λεγομένη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου ἐπιτροπή, μηδεμίαν ἄλλην ἔχουσα ἐπιστασίαν, εἰ μὴ τὴν ἐξέτασιν τῶν καταχρήσεων καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων. Ἀλλὰ καὶ περὶ ταύτης τῆς ἐπιτροπῆς βλ. Ἀθην. ἀριθ. 273. σελ. 1075 ἔτους 1835. Ὡς οὖν πάντη ἄχρηστος ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη διελύθη, τέλος, τῷ 1838.

λοιπὸν πάλιν κοσμικοὶ καὶ εἷς ἑτερόδοξος ἐσφράγιζον ἐπικυροῦντες σύνταγμα κανόνων ἐκκλησιαστικῶν διὰ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου! Καὶ ἡ μὲν ἐπικύρωσις ἀξία τῆς συντάξεως· πλὴν ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν πατρίδα τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας (ἢ ἀλλαχοῦ τῆς χριστιανιζούσης Εὐρώπης) οὐδεμία πολιτικὴ κυβέρνησις ἔστεργεν (ὡς νομίζομεν), οὐδ' ἠνέσχετ' ἂν οὐδέποτε, κώδηκα κανόνων τῆς κατ' αὐτὴν ἐκκλησίας ὑπὸ τοιαύτης ἐπιτροπῆς συνταχθῆναι, καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν ἐπικυρωθῆναι, ὡς ἀμιγὲς καὶ ἄκρατον σύνταγμα θεσμῶν πολιτικῶν! Τοῦτο ἴσως διενθυμηθὲν καὶ τὸ συμβούλιον τῶν ἐκλαμπροτάτων Ὑπουργῶν, καὶ οἷον ἀπονάρκησαν πρὸς τὸν βίαιον σφετερισμὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, προσέθηκεν ἐν τέλει τοῦ ψηφίσματος κατὰ λέξιν τὰ ἑφεξῆς· «Τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἔχει γνώμην ὅτι ὅλον τὸ ἔργον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς πρέπει νὰ συστηθῇ εἰς τὴν προσοχὴν τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἥτις χρεωστεῖ νὰ τὸ συζητήσῃ» (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. § ιη. σημ.). Ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται τὸ αὐτό, ὡς καὶ ἄν τις ἤδη κατεσκευασμένην εἱρκτὴν σκοτεινὴν ἐπαινέσας καὶ μᾶλλον προσοχυρώσας, ἔπειτα γνωμοδοτῇ διατεινόμενος ὅτι πρέπει (πάντως) ἵνα καὶ αὐτοὶ οἱ ἤδη καθειργμένοι καὶ στενάζοντες δεσμῶται θεωρήσωσιν ἐπεσκεμμένως τὸ σχέδιον τῆς εἰς ἣν ἐρρίφθησαν εἱρκτῆς, εἰ καλῶς καὶ προσηκόντως ὑπὸ τῶν πρώτων σχεδογράφων πεφιλοπόνηται! Παράδοξος γνωμοδότησις! Ἀπὸ τοῦ Σχεδίου τοῦ συντάγματος ἔμελλον ἐξαχθήσεσθαι μετ' ὀλίγον (ἠπίστατο δὲ καὶ αὐτὸ τὸ Συμβούλιον), καὶ δὴ καὶ ἐξήχθησαν ἀντιγραφέντα πάντα τὰ ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ διατάγματος, καθ' ἃ δηλονότι συνέστη καὶ οἷς ὑπετάγη δεσμευθεῖσα καὶ ὑπέκυψεν ἡ μακαρία Σύνοδος! Πῶς λοιπὸν αὕτη πλέον ἠδύνατο συζητεῖν καὶ ἐπικρίνειν τὸ σχέδιον τοῦ Κανονισμοῦ; Εἰ δὲ καὶ ἐπέκρινεν ἐξελέγχουσα τὰ παράνομα, τί ἂν ἄλλο ἔπραττεν, εἰ μὴ βαρυτάτην παρανομίαν, ἀντιλέγουσα καὶ ἀνθισταμένη πρὸς αὐτὸ δὴ τὸ ἐκ τοῦ Σχεδίου κατὰ λέξιν σχεδὸν ἀντιγραφὲν βασιλικὸν διάταγμα; Καὶ ἔδειξε τὸ πρᾶγμα· διότι ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία (ἀφοσιουμένη τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Συμβουλίου) κατέπεμψε τέλος τὸ Σχέδιον εἰς τὴν Σύνοδον πρὸς ἐπίκρισιν· ἀλλὰ μόλις αὕτη διήνοιξε χείλη δακτυλοδεικτοῦσα συνεσταλμένως ὀλίγα τινὰ τῶν ἀνόμων ἄρθρων τοῦ κακοσχόλου Σχεδίου, καὶ

μόλις διὰ τακερῶν μετανοίας δακρύων διέφυγε τὴν ὡς ἐπὶ ὕβρει αὐτοῦ τοῦ διατάγματος ἐσχάτην ποινήν, αὐστηρῶς ὑπὸ τῆς Γραμματείας ἐπιπληχθεῖσα, καθὼς εἴδομεν (Τμήμ. Β. Κεφ. Β· §. κα).

Τὰ κατὰ τὴν Ἔκθεσιν.

§. ιβ. Δευτέραν ἀδελφὴν τῆς προτέρας καὶ σφόδρα καὶ αὐτὴν μητρώζουσαν γενέθλην ἀπεκύησεν ἡ ἐπταμελὴς ἐπιτροπή, τὴν Ἔκθεσιν τὴν περιεκτικὴν τῆς ἐνεστώσης τότε καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Α· §. ε. σελ. 125)· Ἀπευθύνει δὲ ταύτην κατὰ τὴν τάξιν πρὸς αὐτὸν τὸν ἐν πᾶσιν ἀθῶον καὶ ἀνέυθυνον Βασιλέα (ὡς ἐξ ὀνόματος δηλονότι τοῦ Βασιλέως καταστᾶσα ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας εἰς τὸ συντάξαι καὶ προσενεγκεῖν τὴν Ἔκθεσιν ταύτην).

§. ιγ. Σεμνὸν καὶ στρογγύλον προοίμιον προηγεῖται, διαγράφον ἀξιοπρεπῶς τὸ μεγαλεῖον τῶν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἐπιτεθέντων χρεῶν, περὶ ὧν οἱ ἄνδρες οὗτοι μετ' ἀκριβείας ἀναλόγου δὶ ὅλων δύω μηνῶν συζητήσαντες καὶ διασκεψάμενοι, καὶ δὴ καὶ πληρώσαντες μετὰ πάσης συνειδήσεως ἀγαθῆς τὴν μεγαλουργίαν, λαμβάνουσιν (ὡς λέγουσι) τὴν τιμὴν τοῦ προσενεγκεῖν αὐτὴν τετελεσμένην. Φεῦ! ὁποία τιμὴ καὶ ὁποία συνείδησις! Ἀλλ' οὕτως ἐγκαυχᾶται πολλάκις ὁ ἐν κακίᾳ δυνατός, καὶ ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται, τὴν δόξαν ἔχων ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτοῦ!—Καθὸ δὲ (λέγουσι) τὴν ἀλήθειαν προστησάμενοι τῆς ἐκθέσεως ὁδηγόν, διέγραψαν εἰλικρινῶς καὶ τὰς καταχρήσεις, ὅσαι παρεισέφρησαν εἰς τὰ ἤθη τοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος (οὕτινος τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν ἐζωγράφουν). Δισσὰς δὲ διορίζουσι τῶν τοιούτων καταχρήσεων τὰς αἰτίας, τήν τε πολυχρόνιον δουλείαν, καὶ τὴν πάρεδρον τῆς δουλείας ἀμάθειαν! Καὶ λοιπὸν (κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀνδρῶν) μόνον ἡ δουλεία μετὰ τῆς συννάου ἀμαθείας ἀποβαίνουσιν ἐν κόσμῳ πηγαὶ τῶν καταχρήσεων (δηλαδὴ τῶν ἁμαρτημάτων). Ἐλευθερίας δὲ πρυτανευούσης καὶ περιαυγαζούσης τὴν πολιτείαν, χρηστὰ πάντα φύονται, καὶ σοφά, καὶ οὔτε καταχρήσεις μιαίνουσι τὰ ἤθη, οὔτ' ἀμάθεια σκοτίζει τὰς διανοίας, οὔτε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων οὔτε τῶν κληρικῶν! Ἀλλ' ὅτι μὲν ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ καὶ πολιτεία καὶ ἡ μάλιστα πρέπουσα τοῖς κληρικοῖς ἀληθινὴ σοφία βλαστάνουσιν ἐπίσης καὶ ἐν δουλείᾳ καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ,

οὐδόλως οἱ ἄνδρες ἐνεθυμήθησαν· ἀλλ' οὐδ' ἐπεμνήσθησαν οὐδὲ γοῦν ἐκείνους τοὺς κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας θεοφόρους καὶ σοφωτάτους πατέρας τῆς τυραννουμένης ἐκκλησίας (πλὴν εἰ μὴ καὶ τούτους ἀμαθεῖς τινας ἐνόμιζον καὶ ἀχρείους καὶ αὐτοῦ τοῦ δούλου φιλοσόφου Ἐπικτήτου χείρονας!). Ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνο καθόλου συνεῖδον, ὅτι καὶ τῶν τυράννων οἱ ὠμότατοι ἐλευθερώτατοι διάγουσι, καὶ τῶν ἀσεβῶν οἱ πανουργότατοι φρόνιμοι λέγονται καὶ σοφοί· ἢ μήπως τὴν τῶν σωμάτων δουλείαν καὶ τὴν ἐν γράμμασιν ἀμάθειαν χεῖρον ἐνόμιζον κακὸν καὶ φοβερώτερον παρὰ τὴν ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῆς κακίας καταδούλωσιν καὶ καταδυναστείαν τῶν ψυχῶν, ὅσον ἂν ἐλεύθεροι ζῶσι καὶ πολυΐδμονες κατὰ κόσμον; Εἰ δὲ καὶ τούτοις ὀλίγον προσέσχον, πῶς κἂν ἐλησμόνησαν ὅτι τοιαῦτα γνωμολογοῦσι πρὸς ἄνδρας ἐμπείρους τοῦ κόσμου, τοὺς Ἀντιβασιλεῖς, οἵτινες ἠπίσταντο καλῶς ὁποίους μὲν καὶ κοσμικοὺς καὶ κληρικοὺς πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἔθρεψεν ἡ λεγομένη ἐλευθερία, πόσους δὲ πάλιν χρηστοὺς τὰ ἤθη διέσωσεν ἡ τρισόλβιος ἄγνοια τῆς ψευδοσοφίας; Πῶς δέ, τέλος, ἐσιώπησαν καὶ τὸν πολλὰ δὴ βλάπτοντα τὰ ἤθη καὶ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἀνθρωποφθόρον πόλεμον, ὅστις πολλαχοῦ τῆς Οἰκουμένης πρὸς ὀλίγον διαρκέσας πολὺ βαθυτέραν ἐπέφερε τὴν διαφθοράν, καὶ μᾶλλον ἀνήκεστον παρὰ τὸν ὅλην σχεδὸν ἐνναετίαν μαστίζαντα τὴν Ἑλλάδα; Καὶ ἄλλως δέ πως, ὅσον ἂν ὑπῆρχον οἱ ἐκθέται φύσει μισοτύραννοι λάτρεις ἐλευθερίας καὶ μισοπόνηροι σοφίας θεράποντες, ὤφειλον ὅμως ἐνθυμηθῆναι, ὅτι καὶ αὐτοί, τῆς ἀμαθοῦς καὶ δούλης Ἑλλάδος τέκνα γενόμενοι καὶ παιδεύματα, ἔφερον, ἴσως, ἐν ταῖς ψυχαῖς ὀλίγην ἔτι καὶ λεπτὴν δουλείας τρίχα, καὶ μικράς τινας ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κηλῖδας, ἵνα μὴ δριμεῖς τινες ἐκάθιζον καὶ ἄγριοι κατήγοροι τῆς ἀμαθοῦς κακοηθείας τῶν ὁμογενῶν καὶ πρῴην ὁμοδούλων αὐτοῖς κληρικῶν! Πλὴν ἀλλ' ὅμως οἱ ἄνδρες ἐπ' ἀγαθῷ (καθὼς λέγουσι) καὶ διὰ φιλανθρωπίαν κατηγοροῦσιν, ὑπεξαιροῦντες ἐκ τοῦ λόγου πᾶσαν ὠμότητα ψυχῆς· ἄκουε· «Ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ πατρὸς τῆς πατρίδος καὶ τοῦ προστάτου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀνακαλύπτοντες τὰ τραύματα τῆς σεβασμίας ταύτης Μητρός, εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι πράττομεν πᾶν τὸ πρὸς θεραπείαν αὐτῶν ἀπαιτούμενον». Ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς τῆς πατρίδος (λόγῳ μὲν τοῦ ἀληθινοῦ τῆς πατρίδος πατρὸς καὶ Βασιλέως, πράγματι δὲ τοῦ Μαυρέρου καὶ τῶν ἄλλων τῆς Ἀντιβασιλείας μελῶν), ἀνακαλύπτουσι τὰ τραύμα-

τα τίνος; οὐχὶ τοῦ κλήρου μόνον, ἀλλὰ πάσης τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας (ἣν καὶ σεβασμίαν ἑαυτῶν ὀνομάζουσι μητέρα, πρὶν εἰσέτι γεννηθῇ χάριτι τοῦ Καταστατικοῦ!). Πλὴν κατὰ δυστυχίαν, οὔτε πρὸς σοφοὺς ἰατροὺς ἀνεκάλυψαν τὰ τραύματα (καθὼς ἔδειξε τὸ πρᾶγμα), καὶ ταῦτα μᾶλλον αὐτοὶ κατέξαναν καὶ προσήλκωσαν ἐν τῷ βιαίως ἀνακαλύπτειν, εὐϊάτους τινὰς καὶ κατὰ τόπους πληγὰς ὡς ἄγρια καταδείξαντες ὅλου τοῦ σώματος ἕλκη! Καὶ κινδυνεύουσιν ἄρα φανῆναι πολὺ τοῦ νεωτέρου τῶν τοῦ Νῶε παίδων (Γενέσ. θ) ἀχαριστότεροι, μήτε βαρέως μεθύοντα μήτε πάντη γεγυμνωμένον τὸν πατέρα κλῆρον εὑρόντες, αὐτοὶ δὲ μᾶλλον ἀπογυμνώσαντες, καὶ μηδὲ πρὸς ἀδελφούς, ἀλλὰ πρὸς ξένους ἀνθρώπους τὴν γύμνωσιν καταδείξαντες ἐπὶ χλεύῃ καὶ δυσφημίᾳ. Ἢ πῶς ἂν ἄλλως ὁ ξένος Μαύρερος ὠνόμασε τὴν κατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας «ἀληθῶς κλαυθμῶνος κοιλάδα;» (Βλ. ὄπισθ. σελ 20, 37).

§. ιδ. Ἐφεξῆς δὲ καὶ πολὺ πορρωτέρω φιλανθρωπίας προυχώρησαν. Τοῦ κλήρου τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν ἐπετάγησαν δηλῶσαι, καὶ τὰ πρὸς βελτίωσιν γνωματεῦσαι, προσυποδεῖξαι δὲ καὶ ὅπως ἂν καταστάιη κατὰ τὴν Ἑλλάδα Σύνοδος διαρκής. Ταῦτα δὲ λίαν εὐκόλως ἅμα καὶ ἀκριβῶς ἠδύναντο πραγματεύσασθαι καὶ συντόμως, μηδὲν πολυπραγμονοῦντες περαιτέρω τῶν διατεταγμένων. Ἀλλ' αὐτοὶ προφάσεως δραξάμενοι διέγραψαν καὶ «τὸν (ὡς λέγουσι) διοργανισμὸν τῆς ἐν Κωσταντινουπόλει ἐκκλησίας, τῆς ἄλλως Μεγάλης Ἐκκλησίας λεγομένης» (καθὼς δηλονότι λέγουσιν αὐτὴν συνήθως οἱ ἀμαθεῖς ἢ καὶ αὐτὴ ἑαυτήν, soi disente!). Καὶ τοῦτο διὰ τί; διότι (λέγουσι) καὶ «ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἀπετέλει πάλαι ποτὲ μέρος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὑποκειμένη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου» κτλ. Ἀπὸ τοιούτων λοιπὸν ἑξορμήσαντες ἀφορμῶν ἐπεχείρησαν τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐπικρατοῦντος κατ' αὐτοὺς ὀργανισμοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας οἱ καλοὶ ὀργανολόγοι, καὶ εὐθὺς παρεξέφηναν ἐκ προοιμίου τὸν ὑποκεκρυμμένον τῆς μακρᾶς ἐκθέσεως σκοπόν. Ἐπισπεύδοντες πανταχόθεν τὴν μόρφωσιν τῆς κατ' αὐτοὺς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας (ὅπως ἂν ἀρέσωσιν εἰς τὸν μάλιστα τοῦ πράγματος ἐπιθυμοῦντα Μαύρερον), ὤφειλον λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης ἵνα διαγράψωσι τὸ μέγα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας αἶσχος, ἀφ'

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΦΑΛΤΑΙΤΣ

ἧς, ὡς καλὴ νεᾶνις, ἀποσπασθεῖσα ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ῥᾷστα δὴ παιδαγωγηθήσεται καὶ μεταῤῥυθμισθήσεται πρὸς τὸ βέλτιστον, ἀκωλύτως καὶ ἐλευθέρως κυβερνωμένη, καθ' ὃ συνέταξαν αὐτοὶ σύνταγμα τοῦ Κανονισμοῦ! Διὰ τοῦτο τοίνυν καὶ διέγραψαν τὴν τάξιν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅπως ἠθέλησαν, μηδὲν καταλιπόντες ἀσυκοφάντητον, μὴ μέγα, μὴ μικρόν, μὴ Κλῆρον, μὴ Πατριάρχας, μὴ ἔθιμα καὶ κανόνας, μὴ Συνοδικάς, μὴ θείας Διαταγάς.

§. ιε. Καὶ πρῶτον ἄρχονται τῆς διαγραφῆς ἐξ ἐπαίνου, πάσης δυσφημίας χείρονος. «Ἡ ἀναλλοίωτος (λέγουσι) διατήρησις» κτλ. — Δι' ὅλων 378 ἐτῶν, ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (τῷ 1453) μέχρι καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἡμερῶν, ἀναλλοίωτον εὑρίσκουσιν οἱ ἐκθέται τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ὅσον κατὰ τὰ ἔθιμα καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς τούτων διατηρήσεως, καὶ διαβεβαιοῦνται τὸ πρᾶγμα θαῤῥαλέως καὶ τιμίως, προστιθέντες «ὅτι δύναται τις νὰ εἴπῃ μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῶν 1833 (καθ' ἣν ἔγραφον ἐποχὴν) εἶναι, καθ' ὅσον ἀνάγεται εἰς τὰ ἔθιμα, ἀπαραλλάκτως ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῶν 1453». Καὶ τοῦτο διακηρύττουσιν ὡς «τὸ πλέον ἀξιοπαρατήρητον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν»! Ὡραῖος ὁ ἔπαινος! Μόνον Ἀνατολικὴν προσαγορεύουσι καὶ ὧδε τὴν ἐκκλησίαν, ἀποκλείσαντες τὸ ὀρθόδοξος, ὡς καὶ ἐν τῷ Σχεδίῳ· τὸ δ' ἀναλλοίωτον αὐτῆς εἰς μόνα τὰ ἔθιμα περιγράφοντες, «ὅσον ἀνάγεται εἰς τὰ ἔθιμα», περικλείουσι τοῦτο καὶ χρονικῶς εἰς μόνον τὸ διάστημα τῶν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως μέχρι καὶ εἰς αὐτοὺς χρόνων. Ὥστε οὐδόλως ἐγγυῶνται (καθὼς φαίνεται) τῶν ἐθίμων τὴν ταυτότητα καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως ἀκριβῶς διατηρηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας! (ἔθιμα δὲ νοοῦσι τὰς περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν καὶ κυβέρνησιν κανονικὰς διατάξεις, τὰς προσευχάς, τὰς νηστείας, τὰς ἑορτάς, καὶ εἴ τι μὴ δογματικόν, ὡς φανήσεται ἐκ τῶν ἐφεξῆς). Ἐπειδὴ δὲ παρακατιόντες προσέθηκαν καὶ ὅτι, «ἡ τοιαύτη ἀμετάβλητος τῶν ἀρχαίων ἐθίμων διατήρησις συνετέλεσεν ἀναντιῤῥήτως περὶ τὴν ἀκραιφνῆ διατήρησιν τῶν δογμάτων», οὐδὲ περὶ τῆς τῶν δογμάτων λοιπὸν διατηρήσεως ἐγγυῶνται, ὅτι δηλαδὴ καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως διετηρήθησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ βεβαίως τὰ αὐτὰ καὶ ἀπαράλλακτα, καθὼς ἀπὸ τῶν 1453

μέχρι καὶ εἰς αὐτούς! Ὁ δὲ τοιοῦτος πυρρωνισμὸς ὑπάρχει γέννημα τυφλὸν τῶν ἀλλοφύλων ἐκείνων, οἵτινες διαιροῦσι τὴν μίαν ἐκκλησίαν, τῶν ὀρθοδόξων εἰς διαφόρους ἐποχάς, ἄλλην λέγοντες τὴν παλαιὰν καὶ ἄλλην τὴν κατ' αὐτοὺς νεωτέραν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν τὴν πρώτην ἀπλανῆ, τὴν δευτέραν πολλαχῶς κατὰ καιροὺς πλανωμένην! Οὕτω δὲ περὶ τὴν ἐκκλησίαν δυσμεναίνοντες οἱ ἄνδρες τῆς ἐπιτροπῆς ἀντιπεριπίπτουσι καὶ πρὸς ἑαυτούς. Ἂν «ἡ ἀμετάβλητος (ὡς λέγουσι) διατήρησις τῶν ἀρχαίων τῆς ἐκκλησίας ἐθίμων ἀναντιρρήτως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀκραιφνῆ τῶν δογμάτων διατήρησιν, ζωπυροῦσα συγχρόνως καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς πολιτικῆς ἀναβιώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ»· ἀναντιρρήτως λοιπὸν αὐτοὶ σαλεύουσι μὲν τὴν ἀκραιφνῆ τῶν δογμάτων διατήρησιν καταργοῦντες καὶ μεταβάλλοντες τὰ πλεῖστα τῶν εἰς αὐτὴν συντελούντων ἐθίμων, διαφθείρουσι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἀναβίωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ πάλιν, ἂν ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διαμένει ἀναλλοίωτος ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι καὶ εἰς αὐτούς· ἀλλοιοῦσι λοιπὸν αὐτοὶ προφανῶς τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν καινά τινα περὶ αὐτῆς κανονίζοντες εἰς τὸ σύνταγμα. Καὶ τοῦτο μάλιστα φαίνεται οὐ μόνον ἀξιοπαρατήρητον (καθὼς λέγουσι), ἀλλὰ καὶ σκυθρωπότατον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν.

§. ις. Ἄξιος δὲ τῆς αὐτῶν προαιρέσεως καὶ ὁ σαρκασμός, καθ' ὃν διασύρουσι τὸν Κλῆρον τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι «διαμείνας ἀμέτοχος τῆς προόδου τῶν φώτων (!), ἥτις ἐβελτίωσε τὴν κατάστασιν τοῦ ἱερατείου εἰς τὰ λοιπὰ τῆς πεπολισμένης Εὐρώπης μέρη, ἐφύλαξε καὶ κατὰ τοῦτο τῆς ἀρχαιότητός του τὸν τύπον ἀπαραχάρακτον»! Εὖγε, κατὰ πνεῦμα τέκνα τῶν Χρυσοστόμων καὶ Φωτίων καὶ Γεναδίων εὐγνωμονέστατα! καλὰ διδασκάλια καὶ τροφεῖα πληροῦτε καὶ πρὸς τοὺς καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ κλήρῳ διαλάμψαντας ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ σεβασμίους ἄνδρας, καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀρχαίους καὶ οἰκουμενικοὺς διδασκάλους καὶ πατέρας τῆς Ἐκκλησίας! Καὶ οὗτοι λοιπὸν κἀκεῖνοι (καθ' ὑμᾶς) ἄμοιροι κατεγήρασαν καὶ ἀμέτοχοι φώτων ἀνθρωπίνης παιδείας λαμπρῶν καὶ βιωφελῶν. Ταῦτα δὲ ἄρα κατὰ τοὺς ἀρχαίους αἰῶνας τῆς Ἐκκλησίας ἀμυδρά τινα καὶ ζοφώδη μόλις ἐλαμπύριζον εἰς τὴν Ἀνατολήν, προώδευσαν δὲ

καθόλου καὶ ἐν γένει καὶ ἐξήστραψαν τηλαυγέστατα μόνον εἰς τοὺς νεωτέρους αἰῶνας κατὰ τὴν Δύσιν.— Παράδοξα λέγετε, πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀληθεύετε κατὰ μέρος· ὑπάρχει καί τινων φώτων νεωτέρα πρόοδος, ἧς ὁ καθ' ἡμᾶς κλῆρος ἀμέτοχος διαμείνας, δύναται πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν τὸ τοῦ ἀρχαίου Λάκωνος, ὅστις κἀκεῖνος ὑπό τινος τῶν ἐν καλοῖς τε καὶ κακοῖς πολυσόφων Ἀθηναίων ὀνειδιζόμενος εἰς ἀμάθειαν, «Μόνοι γὰρ ἡμεῖς (οἱ Λάκωνες) εἶπεν, οὐδὲν παρ' ὑμῶν κακὸν μεμαθήκαμεν»! Ναί, σοφώτατοι ἀνδρῶν, ἀμέτοχος (τῷ Θεῷ χάρις) διέμεινεν ὁ κλῆρος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας καὶ παντάπασιν ἀδαδούχητος ἀπὸ τῆς προόδου τῶν φώτων καὶ λαμπάδων, ὅσας ἀνῆψαν οἱ συζητηταὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἄλλοι τε καὶ Λούθηροι καὶ Καλβῖνοι καὶ πᾶς ὁ θίασος τῶν καθ' ὑμᾶς τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης βελτιωτῶν. Ἀπαραχάρακτον καὶ κατὰ τοῦτο, ναὶ καὶ κατὰ τοῦτο μάλιστα, διετήρησε τὸν γνήσιον τῆς ἀρχαιότητος αὐτοῦ τύπον. Ἔτι φέρει τὴν πίστιν ἀβασάνιστον, ἀζυγομάχητον, ἀναμφίβολον, ἐν ἁπλότητι καρδίας ἀπεριεργάστως τῷ Θεῷ πεποιθώς, οὐκ ἐν ῥήμασι κενοῖς δοκησισοφίας ἐπιστηρίζων τὴν μακαρίαν ἐλπίδα. Ἔτι δύναται καὶ αὐτὸς εἰπεῖν πρὸς τοὺς παρ' ὑμῖν προσκυνουμένους φωστῆρας, ὅ,τι ἔλεγε πρὸς τοὺς κατὰ κόσμον σοφοὺς ὁ ἀρχαιότατος ἐκεῖνος τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος· «Οὐ γὰρ ἔκρινα εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον». Ὁμολογεῖτε δὲ καὶ ὑμεῖς ἐφεξῆς, ὅτι «τὴν (ὡς λέγετε) στέρησιν τῆς τοῦ κόσμου σοφίας (ὃν ἂν συνεισέφερεν αὐτὴ παρὰ πολὺ (οὐχ ὁρᾷς) εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἁπλότητα) ἀνεπλήρωσεν εἰς τὸν κλῆρον τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πίστις ἀνυπόκριτος, ἁπλότης εὐαγγελική, καὶ παραδειγματικὴ (καθὼς εἴπετε) φιλοπατρία». Καὶ λίαν μὲν σχολαστικῶς τὰ τῆς ἀνάγκης συμβάντα μνημονεύοντες, περιζώννυτε πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Ἑλλάδος τὸ ξίφος τοῦ Ἄρεως παράλληλον πρὸς τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁμολογεῖτε συγχρόνως καὶ τὴν ἀοίδιμον ἀρετὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἠθλησάντων ἀθώων ἀρχιερέων, οἵτινες τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσθησαν, τὴν πίστιν τηρήσαντες καὶ τὸν δρόμον τελέσαντες, τὸν δολιχὸν καὶ πολύπονον. Ὥστε διαιροῦντες ὑμεῖς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ κατ' ἄλλον ἤδη τρόπον κανονίζοντες τὸν κλῆρον αὐτῆς, καὶ πρὸς τὸ καινοπρεπέστερον μεταπλάττοντες, οὔτε πίστεως ἀνυ-

ποκρίτου πλέον ἐλπίδα καταλείπετε (τό γ' ἐφ' ὑμῖν) εἰς αὐτήν, οὔτε εὐαγγελικὴν ἁπλότητα καὶ φιλοπατρίαν· διότι ταῦτα εἶχε (καθ' ὑμᾶς) καὶ πρὸ τοῦ συντάγματος τῆς ὑμετέρας ἐπιτροπῆς. Ἐν ᾧ δὲ συμβουλεύετε τὴν βελτίωσιν τοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος διὰ μέσων οὐδόλως φερόντων πρὸς ἃς ἀπηριθμήσατε μεγάλας ἀρετάς, συμβουλεύετε λοιπὸν οὐχὶ τὴν βελτίωσιν ἀλλὰ τὴν διαφθοράν. Ἀλλ' ἴδωμεν καὶ τὰ ἑφεξῆς περὶ τῶν αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν.

Σελ. 127. «Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποτελὴς κτλ. Ὑποτελὴς (καθὼς λέγουσιν) ὑπῆρχε τὸ πρὶν εἰς τὸν Ἡρακλείας ἀρχιεπίσκοπον ὁ ἐπίσκοπος οὐχὶ τῆς μήπω τότε καθιδρυθείσης μηδ' ἐπονομασθείσης Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ τοῦ Βυζαντίου (α). Καὶ ἔτι παλαιότερον οἱ πρῶτοι τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ποιμένες καὶ Ἀπόστολοι, Στάχυς καὶ Ὀνήσιμος, εὐτελεῖς τινες ἦσαν καὶ μικροί, καὶ ἁλιεῖς, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ πρώτιστος αὐτῆς ἐπίσκοπος καὶ θεμελιωτής, Ἀνδρέας ὁ Πρωτόκλητος (ὅστις ὁ αὐτὸς καὶ τὴν τῆς Ἡρακλείας ἐθεμελίωσεν Ἐκκλησίαν). Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία περιωρίζετο μόνον εἰς μίαν γωνίαν τοῦ Βυζαντίου! Πλὴν ἀλλ', ὦ βέλτιστοι, ταύτης τῆς Ἐκκλησίας τὰς ῥίζας (ὡς φαίνεται) λίαν εὐρυτενεῖς καὶ γονίμους καὶ διηνεκεῖς κατεφύτευσεν αὐτὸς ὁ πρῶτος αὐτῆς ἱδρυτής. Οὐδὲ τρεῖς ὁλόκληροι μετ' ἐκεῖνον παρῆλθον αἰῶνες, καὶ ἡ πρὸς ὀλίγον φανεῖσα τῆς Ἡρακλείας ἐκείνη παραφυὰς ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ «Ἐκάλυψεν ὄρη ἡ σκιὰ αὐτῆς, καὶ αἱ ἀναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ»!

(α) «Ὁ δὲ μέγας θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ περιβόητον τοῦτο καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, Πειρινθίοις ὑποκείμενος (Πείρινθος δέ ἐστιν ἡ δυτικὴ Ἡράκλεια) ἐτέλει ὑπὸ ἐπίσκοπον· οὔπω γὰρ μεγαλόπολις ἢ Κωνσταντινούπολις ὠνομάζετο, ἀλλὰ πολίχνιον καὶ Βυζάντιον. Μετενεχθέντων δὲ τῶν σκήπτρων τῆς Βασιλείας ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἐν αὐτῇ κατὰ θείαν καὶ ἀπόῤῥητον πρόνοιαν, ὡς ἐξ ἀγριελαίου εἰς καλλιέλαιον, ὁ τότε ἀρχιερατεύων τῆς ἐκκλησίας τοῦ τοιούτου θρόνου ἅγιος Μητροφάνης ἐξ ἐπισκόπου μετωνομάσθη ἀρχιεπίσκοπος» κτλ. (Βαλσαμ. Μελέτ. ἐν Leunclav. Jus Graeco-rom. L. VII. p. 442). Ἐχαρίσατο δὲ τὸ Βυζάτιον Πειρινθίοις ὁ αὐτοκράτωρ Σεβῆρος (περὶ τὸ 200 μ. χ.), πολέμῳ τὴν πόλιν ἑλὼν καὶ τὰ τείχη καταστρέψας· καὶ λοιπὸν αὐτοὶ (οἱ Πειρίνθιοι) οἷα κώμῃ ἐχρῶντο (τῇ μέχρι τότε περικλεεῖ πόλει τῶν Βυζαντίων). Ξιφιλῖν. Οὕτω καὶ Οὐεσπασιανὸς καταστρέψας τὴν τῆς Παλαιστίνης μητρόπολιν Ἱερουσαλήμ, κατέστησε μητρόπολιν τὴν Καισάρειαν (καί τοι καὶ ὕστερον ὁ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπίσκοπος ἐτιμᾶτο διὰ τὴν μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν). Α· Σύνοδ. καν. ζ.

Ἡ πρὶν μικρὰ Ἐκκλησία ἀπέβη Μεγάλη, καὶ πράγματι καὶ ὀνόματι· καὶ αὐτὸς ὁ πρὶν (καθ' ὑμᾶς) ὑποτελὴς καὶ μικρὸς ἐπίσκοπος γέγονε μέγας τῆς Μεγάλης εὐθὺς ἀναφανείσης Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπος καὶ Πατριάρχης, καὶ οὗτος ἐφεξῆς Οἰκουμενικός! Κἂν ὑμεῖς ὀνομάζητε λέξιν ἀσήμαντον τὴν ἐπωνυμίαν, κἄν ταύτην καὶ ὑμεῖς (ὡς καί τινες τῶν ἑτεροδόξων, ὧν ψιττακίζετε τὰ ληρήματα) θεωρεῖτε ὡς αἴτιον τοῦ μεταξὺ τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σχίσματος. Ἀλλ' ὅμως τοῦτον τὸν (ὡς λέγετε) τίτλον Οἰκουμενικοῦ κατεκύρωσεν αὐτὴ ἡ Καθολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἢ (καθ' ὑμᾶς) ἁπλῶς ἡ Ἀνατολικὴ (ἧς ὁμόδοξον ὁμολογεῖτε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν), καὶ ἐν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἐθέσπισε, καὶ δι' αὐτοκρατορικῶν διαταγῶν διεκήρυξε, στήσασα τοῦτον ὡς ὅρος ὑψηλόν, καὶ μεταίχμιον ἀπαράβατον, διασῷζον ἀπὸ τῆς φρυαξαμένης Ῥωμαϊκῆς ὀφρύος ἀβλαβῆ καὶ ὀρθόδοξον τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (α)! Καὶ ὑπάρχει ἄρα ὁ θρόνος ὁ Οἰκουμενικὸς πρὸ τοσούτων αἰώνων ἤδη θεοφύτευτον κέντρον, οὐ μόνον (καθὼς λέγετε) τοῦ πλείστου μέρους τῶν ἀμέσως ὑπὸ τὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν καὶ ἀρχηγίαν συγκροτούντων τὸν κλῆρον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων. Καὶ ὅσαι ὑπὸ τὴν Πατριαρχικὴν ποιμαντορίαν διατελοῦσι, καὶ ὅσαι αὐτόνομοι καὶ αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι, πᾶσαι συμφώνως τιμῶσι καὶ γεραίρουσιν ὡς μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν· περὶ ταύτην αἱ ἑπτὰ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι θείῳ πνεύματι συνέστησαν. Εἰς ταύτην οἱ χρησμοὶ τῶν θείων κανόνων ἐναπετέθησαν, ὡς εἰς πάντιμον ἀνάκτορον καὶ κοινὸν θησαυροφυλάκιον παντὸς τοῦ πληρώματος τῆς ὀρθοδοξίας. Ἐν ταύτῃ τὸ πρῶτον ὁ σταυρὸς ἐκόσμησε τὸ σκῆπτρον τοῦ πρώτου χριστιανῶν βασιλέων πατρός. Διὰ ταύτης, τέλος, καὶ αὐτῆς τῆς νῦν βασιλευούσης Ἑλλάδος ἡ ὕπαρξις καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς αἰχμαλωσίας ἐν τῇ πατρῴᾳ ὀρθοδοξίᾳ διετηρήθη. Καὶ ὑμεῖς δέ, ὦ βέλτιστοι, ταύτης τῆς ἀειζώου Μητρὸς ἐγεννήθητε τέκνα! Ἀλλ' ἤδη συνίστασθε κατ' αὐτῆς, μικράν τινα καὶ μίαν τῶν χωρικῶν παροικιῶν αὐτὴν παριστῶντες, καὶ τὸν νῦν Οἰκουμενικὸν αὐτῆς

(α) Περὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἴδε ὅσα ἔγραψεν ὁ ἀοίδιμος καὶ ἐν τῷ Περὶ τῶν Ο, Ερμηνευτ. Τόμ. Δ. σελ. 714—717. Σημ. Ἐκδ.

Πατριάρχην ἐξουθενοῦντες ὡς ὑποτελῆ ποτε γενόμενον ἐπίσκοπον! Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ὕβρεως τίς ; Τοιουτρόπως ὑποδεικνύετε ῥᾳδίαν καὶ δικαίαν τὴν διαίρεσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀποσπωμένης ἀπ' ἀσθενεστάτης καὶ μικρᾶς τινος ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἥτις μήτε πρότερον ὑπῆρχε μέγα τι καθ' ἑαυτήν, καὶ νῦν οὐδὲν ἰσχύει! Οὕτω δὲ καταπατοῦντες τὴν ἀλήθειαν τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας δικαιωμάτων ἐξαπατᾶτε καὶ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, θωπεύοντες ἰδίως τὴν ἀλλόκοτον καὶ ταχυπειθεστάτην ὄρεξιν τοῦ πολιτικώτερον πατριαρχιῶντος ἀντιβασιλέως Μαυρέρου ! Πλὴν ἀλλ' ὅμως τοιαῦτα ψεύδη γράφοντες καὶ ψηφίζοντες, οὔτε πιστοί τινες ἐφάνητε πρὸς ὃ κατεστάθητε ἔργον, οὔτε λίαν εὐγνώμονες οὔτε πρὸς τὴν εὐεργέτιν Ἑλλάδα, οὔτε πρὸς τὴν ἁγίαν ὑμῶν μητέρα, καὶ τὴν ἐκ τοῦ κατ' αὐτὴν μεγάλου θρόνου διηνεκῶς ἐκλάμπουσαν ἀποστολικὴν ἱεραρχίαν . Ἀλλ' εἰς μάτην ἐβαρύνθητε εὐεργετούμενοι παρ' αὐτῆς, καὶ μισοῦντες καὶ κακολογοῦντες τὰς ἀδύτους αὐτῆς αὐγάς. Οὕτω που καὶ νυκτερίδες ἐν σκότει ἀποτρίζουσι βλασφημίας ἐναντίον τοῦ φωστῆρος τῆς ἡμέρας! Κἀκείνου μὲν τὸ ζωογόνον φέγγος πορεύεται, καὶ φωτίζει· ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ;— «Ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἄλλους πατριάρχας» κτλ. Ἀληθῶς οἱ τρεῖς ἄλλοι μακαριώτατοι Πατριάρχαι, ἅμα χειροτονηθέντες, ἀνεξάρτητοι καθίστανται ἐντελῶς (ὅσον θέλετε), καὶ ἰσοβάθμιοι πρὸς τὸν Παναγιώτατον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρεκτὸς τῆς πρωτοκαθεδρίας . Ταῦτα καλῶς ἐξεφράσατε (ὑποβάλλοντες δηλονότι καὶ διὰ τούτων, ὅτι παρομοίως ἐντελῶς ἀνεξάρτητος καὶ ἰσοβάθμιος ἐκείνοις ἔσται καὶ ἡ παρ' ὑμῶν προβαλλομένη ἱερὰ τοῦ Βασιλείου Σύνοδος). Ἓν καὶ μόνον ἀπεσιωπήσατε, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς Πατριάρχαι, καὶ οἱ λοιποί, οὓς ἑξῆς ἐμνημονεύσατε, αὐτοκέφαλοι ἀρχιεπίσκοποι (ὡς ὁ Κύπρου κτλ·) κέντρον τῆς ἐν πνεύματι συναφείας, καὶ οἷον Ἀμφικτυονικοῦ τῆς ὀρθοδοξίας Συνεδρίου καθέδραν, ὡρισμένην καὶ θεόδμητον, ἔχουσι καὶ κρατοῦσι τὸν θρόνον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸν Οἰκουμενικόν .

Σελ. 128. «Μητροπολῖται, Ἀρχιεπίσκοποι, Ἐπίσκοποι κτλ.— Προβιβάζονται καὶ πολλαὶ (ἂν θέλετε), καὶ ὀλίγαι ἐπισκοπαὶ εἰς ἀρχιεπισκοπάς, καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ εἰς Μητροπόλεις· προβιβάζονται δὲ παρὰ τίνος ; παρὰ τοῦ Πατριάρχου (καθὼς ὁμολογεῖτε) καὶ τῆς Συνόδου! Τῆς Ἐκκλησίας ψηφιζούσης καὶ ἐπικυρούσης, ἐγίνοντο τοιοῦτοι τῶν ἐκκλη-

σιῶν προβιβασμοὶ καὶ παρὰ τῶν ἀοιδίμων αὐτοκρατόρων, «ἢ ἀνδρὸς ἀρετὴν ἢ πόλιν τιμώντων» (α). Ὑμεῖς δὲ πρὸς μόνην τὴν κοσμικὴν ἀποβλέποντες ἐξουσίαν μνημονεύετε καὶ ταύτην τῶν προβιβασμῶν τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, ὀνομάζοντες αὐτὴν ἀπολύτως τροπολογίαν! καὶ ταύτην πάλιν προτείνετε παράδειγμα μὴ προβιβασμοῦ, ἀλλὰ τἀνάπαλιν ὑποβιβασμοῦ τῶν τῆς Ἑλλάδος ἀρχιερέων· διότι πάσας ὁμοίως τὰς ἀρχαίας μητροπόλεις τε καὶ ἀρχιεπισκοπὰς κατα σπᾶτε πρὸς μόνας ἐπισκοπὰς αὐτεξουσίως τὰς πάσας ἰσοφαρίζοντες καὶ ἰσοπεδοῦντες! (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. α). Ἐπὶ τούτῳ πλάττετε ψευδῶς καὶ μερικοὺς τῶν Πατριαρχῶν, ὡς δῆθεν ἐθελήσαντας ἀναδεῖξαι πάντας τοὺς ἐπισκόπους ἀνεξαρτήτους καὶ ἴσους, εἰς μόνον τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἀμέσως ὑποκειμένους. Ἀλλὰ ποίους ἔχετε λέγειν τούτους τοὺς μερικοὺς Πατριάρχας; Ἕνα καὶ μόνον ὠνομάσατε, τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος σφαγιασθέντα Γρηγόριον, βλασφημοῦντες κἀκεῖνον ἄντικρυς. Εἰς οὐδεμίαν οὐδέποτε τῶν τριῶν αὐτοῦ Πατριαρχειῶν ὁ Γρηγόριος οὔτε ἐπειράθη, οὔτε γοῦν ἐνεθυμήθη ἴσους πρὸς ἀλλήλους καταστῆσαι τοὺς ἐπισκόπους, καθελὼν παντάπασι τὰς κανονικὰς τῶν Μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων προσηγορίας καὶ διαιρέσεις. Διότι οὔτε παπικὴν μοναρχίαν ἐκεῖνος ὁ μακάριος ἐφαντάσθη πώποτ' ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε πάλιν δημοκρατικὴν ἰσότητα περὶ τὴν ἱεραρχίαν. Γνώμην μόνον ἁπλῶς προέτεινε πρὸς τὴν Σύνοδον (ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ Πατριαρχείας, ὑπό τινων εἰς τοῦτο παραπεισθείς), ὅπως ἐκ τῶν εἴς τινας ἰδίως Μητροπόλεις ὑποκειμένων πολλῶν ἐπισκοπῶν, αἱ μείζονες καὶ ἐπισημότεραι μετατεθῶσιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου, μητροπόλεις καὶ αὗται προβιβασθεῖσαι, πρὸς εὐκολωτέραν οἰκονομίαν τῶν συχνῶν πρὸς τοὺς κρατοῦντας φορολογιῶν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ Συνοδικῆς διασκέψεως γενομένης, αὐτὸς πρῶτος ὁ ἀοίδιμος ὡμολόγησε τῆς γνώμης τὸ ἄτοπον καὶ ἀσύμφορον. Τοῦτο προφέρουσιν οἱ ἄνδρες τῆς ἐπιτροπῆς ὡς παράδειγμα μερικῶν Πατριαρχῶν! εἰς κατασκευὴν τῆς παρ' αὐτοῖς μελετηθείσης ἐπισκοπικῆς ἰσοκρατείας (ἢ μᾶλ-

(α) Βλ. Τῆς Δ. καν. ιζ. καὶ Ζωναρ. αὐτ. ἴδε καὶ Σημείωμα τοῦ αὐτοκρ. Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. πρβλ. καὶ τὸ τοῦ πατριάρχ. Νικολάου Συνοδικὸν πρὸς Ἀλέξ. τὸν Κομνην. ἐν Leunclav. Jus Graeco-rom. T. 1. p. 130 καὶ 271.

λον ἰσοδουλείας)· Κατασκευάζοντες δὲ καὶ τὴν εἰς δέκα διαίρεσιν ὅλων τῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπῶν, καὶ τὴν ἐκ τούτου παντοδαπῆ τῶν ὁρίων σύγχυσιν δικαιολογοῦντες, πλάττουσιν ὅτι (παρὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου) καὶ «μία ἐπισκοπὴ διαιρεῖται εἰς δύω»! Ἀλλὰ τοιαύτης παρανόμου καὶ (κατὰ τὸν ιβ· τῆς Δ. κανόνα) ἀνιέρου διαιρέσεως ποῖον ἔχουσιν αὐθαίρετον καὶ ἀδικαιολόγητον καὶ μὴ πρὸς ἀναγκαίαν τῶν πιστῶν σωτηρίαν τολμηθὲν παράδειγμα παραστῆσαι πρὸς ἀπόδειξιν; οὐδὲ ἕν!

Σελ. 128. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ διαίρεσις τῶν Ἐπαρχιῶν κτλ. — Πρὸς ἐντελεστέραν νομοποίησιν τῆς δεκατομίας τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπισκοπῶν ἔπρεπεν ἵνα συκοφαντηθῇ καὶ ἡ πρώην τούτων Πατριαρχικὴ διαίρεσις, ὡς αὐθαίρετος, ὡς ἄτακτος, καὶ πλημμελής, καὶ πάντῃ δυσανάλογος! καὶ ἰδοὺ πέντε παραδείγματα, τὰ τῆς Περα-χώρας, τῆς Καλαμάτας, τῶν Ἀκόβων, τῆς Ἄρτας, τῶν Νήσων αὐτῶν! Οὕτως ἄνθρωποι χθιζοί τε καὶ πρωΐζοι λαβόντες τὸν διαβήτην μετροῦσιν ἀκριβῶς, ὡς ἐπὶ χάρτου, τὴν ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας δι' αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων ἀνέκαθεν γενομένην ὁροθέτησιν τῶν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον διατελουσῶν Ἐκκλησιῶν. Εἰ δέ τι καὶ ἀνθρωπικώτερον ἀνεμίχθη πολλάκις περὶ τὰς διαιρέσεις, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δικαιολογεῖται ὑπὸ τῶν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ συμβεβηκότων ἀλλαχοῦ τε καὶ κατ' αὐτὴν μάλιστα τὴν Ἑλλάδα περιστατικῶν. Ἐχθρῶν ἐπιδρομαί, παροικήσεις δορικτητόρων, μεταναστάσεις τῶν ἐγχωρίων ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλα χωρία, ἄλλων ἀλλογενῶν ὀρθοδόξων φυλῶν (ὡς τῶν Ἀλβανῶν καὶ Βλάχων) ἀλλαχόθεν εἰς τόπους τινὰς τῆς Ἑλλάδος μετοικεσίαι, μυρίαι, ἑνὶ λόγῳ, τοῦ ἀνθρωπίνου βίου περιπέτειαι καὶ μεταβολαὶ συνέστειλαν, ἢ ἐξέτειναν κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους ἐπαρχιῶν τινων διαιρέσεις. Ἀλλὰ τοιαύτη παροριστικὴ καὶ τῶν ὅλων ἀνατρεπτικὴ διαίρεσις τῶν ἐπισκοπῶν, οἵαν εἰς τὸ Κράτος τῆς Ἑλλάδος αὐταρέσκως εἰσήγαγον, ποῦ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἠκούσθη πώποτε γενομένη; Ποίαν δὲ πάλιν ἀναλογίαν ἔχει καὶ αὐτὴ θεωρουμένη καθ' ἑαυτήν; Κακίζουσιν οἱ ἄνδρες τὴν Σίφνον, ὅτι διῴκει δέκα νήσους τοῦ Αἰγαίου, καὶ τὴν τῆς Ἄρτης δικαιοδοσίαν μέχρι τῆς Ναυπάκτου παρατείνουσαν. Ἀλλ' ἆρά γε οὐκ ἠρυθρίασαν ἔπειτα διορίζοντες τὴν ὀκτωκαιδεκάνησον τῶν Κυκλάδων, οὕτω πελάγιον καὶ ποντομέδουσαν καὶ γιγαντίαν, ὡς πρὸς τὴν πεντάνησον τῆς Εὐβοίας ἐπισκοπήν; καὶ πάλιν τὴν

τῆς Ἀχαΐας (μεθ' ἧς συνῆπται καὶ ἡ τῆς Ἠλιδος) ἐπέχουσαν πλέον ἢ τὸ τρίτον τῆς ὅλης Πελοποννήσου; τἆλλα παραλείπομεν. Ὅτι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις ὕστερον κατέγνω καὶ κατεξεφαύλισε τὴν οὕτως ἀτόπως καὶ συγκεχυμένως καὶ παντάπασιν ἀτάκτως γενομένην κατ' αὐτοὺς διαίρεσιν τῶν τοῦ Κράτους ἐπισκοπῶν, εἴδομεν εἰς τὴν ἱστορίαν (Τμήμ. Β. Κεφ. Η. §. γ. ια).

Σελ. 128· «Τῆς τοιαύτης αὐθαιρέτου τῶν ἐπαρχιῶν διατάξεως» κτλ.— Τὴν πληθὺν τῶν ἀρχιερέων εὑρίσκουσιν αἰτίαν τῆς τοιαύτης αὐθαιρέτου (κατ' αὐτοὺς) πατριαρχικῆς διαιρέσεως τῶν ἐπαρχιῶν. Ἤγουν πρῶτον ἐχειροτόνει χωρὶς ἀνάγκης ἀρχιερεῖς ἡ Ἐκκλησία, καὶ ἔπειτα καθίστα τούτους εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν παροικίαν, αὐθαιρέτως αὐτὴν ἀποκόπτουσα καὶ δυναστικῶς ἀφ' ἧς ἐξήρτητο χώρας. Θαυμάζεις ἴσως, ἀναγνῶστα, τὸν παραλογισμὸν! ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἐκτετόξευται μάτην καὶ χωρὶς ὡρισμένου σκοποῦ. Τῆς τετραγωδημένης πλημμελοῦς διανομῆς τῶν ἐπαρχιῶν αἰτία παρεισάγεται τῶν ἀρχιερέων ἡ πληθὺς εἰς χάριν προκατασκευῆς καὶ προθεραπείας τῆς εἰς δέκα μόνας μελλούσης διαιρέσεως ὅλου τοῦ κράτους ἐπισκοπάς. Διότι οὕτω καὶ οἱ ἐπίσκοποι φαίνονται λίαν ἀναλόγως ἰσάριθμοι καὶ ἰσότιμοι (καίτοι ἄλλως πολὺ μᾶλλον ὑπεξούσιοι) πρὸς τοὺς Νομάρχας τῶν δέκα τοῦ Κράτους νομῶν. Καί, καιροῦ διδόντος (τίς οἶδεν;), αἱ δέκα τέλος ἐπισκοπαὶ συστέλλονται καὶ εἰς ὀλιγωτέρας! καθίστανται (τυχὸν) καὶ κατὰ τόπους ποιμένες καὶ πρεσβύτεροι, καθότι καὶ οὗτοι τὸ παλαιὸν ἐλέγοντό τε καὶ ἦσαν ἐπίσκοποι κατὰ τὴν πρεσβυτεριανὴν Θεολογίαν!

Σελ. 129. «Ἐπίσκοποι ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι» κτλ. Καινοτομίαν ὀνομάζουσι τῆς ἐκκλησίας τὴν χειροτονίαν τῶν ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐπισκόπων, καὶ ταύτην ἀπεριόριστον εὑρίσκουσι καὶ μέτροις ἀπερίγραπτον. Λανθάνονται καὶ κατὰ τοῦτο. Αὐτοὶ μόνοι παρακατιόντες ὁμολογοῦσιν ὅτι οἱ τοιοῦτοι ψιλώνυμοι ἐπίσκοποι διεύθυνον ἐπιτροπικῶς τὰς ἐπαρχίας τῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνδημούντων ἐγκρίτων Ἀρχιερέων καὶ τῶν διὰ νόσον ἢ γῆρας κεκμηκότων, οἵτινες ἦσαν πάντως ἀριθμῷ τε καὶ μέτρῳ περιοριστοὶ καὶ περιγραπτοί. Καὶ τῶν μὲν τοιούτων ἐπωνύμων ἐπισκόπων ἡ χειροτονία κεκώλυται ὑπὸ τοῦ Κανόνος. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐξ αὐτοῦ πάλιν τοῦ κωλύοντος κανόνος φαίνεται ὅτι καὶ τὸ παλαιὸν ἐγίνετο κατὰ τόπους ἔκ τινος περιστάσεως, εἶτα δὲ

καὶ καταχρηστικώτερον (ὅθεν ὁ Κανὼν ἀπηγόρευσεν ὅλως μὴ γίνεσθαι) (α). Ὥστε νεωτερισμὸν καὶ καινοτομίαν ὀνομάζοντες τὸ πρᾶγμα συκοφαντοῦσι τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἥτις διὰ μόνην ἀνάγκην ἐνέδιδεν οἰκονομικῶς εἰς τὴν ἀπηρχαιωμένην ταύτην συνήθειαν, καί τοι καὶ τοῦτο (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) μετά τινος διακρίσεως καὶ προφυλακῆς. Οἱ τοιοῦτοι ἐπίσκοποι ἐχειροτονοῦντο ἐπ' ὀνόμασιν ἐπισκοπῶν μηκέτι μὲν διακεκριμένων ὑπαρχουσῶν, ἀλλ' ὅμως τὸ πάλαι (ἐφ' ὅσον ὑπῆρχον) κανονικῶς ὑποκειμένων εἰς τὴν Μητρόπολιν ἐκείνην, ὅπου στέλλονται τοποτηρηταὶ οἱ ἐπώνυμοι οὗτοι ἐπίσκοποι (οἷον ὁ Ἐλαίας, ἐπισκοπῆς ποτε τῆς Ἐφέσου μητροπόλεως κτλ.). Καὶ τοῦτο δικαιολογεῖ πως τὸ πρᾶγμα· διότι ἂν ὁ Ἐλαίας, φερ' εἰπεῖν (ἢ ἄλλος τοιοῦτος), ἴδιον ποίμνιον διακεκριμένον οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὅμως ὑπάρχουσιν ἔτι κάτοικοί τινες ἢ κῶμαι τῆς Ἐλαίας τῆς ἤδη συνημμένης πρὸς τὴν Ἔφεσον, ἣν αὐτὸς ἐπιτροπικῶς διευθύνει. Οἱ δὲ σοφοὶ Ἐκθέτορες ἁπλῶς καὶ ἀορίστως εἰς οἱανδήποτε τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας παλαιὰν ἐπαρχίαν μήτε ὀνομασώζουσαν ἤδη μήτε ἴχνος ἢ μηδὲ κατοίκους κἂν χριστιανοὺς ἔχουσαν πέμπουσιν ἀπολύτως χειροτονοῦντες πάντας ἐν γένει τοὺς ἐπωνύμους! ἀστεΐζονται δὲ χαριέντως τούτοις παραβάλλοντες καὶ ἐξισοῦντες τοὺς παρὰ τῷ μεγάλῳ Ποντίφηκι παρομοίως ψιλωνυμουμένους ἀπὸ τῶν ὑπὸ τοῖς ἀπίστοις ἤδη κειμένων χωρῶν in partibus infidelium). Ἐν ᾧ δὲ ψέγουσι τὸ πρᾶγμα ὡς τὸ χείριστον τῶν νῦν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας περὶ τὰς ἐπισκοπὰς καινοτομουμένων, παριστῶσι τοὺς ἐπωνύμους ὡς τοὺς αὐτοὺς καὶ χωρεπισκόπους, οἵτινες ὅμως ὑπῆρχον μὲν καὶ τὸ παλαιότατον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἶχον δὲ καὶ ἰδίως ὑποκειμένας αὐτοῖς

(α) Βλ. Δ. Συνοδ. καν. ς. [Εὑρίσκονται δὲ ὅμως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σπάνιαί τινες ἐξαιρέσεις ἐπί τινων περιστάσεων καὶ διωρισμένως ἐν τοῖς μοναστηρίοις. Οὕτω Βάρσης καὶ Εὐλόγιος (ἐπίσημοι τῆς εὐσεβείας ἀγωνισταὶ) «ἐπισκόπω ἄμφω ἐγενέσθην οὐ πόλεώς τινος, ἀλλὰ τιμῆς ἕνεκεν ἀνταμοιβῆς ὥσπερ τῶν αὐτοῖς πεπολιτευμένων χειροτονηθέντες ἐν τοῖς ἰδίοις μοναστηρίοις» (Σωζόμεν. ἐκκλ. ἱστορ. ς. 36). Καὶ ὁ μέγας Φλαβιανὸς τὸν θαυμάσιον ἀναχωρητὴν Μακεδόνιον «ἀγαγὼν ἐκ τῆς τοῦ ὄρους κορυφῆς (ὅπου ἐμόναζε) τοῖς ἱερεῦσιν ἐγκατέλεξε» (Θεοδώρ. Φιλοθ. ἱστορ. ιγ). Καὶ ὁ μακάριος Ἱερώνυμος (τῷ 318) ἐχειροτονήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ πρεσβύτερος οὐχί τινος ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐπὶ συμφωνίᾳ ἵνα διάγῃ ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ (Hieron. epist. 61 ad Pammac.). Καὶ Παυλῖνος ὁμοίως ἀλλαχοῦ (τῷ 439). Βλ. Bingham. Orig. eccles. T. 2. p. 171. Σημ. Ἐκδ.

ἐκκλησίας (α). Πλὴν ἀλλ' ὅσον κατὰ τοῦτο ἠλήθευσαν ἐν μέρει καὶ ἄκοντες! διότι χωρεπίσκοποί τινες ἂν εἶεν καὶ οἱ νῦν προϊστάμενοι ὀλίγων τινῶν ἐν τοῖς Κωνσταντινουπόλεως προαστείοις ἐκκλησιῶν, καὶ τινων μεγάλων τῆς Δακίας μοναστηρίων. Ἀλλ' ἡμεῖς τελευταῖον ἐνδίδομεν εὐχαρίστως εἰς τοὺς θερμοὺς τῆς τῶν κανόνων ἀκριβείας ζηλωτάς, ὅτι παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκρίβειαν εἰσήγαγεν εἴς τινας μητροπόλεις τὴν τοιαύτην συνήθειαν ἡ ἀνάγκη (καθ' ἧς καὶ Σαμουὴλ ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης καὶ ἄλλοι τῶν ἱερῶν ποιμένων καὶ ἐκκλησιαστικῶν αὐστηρότερον ἐξεφράσθησαν πολὺ πρὸ τῆς ὁσιωτάτης ἐπιτροπῆς)· τοῦτο μόνον ἐρωτῶμεν τοὺς ἄνδρας ἁπλῶς, ἂν τὴν χειροτονίαν τῶν ἐπωνύμων εὑρίσκουσι τὸ χ ε ί ρ ι σ τ ο ν τῶν περὶ τὰς ἐπισκοπὰς κ α ι ν ο τ ο μ ο υ μ έ ν ω ν, πῶς λοιπὸν αὐτοὶ τὸ χείριστον δὴ τούτων καινοτόμημα (τοὺς ἐπωνύμους τοὺς εἰς τὸ Κράτος προσπεφευγότας) οὐ μόνον ὡς ἁπλοῦς ἐδέξαντο τοποτηρητάς, ἀλλὰ καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὰ σύνθρονα τῶν ξένων ἐπισκοπῶν, μετονομάσαντες π ο ι μ έ ν α ς κ α ν ο ν ι κ ούς; ἢ μήπως ἤρκεσεν εἰς τὸν τοιοῦτον κανονισμὸν ἡ παρὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας αναγόρευσις αὐτῶν;

Σελ. 129. «Σ ύ ν ο δ ο ς τ ῆ ς Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ο υ π ό λ ε ω ς» κτλ. Π ο λ λ ο ὺ ς μ ε τ ὰ τ ὴ ν ἅ λ ω σ ι ν χ ρ ό ν ο υ ς μόνον ὑπὸ κ λ η ρ ι κ ῶ ν εὑρίσκουσι συγκροτουμένην τὴν π ε ρ ὶ τ ὸ ν Π α τ ρ ι ά ρ χ η ν Σ ύ ν ο δ ο ν. Ἀρχιερέα δὲ οὐδένα συγχωροῦσιν οἱ ἄνδρες παρὰ τῷ Πατριάρχῃ συνεδριάζοντα δι' ὅλου τοῦ μακροῦ τούτου χρόνου, οὐδ' αὐτοὺς γοῦν τοὺς ἐν τοῖς προαστείοις τῆς πόλεως καὶ καταντικρὺ καὶ σύνεγγυς παλαιόθεν ἐπισκοποῦντας (οἷον τὸν Δέρκων καὶ τὸν Χαλκηδόνος, καὶ τὸν Ἡρακλείας, καὶ τὸν Νικομηδείας κτλ.). Ἀλλ' ἡμεῖς βλέπομεν ὅτι καὶ τὸν πρῶτον εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν Πατριάρχην Γεννάδιον ἀρχιερεῖς π α ρ ε υ ρ ε θ έ ν τ ε ς ἐψήφισαν καὶ ἐχειροτόνησαν καὶ τὸν τούτου διάδοχον Ἰσίδωρον καὶ τὸν ἐφεξῆς Μάρκον, καὶ τοὺς ἄλλους ὡσαύτως (β)· καὶ καθόλου δὲ παρατηροῦμεν ἀείποτε κατὰ καιροὺς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐνδημοῦντας καὶ συνοδικῶς συνεδριάζοντας Ἀρχιερεῖς. Πῶς λοιπὸν οἱ ἄνδρες συγκροτοῦσιν ἔκπαλαι τὴν περὶ τὸν Πατριάρχην Σ ύ ν ο δ ο ν ἐκ μόνων τῶν περὶ αὐτὸν κληρικῶν, ἐξορίζοντες τοὺς Ἀρχιερεῖς;

(α) Τῆς Ἀντιοχ. Συνόδ. καν' ι. καὶ Ἀγκύρ. καν. ιγ. πρβλ. Α. Συνόδ. η. Μ. Ἀθαν. Ἀπολογ. Μ. Βασιλ. ἐπιστολ. ρπα, κτλ.

(β) Βλ. Μελετ. Ἐκκλ. ἱστορ. Τόμ. γ. σελ. 331.

ἢ μήπως ἡ περὶ τὸν Πατριάρχην Σύνοδος ὑπῆρχε τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ἰδιαίτερον τοῦ Πατριάρχου Συνέδριον; διότι τοῦτο σύγκειται ἐκ μόνων τῶν ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς αὐτοῦ κληρικῶν (ἐν οἷς προκαθέζεται ὁ Μ. πρωτοσύγκελλος καὶ ὁ Οἰκονόμος τῆς Μ. Ἐκκλησίας), ὡς τὸ παρ' αὐτοῖς λεγόμενον Ἐπισκοπικὸν (ὁμολογοῦσι δὲ καὶ αὐτοὶ παρακατιόντες). Ἐλανθάσθησαν λοιπὸν καὶ κατὰ τοῦτο φανερῶς καὶ ἑκουσίως (ὡς ὀψόμεθα μετ' ὀλίγον). Τὴν περὶ τὸν πατριάρχην Σύνοδον εἰς πάντα τὰ περὶ τὴν γενικὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας ἀφορῶντα συνεκρότουν κυρίως ἱεράρχαι συνεδριάζοντες καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν (ὡς φαίνεται καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μεταγενεστέροις κώδηξι τοῦ εὐαγοῦς Πατριαρχείου) καὶ μακροὺς πρὸ τῆς ἁλώσεως χρόνους (ὡς βλέπομεν σαφῶς ἐν τοῖς τόμοις καὶ ὑπομνήμασι τῶν ἀρχαίων Πατριαρχῶν) (α). Ἐνίοτε δὲ (οἷον ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου τῷ 1025) βλέπομεν εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν συνεδρίασιν παριστάμενους καὶ ἄρχοντας ἐκκλησιαστικούς, ὡς ὠνόμαζον ἔκπαλαι τοὺς λαϊκοὺς κληρικοὺς (β), ὧν τὴν ὀνομασίαν ἡ σοφὴ Ἐπιτροπὴ μόλις ἐπὶ τῶν πάππων αὐτῆς, «ἕως λέγει πρὸ ὀγδοήκοντα χρόνων,» εὕρηκαν ὡς συνώνυμον τοῦ εὐγενής! Συνεδρίαζον δὲ περὶ τὸν Πατριάρχην Συνοδικῶς πλὴν τῶν ἐκ γειτόνων ἐγκρίτων μητροπολιτῶν (ἐν οἷς μνημονεύεται συχνάκις καὶ ὁ παλαιόθεν πρωτόθρονος Καισαρείας (γ)) καὶ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, ἀφικνούμενοι κατὰ καιροὺς εἰς τὴν βασιλεύουσαν δι' ἰδίας ἴσως χρείας, ἀδιόριστοι τὸν ἀριθμόν. Ὕστερον δὲ καὶ τοῦτο διώρισται δέκα· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ δώδεκα τῶν ἐγκρίτων μητροπολιτῶν συνεδριάζουσι περὶ τὸν Πατριάρχην συνοδικῶς, ἐξ ὧν ἰδίως οἱ ὀκτὼ παραμένουσι πάντοτε σχεδὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν,

---

(α) Οὕτως ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ τοῦ Πατριάρχου Γενναδίου (τῷ 1458) ὑπογράφεται καὶ ἡ ἐνδημοῦσα Σύνοδος. Καὶ ἀλλαχοῦ (Διαταγ. Ἰσαὰκ Ἀγγέλου) ἐπὶ ψήφων ἐπισκόπων χηρευούσης ἐκκλησίας συγκαλοῦνται ἅπαντες οἱ ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημοῦντες ἀρχιερεῖς. Βλ. καὶ τόμον Σισινίου τοῦ Πατριάρχου· καὶ τὰ σημειώματα Ἰω. Σιφιλίνου, τοῦ Μανουήλ, τοῦ Λουκᾶ, τοῦ Μιχαὴλ, τοῦ Νικολάου καὶ ἄλλων Πατριαρχῶν. Leunclav. jus. Graeco-rom. Tom. 1. p. 161. 187. 269 κτλ. πρβλ. καὶ Δ. Συνόδ. Πράξ. δ' «Συνήθεια ἄνωθεν κεκράτηκε τοὺς ἐνδημοῦντας τῇ μεγαλωνύμῳ πόλει ἁγιωτάτους ἐπισκόπους, ἡνίκα καιρὸς καλέσῃ περὶ ἀνακυπτόντων τινῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, συνεῖναι καὶ διατυποῦν ἕκαστα» κτλ. Συνόδ. Συλ. Τομ. Β. σελ. 451.

(β) Βλ, Leunclav. T. i. Pag. 204

(γ) Leunclav. T. 1. pag. 211, 218.

κατὰ τὴν ἐπὶ Σαμουὴλ πατριαρχεύοντος γενομένην διάταξιν. Ἂν δέ τινες καὶ ἄλλοι τῶν Ἀρχιερέων τύχωσι πρὸς καιρὸν ἐνδημοῦντες, συγκαλοῦνται καὶ οὗτοι πολλάκις ἐπὶ μεγάλων μάλιστα προσπεσόντων πραγμάτων καὶ εἰς ψήφους Ἀρχιερέων γνωμοδοτοῦσιν. Ἀλλ' ἡ Ἐπιτροπὴ πολὺ τῆς ἁλώσεως μεταγενεστέραν καὶ σφόδρα νεαρὰν καὶ χθιζὴν τὴν περὶ τὸν Πατριάρχην ἐξ Ἀρχιερέων συγκροτουμένην Σύνοδον παραστήσασα, ἔπειτα προσηύξησε φιλοτίμως ἐκ παντοίων ἐξογκώσασα προσώπων, ὡς ὁμοτίμων ἁπάντων συνεδριαζόντων. Ἀλλ' ὁ μὲν Λογοθέτης συμπαρεδρεύει καὶ νῦν, καθὼς καὶ τὸ πάλαι, ὡς τῆς ἐκκλησίας ἔξοχος γραμματεὺς καὶ τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς ἀξιωματικός, ἢ ἄρχων τεταγμένος «εἰς τὸ λογογραφεῖν τὰς δημοσιακὰς καὶ ἀρχοντικὰς ὑποθέσεις» (α), τιμώμενος καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς κρατοῦσιν. Οἱ δὲ λεγόμενοι ἄρχοντες (οὓς ἡ Ἐπιτροπὴ γραικοὺς ὀνομάζει· διότι τὸ ἕλληνες ἀφώρισεν εἰς μόνους τοὺς κατοίκους τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου! ἄλλοι δὲ δήπου ἐκτὸς τῶν ὁρίων Ἕλληνες οὐδένες ὑπάρχουσιν!), οὗτοι τοίνυν οἱ προύχοντες, καὶ τῶν μεγαλεμπόρων οἱ ἐπισημότεροι (πρόσθες καὶ τῶν τεχνιτῶν συστημάτων οἱ ἀρχηγοὶ) συναθροίζονται περὶ τὴν Σύνοδον μόνον εἰς ἐκλογὴν Πατριάρχου (ἢ καὶ ὅταν ἄλλη τις παρεμπέσῃ μεγάλη περίστασις περὶ ἐκκλησίας), καὶ συναπαρτίζουσιν ἣν ὁ ξένος Θήρσιος (πολὺ παρὰ τὴν Ἐπιτροπὴν φιλαληθέστερος) ὠνόμασεν ἐθνικὴν Συνέλευσιν (Βλ. ὄπισθ. Κεφ. Α. §. ιε.). Ἀλλ' οἱ σοφοὶ Ἐκθέτορες καὶ ταύτην τὴν ἐκτάκτως συναθροιζομένην καθολικὴν συνέλευσιν συνέχεον πρὸς τὴν ἰδίως καὶ ὡρισμένως περὶ τὸν Πατριάρχην τεταγμένην καὶ δὶς τῆς ἑβδομάδος συνεδριάζουσαν ἁγίαν Σύνοδον ἐξεπίτηδες, ὅπως ἀποδείξωσι τὴν ὑπ' αὐτῶν σχεδιασθεῖσαν ἱερὰν τοῦ Βασιλείου Σύνοδον λίαν εὐτακτοτέραν καὶ περίσεμνον καὶ εὐμορφοτέραν, παρὰ τὴν δῆθεν ἄτακτον καὶ θορυβώδη καὶ ὀχλαγωγικὴν ἐκείνην πυλαίαν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας! Ἀλλ' οὐδὲ πολὺ μεταγενεστέραν τῆς περὶ τὸν Πατριάρχην ἐξ Ἀρχιερέων συγκροτουμένης ἠθέλησαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀποδεῖξαι· διὰ τοῦτο κατενέωσαν καὶ κατεκαινούργησαν ἐκείνην, παραστήσαντες ἀνωτέρω πολλοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους συγκειμέ-

---

(α) Κωδην· περὶ Ὀφικ. Ὅθεν εἰσέτι καὶ νῦν ὁ Λογοθέτης ἐκδίδωσι τὴν πατριαρχικὴν πρᾶξιν εἰς τοὺς νεωστὶ χειροτονουμένους Ἀρχιερεῖς. Περὶ δὲ τὰ λοιπὰ γράμματα τῆς ἐκκλησίας ἀσχολεῖται κυρίως ὁ μέγας λεγόμενος γραμματεύς.

νην ἐκ μόνων κληρικῶν, καὶ τούτων, τῶν γοῦν πλείστων, κοσμικῶν! Καὶ μετὰ τούτων λοιπόν, ὡς ἕπεται ἐκ τοῦ λήρου τῆς Ἐπιτροπῆς, μετὰ τούτων τῶν κοσμικῶν ὁ Πατριάρχης συλλειτουργῶν ἐχειροτόνει τοὺς κατὰ καιρὸν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως καὶ ἐφεξῆς κατὰ τόπους μητροπολίτας. Ἀλλὰ χωρῶμεν καὶ εἰς τὰ ἑξῆς.

Σελ. 130. Οἱ ὑπὸ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντιν. μητροπολῖται, (βλ. καὶ Τμήμ. Β. Κεφ. δ. § ιέ.) κτλ. Οὐ μόνον οἱ Μητροπολῖται καὶ οἱ Ἀρχιεπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἐπίσκοποι ἐπονομάζονται δεσπόται, καὶ πολὺ πρὸ τούτων οἱ πατριάρχαι, καὶ εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς ἱερεῖς ἀποδίδοται συνήθως ἡ κλητικὴ «Δέσποτά μου». Τοιαύτην προσηγορίαν τιμῆς πνευματικῆς, οὐχὶ πάντως τυραννικῆς δεσποτείας, ἀπεδέξατο παλαιόθεν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία. Ὅθεν καὶ ἐν ταῖς θείαις ἱεροτελεστίαις «εὐλόγησον Δέσποτα» πρός τε τὸν ἱερέα ἐπίσης καὶ πρὸς τὸν ἱεράρχην ὁ Διάκονος ἐκφωνεῖ. Καὶ αὐτοὶ οἱ θεῖοι πατέρες τῆς ἐκκλησίας οὐκ ἀπέφευγον τὴν προσωνυμίαν. Οὕτως ὁ κατὰ τὴν Α, οἰκουμενικὴν Σύνοδον παρουσιάσας Ἀλέξανδρος ὁ Θεσσαλονίκης ἐπιστέλλων πρὸς τὸν Μ. Ἀθανάσιον δὶς αὐτὸν Δέσποτα προσφωνεῖ, καὶ κύριον χρηστότατον (α), καὶ ὁ Νικομηδείας τὸν Τύρου Παυλῖνον καὶ τὸν Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρον δεσπότας προσαγορεύει (β), καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος γράφων πρὸς τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον ὠνόμαζεν αὐτὸν δεσπότην, «τῷ δεσπότῃ μου τῷ θεοφιλεστάτῳ» (γ), καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας «τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ ἁγιωτάτῳ δεσπότῃ ἐμῷ πατρὶ Μαξιμιανῷ», καὶ πάλιν πρὸς τὸν Κύριλλον Παῦλος ὁ Ἐμέσσης «τῷ δεσπότῃ μου τῷ πάντων ἕνεκα ἁγιωτάτῳ» (τὸ αὐτὸ καὶ παναγιωτάτῳ) καὶ ὁσιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κυρίλλῳ», ὡσαύτως καὶ ὁ Ἀντιοχείας Ἰωάννης «τῷ δεσπότῃ μου τῷ θεοφιλεστάτῳ καὶ ἁγιωτάτῳ συλλειτουργῷ Κυρίλλῳ» κτλ. (δ). Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ

(α) Συνόδ. Συλλογ. Τομ. α. σελ. 205.

(β) Θεοδώρητ. ἐκκλ. ἱστορ. Α. ε.

(γ) Χρισός. ἐπιστολ. ρκθ.

(δ) Βλ. Συνόδ. Συλλογ. Τ. α. σελ. 613, 614, 630. [Καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Μηνᾶ ἁγίας Συνόδου (τῷ 536) μνημονεύουσι «τοῦ δεσπότου ἡμῶν τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου οἰκουμενικοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ πατριάρχου» (Πράξ. ε). Ὁ δὲ Ἀντιοχείας Μακάριος τοὺς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχας Σέργιον καὶ τὸν Πέτρον ὠνόμασε παναγιωτάτους

κόσμον μεγάλοι δεσπόται καὶ Αὐτοκράτορες ὠνόμαζον ἐξαιρέτως Δεσπότην τὸν Πατριάρχην (α). Ὡσαύτως καὶ τὸ Κύριος (οὗ συνώνυμον τὸ δεσπότης) οἱ θεῖοι πατέρες ὡς τιμητικὴν προσφώνησιν μετεχειρίζοντο· οὕτως ὁ θεῖος Γρηγόριος ἔλεγεν, οὐ μόνον τοὺς κυρίους μου τοὺς ἐπισκόπους, ἀλλὰ καὶ «τοὺς κυρίους μου τοὺς συμπρεσβυτέρους»(β), ὁμοίως καὶ Βασίλειος ὁ μέγας, καὶ πολὺ πρὸ τούτων ὁ Ἱεροσολύμων Ἀλέξανδρος (ἀποστολικὸς ἀνὴρ τῷ 180 μ. Χ.) «κύριοι μου ἀδελφοὶ» προσεφώνει τοὺς Ἀντιοχεῖς, καὶ τὸν Κλήμεντα καὶ τὸν Πάνταινον κυρίους ἑαυτοῦ ὀνομάζει (γ). Οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἀποστόλους ὑπῆρχε μισητὴ ἡ τιμητικὴ τοῦ Κύριος προσφώνησις, ὡς ὅταν Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς γράφῃ «τῇ ἐκλεκτῇ κυρίᾳ» (δ). Ἀλλ' ἡ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας θεσμοθέτις Ἐπιτροπὴ μυκτηρίζει τὸ δεσπότης, ἐπὶ τιμῇ πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς προσφωνούμενον οὐ μόνον ἐν παντὶ τῷ πληρώματι τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἄλλοις χριστιανικοῖς λαοῖς, οἵτινες κἀκεῖνοι τὸν ἀρχιερέα παρομοίως καλοῦσι (Monsignore, καὶ γαλλικώτερον Monseigneur, δέσποτά μου). Οὕτως οὐ μόνον ὑπὲρ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους, τοὺς ταπεινοὺς καὶ μικρόφρονας καὶ «πείθεσθαι τοῖς ἡγουμένοις» ἐντελλομένους, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοὺς τοὺς φιλελευθεροτάτους τῶν νεωτέρων ἀκριβέστεροι καὶ θερμότεροι ζηλωταὶ τῆς χριστιανικῆς ἀκριβείας ἀνεφάνησαν οἱ Ἐκθέτορες, τῷ μὲν λόγῳ νομοθετοῦντες, εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς τὴν εὐαγγελικὴν μετριοφροσύνην καὶ τὴν ἁπλότητα τῶν ἀρχαίων δηθεν αἰώνων, πράγματι δὲ κατεδαφίζοντες καὶ κατεξουθενοῦντες μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀθῴων προσφωνήσεων πᾶ-

---

κατὰ τὴν ς. Σύνοδον. Ἀναγινώσκεται δὲ καὶ ἐν ἐπιστολῇ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερέων πρὸς τὴν τρίτην οἰκουμενικὴν Σύνοδον «τοῖς παναγίοις καὶ θεοφιλεστάτοις ἀρχιεπισκόποις καὶ πατράσι Κελεστίνῳ (τῷ Ῥώμης) Κυρίλλῳ (Ἀλέξ.) κτλ. Βλ. Συνόδ. Συλλογ. Τ. α. σελ. 543, ὅπου ἐν τῷ περισελίδῳ γράφεται ἁγιωτάτοις. Σημ. Ἐκδ].

(α) Βλ. Κωνσταν. Πορφυρ. περὶ Βασιλ. τάξ. Οὕτω καὶ «ἁγιώτατε Δέσποτά μου οἰκουμενικὲ Πατριάρχα» ἔγραφεν Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς καὶ Ἰσαὰκ ὁ Ἄγγελος (Βλ. Leunclav. Jus. Graeco-rom. T. I. p. 138, 169.)

(β) Γρηγόρ. ἐπιστολ. 88, 89. [Οὕτω καὶ «τὸν κύριον ἀρχιεπίσκοπον» (Δ. Συνόδ. Πράξ. α. ἐν Συνόδ. Συλλογ. Τομ. Β. σελ. 74. πρβλ. καὶ σελ. 91 καὶ ἐν σελ. 101 «ἅγιε κύριε (ἀντὶ Δέσποτα ἅγιε). Σημ. Ἐκδ.].

(γ) Ἀλέξανδ. παρ. Εὐσεβ Ἐκ. ἱς. ς. κεφ. ια. §. 3. κεφ. ιδ. §. 4.

(γ) Ἐπιστ. γ. πρβλ. Ἰωάν. δ. 19. κ. 15. Πράξ. ις. 38. καὶ Γενέσ. ιβ. 2.

σαν ἐξωτερικὴν τῆς ἱεραρχίας τιμήν, διεγείρουσαν ἐν ταῖς ψυχαῖς τοῦ λαοῦ τὸ πρὸς τὸν κλῆρον σέβας. Ἐπὶ τούτῳ καὶ οὐδ' αὐτὸ τὸ ἅγιος (ὅπερ ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς πάντας τοὺς εὐσεβῶς καὶ ἐναρέτως βιοῦντας χριστιανοὺς ἀποδίδωσι, κλητοὺς ἁγίους αὐτοὺς ἀποκαλῶν), ἀνέκαθεν δὲ ὃν σύνηθες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσφωνεῖσθαι ἐξαιρέτως πρὸς τοὺς καθιερωμένους λειτουργοὺς τοῦ θυσιαστηρίου (οὓς ὁ Θεὸς ἁγίους προσηγάγετο πρὸς ἑαυτόν· Ἀριθμ. ιϛ), οὐδὲ τοῦτο συνεχώρησαν· ὅθεν καὶ τὴν Σύνοδον αὐτῶν ἐπέγραψαν μόλις ἱεράν, (ὡς δῆθεν ἐλαφρότερον καὶ μόνον πρὸς ἀναγκαίαν διάκρισιν στέρξαντες τὸ ἐπώνυμον, ὅπως διακρίνηται τῆς Συνόδου τῶν Ὁρκωτῶν καὶ τῶν Ἐπαρχιακῶν συμβουλίων· κτλ. διότι κἀκείνας τὰς συνελεύσεις Συνόδους καλοῦσι), ἀλλ' οὐδέποτε καὶ ἁγίαν! Ἀντὶ δὲ τῆς παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις εἰθισμένης ἐπὶ τῶν Ἀρχιερέων φράσεως ἐκείνης «ὁ ἅγιος Καισαρείας ἢ Κορίνθου κτλ. (ἐλλειπτ. Ἐπίσκοπος, Ἀρχιερεὺς), ἀκούουσι τὰ νῦν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑλλάδος «ὁ Κύριος Κορινθίας, ὁ Κύριος Ἀργολίδος, κτλ. Διότι τὸ Κύριος προσφωνεῖται καὶ εἰς πάντα κοσμικόν. Καὶ οὕτως οὐδ' ἀπ' αὐτῆς τῆς προσφωνήσεως οὐδεμία κατὰ τὴν κοινωνίαν φαίνεται διαφορὰ μεταξὺ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ κοσμικοῦ! «πᾶσα ἡ συναγωγὴ (ἔλεγον οἱ περὶ τὸν Κορὲ δημοτικοὶ καὶ φιλελεύθεροι περιφρονοῦντες τὸν Μωσέα καὶ τὴν Ἀαρωνῖτιν ἱερωσύνην) πᾶσα ἡ συναγωγή, πάντες ἅγιοι».

Ἐφεξῆς ψέγουσι τοὺς Δεσπότας τούτους ὡς διοριζομένους (τουτ. ψηφιζομένους) παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου «χωρὶς τῆς γνώμης καὶ παρὰ τὴν θέλησιν πολλάκις τῶν ἐπισκοπευομένων, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτῆς τῆς Συνόδου, κατὰ προσταγὴν τῶν δυναστευόντων εἰς τὴν Τουρκικὴν Αὐλὴν!» Βλέπεις, ἀναγνῶστα, πόσον ἐλευθεροστομοῦσι συκοφαντοῦντες ἐν γένει πάσας τὰς ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ κανονικὰς τῶν ἀρχιερέων ἐκλογάς τε καὶ προχειρίσεις ἄνθρωποι τίνες; Αὐτοὶ οὗτοι οἱ διατάξαντες ἐν τῷ Σχεδίῳ τὴν ἐκλογὴν τῶν τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερέων οὐ μόνον ὑπὸ μόνης τῆς Συνόδου (καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν ἐπισκοπευομένων!), ἀλλὰ καὶ πρώτιστα καὶ μάλιστα κατὰ προσταγὴν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας (μόνη δὲ ἡ πολιτικὴ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπικύρωσις τῆς τοῦ ἐπισκόπου ἐκλογῆς νόμιμός ἐστι καὶ δικαία). αὐτοὶ οὗτοι οἱ ὑπὸ μόνης τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας νομοθετήσαντες τῆς Συνόδου τὴν ἐκλογήν· αὐτοὶ οὗτοι

οἱ καθυποτάξαντες καὶ τὴν Σύνοδον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος οὐ μόνον εἰς τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς παραδυναστεύοντας (τὸν ἐπίτροπον καὶ τὴν Γραμματείαν!). Προφέρουσι δὲ καὶ αὐτὸ τὸ βεράτι (διάταγμα) τοῦ Σουλτάνου (δι' οὗ πρὸς τοὺς κατὰ τόπον κρατοῦντας οἱ ἀρχιερεῖς ἐγνωρίζοντο καὶ τῆς προσηκούσης ἀπήλαυον ἐλευθερίας εἰς τὴν πνευματικὴν οἰκονομίαν τῆς κανονικῆς αὐτῶν ἐπισκοπῆς). Καὶ ὅμως αὐτοὶ οἱ κατὰ τὴν Ἑλλάδα παραδυναστεύοντες καὶ αὐτὴν τῆς τῶν Ἀρχιερέων προχειρίσεως τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ συνοδικὴν πρᾶξιν μετεποίησαν εἰς πολιτικὸν διάταγμα (α).

Σελ. 130 Εἰσοδήματα τῶν ἐπισκόπων κύρια καὶ τυχηρά κτλ.— Ἐν τούτοις καὶ τοῖς ἐφεξῆς ἡ Ἐπιτροπὴ σφόδρα φιλοτίμως διεζωγράφησε τὴν μεγίστην τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διαφθοράν, διότι προσήγγιζεν εἰς τὴν περὶ χωρισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας γνωμοδότησιν. Καὶ λοιπὸν οἱ ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Ἀρχιερεῖς χειροτονούμενοι παριστάνονται ἐν γένει τέρατα πάσης κακοηθείας, λύκοι τινὲς ἀντὶ ποιμένων προχειριζόμενοι, καὶ τελχῖνες ψυχῶν. Ἰδοὺ τούτων οἱ χαρακτῆρες· α) Ἀγοράζοντες τὴν ἐπισκοπὴν μὲ ποσότητας ὑπερόγκους, (οὕτως ὠνόμασαν οἱ Ἐκθέται τὰ αὐλικὰ λεγόμενα χρέη, περὶ ὧν καὶ αὐτοὶ συνομολογοῦσιν ἐν τοῖς ἐφεξῆς). β) Ἕκαστος αὐτῶν ἔχουσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει πράκτορα μισθοδοτούμενον (οὕτω λέγουσι τὸν ἔφορον, ἕνα τῶν Συνοδικῶν μητροπολιτῶν). Πάντας δὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς παριστάνουσι καὶ αὐτῶν τῶν ἀγριωτάτων σατραπῶν ὠμοτέρους περὶ τὴν ἀπολαβὴν τῶν κανονικῶν καὶ τυχηρῶν λεγομένων εἰσοδημάτων (β) ἐνοῖς νόμον λέγουσι τὴν θέλησιν αὐτῶν, (διότι ἀπαιτοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὡς φαίνεται, ἀδάπανον καὶ ἄμισθον τὸ εὐαγγέλιον! καὶ τοὺς ἱερεῖς ἰδίοις ὀψωνίοις στρατευομένους ἐναντίον καὶ αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς

(α) Βλ. Τμήμ. Β. κεφ. γ· § δ. προβλ. καὶ ἔμπρ. κεφ. ς §. ιγ.

(β) Κανονικὰ καὶ τυχηρὰ (ἢ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ἀεικά) εἰσοδήματα ἦσαν συνήθως καὶ πολὺ πρὸ τῆς ἁλώσεως εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς διωρισμένα καὶ δι' αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων, οἷον Κωσταντίνου τοῦ Μονομάχου, Ἰσαακίου Κομνηνοῦ κτλ· ταῦτα ἐκύρωσε καὶ τὸ Συνοδικὸν ψήφισμα ἢ τὸ συνοδικὸν σημείω-

διαταγῆς!). Καὶ ἀπαριθμοῦσι δὲ τὰ εἰσοδήματα μετὰ χλεύης, φιλότιμα, ἐμβατίκια, προθέσεις κτλ. (ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ διώρισαν τοιαῦτα εἰσοδήματα εἰς ὅπερ ὠνειρώξαντο ταμεῖον τῆς ἐπιτροπῆς, ἐξ οὗ μισθοδοτοῦσι πλουσίως τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν κλῆρον). γ) Πάντας τοὺς Ἀρχιερεῖς ἐξελέγχουσι Σιμωνιακοὺς! διὰ τὰς ἐπὶ χρήμασι χειροτονίας (ὑπὸ διαφόρους λέγουσι προφάσεις ἐνεργουμένας! διότι διὰ τούτων ἀσφαλίζουσι τὸν λόγον, ἐπεκτείνοντες τὴν Σιμωνίαν εἰς πᾶσαν προσφορὰν ὁπωσδήποτε καὶ δι' ὁποιονδήποτε λόγον προσαγομένην). Τραγῳδοῦσι δὲ καὶ τὰς καταχρήσεις τοῦ ἀφορισμοῦ, οὗ τινος αὐτοὶ κατήργησαν καὶ αὐτὴν τὴν ἀποστολικὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χρῆσιν! Τωθάζουσι πρὸς τούτοις καὶ τὴν ἐκ τοῦ Πατριαρχείου (ὅταν μάλιστα ἐκεῖθεν ὁ ἀφορισμὸς ἐκδοθῇ) κανονικὴν συγχώρησιν (α), πάντα ταῦτα διαγράφοντες ὡς ὀνείρους καὶ προλήψεις φαντασιοπληξίας ἀμαθοῦς! «Σοφοὶ γὰρ οὐφρίσσουσι ποινιμους ἀράς!» δ) Τὴν μετάθεσιν τῶν ἀρχιερέων ψέγουσιν ὡς γινομένην κατ' ἀρέσκειαν τῶν κρατούντων, ἐνῷ αὐτοὶ διώρισαν τῶν κατ' αὐτοὺς ἐπισκόπων τὴν μετάθεσιν ἔργον βασιλικόν (ἄρθρ. 101). — ε) Ἐξυβρίσαντες ἀνωτέρω τὴν ἐκκλησίαν, διότι διορίζει τοὺς Ἀρχιερεῖς χωρὶς τῆς γνώμης τῶν ἐπισκοπευομένων (ὡς μὴ λαμβάνουσα τούτους ἐξ αὐτῶν εἰς ἃς χειροτονοῦνται τῶν ἐπισκοπῶν), νῦν παλινῳδοῦντες κακολογοῦσι τοὺς Ἀρχιερεῖς ὡς μὴ ἐκλεγομένους ἀπὸ μοναστηρίων (ἅτινα καὶ ἐπαινοῦσιν ἤδη καλοῦντες τὰ καθ' αὐτὸ τοῦ κλήρου γυμνάσια!). Ἐκλέγονται δὲ πόθεν οἱ ἐπίσκοποι; ἐκ τῶν παρὰ τοῖς Ἀρχιερεῦσι (λέγουσιν) εἰς τὰς εὐτελεστάτας ὑπηρεσίας τεταγμένων διακόνων! καὶ οὗτοι προβάλλονται νέοι καὶ πολλάκις βιαίως, φέροντες καὶ τὰς ἐξῆς σκανδαλώδεις κηλῖδας, ὅσας προσάπτουσι ῥητῶς εἰς τὸν κλῆροντῆς Ἀνα-

---

μα τοῦ Πατριάρχου Νικολάου (Βλ. Leunclav. Jus Graeco-rom. pag. 120, 123 269, 377). Πάντοτε ἔξεστι τῷ γεωργῷ τὸν καρπὸν μεταλαμβάνειν, καὶ τῷ ποιμένι ἀπὸ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης ἐσθίειν. Εἰ δὲ πονηραί τινες διαθέσεις, ἢ σιδηρᾶ κατανάγκη καὶ δυστήνων πραγμάτων ἀνωμαλίαι παρεισάγουσι κατὰ τόπους καὶ καταχρήσεις, μήπως ἐκ τούτου ἐνοχοποιοῦνται καὶ πάντες ἁπλῶς οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία;

(α) Βλ. Ἀποστολ. κανν. λδ. τῆς Ἀντιοχ. ς. τῆς Καρθαγ. μγ. κτλ.

τολικῆς Ἐκκλησίας (ἤγουν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν κλῆρον εἰς ὃν αὐτοὶ οὗτοι προλογίζοντες ἀπέδωκαν ὡς κοινότατα γνωρίσματα πίστιν ἀνυπόκριτον, εὐαγγελικὴν ἁπλότητα καὶ φιλοπατρίαν!). Ἐφεξῆς δὲ καὶ αὐτὴν τὴν κανονικὴν τῶν Ἀρχιερέων χειροτονίαν διαπαίζουσιν, ἑρμηνεύοντες ὅτι διὰ τοῦτο λέγονται κανονικοί, διότι χειροτονοῦνται κατ' ἄδειαν καὶ μόνον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἔχει καὶ ἡ εἰρωνεία αὕτη τὸν σκοπόν, διότι μετ' ὀλίγον τοὺς πρόσφυγας Ἀρχιερεῖς ἔμελλον ἀναγορεύειν ἰσοτίμους τῶν κανονικῶν ποιμένας τῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπῶν. —ς) Καὶ τὴν ὁμολογίαν δὲ τῆς ἀμωμήτου πίστεως καὶ τῆς μέχρι θανάτου πιστῆς διατηρήσεως τῶν ἁγίων τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας θεσμῶν καὶ τῶν κανονικῶν δικαιωμάτων τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας, ὑφ' ἣν διατελοῦσι, καὶ ταύτην λέγω τὴν ὅρκου παντὸς ὑψηλοτέραν ὁμολογίαν τῶν Ἀρχιερέων (ἣν ἐπ' ἐκκλησίας ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ἐκφωνοῦσιν ἐν τῷ χειροτονεῖσθαι), προφέρουσιν οἱ ἄνδρες ἐπὶ καταγέλωτι καὶ ὕβρει προστιθέντες ὅτι ἐπὶ ταύτῃ τῇ βάσει ἐπικοδομεῖται πολλάκις ἡ ἄνομος καὶ τυραννικὴ καθαίρεσις τῶν Ἀρχιερέων! Καὶ ταῦτα γράφουσι τίνες; αὐτοὶ οἱ συντάξαντες ἐκεῖνον τὸν ὅρκον τῶν τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερέων, δι' οὗ φρικτῶς ὀμνύουσιν οὐ μόνον τὴν ἅπασι τοῖς ὑπηκόοις ὀφειλομένην πίστιν εἰς τὸν θεόπεμπτον βασιλέα, ἀλλὰ καὶ ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους τοῦ Βασιλείου (ἐξομνύμενοι οὕτω καὶ πάντας τοὺς θείους τῆς ἐκκλησίας θεσμούς, ὅσους καταργοῦσί τινες ἐκ τῶν τεθέντων νόμων τοῦ Βασιλείου), καὶ πιστὴν διατήρησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου (ἤγουν πιστὴν διατήρησιν τῆς ὑπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν ὑποδουλώσεως πάσης ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ἐλευθερίας), καὶ τἆλλα (περὶ ὧν καὶ ἀλλαχοῦ), ἐν οἷς καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον ὕψος τῆς ἀρχιερωσύνης ὀνομάζεται «ὑπηρεσία» (ὡς ὑπούργημα πολιτικόν)! — ζ) Τελευταῖον, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον ἐπαναλαμβάνοντες συμβλασφημῶμεν, ἱστοροῦντες οἱ ἄνδρες τὸ χρέος τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰς αὐλικὰς ὁμολογίας, ὁμολογοῦσιν εἰλικρινῶς «ὅτι ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον τουρκικῶν γροσίων κεφάλαιον καθαρὸν λογίζονται εἰς βάρος τῶν Ἀρχιερέων, ὅσοι ἦσαν διωρισμένοι (ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας) εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος»! καὶ ὅτι «οἱ Ἀρχιερεῖς

τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἔπαυσαν πληρώνοντες τὰ διάφορα τῶν αὐλικῶν αὐτῶν ὁμολογιῶν! κτλ. Καὶ λοιπὸν τὸ μὴ μόνον εἰς ὀρθοδόξους τε καὶ ἑτεροδόξους χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ εἰς Τούρκους καὶ εἰς Ἑβραίους δανειστάς, ὀφειλόμενον ἓν ἑκατομμύριον τοῦτο (πρόσθες ἔτι καὶ ἥμισυ) προσετέθη βάρος εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας. Καὶ νῦν αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος (ὅσον ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου χρέους) διάγουσιν ἀμέριμνοι καὶ ἀφρόντιδες· «ἐν κόποις ἀνθρώπων (τῶν δούλων ἐκείνων λαῶν καὶ κληρικῶν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας) οὐκ εἰσι, καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται. Αὐτὴ δὲ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία μετὰ τοὺς τόσους οὓς ἔπαθεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος διωγμοὺς, μετὰ τὰς μαρτυρικὰς φονοκτονίας αὐτῶν τε τῶν ἀνόμων(!) αὐτῆς πατριαρχῶν καὶ τῆς συρφετώδους αὐτῆς Συνόδου καὶ τῶν σιμωνιακῶν(!) αὐτῆς Ἀρχιερέων καὶ τῶν τετραδούλων (!) αὐτῆς λειτουργῶν, μετὰ τοσαύτας βασάνους, καθείρξεις, μαστιγώσεις, δημεύσεις, ἀτιμώσεις, φυγὰς παμπόλλων ἐκ τῶν στιγματιῶν καὶ τὰς σκανδαλώδεις ἐκείνας κηλῖδας κεκηλιδωμένων αὐτῆς κληρικῶν(!), μετὰ τοσούτων ἀταμιεύτων(!) αὐτῆς ναῶν, Μοναστηρίων, σχολείων, βιβλιοθηκῶν, νοσοκομείων, οἰκιῶν, οἰκογενειῶν, χωρῶν ὅλων ἀφανισμόν, καὶ τὴν παγγενῆ ἀπώλειαν καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς πράγμασι περὶ τὴν Σύνοδον ἀθροιζομένων δυσωνύμων Γραικῶν(!), μετὰ τοσούτους, λέγω, καὶ τοιούτους ὑπὲρ τῆς φίλης Ἑλλάδος ἄθλους, ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία βαστάζει ἤδη ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς καὶ αὐτὸ τὸ βαρύτατον φορτίον τοῦ χρέους τῶν αὐλικῶν τῆς Ἑλλάδος ὁμολογιῶν, καὶ καταβάλλει διὰ τοσούτων ἤδη ἐτῶν τοὺς τόκους αὐτῶν, ἀποτίνουσα καὶ μέγα μέρος τοῦ καθαροῦ κεφαλαίου μετ' ἀποστολικῆς ἀνεξικακίας, μηδὲν γοῦν μετὰ τὴν ἐκβιασθεῖσαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἀπόσπασιν μηδέποτε μήτ' ἐρίσασα μήτε κραυγάσασα, μήτε ὅλως μνησικακήσασα, λέγουσα δὲ μόνον τὰ τοῦ Νυμφίου καὶ Σωτῆρος αὐτῆς ἐκεῖνα, «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς!» Τοιαύτη, ὦ ἄνδρες τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν καιρῶν ἀπεδείχθη ἡ (καθ' ὑμᾶς) τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησία (Μεγάλην γὰρ αὐτὴν οὐκ' ἀξιοῦτε καλεῖν), «ἧς ἐσθίοντες τὸν ἄρτον, ἐμεγαλύνατε κατ' αὐτῆς πτερνισμόν».

Σελ. 135. Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, εἰσοδήματα τοῦ

κλήρου, ἀριθμὸς ἱερέων, παιδεία τοῦ κλήρου, ἱεροκήρυκες, ἐκκλησίαι, ἐξωκκλήσια, εἰσοδήματα τῶν ἐκκλησιῶν. — Παρατρέχομεν ὅσα λέγουσι περὶ τούτων, πᾶν μέν, εἴτι καλόν, σμικρύνοντες, ἢ διαστρεβλοῦντες, πᾶν δέ, εἴτι κακόν, καθολικεύοντες καὶ μεγαλύνοντες καὶ δεινοποιοῦντες, καὶ πανταχόθεν διαγράφοντες λαμπρὰν τὴν εἰκόνα τῆς κοιλάδος τοῦ Μαυρερείου κλαυθμῶνος! Ἐξελέγχονται δὲ καὶ ἄλλως ἀλόγιστα λέγοντες καὶ ἀντιφατικά. Οἷον τοὺς μὲν ἱερομονάχους ἐφημερίους (κατὰ τὸ καθόλου πρὸς τοὺς μοναχοὺς φονῶδες αὐτῶν μῖσος) ὑβρίζουσιν ἅπαντας, ὡς μὴ κανονικούς, ὡς φιλαύτους κοσμοπολίτας, ὡς τῷ ὄντι παροίκους καὶ φερεοίκους! (κατὰ τὰς χελώνας, ἴσως), καὶ κλείουσι τούτους σύροντες εἰς τὰ θηριοφυλακεῖα τῶν Κοινοβίων! Ἀλλ' ἐφεξῆς ὁμολογοῦσιν, ὅτι μάλιστα οἱ ἱερομόναχοι διεκρίνοντο κατὰ τὴν παιδείαν ἀπὸ τὸν λοιπὸν ὅχλον τῆς Ἑλλάδος! καὶ ἐδίδασκον κατ' οἴκους καὶ εἰς δημοσίας σχολάς (ἴσως δὲ καὶ αὐτῆς τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ σοφοὶ μοναχῶν τινων ἐγένοντο παιδεύματα !). Ὅθεν καὶ εἰς τὸ Σχέδιον (ἄρθρ. 92) οἱ αὐτοὶ θεσμοθέται συνεχώρησαν τοὺς ἔχοντας ἔξοχον ἱκανότητα περὶ τὸ διδάσκειν, ἵνα τῶν κοινοβίων ἐξερχόμενοι διαμένωσιν ἐντὸς τῶν κοινοτήτων! Ἀποβλέποντες δὲ πάλιν, ἂν μὴ πρὸς ἐξάλειψιν (ὡς ἀδύνατον), ἀλλὰ κἂν πρὸς ἐλάττωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ ἱερατείου τῆς Ἑλλάδος, σκηνογραφοῦσι μὲν τὸ κατὰ τὴν Ἄνδρον πλῆθος τῶν ἐφημερευόντων ἱερέων καὶ μάλιστα ἱερομονάχων (τῶν παντάπασιν, ὡς λέγουσιν, ἀσυμβιβάστων πρὸς τὰ ἤθη τὰ ἑλληνικά. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὕστερον ἰδόντες τὸν νεολαμπῆ τῆς Ἑλλάδος φωστῆρα Καΐρην, ἴσως κατέπαυσαν τὴν κατὰ τῶν Ἀνδρίων ἱερομονάχων ὀργήν)· συμπεραίνουσι δὲ καὶ μέγιστον κακόν, ὅτι πρὸς ἕνα ἱερέα ἀναλογοῦσιν 28 οἰκογένειαι! Καὶ ὅμως αὐτοὶ μετ' ὀλίγον παρακατιόντες λέγουσιν ὅτι «καὶ 30 οἰκογένειαι δύνανται νὰ θρέψωσιν ἕνα ἱερέα»! Ὥστε παρὰ δύω μόνας οἰκογενείας ἔπνιξε τοὺς Ἀνδρίους ἡ πληθὺς τῶν ἱερέων ! (ἐν ᾧ διὰ τοσούτων αἰώνων οἱ Ἄνδριοι καὶ τούτους σέβονται καὶ τιμῶσιν ὡς ποιμένας καὶ συμπολίτας ἀγαθούς, καὶ τοὺς ναοὺς αὐτῶν κοσμοῦσι καὶ πληροῦσιν ἐκκλησιαζόμενοι, ἀναλογοῦσι δὲ καὶ πρὸς ἕνα ἐφημέριον πλέον ἢ 40 οἰκογένειαι)· τὸ δὲ πάντων ἀναισχυντότατον, ὅτι καὶ χωρία τῆς Ἑλλάδος πλάττουσιν οἱ

ἄνδρες συγκροτούμενα οὐ μόνον ἐξ ἑπτά, ἀλλὰ καὶ ἐκ τριῶν πολλάκις οἰκιῶν! καὶ ὅμως ἔχοντα καὶ ἐκκλησίαν. Καὶ θαυμαστὸν οὐδέν! διότι παρακατιόντες λέγουσιν (εἰς τὰ νησία μάλιστα) τοὺς ναούς, ἂν ὄχι περισσοτέρους, ἀλλ' ὅμως ἰσαρίθμους πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας (!)· τὰ δὲ πάλιν ἐξωκκλήσια ζωγραφοῦσιν ὡς ἐρείπια χρησιμεύοντα πρὸς πᾶν ἄλλο, παρὰ τὴν λατρείαν τοῦ Ὑψίστου (τουτέστι παρόμοια σχεδὸν πρὸς τοὺς ἐρημωθέντας ναοὺς τῶν μετ' ὀλίγον (μεσιτευούσης τῆς ἐπιτροπῆς) καταργηθέντων μοναστηρίων!). Εἰς δὲ τὴν παχυλὴν ἀμάθειαν, ἥτις καλύπτει (καθὼς λέγουσι) πρὸ τόσων χρόνων τὸν ὁρίζοντα τῆς Ἑλλάδος, μόνος ὁ κλῆρος, καὶ μάλιστα οἱ ἱερομόναχοι, διακρίνονται καὶ κατὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν λοιπὸν ὄχλον! Οὔτε λοιπὸν ἔγγαμοι ἱερεῖς οὔτε κοσμικοὶ πεπαιδευμένοι ὑπῆρξαν (κατ' αὐτοὺς) εἰς τὸν ὁρίζοντα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ δὲ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ εἰς τοῦ παρόντος τὰς ἀρχὰς (σιωπῶμεν τὰ παλαιότερα) Γεώργιοι, καὶ Στάμοι, καὶ Νοσημάχοι (οἱ καὶ Ζαχαρόπωλοι), καὶ Ὁλλανδοί, καὶ Βενεζέλοι, καὶ Εἰρηναῖοι (α), καὶ Μαμ-

---

(α) Ἐφείσθω ἡμῖν εἰπεῖν τινα περὶ τοῦ λογίου τούτου ἀνδρός, ὃς μετέστη τῶν τῆδε οὐχ οὕτως ἀνωφελής, ὡς ἀνώνυμος καὶ σεσιγημένος ἀναξίως. Καὶ πρῶτον μὲν καταλεκτέον ἅπερ εὐγνώμων μαθητὴς αὐτοῦ φιλοφρόνως ἡμῖν ἀπεμνημόνευσεν, ὁ χρηστὸς Κ. Γ. Ψύλλας. Ἐκ Ῥαιδεστοῦ γάρ, φησίν, ὁ Ἰωάννης Τατλίκαρης ὢν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔγραψεν ἀξιόλογον ἀναίρεσιν τῶν βλασφημιῶν ἐξώλους τινὸς Μονοφθάλμου. Περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας παρὰ τὸν ἀδελφὸν Ἀθανάσιον μητροπολίτην Ἀθηνῶν προχειρισθέντα (τῷ 1785. Βλ. Buchon La Grèce continentale pag. 90), τὸ τελωνεῖον τῆς πόλεως πριάμενος, καὶ γυναῖκα τῶν ἐγχωρίων ἐκ τοῦ γένους Πατούσα ἔγημε καὶ κατῳκίσθη ἐν αὐταῖς. Ἦν δὲ οὐ μόνον τοῦ Ἕλληνος καὶ Λατίνου λόγου ἐν τοῖς μάλιστα εἰδήμων, ἀλλὰ καὶ τὰ Ἰταλικὰ καὶ τὰ Τουρκικὰ εὖ εἰδὼς καὶ τὰ κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας δεδιδαγμένος· Περί γε μὴν τὸ 1815 ἐδίδαξεν ἐν Ἀθήναις τά τε Λατινικὰ γράμματα καὶ τὴν Ῥητορικὴν καθ' Ἑρμογένην. Ἐκραγείσης δὲ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκλεγεὶς ἐκ τῆς Ἀττικῆς μέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου (Βλ. Μάμουκα τὰ κατὰ τὴν ἀναγέν. τῆς Ἑλλάδ. Τ. Α. σελ. 85) μετωνομάσθη Εἰρηναῖος. Κατὰ δὲ το 1824 ἐδίδαξεν Ἀθήνησι (βλ. Ἐφημ. Ἀθηνῶν ἀριθμ. 4), κὰν Τρικκάλοις τῆς Κορίνθου ἔπειτα. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἔλευσιν τῆς Βασιλείας διετέλει ἰδιωτεύων. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ψύλλας. Ἐν δὲ ταῖς τοῦ Δούκα ἐπιστολαῖς ἐκδέδονται δύο Εἰρηναίῳ ἐπεσταλμέναι, αἱ 218 καὶ 464 (Βλ· Ἐπιστολ. πρός τινας ἐν διαφόρ. περιστ· Τόμ. ά. σελ. 35,272. Ἐν Αἰγίνῃ, 1835)· ὧν ἡ μὲν περὶ τὸ ᾳωλά

μάκαι, καὶ Ἀργύριοι, καὶ Παλαμάδες, καὶ Φώτιοι, καὶ Λογάδες, καὶ Ἀναστασιάδαι, καὶ Σερβίοι, καὶ Ψαλλίδαι, καὶ Σελεπῆδες, καὶ Κοῦμαι, καὶ Σέργιοι, καὶ εἴ τινες ἄλλοι δημοσίως ἐσχολάρχησαν (ὧν τινες περίεισιν ἔτι σχολαρχοῦντες καὶ καθ' ἡμᾶς), μῶν οὐκ ἦσαν κοσμικοί; (παραλείπομεν τοὺς Λάμπρους καὶ τοὺς Φιλητᾶς καὶ τοὺς Χρηστάρεῖς καὶ ἄλλους τοσούτους διδάξαντας καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Δακίᾳ καὶ κατὰ τὴν Ἑπτάνησον καὶ κατὰ πόλεις τῆς Εὐρώπης, ὅπου ζῶσιν Ἕλληνες καὶ σχολαὶ

γεγραμμένη πρὸ πέντε καὶ τριάκοντα ἐτῶν φησιν ἀνεγνῶσθαι ἐν Δακίᾳ λόγον τοῦ Ἰωάννου κατὰ Μακαρίου τινός, καὶ θαυμασθῆναι παρά τε τῶν ἄλλων λογίων καὶ αὐτοῦ Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου, ἐκ δὲ τῶν ἐφεξῆς ἐπιφερομένων μᾶλλον δοκεῖ τῆς ἔξω ἢ τῆς ἔσω σοφίας ἔχεσθαι τὸν λόγον. Ὁ μέν τοι Μακάριος καὶ τὸ βιβλίον αὐτοῦ, οἷον ὁ διδάσκαλος ἡμῖν αὐτὸ παρέχει ὑποτοπάζειν, ἀπορεῖν ἡμᾶς ποιεῖ καὶ τὸ τοῦ Σοφοκλέους εἰπεῖν,

Ἆρ' ἔστιν; ἆρ' οὐκ ἔστιν; ἡ γνώμη πλανᾷ.
Καί φημι, κἀπόφημι, κοὐκ ἔχω τί φῶ.

Ἐξ ὧν μέντοι ὁ κ. Ψύλλας τοῦ τε Μονοφθάλμου καὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου μέμνηται ἀναγνούς, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις εἰπὼν ὅτι Χριστόδουλος ἦν οὗτος ὁ Ἀκαρνάν. Οὗτος γὰρ γενόμενος τῷ 1733 κατὰ Ζαβίραν ἐν Ξηρομέρῳ, ἔχρη μάτισε «περίφημος μᾶλλον διὰ τὴν ἀσέβειαν ἢ διὰ τὴν εὐσέβειάν του», καὶ βιβλιάριον συνέταξεν ἐπιγεγραμμένον «Ἀπάντησις ἀνωνύμου πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἄφρονας κατηγόρους, ἐπονομασθεῖσα περὶ θεοκρατείας, ὅτι ἅπας ὁ λόγος περὶ αὐτὴν στρέφει· Ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας 1793. «Ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ, ὁ αὐτός φησι Ζαβίρας, γράφει κατὰ τῶν μοναχῶν, ἱερέων, ἀρχιερέων καὶ ἀσκητῶν· οὐδὲν ἧττον καὶ κατὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, κατὰ τῶν Προφητῶν καὶ κατὰ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τέλος πάντων κατ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Κατὰ τούτου δὴ συνοδικὸν γράμμα ἐξεδόθη παρὰ Νεοφύτου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, κατεξελέγχον τὰς αἱρέσεις καὶ ἀνεθεματίζον τὸν λίβελλον, ὅπερ καὶ τύποις ἐκδέδοται τῷ 1800 ἐν Βούδᾳ ἐπιγεγραμμένον «Ὁ ἐξοστρακισμὸς τοῦ ἀσεβοῦς Χριστοδούλου τοῦ Μονοφθάλμου τοῦ ἐξ Ἀκαρνανίας, ἢ τὸ κατὰ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ ἐξενεχθὲν καὶ ἐν πάσαις ταῖς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησίαις ἀναγνωσθὲν φρικτὸν Συνοδικόν, ἤδη πρῶτον τύποις τυπωθὲν μετὰ τοῦ προοιμίου, δαπάνῃ φιλοχρίστων»· γέγονε δὲ τοῦτο οὐχὶ δήπου διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε παρ' ἡμῖν ἀμάθειαν, ὡς πάλιν ὁ κ. Βρετὸς ἐλήρησεν ἀκρίτως (Καταλόγ. Τόμ. Β. σελ. 349), ἀλλὰ διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν ἐν τῷ λεβέλλῳ βλασφημιῶν καὶ δυσσεβολογημάτων. Τότε τοίνυν καὶ ὁ ἡμέτερος Ἰωάννης ἐξ οἰκείου ζήλου, ὡς ἔοικε, συνέταξε τὸν εἰρημένον λόγον, ὃς ὅμως ἀνέκδοτος τύποις καταλειφθεὶς οὐκ οἶδ' εἴ που σώζεται χειρόγραφος. Τῆς δ' οὖν φρονήσεως καὶ ἑλληνικῆς τοῦ ἀνδρὸς παιδείας τεκμήριον ἔστω τὸ ἐν τῇ Ἐφημε-

Ἑλληνικαί· οὐδὲ τοὺς ἄλλους τοὺς πεπαιδευμένους, καί τοι μὴ σχολαρχοῦντας· οὐδὲ τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρηματίσαντας ἀμαθεστάτους Γραικύλους ἐκείνους ἀπαριθμοῦμεν). Οἱ δὲ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Καστορίας καὶ Τυρνάβου καὶ Μακρυνίσσης καὶ Πορταριᾶς καὶ Κοζάνης καὶ Σιατίστης καὶ Ναούσης καὶ Νέων Πατρῶν καὶ Μεσολογγίου, καὶ τοσούτων ἄλλων πόλεων καὶ χωρῶν τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, καὶ τῶν νήσων αὐτῶν διδάσκαλοι γενόμενοι καὶ πρωτοπρεσβύτεροι (ἔγγαμοι) φαίνεται ὅτι καὶ αὐτοὶ συνεκολύμβων μετὰ τοῦ ὄχλου εἰς τὴν παχυλὴν ἀμάθειαν. Ἀλλὰ σὺν πᾶσι τούτοις, μεγάλη χάρις εἰς τὴν Ἐπιτροπήν, ὅτι κἂν ἐψεύδισε τὴν Μοῦσαν τοῦ Μαυρέρου, δείξασα πολὺ πλέον ἢ δέκα καλαμαράτους μεταξὺ 1000 ἀγραμμάτων τῆς Ἑλλάδος κληρικῶν· διότι κἂν ἀτελεστάτην, ἀλλ' ὅμως ἀποδίδωσι καθόλου εἰς τὸν κλῆρον ἀμαυράν τινα παιδείας σκιάν· χρωματίζει δὲ ταύτην καὶ διὰ τῆς ἐμμελοῦς καὶ μουσικῆς φωνῆς, δι' ἧς μάλιστα ἐλάμβανενὁ ὑποψήφιος τὸ δικαίωμα τῆς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου χειροτονίας! Μόνον τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἐκκλησίας εὕρηκαν οἱ ἄνδρες ὀλίγους, καὶ τοσοῦτον σπανίους, ὥστε (λέγουσι) τόνομα τὸ ἀναγνώστης ὑπῆρχε τίτλος εὐγενείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, προτιμώμενον πολλάκις καὶ παρ' αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ βαπτίσματος (ἤγουν καθὼς τὸ ποστέλνικος, καὶ τὸ βαρῶνος, καὶ τἆλλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εὐγενείας ἐπώνυμα, ἀφ' ὧν

ρίδι τῶν Ἀθηνῶν τετυπωμένον ἀπόσπασμα διατριβῆς τινος αὐτοῦ (ἀριθμ. 18), ἔνθα τὰ τῆς τυπογραφίας καὶ δημοσιογραφίας καθήκοντα ἐπιεικῶς ὑποτυπῶν καὶ περὶ τῆς ἀξιοπρεποῦς συζητήσεως τῶν ταύτας μετερχομένων πραγματευόμενος, «ἐπιθυμῶ, λέγει, νὰ ἀνασπασθῇ πρόῤῥιζος ἀφ' ἡμῶν ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης καταβολῆς ἡ καλαμομαχία ἐκείνη σὺν πάσῃ κακίᾳ, ἡ ὁποία εἰς τοὺς παρελθόντας καιροὺς ἐκίνησε τόσην ναυτίαν εἰς τὸ κοινὸν καὶ ἐπροξένησε τόσην καταισχύνην καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κορυφαίους τῶν λογίων τοῦ ἔθνους» (ἐννοῶν τοὺς περὶ τὸν Κοραῆν καὶ Δούκαν)· καὶ τελευταῖον καταστρέφει τὸν λόγον «Ἀκούετε, ἐπιφωνῶν, καὶ ὑμεῖς, νέοι γέροντος, οὗ νέου γέροντες ἤκουον, καὶ εὐτυχεῖτε ἀμφότεροι». Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας τῶν προῤῥηθεισῶν τοῦ Δούκα ἐπιστολῶν δῆλον γίνεται, ὅτι ἐπιγνωσθεὶς ὁ Ἰωάννης καὶ διὰ γραμμάτων τὴν οἰκείαν ἀπορίαν τῷ διδασκάλῳ δηλώσας εὐηργετήθη παρ' αὐτοῦ βίβλοις, αἷς εἶχεν, οὐκ ἀργυρίοις, ὧν ἤδη κἀκεῖνος ἠπόρει. Ἐτελεύτα δὲ τὸν βίον τῷ 1835 ὀγδοηκοντούτης. Σημ. Ἐκδ.

προσηγορεύονται συνήθως οἱ φέροντες τὸ ἀξίωμα)· πλὴν ἀλλ' ἀπελάθετο ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι καὶ οἱ ἀναγνῶσται καλοῦνται καὶ ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτῶν ὑπουργήματος, καθὼς πολλάκις καὶ οἱ διάκονοι, καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπόται. Μὴ γὰρ καὶ ὅταν λέγωμεν, δέσποτά μου, καὶ παππᾶμου, καὶ διάκονε, ἢ καὶ διδάσκαλε προτιμᾶται καὶ ἐν τούτοις τὸ τῆς ἐπαγγελίας ὄνομα πρὸ τοῦ βαπτιστικοῦ, καθὼς καὶ εἰς τὸ ἀναγνῶστα; Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῦτο καλῶς ἐγνώριζεν ἡ Ἐπιτροπή, πλὴν ἀφ' οὗ κατειρωνεύθησαν βαθμηδὸν οἱ ἱερομόναχοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι, ἔπρεπεν ἵνα τέλος ἐπεισαχθῶσι λόγου πάρεργον (ὡς Ἀβυδηνὰ τῆς χλεύης ἐπιφορήματα) καὶ οἱ ἀναγνῶσται! Τῶν Ἀρχιερέων ὅμως τὴν παιδείαν ἐκτιμᾷ καὶ σταθμίζει ἀκριβῶς ἡ παντοδαὴς Ἐπιτροπή. «Μεταξὺ τῶν 180 (λέγει) Ἀρχιερέων, τῶν συγκροτούντων τὸν ἄνω κλῆρον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (ὡς ἄνεῖδε τούτους ἅπαξάπαντας, καὶ ἐγνώρισεν ἀνέκαθεν αὐτὴ πάντας, καὶ ἱστόρησεν ἕνα ἕκαστον προσωπικῶς!!), μόλις δέκα διεκρίνοντο διὰ τὴν τακτικὴν αὐτῶν παιδείαν! τριάκοντα δὲ πάλιν ἢ (τὸ πολὺ πολὺ) τεσσαράκοντα πεπαιδευμένοι μόνον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, οἱ τριάκοντα καὶ ἑκατόν, ἦσαν ἀμαθεῖς μέν, ὠνομάζοντο δὲ ἄλλως πρακτικοί· ἔμπειροι δηλονότι τῆς περὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς τελετὰς τάξεως καὶ (τὸ ἔτι χειρότερον) τῆς περὶ τὴν κοσμικὴν τύρβην καὶ τὴν αὐλικὴν πρὸ πάντων σπουδαρχίαν ἀπαιτουμένης ἱκανότητος καὶ τριβῆς!» Καὶ τοιαῦτα πάντως αὐλῶν περιτρίμματα, καὶ σπουδαρχίας τυρευταὶ κοσμόδουλοι καὶ συρφετώδεις, ὤφειλον ὑπάρχειν οἱ ἀπ' ἀρχῆς προβαλλόμενοι μισθαρχίδαι! Εἰς δὲ τὸ κράτος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῶν τότε κατ' αὐτοὺς 52, συμποσουμένων Ἀρχιερέων (22, κανονικῶν καὶ 30, προσφύγων) εὑρέθησαν (λέγουσι) δώδεκα μόνον πεπαιδευμένοι (ἤγουν περίπου τὸ τριτημόριον τῶν εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διεσπαρμένων πεπαιδευμένων, θεία τινι μοίρᾳ περισωθέν!). «Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τῶν τεσσαράκοντα ὅσοι δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀμαθεῖς» (ἤγουν εἶναι καί τινες τοιοῦτοι, ἢ ὀλίγοι ἢ πολλοὶ), «ὑπάρχουσιν ἐκ τοῦ τάγματος τῶν πρακτικῶν»! (πλὴν οὐχὶ καὶ τρίβωνες αὐλικοὶ κατὰ τοὺς ὁμοταγεῖς αὐτῶν ἀδελφούς, ἀλλὰ) «κατ' εὐτυχίαν (!) ἀνεπιλήπτου καὶ σεβασμίας διαγωγῆς»! Τοιαύτην οἱ ἄνδρες ἐζωγράφησαν

καὶ τὴν παιδείαν τῶν Ἀρχιερέων, τῶν τε ἄλλων ἁπάντων, καὶ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι παρατυχόντων. Καὶ τίνας μὲν ἐκ τούτων ἐξαιροῦσι (φίλους τινὰς ἴσως) ἐκ τοῦ συρφετοῦ τῶν πρακτικῶν, τίνας δὲ πάλιν κατεβύθισαν εἰς ἐντελῆ ἀμάθειαν, μήτε λόγον μήτε πρᾶξιν, καὶ (τοῦτ' αὐτὸ τὸ τῆς παροιμίας) μήτε νεῖν μήτε γράμματα εἰδότας, αὐτοὶ πάλιν γνωρίζουσιν. Ἡμεῖς δ' ἐν τούτοις ἀναλογιζόμεθα τοὺς δύω τοὺς Ἀρχιερεῖς ἐκείνους, οἵτινες ὡς μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς συνυπέγραφον οἱ δύστηνοι καὶ ταύτην τὴν Ἔκθεσιν, ποίαν ἄρα καρδίαν εἶχον τοιαύτας ὕβρεις καὶ τὰς ἐφεξῆς βλασφημίας καὶ ἄκοντες καὶ τρεμούσῃ χειρὶ συνεπικυροῦντες; Τάλαινα Ἑλλάς! ὁποῖαι προαιρέσεις ἐνεόττευσαν καὶ διέπλασαν τὸ εἶδος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας σου!

Σελ. 139. «Ἑορταί, Ἀκολουθίαι, Νηστεῖαι».— Ἐν πᾶσι τούτοις ὀρθῷ τῷ μετώπῳ καὶ ἀπηγκωνισμένῃ τῇ γλώττῃ οἱ πολύσοφοι τῆς Ἐπιτροπῆς συνεργάται βλασφημοῦσιν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐξομνύμενοι (κατὰ τοὺς Ἀναμορφωτὰς) πάντα σχεδὸν τὰ ἔθιμα καὶ τὰς ἀποστολικὰς παραδόσεις τῆς εὐσεβείας! Ἐθήρευον δὲ δήπου κἀν τούτοις τοῦ προτεστάντου Μαυρέρου τὴν εὔνοιαν, ὃν ὑποσημαίνουσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νομοθέτου, ὑποβάλλοντες συγχρόνως καὶ τῶν ἱερῶν ἐθίμων τὴν πεφυλαγμένην καὶ μετὰ προσοχῆς κατάργησιν! Ἀναμασσῶσι λοιπὸν πάσας τὰς τῶν ἑτεροδόξων ἀθλίας κενοφωνίας. Καὶ πρῶτον μὲν βλασφημοῦσιν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. «Καθ' ὅσον (λέγουσιν) ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐπεδίδου ἐξωτερικῶς, τόσον ἐζημιοῦτο πραγματικῶς καὶ κατὰ τὰ οὐσιώδη!» — Παράδοξος ὀλιγάρκεια. Μόνον εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἤθελον, ὡς φαίνεται, μέχρι τέλους γνωστὸν τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἐσταυρωμένον Σωτῆρα τοῦ κόσμου! Ἡ δ' εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα περιχυθεῖσα τοῦ θείου κηρύγματος ἔκτασις, ἐφ' ὅσον ἐξηπλοῦτο, ἐπὶ τοσοῦτον (κατ' αὐτοὺς) ἐξησθένει, χαλωμένη καὶ ἀποβάλλουσα τὴν ἀκμαίαν ἔντασιν καὶ δύναμιν τῆς αἰωνίου χάριτος καὶ ἀληθείας! καὶ οἱ πεμφθέντες λοιπὸν «εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ὧν ὁ φθόγγος ἐξῆλθεν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν», εἰς μάτην ἄρα ἀπεστάλησαν, καὶ ἐπὶ βλάβῃ (ἄπαγε!) τοῦ κηρύγματος. Φεῦ! πῶς παραλογίζονται πάντες οἱ συλαγωγούμενοι διὰ τῆς κενῆς ἀπάτης καὶ πορευόμενοι κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ μὴ κατὰ Χριστόν!

Ἐφεξῆς διαγράφουσι καὶ τὰς διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς πίστεως προελθούσας αὐτῆς ζημίας, δηλαδὴ «τὴν ψύξιν τῆς ἀγάπης, καὶ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἁπλότητος τῶν πρώτων τῆς Ἐκκλησίας ἠθῶν, καὶ τὴν σβέσιν τοῦ κατ' ἐπίγνωσιν ζήλου». Τούτων δὲ τῶν κακιῶν γεννήματα παριστῶσιν «οὐ μόνον τὴν αὔξησιν τῶν ἑορτῶν καὶ λιτανειῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν κανονισμὸν τῶν τελετῶν καὶ αὐτῶν (ὡς λέγουσι) τῶν βαθμῶν τῆς ἱεραρχίας! (ἕνα θέλοντες αὐτοὶ τὸν ἱερατικὸν βαθμόν, κατὰ τοὺς πρεσβυτερόφρονας)· καὶ ταῦτα λοιπὸν θεωροῦσιν οἱ ἄνδρες ὡς σύγχρονα τῆς ἐπιδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου (ἐπειδὴ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιδόσεως ἐπήγασαν!). Ἀλλ' ἡμεῖς εἰδότες ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀληθείας «ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ αὐξανόμενον ἐκαρποφορεῖτο καὶ οἱ πιστοὶ ἐκαρποφόρουν ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ» (α), τὴν μὲν ψύξιν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν διαφθορὰν τῶν χριστιανικῶν ἠθῶν ἀποδίδομεν εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς ἀνομίας, ὡς προεῖπεν ὁ Κύριος ἡμῶν, «διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν»· τότε εἶπεν ὅτι «ἐγερθήσονται καὶ οἱ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ πλανήσουσι πολλούς» (β), καθὼς γίνεται ἤδη κατὰ τοὺς ἐσχάτους καιροὺς τούτους, ὦ σοφὴ Ἐπιτροπή! Τὰς δὲ πνευματικὰς ἑορτάς, καὶ τὰς πρὸς Θεὸν λιτάς, ἢ λιτανείας, καὶ τῶν θείων μυστηρίων τὰς τελετὰς καὶ τοὺς θεοτυπώτους τῆς ἱεραρχίας βαθμούς, παρέλαβεν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία παρὰ τῶν Ἀποστόλων αὐτῶν! Καὶ κατὰ τοῦτο μόνον ἠληθεύσατε καὶ ἄκοντες, ὅτι, τῆς πίστεως ἐπιδιδούσης, συνεπεδίδου καὶ ἡ τάξις τῆς Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν, καὶ ἑώρταζον ἐν ἀζύμοις, εἰλικρινείᾳ καὶ ἀληθείᾳ, καὶ προσηύχοντο ἐν ἑσπέρᾳ καὶ πρωΐ καὶ μεσημβρίᾳ καὶ μέσης νυκτός, αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς· καὶ τὰς θείας λατρείας ἐτέλουν μυσταγωγούμενοι ὑπὸ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων σὺν διακόνοις, καὶ πάντα ἐν τάξει ποιοῦντες. Ὥστε καὶ τετυπωμένων προσευχῶν ἀ-

---

(α) Κολοσ. α, 6—10.
(β) Ματθ. κδ. 11, 12, 24.

κολουθίας εἶχον ἐξ ἀρχῆς καὶ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐνοριῶν οἱ ναοί, καθὼς καὶ τῆς ἐρήμου τὰ κοινόβια, καὶ τεταγμένας νηστείας ἐνήστευον καὶ τὰ πλήθη τῶν πιστῶν, καθὼς καὶ τὰ στίφη τῶν μοναχῶν! Οὐδ' ἔζων ἐν τῷ κόσμῳ προσευχῆς ἔρημοι, σαρκοβοροῦντες ἐν κραιπάλαις καὶ μέθαις, οἱ συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι μετὰ νηστειῶν διδαχθέντες υἱοὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, οἵτινες ἀπηρνήσαντο ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, ἵνα σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωσιν ἐν τῷ κόσμῳ». Καθ' ὑμᾶς δὲ ἄρα αἱ ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης χωρῶν ὑπῆρχον ἄλαλοι καὶ ἄφωνοι περὶ τὰς ὑμνῳδίας καὶ προσευχάς! ἢ πλήρεις ἀνθρώπων ἐρυγγανόντων ἐξ ἀπεψίας καὶ τὴν κοιλίαν θεοποιούντων, ὡς εἶπεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος «τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ, ὧν θεὸς ἡ κοιλία»· (ὁποίους νῦν ὑμεῖς βούλεσθε καταστῆσαι!). Τοιοῦτοι, λέγομεν (καθ'ὑμᾶς), ὑπῆρχον οἱ των πρώτων αἰώνων Χριστιανοί; μέχρις οὗ (καθὼς λέγετε) ἐξῆλθον, τέλος, ἐκ μὲν τῶν μοναστηρίων τὰ τεύχη τῶν πρώην ἀγνώστων προσευχῶν, ἐκ δὲ πάλιν τῶν θεωρητικῶν τῆς Θηβαΐδος ἀναχωρητῶν ὁ ρυθμὸς τῆς τραπέζης τῶν κατὰ πόλεις ἀβροδιαίτων, καὶ ὁ κανονισμὸς τῶν βαναύσων χειρογαστόρων! (οὕτως ὑμεῖς ἀγαπᾶτε πάντοτε τὰ γλαφυρὰ καὶ χαρίεντα καὶ ἀνθηρὰ φρασίδια, σφόδρα περὶ τὰς ὕβρεις καλλωπιζόμενοι!). Ἐβαρύνθητε δὲ ἄρα καὶ αὐτὸ τῶν νοερῶν τῆς ἐκκλησίας ἀστέρων καὶ πολιούχων τῆς εὐσεβείας τὸ πλῆθος, ἄλλων τε ἁγίων μαρτύρων παντοδαπῶν, «ὧν τὰ αἵματα ὡς πορφύραν καὶ βύσσον ἡ ὀρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κατεστολίσθη,» προσφέρουσα καὶ μέχρι σήμερον ἄμωμα τῆς πίστεως ἱερεῖα εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ· ἡμεῖς δὲ καὶ ταῦτα πικρῶς διαβάλλετε ἀγνωμονοῦντες ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις, δι' ὧν εὐεργετεῖσθε, καὶ τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον ἐπαισχυνόμενοι καύχημα, τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν καλὴν ὁμολογίαν! Διὰ τοῦτο καὶ τὰς καθ' ἑκάστην τοῦ ἔτους ἡμέραν τελουμένας τῶν ἁγίων μνήμας ἐκμυκτηρίζετε· κακίζετε δὲ καὶ τοὺς εἰς τιμὴν αὐτῶν ἐγειρομένους ναούς, οἵτινες ἔτι καὶ κατὰ τοὺς πρώτους τῆς Ἐκκλησίας αἰῶνας ἐπὶ

τῶν μαρτυρικῶν ἱδρυόμενοι τάφων ἐπωνομάζοντο καὶ μαρτύρια (τοῦτο δὲ ἡ ὑμετέρα σοφία ἡρμήνευσεν ἁγιάσματα, ἡγιασμένα δηλονότι καὶ ἱερὰ ὕδατα! ἵνα μηδὲ ταῦτα μείνωσιν ἀνύβριστα!)· καὶ τὰ σκήνη δὲ τῆς θείας χάριτος, τὰ τίμια καὶ ἅγια λείψανα καὶ παλαιῶν καὶ νέων μαρτύρων, ἐξουθενεῖτε, φθονοῦντες ἴσως τὴν ἐκ τούτων δόξαν τῆς συγγενοῦς ἡμῶν φύσεως καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῶν κατ' αὐτοὺς ἀρετῶν ὠφέλειαν καὶ παρηγορίαν καὶ εὐφροσύνην τῶν πιστῶν! Καὶ φθονεῖτε λοιπὸν (ἐπειδὴ καὶ θέλετε) ἀτιμάζοντες τοὺς ὁσίους φίλους τοῦ Θεοῦ, ὧν ὁ θάνατος τίμιος ἐναντίον Κυρίου, καὶ οὓς αὐτὸς ὁ Κύριος ἐθαυμάστωτε καὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας λίαν ἐτίμησε καὶ λίαν ἐκρατάιωσε καὶ ὑπὲρ ἄμμον ὑπερεπλήθυνε, καὶ τρέχετε κατόπιν τῶν συζητητῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, ψιττακίζοντες τὰς ἐκείνων βεβήλους κενοφωνίας, καὶ τοξεύοντες ματαίως εἰς τὸν ὑψηλὸν καὶ πολύφωτον οὐρανὸν τῆς ἐκκλησίας. Τὸν δ' οὖν ὑμέτερον νομοθέτην καλῶς ποιοῦντες ὑπομιμνήσκετε τό τε φύσει φιλέορτον τοῦ Ἕλληνος, καὶ τὸ περὶ τὰς νηστείας ἀκάματον καὶ σταθερόν. Καὶ ὑβρίζετε μὲν καὶ ἐν τούτοις καὶ τὴν ἐθνικὴν καὶ τὴν χριστιανικὴν τῶν Ἑλλήνων εὐγένειαν, διότι παριστάνετε τούτους μισθοφοροῦντας μὲν ἐπὶ Περικλέους, ὅπως ἑορτάζωσι τὰ Διονύσια (ὡς ἂν ἐξ αἰτίας τῆς δουλοπρεποῦς μισθοφορίας, ἢ ὡς ἂν πρῶτον καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ Περικλέους ἀπέβησαν οἱ Ἕλληνες ἑορταστικοί), τροφοδοτουμένους δὲ πάλιν ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὅπως διημερεύωσιν ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ (ὡς ἂν ὑπῆρχε καὶ ὁ Ἱππόδρομος ἑορτὴ χριστιανική! ἢ ὡς ἂν οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες πανταχοῦ τῆς Βυζαντινῆς ἐπικρατείας ἐπιτεύοντο κυλινδούμενοι ἐν ἱπποδρομίοις). Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁμολογεῖτε ὅτι ὁ γνήσιος Ἕλλην, καὶ ἀφ' οὗ τὴν εἰς Χριστὸν ἠσπάσατο πίστιν χριστιανὸς γενόμενος (οὐχὶ δέ, καθὼς πάλιν ὑβριστικῶς καὶ γελοίως ἅμα φιλοσοφεῖτε λέγοντες, μετονομασθεὶς χριστιανὸς καὶ ῥωμαῖος! ὡς ἂν εἴπερ ὑπῆρχεν ἁπλῆ τις ἐθνικὴ καὶ τυχαία μετονομασία καὶ τὸ χριστιανός, καθὼς τὸ Ῥωμαῖος! ἢ ὡς ἂν οἱ Ἕλληνες ἐδέξαντο καὶ τὸν χριστιανισμὸν ἢ καὶ αὐτὴν τὴν Ῥωμαῖος ἐπωνυμίαν ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου! (α)), καὶ ἐπὶ τῆς

(α) Ἔτι κατὰ τὸν Β'. αἰῶνα ἐχαρίσθη πολιτείας δικαίωμα εἰς πάντας τοὺς

Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ κατὰ τὴν Τουρκικὴν δεσποτείαν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θεοστήρικτον αὐτοῦ βασιλείαν ὁ Ἕλλην διαμένει πάλιν Ἕλλην, καὶ φύσει καὶ πίστει ὀρθόδοξος, τά τε ἄλλα πάντα καὶ περὶ τὰς πατροπαραδότους ἑορτὰς καὶ νηστείας. Καὶ οὔτ' ἐψωμοζήτησε πώποτε ἐξ αἰτίας τῶν ἑορτῶν, βεβυθισμένος εἰς τὸν λήθαργον τῆς ἀργίας, οὔτε τὰς ἱερὰς νηστείας ἐφύλαττε διὰ στέρησιν ἐπιουσίου τροφῆς, λιμαγχονούμενος ὑπ' ἀνάγκης (καθὼς ὑμεῖς, ὦ ἀγαθοί, τραγῳδεῖτε συκοφαντοῦντες καὶ αὐτὴν τοῦ Ἕλληνος τὴν προαίρεσιν). Διὰ τῶν ἁγίων ἑορτῶν παραμυθούμενος, καὶ εἰς τὰς ἱερὰς νηστείας παιδιόθεν ἐξησκημένος, ἴσχυσε καὶ πρὸς πεῖναν καὶ πρὸς δίψαν καὶ ποικίλην τῶν ἀναγκαίων ἔνδειαν καρτερῆσαι (πρὸς ἣν οὐδένες τῶν ἀνηστεύτων λαῶν οὐδ' ἕνα μῆνα γοῦν ἠδύναντο ἀντισχεῖν), λαχάνοις τρεφόμενος, καὶ μάζαν (ὁπότ' εἶχε) κριθίνην ξηροφαγῶν, καὶ ὑδροποτῶν, καὶ χαμαικοιτῶν αἴθριος. Οὕτω διὰ τοσούτων ἐνιαυτῶν πρὸς τὸν ἐχθρὸν ὁ πολύτλας Ἕλλην ἐπολέμει, περιποιούμενος εἰς ἑαυτὸν μὲν πολυαίματον τὴν ἐλευθερίαν, εἰς ὑμᾶς δ' ἀνίδρωτα τὰ βραβεῖα καὶ τὰς ὑψηλὰς καθέδρας! Καὶ νῦν ἤδη κάθησθε σφριγῶντες καὶ σοβαροὶ θεσμοθέται, μεγάλων ἀρχηγοὶ κακῶν, τεκταίνοντες ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ δὴ τοῦ λιπαίνοντος ὑμᾶς ταλαιπώρου Ἕλληνος! Πλὴν ἀλλ' ἐν τούτοις ἀσμένως ἄν τις ὑμᾶς ἠρώτησεν· Ἀνίσως ὁ Ἕλλην ὑπάρχει φύσει φιλέορτος καὶ καθ' ἕξιν νηστευτικὸς (καθὼς λέγετε), διὰ τί λοιπὸν ὑμεῖς Ἕλληνες ὄντες ἀπέβητε τοσοῦτον μισονήστεις καὶ μισέορτοι; πότερον ἄρα, περὶ τὸ ἦθος ἐψεύσθητε τοῦ Ἕλληνος, ἢ ψεύδεσθε τὸν Ἕλληνα;

Σελ. 141. Συνοικέσια μετὰ ξυ ἑτεροδόξων». Ὀρθῶς ὁμολογοῦσι τὴν πρὸς τὰ μετ'ἀλλοδόξων συνοικέσια διηνεκῆ τῶν Ἑλλήνων ἀποστροφήν. Ἐφαρμόζοντες δὲ ταύτην ἰδίως εἰς τὰς μετὰ δυτικῶν ἑτερογαμίας, θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς κακίαν τοῦ κλήρου τοῦ

ὑπηκόους τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἵνα προσαγορεύωνται Ῥωμαῖοι, θεωροῦντες τὴν Ῥώμην ὡς πατρίδα κοινήν. Διέταξε δὲ τὸν νόμον τοῦτον Ἡλιογάβαλος, ἢ πρὸ τούτου ὁ Καρακάλλας, ἢ καὶ ἔτι πρότερον Ἀντωνῖνος ὁ φιλόσοφος ἢ ὁ εὐσεβής. Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Χρυσόστομον ἔτι παλαιότερον ἀπὸ τῶν Ἀδριανοῦ χρόνων καὶ ἐφεξῆς (τῷ 117) ὅλοι οἱ τῆς Ῥώμης ὑπήκοοι λαοὶ ἐκαλοῦντο Ῥωμαῖοι. «Ἀπὸ Ἀδριανοῦ φασι πάντας Ῥωμαίους ὀνομασθῆναι, τὸ δὲ παλαιὸν οὐχ οὕτως ἦν» (εἰς τὰς Πράξεις Ὁμιλ. μη). Βλ. καὶ Le Moyen Varia Sacr. T. 2 p. 64. Σημ. Ἐκδ.

Ἀνατολικοῦ δόγματος, «ὅστις (λέγουσι) μὴ ἔχων τί ν' ἀντιτάξῃ πρὸς τὴν φιλαρχίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς, τὴν ὁποίαν ἐφοβεῖτο καὶ ὑπὲρ τὴν Τουρκικὴν τυραννίαν, ἔδιδε περισσότερον τοῦ δέοντος βάρος εἰς τὰς ἀρχαίας περὶ τῶν τοιούτων παρατηρήσεις.» Οὕτω καλῶς καὶ ῥογγύλως ἠτιολόγησαν οἱ ἄνθρωποι τὸ περὶ τοὺς γάμους ἄμικτον τῶν Ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους! Καὶ παρατηρήσεις μὲν ἀρχαίας (γραώδεις τινὰς ἴσως ὕθλους, ἢ διδασκαλίας ἀνθρώπων) ὠνόμασαν τοὺς περὶ τῆς ἀμιξίας ταύτης ἁγίους τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων θεσμούς. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἄν τις αὐτοὺς ἐρωτήσῃ, ποῖαί τινες ἆρά γε καὶ πόσον ἀρχαῖαι παρ' Ἕλλησιν ὑπῆρξαν αἱ τοιαῦται δὴ παρατηρήσεις; Κἂν μὲν ἦσαν (καθὼς εἰσι) θεσπίσματα τῆς Ἐκκλησίας παγκόσμια, καὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀρχαιότεραι, πρὶν ἡ παπικὴ φιλαρχία φανερωθῇ, πῶς λοιπὸν πρὸς ταύτην κυρίως ἀντιταττόμενος ὕστερον ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας ὁ κλῆρος τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἔδιδε περισσότερον τοῦ δέοντος βάρος εἰς ταύτας δὴ τὰς ἀρχαίας παρατηρήσεις, ἀφ' ὧν οὐδέποτ' ἀπεχωρίσθη; ἢ μή ποτε τὰς ἀρχαίας (ὡς λέγετε) ταύτας παρατηρήσεις, αὐτοὺς δηλαδὴ τοὺς Συνοδικοὺς θεσμούς, μόνον μερικοὺς νομίζετ' ἐκδοθέντας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ μόλις παρ' αὐτῇ κρατήσαντας καὶ παρευθὺς ἀργήσαντας καὶ καταφρονηθέντας; (ὡς περιττούς τινας δηλαδὴ καὶ κούφους τεθέντας καὶ φελλοῦ ἐλαφροτέρους!). Τοῦτο φαίνεσθε φρονοῦντες. Ἐπειδή, πῶς ἄλλως ὕστερον ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας οἱ κληρικοὶ μετεχειρίζοντο τοὺς κανόνας τούτους (καθὼς εἴπατε) βαρυτέρους τοῦ δέοντος καταστήσαντες, ὡς ἄν τινα βαρυσίδηρα δόρατα καὶ ξίφη, κατὰ τῆς φιλαρχίας τῆς παπικῆς; Πόσον παράλογα ταῦτα τὰ ῥήματα ἢ θαύματα! Ἀλλ' οἱ πολυΐστορες Ἐπίτροποι εὐκόλως συγκυκῶσι τὰ πάντα πρὸς ἀνατροπὴν τῶν θείων κανόνων, τῷ μὲν λόγῳ δεικνύοντες ἀνεξιθρησκείας φιλανθρωπίαν, ἔργῳ δὲ τοὺς ξένους κολακεύοντες σκοπούς, καὶ πανταχόθεν κατασκευάζοντες εἰς τὴν ὀλιγάνθρωπον Ἑλλάδα τὴν διὰ τῆς προχείρου καὶ ῥᾳδίας πρὸς τοὺς εἰσρέοντας ἑτεροδόξους ἐπιγαμίας παντελῆ τῶν Ἑλλήνων ἠθῶν καὶ δογμάτων διανόθευσιν καὶ διαφθορὰν (Βλ. καὶ Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. ις). Φέρουσι δὲ καὶ παλαιὸν ἀνεξιθρησκείας δῆθεν παράδειγμα τὴν νῆσον Σαντορίνην (Θήραν), ὅπου (λέγουσι) «πρὸ 180 χρόνων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν, τὴν

τῆς Μητροπόλεως, Ἐκκλησίαν ἐλειτουργοῦντο καὶ Δυτικοὶ καὶ Ἀνατολικοί, ἕως οὗ πρῶτος ὁ ἐπίσκοπος Γαβριὴλ ἐξέωσε τοὺς Λατίνους ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας»! Τοιαῦτά τινα καὶ ὁ Μαύρερος ἐμνημόνευσεν, ἀπατηθεὶς κἀκεῖνος ἴσως ὑπ' αὐτῶν τῶν σοφῶν τῆς Ἐπιτροπῆς (α). Ἀλλ' ὤφειλον οἱ ἄνδρες προσθεῖναι καὶ πῶς πρὸ τῶν 180 χρόνων ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Θήραν ἡ τοιαύτη παράλογος συνήθεια. Βίᾳ καὶ δυναστικῶς εἰσῆλθον εἰς ἐκείνην τὴν Ἐκκλησίαν οἱ τότε κρατοῦντες ἐν ταῖς νήσοις Δυτικοί, καὶ πήξαντες ἴδιον θυσιαστήριον ἐλειτούργουν· ἀντείχοντο δὲ τῆς καθεδρευούσης Ἐκκλησίας καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι εἰς τὴν ἑαυτῶν ἁγίαν τράπεζαν ἱερουργοῦντες, ἕως ὁ ἀείμνηστος Γαβριὴλ ἀπήλλαξεν ἀπὸ τῶν ξένων τὴν ἐκκλησίαν. (β). Τοῦτ' αὐτὸ ἔπραξαν οἱ Δυτικοὶ καὶ κατὰ τὴν Πάρον ἐν τῇ λεγομένῃ Ἑκατονταπυλιανῇ Ἐκκλησίᾳ, ἴδιον πήξαντες θυσιαστήριον ἐπὶ τῆς θαλασσοκρατίας τῶν Ἐνετῶν, ὅπερ καὶ καταργηθέν, δείκνυται μέχρι καὶ τῆς σήμερον ἀχρηστοῦν. Οὕτω δὲ καὶ ἀλλαχοῦ (φέρ' εἰπεῖν εἰς τὴν Κέρκυραν κτλ.) ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς Ἐνετικῆς ἐξουσίας οἱ Ὀρθόδοξοι παραδέξασθαι καὶ τοὺς Δυτικοὺς ἔν τισι τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς ἴδιον θυσιαστήριον λειτουργοῦντας (γ). Ἀλλ' ἡ βίαιος ἀνάγκη μήτε πα-

---

(α) Ὁ Μαύρερος φέρει καὶ μάρτυρα τὸν Τουρνεφόρτον (Voyage etc. T. II. p. 71), ὅτι εἰς τὴν Τῆνον συγχρόνως εἰς τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν ἐλειτούργουν καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ οἱ Λατῖνοι. Ἀλλ' ἀφ' οὗ δηλαδὴ ὁ Λατῖνος διάκονος ἀνεγίνωσκε τὸν Ἀπόστολον, τότε καὶ ὁ Ἕλλην ἀναγνώστης (ἑλληνιστί) καὶ ὡς ἐπέραινεν ὁ Λατῖνος ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον, ἀνεγίνωσκε τοῦτο καὶ ὁ Ἕλλην (πάντοτε τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς Λατίνους!) κτλ. (Maurer I. Bd. p. 417—418). Γελῶσιν οἱ Τήνιοι ἀκούοντες τὴν τοιαύτην δὶς διὰ πασῶν συμφωνίαν τῶν Δυτικῶν πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ. Ἀλλ' ὁ μὲν περιηγητὴς Τουρνεφόρτος ἔγραψεν ὅ,τι ἤκουσε παρά τινος ἴσως ὁμοδόξου φλάρου. Ὁ δὲ Μαύρερος ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν ἀκριβέστερον παρὰ τῶν Τηνίων αὐτῶν, καὶ Ὀρθοδόξων καὶ Δυτικῶν!

(β) Τὴν τοιαύτην βίαν ἐνθυμούμενος καὶ ὁ σεβάσμιος τῆς Κέω Οἰκονόμος, ἐφοβεῖτο μήπως πάλιν οἱ μὴ ὀρθόδοξοι παρεισδύσωσιν εἰς τοὺς ναοὺς τῶν Ὀρθοδόξων κατὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους· διὸ καὶ ἐζήτει διόρθωσιν τοῦ ἄρθρου τῆς νέας νομοθεσίας παρὰ τῆς Β. ἐθνικῆς Συνελεύσεως. (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Β. §. α. σελ. 29). Εἰς δὲ τὴν Θήραν καὶ ἀφ' οὗ ἐξεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ οἱ Δυτικοί, πάλιν ἐσκευώρουν ἵνα παρεισδύσωσιν εἰς ἄλλην ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Choiseul Gouffier Voyage de la Grèce. I. p. 43. πρβλ. καὶ Maurer ubi supra.

(γ) Τοιαύτας βιαιοπραγίας τῶν Παπιστῶν πλείστας ὅσας παρέδωκεν ἡμῖν

ροῦσα ἐδικαίου τὴν πρᾶξιν, καὶ πολλαχοῦ συγκατηγόρθη μετὰ τῆς παρελθούσης ἐξουσίας (α). Ἀλλ' ἡ Ἐπιτροπὴ παρέλιπε τὰς τοιαύτας μικρολογίας! Ἀφορῶσα δὲ μεγαλοφρόνως πρὸς τὴν ἕνωσιν οὐ μόνον

ἡ ἱστορία. Αὐτίκα ἐν τῷ κατὰ Κέρκυραν πανσέπτῳ ναῷ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ὁ Λατῖνος ἐπίσκοπος Κυερίνης εἰσήλαυνε προπορευομένου σταυροῦ, καὶ ἐνεθρονίζετο εἰς τὸν Ἀρχιερατικὸν θρόνον, τοῦ ὀρθοδόξου Ἀρχιερέως ὑποχωροῦντος εἰς τὸν παρακείμενον. Καίτοι Βενέδικτος ΙΔ'. ὁ Πάπας (τῷ 1753) διαῤῥήδην ἀπεῖπε μὴ συνεύχεσθαι τοὺς Λατίνους τοῖς ἑτεροδόξοις. Πλὴν τοῦτο τοῦ Κυερίνου τὸ παρανόμημα προθύμως ἡ Ῥώμη ἀπεδέχετο ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσιν, «εἴπως ἐκ τοῦ σκότους τοῦ σχίσματος εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς πίστεως προσίοιεν», ὡς τὰ πρὸς τὸν Κυερῖνον παπικὰ γράμματα θεσπιῳδοῦσι. (Βλ. Quirin. Enchir. Graec. pag. 18). Ὁ δὲ ἁρμενοκατόλικος Ἰωάν. Δεσέρπος τῇ παπικῇ φιλαρχίᾳ ἐπίηρα φέρων συνῳδὰ τῷ Τουρνεφόρτῳ παριστορεῖ, ὅτι δῆθεν ἐν τῷ Δυτικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου ἐπὶ δύω θυσιαστηρίων ἐλειτούργουν συγχρόνως ὅ τε Δυτικὸς καὶ Ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος, καὶ ἵνα συγχωρῶσιν, ὁ Δυτικὸς ἐποίει τινὰς παύλας, ἅτε μακροτέρας τῆς ὀρθοδόξου ἀκολουθίας οὔσης (Βλ. Dissertazione polemico—critica sopra due dubbj di conscienza etc. dal March. Giov. de Serpos pag. 83. Venezia, 1783). Ἀλλὰ παρὰ τὸν Δυτικὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου, ὅπου τῷ 1633 βίᾳ τὸ λείψανον αὐτοῦ μετεκόμισαν, αὐτοὶ οἱ Λατῖνοι ᾠκοδόμησαν καὶ χάριν τῶν Ὀρθοδόξων ναΐσκον, καὶ εἰς τοῦτον οὗτοι συνῄρχοντο. Καὶ τὰς ἄλλας δὲ βιαίας καὶ οὐχὶ ἐκ φιλαδελφίας γενομένας συνεπιμιξίας ἀποστυγοῦντες ἐκθύμως ἀπετρίβοντο οἱ Ὀρθόδοξοι, ὁπότ' ἐνεχώρει καὶ καιρὸς ἦν (Βλ. Mustoxidi Delle cose corciresi T. 1. p. 410. Corfu, 1848). Σημ. Ἐκδ.

(α) Ὁ Τουρνεφόρτος (Voyage de Levant T. I. p. 141) ἱστόρησεν, ὅτι κατὰ τὴν Χίον ἐλειτούργουν οἱ Λατῖνοι εἴς τινας ὀρθοδόξους ἐκκλησίας· καὶ ἄλλοι δέ τινες τῶν Δυτικῶν τὸ συλλειτουργον τοῦτο περισαλπίζουσι, καὶ μάλιστα ὁ θερμουργὸς Ἀλλάτιος, ὅστις ὁμολογεῖ τιμίως ὅτι εἶδε καὶ αὐτοψεὶ τὸν δυτικὸν ἐπίσκοπον Μάρκον Ἰουστινιάνον (τῷ 1603) λειτουργήσαντα εἰς τὴν Νέαν Μονὴν λατινιστί, παρόντος ὅλου τοῦ Γραικοῦ κλήρου. (Allat. De ecclés. occid. atque orient. perpet. consens. p. 979, 1059). Πιστεύομεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀλλατίου (ἐπειδὴ καὶ θέλει, καί τοι πάντοτε διαστρέφων τὴν ἀλήθειαν διὰ τὸ πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους ἄσπονδον αὐτοῦ μῖσος), οὐ λέγει ὅμως ὁ σοφὸς τοῦ Βατικάνου θεράπων καὶ διὰ πόσων εὐχῶν καθήγνισαν ἐγκαινιάσαντες ὕστερον οἱ Νεαμονῖται τὴν ἁγίαν τράπεζαν (ἂν τῷ ὄντι ἐλειτούργησεν ἐπ' αὐτῆς ὁ Λατῖνος). Τόσην ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀμιξίαν διετήρησαν οἱ ἐγχώριοι πρὸς τοὺς δοικτήτορας τῆς νήσου Δυτικούς, ὥστε κατὰ τὸ 1664, ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου τῆς Χίου Ἰγνατίου τοῦ Νεοχώρου, δυνάμει τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας ἠλευθέρωσαν ὅλας τὰς ὀρθοδόξους ἐκκλησίας, ὅσας κατεκράτουν βιαίως λαβόντες παρ' αὐτῶν οἱ Λατῖνοι, καὶ συνήλασαν οἱ αὐτόχθονες τοὺς ἐπήλυδας ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου. (Βλ. Ricaut Hist. del' Eglise Grecque etc. pag. 339. Amsterd. 1710. Α. Βλαστοῦ Χιακὰ Τόμ. Β, σελ. 97—108). Σημ. Ἐκδ.

ἴσως τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν χριστωνύμων λαῶν, εἰς μίαν παγκόσμιον ἐκκλησίαν, ἐπαινεῖ τὸν κατὰ τὴν Θήραν Δυτικὸν κλῆρον, ὅτι μέχρι σήμερον (ἀδείᾳ τοῦ μεγάλου Ποντίφηκος) ἐκτελεῖ τὰς ἑορτὰς κατὰ τὸ Καλενδάριον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. «Παράδειγμα (λέγουσιν) ἀξιομίμητον μετριότητος! τὴν ὁποίαν ἂν ἐμιμοῦντο οἱ ἀλλαχοῦ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, καὶ μάλιστα οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Δυτικοί, ἤθελον συντελέσει εἰς σύναψιν τῶν διεστώτων»! Καὶ ὅμως ἡ σοφὴ αὕτη νουθέτησις ἐξελέγχεται κενή! διότι καὶ εἰς τὴν Ἑπτάνησον, καὶ εἰς τὴν Ῥωσσίαν αὐτήν, παμπόλλους ἤδη χρόνους οἱ Δυτικοὶ συνεορτάζουσι ταυτοχρόνως μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων, καὶ πάλιν μένουσιν ἀσύναπτα καὶ διεστῶτα τὰ διεστῶτα! Τελευταῖον, κατακλείουσι τὴν σκυθρωπὴν τοῦ Ἀνατολικοῦ κλήρου διαγραφὴν ἐπιφέροντες χάριεν καὶ μειδιῶν (σαρδώνιον ὅμως καὶ πικρὸν) τὸ συμπέρασμα! «Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν (λέγουσιν) ὁ Ἀνατολικὸς κλῆρος, ἐλευθερωθεὶς ἀπὸ τῆς (εἰς τὸν Πάπαν) θρησκευτικῆς ὑποδουλώσεως τὸν φόβον, ἔγεινε μετριώτερος ἑαυτοῦ καὶ συγκαταβατικώτερος (!), καὶ οἱ χριστιανοὶ τῶν δύω δογμάτων ἡσυχάζουσιν, ὡς ἀδελφοί, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν νόμων πατρικῆς Βασιλείας» Καὶ λοιπόν, ἂν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Σύρον ἢ ἀλλαχοῦ συνέβαινε σπανία τις (καὶ ἄλλως ἀβλαβὴς) ἔρις μεταξὺ τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν, ἔπταιεν ἀείποτε ἡ διὰ παποφοβίαν ἀτέραμνος καὶ σφενδάμνινος ὠμοφροσύνη τοῦ κλήρου τοῦ ἀνατολικοῦ! Ὅτι δὲ συνήθως οἱ δύω λαοὶ φίλοι πρὸς ἀλλήλους διῆγον εἰρηνεύοντες καὶ συναλλάττοντες ὡς συμπατριῶται (μαρτυροῦσι δὲ καὶ Χίος, καὶ Θήρα, καὶ Νάξος, καὶ ἡ Σύρος αὐτή, καὶ αὐτὸς ὁ Μαύρερος· βλέπε ἐφεξῆς Κεφ. Ζ §. ζ.), καὶ ὅτι καὶ ἄλλοτε πολλάκις καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπανάστασιν οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ ἀδικούμενοι ὑπὸ τῶν ἀπρακτούντων (κρυφῇ δὲ καὶ ἀντιπραττόντων) Δυτικῶν, ὅμως ἠνείχοντο σιωπῶντες ἀνεξίκακοι. Καί, τέλος, ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἑλλήνων συντάγματος νόμος κάλλιστος ἐτέθη ἡ δικαία καὶ ἀκριβὴς ἀνεξιθρησκεία (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Β §. α. σημ.), περὶ τούτων οὐδόλως ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπεμνήσθη, βραδέως δὲ καὶ μόλις εἰρηνεύει τοὺς δύω λαοὺς καθηυχάσαντας καὶ συναγελασθέντας

ὑπὸ τὴν ἐσχάτως ἐκ τῶν Μαυρευρείων νόμων ἀνατείλασαν σκιάν!

Σελ. 142. «Δυτικὸς κλῆρος». Ὀλίγα περὶ τούτου καὶ καλά! Ἀριθμεῖ μετ' ἀκριβοῦς χρονολογίας τὰς ἐν ταῖς νήσοις ἐπισκοπάς, καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μοναχοὺς τῶν Δυτικῶν. Ποῖος δέ τίς ἐστιν ὁ κλῆρος οὗτος καὶ οἱ Ἰησουῖται τῶν Δυτικῶν, καὶ ἂν πρὸς τοὺς κατοίκους ἀναλογοῦσιν οἱ ἱερεῖς καὶ αἱ ἐκκλησίαι, καὶ πόσα τούτων τὰ εἰσοδήματα καὶ ποῖα τὰ σχολεῖα, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα παρατηρήματα, παρέδραμεν ἐν βαθείᾳ σιωπῇ (ὡς ἂν ὁ Δυτικὸς οὗτος κλῆρος ἀνῆκεν εἰς ἄλλην ἐπικράτειαν!). Καὶ δικαίως! ἐπειδὴ μόνης ἐχρεώστει τῆς σεβασμίας αὐτῆς Μητρὸς (τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας) παραστῆσαι τὰ τραύματα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα πρὸς ἰατρείαν ἡ φιλομήτωρ Ἐπιτροπή!

Σελ. 142. «Μοναχοί». Τελευταῖα θύματα τῆς Ἐκθέσεως, ὡς πίονες κριοὶ καὶ κατεστεμμένοι, κατελείφθησαν οἱ Μοναχοί.

«Οὔτιν ἐγὼ πύματον μετὰ οἷς ἑτάροισιν ἔδωμαι»!

Εὐφήμως τὸ πρῶτον καὶ ἀκριβῶς οἱ Ἐκθέται διαγράφουσι τὸ τάγμα, τὴν διαίρεσιν, τὴν καθοσίωσιν, τὴν κλῆσιν πᾶσαν, τὴν ἀνέκαθεν κατάστασιν τῶν μοναχῶν· καὶ τοῦτο λίαν σοφῶς καὶ ἐπισταμένως! ὅπως παραστήσωσιν ἐφεξῆς λαμπροτέραν καὶ καθολικὴν τὴν καθ' ἡμᾶς τῆς μοναστικῆς πολιτείας διαφθοράν. Φεῦ! (λέγουσι) «ποία διάταξις διαμένει ἀνωτέρα τῶν καταχρήσεων; Οἱ Μοναχοὶ (καθόλου δηλονότι πάντες ἀνεξαιρέτως!) ἐξακολουθοῦντες νὰ φυλάττουν ἀπαραλλάκτως τὸ ὄνομα καὶ τὸ σχῆμα (μόνα) τῆς κλήσεώς των, τόσον ἀπεσχοινίσθησαν τῶν οὐσιωδῶς χαρακτηριζόντων τὸ σχῆμα τοῦτο, ὥστε ἀντὶ νὰ διαμένουν εἰς τὰς σκήτας καὶ τὰ ὄρη, καθὼς προείλοντο, περιπλανῶνται καὶ διατρίβουν εἰς τὰς Μεγαλοπόλεις (διότι ἀπαξιοῦσι τὰς κώμας καὶ τὰ χωρία!)· ἀντὶ νὰ τρέφουν τοὺς ἐνδεεῖς ἀδελφούς των μὲ τοὺς ἱδρῶτάς των, ἀνέχονται νὰ τοὺς τρέφουν οἱ ἔχοντες γυναῖκα καὶ τέκνα νὰ διαθρέψουν· ἀντὶ τῆς ἐντελοῦς ἀκτημοσύνης, τὴν ὁποίαν πρεσβεύουν ἐξ ἐπαγγέλματος, ἐπισωρεύουν πλούτου σωρούς (!), ὁ ὁποῖος ἠμποροῦσε νὰ διαθρέψῃ πολλὰς οἰκογενείας! κτλ. Πρὸς ταῦτα οὐδεμία ἀπάντησις. Σὺ δὲ σημείωσαι, ἀναγνῶστα, πῶς οἱ μο-

ναχοὶ ὀφείλουσι νὰ διαμένουν εἰς τὰς σκήτας καὶ τὰ ὄρη. Περὶ δὲ μοναστηρίων ἄκρα σιωπή· διότι ἡ Ἐπιτροπή, καθὼς φαίνεται, ἐθεώρει πάντα τὰ μοναστήρια πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καταστρεπτέα πρόῤῥιζα· ὅθεν καὶ μόνον εἰς τὰς σκήτας καὶ τὰ ὄρη πέμπει τοὺς μοναχούς· ἄδηλον δὲ ἂν καὶ οὕτω διεσώζοντο διάγοντες «ἐν ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς.» Ἐπειδὴ καὶ ὁ σοφὸς Μαύρερος, ἔτι παραπλέων τὸ Ταίναρον τῆς Λακωνίας (ὁπότε τὸ πρότερον εἰσήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα) ἐπωφθάλμισε καὶ τοὺς ἐρημίτας! «Εὕρομεν (λέγει) τῇδε κἀκεῖσε κἀνένα ἐρημίτην, οἷον εἰς τὸ Ταίναρον» κτλ. (α). Ὅσον δὲ περὶ τῶν σωρῶν τοῦ πλούτου τῶν Μοναχῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐμαρτύρησε λαμπρῶς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον! Ἀλλ' ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξαρκεῖται μόνον εἰς τῶν ζώντων μοναχῶν τὸν ἀφανισμόν, φροντίζει δὲ καὶ ὅπως μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀναφυῶσιν εἰς τὸ ἑξῆς, αὐτὴν ἀποξηραίνουσα τὴν ῥίζαν τοῦ κακοῦ, καὶ τὴν πηγὴν αὐτὴν ἀποφράττουσα καὶ ἀποτυφλοῦσα. Διὰ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄρθροις, ὅσα διεθεσμοθέτησεν ἐν τῷ Σχεδίῳ πρὸς ὄλεθρον τοῦ μοναχικοῦ τάγματος (ἄρθρ. 84—97), κατεξελέγχει ἤδη καὶ τὸν τρόπον, ὅπως ποτὲ ἔχοντες ἀναδεχονται οἱ μονάζοντες τὸ σχῆμα, μὴ μόνον ἔτι παῖδες ἄπαλοί, καὶ ἄκοντες, καὶ χάριν πορισμοῦ, καθὼς εἰς τὴν Ἄνδρον (ταλαίπωρος Ἄνδρος, τί σοι τόσον ὠδύσσατο ἡ Ἐπιτροπή; ἢ μή πως προωσφραίνετο τὴν μετ' ὀλίγον ἐμφάνισιν τοῦ Καίρου σου;)· ἀλλὰ (τὸ χείριστον) καὶ κατ' εὐχὴν τῶν μητέρων, αἵτινες πολλάκις ἔτι κυοφορουμένους ἀφιεροῦσιν αὐτοὺς τῷ Θεῷ! Διὸ καὶ καταχλευάζουσιν οἱ ἄνδρες τούτους δὴ τοὺς Ναζηραίους καὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς ἀφωρισμένους, καὶ λίαν ἀλγοῦσιν ὅτι μόνον ὀλίγοι τινὲς ἐκ τῶν τοιούτων ἀφοσιοῦνται (τουτέστιν ἀθετοῦσι) τὴν μητρικὴν αὐτῶν εὐχήν! Λίαν ταῦτα καλῶς καὶ ἀξίως ἑαυτῶν οἱ σοφοί! καί πως καὶ ἐπιεικέστερον τοῦ δέοντος καὶ συγκαταβατικώτερον ἐξεφράσθησαν. Διότι οὐ μόνον ὅταν κυοφορῶσιν, ἀλλὰ καὶ πρὶν ἔτι συλλάβωσιν αἱ μητέρες, καὶ ἀμφότεροι πολλάκις οἱ γονεῖς αἰτοῦντες τέκνον παρὰ Θεοῦ, ὑπισχνοῦνται τὴν εὐχὴν ταύτην, (ἔτι πλανῶνται, καθὼς φαίνεται, καὶ αὐτοί, καθώς ποτε ἡ Ἄννα μετὰ τοῦ

(α) Maurer Das Griech. Volk etc. 2. Bd. p. 178.

Ἑλκανᾶ, καὶ οἱ γονεῖς τοῦ Ναζιανζηνοῦ Γρηγορίου, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα κρόνια καὶ πέμπελα τοῦ παλαίωνος καὶ τοῦ μεσαίωνος παραδείγματα!). Ἓν μόνον ἐλανθάσθη τῆς Ἐπιτροπῆς ἡ σοφία λέγουσα ὅτι, ὅσοι γενναίως ἀφοσιοῦνται τὴν μητρικὴν αὐτῶν εὐχήν, «λαμβάνουσιν ὡς ὄνομα βαπτίσματος τὸ Καλόγηρος, χωρὶς νὰ ἔμβουν εἰς Μοναστήριον!» Καλόγηραν προσφωνοῦσιν ἐνίοτε αὐτοὶ οἱ γονεῖς τὸ καθοσιωθὲν παιδίον, ἔτι παιδίον ὂν (φέρον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ), χαριεντιζόμενοι, ἢ καὶ οἷον ἐπαγαλλόμενοι εἰς τὸ τέκνον τῆς εὐχῆς. Ἀλλ' οὐδέποτε κυριωνυμεῖται καὶ διὰ βίου σταθερῶς καλόγηρος ὁ τοιοῦτος, καταργηθέντος τοῦ βαπτιστικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, κἂν ἀφοσιώσηται τὴν εὐχήν! τοῦτο τὸ χάριεν ἀνέκδοτον ἀνήκει εἰς μόνην τὴν δριμύτητα τῆς Ἐπιτροπῆς! Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐπλήρωσε καὶ ὧδε τὸν ἔνδοξον αὐτῆς διορισμόν, στηλιτεύσασα καὶ ταύτην (ὡς εἶπε) τὴν δεισιδαιμονίαν, ἥτις, εὑροῦσα σύμμαχον τὴν ἀμάθειαν, ἀφιεροῖ τῷ Θεῷ καὶ τὰ ἔμβρυα!

Σελ. 143. Μοναστήρια τοῦ ἁγίου Ὄρους κτλ. Καθὼς τοῦ Κλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, παρομοίως καὶ τῶν μοναχῶν καὶ μοναστηρίων καθολικὴν ποιεῖται τὴν ἔποψιν ἡ Ἐπιτροπή, πανταχοῦ παπταίνουσα καὶ διερευνῶσα τὴν κατάστασιν αὐτῶν, οὐδὲ περιγράφει τὴν ἐξέτασιν ἐντὸς μόνων τῶν ὁρίων τοῦ κράτους τῆς Ἑλλάδος (καθὼς διετάχθη), γενικωτέραν δὲ καὶ κεφαλαιώδη παρίστησι τὴν διαγραφήν· «οὐκ ἀπὸ τῶν ὀνύχων», ἀλλ' αὐτὸν τὸν λέοντα ὁλόκληρον καταδεικνύουσα! Καὶ φαίνεται ἄρα καὶ αὐτῆς τῆς τῶν κρατούντων βουλήσεως παρὰ πολὺ σπουδαιοτέρα καὶ πικροτέρα. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ «φιλοσόφως πολιτεύεσθαι!» Ἄρχονται λοιπὸν οἱ ἄνδρες ἀπὸ τῶν μοναστηρίων τοῦ ἁγίου Ὄρους. Καὶ ταῦτα πάλιν εὐφημοῦσι δι' ἄλλα τε καὶ πολλὰ καὶ ὡς λιμένας σωτηρίας· πλὴν ἀλλ', ὡς φαίνεται, καὶ ἐν τούτοις τῇ μὲν γραφίδι καὶ «τῷ στόματι αὐτῶν ηὐλόγουν, τῇ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρῶντο»! διὸ καὶ παρευθὺς ἐξερεύγονται τὰς ἀρὰς καὶ ἀπὸ στόματος. «Οὗτοι (λέγουσιν) οἱ Ἁγιορεῖται τρέφονται μὲν κυρίως μὲ τοὺς κόπους των καὶ μὲ τὰς ἀφιερώσεις τῶν προσκυνητῶν, ἀκριβὰ δὲ καὶ παρὰ τῶν Τούρκων ἀγοράζουσι τὴν ἑαυτῶν ἡσυχίαν·

πλὴν διὰ τὴν ἀγχίθυρον τῆς ἀνάγκης ταύτης φιλοκέρδειαν (οὐχὶ διὰ τὴν ἀνάγκην αὐτήν;) ἀποστέλλουσι κατ' ἔτος ἐκστρατείας καλογήρων (ταξειδιωτῶν). Οὗτοι δὲ περιέρχονται ἀργυρολογοῦντες Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν εἴκοσι καὶ τριάκοντα χρόνους κατὰ συνέχειαν». Ἀπορεῖς ἴσως, ἀναγνῶστα, πῶς κατ' ἔτος οὗτοι στρατεύοντες, ἔπειτα πάλιν εἰκοσαετίζουσι καὶ τριακοντουτίζουσιν εἰς τὰς χώρας τῆς αὐτῶν ἐκστρατείας! ἀλλ' οὕτως ἐνίοτε χαριεντίζονται καὶ διὰ τῶν λέξεων οἱ σοφοὶ τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐννοοῦσι δὲ, ὅτι ἀπὸ τῶν κατ' ἔτος τούτων ἐκστρατευόντων ῥασοφόρων λεγεώνων, πολλοί τινες χρονίζουσιν εἰς τῶν ταξειδίων τὴν στρατείαν. Συμπέρανον λοιπόν, πόσα στίφη καλογηρικῶν φαλάγγων ἢ συνταγμάτων ἰλαδὸν στρατεύουσι κατ' ἔτος ἐκ τοῦ Ἄθω! (καί τοι μόνον πεντακισχιλίους ἀνθρώπους εἰς αὐτὸν κατοικοῦντας αὐτὴ πάλιν ὡμολόγησεν ἡ Ἐπιτροπή!). Οὗτοι δὲ περιερχόμενοι Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν (ἴσως ἐπέκεινα καὶ αὐτῶν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν· μόνον πρὸς Βορρᾶν καὶ Νότον οὐκ ἀπέρχονται!), διηνεκῶς ἀργυρολογοῦσι καὶ χρυσοῦν ἁμῶνται θέρος! Τί ἆρα ποιοῦντες καὶ τί λέγοντες; καὶ ταῦτα ἄνθρωποι καλόγηροι; «καταχρώμενοι (λέγουσι) τῆς εὐλαβείας τῶν ἁπλουστέρων!» Γόητες λοιπὸν αὐτόχρημα καὶ μητραγύρται περιτρέχουσιν οὗτοι σωρηδόν, ἀγεληδόν, πανταχοῦ πλανώμενοι καὶ πλανῶντες τοὺς ἁπλουστέρους! ἀγαθὸν δὲ ἢ ὠφέλιμον, οὔτε κοινόν, οὔτε μερικὸν οὐδὲν οὐδαμοῦ πράττουσιν οὐδόλως, οὐδὲ κἂν εἷς ἐκ τούτων τῶν ταξειδιωτῶν· οὐδ' ὠφελοῦσιν οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ψυχικῶς οὐδένα τῶν ἐν μετανοίᾳ πρὸς αὐτοὺς ἐξομολογουμένων κοσμικῶν· «οὐδὲ σπείρουσιν ἐν αὐτοῖς τοῖς ἁπλουστέροις γοῦν τὰ πνευματικά, παρ' ὧν αὐτοὶ θερίζουσι τὰ σωματικά!» Ἀλλ' οὕτω δι' ὅλης αὐτῶν σχεδὸν τῆς ζωῆς λῃστεύσαντες καὶ λωποδυτήσαντες τοὺς ἀκάκους καὶ ἀφελεστέρους καὶ Ἀνατολικοὺς καὶ Δυτικούς, «ἐπιστρέφουσι, τέλος (λέγουσι), περὶ δυσμὰς τῆς ζωῆς των εἰς τὴν μετάνοιάν των, κατὰ τὴν καλογηρικὴν ἔκφρασιν (τὴν μωρὰν δηλαδὴ καὶ ψευδῆ, καὶ ὕπουλον ἅμα καὶ ὑποκριτικήν, ἢ ὅ,τι ἄλλο σημαίνει τὸ καλόγηρος καὶ καλογηρικὸς εἰς τὸ λεξικὸν τῆς Ἐπιτροπῆς!), φορτωμένοι χρυσίον! καὶ διάγουσι τὸ ὑπόλοιπον

τῆς ζωῆς των ἀσυγκρίτως εὐπαθέστερον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἁβροδιαίτων!» Καὶ δύουσι λοιπὸν εἰς τὸν τάφον οἱ χρυσοφόροι οὗτοι πλάνητες λιπαροὶ καὶ γεγανωμένοι καὶ διαῤῥέοντες ὑπὸ τῆς τρυφῆς, καί τοι ταύτης ὀψὲ καὶ μόλις οἱ μάκαρες ἀπολαύουσι, ταμιεύσαντες τὴν μακαρίαν εἰς τοῦ βίου τὰς δυσμάς! Αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ τραχὺς καὶ μέλας Ἄθως ἕστηκεν ἄρα δευτέρα τις Σύβαρις Μακεδονική, ὀψοδαίδαλον ἄγαλμα τῆς πολυχρύσου χλιδῆς, ἐν ᾧ

«Ποταμοὶ μὲν ἀθάρας καὶ μέλανος ζωμοῦ πλέοι,
Διὰ τῶν στενωπῶν τονθορυγοῦντες ῥέουσι»·

πελαγίζουσι δὲ φακαί· ἐν δὲ καταχύτλοις κολλυβόζωμοι

«καὶ σκορόδων κεφαλὰ
Περὶ τὸ στόμα πέτοντ' ἀντιβολοῦσαι καταπιεῖν!»

καὶ πάντα τἆλλα τὰ πρὸς τροφὴν ἐν τοῖς ἐκεῖ μοναστηρίοις φύοντοι παντοδαπὰ καὶ μυρία καὶ πλουσιώτερα παρ' ὅσα κατὰ κόσμον ἁβρύνουσι τὰς λιπαρὰς τῶν ἁβροδιαίτων τραπέζας! Ἀλλ' ἂν ἐν τούτοις ἑτερατολόγησεν ἡ Ἐπιτροπή, διωμολόγησεν ὅμως ἑτέρωθεν τὴν σκληραγωγίαν τοῦ βίου τῶν ἐν τῷ Ἄθωνι κοινοβιατῶν, καὶ τῶν ἔτι παρ' αὐτοὺς ἀκοινωνητοτέρων ἀναχωρητῶν· πλὴν ἀλλὰ καὶ τούτους πάλιν ἅπαντας ἐξετάσασα μόλις εὑρίσκει «προσεγγίζοντας εἰς τὸ πνεῦματοῦ τάγματός των, καὶ εἰς τοὺς κανόνας τοῦ νομοθέτου τῶν μοναστικῶν καταστημάτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.» Οὕτω περιφρονητικῶς ἀπεσκυβάλισε καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ τάγμα, καὶ τὸν νομοθέτην τῆς μοναστικῆς πολιτείας! (Νομοθέτην δὲ νοοῦσιν ἴσως τὸν Μ. Βασίλειον (διὰ τὰ Ἀσκητικά), ὡς ἂν ὑπῆρχον ἢ παντελῶς ἀνομοθέτητα τὰ Μοναστικὰ καταστήματα, ἢ οὐχ ὑπῆρχον ταῦτα παντελῶς πρὸ τοῦ Μ. Βασιλείου). Καὶ ἡ μὲν θεία ἀγαθότης ἐφείσατο καὶ φείδεται πόλεων ὁλοκλήρων, ἂν εἰς αὐτὰς εὕρῃ δέκα μόνον τοὺς ἐναρέτους, «οὐδὲ συναπόλλυσι τὸν δίκαιον μετὰ τοῦ ἀσεβοῦς!» ἡ δ' ἀκριβοδίκαιος τῆς Ἐπιτροπῆς ἐθελοθρησκεία συγκατέστρεψε πᾶσαν τὴν ἐν τοῖς Μοναστηρίοις τοῦ Ὄρους πληθὺν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ καὶ τῷ Χριστῷ συνεσταυρωμένων ἀγωνιστῶν τῆς ἀρετῆς, διότι εὑρίσκονται καὶ ἐν αὐτοῖς τινες παραβάται τῶν ὅρων τῆς μοναδικῆς πολιτείας! Ἀλλ', ὦ σεμνὴ καὶ ἁγία τῶν Ἁγιορειτῶν τοῦ

Χριστοῦ θεραπόντων χορεία, οἱ τρυφῶντες τῷ μὴ τρυφᾷν καὶ τῷ μὴ πλουτεῖν πλουτοῦντες, οἱ τῆς εὐαγγελικῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς θεοποιοῦ προσευχῆς ἀκάματοι ἀγωνισταί, φέρετε καὶ νῦν (ὡς καὶ πάλαι ποτὲ) παρὰ τῶν ἰδίων ὑμῶν ὑβριζόμενοι τέκνων, οἵτινες οὕτως ὡμῶς καθ' ὑμῶν κατορχοῦνται, ἄλλα τε κατονειδίζοντες, καὶ αὐτὴν τὴν βαρεῖαν τῶν ταξειδίων ἀνάγκην (ἐφ' ᾗ μᾶλλον ὤφειλον ὑμῖν συναλγεῖν). Πολλὰ καὶ μυρία, πατέρες ὅσιοι, ἐπάθετε διὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐσφάγητε, ἐφυλακίσθητε, ἐδημεύθητε, διεσκορπίσθητε, τόπον ἐκ τόπου πένητες ἀμείβοντες καὶ πλανώμενοι πολλαχοῦ, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καταφυγόντες, ἀνεχωρήσατε πολὺ παρ' ὅσον ἤλθετε πτωχότεροι! πολλοὺς ἐν αὐτῇ διὰ τῆς ὑμετέρας ὠφελήσατε διδασκαλίας· πολλὰς καὶ θερμὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις ἐξεχέατε πρὸς τὸν Θεὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῆς· πολλὰ δὲ πάλιν «πομφόλυξαν δάκρυα γηραλέων ὑμῶν βλεφάρων,» ὡς εἴδετε σεσωσμένην τὴν πολυπαθεστάτην Ἑλλάδα! καὶ νῦν ὑπὲρ αὐτῆς εὔχεσθε πρὸς Κύριον. Οἴδασιν, ὦ πατέρες, καὶ ὁμολογοῦσι τὰς χάριτας οἱ Ἕλληνες, καὶ σέβονται καὶ τιμῶσιν ὁσίως καὶ φιλοστόργως τοὺς ἱεροὺς ὑμῶν ἀγῶνας, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ κεκρυμμένην ζωήν. Ἡ δὲ ματαιόφρων Ἐπιτροπὴ «ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ»!

Μετὰ τὰ μοναστήρια τοῦ Ὄρους ἐξέτεινε τὴν σφαδάζουσαν ὕβριν καὶ κατ'αὐτῆς τῆς ἁγίας Σιών, ὀνομάζουσα μυκτηριστικῶς τὸν Ναὸν τοῦ μοναστηρίου τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸν κοινότερον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἅγιος Τάφος! ἐπισυνῆψε δὲ καὶ τὸ μοναστήριον τοῦ Ὄρους Σινᾶ εἰς τὴν Ἀραβίαν! Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ὑπεροπτικῶς καὶ σεσυρμένως, «ὡς ἄβατα γαίης ἄχθη καὶ θῖνας ἐρήμους», μνημονεύουσα κἀκείνους τοὺς θεοβαδίστους τόπους ἡ φιλόσοφος Ἐπιτροπὴ (καὶ ταῦτα χριστιανὴ πρὸς χριστιανούς), μεγαλύνει ὅμως εἰς πλάτος καὶ μῆκος τὰς κατὰ τόπους ἱερὰς κληρουχίας αὐτῶν τε καὶ τοῦ ἁγίου Ὄρους, πάσας ἐκτιθεῖσα πρὸς ἀποσύλησιν καὶ διαρπαγήν. «Δὲν εἶναι (λέγει) μέρος σχεδὸν τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου (πῶς ἀπεσιώπησε καὶ τὴν Ἀμερικήν!), εἰς τὸ ὁποῖον τὰ μοναστήρια ταῦτα δὲν ἔχουσι κτήματα καὶ μετόχια.—Ἐκ τούτων οὐκ ὀλίγα εὑρίσκονται καὶ εἰς τὴν Ἑλ-

λάδα· καὶ τὴν ἐπικαρπίαν αὐτῶν ἀντιποιούμενοι οἱ Ἁγιορεῖται καὶ Ἁγιοταφῖται καὶ Σιναΐται μοναχοί, τὰ μὲν νέμονται ἤδη, κατὰ παραχώρησιν γενομένην εἰς αὐτοὺς ἐπὶ Καποδιστρίου, τὰ δὲ τοὺς διαφιλονεικοῦνται δικαίῳ τῷ λόγῳ (!) ὑπὸ τῶν κοινοτήτων.»—Οὐδεμία τῆς Ἑλλάδος κοινότης ἐσφετερίσθη πώποτε κἀνὲν τῶν καθιερωμένων τούτων χωρίων! καὶ ὁ ἀοίδιμος Κυβερνήτης, οὐχ' ἧττον εὐσεβῶς καὶ ὁσίως ἢ δικαίως προσφερόμενος καὶ συνετῶς, ἐπεκύρωσε τὴν ἱερὰν τῶν χωρίων τούτων κατοχὴν εἰς τοὺς νομίμους κτήτορας αὐτῶν, οὐχὶ δὲ (καθὼς λέγετε) παρεχώρησεν! (ὡς εἴπερ ἀνῆκον τὰ χωρία εἰς τὴν κυριαχίαν τοῦ Κράτους, ἢ ὡς ἂν ὑπῆρχον ὑπὸ τῶν προτέρων τῆς Ἑλλάδος κυβερνήσεων δεδημευμένα!). Εἰς μόνην τὴν πολιτικὴν τῆς Ἐπιτροπῆς συμβουλὴν καὶ τὴν Ἀντιβασιλικὴν ἐξουσίαν ἀπέκειτο καὶ τῶν ξένων τούτων ἀφιερωμάτων ἡ δήμευσις, ἀναρπασθέντων καὶ αὐτῶν εἰς τὸ ταμεῖον τὸ λεγόμενον ἐκκλησιαστικὸν (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Δ. §. ιβ).

Σελ. 144. Μοναστήρια σταυροπήγια καὶ ἐνορικὰ καὶ κτιτορικά.—Ἐπιτροχάδην ταῦτα διαγράφουσι· καὶ καταντῶντες εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ Κράτους, ἱστῶσι τὰ θήρατρα τοῦ ὀλέθρου, καὶ τὰς ἀψίδας τοῦ πανάγρου δικτύου περὶξ ἐκτείνουσιν, ὅπως μηδὲν (εἰ δυνατὸν) διαφύγῃ. Τρία μόνα διαγράφουσι «πλουσιώτατα εἰς κτήματα καὶ κειμήλια» (ἄγρα παχεῖα!). Τῶν δ' ἄλλων τὰ μὲν πλείονα «δὲν ἔχουν (λέγουσι) πὴν σήμερον οὔτε ἕνα καλόγηρον» (λεία Μυσῶν! πόσα δὲ ὑπῆρχον ἀληθῶς ἔρημα μοναχῶν, ὑπὲρ τῆς πατρίδος τῶν πλείστων πεσόντων· Βλ. Τμήμ. Β.Κεφ.Γ. §. ς)· «πολλὰ ὀλίγα ἔχουν ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι» (τὰ δὲ κοινόβια ὀφείλουσι πάντως ἔχειν 30, κατὰ τὸ Σχέδιον ἄρθρ. 85.—Ὅθεν καὶ ταῦτα ὡς εἰκοσάνθρωπα μόνον, καταστρεπτέα). Καὶ εἰς τὰ ἄλλα δὲν εἶναι εἰμὴ δύο ἢ τρεῖς, καὶ οὗτοι καταφθείροντες τὰ κτήματα (πολὺ μᾶλλον ὀφείλουσιν οὗτοι ταφῆναι ζῶντες! ὡς ὀλίγοι καὶ φθορεῖς! Πλὴν ἡ Κυβέρνησις ἐψήφισε φιλανθρωπότερα, δημεύσασα καθόλου μόνα τὰ ὀλιγωτέρους ἔχοντα τῶν ἓξ μοναχῶν. Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. γ. §. ζ). Οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων ζῶσιν ἀνυπότακτοι εἰς εὐθύνην, μηδένα σκοπὸν ἔχοντες, εἰμὴ πῶς ἂν θησαυρίσωσιν αὐτοὶ καὶ οἱ περὶ

αὐτούς, καὶ θεωροῦντες τὸ μοναστήριον ὡς ἔρμαιον ἰδιοτελείας! (ἄπορον πρᾶγμα! πῶς λοιπὸν διὰ τοσούτων χρόνων τὰ μοναστήρια ταῦτα, καὶ παρ' ἡγουμένων καὶ παρὰ τῶν ἄλλων μοναχῶν καὶ καλογήρων καταφθειρόμενα καὶ κατατρωγόμενα, διεσώθησαν ἀκέραια μέχρι τῶν λαμπρῶν ἡμερῶν τῆς μεγάλης αὐτῶν εὐεργέτιδος καὶ σωτείρας Ἐπιτροπῆς;). Τελευταῖον καὶ ἄν τινα τῶν μοναστηρίων ἔχουσιν ἴδιον χρέος, οὐδὲ τοῦτο κρίνουσι πληρωτέον! αἱ ὁμολογίαι φαίνονταί πως ὕποπτο, διότι (κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἁπλότητα τῶν μοναστηρίων) φέρουσι μόνην τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἡγουμένου καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς Μονῆς! (Καὶ δικαίως λοιπὸν οἱ δανεισταὶ κατεζημιώθησαν, διότι ἐδάνεισαν τὰ χρήματα πρὶν ἢ διατυπωθῇ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα τάξις, μετὰ τὴν νομοθεσίαν τῆς Ἐπιτροπῆς!) (α). Ἐνταῦθα καταπαύουσιν οἱ ἄνδρες τὸ πρῶτον μέρος τῆς Ἐκθέσεως, ἐν ᾧ διέγραψαν «ὡς ἐν συνόψει τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας!» Σὺ δὲ παρετήρησας, ἀναγνῶστα, πῶς ἐξύφαναν τὴν συκοφαντίαν ἀπάσης τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ἄκρων εἰς ἄκρα διαμπερῶς διασθέντες τοὺς μίτους τῆς πονηρίας, καὶ πανταχόθεν τὰς βλασφημίας στημονίσαντες καὶ διακροκίσαντες καταπύκνους καὶ σπαθητάς! Πάντα μὲν τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ βεβηλώσαντες ἐν λόγοις ἐξηχρείωσαν· πάντα δὲ τὰ σεμνὰ καὶ τίμια καὶ πράγματα καὶ

(α) Μετὰ τρία περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἱερᾶς Συνόδου (τῷ 1836 Ἰουν. 16) ἐξεδόθη καὶ ἡ Δηλοποίησις τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. γραμματείας κελεύουσα α) ὅτι αἱ μέχρι τότε ἐν χρήσει σφραγῖδες τῶν διατηρουμένων μοναστηρίων καταργοῦνται· β) συναχθεῖσαι καταπίθενται εἰς τὰ ἀρχεῖα· γ) διατάσσεται μία σφραγὶς εἰς ἕκαστον μοναστήριον, φέρουσα ἐν μέσῳ τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ καὶ γύρωθεν τὸ ὄνομα τοῦ μοναστηρίου καὶ τὸν τόπον ὅπου κεῖται. δ) Παρεκτὸς τῆς σφραγῖδος ταύτης καὶ δευτέρα σφραγὶς φέρουσα ἐγκεχαραγμένην τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου των, καὶ μηδεμίαν ἔχουσα ἐπισημότητα, χρησιμεύουσα δε μόνον πρὸς ἁπλοῦν στολισμὸν τῶν ἐπισήμων τῆς μονῆς ἐγγράφων (Βλ. Ἐφημ. τῆς Κυβερν. ἔτ. 1836. ἀριθ. 33. σελ. 156). Ἄλλα διατάγματα ἐκδεδομένα τῇ 9(21) Φεβρ. καὶ 8(20) Φεβρ. καὶ περιέχοντα διαφόρους κανονισμοὺς τῶν μοναστηρίων βλέπε εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα (ἔτ. 1836). Μετ' ὀλίγον (1836 Αὐγούστ. 18) ἐστάλησαν καὶ δύω ἔκτακτοι ἐπίτροποι κοσμικοί, ὁ μὲν εἰς τὰς νήσους ὁ δὲ εἰς τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα διατηρούμενα μοναστήρια, ἵνα ἐξηγήσωσιν εἰς τοὺς ἡγουμένους καὶ τὰ συμβούλια αὐτῶν τὰς παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐκδοθείσας ὁδηγίας περὶ κρατήσεως τῶν λογαριασμῶν καὶ κωδήκων (Ἐφημ. τῆς Κυβερ. αὐτ. ἀριθ. 44. σελ. 214).

πρόσωπα κατεχλεύασαν· εἰ δέ τί που κατεῖδον δυστύχημα καιρικῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς παρὰ τῶν ἐθνικῶν ἐπηρείας, ἢ καὶ μοχθηρᾶς παράδειγμα προαιρέσεως (ὁποῖα πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ πάντοτε βαρύνουσι τὸν ἀνθρώπινον βίον!), καὶ ταῦτα συλλέξαντες ἐπιμελῶς καὶ προσαυξήσαντες κατεθεάτρισαν ἰταμώτατα, μηδὲ γοῦν τὴν τραγικὴν ἐκείνην φοβηθέντες ἀρὰν «Ὅλοιο θνητῶν ἐκλέγων τὰς συμφοράς!» Οὕτω δὲ γυμνὴν (ὡς λέγουσι) παραστήσαντες τὴν τετραυματισμένην αὐτῶν Μητέρα (ὅπως καὶ τῇ θέᾳ πρότερον ἐνυβρίσωσι), τέλος ἀποσπῶσι τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, παραδιδόντες εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν πρὸς αὐτογνώμονα θεραπείαν καὶ βελτίωσιν αὐτῆς.

Σελ. 146. Περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.— Ἐν πρώτοις (λέγουσι) καὶ ἐν κεφαλαίῳ, διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, καὶ ὁ Κλῆρος αὐτῆς νὰ κατασταθῇ ἄξιος τοῦ τέλους, πρὸς ὃ εἶναι διωρισμένος (ὡς ἂν ὑπῆρχεν ἀνάξιος ἕως τότε καὶ παντελῶς ἀβέλτερος!), πρέπει ἡ Ἐκκλησία αὕτη νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς διοικήσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας— καὶ νὰ κατασταθῇ Ἐκκλησία καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχουσα, ἀφ' ἑαυτῆς καὶ δι' ἑαυτῆς διοικουμένη, καὶ αὐτὴ περὶ ἑαυτῆς φροντίζουσα! Ὑποκειμένη αὕτη εἰς ἐκείνην δὲν θέλει βελτιωθῇ, ἐν ὅσῳ εὑρίσκεται δουλεύουσα ὑπὸ ἔθνος ἀλλόφυλον καὶ ἀλλόθρησκον»! — Ἐκ τοῦ προοιμίου τούτου βλέπεις ἀναγνῶστα ὅτι, α) ὁμολογοῦσιν ἔτι κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτῶν ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς μητρὸς διατελοῦσαν τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκκλησίαν· διότι τοῦτο κηρύττει σαφῶς τὸ «πρέπει νὰ ἀποσπασθῇ»· β) ἀντιφάσκουσιν αὐτοὶ πρὸς ἑαυτούς, διότι ἐνταῦθα μὲν ὁρίζουσι τὴν ἀποσπασθησομένην ἐκκλησίαν ἀφ' ἑαυτῆς καὶ δι' ἑαυτῆς διοικουμένην καὶ αὐτὴν περὶ ἑαυτῆς φροντίζουσαν, ἐν δὲ τῷ Σχεδίῳ (ἄρθρ. 3 καὶ Κατασταστ. ἄρθρ. 1) κατέστησαν κατὰ τὸ διοικητικὸν αὐτῆς ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα! γ) βεβαιοῦντες ἀποφθεγματικῶς τὴν χωρὶς τῆς διασπάσεως μηδὲ ποτ' ἂν γενησομένην βελτίωσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, βεβαιοῦσιν ὡσαύτως καὶ τὸ διὰ παντὸς ἀβελτίωτον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ τοῦτο διὰ τί; διότι (λέγουσι) δουλεύει

εἰς ἔθνος ἀλλόφυλον καὶ ἀλλόθρησκον. Καὶ ὅμως, οὐδ' ἡ Ἀντιβασιλεία, εἰς ἣν τὸ πρῶτον καθυπέταξαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ὑπῆρχε πρὸς αὐτὴν ὁμόφυλος καὶ ὁμόδοξος! Ἔπειτα καὶ ἄλλως ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοὺς πρώτους αὐτῆς αἰῶνας καὶ τυραννουμένη κατὰ κόσμον, καὶ εἰς ἀλλόθρησκον βασιλέα ὑποκειμένη (καθὼς καὶ νῦν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία), ὅμως ἐξήρκει πρὸς ἑαυτὴν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι· καὶ μήτε βελτιώσεως ἔλαβε χρείαν, μήτ' Ἐπιτροπῆς ἐπταμελοῦς πολιτικῆς γνωμοδοτούσης, μήτε κοσμικῆς ἐξουσίας καταπραττούσης τὰ πρὸς βελτίωσιν! — Ἀλλ' ἡ Ἐπιτροπὴ ὄμνυται καὶ καταναθεματίζει ἑαυτήν, ὅτι μήτε διχογνωμόνως μήτε δολίως καὶ κακοβούλως, ἀλλὰ καὶ ὁμοφώνως (πλὴν τῶν δύω δηλαδὴ τῶν Ἀρχιερέων κλαιόντων καὶ τοῦ Νοταρᾶ κωφεύοντος), καὶ ἐν ἁγνῇ καὶ καθαρᾷ συνειδήσει(!) γνωμοδοτεῖ τὴν τελείαν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ πάσης ἄλλης Ἐκκλησίας(!), καθ' ὅσα δὲν ἀφορῶσι τὰ Δόγματα αὐτὰ (μόνα δηλονότι καὶ τῶν κανονικῶν διατυπώσεων γυμνὰ καὶ ξηρά!)· κατὰ δὲ ταῦτα μένει καὶ αὕτη ἡνωμένη μετὰ πασῶν τῶν ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν (πλὴν ἑνὸς καὶ μόνου, τοῦ «εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν» !). Καὶ εὔχονται δὲ οἱ καλοὶ δογματισταὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας νὰ μὴ συμβῇ κατὰ ταῦτα (τὰ δόγματα) ποτὲ μήτε ἔρις, μήτε διαίρεσις!(τουτέστι, κείσθωσαν ὅπως ἔχουσι, κατ' ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ φιλόσοφον (ἄπαγε τῆς βλασφημίας) παράγγελμα, «μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον»!). Πλὴν ἀλλ' ἂν ποτὲ συμβῇ τοιοῦτό τι ἀπευκταῖον (καθὼς καὶ συνέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τά τε ἄλλα τὰ παρὰ τῶν ξένων, καὶ ἔσωθεν τὰ Καΐρεια), τότε ῥάστη ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ, καὶ διετάχθη ἐν τῷ Σχεδίῳ (ἄρθρ 18)· «ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ἀναφέρεται εἰς τὴν κοσμικήν, ζητοῦσα τοῦ κακοῦ τὴν διόρθωσιν», καὶ ἡσυχάζει σιωπῶσα, κἂν τε λάβῃ κἂν τε μή!

Ἐφεξῆς ἡ Ἐπιτροπὴ δικαιολογεῖ καὶ δι' ἐπιχειρημάτων γενναίων τὴν περὶ τῆς ἀποσπάσεως τῆς Ἐκκλησίας γνωμοδότησιν αὐτῆς, «ἵνα μὴ μόνον ἀνεύθυνον αὐτοῖς ᾖ τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ καλὸν καὶ θεῖον λογίζηται»! Ὁποῖαι δὲ αὗται αἱ ἀποδείξεις, καὶ πόσον μὲν ἀνόσιοι καὶ δυσσεβεῖς, πόσον δ' ἀσυλλόγιστοι καὶ μοχθηραὶ καὶ τετυφλωμέναι, βλέπεις ἀναγνῶστα κατὰ σεαυτὸν θε-

ωρῶν. Ἡμεῖς δὲ μηδέν, ἢ μικράτινα παροδικῶς καὶ ἐξ ἀνάγκης ἀντιφωνοῦντες, αὐτὰς αὐτῶν τὰς φράσεις παραδειγματίζομεν τῷ ἡλίῳ τῆς ἀληθείας, γυμνὰς καὶ καθ' ἑαυτὰς σημειοῦντες καὶ οἷον δακτύλῳ δεικνύοντες, ὡς αὐτοξελέγκτους καὶ χρωτὶ δήλας!

«Δὲν θέλομεν (λέγουσι) νὰ ἀναβῶμεν εἰς τὴν πρώτην σύστασιν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι πᾶσα μερικὴ Ἐκκλησία ὑπῆρχε καθ' ἑαυτήν, χωρὶς νὰ ὑπόκηται εἰς ἄλλην, καὶ συνίσταμίαν μικρὰν ἀληθινὴν δημοκρατίαν», κτλ. —Ἀκούεις τῦφον; Ἡ τῶν ἐπιτρόπων ἐπταμέλεια οὐ σμικρὰ φρονεῖ! Εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην σύστασιν (ὡς λέγει) τῆς Ἐκκλησίας ἀναβαίνουσα καταβιβάζει τὰς ἀποδείξεις τῆς δημοκρατικῆς ἰδιότητος τῶν τότε κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν! τῶν δὲ προγενεστέρων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, προσγείων ἁπάντων, ὡς φαίνεται, γενομένων καὶ χαμερπῶν, οὐδεὶς οὐδέποτ' ἀνέβη εἰς ἐκεῖνο τὸ ὕψος τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος, ἣν ἤδη κινουργεῖ καὶ ἀνακαινίζει ἡ σοφὴ τοῦ ιθ'. αἰῶνος Ἐπιτροπή! Πλὴν ἀλλ', ὡς φαίνεται, ἐπέλιπε καὶ εἰς αὐτὴν τὸ ἀνάλογον τῆς κλίμακος μῆκος (καθώς ποτε καὶ εἰς τοὺς Ἀλωείδας!) ἐπειδὴ οὐκ ἔφθασεν ἕως εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστόλων, ὁπότε ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησία ἐθεώρει τὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὡς νομοδότιν μητέρα καὶ κεφαλὴν (Πράξ. ιε. 2)· ἐκείνη δὲ πάλιν δέκρινε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας ὡς προεδρεύουσαν τῶν ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ Κιλικίᾳ (αὐτ. ιε, 23)· καθὼς πάλιν καὶ ὁ θεῖος Παῦλος (Β. Κορινθ. α, 1) προσηγόρευε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου ὡς πρωτεύουσαν ἐν πάσῃ τῇ Ἀχαΐᾳ (ἦταν δέ που τότε καὶ ἄλλαι τινὲς Ἀχαϊκαὶ Ἐκκλησίαι) καὶ πρὸς Φιλιππησίους ἔγραφεν, «ὡς πρώτην τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλιν οὖσαν τοὺς Φιλίππους» (Πράξ. ις 12)· καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς, ὡς ἄλλην πρωτεύουσαν Ἐκκλησίαν τῆς λοιπῆς Μακεδονίας ἁπάσης (Α. Θεσσαλ. δ. 10, καὶ ε, 27)· καὶ πρὸς τοὺς ἐν Κολοσσαῖς ἁγίους, διότι αἱ Κολοσσαί, καθὼς καὶ ἡ Λαοδίκεια, ὡς πολυανθρωπόταται πόλεις προήδρευον τῶν ἄλλων τῆς Φρυγίας χωρῶν· καὶ πρὸς Ἐφεσίους, μητρόπολιν τῆς κάτω Ἀσίας· καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Τιμόθεον, τὸν πρῶτον ἐπί-

σκοπον τῆς Ἐφεσίων μητροπόλεως; «ἔθνος ὁλόκληρον τὸ τῆς Ἀσίας πεπιστευμένον» (Χρυσόστ. εἰς Α. Τιμ. Ὁμιλ. ιε)· καὶ πρὸς Τίτον, ὃν κατέλιπεν ἐπὶ πάσης τῆς Κρήτης (Τίτ. α, 5), «ἣς μητρόπολις ἡ Γόρτυνα» προέχουσα τῶν ἄλλων τῆς Κρήτης Ἐκκλησιῶν (Εὐσέβ. Ἐκκλ. ἱστορ. δ. 23). Ἀλλ' οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν λδ τῶν Ἀποστολικῶν κανόνων οἱ ἄνδρες ἀνέβησαν, ὅπου διατάσσονται οἱ Ἐπίσκοποι ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλήν! (α). Ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλως αὐτοὶ πάλιν οἱ Ἐπίτροποι κατέλυσαν τὴν ἣν ἐπεχείρησαν ἀνακαινίσαι παλαιγενῆ πολιτοκρατίαν δῆθεν τῆς Ἐκκλησίας· ἢ διὰ τί μὴ καὶ αὐτοὶ τὰς ἰσονόμους τοῖς Νομοῖς δέκα τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησίας καθίδρυσαν ἀληθινὰς καὶ ἀνεξαρτήτους δημοκρατίας, ἀλλὰ φέροντες ὑπέταξαν αὐτὰς μὲν εἰς τὴν ἐξουσίαν Συνόδου μονίμου καὶ διαρκοῦς, ταύτην δὲ πάλιν εἰς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τὴν ἀρχήν; ἆρά γε τοιαύτην νομίζουσι γεγονυῖαν ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τὴν ἣν καλοῦσι δημοκρατίαν τῆς Κορίνθου, φέρ' εἰπεῖν, ἢ ἄλλης τινὸς τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν; ἢ μήπως λέγουσι δημοκρατουμένας τὰς ἀρχαίας Ἐκκλησίας κατὰ τὸ μονόβαθμον τῶν Πρεσβυτεριανῶν; (ὑπηνίξαντο δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, σελ. 163). Ἀλλὰ τότε χαιρέτωσαν οἱ ἄνδρες μετὰ τοῦ σοφοῦ Γιββῶνος, ὅστις κἀκεῖνος μαχόμενος πρὸς τοῦ ἐπισκόπου τὸν βαθμὸν ἐπιχαίρει θαυμαστῶς, ὅτι δῆθεν ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀποκαλύψεως κρατήσασα κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπισκοπικὴ διοίκησις κατεστράφη τελευταῖον ὑπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ δαιμονίου τῶν Ἀναμορφωτῶν (β).

«Ἡ καθόλου (λέγουσιν) Ἐκκλησία διῃρέθη κατὰ τὸν τρίτον καὶ τέταρτον αἰῶνα ἐκ πολιτικῶν περιστάσεων εἰς πέντε μεγάλας διοικήσεις, καὶ εἰς αὐτὰς ὑπετάγησαν ὅλαι αἱ λεγόμεναι

(α) Ὅθεν καὶ ὁ Θ. Κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχ. «Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ Μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας· διὰ τὸ ἐν τῇ Μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς πράγματα ἔχοντας· ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτόν. Μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ». κτλ.

(β) Βλ. Gibbon, Hist. de la Decadence etc. ch. v. Tom. 3 pag. 87.

Ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ Μητροπόλεις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐπικρατείας, καθὼς εἰς ταύτας πάλιν αἱ Ἐπισκοπαί. *Ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν ἐναντίαν* καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ γράμματος τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ τῆς ἀρχαιοτάτης συνηθείας *γενομένην διαίρεσιν* πολλαὶ ἐκκλησίαι ἔμειναν διόλου ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὴν εἰρημένην, ἢ αὐτοκέφαλοι, καὶ ἄλλαι ἀπήλαυσαν τὸ προνόμιον τοῦτο κατόπιν, κατὰ θέλησιν Αὐτοκρατορικήν».—Ἂν κατὰ τὸν γ, ἢ τὸν δ, αἰῶνα κατέστησαν ἅμα αἱ πέντε μεγάλαι διοικήσεις τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὑπὸ τίνος, καὶ ἐκ ποίων πολιτικῶν περιστάσεων, δείξουσιν αὐτοὶ πάλιν οἱ ἄνδρες ἐφεξῆς· ἤδη δὲ μόνον ὁμολογοῦσιν ὅτι, οὐ μόνον εἰς τὸν δ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν γ, αἰῶνα (200—300 μ. Χ.) ἦσαν αἱ λεγόμεναι (!) Ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ Μητροπόλεις (αἵτινες ὑπετάγησαν εἰς τὰς μεγάλας διοικήσεις), τουτέστιν ἦσαν οἱ ἐν τοῖς Ἐπισκόποις πρῶτοι (οἱ Ἀρχιεπίσκοποι)· καὶ ἐν ταῖς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκοπαῖς ὑπῆρχον Μητροπόλεις, ὧν οἱ Ἐπίσκοποι καὶ Μητροπολῖται λεγόμενοι (οἱ αὐτοὶ καὶ Ἀρχιεπίσκοποι) ἦρχον, ὡς κεφαλαὶ προεδρεύοντες ἕκαστος τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἐπισκόπων. Καὶ λοιπὸν «εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς συστάσεως τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, πᾶσα μερικὴ Ἐκκλησία ἢ ἐπισκοπή, δὲν ὑπῆρχε μία μικρὰ ἀληθινὴ δημοκρατία». Ταῦτα καλῶς ἐμαρτύρησαν ἕως ὧδε· ἀλλ' ἐφεξῆς τί δή ποτε μαθόντες ἢ παθόντες ἐπισυνῆψαν καὶ ὅτι «καὶ εἰς ταύτας τὰς ἀρχιεπισκοπὰς καὶ μητροπόλεις ὑπετάγησαν αἱ ἐπισκοπαί»; Ἂν ὑπῆρχον Ἀρχιεπισκοπαί, τίνων λοιπὸν ἐπισκόπων ἦσαν ἀρχαί, εἰμὴ τῶν εἰς αὐτὰς ἀνέκαθεν ὑποτεταγμένων; εἰ δὲ καὶ πᾶς τῆς πρώτης καθέδρας ἢ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Μητροπολίτης καὶ Ἀρχιεπίσκοπος, διότι προήδρευεν ὡς ἀρχηγέτης τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων, πῶς λοιπὸν ὕστερον ὑπετάγησαν εἰς τὰς Ἀρχιεπισκοπὰς αἱ ἐπισκοπαί; Ἀλλ' ἡ σοφὴ Ἐπιτροπὴ εὐκόλως κατασκευάζει καὶ ἀρχιεπισκόπους χωρὶς ἐπισκόπων, καὶ ἀρχιερεῖς χωρὶς ἱερέων, καὶ ἀρχιστρατήγους, ἂν τύχῃ, χωρὶς στρατηγῶν! Οὕτω παραφρονοῦσι πάντες, ὅσοι τὴν θεόκτιστον καὶ θεόπνευστον τῆς Ἐκκλησίας κυβέρνησιν νομίζουσι καὶ γράφουσι (καὶ ταῦτα

τέκνα τῆς Ἐκκλησίας ὄντες) ἐναντίαν «καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ γράμματος τῆς καινῆς Διαθήκης!»

«Εἶναι (λέγουσιν) ἀληθινόν, ὅτι οἱ εἰρημένοι πέντε μεγάλοι Ἐπίσκοποι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ὁ τῆς Ῥώμης, ὁ τῆς Ἀντιοχείας καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἥρπασαν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἐπὶ πολλῶν Ἐκκλησιαστικὴν κυριαρχίαν, καὶ μάλιστα πρὶν ὁ χριστιανισμὸς ἀναβῇ εἰς τὸν Αὐτοκρατορικὸν θρόνον! Ἐξέτειναν κατόπιν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐξουσίαν των· ἀπήλαυσαν πολλὰ καὶ μεγάλα προνόμια, καὶ ἐφρόντισαν νὰ νομοποιήσωσιν ὅ,τι καὶ ὅσα ἥρπασαν διὰ τῶν Συνόδων, τοπικῶν καὶ οἰκουμενικῶν, τῶν ὁποίων αὐτοὶ κυριωτέρως ἦσαν τὰ ἐλατήρια». — Καὶ ταῦτα πάλιν ἀξίως ἑαυτῆς ἐξεθρύλλησεν ἡ Ἐπιτροπή! Οἱ τρεῖς (λέγει) πρὸ πάντων ἐπίσκοποι (οἱ Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας) ἥρπασαν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἐπὶ πολλῶν Ἐκκλησιῶν κυριαρχίαν, καὶ πρὶν ὁ χριστιανισμὸς βασιλεύσῃ (ἤγουν πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου). Ὁμολογοῦσι λοιπὸν οἱ ἄνδρες (ὅπως ἂν ἄλλως βλασφημῶσι τὸ πρᾶγμα), ὅτι καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ Σευήρου καὶ Διοκλητιανοῦ μεγάλους τῆς Ἐκκλησίας διωγμοὺς (200—300, μ. Χ.) εἶχον ἤδη τὴν κυριαρχίαν ταύτην ἀφ' ἑαυτῶν ἡρπακότες οἱ τρεῖς ἐπίσκοποι (διότι κἀκεῖνοι κατέλυον τὰς δημοκρατουμένας Ἐκκλησίας, ὡς φαίνεται, καθὼς οἱ τῆς Ῥώμης Αὐτοκράτορες τὰς πολιτικὰς δημοκρατίας!!). Ἀλλ' εἰς τὰς τρεῖς ταύτας διοικήσεις ὤφειλεν ἡ Ἐπιτροπὴ προσθεῖναι καὶ τετάρτην τὴν τοῦ Ἱεροσολύμων, διότι καὶ ταύτην τιμᾶσθαι συνήθεια κεκράτηκε καὶ παράδοσις ἀρχαία (α), «ὡς μητέρα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν» (β). Ἐφεξῆς δὲ προσετέθη καὶ ἡ Ε, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως (ὡς λέγομεν παρακατιόντες). Ἀλλ' ἡ δειλαία τῆς Ἐπιτροπῆς ἀθυροστομία καὶ εἰς αὐτὰς τὰς θεοπνεύστους ἐβλασφήμησε Συνόδους τὰς οἰκουμενικάς, διότι ἐπεκύρωσαν τὰ προνόμια τῶν πέντε Διοικήσεων, καὶ ταῦτα (καθὼς ὡμολόγησεν) ἐπὶ τῶν τριῶν μάλιστα παλαιόθεν ἤδη προϋπάρχοντα καὶ κρατοῦντα! Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν θεοσυλλέκτων Συνόδων τοὺς πέντε τούτους ἐπισκόπους ἐπωνόμασε κυριωτέρως ἐλατήρια! (ὡς ἐξεπίτηδες δηλονότι

(α) Α. Συνόδ. κανν. ζ.

(β) Τῆς Β, Συνόδ. ἐπιστ. πρὸς Δάμασον Ῥώμης παρὰ Θεοδωρήτ. Ἐκκλ. ἱστορ. Ε. θ.

συνελάσαντας καὶ οἰακοστροφήσαντας τὰς Συνόδους εἰς ἐπικύρωσιν ἢ νομοποίησιν τῶν, ὧν αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν οἱ ἁρπαγοτύραννοι οὗτοι εἶχον ἤδη προνομεύσαντες καὶ προηρπακότες, μεγάλων προνομίων!). Τοιαῦτα κατὰ τῶν ἀποστολικῶν καὶ τῶν ἑξῆς ἁγίων Πατέρων, τοιαῦτα κατὰ τῶν θείων Συνόδων, «τῶν παγχρύσων τοῦ Λόγου στομάτων, καὶ τῆς μυστικῆς Σιὼν ἀκαθαιρέτων πύργων»! οἱ τίνες καὶ ποῖοι; ἡ ἐπταμελὴς ὀρθόδοξος Ἐπιτροπή! Τί τούτων δυσφημότερον εἶπον οἱ Γίβδωνες καὶ Δεπόττεροι καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων συνοδομάχων τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρῶν! Ἀλλ' εἴποι τις ἂν καὶ πρὸς τὴν σοφὴν Ἐπιτροπὴν ὅ,τι ἔγραφεν ὁ μακάριος Εἰρηναῖος (εἷς καὶ οὗτος τῶν ἁρπακτικῶν καὶ φιλοκτεανωτάτων ἱεραρχῶν) πρός τινα φιλοκαινοτόμον κἀκεῖνον Φλωρῖνον. «Ταῦτα τὰ δόγματα, Φλωρῖνε, ἵνα πεφεισμένως εἴπω, οὐκ ἔστιν ὑγιοῦς γνώμης. Ταῦτα τὰ δόγματα ἀσύμφωνά ἐστι τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς τὴν μεγίστην ἀσέβειαν» (τὴν τῶν Συνοδομάχων αἱρετικῶν) «περιβάλλοντα τοὺς πειθομένους αὐτοῖς. — Ταῦτα τὰ δόγματα οἱ πρὸ ἡμῶν πρεσβύτεροι οὐ παρέδωκάν σοι» (α)! Τοιαῦτα δὲ βλασφημήσασα κατὰ τῶν Συνόδων συνδιέσυρε καὶ τὴν μνήμην τῶν ἀοιδίμων Αὐτοκρατόρων, «ὡς συνδραμόντων εἰς τοὺς σκοποὺς τῶν φιλάρχων καὶ φιλοδόξων ἐπισκόπων» (!)· διότι (λέγει) εἰς τὴν ἤδη χριστιανίσασαν τότε κοσμικὴν ἐξουσίαν ΜΑΛΛΟΝ, ἢ εἰς ἄλλοτι χρεωστεῖται ΚΥΡΙΩΣ τὸ μεγαλεῖον τῶν εἰρημένων (πέντε) Ἐπισκόπων».— Οὕτω διὰ λεξειδίων καὶ φρασειδίων, δὶ ἑνὸς μᾶλλον καὶ δὶ ἑνὸς κυρίως, περικαλύπτει τὴν ἀντίφασιν, ἣν πρὸς ἑαυτὴν ἡ φιλαιδήμων Ἐπιτροπὴ ἀντιφάσκει, ἀποδιδοῦσα ἤδη εἰς τῶν χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων τὴν ἐξουσίαν τῶν πέντε ἐπισκόπων τὸ μεγαλεῖον, ὅπερ ἀνωτέρω προωμολόγησεν (ἐπὶ τῶν τριῶν μάλιστα) προϋπάρχον, «καὶ πρὶν ἀναβῇ τὸν Αὐτοκρατορικὸν θρόνον ὁ χριστιανισμός!» Ἐφεξῆς δὲ πάλιν ἱστορεῖ τὸν ἐπίσκοπον (ὡς λέγει) τοῦ Βυζαντίου ὑποκείμενον εἰς τὸν Ἡρακλείας μητροπολίτην «μέχρι καὶ τοῦ 381, ὁπότε κατὰ τὴν Β, οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος καὶ δεύτερος κατὰ τὴν τιμὴν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης, καὶ ὄχι δὶ ἄλλο (λέγει),

(α) Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Ε, 20.

εἰμὴ διότι ἐπρόσταξενὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Μέγας».— Ἀλλ' ὁ μὲν τὸ πρὶν Ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου εὐθὺς, ἀφ οὗ κατὰ τὴν θείαν καὶ ἀπόῤῥητον πρόνοιαν τὰ σκῆπτρα τῆς Ῥώμης μετεκομίσθησαν εἰς αὐτό, καὶ τὸ μικρὸν τοῦ Βύζαντος πολίχνιον μετεπλάσθη εἰς τὴν μεγαλώνυμον τοῦ Κωνσταντίνου πόλιν, μετωνομάσθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πρῶτος πάντων ὁ τότε τῷ Μ. Κωνσταντίνῳ συγχρόνως ἀρχιερατεύων κατ' ἐκείνην τὴν ἐκκλησίαν Μητροφάνης ὁ ἁγιώτατος, καὶ μετ' αὐτὸν εὐθὺς Ἀλέξανδρος (ὁ καὶ τοποτηρητὴς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ Α', οἰκουμενικὴν Σύνοδον γεγονώς) (α). Τοῦτο δὲ οὐ μόνον ὁ ἀοίδιμος Βαλσαμών, ὡς προείπομεν (σελ. 93), ἀλλὰ καὶ ἄλλοι παρὰ τὴν Ἐπιτροπὴν ὁπωσοῦν ἀξιοπιστότεροι βεβαιοῦσιν. Οὕτως ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μεγίζων ἡγεμονευσάντων πόλεων ἐπισκόπων πρῶτον Κωνσταντινουπόλεως ἀριθμεῖ τόν, ὃν προείπομεν, τοποτηρητὴν Μητροφάνους καὶ διάδοχον Ἀλέξανδρον (β). Ὡσαύτως δὲ καὶ Γελάσιος ὁ τὰ κατὰ τὴν πρώτην Σύνοδον ἱστορήσας, καὶ Φώτιος ὁ Τύρου Ἐπίσκοπος (ὁ κατὰ τὴν Δ, Σύνοδον συνεδριάσας, ἐν συναγωγῇ τῶν

(α) «Τῆς δέ γε βασιλευούσης πόλεως ὁ μὲν προεστὼς ὑστέρει διὰ γῆρας· πρεσβύτεροι δ' αὐτοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐπλήρουν» (Εὐσέβ. Βίῳ Κωσταντ. Γ. ζ). Ὅτι δὲ δύω καὶ τρεῖς ἐπέμποντο τοῦ αὐτοῦ θρόνου τοποτηρηταί, φανερόν. Τῶν δὴ πρεσβυτέρων τοποτηρητῶν τοῦ Μητροφάνους προεῖχεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὃν ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ῥητῶς διορίζει, καὶ ὁ Γελάσιος (τῷ 476), οἷον ἑφερμηνεύων τὸν Εὐσέβιον, πρῶτον ὀνομάζει τὸν Ὅσιον (τὸν Κουδρούβης τῆς Ἱσπανίας) πέχοντα καὶ τὸν τόπον τοῦ τῆς μεγίστης Ῥώμης ἐπισκόπου Σιλβέστρου· ἔπειτα προστίθησιν εὐθύς, «τῆς δὲ βασιλευούσης πόλεως ὁ μὲν προεστὼς Μητροφάνης τοὔνομα διὰ γῆρας ὑστέρει, πρεσβύτεροι δ' αὐτοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐτέλουν, ὧν εἷς Ἀλέξανδρος ἦν ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς πόλεως γεγονὼς (Γελάσ. Ἱστορ. Β. κεφ. ε. ἐν Συνόδ. Συλλ. Τόμ. Α. σελ. 465. πρβλ. καὶ σελ. 468). Ἐν δὲ κεφ. κη. καὶ λς. τῆς αὐτῆς ἱστορίας ἀναγινώσκονται καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισημοτάτων τῆς Συνόδου πρεσβυτέρων, ἐν οἷς συναριθμεῖται καὶ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοποτηρητὴς Ἀλέξανδρος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φώτιος ἐπικρίνων τὴν αὐτὴν τοῦ Γελασίου ἱστορίαν, γράφει τὰ ἑφεξῆς «Λέγει (ὁ Γελάσιος) τὸν μὲν Ὅσιον ἐκ προσώπου Σιλβέστρου τοῦ Ῥώμης παρεῖναι, Εὐστάθιον τὸν Ἀντιοχείας αὐτόν, Ἀλέξανδρον δὲ εἰς πρόσωπον τοῦ Κωνσταντιν. Μητροφάνους» (Ἀναγ. πη).

(β) Θεοδώρ. Ἐκκλ. ἱστορ. Ε. κεφ. λθ. καὶ Α. κεφ. β. καὶ γ. πρβλ. Σωζόμεν. καὶ Σωκράτ. καὶ Νικηφόρ. Κάλλ. ἐν Συνόψει κτλ.

ἁγίων Συνόδων), καὶ Φώτιος ὁ σοφώτατος (ἐπιστ. πρὸς Μιχαήλ), καὶ ὁ μακάριος Γερμανὸς ὁ Κωνσταντινουπόλεως (ἐν τῷ περὶ τῶν οἰκουμεν. Συνόδ.), καὶ Νεῖλος ὁ Ῥόδιος, καὶ αὐτὸ τὸ παλαιὸν Συνοδικὸν συναριθμεῖ τὸν Αλέξανδρον ἕνα τῶν πέντε τῆς Α. οἰκουμενικῆς Συνόδου προκαθημένων ἐξάρχων (α). Πρὸς τοῦτον τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ὁ ὁμώνυμος Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος ἔτι πρὸ τῆς Α, Συνόδου γέγραφεν ἐπιστολήν, ὡς πρὸς ἕνα δηλαδὴ τῶν ἐπισημοτάτων τῆς Ἐκκλησίας προέδρων, τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον ἐξαγγέλλων. Καὶ αὐτὴ δὲ τῶν ἀπὸ Μητροφάνους διαδόχων ἡ σειρὰ μέχρι τῆς Β, Συνόδου θεωρουμένη μήτε ὑποτελεῖς (κατὰ τοὺς σοφοὺς τῆς Ἐπιτροπῆς) μήτε ὑποχειρίους τοῦ Ἡρακλείας παρίστησι τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ προφανῶς Ἀρχιεπισκόπους αὐτοκεφάλους καὶ αὐτονόμους. Διότι οὔτε τὸν Ἀλεξάνδρου διάδοχον, Παῦλον τὸν θεσπέσιον Ὁμολογητήν, ὁ Ἡρακλείας ἐχειροτόνησε, καὶ αὐτὸν δέ, τέλος (ἵνα τοὺς μεταξὺ παραδράμωμεν), τὸν ἀπὸ Ναζιανζοῦ φωστῆρα Γρηγόριον οὐχ ὁ Ἡρακλείας, ἀλλὰ Μελέτιος ὁ θεῖος πρόεδρος τῆς Ἀντιοχείας καὶ Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων καὶ ὁ Καισαρείας Ἑλλάδιος μετὰ πάντων τῶν τῆς Ἀσιανῆς καὶ Ποντικῆς διοικήσεως ποιμένων μεταθέντες ἐνεθρόνισαν εἰς τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προεδρίαν. Καὶ αὐτὴ δέ, τέλος, ἡ Β. οἰκουμενικὴ Σύνοδος μετὰ τὴν τοῦ θείου Γρηγορίου παραίτησιν Νεκτάριον ἐχειροτόνησεν, ὡς καὶ τῆς Ἀντιοχειας Φλαβιανόν. Καὶ ῥητῶς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς ἤδη προϋπάρχουσαν καὶ ἐγνωσμένην μίαν τῶν ἐπισημοτάτων Ἐκκλησιῶν ἀνεκήρυξε(β). Φαίνεται λοιπὸν ἐκ τούτων ὅτι, ἅμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναφανείσης, ἐτιμήθη τοῖς προσήκουσι προνομίοις καὶ ἡ ταύτης ἀποστολικὴ καθέδρα. Τοιαύτη δέ τις καὶ ὑπ' αὐτῆς ἐγνωρίσθη τῆς Α'. Συνόδου, καθ' ἣν καὶ ὁ

(α) Βλ. Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Α. σελ. 150, 151, 165. κτλ.

(β) «Καὶ τῶν ἐπισημοτάτων ἐκκλησιῶν ἀναδεδεῖχθαι (γινώσκετε) τοὺς ἱερεῖς. Ὅθεν τῆς μὲν ἐν Κωνσαντινουπόλει νεοπαγοῦς, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐκκλησίας, ἣν ὥσπερ ἐκ στόματος λέοντος τῆς τῶν αἱρετικῶν βλασφημίας ὑπόγυον ἐξηρπάσαμεν—τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον Νεκτάριον ἐπίσκοπον κεχειροτονήκαμεν» κτλ. (Συνοδικὸν τῆς Β. Συνόδου παρὰ Θεοδωρήτῳ Ἐκκλ. ἱστορ. Ε. θ). —Αἱρετικοὺς δὲ λέγουσι τοὺς τυραννήσαντας τὴν ἐν Κωνσταντινοπολει ἐκκλησίαν Ἀρειανούς, καὶ αὐτὸν τὸν Μακεδονιον (καθ' οὗ μάλιστα ἡ Β. συνήθροισται Σύνοδος)· ὅθεν καὶ ὡς ἐκ τούτων ῥυσθεῖσαν καὶ οἷον ἐκ νέου καὶ ἐξ ὑπαρχῆς ἀναφανεῖσαν τὴν Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίαν ὠνόμασε νεοπαγῆ.

τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξῆρχε προεδρεύων μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐν μεγίσταις πόλεσιν ἡγεμονευόντων ποιμεναρχῶν. Ἔκτοτε δὲ καὶ εἰς τὴν Θράκην ἐφώρευε (α), καὶ εἰς ἄλλας ἐφεξῆς διοικήσεις (β). Εἰ δὲ καὶ ἡ Α΄. Σύνοδος οὐδὲν περὶ τῶν προνομίων τῆς κατὰ τὴν νεόδμητον τότε Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας ἐν τῷ ς. κανόνι διεμνημόνευσεν, ἀλλ' αὕτη πρῶτον μὲν καὶ κυρίως ἐψηφίσατο περὶ τῶν ἀρχαίων πρεσβείων τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας, καταδικάζουσα τὴν Μελετίου προπέτειαν, κατὰ τῆς Ἀλεξανδρέων προεδρίας καταυθεντοῦντος καὶ παραδυναστεύοντος (γ), τῶν δὲ πρεσβείων τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἀντιοχείας, ὡς καὶ τούτων ἀρχαίων, παροδικῶς καὶ οἷον ἐν παραδείγματι μνημονεύσασα, τὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἐξέφρασε περιληπτικῶς καὶ συνεπτυγμένως (δ). Ἐν ταύταις ταῖς Ἐκκλησίαις ἠριθμεῖτο καὶ ἡ τῆς νεοπαγοῦς Κωνσταντινουπόλεως. Τῶν δὲ ταύτης προνομίων τὴν τάξιν οὐκ ἀνεκήρυξεν ἰδίως ἡ Α΄. Σύνοδος, ὡς μήπω πολυπληθοῦς ὑπαρχούσης (κατὰ τὴν τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἀντιοχείας), ἀλλ' εἰσέτι τότε μεγεθυνομένης καὶ αὐξανούσης, «μεγίστου πλήθους ἀνθρώπων εἰς αὐτὴν ἀνατιθεμένου», καθὼς αὐτὸς ὁ

(α) Βλ. κανόν. β. τῆς Β, οἰκουμεν. Συνόδου.

(β) Ἡ ἐν Χαλκηδόνι Δ. Σύνοδος (τῷ 451) ὀνομάζει «ἐκ πολλοῦ κρατῆσαν ἔθος, ὅπερ ἔσχεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία χειροτονεῖν μητροπολίτας τῆς Ἀσιανῆς καὶ Ποντικῆς καὶ Θρακικῆς διοικήσεως» (ὡς λέγομεν ἐφεξῆς). Τὴν αὐτὴν ἡγεμονίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας ἱστορεῖ καὶ ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ὑπάρχουσαν ἔτι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ θείου Χρυσοστόμου, ὅστις ἐποιεῖτο τὴν προμήθειαν καὶ τῆς Θράκης ἁπάσης, καὶ τῆς Ἀσίας ὅλης, καὶ τὴν Ποντικὴν κατεκόσμει τοῖς νόμοις κτλ. (Θεοδώρ. Ἐκκλ. ἱστορ. ε. 28. πρβλ. καὶ τὰ Πρακτικ. Δ. Συνόδ. πράξ. ια. ἐν Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β· σελ. 187). Ὁ δὲ Καισαρείας Γελάσιος ἐν τῇ περὶ τῆς Α. Συνόδου ἱστορίᾳ διαγράφων ὅπως τῶν ἐπισημοτάτων προέδρων ἕκαστος διεπέμψατο τὰ κατὰ τὴν Α. Σύνοδον κεκριμένα πρὸς τὰς ὑφ' ἑαυτὸν ἐκκλησίας, ἀποδίδωσιν εἰς τὸν τότε Κωνσταντινουπόλεως Ἀλέξανδρον τὰς Ἐκκλησίας «τὰς ἐν ταῖς νήσοις πάσαις ταῖς Κυκλάσι». Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Α. σελ. 195· πρβλ. Δοσιθ. Δωδεκάβιβλ. σελ. 117—128. Πηδάλ· σελ. 53.

(γ) Θεοδωρήτ. Ἐκκλ. ἱστορ. Α. η.

(δ) Ἰδοὺ ὁ κανὼν «Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει· ὥςε τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις» κτλ. (Καν. ς. ἐν δὲ τῷ ζ. καὶ τὴν ἀρχαίαν τιμὴν τοῦ Ἱεροσολύμων ἀνεκήρυξεν).

Μ. Κωνσταντῖνος μαρτυρεῖ (α). Ὅθεν ὕστερον ἡ Β, οἰκουμενικὴ Σύνοδος μίαν τῶν ἐπισημοτάτων ἐκκλησιῶν ὑπάρχουσαν ἤδη καὶ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὑροῦσα καὶ ὀνομάσασα (καθὼς εἴδομεν ἀνωτέρω), ἐθέσπισε διὰ κανόνος καὶ τὴν τάξιν τῶν πατριαρχικῶν προνομίων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου, δεύτερον αὐτὸν μετὰ τὸν Ῥώμης διορίσασα (κατὰ μόνην δηλαδὴ τὴν τάξιν τῆς ἰσοτίμου προεδρίας) τῶν ἴσων ἐκείνῳ πρεσβείων ἀπολαύοντα· «Τὸν μὲν τοι (λέγει) Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν Νέαν Ῥώμην» (β).

Ταῦτα διήλθομεν μακρότερον τοῦ δέοντος, ὅσον πρὸς τὴν Ἐπιτροπήν! ἥτις παρέστησε τὸν Κωνσταντινουπόλεως ὑποτελῆ τοῦ Ἡρακλείας ἐπίσκοπον καὶ μέχρι τῆς Β, Συνόδου διατελοῦντα (ἐνῷ καὶ τότε καὶ πολὺ πρότερον ἴσως, ὑπῆρχεν ὁ Ἡρακλείας ὑποκείμενος ἤδη εἰς τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς βασιλευούσης νέας Ῥώμης). Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ῥώμης, εἴτε θέλοντες, εἴτε καὶ ἐξ ἀγνοίας, διέφθειραν οἱ σοφοὶ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἑρμηνεύσαντες «δεύτερον (τοῦ Ῥώμης) κατὰ τὴν τιμήν», δηλαδὴ οὐχὶ τῇ τάξει τῆς ἰσοτίμου προεδρίας δευτερεύοντα, ἀλλὰ τῇ τιμῇ κατώτερον. Ἀπηρυθρίασαν δὲ τέλος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε προσέθηκαν καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἡ Β, Σύνοδος ἀνεκήρυξε τὰ πρεσβεῖα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως· «οὐχὶ δι' ἄλλο (λέγουσιν), εἰ μὴ διότι ἐπρόσταξεν

(α) Παρ' Εὐσεβ. Βίῳ Κωνσταντ. Δ. λς. Βλ. καὶ Νεκτάρ. Ἱεροσολύμ. Αντιρρήσ. περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα σελ. 76.

(β) Β. Συνόδ. καν. γ. πρόλ. καὶ τῆς Δ. Συνόδ. κη, καὶ τῆς Γ. λς. [Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Γ. οἰκουμενικὴν Σύνοδον φαίνεται τὸ μέγεθος τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξ ὧν ὁ θεῖος Κύριλλος ἔγραφε πρὸς τὸν Ῥώμης Κελεστῖνον περὶ τοῦ τότε Κωνσταντινουπόλεως Νεστορίου, λέγων «Ὀφρύεται (γρ. Ὠφρύωται) καὶ οἴεται ὅτι τῇ δυναστείᾳ τοῦ θρόνου πᾶσιν ἐπιβουλεύων, καὶ ἡμᾶς ἢ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀναπείσει τὰ αὐτὰ φρονεῖν αὐτῷ» (Συνόδ· Συλλογ· Τόμ. Α. σελ. 444 Ὅθεν καὶ οἱ πατέρες τῆς Δ· Συνόδου κατεβόων κατὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Διοσκούρου, διότι καὶ εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ ληστρικὴν ἐκείνην Σύνοδον, ἔσχατον τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἔταξε τὸν Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανόν, Φλαβιανὸς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ διὰ τί οὐκ ἐκαθέσθη; τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον διὰ τί πέμπτον ἔταξαν; Καὶ οἱ ἀπὸ Ῥώμης συνανέκραξαν ἐν τῇ Δ. Συνόδῳ, «Ἴδε, ἡμεῖς, Θεοῦ θέλοντος, τὸν κύριον Ἀνατόλιον πρῶτον ἔχομεν, οὗτοι πέμπτον ἔταξαν τὸν μακάριον Φλαβιανόν». Δ. Συνόδ. πράξ. α. ἐν Συνόδ. Συλλογ Τόμ. Β. σελ. 51· Σημ. Ἐκδ].

ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Μέγας»! Πόθεν, ὦ μακάριοι, γνωρίζετε ταύτην τὴν προσταγήν; ὁ Κανὼν οὐδὲν τοιοῦτον λέγει· ἢ μήπως κατὰ προσταγὴν τοῦ Θεοδοσίου καὶ ἡ Α, Σύνοδος ἔταξε μετὰ τῶν πρώτων αὐτῆς προέδρων καὶ τὸν τοποτηρητὴν τοῦ τότε προεστῶτος τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων; ἢ καὶ τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων Ἐκκλησιῶν τὰ ἀρχαιότατα πρεσβεῖα ἐπεκράτησαν κατὰ βασιλικήν τινων Θεοδοσίων ἐπιταγήν; Αὐτὴ δὲ ἡ Ἐκκλησία οὐδὲν ἠδύνατο διατάσσειν περὶ τῆς ἱεραρχίας αὐτῆς; Ἀλλ' ἡμεῖς βλέπομεν πᾶν τοὐναντίον, ὅτι, ὁπόταν οἱ ὀρθόδοξοι Αὐτοκράτορες ἤθελον προβιβάζειν (διὰ λόγους εὐλόγους) ἐπισκοπήν τινα εἰς μητρόπολιν, ὁ προβιβασμὸς ἐγίνετο ἐντὸς τῶν ὅρων τῶν κανονικῶν, συνεπικυροῦσης καὶ τῆς Συνόδου. Οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκιανὸς αὐτοπροσώπως λέγει πρὸς τὴν ἐν Χαλκηδόνι Δ. οἰκουμενικὴν Σύνοδον, «Εἰς τιμὴν τῆς τε ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας καὶ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος τὴν Χαλκηδονέων πόλιν, ἐν ᾗ τὰ τῆς ἁγίας πίστεως κατὰ Σύνοδον διεκροτήθη, μητροπόλεως ἔχειν πρεσβεῖα ἐθεσπίσαμεν, ὀνόματι μόνῳ ταύτην τιμήσαντες, σωζομένου δηλαδὴ τῇ Νικομηδέων πόλει (ἧς ἦν ἐπισκοπὴ ἡ Χαλκηδὼν) τοῦ ἰδίου ἀξιώματος». — Οἱ πάντες (τῆς Συνόδου πατέρες) ἐβόησαν «Δικαία ἡ κρίσις τοῦ Βασιλέως» κτλ. (α). Ἡ αὐτὴ Δ, οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐπεκύρωσε καὶ τὸν νόμον Οὐαλεντιανοῦ καὶ Οὐάλεντος, δι' οὗ τὸ πρῶτον οὗτοι ὀνόματι μόνῳ μητρόπολιν ἐτίμησαν τὴν Νίκαιαν (ἐπισκοπὴν τῆς Νικομηδείας), τηρουμένων τῶν δικαίων τῇ κυρίως μητροπόλει κατὰ τοὺς κανόνας (β). Ἡ δὲ τρίτη οἰκουμενικὴ Σύνοδος διατάσσουσα ἵνα ἑκάστη ἐπαρχία καθαρὰ καὶ ἀβίαστα διασώζωνται τὰ ἐξ ἀρχῆς αὐταῖς προσόντα δίκαια, ἐθέσπισε κἀκεῖνο· «Εἰ δέ τις μαχόμενον τύπον (νόμον βασιλικὸν) τοῖς νῦν ὡρισμένοις προσκομίσοι, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ (Καν. η). Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα. Ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ καὶ ἄλλο πεπανούργηκε. Λέγει πρῶτον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀνεξάρτητον κηρυχθέντα ὑπὸ τῆς Β, Συνόδου, τοῦ Θεοδοσίου κελεύσαντος, καὶ ἔπειτα, τὸν αὐτῆς μὲν τῆς Β. Συνόδου τὸν κανόνα παρατρέχει, φέρει δὲ καὶ πρὸς μαρτυρίαν τὸν κη, τῆς Δ', κἀκ τούτου θαῤῥούντως ἱεροσυλεῖ τινας λόγους πρὸς κατασκευὴν τοῦ σοφίσματος αὐτῆς. Ἄκουε· «Ἂς ἀναγνώσῃ ὅστις θέλει τὸν κη, Κανόνα τῆς Δ' Συν-

---

(α) Δ. Συνόδ. πράξ. ς ἐν Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 165·

(β) Αὐτόθ. σελ 190. πράξ ιγ. τῆς Δ. Συνόδ. προβλ. καὶ ιβ κανόνα τῆς αὐτῆς καὶ ιζ.

ὁδου (Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης κτλ). Ὅλοι οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι λόγοι ἀνθρώπινοι λόγοι κοσμικοὶ καὶ πολιτικοί,» κτλ.— Ὅστις θέλει ἀναγινώσκει τὸν κανόνα, ὦ σοφὴ Ἐπιτροπή· ἐννοεῖ δὲ τοῦτον μόνον ὅστις σωφρονεῖ! Ἂν δέ τις αὐτὸν καὶ παρεξηγεῖ καὶ παρακόπτει δολίως κολοβῶν, ἆρά γε ποῖός τίς ἐστιν ὁ τοιοῦτος; λεγέτω ὅστις θέλει. Ἰδοὺ πῶς ἄρχεται ὁ κανών. «Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἑπόμενοι καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ρν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων» (τῆς Β. Συνόδου), «τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλεως νέᾳ Ρώμῃ, γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας (κτλ. ὅσα μνημονεύει κατὰ λέξιν ἡ Ἐπιτροπή· μετ' ἐκεῖνα δὲ πάλιν ὁ κανὼν συνεχίζει λέγων). Καὶ ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρᾳκικῆς διοικήσεως Μητροπολίτας μόνους· ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας· δηλαδὴ, ἑκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται» κτλ. — Πρῶτον λοιπὸν οἱ 630 θεῖοι Πατέρες τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς Συνόδου διακηρύττουσι καὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι, ἐπειδὴ πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἕπονται (εἰς οὓς ὅμως οὐχ ἕπεται ἡ Ἐπιτροπή!), διὰ τοῦτο καὶ τὸν περὶ τῶν πρεσβείων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως κανόνα τῆς Β. Συνόδου γνωρίζουσι, καὶ τὰ αὐτὰ ψηφίζονται καὶ ὁρίζουσιν. Ἰδοὺ ὁ πρῶτος λόγος, δι' ὃν ἡ Δ'. Σύνοδος ἐπεκύρωσε τὸν Κανόνα τοῦτον, ὅστις πάλιν καὶ αὐτὸς ἐξεδόθη σύμφωνος καὶ ὁμόλογος πρός τε τὸν λδ, κανόνα τῶν Ἀποστόλων («τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον» κτλ.), καὶ πρὸς τὸν ς, καὶ ζ, τῆς Α'. ἥτις ἐθέσπισε κἀκείνη «τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω»,(τὰ κατὰ τὸν Ἀποστολικὸν κανόνα δηλονότι κεκρατηκότα), καὶ πρὸς τὸν η, τῆς Γ, (ἥτις κἀκείνη παρομοίως διὰ τοὺς αὐτοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας ἐκύρωσεν εἰς τὴν Κυπρίων ἐκκλησίαν τὸ αὐτό-

νόμον). Δεύτερον, ὅ,τι εἶπεν ἡ Β΄. Σύνοδος περιληπτικῶς καὶ συντόμως «διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν (τὴν Κωνσταντινούπολιν) νέαν Ῥώμην» τοῦτο σαφέστερον ἀνέπτυξεν ἡ Δ. «Καὶ γὰρ (λέγει) τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πολιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα (καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ) καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν» (τὴν νέαν Ῥώμην). Ἄλλος οὗτος δεύτερος ὁ περὶ πρεσβείων λόγος· ἐπειδὴ ἡ πρεσβυτέρα Ῥώμη ἐβασίλευεν, ἐβασίλευσε δὲ καὶ ἡ νέα, ἐχέτω καὶ αὕτη τὰ ἴσα ἐκείνῃ πρεσβεῖα· ἵνα καὶ αὐτὴ (καθὼς ἐκείνη) μεγαλύνηται ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι. Ποῖα δὲ ταῦτα τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἐν οἷς ἡ Ῥώμη ἐμεγαλύνετο (κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθη), καὶ μάλιστα καθ' ὃν χρόνον οἱ βασιλεῖς αὐτῆς ἦσαν εἰδωλολάτραι, καὶ πολλάκις διῶκται τῆς Ἐκκλησίας; Ἡ γενικὴ κηδεμονία καὶ προστασία τῶν ἐν ταῖς γειτονευούσαις ἐπαρχίαις τῆς δυτικωτέρας ἐκείνης χώρας ἢ διοικήσεως (κατὰ τὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους διαίρεσιν) εὑρισκομένων Ἐκκλησιῶν. Αὐτοῦ ὁ Ῥώμης ὑπῆρχε πρῶτος μεταξὺ τῶν ἰσοτίμων ἐπισκόπων τῆς διοικήσεως καὶ κεφαλὴ (καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Πατριάρχαι εἰς τὰς κατ' αὐτοὺς γειτονευούσας διοικήσεις), χειροτονῶν τοὺς Μητροπολίτας καὶ ἀπὸ τῆς μεγάλης, ἧς ᾤκει, πόλεως ἐποπτεύων καὶ ἐπικουρῶν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατὰ τὴν ἰδίαν ἐνορίαν Ἐκκλησιῶν, τάς τε τῶν ἐκεῖσε φυομένων αἱρέσεων ταραχὰς ἡσυχάζων, καὶ τὰς ἐκ τῶν διωγμῶν ἀταξίας παραμυθῶν, καὶ τῶν ἔξωθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν συρρεόντων ἀδελφῶν τὰς χρείας οἰκονομῶν, καὶ αὐτῶν, τυχόν, τῶν ὑποκειμένων ἐπισκόπων τὰς προσπιπτούσας διαφορὰς διαλλάττων, καὶ φυτεύων (τὴν τοῦ Χριστοῦ φυτείαν), καὶ ἐκριζῶν (τὰ ζιζάνια) δραστικώτερον (α). Τοῦτο τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τὸ μεγαλεῖον ἀπεδόθη καὶ εἰς τὴν νέαν βασιλίδα Ῥώμην, ἵνα καὶ αὐτὴ μεγαλύνηται καὶ ἰσχύῃ περὶ τὴν προστασίαν τῶν

(α) Περὶ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων καὶ πατριαρχῶν βλέπε Ζωναρ. καὶ Βαλσαμ. ἑρμην. εἰς ς, καὶ ζ, τῆς Α. Οἰκ. Συν. καὶ τὸ Πηδάλιον (Σχολ. εἰς τὸν Ἀποστολ. κανν. λδ. καὶ Α, Συνόδ. κανν. ς, κτλ.), καὶ τὴν τοῦ ἀοιδίμου Πετρουπόλεως Γαβριὴλ Τελετουργίαν (σελ. 277—280), καὶ Τόμον Καταλλαγῆς σελ. 29 καὶ ὅσα εἴπομεν ἐν Ἐπιστολιμ. Διατριβῇ σελ. 41 καὶ 218.

Ἐκκλησιῶν, καὶ ὁ ταύτης πρόεδρος ἀπολαύῃ τῶν αὐτῶν καὶ ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ἀρχαίων προνομίων, καθότι καὶ αὕτη βασιλείᾳ τε καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσα (καὶ μάλιστα χριστιανικῇ), πλείονα παρεῖχεν ἐπικουρίαν εἰς τὴν οἰκονομίαν τῶν ὧν ἐφορεύει ἐκκλησιῶν. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Κανὼν συνῆψε παρευθὺς καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς προεδρίας τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν καὶ πρότερον εἶχεν ἐπὶ τῶν τριῶν Διοικήσεων (τῆς Θρᾳκικῆς καὶ Ποντικῆς καὶ Ἀσιανῆς), ἵνα τοὺς ἐν αὐταῖς μητροπολίτας ὁ Κωνσταντινουπόλεως χειροτονῇ· οὗτος δὲ πάλιν τοὺς ἐπισκόπους, «καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται». Ταῦτα λέγει ὁ Κανὼν τῆς Δ. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ λς, τῆς ϛ, Οἰκουμενικῆς, ἥτις ἐπικυροῦσα καὶ τοῦτον τῆς Δ. καὶ τὸν γ, τῆς Β, μόνον τὸ «ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μεγαλύνεσθαι πράγμασι» μνημονεύει, τὴν δὲ ἐκ τῆς βασιλικῆς καθέδρας λαμπρότητα (ὡς μακρόθεν συντελοῦσαν εἰς τὸν κύριον καὶ πνευματικὸν τῶν προνομίων σκοπόν), παραλείπει. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ δύω μάλιστα Μεγαλοπόλεις, ἡ τῶν Ἀλεξανδρέων καὶ ἡ Ἀντιόχεια, τῶν αὐτῶν ἀπήλαυσαν πρεσβείων (κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθη), καί τοι μηδέποτε γενόμεναι καθέδραι τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων. Τελευταῖον αὐτοὶ οἱ θεῖοι Πατέρες τῆς Δ, Οἰκουμενικῆς ἐν τῇ πρὸς τὸν Πάπαν Λέοντα ἐπιστολῇ διακηρύττουσιν ὅτι, «τὸ ἐκ πολλοῦ κρατῆσαν ἔθος, ὅπερ ἔσχεν ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν ἁγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία εἰς τὸ χειροτονεῖν Μητροπολίτας τῶν διοικήσεων, τῆς τε Ἀσιανῆς καὶ τῆς Ποντικῆς καὶ Θρᾳκικῆς, καὶ νῦν κατὰ Συνοδικὴν ἐκυρώσαμεν ψῆφον, οὐ τοσοῦτον τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεώς τι παρέχοντες, ὅσον ταῖς Μητροπόλεσι τὴν εὐταξίαν πρυτανεύοντες· διὰ τὸ πολλοὺς πολλάκις, τελευτώντων τῶν ἐπισκόπων, ἀνακύπτειν θορύβους, ἀνηγεμονεύτων ὄντων τῶν ἐν αὐταῖς κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν συγχεόντων» κτλ. (α). Ἰδοὺ κυρίως οἱ λόγοι τῶν πρεσβείων τῆς βασιλευούσης (καὶ τῶν ἄλλων μεγαλοπόλεων), ἡ ὑπὸ μίαν ἀρχὴν συγκέντρωσις τῶν κατὰ τὰς ὑποκειμένας διοικήσεις ἐκκλησιῶν· ἵνα μὴ ἀσύνδετοι καὶ ἀπ' ἀλλήλων μεμονωμένοι διάγωσιν οἱ κατὰ τὰς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι, ἀλλ' εἰς ἕνα πρόεδρον συγκεφαλαιούμενοι, καὶ τῆς παρ' αὐ-

---

(α) Βλ Συνόδ. Συλλογ· Τόμ. Β. σελ· 24· πρβλ. καὶ Ἀνατολίου Κωνσταντινουπ. ἐπιστολ· πρὸς τὸν Ῥώμης Λέοντα (αὐτόθι σελ· 26).

τοῦ κηδεμονίας τυγχάνοντες (ὡς εἰς τὴν Μητρόπολιν, καὶ μάλιστα τὴν βασιλεύουσαν, κατοικοῦντος), ἀτάραχον διατηρῶσι τὴν κανονικὴν εὐταξίαν περὶ τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν εὐστάθειαν καὶ εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς τοῦτον τὸν ἱερώτατον σύνδεσμον ἀφορῶν καὶ ὁ Ἀποστολικὸς κανὼν διέταξε «τοὺς Ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους γνωρίζειν τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον» κτλ. «Οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι» (αὐτ.).

Ἀλλ' οἱ σοφοὶ τῆς Ἐπιτροπῆς ὅλους τοὺς λόγους τοῦ κη τῆς Δ, εὗρηκαν «λόγους ἀνθρωπίνους, λόγους κοσμικοὺς καὶ πολιτικούς, λόγους, οἱόποτοι δὲν ὑποχρεόνουσιν ἔθνη πολιτικῶς ἐλεύθερα καὶ ἀνεξάρτητα (καθὼς δηλαδὴ τοὺς ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἐλευθέρους Ἕλληνας) εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἐξαρτησίαν ἀπ' ἄλλης ἐκκλησίας ἄλλου ἔθνους» (ἄλλο λοιπὸν ἔθνος νομίζουσι καὶ λέγουσιν οἱ ἐθνογράφοι οὗτοι πᾶν τὸ ἐκτὸς τοῦ Κράτους Ἑλληνικόν. Καλή, μὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ λίαν εὐσεβὴς καὶ φιλάδελφος ἡ διάῤῥηξις αὕτη τοῦ ἔθνους τοῦ Ἑλληνικοῦ! Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τὰ ἑξῆς τῆς βαθυνοίας ῥητά). «Καθὼς (λέγουσιν) οὐδέποτε οἱ πολιτικοὶ νόμοι ἑνὸς ἔθνους» (λόγου χάριν τοῦ Τουρκικοῦ) «ἰσχύουσιν εἰς ἄλλο ἔθνος» (καθὼς δηλαδὴ τὸ Ἑλληνικὸν), «ὑποκείμενον μὲν πρότερον, ἐλεύθερον δὲ καὶ ἀνεξάρτητον ἔπειτα καταστὰθὲν καὶ νόμους θέμενον εἰς ἑαυτὸ ἴδιους»! — Καὶ ταῦτα παράδοξα! Καὶ λοιπὸν οὐδ' αὐτὸς ὁ τοὺς λόγους τούτους προβάλλων τῆς οἰκουμενικῆς Συνόδου κανὼν οὐδόλως ὑποχρεόνει ἔθνη πολιτικῶς ἐλεύθερα (πρόσθες καὶ ὀρθόδοξα)· δύνανται δὲ ταῦτα διὰ τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν καταργῆσαι καὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας τοὺς θεσμούς! Μέγα καὶ λαμπρὸν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας κατὰ τῆς καθολικῆς τῶν Ὀρθοδόξων ἐκκλησίας τοῦτο δικαίωμα! Καὶ τοῦτο πόθεν ὡς κύριον ἐμπεδοῦται; ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν νόμων τῶν πολιτικῶν (ἄλλων τε ἐθνῶν καὶ τοῦ Τουρκικοῦ)· διότι πρὸς τούτους συγκρίνει καὶ τοὺς θεοπνεύστους τῆς ἐκκλησίας θεσμοὺς ἡ «μηδέποτε μεταζὺ βεβήλου καὶ ἱεροῦ διαστέλλουσα» φιλόσοφος Ἐπιτροπή! Πλὴν ἀλλ' ὅσον κατὰ τοῦτο, πάντως ὀλίγον αὐτὴν ἐπῄνεσεν ὁ σοφὸς αὐτῆς νομοθέτης, ὅστις μεταφράσας ἄλλων ἐθνῶν

νόμους πολιτικοὺς (Γαλλικοὺς καὶ Βαυαρικοὺς) ἐπέβαλεν αὐτοὺς ἰσχύοντας εἰς τοὺς ἀνεξαρτήτους Ἕλληνας. Οὐκ εἶχον ἄρά γε τοσαύτην ἐπ' αὐτοὺς ἰσχὺν καὶ οἱ παρὰ τῶν ἁγίων αὐτῶν Πατέρων ἀνέκαθεν εἰς αὐτοὺς ἐπιτεθέντες ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες, δι' ὧν ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας κυβερνώμενοι διετήρησαν τὴν ἠθικὴν αὐτῶν ὕπαρξιν; ἢ μήπως οὐ διατηροῦσι τοὺς αὐτοὺς ἀνέκαθεν εὐσεβῶς καὶ τὰ λοιπὰ τῶν τοῖς Ἕλλησιν ὁμοδόξων καὶ ἐπίσης ἀνεξαρτήτων ἐθνῶν; Ἀλλὰ περὶ τούτου ὀλίγον ἔμελε τῇ Ἐπιτροπῇ! ἥτις κατὰ τοὺς λόγους τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτὸ λοιπὸν τὸ θεῖον τῆς πίστεως σύμβολον παρ' ὀλίγον ἀφῆκε σαλευόμενον μεταξὺ τῶν, ὅσα «δὲν ὑποχρεόνουσι τὰ ἀνεξάρτητα ἔθνη»· διότι καὶ τοῦτο μετὰ τὴν Α, οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἀνεπλήρωσε καὶ ἐθέσπισεν αὐτὴ ἡ Β, οἰκουμενική, ἥτις καὶ τὰ κατὰ τὴν ἁγιωτάτην τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίαν ἐκανόνισε τῷ θείῳ πνεύματι κυβερνωμένη (καθὼς καὶ ἡ Δ, Σύνοδος)· οἱ δὲ σοφοὶ τῆς Ἐπιτροπῆς λεγέτωσαν ὅσον θέλουσι κατὰ προσταγὴν τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου! προσταγαῖς ἐδούλευον ἀνθρωπίναις, καὶ προσταγὰς ἔβλεπον πανταχοῦ.

Ἐφεξῆς αὐξάνουσι τὸν λόγον καὶ γεωγραφικώτερον, «οἱ τόποι (λέγουσιν) οἱ ὑποταγέντες εἰς τὸν νεόπλαστον πατριάρχην τῆς Κωνσαντινουπόλεως ἦσαν ἐπαρχίαι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας, καὶ ὄχι ἄλλων ἐθνῶν ἐλευθέρων καὶ ἀνεξαρτήτων». — Ναί, κύριοι! διότι μέχρι τότε ὑπῆρχεν ἄγνωστος ἡ Ἀμερική. Καὶ ἦσαν μέν, ἴσως, τότε καί τινες ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας ἀνεξάρτητοι (τοὐλάχιστον κατὰ καιροὺς) λαοὶ βαρβαρικοί,(ὡς οἱ περὶ τὸν Πόντον Ἀλανοὶ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἴστρον Σκύθαι, κτλ.), ὧν καὶ αὐτῶν τὰς ἐπισκοπὰς ὁ Κανὼν εἰς τὸν γειτονεύοντα Κωνσταντινουπόλεως ὑποτάσσει (πλὴν τούτους ἡ Ἐπιτροπὴ οὐκ ἐνόμιζεν, ὡς φαίνεται, ἀνεξαρτήτους, διότι ἦσαν βάρβαροι). «Ἀλλ' ὑποχρεοῦται (ἐρωτῶσιν) εἰς τὴν τοιαύτην ὑποταγὴν μία ἐπαρχία τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας καταστάθεῖσα ἔπειτα ἐλευθέρα καὶ ἀνεξάρτητος; καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐπικράτεια ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι τοιαύτη καὶ κατεστάθη τί; Τουρκική.» — Ὑποχρεοῦται, κύριοι (νομίζομεν)· ἐπειδὴ ἡ πολιτικὴ τῶν Ἐπικρατειῶν μεταβολὴ οὐκ ἀνατρέπει τοὺς ἱεροὺς τῆς Ἐκκλησίας θεσμούς, οὐδ' ἡ κοσμικὴ ἐλευθερία ἢ δουλεία τῶν Ὀρθοδόξων λαῶν διαῤῥήγνυσι τὸν σύνδεσμον τῆς ἐν πίστει καὶ

ἀγάπῃ πνευματικῆς αὐτῶν ἑνώσεως καὶ ὁμονοίας. Ὑποχρεοῦται, κύριοι! εἰ δὲ καὶ ἀπιστεῖτε, μάθετε κἂν παρὰ τῶν Τούρκων αὐτῶν, οἵτινες καὶ καταστήσαντες τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν Τουρκικήν, ἐσεβάσθησαν ὅμως τὰ ἱερὰ δικαιώματα τῆς πολιτικῶς ὑποτεταγμένης αὐτοῖς Ἐκκλησίας, ἀφέντες αὐτήν, ὡς εὑρήκασιν, αὐτόνομον καὶ ἀχωρίστως ἡνωμένην μετὰ τῶν ἄλλων ὁμοδόξων αὐτῆς ἀδελφῶν! Εἰ δὲ κἀκεῖνοι τότε προβάλλοντες τῆς ἑαυτῶν ἐξαρτήσεως τὸ δικαίωμα (καθὼς ὑμεῖς ἤδη τὴν καθ' ὑμᾶς ἀνεξαρτησίαν), μετέβαλλον τὴν κανονικὴν τῆς Ἐκκλησίας διοίκησιν, ἴσως, μεταξὺ τῶν ἄλλων τῶν ἐκ τούτου μεγίστων συμφορῶν, ἐστερεῖτο ἤδη ἡ Ἑλλὰς καὶ τὴν ὑμετέραν σοφίαν!

Τελευταῖον συμπεραίνουσιν οἱ ἄνδρες συμπέρασμα γενναῖον μὲν καὶ οὐ παικτόν, πλὴν ἀλλὰ πολέμιον πρὸς τὴν προτέραν αὐτῶν γνώμην. Ἔψεξαν προηγουμένως τοὺς ἀοιδίμους Αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι συνέτρεχον (ἀντὶ τοῦ κωλύσαι) τοὺς σκοποὺς τῶν φιλάρχων καὶ φιλοδόξων ἐπισκόπων (Βλ. ὄπισθεν σελ. 138)· ἀλλ' ἤδη τοῦτο τὸ ψεκτὸν τῆς εἴτε δεισιδαιμονίας εἴτ ἀνοίας εἴπωσι τῶν Αὐτοκρατόρων παράδειγμα προβάλλουσι πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὀρθῶς ἐγένετο καὶ νομίμως! Ἄκουε τί λέγουσιν. «Ἂν ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατεστάθη ἀνεξάρτητος, διότι διέταξεν ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν ἡ Σύνοδος (καθὼς δηλονότι διέταξεν ἡ Ἀντιβασιλεία, καὶ ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν ἡ τῶν Ἀρχιερέων Συνέλευσις! ἐπειδὴ πάντως ἐκ τούτων τῶν ὑστέρων συνεικάζουσι κἀκεῖνα τὰ τοσοῦτον προγενέστερα!), καὶ διότι ἡ Κωνσταντινούπολις ἐτιμήθη Βασιλείᾳ καὶ Συγκλήτῳ —(ἄρα) ἕκαστον ἔθνος πολιτικῶς ἐλεύθερον, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὸ νὰ ἦναι τοιοῦτον καὶ Ἐκκλησιαστικῶς».— Πῶς γὰρ οὔ; καὶ διὰ τί μή; Ἐκεῖ εἷς Αὐτοκράτωρ καὶ μία Συνέλευσις 150 μοναχῶν ἐχαρίσατο τοσαῦτα προνόμια εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίαν, καὶ ἔπειτα ἕκαστον ἔθνος ὁλόκληρον καὶ ἀκέραιον οὐκ ἔχει τὸ δικαίωμα καταστῆσαι αὐτεξουσίως καὶ αὐθαιρέτως ἐκκλησίαν ἰδιαιτέραν ἀνεξάρτητον καὶ αὐτόνομον, καὶ ἂν τυχὸν θελήσῃ, καὶ πατριαρχικὴν (ὡς τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως), ὑποτάξαν εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλας ἐκκλησίας

Τοῦτο λίαν ὀρθῶς καὶ ὁσίως καὶ πολὺ παρὰ τὸν Λούθηρον καὶ τὸν Καλβῖνον ἐλευθεροφρονέστερον ἐψήφισεν ἡ καθόλου τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων προστάτις Ἐπιτροπή, νομοθετοῦσα περὶ τῆς ἐκκλησίας ἑκάστου ἔθνους! Μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα οὐκ ἐφαρμόζεται τὸ ψήφισμα! διότι οὐδέποτε τὸ ἔθνος τῶν δὶ ὅλης τῆς ἐπαναστάσεως αὐτονομουμένων Ἑλλήνων οὔτε τοῦ λοιποῦ Ἑλληνικοῦ κατὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπεχωρίσθη, οὔτε ἰδίαν συνέστησεν Ἐκκλησίαν, βιαίως ἀπὸ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας ἀπορραγέν, καὶ διασπάσαν τὸν ἐν Χριστῷ σύνδεσμον τῆς εἰρήνης! Τοῦτο τὸ ἀντεθνικὸν καὶ ἀντιχριστιανικὸν δικαίωμα ἄλλοι τινὲς ὕστερον ἐφαντάσθησαν καὶ ἐσφετερίσθησαν! Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τοῦ συμπεράσματος τὸ ἐφύμνιον. «Καὶ ἠθελενεῖσθαι (λέγει) πρᾶγμα παράλογον τὸ νὰ ὑπόκηται ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία εἰς ἄλλου Κράτους» (καὶ ἄλλου ἔθνους, καθὼς προεῖπον) «Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, καὶ μάλιστα μὴ ὑποχρεωμένη εἰς τοῦτο κατ' οὐδένα λόγον ὀρθὸν» (ἐπειδή, κατ' αὐτούς, οἱ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων περὶ τούτου κανόνες οὐδένα ἔχουσι λόγον ὀρθὸν!), «ἐνῷ καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐτιμήθη κατὰ θείαν εὐδοκίαν Αὐτονομίᾳ καὶ Βασιλείᾳ»! — Κατὰ τούτους λοιπὸν τοὺς λόγους ἐγνωμοδότησεν ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν τελείαν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τούτους ἐπιλογικῶς συγκομβοῦσα διατείνεται σφοδρότερον, ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία «οὔτε εἰς Δόγματα ἀντιβαίνει, οὔτε εἰς Κανόνας ἐκκλησιαστικούς, ἃ νοῦτοι ἤθελον ἰσχύει καθ' ὅλα καὶ πανταχοῦ τὴν σήμερον (τοῦτο ἐξηγεῖ ἐφεξῆς), οὔτε εἰς νόμους πολιτικοὺς ἀμεταθέτους (ἤγουν τοὺς Βυζαντινούς· λέγει καὶ περὶ τούτων ἐφεξῆς), οὔτε εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην συνήθειαν» (ἤγουν τὴν πρὸ τῆς Α, Συνόδου, ὁπότε ὠνειρεύθησαν τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς δημοκρατίας τῶν ἐκκλησιῶν!) Τὰ δὲ (κατὰ τὸν ς, τῆς Α) ἀρχαῖα ἔθη νεώτερα τῆς κατ' αὐτοὺς ἀρχαιοτάτης συνηθείας εὑρίσκουσι. Καὶ πάλιν τὴν ἀπὸ τῆς Α, Συνόδου καὶ ἐφεξῆς μέχρι τῶν κατ' αὐτοὺς ἡμερῶν δὶ ὅλων χιλίων πεντακοσίων ἐτῶν κρατήσασαν συνήθειαν χθιζήν τινα νομίζουσιν, ὡς φαίνεται, καὶ νενιηλήν! Ἀλλ' ἔξω, ταῦτα πάντα παρατρέχομεν· καὶ παραχωροῦμεν δὲ (πρὸς ὥραν) εἰς τὴν ἀξίωσιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις ἀπαιτεῖ, κἂν θέμις κἂν μὴ θέμις, τὰ πρεσβεῖα τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν συμμεταβαλλόμενα πρὸς τὰς

πολιτικὰς περιστάσεις, καὶ παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἡγεμόνων χαριζόμενα πρὸς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν ἱεράρχην, ὡς στρατιωτικά τινα τιμάρια! Ἐν μόνον ἀποροῦμεν, πῶς, ἐν ᾧ πλουσίᾳ τῇ χειρὶ συνεσώρευον οἱ ἄνδρες καὶ Συνοδικοὺς κανόνας καὶ λόγους παντοίους πρὸς δικαίωσιν τῆς, ἣν περὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἐκαινοτόμουν, αὐτονομίας, οὐ παρετήρουν συγχρόνως ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν τούτων λόγων καὶ συνονοδικῶν θεσμῶν ἐξέφερον καθ' ἑαυτῶν φοβερὰν καὶ βαρεῖαν τὴν καταδίκην; Αὐτοὶ ὡμολόγησαν ὅτι πασῶν τῶν μεγάλων ἐκκλησιῶν τὰ πρεσβεῖα ἐνομοποιήθησαν ὑπὸ Συνόδων οἰκουμενικῶν, οὐδ' ἔχουσιν οὐδεμίαν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰπεῖν, ἧς τινος τὴν αὐτονομίαν οὐκ ἔμαθον παρὰ τῶν ἁγίων Συνοδικῶν θεσμῶν, οὐδὲ Μητρόπολιν οὐδεμίαν καὶ οὔτε βασιλεύσασαν οὔτε ἀβασίλευτον ἔχουσιν ἀποδεῖξαι καταστρηνιάσασαν κατὰ τῆς, εἰς ἣν ὑπέκειτο, πνευματικῆς κεφαλῆς καὶ δυναστικῶς σφετερισαμένην ἀνεξαρτησίας προνόμια μὴ Συνοδικῶς κεκυρωμένα, «καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται». Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων ὁμολογοῦσι τοῖς μεγίστοις πρεσβείοις τετιμημένον, μόνον καὶ μόνον (καθὼς θέλουσι) διότι ἐβασίλευσεν ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ προσέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ μέγας, Ἐβασίλευσε κατὰ θείαν εὐδοκίαν καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ ἔπρεπε λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης (ὡς ἔδοξε τῇ Ἐπιτροπῇ), ἵνα καὶ εἰς αὐτὴν χαρισθῶσιν αὐτονομίας πρεσβεῖα. Κἂν ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ βασίλειος οὐ μετετέθη εἰς τὴν Ἑλλάδα (καθὼς ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης εἰς τὴν νέαν), ἀλλ' ἔπρεπεν ὅμως ἵνα καὶ τῆς Ναυπλίας ἡ μεγαλόπολις ἀποβῇ τρίτη Ῥώμη βασιλίς, ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι μεγαλυνομένη «διὰ τὸ καὶ ταυτην καὶ βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τετιμῆσθαι». Πάντα ταῦτα ἔπρεπον, καὶ συναινοῦμεν. Ἀλλ' ἆρά γε οὐκ ἔπρεπεν ἵνα καὶ ταύτης τὰ πρεσβεῖα διαταχθῶσιν ὑπὸ Συνόδου τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τοῦ βασιλέως αἰτήσαντος (ὡς λέγουσι περὶ τοῦ Θεοδοσίου), καθὼς καὶ τὰ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ῥώμης καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχείων καὶ τὰ τῶν αὐτονόμων Μητροπόλεων, καὶ αὐτῆς ὕστερον τῆς εὐσεβεστάτης Ῥωσσίας, ἧς τινος καὶ ταύτης τὰ πατριαρχικὰ προνόμια διετάχθησαν ὑπὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων; Πῶς; ἠδύνατό ποτε μία τις ἀλλόθρησκος τριανδρία πρὸς καιρὸν ἐπιτροπεύουσα τὸν ἀνήλικον καὶ νόμιμον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ἠδύνατο, λέγομεν, ἐπεμβῆναι κατὰ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας

τῶν Ὀρθοδόξων καὶ μεταστῆσαι δυναστικῶς καὶ βιαίως «ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες ἡμῶν»; Κατέπραξαν τὸν βιασμόν· ἀλλὰ πόσον μὲν ἀθέσμως καὶ ἀνοσίως ὡς πρὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα! πόσον δὲ ἐπιβλαβῶς καὶ ἐπιζημίως καὶ εἰς αὐτὸ τὸ θεοστήρικτον Κράτος τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ ἀπέσπασαν ἀπὸ παντὸς τοῦ ἐκτὸς Ἑλληνικοῦ, διαῤῥήξαντες τοὺς συγκρατοῦντας ὅλον τὸ Ὀρθόδοξον ἔθνος κανονικοὺς τῆς πνευματικῆς ὁμονοίας δεσμούς! πόσον δὲ τέλος ἀναξίως καὶ ἀπρεπῶς καὶ εἰς αὐτήν, ἣν διέθυνεν ἡ τριανδρία, βασιλικὴν ἐξουσίαν! Μετὰ παντοδαπῶν σοφισμάτων καὶ σκευωριῶν καὶ φόβων καὶ ἐλπίδων συνήλασαν εἰς μίαν τῆς Ἑλλάδος γωνίαν τοὺς ἐν αὐτῇ παρατυχόντας ταλαιπώρους Ἐπισκόπους, καὶ κατορχούμενοι κατὰ τῆς αὐτῶν ἀσθενείας ἀνέδειξαν αὐτοὺς κοινωνοὺς τοῦ μεγάλου παρανομήματος! Καὶ ἔλαβον παρ' αὐτῶν, καὶ ἔδωκαν ἐκεῖνοι ὅ,τι οὐκ εἶχον εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐξουσίαν ἐναντίον καὶ αὐτῆς τῆς ἱερᾶς αὐτῶν συνειδήσεως! Καὶ ἀνεκήρυξαν αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τῆς, ὑφ' ἧς ἐχειροτονήθησαν, ἁγίας μητρὸς Ἐκκλησίας, καὶ καθυπέγραψαν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἄσχετον παντάπασιν καὶ ἀντιφωνοῦσαν πρὸς τὸ πλήρωμα τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀνταλλάξαντες ἀντὶ τοῦ Πηδαλίου τῶν θείων κανόνων τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ καθυπαχθέντες εἰς δουλείαν κοσμικὴν ἐπὶ λόγῳ ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας! Ποῦ ποτε ἠκούσθη τοιαύτη καὶ τοιούτων ἐκκλησιαστικῶν πρεσβείων διακήρυξις, ἣν ἡ Ἐπιτροπὴ τοσοῦτον ὁσίαν τε καὶ κανονικὴν καὶ νόμιμον καὶ δογματικὴν στρογγυλοστομεῖ;

Σελ. 149. Ἐφεξῆς δὲ καταβαίνουσα διακυμβαλίζει κἀκεῖνα τὰ κροτητὰ καὶ διάκενα ληρῳδήματα, συκοφαντοῦσα τὸν εὐσεβῆ τῆς Ἑλλάδος λαὸν ὡς δῆθεν κατεξαναστάντα κατὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ μητρός! Ἄκουε πόσον ὑπέροπλα καὶ ἀγέρωχα λαρυγγοφωνεῖ — «Ὅ,τι ἀποφασίζομεν ἡμεῖς τὴν σήμερον, τοῦτο εἶναι ἀποφασισμένον ἀπὸ τοῦ 1821». — Πρὸ δύω μόλις σελίδων ἐγνωμάτευεν, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς διοικήσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας», καὶ ἤδη διατείνεται καὶ ἀποφασίζει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ νῦν Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος θεωρεῖται καὶ εἶναι πραγματικῶς ἀνεξάρτητος (ὡς ἀπεσπασμένη) ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος! Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐθεωρήθησαν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Κεφ. Α. §. ι)· ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ προσ-

εμπεδοῦσα τὴν ἀνεξαρτησίαν ἀποκλείει καὶ πᾶσαν περὶ αὐτῆς ἐσομένην τυχὸν συζήτησιν καὶ φιλονεικίαν· καὶ θεσμοθετεῖ δι' αἰῶνος ὅτι «ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη μένει κατὰ πάντα λόγον ἀδιαφιλονείκητος»! Ἐπάγει δὲ καὶ διπλῶν δικαιωμάτων ἀδαμάντινον φραγμόν· «Θεωρεῖται δὲ (λέγει) καὶ εἶναι τοιαύτη (ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία) καὶ δικαιωματικῶς.

α) Οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκρατορικοὶ νόμοι δὲν τὴν ὑποχρεόνουσι καὶ τὴν σήμερον, ἐλευθέραν καὶ αὐτόνομον οὖσαν.

β) Οἱ περὶ πραγμάτων μὴ ἀναγομένων ἀμέσως εἰς τὴν θρησκείαν, δηλαδὴ εἰς τὰ δόγματα καὶ εἰς τ' ἀφορῶντα ταῦτα, Συνοδικοὶ κανόνες δὲν ἰσχύουσι πάντοτε καὶ παντα χοῦ».

Καὶ ὅμως,

Α) Οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκρατορικοὶ νόμοι, δι' ὧν πολιτικῶς ἐπικυροῦνται τὰ θεῖα τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων θεσπίσματα, θεωροῦνται καὶ ὑπάρχουσιν ἀείποτε μετ' αὐτῶν ἀχωρίστως ἡνωμένοι, τὸν συνθέτως Νομοκάνονα λεγόμενον ἀπαρτίζοντες, ὅστις ἐπικρατεῖ πανταχοῦ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ὑποτελῶν καὶ αὐτονόμων. 2) Οἱ Βυζαντινοὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας νόμοι ἰσχύουσιν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, οὐχὶ καθὸ νόμοι πολιτικοὶ πρὸς κοσμικὰς μεταβαλλόμενοι περιστάσεις, ἀλλὰ καθὸ διατάξεις ὀρθοδόξων Αὐτοκρατόρων, τὴν μίαν καὶ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν προσατευόντων καὶ τὰς ἁγίας οἰκουμενικὰς ἑπτὰ Συνόδους ἀποδεχομένων, ὡς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον (καθὼς ἔλεγεν ὁ ἀοίδιμος αὐτοκράτωρ Λέων ὁ σοφός). Διὰ τοῦτο μετὰ τῶν ἁγίων Συνόδων καὶ αὐτοὶ οἱ Αὐτοκράτορες τοὺς περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων νόμους αὐτῶν καθυπέταξαν εἰς τὸ κράτος τῶν θείων κανόνων, ὁρίζοντες, ὅτι «οἱ τοῖς κανόσιν ἐναντιούμενοι πραγματικοὶ τύποι (νόμοι βασιλικοὶ) ἄκυροί εἰσιν» (α)· Ὥστε καὶ ὡς ἐκ τῆς εὐσεβοῦς διανοίας καὶ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἐτέθησαν οἱ νόμοι τῶν Αὐτοκρατόρων, κρατοῦσιν ἐπὶ πᾶσαν Ἐκκλησίαν, ἀμετάβλητα διασώζουσαν καὶ ἀναλλοίωτα τὰ δόγματα καὶ τὰ διδάγματα τῆς Ὀρθοδο-

(α) Βλ. Φώτ. τίτλ. Α. β. καὶ Διατάξ. Α. τίτλ. β. διατ. ιβ. καὶ Βασιλικ. Ε. τίτλ. γ. κεφ. α. καὶ β. πρβλ. τῆς Γ. Οἰκουμ. καν. η, καὶ τῆς Δ, πράξ. δ. ἐν Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 150-152· «ἀργῆσαι ἀναντῤῥήτως τὰ ἐπὶ βλάβῃ τῶν κανόνων πραγματικὰ (διατάγματα), κρατῆσαι δὲ τοὺς κανόνας διὰ πάντων· οὕτω γὰρ καὶ ἡ πίστις φυλάττεται, καὶ πᾶσα Ἐκκλησία ἕξει τὸ ἀσφαλές» κτλ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΦΑΛΤΑΙΤΣ

ξίας. 3) Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πολιτικώτεροι τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων νόμοι ἰσχύουσι καὶ νῦν ἐπὶ τῆς βασιλευούσης Ἑλλάδος εἰς πᾶσαν τὴν ἐν δικαστηρίοις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων διεξαγωγήν. Κατὰ τὸν Ἀρμενόπουλον καὶ τὰ Βασιλικὰ διεξήγετο καὶ δι' ὅλης τῆς ἐπαναστάσεως τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν.

Β) Τῶν δὲ Συνοδικῶν κανόνων πάλιν ποίους μὲν ἐννοοῦσιν ἀμέσως καὶ ποίους μὴ ἀμέσως ἀναγομένους εἰς τὴν θρησκείαν, πῶς δὲ διακρίνουσι τοὺς ἀφορῶντας τὰ πράγματα ξηρὰ χωρὶς τῶν δογμάτων καὶ τῶν τούτοις ἀνηκόντων, αὐτοὶ πάλιν γνωρίζουσιν οἱ Ἐπίτροποι, «οἱ διεστραμμένα λαλοῦντες ἐν ἀσαφείᾳ καὶ κλέπτοντες ἐν σκότει τὴν ἀλήθειαν». Τὰ δὲ κύρια καὶ βέβαια καὶ ἀληθῆ ὑπάρχουσι τὰ ἐφεξῆς· 1) αὐτὴ ἡ Ἐπιτροπὴ διέταξε τὴν Σύνοδον ἐπαγρυπνοῦσαν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀνέκαθεν παραδεδεγμένων Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων (Ἄρθρ. 18), μηδεμίαν ἐν τούτοις ποιησαμένη διάκρισιν ἢ ἐξαίρεσιν καὶ διαστολήν. Ἕως δ' ἂν ἐξενεχθῶσι δημοσίως νέαι αἱ μέλλουσαι τῆς Συνόδου διαταγαὶ (περὶ ὧν ἐν τοῖς ἐφεξῆς μνημονεύουσι), καὶ διακριθῶσιν ἀπὸ τῶν κανόνων οἱ ἐφαρμοσέοι καὶ οἱ μή, μέχρι τότε χρεωστοῦσι (νομίζομεν) καὶ αὐτοὶ οἱ Ἐπίτροποι τὸ κῦρος τῶν ἀνέκαθεν παραδεδεγμένων κανόνων ὁλοσχερῶς καὶ ἀνεξαιρέτως ὁμολογεῖν. Ἤδη δὲ καὶ εἰς αὐτὴν αὐτῶν τὴν Ἔκθεσιν προϊόντες οἱ ἄνδρες ἐπικυροῦσι τὰς ἐπιτροπικὰς αὐτῶν ἀποφάσεις διὰ κανόνων Συνοδικῶν (οἷον τοῦ ζ τῆς Δ, τοῦ ιβ καὶ ιθ τῆς Ϛ, τοῦ η τῶν Ἀποστόλων κτλ. βλ. τὴν Ἔκθεσιν Τμήμ. Β. σελ. 153, 155), καί, τέλος, διακηρύττουσιν ὅτι, «τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἡ ἀκριβὴς τήρησις εἶναι ἐκ τῶν πρωτίστων καθηκόντων τοῦ Κλήρου (σελ. 155). 2) Πᾶσα ἡ Συνέλευσις τῶν συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων Ἀρχιερέων, Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων τοῦ Κράτους, διεκήρυξε πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων Ἐπιτροπήν, ὅτι γνωρίζει τὸν βασιλέα ἀρχηγὸν εἰς τὸ διοικητικὸν τῆς Ἐκκλησίας μέρος, καθ' ὅσα μὴ ἀντιβαίνουσιν εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας (βλ. Τμήμ. Β. σελ. 167)· 3) Αὐτὴ ἡ καταστᾶσα ἱερὰ τοῦ Βασιλείου Σύνοδος διεμαρτυρήθη πρὸς τὴν Γραμματείαν, ταπεινῶς ἀποκλαιομένη περὶ τῆς ἐν τῷ Καταστατικῷ ἀποσιωπήσεως τούτου τοῦ διορισμοῦ (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. γ. καὶ κ)· καὶ μέχρι σήμερον (ἐφ' ὅσον δύναται καὶ συγχωρεῖται) διϋθύνει τὰ τῆς Ἐκκλησίας «κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας». 4) Αὐτὸ τὸ περὶ

τοῦ προσωπικοῦ τῶν Ἐπισκόπων ἐκδοθὲν βασιλικὸν διάταγμα, διαγράφον τὸν ἐπισκοπικὸν ὅρκον, διατάττει τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπισκοπικῶν χρεῶν «κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας» (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. σελ. 220). Καὶ τὸ Καταστατικὸν δὲ τῆς Συνόδου διέταξε τὴν διατήρησιν τοῦ ἐπὶ τῶν δογματικῶν βιβλίων τεθεμελιωμένου κανονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας (ἄρθρ. 10. §. η). 5) Οὐδεμία τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν οὐδαμοῦ τῆς Οἰκουμένης οὐδένα κανόνα τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν ἑπτὰ ἁγίων Συνόδων οὐδέποτε κατήργησε ῥητῶς καὶ ἐκπεφασμένως, ἀντινομοθετοῦσα τοὐναντίον. Ἀλλὰ πάντοτε καὶ πανταχοῦ κρατοῦσιν οἱ θεῖοι Κανόνες παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις ἐπὶ τῶν αὐτῶν μενόντων πραγμάτων, οὐδὲ δύναται μία τις κατὰ τόπον κοινότης, ἢ Ἐκκλησία, ἀκυρῶσαι θεσπίσματα κεκυρωμένα ὑπὸ πάσης τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· 6) καὶ τελευταῖον, τὴν ἀταμίευτα φθεγγομένην Ἐπιτροπὴν ὑπομιμνήσκομεν ἐκεῖνον τὸν ἀσάλευτον τῆς Ζ, Οἰκουμενικῆς Συνόδου θεσμόν· «Ἀσπασίως τοὺς θείους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν» κτλ. (α). Προστιθέμεθα καὶ τὸν ὅρον ἐκεῖνον τῆς Ἐκκλησίας, «Ὡρίσθη παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων χρῆναι καὶ μετὰ θάνατον ἀναθεματίζεσθαι τοὺς εἴτε εἰς πίστιν, εἴτε εἰς κανόνας ἁμαρτήσαντας» (β)· καὶ πάλιν ἄλλην ψῆφον Συνοδικὴν «τοῖς ἐν καταφρονήσει τιθεμένοις τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους Κανόνας τῶν ἱερῶν Πατέρων ἡμῶν, οἳ καὶ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ὑπερείδουσι, καὶ ὅλην τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν κοσμοῦντες πρὸς θείαν ὁδηγοῦσιν εὐλάβειαν, ἀνάθεμα» (γ)! Ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς τὴν περὶ τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος ὁμολογίαν διατυπῶν, «Ὄμνυμι (λέγει) κατὰ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος, παντὸς δόλου χωρίς, οὕτω φρονεῖν— στοιχεῖν δὲ καὶ ἐμμένειν τοῖς ἁγίοις κανόσι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τῶν τε ἁγίων Συνόδων κτλ. (δ)·

(α) Ζ, Συνόδ. καν. α. πρβλ. τῆς ς, τον β, τῆς Δ, τὸν α. καὶ τῶν Ἀποστολικῶν κανόν. τὸν ἐπίλογον.

(β) Βλ. τὴν ἐν τῇ Ε, Συνόδ. ἐπιστολ. Ἰουστινιαν. ἐν Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 392. πρβλ. καὶ Νικηφόρου Πατριάρχ. Κωνσταντινουπ. ἐπιστ. πρὸς τὸν Ῥώμης Λέοντα ἐν Συνόδ. Συλλογ. Τ. Β. σελ. 913.

(γ) Σύνοδ. ἐν Κωσταντιν. ἐπὶ Κωνσταντ. καὶ Ῥωμαν. ἐν Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 977.

(δ) Δαμασκην. περὶ ὀρθοῦ φρονήματ. τόμ. α. σελ. 395. Venetiis. 1748.

Ἀρκοῦσι ταῦτα πρὸς ἐπίκρισιν τῆς Ἐκθέσεως. Τὰ λοιπὰ τὰ μέχρι τέλους παρατρέχομεν, ὡς μνημονευθέντα τὰ πλεῖστα ἐν τῇ προλαβούσῃ τοῦ Συντάγματος θεωρίᾳ. Ἓν μόνον ἢ δύω σημειοῦμεν ἔτι παροδικῶς. Γνωμοδοτεῖ περὶ κυριαρχίας τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας (σελ. 150) «διότι (λέγει) ἔκρινε πάντῃ ἀσύμφορον καὶ ἐπικίνδυνον διὰ πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς λόγους (οὓς ὅμως ἐσιώπησε) τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς! — Ἐφοβήθη (καθὼς φαίνεται), μήπως καὶ ὁ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀλλασσόμενος πρόεδρος τῆς ἱερᾶς τοῦ Βασιλείου Συνόδου μεταμορφωθῇ ἐξαίφνης εἰς τρικόρωνον Πάπαν, καὶ καταστήσῃ τὴν Ναυπλίαν ἄλλον κοσμοκράτορα λόφον Βατικανόν! Διὰ τοῦτο προστίθησιν ἡ Ἐπιτροπὴ κἀκεῖνο τὸ περὶ τῆς παπικῆς κοσμαρχίας ὑπὸ τῶν νεωτέρων νομοδιδασκάλων κροτούμενον ἀπόφθεγμα· «Κράτος ἐν κράτει ἀνεξάρτητον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς ἐπιβλαβεςάτης συγκρούσεως»! Ἐφεξῆς δὲ προσεπιφέρει καὶ ὅτι, «Ἀνότέλειος χωρισμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἐπικρατείας εἶναι κακόν, δὲν εἶναι ὅμως καλὸν οὔτε ἡ τελεία ὑπεροχὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς Κοσμικῆς ἀρχῆς, ὅ ἐστιν ἡ ὑποταγὴ ταύτης ὑπ' ἐκείνην, ἡ λεγομένη θεοκρατία». Ταῦτα γνωμοδοτοῦσι τὰ τέκνα τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, βλασφημοῦντα κατ' αὐτῆς τῆς ἰδίας αὐτῶν μητρός, ἥτις ἀεί ποτε δετήρησεν ἐκείνην τοῦ αἰωνίου αὐτῆς νυμφίου τὴν ἐντολὴν «ἡ ἐμὴ ἐξουσία οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»· ἥτις πάντοτε διατάσσει τὰ τοῦ χριστοκήρυκος αὐτῆς νομοθέτου «πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω»! καὶ ταῦτα μετὰ τοῦ Χρυσορρήμονος αὐτῆς ἱεράρχου πλατύτερον ἑρμηνεύει, λέγοντος «πᾶσι ταῦτα διατάττεται, καὶ ἱερεῦσι καὶ μοναχοῖς, οὐχὶ βιωτικοῖς μόνον! — «Πᾶσα ψυχή», κἂν ἀπόστολος ᾖς, κἂν εὐαγγελιστής, κἂν προφήτης, κἂν ὁστισοῦν· οὐδὲ γὰρ ἀνατρέπει τὴν εὐσέβειαν αὕτη ἡ ὑποταγή» (α)· ἥτις, τελευταῖον, καὶ διὰ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ διὰ τῶν Συνοδικῶν ἁγίων θεσμῶν ἀπογυμνοῖ τῆς

(α) Χρυσόστομ. Ὁμιλ. κγ. εἰς Ῥωμ. ιγ.

ἱερατικῆς ἀξίας πάντα λειτουργὸν τοῦ θυσιαστηρίου, «ὅστις βουληθῇ ἀμφότερα κατέχειν, ρωμαϊκὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν· τὰ γὰρ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (α). Ἀλλ' ἡ σοφὴ Ἐπιτροπὴ κράτος ἐν κράτει φαίνεται καλοῦσα καὶ αὐτὴν τῆς πνευματικῆς νομοθεσίας τὴν ἐξουσίαν· καὶ ταύτην ὀνομάζει θεοκρατίαν (ἀντιγράφουσα καὶ τοῦτο παρὰ τῶν νεωτέρων ἀλλογλώσσων, καθ' ἣν ἔδωκαν οὗτοι, νέαν δηλαδή, σημασίαν εἰς τὴν λέξιν, ὀνομάζοντες οὕτω τὸ κράτος τοῦ κοσμαρχικοῦ τῆς Ῥώμης ἱεράρχου, τοῦ καὶ τοποτηρητοῦ τοῦ Χριστοῦ τιτλοφορηθέντος). Ἡμεῖς δὲ μίαν Ἑλληνικὴν καὶ γνησίαν τῆς θεοκρατίας γνωρίζομεν σημασίαν, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ἐπὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων ἡγεμονίαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις αὐτῶν ἐβασίλευεν, ὁδηγῶν αὐτοὺς καὶ προστατεύων, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου μέχρις οὗ ἐποίησαν ἑαυτοῖς ἄνθρωπον Βασιλέα, τὸν Σαούλ (β). Τὸ δὲ φρόνημα τῆς Ἐπιτροπῆς βλέπομεν καὶ ὧδε ξενικὸν καὶ σόλοικον, εἰσαγούσης εἰς τοὺς Ἕλληνας βάρβαρα κακά! Καίτοι οὐδ' εἰς τἆλλα ὀρθοφρονεῖ, ὡς ὅταν χωρίζῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς Ἐπικρατείας (ὡς ἂν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ὑπῆρχεν ἄλλο τι παρὰ τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκκλησίαν!), καὶ πάλιν ἀναμιγνύῃ τὰ ἄμικτα, τὴν πνευματικὴν ἀρχὴν μετὰ τῆς κοσμικῆς· καὶ τέλος ἐπιφέρῃ τὸ ὀρθὸν αὐτῆς συμπέρασμα, νομοθετοῦσα, α) μὲν τὸν χωρισμὸν τῶν δύω (ἀρχῶν) κατὰ τὰ ἐντὸς (τὰ δόγματα δηλαδὴ καὶ τὰς ἱεροπραξίας)· καὶ ταῦτα (προστίθησι), καθ' ὅσον δὲν κιδυνεύουσι τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς Ἐπικρατείας, καὶ β) τὴν ἕνωσιν αὐτῶν κατὰ τὰ ἐκτὸς (ἤγουν τὰ περὶ τὴν κανονικὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας). Ταύτης δὲ πάλιν τῆς ἑνώσεως πότερος ἄρα καὶ προεδρεύσει; «Ἡ ἕνωσις (λέγει) αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν! (διὰ τί;) διότι ταύτης ἔχει χρείαν πάντοτε ἡ Ἐκκλησία». — Καὶ λοιπὸν (κατὰ τὴν Ἐπιτροπὴν) μία καὶ μόνη, ἡ κοσμικὴ ἐξουσία, καὶ εἰς τὰ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐπεμβήσεται καταυθεντεύουσα μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου (ὅταν εἰς αὐτὴν ἡ τοῦ κράτους ἡσυχία φανῇ κινδυνεύουσα

(α) Ἀποστολ. καν. πγ. πρβλ. πα, καὶ ς. καὶ τῆς Δ, γ· ζ. - τῆς Ζ, ι. - τῆς ΑΒ. ια. τῆς Καρθαγ. ιη·

(β) Ἰώσηπ. Ἀρχαιολ. ς, δ. πρβλ. Κριτ. η, 7.

διά τινας ταραξίας), καὶ τὰ ἐκτὸς ὡς ἀρχηγὸς πρὸς τὸ δοκοῦν διατάξει, δι' ἕνα καὶ μόνον λόγον, διότι ταύτης ἔχει πάντοτε χρείαν ἡ Ἐκκλησία! Καὶ λοιπὸν ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τὰμὲν πολιτικὰ δικαστήρια ἀφίησιν ἀνεξάρτητα καὶ ἐλεύθερα, καὶ τούτοις χρείας τυχούσης, χαρίζεται γενναίαν τὴν προστασίαν· μόνην δὲ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὰς χρείας αὐτῆς οὐδέποτε προστατεύει δωρεάν· ἀλλὰ θέλει πάντως παρ' αὐτῆς καί τινα τῆς προστασίας ὀλίγον μισθόν, ποῖον; τὴν ἀπάρνησιν τῆς ἐν Χριςῷ αὐτῆς ἐλευθερίας! καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς πνευματικῆς νομοθεσίας εἰς τὴν θέλησιν τοῦ κατὰ καιρὸν καὶ κατὰ κόσμον ἄρχοντος! Ἄτοπα ταῦτα διεγνωμάτευσεν ἡ Ἐπιτροπή, καὶ οὔτε καλά, οὔτε πρέποντα οὐδ' εἰς αὐτὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τὸ νομιμώτατον σέβας. Ἀλλ' ὤφειλεν ἵνα διενθυμηθῇ κἂν αὐτὴν τὴν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Τουρκίας ὑποκειμένην Ἐκκλησίαν, ἥτις καὶ τὴν ἐντὸς καὶ τὴν ἐκτὸς πνευματικὴν αὐτῆς διοίκησιν ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον διατηρεῖ (κράτος ἐν κράτει ἀνεξάρτητον διατελοῦσα), καὶ τὴν ἐν ἀνάγκαις προστασίαν τῆς, ὑφ' ἣν πολιτικῶς διατελεῖ, κοσμικῆς ἐξουσίας ἀπολαύει κατὰ νόμους, καταβάλλουσα μόνον τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, πολλάκις δὲ καὶ δωρεάν! (α). Ἔπειτα καὶ

(α) Συνῳδὰ τῷ συγγραφεῖ ἔγραφε καὶ ὁ μακάριος Μελέτιος ὁ Πηγᾶς τῷ 1559 τοῖς Χίοις, ἅπερ ἄξια κρίνομεν παραθέσθαι ὧδε, ὡς χαρακτηριστικὰ τῆς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐλευθέρως θείᾳ οἰκονομίᾳ διεπούσης τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν πνευματικῆς διοικήσεως· «Τοῦτο δέ ἐστιν, ἔλεγε, τὸ θαυμαστόν, ὃ τοῖς ἀνοήτως κρίνειν ἐθέλουσι φαίνεται καταγέλαστον, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη (οἷς ὑποτετάχθαι ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία φαίνεται) ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς λόγοις ἀῤῥήτοις σοφίας ξενοτρόπως ὑποτάττει τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ διδάσκει διὰ βασιλικῶν προσαγμάτων πᾶσαν ἄδειάν τε καὶ δύναμιν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ πράττειν ἀκωλύτως τὰ ἑαυτῆς· καὶ σχεδὸν πᾶσαι αἱ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι διαμένουσιν ἀτελεῖς· τὰ δὲ τάγματα τῶν μοναχῶν οἰκεῖν τε πανταχοῦ καὶ πανταχῇ φοιτᾷν τέλους παράπαν ἀπηλλαγμένα καὶ δόγμασι κεκύρωται τοραννικοῖς. Εἰ δέ πού τις τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τελος τελεῖ, θαυμαστὸν οὐδὲν τοῖς τοῦ στατῆρος καὶ ἰχθύος καὶ Πέτρου καὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος παραγγελίας μεμνημένοις» (Μελετίου Ἀρχιεπ. Ἀλεξανδρ. Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ὡς ἐν εἴδει ἐπιστολῶν σελ. 25). Εὔκαιρον δ' ἴσως ἐνταῦθα προσθέσθαι τινὰ περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιστολῶν τούτων, ἅτε ποικίλων γεγραμένων παραδόσεων περὶ αὐτῆς. Ἐκδέδονται μὲν γὰρ αὗται μετὰ τριῶν ἄλλων πονημάτων· (εἰσὶ δὲ τάδε· Α) Γεωργίου Κορεσσίου τοῦ Χίου Διάλεξις μετά τινος τῶν Φράρων. Β) Νείλου Ἀρχιεπισκ. Θεσσαλονίκης βιβλία δύο, περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαστάσεως καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα· οἷς πρόσκεινται 1) Τόποι ὀλίγοι τῷ αὐτῷ ἐπιχειρήματι προσήκοντες. 2) Ἀρχὴ διαλέξεώς τινος Γραικοῦ καὶ Καρδηναρίων. 3) Τοῦ σο-

ἄλλως ἡ σφρόδρα φιλελεύθερος Ἐπιτροπή, καὶ λίαν δὲ πρὸς τούτοις ἑλληνικὴ καὶ φιλάρχαιος πατριῶτις, ὤφειλεν ἐνθυμηθῆναι καὶ τὸν παλαιὸν Τειρε-

---

φωτάτου Βαρλαὰμ Λόγος περὶ τῆς τοῦ Πάπα ἀρχῆς· καὶ 4) περὶ τοῦ Καθαρτηρίου πυρὸς βιβλίον ἕν· (τοῦ αὐτοῦ Βαρλαὰμ καὶ τοῦτο, ὡς προϊὼν ὁ λόγος τὸν Δοσίθεον δείξει μαρτυροῦντα). Γ) Γαβριὴλ τοῦ Σεβήρου Ἔκθεσις κατὰ τῶν ἀμαθῶς λεγόντων καὶ παρανόμως διδασκόντων ὅτι ἡμεῖς οἱ τῆς Ἀνατολικ. Ἐκκλησίας γνήσιοι καὶ ὀρθόδοξοι παῖδες ἐσμὲν σχισματικοὶ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ καθόλου Ἐκκλησίας· ἐν ᾗ πραγματεύεται περὶ τῶν πέντε διαφορῶν πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν), ἰδίαν ἐχόντων ἑκάστου σελίδωσιν (τὸ δ' ἔσχατον τὸ τοῦ Σεβήρου διχῇ διήρηται κατὰ τὴν σελίδωσιν, καὶ τὸ μὲν μέχρι τοῦ τέλους τῆς Α'. διαφορᾶς πρόεισι, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς Β'. ἄρχεται) ἐν ἑνὶ τεύχει, ἄνευ μέντοι δηλώσεως τόπου καὶ χρόνου. Ο μὲν οὖν Ἑλλάδιος (Status praes. Eccles. Graec. p. 10) ἐν Ἰασίῳ λέγει τὰς πιστολὰς τετυπῶσθαι, ἄνευ ὅμως οὐδενὸς λόγου καὶ τῶν πραγμάτων ἀντιλεγόντων. Ο δὲ Σμίθος (Collect de Cyrillo Lucario p. 8) ἐν Λονδίνῳ τίθησι τὴν τύπωσιν αὐτῶν· καὶ τούτῳ φαίνεται κατακολουθήσας καὶ ὁ ἡμέτερος Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐν Ἰασίῳ ἐκδοθείσης (τῷ 1769) Ὀρθοδόξου Ὁμολογίας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ. Ὁ μέντοι ἀκάματος τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχης Δοσίθεος ἐν τῇ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχ. Δωδεκαβίβλῳ αὐτοῦ δὶς μεμνημένος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τυπογραφείου, ἐν μὲν σελ. 1174 καταλέγει καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν βιβλίον σὺν τοῖς αὐτόθι ἐκδεδομένοις· «ὁ εἰρημένος, φησὶ, Νικόδημος ὁ Μεταξᾶς καί τινες ἄλλοι ἔφερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τυπογραφίαν Ἑλληνικήν, καὶ ἐτύπωσαν τοῦ Παλαμᾶ τὸ σύνταγμα καὶ τοῦ Σχολαρίου καὶ τὸν Διάλογον τοῦ Μαργουνίου καί τινας ἐπιστολὰς τοῦ Ἀλεξανδρείας Μελετίου, καὶ Βαρλαὰμ μοναχοῦ κατὰ τοῦ Καθαρτηρίου πυρὸς καὶ τὸ τοῦ Φιλαδελφείας Γαβριὴλ περὶ τῶν πέντε διαφορῶν»· ἐν δὲ σελ. 1237 ταὐτὰ περίπου λέγων ἐπιλέλησται τοῦ τυπογράφου Νικοδήμου οὐκ οἶδ' ὅπως. Τῷ δ' οὖν Δοσιθέῳ κατακολουθήσας καὶ Βρετὸς ἀναιρεῖ τὰ τοῦ Ἑλλαδίου, οὐ μέντοι ἀναντιῤῥήτοις ἐπιχειρήμασιν, ἀλλὰ μόνῃ τῇ τοῦ τόπου καὶ χρόνου ἀδηλίᾳ (Βλ. Κατάλογ. Μέρ. Α. σελ. 18-19). Μὴ γὰρ πάντα τὰ οὕτως ἔχοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει τετύπωται; Ἡμῖν γοῦν ἐκ τῶνδε μάλιστα συνάγεται ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει τύπωσις τοῦ προκειμένου τεύχους. Ἐκ φιλικῆς καλοκαγαθίας τοῦ λογίου Σακελλίωνος περιῆλθεν ἡμῖν εἰς χεῖρας ἕτερον τεῦχος σητόβρωτον τρία περιέχον συγγράμματα μετ' ἰδίας ἕκαστον σελιδώσεως καὶ προμετωπιδίου τάδε. Α) Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου Ἀρχιεπισκ. Θεσσαλονίκης Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο, ἐν σελίσι 112. Β) Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου τὸ Σύνταγμα, ἐπιγραφόμενον Ὀρθοδόξου καταφύγιον· τοῦ ὕστερον γενομένου Γενναδίου μοναχοῦ. Τμῆμα πρῶτον. Περὶ τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος κατ' ἐπιδρομήν· καὶ ὅτι τὰ κατὰ τὴν τρίτην Σύνοδον σαφῆς ἀπόδειξις τοῦ Γραικοὺς ὀρθῶς φρονεῖν, ἐν σελ. 297. Γ) Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου ταπεινοῦ Κυθήρων ἐπισκόπου Διάλογος. Τὰ πρόσωπα Γραικὸς καὶ Λατῖνος, ἤτοι ὀρθόδοξος καὶ Λατῖνος, (ἐν σελ. 75). Ἐφ' κάστου δὲ τῶν προμετωπιδίων φύλλων ἐπιγέγραπται σύμβολον τόδε, ἄγκυρα

σίαν, ὅς ις πρὸς Οἰδίπουν τὸν βασιλέα, ζητοῦντα παρ' αὐτοῦ πρᾶγμα βίαιον ἐναντίον τῶν χρησμῶν τῆς μαντικῆς, ἀπεκριθη μεγαλοφρόνως

ἑστῶσα καὶ ἄνωθι ὑπὸ τῷ κρίκῳ διεσταυρωμένη κεραίᾳ, οἷς περιείλικται δάφνη, καὶ ἀριστερᾷ μὲν τῷ ὁρῶντι γέγραπται Floreat, δεξιᾷ δὲ in aeternum· ἔτι δ'ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ὑπὸ τὸ σύμβολον κεῖται «Χριστός μοι μόνος εἴη δόξα καὶ νίκη», ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ «Χάριν παράσχου Χριστὲ τοῖς ἐμοῖς πόνοις, — Θεοῦ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει φθόνος, καὶ μὴ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει πόνος»· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ἐπίκειται· «Παῦλος πρὸς Ἐφεσίους δ, 25. Ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη». Τούτοις δὲ προσῆπται ἐν τέλει ὀγδοὰς σελίδων διὰ λεπτοτέρων χαρακτήρων ἑκάστου τῶν πονημάτων τὰ τυπογραφικὰ πταίσματα καὶ τὰς ἐπανορθώσεις περιέχουσα ἰδίᾳ κατειλεγμένας· τὰ δ' οὖν τοῦ δευτέρου φέρουσι καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τήνδε· «Μετὰ τὸ ἐκδοθῆναι τὴν βίβλον ταύτην τοῦ Σχολαρίου ἐνετύχομεν ἄλλῃ χειρογράφῳ βίβλῳ· καὶ ταύτην ἐκείνῃ συγκρίναντες, εὕρομεν ταῦτα καὶ ἐξεθέμεθα. Μηδεὶς δὲ θαυμαζέτω τὸ τῶν πταισμάτων πλῆθος. Οὐ γὰρ τοῦ ἐργοπιστάτου (sic) ἁμάρτημα, ἀλλ' ἡ προτέρα χειρόγραφος βίβλος τοσοῦτον ἦν διεφθαρμμένη, καὶ τοσαῦτα εἶχε τὰ χάσματα, ὥστε μόλις ἠδυνήθημεν ἀντιγράψαι· Διὰ τοῦτο σημειωτέον, ὦ ἀναγνῶστα, τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα· ἐν πολλοῖς γὰρ εὑρήσεις τὴν βίβλον ἐλλιπῆ». Καὶ τοιαῦτα μὲν δὴ τὰ κατὰ τὸ τεῦχος, ἵνα δ' ἐξ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν ὡρμήθη εἰς τὸ ἕτερον ἐπανέλθωμεν τεῦχος, τὸ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Μελετίου περιέχον, σημειωτέον πρῶτον μὲν ὅτι ἐκεῖνο τοῖς αὐτοῖς τετύπωται χαρακτῆρσιν, οἷς ἡ τούτῳ προσημμένη ὀγδοὰς τῶν σελίδων· ἔπειτα δέ, ὅτι προτέτακται τούτου δὴ τοῦ τεύχους προσφώνησις τοῦ τυπογράφου «Τοῖς Ἁγιωτάτοις καὶ Μακαριωτάτοις τέσσαρσι Πατριάρχαις τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τῆς Ἀνατολικῆς καὶ φωταυγοῦς, Κυρίλλῳ Κωνσταντινουπόλεως, Γερασίμῳ Ἀλεξανδρείας, Ἀθανασίῳ Ἀντιοχείας, Θεοφάνει Ἱεροσολύμων. Τοῖς τῶν Ἀποστόλων διαδόχοις καὶ τῆς ἀληθείας ὑπερμάχοις· τοῖς ὡς ἐκλεκτὰ σκεύη βαστάζουσι τὸ γλυκύτατον ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναντίον ἐθνῶν καὶ τυράννων». Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ προσφωνήσει σὺν τοῖς ἄλλοις καλοῖς ὁ ζηλωτὴς τυπογράφος «Ἐγὼ μὲν οὖν, φησί, θειότατοί μοι δεσπόται, τὸ γ' εἰς ἐμὲ ἧκον ἤδη πεποίηκα, οὐ μόνον δαπάνης πόνου ἀφειδήσας, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ἐπηρτημένων μοι κινδύνων ὀλίγον λόγον ποιοῦμαι· οἶδα γὰρ ὅτι εἰς τοῦτο ἐκτίσθην, ἵνα δοξασθῇ ὁ θεὸς ἐν ἐμοί· ὥστε κἂν τῷ χρεὼν δεήσῃ μοι λειτουργῆσαι, μάλα προθύμως τοῦθ' ὑποστήσομαι». Ἐν οἷς ἀνανιτρρήτως ὑπαινίττεται τὰς μυρίας τῶν Ἰησουμάχων Ἰησουϊτῶν ἐνέδρας, ἃς καὶ κατ' αὐτῆς τοῦ Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ ζωῆς ἐκακούργησαν, ἐν Κωνσταν τινουπόλει τὸ τυπογραφεῖον ἱδρύσαντος (τῷ 1627), ἐν δὲ Λονδίνῳ οὐδείς, οἶμαι, τότε τῷ ἀνδρὶ ἐπήρτητο κίνδυνος. Εἶτα δὲ ἐξαιτούμενος παρὰ τῶν Πατριαρχῶν τὴν ἐξάπλωσιν ὧν αὐτὸς ἐκτυποῖ βιβλίων, καταλέγει τὰ Νείλου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονίκης, τὸ Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου, τὸ τοῦ Βαρλαὰμ καὶ τὴν ἀνωνύμου διάλεξιν, τὰς Μελετίου τοῦ Πηγᾶ ἐπιστολάς, τὸν τοῦ Μαργουνίου Διάλογον, τὰ τοῦ Φιλαδελφείας Γαβριὴλ τοῦ Σεβήρου καὶ τελευταῖον τὰ Γεωρ-

«Οὐ γάρ τι σοὶ ζῶ δοῦλος, ἀλλὰ Λοξίᾳ» (α).

Πολὺ παρ' ἐκεῖνον τοῦ ψευδοθέου τὸν μάντιν ἀληθέστερον καὶ δικαιότερον ἠδύνατο πᾶς τις ἱερεὺς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ (ἴσως τις καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων Ἀρχιερέων) ἀντειπεῖν πρὸς τὴν τοιαῦτα νομοθετοῦσαν Ἐπιτροπὴν τὸ τῶν Ἀποςόλων, «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις»! Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ περὶ τούτων οὐδὲν ἐφρόντισεν ἡ κυβεύουσα ἐν λόγοις ἐπ-

---

γίου τοῦ Κορεσσίου τοῦ Χίου. Τοῦτον δέ φησιν εἰσέτι τῷ βίῳ περιεῖναι· ἐτελεύτα δ' ὁ ἀείμνηστος κατὰ τὸ 1641 (Βλ. Nio. Comn. Papadop. Hist. Gymn. Patav. T. 2. pag. 296). Ἐξ οὖν τούτων δῆλον γίνεται, ὅτι ἐν Κωνσταντιν. καὶ τὸ τεῦχος τοῦτο ἐξεδόθη, καὶ ὕστερον τὸ ἕτερον τὸ τὰς ἐπιστολὰς περιέχον Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, ὡς καὶ ὁ Δοσίθεος ἐμαρτύρησε, καὶ οἱονεί τις πρόλογος κοινὸς ἁπάντων ἐτάχθη ἐν τῷ πρώτῳ ἡ προκειμένη ἀφιέρωσις. Εἰ δὲ τα τεύχη ταῦτα οὐ φέρουσι τὰ Ἀγγλικὰ βασιλικὰ ἐπίσημα, ἵνα τι καὶ περὶ τούτων εἴπωμεν, ὅπως ἡ ἐκεῖ τυπωθεῖσα (τῷ 1627) τοῦ Λουκάρεως Σύντομος πραγματεία κατὰ Ἰουδαίων (Βλ. τοῦ φίλου Π. Λάμπρου τὴν ἀξιόλογον «Ἱστορικ. πραγματείαν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδ. τῆς τυπογραφ. ἐν Ἑλλάδι» δημοσιευθεῖσαν ἐν Χρυσαλλίδ. Τ. Γ. σελ. 362), τοῦ το ἴσως μαρτυρεῖ ὅτι ταῦθ' ὕστερον τυπωθέντα ἄνευ ἐκείνων ἐξεδόθησαν, ἵνα μὴ πάλιν καὶ ἐκ τούτων παρὰ τοῖς δυναστεύουσι διαβάλῃ αὐτοὺς ἡ παμμήχανος τῶν Ἰησουϊτῶν φωτοφοβία (βλ. Smith. Collect. de Cyrillo Lucario pag. 102). Ἔσφαλται ἄρα ὁ σοφὸς Φαβρίκιος ἐν Λονδίνῳ λέγων τοὺς τοῦ Παλαμᾶ τετυπῶσθαι ἀποδεικτικοὺς λόγους τῷ 1624 (βλ. Fabric. Biblioth. Graec. T. xi. pag. 505. Harl.)· τούτῳ δὲ συνεπλανήθημεν καὶ ἡμεῖς πιστεύσαντες, ὅπου ἰδίᾳ ἀντιλήψει χρήσασθαι οὐκ εἴχομεν, καὶ οὕτως ἐγράψαμεν τὰ ἐν τῷ προλόγῳ ὧν ἐξέδομεν τῷ ᾳωξα Ὁμιλιῶν τοῦ Παλαμᾶ (σελ. ι. σημ. 6). Ὁ δ' οὖν Βρετὸς καταλέγων (Καταλόγ. Μερ. Α. σελ. 10) καὶ τοὺς τίτλους τῶν τριῶν συγγραμμάτων τούτου δὴ τοῦ τεύχους, ὑποσημειοῖ τάδε, «Τὰ τρία συγγράμματα ταῦτα ἡνωμένα εἰς ἓν τεῦχος ἐτυπώθησαν ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸ ᾳφπξ (sic)». Πόθεν ὅμως ἔμαθε τοῦτο, αὐτὸς μὲν σιωπᾷ, ὡς οὐκ ὤφελεν, ἡμεῖς δ' εἰκάζομεν ὅτι ἐξ ἧς προτέτακται τοῦ Διαλόγου Μαξ. τοῦ Μαργουνίου ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοῦ, ἐκ ταύτης ἡ πλάνη προῆλθεν· ἐπεσφράγισται γὰρ αὕτη τοῖςδε, «Ἐνετίηθεν ποσειδεῶνος ἐννάτῃ φθίνοντος κατὰ τὸ ᾳφπξ ἔτος τῆς ἐνσάρκου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας». Ἀλλὰ τί οὐ προσέσχεν ὁ ἀνὴρ τῇ ὅλου τοῦ τεύχους προτεταγμένῃ προσφωνήσει; Ἐκ γὰρ ταύτης ἥ τε χρονολογία ἄρδην καθαιρεῖται τοῖς ὀνόμασι τῶν πολλῷ ὕστερον αὐτῆς πατριαρχευσάντων, καὶ ἡ Ἐνετίησι τύπωσις σαφέστατα ἀναιρεῖται ὑφ' ὧν μάλιστα περὶ τοῦ Φιλαδελφείας αὐτόθι λέγονται. «καὶ πρῶτος ἐν ταῖς κλειναῖς Ἐνετίαις Ἐκκλησίαν τῶν Ὀρθοδόξων πηξάμενος· γέγραπται δέ οἱ τὸ σύγγραμμα κοινῇ καὶ χυδαίᾳ γλώττῃ οὕτω τῶν ἐκεῖσε αἰτησαμένων». Ἐκεῖσε γοῦν λέγων ὁ τυπογράφος περὶ τῆς Ἐνετίας οὐκ Ἐνετίησι δήπου τὴν τύπωσιν ἐποιεῖτο. Σημ. Ἐκδ. — (α) Οἰδίπ. Τύραν. στίχ. 410.

τὰς τῶν Ἐπιτρόπων! Συμπεραίνει δὲ, τέλος, αὐτὸ τῶν λόγων τὸ κεφάλαιον. «Εἶναι (λέγει) λοιπὸν ὁ κοσμικὸς τοῦ ἔθνους ἄρχων καὶ ΚΕΦΑΛΗ τῆς Ἐκκλησίας! ἀλλὰ κεφαλὴ πολιτικὴ, ὄχι Ἐκκλησιαστικὴ! ὄχι μετὰ ἐπισκοπικῆς ἀξίας»! (σελ. 150). — Τὶ σημαίνει κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ὄχι ἐκκλησιαστικὴ, καὶ πῶς ἁρμόζει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πολιτικὴ κεφαλή, τοῦτο πάλιν αὐτοὶ γνωρίζουσιν οἱ ἄνδρες τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡμεῖς δὲ μετὰ παντὸς τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος μίαν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰδότες, τὸν παμβασιλέα Χριστόν, τὸν δὲ τοῦ ἔθνους ἄρχοντα μόνον τῆς ἐγκοσμίου πολιτείας τρισσέβαστον κεφαλήν, παραλείπομεν τὴν Ἐπιτροπὴν χωρίζουσαν τὸ πνευματικὸν τῆς Ἐκκλησίας σῶμα ἀπὸ τῆς πνευματικῆς καὶ θείας αὐτοῦ κεφαλῆς, καὶ ἀντικαθιστῶσαν εἰς αὐτὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ Καίσαρος. Εἴπομεν δέ τινα περὶ τούτου καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (σελ. 60). Πλὴν ἀλλ' ἐν τούτοις φαίνεται πως ἀξιέπαινος ἡ εὐλαβὴς μετριοφροσύνη τῶν Ἐπιτρόπων, ὅτι οὐκ ἀπέδωκαν εἰς ἣν λέγουσι Κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀξίαν τὴν ἐπισκοπικήν· ἀλλ' ἐτήρησαν τὴν ἀρχιερατικὴν ζολὴν καὶ ἱερουργίαν εἰς μόνους τοὺς ἐπισκόπους! Σοφὸν δὲ καὶ ἄλλως τὸ πολίτευμα τῶν ἀνδρῶν, διότι γνωματεύουσιν οὐχὶ Ἀρχιεπίσκοπον βασιλεύοντα (κατὰ τὸν Πάπαν), ἀλλὰ τἀνάπαλιν, Βασιλέα ἀρχιεπισκοποῦντα. Ἓν μόνον οὐκ ἐπαινοῦμεν, τὴν προπέτειαν τῶν ὑπολοίπων λόγων τῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις μηδὲν μελήσασα συμπαρασύρει καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀοιδίμους Αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅπαντας ὁμάδην, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου, παριστῶσα καὶ τούτους ὡς Κεφαλὰς τῆς Ἐκκλησίας! καὶ εἰς αὐτὴν δὲ (προστιθῆσι) τὴν ὁμόδοξον Ῥωσσίαν Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Αὐτοκράτωρ! Ταῦτα τὰ ἀστεῖα λάθη ἐπανέλαβε καὶ ὁ σοφὸς Μαύρερος (διδαχθεὶς ἴσως καὶ αὐτὸς παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς), καὶ λέγομέν τινα πρὸς ἐκεῖνον ἐν τοῖς ἑφεξῆς.

Ἐκ δὲ τῶν ὑπολοίπων τῆς Ἐκθέσεως ἄξια μάλιστα σημειώσεως φαίνονται κἀκεῖνα· Ὅτι τὰ μέλη τῆς Συνόδου διορίζονται παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ὅλαι αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ (σελ. 151, 152). Ὅτι ἡ τὰ μὲν ἐκτὸς ἐν ὀνόματι τοῦ ἄρχοντος, τὰ δὲ ἐντὸς ἀφ' ἑαυτῆς διοικοῦσα Σύνοδος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐκδίδῃ καὶ νέας διατάξεις

ἀφορώσας τὴν Ἐκκλησίαν (!), ὅπου παραδεδεγμένοι Συνοδικοὶ κανόνες δὲν ὑπάρχουσιν, ἢ ὑπάρχοντες δὲν ἐφαρμόζονται τὴν σήμερον (α) (ἤγουν ἵνα κανονίζῃ ὅ,τι ἂν αὐτῇ δόξῃ θεσμοθετοῦσα εἰς τὴν μίαν καθολικὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ὀρθοδόξων· καὶ διακηρύττεται λοιπὸν καὶ αὐτή, κατὰ τὸν Πάπαν, καὶ ἔνδον καὶ ἐκτὸς καὶ ἐναντίον τῶν νόμων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, intra legem. extra legem, c ntra legem). Ἀφ' οὗ δὲ τοσαύτην δύναμιν περιέβαλον τὴν Σύνοδον οἱ Ἐκθέτορες, ἔπειτα τὰς τοιαύτας δὴ «τὰς νέας αὐτῆς διατάξεις καθυποβάλλουσιν εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς». Ὅτι (τὸ πάλαι) «καὶ ἀφ' οὗ οἱ ἐπίσκοποι ἔσχον ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων ὑπεροχήν, ἐνόμιζον τούτους πρεσβυτέρους κατὰ τὸν βαθμὸν (ἤγουν ὑπῆρχε καιρός, ὅτε οἱ ἐπίσκοποι οὐδόλως ὑπερεῖχον τοὺς πρεσβυτέρους κατὰ τὸν βαθμόν· διότι τοῦτο συνεισάγει ἐξ ἀνάγκης τό, «Ἀφ' Οὗ οἱ ἐπίσκοποι κτλ.). Ὅτι «εἷς τῶν πατριαρχῶν ἐζήτησε παντοίοις τρόποις νὰ εἰσάξῃ εἰς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν τὴν ἀπόλυτον Μοναρχίαν, ὡς τοῖς πᾶσι γνωρόν» (σελ. 157). Πῶς; τοῖς πᾶσι γνωρόν; ἄπαγε! μόνοι ταῦτα οἴδασιν οἱ περὶ τὴν Ἐπιτροπήν, ἥτις (ἐξ ὧν ἐπισυνάπτει «καὶ ἐκ τούτου προῆλθεν οὐ μικρὰ βλάβη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν») φαίνεται νοοῦσα τὸν ἀοίδιμον πατριάρχην Μιχαὴλ τὸν Κηρουλάριον, ὅστις ἐξεκήρυξε, τέλος, τὴν πρὸ πολλοῦ (κατὰ δυστυχίαν) ἀποσχισθεῖσαν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν

(α) Σημείωσαι, ἀναγνῶστα, τὸ «ὅπου ὑπάρχοντες κανόνες δὲν ἐφαρμόζονται τὴν σήμερον». Ποῖοί τινες κανόνες, καὶ πόσοι, καὶ ποῦ καὶ διὰ τί οὐκ ἐφαρμόζονται τὴν σήμερον; Πάντα ταῦτα μένουσιν ἀδιόριστα· διορίσει δὲ καὶ περὶ τούτων ἡ πολιτικὴ πάλιν ἐξουσία, κοίνουσα τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων πρὸς τὰς πολιτικὰς αὐτῆς ἀρχὰς καὶ τὰς θεσμοθεσίας, καθ' ἃς διαπλάττονται πολλάκις τὰ ἤθη τῶν ὑπηκόων. Τοῦτ' αὐτὸ τὸ ἀξίωμα περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων πρεσβεύουσι καὶ οἱ Λουθηροκαλβῖνοι «Οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον πάντας τοὺς νόμους τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν κληρικῶν τῆς νῦν παρούσης ἐκκλησίας φυλάττεσθαι» (Bingham Orig. Eccles. L. iv. c. 5. pag 426) Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἄλλην καινουργὸν καθ' ἑαυτοὺς συστησάμενοι Ἐκκλησίαν κρινέτωσαν περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν ὅ,τι ἂν αὐτοῖς δόξῃ· οἱ δὲ μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν ὁμολογοῦντες ὀρθόδοξοι Ἐκθέται ποίαν ἔχουσι δεῖξαι παλαιὰν καὶ ποίαν νεωτέραν Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν οὐκ ἐφαρμόζονται οἱ κανόνες τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων; Σημ. Ἐκδ.

(καὶ τοῦτο λέγουσιν οἱ Ἐκθέτορες μεγάλην βλάβην τῆς Ἐκκλησίας!). Οὗτος ὁ Κηρουλάριος τὸν Αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνὸν (τὸν ψήφῳ τῆς Γερουσίας καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου συνεργοῦντος βασιλεύσαντα), ἐπειδὴ παρὰ τοὺς θείους κανόνας ἐκεῖνος ἐδήμευσεν εἰσοδήματα καὶ κειμήλια πολλῶν Ἐκκλησιῶν, ἠπείλησεν ὁ γέρων Πατριάρχης (κούφην καὶ παράθερμον ὑπ' ὀργῆς ἀπειλήν), ὅτι καταβιβάσει πάλιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου, καθὼς αὐτὸν ἀνεβίβασεν (ὡς ὁμόψηφος γενόμενος εἰς τὴν αὐτοῦ ἐκλογήν). Καὶ τότε μὲν ἐξώρισε τὸν Κηρουλάριον ὁ Ἰσαάκιος· ἔτι δὲ πατριαρχεύοντα τιμῶν ἐδωρήσατο φορεῖν ἐρυθρὰ ὑποδήματα φέροντα μαργαροκεντήτους ἀετοὺς (ἅπερ οὐκ ἐξῆν φορεῖν εἰμὴ τῷ Αὐτοκράτορι)· καὶ ἐστολίζετο τὰ ὑποδήματα ὁ πρεσβύτης ἐπαγαλλόμενος (καθώς ποτε καὶ ὁ Σωκράτης «εἰς τὰς βλαύτας τὰς καινάς»). Οὕτω καὶ ἄλλος Πατριάρχης ὕστερον Ἰωάννης ὁ Ἀπρηνός, ὁ καὶ Καλέκας, ἐφόρεσε τοῦτο τὸ καλλιστεῖον τῶν ἐρυθρῶν ὑποδημάτων, τοῦ βασιλέως κἀκείνῳ χαρισαμένου (διότι πῶς ἠδύνατο φορεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ βασιλικὸν παράσημον;) (α). Τοῦ δ' οὖν Κηρουλαρίου τὴν βασιλικὴν ὑπόδεσιν, καὶ τῆς πατριαρχικῆς μὲν ἐμβριθείας καὶ σεμνότητος ἀναξίαν καὶ πάντῃ νεανικήν, ἀλλ' ὅμως οὐ χωρὶς δικαίας αἰτίας ἐκφωνηθεῖσαν ἀπειλήν, ἁρπάσαντες οἱ νεώτεροι μάλιστα συκοφάνται τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (ὧν τοὺς λόγους ἀνεμάσσησε καὶ ἡ Ἐπιτροπή), διέβαλον τὸν Κηρουλάριον ὡς μοναρχιῶντα παπικώτερον! ἀπαράλλακτα ποιοῦντες, ὡς καὶ ἄν τινα τῶν νῦν ἐπισήμων Ἀρχιεπισκόπων τῶν μεγίστων πόλεων τῆς Εὐρώπης διαβάλλῃ τις ὡς ἀνταρτικὸν καὶ βασιλειῶντα, διότι

(α) Οἱ τοῦτο τὸ βραβεῖον εἰς τοὺς δύο τούτους μόνους Πατριάρχας χαρισάμενοι Αὐτοκράτορες ἐνόμιζον, ὡς φαίνεται, ἀληθινὸν καὶ τὸ πολὺ πρότερον ἤδη πεπλασμένον ἐν τῇ Ῥώμῃ ψευδοθέσπισμα τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου, ἐν ᾧ καὶ τῷ Ῥώμης ἐδόθη φορεῖν κοκκοβαφῆ πέδιλα κτλ. Τὸν μέγαν οὖν Κωνσταντῖνον καὶ αὐτοὶ μιμούμενοι δῆθεν ἐχαρίσαντο καὶ εἰς τὸν τῆς νέας Ῥώμης τοῦτο τὸ προνόμιον, ὅπερ ὅμως οὔτ' ἄλλος τις ἔδωκε τῶν Αὐτοκρατόρων, οὔτε ἄλλοι παρὰ τοὺς δύω τούτους πατριάρχας ἐφόρεσαν, ὡς ἀνοίκειον. Ὅθεν καὶ ὁ ἱερὸς Βαλσαμών, «τὸν δὲ Κωνσταντινουπόλεως (λέγει) βλέπω μηδενὶ τῶν προνομίων τοῦ πάπα κατακεκοσμημένον· οὔτε γὰρ τῷ τῆς βασιλείας λώρῳ (κατὰ τὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου νομιζόμενον θέσπισμα) καταστέφεται, οὔτε κοκκοβαφέσι πεδίλοις κατὰ τὸ τυπωθὲν θεατρίζεται κτλ. Βαλσαμ. Μελετ. α. ἐν Leunclat. Jus Graeco-rom. L. VII, p. 451. Σημ. Ἐκδ.

φορεῖ τὴν ταινίαν τοῦ μεγίστου βασιλικοῦ τάγματος, δι' ἧς αὐτὸν ἐτίμησεν αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς (καθὼς καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν Κηρουλάριον διὰ τῶν βασιλικῶν ὑποδημάτων· ἐπειδὴ ταινίας τότε οὔτε εἶχον οὔτ' ἐγνώριζον ὅλως οἱ Αὐτοκράτορες, ὡς ἐξωτερικὰ σύμβολα τιμῆς)· καὶ διότι, τυχόν, ὀργισθεὶς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος διά τινα πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν παρανομίαν τοῦ Βασιλέως ἐπέπληξεν αὐτόν ποτε σφοδρότερον τοῦ δέοντος καὶ πρὸς τοὺς θείους κανόνας ἐναντιούμενα, καὶ παντάπασιν ἀνοίκεια καὶ εἰς αὐτόν, καὶ εἰς τὸ πρὸς τὸν Βασιλέα ὀφειλόμενον σέβας! Τοιοῦτό τι ποιοῦσι καὶ οἱ τὸν ἄπλαστον μὲν καὶ ἁπλοϊκόν, ζηλωτὴν δὲ ὅμως πρόμαχον τῆς Ἐκκλησίας Κηρουλάριον ἀναιδῶς συκοφαντοῦντες! Καὶ ποῖα βέβαια τεκμήρια παριστῶσι τοῦ ἐγκλήματος; ποίαν συνωμοσίας ἐξεληλεγμένην παρασκευήν; ποίους μάρτυρας συγχρόνους; ποίας ἀναντιλέκτους γραφάς; ποίους δὲ καὶ πόσους ἄλλους, ἢ ἄλλον κἂν ἕνα τινὰ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Πατριαρχῶν εἶδον κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πάπα, τυραννιῶντα καὶ φυτεύοντα κατὰ τῶν πολιτικῶν ἡγεμόνων ἀντίπαλον κοσμικὴν ἐξουσίαν; οὐδένα οὐδαμοῦ οὐδαμῶς! (α). Τελευταῖον (ἵνα τἆλλα παραλίπωμεν) κατακλείει τὴν Ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπή, γνωμοδοτοῦσα καὶ περὶ τῶν μοναστηρίων «ὅ,τι καὶ περὶ τούτων ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὴν ἡ συνείδησις» (σελ. 159)! Καὶ πρῶτον μὲν ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων τοῦ κράτους εὑρίσκουσι πολὺν τὸν ἀριθμὸν τῶν Μοναχῶν! 600 μόνον ἠρίθμησαν

(α) Βλ. Ζαχαρ. Μαθᾶ Κατάλογ. ἱστορικ. τῶν Πατριαρχῶν κτλ. σελ. 100—109. ἐν Ναυπλίᾳ. 1837. καὶ τὸν παλαιὸν ἀνώνυμον Σχολιαστὴν τοῦ ἱστορικοῦ Δούκα (παρὰ Bulliardi σχόλ. εἰς Δούκαν σελ. 596 ἐκδ. Bonnae 1834)· ὅστις παπολάτρις ὢν ἐξ ἅπαντος (ὡς φαίνεται), κακίζει τὸν Κηρουλάριον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν (τὸν Ἀντιοχείας Πέτρον, καὶ τὸν Βουλγαρίας Λέοντα), διότι, θέλοντες εἶναι ἀνέκκλητοι καὶ ἄκριτοι παρὰ τοῦ Ῥώμης! (ὡς εἰ μὴ ὑπῆρχον πρότερον!), ἐσπούδαζον ἀντιπεριστῆσαι εἰς ἑαυτοὺς τὸ κατὰ τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων κράτος, καὶ εἶναι τὸν Κωσταντινουπόλεως κατὰ πάντων ἐξάρχων! (πλὴν δηλαδὴ τῶν τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχῶν; Νόστιμος δὲ καὶ ὁ Ἀντιοχείας συμμαχῶν δῆθεν εἰς τὴν μοναρχίαν τοῦ Κηρουλαρίου καὶ συμπελεκῶν κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αὐχένος τῆς τυραννίας τὸν ζυγόν!). Ἐκ τοιούτου διδασκάλου μαθόντες περισαλπίζουσιν ἐξωγκωμένα τὰ κατὰ τὸν Κηρουλάριον ἄλλοι τε τῶν νεωτέρων καὶ ὁ Γιββὼν (ὅστις καὶ πρῶτον τοῦτον ἱστόρησεν ἐπονομασθέντα Οἰκουμενικόν!!)· ἐκ δὲ τοῦ Γιββῶνος καὶ ὁ ἐκδότης τῶν Ἀτάκτων (τόμ. α. προλεγ. σελ. ιγ), ἐκ δὲ τούτου πάλιν οἱ Ἐκθέτορες.

εἰς τὴν Ἄνδρον, προστιθέντες καὶ τὸ «ὡς λέγεται» (καὶ ὅμως εἰς ὅλην τὴν Ἄνδρον οὔτ' ἐλέχθησαν, οὔτε ὑπῆρξαν πολὺ πλείονες τῶν 200!). Καὶ αὐτοὶ μὲν οἱ Ἐπίτροποι «δὲν ἐμβαίνουσιν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς χρησιμότητος ἢ ἀχρηστίας, περὶ τῆς βλάβης ἢ ὠφελείας τοῦ μοναχικοῦ βίου» (ὡς ἂν εἶπον ὀλίγα περὶ τῆς ἀχρηστίας καὶ βλάβης ἐν τοῖς προηγηθεῖσι σελ. 124 κτλ.)· «τοῦτο εἶναι (λέγουσιν) ἐκτὸς τῶν (ἐπιτροπικῶν) χρεῶν»· (ἐπειδὴ ἄλλως, οὐχ ὁρᾷς; εἰς τὴν νεοφανῆ πληϊάδα τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπέκειτο πάντως ἡ φωτεινὴ ἐπίκρισις καὶ λύσις τῆς τοιαύτης ἐξετάσεως!)· πλὴν ἀλλ' ὅμως «κρίνουσιν οἱ ἄνδρες ἀναγκαιότατον τὸν περιορισμὸν τῶν μοναχῶν». — «Μεταβάλλουσιν ὅλα τὰ μοναστήρια εἰς Κοινόβια. — Διορίζουσι νὰ μὴ συνιστῶσι κοινόβιον ὀλιγώτεροι τῶν τριάκοντα μοναχοί». Καὶ «κατὰ τοῦτο (λέγουσι) καθαιροῦνται ὅλα τὰ ὀλιγωτέρους τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοῦ ἔχοντα μοναχοὺς μοναστήρια· καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ περισσότερα! ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναστηρίων περιορίζεται εἰς τὸ ἑξῆς εἰς μικρότατον, κατ' αὐτὴν τὴν διάταξιν»! Ἀλλ' ἵνα καὶ ὁ μικρότατος ἀριθμὸς καταντήσῃ εἰς μηδέν, διορίζουσι προσέτι «νὰ μὴν ἐμβαίνῃ κάνεὶς εἰς τὸ ἑξῆς εἰς μοναστήριον ἐπὶ τῷ μονάσαι, πρὸ τοῦ 30 ἔτους τῆς ἡλικίας του· μηδὲ νὰ κείρηται μοναχὸς (μετὰ τὴν τριῶν ἐτῶν δοκιμασίαν) χωρὶς ῥητῆς ἐγγράφου ἀδείας τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου» (σελ. 160)· διότι καὶ μετὰ τὴν δοκιμασίαν, τυχόν, ἀποπέμπει πάλιν αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὸν κόσμον, ὡς ἀπέλυσαν καὶ χρονίους ἤδη κεκαρμένους μοναχοὺς καὶ μοναχάς, καθὼς εἴδομεν εἰς τὴν ἱστορίαν (Τμήμ. Β. Κεφ. Δ. §. γ)· καὶ οὕτως ἐξαλείφεται ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἠρέμα μὲν καὶ διὰ χρόνου, ἀλλ' ὅμως παγκληρεὶ καὶ πρόῤῥιζον τὸ σχῆμα τὸ μοναχικόν. Ἐπὶ ταύταις ταῖς χρησταῖς ἐλπίσιν ἔκριναν ἀναγκαιότατον καὶ ὠφελιμώτατον καὶ «τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων τὴν τελείαν ἀφαίρεσιν». Καὶ τέλος ἐπιτιθέντες τὴν κορωνίδα τῆς Ἐκθέσεως γνωμοδοτοῦσιν ἵνα πρώτιστα καὶ τάχιστα προχθῶσι δύω τινὰ μόνον ὡς ἀναγκαιότατα· α) ἡ διακήρυξις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ β) ἡ σύστασις τῆς διαρκοῦς Συνόδου· «τὰ δὲ λοιπὰ (λέγουσι) νομίζομεν ὠφε-

λιμώτερον διὰ πολλοὺς λόγους νὰ ἔμβωσιν εἰς ἐνέργειαν—διὰ συνδρομῆς τῆς Συνόδου». (σελ. 162). Καὶ οἱ λόγοι οὗτοι οἱ πολλοί, ποῖοι τάχα καὶ τίνες; ἵνα πᾶσα καινοτομία καὶ παράβασις τῶν θείων κανόνων διατάττηται κατὰ πρότασιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου (προδιατιθεμένης δηλονότι καὶ νουθετουμένης ἢ ἐπιταττομένης μάλιστα μὲν ὑπὸ τοῦ Γραμματεως, ἢ καὶ τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου)· διότι οὕτως ἡ καινοτομία, ὡς ἐκ τῆς ἱερᾶς Συνόδου προτεινομένη, λαμβάνει χρῶμα ἐκκλησιαστικόν, καὶ οἷον καθίσταται, καὶ ἢ σιωπᾷ τὸ πλῆθος αἰδοῖ πρὸς τοὺς ἱεράρχας, ἢ γοῦν ἀπορρίπτει τὴν ἀνοχὴν εἰς αὐτὴν τὴν Σύνοδον, ὡς προδότιν τῶν πατρῴων· ἡ δὲ πολιτικὴ ἐξουσία (καὶ ταῦτα ὑπ' ἀνδρῶν ἑτεροδόξων ἰθυνομένη) διάγει ἀνεπίληπτος καὶ ἀπὸ πάσης μέμψεως ἀσφαλής.

Μετὰ τῆς Ἐκθέσεως ἐπισυνάπτει ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν Ἀρχιερέων, ἵνα, πληροφορηθεῖσα ἡ βασιλικὴ ἐξουσία παρὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας (ἤγουν παρ' αὐτοῦ τοῦ προέδρου καὶ τῶν δύω συμβούλων, τῶν μετὰ τοῦ Φαρμακίδου πρωτίστων καὶ μόνων ἐνεργῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς), καταστήσῃ χρησίμους πρὸς τὴν πνευματικὴν διεύθυνσιν τῶν λαῶν τοὺς σεβασμιωτέρους καὶ ἱκανωτέρους ἐξ αὐτῶν!—Καὶ τοιούτους πάντως παρέστησεν ἡ Γραμματεία τοὺς ἄνδρας τῆς δεξιᾶς αὐτῆς καὶ τῶν κατὰ Μαύρερον ἐπιθυμιῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ὅσοι προϋπέσχοντο πιστῶς τὴν ἐν τῇ συγκληθήσεσθαι μελλούσῃ Συνελεύσει πρόθυμον ἀποδοχὴν καὶ ἀναγόρευσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας!

Ἐνταῦθα καταπαύομεν τὰς εἰς τὸ Σχέδιον καὶ τὴν Ἔκθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς σκυθρωπὰς ἐπιστάσεις. Καὶ ταύτας ἐπεσημειωσάμεθα μετὰ λύπης καὶ συνοχῆς καρδίας (Κύριος οἶδεν), οὐδ' ἐπεμβαίνομεν εἰς τὸ μέγα πτῶμα τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, οἵτινες ἐπιθυμίᾳ κερδῶν ματαίων ἀνθρωπαρεσκοῦντες καὶ κολακεύοντες τοὺς τότε τοῦ Κράτους προϊσταμένους (καὶ μάλιστα τὸν Μαύρερον), ἐξωλίσθησαν εἰς τοσαύτας ἀτοπίας, συμπαρασύραντες ἄσμενον καὶ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν! Καὶ βλέπουσι μὲν ἤδη καὶ αὐτοὶ μετανοοῦντες (ἀναμφιβόλως) καὶ δακρύοντες, εἰς ποίας καὶ πόσας περιέβαλον συμφορὰς τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι πολυπαθεστάτην Ἐκκλησίαν! Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ δημοσίως ἐθριαμβεύθη ὁ ὀρθόδοξος Ἑλληνικὸς κλῆρος καὶ λαός, ὡς καταφρονητὴν

τῶν πατρῴων διδαγμάτων καὶ παραδόσεων (ὑπὲρ ὧν τοσαῦτα ἔτη διεπολέμησεν), ἠναγκάσθημεν καταγράψαι τὰ καιριώτατα τῶν συμβεβηκότων μετὰ πάσης εἰλικρινείας, ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου ἔθνους, καὶ τὰ ἀληθῆ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τραύματα κατὰ χρέος συνειδήσεως καὶ ἀπὸ καρδίας συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης (Θεὸς μάρτυς) δακτυλοδεικτοῦντες πρὸς τὴν σεβαστὴν τῆς Ἑλλάδος Κυβέρνησιν, παρ' ἧς καὶ μόνης ἐλπίζεται ἡ θεραπεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τὰ κατὰ τὴν Συνέλευσιν τῶν συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων Ἀρχιερέων.

§. α. Μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Σχεδίου καὶ τῆς Ἐκθέσεως συνεκλήθησαν καὶ προσεκλήθησαν ἐκ βασιλικοῦ διατάγματος οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ Κράτους ἅπαντες, καὶ ταύτην τὴν Συνέλευσιν (ἣν καὶ Σύνοδόν τινες ὠνόμασαν) ἐξιστορῶν ὁ Μαύρερος, διατείνεται ὅτι μόνον ἐξ Ἀρχιερέων ἔπρεπε συγκροτηθῆναι τὴν ὁμήγυριν. «Ὅτι δὲ (λέγει) μήτε ἀρχιμανδρῖται, μήτε ἱερεῖς καὶ διάκονοι, μήτε μοναχοί τινες ὤφειλον συγκληθῆναι, τοῦτο καὶ καθ' ἑαυτὸ πρόδηλον· ἐνεκρίθη δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς Ἕλλησι διορατικῶν· διότι οὐκ ἤθελον πολωνικὸν ἀμφικτυονικὸν Συνέδριον (Reichstag, τουτέ ςι Σύνοδον πρεσβευτῶν ἀπὸ τῶν πόλεων τῆς Πολωνίας συνερχομένων), ἀλλ' οὐδὲ δημοσίᾳ συνηδρίαζον. Ἥσυχον συμβούλιον (deliberation) ἤθελεν ἡ Κυβέρνησις, ἐφ' ᾧ προσεκάλεσε καὶ τοὺς ἐπήλυδας ἐπισκόπους» κτλ. (α). Ἀλλ' ὁ σοφὸς Μαύρερος συγχέων τὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πράγματα πρὸ τὰ τῶν ἑτεροδόξων, καὶ συναναφύρων πάντοτε τὰ ἱερὰ μετὰ τῶν πολιτικῶν, οὐδὲν παράδοξον ἂν πάλιν γελοιάζων παραδειγματίζει καὶ τὴν πολωνικὴν Ἀμφικτυονίαν. Παράδοξον φαίνεται, πῶς καὶ αὐτῶν τῶν περὶ αὐτὸν (οὓς εἶπεν) Ἑλλήνων οἱ τηλεσκόποι καὶ διορατικώτατοι οὐ συνεῖδον, ὅτι εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, Συνόδων κατὰ τόπους ἀθροιζομένων εἰς κρίσιν καὶ ἀπόφασιν περὶ πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, συνεκαλοῦντο μετὰ τῶν Ἀρχιερέων καὶ ἀρχιμανδρῖται κοινοβίων (ἡ-

(α) Maurer Das Griech. Volk etc. 2. Bd. p. 158—159.

γούμενοι) καὶ ἱερεῖς ἐπιστατοῦντες ἐκκλησιῶν, καὶ διάκονοι (καὶ μάλιστα τοποτηρηταὶ πεμπόμενοι παρὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων), καὶ μοναχοὶ λογάδες ἐξ ἐπισήμων μοναστηρίων (α). Μόνον πρώην ἐπισκόπους (χωρὶς ἐπισκοπῶν δηλονότι), μηδὲ πρώην, ἀλλ' ἁπλῶς τιτουλαρίους οὐδαμοῦ παρ' οὐδεμιᾷ Συνόδῳ βλέπομεν συμπαρόντας καὶ συμψηφίζοντας μετὰ τῶν κανονικῶν. Ὅθεν καὶ ἡ σεβαστὴ Ἀντιβασιλεία (ἂν καὶ ὅλως ἔπρεπε, καὶ ἂν ἠδύνατο νομίμως ἑτερόδοξος ἐξουσία συγκροτῆσαι συνέλευσιν ἐκκλησιαστικήν, ψηφισομένην περὶ πράγματος ἀνήκοντος εἰς ὅλην τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν· διότι ἄλλος ὁ περὶ τούτου λόγος) τοιαύτην ὤφειλε συγκροτῆσαι συνέλευσιν, ἐκ παντὸς τοῦ ἐντοπίου κλήρου τοῦ Βασιλείου συγκαλέσασα μετὰ τῶν κανονικῶν ἐπισκόπων καὶ τοὺς πρωτοϊερεῖς τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων τοὺς ἡγουμένους ἀρχιμανδρίτας, καὶ τοὺς πρωτοσυγκέλλους καὶ ἐκ τῶν ἄλλων κληρικῶν τοὺς λογάδας, ὥστε παρουσιάζειν ὅλον τὸν κλῆρον τοῦ Βασιλείου εἰς τοιούτου ἱεροῦ καὶ σπουδαιοτάτου πράγματος συζήτησιν· ἢ μήπως οἱ ξένοι καὶ πρόσφυγες ἐπίσκοποι εἶχον κἀνὲν ἢ κανονικὸν ἢ πολιτικὸν δικαίωμα περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, καὶ γνώσεις ἀκριβεστέρας καὶ ζῆλον εἰλικρινέστερον παρὰ τοὺς ἐγχωρίους κληρικούς; Ἔπειτα αὐτὸς ὁ Μαύρερος ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοκέφαλον δῆθεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν ἀποδεικνύων, μίαν τῶν λαμπρῶν ἀποδείξεων εἰσήγαγε καὶ ὅτι, οἱ Ἕλληνες οὐδένα παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας πεμπόμενον ἐπίσκοπον ἐδέχοντο (καί τοι δι' ὅλου τοῦ ἀγῶνος οὔτε οἱ Ἕλληνες ἀπέβαλλον πραγματικῶς, οὔτε ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἔστειλεν οὐδένα ἐπίσκοπον εἰς οὐδεμίαν τῶν χηρευουσῶν τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος ἐπισκοπῶν!). Ὥστε καὶ κατ' αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν ὁ Μαύρερος ἔπραξεν ἔργον ἐναντίον τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων γνώμης, συγκαλέσας ὡς ἰσοστασίους καὶ ἰσοψήφους τοῖς κανονικοῖς ἐπισκόποις καὶ τοὺς ἐπήλυδας καὶ πρόσφυγας, οὓς μόνον ὡς ἁπλοῦς τοποτηρητὰς ἐδέξαντο αἱ κατὰ καιρὸν ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις, καὶ τὴν πενίαν αὐτῶν ἐλεοῦσαι, καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν χηρευουσῶν ἐκκλησιῶν θεραπεύουσαι. Εἰ δὲ καὶ εἰς τοὺς τοιούτους ἐδίδου τὸ δικαίωμα τῆς εἰς τὴν Συνέλευσιν προσκλήσεως ἡ πρόσκαιρος τοποτήρησις, διὰ τί μὴ παρομοίως καὶ εἰς

(α) Βλ. Πρακτ. τῆς ἐν Χαλκηδ. Δ'. Οἰκουμ. Συνόδ. πράξ. δ. Σωζόμ. Ἐκκλ. Ἱστορ. α, 15. κτλ. πρβλ. καὶ Πράξ. ιε, 6. κτλ,

τοὺς πρωτοσυγκέλλους καὶ ἱερεῖς, ὅσοι κἀκεῖνοι κατὰ τόπους ἐπετρόπευσαν Ἐκκλησιῶν; Ἔπειτα τί ἤθελον εἰς τὴν Συνέλευσιν καὶ ἐπίσκοποι μηδέποτε μηδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος γενόμενοι τοποτηρηταί, οἷον ὁ Βελιγραδίου καὶ τῶν τοιούτων συγκλύδων ὁ ὄχλος, ὧν μόνον τὰς ὑπογραφὰς ἐθήρευεν ὁ ἐξουσιαστὴς παχύνων τὴν ὀμήγυριν; Ἀλλὰ περὶ τούτου καὶ ἐφεξῆς· ὁ δὲ Μαύρερος καὶ ἄλλα συνεχίζει τῆς Συνελεύσεως ἐκείνης καλά. Ἄκουε.

§. 6'. «Εἰς ταύτης τῆς Συνελεύσεως (λέγει) τὰς διασκέψεις οὐ παρουσιάζεν οὐδ' αὐτὴ ἡ ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων Ἐπιτροπὴ (Βλ. Τμήμ. Β Κεφ. Β. §. β. σελ. 167), ὑποχωροῦσα εἰς τὴν ἐλευθέραν ἔκφρασιν τῶν γνωμῶν τῶν συναθροισθέντων. Τῇ 15 27) Ἰουλίου πρωΐας περὶ τὴν 9 ὥραν ἤρξατο ἡ σκέψις, καὶ διήρκεσεν ἀδιαλείπτως μέχρι 5 ὥρας μετὰ μεσημβρίαν (α). Ἐγένοντο παρατηρήσεις· λόγοι διελαλήθησαν, καὶ ποίαν εἶχον ἔννοιαν; ὁμολογοῦσιν οἱ παρατυχόντες! Πρᾶγμα ἀϊδίου μνήμης ἀξιώτατον· οὐδεμία φωνὴ ἠκούσθη ἐναντία πρὸς τὴν περὶ ἀνεξαρτησίας πρότασιν. Πάντες ὁμοφώνως ἀπεφάνθησαν «εἴθε (λέγοντες) ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ψηφισθείη πρῶτον, ὅτι ἡ ὀρθόδοξος, ἀνατολική, ἀποστολικὴ ἐκκλησία (ὤφειλον μᾶλλον αὐτὴν ὀνομάσαι Ἀποστολο-καθολικὴν Ἐκκλησίαν· (6)) τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος

(α) Βαρὺς περὶ τὰς ὥρας ταύτας ὁ Μαύρερος φαίνεται καὶ λίαν ὠμὸς τοκιστής, λαμβάνων 2 εἰς τὰ 6 (ἢ 36, τὰ 100)· τὸ Πρωτόκολλον λέγει ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς συνῆλθον περὶ τὰς δέκα ὥρας πρὸ μεσημβρίας—καὶ ἡ συνεδρίασις διελύθη περὶ τὴν τετάρτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν. (Βλ. Τμήμ. Β. κεφ. Β. §. 6. σελ. 156, 168)· ἄρα διήρκεσε περὶ τὰς ὥρας ἓξ.

(6) «Sollte heissen Apostolisch Katholische Kirche». Maurer 2. Bd. p. 150. Παράδοξος ὁ τοῦ Μαυρέρου ζῆλος, ὑφ' οὗ ἀναφλεγόμενος φιλοτιμεῖται καὶ μακρόθεν πρὸς διόρθωσιν καὶ αὐτῆς τῆς ὀνομασίας τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων. Καὶ ἔστι μέν, ὃ προβάλλεται, τὸ σύνθετον ὄνομα ἐπιεικῶς βάρβαρον καὶ ἄξιον τοῦ Μαυρερείου φιλελληνισμοῦ. Πλὴν ἀλλ' ἔχει καὶ τοῦτο τὸν ἴδιον σκοπόν. Αὐτὸς ὁ Μαύρερος ἐπωνόμασεν ἐν τῷ Καταστατικῷ Διατάγματι (Ἄρθρ. η) τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, παρεσιώπησε δ' ἐκεῖ τὸ Καθολικήν, ὡς ὁμολογοῦμεν ἐν τῷ Συμβόλῳ καθ' ἑκάστην, καὶ κηρύττομεν τὴν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καθόλου, ὅπου ἂν εὑρίσκηται, γνησίαν καὶ ἀληθῆ καὶ ἀναλλοίωτον εἰς αἰῶνας διατελοῦσαν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Τοῦτο τὸ Καθολικὴν ἀπεσιώπησεν ὁ Μαύρερος ἐν τῷ Καταστατικῷ, ὡς συμπίπτον πρὸς τὸ παρὰ Λατίνοις Καθολικὴ Ῥωμάνα. Ἐνταῦθα δὲ τοῦτο μᾶλλον εὑρίσκει πρεπωδέστερον, νομίζων ὅτι, ἂν αὐτὸς κατέστησεν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν, αὕτη ἔσται κα-

ἐν πνεύματι μὴ ἀναγνωρίζουσα κτλ. (ὡς ἐκφράζονται ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ ἀπαράλλακτα. Βλ. Τμήματ. Β. Κεφ. Β. §. 6. σελ. 167)» Ἀλλ' ὁ σοφὸς Μαύρερος ζωγραφῶν τὴν Συνέλευσιν ἐκείνην, ἐξέπεσε καὶ εἴς τινας αὐτεξελέγκτους ὑπερβολάς, αἵτινες κηλιδοῦσι τὴν ἀκρίβειαν τοῦ ἱστορικοῦ. Ὡς ἄν τινας ἱλαρὰς ζεφύρου πνοάς, ὡς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, ἐλευθέρας ἐκχυθείσας διαγράφει τὰς γνώμας τῶν Ἀρχιερέων ἐκείνων, διότι οὐ προυσίαζε καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων Ἐπιτροπή, ἤγουν διότι οὐ παρουσίαζε καὶ αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις (καθότι ἡ Ἐπιτροπὴ συνίστατο πάλιν ἐκ τοῦ Γραμματέως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ὑπουργικῶν Συμβούλων!). Ἀλλ' ἡμεῖς οὐδόλως ἐξετάζομεν, ἂν εἰς ἐλευθέραν ἀνθρώπων οἱανδήποτε συνέλευσιν δύναται παρουσιάζειν ἀνυπόπτως καὶ ἡ κυριαρχικὴ ἐξουσία συζητοῦσα περὶ πνευματικοῦ πράγματος, οὗτινος θηρεύει τὸν σφετερισμόν. Ἐρωτῶμεν μόνον τὸν Μαύρερον τὸ ἐφεξῆς. Εἰς ποίαν ἄρα Σύνοδον ἐκκλησιαστικὴν ποία νόμιμος ἐξουσία καθίστησιν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς ὑπαλλήλων ἰδίους αὐτῆς ἐπιτρόπους διευθύνοντας πρὸς ἴδιον αὐτῆς κέρδος (ἢ πρὸς τίνα σκοπὸν ἄλλον ἔμελλον διευθύνειν;) τὰς μετὰ τῶν Ἀρχιερέων συνδιαλέξεις; Γνώμας ἐλευθέρους ἐζήτει παρὰ τῶν Ἀρχιερέων ἡ Κυβέρνησις, καὶ πάλιν καθίστα (ἑαυτῆς) Ἐπιτροπὴν διευθύνουσαν τὰς μετὰ τῶν Ἀρχιερέων συνδιαλέξεις! καὶ ταῦτα, περὶ πράγματος οὕτως ὁριστικῶς καὶ συντόμως προβεβλημένου! καὶ πρὸς τούτοις (κατ' αὐτὸν τὸν Μαύρερον) ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος ὑπάρχοντος ἤδη πραγματικῶς, καὶ πανδήμως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐψηφισμένου, δηλαδὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας! Καὶ ὅμως αὕτη πάλιν ἡ συνδιαλεκτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀφ' οὗ πρὸς τὴν Συνέλευσιν ἀνήγγειλε καὶ ἀνέπτυξεν ἀποχρώντως τὸν σκοπὸν τῆς συναθροίσεως αὐ-

---

θόλου καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησιῶν τὸ μόνιμον κέντρον, διοικουμένη καθ' οὓς αὐτὸς ἐθέσπισε κανόνας! ἀποδέχεται δὲ καὶ τὸ Ἀποστολικὴ χάριν ὡραϊσμοῦ. Μόνον τὸ Ὀρθόδοξος καὶ τὸ Ἀνατολικὴ καταδικάζει εἰς λήθην διηνεκῆ, τὸ μέν, ὡς διασταλτικὸν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν μὴ ὀρθοδόξων παρ' αὐτοῖς νενομισμένων Χριστιανῶν (οὓς αὐτὸς πάντας συναγελάζει εἰς μίαν παγκόσμιον Ἐκκλησίαν, κατὰ τὸ λουθηροκαλβινικόν, ἢ φιλόσοφον καὶ φιλάνθρωπον ἀξίωμα) τὸ δὲ Ἀνατολικὴν ὡς ἀντιδιαστελλόμενον πρὸς τὴν Δυτικήν, καὶ ὡς σύνηθες παρ' ἐκείνῃ τῇ δούλῃ τῇ Πατριαρχικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ πάσαις ταῖς λοιπαῖς τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος.

τῆς, οὐκ ἔμεινεν, ἵνα διευθύνῃ καὶ τὰς συνδιαλέξεις (ἐφ' ᾧ καὶ συνέστη), ἀλλ' εὐθέως ἀνεχώρησεν, ἄνετον τὴν ἐλευθερίαν περιποιοῦσα εἰς τὰς γνώμας τῶν συνελθόντων! Ἀλλὰ κἂν ὁ τοῦ Μαυρέρου κάλαμος οὐκ ὤκλασεν ἱστορῶν τοιαύτην σκηνογραφίαν θεατρικὴν (ἧς τινος αὐτὸς ὑπῆρξε καὶ δραματοποιός), πᾶς τις ὅμως βλέπει τὸ γελοῖον καὶ ἀλλόκοτον τοῦ τοιούτου ἐπιτροπικοῦ δράματος· παρατηρεῖ δὲ συγχρόνως καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς αὐτὴν τὴν Ἐπιτροπὴν προπαρασκευάζουσαν λαθραίως τοὺς ἐπισκόπους ἐκείνους, οἵτινες μετὰ τὴν φανερὰν αὐτῆς ἐκ τῆς Συνελεύσεως ἀναχώρησιν ἔμελλον διευθύνειν ἀντ' αὐτῆς τὰς τῶν συνελθόντων συνδιαλέξεις, ὁδηγοῦντες ἅπαντας τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὸν λιμένα τοῦ θελήματος τῆς Κυβερνήσεως! Ὁποῖα δὲ τερατεύεται καὶ περὶ τὴν διάρκειαν τῆς σκέψεως τῶν συνελθόντων! Ὡς ἂν Μέτωνος ἐνιαυτούς, ἢ μυριετεῖς Χαλδαίων σάρους διαγράφει τὰς ὥρας, καθ' ἃς ἐσκέπτοντο ἐκεῖνοι οἱ Ἀρχιερεῖς, συγκλεισθέντες εἰς δωμάτιον τῆς Γραμματείας, καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπαιτηθέντες οὐχὶ μετά τινας ἡμέρας, ἀλλ' αὐθημερὸν καὶ ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, ὡς ἄν τινες ὀφειλέται, χρεωκοπίας ὕποπτοι καὶ φυγόδικοι, ἢ ὡσανεὶ παρῆσαν ἐπὶ θύραις ἀλλόφυλοι πολέμιοι! Εἰς δὲ πάλιν τὴν ὀκτάωρον ταύτην διάρκειαν, οὐδὲ μία γοῦν (ὡς λέγει) φωνὴ ἠκούσθη πρὸς τὸ προκείμενον ἀντιλέγουσα! Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω πάντες ἐν μιᾷ φωνῇ καὶ ἑνὶ στόματι συμφωνοῦντες, πάλιν ὅμως ἐχρόνιζον εἰς τὴν σκέψιν ἐπὶ πολλὰς ὥρας, οἷον συγχορδίζοντες καὶ συναρμολογοῦντες τὴν τοιαύτην παναρμόνιον συμφωνίαν. Καὶ περὶ ταύτης μὲν ἐφεξῆς. Ὁ δὲ Μαύρερος εὕρηκεν αὐτὴν καὶ ἀϊδίου μνήμης ἀξίαν! Ἀλλ' ὑπάρχουσιν, ὦ Μαύρερε, κατὰ δυστυχίαν καὶ μνῆμαι πραγμάτων καὶ προσώπων ἀποτρόπαιοι καὶ στυγηταί, καὶ πολὺ φρικτότεραι καὶ κρυερώτεραι λήθης αἰωνίου! καὶ πράξεις ἀλαστόρων ἄληστοι πολλάκις εἰς τὸ διηνεκὲς μνημονεύονται διὰ τὸ μέγεθος τῆς παρανομίας! Μίαν τούτων ἀρίθμει καὶ τὴν περὶ τοῦ προβλήματος ὁριστικῶς ψηφίσασαν ἐκείνην συνέλευσιν, ἢ Σύνοδον, ὡς παράνομον Συνέδριον· καὶ ἰδοὺ οἱ λόγοι σαφεῖς καὶ ἐναργεῖς.

§. γ. Ἡ Συνέλευσις ὑπῆρξε παράνομος· Α) Διότι ἡ ταύτην ὡς ὄργανον τῶν βουλῶν αὐτῆς ἀθροίσασα ἑτερόδοξος πολιτικὴ ἐξουσία, εἰσήλασεν ἐπεμβᾶσα παρανόμως εἰς τὴν πνευματικὴν διοίκησιν ἄλλης Ἐκκλησίας,

καὶ ταύτης Πατριαρχικῆς, ἧς τὰ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ κράτει τῆς Ἑλλάδος ἐκκλησιῶν κανονικὰ δικαιώματα ἀνεγνώριζεν ὑφεστῶτα ἔτι καὶ ἐνυπάρχοντα καὶ αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις (τοῦτο δείκνυται πλατύτερον ἐν τοῖς ἑφεξῆς).—Β) Διότι ὑπῆρχεν ἀπρόσφορος καὶ ἀκατάλληλος πρὸς τὸ κεκριμένον πρᾶγμα· τὸ πρᾶγμα ἀνῆκεν εἰς τὸν θρόνον τὸν Οἰκουμενικόν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν καθόλου Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἥτις ἔχει μόνη τὴν ἐξουσίαν τοῦ καθ στᾶν ἀνεξάρτητον καὶ αὐτόνομον τὴν εἰς ἄλλον θρόνον προεδρεύοντα κανονικῶς ὑποτελοῦσαν τοπικὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ τοῦτο μαρτυροῦσιν ἅπασαι αἱ κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους εἰς ὑποτελεῖς ἐκκλησίας χαρισθεῖσαι αὐτονομίαι. Οὐδέποτε οὐδαμοῦ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἠκούσθη τοπικὴ ἐκκλησία ἐπαναστᾶσα κατὰ τοῦ κανονικοῦ αὐτῆς προέδρου καὶ κηρύξασα αὐτόνομον αὐτὴ ἑαυτήν.—Γ) Διότι ἡ Συνέλευσις ὑπέγραψεν οὐκ ἀπ' ἐλευθέρας γνώμης καὶ κατὰ συνείδησιν ἀνεπηρέαστον, ἀλλ' ἐξ ὑποβολῆς καὶ προπαρασκευῆς πράγματα ἐγκεκριμένα ἤδη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ προεψηφισμένα. Ἰδοὺ τί λέγει τὸ Πρωτόκολλον· «Ἂν καὶ ἡ πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας διορισθεῖσα Ἐπιτροπή, καθὼς καὶ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἐνέκρινεν ἤδη τὰ ἐνταῦθα ἐκτεθέντα (τὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν σύστασιν τῆς Συνόδου), ἔχει μ' ὅλον τοῦτο σκοπὸν ἡ Κυβέρνησις νὰ μὴ κάμῃ κἀνὲν ὁριστικὸν κίνημα, πρὶν ζητήσῃ προηγουμένως καὶ πληροφορηθῇ τὴν περὶ τῶν δύω τούτων προτάσεων γνώμην τῶν ἐντὸς τοῦ Βασιλείου Ἀρχιερέων» κτλ. (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. 6. σελ. 166). Ταῦτα τότε λέγοντες οἱ περὶ τὸν Γραμματέα τί ἄλλο ἔλεγον, εἰ μή, ὦ Ἀρχιερεῖς, οἱ ἐντὸς τοῦ Βασιλείου, ἐπειδὴ τὰ ἐκτεθέντα ἐνεκρίθησαν ἤδη ὑπὸ τῆς βασιλικῆς Κυβερνήσεως, ὑποτάγητε καὶ ὑμεῖς, σύμφωνον τὴν γνώμην ἐξενεγκόντες»; Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τούτου, τὸ Καταστατικὸν τῆς ἀνεξαρτησίας διάταγμα ἐξεδόθη Ἰουλίου 23 (τὸ δὲ τῆς Συνόδου Ἰουλίου 25), ἤγουν τρεῖς ἡμέρας πρότερον πρὶν ἢ τελειώσωσιν αἱ (κατὰ τὸ Πρωτόκολλον) βαθμηδὸν συνεδριάσεις τῆς Συνελεύσεως· οἱ ἔσχατοι Ἀρχιερεῖς ἐνεφανίσθησαν καὶ ὑπέγραψαν τῇ 26 Ἰουλίου (Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 169). Πρόσθες καὶ ὅτι οὐδ' εἰς οἰκίαν ἐλευθέραν καὶ χωριστὴν συνῆλθεν ἐκείνη ἡ πρώτη Συνέλευσις, οὐδὲ καιρὸν ἀπόλυτον ἔλαβον εἰς διασκέψεις καὶ συζητήσεις, ἀλλ' ἔν τινι δωματίῳ τῆς Γραμματείας κλεισθεῖσα περιωρίσθη

κατά τε τόπον καὶ χρόνον, αὐθημερὸν καὶ ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν ἀπαιτηθεῖσα τὴν ἀπόκρισιν (περὶ τούτου λέγομεν καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς). Πᾶσαν δὲ γνώμην καὶ ψῆφον κατηναγκασμένην καὶ ἐξ ὑποβολῆς καὶ κατὰ πρόκρισιν τῆς ἐξουσίας ἐκδεδομένην ἀκυροῦσιν οἱ νόμοι, καὶ πολιτικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοί. Εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀοιδίμου Φωτίου (τῷ 869) συσταθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ψευδοσύνοδον ὑπέγραφον οἱ συνελθόντες Ἀρχιερεῖς τὰ παρὰ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ τότε Αὐτοκράτορος ἤδη προκεκριμένα· διὸ καὶ κατηργήθη τὸ βεβιαιωμένον ἐκεῖνο Συνέδριον, ὡς παντάπασιν ἀνύπαρκτον (α).—Δ) Διότι ἡ Συνέλευσις ἠπατήθη ἐξ ἀγνοίας, ὡς μὴ γνωρίζουσα τοὺς εἰδικοὺς τῆς Κυβερνήσεως λόγους καὶ σκοπούς, μηδ' αὐτὰ τὰ ἄρθρα καὶ στοιχεῖα τοῦ προδιατεταγμένου διοργανισμοῦ τῶν δύω ζητημάτων, περὶ ὧν ἔμελλε γνωμοδοτεῖν. Ἁπλῶς καὶ διὰ γενικῶν ἐκφράσεων οἱ περὶ τὸν Γραμματέα (καθὼς λέγει τὸ Πρωτόκολλον) ἐκοινοποίησαν εἰς τὴν Συνέλευσιν «ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔχει κατὰ νοῦν νὰ βελτιώσῃ καθ' ὅλους τοὺς λόγους τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας· νὰ τὴν ἀσφαλίσῃ διὰ πάντα (!)· νὰ τὴν ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ἀφεύκτως ἀναγκαίαν ἐξωτερικὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν ὁποίαν εἶχε κατὰ τοὺς πρὸ τῆς κατακτήσεως χρόνους (!) πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας θρησκείας! Καὶ ὅτι τὰ κυριώτερα μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου τούτου σκοποῦ εἶναι δύω, 1) ἡ ἐπίσημο. καὶ ὁριστικὴ διακήρυξις τῆς πραγματικῶς ἤδη ὑπαρχούσης ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ πάσης ξένης ἐξουσίας, καὶ 2) ἡ σύστασις Συνόδου διαρκοῦς, διοριζομένης παρὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ θεωρουμένης ὡς ὑπερτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας»! (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. σελ. 166). Ταῦτα μόνον τὰ λιπαρὰ καὶ γλυκέα διεκοινώθησαν εἰς

(α) Βλ. Πρακτ. τῆς ἐπὶ Φωτ. Συνόδ. τῷ 879. Πράξ. Β. πρβ. καὶ Μηνιάτ. Πέτραν Σκανδάλου σελ. 27—44. Εἰς τὴν κακοσύνοδον ἐκείνην τὴν κατὰ τοῦ Φωτίου συνήδρευον εἰσαχθέντες ὡς δῆθεν τοποτηρηταὶ τῶν Ἀνατολικῶν Πατριαρχῶν (τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων) ἄνθρωποι, οἵτινες ἔτυχον ἀπεσταλμένοι πρότερον παρὰ τοῦ Ἀμηρᾶ τῆς Συρίας πρέσβεις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (ὅλ. Πέτρ. σκανδ. σελ. 32). Ὅσην εἶχον χώραν ἐκεῖνοι εἰς τὴν κατὰ τοῦ Φωτίου Σύνοδον, τόσην εἶχον καὶ εἰς τὴν κατὰ τῶν Πατριαρχικῶν δικαίων συνελθοῦσαν Ὁμήγυριν οἱ σχολάζοντες καὶ πρόσφυγες καὶ μὴ κανονικοὶ τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερεῖς.

τὴν Συνέλευσιν περιληπτικῶς καὶ ἀπατηλῶς, τὸ δὲ Σχέδιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συντάγματος καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ διηνθισμένα 24 ἄρθρα τοῦ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς Συνόδου Καταστατικοῦ διατάγματος οὐδόλως ἐγνώριζεν οὐδ' εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἡ Συνέλευσις· ἔκρινε δὲ καὶ ἐγνωμοδότει τυφλῶς, ἐνσκότει διαπορευομένη καὶ πιστεύουσα ἁπλῆν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Πατριαρχικοῦ, αὐτοκεφάλως καὶ νομίμως κατὰ τοὺς κανόνας διοικουμένης, ἀλλ' οὐχὶ πνευματικὴν αὐτῆς αἰχμαλωσίαν καὶ καταδούλωσιν ὑπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, ὁποίαν οὐδέποτ' ἔπαθεν ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Πᾶν λοιπὸν ὅ,τι κρίνεται καὶ ψηφίζεται κατ' ἄγνοιαν ἢ ἐξ ἀπάτης, ἄκυρον. Πρόσθες ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ γονδρικῶς καὶ ἀδρομερῶς προβληθὲν τῆς ἀνεξαρτησίας κεφάλαιον ἐξεφράσθη καὶ τοῦτο δολίως καὶ ἀπατηλῶς. Ἡ Κυβέρνησις ἐθήρευε παρὰ τῆς Συνελεύσεως γνωμοδότησιν περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς (καὶ μαρτυρεῖ πρὸ πάντων τὸ Πρωτόκολλον, λέγον, ὅτι ἐγνωμοδότησαν ἅπαντες ὁμοφώνως ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς (δηλαδὴ τῆς ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου!) ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας (Βλ. Τμήμ. Β σελ. 165). Πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν Συνέλευσιν προβάλλεται οὐχὶ ἡ ἀνεξαρτησία, ἀλλ' «ἡ διακήρυξις τῆς ἤδη πραγματικῶς ὑπαρχούσης ἀνεξαρτησίας» (α). Καὶ ὅτι μὲν τοιαύτη ἀνεξαρτησία οὐδόλως ὑπῆρχεν οὔτε πραγματι ῶς οὔτε λεκτικῶς, εἴδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Κεφ. Α. §. θ πρβλ. καὶ Τμήμ. Β. Κεφ. Β' § ια. ΙΔ. §. ιε). Μόνη καὶ πρώτη ἡ ἐπταμελὴς τῆς Κυβερνήσεως Ἐπιτροπὴ ἐψήφισεν ἀνεξάρτητον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος (β). Οἱ δὲ περὶ τὸν Γραμματέα ζητοῦσι παρὰ τῆς Συνελεύσεως γνωμοδότησιν εἰς μόνην τὴν ἐπίσημον καὶ ὁριστικὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας, ὡς ἤδη προϋπάρχουταν δῆθεν αὐτὴν παριστῶντες· καὶ τοῦτο διὰ λόγους διπλοῦς· πρῶτον, ὅπως ἐκθαμβήσωσι τὸν νοῦν τῆς Συνελεύσεως, ἵνα μηδὲν ἀντείπῃ περὶ πράγ-

---

(α) Οὕτως ἐξεφράσθη καὶ εἰς τὸ Καταστατικὸν «Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν περὶ διακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὁμοφώνως ἐκφρασθεῖσαν ἔφεσιν τῶν ἐνταῦθα συνηγμένων Μητροπολιτῶν» κτλ. (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. η. σελ. 177).

(β) Βλ. Πρακτ. Συνεδρ. α. καὶ Σχέδ. ἄρθρ. γ. ἐν Τμήμ. Β. σελ. 99 καὶ 112.

ματος ἤδη δεδογμένου, ὡς προεψηφισμένου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως (ὅπερ αὕτη καὶ ὡς προϋπάρχον ἀπεδέξατο καὶ ἐκύρωσε)· καὶ δεύτερον, ἵνα τῆς βιαίας ἀνεξαρτησίας τὸ ἄγος (ἂν τὸ πρᾶγμα διαβληθῇ) εἰς αὐτὴν τὴν Συνέλευσιν τῶν Ἀρχιερέων ἡ Κυβέρνησις ἀπορρίπτῃ.— Ε) Δ ότι ἡ Συνέλευσις συνεκροτήθη καὶ ἐκ πολλῶν Ἀρχιερέων μὴ κανονικῶν, ἀλλ' ἐπηλύδων καὶ ξένων, οἵτινες οὐδεμίαν πλέον (οἱ δὲ καὶ οὐδέποτε) εἶχον ἐπισκοπήν· καὶ τοιοῦτοι σχολάζοντες καὶ β α κ α ν τ ί β ο ι ἦσαν οἱ πλείους τῶν ἡμίσεων εἰς τὴν περὶ τῶν ὅλων ψηφισαμένην πρώτην ἐκείνην συνεδρίασιν (9 ἦσαν ἐν αὐτῇ κανονικοὶ καὶ 13, ἐπήλυδες. Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 175). Καὶ καθόλου δὲ τῶν πάντων προσκληθέντων καὶ κατὰ καιροὺς ἐμφανισθέντων 36 Ἀρχιερέων, μόλις οἱ ἡμίσεις εἶχον ἐν τῷ Κράτει κανονικὰς ἐπισκοπάς, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὑπῆρχον παρεπίδημοι καὶ πρόσφυγες (τούτων δέ τινες ἦσαν, ὡς ἐλέγετο, καὶ καθῃρημένοι)· ἀλλὰ τοιούτους οὐδαμοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συνόδων οὔτε τῶν τοπικῶν οὔτε τῶν Οἰκουμενικῶν βλέπομεν προσκεκλημένους· οὐδ' ὑπῆρχον ὅλως ἐν αὐταῖς δεκτοὶ οἱ μὴ ποιμαίνοντες ἐμπράκτως Ἐκκλησίας, ὡς βεβαιοῦται σαφῶς ἔκ τε τῶν ὑπογραφῶν τῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς σωζομένων, καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν Κανόνων αὐτῶν (α).— ς.) Διότι ἡ μόνον ἐξ Ἀρχιερέων Συνέλευσις εἰς πράγματος ἀπόφανσιν ἀνή-

---

(α) Ἡ Συνέλευσις αὕτη παρομοιάζει κατὰ τοῦτο πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιοχείας Ἰωάννου κατὰ τοῦ θείου Κυρίλλου καὶ τῆς Γ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου γενομένην ἐκείνην Συλλογήν· ὅστις «συλλέξας ὥσπερ κολλήγιον (collegium) ἑ α υ τ ῷ τ ρ ι ά κ ο ν τ ά π ο υ τ ὸ ν ἀ ρ ι θ μ ὸ ν ἀνθρώπων ἐ π ι σ κ ό π ω ν ἐ χ ό ν τ ω ν ὄνομα, ὧ ν οἱ μ έ ν ε ἰ σ ι ν ἀ π ό λ ι δ ε ς, σ χ ο λ ά ζ ο ν τ ε ς δὲ καὶ Ἐ κ κ λ η σ ί α ς μ ὴ ἔ χ ο ν τ ε ς, ἕτεροι δὲ καὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπὶ δειναῖς αἰτίαις κ α θ ῃ ρ η μ έ ν ο ι ἀπὸ τῶν ἰδίων μητροπολιτῶν — πρᾶγμα τετόλμηκεν ἀνόσιον, ὃ μηδεὶς πώποτε τῶν πρὸ αὐτοῦ· συντάττει γὰρ κατὰ μόνας χαρτίον· καὶ δὴ καθαιρέσεως ὄνομα καὶ ὕβριν προσετρίψατο τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ θεοσεβεστάτῳ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπῳ Κυρίλλῳ» κτλ. (Βλ. Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Α. σελ. 520). Ὡς ἐκεῖνο τὸ ὥ σ π ε ρ κ ο λ λ ή γ ι ο ν οὕτω καὶ ἡ Συνέλευσις αὕτη ἐκ πολλῶν ὁμοίων συγκειμένη προσώπων συνέταξε χ α ρ τ ί ο ν καθαιρέσεως, ἂν μὴ τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας, ἀλλ' ὅμως τῆς κανονικῆς ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κυριαρχίας τοῦ Πατριάρχου, καὶ τούτου οὐχὶ ἑτέρου κλίματος, ἀλλ' αὐτοῦ ἐκείνου, εἰς ὃν ὑπῆρχεν ὑποτελής. Καθ' ἓν μόνον διαφέρει καὶ τακτικώτερον τὸ περὶ τὸν Ἀντιοχείας Κολλήγιον ἐκεῖνο, καθ' ὅ,τι εἶχεν ὁπωσοῦν ἀρχιερατικῆς συνελεύσεως μορφήν, συνηγμένον περὶ τὸν

κοντος εἰς ὅλην τῆς Ἑλλάδος τὴν Ἐκκλησίαν ὑπῆρχεν ἐλλιπὴς (καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω, §. α) καὶ ἀτελής, παρὰ τοὺς κανόνας. Ἂν εἰς μιᾶς ἐπισκοπῆς ἑνὸς ποιμένος ἐκλογὴν συμψηφίζει (κατὰ τοὺς κανόνας) ἐπὶ μὲν μητροπολίτου ἡ περὶ τὸν προκαθεζόμενον Πατριάρχην Σύνοδος, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπισκόπου οἱ περὶ τὸν Μητροπολίτην (παρόντος καὶ αὐτοῦ) ὑποτελοῦντες Ἐπίσκοποι (α)· ἔστι δ' ὅπου καὶ πᾶς ὁ κλῆρος τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης, ἐπικυροῦντος τοῦ Πατριάρχου τὴν ἐκλογήν· πολλῷ μᾶλλον ἔπρεπεν ἵνα συμπαρουσιάζῃ μετὰ τῶν Ἀρχιερέων καὶ ὁ κλῆρος τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τῆς ἐν αὐτῷ καθισταμένης ὑ π ε ρ τ ά τ η ς κ α ὶ Π α τ ρ ι ά ρ χ ο υ τ ό π ο ν ἐ π ε χ ο ύ σ η ς Ἐ κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ῆ ς ἀ ρ χ ῆ ς! Ἔπειτα καὶ αὐτὴ ἡ περὶ τὸν Μαύρερον Ἀντιβασιλεία ἐκδιδοῦσα τὸ Καταστατικὸν ἐψηφίσατο δεκτοὺς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν διαρκῆ Σύνοδον π α ρ έ δ ρ ο υ ς κ α ὶ ἱ ε ρ ε ῖ ς κ α ὶ ἱ ε ρ ο μ ο ν ά χ ο υ ς (Ἄρθρ. 4)· πολλῷ δὴ μᾶλλον ὤφειλεν, ἵνα συγκαλέσῃ τούτους καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην ὁμήγυριν, ἥτις ἔμελλε γνωμοδοτεῖν καὶ περὶ Συνόδου διαρκοῦς καὶ περὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας. Τῆς Ῥωσσίας, τέλος, τὸ παράδειγμα συχνάκις ὁ Μαύρερος διατυμπανίζει ὡς πρωτότυπον τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι συσταθείσης Συνόδου διαρκοῦς (τοῦτο δὲ καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ προέτεινε εἰς τὴν Συνέλευσιν μετὰ πάσης εἰλικρινείας ὡς πανομοιότυπον πρωτότυπον!). Ἀλλ' ὁ Μ. Πέτρος εἰς ἐκείνην τὴν συνέλευσιν, καθ' ἣν ἐψηφίσθη Δ ι ο ι κ ο ῦ σ α Σ ύ ν ο δ ο ς ὡς διάδοχος τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ πρὸ 130 περίπου ἐνιαυτῶν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ πάσης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καθιδρυθείσης Πατριαρχείας, συνεκάλεσεν οὐ μόνον Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ ἡγουμένους μοναστηρίων καὶ κληρικούς, καὶ ἐξ αὐτῶν προσέτι τῶν ἐκλαμπροτάτων ἀρχόντων τοὺς ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ γένει διασημοτάτους, ὡς φαίνεται εἰς τὸν περὶ καταστάσεως τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ διοικούσης Συνόδου διάταξιν (β). — Ζ) Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τοῦ ἐγχωρίου

προεδρεύοντα Ἀντιοχείας. Ἐν ᾧ ἡ ἐν Ναυπλίᾳ αὕτη Συνέλευσις οὔτε τάξιν εἶχεν, οὔτε μορφὴν συνεδρίου ἐκκλησιαστικοῦ, ἀλλ' ὑπῆρχεν ἄθροισμα βεβιασμένον καὶ ἀκέφαλον. Σημ. Ἐκδ.

(α) Τῆς Α. δ, καὶ ς. τῆς Ζ, γ. τῆς Ἀντιοχ. ιθ. Λαοδικ. ιδ.

(β) Τὴν ἐκ τῆς Συνελεύσεως ἀποβολὴν τοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος ἐξήλεγξε λαμπρῶς καὶ ὁ σοφὸς Σμίττος, καὶ οὗτος τὸ γένος Βαυαρός (Geschichte der Neugriech. und der Russ. Kirche etc. pag. 202).

κανονικοῦ κλήρου καὶ ἐκ μὴ κανονικῶν πολλῶν Ἀρχιερέων συγκροτηθεῖσα ἡ Συνέλευσις ὑπάρχει μάλιστα παράνομος καὶ ἄκυρος καὶ ἀσύστατος, ὡς καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀτελής, καὶ (τὸ χείριστον) ὡς κομματικὴ καὶ τεμαχηδὸν κεκερματισμένη. Εἰς οὐδεμίαν τοπικὴν ἢ καὶ οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐψηφίσθη ἡ τῆς Συνελεύσεως ὑπόθεσις, πρὶν ἢ συνῆλθον ἅπαντα τὰ συγκεκλημένα πρόσωπα. Κἂν τινες, τυχόν, ἐβραδυστόλουν μὴ καταφθάσαντες εἰς τὴν προθεσμίαν, καὶ τούτους περιέμενον, ἵνα τελεία καὶ ὁλόκληρος ἡ Σύνοδος ἀπαρτισθῇ. Οὕτως ἡ Γ. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ περιέμενε τοὺς περὶ τὸν Ἀντιοχείας Ἰωάννην ἐφ' ἡμέρας ὅλας δεκαέξ, παρελθούσης ἤδη τῆς προθεσμίας. Οὐδὲ συνεδρίασεν ἡ Σύνοδος πρὶν ἐμήνυσεν ὁ Ἀντιοχείας παρακαλῶν «Εἰ γένοιτο αὐτὸν καὶ ἔτι βραδῦναι, μὴ ὑπερθέσθαι τὴν Σύνοδον» (α). Καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἄλλως νόμιμον καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκαθίδρυσιν τοῦ θείου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ἀντέλεγον ὕστερον οἱ ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐθορύβουν προφασιλογοῦντες ὅτι μὴ παρῆσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Συνοδικὴν τοῦ μεγάλου ποιμένος ἐκλογήν· διὸ καὶ ὁ θεῖος πατὴρ ἑκουσίως παρητήθη τοῦ θρόνου χάριν τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας (β). Τοῦ δὲ τῆς Ἀμαθοῦντος ἐπισκόπου καθαιρεθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Ἰωάννου καὶ ἄλλων ἕνδεκα ἐπισκόπων, ἠκυρώθη ἡ καθαίρεσις, «διὰ τὸ μὴ μετακληθῆναι πᾶσαν τὴν Σύνοδον τῆς τῶν Κυπρίων Ἐκκλησίας, ἢ κἂν τὴν πλείονα (γ), εὐχερείας καὶ ταῦτα οὔσης πρὸς τοῦτο, καὶ διὰ τὸ μὴ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον ἐπέκεινα εἶναι τῆς δωδεκάδος τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ ταύτῃ τοῦτον συνεπάγεσθαι». (δ). Παραλείπομεν ἄλλα παραδείγματα, δι' ὧν ἀποδείκνυται σαφῶς ὅτι πᾶσα Σύνοδος Ἐκκλησιαστική, ἐὰν μέλλῃ κυρία τε καὶ νόμιμος εἶναι, τότε συνεδριάζει, ὅταν ἅπαντες συνέλθωσιν οἱ κανονικῶς συγκεκλημένοι, παρουσιάζοντες αὐτοπροσώπως (οἱ δέ τινες κωλυθέντες καὶ διὰ τοποτηρητῶν, ἢ καὶ διὰ τῶν παρόντων, πέμποντες ἐγγράφους

(α) Βλ. Ἀναφορὰν τῆς Γ. Συνόδου Κελεστίνῳ (τῷ Ῥώμης) ἐν Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Α. σελ. 520. πρβλ. σελ. 613. κτλ.

(β) Βλ. Βίον Γρηγορ. τοῦ Ναζιανζ. καὶ Θεοδωρ. Ἐκκλ. ἱστορ. Ε. 8.

(γ) Ὅτι δὲ καὶ οἱ ἀπόντες ὤφειλον πέμπειν τὰς γνώμας πάντες, φανερόν· Βλ. Σαρδικ. ς. πρβλ. Α. Συνοδ. δ. — Ζ, γ. Ἀντιοχ. ιθ. Λαοδικ. ιδ. κτλ.

(δ) Βλ. Leunclav. Jus Græco-roman. L. III, p. 223.

τὰς γνώμας αὐτῶν) πρὸς κοινὴν καὶ πλήρη συζήτησιν καὶ ψῆφον περὶ τοῦ προκειμένου (α). Ἡ δὲ τῶν ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας συγκεκλημένων τε καὶ προσκεκλημένων Ἀρχιερέων Συνέλευσις ὁποία τις ἐγένετο, φαίνεται λαμπρῶς εἰς τὸ συνεχὲς πρωτόκολλον (ὅσον ἄλλως ἐν αὐτῷ κατεψιμμιθίωσαν τὰς ῥακώδεις φράσεις οἱ πρωτοκολλισταί!). «Ἐγένοντο (λέγει) τέσσαρες συνεδριάσεις (!), εἰς τὰς ὁποίας παρευρέθησαν βαθμηδὸν (!) 36, ἐκ τῶν ἐντὸς τοῦ Βασιλείου Ἀρχιερέων, ὅσοι δηλαδὴ ἔφθασαν μέχρι τοῦδε εἰς Ναύπλιον»! Ταῦτα τὸ πρῶτον πᾶς τις ἀναγινώσκων ἐννοεῖ πάντως ὅτι τετράκις συνεδρίασαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες ἅπαντες οὗτοι οἱ μέχρι τότε φθάσαντες εἰς Ναύπλιον καὶ παρευρεθέντες Ἀρχιερεῖς· μόνον τὸ βαθμηδὸν ἄτοπον φαίνεται καὶ σκοτεινὸν συνημμένον πρὸς τὸ παρευρεθέντες (κατὰ ποίους ἄρα διακρινόμενοι βαθμούς, ἡλικίας ἐτῶν, ἢ τῆς χειροτονίας πρεσβείων, ἢ προεδρίας ἐπισκοπῶν, ἢ καὶ διὰ βαθμίδων ἀναβαίνοντες παρευρέθησαν;). Πλὴν ἀλλὰ τοῦτο τὸ βαθμηδὸν ἐτέθη προηγουμένως ὡς προμάλαγμα τῆς ἑπομένης ἀντιφάσεως, σημαῖνον τὸ κομματηδὸν καὶ διακριδόν, ἐκ διαλειμμάτων δηλαδὴ καὶ διακοπῶν, ἄλλοι μετ' ἄλλους κατὰ διαφόρους καιροὺς παρουσιάζοντες (διὰ τί δὲ συνῆλθον κατὰ καιροὺς ὑστεροῦντες, λέγομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν) (β). Ἐκ τούτων οὖν τῶν 36 τῶν συνεδριασάντων εἰς 4 συνεδριάσεις, εἰκοσιδύο μόνον συνῆλθον τῇ 15 Ἰουλίου, συνεδριάσαντες καὶ ψηφίσαντες περὶ τῶν ὅλων αὐθημερόν. Τῇ δ' ἐπαύριον ἐνεφανίσθησαν ἄλλοι ὀκτώ, οἵτινες οὔτε μετὰ τῶν ἐχθεσινῶν οὔτε μετ' ἀλλήλων γοῦν συνεδρίασαν εἰς διάσκεψιν ἰδίαν καὶ συζήτησιν καὶ συμβουλήν· ἀλλ' «ἀφ' οὗ» (λέγει τὸ Πρωτόκολλον) «ἐκοινοποιήθη καὶ εἰς τοὺς ἐμφανισθέντας τούτους καὶ ἀνεπτύχθη κατ' ἔκτασιν (!) ὁ σκοπὸς τῆς συγκαλέσεως καὶ προσκλήσεως αὐτῶν, ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τὸ πρωτόκολλον τῆς χθεσινῆς» (ὡς ἂν ὑπῆρχε καὶ σημερινή!) «συνεδριάσεως, εὐθὺς

(α) Ὁ δὲ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κς. κανὼν καὶ δύω τοποτηρητὰς τῶν ἀπόντων ἐπισκόπων εἰς τὴν τοπικὴν Σύνοδον ἀποστέλλεσθαι διορίζει, «ἵνα ἐν τῇ συναχθείσῃ συνελεύσει πλήρης εἶναι δυνηθῇ ἡ αὐθεντία». πρβλ. καὶ Καρθαγέν. πδ.

(β) Οὕτω καὶ τὸ Πρωτόκολλον εἰς τὴν ἀρχὴν εὐμορφολογήθη Συνεχές,

συγκατετέθησαν καὶ οὗτοι μετὰ πεποιθήσεως ἐνδομύχου καὶ ἐγκαρδίων εὐχῶν (!), καὶ ὑπέγραψαν», καὶ προσκυνήσαντες ἀνεχώρησαν. Πέντε δὲ πάλιν ὕστερον ἡμέρας συνῆλθον καὶ ἄλλοι δύω (Ἰουλ. 21), καὶ οὗτοι παρομοίως μετ' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν ὑπογράψαντες ἀπῆλθον. Καὶ πάλιν μετ' ἄλλην μίαν πενθημερίαν (Ἰουλίου 26) προσῆλθον ἄλλοι τρεῖς, καὶ ἐποίησαν ὡσαύτως. «Καὶ συνετελέσθη τὸ χειρόγραφον τῆς ἀνομίας»! Οὕτως ἐπληρώθησαν αἱ 4 συνεδριάσεις τῶν 36 ἐπισκόπων, τὸ μὲν ἥμισυ κανονικῶν, τὸ δὲ ἥμισυ παρεπιδήμων. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλοι, ἐξ τῶν κανονικῶν, οὔτε συνεδρίασαν, οὔτε παρευρέθησαν, οὔτε ὑπεγράφησαν ὅλως, ἀπεδείξαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Τμήμ. Β. Κεφ. Β §. ς. σελ. 174). Ποῖον λοιπὸν κῦρος ἔχει τοιαύτη Συνέλευσις, ἢ πῶς ἂν λέγοιτο καὶ ὅλως συνέλευσις; Κόμμα τῆς ὅλης Συνελεύσεως ὑπῆρχον οἱ τὸ πρῶτον συνεδριάσαντες, 22 κατὰ μὲν τὴν ἐκ τοῦ Πρωτοκόλλου δήλωσιν, μόλις κατὰ ἕνα μόνον ὑπερέχοντες τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου ἀθροίσματος τῶν ἐν τῷ κράτει Ἀρχιερέων, ἐξ ὧν ὤφειλεν ἡ Συνέλευσις νομίμως συγκροτηθῆναι (διότι πάντες οὗτοι ὑπῆρχον 42, οἵ τε μνημονευθέντες 36, καὶ 6 οἱ καὶ μέχρις ὀνόματος σιωπηθέντες κανονικοί)· κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν αὐτήν, τὸ πρῶτον τοῦτο κόμμα οὐχ ὑπῆρχεν οὐδὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου ἀθροίσματος (α)· τὰ δὲ λοιπὰ κομμάτια τῶν κατ'ὀλίγους καὶ κατὰ καιροὺς ἐμφανισθέντων οὐδὲν ἦσαν ἕτερον, οὐδ' ἂν λέγοιντο κυρίως, εἰμὴ τοῦτ' αὐτὸ ἐμφανίσεις ἀνθρώπων ἄλλων ἄλλοτε, νῦν μὲν συνοκτώ, νῦν δὲ σύνδυο, νῦν δὲ σύντρεις παριστα-
μένων, ὅπως ὑπογράψωσι τὴν ἀρεστὴν τῇ Κυβερνήσει γνώμην τοῦ

οὐχ ὡς ὁλόκληρον καὶ ἀκέραιον χωρὶς διακοπῆς συνεχισθέν, ἀλλ' ὡς ἐκ 4 δηλαδὴ πρωτοκόλλων κολλητῶν συνεχῶς συνεῤῥαμμένον.

(α) Κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἑπταμελοῦς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρχον ἐν τῷ Κράτει τότε πάντες ἐπίσκοποι 52 (Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 138). Ὁμολογεῖ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Μαύρερος ὅτι παρουσιάσθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν Ἕλληνες ἐπίσκοποι οἱ πάντες 53 (κανονικοὶ καὶ μὴ κανονικοί), ζητοῦντες ἄρτον (Maurer 2 Bd. p. 170) Ἂν λοιπὸν οἱ πάντες οὗτοι προσεκλήθησαν, καθὼς διεκήρυξεν ἡ Κυβέρνησις, παρωράθησαν ἄρα σιωπηθέντες καὶ ἄλλοι 12 ἐκ τῶν προσφύγων (διότι 18 μόνον ὠνομάσθησαν· ἦσαν δὲ ἄρα 30, κανονικοὶ δὲ μόνον 23. Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. α. §. η—ι. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. ε—ς). Ὥστε ἐκ τοῦ ὅλου ἀθροίσματος τῶν 53 παρελείφθησαν 17 (τὸ ἥμισυ σχεδὸν ὅλων τῶν συγκαλεσθέντων καὶ συνελθόντων 36). Αὐτὸ δὲ πάλιν τὸ κόμμα τῶν πρώτων συνελθόντων καὶ περὶ τῶν ὅλων ψηφισαμένων 22, μηδὲ τὸ ἥμισυ ὑπῆρχε τοῦ ὅλου ἀθροίσματος (τῶν 53), ὡς ἐλλεῖπον πλέον ἢ καθ' ἓν ἑκτημόριον.

πρώτου κόμματος, καὶ πάλιν μηδὲν μελήσαντες ἀναχωρήσωσι καὶ ὑπάγωσιν ἐν εἰρήνῃ! Εἰς τοιαύτην Συνέλευσιν καυχᾶται ὁ Μαύρερος, ἐν ᾗ μήτε συνεδρίασαν κοινῶς, μήτε συνεσκέφθησαν συμβουλευόμενοι καὶ συζητοῦντες καὶ σταθμίζοντες τὸ προκείμενον ἀκριβῶς, μήτε τῆς φωνῆς ἀλλήλων οἱ πάντες ἤκουσαν, μήτ' ἀλλήλων εἶδον τὰ πρόσωπα συνελθόντες ἀπαξάπαντες ἐπὶ τὸ αὐτό, μηδ' αὐτοὶ γοῦν οἱ ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ ὑπογεγραμμένοι ἠθροίσθησαν συνοδικῶς ὡς συγκεκλημένοι καὶ προσκεκλημένοι Μητροπολῖται καὶ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι τοῦ Κράτους! Ἀλλ' ἐν μὲν πολιτικοῖς Δικαστηρίοις πᾶσα ψῆφος ἀκυροῦται, ὅταν μὴ συνέλθωσι καὶ συζητήσωσι καὶ συμψηφίσωσι πάντες ἅμα συμπαρόντες οἱ τεταγμένοι δικασταὶ (τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ νομοθέτης τῆς Ἑλλάδος ἐνομοθέτησεν), ἐν δὲ ταῖς ἐθνικαῖς Συνόδοις ἢ Συνελεύσεσι (καὶ κατ' αὐτὴν τῆς Βαυαρίας τὴν Βουλὴν) οὐδὲν κύριον ψηφίζεται, ἂν μὴ συνεδριάσωσι τὰ δύω τρίτα γοῦν ἢ πάντως ἱκανῶς ὑπὲρ τοὺς ἡμίσεις τῶν ἀντιπροσώπων. Ἐκκλησιαστικὴν δὲ Σύνοδον, ἢ Συνέλευσιν οὕτω μὲν ἐλλιπῆ καὶ κολοβήν, οὕτω δὲ κομματικὴν καὶ τεμαχιστὴν καί, ὡς ἂν Ἀψύρτου μέλη, διαμελεϊστὶ κατεσχισμένην, ὡς ὁλόκληρον ἡμῖν πωλεῖ καὶ νόμιμον καὶ κανονικὴν καὶ κύρια ψηφισαμένην! Ἀλλ' ὅπως ἂν καὶ ὅση συνῆλθεν ἡ Συνέλευσις, ὑπῆρξε παράνομος καὶ διὰ τὰ ἑξῆς' — Η) Διότι συνέστη ἀνταστικῶς κατὰ τῆς καθολικῆς διατυπώσεως τῶν ἀρχαίων προσβείων τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν (ἐν αἷς ἐστι καὶ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως), καταπατοῦσα κανόνας πέντε πανσέπτων Συνόδων Οἰκουμενικῶν, καὶ ἄλλων τοπικῶν, οἵτινες κελεύουσι «Τὰ ἀρχαῖα πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις» (α). — Θ) Διότι οἱ Ἀρχιερεῖς ἠθροίσθησαν συνοδικῶς χωρὶς τοῦ πρώτου αὐτῶν (τοῦ Πατριάρχου) ἐναντίον τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν (β). — Ι) Διότι καὶ ἀρχὴν ἐψήφισαν ἐκκλησιαστικὴν (τὴν διαρκῆ Σύνοδον) ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ πρώτου αὐτῶν, ἐν ᾧ καὶ εἰς ἑνὸς Ἐπισκόπου μιᾶς τινος ἐκκλησίας προεδρεύσοντος τὴν ἐκλογήν, ἁπάντων τῶν γινο-

(α) Α. Συνόδ. κανν. ς. τῆς Β, β. γ: τῆς Γ, η: τῆς Δ. κη: τῆς ς, λς. πρδλ. καὶ τῆς ΑΒ. ιδ, ιε καὶ τῆς Ἀντιοχ. ιθ. τῆς Καρθαγ. ιγ, κτλ.

(β) Ἀποστόλ. κανν. λδ. καὶ τῆς Δ, ιθ: τῆς ς, η: τῆς Ζ, ζ. τῆς Ἀντιοχ. ς. καὶ κ. Λαοδικ. μ. Καρθαγέν. κς. πα, πδ. πε. κτλ.

μένων τὸ κῦρος δέδοται τῷ Μητροπολίτῃ (α). Μητροπολίτης δὲ ἀρχιερατικῆς συνελεύσεως προκαθήμενος ὑπετέθη αὐτὸς ἄρα ὁ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεύς, οὐδ' οὗτος παρῆν! — ΙΑ) Διότι καὶ πάντες οἱ συνελθόντες καὶ ψηφίσαντες ἑκουσίως τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπέστησαν ἀναιτίως ἀπὸ τοῦ οἰκείου αὐτῶν Πατριάρχου, ἰδίαν ποιήσαντες σύναξιν, καὶ θυσιαστήριον πήξαντες ἕτερον, τὴν δυναστικῶς χωρισθεῖσαν (καί τοι καθ' ἑαυτὴν ὀρθόδοξον) Ἐκκλησίαν (β). — ΙΒ) Διότι πάντες καὶ κανονικοὶ καὶ πρόσφυγες ἀπέβησαν ἐπίορκοι, παραβάντες ἣν ἐν καιρῷ τῆς χειροτονίας, κρατοῦντες ἀνὰ χεῖρας καὶ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον, ὡμολόγησαν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων τὴν ὅρκου παντὸς φρικτοτέραν ὁμολογίαν ἐκείνην. «Στέργω καὶ ἀποδέχομαι τὰς ἁγίας καὶ πανσέπτους ἑπτὰ οἰκουμενικὰς Συνόδους, κτλ. Προσέτι καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην ὁμολογῶ διαφυλάττειν καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐναντία αὐτῇ φρονεῖν, διὰ βίου παντὸς ἑπόμενος κατὰ πάντα καὶ ὑποτασσόμενος αὐτῷ τῷ παναγιωτάτῳ καὶ σεβασμιωτάτῳ μοι αὐθέντῃ καὶ δεσπότῃ τῷ οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, προσεπαγγελλόμενος ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ θεοφιλεῖ γνώμῃ τὴν ἐγχειρισθεῖσάν μοι ἄνωθεν ποίμνην ἰθύνειν. — Ἐπὶ δὲ τούτοις ὑπόσχομαι καὶ ὅσα περ κέκτηται προνόμια ὁ Πατριαρχικὸς θρόνος διαφυλάττειν πάντα ἀπαρεγχείρητα ἐν πάσῃ τῇ ἐνορίᾳ μου» (γ). Τοιαύτην Συνέλευσιν ἐπισκόπων συνήθροισεν ἡ περὶ τὸν Μαύρερον Ἀντιβασιλεία πρὸς διακήρυξιν τῆς ἐκ-

---

(α) Ἀποστ. καν. λδ. τῆς Α, δ. καὶ ς: τῆς Δ, κη: τῆς ς, λς: Ἀντιοχ. ιθ.

(β) Ἀποστολ. καν. λα. καὶ ΑΒ. ιδ, καὶ ιε. πρβλ. καὶ τῆς Δ. ιη: τῆς ς. λδ. τῆς Ἀντιοχ. ε. [Ὅθεν ἔλεγε καὶ ὁ Κυπριανὸς ἱερομάρτυς (περὶ τοῦ σχίσματος τῶν Ναυατιανῶν), ὅτι τοῦτο γίνεται «κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς θεσμοθεσίας, κατὰ τοῦ νόμου τοῦ Εὐαγγελικοῦ, κατὰ τῆς ἑνότητος τῆς καθολικῆς διατάξεως. Εἴτις ἄλλον (παρὰ τὸν κανονικὸν) ἐπίσκοπον γενέσθαι συγκατανεύσει. Τοῦτο γάρ ἐστιν, ὅπερ οὔτε θέμις γενέσθαι, ἀλλ' οὔτε ἔξεστιν ἐκκλησίαν ἄλλην καθίστασθαι, τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ διασπᾶσθαι, τοῦ κυριακοῦ ποιμνίου τὸ ἓν πνεῦμα καὶ ἓν σῶμα διεσχισμένῳ ζήλῳ κατασπαράττεσθαι.» (S. Cyprian. Epist. XLVI. pag. 92. ἔκδ. Goldhorn). Σημ. Ἐκδ.]

(γ) Βλ. Ἀρχιερατικ. τὸ μέγα. Πρβλ. καὶ Leunclav. Jus Græco-roman. L. VI. p. 440.

κλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας, συγχύσασα καὶ παρασύρασα πάντας τοὺς ἐν τῷ κράτει ὀρθοδόξους Ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ ἄκοντες φανῶσι τῶν ἱερῶν Κανόνων παραβάται καὶ ἐπίορκοι καὶ ὑπεύθυνοι καθαιρέσεως.

§. δ. Πῶς δὲ καὶ κατεπράχθη ἡ τοιαύτη Συνέλευσις; ἄξιον καὶ τοῦτο διηγήσασθαι, καθὼς αὐτοί τε οἱ στενάζοντες ἤδη Ἀρχιερεῖς (ὅσοι ζῶσιν ἔτι) ὁμολογοῦσι, μαρτυροῦσι δὲ καὶ ἄλλοι τῶν συνειδότων λαϊκῶν, καὶ εἰς αὐτὸ δὲ τὸ Πρωτόκολλον φαίνονταί τινα σαφῆ τεκμήρια τοῦ πράγματος· ἰδοὺ ἡ διήγησις. Τὸ πρὸς ἅπαντας τοὺς τοῦ Κράτους Ἀρχιερεῖς ἐγκύκλιον προσκλητήριον ὑπεγράφη τῇ 3 Ἰουλίου (Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 164)· ὅρος δὲ τῆς προθεσμίας, καθ' ὃν διετάχθησαν ἵνα παρουσιάσωσιν εἰς Ναυπλίαν οἱ Ἀρχιερεῖς, ὡρίσθη ἡ 15 (27) Ἰουλίου ἀπὸ πρωΐας (ἤγουν ἐντὸς δώδεκα ἡμερῶν, καὶ αὐτῆς τῆς καθ' ἣν ἐγράφη τὸ διάταγμα συναριθμουμένης) Αὕτη πρῶτον ἡ βραχύτης τῆς προθεσμίας προδεικνύει τὸν σκοπὸν τῆς Κυβερνήσεως, ὅ ι οὐκ ἤθελεν ὅλων συνάμα τῶν προσκαλουμένων τὴν παρουσίαν (διότι δυσκόλως ἠδύναντο κατελθεῖν ἐμπροθέσμως εἰς τὴν Ναυπλίαν οἱ ἐκ τῶν ἀπωτέρων μάλιστα νήσων, διὰ τὸ δύσκολον τῆς θαλασσοπλοΐας, καθὼς καὶ συνέβη). Ἢ πρὸς τί ἀπέβλεπεν ἄλλο ἡ τοσαύτη περὶ τὴν βραχυτελῆ προθεσμίαν σπουδή; Καὶ ἄλλο δὲ περὶ τὴν πρόσκλησιν συνεσκευωρήθη. Ὅσους Ἀρχιερεῖς ὑπωπτεύοντο οἱ περὶ τὸν Μαύρερον ὡς ἀντεροῦντας, ἴσως, πρὸς τὸ πρόβλημα, πρὸς τούτους ἀπεστέλλοντο τὰ προσκλητήρια βραδέως ἀπολυόμενα καὶ καθ' ὑπέρθεσίν τινων ἡμερῶν, ἵνα μὴ καταφθάσωσιν εἰς τὴν προθεσμίαν (οὕτως ὁ Ναυπάκτου Πορφύριος καὶ ὁ Τήνου Γαβριὴλ μόλις ἦλθον τῇ ἐπαύριον τῆς προθεσμίας, ὡσαύτως καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου ὁ τρεῖς μόλις ἡμέρας ἀπέχων τῆς Ναυπλίας Ἀνδρούσης Ἰωσήφ· ὁ δὲ Βρεσθένης μόλις ἦλθε τῇ 26 Ἰουλίου κτλ.). Αὐτῶν δὲ τῶν εἰς τὴν πρώτην Συνέλευσιν συνεδριασάντων εἴκοσι ὀκτὼ Ἀρχιερέων (9 κανονικῶν καὶ 13 προσφύγων) οἱ μὲν ἦλθον ἐμπροθέσμως ὡς ἐγγύτατα κατοικοῦντες, οἱ δὲ καὶ κατ' αὐτὴν διέτριβον τὴν Ναυπλίαν οἱ πλεῖστοι, πολὺ πρὸ τῆς προθεσμίας κρυφίως προσκαλεσθέντες διὰ τὴν ἀνήκουσαν προπαρασκευήν. Ἐκ τούτων συνεκρότησε τὴν Σύνοδον ἡ Κυβέρνησις ἅμα τῆς κυρίας ἐλθούσης (τῆς 15 Ἰουλίου), μηδὲ μίαν γοῦν ἡμέραν περιμείνασα τοὺς ἄλλους τοὺς ὑστερήσαντας.

§. ε. Πρῶτον λοιπὸν ἐρραδιουργήθη τὸ περὶ τὴν πρόσκλησιν τέχνασμα διά τε τῆς ἐν βραχυχρονίῳ προθεσμίᾳ διαταχθείσης παρουσίας τῶν Ἀρχιερέων, καὶ διὰ τῆς βραδείας πρὸς τοὺς πλείστους τῶν προσκλητηρίων ἀποδολῆς, ὡς προείπομεν. Δεύτερον ἐσκευωρήθη τὸ περὶ τὸν ἀριθμόν. Ἐκ τῶν 36, οὓς μόνους ὠνόμασε τὸ Πρωτόκολλον ὡς κύρια μέλη τῆς Συνελεύσεως, μόνους 22 βλέπομεν συνελθόντας εἰς τὴν κυρίαν ἡμέραν· καὶ τούτους ἡ Κυβέρνησις εὗρηκεν ἱκανοὺς εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν, ἐν ᾗ τὸ πᾶν ἔμελλε ψηφίζεσθαι· διότι εἶχεν ἤδη δι' αὐτῶν ἣν ἐθήρευε πλειονοψηφίαν (καθότι οἱ 22 ὑπερεῖχον τὸ ἥμισυ τῶν ὀνομασθέντων 36). Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν τῶν ὑστερησάντων ἄν τινες (ἐξ ὑποθέσεως) ἔμελλον ἀντιλέγειν, εἰς οὐδὲν ἐλογίζοντο· ἀλλ' ἦσαν καὶ οὗτοι ἠναγκασμένοι τὴν γνώμην ἀποδέξασθαι τῶν πλειόνων (ὡς γίνεται καὶ εἰς τὰς ψήφους τὰς πολιτικάς!). Τρίτον· Τῶν εἰκοσιδύω τούτων τὸ ἄθροισμα διεφρόντισεν ἵνα συσταθῇ τὸ πλεῖον ἐξ Ἀρχιερέων προσφύγων καὶ μὴ κανονικῶν· διότι οὗτοι μάλιστα ῥαδίως ἂν ἀπέκλιναν πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἄνθρωποι πένητες, καὶ μήτ' ἐλπίδας ἔχοντες ἐπανελθεῖν καὶ αὖθις εἰς τὰς ἐκτὸς τοῦ Κράτους κανονικὰς αὐτῶν ἐπισκοπὰς (ἃς εἶχον ἤδη πρὸ χρόνων ἐγκαταλελοιπότες), μήτε μόνιμον πόρον ἄλλον ζωῆς εὑρίσκοντες, μήτ' ἔσω μήτε ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους (ὡς οἱ πλεῖστοι προβεβηκότες ἤδη τὴν ἡλικίαν, οἱ δὲ καὶ ὀλιγομαθεῖς). Τέταρτον· Διεσκόπισε φήμην διά τινων ὀργάνων τῆς ἐξουσίας, ὅτι, ὅσοι τῶν προσφύγων ἐπισκόπων μὴ λάβωσιν ἐπισκοπὰς εἰς τὴν προσεγγίζουσαν διαμόρφωσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως, οὗτοι πάντες ἔμελλον ἢ ἀποβληθήσεσθαι ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας, ἢ ἐγκλεισθήσεσθαι εἰς μοναστήρια (α). Ὑπῆρχε λοιπὸν καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς πρόσφυγας μέσον πειστικώτατον εἰς συναίνεσιν. Πέμπτον· Ὅσους τῶν Ἀρχιερέων τούτων ἐγνώριζον οἱ περὶ τὴν τότε Γραμματείαν οἵους τε πάντα ποιεῖν καὶ στέγειν πρὸς ἀρέσκειαν τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπιτυχίαν τῶν ἐκ ταύτης ἀμοιβῶν, τούτους ἅπαντας εἶχον παρεσκευασμένους διὰ πολλῶν καὶ καλῶν δελεάσαντες ὑποσχέσεων. Τῶν δὲ τοιούτων μάλιστα προεῖχον (ὡς λέγεται κοινῶς) ὁ τότε

(α) Τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ διαρκὴς Σύνοδος, εὐθὺς ἀφ' οὗ κατεστάθη, ἔναυλον ἔτι ἔχουσα ὑπεμίμνησκε τὴν Κυβέρνησιν ἐν τῇ (ἀπὸ 11 Σεπτεμβρ. 1833) πρὸς τὴν Γραμματείαν ἐπιστολῇ· καθαρίζουσα δηλονότι τὸν τόπον ἐκ τοῦ ὄχλου τῶν προσφύγων, καὶ προοδοποιοῦσα τὰς ἐν ταῖς ἐπισκοπαῖς τοποθεσίας εἰς τοὺς ἰδίους ἑαυτῆς καὶ τῆς Γραμματείας φίλους (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. κ).

μὲν πρῶην Λαρίσσης, εἶτα δ' Ἀργολίδος Κύριλλος, καὶ ὁ τότε πρῶην Ἡλιουπόλεως, εἶτα δὲ Κυκλάδων Ἄνθιμος, καί τινες ἄλλοι. Καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν 9 κανονικῶν ἐδελέασαν τοὺς πλείστους, οἷον τὸν Κορίνθου Κύριλλον, ὑποσχόμενοι τὴν προεδρείαν (ὡς ἄλλην Πατριαρχείαν), καὶ πρὸς τῷ καλῷ καὶ πεπιεσμένῳ σιτομετρίῳ προσυποσχόμενοι καὶ ἐπίμετρον (α). Ἕκτον· Καὶ τόπον τῆς Συνελεύσεως παρεσκεύασε πρόσφορον αὐτὸ τὸ οἴκημα τῆς Γραμματείας, συστέλλουσα δηλονότι καὶ στενοχωροῦσα τῶν ἀντιλεγόντων τὴν παρρησίαν, ἐνθυμουμένων τὸ τῆς παροιμίας, ὅτι «καὶ τοῖς τοίχοις ἔνεισιν ὦτα»! Εἰς ἄλλην δὲ χωριστὴν οἰκίαν ἀσύμφορον ἐνόμιζε τὴν συνάθροισιν, διότι τότε τῶν ἐναντίων αἱ γνῶμαι μᾶλλον ἐλεύθεραι ἐκφραζόμεναι διεκινδύνευον τὰς τῶν φίλων ὑπερνικᾶν. Ἐλάλουν δ' ἂν τὸ παριστανόμενον θαρρούντως καὶ οἱ δειλότεροι. Καὶ τῶν ἔξωθεν δέ τινες παρατυχόντες καὶ ὑπακούοντες ἔμελλον θορυβεῖν, διαδίδοντες εἰς τὸ δημόσιον τὰ λεγόμενα (πρᾶγμα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς Κυβερνήσεως ἀσύμφορον). Ἕβδομον· Ὅρον χρονικὸν τῆς ἀποφάσεως τῶν πρώτων συνελθόντων ἔταξεν αὐτὸ τὸ μόριον τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν συνῆλθον. Περαιτέρω δὲ εἰς ἄλλην ἡμέραν οὐ παρέτεινε τὴν περὶ τοῦ προβλήματος σκέψιν καὶ συζήτησιν τῶν συνελθόντων· καὶ τοῦτο, διὰ δύω λόγους· πρῶτον, διότι ἐφοβεῖτο μή τινες καὶ ἄλλοι τῶν προσκληθέντων Ἀρχιερέων ἐπελθόντες ἐν τῷ μεταξὺ καὶ μετασχόντες τῆς βουλῆς, ἐπαυξήσωσι τὰς γνώμας τὰς ἐναντίας· δεύτερον δὲ οὐδ' ἐξ αὐτῶν τῶν συνελθόντων τοὺς ὁμόφρονας εἶχε παντάπασιν ἀσφαλεῖς· διότι, ἂν ἐξήρχοντο τοῦ οἰκήματος, πρὶν ὑπογράψωσι τὸ πρωτόκολλον, ἠδύναντο μεταβληθῆναι τὰς γνώμας, ὑπ' ἄλλων ἴσως μεταπεισθέντες. Ὄγδοον,

---

(α) Μία τῶν ὑποσχέσεων δι' ὧν οἱ περὶ τὴν Γραμματείαν ἐπαιδαγώγουν τὰς ἐλπίδας τῶν τοιούτων Ἀρχιερέων ὑπῆρχε καὶ ὅτι« οἱ κατὰ καιροὺς ἐκλεγόμενοι μέλη τῆς ἐσομένης Συνόδου μέλλουσι φορεῖν καὶ σταυρὸν ἐπιστήθιον, ἀδαμαντοκόλλητον καὶ βαρύτιμον». Καὶ ἐμέτρουν τὰ στήθη τῶν πρὸς οὓς ὑπεσχνοῦντο τὸ καλλιστεῖον, ἵνα κατασκευασθῇ ἰσόμετρος καὶ ἁρμόδιος ὁ σταυρός! (Βλ. Αἰῶν. ἀριθμ. 224). Ἀλλὰ τοιοῦτο μὲν λιθοκόλλητον καλλιστεῖον τῶν Συνοδικῶν εἰς μάτην ἤλπισαν οἱ πρὸς οὓς ἐπηγγέλθη. Ἡμεῖς δὲ καὶ τοῦτο διεμνημονεύσαμεν τὸ κοινῶς ὡς βέβαιον ἐμολογούμενον συμβεβηκὸς (καὶ περ' ἄλλως καθ' ἑαυτὸ μικροπρεπέστατον καὶ παιδαριῶδες), ἵνα φανῇ καὶ ἐκ τούτου ποῖοι πρὸς ποίους καὶ μέχρι ποίων μέσων καταβαίνοντες κατεσκεύαζον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας.

τέλος· καὶ αὐτὸ τὸ πρόβλημα δολίως συνεσκίασεν ἡ ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων Ἐπιτροπή, τοῦτο μὲν παριστῶσα πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς τὴν ἀνεξαρτησίαν ὡς ἤδη προκεκριμένην ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως· τοῦτο δὲ καὶ κεφαλαιωδῶς καὶ γενικῶς αὐτὰς ἐκφράζουσα μόνας καὶ ξηρὰς τὰς δύο τοῦ προβλήματος προτάσεις (τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν διαρκῆ Σύνοδον), καὶ ταῦτα, μετὰ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο καὶ μεγαλοπρεπὲς προοίμιον! Τὸ δὲ φοβερὸν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συντάγματος Σχέδιον ἀπέκρυψε τοὺς συνελθόντας (ὡς προείπομεν ἀνωτέρω §. γ. σελ. 174)· καὶ ἦσαν ἄρα τὰ παριστανόμενα τοῦτ' ἐκεῖνο τὸ προφητικόν, «τὰ μὲν ἔμπροσθεν παράδεισος τρυφῆς, τὰ δὲ ὄπισθεν πεδίον ἀφανισμοῦ»!

§. ς. Ὡς οὖν ἦλθον εἰς τὸν οἶκον τῆς Γραμματείας οἱ συγκαλεσθέντες καὶ (κατὰ τὴν κυρίαν ἡμέραν) προσκληθέντες 22 Ἀρχιερεῖς, εἰσήχθησαν εἰς δωμάτιον, καὶ παρέστη πρὸς αὐτοὺς ἡ ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων Ἐπιτροπή, προλογίζουσα τὸν ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ πρόλογον, καὶ παριστῶσα τὸν σκοπόν, πρὸς ὃν ἀπέβλεπεν ἡ συγκάλεσις καὶ προσκάλεσις τῆς σεβασμιότητος αὐτῶν. Οὗτοι δὲ τοὺς λόγους ἀκούσαντες ἐπέστησαν τὸν νοῦν ἐφ' ἱκανόν. Καὶ λέγει τοῦτο τὸ πρωτόκολλον ἀληθῶς, ἀλλ' ἐσιώπησε καὶ τὸ ἐφεξῆς. Ἐπειδή τινες ἐξ αὐτῶν (ἐν οἷς καὶ ὁ τότε Ῥέοντος, εἶτα δὲ Κυνουρίας Διονύσιος) ἐζήτησαν παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ καιρὸν καὶ τόπον μᾶλλον εὔθετον εἰς διάσκεψιν καὶ συζήτησιν, ἤκουσαν πρὸς ἀπόκρισιν αὐτὰ σχεδὸν τὰ ῥήματα τοῦ σοβαροῦ Ποπιλλίου, ὅστις ἀπαγγέλλων τὰς παρὰ τῆς Συγκλήτου τῶν Ῥωμαίων ἐπιταγὰς πρὸς τὸν Ἀντίοχον, ἐπειδὴ καιρὸν ἐζήτησεν οὗτος ἵνα βουλευθῇ περὶ τῶν πρακτέων, εὐθὺς ὁ Ποπίλλιος δι' ἧς ἔφερε ῥάβδου περιγράψας κύκλον περὶ τὸν Ἀντίοχον «ἐνταῦθα (λέγει) ἐστὼς βούλευσαι καὶ ἀπόκριναι»! Παρομοίως καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς ἡ Ἐπιτροπὴ περιώρισεν εἰς τὸ γραφεῖον, ἵνα βουλευθῶσι, καὶ γνωμοδοτήσωσι, πρὶν ἐξέλθωσιν, αὐθημερόν. Καὶ ἐβουλεύθησαν καὶ ἐγνωμοδότησαν συνεδριάσαντες οὔτε δι' ἓξ ὡρῶν (ὡς εἰκάζει τὸ Πρωτόκολλον), οὔτε δὶ ὅλων ὀκτὼ (κατὰ τὸν Μαύρερον), ἀλλὰ μόλις τεσσάρων, καὶ οὐδὲ τούτων ὁλοκλήρων.

§. ζ. Εἰς ταύτην δὲ τὴν συνεδρίασιν οὔτε πρακτικῶν πρωτόγραφον (ἢ πρωτόκολλον) βιβλίον κατεγράφετο κατὰ σειρὰν τῶν παρ' ἑνὸς ἑκάστου λεγομένων καὶ διαμφισβητουμένων (διότι καὶ τὸ πρωτόκολλον ἐκράτησεν ὑπὸ τὴν ἑαυτῆς διεύθυνσιν ἡ ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων Ἐπιτρο-

πή, ἵνα γράψῃ καὶ πρωτοκολλίσῃ μόνον ὅσα κρίνει γραπτέα καὶ πρωτοκολλιστέα!), οὔτε τις ἄλλη τάξις ἐφυλάττετο Συνελεύσεως ἐκκλησιαστικῆς· ἀλλ' ἐρρητόρευον μὲν ὑπὲρ τῆς προτάσεως λαρυγγίζοντες ἐκ προπαρασκευῆς ὅ,τε πρῴην Ἡλιουπόλεως Ἄνθιμος (εὐφραδέστατος ἀνήρ, πάλαι τῆς ἀνεξαρτησίας ἡδέως ὀσφραινόμενος, διὰ λόγους ἴσως ἰδίους), καὶ ὁ πρῴην Λαρίσσης Κύριλλος (ἔχων, ὡς ἔλεγε, καὶ τὴν γνώμην ἄλλου πάλιν πρῴην, τοῦ Μοσχονησίων Βαρθολομαίου, ἐπισκόπου τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης!)· ἀμφότεροι οὗτοι ἦσαν τῆς ἀνεξαρτησίας οἱ πρόμαχοι (δριμέως ἐρυγγάνοντες ἀπὸ τοῦ χθεσινοῦ παρὰ τῷ Μαυρέρῳ δείπνου). Συνεφώνει δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Κορίνθου Κύριλλος, ὡς ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Πελοποννήσου, καὶ τοῦ ἀγῶνος ἱεράρχης! (προεζωγρημένος ὅμως καὶ αὐτὸς ὡς κητώδης ἰχθὺς διὰ τοῦ παχέος ἀγκίστρου τῆς ὑποσχεθείσης προεδρίας). Συγκατένευον ὑποκρύπτοντες τὸ δάκρυον καὶ ὁ χρηστὸς Ἐλαίας καὶ ὁ πρῴην Ἀρδαμερίου (βαρείας οὗτοι φέροντες ἃς εἶχον ἤδη προϋπογράψαντες ἀλύσεις τοῦ Σχεδίου τῆς Ἐπταμελοῦς Ἐπιτροπῆς)· καὶ ὁ πρῴην δὲ Τριπόλεως ἐκόκκυζε γλιχόμενος, ἵνα γένηται καὶ νῦν. Τὸ νῦν δὲ καὶ ἄλλοι πρῴην θηρεύοντες συνεπέκρεκον. Ὁ δὲ γενναῖος τῶν Κανόνων ὑπέρμαχος Διονύσιος ὁ Ῥέοντος ἔρρεε πολύς, ἐξελέγχων τὸ παράνομον τῆς αὐθαιρέτου καὶ βιαίας ἀνεξαρτησίας, συνανέκραξε δὲ καὶ ὁ Ῥεθύμνης Ἰωαννίκιος, καὶ Γρηγόριος ὁ Μενδενίτζης καὶ εἴ τις ἄλλος ἐκ τῶν παρόντων ἀντεφώνησεν, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν εἰσηκούετο. Ὁ δὲ Κυρήνης Παρθένιος καὶ ἐξεβλήθη τοῦ Συνεδρίου σφοδρότερον ἐκφρασθείς (α). Οἱ δὲ λοιποί, ὅσοι ἔτυχον ἁπλούστεροι ἢ καὶ ἀπαρρησίαστοι (ἤγουν οἱ περὶ τὸν Τζίας καὶ τὸν Παραμυθίας καὶ τοὺς τοιούτους) εἴτε δι' ἄγνοιαν, εἴτε καὶ διὰ δειλίαν μάλιστα, ἐσιώπων, μόλις ἀνανεύοντες ἢ κατανεύοντες τὴν κεφαλὴν πρὸς πᾶσαν τὴν τυχοῦσαν καταφατικὴν ἢ ἀποφατικὴν ἐρώτησιν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ περὶ τὸν Ῥέοντος συχνάκις ἐμέμνηντο κανόνων ἐκκλησιαστικῶν, ἔθραττε τὸ πρᾶγμα τὰς ψυχὰς καὶ αὐτῶν τῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγωνιστῶν. Καὶ προσκαλέσαντες τὴν Ἐπιτροπὴν (ὡς λέγει τὸ Πρωτόκολλον, σιωπῶν τῆς προσκλήσεως τὴν αἰτίαν) ἐζήτησαν σαφεστέρας περὶ τῶν προτάσεων ἐξηγήσεις, διατεινόμενοι καὶ διορίζοντες ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὴν ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, καὶ ὅτι περὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοσοῦτον ἔχει δικαίωμα ὁ θρόνος ὁ βασι-

(α) Οὗτος ὕστερον μετὰ τὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας ἀπελθὼν εἰς Προνοιαν (προάστειον τῆς Ναυπλίας) ἀπέθανεν ὑπὸ λύπης ἀποπληκτικός.

λικός, ἐφ' ὅσον μὴ ἀντιβαίνει εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας» (α). Καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ πλήρει στόματι κατέφασκε, καὶ συνωμολόγει, καὶ πάλιν ὑπεξῆλθε, σοβαρώτερον ἐπιτάξασα ταχύτερον περαίνειν. «Ἀλλ' αὐτὴν (ἐπανέλαβον οἱ περὶ τὸν Ῥέοντος) αὐτὴν πρῶτον τὴν ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν αὐτοὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες ἀπαγορεύουσιν ἡμᾶς αὐτογνωμόνως καὶ αὐτοδίκως συνιστᾶν». Οἱ δὲ περὶ τὸν Κορίνθου σφαδάζοντες ἀντέλεγον ἄλλ' ἀντ' ἄλλων, διϊσχυριζόμενοι ὅτι ὁ βασιλεὺς συγκροτεῖ τὰς Συνόδους! Ἐν τούτοις οὔσης τῆς συζητήσεως ἐπεισῆλθε τὸ ἔσχατον ἡ Ἐπιτροπή· καὶ ἔγραφον οἱ περὶ τὸν γραμματέα ἢ μάλλον ἀντέγραφον προκατεσχεδιασμένον παρ' αὐτοῖς τὸ γλαφυρὸν Πρωτόκολλον, ἐκφράζοντες ὡς ὁμόφωνον ἁπάσης τῆς ὁμηγύρεως γνώμην, ἣν ἤκουσαν παρὰ μόνων τῶν παρεσκευασμένων προμάχων τῆς ἀνεξαρτησίας. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ῥέοντος ἐσιώπων δεδακρυσμένοι (μετὰ δὲ ταῦτα καὶ πικρὸν ἀπήλαυσαν τῆς δικαίας ἀντιλογίας τὸν μισθόν, θλιβέντες πολυειδῶς ὑπὸ τῆς πρῶτον καθιδρυθείσης ἐκείνης Συνόδου), καὶ οὕτως ὑπεγράφησαν οἱ συνελθόντες.

§. η. Ταῦτα βεβαιοῦνται ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς πρώτης ἐκείνης Συνελεύσεως, ἥτις ἐψηφίσατο περὶ τῶν ὅλων ὁμοφώνως (καθὼς εἶπεν ὁ Μαύρερος καυχώμενος εἰς τὴν δὶς διὰ πασῶν ἀείμνηστον αὐτῆς συμφωνίαν!). Πικρότερος ἐκκλησιαστικῆς Συνόδου σατυρισμὸς οὔτ' ἐγένετο μέχρι σήμερον, οὐδ' οὐ μὴ γένηται εἰς αἰῶνας. Ναὸς Θεοῦ ἢ καὶ Τροῦλλος ἀνακτόρων (ἐν οἷς συνηθροίζοντο συνήθως αἱ Οἰκουμενικαὶ καὶ τοπικαὶ Σύνοδοι τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων) ὑπῆρξε τὸ γραφεῖον τῆς Γραμματείας, ὅπου συνεκλήθη καὶ προσεκλήθη καὶ συνεδρίασεν ἡ ἱερὰ ὁμήγυρις «σεσαγηνευμένη εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀποστασίαν». Ἀντὶ δὲ τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν τούτων τοποτηρητῶν εὐσεβεστάτων ἀρχόντων (οἵτινες εὐλαβῶς συνεδριάζοντες ἐπηκροῶντο τὰς συνδιαλέξεις, καὶ ἄν τινας ἐρωτώμενοι, ἢ καὶ οἴκοθεν προσέφερον περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας παρατηρήσεις, καὶ ταύτας καθυπέβαλλον εἰς τῆς Συνόδου τὴν ἐπικύρωσιν, κατὰ τοὺς κανόνας), παρίσταντο οἱ περὶ τὸν γραμματέα

(α) Τοῦτο ἔκραζε καὶ ὁ ταλαίπωρος Ἄνδρου μακρόθεν γνωμοδοτῶν εἰς ἣν ὕστερον ἐπὶ τῶν τρίτων ἐμφανισθέντων Ἀρχιερέων ἀνέγνωσεν ἡ Ἐπιτροπὴ ἀναφορὰν αὐτοῦ, βεβαιῶν, ὅτι «εἶναι σύμφωνος εἰς ὅ, τι καλὸν καὶ ἅγιον κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας ἐγκρίνει ἡ ὁμήγυρις τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων κτλ.» Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 169·

σοβαρῶς προβάλλοντες ὡς ἐγκεκριμένον ἤδη τὸ ζήτημα παρὰ τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τῆς ὅλης Κυβερνήσεως τοῦ Κράτους. Ἀντὶ δὲ τοῦ πρὸ τῶν ἁγίων Συνόδων συνήθως προκειμένου σκίμποδος, ἐφ' οὗ τὰ ἱερὰ προτίθεντο Εὐαγγέλια, παρέκειτο τραπέζιον τῆς Γραμματείας φέρον τὰ χαρτία τοῦ μέλλοντος γραφήσεσθαι πρωτοκόλλου! Κώδηξ δὲ τῶν ἱερῶν κανόνων σύντομος καὶ περιληπτικὸς ὑπῆρξαν αὐταὶ τῆς Ἐπιτροπῆς αἱ ἀπὸ στόματος διαβεβαιώσεις, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐπανάγει ἤδη τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἀφεύκτως ἀναγκαίαν ἀξιοπρέπειαν, ἣν εἶχε κατὰ τοὺς πρὸ τῆς καταλύσεως χρόνους! Πράξεις δὲ καὶ πρακτικὰ Συνοδικὰ μετ' ἀκριβείας γραφόμενα καθ' ἡμέραν, ὑπῆρξε τὸ τοῦ Συνεχοῦς ἐπιγραφέντος πρωτοκόλλου σχεδάριον, ἐν ᾧ κατέγραψεν αὐτὴ πάλιν, ὡς ἤθελεν, ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν γνώμην δύω δεκάδων Ἀρχιερέων ὑποτελῶν, καὶ τούτων διαφώνων, καὶ τῶν πλείστων προσφύγων δραπετῶν. Οὗτοι δὲ πάλιν συνελθόντες εἰς βραχύτατον ἡμέρας μόριον ὑπέγραφον ἐν τῷ σχεδαρίῳ τῶν αἰωνίων καὶ οἰκουμενικῶν τῆς Ἐκκλησίας κανόνων τὴν ἀθέτησιν! Ἀντὶ δέ, τέλος, τῶν ἐπὶ τέλει τῆς Συνόδου συμφώνων εὐχῶν, αἵτινες ἐπεσφράγιζον τὸ ἁγιώτατον ἔργον τῶν ἐκ Θεοῦ τε ἀρχομένων καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαυομένων, προσηνέχθησαν ὑπὸ τῆς Γραμματείας εἰς τὴν Σύνοδον μελίπηκτα καὶ ζακχαρικὰ καὶ γλυκερῶν προπόσεων ἐπιστεφῆ ποτήρια, τὴν ἐξαίσιον τῆς Ἐκκλησίας ὕβριν ἑορταστικώτερον καταστέφοντα, ὡς ἄν τις κορωνὶς ἐσχάτης ἀναισχυντίας! Τοιοῦτό τι ὑπῆρξε καὶ τῆς παλαιᾶς Βαβυλῶνος τὸ ποτήριον, «ὃ κεκέρακε τοῖς υἱοῖς Σιών»! Μετὰ δὲ ταῦτα διελύθη τὸ σατυρικὸν τῆς εὐσεβείας θέατρον· καὶ ἀπῆλθον οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ μὲν προταγωνισταὶ τοῦ δράματος περιμένοντες τῶν ὑπεσχημένων ἀμοιβῶν τὰ βραβεῖα, ματαίαν τῆς στεναζούσης αὐτῶν συνειδήσεως θεραπείαν! οἱ δὲ λοιποί, στυγνοὶ καὶ τεθλιμμένοι, «τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον».

§. θ· Τούτων κατόπιν ἐπήρχοντο κατὰ καιροὺς εἰς Ναυπλίαν καὶ οἱ λοιποὶ τῶν προσκληθέντων Ἀρχιερέων· ἅμα δὲ τούτους ἐλθόντας, ὡς ἐπέζευον ἀπὸ τῶν ἵππων, κλήτορες εὐθὺς παραστάντες ἀπῆγον αὐθωρόν, ἀσθμαίνοντας ἔτι ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Γραμματείας,(μήποτε μετὰ τῶν πρώτων συνελθόντων φθάσαντες συνδιαλεχθῶσι). Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Γραμματέα κρυφίως ἐγέλων βλέπον-

τες ἤδη τὴν ἄγραν ἄλλην μετ' ἄλλην ἐμπίπτουσαν εἰς τὰ δίκτυα, καὶ ἀνεγίνωσκον πρὸς τοὺς ἑκάστοτε ἐμφανιζομένους τὸ Πρωτόκολλον τῆς πρώτης συνεδριάσεως προσάγοντες ὡς νόμον ἤδη κύριον καὶ ἀραρότως ἐψηφισμένον. Ἐκεῖνοι δέ, ἅμα τε ἐμάνθανον, καὶ ὑπέγραφον ἑτοίμως τὰς γνώμας τῶν προλαβόντων, μηδὲν πλέον ἐξετάζοντες μηδ' ἀντιλέγειν τολμῶντες κατ' ἐκείνην μάλιστα τὴν ἐποχὴν τῆς φρίκης, ἣν ἡ Ἀντιβασιλεία διέσπειρεν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τοιουτοτρόπως ὑπεγράφη τὸ Συνεχὲς πρωτόκολλον τῶν κακοπραγμόνων πρακτικῶν τῆς τετρασυνέδρου Συνελεύσεως ταύτης! Καὶ μένει ἤδη καὶ τοῦτο στήλη παρανομίας ἀντιλέγουσα καὶ ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχιερατικῶν ὑπογραφῶν ἐναντίον εἰς τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς Συνόδου τὰ πρακτικὰ καὶ τὰς ταῦτα σφραγισάσας ὑπογραφὰς τῶν θεοφόρων ἡμῶν Πατέρων. Αὐτὰ τὰ ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ βιαίως παραβαθέντα ἱερώτατα πρεσβεῖα τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου πάντες οἱ τρισόλβιοι τῆς Δ' Συνόδου Πατέρες οὐ μόνον διὰ κανόνος ἐθέσπισαν, ἀλλὰ καὶ ἰδίως διὰ τῶν ἁγίων αὐτῶν ὑπογραφῶν ἐπεκύρωσαν, καταδικάσαντες πᾶσαν ἀντιλογίαν, καὶ μετ' εὐαγῶν εὐφημιῶν διακηρύξαντες ἀναντίῤῥητον τῶν πρεσβείων τὸ κῦρος. Ὁ μέν τις ἐξ αὐτῶν ἔλεγεν «Ἡδέως ἔχω ὑπὸ τοῦτον τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι, ὅτι αὐτός με ἐτίμησε, καὶ αὐτὸς μ' ἐχειροτόνησεν». Ὁ δὲ ὅτι, «χρεωστῶ τῷ θρόνῳ τούτῳ, ὑφ' οὗ κἀγὼ ἐχειροτονήθην, καὶ πάσης προστασίας ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τετύχηκεν». Ἄλλος δέ τις ἄλλα τοιαῦτα. Καὶ ὁ μακάριος Νουνέχιος ὁ Λαοδικείας ὡς ἐξ ἁπάντων ἀντεβόησεν, «Ἡ δόξα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δόξα ἡμῶν ἐστί. Τῆς γὰρ ἐντεῦθεν τιμῆς, καὶ ἡμεῖς μετέχομεν, ἐπειδὴ καὶ τὰς μερίμνας ἡμῶν ἀναδέχεται». (Καὶ ποίας καὶ πόσας ἰδίως τῆς Ἑλλάδος ἀνεδέξατο μερίμνας, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπανάστασιν!) κτλ. (α). Καὶ τὰ μὲν τῆς Συνελεύσεως τῶν συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων Ἀρχιερέων (Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων, Ἐπισκόπων) τοιαῦτα ἀπέβησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Ε.

Τὰ μετὰ τὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν καθίδρυσιν τῆς διαρκοῦς Συνόδου.

§. α. Ἀφ' οὗ τοιούτῳ τρόπῳ ἐψηφίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν θέλησιν τῆς Ἀντιβασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ ἐπήχθη

(α) Βλ. τῆς Δ. Συνόδου πρᾶξ. ιϛ πρόλ. καὶ κανόν. κη.

θυσιαστήριον ἴδιον, καίτοι καθ' ἑαυτὸ σαθρὸν καὶ διερρωγός, ἀλλ' ὅμως ὑψηλὸν καὶ ἐπηρμένον ἐναντίον τοῦ θυσιαστηρίου τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἐστάθη ἐπ' αὐτοῦ τὸ χωνευτὸν τῆς παρανομίας εἴδωλον, καιρὸς ὑπῆρχεν ἤδη ἵνα τοῦτο καὶ διακηρύξωσιν οἱ περὶ τὸν Μάυρερον εἰς τὸν ὀρθόδοξον τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος λαόν, λέγοντες καὶ αὐτοὶ πρὸς αὐτὸν καθώς ποτε πρὸς τὸν Ἰσραὴλ ὁ Ἱεροβοὰμ «Ἰδοὺ οἱ Θεοί σου Ἰσραὴλ οἱ ἀναγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου» (α). Ἀλλ' ἵνα μὴ δόξωμεν ἁμάρτυρα λέγοντες ἢ συκοφαντοῦντες, λεγέτω πάλιν αὐτὸς ὁ Μαύρερος.

§. β· «Ἀφ' οὗ (λέγει) ἡ πρὸς ἔρευναν τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ταχθεῖσα Ἐπιτροπὴ (ἡ ἐπταμελής), καὶ ὅλον τὸ Ὑπουργεῖον, καὶ ὅλοι οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι εὑρισκόμενοι Ἀρχιερεῖς ἐξεφράσθησαν κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα (νόημα), ἐνόμιζεν ἡ Ἀντιβασιλεία ὅτι ἔπρεπεν ἤδη, ἵνα καὶ πράττειν ἐπιχειρήσῃ· διότι ἐνόμιζεν ὅτι καὶ πρὸς τοῦτο τὸ βῆμα (τὸ ἐγχείρημα) εἶχεν ἐξουσίαν ἐπίσης, ὅσην καὶ ὁ βασιλεύς. Εἶχε, λέγω, τὸ δικαίωμα καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία, ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο (καθὼς καὶ κατὰ πᾶν ἕτερον) ἐπεμβῇ εἰς τοῦ Σουλτάνου τὰ δικαιώματα καὶ ἀποδώσῃ τὸ λοιπὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἐλευθέραν ἐπαξίως καὶ ἀνεξάρτητον θέσιν ἀντὶ τῆς κατ' αὐτῆς, τῷ συνήθει τουρκικῷ τρόπῳ, πραττομένης αὐτογνωμοσύνης. Τοῦτο δ' ἀπῄτει καὶ ἄλλως οὐ μόνον ἡ θρησκευτική, ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας. Καὶ καθὼς ἐπίσταμαι βεβαίως ὅτι ὑπάρχω καὶ ζῶ, οὕτως εἰμὶ βέβαιος καὶ περὶ τούτου τοῦ μεγάλου καὶ ἱστορικοῦ κατορθώματος, ὅτι ποιήσει ἐποχήν· καὶ ταύτην οὐκ ἐπὶ μόνης τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας» (β).

§. γ. Βλέπεις ἤδη ἀναγνῶστα ὅτι τρεῖς ἐψηφίσαντο τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν· α) ἡ Ἐπιτροπή, β) τὸ Ὑπουργεῖον (συνεδρεύοντος ἐν αὐτῷ καὶ τοῦ ἑτεροδόξου Σμάλτσου)· γ) ἅπαντες οἱ ἐν τῷ Κράτει Ἀρχιερεῖς (ἤγουν αὐτὴ ἡ διὰ πάντων, ὡς εἴδομεν, ἐνεργήσασα πολιτικὴ

(α) «Καὶ εἶπεν Ἱεροβοὰμ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· ἰδοὺ νῦν ἐπιστρέψει ἡ βασιλεία εἰς οἶκον Δαβίδ, ἐὰν ἀναβῇ ὁ λαὸς οὗτος ἀναφέρειν θυσίαν ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐπιστραφήσεται ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, πρὸς κύριον καὶ κύριον αὐτῶν.— Καὶ ἐβουλεύσατο ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπορεύθη καὶ ἐποίησε δύο δαμάλεις χρυσᾶς, καὶ εἶπε πρὸς τὸν λαόν, Ἱκανούσθω ὑμῖν ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἰδοὺ οἱ θεοί σου Ἰσραὴλ οἱ ἀναγάγοντές σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.· Καὶ ἐπορεύετο ὁ λαὸς πρὸ προσώπου τῆς μιᾶς ἕως Δάν, καὶ εἴασαν τὸν οἶκον Κυρίου· Καὶ ἐποίησεν Ἱεροβοὰμ ἑορτὴν» κτλ. Γ. Βασιλ. ιβ. 26.

(β) Βλ. Maurer Das Griech. Volk etc. 2 Bd. 160-161.

ἐξουσία). Πάντες ἀγαθοὶ καὶ τίμιοι καθ' ἑαυτούς, μόνον εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον ἦσαν ἀπρόσφοροι καὶ ἀκατάλληλοι, παρέχοντες προθύμως ὅπερ οὐκ εἶχον, καὶ ἑπομένως ἄκυρα ψηφίζοντες καὶ παράνομα. «Πρὸς τὸν Πατριάρχην (κράζει δικαίως ἀγανακτῶν ὁ σοφὸς Σμίττος), πρὸς τὸν Πατριάρχην ἔπρεπεν, ὡς πρὸς κεφαλὴν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα πεμφθῇ καὶ κυρωθῇ τὸ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας σχέδιον, κατὰ τοὺς κανόνας» κτλ. (α). Ἀλλ' ἡ περὶ τὸν Μαύρερον ἐξουσία ἔκρινεν, ὅπως ἔκρινεν. Ἤδη δὲ προστίθησιν ὁ ἱστορικὸς καὶ δύω λόγους ἰσχυρούς, καθ' οὓς ἀποδείκνυσι νόμιμον δῆθεν καὶ δίκαιον τὸ ἔργον τῆς ἀνεξαρτησίας, διατεινόμενος, α) ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία εἶχε περὶ τοῦτο τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἐπίσης, ὡς καὶ ὁ Βασιλεύς, β) προβάλλει καὶ αὐτὰ τοῦ Σουλτάνου τὰ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν δικαιώματα· ἀλλ' ἴδωμεν ἑκάτερα· καὶ πρῶτον τὸ πρῶτον.

§. δ. Α) Ποίας ἀπορρήτους ἐντολάς, ἢ χρηματισμοὺς (instructions) περιεῖχε τὸ πολιτικὸν ἐνταλτήριον, ὃ παρέδωκεν εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν ὁ μεγαλειότατος τῆς Βαυαρίας βασιλεύς, ὡς πατὴρ καὶ κηδεμὼν τοῦ ἀνηλίκου τότε βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἄν τινες τούτων τῶν χρηματισμῶν ἀπέβλεπον τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, οὐδὲ πολυπραγμονοῦμεν τὰ μὴ προσήκοντα. Ὅ,τι δ' ὡς πρὸς τὸ προκείμενον ἀνέγνωμεν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις Πρωτοκόλλοις τοῦ ἐν Λονδίνῳ Συμβουλίου τῶν τριῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος συμμάχων καὶ τρισσεβάστων Δυνάμεων, ὑπάρχουσι τὰ ἑφεξῆς. Ἤδη ψηφισθέντος τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνος, ἔπεμψεν ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας πληρεξούσιον πρέσβυν πρὸς τὸ ἐν Λονδίνῳ Συμβούλιον κομίζοντα Διακοίνωσιν, ἐν ᾗ ἄλλαι τε προτάσεις περιέχονται καὶ ἡ ἑφεξῆς. Ὅτι «Δοκεῖ τῇ αὐτοῦ Μεγαλειότητι, ἵνα ἡ βουλὴ τῆς Ἀντιβασιλείας ὑπάρχῃ συγκειμένη ἐκ τριῶν ἀνδρῶν, ὧν ὁ μὲν ἐπιστατήσει εἰς τὸ τμῆμα τῶν Ἐσωτερικῶν, πραγμάτων καὶ προσόδων, ὁ δὲ εἰς τὸ τῆς Δικαιοσύνης καὶ

(α) Schmitt Geschichte der Neugr. und der Russ. Kirche pag. 200. Ἀλλ' ἐὰν ἔβλεπες τὸ σχέδιον τοῦτο, ὦ ἀγαθὲ Σμίττε, πάντως ἂν κατενόεις, ὅτι μήτε ὁ Μαύρερος ἐτόλμα παραστῆσαι, τοιοῦτον ὄν, πρὸς τὸν Πατριάρχην· καὶ ὁ Πατριάρχης λαβὼν καὶ ἀποκηρύξας συνεβούλευεν ἂν τοὺς περὶ τὸν Μαύρερον μὴ διασπᾷν τὴν ὁμόνοιαν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ λόγῳ δῆθεν τῆς ἀνεξαρτησίας. Τότε δὲ ταύτην ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία χαρίζεται καὶ παρακαλουμένη καὶ ἀπαράκλητος, ὅταν οἱ αἰτοῦντες αἰτῶσι τὴν αὐτονομίαν κατὰ τοὺς ἁγίους τῆς εὐσεβείας θεσμοὺς εἰς αὔξησιν καὶ κραταίωσιν, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς διαίρεσιν καὶ καταδούλωσιν τῆς αὐτονόμου ἐσομένης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκείνης.

τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὁ δὲ τρίτος εἰς τὸ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῶν Ναυτικῶν. Ὑπὸ τῆς οὕτω τεταγμένης βουλῆς τῆς Ἀντιβασιλείας διοικηθήσονται πάντα τὰ τῆς πολιτείας ψηφιζόμενα κατὰ πλειονοψηφίαν» κτλ. (α). Ἐν τούτοις βλέπομεν πρῶτον ὅτι οὐδεμία γίνεται μνήμη περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν· οὐδ' ἀνέφερε περὶ τούτων οὐδὲν πρὸς τὸ Συμβούλιον ὁ μεγαλειότατος τῶν Βαυαρῶν βασιλεύς· σοφῶς δὲ λίαν καὶ συνετῶς περιέγραψε τὰς ἐργασίας τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἀντιβασιλείας (ὅστις ἦν ὁ Μαύρερος) εἰς μόνην τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐπιμέλειαν.

§. ε. Αὐτὸ δὲ πάλιν τὸ Συμβούλιον διὰ μερικωτέρας ἢ ἰδιαζούσης Διακοινώσεως (Communication confidentielle) (β) ἀπέστειλε πρὸς τὸν πληρεξούσιον τὸ Σχέδιον τῆς Συνθήκης, παραπέμπον αὐτὸν (καθ' ὅσον ἀπέβλεπε τὸ περὶ τῆς Ἀντιβασιλείας) εἰς τὸ 10 τῆς Συνθήκης ταύτης ἄρθρον, ὅπερ ἔχει οὕτω· «Ἐπὶ τῆς ἀφηλικίας τοῦ πρίγκηπος τῆς Βαυαρίας καὶ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνος τὰ τούτου περὶ τὴν βασιλείαν δικαιώματα διοικήσει πληρέστατα κατὰ τὴν Ἑλλάδα μία Ἀντιβασιλεία συγκειμένη ἐκ συμβούλων τριῶν, ἀναδειχθέντων ὑπὸ τοῦ μεγαλειοτάτου βασιλέως τῆς Βαυαρίας» (γ). Κατὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ ψήφισμα εἶχεν ἡ Ἀντιβασιλεία πληρεστάτην καὶ ἴσην τοῦ οὗπερ ἐπετρόπευε βασιλέως τὴν ἐξουσίαν (ὡς ὅ τε Μαύρερος ἀποφαίνεται καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν) εἰς διοίκησιν τῶν τῆς βασιλείας δικαιωμάτων. Ἀλλ' ὅτι τῶν δικαιωμάτων τούτων ἓν ὑπῆρχε καὶ ἡ περὶ τὴν καθεστῶσαν κανονικὴν κυβέρνησιν τῆς Ὀρθοδόξου τῶν Ἑλλήνων Ἐκκλησίας αὐτοδέσποτος μεταβολὴ καὶ μεταποίησις πρὸς τὰ δόξαντα τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ (καὶ ταύτῃ οὔσῃ ἑτεροδόξῳ), τοῦτο μηδ' αὐτὸς ὁ Μαύρερος ἀποδείξει, καὶ ἀποφάσκεται λαμπρῶς οὐ μόνον ὑπὸ τῶν θείων καὶ πολιτικῶν θεσμῶν (περὶ ὧν ἐφεξῆς), ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐν Λονδίνῳ ἐπιφανεστάτου Συμβουλίου· τεκμήρια δὲ δύο, τὰ ἐφεξῆς.

α) Τὸ Συμβούλιον ἀποδεικνύον τὸ 10 τῆς Συνθήκης ἄρθρον, ἀπεκρίνετο

(α) Βλ. τὴν Διακοίνωσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις Πρωτοκόλλοις ὑπὸ Στοιχ. Α. ἀριθμ. 44. τῇ 26 Ἀπριλ. 1832.

(β) Αὐτόθ. ἐν Στοιχ. Β. καὶ Γ. ἀριθμ. 44.

(γ) Αὐτόθ. Πρωτόκολλ. ὑπ' ἀριθμ. 45. τῇ 7. Μαΐου 1832.

δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν βασιλικὴν τῆς Βαυαρίας διακοίνωσιν, ἥτις οὐδὲν περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ περιέγραψεν (ὡς προείπομεν) τὰ πολιτεύματα τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἀντιβασιλείας εἰς μόνα τὰ περὶ τὴν Δικαιοσύνην καὶ τὴν Δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, σιωπήσασα παντάπασι τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν διοίκησιν ὡς ἀκατάλληλον πρὸς τὴν ἑτερόδοξον τοῖς Ἕλλησιν Ἀντιβασιλείαν. Πρὸς ταῦτα τοίνυν μόνα τὰ ῥητῶς διαγραφέντα πολιτεύματα καὶ τὸ Συμβούλιον ἀφορῶν παρέπεμπε τὸν Βαυαρικὸν πληρεξούσιον εἰς τὸ 10 τῆς Συνθήκης ἄρθρον, μηδόλως παρεκτεῖνον τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλαδικῆς βασιλείας μέχρι καὶ τῶν ἀδύτων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἔθνους τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ὅτι δὲ τὸ Συμβούλιον οὕτως ἐφρόνει, μαρτυρεῖ πάλιν αὐτὸ διὰ τοῦ ἐφεξῆς ῥητοῦ. β) Κατὰ τὸ 1830 περὶ τὸν Φεβρουάριον, ἀναφορᾶς παρὰ τοῦ τότε προβληθέντος εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Ἑλλάδος Λεοπόλδου πρὸς τὸ Συμβούλιον γενομένης ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι Δυτικῶν, ἐψηφίσατο τὸ Συμβούλιον τὰ ἐφεξῆς, «ἵνα ἡ Καθολικὴ (τῶν Δυτικῶν) θρησκεία χαίρῃ κατὰ τὸ νέον (τῆς Ἑλλάδος) Κράτος ἐλευθέραν καὶ δημοσίαν τῆς κατ' αὐτῆς λατρείας τὴν ἐξάσκησιν, καὶ διατηρῶνται εἰς αὐτὴν τὰ κτήματα ἀσφαλῆ, καὶ οἱ κατ' αὐτὴν ἐπίσκοποι διαμένωσιν ἐπὶ τῆς ὁλοκληρίας τῶν ἐργασιῶν καὶ δικαιωμάτων καὶ προνομίων, ὧν ἀπήλαυον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, καί, τέλος, ἵνα (κατὰ τὸ αὐτὸ πολιτικὸν ἀξίωμα) καὶ τὰ κτήματα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰς παλαιὰς Γαλλικὰς μισιόνας ἢ εἰς τὰ Γαλλικὰ καταστήματα ἀναγνωρισθῶσιν ἄθικτα καὶ ἀνέπαφα, καὶ πάντες δὲ τοῦ νέου τούτου Κράτους οἱ ὑπήκοοι ὑπάρχωσι δεκτοὶ εἰς ὅλα τὰ δημόσια ἐπαγγέλματα καὶ ἀξιώματα καθ' ὁλόκληρον ἰσοτιμίαν, μηδόλως λογιζομένης τῆς περὶ τὴν θρησκείαν διαφορᾶς» κτλ. (α). Τούτων οὕτω ψηφισθέντων, ἐπειδὴ περὶ τούτων οἱ κατὰ τὴν Ἑλλάδα τῶν τριῶν Συμμάχων Δυνάμεων πρέσβεις ἀπέστειλαν πρὸς τὸ Συμβούλιον παρατηρήσεις τινάς, ἐψηφίσατο πάλιν καὶ διεκήρυξε τὸ Συμβούλιον τὰ ἐφεξῆς· Ὅτι «τὰ διὰ τοῦ εἰρημένου πρωτοκόλλου (ἀριθμ. 3. τῇ 3. Φεβρουαρίου 1830) παραχωρηθέντα προνόμια (τῶν Δυτικῶν κτλ.) οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν ἰσχύουσιν ἐπιβαλεῖν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ βλάβῃ τῆς κυριευούσης Ἐκκλησίας» (β). Οὕτω ῥητῶς καὶ ἐναργῶς τὸ Συμβούλιον ἀνεκήρυξε

(α) Πρωτόκολλ. ἀριθμ. 3. τῇ 3. Φεβρ. 1830.

(β) Les privileges acordès par le protocolle No. 3. de fevr. 1830. ne sauraient

κυριεύουσαν Ἐκκλησίαν τοῦ Κράτους τὴν Ὀρθόδοξον, σεβόμενον τὴν πνευματικὴν αὐτῆς διοίκησιν καὶ τὴν δι' αὐτῆς συντηρουμένην ὁλομέλειαν ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· διὸ καὶ μηδ' ἐξ αὐτῶν, ὅσων εἰς τοὺς δυτικοὺς τῆς Ἑλλάδος κατοίκους παρεχώρησε προνομίων, μηδεμίαν βλάβην ἠνέσχετο παθεῖν τὴν δεσπόζουσαν Ἐκκλησίαν, μηδὲ θλίψιν ὁποίαν δήποτε. Πολλῷ μᾶλλον ἐφρόνει τοῦτο τὸ δόγμα (ὅπερ εἰσάπαξ εἶχεν ἤδη διακεκηρυγμένον) καὶ ὅτε πρὸς τὴν βασιλικὴν τῆς Βαυαρίας Διακοίνωσιν ὕστερον ἀπεδείκνυε τὸ δέκατον ἄρθρον τῆς Συνθήκης, καὶ ὅτε τοῦτ' αὐτὸ τὸ ἄρθρον μετὰ τῆς ὅλης Συνθήκης πρότερον ἐπεκύρωσε. Καὶ λοιπὸν ἡ πρὸς τὸ διέπειν καὶ διοικεῖν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα βασιλικὰ δικαιώματα πρὸς καιρὸν καταστᾶσα ὑψηλὴ Ἀντιβασιλεία οὔτ' ἐκ τῆς Διακοινώσεως τοῦ καταστήσαντος αὐτὴν βασιλέως τῆς Βαυαρίας, οὔτε παρὰ τῶν ἐπικυρωσάντων αὐτὴν πληρεξουσίων τοῦ Συμβουλίου οὐδεμίαν ἔλαβεν ἐξουσίαν εἰς τὸ νεωτεροποιῆσαι τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα περὶ τὴν πνευματικὴν τῶν Ἑλλήνων κυβέρνησιν, καὶ καθυποτάξαι εἰς τὴν βασιλικὴν κυριαρχίαν τὴν κυριεύουσαν Ἐκκλησίαν τοῦ ἔθνους· ἀλλ' ὤφειλεν ἵνα καὶ ταύτης τὴν γνησίαν καὶ κανονικὴν κατάστασιν σεβασθῇ, καθὼς διετήρησεν ἄθικτα καὶ πάντα τὰ παρὰ τοῦ Συμβουλίου παραχωρηθέντα ἔθιμα τῶν ὀλίγων ἐν τῇ Ἑλλάδι Δυτικῶν. Ἢ μήπως τούτων τὰ προνόμια ὑπῆρχον ἀρχαιότερα καὶ μᾶλλον ἰσχυρότερα παρὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἔθνους τοῦ Ἑλληνικοῦ;

§. ς. Ἡ Ἀντιβασιλεία παρέβη καὶ αὐτὴν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος τὴν πάνδημον ὁμολογίαν, ἣν καὶ ἡ αὐτοῦ Μεγαλειότης ἅμα πατήσας εἰς τὸ Ναύπλιον κατ' αὐτὴν τὴν εἴσοδον τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἱερὸν κλῆρον τῆς Ἑλλάδος ὡμολόγησε, καὶ αὐτὴ ἡ Ἀντιβασιλεία διὰ τῆς προκηρύξεως πρὸς ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν τοῦ Κράτους ἔθνος διεκήρυξεν, ὅτι πάντοτε ὑπερασπίσει τὴν ἱερὰν θρησκείαν τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εὑρήσει εἰς αὐτὸν τὴν πλήρη ὑπεράσπισιν (Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 97 καὶ 318). Ὅτι δὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ὁ βασιλεὺς ἐθεώρει κατὰ τὴν τότε καθεστῶσαν αὐτῆς κατάστασιν, φανερόν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ κεφαλὴν οὐδ' ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας (εἰς τὸ διοικητικὸν), ἀλλὰ μόνον ὑπερασπιστὴν ὠνόμασε καὶ διεκήρυξεν

---

imposer au Gouvernement Grec aucune obligation qui tournerait au prejudice de l' Eglise dominante etc. Βλ. Πρωτόκολ· τῇ 1 Ἰουλίου, 1830. Ἀρ. 33.

αὐτὸς ἑαυτόν· καὶ ἄλλως δέ, αὐτὸς ὁ βασιλεὺς διέκρινεν ὡς μὴ ἰδίαν ἑαυτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ λέγων ἑαυτὸν «στήριγμα τῆς ἁγίας αὐτῶν Ἐκκλησίας» (Βλ. σελ. 318)· οὔτε λοιπὸν ἀρχηγὸς οὔτε κυριάρχης τῆς ὑπερτάτης Ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας (Καταστατ. Ἄρθρ. Β) ἤθελεν ὁ θεοσεβέστατος βασιλεὺς ἀναγορευθῆναι εἰς ἄλλου δόγματος Ἐκκλησίαν. Ἔπειτα τὸ τοιοῦτον ἀντιβαίνει καὶ εἰς αὐτὰς τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας τὰς ἀρχάς!

§. ζ. Ἀλλ' οὐδ' ἡ καθόλου τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων θεσμοθεσία συγχωρεῖ παντάπασιν εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐπεμβῆναι δικαιωματικῶς εἰς τὸ θρήσκευμα τοῦ ἔθνους πρὸς ὁποίαν δήποτε μεταβολὴν καὶ μεταποίησιν. Ἀρκείτω πρὸ πάντων ἡ τοῦ περικλεοῦς Βαττέλου ἀπόφανσις (ὃν πολὺ κάλλιον ἡμῶν ἐγνώριζεν ὁ νομομαθέστατος Μαύρερος)· ἀποφαίνεται δὲ ὁ Βάττελος ταῦτα· «Ὁ Κυριάρχης δὲν ἔχει ὡς πρὸς αὐτὴν (τὴν θρησκείαν) ἄλλα δικαιώματα παρ' ὅσα τῷ ἐνεπιστεύθη τὸ ἔθνος. Τὸ δὲ ἔθνος τὸν ἐπεφόρτισε μόνον νὰ προστατεύῃ τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸ κρίνει εὔλογον νὰ παραδεχθῇ» (ἢ καὶ νὰ διατηρήσῃ πάντως) κτλ. (α). Ὅτι δὲ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὀρθόδοξον ἔθνος καὶ ῥητῶς ἐνομοθέτησε καὶ στεντορείως διεκήρυξε καθ' ὅλας τὰς ἐθνικὰς αὐτοῦ Συνελεύσεις κυριεύουσαν τοῦ Κράτους Ἐκκλησίαν τὴν Ὀρθόδοξον (ἄθικτον δηλονότι καὶ ἀμετάβλητον καθ' ὅλην τὴν δογματικὴν καὶ κανονικὴν αὐτῆς κατάστασιν, ὁποίαν αὐτὴν δι' ὅλου διετήρησε τοῦ ἀγῶνος), οὐδόλως κατ' οὐδένα τρόπον ἀνεχόμενον τὴν βιαίαν καὶ παράνομον ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀποσκίρτησιν καὶ διάσπασιν, τοῦτο πάντως ἐγνώριζεν ἡ ὑψηλὴ Ἀντιβασιλεία.

§. η. Τελευταῖον, εἰς μὲν τὸν Ἰσραηλίτην λαὸν ὁ θεῖος νόμος ἀπηγόρευε τὴν ἑκούσιον ἐκλογὴν ἡγεμόνος ἑτεροδόξου (β)· ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ νομοθετοῦσα πρὸς πάντας τοὺς πιστοὺς ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτάσσεσθαι, καὶ πειθαρχεῖν εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι' αὐ-

---

(α) Βλ. Βάττελ, τὸ Δίκαιον τῶν ἐθνῶν. Μεταφρ. ὑπὸ Γ. Α. Ῥάλλη Τόμ. Α. σελ. 88· Ναυπλίᾳ 1831.

(β) «Καθιστῶν καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα, ὃν ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν· ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν τὸν ἄρχοντα, οὐ δυνήσῃ καταστῆσαι ἐπὶ σεαυτὸν ἄνθρωπον ἀλλότριον, ὅτι οὐκ ἀδελφός σου ἐστι». Δευτερον. ιζ. 15.

τοῦ κεμπομένοις» («οὐ γάρ ἔστιν ἐξουσία, εἰμὴ ἀπὸ Θεοῦ». Ῥωμ.), καὶ νόμους τιμῶσα Ῥωμαϊκοὺς καὶ πολιτικὰ δικαστήρια, ὅσον ὅμως περὶ τὰς κοσμικὰς (καὶ πολὺ μᾶλλον περὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς) διαφορὰς καὶ διενέξεις συμβουλεύει τοὺς εὐσεβεῖς αὐτῆς λαοὺς μᾶλλον συνδιαλλάττεσθαι πρὸς ἀλλήλους κρινομένους «ἐπὶ τῶν ἁγίων» (πιστῶν δηλονότι καὶ εὐσεβῶν καὶ δικαστῶν καὶ νομοθετῶν (α)· ἐδίκαζον δὲ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας καὶ οἱ Ἐπίσκοποι, οἷον εἰρηνοδίκαι τινὲς ἱεροὶ διαλλάττοντες τοὺς διαμαχομένους). Καὶ αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀποστέλλει τοὺς διαφερομένους (β). Καὶ καθόλου δὲ ἐν πᾶσιν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐλευθέραν διετήρησε τὴν πνευματικὴν αὐτῆς θεσμοθεσίαν καὶ διοίκησιν καὶ ἀδούλωτον ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ἡγεμόνων, εἴτε μὴ χριστιανῶν εἴτε καὶ χριστιανῶν, ὁμοδόξων τε καὶ ἑτεροδόξων. Ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία (ἐν ᾗ τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος ἐγεννήθη, ἀνετράφη, ἐβασίλευσεν, ἀδούλωτον ἐν τῇ κοσμικῇ δουλείᾳ διετηρήθη, γενναίως θείῳ νεύματι κατὰ τῶν δουλαγωγῶν ἠγωνίσθη, καὶ, τέλος, ἠλευθερώθη, καὶ αὐτὸν τὸν βασιλικὸν ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος καθίδρυσε θρόνον), αὐτὴ λέγομεν ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δι' ὅλης τῆς πνευματικῆς αὐτῆς νομοθεσίας (ἣν καὶ οἱ ὀρθόδοξοι Αὐτοκράτορες

(α) Α. Κορινθ. ς. 1—6· «Εἰδέναι μέν τοι χρή, ὡς οὐκ ἐναντία ταῦτα τοῖς πρὸς Ῥωμαίους γραφεῖσιν· οὐ γὰρ ἀντιτείνειν κελεύει τοῖς ἄρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἠδικημένοις νομοθετεῖ μὴ κεχρῆσθαι τοῖς ἄρχουσι· τὸ γὰρ αἱρεῖσθαι ἢ ἀδικεῖσθαι ἢ παρὰ τοῖς ὁμοπίστοις δοκιμάζεσθαι (ἴσ. γρ. δικάζεσθαι), τῆς αὐτῶν ἐξηρτᾶτο γνώμης» (Θεοδώρητ. ἑρμην. αὐτ.). πρβλ. Ἀποστόλ. Διαταγ. Β. 45. [Ἡ δικαιοδοσία τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου (καὶ μάλιστα περὶ ζητημάτων ἐκκλησιαστικῶν) ἀνέκαθεν ἐξετείνετο οὐ μόνον ἐπὶ τῶν κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κοσμικῶν (Βλ. ὄπισθ. Τμήμ. Β. κεφ. ιε. §. ιζ. σημ. σελ. 631. πρβλ. καὶ Bingham Orig. eccles. vol. I. p. 124-206), καὶ εἰς αὐτὰς τὰς κοσμικὰς δίκας πολλάκις ὡς αἱρετοὶ κριταὶ παρὰ τῶν διαφερομένων ἐξελέγοντο (Βλ. Bingham loc. c. p. 127-134). Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ Ἀποστόλου «κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰμὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων» (Α. Τιμοθ. ε, 19), δικαστὴν ἐμφαίνει τὸν θεῖον Τιμόθεον καθήμενον εἰς τὴν ἐγκεχειρισμένην Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν. Ὁ δὲ τῶν Ἀποστόλων οε, καὶ ὁ ς. τῆς Β. Οἰκουμενικῆς καὶ ἄλλοι παλαιοὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ νόμοι εὐσεβῶν Αὐτοκρατόρων κωλύουσιν ἀποδέχεσθαι εἰς κατηγορίαν ἢ μαρτυρίαν κατὰ Ἐπισκόπου καὶ κληρικῶν ὀρθοδόξων ἀνθρώπους αἱρετικοὺς καὶ σχισματικοὺς (καὶ μάλιστα περὶ ἐγκλημάτων ἐκκλησιαστικῶν), ὡς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας (Βλ. Καρθαγ. κανν. ρλη. Μ. Ἀθανάσ. Ἀπολογ. Β. Τόμ. α. σελ. 569. com.). βλ. καὶ Bingham T. vii. pag. 297. Σημ. Ἐκδ.]

(β) Ματθ. ιη, 17.

σεβασθέντες ἐπεκύρωσαν) διετείχισεν ἀπὸ τῶν βασιλικῶν δικαιωμάτων τὰ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας δικαιώματα. Καὶ τοῦτον τὸν διατειχισμὸν ἔστησεν ὅριον αἰώνιον αὐτὸς ὁ ἀδιάδοχος τῆς Ἐκκλησίας βασιλεὺς καὶ ἀρχιερεύς, διατάξας εἰς τὴν ἀμώμητον αὐτοῦ νύμφην τὸν θεῖον ἐκεῖνον νόμον, «Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ». Αἰωνίως οἱ Ἀπόστολοι διεχώρισαν τὴν ρωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἱερατικὴν διοίκησιν (α). «Φίλους εἶχεν ὁ θεῖος Παῦλος τοὺς ἐκ τῆς τοῦ Καίσαρος οἰκίας, καὶ γράφων ἠσπάζετο τοὺς Φιλιππησίους ἀπὸ τούτων, ἀλλ' οὐκ εἰς κρίματα (Ἐκκλησιαστικὰ) κοινωνοὺς αὐτοὺς παρελάμβανε» (β). «Μὴ τίθει σεαυτὸν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ (ἔλεγεν ὁ Κοδρούβης ἐπίσκοπος Ὅσιος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνστάντιον), μηδὲ Σὺ περὶ τούτων ἡμῖν παρακελεύου, ἀλλὰ μᾶλλον παρ' ἡμῶν Σὺ μάνθανε ταῦτα. Σοὶ βασιλείαν ὁ Θεὸς ἐνεχείρισεν, ἡμῖν τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπίστευσε· καὶ ὥσπερ ὁ τὴν σὴν ἀρχὴν ὑποκλέπτων ἀντιλέγει Θεῷ, οὕτω φοβήθητι καὶ Σύ, μὴ τὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰς σεαυτὸν ἕλκων ὑπεύθυνος ἐγκλήματι μεγάλῳ γένῃ. Ἀπόδοτε, γέγραπται, τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» κτλ. (γ). Ταῦτα διακηρύττουσιν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος (δ), ὁ ἱερὸς Ἀμβρόσιος (ε), ὁ θεῖος Χρυσόστομος (ζ), ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος (η). Ταῦτα ὁ Ἱερώνυμος (θ) καὶ οἱ μεγάλοι τῆς Ῥώμης ποιμένες, Λέων καὶ Γρηγόριος καὶ Γελάσιος (ι). Ταῦτα πᾶς ὁ ἱερώτατος θίασος τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων, ἐξ ὧν ἀρκείτω τελευταῖος ὀνομασθείς, ἡ μεγάλη σάλπιγξ τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας, ὁ θεῖος Δαμασκηνός. «Οὐ βασιλέων (ἔγραφε πρὸς τὸν τότε Μονάρχην), οὐ βασιλέων ἐστὶ νομοθετεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Βασιλέων ἐστὶν

(α) Ἀποστολ καν· πγ· πρβλ· Ἀποστόλ Διαταγ· Β. λδ' καὶ Η· μς· Ὅθεν ἔλεγε καὶ ὁ σοφώτατος Συνέσιος, «πολιτικὴν ἀρετὴν ἱερωσύνῃ συνάπτειν τὸ κλώθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα» (ἐπιστολ· 57).

(β) Μ Ἀθανάσ· Ἐπιστ· πρὸς τοὺς μονάζ· Τόμ· α· σελ· 654. Comel.

(γ) Ὅσιος Ἐπιστ· πρὸς Κωνσταντ· παρὰ τῷ Μ· Ἀθανασίῳ ἐπιστ· τοῖς ἁπανταχ· μονάζ· Τόμ· α· σελ· 650.

(δ) Μ· Ἀθανασ· Ἐπιστολ· αὐτόθ·

(ε) S.Ambros. epist. 13. ad Valent. πρβλ. Θεοδώρ. Ἐκκλ· ἱστορ. Δ. 6.

(ζ) Χρυσόστομ. Λόγ· δ· εἰς τὸν Ὀζίαν· πρβλ· καὶ Λόγ· ιε· εἰς Β. Κορινθ·

(η) Ἐπιφάν· Αἱρέσ· κθ·

(θ) S. Hieron. epist. ad. Nepotian· καὶ epist. 61 ad Pamm.

(ι) Λέων ἐπιστ· πρὸς Κωνστάντ· — Γρηγόρ· ἐπιστ πρὸς Λέοντα ἐν Συνόδ· Συλλογ· Τόμ· β· σελ· 675 καὶ 746· πρβλ· καὶ Gelasii Pap. Epist. ad Anast Augus.

ἡ πολιτικὴ εὐπραξία. Ὑπείκομέν σοι, ὦ βασιλεῦ, ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασι, φόροις, τέλεσι, δοσιληψίαις, ἐν οἷς σοι τὰ καθ' ἡμᾶς ἐγκεχείρισται. Ἐν δὲ τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει ἔχομεν τοὺς ποιμένας τοὺς λαλήσαντας ἡμῖν τὸν λόγον καὶ τυπώσαντας τὴν ἐκκλησιαστικὴν θεσμοθεσίαν» (α). Ταύτην καὶ πάντες οἱ ἀοίδιμοι Αὐτοκράτορες ἐσεβάσθησαν, αὐτὸν μιμούμενοι τὸν πρῶτον χριστιανῶν βασιλέων πατέρα Κωνσταντῖνον τὸν μεγαλώνυμον καὶ θεσπέσιον, ὅστις τοὺς τῶν ἐπισκόπων ὅρους τοὺς ἐν Συνόδοις ἀποφανθέντας ἐπεσφραγίζετο, «ὡς μὴ ἐξεῖναι τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι τὰ δοξαντα παραλύειν· παντὸς γὰρ εἶναι δικαστοῦ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ δοκιμωτέρους» (β)· καὶ ῥητῶς δὲ πρὸς τούτοις καὶ λίαν μεγαλοφώνως ὁ εὐσεβέστατος ἐκεῖνος βασιλεὺς ὡμολόγει «τοῖς ἱερεῦσι παρὰ Θεοῦ δεδόσθαι τὴν ἐξουσίαν, ἵνα κρίνωσι (κατὰ τὰ πνευματικὰ) καὶ τοὺς βασιλεῖς» (γ). Παραλείπομεν ἄλλων Αὐτοκρατόρων διατάγματα καὶ τῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τιμῆς αὐτῶν καὶ φιλοστοργίας ἐπίσημα παραδείγματα, παρὰ πᾶσιν ἀνωμολογημένα (δ). Ἀλλ' ἡ περὶ τὸν Μαύρερον ἑτερόδοξος Ἀντιβασιλεία σφετερισαμένη καὶ τὴν πνευματικὴν αὐθεντίαν τῆς ὀρθοδόξου τῶν Ἑλλήνων Ἐκκλησίας συνήρπασεν ἀθρόα τὰ διὰ τοσούτων αἰώνων ἀβίαστα καὶ πάνσεπτα αὐτῆς δικαιώματα, καὶ κατεδουλαγώγησεν ὑπὸ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἧς τινος καὶ πρὸς καιρὸν ἐνεπιστεύθη καὶ μοχθηρῶς διεύθυνε τὴν διοίκησιν! Καὶ ἔπειτα νομίζει, ὅτι ἐδικαίωσε τὴν βιαιοπραγίαν διὰ τῶν συμψηφισάντων ἰδίων αὐτῆς θεραπόντων, συμπαρασύρασα καὶ τούτους ἑκόντας τε καὶ ἄκοντας εἰς τὴν τοιαύτην ἐνοχὴν διὰ τῆς ἐπταμελοῦς Ἐπιτροπῆς.

§. θ. Β). Ὁ Μαύρερος προβάλλει καὶ τὰ τοῦ Σουλτάνου περὶ τὴν Ἐκκλησίαν δικαιώματα, καὶ τούτων διορθώτριαν διάδοχον εἰσάγει τὴν

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΦΑΛΤΑΙΤΣ

(α) Δαμασκ. περὶ εἰκόν· Λόγ. β. §. ιβ.

(β) Εὐσεβ. Βίῳ Κωνσταντ. Δ. 27. πρβλ. καὶ Σωζόμ. Ἐκκλ. ἱστορ Α. 9.

(γ) Βλ· Ruffin. Hist. L. X. cap. 2.

(δ) Βλ. Tillemont Histoir. des Empereur vol. 4. p. 754. πρβλ. καὶ Bingham Origin. Eccles. Libr. II. cap. 9. πρβλ. καὶ cap. 4 etc. Καὶ αὐτὸς ὁ μισόχριστος Γιββών, ὅστις ἀπαιτεῖ πάντως ἑνωτέαν τὴν πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως, πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁμολογεῖ ὅτι ἐξ ἀρχῆς Dans l'Eglise chretienne on pouvait regarder l' empereur comme le père des ses sujets, mais il devait un respect et une obeissance filiale au père de l'Eglise, etc. Giblon Histoire de la decad. vol. 4. p. 125.

Ἀντιβασιλείαν. Ἄλλο τοῦτο παράδοξον! Καὶ ποῖα Σουλτανικὰ δικαιώματα εὕρηκας, ὦ Μαύρερε, ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐλθών; Οὐκ ἔλεγες σὺ πρὸ μικροῦ, παντὶ σθένει διατεινόμενος ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὑπῆρχεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἀνεξάρτητος καὶ αὐτόνομος, μηδὲν ἄλλο περιμένουσα εἰμὴ τὴν παρὰ σοῦ διακήρυξιν ταύτης δὴ τῆς ὑπαρχούσης αὐτῆς ἀνεξαρτησίας; Τί λοιπὸν οὐ διεκήρυττες αὐτὴν τοιαύτην, ὁποίαν εὗρες (καθὼς εἶπας) τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας, διοικουμένης καθ' οὓς εἶχεν ἐξ ἀρχῆς θείους ὅρους καὶ θεσμούς, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν ἐπέθηκας εἰς τὸν ἀδούλωτον αὐτῆς αὐχένα τῶν κοσμικῶν διαταγμάτων σου τὸν ζυγόν; Ἢ μήπως ἡ ἐξουσία τῆς Ἀντιβασιλείας ὑπῆρχεν ἰσχυροτέρα τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως καὶ πατρίδος, ὑπὲρ ὧν τοσούτους χρόνους πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς δορικτήτορας ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διαγωνισθείς, καὶ νικήσας, ἔλαβε θεόθεν βραβεῖον τὴν νόμιμον βασιλείαν; Καὶ ἔμελλε λοιπὸν ὁ Ἕλλην ἰδεῖν εἰς τὴν ἤδη βασιλεύσασαν αὐτοῦ πατρίδα δοριάλωτον πάλιν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν καὶ στενάζουσαν ὑπὸ δικαιώματα (καθὼς λέγεις) Σουλτανικά; Ἔπειτα ποῖα ταῦτα λέγεις, ἄνθρωπε, δικαιώματα τῆς περὶ τὴν Ἐκκλησίαν Σουλτανικῆς αὐτογνωμοσύνης, ἅτινα σὺ διαδεξάμενος μετεμόρφωσας καὶ διεύθυνας πρὸς τὸ νομιμώτερον, ἐλευθέραν, καθὼς εἶπας, καὶ ἐπαξίως ἀνεξάρτητον θέσιν χαρισάμενος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν; Ὁ Σουλτάνος ἔχει (καθὼς εἶπας) ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὸν Πατριάρχην· ἀλλὰ τὸν Πατριάρχην ἐπικυροῖ μὲν ὁ Σουλτάνος (καὶ ἐξορίζει, ἂν θέλεις, ἢ καὶ τιμωρεῖ, καθὼς ἐνίοτε συνέβη), ἐκλέγει δὲ τοῦτον ὅμως αὐτὴ κατὰ τοὺς κανόνας ἐλευθέρα ἡ Ἐκκλησία. Σὺ δὲ τήν, ἣν ἀντὶ τοῦ Πατριάρχου καθίδρυσας, Σύνοδον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, αὐτός τε ἐξελέξω, καὶ αὐτὸς ἐκύρωσας, καὶ αὐτὸς ἐδέσμευσας, ὡς δούλους καθίσας μισθωτοὺς τοὺς Ἀρχιερεῖς τοῦ Θεοῦ! καὶ τὴν ἣν ὠνόμασας ὑπερτάτην Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν καθυπέταξας εἰς ὅλας τὰς κοσμικὰς τοῦ Κράτους ἀρχάς, ἐπιστήσας ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῆς ὑπουργούς, ἐπιτρόπους, νομάρχας, διοικητάς, δικαστάς, καί, τελος, ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς τὸν κώδηκα τῶν ποινικῶν σου νόμων ἀντὶ τῶν εὐαγγελικῶν καὶ Συνοδικῶν θεσμῶν. (Ὅτι δὲ παρ' ὀλίγον ἔσυρας καὶ εἰς τὴν σφραγάδα σου τοὺς Ἀρχιερεῖς, αὐτὸς μόνος μετ' ὀλίγον ἐρεῖς!). Ὁ αὐτογνώμων Σουλτάνος οὐκ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἀρχηγὸν ἢ κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς σὺ τὸν ἀθωότατον ἀπὸ τῆς παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις φρικτῆς

ἐπωνυμίας ταύτης καὶ παντάπασιν ἀνέυθυνον βασιλεαί! οὐδὲ διεκήρυξεν (ὡς σύ), ὅτι ἡ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία κεῖται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως! Ὁ αὐτογνώμων Σουλτάνος οὐχ ὑπέθηκεν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ἁγίας Συνόδου φιρμάνιον (διάταγμα) τῆς πνευματικῆς αὐτῆς διοικήσεως νομοθετικόν, ὁποῖον σύ, ὡς ἄλλο νέον Δευτερονόμιον, ἐξετάννυσας ἐπὶ τῆς Συνοδικῆς τραπέζης, κανονίζον τῆς Συνόδου τὰ καθήκοντα ἐναντίον καὶ τῶν νόμων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων! Οὐδὲ τὴν πρὸς τὰς λοιπὰς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πνευματικὴν καὶ κανονικὴν κοινωνίαν τῶν ἱερῶν ποιμένων ἀπηγόρευσε, καθὼς σύ, διασχίζων τὸ καλὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδὲ παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ καθίδρυσεν ἐγκάθετον Ἐπίτροπον τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ὁποῖον σὺ κατέστησας, κελεύσας μηδεμίαν πρᾶξιν τῆς Συνόδου μηδέποτε κυρίαν εἶναι χωρὶς τῆς τούτου παρουσίας καὶ ὑπογραφῆς! Οὐδὲ καθυπέταξεν ὅλως, καθὼς σύ, εἰς τὸ ἴδιον placet (ἐγκρίνεται) τὰς κανονικὰς τῶν ἁμαρτανόντων ποινάς, καὶ τὴν ὅλην οἰκονομίαν τοῦ κλήρου, καὶ αὐτῶν τῶν ἱερωτάτων τῆς πίστεως μυστηρίων (οἷον χειροτονιῶν καὶ γάμων) τὰς τελετάς· Οὐδ' ἐπὶ κεφαλίδος τῶν ἱερῶν τῆς Συνόδου γραμμάτων ἐκέλευσε χαράττεσθαι τὸ βασιλικὸν αὐτοῦ μονόγραμμα (τὸν τουρᾶν), καθὼς σὺ διέταξας ἵνα καὶ αὐτὴ τῶν καθισταμένων Ἀρχιερέων ἡ πρᾶξις καὶ πᾶσαι αἱ ἐγκύκλιοι ἐπιστολαὶ καὶ πάντα τὰ περὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ποιμαντορίαν Συνοδικὰ λεγόμενα διατάγματα φέρωσι κατακόρυφον τὸ «Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος», πρὸς ἀπόδειξιν δηλονότι ὅτι ἡ Ἐκκλησία πνευματικῶς ὑπόκειται εἰς τὴν Βασιλείαν! Οὕτω μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν τύπων ἐβεβηλώθη ἡ καὶ ἄλλως κατὰ πάντα τρόπον ὡς μία τις ἀρχὴ πολιτικὴ ἢ ἁπλῆ Ἐπιτροπὴ κατασταθεῖσα κυβέρνησις τῆς Ἐκκλησίας (Βλ. Καταστατικ. Ἄρθρ. 5). Ὁ Σουλτάνος οὐ κατέστρεψε, καθὼς σύ, διὰ διατάγματος τετρακόσια ὑπήκοα μοναστήρια, διώξας τοὺς μοναχοὺς καὶ συλαγωγήσας τὰ εἰσάπαξ τῷ Θεῷ καθιερωμένα ἐπὶ λόγῳ συστάσεως ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου, καὶ τούτου πάλιν ὑποκειμένου εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν· οὐδὲ τὰς ἀπὸ τῶν ἐκτὸς τοῦ Κράτους ἱερῶν σκηνωμάτων ἐξηρτημένας καὶ ἰδιοκτήτους ἀρχαίας ἐν τῷ κράτει κληροδοσίας βιαίως ἐσφετερίσθη· οὐδ' αὐτὰ τὰ ἐν τῷ Κράτει ὑπολειφθέντα μοναστήρια κατέστησε τοιαῦτα, ὥστε καὶ ταῦτα κινδυνεύειν μετὰ μικρὸν ἐξερημωθῆναι, πρὸς παντελῆ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος ἐξολόθρευσιν! Ὁ Σουλτάνος

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΦΑΛΤΑΙΤΣ

οὐκ ἐβεβήλωσε τὰς περιλειφθείσας τοῖς χριστιανοῖς αὐτοῦ ὑπηκόοις Ἐκκλησίας, καταστήσας αὐτὰς στρατῶνας, δικαστήρια, πυριτιδοθήκας, πάντα τόπον βέβηλον, καθὼς οἱ συνεταῖροί σου τὰς πλείστας Ἐκκλησίας μάλιστα τῆς βασιλευούσης πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Σουλτάνος (ἵνα τἆλλα παραλίπωμεν) οὐκ ἤνοιξε, καθὼς ὑμεῖς, θύρας καὶ παράθυρα εἰς ὅλας τὰς ἑτεροδιδασκαλίας καὶ τὰς δημοσίας κατὰ τῆς πίστεως βλασφημίας, παρέχων πᾶσαν ἄδειαν εἰς πάντας τοὺς ἐπιβούλους τῆς Ὀρθοδόξου τῶν Ἑλλήνων Ἐκκλησίας, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐγχειρήματος. Οὐδ' ἔφραξε τὰς ἀκοὰς αὐτοῦ πρὸς τὰς τῶν ἱερῶν ποιμένων φωνάς, ζητούντων γοερῶς καὶ μυριάκις βοήθειαν πρὸς παῦσιν τοῦ κακοῦ· ἀλλ' ἀείποτε παρέχει προθύμως χεῖρα βοηθείας εἰς πᾶσαν ἀνάγκην τῆς πολιτικῶς αὐτῷ ὑποκειμένης Ἐκκλησίας, κηρύττων καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ φωνῇ καὶ γραφῇ ὅτι οὐκ ἐπεμβαίνει εἰς τὸ θρήσκευμα (ἀϊνί) τῶν ἑαυτοῦ ἑτεροθρήσκων ὑπηκόων. Ἄγε, λέγε νῦν ὦ Μαύρερε, ὅτι ἡ περὶ σὲ Ἀντιβασιλεία διώρθωσε διαδεχθεῖσα τὰ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Σουλτάνου δικαιώματα. Εἴθε μὴ ταῦτα διώρθου, κἂν διεδέχετο (καθὼς θέλεις) (α)· διότι ἡ Μαυρερικὴ διόρθωσις ἀπέβη χείρων καὶ φρικτοτέρα τῆς (καθὼς εἶπας) τουρκικῆς αὐτογνωμοσύνης, μᾶλλον δὲ κυρία καὶ ἀληθὴς καὶ πρώτη καὶ μόνη παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις ἐκκλησιαστικὴ καταδούλωσις! καὶ ἐνῷ λέγεις ὅτι κατ' ἀξίαν ἀπέδειξας ἀνεξάρτητον τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἐπ' ἀγαθῷ καὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας, αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυροῦσιν ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι καὶ τὴν νόμιμον πολιτείαν καὶ τὴν ἁγιωτάτην θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων ἔβλαψας τὰ καίρια, καταστήσας τὴν Ἐκκλησίαν δούλην τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ἀπεσχισμένην βιαίως ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν,

---

(α) Συντόμως καὶ δριμέως καθάπτεται τῆς ἀλαζονείας ταύτης τοῦ Μαυρέρου καὶ ὁ σοφὸς Σμίττος· «Ἀλλ' ὅσον περὶ τῶν δικαιωμάτων (λέγει) ἀναφύεται καὶ ἄλλη τις ἐρώτησις, πότερος ἐκληρώσατο πλειότερα περὶ τὴν Ἐκκλησίαν δικαιώματα ὁ Σουλτάνος, ἢ ἡ νέα (τῆς Ἑλλάδος) κυβέρνησις; (Schmitt l. c. pag. 197. Καὶ ἰδίως δὲ διαγράφει ὁ Σμίττος τὰ παρὰ τοῦ Σουλτάνου προνόμια τῆς Ἐκκλησίας. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Θήρσιος «Les archevêques (λέγει) et évêques sont libres et indeperdans dans tout ce qui concerne la religion et l' administration civile des affaires des Grecs. Ils ne sont soumis a aucun impot de quelque nature qu'il soit». Thiersch De l' Etat actuel de la Grèce etc. vol. 2. pag. 183.

ἔρημον, ἀβοήθητον, ἀποίμαντον! Ὥστε ἂν ἴσως περὶ τὴν ἐμπιστευθεῖσαν ὑμῖν βασιλικὴν διοίκησιν ἡμάρτετε πολυειδῶς (καθὼς διεβοήθη), περιπεσόντες εἰς βίας καὶ καταχρήσεις οὕτω πολλάς, ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ, καὶ βαρείας καὶ ἀλγεινάς, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων στυγερωτέρα φαίνεται ἐφ' ᾗ καυχᾶσαι, ἡ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους αὐθέκαστος βιαιοπραγία. Σὺ δὲ καὶ περιδίδως (στοιχηματίζεις) ὅτι τὸ τοσοῦτον ἀνόσιον, εἴτε β ῆ μ α εἴτε τ ό λ μ η μ α, ποιήσει καὶ ἐποχήν! καὶ ταύτην οὐχὶ εἰς μόνην τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας (δηλαδὴ τὰς ὀρθοδόξους!). Εὐφήμει ὦ μακάριε! πλὴν ἂν ἐννοῇς ἐποχὴν ὁμοίαν τῆς τοῦ Ναβουζαρδάν!

§. ι. Ἐφεξῆς ὁ Μαύρερος προχωρεῖ πολὺ περαιτέρω· Ἔπρεπε (λέγει), ἵνα ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία πάλιν ἀνυψωθῇ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κατάστασιν, ἣν εἶχεν ἐν καιρῷ τῆς εἰσβολῆς τοῦ κατακτητοῦ, καὶ πάλιν εἰς αὐτὴν ἀποδοθῇ ἡ ἀρχαία ἐλευθερία. Εἰς δὲ τὸν βασιλέα ἀπεκληρώθη μόνον ὅ,τί ἐστι τ ο ῦ Κ α ί σ α ρ ο ς (κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν), καὶ ὅ,τι, τέλος, ἀνῆκε βασίμως καὶ σταθερῶς εἰς τοὺς ἀρχαίους Αὐτοκράτορας τοὺς βυζαντινούς» (α).— Ἀλλ' ὦ Μαύρερε (ἀπαντᾷ πρὸς σὲ ὁ ὁμογενής σου Σμίττος), «τίς τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ placet (ἐγκρίνεται); ἢ τίς ἀπηγόρευσε τὴν πρὸς τὰς ἔξω τοῦ Κράτους ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς ἀλληλογραφίαν; ἢ τίς ἔπεμπεν ἐπίτροπον βασιλικὸν παρόντα καθ' ἑκάστην εἰς τὰς τῶν Ἐπισκόπων συνεδριάσεις; Τὸ δὲ μᾶλλον (λέγει) θαυμαστότερον, ὅτι πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν δικαιωμάτων ὁ Μαύρερος ἀνατρέχει καὶ εἰς τὸ ῥητὸν τῆς θείας Γραφῆς! ἀλλ' αὕτη διέκρινεν αὐστηρῶς καὶ διεχώρισεν ἀπ' ἀλλήλων ἑκατέρας τὰς ἐξουσίας, λέγουσα «Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ». Ὥστε καθόλου ἡ διδασκαλία καὶ διοίκησις ὑπάρχει ἡ ἰδιάζουσα χώρα, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία πρέπει πάντως ἵνα κινῆται ἐλευθέρως καὶ ἀπαρεμποδίστως ἀνενόχλητος διατελοῦσα. Ἄλλως δέ, ἀμφότεραι αἱ ἐξουσίαι συμμαχοῦσιν ἀλλήλαις· ἀμφότεραι συνάμα στήκουσι καὶ πίπτουσι· διότι συνήρμοσεν αὐτὰς ὁ Θεός, καὶ ὅ,τι ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Τὸν θησαυρὸν τῆς ἑτέρας (τῆς ἐκκλησιαστικῆς) ἡ ἑτέρα (ἡ κοσμικὴ) οἰκονομείτω, μὴ κατασπαθάτω· τιμάτω καὶ ὑπ-

(α) Maurer Das Griech. Volk etc. 2. Bd. pag. 161.

ερασπιζέτω, μὴ σφετεριζέσθω. Εἰς τὴν (κανονικὴν) τῆς Ἐκκλησίας κυβέρνησιν πᾶν κώλυμα ἀποβαίνει ἐπιβλαβές. Πᾶσαν καὶ τὴν ἀβλαβῆ δοκοῦσαν ἐπίρροιαν ἀποδιωκτέον· πᾶσα παράβασις γίνεται προδοσία. Ἀείποτε, καὶ μάλιστα κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τοὺς παλαιοὺς (ὧν τὴν ἁπλότητα καυχᾶται ψευδῶς ὁ προτεσαντισμός, ὅτι πάλιν ἀπεκατέστησε περί τε τὰ δόγματα καὶ τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας), δι' ὅλης τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὑπῆρχεν ὡς κανὼν ὅ,τι πρὸς τὸν Καίσαρα Βαλεντιανὸν ὁ ἱερὸς Ἀμβρόσιος ἐξεφώνησε, καὶ τούτου πρότερον ὁ Μ. Ἀθανάσιος πρὸς τὸν Κωνστάντιον· «Οὐδὲν ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει δικαίωμα, οὐδεμίαν ἐξουσίαν»! Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐλευθέραν ἀφῆκε τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον. Θεοδόσιος ὁ Β, ἀπηγόρευσε τὸν εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδον ἀπεσταλμένον ἄρχοντα «μηδὲν ταῖς περὶ τῶν δογμάτων γινομέναις ζητήσεσι κοινωνῆσαι» (α). Ὁ Μαρκιανὸς ἔλεγε πρὸς τοὺς πατέρας τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ὅτι παρουσίασεν εἰς τὴν Σύνοδον «βεβαιότητα τοῖς πραχθησομένοις προσθήσων, οὐ δυνάμεως ἐπίδειξιν ποιησόμενος» κτλ. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Σμίττος (β).

§. ια. Ὁ δὲ Μαύρερος ἐφεξῆς παραφράζων τὰ ἄρθρα τῆς βασιλικῆς διακηρύξεως (ἢ τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ἀνεξαρτησίας διατάγματος, περὶ οὗ λέγομεν ἐφεξῆς), ἐπιφέρει καί τινας λόγους ἰδίους, οἷον σχολιάζων τὸ ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ (τὴν Διακήρυξιν). Εἰς τὸ Α, ἄρθρον ὑποσημειοῖ τὰ ἐφεξῆς «Ὁ βασιλεὺς ὤφειλεν εἶναι κοσμικὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οὐχὶ ἐκκλησιαστικὴ (Βλ. ὄπισθ. σελ. 162), ὤφειλεν ἵνα λέγῃ τὰς αὐτὰς τοῦ Μ. Κωνσαντίνου φωνάς, ὅτι «ἐπισκοπικὴν ἀξίαν οὐκ ἔχει» (γ). Ἀλλ' ὁ Μαύρερος (καίτοι γράψας γράμμασιν Ἑλληνικοῖς τὸ, ἀξίαν ἐπισκοπικὴν) μεγάλως ἐλανθάσθη. Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος πᾶν τοὐναντίον ἔλεγεν, «Ὅτι ἄρα καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος εἴη»· (δ)· ἀντιλέγει δὲ καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ὁμοδό-

---

(α) «Ἀθέμιτον γὰρ (ἔλεγε) τὸν μὴ τοῦ καταλόγου τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων τυγχάνοντα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς σκέμμασιν ἐπιμίγνυσθαι». Βλ. Συνόδ. Συλλ. Τόμ. α. σελ. 466.

(β) Schmitt Geschichte der Neugr. und der Rus. Kirche pag. 197—198.

(γ) Maurer. 2 Bd. pag. 161—162.

(δ) Εὐσέβ. Βίῳ Κωνσταντίν. Δ. 24.

ξους αὐτῷ Διαμαρτυρομένους, οἵτινες διαιροῦντες (ὡς καὶ Μαύρερος) τὰ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας (τὰ δόγματα καὶ μυστήρια) ἀπὸ τῶν ἐκτὸς (τῶν κανονικῶν τῆς Ἐκκλησίας κυβερνημάτων), καὶ καθιστῶντες (ὡς καὶ Μαύρερος) ἐπὶ τούτων τῶν δῆθεν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγὸν καὶ κεφαλὴν τὸν ἡγεμόνα τοῦ Κράτους, παραδειγματίζουσιν (ὡς καὶ Μαύρερος) τοὺς Βυζαντινοὺς βασιλεῖς, ὡς δῆθεν κἀκείνους κεφαλὰς τῆς Ἐκκλησίας γεγενημένους, καθὼς καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, οὗτινος διαστρεβλοῦσι τὸ ῥητόν. Ἀλλ' ἰδοὺ τί ἔλεγεν ὁ θεσπέσιος Κωνσταντῖνος, ὡς αὐτὸς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ (ἀντιγράφομεν δὲ τὸ χωρίον τῆς ἱστορίας ὁλόκληρον ἄνωθεν ἀρξάμενοι πρὸς σαφεστέραν κατάληψιν τῆς σημασίας τοῦ ῥητοῦ). «Καθόλου δὲ τοῖς ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ δήμοις τε καὶ στρατιωτικοῖς πύλαι ἀπεκλείοντο εἰδωλολατρείας, θυσίας τε τρόπος ἀπηγόρευτο πᾶς· καὶ τοῖς κατ' ἔθνος δ' ἄρχουσιν ὁμοίως τὴν Κυριακὴν ἡμέραν νόμος ἐφοίτα γεραίρειν· τῷ νεύματι βασιλέως καὶ μαρτύρων ἡμέρας ἐτίμων, καιρούς θ' ἑορτῶν ἐν Ἐκκλησίαις ἐδόξαζον· πάντα τε βασιλεῖ καταθυμίως ἐπράττετο. Ἔνθεν εἰκότως αὐτὸς ἐν ἑστιάσει ποτὲ δεξιούμενος ἐπισκόπους, λόγον ἀφῆκεν ὡς ἄρα εἴη καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος, ὧδέ πη αὐτοῖς εἰπὼν ῥήμασιν ἐφ' ἡμετέραις ἀκοαῖς· «ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τῶν ἔσω τῆς Ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ Θεοῦ καθεσταμένος ἐπίσκοπος ἂν εἴην.» Ἀκόλουθα δ' οὖν τῷ λόγῳ διανοούμενος τοὺς ἀρχομένους ἅπαντας ἐπεσκόπει, προὔτρεπέτε, ὅσηπερ ἂν ἡ δύναμις, τὸν εὐσεβῆ μεταδιώκειν βίον» (α). Ἐκ τούτων φαίνεται ἡλίου φανότερον, ὅτι ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἔλεγε τοὺς μὲν Ἀρχιερεῖς ἐπισκόπους τῶν ἔσω τῆς Ἐκκλησίας, ὡς πνευματικοὺς ἐφόρους καὶ ἐπιστάτας τοῦ σώματος τῶν πιστῶν, τοῦ λογικοῦ δηλονότι ποιμνίου· «ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο αὐτοὺς ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ» (β). Ἑαυτὸν δὲ πάλιν ὁ ἅγιος Αὐτοκράτωρ ὠνόμαζεν ἐπίσκοπον τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας (πάντων δηλονότι

(α) Εὐσέβ. Βίῳ Κωνσταντ. Δ. κεφ. κγ. καὶ κδ. πρβλ. καὶ κδ· καὶ κε.
(β) Πράξ. κ, 28.

τῶν ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ διατελούντων λαῶν), ὡς ἔφορος ὢν καὶ αὐτός, καὶ ἐπόπτης καὶ ἐπιστάτης τοῦ σώματος τῆς πολιτείας, καὶ αὐτόχρημα ποιμὴν λαῶν, «τοὺς ἀρχομένους ἅπαντας ἐπισκοπῶν καὶ προτρέπων τὸν εὐσεβῆ μεταδιώκειν βίον, καὶ ἠρέμα πάντας ἀνθρώπους θεοσεβεῖς ἐργαζόμενος (ὡς εἶπεν ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος (α)). Οὕτω τοίνυν ὁ μακάριος Κωνσταντῖνος διαιρῶν τοὺς ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας πιστοὺς (ἥ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, σῶμα Χριστοῦ) καὶ τοὺς ἐκτὸς ὑπηκόους αὐτῷ λαοὺς (ἥ σῶμα τῆς πολιτείας, σῶμα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς), ἐκείνων μὲν τῶν ἐντὸς ἔλεγε τοὺς Ἀρχιερεῖς ἐπισκόπους κατὰ τὴν καθολικὴν καὶ καθιερωμένην τοῦ ὀνόματος σημασίαν (καθὸ ἐπισκοποῦντας πνευματικῶς, ἱερουργοῦντας καὶ διδάσκοντας τὴν εὐσέβειαν, καὶ κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας κυβερνῶντας καὶ συγκρατοῦντας αὐξανόμενον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἥ σῶμα Χριστοῦ)· ἐπὶ δὲ ἑαυτοῦ ἐξελάμβανε τὸ ἐπίσκοπος οὔτε κατὰ μόνην τὴν πολιτικὴν καὶ κοσμικὴν τῆς λέξεως σημασίαν (καθὸ βασιλεὺς δηλαδή, προστάτης καὶ ἐπόπτης λαῶν, καθώς τινες ὑπέλαβον (β)), οὔτε πάλιν κυρίως κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἱερὰν σημασίαν, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ διωρισμένως, ὡς πρὸς ἣν ἀπεδείκνυε προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας, καθὸ βασιλεὺς καὶ πιστὸς ἐν Χριστῷ, προστατεύων τὴν εὐσέβειαν (καθὼς αὐτὰ δηλοῦσι τοῦ Εὐσεβίου τὰ ῥήματα)· ἐπίσκοπός τις ἦν δηλαδὴ καὶ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, τοῦτο μόνον μετέχων τῆς ἱερᾶς τῶν ἐπισκόπων ποιμαντορίας, καθότι καὶ αὐτός, ἐπισκοπῶν τοὺς ὑπ' αὐτῷ ποιμαινομένους λαοὺς «ἐξαίρετον τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ ἔνεμε φροντίδα» (γ), πάντας προτρέπων εἰς εὐσέβειαν, καὶ προστατεύων τὴν θείαν διδασκαλίαν καὶ τὴν κανονικὴν εὐταξίαν καὶ τὴν κοινὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην· ὥστε καὶ αὐτὸς συνήργει κατὰ τοῦτο τοῖς ἱεροῖς ἐπισκόποις τὰ πρὸς βεβαίωσιν καὶ αὔξησιν τῆς πίστεως ὑπουργῶν, καὶ συνοικοδομῶν καὶ αὐτὸς (διὰ τῆς εὐσεβούσης πολιτικῆς ἐξουσίας) «ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Προφη-

---

(α) Εὐσέβ. Βίῳ Κων. Δ. ιη. (β) Βλ. Suicer. Thes. Eccles. λ. Ἐπίσκοπος.
(γ) Εὐσέβ. αὐτ. Α. 44.

τῶν καὶ Ἀποστόλων» (α). Κατὰ τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος ἐπωνόμασε τὸν Μ. Κωνσταντῖνον κοινὸν ἐπίσκοπον, ὡς καθολικὸν δηλονότι ἔφορον καὶ ἐπόπτην ἐπισκοποῦντα κοινῶς πάντας τοὺς ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ διατελοῦντας (ἐκκλησιαστικούς τε καὶ τοὺς λαϊκούς), καὶ τὴν εἰρήνην βραβεύων ταῖς Ἐκκλησίαις, δι' ἧς ἐδείκνυε προστασίας περί τε τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν κανονικὴν εὐταξίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδοὺ πάλιν οἱ λόγοι τοῦ Εὐσεβίου αὐτοί· «Ἐξαίρετον δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τὴν παρ' αὐτοῦ νέμων ἣν φροντίδα. Διαφερομένων τινῶν πρὸς ἀλλήλους κατὰ διαφόρους χώρας, οἷά τις κοινὸς ἐπίσκοπος ἐκ Θεοῦ καθεσταμένος συνόδους τῶν τοῦ Θεοῦ λειτουργῶν συνεκρότει—τὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ βραβεύων τοῖς πᾶσι» κτλ. (β). Ὅτι δὲ καὶ τοὺς ὅρους (κανόνας) τοὺς ἐν ταῖς Συνόδοις ἀποφανθέντας ἐπεσφραγίζετο, ὡς μὴ ἐξεῖναι τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι τὰ δόξαντα παραλύειν, ἱστόρησε μὲν πάλιν ὁ Εὐσέβιος ῥητῶς (γ), ὡμολόγησε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Μέγας Αὐτοκράτωρ, ἰδίως τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης αὐτός τε τηρῶν εὐαγῶς, καὶ τοὺς τηροῦντας ἐπαινῶν, καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους συνιστῶν (δ). Τοιοῦτοι προστάται καὶ ἔκδικοι τῆς ὀρθοδοξίας καὶ κα-

---

(α) Βλ. καὶ Δοσίθ. Δωδεκαβλ. σελ. 217. Ὁ δὲ δυτικὸς De Marca (de concord. Sacerd. et imper. II. 10) ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐξέλαβε ψευδῶς ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν (ὡς ἂν εἰς τούτους μόνους ἐπεσκόπει πολιτικῶς ὁ Κωνσταντῖνος, οὐχὶ καὶ εἰς τοὺς ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας). Ὁ δὲ πάλιν Ἀλλάτιος (De consensu etc. pag. 230) τὸ τῶν ἐκτὸς ὡς οὐδετέρου γένους ἐκλαβὼν (τῶν ἐκτὸς πραγμάτων), τοῦτο μὲν ἡρμήνευσεν ἐπὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, τὸ δὲ τῶν ἐντὸς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀντιβαίνει προφανῶς εἰς τὸν νοῦν τοῦ Εὐσεβίου. Κἂν δέ τις τὰ τῶν ἐκτὸς καὶ τῶν ἐντὸς ἐκλάβῃ ὡς οὐδέτερα (κατ' ἔλλειψιν τοῦ πραγμάτων) καὶ μὴ ἐπὶ προσώπων κατὰ γένος ἀρσενικόν (ὡς ἐξηγήσαμεν ἀνωτέρω), πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ καταντᾷ· οἱ Ἐπίσκοποι εἰσὶν Ἐπίσκοποι τῶν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων (διδαγμάτων, μυστηρίων, κυβερνημάτων τοῦ σώματος τῶν πιστῶν)· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἐπίσκοπος τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, πάντων τῶν πρὸς αὔξησιν καὶ στήριξιν τῆς Ἐκκλησίας πολιτευμάτων· πλὴν αὐτὸς ὁ Εὐσέβιος φανερός ἐστιν ἐπὶ προσώπων ἐκλαμβάνων τὴν φράσιν, διότι προστίθησιν εὐθὺς «τοὺς ἀρχομένους ἅπαντας ἐπεσκόπει» κτλ·

(β) Εὐσέβ. Βίῳ Κωνσταντ. Α. 44. (γ) Αὐτόθ· Δ. 27· βλ. καὶ ὄπισθεν σελ. 62.

(δ) Βλ. Μ. Κωνσταντ. ἐπιστολ. παρ' Εὐσεβ. ἐν Βίῳ Κωνσταντ. Γ. ξ. ξα. ξβ.

νονικῆς εὐταξίας τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρχον καὶ οἱ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου διάδοχοι καὶ ἐπὶ εὐσεβείᾳ διασημότατοι Αὐτοκράτορες, οἵτινες καὶ ἰδίως ἐπωνομάσθησαν ἐπιστημονάρχαι τῆς Ἐκκλησίας, «εἰς τὸ διορθοῦσθαι τὰ παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἴσως γινόμενα» (α). Ἀλλ' οἱ διαιροῦντες τὸ σῶμα τῆς Ἐκλησίας καὶ ῥᾷστα παραδιδόντες εἰς χεῖρας τοῦ κυβερνήτου τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Κυβερνήσεως τὸ πηδάλιον, πλάττουσι καὶ περὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὅ,τι μήτ' ἐγένετο πώποτε, μήτ' ἐφρόνησε, μήτε εἶπε, μήτ' αὐτὸς μήτ' ἄλλος περὶ αὐτοῦ. Ἢ μήπως ἢ αὐτὸς ὁ τρισμακάριος, ἢ ἄλλος τις τῶν ἀοιδίμων Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ὠνομάσθη ποτὲ κεφαλὴ καὶ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐξεφράσθησαν οἱ παρερμηνεύοντες τὸ Ἐπίσκοπος; Ἔπειτα καὶ ἄλλως, τί παράδοξον ἂν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ὠνόμασεν ἑαυτὸν ἐπίσκοπον τῶν ἐκτός; Καθ' ὁμοίαν τῆς φωνῆς μετάληψιν ὠνομάσθη καὶ συνθεράπων οὐ μόνον τῶν ἐπισκόπων (ὡς μετὰ τούτων τῇ Ἐκκλησίᾳ συνυπουργῶν, καθὸ καὶ αὐτὸς «Διάκονος Θεοῦ»), ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν αὐτοῦ ὑπηκόων «ἀδελφοὺς ἀποκαλῶν καὶ συνθεράποντας ἑαυτοῦ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας λαούς» (β). Ἀλλὰ μήπως καὶ ἀπὸ τούτων συμπερανοῦμεν ἢ ὅτι καὶ συνιερούργει τοῖς ἐπισκόποις ὡς συλλειτουργός, ἢ ὅτι συνυπηρέτει καὶ εἰς τὰς κοινὰς ἐργασίας μετὰ τῶν τεχνιτῶν; Μήπως δὲ πάλιν, ὅταν βλέπω-

(α) Ἰσαὰκ Ἀγγέλ. Σημειώμ. (ἐν Leuncl. Ius Graecorom. T. I. p. 169). Ὅθεν καὶ ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης (Ἐκκλ. ἱστορ. Ε. προοιμ.) «τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα (λέγει) ἤρτητο ἐξ αὐτῶν» (τοῖς κανόσιν ὑπηρετούντων) «καὶ αἱ μέγισται Σύνοδοι τῇ αὐτῶν γνώμῃ γεγόνασί τε καὶ γίνονται» κτλ. ὁ δὲ Μαύρερος ἀνωτέρω ἀποδίδων εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν τὴν πρὸ τῆς καταλύσεως αὐτῆς ἐλευθερίαν, ἀπεκλήρωσε (λέγει) εἰς τὸν βασιλέα μόνον ὅτι ἀνῆκεν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἐσιώπησε τοῦτο τό, ὅτι, μὴ διορίσας τὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας δικαίωμα, λεγέτω τοῦτο ὁ μικρῷ πρὸ τῆς κατακτήσεως συγγράψας ἱερώτατος Σωμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης, ὅστις ἐξελέγχων ὀρθοδόξως τὰς παρὰ τοὺς κανόνας καταχρήσεις τινῶν Αὐτοκρατόρων (περὶ τελετουργ. μυςηρ. κεφ. σιθ καὶ σκ), προστίθησι καὶ τὰ ἑφεξῆς. «Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ τῆς Συνόδου ὑπηρετεῖ, ὡς χριςὸς Κυρίου καὶ δεφένσωρ καὶ ὑπηρέτης τῆς Ἐκκλησίας καταστὰς ἐν τῷ χρίεσθαι, καὶ τοῦτο καθυποσχεθεὶς» (Αὐτόθ. κεφ. σκε. σελ. 169. Ἐν Γιασίῳ. αχπγ).

(β) Εὐσέβ. Βίῳ Κωνς. Γ. κεφ. κδ. πρόλ. καὶ κεφ. ιβ.

μὲν καὶ τοὺς Ἐπισκόπους ἄρχοντας, κυρίους, δεσπότας, δυνάστας, βασιλεῖς ὀνομαζομένους (διὰ τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν) (α), ἀποδίδομεν καὶ εἰς αὐτοὺς ἀξίαν βασιλικήν; Καὶ πάντες οἱ χριστιανοὶ λέγονται πνευματικώτερον «ἱερεῖς καὶ βασιλεῖς» (Ἀποκ. ε,10), ἀλλὰ μήπως ἱερατεύουσι καὶ βασιλεύουσιν αἰσθητῶς κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν; (β). Μόνοι οἱ Ἀρειανοὶ κολα-

---

(α) Βλ. Ἀποςόλ. Διατ. Η, 44. Ζ. 31. πρβλ. καὶ Β. 11, 20, 25, 26, 34. καὶ Coteler. not. εἰς Ἀπόστ. Διατ. Β. ια.

(β) Ὁ μακάριος Ἀρέθας ἑρμηνεύων τὸ τῆς Ἀποκαλύψεως χωρίον «Ἔστι δέ, φησί, νοῆσαι θεωρητικώτερον βασιλεῖς μὲν τοὺς κατὰ τῶν παθῶν τῆς νίκης τὸν βασίλειον στέφανον ἀναδησαμένους· ἱερεῖς δὲ τοὺς θυσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, ἑαυτοὺς κατηρτικότας». Εἴποι δ' ἄν τις καὶ πάντας τοὺς ἐπαξίως τῷ τοῦ Χριστοῦ ἐγκαλλωπιζομένους ὀνόματι βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, ὡς τῶν ἰδίων βασιλεύοντας παθῶν καὶ τὰς εὐχὰς τῷ Κυρίῳ αὐτοὺς ἀναφέροντας. Κατὰ δὲ ταῦτα καὶ διὰ τὸ θεῖον χρίσμα τῆς Βασιλείας καὶ τὴν προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ Πατέρες τῆς ἐπὶ Φλαβιανοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου ἐπεφώνουν τῷ Β. Θεοδοσίῳ «πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως, μεγάλη ἡ πίστις τῶν βασιλέων, τῶν φυλάκων τῆς πίστεως, πολλὰ τὰ ἔτη τῷ εὐσεβεῖ, τῷ ὀρθοδόξῳ, τῷ ἀρχιερεῖ βασιλεῖ εὐχαριστοῦμεν» (Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 77), καὶ πάλιν οἱ τῆς Δ'. Οἰκουμενικῆς πρὸς τὸν Μαρκιανόν, ἀποδεικνύοντα τὸ σέβας αὐτοῦ πρὸς τὴν Σύνοδον καὶ ἐξαιτούμενον τὸ κανονικὸν κῦρος ὢν αὐτὸς προέτεινεν, ἐβόησαν «τῷ εὐσεβεῖ, τῷ χριστιανῷ, τῷ ἱερεῖ, τῷ βασιλεῖ πολλὰ τὰ ἔτη» (Βλ. Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 165). Καὶ αὐτὸς ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης Γρηγόριος γράφων πρὸς τὸν εἰκονομάχον βασιλέα Λέοντα τὸν Ἴσαυρον, καυχώμενον ὅτι βασιλεύς ἐστι καὶ ἱερεύς, ἔλεγε «τοῦτο οἱ πρὸ σοῦ βασιλεῖς ἔδειξαν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ—Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, καὶ ὁ Θεοδόσιος ὁ μέγας. Οὗτοι οἱ βασιλεῖς θεοπρεπῶς ἐβασίλευσαν, μετὰ τῶν Ἀρχιερέων μιᾷ βουλῇ καὶ γνώμῃ τὰς Συνόδους συναθροίσαντες καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων ἐκζητήσαντες, τὰς Ἐκκλησίας συνεστήσαντο καὶ κατεκόσμησαν. Οὗτοί εἰσιν ἱερεῖς καὶ βασιλεῖς, οἵτινες καὶ ἔργῳ ἐπεδείξαντο». Ὥστε καὶ ὁ Πάπας Γρηγόριος ἱερέα τὸν βασιλεα καλῶν τὴν κοινῇ μετὰ τῶν Ἀρχιερέων εἰς εὐστάθειαν τῆς Ἐκκλησίας συνεργοῦσαν λειτουργικὴν αὐτῶν προστασίαν καὶ ἐποπτείαν ἐννοεῖ, ἀλλ' οὐ τὴν ἣν εἶχον μετὰ τῆς βασιλείας καὶ ἐνήργουν ἱερωσύνην καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, ὡς ὁ Φαρμακίδης σοφιστευόμενος διατείνεται (Ὁ Συνοδ. Τόμ. σελ. 316—317). Ἄλλως δὲ τὴν κυρίαν σημασίαν ἀμφοτέρων τῶν ἀξιωμάτων εὐκρινῶς αὐτὸς ὁ Γρηγόριος διαιρεῖ, καὶ διακρίνει τὰ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὅρια τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, προστιθεὶς εὐθὺς τὰ ἑφεξῆς. «Ἀλλ' οὐκ εἰσι τὰ δόγματα τῶν βασιλέων, ἀλλὰ τῶν Ἀρχιερέων· ὅτι ἡμεῖς νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν· ἄλλη παίδευσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν

κεύοντες τὸν Ἀρειανὸν Κωνσάντιον ἀπεκάλουν Ἐπίσκοπον τῶν Ἐπισκόπων (α)· καί τοι καὶ οὗτοι τοῦτον, οὐχὶ καθὸ κεφαλὴν τῆς κατ' αὐτοὺς συναγωγῆς, ἀλλὰ καθὸ προεξάρχοντα πολιτικῶς καὶ προστατεύοντα τοὺς Ἐπισκόπους τῆς θεομαχούσης αἱρέσεως αὐτῶν. Τὰς δέ τινων κενοδόξων ἡγεμόνων κατὰ τόπους τῆς Εὐρώπης νεωτεροποιΐας διηγεῖται ἡ Ἱστορία (β). Ἀλλὰ περὶ τοῦ πλάσματος τῆς τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων Ἐπισκοπῆς ἔγραψαν πολλοὶ πολλά (γ). Ὁ δὲ Μαύρερος οὐδὲν παράδοξον ἂν παρενόησε καὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου τὰς λέξεις, ὡς παρενόησεν ἢ καὶ παρέκοψεν ἀνωτέρω καὶ τὰ θεῖα ῥήματα τοῦ Εὐαγγελίου.

§. ιϐ. Σχολιάζων δὲ τὸ 3 Ἄρθρον, δικαιολογεῖ τὴν σύνθεσιν τῆς διαρκοῦς Συνόδου καὶ ἐξ ἱερομονάχων καὶ πρεσϐυτέρων παρέδρων, ἐνῷ τούτους αὐτὸς πάλιν ἐξέϐαλεν ἀπὸ τῆς συγκληθείσης καὶ προσκληθείσης Συνελεύσεως, διότι οὐδόλως ἤθελε Πολωνικὴν Ἀμφικτυονίαν! (Βλ. ὄπισθ. Κεφ. Δ. §. α). «Ἔπειτα καὶ ἄλλως (λέγει), ἂν εἰς τὴν Σύνοδον παρῆσαν ὅλα τὰ πέντε μέλη ἀείποτε ἐξ Ἀρχιερέων, τότε τὸ ἥμισυ τῶν (δέκα) διοικήσεων (ἢ νομῶν) ἀπέμενεν ἀδιαλείπτως ἄνευ προϊσταμένων» (σελ. 165).—Καὶ πῶς ἐπελάθετο τῆς θεωρίας ταύτης, ὁπότε ἔκοπτε καὶ ἔῤῥαπτε τὰς Ἐπισκοπὰς ἰσαρίθμους πρὸς τοὺς νομούς; Διὰ τί δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Μαύρερος εἰς τὴν πρώτην τῆς Συνόδου περίοδον

διδαγμάτων, καὶ ἄλλος νοῦς τῶν κοσμικῶν. Ὥσπερ γὰρ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ ἀρχιερεὺς ἐγκύψαι εἰς τὸ παλάτιον καὶ προϐαλέσθαι ἀξίας βασιλικάς, οὕτως οὐδὲ ὁ βασιλεὺς ἐγκύψαι ε'ς τὰς Ἐκκλησίας καὶ ψήφους ποιήσασθαι εἰς τὸν κλῆρον, οὔτε ἁγιάζειν» κτλ. Συνόδ. Συλλ. Τόμ. Β. σελ. 716—717. Σημ. Ἐκδ.

(α) Lucifer. apud Cotel. not. εἰς Ἀποστ. Διατ. Β. ια.

(β) Ὁ αὐτοκράτωρ Καρολος ὁ Ε. περιεϐάλετο τοῦ μεγάλου ποντίφηκος τὴν ἀξίαν, καὶ ὁ Μαξιμιλιανὸς ὁ Α'. ἐπεθύμησε διὰ μικροῦ τὴν παπικὴν καθέδραν· ὁ δὲ Βλαδίσλαος ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας προσελάϐετο καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ποιμένος καὶ διδασκάλου (doctoris et pastoris) καὶ Γεώργιος ὁ πρίγκηψ Ἀγχάλτου (Anhalt) ἐχειροτονήθη ποιμὴν (pastor)·

(γ) Βλ. τοὺς συγγραφεῖς παρὰ A. Fabric. Bibliograph antiquar. pag. 638 etc. Ἀλλὰ καὶ ὁ μακαρίτης Θεοφάνης ὁ Προκοπόϐης (Procopowitz, Προκοπιάδης) Πλεσκοϐίας ἐπίσκοπος ἔγραψε Disquisitio quibus de causis et quo sensu imperatores Romani tam Ethnici quam Christiani appellati fuerunt Pontifices seu Archierei etc. Petropol. 1724.

κατέστησεν εἰς τὴν Σύνοδον καὶ συμβούλους καὶ παρέδρους τοὺς πάντας Ἀρχιερεῖς; Ὅ,τι λοιπὸν ψέγει, τοῦτ' ἐποίησεν αὐτὸς καταλιπὼν ἀνεπίσκοπον τὸ ἥμισυ τῶν δέκα ἐπισκοπῶν. Εἰ δὲ προσεῖχεν ἀκριβέστερον, ἔβλεπεν ἂν ὅτι οὐχὶ τὸ ἥμισυ (καθὼς λέγει), ἀλλὰ τὰ δύω τρίτα τῶν διοικήσεων κατέστησεν ἀνεπίσκοπα· καὶ ὁ λογαριασμὸς βραχὺς καὶ σαφής. Τὴν Σύνοδον ἀπαρτίζουσι πέντε μὲν οἱ σύμβουλοι καὶ πάρεδροι· δύω δὲ τὰ μέλη τὰ συμπληρωτικά· οἱ πάντες ἑπτά, καὶ πάντες Ἀρχιερεῖς.—Ἐν ἄρθρ. 8 «τὰ μέλη (λέγει) τῆς Συνόδου καίτοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως διοριζόμενα, κατ' οὐδένα τρόπον ὅμως ὤφειλον εἶναι καὶ ὑπάλληλοι βασιλικοί»!—Καὶ τίνος ἄλλου λοιπὸν ὑπάλληλοί εἰσιν, εἰμὴ τοῦ βασιλέως, ὑφ' οὗ τινος τὴν κυριαρχίαν ὑπόκειται ἡ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, καὶ ὅστις κατὰ τὸ διοικητικόν ἐστι κεφαλὴ καὶ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας; (Ἄρθρ. 4. καὶ 2). Τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀντιφάσεων τὴν διαλλαγὴν ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀγνοοῦμεν.

§. ιγ. Ἐφεξῆς διαβεβαιοῦται ὅτι ἡ διαρκὴς Σύνοδος συνέστη «πρὸς τὸ παράδειγμα τῆς Καισαρικῆς Ῥωσσικῆς Συνόδου (!). Ἀλλ' ἐπειδή, λέγει, κατὰ τὴν τοῦ Κίγγου (King) καὶ ἄλλων μαρτυρίαν, εἰς τὴν Ῥωσσικὴν Σύνοδον πάντοτε καθίσταται ἴσος ἀριθμὸς συμβούλων καὶ παρέδρων, οἱ πρῶτοι ἐξ Ἀρχιερέων, οἱ δεύτεροι ἐκ κατωτέρων ἱερατικῶν βαθμῶν, καὶ ἐπειδὴ πρὸς τούτοις ὁ παρ' ἐκείνῃ βασιλικὸς Ἐπίτροπος ἔχει καὶ ψῆφον ἀρνητικήν, ὅλα δὲ τὰ μέλη παρέχουσιν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ὅρκον αὐξηρόν, βεβαίως ἄρα ἡ βασιλικὴ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ὑπάρχει μᾶλλον ἐλευθέρα καὶ μᾶλλον ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀνεξάρτητος παρὰ τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ Καισαρικὴν αὐτῆς ἀδελφήν» (α). Πρὸς ποῖον (ἀπαντῶμεν) παράδειγμα κατέστη τῆς Ἑλλάδος ἡ Σύνοδος, μένει ἀδιόριστον. Μόνον πρὸς τὴν Ῥωσσικὴν οὐδόλως ὁμοιάζει· ἢ παρομοιάζει τόσον (κατ' αὐτοῦ δὴ τοῦ Μαυρέρου τὸ ἐφεξῆς παράδειγμα), ὅσον καὶ τὸ καρυόφυλλον τοῦ Νυρεμβεργοῦ ζωγράφου πρὸς τὸ ῥόδον. Πολὺ δ' ἂν ἀκριβέστερον ἐμάνθανεν ὁ Μαύρερος τὰ κατὰ τὴν Ῥωσσικὴν

(α) Maurer 2. Bd. pag. 160—161.

Σύνοδον μὴ Κίγγους καὶ ἄλλους (ὡς εἶπεν) ἀναγινώσκων, ἀλλ' αὐτοὺς οὓς εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς Ῥώσσους ἐρωτῶν. Οὕτω καὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς αὐτοῦ καὶ ὁμόδοξοι κατέμαθον τὰ πράγματα ἀκριβέστερον (κἂν ἔν τισι κἀκεῖνοι ἐπλανήθησαν, ἐμπαθέστερον κρίναντες). Ἐδίδαξεν ἱκανῶς τὸν Πιγκερτῶνα ὁ περικλεὴς τῆς Μόσχας Μητροπολίτης καὶ διηνεκὴς (σχεδὸν) τῆς ἁγιωτάτης ἐκείνης Συνόδου σύνεδρος Φιλάρετος. Καὶ τὸν ἀποροῦντα πάλιν ἐκδότην τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐφημερίδος (α) διδάσκει σαφέστερον ὁ ὁμογενὴς αὐτοῦ Θήρσιος (β). Ὁ δὲ Σμίττος ἐξελέγχει καὶ τὸν περὶ τοῦ βασιλικοῦ παρὰ τῇ Συνόδῳ ἐπιτρόπου παραλογισμὸν τοῦ σοφοῦ Μαυρέρου· «Εἰς τὴν Ῥωσσίαν (κατὰ τὸν Μαύρερον) ὁ ἐπίτροπος οὗτος ἔχει ψῆφον ἀποφατικήν· εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα τάχα οὐκ ἔχει»! Καὶ ὅμως ἔχει, Μαύρερε, καὶ ὁ τῆς Ἑλλάδος ψῆφον ἀρνητικὴν (veto). Ἢ ποίᾳ δυνάμει ἀποφάσκει καὶ οὗτος ὅσας τῆς Συνόδου γνώμας κρίνει ἐναντίας πρὸς τὰ δικαιώματα τῆς πολιτείας, ἧς τινος παρακάθηται τοποτηρητής; χωρὶς δὲ τῆς τοιαύτης ψήφου παρήδρευεν ἂν παρὰ τῇ Συνόδῳ προτάσεών τινων ἀτελέστων ἁπλοῦς ἀναφορεύς. Καὶ πρὸς τί λοιπὸν ἐτάχθη παρεδρεύειν τοιοῦτον πρόσωπον παντάπασιν ἀργὸν καὶ ἄπρακτον καὶ κωφόν; (γ). Ἡ μόνη καὶ κυρία μεταξὺ τοῦ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν καὶ τοῦ κατὰ τὴν Ἑλλάδα βασιλικοῦ παρὰ τῇ Συνόδῳ ἐπιτρόπου διαφορὰ (ἣν ὁ Σμίττος παρέλιπεν) ὑπάρχει βεβαίως καὶ ὁμολογουμένως ἡ ἐφεξῆς. Ὅτι κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ὁ ἐπίτροπος ἀντιπροσωπεῖ παρὰ τῇ Συνόδῳ κράτος ὀρθόδοξον, κυριεύουσαν τοῦ ἔθνους Ἐκκλησίαν ἔχον καὶ διακηρύττον τὴν Ὀρθόδοξον· ἀντιπροσωπεῖ Αὐτοκράτορα Ὀρθόδοξον καὶ μήτε κεφαλήν, μήτε ἀρχηγόν, ἢ Κυριάρχην, ἀλλὰ προστάτην καὶ ὑπερασπιστὴν τῆς Ἐκκλησίας κεκηρυγμένον (δ),

---

(α) Evangelische Kirchenzeitung. Septemb. 1834. über die russsiche Kirche. No. 71. pag. 565.

(β) L' Empereur, comme chef de l'église, et le procureur, comme son reprétant, n'empechent presque jamais les décisions du Synode, ni ne se mêlent du maniement des affaires confiées à sa direction. Thiersch de l'état actuel etc. 2. pag. 187.

(γ) Schmitt Geschichte. der Neugr. und der Russ. Kirche pag. 216—217.

(δ) Σαφέστατα καταδεικνύει καὶ ἀναντιῤῥήτοις μαρτυρίοις ἱστορικοῖς βεβαιοῖ

Αὐτοκράτορα θεόχριστον, χριστὸν Κυρίου (τῷ θείῳ μύρῳ κεχρισμένον), ὅστις καὶ κατὰ τὴν ἱερὰν τῆς στέψεως αὐτοῦ τελετὴν ὁμολογεῖ πανδήμως καὶ πανηγυρικῶς τὴν καλὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν, ὑποσχόμενος ἐνώπιον Θεοῦ καὶ τοῦ ἔθνους τὴν προστασίαν τῶν δογμάτων καὶ διδαγμάτων τῆς πατρῴας εὐσεβείας, καὶ διὰ παντὸς ἐπαγρυπνεῖ καὶ ἐφορεύει εἰς τὴν εὐστάθειαν καὶ εἰρήνην τῆς ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς Ἐκκλησίας. Αὐτοκράτορα, τέλος, ὅστις ὑπάρχει πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης ἀνακεκηρυγμένος «προστάτης τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ». Τοιαύτης λοιπὸν βασιλείας ὀρθοδόξου ὁμόδοξος ἐπίτροπος οὔτε προβάλλει τι πρὸς τὴν Σύνοδον ἐναντίον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὅρων καὶ θεσμῶν, οὔτε κωλύει οὐδεμίαν τῆς Συνόδου ψῆφον κανονικήν, οὔτε παντάπασιν ἐπιμίγνυται εἰς πράγματα ἀφορῶντα τὴν οἰκονομίαν καὶ κυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ παρὰ τῇ Συνόδῳ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας ὅτι μὲν βασιλείαν οὐχ ὁμόδοξον τῷ ἔθνει ἀντιπροσωπεύει, τοῦτο παραλείπομεν, ὡς πάντη ἀδιάφορον πρὸς τὸ προκείμενον· καθότι τὸν πρῶτον τῆς Ἑλλάδος θεόπεμπτον καὶ φιλόχριστον Βασιλέα ὅλον τὸ ὑπήκοον ἔθνος ἀγαπᾷ καὶ τιμᾷ, ὡς ἂν εἰ ὑπῆρχε καὶ ὁμόδοξος, καὶ σέβεται ὡς ὑπέρτατον ἄρχοντα καὶ κεφαλὴν τῆς πολιτείας, καὶ τὴν κατὰ νόμους ὀφειλομένην πίστιν καὶ ὑποταγὴν ἀκραδάντως πρὸς αὐτὸν διαφυλάττει· καὶ αὐτὴ δὲ τοῦτον ἡ Ἐκκλησία ὡς προστάτην αὐτῆς τιμᾷ καὶ γεραίρει, καὶ εὔχεται ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Θεόν, καὶ τοῦ Βασιλικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ τῆς Βασιλίσσης πανηγυρικῶς μνημονεύει, καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ πρὸς πάντας ἀποστολικῶς διακηρύττει· «τὸν Βασιλέα τιμᾶτε· οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰμὴ ἀπὸ Θεοῦ· καὶ ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκε·» (Α. Πέτρ. β. 17. Ῥωμ. ιγ, 1—2). Ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις ὁ παρὰ τῇ Συνόδῳ τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας δύναται μὲν εἶναι καὶ μὴ ὀρθόδοξος (διότι περὶ τοῦ θρησκεύματος αὐτοῦ οὐδὲν διορίζει τὸ Καταστατικόν)· ἐπικάθηται δὲ πληρεξούσιος ἐπὶ τῆς Συνόδου κοσμικὴν ἀσκῶν δυναστείαν καὶ

τὰ περὶ τοῦ Αὐτοκράτορος λεγόμενα ὁ σοφὸς Ῥῶσσος Τουργενέφφος (Tourguenef) ἐν τῷ Β'. τόμῳ τῆς τριτόμου αὐτοῦ συγγραφῆς. La Russie et les Russes (pag. 280-288. Paris 1847). Σημ. Ἐκδ.

τοσαύτην, ὅσην διακηρύττει τὸ Καταστατικόν, ὅτι «χωρὶς αὐτοῦ, πᾶσα πρᾶξις τῆς Συνόδου καταδικάζεται ὡς ἄκυρος»! Ταῦτα περὶ τῆς τῶν Ἐπιτρόπων διαφορᾶς. Ὅτι δὲ καὶ τὴν αὐστηρότητα τοῦ ὅρκου τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ Συνόδου ματαίως ἔψεξεν ὁ Μαύρερος, φαίνεται μὲν καὶ ἐξ ὅσων μετ' ὀλίγον ἐροῦμεν ἐξετάζοντες τὸν ὅρκον τῆς Συνόδου τῆς Ἑλληνικῆς, διεξήλεγξε δὲ τὴν τοιαύτην δῆθεν αὐστηρότητα καὶ ὁ Σμίττος (α). Ἀλλ' ἡμεῖς καταλείποντες τὰς τοιαύτας ἀλαζονείας, εἰς ἃς ὁ Μαύρερος ἐπιστηρίζει τῆς ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθείσης ἐλευθέρας Συνόδου τὴν ἔξοχον ὑπεροχήν, ἓν μόνον ἀποροῦμεν, ποία τάχα χριστιανῶν κοινωνία ὠνομάσθη Ἐκκλησία βασιλικὴ ἢ καὶ Αὐτοκρατορική; Ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, Βασιλικὴν (Basilicam) ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι μάλιστα τὴν διὰ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος τῆς οἰκοδομῆς ἐξέχουσαν Ἐκκλησίαν (ἀπὸ τῶν ἐν Ῥώμῃ μεγαλοπρεπῶν καὶ δημοσίων οἴκων καὶ στοῶν τῶν ἰδίως λεγομένων Βασιλικῶν (β)). Ἡ δὲ μία καὶ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία παρ' ἡμῖν τοῖς ὀρθοδόξοις (ὡς καὶ ἄλλη παρ' ἄλλοις) ἐπονομάζεται συνήθως καὶ ἐξ ὧν σύγκειται ἐθνῶν καὶ λαῶν, οἷον ἡ Γραικική, ἡ Γραικορωσσικὴ Ἐκκλησία, ἢ καὶ μερικώτερον (ἐκ τῆς χώρας) ἡ Σμυρναίων, ἡ Ἀθηναίων, κτλ. Ἀλλ' ὁ νέος οὗτος Ἐκκλησιάρχης θεωρῶν, ὡς φαίνεται, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὡς ἂν Ἀκαδημίαν, ἢ ἄλλην ἑταιρείαν οἱανδήποτε κοσμικήν, ἥτις πολλάκις ἐπονομάζεται καὶ βασιλικὴ (ὡς ἐκ τοῦ καθιδρύσαντος αὐτὴν δηλαδὴ Βασιλέως), ἀπεκάλεσε καὶ τὴν ὀρθόδοξον τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησίαν Βασιλικήν! (ὡς ἔργον δηλαδὴ τῆς Ἀντιβασιλείας ὑποτεταγμένον τῇ Βασιλικῇ ἐξουσίᾳ), καὶ πρὸς εὐπρόσωπον τοῦ τολμήματος δικαιολογίαν ἐπωνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν τῆς Ῥωσσίας Αὐτοκρατορικήν!

§. ιδ. Ἐφεξῆς ἀγανακτεῖ ὁ Μαύρερος κατὰ τῶν, ὅσοι τὴν ὑπ' αὐτοῦ συστᾶσαν Σύνοδον παρωμοίασαν πρὸς τὸ ἐν Μονάχῳ ὑπέρτατον προτεσταντικὸν Συνέδριον (Consistorium)· «τοιαύτη (λέγει) σύγκρισις ὁμοιάζει τὴν τοῦ Νυρεμβεργοῦ ζωγράφου ἐκείνου, ὅστις δεικνύων εἰς τοὺς μαθητὰς τὸ καρυόφυλλον ἄνθος, ἔλεγεν,

(α) Schmitt l. c

(β) Βλ. Περὶ τῶν Ο, Ἑρμηνευτῶν τῆς παλ. Γραφ. Τόμ. Β. σελ. 388.

ὅτι «τοῦτο φαίνεται ὡς ῥόδον, πλὴν ὀλίγῳ μόνον ἐκείνου διαφέρει»! Καὶ εὐθὺς καταλέγει τὰς διαφορὰς τῆς Ἑλληνικῆς Συνόδου καὶ τοῦ προτεσταντικοῦ Συνεδρίου· «τοῦτο (λέγει) τῶν Βαυαρικῶν πολιτικῶν δούλων τὸ κονσιστόριον σύγκειται ἐν μέρει καὶ ἐκ συμβούλων κοσμικῶν καὶ ἐκ προέδρου κοσμικοῦ. Τὰ δὲ τῆς ἑλληνικῆς Συνόδου μέλη πάντες εἰσὶν Ἀρχιερεῖς (ἐπίσκοποι, ἀρχιεπίσκοποι καὶ μητροπολῖται)» κτλ. (α). Καὶ ὅμως, ὦ Μαύρερε, καὶ μετὰ τὰς ζωγραφικὰς ταύτας εἰκόνας πάλιν ὁμογενεῖς σου σοφοί, καὶ πρῶτος ὁ Σμίττος σὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι καὶ τὸ ὑπέρτατόν σου Συνέδριον καὶ ἡ ἑλληνικὴ Σύνοδος ὑπάρχουσιν ἐπίσης μικταὶ ἐπιτροπαί! Καὶ ὅ,τι δύναται εἰς τὸ Συνέδριον πρόεδρος κοσμικός, τοῦτ' αὐτὸ καὶ πολὺ πλέον ἰσχύει παρ' ᾗ κατέστησας Συνόδῳ καὶ ὁ σὸς Ἐπίτροπος (β), καὶ ἐξαιρέτως (ὅπερ ἔλαθε τὸν Σμίττον) ὁ τανταλείου λίθου βαρύτερος ἐπικείμενος βραχίων τῆς ἀπούσης μὲν τῷ σώματι, παρούσης δὲ ὅμως διὰ ῥητῶν τε καὶ γραπτῶν διαταγμάτων Γραμματείας! (καὶ μαρτυροῦσι τὰ Συνοδικὰ τῆς πρώτης μάλιστα καὶ δευτέρας περιόδου πρακτικά). Τάλαινα Ἑλλάς! ἥτις ἐν τοῖς ἱερωτάτοις πράγμασιν ἔμελλες ἀποβήσεσθαι παράδειγμα προτεσταντικῶν κονσιστοριῶν καὶ παροιμιῶν Νυρεμβεργικῶν! «Θρύλλημα ἐγένου ἐν ἔθνεσι, γέλως δὲ αὐτοῖς ἀπέβης»! Ἀλλὰ σιωπῶμεν, χεῖρα θέντες ἐπὶ στόματι! Οὐδ' ἐξετάζομεν τὸν ἄνθρωπον οὔτε διὰ τί τῆς καθ' ἑαυτὸν Ἐκκλησίας τὸ ὑπερτατον συνέδριον ὀνομάζει δούλους βαυαρικοὺς (βαυαρικὸς καὶ αὐτὸς ὑπήκοος ὤν), οὔτε ποίαν ἐλευθερίαν ἀφῆκεν εἰς ἣν ἐξ ἐπισκόπων καὶ ἀρχιεπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν συγκειμένην κατέστησεν ἀνεξάρτητον Σύνοδον τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος! Ἓν μόνον παρατηροῦμεν οὐκ ἀδακρυτί, ὅτι ἡ περὶ τὸν Μαύρερον ἑτερόδοξος Ἀντιβασιλεία μετεχειρίσθη τὸ τῶν Ἑλλήνων ὀρθόδοξον ἔθνος ὡς βιβλίον παλίμψηστον, ἐξαλείφουσα μὲν (ἐφ' ὅσον ἠδύνατο) πᾶν ὅ,τι εὗρεν ἐν αὐτῷ πρὸ τοσούτων αἰώνων ἅγιον καὶ ἱερὸν ὑπὸ τῶν θείων ἡμῶν πατέρων ἀνεξίτηλον ἐγκεχαραγμένον, ἐπιγράφουσα δ' αὐτὴ βιαίως τὰς ἰδίας ἑαυτῆς βεβήλους καινοτομίας καὶ καρυόφυλλα καὶ ῥόδα Νυρεμβέργεια! Καὶ παρομοιάζει λοιπὸν ἡ κατὰ τὸν Μαύρερον

(α) Maurer 2 Bd. pag. 156. — (β) Schmitt ubi supra. pag. 209.

κατάστασις τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον τοῦ Νόμου, οὗτινος τὰς σελίδας «ἐξηρεύνων τὰ ἔθνη τοῦ ἐπιγράφειν ἐπ' αὐτῶν τὰ ὁμοιώματα τῶν εἰδώλων αὐτῶν» (Μακκαβ. Α. γ, 48).

§. ιε. Εἴπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις περὶ τῆς Διακηρύξεως ἢ τοῦ Καταστατικοῦ Διατάγματος, ὅτι καὶ τοῦτο θεωρήσομεν ἐπιτομώτερον διαδραμόντες. Ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἄρθρα, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ Καταστατικόν, ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου Σχεδίου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Συντάγματος, ὅπερ ἐξητάσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (σελ. 55—87). Ὅθεν ὀλίγα μόνον ἤδη παρατηροῦμεν ἰδίως εἰς τὸ Καταστατικόν, τὰ ἐφεξῆς.

Ἄρθρ. Α. Ἡ ὀρθόδοξος, κτλ. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τετραπλῶς.

α) Διότι διὰ τῆς λέξεως ἐν πνεύματι (ἣν συστέλλει μόνον εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἱεροτελεστίαν τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως) περιορίζει καὶ συγκόπτει τὴν θεόσδοτον δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε παρὰ τοῦ αἰωνίου αὐτῆς νυμφίου καὶ βασιλέως δύναμιν οὐ μόνον 1) τοῦ διδάσκειν, καὶ 2) τοῦ ἱερουργεῖν, ἀλλὰ καὶ 3) τοῦ ποιμαίνειν τὸν λαὸν Κυρίου καὶ διοικεῖν μετ' ἐξουσίας πνευματικῆς κατὰ τοὺς ὅρους καὶ θεσμοὺς τοὺς ἐν ἁγίῳ πνεύματι θεσμοθετηθέντας. Ταύτην δὲ τὴν τριπλῆν δύναμιν ἔδωκεν ὁ Κύριος μόνοις τοῖς Ἀποστόλοις καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτῶν, τοῖς ἱεροῖς ποιμέσιν, «οὓς ἔθετο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ» (α).—β) Διότι ἀποδίδωσιν εἰς τὸν βασιλέα τὸ διοικητικὸν τῆς Ἐκκλησίας (θεωρουμένης ᾗ σῶμα πιστῶν, σῶμα Χριστοῦ). Ὁ κατὰ νόμους ὑπέρτατος διαιτητὴς καὶ πρύτανις ἢ ἀρχηγὸς ὁποιασδήποτε κοινότητος πρώτιστον τῶν ἄλλων αὐτοῦ γνωρισμάτων ὀφείλει πάντως ἔχειν σύμφυτον ἐν τῷ ἰδίῳ ἀξιώματι καὶ ἀναγκαίως παρακολουθοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ διοικεῖν καὶ διεξάγειν τὴν κοινότητα κατὰ τοὺς κειμένους νόμους. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκληρώθη θεόθεν μόνην τὴν πολιτικὴν ἡγεμονίαν καὶ κυβέρνησιν τῆς ἧς ἄρχει κοινωνίας (θεωρουμένης ᾗ σῶμα πολιτικόν), «Θεοῦ διάκονος ὢν εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ ἔκδικος τοῖς τὸ κακὸν πράττουσιν· «οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ» (β). Ἐπὶ δὲ τῆς πνευματικῆς κοι-

(α) Πράξ. κ. 28. 35. ις. 4. Πρβλ. Ἐφεσ. δ. 11. Α. Κορινθ. ε. 3. Α. Τιμοθ. β. Α. Πέτρ. ε, 1—4. Ἴδε καὶ ὄπισθ. σελ. 60—61 κτλ. = (β) Ῥωμ. ιγ. 4.

νότητος τῶν πιστῶν οὐδὲν κυριαρχίας ἔχει δικαίωμα· ἡ κοσμικὴ καὶ πολιτικὴ ἐξουσία· προστάτης δὲ μόνον καὶ ὑπερασπιστὴς ἀείποτε ὁ πιστὸς βασιλεὺς ἐγνωρίσθη εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, σεβόμενος καὶ στηρίζων καὶ προστατεύων τὰ δικαιώματα τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἐξουσίας καὶ διοικήσεως κατὰ τὴν θείαν θεσμοθεσίαν (α). Ὥστε ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχουσα ἤδη τῆς πνευματικῆς διοικήσεως ἀρχηγὸν καὶ κεφαλὴν τὸν βασιλέα, οὔτε αὐτοκέφαλος ὑπάρχει (καθὼς λέγει τὸ ἄρθρον), οὔτε ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐξουσίας (διότι ὑπόκειται καὶ εἰς ἄλλην διάφορον ἐξουσίαν, αὐτὴν δηλονότι τὴν κοσμικήν).—γ) Διότι τὸ ἄρθρον περιορίζει τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν μόνον εἰς τὴν δογματικὴν ἑνότητα. Ἀλλ' ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπαιτεῖ καὶ τὴν κανονικήν, ἥτις συγκρατεῖ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Χωρὶς δὲ ταύτης τῆς ἑνότητος ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία παραβαίνει τὰ (καθὼς λέγει τὸ ἄρθρον) παρὰ πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀνέκαθεν προσβευόμενα, καὶ ἀποβαίνει σχισματική. Πολλοὺς ἀπεκήρυξεν ἡ Ἐκκλησία οὐχὶ διότι ἐβλασφήμουν περὶ τὰ δόγματα καὶ μυστήρια τῆς πίστεως (καθὼς καὶ οἱ παντάπασιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπερρηγμένοι αἱρετικοί), ἀλλὰ διότι παρέβαινον μόνον τοὺς θεμελιώδεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κυβερνήσεως θεσμούς, σχίσματα ποιοῦντες καὶ παρασυναγωγάς. Οὕτως ἀπεκήρυξε τοὺς Νοβατιανούς, τοὺς Μελετιανούς, τοὺς Δοματιστάς, τοὺς λεγομένους Ἀποστολικούς, τοὺς Ἐγκρατίτας κτλ. τοὺς μὲν ὡς Σχισματικούς, ὅσοι οὐκ ἐδέχοντο τοὺς μετανοοῦντας, ἢ καὶ πρὸς ἄλλα τινὰ ζητήματα ἰάσιμα διεφέροντο, τοὺς δὲ ὡς παρασυναγώγους, ὅσοι συνάξεις ἰδίας ἐποίουν σφετεριζόμενοι βιαίως (καθὼς ἡ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος) τὴν προεδρίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ μὴ ὑποκύ-

---

(α) Les puissances spirituelles ont leur exercice dans ce regard le spirituel. (Ἐξόδ. κη. ι. Β. Παρελειπ. ιθ. 11. Δευτερον. ιζ. 8—12. Ἐσδρ. ε. 1. α. Πέτρ. ε. 1. κτλ.,, et qu'elles ne s'ingèrent pas dans le temporel. Et qu'aussi les puissances temporelles ont leur exercice dans le temporel, et ne s'interprennent rien dans le spirituel. Que les deux ministères sont etablis immediatement de la main de Dieu. Et que ceux qui exercent la puissance dans l'un des deux, sont soumis à ceux qui exerce la puissance de l'autre en ce qu'il dépende. Et aussi voit-on que cex qui ont été animés par l'esprit de Dieu ont formé leur conduit sur ces mêmes reglès» λέγει καὶ ὁ σοφὸς καὶ νομικώτατος Domat Trait. des Lois chap. x. §. 7—9. pag. 33. Paris 1835.

πτοντες εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας (α). Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Β'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος μετὰ τῶν αἱρετικῶν συντάττει κοινῷ ὀνόματι καὶ τοὺς ἀποσχίσαντας (β). Τὴν ἑνότητα λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας οὐδόλως ἀποτελεῖ μόνον τὸ δογματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ κανονικόν, ὅταν δηλαδὴ διοικῆται κατὰ τοὺς αὐτοὺς θείους κανόνας, καθ' οὓς καὶ αἱ λοιπαὶ ὀρθόδοξοι ἀδελφαί· «Ἵνα ἡ ἔνθεσμος Ἐκκλησία συμφωνῇ πρὸς ἑαυτήν, τῶν πανταχόθεν ἐπισκόπων τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης φυλαττόντων διὰ τοῦ λέγειν τὰ αὐτά, κατηρτισμένους τῷ αὐτῷ νοῖ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ» (γ). Ὥστε ὁ περιορισμὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας εἰς μόνον τὸ δογματικὸν ἀντιβαίνει εἰς τὸ Ι ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, καὶ περιέχει τὸ σπέρμα τοῦ σχίσματος (πρβλ. καὶ σελ. 62—63).—δ). Ὅθεν καὶ αὐτὴ ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἄρθρου διαρίθμησις τῶν γνωρισμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας φαίνεται ὕποπτος, ὡς ἂν ἐξεπίτηδες συγκεκομμένη καὶ ἐκτεθειμένη ἐλλιπής. Εἰς πᾶσαν ἄλλην ἀδιάφορον περίστασιν ἀρκοῦσι πολλάκις τὸ Ὀρθόδοξος καὶ τὸ Ἀνατολικὴ προφερόμενα συντόμως, ὡς γνωρίσματα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων. Ἀλλ' εἰς τὴν πανηγυρικὴν τῆς διαιρουμένης ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας διακήρυξιν ἔπρεπεν ἐξ ἅπαντος ἵνα προστεθῶσιν ἅπαντες αὐτῆς οἱ καθιερωμένοι χαρακτῆρες. Εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως ὁμολογοῦμεν «μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν», καὶ ταύτην τὴν ὁμολογίαν οἱ θεῖοι Πατέρες ἐμπεδοῦντες καὶ σῴαν ἀπὸ τῶν ποικίλων αἱρέσεων ἀσφαλιζοντες παρέλαβον ὡς ἐπώνυμον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος (τὸ μὲν ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς διαιρέσεως τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ Βασιλείου, καὶ ἰδίως ὡς τοῦ τόπου τῆς πρώτης αὐτῆς

(α) Μ. Βασίλ. κανν. α. Καὶ ἰδίως δὲ τὸν Διόσκορον ἡ Δ'. Σύνοδος καθεῖλεν οὐχὶ καθὸ αἱρετικόν, ἀλλὰ «διὰ τὸ ἐν ἅπασιν ἀπειθῆσαι τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων κανόσι, καὶ τρίτον κανονικῶς κληθέντα καὶ μὴ ὑπακοῦσαι θελήσαντα. Δ'. Συνόδ. πράξ. γ. ἐν Συνόδ. Συλλογ. Τ. Β. σελ. 126.

(β) «Αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν τούς τε πάλαι τῆς Ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιᾶ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις» Β. Συνόδ. κανν. ιγ.

(γ) Ἐπιστολ. τῆς ἐν Κωνσταντ. Συνόδου παρὰ Θεοδωρήτ. Ἐκκλ. ἱστορ. Β. 24.

ἀνατολῆς καὶ ἐπιφανείας, ὅθεν διεδόθη καὶ εἰς τὴν Δύσιν καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην· τὸ δὲ ὡς γνωριστικὸν τῆς ὀρθότητος τῶν δογμάτων, ὧν ἀείποτε καὶ πανταχοῦ διακρατεῖ (βλ. καὶ σελ. 59. σημ.). Ἔπρεπε λοιπὸν ἵνα προστεθῶσιν εἰς τὰς ἐν τῷ α, Ἄρθρῳ χαρακτηριστικὰς ὀνομασίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ μία καὶ ἁγία καὶ καθολικὴ οὕτως, «Ἡ ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, μέρος ἀποτελοῦσα τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας» κτλ. Ἀδιάφορον, ἂν ἡ τὸ Καταστατικὸν ἐκδιδοῦσα ἀντιβασιλικὴ ἐξουσία ὑπῆρχεν ἄλλου δόγματος, καὶ ἄλλης Ἐκκλησίας· τὸ προκείμενον ὑπῆρχε περὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἣν αὐτοδεσπότως καὶ βιαίως διήρουν, καὶ αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον καθιστῶντες ἄνδρες ἑτερόδοξοι· διὰ τοῦτο μάλιστα ὤφειλον ἀποδοῦναι καὶ πλήρη ταύτης τὰ γνωρίσματα· ἀλλ' αὐτοὶ ἀποκόψαντες τὰς δύω μάλιστα ἐπωνυμίας, τὸ μία καὶ τὸ καθολική, παρέχουσι καὶ διὰ τούτου κακοβουλίας ὑπόνοιαν (α). Ἀπεσιώπησαν τὸ μίαν, διότι, καθὼς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἡ παρ' αὐτῶν διακηρυττομένη Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία διέφερεν ἀπὸ τῆς ἑνότητος τῶν ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν κανονικὴν θεσμοθεσίαν. Ἀπεσίγησαν καὶ τὸ καθολική, καθότι τοῦτο προφανῶς ἀπένεμον, ὡς ἀδιαφιλονείκητον γέρας, εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν τοῦ σεβαστοῦ Βασιλέως, ἀφαιροῦντες ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου, καὶ συντρίβοντες τὴν ἀκεραιότητα τῶν ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς πίστεως διατεταγμένων γνωρισμάτων αὐτῆς (β). Τοιούτῳ τρόπῳ κατε-

---

(α) Ταύτην τὴν ἐν τῷ Καταστατικῷ ἀποκοπὴν τῶν γνωρισμάτων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐξήλεγξε καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνστάντιος ἐν τοῖς ἰδίαις αὐτοῦ παρατηρήσεσι (βλ. ἔμπροσθ. Κεφ. ς. §. ς). Ὁ δὲ Μαύρερος ἤθελε καὶ ἄλλων γνωρισμάτων ἀποκοπὰς πλατύνων ἐπὶ πλέον ἣν κατεσκεύαζεν ἐθνικὴν Ἐκκλησίαν (βλ. ὄπισθ. σελ. 170).

(β) Εἰ δὲ καὶ ἡ Συνέλευσις τῶν Ἀρχιερέων, γνωμοδοτοῦσα περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ὠνόμασεν (ἂν ἀληθεύῃ καὶ ὧδε τὸ Πρωτόκολλον) μόνον ὀρθόδοξον, ἀνατολικήν, ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. β. σελ. 167) ἔσφαλε κἀκείνη πάντως ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀπειρίας, μὴ διενθυμηθεῖσα ὅτι πραγματεύεται περὶ τούτου ποῖος ἑτερόδοξον ἐξουσίαν. Πλὴν ἀλλ' ἐν τούτοις σημειωτέον καὶ τὸ ἐφεξῆς. Εἰς τὸ β'. ἄρθρον τοῦ Σχεδίου τῆς Ἐπιτροπῆς διορίζονται συντόμως τὰ ἑπόμενα· «Κεφαλὴν ἢ ἀρχηγόν της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἢ πνευματικὸν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ ὅλαι αἱ λοι-

σκεύαζον ἰδιογενῆ τινα καὶ ἰδιότροπον ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐκκλησίαν (ὡς εἶπεν ὁ Μαύρερος) ἑλληνικὴν καὶ ἐθνικήν! Καὶ εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ ἄρθρου μετὰ πάσης ἐπιμελείας προσέσχον μήπως ὀνομάσωσι τὴν Μίαν ἐκκλησίαν, ἐν ᾧ μάλιστα ἀπήτει ὁ λόγος τῆς μνημονευομένης ἑνότητος τοῦ δόγματος· «φυλαττομένης (λέγει)

παὶ Ἐκκλησίαι τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, δὲν γνωρίζει ἄλλον, εἰ μὴ μόνον αὐτὸν τὸν θεμελιωτὴν τῆς Ἐκκλησίας Ἰησοῦν Χριστόν· πολιτικὸν δὲ ἢ ἐξωτερικὸν ἀρχηγόν της γνωρίζει μόνον τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Α. §. δ. σελ. 112. πρβλ. καὶ Τμήμ. Γ. Κεφ. Γ. § ι. σελ. 59). Ἀπαράλλακτον φυλάττει τὴν τάξιν τῆς περιοδικῆς συνθέσεως ταύτης καὶ τὸ πληρέστερον ἐκφρασθὲν Πρωτόκολλον. «Ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ, Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἐν πνεύματι μὴ ἀναγνωρίζουσα ἄλλην κεφαλὴν, εἰ μὴ τὸν ἀρχηγὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐξουσίας, φυλαττομένης ἀπαραχαράκτου τῆς Δογματικῆς ἑνότητος κατὰ τὰ παρὰ πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἀνατολικῶν ἀνέκαθεν πρεσβευόμενα· κατὰ δὲ τὸ εἰς τὸν Βασιλικὸν θρόνον ἀνῆκον διοικητικὸν τῆς Ἐκκλησίας μέρος, μὴ ἀντιβαῖνον εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας, γνωρίζει ἀρχηγὸν τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος» (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. σελ. 167). Ἀπαραλλάκτως ἔχει κατὰ λέξιν καὶ τὸ ἐκ πλαγίου παρακείμενον Γερμανικὸν Πρωτόκολλον. Ἀλλ' εἰς τὸ προκείμενον ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ ἀντέστραπται ἡ τάξις τῆς συνθέσεως. «Ἡ ὀρθόδοξος (λέγει) ἀνατολ. ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἐν πνεύματι μὴ ἀναγνωρίζουσα ἄλλην κεφαλήν, παρὰ τὸν θεμελιωτὴν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, κατὰ δὲ τὸ διοικητικὸν μέρος ἔχουσα ἀρχηγὸν τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐξουσίας, φυλαττομένης ἀπαραχαράκτου τῆς δογματικῆς ἑνότητος, κατὰ τὰ παρὰ πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀνέκαθεν πρεσβευόμενα». Ἀπαραλλάκτως ἔχει τοῦτο κατὰ λέξιν καὶ τὸ ἐκ πλαγίου παρακείμενον Γερμανικόν. Ἀλλὰ διὰ ταύτης τῆς ἀντιστροφῆς μεταβάλλεται καὶ ἡ ἔννοια τοῦ κειμένου. Εἰς τὸ Πρωτόκολλον εὐθὺς μετὰ τὸ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν συνάπτεται καὶ τὸ αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐξουσίας, φυλαττομένης τῆς δογματικῆς πρὸς τὰς ἄλλας ὁμοδόξους Ἐκκλησίας ἑνότητος, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφέρεται ἡ περὶ τὸ διοικητικὸν ἀρχηγία τοῦ βασιλέως. Εἰς δὲ τὸ ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ μετὰ τὸ «ἐν πνεύματι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν» ἐπάγεται εὐθὺς «κατὰ δὲ τὸ διοικητικὸν μέρος τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος», καὶ ὕστερον ἀκολουθεῖ τὸ καὶ εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ

ἀπαραχαράκτου τῆς δογματικῆς ἑνότητος, κατὰ τὰ παρὰ πασῶν τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀνέκαθεν πρεσβευόμενα». Ὁ λόγος ἀπῄτει μᾶλλον «κατὰ τὰ παρὰ τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας πρεσβευόμενα». Ἀλλ' οἱ συντάκται τοῦ Ἄρθρου προείλοντο πάσας μᾶλλον τὰς ὀρδοδόξους ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας ἀπαριθμῆσαι, ἀποφεύγοντες τὸ μοναδικὸν καὶ ἐνιαῖον τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, ὡς ἀντιλέγον πρὸς τήν, ἣν ἐφύτευον, διαίρεσιν (βλ. καὶ ὄπισθ. σελ. 59).

Ἄρθρ. 2. Ἀντιβαίνει καὶ τοῦτο πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τριπλῶς. α) Διότι ἀποδίδωσι τὴν ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας Συνόδου τοπικῆς. Ἡ ὑπερτάτη Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἀπόκειται εἰς μόνην τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ταύτην παριστῶσαν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἥτις ἐστὶν ὁ ὑπέρτατος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων δικαστής. Αἱ δὲ κατὰ τόπους ἐκκλησιαστικαὶ Κυβερνήσεις ὑπόκεινται εἰς τοὺς κειμένους θείους ὅρους καὶ κανόνας τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλως ἡ ἐν τῇ Ἑλλάδι Σύνοδος ἐκπίπτει εἰς τὴν παπικὴν μοναρχίαν, μηδὲν ἐκείνης διαφέρουσα, εἰμὴ κατὰ τὸν πενταδικὸν τῶν ἐπισκόπων ἀριθμόν. β) Διότι αὕτη ἡ ὑπερτάτη Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία, συνάμα μετ' αὐτῆς τῆς ἐν χερσὶν αὐτὴν ἀποκειμένην περιφερούσης Συνόδου, καθυποτάσσεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βασιλέως· ὥστε ὁ Βασιλεὺς

πάσης ἄλλης ἐξουσίας, κτλ. Ὥστε τὸ ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ φαίνεται, ὅτι καθυποτάττει εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας βασιλέα καὶ τὸ «ἀνεξάρτητον ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐξουσίας (πλὴν δηλαδὴ τῆς βασιλικῆς), καὶ αὐτὴν τὴν δογματικὴν πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας ἑνότητα (ὅσον ἄλλως ἀπαραχάρακτον αὐτὴν φυλαχθησομένην ὁμολογεῖ! Φυλάττεται τοιαύτη, ἐφ' ὅσον ἂν θέλῃ ὁ ἀρχηγός). Ἡ ἐν τῷ ἄρθρῳ παρασιώπησις καὶ ἀποκοπὴ τοῦ ἐν τοῖς Πρωτοκόλλοις ἀνωμολογημένου περιορισμοῦ (τοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιβαίνει εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας) ἀποδείκνυσιν ὕποπτον καὶ ὕπουλον καὶ αὐτὴν τὴν περὶ τὴν τάξιν τῆς συνθέσεως ἀντιστροφήν, ἥτις καθ' ἑαυτὴν παρίστησι τὸ νόημα στρεβλόν. Ἐὰν δὲ προστεθῇ καὶ ἡ ἐν τῷ 9 καὶ 10 ἄρθρῳ κηρυττομένη εἰς τὰ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐπέμβασις τῆς ἐξουσίας, τότε φαίνεται λαμπρῶς ποίαν ἔχει πλέον ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία βεβαίαν ἀσφάλειαν περὶ τὴν ἀπαραχάρακτον διαφύλαξιν τῆς πρὸς τὰς ἄλλας ὁμοδόξους Ἐκκλησίας δογματικῆς ἑνότητος.

ἀποβαίνει κυριάρχης καὶ τῆς Συνόδου καὶ τῆς ὑπερτάτης Ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας· καὶ οὕτως ἀναδείκνυται κυριάρχης οὐ μόνον τοῦ διοικητικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ δογματικοῦ τῆς ἐκκλησίας μέρους (διότι καὶ τοῦτο περιέχεται εἰς τὴν ὑπερτάτην Ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν)· τοῦτο δὲ φανήσεται σαφέστερον καὶ ἐφεξῆς (ἄρθρ. 9). — γ) Διότι ὁ τὴν ὑπερτάτην ταύτην ἐξουσίαν ἔχων κυριάρχης βασιλεὺς προσδιορίζει (ἀπολύτως) δι' ὁριστικοῦ διατάγματος τὴν Γραμματείαν εἰς τὸ διενεργεῖν τὰ τῆς Κυριαρχίας ταύτης· ὥστε ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ὑπόκειται οὐ μόνον εἰς τὸ ἀπόλυτον τῆς κυριαρχίας τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἰδιότροπον (ἂν τύχῃ) τοῦ ἐμπιζευομένου τὴν κυριαρχίαν Γραμματέως. Ποία πλέον μένει ἀσφάλεια εἰς τὴν ὀρθόδοξον τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησίαν, εἴτε περὶ τὸ δόγμα εἴτε περὶ τὴν κανονικὴν αὐτῆς διοίκησιν καὶ οἰκονομίαν τῶν ψυχῶν;

Ἄρθρ. 3. Ἡ Σύνοδος οὐκ ἀθροίζεται πρὸς καιρὸν (ὁποίας καὶ πατριάρχαι καὶ βασιλεῖς εὐσεβῶς συγκαλοῦσιν ἐκ πολλῶν ἐπισκόπων, ἵνα μόνον κρίνωσι καὶ ψηφίσωσι περί τινων ἀναφυέντων ζητημάτων ἐκκλησιαστικῶν), ἀλλὰ καθίσταται διαρκῶς καὶ μονίμως ὡς μονοπρόσωπος ἀρχή, ἐμπιστευομένη τὴν ποιμαντικὴν ἡγεμονίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας· καὶ λοιπὸν ἐπέχει τόπον πάσης ἄλλης πνευματικῆς ἀρχῆς διοικούσης αὐτοκέφαλόν τινα καθεστῶσαν καὶ αὐτόνομον Ἐκκλησίαν, Πατριάρχου, φέρ' εἰπεῖν, ἢ Ἀρχιεπισκόπου (οἷον τῆς Κύπρου κτλ.). Ἀλλὰ τὰς τοιαύτας πνευματικὰς κεφαλὰς τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν ἐκλέγει μὲν ἡ Ἐκκλησία ἐκείνη, ἐπικυροῖ δὲ ὁ βασιλεύς. Τὰ δὲ μέλη τῆς ἐν Ἑλλάδι διαρκοῦς Συνόδου ἐκλέγει καὶ διορίζει πάντα ἡ πολιτικὴ κυβέρνησις. Ὥστε ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ καθίστησι καὶ ταύτην τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην οἱανδήποτε κοσμικήν! ἢ ἀναλαμβάνει εἰς ἑαυτὴν καὶ τὸ πνευματικὸν δικαίωμα τοῦ ποιμενάρχου τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ ποῖον ἄλλο παρὰ τοῦτο μᾶλλον ἀντίκειται εἰς τοὺς ἱεροὺς τῆς Ἐκκλησίας θεσμούς; Ἔπειτα τὸ πρᾶγμα ἀντιφάσκει καὶ εἰς τὸ 16 Ἄρθρον αὐτοῦ τοῦ Καταστατικοῦ· τοῦτο διατάσσει ὅτι «οἱ Ἐπίσκοποι διορίζονται κατὰ πρότασιν τῆς Συνόδου παρὰ τῆς Κυβερνήσεως». Παρομοίως λοιπὸν ὤφειλεν ἡ Κυβέρνησις ἵνα καὶ τὰ μέλη τῆς Συνόδου διορίζῃ, μὴ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ κατὰ πρότασιν καὶ ἐκλογὴν ἄλλων πάλιν Ἐπισκόπων, ὡς τοποτηρητῶν ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κράτους, ἧς τὴν ἀνωτάτην προεδρίαν ἡ Σύνοδος ἐμπιστεύεται.

Ἄρθρ. 5. Ἡ Σύνοδος εἰς τὴν κυβέρνησιν αὐτῆς θεωρεῖται ῥητῶς ὡς μία τῶν λοιπῶν (κοσμικῶν) ἐπιτροπῶν. Ἐντεῦθεν ἄρα φαίνεται σαφῶς ὅτι καὶ ἡ Σύνοδος ἐξελήφθη ὡς ἁπλῆ τις κοσμικὴ τῆς Κυβερνήσεως Ἐπιτροπή, μηδένα φέρουσα χαρακτῆρα ἰδιάζοντα εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν θεοτύπωτον τῆς Ἐκκλησίας διοίκησιν. Τοιαύτην βεβήλωσιν τῶν ἱερωτάτων δεικνύουσι καὶ αἱ ἐφεξῆς ἐκφράσεις Σύμβουλοι τοῦ προέδρου (ὡς καὶ Σύμβουλοι ὑπουργικοὶ κτλ.), πάρεδροι (ὡς καὶ τοῦ δικαστηρίου), χρεῶν ἐμπίζευσις καὶ καθήκοντα τῆς ὑπηρεσίας (ἄρθρ. 8), ἔκπτωσις τῆς θέσεως (τοῦ βαθμοῦ τῆς θείας ἱεραρχίας· ἡ δὲ θέσις ἐτέθη καὶ ἐπὶ πάντων τῶν πολιτικῶν τούτων (places) ἢ δημοσίων ἐπαγγελμάτων), μισθοί, ἐπιμίσθιον κτλ.

Ἄρθρ. 7. Ἂν πᾶσα (καθόλου) πρᾶξις τῆς Συνόδου γινομένη ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ παρ' αὐτῇ βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου εἶναι ἄκυρος, ἡ ὑπερτάτη λοιπὸν Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ὑπόκειται καὶ εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν (ἂν τύχῃ) τοῦ κατὰ καιρὸν Ἐπιτρόπου, τοῦ μεσιτεύοντος μεταξὺ τῆς Συνόδου καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Κράτους. Ἀλλ' ὅταν αὕτη μετ' ἐκείνου συμφωνήσῃ, ποῦ μένει πλέον εἰς τὴν Σύνοδον ἐξουσία πνευματική;

Ἄρθρ. 8. Ὁ ὅρκος (οὐκ ἐξετάζομεν ἂν ὀφείλουσιν ὀμνύειν καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς), ὁ ὅρκος τῆς Ἑλληνικῆς Συνόδου περιέχει, α) οὐ μόνον πίστιν εἰς τὸν βασιλέα (κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν διαταγήν, ἣν καὶ χωρὶς ὅρκου φυλάττειν ὀφείλουσι, καὶ ἧς χωρὶς οὐκ ἂν εἶεν Ἀρχιερεῖς), ἀλλὰ καὶ ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους τοῦ βασιλείου (ἐφ' ὅσον οὗτοι δηλαδὴ συμφωνοῦσι πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμούς). Ἐπειδὴ δὲ οἱ νόμοι τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος περιέχουσι καί τινα ἐναντία τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας (οἷον τὸ περὶ τοῦ γάμου κεφάλαιον καὶ ἄλλα καὶ αὐτὰ τὰ παραδειγματιζόμενα ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ διατάγματος· νόμος δέ τίς ἐστι καὶ αὐτό), εἰς τὸν ὅρκον λοιπὸν τοῦτον ἐξόμνυνται οἱ Ἀρχιερεῖς τὴν ἁγίαν ἐκείνην ὁμολογίαν, ἣν ἐπὶ τῆς χειροτονίας αὐτῶν ὡμολόγησαν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἔσονται πιστοὶ φύλακες τῶν κανόνων τῶν ἁγίων ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὅρων καὶ θεσμῶν.— β) Τὸ αὐτὸ θεωρεῖται καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν διαπεπιστευμένων αὐτοῖς χρεῶν (καθὼς ὁ ὅρκος λέγει).

διότι καὶ ταῦτα διαπιστεύεται αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ κυβέρνησις, ἀντιφάσκοντα ἐνίοτε πρὸς τὰς ἐμπιστευθείσας αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κανονικὰς διαταγάς.— γ) Ὁ ὅρκος περιέχει καὶ δικαιώματα καὶ προνόμια τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα παντάπασι γεγόνασι βασιλικά, ὀμνύουσι λοιπὸν (ὅσον κατὰ τοῦτο) καὶ ματαίως «λαμβάνοντες τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ ματαίῳ».— δ) Ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας εὐορκοῦσι· διότι ἡ Ἐκκλησία ὑπόκειται (καθὼς εἴπομεν) εἰς ξένην (τὴν κοσμικὴν) ἐξουσίαν.— ε) Ὀμνύουσιν ἐπὶ κακῷ· διότι θεωροῦσιν ἴδιά τινα συμφέροντα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, χωρίζοντες αὐτὴν ἀπὸ τῆς κοινῆς ἑνότητος τῶν ἄλλων αὐτῆς ἀδελφῶν. Ἓν καὶ μόνον ἐστὶ τὸ συμφέρον καὶ τῆς καθόλου καὶ πάσης κατὰ τόπον μερικῆς, εἴτε ἀνεξαρτήτου εἴτε αὐτονόμου εἴτε καὶ ὑποτελοῦς, Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, «ἡ οἰκοδομὴ καὶ σωτηρία τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν». Ἀλλ ὁ ὅρκος ἴδια συμφέροντα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐννοεῖ πλαγίως ὑπονοουμένην τὴν νομοθετηθεῖσαν κοσμικὴν αὐτῆς μορφήν. Καὶ ὅμως ὁ Ἀρχιερεὺς ὀμνύει παρὰ πόδας καὶ «ἀποχὴν ἀπὸ παντὸς πλαγίου σκοποῦ» (arrièrre-pensée. Βλ. καὶ ἐφεξῆς ἄρθρ. 13).— ς) Ὁ ὅρκος προφέρεται ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, δεχομένου τοῦτον ὡς ἀρχηγοῦ δηλονότι καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς (ὁποῖος καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Καταστατικὸν ῥητῶς ἀνηγορεύθη). Ὥστε κατὰ λέξιν μόνον ὁπωσοῦν διαφέρει, τὸ δὲ πρᾶγμα συμπίπτει πρὸς τὸν ὅρκον, ὃν ὤμνυον οἱ ὑπήκοοι πρὸς τὴν Βασίλισσαν τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ, ὁμολογοῦντες ἕκαστος αὐτήν «Μόνην καὶ ὑπερτάτην κυβερνήτριαν τοῦ βασιλείου ἐν πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν, ἢ δίκαις, οὐχ ἧττον ἢ ἐν τοῖς κοσμικοῖς»· καὶ ὅτι «οὐδεὶς ἐξωτερικὸς ἡγεμών, ἢ ἄλλο πρόσωπον, ἢ ἐπίσκοπος, οὐδεμίαν ἔχει δικαιοδοσίαν ἐκκλησιαστικὴν ἢ πνευματικὴν ἐν τῷ βασιλείῳ τούτῳ» (α). Ἀλλ' ἂν εἰς ἄλλας βασιλείας θεοστηρίκτους ὁ τοιοῦτος ὅρκος ὑπάρχει καλὸς καὶ συνήθης, ἡμεῖς οὐδὲν πολυπραγμονοῦμεν. Κρατείτω παρ' αὐτοῖς τὸ ἔθος, ὡς ἔδοξε καλόν, καὶ εὐδαιμονείτωσαν καὶ οἱ λαοὶ καὶ οἱ βασι-

---

(α) Βλ. Liberman Theolog. Dogmatic. general. etc. vol. 2 pag. 180. Mogunt. 1836.

λεῖς ἐκεῖνοι εἰς τοὺς αἰῶνας ἅπαντας. Εἰς δὲ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὁ τοιοῦτος τῶν Ἀρχιερέων ὅρκος ἀντίκειται πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμούς. Οὐδαμοῦ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας οὐδέποτε οὐδεὶς ὀρθόδοξος βασιλεὺς ἀνεγνωρίσθη ὑπέρτατος κυβερνήτης καὶ δαιτητὴς οὐ μόνον ἐν ταῖς δίκαις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς καὶ Ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι τοῦ Κράτους. Ὅτι δὲ τοιοῦτον ἀνακηρύττει τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸ Καταστατικόν, μαρτυροῦσι μάλιστα καὶ τὰ ἄρθρα τὰ ἐφεξῆς (α).

Ἄρθρ. 9. «Εἰς ὅλα (λέγει) τὰ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργεῖ ἡ Σύνοδος ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐξουσίας»! καὶ ὅμως «πρὶν ζητηθῇ ἡ ἔγκρισις (τὸ ἐνεκρίθη) τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἠμπορεῖ νὰ κοινοποιηθῇ οὐδὲ νὰ ἐκτελεσθῇ καμμία Συνοδικὴ ἀπόφασις». Ὥστε πάλιν εἰς τὰ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἐνεργεῖ ἡ Σύνοδος ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας! Τοῦτ' ἔςιν ἐκεῖνο τό, «τῇ μὲν χειρὶ οἰκοδομεῖν, τῷ δὲ ποδὶ καταλύειν». Καὶ ποῖα τὰ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας; Ὁρίζονται καὶ ταῦτα ῥητῶς (Ἄρθρ. 10). Ἡ περὶ τῶν δογμάτων διδασκαλία, τὸ εἶδος καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς λατρείας, ἡ ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων ἑκάστης τάξεως τοῦ Κλήρου, ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία τοῦ λαοῦ, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία, ἡ δοκιμασία καὶ χειροτονία τῶν ἐκ τοῦ Κλήρου, ἡ καθιέρωσις κτλ. καὶ αὐτὴ τέλος ἡ δικαιοδοσία εἰς τὰ τῆς συνειδήσεως (ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐξομολογήσεως δηλονότι) κτλ. Καὶ λοιπὸν ὅλη ἡ περὶ τὸ διδάσκειν καὶ ἱερουργεῖν καὶ διοικεῖν τὸ σῶμα τῶν πιστῶν ἐξουσία τῆς Ἐκκλησίας

(α) Περὶ τοῦ ὅρκου τῶν Ἀρχιερέων βλ. καὶ ἔμπροσθεν (Κεφ. ς. §. ιβ). Σημείωσαι δὲ ὅτι εἰς τὸν ὅρκον τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ διοικούσης Συνόδου ὁ Αὐτοκράτωρ οὔτε ἀρχηγὸς οὔτε κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ὀνομάζεται, ἀλλὰ μόνον ἀνώτατος κριτὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνόδου (ὡς ἔκδικος δηλονότι τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ κοινὸς ἐπιστημονάρχης τὰς συνοδικὰς ψήφους κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἐπικυρῶν). Αὐτὴν δὲ τὴν διοικοῦσαν ἁγιωτάτην Σύνοδον ὁ ἀοίδιμος Αὐτοκράτωρ ἐπέγνω καὶ ἀνεκήρυξεν ὅτι ἔχει τιμὴν καὶ δύναμιν καὶ ἐξουσίαν Πατριάρχου κτλ. (βλ. Πέτρου Ἐκκλησ. Κανονισμ. σελ. 91—92. Μόσχα. 1777).

ὑπετάχθη εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐφεδρεύει κυριαρχικῶς εἴς τε τὰ δόγματα καὶ μυστήρια, καὶ εἰς τοὺς θεσμοὺς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐγκρίνοντες ἢ μὴ ἐγκρίνοντες (καὶ ῥητῶς καὶ διὰ μόνης πολλάκις τῆς σιωπῆς) ὅ,τι καὶ ὅταν θέλωσιν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται σαφέστερον τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ (πρβλ. καὶ Ἄρθρ. 17).

Ἄρθρ. 13. Προχωρεῖ μακρότερον. Πάντα τὰ καλούμενα «συμμίκτου εἴδους ἀντικείμενα» οὐ μόνον εἰς τὴν σύμπραξιν καὶ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς καθυποτάσσει, ἀλλὰ καὶ παντελῶς καὶ ὁλοκλήρως παραδίδωσιν εἰς τὴν ὑπερτάτην τοῦ Κράτους ἐξουσίαν· ἵνα ταῦτα δι' ἰδίων διαταγμάτων ἀπαγορεύῃ ἢ καὶ καταργῇ παντελῶς, ὁσάκις κρίνει τι ἐν αὐταῖς ἐπιβλαβὲς εἰς τὸ δημόσιον συμφέρον. Καὶ λοιπὸν ταῦτα τὰ τοῦ συμμίκτου εἴδους ἀντικείμενα ἀποβαίνουσιν ἄμικτα παντάπασι καὶ καθαρὰ κοσμικά, καθότι καταργοῦνται ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐξουσίας τοῦ κράτους, εἴτε πρὸς δημόσιον εἴτε καὶ πρὸς ἴδιον (ἂν τύχῃ) συμφέρον! (καὶ τοῦτο δὲ τὸ συμφέρον ἐμπεριέχεται πάντως εἰς τὰ λοιπὰ συμφέροντα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ὧν τὴν πιστὴν διατήρησιν ὀμνύει ὁ Ἀρχιερεὺς!). Ἐφεξῆς (Ἄρθρ. 14) ἀριθμοῦνται καὶ ῥητῶς τὰ τοιαῦτα σύμμικτα, ἐν οἷς συγκαταλέγεται καὶ ἡ Διάταξις «τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας, ὁ καιρὸς αὐτῆς, ὁ τόπος εἰς ὅν, ὁ ἀριθμὸς κτλ.» (εἰς τοῦτο τὸ «καὶ τὰ λοιπὰ» περιέχεται καὶ τὸ εἶδος καὶ ἡ ποσότης τῶν ὕμνων καὶ ἀκολουθιῶν, ὅπως ἂν καὶ αὗται συντμηθῶσιν, ὅσον τὸ δυνατόν, καὶ εἰς γλῶσσαν χυδαίαν, ἂν τύχῃ, μεταποιηθῶσι, καὶ αἱ ἑορταί (α) καὶ αἱ λιτανεῖαι καὶ οἱ κατ' οἴκους τῶν ἁγίων λειψάνων καὶ εἰκόνων ἁγιασμοὶ καὶ αἱ νηστεῖαι κτλ.). Ἡ δὲ τῶν μοναστηρίων διάλυσις

(α) Μόνον τὰς δεσποτικάς, καὶ μηδ' αὐτὰς ὅλας (πλὴν τῆς Μεταμορφώσεως, τῆς Ἀναλήψεως, τῆς Ὑπαπαντῆς, κτλ.), καὶ μίαν Θεομητορικὴν (τὴν τῆς Κοιμήσεως) διέταξεν ἡ Κυβέρνησις ἑορτάζεσθαι, μόλις δέκα τὰς πάσας (μετὰ τῆς α. Ἰαννουαρ.)· τὰς δ' ἄλλας πάσας κατήργησε διὰ τὸ δημόσιον συμφέρον! Ἀλλ' ὁ ὀρθόδοξος τῶν Ἑλλήνων λαὸς πάλιν ἑορτάζει τὰς πατροπαραδότους ἑορτάς, καὶ πανηγύρεις καὶ λιτανείας ποιεῖται κατὰ τὸ σύνηθες κτλ. Διότι τοῦτο (καθὼς φαίνεται) δημόσιον συμφέρον νομίζει αὐτός. Βλέπε δὲ καὶ τοῦ ἀοιδίμου Κυβερνήτου τὸ περὶ τῶν ἑορτῶν Διάταγμα πόσον εὐσεβῶς καὶ προσφυῶς τοῖς τε τῶν Ἑλλήνων ἤθεσι καὶ τῷ δημοσίῳ συμφέροντι διετάχθη (Γενικ. ἐφημερ. τῆς Ἑλλάδ. 1830. ἀριθμ. 10. σελ. 37).

(καίτοι κεκρυμμένως παρερρίμμένη μεταξὺ τοῦ σύστασις καὶ τοῦ περιορισμός) ἐνηργήθη πανηγυρικώτατα (ὡς καὶ τούτων ὄντων τοῦ συμμίκτου εἴδους!)· τελευταῖον (ἵνα τἆλλα παραλίπωμεν) εἰς τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν τοῦ Κράτους ὑποβάλλονται καὶ αὐτοὶ οἱ Νόμοι οἱ τὰ κατὰ τοὺς γάμους ἀφορῶντες, «καθ' ὅσον (λέγει) δὲν ἀνάγεται εἰς τὴν πολιτικὴν συμφωνίαν», ἤγουν καθόσον ἀνάγεται εἰς αὐτοὺς ἀμέσως τοὺς περὶ τοῦ θείου μυστηρίου ἐκκλησιαστικοὺς θεσμούς (α).

Ἄρθρ. 15. Προβαίνει καὶ περαιτέρω. Ὅσα περὶ τῶν τοιούτων Συμμίκτων ἡ ἐξουσία τοῦ Κράτους κρίνῃ συμφορώτερον ἵνα μὴ παρ' αὐτῆς ἀμέσως, ἀλλ' ὑπὸ τῆς Συνόδου πρότερον ψηφισθῶσι (κελευσθείσης δηλαδὴ), κυρωθῶσι δὲ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, πάντα τὰ τοιαῦτα ψηφίσματα ἔχουσιν ἰσχὺν νόμων. Ὥςε ἀποβαίνει καὶ ἡ ὑπερτάτη Ἐκκλησιαστικὴ τῆς Ἑλλάδος ἀρχὴ συνένοχος τῆς παραβάσεως τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ νέα νομοθέτρια εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν (Βλ. ὄπισθ. σελ. 69).

Ἄρθρ. 17. Ἐπιφέρει τὴν ἐσχάτην πληγὴν εἰς ὅλα τὰ καθ' αὑτὸ (τὰ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας) ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα, περιορίζον τὴν ἐπὶ τούτων δικαιοδοσίαν τῆς Συνόδου, καὶ νομοθετοῦν ἀριδήλως ὅτι «αἱ περὶ τούτων Συνοδικαὶ ἀποφάσεις δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐκτελεσθοῦν εἰμὴ μετὰ προηγουμένην ἐπικύρωσιν τῆς Κυβερνήσεως (καὶ προσέτι) συμφώνως μὲ τοὺς ὑπάρχοντας νόμους». Ὥστε πάντες οἱ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὅροι καὶ οἱ λοιποὶ τῆς Ἐκκλησίας κανόνες καὶ θεσμοὶ καθυπετάγησαν εἰς τοὺς νόμους τοὺς πολιτικούς, νῦν μὲν τοὺς κατὰ τὸν Μαύρερον, ἄλλοτε δ' ἄλλους ἄλλων οἱωνδήποτε κατὰ καιροὺς νομοθετῶν! Ὅτιδὲ καὶ πάντας τοὺς ἐκ τοῦ Κλήρου διὰ κοσμικὰ ἐγκλήματα καθυποβάλλει ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ πολιτικὰ ἢ ἐγκληματικὰ δικαστήρια ὡς ἁπλῶς κοσμικούς, μηδεμιᾶς περὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα γινομένης παρατηρήσεως (ὡς διώρισαν ἔκπαλαι καὶ νόμοι βασιλικοί), εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

(α) Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Θ. Ὅθεν καὶ κατὰ τὸ 1838 ἡ Γραμ. τῆς Δικαιοσύνης ἐπὶ τοῦ κυρίου Α. Παΐκου, τοῦ νομικωτάτου καὶ ἀντικανονικωτάτου, ἐξέδωκε πρᾶξιν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἐν ᾗ ῥητῶς θεωρεῖ τὸν γάμον ὡς ἄκρατον πολιτικὸν συνάλλαγμα! [Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. ιε. σελ. 633].

Ἄρθρ. 19. Ἀποκόπτει τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐμποδίζον τὴν πρὸς πᾶσαν μὴ μόνον κοσμικήν, ἀλλὰ καὶ Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν δὶ ἐπιστολῶν κοινωνίαν καὶ τῆς Συνόδου καὶ τοῦ Κλήρου παντός. Τὸ δὲ τῆς ἀνηκούσης Γραμματείας μέσον προβάλλεται μόνον ὡς εὐπρόσωπος ἐπίκρυψις τοῦ κυρίου σκοποῦ.

Ἄρθρ. 20. Τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν ὑπερασπίζεται ἡ κοσμική· πότε ὅμως καὶ πόσον; «καθ' ὅσον δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῶν καθηκόντων της»· ἤγουν ἐφ' ὅσον ἐκτελεῖ τῆς ἐπ' αὐτῇ δεσποζούσης κοσμικῆς ἐξουσίας τὰς ἐπιταγάς.

Ἄρθρ. 21. Ἀνοίγει τὴν ὁδὸν εἰς πάντα Ἕλληνα (ὑπήκοον τῆς Ἑλλάδος ὁποιονδήποτε) ἐγκαλεῖν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν μὴ μόνον πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν ἄλλην διοικητικὴν ἀρχήν, καί τοι τῶν θείων κανόνων καὶ τῶν νόμων τῶν βασιλικῶν κελευόντων «μὴ ἁπλῶς καὶ ἀδοκιμάστως προσδέχεσθαι τοὺς τυχόντας εἰς κατηγορίαν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν» (α). Ἡ δὲ πάλιν Γραμματεία καὶ χωρὶς τῆς γνώμης τῆς Συνόδου δύναται καὶ πᾶσαν (ἄν τις κατὰ τύχην ἐκδοθῇ) Συνοδικὴν διάταξιν ἐμποδίζειν, ὁσάκις τὰ πράγματα ἀπαιτοῦσι ταχύτητα! Τοιούτῳ τρόπῳ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία μᾶλλον καθυποζυγοῦται εἰς πᾶσαν διοικητικὴν ἀρχὴν (νομάρχας, διοικητάς, ὑποδιοικητάς, κτλ.), ἐμποδίζονται δὲ καὶ ποιναί τινες Ἐκκλησιαστικαὶ (οἷον ἱερέων παρανομούντων ἀργίαι, δημοσίων ἁμαρτημάτων ἀποκηρύξεις κτλ.)

Ἄρθρ. 22. Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία λαμβάνει τὸ δικαίωμα τοῦ συγκαλεῖν Συνόδους τοῦ Κράτους γενικάς. Ἴσως οἰκειοποιεῖται καὶ τοῦτο τὸ δικαίωμα πρὸς τὸ παράδειγμα τῶν ἀοιδίμων Αὐτοκρατόρων. Ἀλλὰ πρῶτον ζητεῖται, ἂν εἰς ἑτερόδοξον βασιλικὴν ἐξουσίαν ἁρμόζει καταλλήλως τὸ δικαίωμα τοῦ συγκαλεῖν Συνόδους γενικάς, καὶ ταύτας περὶ δογμάτων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Δεύτερον οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες οὔτε προέδρους οὔτε γραμματεῖς ἰδίους ἀνεδείκνυον εἰς τὴν Σύνοδον, καθὼς τὸ ἄρθρον διορίζει· ἡ δὲ τοιαύτη ἀξίωσις δεικνύει σαφῶς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν βουλομένην πάντα τὰ κατὰ τὴν Σύνοδον διοικεῖν πρὸς τὸ δοκοῦν, ἱσταμένην ἀφανῶς ἐξ ὄπισθεν τοῦ Προέδρου καὶ τῶν

(α) Β. Συνόδ. ς. Δ. Συν. κα. κτλ. Κώδ. Θεοδοσ. Βιβλ. ις. τίτλ. β. περὶ Ἐπισκόπ. νόμ. ιβ. Ἰουστινιαν. Νεαρ. ΠΓ. ι. κτλ.

γραμματέων, οὓς καθίστησιν αὐτή. Καὶ νομοθετεῖ λοιπὸν καὶ αὖθις ἐκείνην τὴν σκανδαλώδη τῶν συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων Ἀρχιερέων τοῦ κράτους σκηνήν! Τρίτον ὑποτίθησι τὴν Σύνοδον συγκαλουμένην καὶ περὶ δογμάτων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως (ἐν οἷς ὅμως ὑπόσχεται ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ὅτι οὐ παρεισδύεται· καὶ πιςεύομεν)· ἀλλ' ἐν τίνι δικαιώματι καθυποβάλλει καὶ τὰ δόγματα τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου πίστεως εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν Συνόδου τοπικῆς, ὡς ἂν ἦσαν ἀμφιβολίας καὶ ἐπικρίσεως, ἑπομένως δὲ καὶ μεταβολῆς (ἂν οὕτω δόξῃ τῇ Συνόδῳ τυχὸν) ἐπιδεκτικά; Ποία πλέον τῶν κατὰ τόπους ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀμφιβάλλει περὶ τῶν θείων δογμάτων καὶ διδαγμάτων τῶν εἰσάπαξ καὶ εἰς αἰῶνας ὑπὸ τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀραρότως ἐψηφισμένων καὶ παραδεδομένων εἰς ἅπαν τὸ πλήρωμα τῆς Ὀρθοδοξίας; Εἰ δέ τις κοινωνία περὶ τούτων ἀμφιβάλλει καὶ συζητεῖ, καὶ Συνόδους κατὰ τόπους συγκροτεῖ, πῶς δύναται πλέον μένειν ἀσφαλὴς ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον πέτραν τῆς πίστεως, κρατοῦσα καὶ φυλάττουσα τὴν καλὴν ὁμολογίαν καὶ μένουσα βεβαία ἐνοῖς ἔμαθε καὶ ἐπιστώθη;

Ἄρθρ. ταὐτ. Ἡ Κυβέρνησις διατάσσει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν οὐ μόνον ἑορτὰς (ἐννοεῖ τὰς βασιλικάς, ἃς καὶ διέταξεν ὀρθῶς καὶ προσηκόντως ἡ Σύνοδος), ἀλλὰ καὶ δημοσίους δεήσεις (ἀπεριορίστως)· καὶ λοιπὸν ἡ Κυβέρνησις εἰσάγει εἰς τὴν ὀρθόδοξον τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησίαν νέον τυπικόν! Ὅθεν καί—

Ἄρθρ. 24. Εἰσέρχεται καὶ μέχρι τῶν ἀδύτων τοῦ θυσιαστηρίου διατάσσουσα καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀναιμάκτου θυσίας (εἰς τὸ «Ἐν πρώτοις») τὴν ἐκφώνησιν καὶ τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος· καὶ ταύτην καὶ πρὸ τοῦ μνημοσύνου τῆς Συνόδου (α).

(α) Σύμφωνα πρὸς τὰ ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ συνετάχθησαν καὶ τὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Κλῆρον ἀποβλέποντα παραγγέλματά τῶν διαταγμάτων, δι' ὧν νομοθετοῦνται τὰ καθήκοντα τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας, καὶ τὰ τῶν νομαρχῶν ἢ διοικητῶν καὶ ὑποδιοικητῶν. Εἰς ὅλων τούτων τὰς χεῖρας ἡ Κυβέρνησις παρέδωκε τὰς ἀλύσεις τῆς δεσμευθείσης πνευματικῆς ἐξουσίας ἵνα ταύτην κἀκεῖνοι παρασύρωσιν αἰχμάλωτον, ἐνεργοῦντες πανταχοῦ τοῦ Κράτους τὸν κωφὸν καὶ ἀφανῆ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διωγμόν, καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν ἐφεξῆς. (Ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν διοικητῶν καὶ ὑποδιοικητῶν διατάγματος). Ἄρθρ. 41. «Νὰ προστατεύωσιν ὅλας

§. ις. Ταῦτα κατ' ἐπιτομὴν σημειοῦμεν εἰς τὸ καθιςῶν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν Σύνοδον διάταγμα τῆς περὶ τὸν Μαύρερον Ἀντιβασιλείας, πάντα παράνομα καὶ τῆς ὀρθοδόξου βασιλείας ἀλλότρια καὶ πολεμιώτατα, συμβάλλοντα πρὸς καθαίρεσιν αὐτῆς. Ὁμολογοῦμεν ὅτι, «Ἀσεβής,

---

τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἑταιρείας εἰς τὰ δίκαιά των καὶ εἰς τοὺς θεμελιώδεις νόμους των»· καὶ (Ἄρθρ. 73) «νὰ ἐπιτηροῦν ὥστε νὰ μὴ ταράττηται ἡ εἰρήνη εἰς τὰς κατὰ μέρος ἐκκλησιαστικὰς ἑταιρείας» (ἐκκλησιαστικὰς ἑταιρείας ἐννοεῖ τὰς μερικὰς κοινωνίας τῶν ἑτεροδόξων, ὅσοι οὐκ ἔχουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα δημοσίας Ἐκκλησίας καὶ ἱεροτελεστείας δημοτελεῖς· Οὕτω δίδωσι τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς ἐπιπεσόντας ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐξαποστόλους προσηλυτιστάς, οἵτινες συστήσαντες εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν εὐκτήρια δωμάτια συγκαλοῦσι κρυφίως τοὺς ἁπλουστέρους καὶ πτωχοτέρους τῶν Ἑλλήνων χρήμασι μάλιστα πείθοντες ἐπὶ προσηλυτισμῷ. Ταύτην τὴν ἐπιβουλὴν προστατεύει τὸ διάταγμα. Καὶ ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι προστίθησι καὶ τὸ ἑφεξῆς· Ἄρθρ. 77. ἐν ᾧ δίδωσι τὴν ἄδειαν «ἵνα σχηματίζωνται νέαι θρησκευτικαὶ ἑταιρεῖαι, προηγουμένης ὅμως τῆς θελήσεως τοῦ βασιλέως»· νέων θρησκευτικῶν ἑταιρειῶν ἐπ' ἀδείας σύστασις εἰς τὴν δι' ὅλης τῆς αἰχμαλωσίας παρθένον ἀπὸ πάσης αἱρέσεως διατηρηθεῖσαν ἐλευθέραν Ἑλλάδα!). Ἄρθρ. 74. «Νὰ ἐμποδίζουν πάντα προσηλυτισμὸν» (τοῦτο μόνον διὰ τοὺς προσερχομένους εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ἑτεροδόξους, ἢ καὶ τοὺς τούρκους αὐτούς, εἰς ὧν τὴν ἑκουσίαν ἐπιστροφὴν αἱ κατὰ τόπους ἀρχαὶ ἐπιφέρουσι δυςκολίας διὰ πολιτικοὺς σκοπούς· οἱ δὲ πάλιν ἐξαπόστολοι βοηθοῦνται εἰς τὸν προσηλυτισμὸν τῶν Ὀρθοδόξων, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως κρατοῦντες διδασκαλεῖα, καὶ διδάσκοντες τὰ ὀρθόδοξα παιδία ὅ,τι ἂν θέλωσι, κατὰ τοὺς θεμελιώδεις νόμους αὐτῶν). Ἄρθρ. 75. «Νὰ προστατεύωσιν ἰδιαιτέρως τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπερασπίζοντες ἐναντίον πάσης βλάβης τὰ δίκαιά της καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐναντίον προσβολῶν τῆς ἀνεξαρτησίας της» (ἤγουν τῆς ἀπὸ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας σταθερᾶς διαιρέσεως αὐτῆς) «κατὰ τοὺς θεμελιώδεις ὁρισμοὺς τῆς Διακυρύξεως» (Ἐναντίον δὲ τῆς ἐκ τούτων τῶν ὁρισμῶν πηγαζούσης βλάβης καὶ κατεξαρτησίας, τίς λοιπὸν ὑπερασπίσεται τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν; Σημείωσαι δὲ ὅτι, οὐδαμοῦ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Κράτους ὀνομάζεται ἐπικρατοῦσα· καὶ θεωρεῖται δὲ πανταχοῦ ἰσότιμος πρὸς τὰς λοιπὰς καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς μερικὰς ἑταιρείας!). Ἄρθρ. 76. «Νὰ φυλάττουν ἐν γένει τὰ ἡγεμονικὰ δικαιώματα τῆς ἐξουσίας εἰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις» (ὅθεν καὶ διοικηταὶ καὶ ὑποδιοικηταὶ ἐπεστάτουν εἰς τὴν σύλησιν τῶν μοναστηρίων· οἱ δ' αὐτοὶ διορίζουσιν ἐνίοτε καὶ τὰς ὥρας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας κτλ. κτλ.) Ἄρθρ. 78. «Νὰ ἐπιτηροῦν εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικυρώσεως, τὸ ὁποῖον ἀπόκειται εἰς τὸν ἡγεμόνα»· καὶ Ἄρθρ. 94. «Νὰ φυλάττουν τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως περὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν»· καὶ Ἄρθρ. 81. «Νὰ ἐπιτηροῦν

ὁ λέγων βασιλεῖ, παρανομεῖς· καὶ ἀσεβέσατος τοῖς ἄρχουσι» (Ἰώβ. λδ, 18. πρβλ. Ἀποστολ. κανν. πδ). Καὶ τὸν βασιλέα τιμῶμεν καὶ τοὺς δι' αὐτοῦ πεμπομένους ἡγεμόνας, καὶ τὰ διατάγματα τὰ βασιλικά· τίς αὐτῶν καταθρασύνεται παρὰ τὸ δίκαιον; διὰ βασιλικῶν συναινέσεων καὶ διαταγῶν ἠθροίσθησαν αἱ θεόπνευστοι Σύνοδοι, τὰ μέγιστα καὶ συνεκτικώτατα τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας κεφάλαια δογματίσασαι. Καὶ ταῦτα πάλιν βασιλεῖς ἐπεκύρωσαν. Ἀλλ' ὅταν ταῦτα τὰ κεφάλαια καθαιρῶνται δι' ἄλλων ἐναντίων διαταγμάτων καὶ καταστρέφωνται τῆς εὐσεβείας τὰ θεμέλια, τότε πρὸς τὰς τοιαύτας παραθρησκευούσας καὶ περὶ τὸ θεῖον σέβας ἁμαρτανούσας διαταγὰς πᾶς εὐσεβὴς ὀφείλει, νομίζομεν, καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν ὅ,τι εἶπον οἱ Ἀπόστολοι πρὸς τὴν διαταγὴν ἐκείνην τοῦ Συνεδρίου, «Πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις». Ταῦτα εἰσάπαξ διακηρύξαντες συμπεραίνομεν ὅτι τὸ Καταστατικὸν τοῦτο διάταγμα τῆς Ἀντιβασιλείας

εἰς τὸ νὰ μὴ ἐκτείνηται ἡ ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία εἰς ἄλλας, εἰμὴ εἰς πάντῃ ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις» (Καὶ ποία πλέον ἔμεινε δικαιοδοσία εἰς τὴν Ἐκκλησίαν;). Ἄρθρ. 82. «Ἡ Ἐκκλησία ἔχει μὲν τὸ δικαίωμα νὰ κρίνῃ καὶ νὰ παιδεύῃ εἰς ὑποθέσεις τῆς συνειδήσεως». Ἀλλ' ὅμως, (Ἄρθρ. 83) ὅταν πρόκειται λόγος «νὰ ληφθοῦν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν ἁμαρτησάντων μέτρα βίαια καὶ ἔχοντα ἐπιρροὴν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον καὶ εἰς τὰς ἁγυκὰς τῶν ἀνθρώπων σχέσεις· καὶ τοιαῦτα μέτρα εἶναι πρὸ πάντων οἱ ἀφορισμοί· ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνῃ καὶ νὰ ἐξετάζῃ καὶ διατάττῃ, ἂν αἱ τοιαῦται κρίσεις καὶ ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἢ ὄχι» κτλ. (ἰδοὺ ὁ ὑπέρτατος τῆς Ἐκκλησίας κριτής, ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑποδιοικητοῦ. Ὅθεν οὔτε τοὺς ἀθεμιτογάμους οὔτε τοὺς ἄλλους παρανομοῦντας οὔτε τὰς φανερὰς ἐγχειρήσεις τῶν προσηλυτιστῶν οὔτε τὸν δημοσίως τῆς εὐσεβείας ἀποστατήσαντα δύναται ἡ Ἐκκλησία ἀποκηρύξαι· διότι τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον καὶ τὰς ἀστυκὰς σχέσεις!). Ἄρθρ. 90. «Νὰ ἐπιτηροῦν εἰς τὸ νὰ φυλάττωνται ἀκριβῶς ὅσα οἱ νόμοι προσδιορίζουσι κατὰ τῆς ἀμέσου σχέσεως τοῦ κλήρου μὲ ἐξωτερικὰς πολιτικὰς ἀρχάς» (!)— Ἄρθρ. 91 «Νὰ ἐπιτηροῦν εἰς τὸ νὰ μὴ ἐπιφέρωνται παρανόμως δυσκολίαι εἰς τὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν συνοικέσια» (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Θ. §. δ). — Ἄρθρ. 92. «Νὰ διαπραγματεύωνται συμμορφούμενοι μὲ τοὺς καθεστῶτας νόμους τὴν διάλυσιν τῶν κατὰ συνοικεσίων ἐμποδίων, ὅταν δὲν εἶναι εἰμὴ ἁπλῶς κοσμικά» (τοῦτο ἐννοεῖ τοὺς βαθμοὺς τοῦ γάμου, τὸ δὲ πρότερον τὴν πρὸς πάντας τοὺς ἐπήλυδας ἀπόλυτον γαμικὴν συνάφειαν καὶ ἐπιμιξίαν) κτλ. κτλ. Μετὰ ταύτας καὶ τοιαύτας διαταγὰς τῆς ἐξουσίας λεγέτω ὅστις θέλει, ὅτι ἄλλο τι παρὰ τὴν θείαν δύναμιν συντηρεῖ καὶ διασώζει μέχρι σήμερον τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν!

ὑπάρχει κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας παράνομον καὶ πανάθεσμον.

Α) Διότι παρέβη τὴν μετὰ τῶν συνελθόντων Ἀρχιερέων συνθήκην, οἵτινες ὡμολόγησαν ὁπωσδήποτε, ὅτι γνωρίζουσι τὸν βασιλέα ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ διοικητικὸν, «ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιβαίνει εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας». Οὗτος ὁ διορισμὸς γραφεὶς ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ ἀπεσιωπήθη εἰς τὸ Διάταγμα (διότι οἱ κανόνες οὐδόλως συγχωροῦσι τὴν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τοὺς νόμους τοὺς πολιτικούς, ἐὰν πρὸς τοὺς κανόνας ἀντιβαίνωσιν, ἀκύρους εἶναι ὁρίζοντες προστάτην τοῦτον μόνον καὶ ὑπέρμαχον τῆς ἐκκλησίας διακηρύττουσι).

Β) Διότι καὶ αὐτὴ ἡ ἐκ τοῦ διατάγματος κατασταθεῖσα Σύνοδος διεμαρτυρήθη περὶ ταύτης τῆς παραβάσεως πρὸς τὴν Γραμματείαν (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. κ).

Γ) Διότι τὸ σχέδιον τῆς ἑπταμελοῦς Ἐπιτροπῆς (ἐξ οὗ ἀπηνθίσθησαν ὅλα τὰ ἄρθρα τοῦ διατάγματος) ἐκρίθη παρὰ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καθυποβλητέον εἰς τὴν συζήτησιν καὶ ἐπίκρισιν τῆς Συνόδου (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. β· §. ιη). Καὶ ὤφειλε μὲν πάντως τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἵνα σκεφθῇ πρότερον, ἂν ἔπρεπε καὶ ὅλως συστῆναι παρὰ τῆς πολιτικῆς κυβερνήσεως Σύνοδον αὐτοκέφαλον καὶ βιαίαν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως διὰ τῆς τοιαύτης πρωθυστέρου γνωμοδοσίας διεκήρυξε τὸ Συμβούλιον ὅτι χρήζει διορθώσεως Ἐκκλησιαστικῆς τὸ Σχέδιον, ἑπομένως δὲ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ συνοψισθὲν Καταστατικόν. (Βλ. ὄπισθ. σελ. 86).

Δ) Διότι ἡ ἑτερόδοξος Ἀντιβασιλεία οὐδεμίαν εἶχεν ὁμολογουμένως ἐξουσίαν εἰς διακήρυξιν Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ εἰς ἐγκατάστασιν Συνόδου διοικητικῆς, καθὼς ἐν τοῖς προηγουμένοις (σελ. 193) ἀπεδείχθη.

Ε) Διότι καὶ αὐτὸς ὁ μεγαλειότατος Βασιλεὺς εἰς δύο δημοσίους διακηρύξεις, καὶ ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτε τὸν θρόνον ἀνέβη, καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν πρώτην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἴσοδον αὐτοῦ, διεκήρυξεν ὅτι ἦλθε προστάτης καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ἱερᾶς τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ θρησκείας, καὶ στήριγμα στερρὸν τῆς ἁγίας αὐτῶν Ἐκκλησίας. Προστασία δὲ καὶ στήριγμα σημαίνει τοῦτ' αὐτὸ στήριγμα καὶ προστασίαν τῆς ὑπαρχούσης πατροπαραδότου θρησκείας τοῦ ἔθνους, καὶ φανερῶς ἀποκλείει

πᾶσαν ἀπὸ τῆς καθεστώσης Ἐκκλησίας καινοτομίαν καὶ μεταβολὴν καὶ ὑποδούλωσιν εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσιαν, ὁποίαν διέταξε καὶ κατέπραξεν ἡ Ἀντιβασιλεία διὰ τοῦ Καταστατικοῦ (βλ. καὶ ὄπισθ. σελ. 195).

ς) Διότι ἀκυροῦται πανηγυρικῶς καὶ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Η' κανόνος τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς ἁγίας Συνόδου, ἥτις ἐθέσπισε τὰ ἑξῆς· «Ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ σώζεσθαι ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν, κατὰ τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος.—Εἰ δέ τις μαχόμενον τύπον» (βασιλικὸν διάταγμα, ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ) «τοῖς νῦν ὡρισμένοις προκομίσοι, ἄκυρον τοῦτο εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάσῃ καὶ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ». Τοῦτο διετάχθη καὶ εἰς τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς Συνόδου τὰ πρακτικά! Ὅτι δὲ καὶ οἱ ἀοίδιμοι Αὐτοκράτορες ὥρισαν ἄκυρον εἶναι πᾶν διάταγμα πολιτικὸν ἀντιβαῖνον εἰς τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων Συνόδων, εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

Ζ) Διότι ἀποδίδωσι καθόλου εἰς τὸν ἐγκόσμιον βασιλέα ἀκατάλληλον καὶ ἀνοίκειον δικαίωμα, καθιστῶν αὐτὸν διηνεκῆ κεφαλὴν καὶ ἀρχηγὸν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, (ἥτις ἐστὶν ἡ πνευματικὴ τοῦ Χριστοῦ βασιλεία) ἐναντίον τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν θεσμῶν, ἐναντίον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου παρὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας πρεσβευόμενα, ἐφ' ὅσον ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὰς παπικὰς ἀξιώσεις, ἀλλ' ἁπλῶς εἰς τὴν ἀξίαν τὴν ἀρχιερατικήν.

Η) Διότι ἀντιφάσκον αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ γίνεται αὐταναίρετον. Λέγομεν ἓν παράδειγμα τὸ κυριώτατον καὶ θεμελιῶδες. Εἰς τὸ πρῶτον Ἄρθρον ὁμολογεῖ «τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν πνεύματι κεφαλὴν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν», καὶ εἰς τὸ 22 Ἄρθρον ὡσαύτως διακηρύττει ὅτι ἡ βασιλικὴ Κυβέρνησις οὐδόλως παρεισδύεται εἰς τὰ περὶ δογμάτων· καὶ ὅμως ἐν τῷ 9 Ἄρθρῳ καὶ αὐτὰ τὰ περὶ δογμάτων καὶ πάντα τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας καθυπέταξεν εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως. Τοῦτο λοιπὸν καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐξηρτημένα ἄρθρα ἀναιροῦνται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ πρώτου καὶ τῶν ἐξ ἐκείνου. Αὐτὸ δὲ πάλιν τὸ πρῶτον ὅτι σύγκειται καὶ παρὰ τὴν συνθήκην, καὶ παρὰ τοὺς θείους ὅρους καὶ κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, εἴδομεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω.

Θ) Διότι ἀντιβαίνει εἰς τὰ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας ἀνέκαθεν νενομοθετημένα. Τὴν ἀνεξάρτητον ἢ αὐτοκέφαλον καὶ αὐτόνομον Ἐκκλησίαν συνιστῶσι α) τὸ τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων δι' ἑαυτῶν ποιεῖσθαι τοὺς προεστῶτας τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης (χωρὶς ἐκδόσεως πατριαρχικῆς), καὶ β) ἰδίαν διοίκησιν συνιστᾷν, μὴ ὑποτελοῦσαν ὑπὸ θρόνον πατριαρχικόν, ἀλλ' αὐτονομουμένην κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας (ὡς ἡ τῆς Κύπρου Ἐκκλησία καὶ ἡ τῆς Ῥωσσίας, κτλ.). Τὸ δὲ διάταγμα διακηρύττει ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀνύπαρκτον καὶ ψευδῆ· διότι ἀποσπῶν αὐτὴν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον κανονικῆς καὶ πνευματικῆς ὑποταγῆς, καθυποβάλλει εἰς τὴν κοσμικὴν κυριαρχίαν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ καθυποζυγοῖ. Ὥστε ἡ λεγομένη ἀνεξαρτησία οὐδέν ἐστιν ἕτερον πραγματικῶς, εἰ μὴ παντελὴς ὑποδούλωσις τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν πολιτικὴν δυναστείαν, διοικουμένην κατὰ τὰ στοιχεῖα καὶ τοὺς νόμους τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστὸν καὶ τοὺς θείους κανόνας.

Ι) Διότι ἀποσχίζει τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁμοδόξων αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ διαῤῥήγνυσι καὶ τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης· «τὸ δὲ σχίσαι τὴν Ἐκκλησίαν χεῖρον πάσης αἱρέσεως κακόν» (Χρυσόστομ.), καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κράτος τῆς Ἑλλάδος ὀλεθριώτατον! Ὥστε τὸ διάταγμα ἀντιβαίνει καὶ πρὸς τὸν ὑπέρτατον νόμον τὸν πολιτικόν, «τὴν τοῦ λαοῦ σωτηρίαν» (Salus populi lex suprema).

ΙΑ) Διότι ἀντίκειται ἀπ' εὐθείας εἰς πᾶσαν τὴν ὀρθόδοξον καὶ καθολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ὡς καθαιροῦν καὶ καταστρέφον ἐν γένει τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν τῆς θείας ἱεραρχίας καὶ ἅπασαν τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν, ἣν καθυποτάττει εἰς τὴν κοσμικὴν κυριαρχίαν κατά τε τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἱερουργίαν τῶν μυστηρίων καὶ τὴν κανονικὴν κυβέρνησιν τοῦ πνευματικοῦ σώματος τῶν πιστῶν· ἤγουν διαλύει πᾶσαν τὴν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ συναρμολογίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶ σῶμα Χριστοῦ. Καὶ κατεστάθη λοιπὸν τοῦτο τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας τὸ Καταστικὸν ἀληθέστατον «ὕψωμα κατεπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ», καὶ πολὺ φοβερώτερον (ὅσῳ καὶ δολιώτερον) παρὰ τὰ βασιλικὰ ἐκεῖνα διατάγματα τῶν φανερῶν τῆς εὐσεβείας διωκτῶν, «ἅπερ ἥπλωτο πανταχόσε, τὰς μὲν ἐκκλησίας εἰς ἔδαφος

φέρειν, τοὺς δὲ τῶν Ἐκκλησιῶν προέδρους πάντας πρῶτα μὲν δεσμοῖς παραδίδοσθαι, εἶθ' ὕστερον πάσῃ μηχανῇ θύειν ἐξαναγκάζεσθαι» (Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Η. β).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. ϛ'.

Τὰ περὶ τὴν καθίδρυσιν τῆς διαρκοῦς Συνόδου καὶ τὸν διορισμὸν τῶν Ἐπισκοπῶν.

§. α. Λαμπρὰν καὶ πανηγυρικὴν τῆς Συνόδου τὴν καθίδρυσιν ὁ Μαύρερος διαγράφει μετὰ στόμφου καὶ μεγαληγορίας, προστιθεὶς ὅτι καὶ μετὰ κρότου κανονίων ἐθριαμβοκροτήθη! (α). Καὶ ὅμως καὶ αὐτὸς ὁ τῶν κανονίων ἄψυχος κρότος καὶ πᾶσα λογικὴ δικαιοσύνης φωνὴ διακηρύττει ὅτι ἡ σύστασις καὶ ταύτης τῆς διαρκοῦς Συνόδου ἐγένετο παράνομος.

α) Διότι καθιδρύθη ὡς ὑπερτάτη καὶ ἀπόλυτος διοικητικὴ ἀρχὴ, εἰς Ἐκκλησίαν ὑποκειμένην ἔτι ὑπὸ τὸν κανονικὸν αὐτῆς κυριάρχην καὶ μήπω παρ' αὐτοῦ ψηφισθεῖσαν καὶ διακηρυχθεῖσαν αὐτοκέφαλον καὶ αὐτόνομον, κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς θεσμοὺς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων.

β) Διότι ἐψηφίσθη καὶ καθιδρύθη ἔμμονος καὶ διαρκὴς πρόεδρος καὶ ποιμενάρχης, ἡ κεφαλὴ διοικήσεως Ἐκκλησιαστικῆς (οἷόν τις πατριάρχης, ἢ ἀρχιεπίσκοπος αὐτονόμου Ἐκκλησίας), ὑπὸ μόνης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, μήτε κλήρου παρόντος καὶ συναινοῦντος εἰς τὴν προσωπικὴν κατάστασιν αὐτῆς μήτε προηγηθείσης κατὰ τοὺς κανόνας Ἐκκλησιαστικῆς ψήφου καὶ ἐκλογῆς. Πᾶσα δὲ ψῆφος γινομένη παρ' ἀρχόντων ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου, ἄκυρος μένει κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, «Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες κτλ. (β).

γ) Διότι στοιχεῖα τῆς συστάσεως καὶ κανόνας τῶν πράξεων αὐτῆς

(α) Maurer 2 Bd. p. 167. «Τῇ ς Αὐγούστου (Ἰουλ. 25) ἀνεδείχθη ἡ πρώτη Σύνοδος, καὶ δύω ἡμέρας ὕστερον κατεστάθη μετὰ πάσης λαμπρότητος καὶ μετὰ κρότου πυροβόλων» (κανονίων) κτλ.

(β) Ζ. Συνόδ. καν. γ. καὶ Ἀποστολ. καν. λ. τῆς Α, δ. τῆς ἐν Λαοδικ. ιγ. Καρθαγ. νθ.

ἔλαβε πολιτικοὺς ὁρισμοὺς καὶ διατάξεις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ἐναντίας εἰς τοὺς θείους ὅρους καὶ θεσμοὺς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ σκοπὸν ἐχούσας τὸ σχίσμα καὶ τὴν παντελῆ διαστροφὴν τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

δ) Διότι ἡ περὶ τῆς συστάσεως αὐτῆς ὁριστικῶς γνωμοδοτήσασα συνέλευσις τῶν Ἀρχιερέων ὑπῆρχε παράνομος (Βλ. Κεφ. Δ. §. γ).

ε) Διότι καὶ αὐτὸ (καθὼς προείρηται) τὸ καταστῆσαν αὐτὴν διάταγμα τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας ἀντιβαίνει πρός τε τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ πρὸς τὰς πανδήμους αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως διακηρύξεις.

ς) Διότι καὶ ἕκαστος χωρὶς καὶ πάντες οἱ ἐπίσκοποι, ἐξ ὧν συνίσταται ἡ Σύνοδος, ἐνέχονται εἰς τὴν ἔγγραφον κατάθεσιν καὶ πάνδημον ὁμολογίαν τῆς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὑποταγῆς καὶ τῆς ἀκριβοῦς διατηρήσεως τῶν θείων κανόνων, καθ' οὓς ἐχειροτονήθησαν. Ὅθεν ἀποβαίνουσι καὶ ἐπιορκίας ἔνοχοι!

ζ) Διότι αὐτὴ ἑαυτὴν ἡ Σύνοδος ὡς αὐτοκατάκριτος ἀκυροῖ. Αὐτὴ ἡ Σύνοδος μετὰ τὴν σύστασιν αὐτῆς διεμαρτύρατο πρὸς τὴν Γραμματείαν ὅτι λείπει ἐκ τοῦ Καταστατικοῦ τὸ «ἐφ' ὅσον ἀντιβαίνει εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας». Καὶ πάλιν ἡ περὶ τῆς συστάσεως αὐτῆς γνωμοδοτήσασα συνέλευσις ἤ Ὁμήγυρις τῶν Ἀρχιερέων αὐτὸ τοῦτο πρότερον κατέβαλεν ὡς θεμέλιον τῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν συνθήκης περί τε τῶν βασιλικῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν δικαιωμάτων καὶ τῆς ὑπὸ τῆς Συνόδου κυβερνήσεως τῆς ἐκκλησίας. «Ἐπιθυμεῖ (ἔλεγεν ἡ ὁμήγυρις ἐκείνη) νὰ συστηθῇ Σύνοδος διευθύνουσα τὰ τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας». Καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Κυβερνήσεως ἀπεδέξατο τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὁμηγύρεως (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. σελ. 167). Ἀλλ' οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες ἐντέλλονται «Μηδένα τῶν ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἑτέραν, οὐκ οὖσαν ἄνωθεν ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ, ἤ γοῦν τῶν πρὸ αὐτοῦ, χεῖρα, καταλαμβάνειν· μηδὲ χειροτονεῖν ὑπερόρια εἰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας» (α). Οἱ δὲ κανόνες οὗτοι (τῷ Θεῷ χάρις) ἰσχύουσι καὶ παρ' αὐτῇ τῇ Συνόδῳ καὶ μέχρι σήμερον· δι' αὐτῶν προστατεύει καὶ διατηρεῖ τὴν ἑκάστου ἐπισκόπου σταθερὰν προεδρίαν εἰς τὴν ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῷ ἐπισκοπήν, καὶ τὰ ὁπωσδήποτε διορισθέντα ὅρια τῶν

(α) Τῆς Γ, η. πρβλ. Ἀποστολ. λε. τῆς Β, τὸν β, τῆς Ϛ, τὸν κ, τῆς Ἀντιοχ. ιγ. κβ. τῆς Σαρδικ. γ. κτλ.

ἐπισκόπῶν ἀσφετέριστα καὶ ἀνεπηρέαστα· διὰ τῶν αὐτῶν λοιπὸν κανόνων πραγματικῶς καὶ δημοσίως καταδικάζει καὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς σύστασιν, ὡς καταλαβοῦσα καὶ αὐτὴ ἐπαρχίαν «οὐκ οὖσαν ἄνωθεν ὑπὸ τὴν ἑαυτῆς χεῖρα καὶ διοίκησιν», καὶ κατακυριεύσασα ἐνορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, καὶ σφετερισθεῖσα τὴν κανονικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν καὶ προεδρίαν, ἣν εἶχεν εἰς τὰς ὑποκειμένας Μητροπόλεις καὶ Ἀρχιεπισκοπάς, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Σταυροπήγια μοναστήρια! Καθόλου δὲ πᾶσα νεοσύστατος ἀρχὴ στηριζομένη καὶ διασωζομένη δι' αὐτῶν ἐκείνων τῶν νόμων καὶ κανόνων, οὓς αὐτὴ παραβᾶσα τὸ πρῶτον κατέστη δυναστικῶς, ὑπὸ τῶν αὐτῶν πάλιν νόμων καὶ κανόνων ἀκυροῦται καὶ αὐτὴ καὶ καταργεῖται, ὡς βιαία καὶ τυραννική. «Ἐν ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν». Καὶ ἄλλως δὲ ἡ Σύνοδος ἀπέβη κατακριτέα καὶ ὑποκειμένη εἰς καθαίρεσιν δι' αὐτῆς ἐκείνης τῆς καθαιρέσεως, ἐν ᾗ καθεῖλε κανονικῶς τοὺς περὶ τὸν Ζαρνάτας, διότι οὗτος ἐσφετερίσθη τὰ πατριαρχικὰ δικαιώματα χειροτονήσας Ἀρχιερεῖς. Καὶ αὐτὴ τά γε περὶ τὴν χειροτονίαν πατριαρχικὰ δικαιώματα οὐ παρέβη (ὡς μήπω χειροτονήσασα), ἄλλο δέ τι χεῖρον παρηνόμησε· κατεπάτησεν αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῶν Πατριαρχικῶν δικαιωμάτων, καταστήσασα ἑαυτὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς ἐνορίας ἐκείνου μήπω παραιτηθέντος.

η) Διότι, τέλος, ἡ βιαία τῆς Συνόδου σύστασις ἀκυροῦται καὶ καταργεῖται ῥητῶς καὶ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λα καὶ λδ κανόνος τῶν Ἀποστόλων, καὶ τοῦ η τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τοῦ λδ καὶ λς τῆς ϛ, καὶ τοῦ πᾶσι τούτοις ὁμοψήφως καὶ συμφώνως ἐκδοθέντος ιε τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐπονομαζομένης. Θεσπίζει δὲ ὁ κανὼν οὗτος τὰ ἑφεξῆς· «Τὰ ὁρισθέντα περὶ πρεσβυτέρων καὶ ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ Πατριαρχῶν ἁρμόζει. Ὥστε, εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ ἐπίσκοπος, ἢ μητροπολίτης τολμήσοι ἀποστῆναι τῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον Πατριάρχην κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέροι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, κατὰ τὸ ὡρισμένον καὶ τεταγμένον, ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ· ἀλλὰ πρὸ ἐμφανείας συνοδικῆς καὶ τελείας αὐτοῦ (τοῦ Πατριάρχου) κατακρίσεως» (ὡς αἱρετικοῦ δηλονότι καὶ παρανόμου Συνοδικῶς κατακριθέντος), «σχίσμα ποιήσοι, τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία Σύνοδος πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι, εἰ μόνον ἐλεγχθείη τοῦτο

παρανομήσας. Καὶ ταῦτα μὲν ἐσφράγισταί τε καὶ ὥρισται περὶ τῶν προφάσει τινῶν ἐγκλημάτων τῶν οἰκείων ἀφισταμένων προέδρων, καὶ σχίσμα ποιούντων καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας διασπώντων» κτλ. (α).

§. β. Τοιαύτη ἐξελέγχεται παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων ἡ βιαία σύστασις τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι ὑπερτάτης Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Καὶ ὤφειλον μὲν πάντως καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ μάλιστα οἱ πρῶτοι μέλη τῆς Συνόδου καταστάντες ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, ὤφειλον λέγομεν μετὰ φρίκης ἀναβοῆσαι ἐκεῖνο τὸ τοῦ θείου Χρυσοστόμου ῥητόν, «Ἕτοιμοί ἐσμεν παραχωρῆσαι τῆς (τοιαύτης) ἀρχῆς, ὅτῳ ἂν βούλησθε· μόνον Ἐκκλησία μία ἔστω» (β). Ναί, ὤφειλον καὶ οὗτοι, καὶ πάντες οἱ συγκαλεσθέντες τοῦ Κράτους Ἀρχιερεῖς, ἀνακράξαι τὰς προμνημονευθείσας τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς Συνόδου φωνάς (σελ. 191)· ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοι φόβῳ καὶ δειλίᾳ συσχεθέντες καὶ σωματικαῖς ἀνάγκαις ὑπείξαντες, τινὲς δὲ καὶ πάθεσι σκοτισθέντες καὶ φιλίαν ἀνθρώπων προτιμήσαντες μᾶλλον παρὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀγάπην τῶν θείων Πατέρων, ἅπαντες δὲ (τὸ μέγιστον) ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ μέλλοντος κακοῦ καθεστῶτες ὑπέκυψαν εἰς τῆς Ἐκκλησίας τὴν δούλωσιν, καὶ παρεδέχθησαν σύστασιν Συνόδου τοῖς δουλαγωγοῖς ἄρχουσι καθυπηρετούσης ἐν τάξει θεραπαινίδος. Καί, τέλος, βραδέως καὶ ἀνωφελῶς, ἀλλ' ὅμως ἐνόησαν αὐτοὶ κατὰ πρῶτον οἱ τῆς πρώτης περιόδου Συνοδικοί, ὅτι καὶ συνέρχονται καὶ συνεδριάζουσι περὶ τράπεζαν, ἥτις ὁμοιάζει τὴν ἀπευκταίαν ἐκείνην τοῦ ψαλμῳδοῦ. «Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς ἀνταπόδοσιν καὶ εἰς σκάνδαλον — καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον».

§. γ. Ὁ δὲ σοφὸς τῆς τοιαύτης δουλαγωγίας ῥέκτης καὶ δραματουργὸς Μαύρερος πανηγυρίζων τῆς Συνόδου τὴν ἐγκαθίδρυσιν, «Οὐ μόνον (λέγει) ὁ ἑλληνικὸς λαὸς συνέτρεχον ἀγαλλόμενοι καὶ εὐφημοῦντες, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πρεσβειῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐλλιμενιζόντων ξένων πολεμικῶν πλοίων, οὐδεὶς ἀπελείπετο ἄνθρωπος, ἐξαιρουμένης

(α) Τῆς ΑΒ, ὁ ιε. πρβλ. καὶ ιγ. καὶ τῆς Ἀντιοχ. ε. τῆς Γάγγρ. ς. Καρθαγ. ι. ια.

(β) Χρυσόστομ. εἰς Ἔφεσ. Ὁμιλ. ια.

τῆς Ῥωσσικῆς πρεσβείας καὶ τῶν Ῥώσσων ναυτῶν, οἵτινες κατ' ἐκείνας ἀμφοτέρας τὰς ἡμέρας ἐγένοντο ἄφαντοι» (α). Ἀλλ' ἂν μετ' εὐφημιῶν ἢ μετὰ στεναγμῶν συνέτρεχον εἰς τὴν θέαν ὁ ἑλληνικὸς λαός, περὶ τούτου φαίνεται πολὺ παρὰ τὸν Μαύρερον ἀξιόπιστος αὐτὴ ἡ ἐγκαθιδρυθεῖσα Σύνοδος, ἥτις ἐν τῇ περὶ συστάσεως αὐτῆς ἐγκυκλίῳ μνημονεύει πλαγίως καί τινας ὑποπτευομένους καί τινας πονηρευομένους ἐν συνειδήσει (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. § ιβ). Ὅτι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ περὶ τὸν Μαύρερον κατηγτιάσαντο τὴν πρᾶξιν, ὡμολόγησεν αὐτὸς οὗτος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Κεφ. Γ. §. δ). (β). Περὶ δὲ τῆς ἐκ τῶν ξένων πρεσβειῶν καὶ πλοίων συνδρομῆς, τῶν μὲν ἐκ προσκλήσεως πάντως τῶν δέ τινων καὶ διὰ περιέργειαν συνελθόντων,

---

(α) Maurer 2. Bd. p. 167.

(β) Μεταξὺ τῶν αἰτιασαμένων τὸν χωρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρχον καὶ αὐτοὶ τοῦ Μαυρέρου οἱ συνάρχοντες, καθὼς ἱστορεῖ τὸ Γαλλικὸν Ὑπόμνημα, λέγον ἐπὶ λέξεως ταῦτα. «Καὶ αὐτὸς ὁ κ. κόμης Ἀρμανσβέργης, ὅστις ὀλίγον ὕστερον ἀπέῤῥιπτεν ὅλην ταύτην τὴν πραγματείαν εἰς τὸν κ. Μαύρερον, ὑπῆρχε μετ' αὐτοῦ τοσοῦτον ὁμόφωνος, καὶ τοσοῦτον αὐτῷ διέφερε, καὶ οὕτω σφοδρῶς ἐπεθύμει τὴν εὐτυχῆ τοῦ δράματος λύσιν, ὥστε ὁ (τότε Γραμματεὺς) κ. Τρικούπης, εὐθὺς ἀφ' οὗ παρέδωκαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἀρχιερεῖς (οἱ τὸ πρῶτον συνελθόντες 22) ἔγγραφον τὴν συγκατάθεσιν, ἔσπευσεν εὐθέως τῇ 6 ὥρᾳ μετὰ μεσημβρίαν, μίαν ὥραν καὶ ἡμίσειαν σχεδὸν μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς συνεδριάσεως, ἵνα κοινοποιήσῃ τὸ ἔγγραφον οὐχὶ πρὸς ὅλην τὴν Ἀντιβασιλείαν ἀθρόαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθοῦσαν, οὐδ' εἰς πρῶτον τὸν Μαύρερον, ὅστις ἐπεστάτει ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ πρώτιστα πάντων πρὸς τὸν κ. Ἀρμανσβέργην, ὅστις εὐθύς, ὡς ἤκουσε, θαυμαστὸν ὅσον κατεκηλήθη. Ὅλη δὲ ἡ Ἀντιβασιλεία ἤκουσεν ἐπισήμως παρὰ τοῦ Γραμματέως τὸ πρᾶγμα τῇ ἐπαύριον». Ταῦτα ἐκεῖνος, οὕτως ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ Μαυρέρου! Σὺ δὲ βλέπεις, ἀναγνῶστα, πῶς εὐθύς, ὡς κατεπράχθη τὸ δεινόν, καὶ αὐτοὶ τοῦ δράματος οἱ πρωτουργοὶ καὶ οἱ τούτων ὑπουργοί, φρίξαντες πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος αὐτοὶ τοῦτο κατέκρινον, ἀπῤῥίπτοντες ἄλλος εἰς ἄλλον τὴν ἐνοχήν. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλως μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας ἐνυπῆρχε τότε διχόνοια καὶ διχοστασία, καὶ ἐμάχοντο φανερῶς ἀντιπράττοντες πρὸς ἀλλήλους οἱ σταλέντες πρὸς τὴν φατριάζουσαν Ἑλλάδα κοσμήτορες καὶ φίλοι ἐφέστιοι εἰρήναρχοι καὶ κυβερνῆται, ὑπάρχει πρᾶγμα βέβαιον καὶ ὁμολογούμενον παρὰ πάντων, ἕως οὗ μετακληθέντες ἄλλος μετ' ἄλλον ἀνεχώρησαν αἰσχρῶς! Ἔλεος καὶ τοῦτο τῆς θείας προνοίας εἰς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα, καθ' ἧς οἱ τελχῖνες οὗτοι πολλὰ τῶν ὧν κατέπραξαν ὀλεθριώτερα πάντως ἔμελλον ἐνεργεῖν συντελοῦντες αὐτῆς τὸν ἀφανισμόν, εἰ μὴ συνέχεεν ὁ κτίστης τὰς βουλὰς αὐτῶν καὶ τὰς γλώσσας, ὡς τῶν πάλαι τῆς Βαβυλῶνος πυργοποιῶν, καὶ κατέῤῥαξεν εἰς γῆν τὰ μηχανήματα αὐτῶν».

εἴ τινες ἦσαν ἐν αὐτοῖς εἰδήμονες τάξεως ἐκκλησιαστικῆς, καταμωκωμένων τῆς βιαιοπραγίας ἢ καὶ διὰ μισορθοξίαν ἐπιχαιρόντων, σιωπῶμεν ἀποροῦντες πρὸς ποίας χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τὰς ἀρχὰς ὁ Μαύρερος ἀποβλέπων ἐνόμισεν ὅτι πρεσβεῖαι πολιτικαὶ καὶ ναυτικαὶ δυνάμεις ἑτεροδόξων καὶ ξένων ἐθνῶν διὰ τῆς αὐτῶν παρουσίας ἐπισφραγίζουσι καὶ οἷον ἐπικυροῦσι τὴν καθίδρυσιν τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς Ἐκκλησίας τινὸς μηδὲν αὐταῖς προσηκούσης. Τοῦτο μηδ' ὁ Λούθηρος, μηδ' ὁ Καλβῖνος ἐφρόνησαν. Καὶ αὐτὸν τὸν Πάπαν ἐπὶ τῆς δημοσίας αὐτοῦ στέψεως ὅσοι τῶν ἑτεροδόξων Δυνάμεων πρέσβεις συνέλθωσιν ἐν τῷ ναῷ, θεῶνται καὶ συγχαίρουσι πολιτικῶς, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐκλεχθῇ ὑπὸ τῶν Καρδιναλίων καὶ τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας. Οὐδὲ κλίνουσι τὸ γόνυ οἱ ξένοι, ὅτε ἡ αὐτοῦ Μακαριότης ἐκτείνουσα τὰς χεῖρας ἐπιχέει τὰς εὐλογίας urbi et orbi (τῇ πόλει καὶ τῷ κόσμῳ). Πλὴν ἀλλ' ἐν τούτοις δικαίως ἄν τις ἀποθαυμάσαι τὴν πλαστικὴν τοῦ ἱστορικοῦ φαντασίαν, ὅστις καὶ τοὺς ξένους καὶ τοὺς ἑτεροδόξους καὶ ἀλλογλώσσους καὶ μηδὲν τῶν πραττομένων μήτε συνιέντας μήτε ὅλως εἰδότας (τοὺς πλείστους), καὶ ναύτας καὶ ὑπηρέτας καὶ ἀρχηγούς, πασσυδεὶ καὶ παμπληθεὶ συνεισάγει τοὺς πάντας εἰς τὴν θέαν τῆς ἑορτῆς, μηδενὸς ἀπολειπομένου! Φαίνεται ὁ ἱστορικὸς ὅτι εἶχε κατὰ νοῦν ἐκείνην τὴν πολεμητόκον καὶ στασιαρχικὴν ὁμήγυριν τῶν Ὁμηρικῶν θεῶν, καθ' ἥν, τῆς Θέμιδος κηρυττούσης, συνῆλθον εἰς τὸ δῶμα τοῦ Διὸς ἅπαντες καὶ θεοὶ καὶ θέαιναι παντοδαποί, καὶ Ἕλληνες καὶ βαρβαρικοί·

«Οὔτε τις οὖν ποταμῶν ἀπέην, νόσφ' Ὠκεανοῖο
«Οὔτ' ἄρα νυμφάων, ταὶ τ' ἄλσεα καλὰ νέμονται» κτλ.
(Ἰλιάδ. Υ. 4—8).

Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ὁ Ζεὺς ὑπέμεινεν οὐδ' ἐμεμψιμοίρησε διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ὠκεανοῦ. Ὁ δὲ Μαύρερος ἀγανακτεῖ διὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς Ῥωσσικῆς πρεσβείας καὶ τῶν Ῥώσσων τῶν ναυτῶν! Ἤθελεν, ὡς φαίνεται, ὁ ἄνθρωπος, ἵνα καὶ οἱ εὐσεβέστατοι Ῥῶσσοι καὶ αὐτὴ τοῦ τρισσεβάστου προστάτου τῆς Ὀρθοδοξίας ἡ πρεσβεία συμμετάσχωσιν ἄσμενοι τοιαύτης ἀνεόρτου καὶ βεβήλου καὶ ἀτελέστου τελετῆς· ἤθελεν ἵνα καὶ αὐτοὶ παρουσιάζωσιν εἰς τὴν ἄφατον ἐκείνην εἰρωνείαν καὶ ὕβριν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· καθ' ἣν ὅλη μὲν ἡ ἑτερόδοξος Ἀντιβασιλεία ἐπεῖχε τόπον ἐξάρχων καὶ προέδρων Συνόδου Οἰκουμενικῆς, αὐτὸς δὲ ὁ Καλβῖνος Μαύρερος προήδρευεν ἰδίως ὡς

Πατριάρχης, οἱ δὲ νεωστὶ παρανόμως προβεβλημένοι Συνοδικοὶ καὶ οἱ λοιποὶ παρατυχόντες Ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοί, θέλοντες μὴ θέλοντες, ὕμνουν καὶ ἐδοξολόγουν τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ σχίσματι τῆς Ἐκκλησίας! Ἀλλ' ἀποσιωπῶμεν καὶ ὧδε τὰ σκυθρωπὰ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης! Ὁ δὲ Μαύρερος ἐμφιλοχωρεῖ καὶ τερατεύεται ἐπὶ πλέον! ἄκουε! «Αὕτη (λέγει) τῶν Ῥωσσικῶν ἀρχῶν ἡ μὴ συγκοινωνία εἰς ἑορτὴν οὕτως ἐπίσημον διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, μεγάλην ἔσχεν ἐνέργειαν ἐν ταῖς τῶν Ἑλλήνων ψυχαῖς» (ποίαν;) — «Μεταξὺ (λέγει) τῶν πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἰδιωμάτων τῶν Ἑλλήνων ὑπερέχει μάλιστα τὸ φρόνημα τὸ ἐθνικὸν (ὁ ἐθνισμός). Τοῦτο λοιπὸν τὸ ἰδίωμα τότε βαθέως ἐπλήγη (ἐνομίσθη δηλονότι ἡ πρᾶξις τῶν Ῥώσσων ὡς ὕβρις ἐθνική). Ἕκαστος Ἕλλην ἐφρόνει μέγα γαυριῶν, ὅτι ἀνήκει εἰς ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον ἐθνικὴν Ἐκκλησίαν. Ἕκαστος ἠσθάνετο ποῦ τελευταῖον ἡ ἐλευθέρα Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία μέλλει πάντως προάξειν καὶ αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν, ἥτις πλουτεῖ ὅ,τι οὐδεμία ἄλλη μέχρι σήμερον ἐκληρώσατο, ἐκκλησίαν δηλονότι τὸ αὐτὸ φέρουσαν ὄνομα μετὰ τῆς ἐπικρατείας» (α). Ἀλλ' ὦ Μαύρερε (σοὶ λέγει ὁ ὁμόγλωσσος Σμίττος), «Μήπως ὁ τῆς θείας ἡμῶν πίστεως ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς Ἰησοῦς ἐθεμελίωσεν Ἐκκλησίας ἐθνικὰς (εἰς ἓν μόνον ἔθνος ἀνηκούσας); ἢ μήπως οἱ Ἀπόστολοι ἀπεστάλησαν ἱδρύσοντες ἐκκλησίας ἐθνικάς»; (β). Ταῦτα ἐκεῖνος. Ἡμεῖς δὲ τούτοις (ὡς Ἕλληνες) προστιθέμεθα καὶ τὰ ἐφεξῆς. Ὅτι μηδ' ἐξ αὐτῆς τῆς παιδαριώδους ὀνοματολογίας ὠφελήθη παντάπασιν οὗτος ὁ ἐθνικὸς ἐκκλησιαστής· οὔτε ἡ Ἑλληνικὴ (τὸ αὐτὸ καὶ Γραικικὴ) Ἐκκλησία, οὔτε τὸ τῶν Ἑλλήνων (τῶν αὐτῶν καὶ Γραικῶν) ὀρθόδοξον ἔθνος περικλείεται εἰς τὸ κράτος τὸ Ἑλληνικόν. Μία ὑπάρχει καὶ

(α) Καὶ ὅμως μετὰ τοσαύτην μεγαλορρημοσύνην ὁ Μαύρερος ταύτην τὴν ὁμώνυμον καὶ ὁμοδύναμον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν οὐδέποτ' ἠξίωσεν ὀνομάσαι πρωτεύουσαν Ἐκκλησίαν τοῦ Κράτους! — Ἀλλ' εἶχε καὶ τοῦτο λόγον ἴδιον· τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν θεωρεῖ (ὡς φαίνεται) ὡς μίαν καὶ μόνην ἐκ πάντων τῶν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν χριστιανῶν ἀνάμικτον συγκειμένην (Ὀρθοδόξων, Δυτικῶν, Ἀναμορφωτῶν), διὰ τοῦτο καὶ οὐδεμίαν τούτων τῶν δοξασιῶν διώρισε πρωτεύουσαν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, συνεκέρασε δὲ πάσας εἰς μίαν ἐθνικήν!

(β) Schmitt Geschichte der Griechis. und d r Russ. Kirche. pag. 200.

ἡ ἐντὸς καὶ ἡ ἐκτὸς τοῦ Κράτους Ἑλληνικὴ ἢ Γραικικὴ Ἐκκλησία, ἡ Ὀρθόδοξος, ἀφ' ἧς καυχῶνται παρωνυμούμεναι καὶ ἄλλαι ἄλλων Ὀρθοδόξων ἐθνῶν Ἐκκλησίαι (καθὼς εἴπομεν καὶ ἀλλαχοῦ Τμήμ. Α. Κεφ. ς. §. ιδ). Καὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος καὶ τὴν ἐντὸς καὶ τὴν ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας Ἑλλάδα γῆν κατοικεῖ. Μαρτυροῦσι δὲ καὶ πᾶσαι τῶν Εὐρωπαίων αἱ γλῶσσαι, καὶ σὺ αὐτός, ὦ βέλτιστε, κατὰ τὴν ἰδίαν σου φωνὴν ὀνομάζων Γραικικὴν Ἐκκλησίαν, οὐ μόνον τὴν της Ἐπικρατείας, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν ὀρθόδοξον· μετ' ὀλίγον δὲ καὶ Γραικικὴν θρησκείαν ἐρεῖς αὐτὴν τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ Γραικὸν Πατριάρχην, καὶ τἆλλα, καὶ αὐτοὺς «τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ κράτους» Ἕλληνας ὀνομάσεις (βλ. ἐφεξ. §. ς. καὶ σημ.)· οὕτω λέγεις καὶ Γραικικὴν πολιτείαν τὴν τῆς Ἐπικρατείας, καὶ πάλιν ἔθνος Γραικικόν, ὅλον τὸ Ἑλληνικόν· ἢ ὀνόμασον ταῦτα ἄλλως, ἂν δυνηθῇς! Σὺ δὲ διασπάσας (τὸ ἐπὶ σοὶ) τὴν τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὅλου τοῦ γένους τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ διαμερίσας τὴν μίαν τὴν ἁγίαν καὶ καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἣν ἐξ ἐθνῶν ὁ Κύριος ἐξηγόρασεν, εἰς ἐθνικὴν καὶ μὴ ἐθνικήν, παίζεις ἔπειτα πρὸς λέξεις καὶ χιμαιρικὰς ἐλπίδας, βλέπων ἀγαλλόμενος ὅ,τι μᾶλλον φρίττειν ὤφειλες (ἂν ἔκρινες ὀρθότερον), τὸ ποῦ δηλαδὴ καθοδηγήσει τελευταῖον ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τὴν Ἑλληνικὴν πολιτείαν! Ὅσον δὲ περὶ τῆς μεγάλης καὶ δραστικῆς ἐνεργείας, ἣν εἶδες ἀποβᾶσαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐκ τῆς μὴ συμμετοχῆς τῶν Ῥώσσων εἰς τὴν μεγάλην σου τελετήν, ἡμεῖς μὲν ἀδιαφοροῦμεν· διότι ταῦτα οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Ἀντιλέγει δὲ πρὸς σὲ ἡ (φίλη καὶ αὕτη τῆς Ἀνεξαρτησίας) Ἀθηνᾶ, ἥτις (ὅπως ἂν ἄλλως τὰ πράγματα θεωρῇ) διαγράφει ὅμως δημοσίως καὶ τὸ ἱερατεῖον καὶ τοὺς Ἕλληνας μήτε χαίροντας μήτε γαυριῶντας, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, ἀγανακτοῦντας καὶ λυπουμένους διά τε τὴν ἄνισον ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν μοναστηρίων τὴν διάλυσιν. Οἱ δὲ περὶ τοὺς Ῥώσσους (λέγει) συλλυπούμενοι μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ συναγανακτοῦντες ἐπέσυρον εἰς ἑαυτοὺς πολλῶν τὴν προσοχήν (κ). Καὶ ταῦτα μὲν ἐκείνη ὁμολογεῖ.

(α) Βλ. Ἀθην. ἀριθμ. 398. ἔτ. 1836. Δεκεμβρ. 30.

§. ε. Ὁ δὲ Μαύρερος ἐξιστορεῖ καὶ ἄλλα τινὰ τότε σύγχρονα περιστατικά. «Ὀλίγῳ (λέγει) μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς διακηρύξεως ἐπίσκοποί τινες, ἐν οἷς καὶ ὁ προμνημονευθεὶς ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ὁ Ῥεθύμνης ὁ Κρής, καί τοι κατὰ τὴν Συνέλευσιν τῶν Ἐπισκόπων συμφωνήσαντες περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ἐπεχείρουν παρατρέψαι τὸν ἕλληνα λαόν, παρεξηγοῦντες τὰ πεπραγμένα· ἀλλ' εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον οὐδόλως εἰσηκούσθησαν· εἰς δὲ τὰς νήσους, ὀλίγον. Μόνον εἰς τὴν Τῆνον συνέβη ταραχὴ (προϋπῆρχον δὲ τῷ ὄντι καί τινες μεμψιμοιρίαι τῶν Τηνίων κατὰ τῶν δεκατιστῶν)· καὶ μόλις διέφυγον τὴν κράτησιν ἀμφότεροι οἱ Ἀρχιερεῖς» (α). — Ἀλλ' ὁ μὲν πρώην Ἀδριανουπόλεως καί τοι διατρίβων ἐν Ναυπλίᾳ οὔτε ἐκαλέσθη οὔτε παρῆν ὅλως εἰς τὴν Συνέλευσιν (καὶ μαρτυροῦσι τὰ πρωτόκολλα τῶν ὑπογραφῶν)· ὁ δὲ Ῥεθύμνης ὅπως μὲν συνεφώνησεν, εἴπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις (σελ. 187)· ὅτι δὲ καὶ ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Κράτους εὐθὺς μετὰ τὴν συνέλευσιν, πρὶν ἡ Σύνοδος καθιδρυθῇ, μαρτυροῦσιν ἅπαντες ὁμολογουμένως (β). Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀδριανουπόλεως, εὐθὺς μετὰ τὴν κατάστασιν τῆς Συνόδου μεταβὰς ἐκ τῆς Ναυπλίας εἰς Σύρον, ἐξέπλευσεν εὐθὺ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλαχοῦ δὲ τῆς Πελοποννήσου οὐδέτερος τῶν δύω τούτων Ἀρχιερέων ἀπῆλθεν· οὐδ' ἦσαν ὅλως ἐν τῇ Ἑλλάδι, καθ' ὃν καιρὸν συνέβη κατὰ τὴν Τῆνον ἡ ταραχή. Ὁ δὲ πάντα λέγειν ἕτοιμος ἱστορικὸς περιάγει τούτους εἴς τε τὴν τοῦ Πέλοπος καὶ τὰς ἄλλας νήσους, ὡς δημεγερσίας κήρυκας, ἐλευθέρως περιφοιτῶντας, καὶ ποῦ μὲν οὐδόλως, ποῦ δ' ὀλίγον ἀκουομένους, εἰς δὲ τὴν Τῆνον πάμπολυ καὶ τὸ πᾶν! Ἀλλ' εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον καὶ χωρὶς τῆς τῶν Ἀρχιερέων περιοδείας οἱ τῆς Μάνης καὶ τῆς Ἀρκαδίας κάτοικοι ταχέως ἐπληροφόρησαν καὶ τὸν Μαύρερον αὐτὸν καὶ τὴν ἄλλην Ἀντιβασιλείαν πόσον ὀλίγον ἐχάρησαν οἱ Πελοποννήσιοι διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας! Οὐδὲ κατὰ τὰς νήσους ἐχάρησαν πολύ! τὰ δὲ κατὰ τὴν Τῆνον προϊστορήσαμεν (Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. κδ). Εἰ δὲ καὶ ἦν ἀληθὲς τὸ προφανέστατον τοῦτο πλάσμα, ὅτι τότε τάχα παρῆσαν ἐν Τήνῳ καὶ ὁ Ῥεθύμνης καὶ ὁ Ἀδριανουπόλεως, τρεῖς λοιπὸν ἱεράρχαι (μετὰ τοῦ Τήνου) ἐκινδύνευσαν ἀναβῆναι εἰς τὴν λαιμητόμον σφαγάδα, θύματα

(α) Maurer 2. Bd. pag. 168.

(β) Βλ. καὶ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολὴν ἐφεξῆς §. ς.

ἐσόμενοι καὶ καλὰ μνημόσυνα τῆς ἐπὶ Μαυρέρου γαληνοτάτης Κυβερνήσεως. — Πλὴν ἀλλ' ἐν τούτοις παρεδράμομεν ἐκείνους τοὺς τινὰς ἐπισκόπους, οὓς ἀνωνύμως εἶπεν ὁ ἱστορικὸς ἀνωτέρω συνεργάτας τοῦ Ῥεθύμνης καὶ τοῦ Ἀδριανουπόλεως ἀναφανέντας εὐθὺς μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς διακηρύξεως. Οὗτοι τοίνυν οἱ τινὲς ἦσαν πολλοὶ τῶν συγκληθέντων Ἀρχιερέων, ἔτι διατρίβοντες εἰς Ναύπλιον, οἵτινες, ὡς ἐπεδόθησαν αὐτοῖς τὰ ἀντίτυπα τῆς Διακηρύξεως, συνῆλθον κατ' ἰδίαν ἀποροῦντες καὶ δακρύοντες ἐπὶ τοῖς ἐψηφισμένοις, καὶ παρεκάλουν τόν τε Ῥέοντος (Κυνουρίας) Διονύσιον, καὶ τὸν Τήνου Γαβριήλ, καί τινας ἄλλους ἐκ τῶν παρόντων, ἵνα διαβάντες πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἤδη καταστάσης Συνόδου, πληροφορηθῶσι περὶ τῶν διατεταγμένων. Καὶ παρελθόντες εἰς τὸν Πρόεδρον οἱ Ἀρχιερεῖς (παρῆσαν δ' ἐκεῖ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Συνοδικῶν) ἐπηρώτων, τί δηλοῦσι ταῦτα κἀκεῖνα τὰ ἄρθρα (τὰ καταστρέφοντα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κυβερνήσεως), καὶ ἂν εἶδον καὶ ἀπεδέξαντο τοὺς τοιούτους ὁρισμοὺς τὰ μέλη τῆς Συνόδου, πρὶν ἀναβιβασθῶσιν εἰς τὴν ὑπερτάτην τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς περιωπήν· ἀπεδείκνυον πρὸς τούτοις καὶ τὸ Ἀ, ἄρθρον τῆς Διακηρύξεως ἐναντίον τῶν τῆς Συνελεύσεως πρακτικῶν. Οἱ δὲ Συνοδικοὶ πάντες ἀνένευον καὶ ἐπώμνυντο ὅτι μήτε πρότερον εἶδον τὴν Διακήρυξιν, μήτε τότε μηδ' αὐτοὶ κατενόουν τῶν τοιούτων ὁρισμῶν τὴν φοβερὰν ἀσάφειαν! συνωμολόγουν δὲ καὶ τὴν τοῦ ἄρθρου διαφωνίαν. Ἐν δὲ τούτοις ἐπεισελθὼν καὶ ὁ τῆς Συνόδου γραμματεὺς Φαρμακίδης καὶ ἐπακούσας τῶν λεγομένων, ἐξῆλθεν εὐθύς, καὶ μετ' οὐ πολὺ στραφεὶς καὶ σταθεὶς εἰς τὸ μέσον, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ λέγων· «Σιγᾶτε, σιωπή! ἀκούετε. Κελεύει ὁ ἐνδοξότατος Μαύρερος μὴ ποιεῖν παρασυναγωγάς, μηδ' ἀντιπράττειν πρὸς τὰς ὑψηλὰς τῆς ἐξουσίας βουλάς· ὁ δὲ παρακούσας τιμωρηθήσεται».—Καὶ ὁ Κυνουρίας ἀπιδὼν πρὸς αὐτὸν «Ἀλλὰ σὺ μὲν (εἶπεν) ἄνθρωπε, τὰ σεαυτοῦ πρᾶττε, μὴ ὑπερβαίνων τὰ ἐσκαμμένα· παρὰ δὲ τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ πάρεισι καὶ διαγγελεῖς καὶ ὑπουργοί, δι' ὧν ἡμῖν τὰ δόξαντα διακελεύσει· τιμωρεῖ δὲ αὕτη οὐδέποτε τῶν ἀθῴων οὐδένα. Ὑμεῖς δέ, ὦ ἱερὰ Σύνοδος, ὁρᾶτε ὅπως διοικήσετε τὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὁρισμοῖς!» καὶ ἀναστὰς ἐξῆλθε. Καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν Ἀρχιερέων τοιαῦτα.

§. ς. Ὁ δὲ σοφὸς Μαύρερος καὶ αὐτὸν τὸν τότε τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον κατακοσμοῦντα Πατριάρχην Κωνστάντιον παρεισάγει, συνε-

πευδοκοῦντα καὶ μετὰ χαρᾶς ἐπικροτοῦντα εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς ανεξαρτησίας.— «Ὑπάρχει (λέγει) πρᾶγμα βέβαιον, ὅτι ὁ τότε ἀξιώτατος Πατριάρχης Κωνστάντιος ὡμολόγησεν, ὅτι πολύ τινες ἐκοπίασαν παρορμῶντες αὐτὸν εἰς βούλευμα κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Συνόδου δυσμενές· ἀλλ' αὐτὸς στερρῶς ἀπεκρίθη, ὅτι οὐδέποτε πεισθήσεται πρᾶγμα πολέμιον κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Συνόδου ἐπιχειρεῖν. Διότι (ἔλεγεν) ἡ τῆς ἀνεξαρτησίας διακήρυξις ὑπάρχει τὸ μόνον μέσον τῆς ἐπὶ τὰ κρείττω ἀνυψώσεως τοῦ τε Κλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ αὐτῆς συγχρόνως τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας (α)! Συνεβούλευε δὲ μόνον ἵνα προχωρῶσιν εἰς τὴν χαραχθεῖσαν ὁδόν, ἐγγάμους πάντας ἱερεῖς καθιστῶντες εἰς τὴν χώραν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Κἂν (ἐπισυνάπτει ὁ ἱστορικός), κἂν μὲν ἡ γνώμη αὕτη, ἡ τοσοῦτον ὠφέλιμος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἐπέφερε τὴν μετὰ ταῦτα τάχιστα γενομένην πτῶσιν τοῦ περιφανοῦς τούτου Πατριάρχου, οὐδεμίαν περὶ τούτου κρίσιν δύναμαι μακρόθεν ἐξενεγκεῖν» (β). «Βέβαιον δὲ ὅμως ἐστὶ (προστίθησιν), ὅτι αὕτη τοῦ Πατριάρχου ἡ πτῶσις ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὀλίγων κατὰ τὴν Ἑλλάδα τυφλῶν, καὶ κατεῖδον τὸ ὕψος τῆς

(α) Griechische Religion. βλ. ἀνωτέρω §. δ.

(β) Ἐννοεῖ τὴν πτῶσιν τοῦ Πατριάρχου γενομένην δῆθεν ἐκ συνεργείας Ῥωσσικῆς· διότι τάχα ἐπήνει ὁ Πατριάρχης τὴν ἀνεξαρτησίαν, «ἣν (ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ Μαύρερος) εἶδεν ἡ Ῥωσσία οὐχὶ λίαν εὐμενεῖ τῷ ὄμματι»—(διὰ τί;)— Ἐπειδὴ (λέγει) τὸν Γραικὸν Πατριάρχην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν Σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει, δι' αὐτῶν δὲ καὶ τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων εὐκολώτερον ἠδύνατο κατεξουσιάσαι, παρὰ τὴν ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος «ἀπελευθερωθεῖσαν Σύνοδον»! Δι' ἐκείνης (λέγει) τῆς διακηρύξεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας ἐδόθη κατὰ τὸ αὐτὸ πρός τε τοὺς ἐντὸς καὶ τοὺς ἐκτὸς τοῦ κράτους Ἕλληνας σημεῖον κεντρικὸν θρησκευτικῶς, καθὼς καὶ διὰ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου ἐδόθη τὸ αὐτὸ πρὸς αὐτοὺς κεντρικὸν σημεῖον πολιτικῶς. Καὶ βεβαίως ἡ ὀξύνους Ῥωσσικὴ πολιτικὴ (ἡ μόνη τὰ νῦν μεταξὺ τῶν ἄλλων μυστικοσυμβουλίων διορατικωτάτη) κάλλιστα ἐνόησεν, ὁποῖα καλὰ ἀπόκεινται εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας· διὰ τοῦτο καὶ πρὸς ταύτην ἔτι ἀρχομένην ἀνθίσταται, ὡς ἀντιβαίνουσαν πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῆς κέρδος» κτλ. Ταῦτα καὶ ἄλλα βαθύτερα καὶ πολιτικώτερα λίαν ἀκριβῶς ἀνιχνεύων ἐξευρίσκει, αὐτὴν τῶν πραγμάτων τὴν ἐντεριώνην εὐθυβόλως καὶ εὐστόχως καθ' ἡμᾶς ἐκτοξεύων, ὅϊστῷ ταχυπτέρῳ, ὁ βαυαρὸς οὗτος Ἄβκρις, ἐν Bd. I. p. 35—36. πρβλ. καὶ p. 25.

ἀξίας τῆς ἤδη μετ' ἀγώνων κτηθείσης Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας. Ταύτην τὴν ἀξίαν καὶ ἡ τῆς μεγάλης Βρεττανίας βασιλικὴ Κυβέρνησις ἤδη πρότερον ἀνεγνώρισε. Διότι παραυτίκα μετὰ τὴν τῆς Συνόδου καθίδρυσιν ἔγραφεν ἐν τοῖς πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν διαγράμμασιν (Depeches), ὅτι τοσούτῳ μᾶλλον εὔχεται τύχην ἀγαθὴν εἰς αἰσίαν διεκπεραίωσιν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου βουλεύματος, ὅσον ἤδη πρῶτον ἐπιγινώσκει τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον» (α). — Ἀλλὰ πολιτειῶν μὲν πρὸς πολιτείας διαγράμματα καὶ ἐπιστολαὶ ὅσον ἂν ὦσιν ἀξιότιμα, οὐδεμίαν ὅμως ἔχουσιν ἰσχὺν πρὸς ἐπικύρωσιν Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας. Οὗς δὲ λέγει τυφλοὺς ἀναβλέψαντας πρὸς τὸν δοῦπον τῆς τοῦ Πατριάρχου πτώσεως, κάλλιον ἂν ἔλεγε κωφοὺς ἀκουτισθέντας· δοῦπος μᾶλλον κώφωσιν ἢ τύφλωσιν θεραπεύει! πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτοι μετὰ τὴν τοιαύτην (ἂν ἀληθεύῃ) τερατουργίαν, ἀνοίξαντες τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδον πάντως κατὰ δυστυχίαν οὐχὶ τὴν ὑψηλὴν ἀξίαν, ἀλλὰ τὴν βαθεῖαν φάραγγα τῆς σχισματικῆς ἀνεξαρτησίας! Κείσθω δ' ἐν ἀπόροις παρὰ τῷ Μαυρέρῳ καὶ ἡ τῆς τοῦ Πατριάρχου πτώσεως αἰτία, διὰ τὸ μακρὸν τῆς ἀποστάσεως τοῦ ἱστορικοῦ, (καί τοι καὶ ἐν οἷς πλησίον παρῆν, ὀλιγάκις εὕρηκε τὰς ἀναμφιβόλους καὶ ἀληθεῖς τῶν πραγμάτων αἰτίας, ἀνθρώπινα παθών). Ἡμεῖς δ' ἐν τούτοις χαίρομεν μεγάλως, ὅτι, τέλος, εὕρηκεν ὁ Μαύρερος μεταξὺ τοῦ σωροῦ τῶν τοῦ Σουλτάνου δημιουργημάτων καὶ ἓν τίμιον καὶ περίβλεπτον, τὸν πατριάρχην Κωνστάντιον. Καί τοι καὶ ἄλλως λίαν ὑποπτεύομεθα τοὺς παρὰ τῶν δυσμενῶν ἐπαίνους, καὶ παντάπασιν ἀπιστοῦμεν (καὶ ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τοῦ ἱστορικοῦ) ὅτι δῆθεν ὁ Κωνστάντιος ἐφάνη τοιοῦτος, ὁποῖον ὁ ἱστορικὸς αὐτὸν ζωγραφεῖ, σφόδρα φιλοκαινοτόμος καὶ παρ' ὀλίγον σχεδὸν Μεταρρυθμιστής, προσδοκῶν τὸ ὕψος τῆς (κατὰ τὸν Μαύρερον) ἑλληνικῆς θρησκείας (!) ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ πάντοτε κατὰ τὴν χώραν πάντας ἐγγάμους ἱερεῖς καθιστῶν (πρὸς καταδρομὴν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος). Ταῦτα πάντα φαίνονται παντάπασιν ἀπίθανα, καὶ (ἂν ἡ φράσις συγχωρῆται) σαρεῖς κατὰ τοῦ περικλεοῦς ἐκείνου Πατριάρχου συκοφαντίαι. Ἄλλα περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας παντάπασιν ἐναντία καὶ ἀντίπολα καὶ ἐφρόνει καὶ ἔγραφεν ὁ Κωνστάντιος ἐν ταῖς πρὸς τὸν

(α) Maurer. 2 Bd. p. 168-169.

ἀοίδιμον Κυβερνήτην δυσὶν ἐπιστολαῖς (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Γ. §. ε). Εἰ δὲ καὶ ταῦτα τὰ Πατριαρχικὰ γράμματα ἔλαθον τὸν Μαύρερον (ὅπερ ἀμφιβάλλομεν, διότι σῴζονται πάντως (ὡς νομίζομεν) ἀμφότεραι αἱ ἐπιστολαὶ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἦν ὁ Μαύρερος ἐφώρευεν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματειας), εἶχεν ὅμως πάλιν αὐτὸς ὁ Μαύρερος καὶ ἄλλας περὶ τοῦ Πατριάρχου πληροφορίας, κατ' αὐτὴν τὴν διακήρυξιν ἐκδεδομένας, καὶ ταύτας οὔτε λίαν εὐμενεῖς, καὶ χωρὶς πάσης ἀντιλογίας. Ἐπειδὴ δὲ ταύτας αὐτὸς ἴσως ἐλησμόνησεν ἐν ᾧ ἔγραφε τὰ περὶ τοῦ Πατριάρχου, παρατιθέμεθα ἡμεῖς τὰς ἀποδείξεις, αὐτὰς εἰς μέσον παράγοντες τὰς ἐπιστολὰς πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀληθείας.

Ἀριθμ. 1597. Ἐξωτερικῶν Γραμματεία.
64. α.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1833.

Πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου ἐκπαιδεύσεως Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας.

Σᾶς ἀποστέλλομεν ἐσωκλείστως ἀπόσπασμα ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς μηνολογουμένης τὴν 20 Ἰουλίου ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς δὲ καὶ ἕτερον ἔγγραφον «Παρατηρήσεις περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Συνόδου» ἐπιγραφόμενον. Κοινοποιοῦντες πρὸς ὑμᾶς τὰ ἔγγραφα ταῦτα σκοπὸν δὲν ἔχομεν νὰ σᾶς συστήσωμεν τὸ περιεχόμενον, ὡς πάντῃ ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας καὶ ἐπισημότητος χαρακτῆρα φέρον, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ συμπεράνητε ἐξ αὐτοῦ ὁποῖα τὰ φρονήματα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν τῆς Ἑλλάδος. Μαυροκορδάτος.

Ἀπόσπασμα γράμματος ἰδιαιτέρου μηνολογουμένου τὴν 20 Ἰουλίου 1833 ἔτ. παλ. ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ περὶ Ἑλληνικῆς Συνόδου ἐπιστολὴ θέλει ἐκδοθῆ ἀπὸ τὸν Πατριάρχην διὰ παρακινήσεως τῶν Κυρίων Λογάδου, Καραθεοδωρῆ, καὶ Βογορίδου. Ὅλοι οἱ Ἀρχιερεῖς εἶναι σύμφωνοι καὶ μάλιστα ὁ Καισαρείας εἶναι ὁ ἔνθερμος ζηλωτὴς καὶ ἀπὸ ὅλους ὁ καλήτερος ἀγωνιστής.— Ὁ πρώην Ἀδριανουπόλεως Κρὴς ἐπέρασεν ἀπὸ ἐδῶ, καὶ εὑρὼν τὸν συμπατριώτην του Ῥεθύμνης τὸν κατήχησε καὶ αὐτὸν κατὰ τῆς Συνόδου. Συμπίπτει ὥστε ὁ πρώην Ἄρτης, ὅστις καθηρέθη εἰς τὸ ἅγιον

Ὅρος εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ κατέφυγεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατώρθωσε νὰ γείνῃ Ἀρχιερεὺς ἐκείνων τῶν μερῶν τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, αὐτὸς τώρα (τὸ ὄνομά του στοχάζομαι Πορφύριος) ἔγραψεν ἐδῶ τὰ μύρια κατὰ τῆς Συνόδου, καὶ χωριστὰ ἔγραψεν εἰς τὸν Πατριάρχην λέγων, ὅτι ἔσφαλε δι' ὅσα ἔκαμε πρότερον, καὶ προσέτι, διότι τώρα ὑπέγραψε τὰ παρὰ τῆς Συνόδου διορισθέντα, καὶ διότι ἐγνώρισε τὴν Σύνοδον αὐτήν, ζητεῖ δὲ συγγνώμην ἀπὸ τὸν Παναγιώτατον. Ὁ Παναγιώτατος διώρισε τὸν Καισαρείας νὰ τὸν ἀποκριθῇ· ἡ ἐπιστολὴ ὅμως ἐγράφθη ἀπὸ τοὺς συμβούλους, οἵτινες μεταξὺ τῶν ἄλλων τοῦ λέγουν ὅτι, ὅστις δὲν πιστεύει εἰς ἃ ἐδιδάχθη καὶ ἐδέχθη ἐξ ἀρχῆς, ἀναθεματίζεται κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις τὴν χεῖρα, διὰ τῆς ὁποίας κινοῦνται οἱ καλοκάγαθοι οὗτοι ἄνθρωποι· δὲν θὰ κάμουν ὅμως τίποτε.

Ἂς ἔλθωμεν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν διακήρυξιν διὰ νὰ τὴν ὀνομάσωμεν οὕτως· αὕτη δὲν εἶναι ἐγκύκλιος ἐπιστολή, ἀλλ' ἔγγραφον μόνον τοῦ Πατριάρχου, σκοπὸν ἔχον νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἀπεσκίρτησε καὶ εἶναι αἱρετική. Λέγει δὲ

α) Οἱ Ἀρχιερεῖς εἶναι ἐπίορκοι· διότι ὅτε ἐχειροτονήθησαν, ὡρκίσθησαν ὅλοι νὰ γνωρίζωσι κεφαλὴν τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν.

β) Δὲν εἶναι Σύνοδος ἐκείνη, ἥτις δὲν σύγκειται καὶ ἀπὸ ἱερεῖς καὶ ἀπὸ κοσμικούς, ὄχι μόνον ἀπὸ Ἀρχιερεῖς καὶ Ἐπισκόπους.

γ) Δὲν δύναται ἡ Σύνοδος νὰ ὀνομάσῃ ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἑτερόθρησκον, καθὼς ὠνόμασεν ἡ Σύνοδος τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος.

δ) Ὀλίγοι Ἀρχιερεῖς παρευρέθησαν εἰς τὴν Σύνοδον, οἱ δὲ λοιποὶ δὲν ἦσαν παρόντες καὶ ὑπεχρεώθησαν ἑπομένως διὰ τῆς βίας νὰ ὑπογράψωσι.

ε) Ἐπειδὴ κατὰ τὸ βασιλικὸν διάταγμα ὁ ἑλληνικὸς Κλῆρος δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀλληλογραφίαν ἀπ' εὐθείας μὲ ὁποιανδήποτε ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἐκτὸς τῆς Συνόδου, καὶ κατὰ συνέπειαν μήτε μὲ τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, φαίνεται ὅτι ζητεῖ ὅλως διόλου νὰ ἀποσκιρτήσῃ κτλ.

ς) Ἡ Σύνοδος ἀντὶ νὰ ὀνομάσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικήν, τὴν ὠνόμασε μόνον ἀποστολικήν, ἐξ οὗ προκύπτει αἵρεσις κατὰ τὸ δογματικόν.

Ἐκ τῶν προκειμένων ἁπάντων ἡ Παναγιότης του παρακινουμένη

γνωρίζει τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ὡς ἀποσκιρτήσασαν καὶ τὴν διακηρύττει σχισματικὴν καὶ αἱρετικήν. Ἐδόθη μάλιστα ἢ μέλλει νὰ δοθῇ διαταγὴ εἰς τοὺς ἱερεῖς ὅλους νὰ μὴν ἔχωσιν οὐδεμίαν κοινωνίαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, καὶ νὰ τοὺς ἀποφεύγωσιν ὡς σχισματικούς. Ἂν ἐρωτήσητε τὴν γνώμην τῶν περισσοτέρων, δηλαδὴ τῶν εὖ φρονούντων, διὰ νὰ παύσουν ὅλα ταῦτα, ἀρκεῖ μόνον ἡ Μεγαλειότης του, ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, νὰ δεχθῇ τὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας».

Ἰδοὺ καὶ τὸ ἀνωτέρω μνημονευόμενον ἔγγραφον τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου, ἐν ᾧ γράφει τὰς ἰδίας αὐτοῦ γνώμας ἐπικρίνων συντόμως ἕνια τῶν ἄρθρων τοῦ Καταστατικοῦ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ κατασταθεῖσαν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν Σύνοδον αὐτῆς.

Παρατηρήσεις περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Συνόδου.

Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας φανεροῦται ἐπὶ μόνῃ τῇ βάσει τῆς ἐφέσεως τῶν Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων, καὶ Ἐπισκόπων τῆς ἑλληνικῆς Βασιλείας· αὕτη δὲ ἡ ἔφεσις εἶναι τάχα αὐθόρμητος, ἢ βεβιασμένον κίνημα τῆς ἐξουσίας; προσκληθέντες αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως εὑρέθησαν φυσικῶς οἱ Ἀρχιερεῖς ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν ἑτεροδόξων, οἵτινες καὶ ἠκολούθησαν εἰς τὴν θέλησιν μᾶλλον τοῦ Μονάρχου των, ἢ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν θέλησιν· καὶ ἀναμφιβόλως ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη εἶναι ἔργον κοσμικῆς πολιτικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐφάνη ξένον, ἢ μᾶλλον φοβερόν, νὰ ἐπιτραπῇ ἡ οἱαοῦν ἐπιῤῥοὴ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' εἶναι τάχα αὐτὸ φρονήσεως ἔργον, ἢ συγκεχωρημένον ἕνεκα τοῦ ξένου τούτου, ἢ τοῦ νομιζομένου φόβου, νὰ διασχισθῇ ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἐστὶ σῶμα Χριστοῦ (Ἐφεσ. Α΄. 22, 23); Ἔτι δέ· διατί μόνοι οἱ Ἀρχιερεῖς, χωρὶς νὰ προσκληθῶσι καὶ τὰ λοιπὰ τάγματα τῶν βαθμῶν, Ἀρχιμανδριτῶν, ἡγουμένων, καὶ ἱερέων, ἀπεφάσισαν τὴν τύχην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος; Ἐν ᾧ δέον ἦν ἐπὶ τοιαύτης περιστάσεως καὶ διαιρέσεως τῆς Ἐκκλησίας νὰ λάβωσι μέρος ὅλα τὰ πνευματικὰ τάγματα, καὶ αὐτοὶ οἱ λογάδες τῶν κοσμικῶν. Οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν ἀσημάντῳ λόγῳ ὑπέρτεροι τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' αὐτοὶ εἰς τὰς συνελεύσεις αὐτῶν προσεδέχοντο οὐ

μόνον πρεσβυτέρους, ἀλλὰ καὶ ἀδελφοὺς (Πράξεων Κεφ. Α΄. ιε: 2· 4: 22: ιδ: 27). Ὡσαύτως καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι, καὶ αἱ οἰκουμενικαὶ τῶν Συνόδων συνεκροτοῦντο ἐξ ὅλων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ταγμάτων. Ἡ βασιλικὴ Διοίκησις συνεκρότησε τὴν Σύνοδον ἐξ ἑνὸς μόνον τάγματος Ἐκκλησιατικοῦ· δὲν δίδωσι τάχα τὸ πρᾶγμα ὑπόνοιαν ὅτι, διὰ τοῦτο ἠθέλησε νὰ κυριεύσῃ ἕνα μικρὸν ἀριθμὸν ἀνθρώπων, διὰ νὰ κατορθώσῃ τοὺς σκοπούς της;

Οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἑλλάδος εἶναι συνδεδεμένοι εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ δεσμῶν ὅρκου πίστεως καὶ ὑποταγῆς ἐπὶ τῆς χειροτονίας αὐτῶν, οἱ δὲ τοιοῦτοι ἱεροὶ δεσμοὶ δὲν δύνανται ὑπὸ τῶν ὑποτελῶν νὰ διαλυθῶσιν εὐκόλως· καὶ ἐὰν οἱ τοιοῦτοι ἠθέλησαν οἰκειοθελῶς νὰ παραβῶσι τὸν ὅρκον αὐτῶν, ἡ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος ἔπρεπε πρῶτον νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν διάλυσιν τοῦ ὅρκου, καὶ οὕτω νὰ συγκροτήσῃ Σύνοδον περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος· ἡ παράβασις παρὰ Ἀρχιερέων τοῦ ὅρκου γίνεται εἰς ὅλους παράδειγμα, καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὑπηκόους κινδυνῶδες.—Ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ἂν βασιλεὺς ἑτερόδοξος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κροτήσῃ Σύνοδον, καὶ νὰ ἀποφασίσῃ τοιοῦτον πρᾶγμα ἔξω τῆς σφαίρας του. Εἰς τὸ 22 ἄρθρον τῆς διακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτὸς μόνος φανερώνει, ὅτι δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ συγκροτήσῃ Σύνοδον πρὸς ἔρευναν δογμάτων, ἡ δὲ ἑνότης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ κυριώτατον τῶν δογμάτων.

Τὸ Α΄. ἄρθρον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀποδεικνύει ἀποχρώντως ὅτι, ἡ διοίκησις ἐπῃσθάνθη ὅλας τὰς δυσκολίας καὶ ὅλον τὸ ἄτοπον αὐτοῦ τοῦ πράγματος, εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὴ ἐχώρησεν ἀπὸ σκοποὺς μόνους πολιτικούς. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εἰς τὸ αὐτῆς Σύμβολον τῆς πίστεως καλεῖται Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολική. Ἐνταῦθα δὲ ἡ διοίκησις ὀνομάζει τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν Ἀποστολικήν· διὰ τί δὲ σιωπᾷ καὶ τὰς λοιπὰς χαρακτηριστικὰς ὀνομασίας τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, περί τε τῆς ἑνότητος αὐτῆς, τῆς ἁγιότητος, καὶ περὶ τοῦ ἁπανταχοῦ αὐτῆς; μήπως διὰ τοῦτο, ὅτι ἡ συνείδησις ἤλεγξε τοὺς ἐραστὰς τῆς ἀνεξαρτησίας εἰς τὴν ἀθέτησιν τῆς ἑνότητος, τῆς ἁγιότητος, καὶ τοῦ ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῆς, καὶ δὲν ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ δεχθῶσιν εἰς τὴν διαιρουμένην παρ' αὐτῶν χριστιανικὴν κοινότητα ἐκεῖνα τὰ

ἰδιώματα, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς μόνην τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν; Κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, τὸ σύμβολον τῆς Πίστεως οὐ μόνον ἀναγινώσκεται ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ ἐγράφετο ἐν ἀρχῇ τῶν Συνοδικῶν διαταγῶν, καὶ κανόνων, διὸ καὶ ἄφευκτον χρέος ἦν εἰς τοὺς προβούλους τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, νὰ καθορίσωσιν εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τῶν διαταγῶν αὐτῶν τὰς χαρακτηριστικὰς ὀνομασίας τῆς διηρημένης Ἐκκλησίας· ἡ δὲ σιωπὴ τῶν περισσοτέρων χαρακτηριστικῶν ἐξ ἀνάγκης δίδωσιν ἐνδόσιμον κακοβουλίας τῆς διοικήσεως καὶ τῶν μὴ καθαρῶν αὐτῆς κινημάτων.

Ἡ Διοίκησις λέγει ὅτι, «ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐν πνεύματι δὲν γνωρίζει ἄλλην κεφαλὴν εἰμὴ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν»· σύμφημι· ἀλλ' αὐτὴ ὡσαύτως ἐν οὐδενὶ μέρει συγχωρεῖ τὴν διαίρεσιν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας μετ' ἐπιμονῆς συνίστησι τὴν ἑνότητα (Ἐφεσ. δ). Ἡ Διοίκησις λέγει ταῦτα ἀναμφιβόλως μ' αὐτὸ τὸ τέλος, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διασχίσῃ εἰς δύο τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Διοίκησις λέγει ὅτι «ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἀρχηγὸν ἑαυτῆς γνωρίζει τὸν βασιλέα»· τοῦτο δὲ αὐτὸ τότε μόνον ἐγίνετο, ὅταν ὁ βασιλεὺς αὐτῆς ἦν ὁμόθρησκος μετὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Ἡ ἔξωθεν εὐταξία τῆς Ἐκκλησίας στενότατα εἶναι συνηνωμένη μετὰ τῆς ἔτωθεν· καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία δύναται πάντοτε νὰ ἔχῃ ἰσχυρὰν ἐπιῤῥοὴν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας· αὕτη δὲ ἡ κινδυνώδης ἐπιῤῥοὴ ἐγένετο κατάδηλος, ὅτε οἱ τῆς Συνόδου διέῤῥηξαν τοὺς δεσμοὺς τοῦ ὅρκου τοὺς δοθέντας παρ' αὐτῶν εἰς τὸν Πατριάρχην ἐπὶ τῆς χειροτονίας των, παρήλλαξαν τὰς ὀνομασίας τὰς χαρακτηριζούσας τὴν ἀληθῆ ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ κατεπάτησαν τὰ τῆς ἑνώσεως δόγματα· καὶ ἂν ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἡ τοῦ βασιλέως ἐξουσία ἔχῃ τοσαύτην δύναμιν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν, τί ἄρα ἔσται μετὰ ταῦτα, ὅταν αὐτὴ διόλου κατακυριεύσῃ ταύτης;—Εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἀπαγορεύεται παρὰ Κυρίου νὰ ἐκλέξῃ βασιλέα ἑτερόθρησκον (Δευτερ. ιζ. 14. 15), ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ὁμοίως δὲν συγχωρεῖται (Α΄. πρὸς Κορινθ. ς. 1. 6)· ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐδέχθη ἐπ' αὐτὴν βασιλέα ἑτερόπιστον· ἡ νέα Σύνοδος, ἢ ἡ Διοίκησις δὲν εἶχε κἀνένα δικαίωμα νὰ ἐγχειρίσῃ τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν εἰς μὴ ὀρθόδοξον βασιλέα· κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Σουλτάνος

δύναται νὰ συγκροτήσῃ Σύνοδον, καὶ νὰ διακηρύξῃ ἑαυτὸν κύριον τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ λέξις αὐτοκέφαλος σημαίνει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Συνόδου ἀπὸ τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' εἰς τί ἔχει τὴν ἀναφορὰν κατὰ τὸ φαινόμενον τὸ ταυσήμαντον «καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐξουσίας;» ἀλλὰ ποία ἄλλη ἐξουσία ἤθελε καταδουλώσει τὴν νέαν τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησίαν; οὐδεμία ἀναμφιβόλως εὐρωπαϊκὴ Βασιλεία οὐδὲ ἐστοχάσθη νὰ ἀφαρπάσῃ τὴν ἐξουσίαν τῆς νέας ταύτης Συνόδου. Ἐὰν οἱ ἐρασταὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν παπικὴν ἐξουσίαν, εἰς μάτην ἀγωνίζονται νὰ ἀσφαλίσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἐν λόγοις, ἐν ᾧ αὐτοῖς πράγμασιν ὑπέκυψαν τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν δουλείαν τοῦ παπιστοῦ βασιλέως των· ὁ δὲ πάπας δὲν δύναται τάχα δι' αὐτῶν νὰ ἔχῃ τήν, ἣν θέλει, ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τὴν τοιαύτην νέαν Σύνοδον;

Οἱ ἐρασταὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀναμφιβόλως ἐννοοῦσι τὴν Ῥωσσίαν, ἥτις μόνη ἐν διαστήματι τοσούτων αἰώνων εἶχε τὴν ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, φυλάττουσα, ὡς ἐνόν, αὐτὴν ὑπὸ τὴν προστασίαν της, δεικνύουσα πρὸς αὐτὴν τὰς χριστιανικὰς βοηθείας της, καὶ τοιουτοτρόπως διεφύλαξε τὴν ὕπαρξίν της· τὸ νὰ διακηρύττεται δὲ προώρως καὶ μὴ ἐν καιρῷ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία δὲν θέλει νὰ ἐξήρτηται δῆθεν τῆς Ῥωσσίας, καὶ ἐν ᾧ αὕτη οὐδὲ στοχάζεται νὰ ὑποτάξῃ ταύτην, τοῦτο δὲν σημαίνει ἄλλο, εἰμὴ νὰ δεικνύωσιν αἰσθήματα βαρβαρότητος καὶ ἀχαριστίας.

Εἰς τὰς λέξεις «φυλαττομένης ἀπαραχαράκτου τῆς δογματικῆς ἑνότητος» οἱ αἴτιοι τῆς ἀνεξαρτησίας ἀντιλέγουσιν αὐτοὶ ἑαυτοῖς· διότι ἠθέτησαν οὗτοι τὸ δόγμα τῆς ἑνότητος, ἀπεσιώπησαν ἐπίτηδες εἰς τὴν ὀνομασίαν τῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας τὴν λέξιν, ἥτις ἐμφανίζει τὸ δόγμα τοῦτο, καὶ ἐν τοσούτῳ λέγουσιν, ὅτι αὐτοὶ φυλάττουσι τὴν δογματικὴν ἑνότητα· ἀλλὰ δὲν δηλοῖ τοῦτο τάχα ὅτι θέλουσι νὰ ἀπατήσωσι τὸ κοινὸν διὰ τοιούτων ὑπούλων λέξεων, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἀτενὴς καὶ προσεκτικὸς ἀναγνώστης εὐθὺς ἀνακαλύπτει τὴν δολιότητα τῶν πονηρῶν καὶ κακοβούλων; Οἱ ἐρασταὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ᾐσθάνθησαν ὅτι διεσπάραξαν τὸ δόγμα τῆς ἑνότητος, ἐγνώρισαν ὅτι εὑρεθήσονται πολ-

λοί, οἵτινες θέλουν ἐνθυμηθῆ ὅτι, κατὰ τὸ Σύμβολον, πρέπει νὰ πιστεύωσιν εἰς μίαν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν· ἦσαν βέβαιοι ὅτι ὁ ὀρθόδοξος λαὸς θέλει σκανδαλισθῆ διὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Ἐκκλησίας· ὅθεν πῶς νὰ θεραπεύσωσι τὸ κακὸν καὶ νὰ χρωματίσωσι τὸ ἀνόσιον αὐτῶν ἔργον μὲ τὴν ὀρθότητα; ἡ πονηρία τοῦ νοὸς ἐφεῦρε ταύτην τὴν εὐπρόσωπον φράσιν «φυλαττομένης ἀπαραχαράκτου τῆς δογματικῆς ἑνότητος». Ὅσον περισσότερον ὁ πταίστης αἰσθάνεται τὸ πταῖσμά του καὶ φοβεῖται ἵνα μὴ ὑποπέσῃ εἰς κατάχρησιν, τόσον μᾶλλον ἀγωνίζεται νὰ ἐφεύρῃ πρόφασιν πρὸς δικαίωσίν του, διὸ καὶ ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης ἔῤῥευσαν τὰ λόγια, «κατὰ τὰ παρὰ πασῶν τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀνέκαθεν πρεσβευόμενα». Οἱ διασχίσαντες τὴν Ἐκκλησίαν ζητοῦσι συγγνώμην καὶ προστασίαν εἰς τὸ παράδειγμα ὅλων τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν· ἀλλὰ ποία χριστιανικὴ κοινότης ἀπεσπάσθη ποτὲ τόσον ἀνόμως ἀπὸ τῆς ἑνότητος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς ἡ νέα Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία; ποία ἄρα ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἄλλη ποτὲ ὑπεδουλώθη τόσον ἐντελῶς καὶ ὁλοσχερῶς εἰς τὴν αὐτοδέσποτον ἐξουσίαν ἑτεροπίστου Βασιλέως; ἴσως ἡ τῆς Ἑλλάδος διοίκησις διὰ τῆς ἀνωτέρω φράσεως εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν Γραικο-ῥωσσικὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία αὕτη οὐδέποτε ἐφάνη ἄνομος καὶ ἄπιστος ἀναφορικῶς πρὸς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Κατ' ἀρχὰς ἐξήρτητο αὕτη ὁλοσχερῶς τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ἑπομένως ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας σχέσις διεδυσκολεύθη μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ διεκόπη· τότε μόνος ὁ Πατριάρχης κατηναγκάσθη νὰ δώσῃ τὴν ἄδειαν εἰς τὴν Ῥωσσικὴν Ἐκκλησίαν νὰ συστήσῃ πατριάρχην ἴδιον, καὶ εἰς τοῦτο αὐτὸ συνεψήφισαν καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐξ ἐναντίας μόνη διακηρύττει ἑαυτὴν ἀνεξάρτητον τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου, χωρὶς καμμιᾶς προειδοποιήσεως πρότερον αὐτοῦ περὶ τούτου, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοιούτου καιροῦ καὶ περιστάσεως, καθ' ἣν τὸ νὰ ἐξήρτηται παρὰ τοῦ Πατριάρχου κατ' οὐδένα λόγον δὲν ἐδύνατο νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὴν φόβον καὶ βλάβην· ἐν ᾧ αὐτὴ κατ' ἄλλον τρόπον κατεδούλωσεν ἑαυτὴν εἰς τὴν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν τοῦ παπιστοῦ αὐτῆς βασιλέως· τὸν δὲ τοιοῦτον αὐτοκατάκριτον τρόπον τῆς ἑλληνικῆς Ἐκ-

κλησίας ὑπὸ τοιαύτης περιστάσεως οὐδεὶς αὐτῶν δύναται νὰ δικαιολογήσῃ.

Τὸ Β΄. ἄρθρον τῆς ἀνεξαρτησίας λέγει, ὅτι «ἡ ὑπερτάτη Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἐναπόκειται εἰς χεῖρας Συνόδου» ἀλλ' αὐτὴ ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία εἶναι ὑποτεταγμένη οὐ μόνον εἰς τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον· ἡ Σύνοδος λοιπὸν ὀφείλει νὰ ἀναφέρηται ὄχι ἐπ' εὐθείας πρὸς τὸν βασιλέα, ἀλλ' εἰς τὸ ῥηθὲν ὑπουργεῖον. Δὲν εἶναι τάχα αὐτὸ εὐτελὲς καὶ αἴσχιστον εἰς ταύτης τῆς Συνόδου τὴν νομιζομένην ὑπερτάτην ἐξουσίαν; δὲν δηλοῖ τάχα τοῦτο ὑποταγὴν τελείαν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν κοσμικὴν Διοίκησιν μᾶλλον, ἢ εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν; τοιαύτη ὑποταγὴ δὲν ὑπάρχει οὔτε καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μοναρχίας, ὅπου οἱ βασιλεῖς εἶναι τῆς αὐτῆς πίστεως μετὰ τῶν ὑπηκόων των· τί ἄρα ἔσται μετὰ τῆς ἑλληνικῆς τέως Ἐκκλησίας, ὅταν τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐμψυχωθῇ ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν τοῦ παπισμοῦ τῆς Ῥώμης, ἢ ὑπ' ἄλλου αἱρετικοῦ καὶ ἀπίστου κόμματος, ἢ ἀνίσως ἡ Σύνοδος συστηθῇ ἐκ τοιούτων μελῶν μὴ ἐχόντων ἱκανὰς γνώσεις πρὸς διάκρισιν τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθείας ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ψεύδους, ἢ ἱκανὴν ἐμβρίθειαν καὶ γενναιότητα πνεύματος πρὸς ἀντίστασιν τῆς ἑτεροθρησκείας; τότε δὴ τότε αἱ τάξεις, τὰ μυστήρια καὶ τὰ δόγματα ἀφεύκτως θέλουσι λάβει πραγματικὴν μεταβολήν· καὶ τοῦτο βεβαιοῦται ἀπὸ τὸν 13, 14, καὶ 22, ἀριθμὸν τῶν διαταγῶν τῆς διοικήσεως.

Τὸ Γ΄. ἄρθρον εἶναι ἀξιοπερίεργον, διότι ἡ ἐξουσία ἰδιοποιεῖται ἐν αὐτῷ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς ὅλων τῶν μελῶν τῆς Συνόδου· ἀλλ' αὐτὸ τὸ δικαίωμα τότε εἰς αὐτὴν ἦτον καθ' ἕνα τρόπον ἴδιον, ὅταν αὐτὴ ἦτον ὁμόπιστος μετὰ τῶν ὑπηκόων· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἑτερόδοξος, ἀναμφιβόλως αὐτὴ θέλει ἐκλέξει εἰς τὰ τῆς Συνόδου μελη τοιαῦτα ὑποκείμενα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ γίνωσιν ὕποπτα ὄργανα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Οἱ ἐκ τοῦ βήματος, καθὸ ἄνθρωποι, ὑπόκεινται εἰς ἀδυναμίαν· τί δὲν δύναται ἄρα ἡ αἰσχροκέρδεια, ἡ φιλαυτία καὶ τἆλλα πάθη; ταῦτα δὲ ἐξ ἀτυχίας θέλουσιν ἰσχύσει καὶ εἰς αὐτούς, καὶ τοὺς καταστήσει νὰ θυσιάσωσι τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν μετὰ σκοπῶν ὠφελείας· τίς ἄρα δύναται νὰ ἐγγυηθῇ ὅτι ἡ παπικὴ τῆς Ἑλλάδος διοίκησις θέλει ἐκλέξει πάντοτε τοιαῦτα ὑποκείμενα τῆς Συνόδου, τὰ ὁποῖα θέλουν

πράττει καὶ διενεργεῖ ἐν καθαρῷ τῆς Ὀρθοδοξίας πνεύματι; Τὸ δὲ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ τῶν μελῶν τῆς Συνόδου, ἀληθείας δικαζούσης, ἀνήκει εἰς μόνον τὸν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἂν ἡ Διοίκησις παραχωρήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο, ἤθελε βεβαίως ἀποδείξει ὅτι τῷ ὄντι αὐτὴ θέλει ἀφήσει τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἀνέπαφον καὶ ἀνεπηρέαστον κατά τε τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὸ δογματικόν.

Εἰς τὸ τέταρτον ἄρθρον μεταξὺ τῶν ἄλλων λέγεται ὅτι, τῶν Συνοδικῶν κατ' ἔτος θέλει γίνεται νέα ἐκλογή· τίς οἶδε μὲ ποῖον τέλος καὶ σκοπὸν ἡ Ἑλληνικὴ ἑτερόθρησκος Διοίκησις δὲν θέλει νὰ διορίσῃ παντοτινὰ τὰ μέλη τῆς Συνόδου, καθὼς εἰσι τὰ ἐν τῇ Ῥωσσικῇ Συνόδῳ, ἀλλὰ κατ' ἔτος νὰ χειροτονῇ νέαν Σύνοδον; ἴσως καὶ ἐν τούτῳ ὑποκρύπτονται σκοποὶ δόλιοι· ἴσως ἡ διοίκησις φυλάττει περὶ αὐτῆς τὸ ἐξιδιασμένον τοῦτο δικαίωμα, ἵνα ἀποβάλῃ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν πάντα ἀγωνιστὴν καὶ πρόμαχον τῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ νὰ ἐκλέγῃ τοιούτους, οἵτινες νὰ συμμορφῶνται μὲ τὰς ἰδέας αὐτῆς, καὶ νὰ ἐμψυχώνουσι τὸ ταύτης φρόνημα. Ἔτι δὲ λέγει αὐτὴ ὅτι, «τὰ πρότερον μέλη τῆς Συνόδου ἐμποροῦσι νὰ διορισθῶσιν ἐκ νέου», τουτέστιν ὅταν αὐτὴ εὕρῃ σύμφωνα καὶ σύμπνοα μὲ τοὺς σκοπούς της εἰς τοιαύτην διαίτησιν τῶν πραγμάτων· ὥσπερ νὰ ἔλεγεν ἡ Διοίκησις εἰς τὰ μέλη τῆς Συνόδου, «ἀνίσως σεῖς ἀκριβολογεῖσθε τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν παρέχει ὑμῖν ἡ συνεδρίασις εἰς τὴν Σύνοδον, καὶ θέλετε νὰ τὴν φυλάξητε, σπεύσατε νὰ ἐμβατεύητε εἰς τοὺς στοχασμούς μου, καὶ νὰ ἐκπληρώσητε ἀναντιρρήτως τὴν θέλησίν μου· ἡ δὲ τοιαύτη δόξα οὐδέποτε ἀφαιρεθήσεται ἐξ ὑμῶν· διότι σεῖς πάντοτε ἔσεσθε οἱ ἐκλεκτοί· ἄλλως δὲ θέλετε ὑστερηθῆ τῆς ἐν τῇ Συνόδῳ καθέδρας». Εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων βασιλείαν, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἡ αὐτὴ θρησκεία μεταξὺ τοῦ θρόνου καὶ τοῦ λαοῦ, ἡ ἀποκατάστασις καὶ ἡ ἐκλογὴ τῆς Συνόδου εἶναι κινδυνώδης τὰ μέγιστα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Δυνάμει τοῦ Ζ. ἄρθρου τῆς ἀνεξαρτησίας «ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος παρεδρεύει εἰς ὅλας τὰς συνεδριάσεις τῆς Συνόδου, καὶ ἀντιπροσωπεῖ παρ' αὐτῇ τὴν Κυβέρνησιν· κάθε πρᾶξις γινομένη ἐν ἀπουσίᾳ του, εἶναι ἄκυρος». Εἰς μίαν ὀρθόδοξον βασιλείαν ἡ τοιαύτη διάταξις ἐδύνατο νὰ δηλώσῃ ζῆλον μόνον κατ' εὐσέβειαν καὶ εὐστάθειαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' εἰς βασιλείαν μὴ ὀρθόδοξον ἡ τοιαύτη διάταξις ὑποτίθησιν ἢ ἀπιστίαν εἰς τὰς διαιτήσεις τῆς Συνόδου, ἢ ἄ-

πλήστον ἐπιθυμίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐξουσίας της καὶ διεξάπλωσιν τῶν ἀρχῶν τῆς θρησκείας της εἰς τὴν Σύνοδον. Πολλαί, τυχόν, ὑποθέσεις εἶναι ἰδίως πνευματικαί, εἰς τὰς ὁποίας ἡ κοσμικὴ Διοίκησις δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐξουσίαν νὰ συμφωνῇ, καὶ τότε αἱ ἀποφάσεις τῆς Συνόδου ἄνευ τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου θέλουν μείνει ἄπρακτοι. Δὲν ἐξέρχεται ἄρα ἡ Διοίκησις καὶ κατὰ τοῦτο ἔξω τῆς σφαίρας της;

Τὸ Η΄. ἄρθρον ἐμπεριέχει τὸν ὅρκον, τὸν ὁποῖον χρεωστοῦσι καὶ τὰ μέλη τῆς Συνόδου νὰ δώσωσιν εἰς τὸν βασιλέα· εἰς τὸν ὅρκον μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰσὶ καὶ ταῦτα, «πιστὴν διατήρησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων τῆς Ὀρθοδόξου, Ἀνατολικῆς, Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της ἀπὸ πάσης ξένης ἐξουσίας». Ἀνίσως αἱ ἐκφράσεις διατήρησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων καὶ διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας δὲν σημαίνουσι τὸ αὐτό, τὸ πρῶτον ἄρα σημαίνει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νὰ εἰσαχθῶσι μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· διότι καὶ ἐνταῦθα ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καλεῖται αὖθις ἀποστολικὴ μόνον, καὶ οὐχὶ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολική, ὡς ἀναγινώσκεται ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς πίστεως. Ἡ λέξις τῶν προνομίων, τουτέστι τῆς ἐλευθερίας, οὖσα πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ δίδωσι τὴν ἄδειαν εἰς τοιαύτας καινοφωνίας· τὸ ἱερὸν ὅμως Εὐαγγέλιον, καὶ ἡ ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν γνωρίζει, ἀλλ' οὔτε διδάσκει ἄλλα προνόμια ἐλευθερίας, εἰμὴ τὸ νὰ μὴν ὑποδουλωθῇ τῇ ἁμαρτίᾳ (Ἰωάν. δ΄. 32. 34). Ἡ Διοίκησις βέβαια δὲν ἔλαβεν ἐνταῦθα πρὸ ὀφθαλμῶν ταύτην τὴν χριστιανικὴν ἐλευθερίαν τῶν προνομίων· ἀλλ' ἐνόησεν ἐλευθερίαν κοσμικήν.

Εἰς τὸ ἔνατον ἄρθρον ἡ Διοίκησις ἐκτίθησιν, ὅτι «εἰς ὅλα τὰ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργεῖ ἡ Σύνοδος ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐξουσίας»· ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ ἄρθρῳ ἐπιτάττει ὡσαύτως οὐ μόνον τὸ νὰ λαμβάνῃ γνώσεις καὶ εἰδήσεις δικαιωματικῶς περὶ πάντων τῶν διαπραγματευομένων καὶ πραττομένων ἐν τῇ Συνόδῳ, ἀλλ' ὅτι καὶ δὲν ἠμπορεῖ αὐτὴ νὰ κοινοποιήσῃ κἀμμίαν ἀπόφασίν της χωρὶς ἐπικυρώσεως τῆς Διοικήσεως. Ἀλλὰ δὲν δηλοῖ τοῦτο, ὅτι ἡ τοιαύτη Σύνοδος καθίσταται ταυτοχρόνως καὶ ἀνεξάρτητος καὶ ἐξηρτημένη εἰς αὐτὰς τὰς ἰδίας πράξεις;

Εἰς τὸ δέκατον ἄρθρον καθορίζονται καὶ τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Σύνοδος δύναται νὰ ἐνεργῇ ἀνεξαρτήτως, ὅμως ὀφείλει νὰ ἀναφέρῃ τὰς πράξεις της εἰς τὴν Διοίκησιν πρὸς ἐπικύρωσιν. Καὶ ἐὰν εἰς αὐτὰς τὰς πράξεις τὰς ἀναφορὰν ἐχούσας ἐπ' εὐθείας εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας ἡ Σύνοδος δὲν δύναται ἄλλως πως νὰ πράξῃ, εἰμὴ δὶ ἐπικυρώσεως τῆς Διοικήσεως, ἡ ἑλληνικὴ ἄρα Ἐκκλησία οὐ μόνον εἶναι ὑποτελής, ἀλλὰ καὶ δούλη τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν· ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ αὐτὸ εἰς τὸ Ναύπλιον, ὅ τι ὁ πάπας ἐν Ῥώμῃ. Παρατηρητέον δὲ ὅτι τὸ δέκατον ἄρθρον ὡσαύτως καὶ τὸ δέκατον ἕβδομόν εἰσιν ἐκ διαμέτρου ἐναντία μετὰ τοῦ πρώτου· ἐν τούτῳ μὲν ἐρρέθη ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶναι ἀρχηγὸς ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸ διοικητικὸν μόνον μέρος, ἐνταῦθα δὲ οἰκειοποιεῖται τοιαύτην ἐξουσίαν, ὥστε νὰ διοικῇ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ καὶ τὰ πνευματικά, οἷά εἰσιν ἡ περὶ τῶν δογμάτων διδασκαλία, τὸ εἶδος καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς λατρείας, ἡ ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων ἑκάστης τάξεως τοῦ Κλήρου, ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία τοῦ λαοῦ, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία, καὶ τὰ ἑξῆς. Ποῖον δικαίωμα ἔχει ἡ παπικὴ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀποφασίζῃ περὶ τοιούτων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκ διαμέτρου ἀντίκεινται μετὰ τῶν θρησκευτικῶν αὐτῆς δογμάτων; δὲν δηλοῖ ἄρα τοῦτο ὅτι φανερῶς καταπατεῖ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν;

Δυνάμει δὲ τοῦ ΙΓ'. ἄρθρου περὶ συμμίκτων, τουτέστιν ἀναγομένων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μὴ ἀφορώντων δὲ εἰς τὸ δογματικόν, ἡ Διοίκησις λαμβάνουσα καὶ κατὰ τοῦτο δικαίωμα, ζητεῖ οὐ μόνον νὰ πληροφορῆται, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐμποδίζῃ τὰς περὶ τούτων ἀποφάσεις τῆς Συνόδου δὶ ἰδίων αὐτῆς δογμάτων· κατὰ τοῦτο δὲ τὸ δικαίωμα ἡ διοίκησις ἐκτείνει καὶ εἰς ἄλλα ἀντικείμενα συμμίκτου εἴδους τὰ ἐν τῷ δεκάτῳ τετάρτῳ ἄρθρῳ διαλαμβανόμενα. Ἐντεῦθεν δὲ ἕπονται δύω παρατηρήσεις· πρῶτον ἡ διοίκησις τάττει εἰς τὴν διοίκησιν τῶν συμμίκτων τοιαῦτα πράγματα, περὶ τῶν ὁποίων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν καθωρίσθησαν ὅροι καὶ κανόνες τῶν Οἰκουμενικων Συνόδων καὶ ἁγίων Πατέρων· ταῦτα δ' εἰσὶ τὰ ἐν τῷ ιδ'. ἄρθρῳ ἐφεξῆς· Α'. αἱ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας διατάξεις· Β'. ἡ σύστασις ἢ διάλυσις τῶν μοναστικῶν καταστημάτων· Γ'. ὁ περιορισμὸς ἢ κατάπτωσις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν καὶ πομπῶν· Δ'. ὁ διορισμὸς εἰς θέσεις Ἐκκλησιαστικὰς καὶ ἡ ἄδεια τῆς χειροτονίας πρεσβυ-

τέρων καὶ διακόνων κτλ. καὶ οἱ ἀφορῶντες νόμοι εἰς τὰ κατὰ τοὺς γάμους· ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἐκτελῶνται καὶ ἄνευ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας·—Δεύτερον ἡ διοίκησις ἀναλαμβάνει τοιαῦτα πράγματα, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδὲ πρέπει νὰ ἔχῃ κἀμμίαν μετοχήν, καὶ μάλιστα καθὸ διοίκησις ἑτερόθρησκος· ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπῶν ῥηθεισῶν διαταγῶν φαίνεται ἀριδήλως, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ διοίκησις ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν νὰ ἐπιφέρῃ φοβερὰς μεταῤῥυθμίσεις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν· τοῦτο δὲ αὐτὸ δὲν καθιςᾷ τάχα αὐτὴν ἀντιπράττουσαν ὡς πρὸς τὴν προκήρυξιν ἐκείνην, ἣν ἐξέδωκεν αὐτὴ ἐπὶ τῆς ἀναβάσεώς της εἰς τὴν Ἑλληνικὴν βασιλείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέσχετο προστασίαν τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας; Ὁ δὲ περιορισμὸς ἢ ἡ κατάργησις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν, τάξεων καὶ ἑορτῶν δηλοῖ τάχα προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἐξ ἐναντίας φανερὰν ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς ἀρχαιότητος τῆς χριστιανικῆς πίστεως; Ἡ Διοίκησις λέγει ὅτι σκοπεύει νὰ κάμῃ μεταβολὰς μόνον εἰς ἐκείνας τὰς τελετάς, τὰς μὴ ἀναγομένας εἰς τὸ οὐσιῶδες τῆς λατρείας, ἀλλ' αὐτὴ πῶς δύναται νὰ γνωρίσῃ ποῖον εἶναι τὸ κατὰ τὴν θρησκείαν οὐσιῶδες καὶ ποῖον τὸ ἐπουσιῶδες; Ἔχουσα ὅμως ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει μόνον λίθον βάσανον τὸν παπισμὸν δύναται καὶ αὐτὰς τὰς σωτηριώδεις διατυπώσεις νὰ εὕρῃ ἀλυσιτελεῖς, ὡς ἐναντίας καὶ μὴ συμφωνούσας μὲ τὸ αὐτῆς παπικὸν φρόνημα. Τὸ δὲ φρονιμώτερον, τὸ ὁποῖον δέον νὰ κάμῃ ἡ Διοίκησις εἶναι αὐτό, τὸ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν πρώτην εὐταξίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν κατ' ἐκεῖνα τὰ ἱερὰ βιβλία, ἅτινα αὐτὴ ἀρχαιόθεν διεφύλαξε, καὶ νὰ μὴ συμφέρηται ἄνευ τινὸς ἀνάγκης εἰς ἱερὰ πράγματα ὡς κοσμικὴ ἑτερόθρησκος διοίκησις.

Τὸ ιθ'. ἄρθρον δὲν περιέχει ἄλλο εἰμὴ τήν, ἣν λαμβάνει ἡ Διοίκησις, προφύλαξιν πρὸς διατήρησιν τῆς ἀπεριορίστου αὐτῆς ἐξουσίας ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Κηρύττουσα αὐτὴ τὸ ἀνεξάρτητον δῆθεν ταύτης, βλέπει μὲν ὅτι κατεδούλωσεν ὑπερμέτρως ταύτην, προβλέπει δὲ καὶ ὅτι δύνανται νὰ εὑρεθῶσι τοιοῦτοι ζηλωταὶ τῆς εὐσεβείας, ὥστε νὰ ἀποτινάξωσι τὸν νέον αὐτὸν ἀφόρητον ζυγὸν τῆς δουλείας, καὶ ἐπὶ τούτῳ νὰ γράψωσι καὶ νὰ ζητήσωσι συμβουλὴν καὶ προστασίαν ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἀπεμποδίζει πᾶσαν ἀλληλογραφίαν καὶ ἄλλην ἄμεσον σχέσιν μὲ ἐξωτερικὰς κοσμικὰς ἢ Ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς, οὐ μόνον τῆς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ κλήρου.

Εἰς τὸ 22 ἄρθρον ἡ Διοίκησις οἰκειοποιεῖται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ

δικαίωμα νὰ συγκαλῇ συνόδους καὶ νὰ διευθετῇ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο, τουτέστι νὰ διορίζῃ προέδρους καὶ γραμματεῖς, χωρὶς ὅμως νὰ παρεισδύηται εἰς τὰ περὶ δογμάτων. Αἱ δὲ ὕσταται λέξεις τοῦ ἄρθρου τούτου, ὅπου καὶ ἂν ἔχωσι τὴν ἀναφοράν των, ἢ πρὸς τὴν Διοίκησιν ἢ πρὸς τὴν Σύνοδον, εἶναι τοιαύτης δυνάμεως, ὥστε ἐμφαίνουσι τελείᾳ τῇ ἀποφάσει, ὅτι ἡ Διοίκησις ἰδίως ὡς ἀλλόθρησκος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλῇ συνόδους πρὸς ἐξέτασιν τῶν δογμάτων τῆς πίστεως· καὶ τῷ ὄντι τὰ δόγματα τῆς πίστεως, τὰ ὁποῖα πρεσβεύει ἡ ἀνατολικὴ Γραικικὴ Ἐκκλησία, ἐθεωρήθησαν, ἐξετάσθησαν καὶ ἐκυρώθησαν παρὰ τῶν οἰκουμενικῶν ἁγίων Συνόδων, καὶ δέον νὰ διαμείνωσιν ἀπροσέγγιστα καὶ ἀνέπαφα πρὸς πᾶσαν ἐξουσίαν οὐ μόνον κοσμικήν, ἀλλὰ καὶ Ἐκκλησιαστικήν· τὸ νὰ συγκαλῇ ὅμως συνόδους πρὸς ἔρευναν τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, δηλοῖ τὸ νὰ ὑποβάλῃ ταῦτα εἰς δισταγμὸν καὶ ἀμφιβολίαν, τὸ ὁποῖον κρίνεται ὡς θρασύτης ἀσύγγνωστος. Ἐρωτητέον, ἐν ποίῳ δικαιώματι ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις συνέστησε Σύνοδον; πρὸς ἔρευναν τάχα ἢ πρὸς κατάργησιν μᾶλλον τοῦ τῆς ἑνώσεως δόγματος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας; Ἐνταῦθα ἡ διοίκησις μόνη ἑαυτὴν καταψηφίζει, ὡς συστήσασα Σύνοδον ἄνομον.

Εἰς τὸ 24 ἄρθρον καθορίζεται καὶ τάξις, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλουσι νὰ ἀκολουθήσωσιν ἐπὶ μνημοσύνων τοῦ ὀνόματος τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς Συνόδου, καὶ μάλιστα περὶ τούτου πρόκειται καὶ ὁ τύπος, τὸ πῶς δεῖ μνημονεύειν τῆς Συνόδου, οὕτω «μνήσθητι Κύριε τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, ἣν χάρισαι» κ.τ.λ. Ἐρωτᾶται, διὰ τί δὲν καθωρίσθη ὡσαύτως καὶ τὸ πῶς δεῖ μνημονεύειν τοῦ βασιλέως; Ἡ διοίκησις ἀναμφιβόλως δὲν ἤξευρεν ὁποῖον τάχα ἐπίθετον νὰ περιάψῃ εἰς τὸν βασιλέα· οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τὸν ἔμφυτον πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐνθουσιασμόν των βλέπουσι τοὺς παπιστὰς ὡς ἀπίστους, διὰ δὲ τοῦτο νὰ ὀνομασθῇ καὶ ὁ τὰ τοῦ Πάπα πρεσβεύων λατινικὰ δόγματα βασιλεὺς εὐσεβέστατος, ἢ μὲ ἄλλο τοιοῦτον ὅμοιον ὄνομα, τὸ τοιοῦτον ἤθελε φέρει σκάνδαλον μέγα εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας, ὅθεν καὶ ἡ Διοίκησις ἐπὶ τοιαύτης περιστάσεως ἐβάδισε μᾶλλον τὴν ὁδὸν τῆς σιωπῆς» (α).

(α) Σνῳδὰ πρὸς ταῦτα ἔγραφεν ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Κωνστάντιος καὶ ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ, ἣν ἀνωνύμως ὡς ἐξ Ἀρχιερέως τινὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος συντεταγμένην ἐξέδωκε τῷ 1836 ἐν Ἀθήναις ὁ μακαρίτης Γερμανὸς ὁ ἱεροκήρυξ μετ' ἐπιγραφῆς «Σκέψεις περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι, ὀρ-

§. ζ. Ταῦτα ἁπαντᾷ αὐτὸς ὁ Πατριάρχης Κωνστάντιος πρὸς τὰ περὶ αὐτοῦ μυθώδη πλάσματα τοῦ ἱστορικοῦ! Καθόλου δὲ ὁ κύριος Μαύρερος, συντιθεὶς τὸ μέγα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς διαρκοῦς Συνόδου Καταστατικόν, ἀπέβλεπεν ὡς πρὸς παράδειγμα τὸ κατὰ τὴν Βαυαρίαν ὀργανικὸν λεγόμενον Ἔδικτον (διάταγμα), καθὼς ἄριστα παρετήρησεν ἄνθρωπος ὁμόφυλος αὐτοῦ καὶ ὁμόγλωσσος ὁ εὐφυέστατος Γόρρης. «Εἰς τὴν Βαυαρίαν (λέγει οὗτος) ἐμιμήθησαν ὅ,τι (περὶ τὸν πάπαν) ἔπραξεν ὁ Ναπολέων· αὐτίκα πρὸς τὸ Ἑνωτικὸν (concordat) ἀντέταξαν τὸ ὀργανικὸν Ἔδικτον, καὶ ἔλαβον ὀπίσω διὰ τῆς μιᾶς χειρός, ὅ,τι παρεχώρησεν ἡ ἑτέρα. Παρομοίως καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία μὴ ἀρκεσθεῖσα (καθὼς φαίνεται) εἰς ὅσους εἴρηκε βλαστοὺς τῆς διχοστασίας, ἔσπευσεν ἵνα μεταφυτεύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοῦτο τὸ δίγλωσσον αἶσχος· καὶ λόγῳ μὲν καὶ στόματι διεκήρυττεν ἐλευθέραν τὴν Ἐκκλησίαν, ἔργῳ δὲ καὶ χερσὶ περιέβαλλεν αὐτὴν δεσμοῖς» (α). Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Γόρρης.

§. η. Ὁ δὲ Μαύρερος ἐφεξῆς μνημονεύει μετὰ πολλῆς ὑψηλοφρσύνης καὶ τὸ περὶ τοῦ τρόπου τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου διάταγμα» (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. ιε). «Καθιδρυθείσης ἤδη (λέγει) τῆς ὑπερτάτης Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἔπρεπεν ἵνα κατευθυνθῇ καὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἡ ὁδός, ὅπως ἂν δύνηται βαδίζειν» κτλ. (β) Φεῦ! ποῖον λέγει βάδισμα καὶ ποίαν εὐθεῖαν ὁδόν! οὐχὶ πάντως τὴν ὁδὸν τῶν μαρτυρίων τοῦ Κυρίου καὶ τὴν τρίβον τῶν προσαγμάτων αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν δρόμον τὸν καλόν, ὃν ἔτρεχεν ὁ θεῖος Παῦλος, ἀλλὰ πονηρὰν ὁδὸν καὶ κοπώδη, ἐν ᾗ σκάνδαλον καὶ σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία! Τοιαύτην ὁδὸν κατεσκεύασεν ἡ κοσμικὴ ἐξουσία εἰς τὴν ὑπερτάτην Ἐκκλησιαστικὴν τῆς Ἑλλάδος ἀρχήν· καὶ σύρει ταύτην δέσμιον οὐκ ἀπὸ τῶν

θοδόξου Ἐκκλησίας, συνταχθεῖσαι παρά τινος σοφωτάτου καὶ σεβαστοῦ ἱεράρχου μας». Ἐν ταύτῃ τοίνυν ἐπιεικῶς τὴν ἐν ὀνόματι ἀνεξαρτησίας χαλκευθεῖσαν ὑποδούλωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατεξελέγχων, καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιβουλὰς τῶν ἐν σχήματι φιλαδέλφων πολιορκούντων τὴν Ἐκκλησίαν πολεμίων σπουδάζει ἐξυπνίσαι τὸ ὀρθόδοξον τῶν Ἑλλήνων φρόνημα. Σημ. Ἐκδ.

(α) Goerres Athanasius pag. 106.

(β) Maurer 2 Bd. pag. 169.

ὤτων (ὡς ὁ τῶν ἀρχαίων Ἡρακλῆς τοὺς Κελτοὺς) χρυσαῖς καὶ λεπταῖς ἑλκομένην σειραῖς, ἀλλὰ δεδεμένην χεῖρας καὶ πόδας, ἐν πέδαις σιδηραῖς, ἐν στραγγαλιαῖς βιαίων συναλλαγμάτων, αὐτῶν δηλαδὴ τῶν ἄρθρων τοῦ Διατάγματος! (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ Β. §. ις).

§. θ. Ἀκολούθως ὁ ἱστορικὸς διαγράφει καὶ τὴν εἰς δέκα (κατὰ τοὺς δέκα νομοὺς) διαίρεσιν τῶν ἐπισκοπῶν, καὶ ὅπως ἑκάστη φέρει τὸ ὄνομα τοῦ νομοῦ (κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ὀνομαθεσίαν). «Ἐπειδὴ δὲ (λέγει) παρέστησαν (εἰς τὴν Κυβέρνησιν) πεντήκοντα καὶ τρεῖς Ἕλληνες ἐπίσκοποι ζητοῦντες ἄρτον (!), διωρίσθησαν αἱ πᾶσαι τεσσαράκοντα προσωρινὰ ἐπισκοπαί, ἐν αἷς κατεστάθησαν ὅσοι τῶν Ἐπισκόπων εἶχον ἔτι δύναμιν προΐστασθαι ἐπισκοπῆς· οἱ δὲ λοιποὶ κατ' ἄλλους τρόπους ᾠκονομήθησαν» (α).—Πόσον μὲν παρανόμως, πόσον δὲ πρὸς αὐτὸ τὸ κράτος ἀσυμφόρως καὶ ἀτάκτως ἐγένετο καὶ τῶν ἐπισκοπῶν ἡ διαίρεσις, εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. γ). Ἤδη δὲ βλέπεις, ἀναγνῶστα, πόσον ἠλήθευσεν ἐκείνη τῆς Κυβερνήσεως ἡ διακήρυξις, «ὅτι συνεκάλεσε καὶ προσεκάλεσεν ἅπαντας τοὺς ἐν τῷ Κράτει παρευρισκομένους Ἀρχιερεῖς εἰς ἐκείνην τὴν ἀείμνηστον ὁμήγυριν». Ἐκ τῶν 53 (ὡς αὐτὸς ὁ Μαύρερος ὁμολογεῖ) μόλις ὑπεγράφησαν εἰς τὸ πρωτόκολλον 35 (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. ς). Ἐκεῖνο δὲ φαίνεται ἄπορον, πῶς ὁ νομοθέτης ἀφ' οὗ διεῖλε τὸ κράτος εἰς δέκα μονίμους ἐπισκοπάς, ἔπειτα πάλιν συμπεριέλαβε καὶ ταύτας μεθ' ὧν ὥρισε προσωρινῶν. Διότι πάσας τὰς τεσσαράκοντα τοῦ Κράτους ἐπισκοπὰς ὀνομάζει κοινῷ τὰς πάσας ὀνόματι προσωρινὰς (provisorische Bisthümer). Οὕτω δὲ ταύτας ἐπωνόμασε καὶ εἰς ὃ ἐξέδωκε διάταγμα (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. α). Οὐκ ἔπρεπεν ἄρα τριάκοντα μόνον ἀριθμεῖν τὰς προσωρινὰς ἐξαιρουμένων τῶν μονίμων; Εἰ μὴ ὑπολανθάνει καὶ ὧδε βαθύς τις τῶν Μαυρέρου πολιτευμάτων σκοπός, φαίνεται λοιπὸν ὅτι καὶ ὅσα διώριζε μόνιμα, καὶ ταῦτα προέβλεπε προσωρινὰ καὶ πρόσκαιρα, καθὸ μὴ καθιδρυμένα ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον πέτραν τοῦ νομίμου καὶ δικαίου! Πόσον δὲ παρανόμως καὶ παρὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς διέταξε καὶ προσωρινὰς ἐπισκοπὰς (ὡς ἂν ἐγνώριζε καὶ

(α) Maurer Das Griech. Volk etc. 2 Bd. p. 170.

προσωρινοὺς ἐπισκόπους!), ἐξέφρασε παῤῥησίᾳ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἡ ἐπὶ τοῦ Κυνουρίας Σύνοδος (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Η §. ιβ). Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς. Πάντως τοὺς 53 Ἕλληνας ἐπισκόπους ὁ Μαύρερος διαγράφει παρεστῶτας ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ζητοῦντας ἄρτον, ἢ (ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ) θέσιν καὶ ἄρτον (βλ. ὄπισθ. σελ. 34)! Ἀλλ' οἱ μὲν τοῦ Πάπα θεράποντες ἐξυβρίζοντες ὡς ἀχαρίστους καὶ ψωμοζήτας ἐν Φλωρεντίᾳ τοὺς εἰς τὴν ψευδοσύνοδον ἐκείνην, θεοῦ παραχωρήσει, κατακυλισθέντας ἐκ τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερεῖς, εἶχον κἄν τινα λόγον, καθὸ ξένους ὄντας καὶ ἀπόρους τρέφοντες αὐτοὺς ἐκ τῶν τοῦ Πάπα θησαυρῶν ἐντὸς τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος, ὅπου μήτ' Ἐκκλησίας εἶχον οἱ Ἀνατολικοί, μήτε τρέφεσθαι ἠδύναντο δουλεύοντες ἐν τῷ ναῷ! Ὁ δ' ἀπὸ τῶν ταπεινῶν τῆς χαμαιδιδασκαλίας βάθρων εἰς τὴν ἐπιφανεστάτην τῆς Ἑλλαδικῆς Ἀντιβασιλείας καθέδραν ἀνυψωθείς, ὁ ξένος καὶ ἀλλόδοξος καὶ ἀλλόγλωσσος Μαύρερος, πῶς οὐκ ἠσχύνθη θεατρίζων εἰς τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας ὡς ἐπαίτας καὶ ψωμοζήτας περινοστοῦντας τοὺς Ἕλληνας Ἀρχιερεῖς; τίς ἔτρεφε τούτους, πρὶν αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα (ὡς μήποτ' ὤφειλεν) εἰσφθαρῇ; ἢ ποίαν χρείαν εἶχον ἢ τοῦ ἄρτου ἢ τῶν παρανόμων αὐτοῦ θέσεων οἱ κανονικοὶ καὶ γνήσιοι τῆς Ἑλλάδος ποιμένες; τί δὲ πάλιν καὶ τοὺς πρόσφυγας οὐκ ἀφῆκεν οἵους εὗρηκε, τοποτηρητὰς τῶν ἐξ ὧν καὶ οὗτοι διετρέφοντο χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν; Ἐπειδὴ δὲ (καθὼς ἀναισχυντεῖ) παρέστησαν πρὸς αὐτὸν οἱ 53 οὗτοι Ἀρχιερεῖς, ποῖον λοιπὸν σιτηρέσιον ἐχορήγησεν εἰς αὐτοὺς ἐξ αὐτοῦ τοῦ ταμείου τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος, ἥτις ἔτρεφε μισθοδοτοῦσα πλουσιώτατα καὶ τοῦτον αὐτόν; Ἄλλο τι ἐποίησεν, ἢ συγχύσας καὶ συνταράξας δυναστικῶς τὰ ὅρια τῶν ἐπισκοπῶν, ἀπέστειλε πάλιν αὐτούς, ἵνα διατρέφωνται, καθὼς καὶ πρότερον, ποιμαίνοντες τοὺς ὀρθοδόξους λαούς; Μᾶλλον δέ, καὶ αὐτὴν αὐτῶν ἀφῄρπασε τὴν ἀρχαίαν διατροφήν, καὶ μετέβαλε τὸν ἄρτον αὐτῶν ἀπ' ἄρτου εὐφροσύνης τοῦ στηρίζοντος καρδίαν εἰς «ἄρτον κακώσεως καὶ ὀδύνης», δι' ὧν ἐξέδωκεν ἀντιχριστιανικῶν τινων νομοθεσιῶν. Καὶ μαρτυροῦσιν αὐταὶ τῶν Ἀρχιερέων αἱ ἀναφοραί, διατραγῳδοῦσαι τὴν εἰς ἣν κατήντησαν ἀθλιότητα (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Ι. §. β). Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ σεβάσμιοι Ἀρχιερεῖς (εἰ δὲ καὶ κακοί τινες ἀλλ' ἱερῆες, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος), καὶ αὐτοί, λέγομεν,

οἱ Ἀρχιερεῖς πῶς οὐ προέκριναν καὶ πεινῆν (κατὰ τὸν Ἀπόστολον) καὶ διψῆν, καὶ γυμνητεύειν μᾶλλον ἢ δέχεσθαι (ὅσοι δὴ καὶ ἐδέξαντο) θέσεις ἀθέτους καὶ ἄρτον δακρύων παρ' ἀνδρὸς ἀλλοφύλου καὶ δυσμενοῦς, ὅστις καὶ παρὼν ἔβλαψε τὰ μέγιστα τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὼν ἐξύβρισε τοσαῦτα κατὰ τοῦ Κλήρου, καταισχύνων αὐτὴν ἐκείνην τὴν Ἑλλάδα, δι' ἣν ἀνέκυψεν ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἀφανείας καὶ μέγα φρονεῖν ἀξιοῖ;

§. ι. «Αἱ δέκα, λέγει, μόνιμοι ἐπισκοπαὶ παρωνομάσθησαν ἐκ τῶν νομῶν».—Ὡσαύτως παρωνομάσθησαν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ αἱ λοιπαὶ αἱ προσωριναί· τὰ δὲ ὀνόματα μετεποιήθησαν πρὸς τὸ ἑλληνικώτερον. Ὥστε οὐδὲν σχεδὸν ἔμεινεν οὐδὲ μέχρις ὀνόματος ἴχνος τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς διαιρέσεως τῶν ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπῶν. Ἄλλο τοῦτο τόλμημα καὶ παράλογον καὶ παιδαριῶδες. Ἐπειδή, α) ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν. Ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία παρωνόμαζε τὰς κατ' ἐπαρχίας ἢ νομοὺς μερικὰς Ἐκκλησίας οὐκ ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας ὅλης, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πρωτευούσης πόλεως. Οὕτως ὁ Παῦλος γράφει «τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ» σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι, τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ (α), καὶ «τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις» («μητροπόλει Μακεδονίας») (β). Οὕτω καὶ αἱ ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ τῆς Ῥώμης ἀπὸ αὐτῶν τῶν μητροπόλεων ὠνομάζοντο. Κατὰ ταῦτα διετυπώθησαν καὶ αἱ ὀνομασίαι τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν. Καὶ μαρτυροῦσιν αἱ τῶν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὑπογραφαί (γ). Ὁ δ' αὐτὸς τύπος διατηρεῖται καὶ μέχρι σήμερον οὐ μόνον

(α) Β. Κορινθ. α. 1.

(β) Φιλιπ. α, 1. καὶ δ, 15. Πράξ. ις, 12. Βλ. καὶ ὄπισθ. σελ. 134.

(γ) Βλ. καὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ διατύπωσιν, ὅπως ἔχουσι τάξεως οἱ θρόνοι τῶν Ἐκκλησιῶν κτλ. (Leunclav. Jus Graeco Rom. Tom. i. p. 88). Αἱ ἐπισκοπαὶ παρονομάζονται καὶ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ὡς αἱ αὐτοκέφαλοι τῆς Ῥωσσίας καὶ Ἰβηρίας καὶ Ἀρμενίας καὶ Γερμανίας (καθὼς καὶ ὁ θεῖος Παῦλος ἔγραψε «ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας» — «ὅλῳ τῷ ἔθνει γράφων» Γαλάτ. α. 2. πρβλ. καὶ Θεοδώρ. ἑρμην. καὶ Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 700). Ὅθεν καὶ ὁ Ῥώμης Λιβέριος ὑπεγράφη ὡς ἐπίσκοπος Ἰτα-

εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς, καὶ παρὰ τοῖς Ἄγγλοις (οἷον ὁ Καντουαρίας, ὁ Λονδίνου, κτλ.) καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς χριστιανικοῖς, οἵτινες κἀκεῖνοι ἀπὸ τῶν πρωτευουσῶν πόλεων ἐπονομάζουσι τὰς ἐπισκοπάς. Ὥστε ἡ ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν παρονομασία πασῶν τῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπῶν φαίνεται νεωτερισμὸς ἐναντίος εἰς τὸν ἀρχαιότατον καὶ διὰ πάντων αἰώνων καὶ τόπων ἐπικρατήσαντα τύπον τῆς Ἐκκλησίας (α).— β) Ἡ καινοτομία ἐξελέγχεται πολλάκις καὶ πεπλανημένη περὶ τας ἀρχαίας ὀνομασίας. Οὔτε τὰ Κύνουρα (ἢ ἡ Κύνουρα), οὔτε ἡ Κύναιθα (ὅπερ ἀντεκατέστησαν ἀντὶ τοῦ οὐχ ἧττον Ἑλληνικοῦ καὶ λίαν σεμνοτέρου Καλάβρυτα), οὔτε ἡ Ἐπίδαυρος ἡ Λιμηρὰ (ὡς εἶπον τὴν Ἑλληνικὴν καὶ πολὺ μακρὰν ἀπέχουσαν Μονεμβασίαν), οὔτε ἡ Μαντίνεια καὶ Μεγαλόπολις (ὡς ἐδιπλοτιτλώθη μόνος τῶν ἄλλων ὁ Τριπόλεως) ὑπῆρχον τὸ πάλαι ὅπου νῦν αὐτὰς ἐτοποθέτησαν οἱ καινοὶ ὀνοματοθέται! Πολλὰ δὴ καὶ ἄλλα τῶν ἀρχαίων ὀνόματα μετωνόμασαν ψευδῶς, διαφθείραντες τὴν ἀρχαίαν Γεω-

---

λίας (Συνόδ. Συλλ. Τόμ. Α. σελ. 268). Ἐπὶ δὲ τῶν νήσων ἰδίως ἐπικαλοῦνται αἱ Ἐκκλησίαι καὶ ἐκ τῆς ἐπωνυμίας τῶν νήσων αὐτῶν, ὡς ὁ τῆς αὐτοκεφάλου Κύπρου καὶ ὁ Σικελίας καὶ ὁ Κρήτης, κτλ. Τὸ μὲν ὅτι καὶ ἡ περίβρυτος νῆσος θεωρεῖται ὡς ἓν ὅλον χωρίον ἰδιοσύστατον οἷον σύστημα ἐθνικόν· καί τοι καὶ εἰς αὐτὰς πάλιν προστίθεται τὸ ὄνομα τῆς Μητροπόλεως (ὡς φαίνεται πολλάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις), οἷον ὁ Κωνσταντίας καὶ πάσης Κύπρου, ὁ Συρακουσῶν καὶ πάσης Σικελίας κτλ. τὸ δὲ μέγιστον διότι ἡ τῆς νήσου μητρόπολις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμωνυμεῖ τῇ νήσῳ, οἷον ὁ Κερκύρας, ὁ Μιτυλήνης, ὁ Χίου, ὁ Εὐρίπου, κτλ. Εὑρίσκεται δὲ πολλάκις καὶ ἀμφοτέρως ἐκφερόμενον (καὶ ἐκ τῆς νήσου, καὶ ἐκ τῆς μητροπόλεως), οἷον Ὀλύμπιος ἐπίσκοπος τῆς μητροπόλεως Κωνσταντίας· καὶ πάλιν, «Ὀλύμπιος ἐπίσκ. τῆς μητροπόλεως Κύπρου (ἐλλειπτ. Κωνσταντίας). Βλ. Πρακτ. Δ. Συνόδ. πράξ. ς. Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 158, 164.

(α) Καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Πάπα ἀποστελλόμενοι καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα ἐπίσκοποι (σφετεριζόμενοι δι' ὀλίγους κατοίκους κατολίκους ὅλην τὴν ὀρθόδοξον ἐπαρχίαν ἢ νῆσον παπικῷ τῷ τρόπῳ) καλοῦνται οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τόπων ὅπου ἐδρεύουσιν, οἷον ὁ Σύρου, ὁ Νάξου καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀναισχυντίας. Καί τοι ἔδει λέγεσθαι αὐτοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐν Σύρῳ ἢ Νάξῳ κατολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ καὶ ἀληθὲς καὶ δίκαιον καὶ πᾶσαν ἀναιροῦν σύγχυσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς νομίμους τῆς ἐπικρατούσης Ἐκκλησίας ποιμένας. Σημ. Ἐκδ.

γραφίαν, ὡς ἐξήλεγξεν αὐτοὺς ὁ Σωτήρ (α).—γ) Φαίνεται μειρακιώδης τὸ πλεῖστον μικρολογία, καὶ μᾶλλον ταραχὴ τῶν καθεστώτων ἢ πραγματικῆς ὠφελείας πρόξενος. Ἔστω· τὰ ξένα καὶ βάρβαρα ὀνόματα παραχωρείτωσαν εἰς τὰ ἑλληνικὰ (ὅταν ὅπωσδήποτ' ἐπιτυγχάνωνται), καὶ καλείσθω καὶ ἡ Σαντορήνη Θήρα (β) καὶ ἡ Λιτζὰ (ἢ τὸ Καρπενήσιον) Καλλιδρόμη, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο· ἀλλὰ διὰ τί ἐξωστρακίσθη καὶ ἡ Μονεμβασία; διὰ τί καὶ ἡ Τρίπολις; διὰ τί καὶ τὰ Θερμία (ἢ Θερμὰ) μετετράπησαν εἰς Κύθνον; διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν! (ἐπειδὴ πᾶν ὅ,τι τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς μηδ' ἀκούειν μηδὲ προσβλέπειν ἀξιοῦσιν!). Ἀλλ' ὁ καιρὸς ἀλλάσσει τὰς ὀνομασίας ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλας κἀκείνας ἑλληνικάς· καὶ ἡ συνήθεια ἰσχύει πολὺ πλέον παρὰ τὰς ἀποδείξεις τῶν λογιωτάτων. Οὕτως ἡ Κύθνος, φέρ' εἰπεῖν, ὠνομάζετο τὸ πάλαι καὶ Ὀφιοῦσσα καὶ Δρυοπίς, ὕστερον ἐπεκράτησε τὸ Κύθνος, εἶτα, τὸ ζωγραφικώτερον Θερμά. Οἱ δὲ φιλάρχαιοι ὀνοματοθέται μετονομάσαντες Κύθνον τὴν νῆσον ἐξώρισαν καὶ τὴν ἀρχαιοτάτην Κέων ἢ Κίαν ἀπὸ τῆς περιοχῆς τῆς ἐπισκοπῆς, Κύθνου μόνον ἐπιγράψαντες «τὸν Κίας (χυδ. Τζίας) καὶ Θερμίων». Ἀλλὰ παραλείπομεν τὰς τοιαύτας μικρολόγους βαυκοπανουργίας, δι' ὧν ἀνεκαίνιζον τάχα τὴν ἀρχαίαν τῆς Ἑλλάδος δόξαν ἔν τισιν ὀλίγαις χωρίων ὀνομασίαις, ἐν ᾧ πραγματικῶς διέφθειρον καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ἤθη καὶ τὸ φρόνημα καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ ὅλον τὸν χαρακτῆρα τὸν ἑλληνικόν. δ) Ἡ μετονομασία ἐξελέγχεται καὶ κακόβουλος, ὡς ἀποβλέπουσα καὶ αὕτη τὴν βεβήλωσιν τῶν ἱερῶν καὶ παριστῶσα τὸ θεῖον ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου μηδὲν διαφέρον παρὰ τὸ τοῦ κοσμικοῦ νομάρχου ἢ διοικητοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ

(α) Βλ. Σωτῆρ. ἀριθμ. 45 τοῦ ἔτ. 1834. Ἰουν. 21. σελ. 184. «Ἀφ' οὗ (λέγει ὁ ἀλλογενὴς συντάκτης τῆς διατριβῆς Ρ.) ἀφ' οὗ (περὶ τῶν νέων ὀνομασιῶν) ἅπαξ ἀπεφασίσθη διοικητικῶς ὅ,τι ἔπρεπε νὰ ἀποφασισθῇ ἀρχαιολογικῶς, ἀφίνομεν πᾶσαν ἄλλην παρατήρησιν» κτλ. Ἀλλ' ἂν ὁ συντάκτης ὑπῆρχεν ἕλλην, ἐξήλεγχεν ἂν ταῦτα τὰ διοικητικῶς ἀποφασισμένα προστισθεὶς καὶ ὅτι προϋπῆρχον ἤδη πρὸ πολλῶν αἰώνων καὶ ἐκκλησιαστικῶς καὶ οὐχὶ παντάπασιν ἀναρχαιολογήτως ἐψηφισμένα! (πρβλ. καὶ Σωτῆρ. ἀριθμ. 48. σελ. 198 καὶ πάλιν ἀριθ. 51. σελ. 214, 218).

(β) Οὕτω καὶ ἐπὶ Λέοντος (ἔνθα ἀνωτέρω) ἐκαλεῖτο ὁ Θήρας (ὅπου γράφεται ἡμαρτημένως, Θηρασῶν ἴσ. ἀντὶ Θήρας νήσου ἢ Θηρασίας). ὡσαύτως καὶ κατὰ τὴν ς, Σύνοδον Θήρας ὑπεγράφει ὁ ἐπίσκοπος. Βλ. Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 655.

Κορίνθου μετωνομάσθη Κορινθίας, καὶ ὁ Θηβῶν Βοιωτίας, καὶ ὁ Ναυπλίου Ἀργολίδος (ἐνῷ τὸ Ἄργος ὑποτελεῖ ὑπὸ τὴν Κόρινθον), καὶ ὁ Ναυπάκτου Ἀκαρνανίας, καὶ ὁ παλαιῶν Πατρῶν Ἀχαΐας, ὡς ὑπάλληλοί τινες δηλαδὴ καὶ αὐτοὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ὑφ' ἧς καὶ διορίζονται ἐπίσης καθὼς καὶ οἱ νομάρχαι τῆς Ἀργολίδος, καὶ Ἀττικῆς καὶ Κορινθίας καὶ Βοιωτίας κτλ. Καὶ ἡ μὲν νῆσος τῶν Πετσῶν (μετονομασθεῖσα κἀκείνη γελοίως ἐπίσης καὶ ψευδῶς Τιπάρηνος) συνεχωρήθη πλέον δι' ὑψηλοῦ Διατάγματος (15 (27) Ἰουλ. 1834) ἵνα φέρῃ τὸ πρῶτον αὐτῆς ὄνομα (Πέτσαι), «τὸ ὁποῖον (λέγει τὸ Διάταγμα) ἀπεκατέστη ἔνδοξον διὰ τῶν ἡρωϊκῶν ἀνδραγαθημάτων καὶ τῶν πατριωτικῶν θυσιῶν τῶν κατοίκων αὐτῆς». Καὶ καλῶς ποιοῦντες οἱ γενναῖοι Πετσιῶται ἐξεσύριξαν τὴν αὐτοῖς ὡς δῆθεν ἀρχαίαν ἐπιβληθεῖσαν ἀσημοτάτην καὶ ἀμφίβολον προσηγορίαν. Αἱ δὲ Ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Πατρῶν, καὶ Θηβῶν, καὶ αὐτῆς τῆς βασιλευούσης ἤδη πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, οὐ συνεχωρήθησαν ἵνα φέρωσι τὰς διὰ τοσούτων αἰώνων σεβαστὰς καὶ ἀοιδίμους καὶ ἱστορικὰς αὐτῶν ὀνομασίας! Οὕτως ἡ φοβερὰ τῆς Ἀντιβασιλείας χωνεία ἔσπευδε διαλύσαι πάντα, καὶ αὐτὰ τὰ ἀρχαιότατα καὶ σωστικώτατα πάτρια τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὸ πᾶν μετατυπῶσαι, κτίζουσα λαὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν καὶ (κατὰ τὸν Μαύρερον) Ἐκκλησίαν ἐθνικὴν καὶ ταυτώνυμον τῇ πολιτείᾳ, καὶ καθόλου, καὶ κατὰ νομοὺς καὶ ἐπαρχίας.

§. ια. Καὶ τῶν Ἐπισκόπων δὲ τὴν ἰσοπέδωσιν, ὡς ἰσοστασίων καταστάθεντων ἁπάντων ἐκ τῆς καταργήσεως τῶν Μητροπόλεων ἢ Ἀρχιεπισκοπῶν, σεμνῶς ἐπανηγύρισεν ὁ Μαύρερος λέγων, ὅτι καὶ «κατὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία πάλιν ἀνήχθη εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν».—Ἴσως ἐννοεῖ τὴν ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστολικῶν, ὁπότε «οἱ ἐπίσκοποι ἑκάστου ἔθνους εἶχον τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον»! ἢ λέγει τὴν κατάστασιν τὴν ἐπὶ τῆς Α. Συνόδου καὶ ἐφεξῆς, ὁπότε «τὸ κῦρος τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων εἶχεν ὁ Μητροπολίτης» (τῆς Α, δ)! Ἀλλὰ πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα οὐδόλως ἐγνώριζεν ἴσως ὁ πάσης ἱεραρχίας ἀμύητος μεταρρύθμιστής!—«Ἔπειτα (λέγει) καὶ τὰ ἐπωνύμια Μητροπολίτης καὶ Ἀρχιεπίσκοπος ὑπῆρχον ἀποβάντα καὶ εἰς τὴν

Ἑλλάδα, καθὼς καὶ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, τίτλος μόνον ἁπλοῦς». —Ἀλλ' ἠγνόει πάλιν ὁ ξένος, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σμικρὸν κράτος τῆς Ἑλλάδος ἐπ' αὐτῶν αὐτοῦ τῶν ἡμερῶν ὑπῆρχον πραγματικοὶ Μητροπολῖται, ἔχοντες ἐπισκόπους ὑποτελεῖς (τέσσαρες μὲν ἐν Πελοποννήσῳ (ὁ Κορίνθου, ὁ Μονεμβασίας, ὁ Π. Πατρῶν, ὁ Λακεδαιμονίας), εἷς δὲ κατὰ τὴν Ἤπειρον Ἑλλάδα (ὁ Ἀθηνῶν), καὶ ἕτερος ἐν ταῖς νήσοις (ὁ Εὐρίπου) (α). Οὕτω δὲ τὰ ἐν χερσὶν ἀγνοῶν ὁ Μαύρερος οὐδὲν παράδοξον ἂν ἠγνόει ὅτι καὶ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ὑπάρχουσι Μητροπολῖται! Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος εὐαρεστούμενος λίαν εἰς τὰς ἑαυτοῦ ἐφευρέσεις ἐπικροτεῖ καὶ παιανίζει λέγων «Τοῦτο τὸ ἰσοστάσιον τῶν Ἀρχιερέων ἐπέφερε καὶ πολλὰς ὠφελείας· διότι δι' αὐτοῦ ἡ οὕτω μὲν ἐναντία τοῦ ἱερατείου παντός, οὕτω δὲ παντα χοῦ τῆς Ἀνατολῆς (τουτέστι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας) ἐπικρατοῦσα τάσις καὶ σπουδὴ πρὸς ὑψηλοτέρους τίτλους καὶ βαθμοὺς ἐκποδὼν ἐγένετο»! (β).—Μόνον εἰς τὸ ἱερατεῖον καὶ μόνον εἰς τὴν Ἀνατολὴν (ἐπειδὴ καλῶς ἐγνώριζε καὶ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἱερατεῖον!) εὕρηκεν ἐπικρατοῦσαν ὁ μετριόφρων Μαύρερος τὴν πρὸς ὑψηλοτέρους βαθμοὺς ἀνάτασιν καὶ σπουδήν! διὰ τοῦτο καὶ ταύτην ἐκποδὼν ἐποίησε, καταπατήσας τὰς ἐπωνυμίας τῶν Μητροπολιτῶν! Καὶ ὅμως τὴν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην πολυωφελεστάτην εὐεργεσίαν οὔτε τῆς Ἑλλάδος οὔτε τῆς ἄλλης Ἀνατολῆς οὔτε τὸ ἱερατεῖον, οὔτε σύμπαν τὸ πλήρωμα τῶν Ὀρθοδόξων οὐδόλως ὁμολογεῖ· πᾶν δὲ μάλιστα τοὐναντίον, ἀνοσιουργίαν καὶ ταύτην νομίζει, καὶ ἀποστρέφεται καὶ ἀποστυγεῖ, ὡς μίασμα προτεσταντικῆς ἀναρχίας, ὡς λύμην τῆς Ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ πειθαρχίας, ὡς ἀνατροπὴν τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν ἁγίων θεσμῶν, ὡς βούλευμα, τελευταῖον, ἀνθρώπου, ὅ τις οὔτε τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τὸν θεόπλοκον καὶ σωτή-

---

(α) Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σπανιώτατα μέν, ἀλλ' ὅμως εὑρίσκομεν καὶ παράδειγμα Μητροπολίτου χωρὶς ἐπισκόπων. «Μητρόπολις δὲ (Σκυθῶν) ἐστι Τόμις· — Εἰσέτι δὲ καὶ νῦν ἔθος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ, τοῦ παντὸς ἔθνους ἕνα τὰς ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν» (Σωζόμ. Ἐκκλ. ἱστορ. ς. κα. καὶ Ζ. ιθ). Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Χαλκηδὼν καὶ ἡ Νίκαια ἐτιμήθησαν εἰς Μητροπόλεις, μόνον ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι (Δ. Συνόδ. πράξ. δ. ιγ).

(β) Maurer 2. Bd. p. 174—175.

ριον διάκοσμον ἐμελέτησε πώποτε, καὶ συναναφύρει θεσμοθεσίας ἱερὰς καὶ πνευματικὰς πρὸς τὰς γεηρὰς καὶ δημοκρατικωτέρας αὐτοῦ φαντασίας· ἀντιπεριπίπτει δέ, τέλος, καὶ αὐτὸς πρὸς ἑαυτόν, καὶ τοῦτο διπλῶς· α) τὰς πρωτευούσας τῶν νομῶν ὠνόμασε καὶ αὐτὰς μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Ἀντιβασιλείας μελῶν «μητροπόλεις», οἷον Μητρόπολις τοῦ Νομοῦ τῆς Ἀργολίδος, ἡ Ναυπλία· τῆς Ἀττικῆς αἱ Ἀθῆναι» κτλ (α). Τί ἄλλο λοιπόν ἐστιν ὁ τῆς τοῦ Νομοῦ μητροπόλεως ἐπίσκοπος εἰ μὴ Μητροπολίτης; Ὅτι δὲ τὸ Μητροπολίτης καὶ τὸ Ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως ἀνέκαθεν ἦσαν συνώνυμα, γνωστὸν ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων (β). Ὅθεν καὶ αὐτοὶ τῶν μεγάλων Ἐκκλησιῶν οἱ Ἀρχιεπίσκοποι ἐλέγοντο πολλάκις καὶ ἁπλῶς ἐπίσκοποι, οἷον ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος, ὁ Ἀλεξανδρείας κτλ (τῆς Α, ς). Καὶ λοιπὸν ὁ σεμνοπανοῦργος ἡμῖν ὀνοματοθήρας, ὅταν διορίζῃ καθέδραν τοῦ ἐπισκόπου, φερ' εἰπεῖν, τοῦ Ἀττικῆς, τὴν τοῦ νομοῦ μητρόπολιν, τὰς Ἀθήνας, οὐδὲν ἄλλο λέγει τὸν Ἀττικῆς εἰμὴ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον, καὶ τοῦτ' αὐτὸ Μητροπολίτην (καὶ τοῦτον τοιοῦτον, οἷον ἔψεξεν ἀνωτέρω, τίτλον ἁπλοῦν καὶ χωρὶς ἐπισκοπῶν!)· ἢ μήπως ἡ μητρόπολις διὰ μὲν τὸν Νομάρχην καὶ τὴν πολιτείαν ἔστι τε καὶ λέγεται μητρόπολις, διὰ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Ἐπίσκοπον οὔ; ἢ μήπως οὗτος πάλιν ὅλης μὲν τῆς Ἀττικῆς καθέστηκεν ἐπίσκοπος, τῆς δὲ μητροπόλεως οὔ; —β) Πάντας τοὺς πρόσφυγας Μητροπολίτας συνεχώρησεν ἵνα φέρωσι τὸν τίτλον, καὶ καθ' ἃς αὐτοὺς αὐτὸς διώρισεν ἐπισκοπάς. Τοῦτο δὲ ποιῶν, πρῶτον μὲν ἀπεδέξατο καὶ ὡμολόγησεν ὃν κατήργει τίτλον τοῦ Μητροπολίτου. Ἔπειτα δὲ καὶ λίαν ἐφάνη γελοῖος διορίσας ἐκ τῶν προσφύγων Μητροπολιτῶν ἐπισκόπους οὐ μόνον εἰς μητροπόλεις Νομῶν (ὡς τὸν ποώην Λαρίσσης Μητροπολίτην εἰς τὴν τῆς Ἀργολιδος, ἧς μητρόπολις ἡ Ναυπλία κτλ.), ἀλλὰ καὶ εἰς ἐλάσσονας ἐπαρχίας ὑποκειμένας τοῖς νομοῖς (ὡς τὸν πρώην Εὐρίπου Μητροπολίτην Ἰάκωβον ἐπὶ τῆς Φθιώτιδος, ἐπαρχίας τοῦ τῆς Λοκρίδος νομοῦ, ἧς πρωτεύουσα ἡ Λαμία

(α) Βλ. Διάταγμα περὶ τῆς Διαιρέσεως τοῦ Βασιλείου, κτλ. (ἐν Ἐφημ. τῆς Κυβερν. ἔτ. 1833. σελ. 75). Αἱ δὲ τῶν (εἰς ἃς οἱ νομοὶ διαιροῦνται) διοικήσεων πρωτεύουσαι ὀνομάζονται τοῦτ' αὐτὸ πρωτεύουσαι, ὡς ἐλάσσονες δηλονότι καὶ ὑποκείμεναι εἰς τὰς Μητροπόλεις τῶν νομῶν.

(β) Βλ. Ἀντιοχ. καν. ιβ.— Σαρδικ. ς. κτλ.

κτλ.)· ὅθεν γράφουσι συνήθως πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον μητροπολίτην τῆς ἐπισκοπῆς Λοκρίδος, Κορίνθου, κτλ. (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Δ. §. ιε). Καὶ εἶδε λοιπὸν ὁ ἥλιος καὶ Μητροπολίτας ἐπισκοπῶν!

§, ιϐ. Οὕτω δὲ τὴν περὶ τῶν μητροπόλεων ἁγίαν τῆς Ἐκκλησίας διατύπωσιν ὁ Μαύρερος (ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ) ποιησάμενος ἐκ ποδῶν, ἔπειτα παραλαϐὼν ἐκ τῆς χειρὸς τοὺς ἰσοστασίους ἅπαντας καὶ ἰσομήκεις καταστάντας ἐπισκόπους παριστησι τούτους ὡς ἀναχειροτονουμένους καὶ δεύτερον ὑπὸ τῆς Συνόδου, καὶ τελευταῖον, καταδεσμεύσας αὐτοὺς ὅρκων διπλασίων ἁλύσεσι δισσαῖς ἐγκαθιδρύει εἰς τὸ ἱερὸν Σύνθρονον τῆς Ἐπισκοπῆς! «Ἀφ' οὗ (λέγει) οἱ ἐπίσκοποι ἐπαρουσιάζοντο ὑπὸ τῆς Συνόδου καὶ ἐχειροτονοῦντο (praesentirt und ordinirt!), καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀνηγορεύοντο ἢ ἐπεκυροῦντο (ernant oder investirt), τότε πλέον φυσικῷ τῷ τρόπῳ ἐπεῖχον, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, θέσιν διπλῆν, τὴν μὲν ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν δὲ ὡς πρὸς τὸν βασιλέα. Διὰ τοῦτο διετάχθη τούτοις καὶ ὅρκος διπλοῦς, ὁ μὲν διὰ τὴν κοσμικήν, ὁ δὲ διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν. Καὶ τὸν μὲν τῆς πίστεως ὅρκον ὤμνυον ἐνώπιον τοῦ Γραμματέως ἢ τοῦ Νομάρχου· τὸν δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἐνώπιον τῆς Συνόδου, ἢ τοῦ διορισθέντος Ἀρχιερέως» (α).—Ἀλλ' ὅτι μὲν προτεστάντης ἄνθρωπος διορίζων ἐπισκόπους εἰς ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν οὐδόλως δέκρινε τὴν χειροτονίαν ἀπὸ τῆς μεταθέσεως (ὁποία τις φαίνεται καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Κυϐερνήσεως καὶ τῆς Συνόδου γενομένη κατάστασις τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἑλλάδος (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. γ), τοῦτο ξένον οὐδέν. Περὶ δὲ του ὅρκου διὰ τί πάλιν ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτόν; Ὁ τῆς πίστεως ὅρκος δίδοται συνήθως παρὰ πάντων τῶν ὑπηκόων τοῦ Κράτους (ἐν οἷς συναριθμοῦνται καὶ οἱ Ἐπίσκοποι)· καὶ τὸ διάταγμα (ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦτο τοῦ Μαυρέρου ἐκδοθὲν) ὁρίζει ῥητῶς ὅτι, τότε δίδωσι τὸν ὅρκον τοῦτον ὁ διοριζόμενος εἰς ἐπισκοπήν, «ἐὰν αὐτὸν δὲν ἔδωκεν εἰσέτι (Διάταγ. ἄρθρ. ϐ). Ὁ δὲ Μαύρερος τῆς τοιαύτης ἐξαιρέσεως οὐδόλως μνημο-

(α) Maurer 2 Bd. p. 175. Βλ. καὶ τὸ Διάταγμ. ἐν Τμήμ. Β. κεφ. Γ. §. 6. σελ. 2.7.

θυνσιν τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς» (δεῖνος). — Ἀλλὰ πῶς ἠμνημόνησαν οἱ ἱεροὶ οὗτοι ποιμένες τὴν θείαν ἐκείνην φωνήν, ἣν χειροτονούμενοι ἐπήκουσαν ἄνωθεν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν κεφαλῆς ἐπιφωνουμένην, τὴν «Ἡ θεία χάρις προχειρίζεταί σε ἐπίσκοπον τῆς δεῖνος ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς»; πῶς δὲ πάλιν ἐλησμόνησαν καὶ τοὺς σεβασμίους ἐκείνους γηραιούς, οἵτινες ψηφίζοντες αὐτοὺς εἴτε πρὸς χειροτονίαν εἴτε πρὸς μετάθεσιν ἐπισκοπῆς συνῆλθον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ προσευχόμενοι καὶ μέλποντες τοὺς εὐαγεστάτους ἐκείνους ὕμνους «εὐλογητὸς εἶ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν» κτλ.; Διὰ ποίου τότε Ἀνακτορικοῦ διατάγματος ἀνέλαβον, ἢ αὐτοί, ἢ ἄλλοι τινες πώποτε τὴν προστασίαν τῆς ἐπισκοπῆς;— δ) Τοῦτον τὸν ἀνακτορικῷ διατάγματι καταστάντα ἐπίσκοπον ἀναγορεύουσι «κανονικὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης ἀρχιερέα... μετὰ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ Συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως»! — Ἀλλ' οἱ θεῖοι κανόνες τὸν κανονικὸν ἐπίσκοπον καθιστῶσι διὰ Συνόδου, ἐπικυροῦντος τοῦ Μητροπολίτου. Πάντα δὲ ἐπίσκοπον, «Εἴτις σχολάζων ἐπὶ σχολάζουσαν ἐκκλησίαν ἑαυτὸν ἐπιῤῥίψας ὑφαρπάζοι τὸν θρονον δίχα Συνόδου τελείας, (τελεία δ' ἐκείνη, ᾗ συμπαρέστη καὶ ὁ τῆς Μητροπόλεως), τὸν τοιοῦτον ἐπίσκοπον ἀπόβλητον εἶναι κελεύουσι» (α). Ὅταν δὲ πάλιν εἰς σχολάζουσαν (χηρεύουσαν) κανονικοῦ ποιμένος ἐπισκοπὴν ἀποσταλῇ μεσίτης (τοποτηρητὴς) ἐπίσκοπος, τούτῳ ὥρισαν οἱ κανόνες μὴ ἐξεῖναι τὴν καθέδραν κατέχειν (αὐτὸ δηλαδὴ τὸ ἱερώτατον Σύνθρονον) (β), — ε) Τελευταῖον, ταύτην τὴν τοιαύτην πρᾶξιν πῶς ἐτόλμησεν ἡ Σύνοδος ἀποστεῖλαι καὶ πρὸς τοὺς κανονικοὺς ἁγίους Ἀρχιερεῖς τοὺς ἔχοντας καὶ διατηροῦντας ἀκραφνεῖς τάς, ἐφ' ὧν κατὰ τοὺς θείους κανόνας ἐχειροτονήθησαν ἐπισκοπάς; Ἢ μήπως διότι παρὰ τῆς κυβερνήσεως μετωνομάσθησαν καὶ ἐξεφαυλίσθησαν αἱ ἐκκλησιαστικαὶ παροικίαι, καὶ ἡ τῆς Κορίνθου (φέρ' εἰπεῖν) μητρόπολις ὠνομάσθη Κορινθίας ἐπισκοπή, καὶ ἡ πρώην Ῥέοντος

(α) Ἀντιοχ. ιϛ. πρβλ. καὶ Σχόλ. Πηδαλ. καὶ Ἀποστολ. ιδ. βλ. καὶ Leunclav. Jus Graeco roman. vol. 1. pag 391

(β) Καρθαγ. πβ. πρβλ. καὶ Σχόλ. Πηδαλ. πρβλ. καὶ Ἀντιοχ. ιγ. καὶ Σχόλ. βλ. Leunclav. Jus Graeco-roman. vol. 1. p. 240, 241 κα 427.

μετεπλάσθη εἰς Κυνουρίαν κτλ. διὰ τοῦτο λοιπὸν ὤφειλον καὶ πάντες οἱ κανονικοὶ ποιμένες ἀναγορευθῆναι διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἐξ ὑπαρχῆς, καθὼς καὶ οἱ πρόσφυγες καὶ σχολάζοντες Ἀρχιερεῖς, οὕς τινας (καὶ τούτους παρὰ κανόνας) ἀνηγόρευεν ἡ Σύνοδος κανονικοὺς ἐπισκόπους τῶν σχολαζουσῶν ἐπισκοπῶν κατὰ τὰς νέας ὀνομασίας; Ἀλλ' ἐὰν ἡ ὀρθόδοξος χειροτονία οὐδέποτε δευτερεύεται (α), ἀκυροῦται δὲ καὶ ἡ μὴ ἐπὶ Συνόδου τελείας μετάθεσις, ποία λοιπὸν ψῆφος περιμένει τὴν ὑπὸ τῆς Συνόδου δευτέραν ἀναγόρευσιν τῶν κατ' αὐτὴν αὐτῶν τὴν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος χειροτονίαν ἀναδεδειγμένων καὶ ἀνηγορευμένων ἐπισκόπων εἰς ἃς εἶχον ἤδη καὶ ἐποίμαινον ἀμώμως αὐθεντικὰς αὐτῶν καθέδρας καὶ κανονικὰς ἐπισκοπάς; Ἢ μήπως ἐπέβαλεν ἡ Σύνοδος αὐτὴν τὴν παρ' ἑαυτῆς ἀναγόρευσιν εἰς τοὺς κανονικοὺς ἐπισκόπους, καταδικάσασα τὴν ἐπὶ τῆς χειροτονίας αὐτῶν, ὡς αἱρετικὴν ἢ παρὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας; Ταῦτα μετὰ πόνου ψυχῆς σημειοῦμεν εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου (β). Τιμῶμεν καὶ σεβόμεθα πάντας ἀτομικῶς καὶ κατὰ

(α) Ἀποστολ. καν. ξη. πρβλ. Καρθαγ. νζ. κτλ.

(β) Σημείωσαι δ' ὅτι καὶ ἡ μετὰ τὴν διὰ τοῦ ἱεροῦ Τόμου κανονικὴν χειραφέτησιν συνεστῶσα ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾗ ἀποδίδωσι τοῖς χειροτονουμένοις ὑφ' ἑαυτῆς Ἀρχιερεῦσι πράξει ἐξήλειψε μέν τινα τῶν ἐν τῇ προκειμένῃ πλημμελημάτων καὶ ἐβελτίωσέ πως τὸ ὕφος, οὐ μὴν καὶ τὰ καιριώτατα, ἀλλ' ὡς τὸ νέον Καταστατικὸν τῆς τοῦ Βλάχου ὑπουργείας, οὕτω καὶ αὐτὴ ἐτήρησε τῶν Μαυρερείων νομοθετημάτων τὸν πυρῆνα, ἐπιτηδειότερον αὐτὸν σπουδάσασα περικρύψαι καὶ περικαλλῦναι. Αὐτίκα περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος τὰ εἰκότα προλογισαμένη, τὴν μέριμναν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν λέγει ἡ Σύνοδος οὐ παρὰ τοῦ Μονάρχου πεπιστεῦσθαι, ἀλλ' ἐπινεύσει βασιλικῇ λαχεῖν· τὸν δὲ Ἀρχιερέα οὐκ ἀνακτορικῷ διατάγματι τὴν προστασίαν καὶ διεύθυνσιν τῆς ἐπισκοπῆς ἀναλαβεῖν φησιν, ἀλλ' ἐγκρίσει βασιλικῇ ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ διορισθῆναι κοινῇ ψήφῳ κρίνει· προσεπιδίδοται δὲ τῷ Ἀρχιερεῖ καὶ τὸ «κρίνειν τε καὶ ἀνακρίνειν πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν παρεμπίπτουσαν αὐτῷ ὑπόθεσιν ἐντὸς τῆς ἁρμοδιότητός του»· ὅπως δηλονότι καὶ πᾶς πολιτικὸς ὑπάλληλος περιωρισμένος ἐστὶν ἐντὸς τῆς ὑπὸ τῶν νόμων ὡρισμένης ἁρμοδιότητος. Παρατίθεμεν δὲ ὧδε αὐτὴν τὴν πρᾶξιν χάριν τῆς ἀκριβείας.

«Ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ κατὰ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν (δεῖνα) διατελοῦντες εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, ὁσιώτατοι Ἱερομόναχοι καὶ λοιποὶ ἀ-

μέρος καὶ τοὺς κανονικοὺς καὶ τοὺς πρόσφυγας ἀπαξάπαντας τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερεῖς, ὡς κανονικῶς ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κεχειροτονημένους, ὡς φέροντας καὶ διατηροῦντας τὸν εἰς ὃν ἐκληρώ-

---

παξάπαντες εὐλογημένοι Χριστιανοί, χάρις εἴη ὑμῖν ἅπασι καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος.

Ὁ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀρχηγὸς καὶ φιλάνθρωπος Κύριος, ὁ καὶ τὴν ἡμετέραν φορέσας σάρκα δι' ἄκραν Αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ πνευματικοῖς χαρίσμασι διακοσμήσας ἡμᾶς, διὰ τῶν θείων καὶ ἱερῶν αὐτοῦ Ἀποστόλων κλῆρον ἡμῖν ἐπαφῆκε, τὴν Ἀρχιερατικὴν ἐπίσκεψιν, ἵνα δι' αὐτῆς ἁγιαζόμενοι καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἐλευθερούμενοι, ἐν μετοχῇ γενώμεθα τῶν θείων μυστηρίων· οὐδεμία γὰρ πόλις εὐσεβοῦσα ἄνευ αὐτῆς θεαρέστως οἰκονομεῖσθαι καὶ διευθύνεσθαι δύναται, ὡς οὐδὲ σῶμα ἀνθρώπινον, χειρὶ Θεοῦ πλασθὲν ζῆν καὶ κινεῖσθαι, χωρὶς τῶν αἰσθήσεων τέλειον ἀναδείκνυσθαι.

Οὕτως οὖν ἀναγκαιοτάτης οὔσης τῆς Ἀρχιερωσύνης ἁπανταχοῦ, ἡ Σύνοδος τὴν μέριμναν πασῶν τῶν κατὰ τὸ θεοφρούρητον Ἑλληνικὸν κράτος ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπινεύσει Βασιλικῇ λαχοῦσα, οὐ δίκαιον ἔκρινε διαμένειν ἀπροστάτευτον καὶ τὴν ἁγιωτάτην Ἀρχιεπισκοπὴν (δεῖνα), ἅτε δὴ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος, ἀλλὰ καταβαλοῦσα πᾶσαν φροντίδα καὶ εὑροῦσα τὸν ὁσιώτατον (δεῖνα), ἄνδρα ἐμπρέπουσαν ἔχοντα τῷ ἱερῷ σχήματι τὴν διαγωγὴν καὶ τοῖς ἱεροῖς ἐννεάσαντα θεσμίοις, κοινῇ ψήφῳ ἔκρινεν, ἵνα, ἐγκρίσει Βασιλικῇ, διορίσῃ αὐτὸν ἐν αὐτῇ, ὡς πρόσφορον καὶ ἄξιον εἰς προστασίαν πνευματικὴν καὶ θεάρεστον διοίκησιν τοῦ ἐν αὐτῇ χριστεπωνύμου ὀρθοδόξου πληρώματος.

Οὗτος λοιπὸν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ψηφισθείς, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Ζωοποιοῦ καὶ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος κανονικῶς χειροτονηθεὶς Ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἁγιωτάτης ταύτης ἀρχιεπισκοπῆς (δεῖνα), ἀναδείκνυται ἤδη γνήσιος, νόμιμος καὶ κανονικὸς Ποιμενάρχης καὶ προστάτης πνευματικὸς αὐτῆς, ἔχων τὴν ἄδειαν τοῦ εὐλογεῖν καὶ ἁγιάζειν ἀρχιερατικῶς πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ χριστιανούς, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐπιτελεῖν μετὰ καὶ τῆς τοῦ Συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, κρίνειν τε καὶ ἀνακρίνειν πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν παρεμπίπτουσαν αὐτῷ ὑπόθεσιν ἐντὸς τῆς ἁρμοδιότητός του, καθ' ἃ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Κανόνες διακελεύουσι· νουθετεῖν δὲ καὶ καταρτίζειν πᾶσιν ὑμῖν τὰ ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια διδάγματα. Τούτου χάριν ἀναγγέλλουσα ὑμῖν ἅπασι τοῦτο ἡ Σύνοδος καὶ γράφουσα, προτρέπει ἡμᾶς πατρικῶς καὶ ἐντέλλεται ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως ὑποδεξάμενοι αὐτὸν ὡς κανονικὸν καὶ νόμιμον ὑμῶν Ἀρχιερέα, πείθησθε καὶ ὑπείκητε αὐτῷ προθύμως, ἐφ' οἷς ἂν ὑμῖν προτρέπῃ θεαρέστοις αὐτοῦ παραγγέλμασι καὶ διατάγμασι, μνημονεύητε δὲ καὶ τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις, ὡς νενόμισται, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀπονέμητε αὐτῷ πᾶσαν τιμὴν καὶ εὐλάβειαν κατὰ τὸ πρέπον καὶ δίκαιον, ὅτι ἡ πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ποιμένας ἀπονεμομένη τιμὴ πρὸς αὐτὸν ἀναφέρεται τὸν Ἀρχιποίμενα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὗ ἡ χάρις καὶ

θήταν ὑψηλὸν τῆς θείας ἱεραρχίας βαθμόν, ὡς εὐσεβῶς ἱερουργοῦντας καὶ διατρέφοντας ἁγίως καὶ πνευματικῶς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἑλλάδος λαούς. Γνωρίζομεν βεβαίως ὅτι μήτε τὴν τοιαύτην κατάστασιν καὶ καθ.δρυσιν αὐτῶν μήτ' ἄλλην μηδεμίαν πανηγυρικὴν παράβασιν τῶν θείων θεσμῶν ἀπεδέχθησαν ἐγκαρδίως καὶ κατὰ συνείδησιν! καὶ αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν πρᾶξιν οὔτ' ἐφρόνησαν, οὔτε ὑπηγόρευσαν αὐτοί, γεγραμμένην δὲ (καθὼς καὶ τὰ ἄλλα γράμματα τὰ Συνοδικὰ) καὶ κατεσχεδιασμένην ὑπὸ τοῦ Συνοδικοῦ γραμματέως καὶ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας θέλοντες μὴ θέλοντες ὑπέγραψαν. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἀλγοῦμεν (καὶ πᾶς τις ὀρθόδοξος θεωρὸς μεθ' ὑμῶν), ὅτι πρὸς τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἑλκόμενοι παρανομίας οὐδόλως ἐτόλμησαν μίαν γοῦν λέξιν ἀντειπεῖν, καὶ ταύτην μονοσύλλαβον, τὴν ΟΪ! (διότι μηδ' αὐτὴ ἡ Ἀντιβασιλικὴ ἐξουσία ἠδύνατο βιάζεσθαι τούτους εἰς τὰ τῆς Συνειδήσεως). Ἀλλ' αὐτοὶ καθ' ὅλα τὰ παρὰ κανόνας ἐπειθάρχησαν ἀνθρώποις μᾶλλον ἢ θεῷ, μηδ' αὐτὴν γοῦν τὴν ἐκφαντορικὴν τῆς ἱερᾶς αὐτῶν χειροτονίας ἔγγραφον πρᾶξιν ἐνθυμηθέντες (α).

τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις κατὰ μῆνα Ἰούνιον ᾳωξ'· Σωτηρίῳ ἔτει.

Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρος Θεόφιλος. Ὁ Ἀργολίδος Γεράσιμος. Ὁ Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως Φιλόθεος. Ὁ Καρυστίας Μακάριος. Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας Ἄνθιμος.

(α) Ἰδοὺ ὁ τύπος τῆς πράξεως, ἣν δίδωσι συνήθως ὁ Πατριάρχης τοῖς νεοχειροτονήτοις ἐπισκόποις τῶν Ἐκκλησιῶν. «Μέγιστον ὄντως ἡμῖν τοῖς εὐσεβέσι δῶρον τὸ ἀξιάγαστον καὶ ἀγγέλοις αἰδέσιμον τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα παρ τῆς ἄνωθεν δεδομένον θείας φιλανθρωπίας. Τὸ γὰρ κτίσμα συνάπτον τῷ κτίσαντι, καὶ γῆθεν εἰς οὐρανὸν μεταβιβάζον τὸν ἄνθρωπον τῇ τῶν ἀχράντων καὶ σεπτῶν μυστηρίων μεταδόσει καὶ κοινωνίᾳ, πρόξενον τῆς οὐρανίου καὶ κρυφιομύστου ζωῆς καθίσταται. Ὅσον οὖν ἀναγκαῖον αὐτὸ παντὶ τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι, τοσαύτη καὶ ἡ φροντὶς τοῖς προστατεύειν λαχοῦσιν, ὡς ἂν μηδεμία τῶν εὐσεβῶν παροικιῶν ἀμοιροῦσα τυγχάνῃ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς καὶ ψυχοτρόφου χάριτος. Οὕτως οὖν ἀναγκαιοτάτης οὔσης τῆς Ἀρχιερωσύνης ἁπανταχοῦ, ἡ μετριότης ἡμῶν, οἷα τὴν ἀνωτάτω περιωπὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου διέπειν λαχοῦσα, καὶ τὴν μέριμναν τῶν ἁπανταχοῦ ἁγίων Ἐκκλησιῶν κληρωθεῖσα νεύσει τῆς θεαρχικῆς προνοίας κρείττονι, οὐ δίκαιον ἔκρινε διαμένειν ἐπὶ πολὺ ἀμοιροῦσαν προστασίας πνευματικῆς

§. ιδ. Ὁ δὲ Μαύρερος (σελ. 175—176) πανηγυρίσας ἐμφαντικῶς καὶ τὸ παρ' ἑκάστῳ τῶν Ἐπισκόπων συμπαραζευχθὲν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ζεῦγος τοῦ πρωτοσυγκέλλου καὶ ἀρχιδιακόνου (περὶ οὗ

καὶ τὴν ἁγιωτάτην μητρόπολιν (δεῖνα), ἅτε δὴ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κὺρ (—) πρὸς Κύριον μεταστάντος (ἢ παραίτησιν ἀπ' αὐτῆς οἰκειοθελῆ ποιησαμένου), ἀλλὰ γενναίαν κατεβάλομεν φροντίδα εἰς εὕρεσιν τοῦ ἀξίως προστησομένου καὶ πνευματικῶς καὶ θεαρέστως ποιμανοῦντος τὸ ἐν αὐτῇ χριστεπώνυμον πλήρωμα. Καὶ δή, ἡμετέρᾳ πατριαρχικῇ προτροπῇ καὶ ἀδείᾳ, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦσαν τῆς Ἐκκλησίας τάξιν καὶ διατύπωσιν, ψήφων κανονικῶν γενομένων ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, παρὰ τῶν ἐνδημούντων ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων ἱερωτάτων Ἀρχιερέων ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, τοῦ τε Καισαρείας (δεῖνος) ἔχοντος καὶ τὰς γνώμας τοῦ Ἐφέσου (δεῖνος), τοῦ Ἡρακλείας —, τοῦ Κυζίκου — τοῦ Νικομηδείας — τοῦ Νικαίας —τοῦ Χαλκηδόνος, — τοῦ Δέρκων — καὶ τοῦ Θεσσαλονίκης (δεῖνος), ἔχοντος καὶ τὰς γνώμας τοῦ Βερροίας —, τοῦ Κρήτης —, τοῦ Πισσιδείας —, τοῦ Ἀθηνῶν —, καὶ τοῦ Ἀγκύρας (δεῖνος) καὶ τοῦ Βυζίης — καὶ τοῦ Σκοπίων — καὶ τοῦ Σίφνου — καὶ τοῦ Δυῤῥαχίου, κτλ. προκέκριται καὶ προεξελέγη τῶν ἄλλων ὁ ὁσιώτατος πρεσβύτερος (ἢ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος ἐπὶ μεταθέσει) κὺρ (δεῖνα), εὐσεβείᾳ τελεωτάτῃ ἐμφαιδρυνόμενος, ἤθεσι κεκοσμημένος χρηστοῖς, πρᾷος, σώφρων, ἱεροπρεπής, ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τῷ Θεῷ προσῳκειωμένος κτλ. Οὗτος τοίνυν τῇ χάριτι καὶ ἐξουσίᾳ καὶ ἐπικλήσει τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος ἀποκατασταθεὶς ἀναδέδεικται γνήσιος, νόμιμος, καὶ κανονικὸς μητροπολίτης τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως (δεῖνος) καὶ ποιμὴν καὶ προστάτης πνευματικὸς συμπάσης τῆς ἐπαρχίας ταύτης, καὶ κύριος πάντων τῶν κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτῆς, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων. Ὀφείλει οὖν ὁ διαληφθεὶς ἱερώτατος Μητροπολίτης κὺρ (ὁ δεῖνα) ἀπελθεῖν εἰς τὴν θεόθεν λαχοῦσαν αὐτῷ μητρόπολιν ταύτην καὶ χερσὶν ἀμφοτέραις ἐπιλαβέσθαι καὶ ἀντιλαβέσθαι αὐτῆς καὶ πάσης τῆς ὑποκειμένης αὐτῇ ἐνορίας, ὡς γνήσιος αὐτῆς ποιμὴν καὶ ἀρχιερεὺς —καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν μετὰ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ Συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως» κτλ. κτλ. — Παρόμοιος ἦν καὶ ὁ ἀρχαῖος τύπος τῆς πράξεως, ἢ ἐντάλματος Πατριαρχικοῦ, ὅπερ ἐδίδοτο καὶ τὸ πάλαι τοῖς χειροτονουμένοις μητροπολίταις. Εἰς δὲ τὸ τέλος οὗτος ὁ τύπος ἐντέλλεται τοῖς χριστιανοῖς τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης «ἵνα καὶ δεήσεις ἐκτενεῖς καὶ ἐντεύξεις διηνεκεῖς ὑπὲρ τοῦ σωτηρίου Κράτους τῶν ἐκ Θεοῦ προλαμπόντων μεγάλων βασιλέων ἡμῶν ποιεῖσθαι μὴ διαλείπωσι» κτλ. Ὁ δὲ τότε νεοχειροτόνητος Ἀρχιερεὺς καὶ εὐχὴν ἀνεγίνωσκεν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως, ἧς ἡ ἀρχή. «Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐξαιρέτου κληρονομίας, ἐξ αὐτῆς νηδύος μητρικῆς ἐκλεξάμενός σε εἰς βασιλέα τοῦ χριστιανικοῦ παντὸς πληρώματος—ὁ καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ περιουσίου λαοῦ λαβὼν ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς, ὡς ἂν ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς,

προείπομεν (Τμήμ. Β. Κεφ. Θ. §. ιβ), ἐπισφραγίζει, τέλος, τὰς περὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἱστορικὰς αὐτοῦ ἐκθέσεις διὰ τῶν ἑφεξῆς. «Οὐ μόνον διὰ τὸ ἱερατεῖον ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἔπρεπε τὸ σύνολον ἵνα γένηται φροντίς. Ἐπηρκέσαμεν κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν λαμπρότητα τῆς ἑλληνικῆς ἱεροπραξίας (!), καί τοι μὴ κατ' εὐθεῖαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ χρημάτων συνδρομῆς. Οὕτω μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἐχορήγησεν ἐκ τοῦ ἰδίου ταμείου 4,000 δραχμῶν εἰς καταρτισμὸν τοῦ ἐν Ναυπλίᾳ ἁγίου Γεωργίου. Ἐκ δὲ τοῦ ταμείου τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπληρώθησαν τὰ στασείδια». (σελ. 177).—Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ὁμοφώνως ὁμολογοῦσιν, ὅτι τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ναυπλίας εὐθὺς ἀπὸ Τουρκικοῦ Συναγωγίου εἰς ἱερὰν Ἐκκλησίαν μεταβαλόντες κατέβαλον αὐτοὶ πάντα τὰ πρὸς κατάρτισιν καὶ κατασκευὴν τῶν τε ἄλλων τῶν ἀναγκαίων ἁπάντων καὶ τῶν στασειδίων αὐτῶν. Ὁμολογοῦσι δὲ μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ τὴν τοῦ μεγαλειοτάτου Βασιλέως φιλότιμον δωρεάν, δι' ἧς ἐζωγραφήθη κατὰ μέρος ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὰ περὶ τὴν εἴσοδον καὶ τὴν γυναικωνῖτιν ἐκαλλωπίσθησαν (α). Ἄλλων δὲ ξένων (οὓς φαίνεται νοῶν ὁ ἱστορικὸς ἐν οἷς λέγει «μεταξὺ ἄλλων») οὐδένων οὐδεμίαν οὐδὲ λεπτοῦ συνεισφορὰν χορηγηθεῖσαν οὐδεὶς οἶδε τῶν Ναυπλιέων, οἵτινες αὐτοὶ καὶ τότε πάλιν συνεισέφερον πρὸς μεῖζονα τῆς Ἐκκλησίας καλλωπισμόν (β). Ἡ δὲ πάλιν Ἀντιβασιλεία κατεσκεύασεν (ἐξ οἱουδήτινος ταμείου) στασείδια, αὐτὴ δι' ἑαυτὴν καὶ τοὺς ὑπουργοὺς αὐτῆς, ὑψηλὰ καὶ περιφανῆ καὶ πορφυρόστρωτα, ἐφ' ὧν ἀνέβαινεν ὅτε συμπαρουσίαζε καὶ αὐτὴ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐκκλησιάζοντος· μεταξὺ τῶν στασειδίων τούτων ὑπερέχει καὶ ὁ θρόνος ὁ βασιλικός. Καὶ τοῦτον μὲν

νίκης, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας καὶ σωτηρίας τοῦ φιλοχρίστου Κράτους ὑμῶν καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων τὰς ἀναιμάκτους θυσίας αὐτῷ προσφέροιεν, ἐπακούσοι κάμοῦ τοῦ ταπεινοῦ κτλ. (Βλ. Leunclav. Jus Graeco-rom. p. 426—427 καὶ 441). Σὺ δέ, ἀναγνῶσα, πρὸς ταύτην τὴν πατριαρχικὴν πρᾶξιν παράβαλε τὴν πρᾶξιν τῆς Συνόδου τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ συμπέρανον «ἐξ οἵων εἰς οἷα»!

(α) Βλ. Σωτῆρ. ἀριθμ. 6. ἔτ. 1834. σελ. 26.

(β) Βλ. Σωτῆρ. ἀριθ. 16 καὶ 22. ἔτ. 1834 σελ. 68 καὶ 92.

ἐξ ἅπαντος ὤφειλον αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες καὶ πολὺ λαμπρότερον ἐξ ἑαυτῶν ἀνεγεῖραι. Τῶν δ' ἐκ τοῦ ταμείου τῆς Ἀντιβασιλείας κατασκευασμένων καθεδρῶν (ἐπειδὴ καὶ τούτων ἡ δαπάνη περισαλπίζεται μετὰ κρότου!) οὔτε χρείαν εἶχεν ὁ ναός, οὔτε κόσμον αὐταὶ παρέχουσιν ἄλλον, εἰμὴ τὴν ἄχαριν μνήμην τῶν ἱδρυτῶν! Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ναυπλίας. Ἀλλαχοῦ δὲ οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος οὐδεμίαν ἐπάρκειαν ἢ φροντίδα ἐπεδείξατο ἡ Ἀντιβασιλεία οὔτ' ἀπ' εὐθείας οὔτε πλαγίως, οὔτε πρὸς οἰκοδομὴν οὔτε πρὸς ἐπισκευὴν Ἐκκλησίας οὐδεμιᾶς· ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπαρχούσας ἄλλας μὲν ἐσφετερίσθη καὶ παντοίως ἐβεβήλωσε καὶ κατέχρανεν, ἄλλας δὲ κατεξουσιάσασα διεκήρυξε κτήματα ἐθνικά! (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Ε. §. ια). Εἶδες, ἀναγνῶστα, τὴν πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ἐπισκευὴν τῶν Ἐκκλησιῶν τὸ σύνολον φροντίδα τῆς Ἀντιβασιλείας· ἄκουε καὶ τὰ περὶ τὴν ἐξωτερικὴν λαμπρότητα τῆς ἑλληνικῆς ἱεροπραξίας· «Ὅστις οἶδεν ὅλως ἐν τούτῳ τῷ (τῆς Ναυπλίας) ναῷ τὴν ἑλληνικὴν ἱεροπραξίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1833, ἂν ἴσως πάλιν ἔβλεπε τὴν αὐτὴν καὶ ἀρχομένου τοῦ ἑφεξῆς ἔτους, χαλεπῶς καὶ μόλις ἔμελλεν αὐτὴν γνωρίζειν. Καὶ ταύτην τὴν ὁλικὴν μεταβολὴν ἠπίστατο εἷς καὶ μόνος ἄνθρωπος καὶ ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ κατορθῶσαι. Οὗτος δὲ ἦν ὁ σφόδρα νουνεχὴς νέος τῆς Ναυπλίας ἐπίσκοπος, ὁ Μητροπολίτης καὶ παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ σύμβουλος κύριος Κύριλλος.» —Ζηλωτὸς τῆς παρὰ τοῦ Μαυρέρου ταύτης εὐλογίας καὶ λίαν μακαριστὸς ὁ σεβάσμιος οὗτος Μητροπολίτης καὶ ἐπίσκοπος (κατὰ τὴν σύντομον δηλαδὴ ἔκφρασιν· τὸ δὲ πλῆρες «ὁ πρώην Λαρίσσης Μητροπολίτης, καὶ νέος τῆς Μητροπόλεως Ναυπλίας ἐπίσκοπος, ἤτοι τὸ αὐτὸ καὶ πάλιν Μητροπολίτης, ὡς προείπομεν §. ια). Πλὴν ἀλλ' ὅσον περὶ τὴν ἱεραπραξίαν, ἀμφιβάλλομεν ἂν ὁ Μητροπολίτης ἔπραξεν οὐ μόνον ὅσην ὁ Μαύρερος εἶπεν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ἀλλοίωσιν καὶ μεταβολήν. Καὶ ὁ ἱστορικὸς ἢ τὸν φίλον μητροπολίτην ἔβλεπεν ἱερουργοῦντα δεδεκασμένοις ὑπ' εὐνοίας ὀφθαλμοῖς, ἢ ἐλάλησε καὶ περὶ τῆς ὀρθοδόξου (διότι ταύτην ὠνόμασεν ἑλληνικὴν) ἱεροπραξίας ὡς φρονεῖ καὶ περὶ τῶν τελετῶν τῶν κατ' αὐτὸν Ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἕξεσι τὸ εἶδος τῆς ἱεροποιΐας μεταβάλλειν (ἂν τύχῃ) κατ' ἔτος μορφήν. Ὁ δὲ τῆς Ναυπλίας ὀρθόδοξος Ἀρχιερεὺς διετήρησε διὰ βίου τὴν ἱεροτελεστίαν ὁποίαν παρέλαβεν, ἀναλλοίωτον καὶ

ἀπαραχάρακτον καθ' ὅλην αὐτῆς καὶ τὴν ἐξωτερικὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν λαμπρότητα· πλὴν ἂν ὁ Μαύρερος ἐννοεῖ μέρος τῆς ἱεροπραξίας καὶ τὸν χορὸν τῶν κορασίων, ὃν εἰσῆγον οἱ ἀλλόδοξοι διδάσκαλοι ἐκ τῶν σχολείων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καθ' ὅλας τὰς ἐπετείους πανηγύρεις (ὁπότε παρουσιάζει ὁ βασιλεύς), ἱσταμένων ἀντικρὺ τοῦ θρόνου καὶ ψαλλόντων τὸ «τὸν βασιλέα μας σῶσον Θεέ»! (Got sav the King)· ἢ ἂν ἐννοεῖ τὰς δύω στίχας τῶν ἐνόπλων στρατιωτῶν (ὁποιωνδήποτε τὸ δόγμα, ἢ χριστιανῶν, ὀρθοδόξων τε καὶ ἑτεροδόξων, ἢ ἑβραίων, κτλ. ὁποῖον ὑπῆρχε τότε συγκείμενον ἐκ παντοίων γενῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν τὸ ἐκ τῆς Βαυαρίας ἐλθὸν ἐπικουρικόν), ἑστηκότων ἑκατέρωθεν ἀπ' αὐτῶν τῶν βασιλικῶν τοῦ θείου βήματος θυρῶν μέχρι καὶ τῆς πύλης τοῦ Ναοῦ, καὶ τὰ ὅπλα ἐπιδεικνυμένων πρὸς τὸ θορυβῶδες κέλευσμα τοῦ ταξιάρχου, χάριν δῆθεν τιμῆς, εἰς ὅλας τῆς θείας μυσταγωγίας τὰς ἐπικαιροτάτας στιγμάς! Ἂν ταῦτα νοεῖ ὁ Μαύρερος, ἀλλ' ἡ ἐκ τούτων ἀμαυρὰ καὶ βέβηλος λάμψις ἀνήκει εἰς τὴν διάταξιν αὐτῆς τῆς Ἀντιβασιλείας, ἥτις εἰσεφόρησε καὶ ταῦτα τὰ θορυβώδη μὲν καὶ τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας ταρακτικὰ καὶ πάντῃ ξένα παρὰ τοῖς εὐσεβέσι καὶ θεατρικὰ φαντάσματα, μηδόλως ὅμως ψαύοντα μήτε τὴν τάξιν καὶ τὸ εἶδος τῶν ὕμνων καὶ προσευχῶν μήτε τὴν ἁγιστείαν τῶν ἱερῶν τελετῶν. Ἢ καλὰ μὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ καίρια ὠφελεῖτο ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἀνίσως ἡ φιλόστοργος τῆς Ἀντιβασιλείας φροντὶς ἥπτετο (καθὼς ἐπεθύμει) καὶ αὐτῶν τῶν πατροπαραδότων αὐτῆς τελετουργιῶν. Καὶ ταῦτα μὲν τοσαῦτα· ὁ δὲ Μαύρερος οὐδ' αὐτὸ τὸ περὶ τῆς Ἀθήνησιν οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐκδοθὲν ἐν ταῖς ἐφημερίσι διάταγμα παρέλιπε, περὶ οὗ προείπομεν (Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. ια)· ἀλλ' ἔσχατον δὴ καὶ τοῦτο κατόρθωμα καὶ οἷον αὐτὸ τὸ κεφάλαιον τῶν περὶ τὰς ἐκκλησίας καθολικῶν τῆς Ἀντιβασιλείας μεριμνῶν ἐπιδειξάμενος, ἔπειτα μεταβαίνει εἰς τὰ τῶν Μοναστηρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Ζ'.

Τὰ περὶ τῶν Μοναστηρίων.

§. α. Τὰ περὶ τὴν κατάργησιν τῶν Μοναστηρίων ἱστορήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. ς), αὐτὰ διαγράψαντες τὰ καὶ-

ριώτατα μετὰ συντομίας· διότι καὶ τοῦτο τὸ δυστύχημα τῆς Ἑλλάδος ἀνήκει εἰς ἐκείνας τὰς θεηλάτους συμφοράς, ὅσων τὸ μέγεθος οὔτε λόγος οὔτε γραφίς, αὐτὴ δὲ μόνη τοῦ πάθους καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ κακῶν ἡ αὐτοψία παρίστησιν ἐναργῶς εἰς τὴν φαντασίαν· καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις μάλιστα ἀληθεύει τὸ «ὀφθαλμοὶ ὠτίων πιστότεροι»! Πρὸς δὲ τὴν θέαν τῶν τοιούτων δεινῶν καὶ αὐτοὶ πολλάκις οἱ αὐτουργοὶ κατανύσσονται τὴν ψυχὴν καὶ μετανοοῦσι, πάθος ἄλογον ἢ ἄνοιαν αἰτιώμενοι, καὶ πολὺ διὰ στόματος αὐτοῖς τὸ «ῥέχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω». Ἀλλ' ὁ Μαύρερος ἱστορεῖ καὶ τὴν καταργησιν τῶν μοναστηρίων ὡς ἓν τῶν καλῶν κατορθωμάτων τῆς Ἀντιβασιλείας δι' ὅλων σελίδων ὀκτὼ (σελ. 179—187), λέγων καὶ ἐν τούτοις πάντα μᾶλλον ἢ τ' ἀληθές. Αἰδούμεθα οὐδ' ἐνοχλοῦμεν τὸν ἀναγνώστην πρὸς ἕκαστον ἀπαντῶντες· ἐξελέγχομεν δὲ μόνας τὰς προφανεστάτας παραλογίας, καὶ ταύτας ὡς οἷόν τε συντομώτατα.

§. β. Καὶ πρῶτον ἀριθμῶν τὰ μοναστήρια λέγει ταῦτα περίπου 400 ἀνδρῶν, καὶ 30 ἕως 40 γυναικῶν, ἤγουν τὰ πάντα περίπου 440.—Ἀλλ' εἰς τὴν ἱστορίαν ἀπεδείχθησαν τὰ πάντα 524 (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Δ. §. ζ). Τοὺς δὲ πάλιν μοναχοὺς (οἵτινες (λέγει), κατὰ δυστυχίαν ἔζων οὐ μόνον ἐντός, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῶν μοναστηρίων»!!) πρῶτον μὲν ἠρίθμησε χιλιάδας ὅλας ὀκτώ, προσθεὶς καὶ τὸ «καθὼς λέγουσι· πλὴν (ἐπιφέρει) ἐξάπαντος ἦσαν σφόδρα πολλοί! ἐπειδὴ μόνον ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ ἦσαν 600». Ἔπειτα λαβὼν ἀκριβεστέρας (ὡς λέγει) πληροφορίας παρ' ἀνθρώπων ἐπιστημόνων (οὓς αὐτὸς διέταξεν ἵνα καταστρώσωσι κατάλογον τῶν τε μοναχῶν καὶ μοναστηρίων καὶ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν), καταγράφει τοὺς πάντας ἐν μὲν Πελοποννήσῳ 711, ἐν δὲ ταῖς νήσοις 387· ὥστε συναριθμουμένων καὶ τῶν 600 τῆς Ἄνδρου, ἀποβαίνουσιν οἱ πάντες 1698, κατά τε τὰς ἄλλας νήσους καὶ τὴν τοῦ Πέλοπος. «Μόνην (λέγει) τοὺς κατὰ τὴν ἤπειρον Ἑλλάδα δὲν ἠδυνήθη βεβαίως μαθεῖν. Εἰς μόνην τὴν Ἀττικὴν ἤκουσεν ὅτι ἦσαν 9 μοναστήρια, ὀλιγαρίθμους ὅμως ἔχοντα μοναχούς».—Ἐκ δὲ ταύτης (συμπεραίνει) τῆς συγκρίσεως γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ προειρημένος τῶν ὀκτακισχιλίων μοναχῶν ἀριθμὸς ὑπάρχει λίαν ἐπιτεταμένος!»—Πόσον ὅμως ἐπετάθη καὶ παρεξετάθη, σιωπᾷ! Σιωπᾷ δὲ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναστριῶν, ἀορίστως λέγων καὶ περὶ αὐτῶν ὅτι «ἦσάν τινες ἐ-

κατοντάδες».—Ἀλλ' ἂν ἀφ' ἧς κατεῖχε ὑψηλῆς περιωπῆς ἔβλεπεν οὕτως ἀμαυρῶς καὶ συγκεχυμένως καὶ παρελογίζετο καὶ παρηρίθμει καὶ τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς μοναχούς, ὤφειλε κἂν ἵνα μόνον ἐγκύψῃ εἰς τὴν τότε συνήγορον αὐτῷ καὶ φίλην ἐφημερίδα τοῦ Σωτῆρος, ὅπου ἀριθμοῦνται ῥητῶς «318 μοναστήρια (ἓξ καὶ μόνα ἔλαττον τῆς ἀκριβείας) μοναχοὶ δὲ 4,111, καὶ 277 μοναχαί» (α).

§. γ. Τὰς δὲ τῶν μοναστηρίων προσόδους ἰδοὺ πῶς ἀριθμεῖ. Πρῶτον μὲν καθόλου (λέγει) «τὸ τεταρτημόριον τῆς χώρας ὅλης τῆς (ἐλευθέρας) Ἑλλάδος ἐπιγράφεται συνήθως εἰς αὐτὰ τὰ μοναστήρια». — Λῆρος πλατύς! Οὔτε τῆς ἑλλαδικῆς χώρας ἐγένετο καταμέτρησις ἢ ἀναδασμός, οὔτε τῶν ἰδιοκτησιῶν κατάλογος (κτηματολόγιον) ὑπῆρχεν ἔτι καθεστηκώς, ἀλλ' οὐδ' αὐτὰ τὰ ὅρια τοῦ Κράτους ἦσαν ἐπ' αὐτοῦ τετερματισμένα (μόλις κατεστάθησαν τῷ 1835)· οἱ δὲ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως κρατοῦντες τῆς χώρας Τοῦρκοι μήτε χωρομέτραι τινὲς ἦσαν ἀγαθοί, καὶ πολιτειογραφίαν οὐδεμίαν εἶχον ἐκδεδομένην· πότε λοιπὸν καὶ πόθεν ἐξεχύθη καὶ ἐκράτησεν εἰς τὴν συνήθειαν αὕτη δὴ ἡ μόνας τοῦ Μαυρέρου τὰς ἀκοὰς περιβομβήσασα τεταρτημοριαία φήμη; τοῦτο πάλιν αὐτὸς οἶδεν ὁ παράδοξος τερμιεύς, ὅστις, κἂν ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας οὐκ ἐχωρομέτρησεν (ὡς ὤφειλε) τὴν Ἑλλάδα, χωρονομεῖ ὅμως ἤδη καὶ τεταρτίζει, καὶ τῶν κυρίων μηδὲν εἰδότων, «ἐπιγράφει τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν αὐτῶν»! Ἐφεξῆς δὲ καταγράφει καὶ τὰς προσόδους, ὅσας ἐκ τούτου δὴ τοῦ τεταρτημορίου τῆς χώρας ὅλης (des Grunds und Bodens!) ἐκαρποῦντο τὰ μοναστήρια. «Κατὰ τοὺς πίνακας (λέγει) τούτους (τῆς ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων ἀνδρῶν γενομένης καταγραφῆς) εὑρέθησαν ἐν μὲν Πελοποννήσῳ 711, μοναχοὶ καθαρὸν κατ' ἔτος ἔχοντες εἰσόδημα 214,800, ταλλήρων ἱσπανικῶν, ἤτοι ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ 288 χιλιάδων καὶ 800 δραχμῶν (ἐκ τούτων λέγει ἀνῆκον εἰς μόνον τοὺς 14 καλογήρους τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τεσσαράκοντα χιλιάδες ἱσπανικῶν ταλλήρων εἰσόδημα). Οἱ δὲ κατὰ τὰς νήσους μονάζοντες 387 (χωρὶς τῶν 60 τῆς Ἄνδρου) ἐκαρποῦντο κἀκεῖνοι πλούσιον κατ' ἔτος εἰσόδημα 130,530 ταλλήρων ἱσπανικῶν, ἤτοι 621,180 δραχμῶν. Τῶν δέ, τέλος,

(α) Βλ. Σωτῆρ. Ἀριθμ. 27. ἔτ. 1834.

9, κατὰ τὴν Ἀττικὴν μοναστηρίων οἱ ὀλιγάριθμοι μοναχοὶ εἶχον κατ' ἔτος 40,000 ἱσπανικὰ τάλληρα, ἤτοι 480,000» (ἤθελε γράφειν 240,000) δραχμὰς» (σελ. 179—180).—Καὶ λοιπὸν κατὰ τοῦτον τὸν βέβαιον τῶν πινάκων ὑπολογισμὸν οἱ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ταῖς νήσοις καὶ κατὰ τὴν Ἀττικὴν μοναχοὶ πάντες ἐκαρποῦντο κατ' ἔτος πρόσοδον τὸ σύνολον 358,330 ταλλήρων ἱσπανικῶν, ἤτοι δύω ἑκατομμυρίων καὶ 149 χιλιάδων καὶ 980 δραχμῶν. Ἀξιόλογος ποσότης, καὶ οἵαν μόλις ἴσως πάλαι ποτὲ κατὰ τὴν Ἱσπανίαν ἢ καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκαρποῦντο τὰ πολυτάλαντα μοναστήρια! Ἀλλ' ἄν, ὦ Μαύρερε, καὶ τὰ μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος, ἢ καθὼς λέγεις, οἱ μοναχοὶ (διότι παρὰ σοὶ οὐδὲν διαφέρει εἴτε τῶν μοναστηρίων εἰσὶν αἱ πρόσοδοι, εἴτε τῶν μοναχῶν!) ἄν, λέγω, καὶ τὰ μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος εἶχον ὅσας ἐπὶ τῶν πινάκων ἠρίθμησας ἐτησίους προσόδους, διὰ τί λοιπὸν δὲν ἀπήτησας ὕστερον ἀκριβῆ καὶ βαρεῖαν παρὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν γραμματείας εὐθύνην, ὁπότε σοι κεφάλαιον ἐκ τῆς 400 μοναστηρίων ἐτησίως ἐκμισθωθείσης ἐπικαρπίας παρέδωκεν ὅλας καὶ μόνας 160 χιλιάδας δραχμῶν; Ἢ μήπως εὗρες πάλιν εἰς τοὺς πίνακας ὅτι τὰ μὲν δύω ἑκατομμύρια τῶν προϋπολογισθέντων εἰσοδημάτων ἀνῆκον εἰς μόνα τὰ 83 διατηρηθέντα μοναστήρια, εἰς ὅλα δὲ τὰ καταργηθέντα 396 μόνον 160 χιλιάδες καὶ μηδ' αὐταὶ ὁλόκληροι; (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Δ. §. ζ)· ἢ μήπως, τέλος, ἀντέγραφες ἐκ πινάκων ἢ καὶ λογαριασμῶν ἡμαρτημένων (καθὼς καὶ τὰς 40 χιλιάδας ταλλήρων ἐξίσωσας ἀνωτέρω πρὸς 480,000 δραχμῶν) ἀνθρώπινα παθών; Τοῦτο φαίνεται πιθανώτατον, καὶ μάρτυς πάλιν ὁ Σωτήρ, ὅστις παρὰ πολὺ παρὰ σὲ μετριώτερον καὶ τῆς ἀληθείας ἐγγύτερον εἰκοτολογῶν ὑποτίθησιν ἐξ ἑκάστου τῶν 517 μοναστηρίων, ὡς μέσον ὅρον, ἐτησίαν πρόσοδον 1000 δραχμάς, καὶ συνάγει κεφάλαιον μόνας 517,000, δραχμῶν (α).

§. δ. Ὁ δὲ φοβερὸς τῶν μοναχῶν λογοθέτης ἀφ' οὗ τοσοῦτον ἐξηκρίβωσε τὰς τῶν μοναστηρίων προσόδους, ἔπειτα διαμνημονεύει καὶ ὅπως ταύτας οἱ μοναχοὶ κατεσπατάλων καὶ κατεσπάθων εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν (!). «Ὅθεν (ἐπιφέρει) ἔργον ὑπῆρχεν εὐκταῖον ἵνα τὰ τοσαῦτα εἰσοδήματα διαχειρίζωνται κάλλιον καὶ ὠφελιμώτερον»—

(α) Βλ. Σωτῆρ. Ἀριθμ. 27. ἔτ. 1834.

«Ἤδη (λέγει) ἡ ἐν Ἄργει ἐθνικὴ Συνέλευσις εἶχε διατάξασα τὸν Κυβερνήτην (τῷ 1829), ἵνα φροντίσῃ περὶ τῶν πλουσίων τούτων προσόδων, διευθετήσας αὐτὰς πρὸς ὄφελος τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σχολείων, καὶ καταστήσῃ πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ταμεῖον ἐθνικόν. Ἔπρεπε λοιπὸν ἵνα τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐκτελεσθῇ». (καὶ ὑποσημειοῖ) «Ὅτι τὸ δίκαιον τῆς ἰδιοκτησίας τῶν μοναστηρίων ὤφειλεν ἀνέπαφον τηρηθῆναι, διαμένον καὶ σωζόμενον παρὰ ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ τοῖς μοναστηρίοις, τοῦτο καὶ καθ' ἑαυτὸ πρόδηλον. Οὔτε λοιπὸν ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις οὔτε ἡ Ἀντιβασιλεία (ἥτις μόνον ἐξετέλεσεν ἐν γένει τὸ ψήφισμα τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως) οὐδόλως προὐχώρησε περαιτέρω».— Ἀλλ' ἡ μὲν ἐν Ἄργει Συνέλευσις (ἀπαντῶμεν) ἀληθῶς καὶ βεβαίως ἄθικτον ἀφῆκε καὶ ἀνέπαφον παρὰ τοῖς μοναστηρίοις σωζόμενον τὸ δίκαιον τῆς ἰδιοκτησίας· διότι οὐδὲν ἕτερον ἐψηφίσατο περὶ τούτων, εἰ μὴ τὰ ἐφεξῆς· κα) Νὰ διευθετήσῃ ἡ Κυβέρνησις μὲ τὴν σύμπραξιν τῆς Γερουσίας τὰ ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας εὑρισκόμενα ἱερὰ καὶ φιλάνθρωπα καταστήματα, ὥστε νὰ συνεισφέρουν δι' ὅλας αὐτὰς (τὰς πρὸς βελτίωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς παιδείας) ὑπηρεσίας. Καὶ β) Νὰ συστήσῃ (ἡ Κυβέρνησις) Γαζοφυλάκιον ὑπὸ τὴν ἰδίαν της ἄμεσον διεύθυνσιν, εἰς τὸ ὁποῖον θέλει ἀποτίθεσθαι τὰ ἀπὸ τῶν κληροδοσιῶν καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ἱερῶν καταστημάτων συλλεγόμενα χρήματα (Ἄρθρ. α καὶ β), προσδιωρισμένα ἐξῃρημένως εἰς βελτίωσιν τοῦ ἱερατείου», κτλ. κτλ. (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Ε. §. α). Ὁρίζει λοιπὸν τὸ ψήφισμα ῥητῶς καὶ καθαρῶς ἵνα τὰ εἰσοδήματα τῶν ἱερῶν καταγωγίων (μοναστηρίων, μετοχίων, ἐκκλησιῶν) καὶ τὰ τῶν φιλανθρωπικῶν (οἷον νοσοκομείων, πτωχοτροφείων, κτλ. ἂν ἦσάν τινα τότε, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα ἔμελλον ἱδρυθήσεσθαι κατὰ τόπους) διευθετηθῶσι (λόγῳ οἰκονομίας) καὶ διαταχθῶσιν οὕτως, ὥστε αὐτὰ τὰ ἱερὰ καὶ φιλάνθρωπα καταγώγια (σῳζόμενα δηλαδὴ καὶ διατηρούμενα ἐξ αὐτῆς αὐτῶν τῆς ἰδιοκτησίας) συνεισφέρωσι κατ' ἔτος καὶ εἰς βελτίωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς παιδείας (καθὼς ἔνια τῶν μοναστηρίων συνεισέφερον καὶ ἄλλοτε ἀλλαχοῦ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου. Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Ε. §. ζ'. Ταῦτα δὲ κατ' ἔτος συνεισφερόμενα ἀποτίθησι τὸ ψήφισμα εἰς γαζοφυλάκιον (ταμεῖον ἐκκλησιαστικὸν) ἴδιον καὶ ἱερὸν καὶ ἄμικτον πρὸς τὰς δημοσίους προσόδους, καὶ ἀδέ-

σποτον ὑπὸ τὴν ἄμεσον τῆς Κυβερνήσεως διεύθυνσιν διαμένον πρὸς βεβαιοτέραν ἀσφάλειαν καὶ χρῆσιν τῶν χρημάτων ὀρθήν. Ταῦτα λέγει καὶ νοεῖ τὸ ψήφισμα. Καὶ μαρτυροῦσι α) αὐτὸς ὁ Κυβερνήτης, ὅστις μνημονεύων τοῦ ψηφίσματος καὶ ἀσχολούμενος εἰς πόρων εὕρεσιν, ἐζήτει δὶ ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἐπικρατείας ἐπιστολῆς στατιστικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἱερῶν καταστημάτων, ἅτινα δηλονότι ἔμελλον συνεισφέρειν εἰς σύστασιν σχολείων κτλ. καὶ εἰς αὐτὰς δὲ τὰς πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς ὁδηγίας προτρέπεται αὐτοὺς εἰς τὴν περὶ τὰ ἀνδρῷα μοναστήρια καὶ τοὺς παρθενῶνας εὐταξίαν ἐπαγρυπνεῖν (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Ε. §. β. γ). Καὶ πάλιν δι' ἄλλης ἐγκυκλίου τῆς Γραμματείας τῆς Δικαιοσύνης διέταττε τὰ δικαστήρια, ἵνα προσατεύωσι τὰ κτήματα τῶν ἱερῶν μοναστηρίων, καθὸ συντελεστικῶν καὶ πρὸς σύστασιν σχολείων τοῦ κλήρου ἐκπαιδευτικῶν (α). — β) Ἡ ἐν Ἄργει Ε, Ἐθνικὴ Συνέλευσις ὡσαύτως ἐξήγει τὸ ψήφισμα, διορίζουσα τὴν Νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἵνα κανονίσῃ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἱερῶν καταστημάτων πρὸς διατήρησιν αὐτῶν τε τῶν καταστημάτων, καὶ τῶν εἰς αὐτὰ μοναζόντων ἢ λειτουργούντων, καὶ πρὸς ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας (Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Γ. §. ια).—γ) Ὡσαύτως καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεὺς Ῥίζος πρὸς τὴν ἐν Προνοίᾳ Συνέλευσιν δημηγορῶν ἤθελε καὶ αὐτὸς τὰ μοναστήρια συντελεστικὰ πρὸς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους (σῳζόμενα δηλαδὴ καὶ διατηρούμενα. Βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Ε. §. ιγ). Οὕτως ἐξήγουν οἱ Ἕλληνες τὸ ψήφισμα καὶ τοιαύτην ἤθελον τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Ἡ δὲ τοῦτο (καθὼς ὁ Μαύρερος εἶπεν) ἐκτελέσασα Ἀντιβασιλεία πῶς ἄρα καὶ ἐξετέλεσε, καὶ τί πρὸς τοῦτο διέταξε; «Πάντα τὰ μοναστήρια καὶ τὰ μοναστηριακὰ κτήματα (τῶν τε ἠρημωμένων μοναστηρίων καὶ τῶν μοναχοὺς ἐχόντων ἐλάττονας τῶν 6, νὰ παραληφθῶσιν ὑπὸ τῶν Νομαρχῶν εἰς λογαριασμὸν τῆς Ἐπικρατείας. — Οἱ μοναχοὶ νὰ μετατεθῶσιν εἰς ἄλλα διατηρηθησόμενα μοναστήρια.—Τὰ εἰσοδήματα νὰ διευθύνωνται εἰς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον,

(α) Εἰς ἀνέγερσιν καὶ διατήρησιν ναῶν, σχολείων, νοσοκομείων κτλ. ἔταξε καὶ ἄλλους πόρους ὁ ἀοίδιμος Κυβερνήτης. Βλ. Ψήφισμα η, ἀριθμ. 602 ἔτ. 1830. Φεβρ. 4 πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς ἀριθμ. 374. ἔτ. 1836.

τὸ ὁποῖον θέλει κρατεῖ ἰδιαίτερον λογαριασμὸν (ὡς ἀνηκόντων δηλαδὴ εἰς τὸ ταμεῖον τὸ ἐκκλησιαστικὸν) κτλ. κτλ. (α). Ταῦτα δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα διατάσσουσα ἡ Ἀντιβασιλεία, ὦ Μαύρερε, μῶν τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως ἐξετέλει; ἢ πᾶν τοὐναντίον, ἐβεβήλου μὲν τὰ μοναχῶν ἔρημα μοναστήρια, ἐξηρήμου δὲ τὰ κατῳκημένα, διώκουσα καὶ διασκεδάζουσα τοὺς μοναχούς, ἐδήμευε δὲ καὶ ταῦτα καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς τῷ Θεῷ καθιερωμένα, παραλαμβάνουσα πάντα συλλήβδην καὶ ῥητῶς «εἰς λογαριασμὸν τῆς Ἐπικρατείας»; Τὸ ἐθνικὸν ψήφισμα ἐξετέλει ἢ τὴν ψῆφον τῆς ἑπταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἥτις πρώτη καὶ μόνη (καθὼς ἐκφράζεται κατὰ λέξιν) «ἔκρινεν ἀναγκαιότατον καὶ ὠφελιμώτατον τὴν τελείαν ἀφαίρεσιν τῶν κτημάτων τῶν μοναστηριακῶν»; (β). Ὕπαγε νῦν καὶ κράζε ὅσον θέλεις (καθὸ νομικὸς), ὅτι καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία καθὼς καὶ ἡ Συνέλευσις (!) οὐ παρέβη τὸ ἀναπαλλοτρίωτον δικαίωμα τῆς ἱερᾶς ἰδιοκτησίας. Πολύ, (οὐχ' ὁρᾶς;) πολὺ παρωμοίαζον τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας οἱ σκοποί! Ἀλλὰ σιωπῶμεν· ἱκανῶς ἐλάλησαν, καὶ διαλαλήσουσιν εἰς αἰῶνας καὶ ταύτην τὴν ἀσεβεστάτην ἀδικίαν αὐτὰ τὰ πράγματα, φωνὴν ἀφιέντα.

§. ε. Προβάλλει ὁ Μαύρερος ὅτι ἦσαν καὶ ἔρημα μοναστήρια (καθὼς καὶ ἦσαν). Ἀλλ' ἂν ἴσως περὶ τούτων Ἕλληνες ἐψήφιζον, ἐγνώριζον κάλλιον παρ' αὐτόν, ὅπως ἔδει καὶ ταῦτα οἰκονομεῖν, εἰς ἃ μὲν μετοικίζοντές τινας ἐκ τῶν πολυπληθῶν μοναστηρίων μοναχούς, τὰ δὲ πλεῖστα καθιστῶντες μετόχια τῶν πλησιοχώρων κατοικουμένων μονῶν, ἢ καὶ προικοδοτοῦντες ἐξ αὐτῶν τὰς πενομένας πλησίον ἐπισκοπάς· τινὰ δὲ πάλιν παρακείμενα τοῖς χωρίοις ἐχρησίμευον ἄν καὶ εἰς σχολεῖα διὰ τὰ παιδία τῶν χωριανῶν, ὅπου ταῦτα εὐσεβῶς καὶ κοσμίως παιδαγωγούμενα καὶ εἰς τοὺς θείους ναοὺς ἐφοίτων ἂν καθ' ἡμέραν, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς προσευχῆς καὶ διδασκαλίας καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς πηγαζούσης ἠθικῆς ἐγίνοντο τρόφιμα. Προβάλλει καταχρήσεις τινῶν μοναχῶν. Καὶ πρὸς τί λοιπὸν καθίστα οἰκονόμους ἐπὶ τῶν μοναστηρίων, εἰ μὴ πρὸς θεραπείαν τῶν τοιούτων, ἃς περιεσάλπιζε, καταχρήσεων; ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων οὐχ ὑπῆρχεν ἓν τῶν καθηκόντων καὶ ἡ θεραπεία τῶν τοιού-

(α) Βλ. τὸ Διάταγμα ἐν Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. ζ. σελ. 234.

(β) Βλ. Ἔκθεσιν ἐν Τμήμ. Β. Κεφ. Α. §. ε. σελ. 160.

τῶν παρεκτροπῶν; — Δικαιολογεῖται ὅτι καὶ οἱ ἐξοικισθέντες μοναχοὶ «προσετάγησαν ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὰ διατηρούμενα». Εὔκολον πρᾶγμα. Ἀλλ' ἡ προσταγὴ αὕτη πρῶτον ἀντιβαίνει εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας, οἵτινες ἀφορίζουσι καὶ τοὺς καταλιμπάνοντας τὴν ἰδίαν αὐτῶν μονὴν καὶ τοὺς ὅσοι δέχονται τοὺς τοιούτους εἰς ἄλλο μοναστήριον (α). Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ μοναχοὶ πρὸς Θεὸν ὑπέσχοντο καταμεῖναι μέχρι τελευτῆς εἰς τὸ ἱερὸν καταγώγιον, ὅπου τὸ πρῶτον ἕκαστος ἀφιερώθη ἐθελοντής· ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐξεφώνησεν «ἠγάπηκα τὸν Κύριόν μου»· καὶ ἐκεῖ «δουλεύσειτῷ Θεῷ εἰς τὸν αἰῶνα» (β). Ἔπειτα ἡ προσταγὴ ὑπάρχει καὶ παντελῶς ἀπάνθρωπος καὶ ὠμή. Ἐκβάλλονται οἱ μοναχοὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἠθῶν καὶ συνηθειῶν, ὡς ἂν ἦσαν σκεύη τινὰ μετακομιστά, ἢ δένδρα μεταφυτευτά, ἢ σώματα ἀνδράποδα, μεταγγιζόμενοι ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ἵνα μεταμάθωσιν ἄλλα ἤθη καὶ ἰδιώματα, ἄπλαστοι ἄνθρωποι καὶ ἁπλοϊκοί, ἐννεάσαντες ἤδη καὶ ἐνακμάσαντες, οἱ δὲ καὶ ἐγγεγηρακότες εἰς τὰς φίλας αὐτῶν ἑστίας, καὶ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ὑπηρετηκότες εἰς τὸ μοναστήριον, ὡς ἂν εἰς οἶκον πατρικόν (γ). — Τρεῖς μόνον μοναχοὺς ἐγνωμοδότησεν ἡ Σύνοδος ὡς ἔσχατον ὅρον τῶν διατηρηθησομένων μοναστηρίων· ἐξ αὐτοὺς διώρισεν ἡ Κυβέρνησις (ἵνα πλείονα ἐρημωθῶσι)· καὶ ταύτην τῆς Συνόδου τὴν γνώμην ὁ Μαύρερος σιωπᾷ (δ).

(α) Βλ. Καν. τῆς Ζ. Οἰκ. ιθ. καὶ τῆς ΑΒ. γ. Καρθαγ. πη. κτλ.

(β) Ἐξόδ. κα. ς, καὶ Θεοδώρητ. αὐτόθ.

(γ) Βλ. Ἀθην. ἀριθμ. 263. ἔτ. 1835. Αὐγ. 2. σελ. 1040.

(δ) Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. η. σελ. 235. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἱερὰ Σύνοδος, ἥτις ἔγραψεν (ἢ ὑπέγραψε) τὴν γνωμοδοσίαν ἐκείνην, καθ' ἣν παρέδωκε καὶ αὐτὴ τὰ ἔρημα μοναστήρια «εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Κυβερνήσεως», προσέθηκε καὶ ὅτι «ἐγνωμοδότησε κατὰ μέτρα σύμφωνα κατὰ πάντα μὲ τὸ ψήφισμα τῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσως» (!). Καλὰ δὴ συμφωνοῦσι τὰ κατὰ διάμετρον ἐναντία καὶ πρὸς ἐκεῖνο καὶ πρὸς τοὺς ἱεροὺς κανόνας (τῆς Δ, κς. τῆς Ζ. ιβ. κτλ.) καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ διατάγματα τῶν ἀοιδίμων Αὐτοκρατόρων (Βλ. Leunclav. Jus Graeco-roman. pag. 113—118 πρβλ. καὶ pag. 205). Ἀλλ' ἂν ταῦτα πάντα οὐκ ἐνεθυμήθησαν οἱ ἱεροὶ ἐκεῖνοι Συνοδικοί, πῶς οὐκ ἔφριξαν καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ τούτους συνελάσαντες πρὸς τὴν παράνομον γνωμοδοσίαν πολιτικοὶ τὰς φοβερὰς κἂν ἐκείνας καὶ δικαίας ἀράς; «Μέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων φραγμοῦ εθέντος, ὃν οὐ παρελεύσεται εὐσεβής, ἄνθρωποι μὲν τοῖς ἡμετέροις χρησόμεθα, Θεὸς δὲ τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ ἕξει ἀκίνητα· καὶ πάντολμος χεὶρ τούτων οὐχ ἅψεται. Καὶ εἴ τις, δέσποτα καὶ Θεέ, τὸ ἀπὸ τοῦδε χεῖρας τολ-

Ἀλλὰ παραλείποντες τὰς τοιαύτας ματαιολογίας λέγομεν τελευταῖον, ὅτι ἡ Κυβέρνησις διὰ τῆς καταργήσεως τῶν Μοναστηρίων οὐ μόνον ἔπραξεν ἐναντία πρὸς ὃ προβάλλει ψήφισμα τῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὁπωσδήποτε συσταθὲν καὶ προσαγορευθὲν ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον ἠδίκησε τὰ μέγιστα, καὶ ἀφεῖλε τὴν πτωχὴν Ἑλλάδα τοὺς κρατίστους καὶ μονιμωτάτους πόρους εἰς διατήρησιν τῶν κοινωφελῶν καταστημάτων. Ποίους ἀμιλλωμένων ἐκμισθωτῶν συναγωνισμούς, ἢ ποίους ἐργατῶν βραχίονας ἤλπισεν εὑρεῖν ἡ Κυβέρνησις καρποφορωτέρους καὶ φλοπονωτέρους παρ' αὐτοὺς τοὺς μοναχούς; τοὺς ὑπὲρ πάντα μὲν ἀνδράποδα παραμονιμωτέρους, ὑπὲρ πάντας δ' οἰκοδεσπότας οἰκονομικωτέρους εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν μονάς· οἵτινες ἐθεώρουν τὴν ὕπαρξιν τῶν ἱερῶν σκηνωμάτων ὡς ἰδίαν ἑαυτῶν ὕπαρξιν, ὡς ἀγωνιστήριον τῆς ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας, ὡς ζωῆς ἐλπίδα τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης! οἵτινες ἐπίστευον βεβαίως ὅτι κοπιάζουσι διὰ τὸν Θεόν, εἰς ὃν φέροντες ἑαυτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν ἅπαντα καθιέρουν διὰ βίου, φυλάττοντες, καλλιεργοῦντες, αὐξάνοντες, ἐκ τοῦ μηδενὸς πολλάκις διὰ μόνης τῆς φιλοπονίας ἐκπορίζοντες τὰς ἱερὰς προσόδους (ἢ τίς ἄλλος παρ' αὐτοὺς διετήρησε διὰ τοσούτων αἰώνων ὅσα ἐπελθὼν ὁ Μαύρερος ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἠρίθμει καὶ ἐστάθμιζε καὶ ἐδήμευεν, ὡς ἄν τις κληρονόμος τῶν θείων δικαιωμάτων;)! Ποίαν ἢ διπλῆν δεκάτην, ἢ καὶ τριπλασίαν, καὶ τετραπλῆν εἰς τὸ ταμεῖον εἰσφορὰν διαταχθέντες ἔμελλον ἀντιλέγειν; καὶ τίνας οὐκ ἂν ὑπέμειναν κόπους, ἂν ἐμάνθανον οἱ τάλανες, ὅτι

μήσει ἐπιβαλεῖν τοῖς προαφιερωθεῖσιν, ἢ καὶ ἐσαῦθις ἀνατεθησομένοις ἱεροῖς καὶ θείοις κειμηλίοις καὶ ἐπίπλοις καὶ σκεύεσι, ταῖς σεπταῖς καὶ ἁγίαις ἐκκλησίαις σου, μὴ ἴδοι φῶς ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς σου, μὴ ἀνατείλοι ἥλιος ἐπ' αὐτὸν πρωϊνός, μὴ τύχοι μήτε ἐνταῦθα τῆς σῆς βοηθείας, μήτε ἐκεῖθεν τῆς σῆς ἀντιλήψεως· ἀλλὰ πανταχόθεν ἔσται ἀπερισκόπητός σοι καὶ ἀπεριφρούρητος! (Διάταγμα Ἀλεξίου τοῦ Κομνην. βλ. Leunclav Jus Graeco-rom. pag 126). Καὶ πάλιν «Εἴ τις θελήσει διὰ φιλοχρηματίαν ἢ δι' ἑτέραν τινὰ αἰτίαν καταφρονῆσαι τῶν διωρισμένων» (περὶ τοῦ μένειν ἀσφαλῆ τὰ δικαιώματα τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῶν ἀκινήτων) «πρῶτα μὲν τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος φέγγος, ὅτε παριστάμεθα (γρ. παραστησόμεθα) τῷ φοβερῷ βήματι, μὴ θεάσηται· ἐκπέσοι δὲ καὶ τῆς τῶν χριστιανῶν μερίδος, ὡς ὁ Ἰούδας τῆς Δωδεκάδος· προσεπιτούτοις καὶ τὴν ἀρὰν ἐπισπάσηται τῶν ἀπ' αἰῶνος προκεκοιμημένων πρωτοτόκων ἁγίων δικαίων καὶ θεοφόρων ἡμῶν πατέρων» (Χρυσόβουλ. Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐν Leunclav. ibid pag. 151—152).

ἔμελλον καταστραφήσεσθαι αἱ ἅγιαι αὐτῶν μοναί, δι' ἃς ἐγκατέλιπον καὶ οἰκίας καὶ γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς καὶ τοῦ κόσμου τὰς εὐπαθείας; Ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας πολλάκις ἐμαστίζοντο ὑπὸ τῶν τυράννων, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν ἠγωνίζοντο καὶ ἐμάχοντο πρὸς ἅπαντα τὰ στοιχεῖα, εἴπερ δυνηθῶσι διατηρῆσαι τὸ τῆς εὐσεβείας ἄσυλον, ὅπου καὶ ξένοι παντοῖοι καὶ παροδῖται εὕρισκον παραμυθίαν καὶ στέγην καὶ τροφήν, καὶ ἀλλόφυλοι καὶ ὁμογενεῖς. Ἀλλ' ἤδη αὐτοὶ μὲν ἐξηλάθησαν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν μονῶν, ὡς ἄν τινες ἀλλόφυλοι φθορεῖς, ἢ λῃσταὶ καὶ τοιχωρύχοι· τὰς δ' ἠπιοδώρους ἐκείνας τροφοὺς καὶ εὐεργέτιδας ἑστίας, ἃς καὶ Τοῦρκοι καὶ Ἀλβανοὶ καὶ Φράγγοι δυνάσται δι' ὅλης ἐσεβάσθησαν τῆς αἰχμαλωσίας, βλέπουσιν οἱ Ἕλληνες ἱσταμένας ἐρήμους, ὡς σκηνὰς ἐν ἀμπελῶνι μετὰ τὸν τρυγητόν, καὶ πολυειδῶς βεβηλωμένας ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος· τὰ δὲ κτήματα ἐκμισθοῦνται, καθὼς ἐξεμισθώσθησαν, καὶ καρποφοροῦσιν εἰς τὸ ταμεῖον ὅ,τι ἐκαρποφόρησαν, καθὼς εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις (α).

§. ς. Τελευταῖον, ὁ Μαύρερος ἱστορήσας ὅτι τὰ (κατ' αὐτὸν) 400 μοναςήρια κατεβιβάσθησαν εἰς μόνα 82· «ἀλλὰ (προστίθησι) καὶ οὗτος ὁ ἀριθμὸς ὑπάρχει μεγάλος εἰς τὴν κενὴν κατοίκων Ἑλλάδα» (β). — Πολὺ πάντως ἤθελεν ὀλιγώτερα καὶ μόλις δέκα γοῦν ἢ πέντε καταστῆσαι τὰ μοναστικὰ καταγώγια. ὅπως τάχιον καταντήσῃ πρὸς ὃν προέθετο σκοπόν, τὴν παντελῆ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος καταστροφήν. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὴ πρότερον, ἣν αὐτὸς συνέστησεν, ἡ ἑπταμελὴς Ἐπιτροπὴ παρῃνίξατο (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Α. σελ. 123, 144 καὶ ὄπισθ. σελ 78, 125, 130), καὶ ἡ Ἀθηνᾶ δὲ μετὰ ταῦτα διεκήρυξε λαμπρᾷ καὶ γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ (γ). Ὁ

(α) Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Δ. §. ζ. Ὁ δὲ Μαύρερος (σελ. 182—183) διατείνεται ὅτι τὸ εἰσόδημα τῆς κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἐκμισθώσεως τῶν μοναστηριακῶν ἐπικαρπιῶν (αἱ 160 χιλιάδες) κατὰ βεβαίους λογαριασμοὺς (!) ἀνέβη μέχρι τῶν 400,000 δραχμῶν! καὶ κατεξελέγχει τὴν Ἀντιβασιλείαν ὅτι κακῶς διεχείρισεν ἐφεξῆς (μετ' αὐτὸν) τὴν ἐκ τῶν μοναστηρίων πρόσοδον! Ἄξιος καὶ τίμιος καὶ ὁ κατελέγχων καὶ οἱ κατελεγχόμενοι· «πάντες οὗτοι τέκνα ἐλεγμοῦ»!

(β) Maurer 2. Bd. pag. 182

(γ) «Ἀπαιτοῦνται» (λέγει ἡ διατριβή· συγγραφεὺς δὲ ταύτης λέγεται ὁ ἱερομόναχος Φαρμακίδης ὁ καὶ τῆς ἑπταμελοῦς γενόμενος εἷς) «Ἀπαιτοῦνται μοναχοὶ ἀπὸ τὴν ἱερὰν θρησκείαν μας; ὄχι· οὔτε οἱ Ἀπόστολοι τοὺς ἐδημιούργησαν, ἀλλ'

δὲ Μαύρερος καὶ τὰ περὶ τῶν διαλυθέντων γυναικείων μοναστηρίων ἱστορῶν, ἐπιγάννυται τερπόμενος, ὅτι κατὰ πρότασιν τῆς (οὕτω διαταχθείσης) Συνόδου συνεχωρήθη καὶ εἰς τὰς νεωτέρας καὶ εἰς τὰς πρεσβυτέρας τῶν 40 ἐτῶν μοναχάς, ἵνα πάλιν ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν κόσμον — καὶ αἱ πλεῖσται, αἱ νέαι μάλιστα, ἐπανῆλθον εἰς τὸν κόσμον, καὶ ζῶσιν ἤδη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς νήσους λίαν χρήσιμοι πολίτιδες (α). — Οὕτως ὁ φι-

---

οὔτε τέλος πάντων εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς Ἐκκλησίας μας ἦσαν εἰς τοὺς χριστιανοὺς γνωστοί. Μόλις περὶ τὰ μέσα τῆς γ. ἑκατονταετηρίδος, ὡς βλέπομεν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἐκατοίκησε τὴν ἔρημον Παῦλος ὁ ἐρημίτης καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δ'. ὁ Ἀντώνιος ὁ ἐπικληθεὶς μέγας· καὶ αὐτὸς ἐπέσυρεν ἀρκετοὺς ὡς μαθητὰς καὶ δοκίμους εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Λιβύαν, Παλαιστίνην, Συρίαν, Ἀσίαν καὶ Ἀραβίαν.—Σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου κατὰ πρῶτον ἀνεπτύχθη λογικῶς ὁ χριστιανισμός, τὸ μοναχικὸν τάγμα δὲν εἶχε τότε χώραν.—Ποία δὲ ἦτον ἡ ρίζα καὶ ἡ γένεσις τῶν μοναχῶν τούτων; ἂν ἐξετάσῃ τις τὴν ἱστορίαν, ἴσως θέλει εὑρεῖ τὴν ρίζαν καὶ τὴν γένεσιν ταύτην τῶν ἁγίων μοναχῶν μας εἰς τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς λεγομένους ἐγκρατίτας! Καὶ ἀναμφιβόλως, δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἦναι σύμφωνον μὲ τὰ ἀληθῆ δόγματα τῆς ἱερᾶς θρησκείας μας πᾶν ὅ,τι ἀντίκειται εἰς τὰ εὐαγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ δόγματα, καὶ εἰς ἐκεῖνα τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας· ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅλως ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀπὸ τὸν θεὸν πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ δημιουργήσαντος αὐτὸν ἄρσεν καὶ θῆλυ, καὶ τοῦ εἰπόντος «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε», καθὼς καὶ τὸ «οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον, κτλ. Ἀλλ' οἱ διασωθέντες εἰς τὴν πολιτείαν μας μοναχοὶ εὑρέθησαν, θέλουν μᾶς εἰπεῖ τινες, τί να γένωσι τώρα; Νὰ ἀκούσουν τὸ βασιλικὸν διάταγμα· νὰ περιορισθοῦν εἰς ὀλίγα μοναστήρια, ὅπου νὰ ζήσουν τοὐλάχιστον εἰς τὸ ἑξῆς, καθὼς ὑπεσχέθησαν ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Ἰησοῦ, ἀπεφάσισαν νὰ ἀφήσουν τὸν κόσμον καὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον. — Νὰ ἀπομακρυνθοῦν ὅλως διόλου ἀπὸ τὰς πόλεις κατὰ τὸν κγ' κανόνα τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς, καὶ πρὸ πάντων νὰ προσέχουν νὰ μὴ παρακινοῦν νέους νὰ ἀκολουθήσουν τὸν βίον των· κτλ. Ἀθην. ἀριθ. 152. ἔτ. 1834. Ἰουν. 13. σελ. 609.

(α) Maurer 2 Bd. p. 185. —Ἐφεξῆς ἱστορεῖ ὡς πράγματα καὶ τὰ μόνον διαταχθέντα καὶ μηδέποτ' ἐκτελεσθέντα, ἐν οἷς καὶ τὰ κατὰ τὴν Λουκοῦν καὶ Ἀττικὴν λόγῳ μόνῳ διορισθέντα γυναικεῖα ἐξ ἀνδρῴων μοναστήρια (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Δ. §. ε), καὶ ὅτι καθόλου «διὰ τῶν (ὡς ἐπαινεῖται) λίαν εὐεργετικῶν ὁρισμῶν (τοῦ περὶ τῶν γυναικείων μοναστηρίων Διατάγματος)

λοπολίτης ἐξουσιαστὴς τῆς Ἑλλάδος, ἔρωτι τῆς κοινῆς ὠφελείας φλεγόμενος, τὰ μὲν μοναστήρια τῆς ἰσομεγέθους καὶ ταυτωνύμου τῇ πολιτείᾳ (καθὼς ἔλεγεν) ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐβεβήλου καὶ κατήργει καὶ κατέστρεφε, καὶ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἢ κτιτορικά· καὶ ηὔχετο καὶ παντοίοις ἐσπούδαζε τρόποις, ὅπως ἴδῃ καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς μοναχάς, πάντας τε καὶ πάσας, πολίτας ἀγαθούς! Ἀλλὰ τί οὐκ ἀπεδείξατο τὴν αὐτὴν προθυμίαν καὶ εἰς τὰ τῶν Δυτικῶν, τὰ ἐν ταῖς νήσοις μοναστήρια; ἢ μόνον εἰς ταῦτα διετήρησεν ἄθικτον τῆς ἱερᾶς ἰδιοκτησίας τὸ δικαίωμα; Ἁπλῶς καὶ μόνον ἱστορικῶς διηγεῖται, ὅτι «ἔχουσι καὶ οἱ καθολικοὶ μοναστήρια, τρία μὲν κατὰ τὴν Νάξον, τὸ τῶν Λαζαριστῶν μετὰ κτημάτων πολλῶν, καὶ τὸν χωρὶς κτημάτων Ξενῶνα (νοσοκομεῖον) τῶν Καπουκίνων (οὗτινος οἱ μοναχοὶ λαμβάνουσι σιτηρέσιον παρὰ τῆς Γαλλικῆς ἐξουσίας), καὶ τὸ μοναστήριον τῶν Οὐρσουλίνων μοναστριῶν. Ἐν δὲ τῇ Σύρῳ δύω, τὸ τῶν Καπουκίνων, καὶ τὸ πῶν Ἰησουϊτῶν· δύω δὲ καὶ ἐν τῇ Θήρᾳ, τὸ μὲν γυναικεῖον τοῦ τάγματος τῶν Δομινικανῶν, τὸ δὲ ἀνδρῷον τῶν Λαζαριστῶν· καὶ εἰς τὴν Τῆνον ἕν, τῶν Ἰησουϊτῶν» (α). — Καλὰ λοιπὸν καὶ δίκαια ἔκρινεν οὗτος ὁ νομοθέτης! Οὐρσουλίνας μέν τινας καὶ Καπουκίνους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐπήλυδας ἡσυχάζειν ἀσκουμένους ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν, ὡς καὶ πρότερον (καθὼς ἔπρεπε)· τοὺς δὲ γνησίους τοῦ κράτους μοναχοὺς μετὰ τῶν μοναστριῶν ἐξελαύνεσθαι βιαίως ἐκ τῶν ἰδίων ἡσυχαστηρίων, καὶ ξενηλατεῖσθαι ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος!

§. ζ. Καὶ ὅμως, σὺν πᾶσι τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις, καυχᾶται, τέλος, ὁ Μαύρερος, ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία ὡς ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετεχειρίσθη αὐστηρῶς καὶ κατὰ συνείδησιν τὸ ἀξίωμα τῆς παντελοῦς

πολλοὶ ἐπισημότατοι γέροντες ἱερεῖς ἐτάχθησαν οἰκονόμοι, καθὼς (λέγει) καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀρσένιος εἷς τὸ (μηδέποτε ἠδόλως συσταθὲν) τῆς Καισαριανῆς!! (σελ. 185). Προστίθησι δὲ κατόπιν καὶ τὴν διάλυσιν τῶν ἰδιωτικῶν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ μελετηθὲν ἱεροτικοῦ σχολείου σχέδιον, καὶ πᾶσαν τὴν ὀχλικὴν ἐκείνην πυλαίαν (σελ. 187—188).

(α) Βλ. Maurer 1 Bd. pag. 422.

ἀνεξιθρησκείας, μηδεμίαν διάκρισιν θρησκειῶν ποιουμένη (α). Ναὶ μηδεμίαν διάκρισιν! Πάσας ἐπίσης τὰς ἄλλας θρησκείας ἐπαφῆκεν ἐλευθέρας καὶ ἀπολύτους ἐναντίον μιᾶς καὶ μόνης, τῆς τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδοξίας. — «Αὕτη δέ, λέγει, ἡ αὐστηρὰ καὶ ἀπερέγκλιτος ἀμεροληψία κατώρθωσεν ἵνα μείνωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καί τινες ἑκατοντάδες Ὀθωμανῶν»,—ἤγουν ὀλίγαι μόναι δεκάδες εἰς τὴν Εὔβοιαν μόνην, αἵτινες πωλοῦσι τὰ κτήματα αὐτῶν καὶ ἀναχωροῦσι καταρώμεναι τοὺς νόμους τοὺς Μαυρερικούς!—«Καὶ τὸ χάσμα δέ, λέγει, τὸ διὰ πολλῶν αἰώνων διαιροῦν τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῶν Λατίνων ἀποβέβηκεν ἧττον φαραγγῶδες.» —Καὶ ἂν ἔμενεν ὀλίγους ἔτι χρόνους ἡ περὶ τὸν Μαύρερον Ἀντιβασιλεία, ἴσως ἐπληροῦτο τὸ χάσμα τοῦτο καὶ συνέκλειε παντάπασι, καὶ ἐγίνετο κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ εὐκταιοτάτη ἐκείνη τῶς Ἐκκλησιῶν ἕνωσις, «χεῖλος ἓν καὶ φωνὴ μία πᾶσιν», ὁ τῆς παγκοσμίου Ἐκκλησίας θεϊσμός! (β). Μετὰ δὲ τὴν τοσαύτην περὶ πάσας ἐπίσης τὰς κοινωνίας ἀμερόληπτον ἀνεξιθρησκείαν ὁ Μαύρερος εὐθὺς ὑποσυνάπτει καὶ τὰ ἑφεξῆς· «Ἡ δὲ κατάστασις τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἔμεινε καθόλου ἡ αὐτή, καθὼς καὶ πρότερον· ἔμειναν καὶ αἱ τρεῖς ἐν Σύρῳ καὶ Τήνῳ καὶ Θήρᾳ ἐπισκοπαί, καὶ ἡ τῆς Νάξου μητρόπολις, ἢ ἀρχιεπισκοπή. Καὶ τὰ πρῴην δὲ εἰς τὸν δυτικὸν τῆς Ζακύνθου ἐπίσκοπον ἀνήκοντα δικαιώματα τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον ποιμαντορικῆς ἐπιστασίας μετετέθησαν ὑπὸ τοῦ Πάπα εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Σύρου». —«Μία μόνη (λέγει) περὶ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν αὐτόματος ἐπήγασε μεταβολή, ἡ τῆς πολιτικῆς τῶν Δυτικῶν προστασίας μετάβασις ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος.

(α) Maurer 2 Bd. p. 185.

(β) Ὁ Μαύρερος ἐλησμόνησεν ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ (I. Bd. p. 413) τοῦτο τὸ χάσμα καθιστόρησε πολὺ πρότερον ἤδη μεμυκός. «Ἀφ' οὗ (λέγει ἐκεῖ) οὐκ ἔμεινεν ἐλπὶς ἑνώσεως (τῶν ἐκκλησιῶν), οἱ κατὰ τὴν Ἑλλάδα λατῖνοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπίσκοποι ἐσπούδαζον πλησιάσαι πρὸς ἀλλήλους, ἀποφεύγοντες πᾶσαν διαμάχης ἀφορμήν. Καὶ αὐτὴ ἡ ἁρμονία ἐπεκράτησε μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, ὥστε καὶ μικτὰ συνοικέσια μεταξὺ Λατίνων συνήπτοντο καὶ Ἑλλήνων, καὶ τὰς ἑορτὰς αὐτῶν οἱ Λατῖνοι συνεώρταζον συγχρόνως μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι ἐχρησίμευον καὶ εἰς τοὺς λατίνους καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας πρὸς κοινὴν ἱεροπραξίαν». κτλ.

Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἔτι καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1833 αἱ κατὰ τὰς νήσους δυτικαὶ Ἐκκλησίαι ἀνύψουν πάλιν κατὰ τὰς ἑορτὰς σημαίαν Γαλλικήν· καὶ κατ' αὐτὰ δὲ τὰ μέσα τοῦ 1834 ὁ ἐπίσκοπος τῶν ἐν Θήρᾳ Δυτικῶν διετείνετο, ὅτι διάγει ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Γαλλίας, καὶ οὐδὲν αὐτῷ μέλει περὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος» κτλ. (σελ. 190). — Ἀληθῆ ταῦτα λέγει ὁ ἱστορικός. Σὺ δὲ βλέπεις ἀναγνῶστα καὶ ἐκ τούτων, πόσον ἡ Ἀντιβασιλεία ἐφάνη δικαία πρὸς τὴν (κατὰ τὸν Μαύρερον) ἐθνικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἑλληνικήν, ἥτις μόνη πασῶν τῶν κατὰ τὴν Οἰκουμένην Ἐκκλησιῶν ὁμωνυμεῖ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πολιτείαν! Ὁ δὲ Μαύρερος προστίθησιν, ὅτι καὶ προτεσαντικῆς Ἐκκλησίας ἐγένετο κατὰ τὴν Σύρον φροντίς (ταύτην ὅμως οὔτε παρὼν ἐπιδεῖν ἠξιώθη, οὔτε μετ' αὐτὸν κτισθεῖσαν εὐηγγελίσθη μέχρι σήμερον). Καὶ αὐτοῦ καταπαύει τὸν περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν λόγον, ὡς σφραγῖδα τὴν ἀκριβεστάτην ἀνεξιθρησκείαν ἐπιβαλών. Ἡμεῖς δὲ τῆς τοσοῦτον λαμπρᾶς ἀνεξιθρησκείας ἀναμφίβολα καὶ ἀναντίρρητα γνωρίσματα προστιθέμεθα, τέλος, τὰ ἑφεξῆς.

§. η. Εἰς τὸ κράτος τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουσι χριστιανῶν κοινωνίαι, α) αὐτὴ ἡ τῇ πολιτείᾳ ἰσομεγέθης καὶ κυριεύουσα τοῦ ἔθνους ἐκκλησία, ἡ Ὀρθόδοξος· πάσης μὲν ἄλλης ἐξουσίας ἐλευθέρα κεκηρυγμένη καὶ ἀνεξάρτητος, δούλη δὲ μόνον ἀνδραποδώδης αὐτοῦ τοῦ Κράτους τοῦ ἑλληνικοῦ! β) Ὀλιγάριθμοι Δυτικοί· τούτων τὴν προτέραν ἐκκλησιαστικὴν ἐλευθερίαν διετήρησεν ἄθικτον καὶ ἀκέραιον ἥ τε τοῦ Συμβουλίου τῆς Λόνδρας διακοίνωσις (βλ. σελ. 194), καὶ μία δὲ παρὰ τοῦ Πάπα ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Βασιλέα σταλεῖσα τῷ 1834. Παρ' αὐτοῖς οὔτε ὁ βασιλεὺς ἀνηγόρευται κεφαλή, ἢ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε Γραμματεὺς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐφεδρεύει, οὔτε βασιλικὸς ἐπίτροπος παρουσιάζει εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς αὐτῶν συνελεύσεις, οὔτε τὰ παρ' αὐτῶν ἐκδιδόμενα γράμματα χρήζουσιν ἐπικυρώσεως καὶ ἐγκρίσεως, οὔτε φόρος ἀπαιτεῖται μοναστηριακῶν κτημάτων βαρύς, οὔτε ἄδεια καὶ ἔγκρισις χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ ἱερέων καὶ διακόνων, οὔτε περιορισμὸς ναῶν, ἐφημερίων, μοναχῶν, ἑορτῶν, τελετῶν, οὔτε ἄδεια ἐγκαινιάσεως ἢ κτίσεως νέας ἐκκλησίας· οὔτε ἡ πρὸς τοὺς ἔξω ἀλληλογραφία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐκωλύθη, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς δεσμὸς αὐτοῖς ἐπεβλήθη περὶ τὴν πνευματικὴν καὶ κανονικὴν τῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας διοίκησιν· ἀλλὰ πράττου-

σι τὰ ἑαυτῶν ἄνετοι καὶ ἐλεύθεροι, ὡς καὶ πρότερον. γ) Εὑρίσκεται καὶ τρίτων τινῶν ἑταιρεία, οἱ μήτε ὀρθόδοξοι, μήτε Δυτικοὶ (οἱ Μεταρρύθμισταί)· οὗτοι ἐφάνησαν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα μόλις περὶ τὰ μέσα τῆς ἐπαναστάσεως (οἱ περὶ τοὺς ἐξαποστόλους), οἷς προσετέθησαν ἔτι καί τινες ἐφεξῆς ἐλθόντες μετὰ τῆς Ἀντιβασιλείας. Οὗτοι ζῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρ' αὐτοὺς τοὺς Δυτικοὺς ἐλευθερώτεροι περὶ τὰ ποικίλα αὐτῶν θρησκεύματα. Οἱ Δυτικοὶ γνωρίζουσι τὸν Πάπαν κεφαλήν· ἔχουσι δὲ καὶ τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους, ποιμένας καὶ ἐπιστάτας· ἀλλ' οἱ Μεταρρύθμισταὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἐν Ἑλλάδι ἀρχὴν ἐκκλησιαστικήν· οὐδεμίαν εὐθύνην τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν πράξεων παρ' οὐδενὸς ἀπαιτοῦνται· εἰς οὐδεμίαν τῆς πολιτείας ἐπιστασίαν ὑπόκεινται. Διδάσκουσιν ὅ,τι θέλουσιν ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν σχολείοις· προσκαλοῦσιν εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν συνάξεις καὶ κατηχοῦσιν ὅσους τῶν Ὀρθοδόξων δυνηθῶσι. Συνάπτουσιν ἱερολογοῦντες εἰς γάμου κοινωνίαν πάντας τοὺς προσερχομένους Ὀρθοδόξους (ἐπὶ γάμοις κεκωλυμένοις). Διανέμουσιν ἀκωλύτως πάντα καὶ παντοῖα συγγράμματα τῆς Ὀρθοδοξίας πολέμια, κτλ. κτλ. Ταῦτα καθόλου περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι δικαίας καὶ νομίμου καὶ κοινωφελοῦς ἀνεξιθρησκείας. Πρὸς αὐτὸν δέ, τελευταῖον, τὸν τοσαῦτα καὶ περὶ αὐτῆς καὶ μάλιστα περὶ τῆς ἧς κατέστησεν ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας μεγαληγοροῦντα Μαύρερον ἐπιλέγομεν ἑλληνιστί, ὅ,τι περὶ αὐτοῦ διεκήρυξεν ὁ Σμίττος Γερμανιστί· «Τοῦτο (λέγει) πρῶτον ἥμαρτεν ἡ Ἀντιβασιλεία, ὅτι τὴν εἰς διακόσμησιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐπιστασίαν ἐπέθηκεν εἰς ἄνδρα (τὸν Μαύρερον), ὅστις καθὸ προτεστάντης (Διαμαρτυρητὴς) οὐδεμίαν εἶχεν ἀληθῆ ἰδέαν ἐκκλησίας ἐλευθέρας τε καὶ ἀνεξαρτήτου· ἀλλ' ὑπῆρχεν ὅλως ἀμαθὴς καὶ ἀμύητος τῶν περὶ τῆς ὄντως ἐλευθέρας ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως ὑψηλῶν ἐννοιῶν. Ὁ δ' αὐτὸς καθὸ καὶ πραγμάτων ἀντιποιούμενος καὶ πολιτικός, ὑπῆρχε μεμυημένος ἐν τοῖς νεωτέροις, λίαν καὶ αὐτοῖς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἐκκλησίας ὀλεθρίοις, θεωρήμασι τοῦ κατὰ τοὺς Γερμανοὺς πολιτικοῦ δικαίου, ὡς καὶ τοῦτο πηγάσαντος ἐκ τοῦ Προντεσταντισμοῦ. Τί καλὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἠδύνατό τις περιμένειν παρ' ἀνδρός, ὅστις φαντάζεται ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εἰς οὐδὲν ἄλλο συνίσταται, εἰ μὴ εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Πόρτας καὶ τοῦ παρ' αὐτῆς ἐξηρτημένου Πατριάρχου ἀπόσπασιν, καὶ ὅστις ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν οὐδένα τύπον ἄλλον ὑψηλό-

τερον γνωρίζει, παρὰ τὴν διαμόρφωσιν ἀνεξαρτήτου Ἐκκλησίας ἐθνικῆς;» (α).

§. θ. Ταῦτα μόνον ἐκρίναμεν ἰδιαιτέρας ἐπιστασίας καὶ ἐπικρίσεως ἄξια, πρὸς διασάφησιν τῆς ἱστορίας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τῆς Ἑλλάδος συμβεβηκότων. Τἆλλα δὲ τὰ μετὰ τὴν πρώτην τῆς Συνόδου περίοδον καὶ ἐφεξῆς ἐπακολουθήσαντα κατανοεῖ ὁ ἀναγνώστης καὶ ἐξ αὐτῆς αὐτῶν τῆς ἁπλῆς ἑκάστου διηγήσεως, παρ' ἣ προσεθήκαμεν ἀμέσως καί τινας ἀναγκαίας παρατηρήσεις. Τοιαύτας ὁ καιρὸς εἰς τὴν πολυπαθεστάτην Ἑλλάδα κατήνεγκε τραγῳδίας, σιγῆς μὲν καθ' ἑαυτὰς καὶ σκότους καὶ λήθης ἀξίας, ἀλλ' ὅμως ἱκανὰς δηλῶσαι σαφῶς τὴν οὐχὶ πάντως σιωπητέαν παροῦσαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν, καὶ τὴν φανερὰν καταδρομὴν τῆς πατρῴας Ὀρθοδοξίας! Ποῖα δὲ καὶ πόσα τὰ μέσα τῆς τοιαύτης πολυειδοῦς καταδρομῆς, συμπεραίνονται μὲν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας· ἀνακαιφαλαιοῦμεν δὲ ταῦτα καὶ ἡμεῖς, βοηθοῦντες τῇ μνήμῃ τοῦ ἀναγνώστου.

Α) Αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας ἡ καταδούλωσις ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Καὶ ἡ Σύνοδος καὶ οἱ κατὰ τόπον Ἐπίσκοποι (πλὴν δύω ἢ τριῶν, καὶ τούτων καταφρονουμένων) ἀπέβησαν δειλοὶ καὶ ἄθυμοι καὶ ψυχροί, οἱ δέ τινες καὶ κόλακες τῶν αὐλικῶν, τῶν ὑπουργῶν, τῶν γραμματέων, τῶν διοικητῶν, τῶν δημάρχων αὐτῶν (διότι ἐξ ὅλων τούτων ἐξήρτηνται). Διὸ καὶ ῥᾳδίως οἱ τοιοῦτοι προδιδοῦσι τὸ πᾶν, θηρεύοντες τὴν εὔνοιαν τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἀναδειχθῶσι μέλη τῆς κατ' ἔτος ἀλλασσομένης Συνόδου. Καὶ οἱ τοιοῦτοι (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) ἀναδείκνυνται. (Σπανίως ἐκλέγονται οἱ Κυνουρίας· καὶ οὗτοι δὲ κραυγάζοντες ὀλιγάκις εἰσηκούοντο, καθὼς ἴδομεν εἰς τὴν ἱστορίαν). Διὸ καὶ καταφρονοῦνται παρά τε λαϊκῶν πολλάκις καὶ παρ' αὐτῶν τῶν κληρικῶν· καὶ οὕτως ἐξέλιπε σχεδὸν καὶ ἀπεσβέσθη πᾶσα ἡ πνευματικὴ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν Κυβέρνησιν ἐξουσία καὶ πειθαρχία.

Β) Ἡ ἄκρα πενία καὶ τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ κλήρου παντός, ὅστις ἀναγκάζεται πάντα στέγειν καὶ ποιεῖν, ἵνα πορισθῇ τὸ καθ' ἡμέραν, ἀμελουμένης πάσης πνευματικῆς ἐπισκέψεως καὶ νουθεσίας τοῦ ποιμνίου.

Γ) Πολλὰ τῆς κατὰ Μαύρερον νομοθεσίας ἄρθρα, διατεταγμένα διὰ πολιτείαν ἐθνικῶν μᾶλλον ἢ χριστιανῶν ὀρθοδόξων.

(α) Schmidt Krit. Gesch. der Neugr. und der Russ. Kirche pag. 196.

Ὁ Μαύρερος ὀλίγον παρωμοίαζε τὴν ἀοίδιμον Αἰκατερίνην τὴν Β, ἥτις εἰς ἣν κατέστησεν ἐπιτροπὴν ἐπὶ σχεδῷ νέου Νομικοῦ Κώδηκος, παρήγγειλεν ἵνα φεύγωσι τοὺς νόμους, ὅσοι μὴ συμφωνοῦσι πρὸς τὰ διατάγματα τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως» (α). Ὁ Βαυαρὸς νομοθέτης τῆς Ἑλλάδος συμφορήσας ἐκ παντοίων τῆς Εὐρώπης νομογράφων (καὶ μάλιστα τῶν ἐλευθεροφρόνων) ὅσους νόμους ἔκρινε καλοὺς καὶ συμφώνους πρὸς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δοξασίας καὶ προαιρέσεις, ἐπέστησε τούτους τροφοὺς καὶ σωφρονιστὰς καὶ παιδαγωγοὺς τοῦ ὀρθοδόξου τῶν Ἑλλήνων ἔθνους (β). Κατ' αὐτοὺς ὁ γάμος εἰσήχθη εἰς τὰ δικαστήρια ὡς ἁπλοῦν πολιτικὸν συνάλλαγμα, καὶ ἐντεῦθεν προῆλθον αἱ πολλαὶ ἀθεμιτογαμίαι· ἡ δὲ πάλιν ἱεροσυλία ἐθεωρήθη ὡς εἶδος κλοπῆς πραγμάτων κοσμικῶν. Διὰ δὲ τὴν κατὰ τῆς θρησκείας εἴτε διὰ λόγων εἴτε διὰ συγγραφῶν δημοσίαν διδασκαλίαν τί ἐνομοθέτησαν; ἄκουε τὸν νόμον αὐτόν· «Ὅστις διὰ δημοσίου ὁμιλίας, διδασκαλίας, ἢ συμβολικῆς παραστάσεως ἐκφράζει τοιαύτας ἀρχάς, δόξας, ἢ φρονήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιβαίνουσιν ἐν γένει εἰς τὰς βάσεις τῆς θρησκείας» (ποίας θρησκείας; καὶ ποίας βάσεις; μανθάνεις εὐθύς), «ἢ ἄλλως εἶναι κοινῶς ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν θρησκείαν καὶ εἰς τὰ ἤθη· Ὅς ἐκφράζεται εἰς πρόσκομμα ἄλλων μὲ τρόπον προσβάλλοντα τὸ σέβας τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὸ Ὕψιστον Ὄν» (ἰδοὺ ποίαν θρησκείαν ὑπερασπίζουσιν οἱ νόμοι τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ἐσχάτως ἀναφανεῖσαν τοῦ Καΐρου!)· «καταδικάζεται εἰς φυλάκισιν τὸ πολὺ τριῶν μηνῶν· καὶ ἐν ὑποτροπῇ τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν τὸ πολὺ ἓξ μηνῶν» (γ). Παραλείπομεν ἄλ-

---

(α) Βλ. Τὴν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου ἐξελληνισθεῖσαν «Εἰσήγησιν (Nakaz) τῆς Αὐτοκρατορίσσης Αἰκατερίνας πρὸς τὴν ἐπιταχθεῖσαν ἐπιτροπίαν ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τοῦ προβλήματος ἑνὸς νεαροῦ νομικοῦ κώδηκος» §. 281. σελ. 127.

(β) Τίς οὐχ ὁμολογήσει τὸ ἐπίβουλον τῆς ὀθνείας τοῦ Βαυαροῦ νομοθεσίας, ὅπερ καὶ τὰ πράγματα, ὡς ὁ καρπὸς τὸ δένδρον, κατέδειξε καὶ ἡ ἐμφιλοχωροῦσα τοῖς πλείστοις ἀσάφεια καὶ ἐλαστικότης καταμαρτυρεῖ, ἐξ ὧν τοσαῦται καὶ τηλικαῦται στρεψοδικίαι καὶ προσωποληψίαι ἐκπηγάζουσαι πολλὴν ἐγχέουσιν εἰς πάσας τῆς κοινωνίας τὰς τάξεις τὴν διαφθορὰν καὶ ὁλοσχερῆ παρασκευάζουσι τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τὴν παραποίησιν; Περὶ τῶν Μαυρέρου νόμων βλ. Ἀθην. ἀριθ. 201, 208 καὶ 277, Σημ. Ἐκδ.

(γ) Ποινικ. Δικονομ. ἄρθρ. 152.

λους νόμους πλαγίως πολεμοῦντας ἢ προφανῶς ἀντιφερομένους πρὸς τὴν ἱερότητα τῶν ἐθίμων, νόμων, δογμάτων, παραδόσεων τῆς ἀμωμήτου πίστεως. Περὶ δὲ τῆς τῶν ὅρκων ὑπερβολικῆς καταχρήσεως καὶ τῆς ἐκ τούτου πηγασάσης ἐπιορκίας καὶ ψευδομαρτυρίας, προείπομεν (Τμήμ. Β. Κεφ. ια. §. ιε)· ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς ἀρόσεως, σπορᾶς καὶ φυτεύσεως τῶν νεκροταφείων, καὶ τοῦ ἐκ κεκλαυμένης βώλου ἀνοσίου θερισμοῦ (Τμήμ. Β. Κεφ. Δ. §. κ).

Δ) Οὐ μόνον τῶν τοιούτων νόμων ἡ μελέτη καὶ ἄσκησις μολύνει τὰς ψυχὰς καὶ διανοίας καὶ δικαστῶν καὶ δικηγόρων, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοτιμία τινῶν νομοδιδασκάλων (ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ἐκπαιδευθέντων), οἵτινες μετοχετεύουσιν εἰς τὰς ἁπαλὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν τὰς ὑλόφρονας καὶ δημοκρατικὰς θεωρίας τῶν νεωτέρων δικολόγων (ὅσοι μάλιστα χαίρουσι περὶ τὰ τοιαῦτα). Τὸ πλεῖστον δὲ τῶν μαθητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, 400 περίπου νέοι, ἀσχολοῦνται εἰς τὰ νομικὰ πρὸς πόρον ζωῆς. Καὶ εἰς τὰς ἄλλας δὲ τοῦ Πανεπιστημίου καθέδρας ἀκούονται ἐνίοτε παρά τινων καθηγητῶν λοξαί τινες καὶ πλάγιαι ἢ καὶ προφανεῖς κατὰ τῆς εὐσεβείας καταφοραί. Τὸ δὲ χείριστον, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ θεολογικὴ καθέδρα φέρει τὴν βαφὴν τῆς μεταρρυθμίσεως (ἴσως δι' ἀμαθῆ δοκησισοφίαν μᾶλλον ἢ διὰ κακόφρονα προαίρεσιν ἀποκλίνοντος τοῦ θεολόγου καὶ εἰς καινοτομίας) (α). Ὅθεν καὶ τῶν ἐν αὐτῷ παιδευομένων κληρικῶν ὀλίγοι τινὲς ἐξῆλθον ὑγιεῖς τὸ πάτριον φρόνημα, οἱ δὲ πλεῖστοι πλήρεις οἰήσεως καὶ καταφρονήσεως πρὸς πολλὰ τῆς Ἐκκλησίας σωτήρια διδάγματα. Ἐκ τούτων ἔσονται καὶ οἱ διάδοχοι τῶν ἤδη πάντων σχεδὸν γεγηρακότων Ἀρχιερέων τῆς Ἑλλάδος, καὶ οἱ ἱεροκήρυκες, καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς θεολογίας!

Ε) Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τῆς δημοσίου διδασκαλίας κανονισμὸς ἢ ὀργανισμὸς ὀλίγον συμμαχεῖ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς εὐσεβείας. Καὶ εἰς τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ παιδαγωγεῖα (552, τὸν ἀριθμὸν) καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα (26, τὸν ἀριθμὸν) καὶ εἰς τὰ 4 γυμνάσια ὀλίγον μόνον καὶ ἐν παρέργῳ γίνεται λόγος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Μόλις διδάσκεται σύντομος κατήχησις καὶ ἱερᾶς ἱστορίας ἐπιτομή. Καὶ ταῦτα ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, ἄλλο δὲ μάθημα τῆς εὐσεβείας οὐδὲν παραδίδοται. Πᾶσα λοιπὸν τῶν νέων ἀνατροφὴ γίνε-

---

(α) Μισαὴλ τὸν Ἀποστολίδην ἐννοεῖ, περὶ οὗ τινα εἴρηται ἐν τῷ προηγηθέντι Τόμῳ σελ. 664. Σημ. Ἐκδ.

ται ὅλως δ.όλου κοσμικὴ καὶ ἀστήρικτος εἰς τοῦ θείου φόβου τὸ θεμέλιον. Ὅθεν καὶ ῥᾳδίως ἐκπλήττονται καὶ πολλάκις ἀποκλίνουσιν εἰς πᾶν ἄκουσμα διεφθαρμένης διδασκαλίας· καὶ τοῦτο οὐχὶ σπανίως ἀκούουσι πρῶτον ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου, ὅστις τοσοῦτον μᾶλλον ἀρέσκει, ὅσον μᾶλλον φαίνεται προστάτης τῆς προόδου καὶ τῆς ψευδοῦς ἐλευθερίας (διδάσκονται δὲ 37 περίπου χιλιάδες παιδίων εἰς τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ καὶ 3,500 εἰς τὰ Σχολεῖα τὰ ἑλληνικά, καὶ 800 περίπου μαθηταὶ εἰς τὰ γυμνάσια).

Τ) Ἡ ἀσέλγεια τῆς ἐλευθεροτυπίας, δι' ἧς καὶ διὰ συγγραμμάτων καὶ δι' ἐφημερίδων μάλιστα (ὁποία κατ' ἐξοχὴν ἡ ἀσεβεστάτη Πρόοδος καὶ ἡ δῆθεν φιλελεύθερος Ἀθηνᾶ) διαχέονται εἰς τὰ κουρεῖα καὶ καφενεῖα καὶ εἰς ἄλλους δημοσίους τόπους τὰ αἴσχιστα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας κωμῳδήματα. Οἱ δ' εἰσαγγελεῖς καὶ τὰ δικαστήρια καὶ ἡ Κυβέρνησις σιωπῶσι.

Ζ) Ἡ διεξαγωγὴ τῶν στρατιωτῶν. Οὐδεὶς ἱερεύς, οὐδεμία προσευχή, οὐδεμία γύμνασις τῆς εὐσεβείας εἰς τοὺς στρατῶνας. Μόλις τὴν Κυριακὴν ὁδηγοῦσι τοὺς λόχους τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς ἀκρόασιν τῆς θείας λειτουργίας. Καὶ οἱ ἀθῷοι νεοσύλλεκτοι, ἀφ' οὗ διὰ τριῶν ἐτῶν συνεθισθῶσιν εἰς τοιαύτην ἠθικήν, ἐπιστρέφουσι πάλιν εἰς τὰς ἐν τοῖς χωρίοις πατρῴας οἰκίας μεταφυτεύοντες κἀκεῖ τὰς προσκτηθείσας ἕξεις. Καὶ τὸ ναυτικὸν ὡσαύτως διάγει ἠμελημένον περὶ τὴν εὐσέβειαν.

Η) Ἡ ἐκ τῶν πολιτικῶν φατριῶν ἠθικὴ διαφθορά, καὶ μάλιστα τῶν φαινομένων δῆθεν ἐλευθεροφρόνων, οἵτινες καὶ πρεσβεύοντες ἐν ἑαυτοῖς πολλάκις τὰ πάτρια δόγματα, νικώμενοι ὅμως ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ φατριασμοῦ καὶ τῆς ἰδιωφελείας, ἀνέχονται ἢ καὶ προστατεύουσι πᾶσαν καινοτομίαν καὶ κακοδιδασκαλίαν ξενικήν. Οἱ δὲ τοιοῦτοι, ὅταν μάλιστα ἐπιλάβωνται καί τινα ἀξιώματα, διαφθείρουσι πολλοὺς διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος.

Θ) Τὰ Σχολεῖα τῶν Ἀγγλαμερικανῶν. Δύω χιλιάδες περίπου παιδία κατ' ἔτος ἄρρενα καὶ θήλεα ἀνατρέφονται ἐν αὐτοῖς εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ Σύρον καὶ Λιμένιον (τῆς Σπάρτης). Καὶ διὰ παραδειγμάτων καὶ διὰ βιβλίων καὶ δι' ὅλης τῆς διδασκαλίας ἀποξενοῦνται τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ μετατίθενται ἡσύχως εἰς τὴς Προτεσταντικήν. Καὶ προφανεῖς μὲν ἐν αὐτοῖς βλασφημίαι κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας οὐ διδάσκονται (εἰ μὴ κρυφίως, ἂν τύχῃ), οὐ διδάσκονται ὅμως οὐδὲ τὰ τῆς

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΑΛΤΑΠΣ

ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀκραιφνῆ διδάγματα· μόνα δὲ τὰ κοινὰ πᾶσι τοῖς εἰς Χριστὸν πιστεύουσι δόγματα τοῦ χριστιανισμοῦ (καὶ ταῦτα ἐκ βιβλίων κατηχητικῶν πάλιν ξενικῶν). Οὔτε σταυροῦ τύπος, οὔτε εἰκών, οὔτε ἁγίου ὄνομα, ἢ πρεσβεία, οὔτε περὶ μνημοσύνων, οὔτε περὶ νηστειῶν, οὔτε τέλος περὶ θείων μυστηρίων διδασκαλία οὐδαμοῦ ἀκούεται· καὶ ἄν ποτε συμπέσῃ περὶ τούτων λόγος, ἐπιτάττεται σιωπή, καὶ ἓν μικρὸν μειδίαμα ἀποσημαίνει τὴν καταφρόνησιν. Ὥστε καὶ διὰ μόνης τῆς σιωπῆς ἀπομανθάνουσιν οἱ παῖδες τὰ πάτρια, καὶ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως περιορίζουσιν εἰς μόνον τὸ κείμενον τῶν θείων Γραφῶν, καθὼς ἀκούουσι ταύτας ἐξηγουμένας παρ' αὐτῶν τῶν ἐξαποστόλων. Καὶ οὕτω μὲν ἐν τοῖς σχολείοις ἐ ν ε ρ γ ε ῖ τ α ι τ ὸ μ υ σ τ ή ρ ι ο ν τ ῆ ς ἀ ν ο μ ί α ς. Ὅτι δὲ καὶ βιβλία φανερῶς βλασφημοῦντα κατὰ τῆς εὐσεβείας καὶ ἐκδίδονται καὶ διανέμονται δωρεάν, καὶ ἀπόστολοι μισθωτοὶ περιφέρονται κατὰ τὴν Ἑλλάδα, τοῦτο διεκήρυξεν ἡ ἱστορία.

Ι) Τελευταῖον ἡ πρὸς πάντα ταῦτα ἀνεξήγητος ἀνοχὴ καὶ ἀναλγησία τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης ἀνοχῆς καὶ πολλὰ τῶν ἐγκλημάτων (ὡς ἐπιορκίαι καὶ ψευδομαρτυρίαι κτλ.) οὔτε καταδιώκονται παντάπασι, καὶ ἄν εἰσαχθῶσιν εἰς τὰ δικαστήρια, ἀπολύονται τῶν νόμων ἐμπαιζομένων.

§. ι. Ταῦτα παρετηρήσαμεν πολεμοῦντα τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀπομακρύνοντα τὸν λαὸν ἀπὸ τῶν φρονημάτων τῆς πατρῴας Ὀρθοδοξίας. Παρετηρήσαμεν δὲ καὶ ἄλλο. Μετὰ τοσαύτας καὶ τοιαύτας τῆς Ἐκκλησιας καταδρομὰς ὁ λαὸς ὁ ἑλληνικός, καὶ κατ' αὐτὰς τὰς παντομιγεῖς καὶ θορυβώδεις Ἀθήνας (ὅπου μάλιστα τραχηλιῶσιν αἱ κατὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς καὶ δι ἔργων καὶ διὰ λόγων καινοτομίαι), καί τοι πολυτρόπως ἀπωθούμενος εἰς τὸ βάραθρον τῆς κακοδοξίας, καί τοι (διὰ τὴν δούλωσιν τῶν Ἐπισκόπων) ἀνεπίσκοπος καὶ ἀποίμαντος καὶ ἀπροστάτευτος εἰς τὴν πάτριον εὐσέβειαν, μένει ὅμως εἰς αὐτὴν στερρῶς προσηλωμένος. Καὶ πᾶσαν μὲν ἑτεροδιδασκαλίαν ἀποστρέφεται, πρὸς δὲ τὸ κήρυγμα καὶ τὰς πράξεις τῆς εὐσεβείας προσέχει καὶ ἐπαγάλλεται, καὶ τοὺς βεβηλωμένους ναοὺς βλέπων ἀναστενάζει, καὶ συντρέχει ἱλαδὸν στενοχωρούμενος εἰς τοὺς σῳζομένους τοὺς ὀλίγους καὶ στενοὺς καὶ κατημελημένους ναούς, καὶ φαίνεται κατὰ τὴν πίστιν ἀληθῶς β α σ ί λ ε ι ο ν ἱ ε ρ ά τ ε υ μ α, καὶ φύλαξ τῆς Ἐκκλησίας φοβερὸς καὶ εἰς αὐτοὺς τῆς ὀρθοδόξίας τοὺς

πολεμίους. Οὕτω μέχρι σήμερον ἐπισκοπεῖ κηδομένη τῆς Ἑλλάδος ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ τελειουμένη ἐν ἀσθενείᾳ (α).

(α) Ταῦτα μὲν ὁ συγγραφεὺς παρετήρει τότε μετὰ κατανενυγμένης καὶ κατωδύνου καρδίας, καὶ τοιαῦτα μετὰ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ηὔχετο· ἀλλ' οἷα τὰ ἐπακολουθήσαντα. Τὰ μὲν εὐθὺς τότε ὑπεδηλώθησαν ἐν τῷ Β. Τμήματι (σελ. 589)· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἄλλοις εἰρήσθωσαν. Ὁ γοῦν τούτων καρπὸς καὶ ἤδη πρόκειται πᾶσιν ἡμῖν, καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς τὰ τοιαῦτα σπείρουσι τότε ἐν ἀγαλλιάσει καὶ καταφρονήσει τῶν προϋφορώντων καὶ προφοιβαζόντων αὐτὸν τοιοῦτον πικρὸς καὶ στεναγμῶν πρόξενος· καὶ ὁμολογοῦσι καὶ αὐτῶν οἱ σωφρονήσαντες τέλος καὶ διαλεγόμενοι καὶ γράφοντες τὸ ἀσύνετον καὶ βλαβερὸν τῶν βουλευμάτων καὶ πανουργημάτων αὐτῶν μετανοοῦντες, θρηνοῦσι μέντοι συνθλιβόμενοι καὶ οἱ τούτων παντάπασιν ἀναίτιοι καὶ ἀνήνυτα πρὸς διακώλυσιν μοχθήσαντες. Οὕτως ὁ ὀξυγράφος κάλαμος τοῦ ἐμβριθοῦς Μ. Σχινᾶ γράφων τὰς ἐπιστασίας καὶ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τοῦ προηγηθέντος Τόμου ὀδύρεται ἐπιλέγων. «Τοῦ Κυβερνήτου ἁναρπασθέντος εἰς τὸν κρείττονα βίον, οἱ τὴν ἐξουσίαν διαδεξάμενοι ξένοι μετὰ τῶν ἐγχωρίων ὑπηρετῶν, παντοίαις κακώσαντες μηχαναῖς τὴν πάτριον Ἐκκλησίαν, παντοίως ἐκάκυναν καὶ τὴν πίστιν, καὶ ἐμάραναν τὴν πάτριον τοῦ ἔθνους εὐσέβειαν· ἐξ οὗ πλατὺς καὶ βαθύῤῥους ποταμὸς διαφθορᾶς κατέκλυσε τὰ ἤθη· ὥστε οὐδ' ἡ τῆς Γ. Σεπτεμβρίου πολιτικὴ μεταβολή, καί τοι χρηστοῦ νομοθέτου τυχοῦσα, τῆς τότε Ἐθνοσυνελεύσεως, ἴσχυσεν ἀντιφράξαι καὶ ἐκνικῆσαι τὸ κακόν, ἐπὶ τοσοῦτον τῷ χρόνῳ κρυφωθέν, ὥστε ἐπικαταπραχθείσης καὶ ἄλλης ῥιζικωτέρας ἀνατροπῆς, τῆς κατὰ τὴν 10 Ὀκτωβρίου, αὐτὸς ὁ πάσχων, τὸ ἔθνος, οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ ἠρνήθησαν παρασχεῖν κἂν ἀκοὴν εἰς πρότασιν θεραπείας καὶ ἐπανορθώσεως τῶν ταλαιπωρουμένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Καὶ πῶς μετὰ τηλικοῦτον θρησκευτικῆς διαστροφῆς χείμαῤῥον, πολυετῶς ἀρόσαντα τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, καὶ παρεκτύραντα ἢ καὶ πνίξαντα τὰ καίρια τῆς πατρίου συνειδήσεως τοῦ λαοῦ σώζονται ἔτι ἐν αὐτῷ ἴχνη τινὰ τῆς εἰς τὸ θεῖον ἐπιστροφῆς, ὑπάρχει ὅλως παράδοξον καὶ θείας τινὸς ἐλεήμονος ῥοπῆς ἔργον». Μετὰ δὲ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ὧν ἡ ἱστορία ἀφηγεῖται «Τούτων πάντων, ἐπιλέγει, προγεγονότων καὶ καρποφορησάντων καὶ ἐπικαρποφορούντων, πῶς οὐχὶ καὶ ἐφημερίδες ἤδη, χειροτεχνήματα υἱῶν τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος θανατωθέντων, παρῳδήσουσι πρὸς διασκέδασιν τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἱερὰ ᾄσματα; πῶς οὐχὶ καὶ ἄλλα πολυειδῆ καὶ πολύτροπα διετελεσθήσονται ἔργα ἠθικῆς ἀνομίας, ἅτινα οὐδὲ νόμοι δύνανται κατακλεῖσαι, καθὸ ἀνίσχυροι;» Ἐνταῦθα ὑποσημειοῖ καὶ τὸ νεαρὸν τεκμήριον τῶν λόγων αὐτοῦ. «Εἰς εὐλογίαν, φησί, γάμου κομψοτέρου παρευρεθέντες οὐ πρὸ πολλοῦ, παρισταμένων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, νέων τε καὶ πρεσβυτέρων, τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, μόλις ἐκ τούτων πάντων τρεῖς ἢ τέσσαρας εἴδομεν ποιήσαντας ἀνεπαισχύντως κατὰ τὰς τελεστικὰς ὥρας τοῦ μυστηρίου τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ συμφώνως τῷ διαιωνίῳ καὶ ἀπαραβάτῳ καθήκοντι τῆς χριστιανικῆς λατρείας.

§. ια. Αὐτὸς, ὁ μόνος Δεσπότης καὶ κύριος πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, οὗ ἐν τῇ χειρὶ καρδία βασιλέως, εἴθε φωτίσαι καὶ σθενώσαι καὶ διεγείραι καὶ ὃν αὐτὸς ἀπέστειλε πρῶτον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνα τὸν Α, εἰς προστασίαν καὶ ἄνεσιν καὶ ἀπελευθέρωσιν τῆς τοσαῦτα πασχούσης, καὶ ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πρὸς Κύριον εὐχομένης ἁγίας Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Διότι, καθὼς ἡ αὐτοῦ Μεγαλειότης βασιλικῶς ἀπεφήνατο, «Εὐτυχία, οὔτε κοινὴ τοῦ κράτους, οὔτε ἑκάστου πολίτου, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς τῆς ἀληθοῦς Εὐσεβείας» (α).

Οἱ δὲ λοιποὶ ὡσανεὶ ἐπῃσχύνθησαν τὴν πάτριον σταυροποιίαν, μᾶλλον δ' εἰπεῖν, διευλαβήθησαν καὶ ἐξέφυγον τὴν εὐλάβειαν, ὡς κοινόν τι καὶ δημῶδες καὶ ἄσημον ἴσως ἔθιμον, ἤ, κατά τινας τυχὸν παρ' ἡμῖν σοφούς, ὡς ἀπότιμον λείψανον τοῦ ὑπ' αὐτῶν καταφρονουμένου ὡς δεισιδαιμονοῦντος Μέσουαιῶνος, καθ' ὃν οἱ Φώτιοι καὶ οἱ Θεοφύλακτοι καὶ οἱ αὐτῶν ἐνάμιλλοι ἔλαμψαν» (Βλ. Μιχ. Γ. Σχινᾶ Ἐπιστασ. καὶ ἀνακεφαλαιώσεις εἰς τὸ βιβλίον, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ Τὰ σωζόμενα ἐκκλησ. συγγράμματα Κωνσταντ. πρεσβ. καὶ Οἰκον. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων κτλ. σελ. 67, 68. Ἀθήνησι, 1865). Σημ. Ἐκδ.

(α) Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 109.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ ΤΜΗΜΑ.

§. α. Ἀνεγνώσθη βίβλος πολύπτυχος ἐπιγεγραμένη, «Ο ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ, ἤ ΠΕΡΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ.» Τύποις ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1852· ὁ δὲ συγγραφεὺς ἀνώνυμος· ὡμολόγηται δὲ ὅμως ὑπὸ πάντων, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν πολλαχοῦ τῆς Συγγραφῆς καθυποδείκνυσιν, ὅτι Θεόκλητός ἐστιν, ὁ ἱερομόναχος, ὁ Φαρμακίδης. Ἀλλ' ὅστις ποτ' ἄν ᾖ ὁ συγγράψας (οὐδὲ γὰρ πρὸς τὸν ἐργάτην ἡμῖν ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τὸ ἔργον ἡ θεωρία), παράδοξος ἡ βίβλος φαίνεται εὐθὺς ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς. Οὔτε γὰρ Συνοδικόν τινα τόμον ἴδιον (ὡς ἐπαγγέλλεται) περιέχει (καὶ τοῦτον ἀκατονόμαστον, μήτε παρὰ τίνος Συνόδου, μήτε περὶ τίνος πράγματος ἐκδοθέντα δηλοῦσα, χάριν ἴσως συντομίας, ἢ καὶ διὰ τὸ εὐμεταχείριστον), οὔτε περὶ ἀληθείας πραγματεύεται. Πᾶν δὲ τοὐναντίον, ἀναίρεσίς ἐστι τοῦ Συνοδικοῦ τούτου τόμου (ὡς διακηρύττει μετ' ὀλίγον ὁ Συγγραφεὺς, ἀρχόμενος τοῦ προλόγου· «Ἐγράψαμεν ΚΑΤΑ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου» (α). Ὅθεν καὶ Ἀντίτομος ἤ Ἀντιτομίας καὶ Ἀντιτομιστὴς καὶ Τομομάχος κοινῶς ἐπωνομάσθη παρὰ τῶν ἀπαντησάντων ἐν μέρει (β) πρὸς τὴν αὐτοῦ συγγραφήν), καὶ ψεύδεται μυρία περὶ τὰ πλεῖστα καὶ καιριώτατα, πλὴν εἰμή που

(α) Ἰδοὺ ἡ γνησία τοῦ Τόμου ἐπιγραφὴ «Τόμος Συνοδικὸς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου, τῆς συγκροτηθείσης ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ Σωτῆρος 1850, ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ, Ἰνδικτ. η περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» (οὕτως ἔχει ταύτην καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς σελ. 37).

(β) Ἔγραψε μέν τινα λόγου ἄξια ἐπικριτικὰ τοῦ Ἀντιτόμου ἄρθρα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῷ Αἰῶνι ὁ ζηλωτὴς τῶν πατρίων ἐκδότης αὐτῆς Ι. Φιλήμων (ἀριθμ. 1253—1262), ἔγραψε δ' αὐτόθι καὶ ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλος Ν. Βάμβας (ἀριθμ. 1255). Ἰδίᾳ δ' ἐξέδωκεν ἐπικρίσεις μερικὰς ὅ,τε μακαρίτης Γεώργιος Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Μηνᾶς Μηνωΐδης, ὁ μὲν τρία φυλλάδια «Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας», 1852, «ἐπιστολιμαίαν Διατριβὴν πρὸς Φαρμακίδην» τῷ 1853, καὶ «Φαρμακίδου τὰ διπλᾶ» τῷ 1855 Ἀθήνησιν ἅπαντα· ὁ δὲ ἕτερος ἀνωνύμως τὸ «Φαρμακίδου ἀντίδοτον, ἐκδεδωκότος Ἰακώβου ἱερομονάχου τοῦ Βατοπαιδινοῦ» ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1852. Σημ. Ἐκδ.

τωθαστικὸν καὶ κατ' ἀντίφρασιν προσετέθη τὸ περὶ τῆς Ἀληθείας ἐπίγραμμα, κατὰ τοὺς Περὶ ἀληθοῦς ἱστορίας λόγους τοῦ Λουκιανοῦ. Εἰ δὲ καὶ σπουδαίως καὶ σεμνῶς τὸ δεύτερον τοῦτο μόριον παρασυνήφθη πρὸς τῷ πρώτῳ ὡς ἐπεξηγηματικὸν (καθὰ φαίνεται καὶ ἐξ ἄλλων καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ προμετωπίῳ κατεστηλομένων δύω διγλώσσων περικοπῶν, περὶ ὧν λέγομεν εὐθύς)· ἀλλὰ καὶ οὕτω γελοία τις ἀντίφασις ἀγροίκως ἐπικάθηται ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐν γὰρ ταῖς τοιαύταις ταῖς διπλαῖς ἢ διωνύμοις ἐπιγραφαῖς ἡ δευτέρα ἐπωνυμία παρασυνάπτεται συνήθως πρὸς τῇ πρώτῃ διὰ τοῦ διαζευκτικοῦ Ἤ, ὡς ἐπεξήγησις ὑπογράφουσα τὴν ἰδιότητα τῆς ὑποθέσεως τοῦ συγγράμματος· οἷα πάλιν ἐκεῖνα τὰ τοῦ Λουκιανοῦ, Ἀλέξανδρος ἢ ψευδόμαντις (τοιοῦτον γὰρ τὸν Ἀλέξανδρον τὸ πονημάτιον ἐξελέγχει), καὶ «Τίμων, ἢ μισάνθρωπος,» καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἀπαντῶνται πολλάκις ἐν οἷς ὁ κάλλαισχρος ἐκείνου κάλαμος συνέγραψεν· ὡσαύτως καὶ ἐν τοῖς Πλάτωνος διαλόγοις. Εἰ μὲν οὖν καὶ ὁ τοῦ προκειμένου βιβλίου συγγραφεὺς Πλάτωνα μάλιστα μιμούμενος (ὃν φίλον ἑαυτοῦ καλεῖ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἰαμβικὴν γνώμην, ἣν καὶ ταύτην ἐν τοῖς προθύροις τῆς συγγραφῆς προσεχάραξε «φίλος μὲν Πλάτων, φιλτάτη δὲ ἡ ἀλήθεια» γρφ. «Φίλος Πλάτων μέν, φιλτάτη δ' ἀλήθεια»), εἰ μέν, λέγω, καὶ οὗτος ὁ συγγραφεὺς ἐπραγματεύετο περὶ τοῦ Συνοδικοῦ τόμου ὡς ἀληθῆ καὶ ἱερὸν διὰ μακρῶν αὐτὸν ἐπαινῶν, ὀρθῶς ἂν προσεπέγραφε καὶ τὸ περὶ Ἀληθείας εἰς διασάφησιν, σύμφωνα προαναπρούων καὶ ὁμόλογα πρὸς τὴν πραγματείαν. Νῦν δὲ Κατὰ τοῦ Τόμου συγγράφων, καὶ δι' ὅλων 639 σελίδων ὡς ψευδόμενον τοῦτον ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν καὶ πανάθεσμον καὶ τυραννικὸν καὶ πᾶν κακὸν ἀποδεῖξαι ἐπιχειρήσας, ἔπειτα δέον αὐτὸν ἐπιγράψαι «Ὁ Συνοδικὸς Τόμος, ἢ περὶ ψεύδους (ἢ ὅ,τι ἕτερον ἤθελε δύσφημον ῥῆμα καὶ πονηρὸν καὶ ἀκόλουθον τοῖς πεπραγμένοις), ὁ δὲ προσεκόλλησε τὸ περὶ ἀληθείας. Ταῦτα πῶς οὐκ ἀντίφασις;

§. β. Ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ὁ ἀνὴρ ἠθέλησεν ἐκ φιλοτιμίας καινοτομῆσαι περὶ τὸ ἔθος τῶν τοιούτων διαζευκτικῶν ἐπιγραφῶν, ἴδιον αὐτὸς συνάψας εἶδος ἐκ δύω πραγμάτων ἀντιθέτων συνεστηκός, ὁποῖα καὶ τὰ τέρατα γεννᾶσθαι συμβαίνει, ἄλλα τε παντοῖα καὶ τὸ «ταύρου μεμίχθαι καὶ βροτοῦ διπλῇ φύσει». Οὕτω πως καὶ αὐτὸς τὸ μὲν ὁ Συνοδικὸς τόμος ἐπέγραψε μετέωρον, ὡς ἄν τι τῶν δυσφήμων καὶ κακεμφάτων ὀνομάτων, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ψεῦδος καὶ

τὴν ἀνομίαν δηλοῦν (ὁποῖον αὐτὸν ἀνεζώσατο καταδεῖξαι), τὸ δὲ «ἢ περὶ ἀληθείας» οὐκ εἰς τὸν Τόμον, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀπένειμε συγγραφήν, ἐν ᾗ τοσαῦτα ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ταλαίπωρος ἐξεμόχθησε. Τοῦτο δ' ὑπαινίττεται πάντως καὶ δι' ὧν ἐστηλογράφησεν ἐν τῷ προθύρῳ τοῦ συγγράμματος δύο διγλώσσων περικοπῶν, τῆς μὲν Ἑλληνιστί, τῆς δὲ λατινιστὶ φθεγγομένης. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἔλαβεν ἐκ τοῦ θείου Χρυσοστόμου· ἔστι δὲ ἡ ἑξῆς· «Οὐδὲν τῆς ἀληθείας φανερώτερον, ἢ ἰσχυρότερον γένοιτ' ἄν. ὥσπερ οὐδὲ τοῦ ψεύδους ἀσθενέστερον, κἂν μυριάκις παραπετάσμασι συσκιάζηται. — Ἡ δὲ ἀλήθεια γυμνὴ πρόκειται πᾶσι τοῖς βουλομένοις αὐτῆς τὴν ὥραν περισκοπεῖν, οὔτε λανθάνειν βούλεται, οὔτε κίνδυνον δέδοικεν, οὔτε ἐπιβουλὰς τρέμει». ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (α). Ὑπὸ ταύτην τὴν χρυσήλατον περικοπὴν ὑπέταξε καὶ ἄλλην λατινικήν (β), ἥτις ἐπὶ λέξεως ἐξελληνιζομένη λέγει τάδε· «Ἐὰν ἐκ τῆς ἀληθείας γεννᾶται σκάνδαλον, λυσιτελέστερον συγχωρεῖται τὸ γεννηθῆναι σκάνδαλον, ἢ τὸ τὴν ἀλήθειαν ἀποβληθῆναι». ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ.» Ἀλλ εἰ μὲν ταῦτα λέγει ἀληθῶς ὁ μακάριος Ἱερώνυμος, αὐτὸς ἂν εἰδείη ὁ συγγραφεύς (ἐφθόνησε γὰρ καὶ ὧδε τοῖς ἀναγνώσταις τὴν σημείωσιν τῆς Ἱερωνύμου συγγραφῆς, ἐξ ἧς μετέγραψε τὸ χωρίον). Ἐκεῖνο δὲ φαίνεται παράδοξον, ὅτι καὶ ὁ Γάλλος Δεπόττερος ἐν κεφαλίδι τῆς περὶ τοῦ πνεύματος (φρονήματος) τῆς Ἐκκλησίας πολυτόμου αὐτοῦ συγγραφῆς τὴν αὐτὴν ἐπιγράψας περικοπὴν ἐξέφερε· οὐκ ἐκ τοῦ Ἱερωνύμου, ἀλλ' ἐκ τοῦ πάπα Ῥώμης ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Α, σημειώσας ἐπ' ἀκριβὲς καὶ τὸν τόπον, ἔνθα κεῖται ἡ ῥῆσις ἀπαράλλακτος, ὡς καὶ ἡ εἰς Ἱερώνυμον ἀπονεμομένη, ἐκτὸς δύω λέξεων μικρᾶς διαφορᾶς (γ). Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, εἴπερ ὁ Γρηγόριος μετέγρα-

---

(α) Οὕτω γράφει τὴν ῥῆσιν· Ποῦ δὲ κεῖται τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πατρὸς ἐσιώπησεν, εἴτε μὴ καταδεξάμενος τὴν μικρολογίαν (ἀξιόπιστος αὐτὸς ὤν), εἴτε καὶ ἄλλοθεν πόθεν μεταγράψας ὡς εὗρεν αὐτὴν γεγραμμένην· κεῖται δὲ τὸ ῥητὸν ἐν Χρυσοστ. Ὑπομνήμ. εἰς τὸν ἅγ. Ἰωάν. Ὁμιλ. ΚΘ. Καὶ ὁ μὲν Πατὴρ λέγει ταῦτα (μυρίοις ἀντὶ τοῦ σολοίκου μυριάκις ἔχων) περὶ τῆς ὄντως ἀληθείας· ὁ δὲ συγγραφεὺς ἀφήρμοσε λίαν εὐφυῶς εἰς τὴν κατ' αὐτὸν ἀλήθειαν.

(β) Si de veritate nascitur scandalum utilius permittitur nasci scandalum quam veritas amitatur HIERONYMUS.

(γ) Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum quam veritas relinquatur. S. Gregor. Pap, I. Homil. 7. Ezecchiel.

ψε τὴν ῥῆσιν ἐκ τοῦ προγενεστέρου Ἱερωνύμου σμικρότατα παραλλάξας, ὤφειλε δὲ ὅμως ὁ συγγραφεὺς προσθεῖναι πρὸς τῷ γυμνῷ τοῦ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ὀνόματι καὶ τὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου μετὰ τοῦ παρ' αὐτῷ σεση μειωμένου τόπου (ἠδύνατο δὲ ταῦτα μεταγράψαι λαβὼν εὐχερῶς καὶ ἀπόνως ἐκ τοῦ Δεποττέρου, οὗ τὴν συγγραφὴν πυκνῶς ἐν χερσὶν ἔτριβε, καλαμώμενος ἐξ αὐτῆς, ὡς φανήσεται λαμπρῶς ἐκ τῶν ἐφεξῆς). Οὕτω γὰρ ἄν τήν τε γνώμην ἀσφαλεστέραν ἀπεδείκνυε καὶ ἰσχυροτέραν ἐκ τῆς συμφώνου μαρτυρίας δύω πατέρων τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοῖς ἀναγνώσταις παρεῖχε τὴν εὐκολίαν εἰς αὐτὰ τὰ τὰς περικοπὰς περιέχοντα κείμενα τῶν Πατέρων ἀναδραμεῖν, καὶ ἐμμελετῆσαι περὶ τίνος ἀληθείας αὐτοῖς ὁ λόγος καὶ ποῖον τὸ ἐξ αὐτῆς σκάνδαλον καὶ πότε καὶ ὅπως ἡ τοῦ σκανδάλου συγχώρησις κρίνεται ὠφελιμωτέρα παρὰ τὴν τῆς σωτηριώδους ἀληθείας παρασιώπησιν καὶ ἀποβολήν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐχέτωσαν, ὡς ἔδοξε τῷ περικοπίδῃ συγγραφεῖ.

§. γ. Ἄλλο δέ τι σημειοῦμεν ἐν τούτοις οὐ παρορατέον, τὸ ἑξῆς. Τὴν μὲν περὶ τῆς ἱερᾶς ἀληθείας ῥῆσιν τοῦ Χρυσοστόμου θαῤῥούντως ἐπέγραψεν, οἷον σήμαντρον κατάλληλον εἰς ἣν αὐτὸς ἀτρομήτως ἐξύφανεν ἀλήθειαν ἐν τῇ κατ' αὐτὸν συγγραφῇ. Ἐπειδὴ δὲ ταύτην ᾐσθάνετο σκανδάλων ὀλεθρίων γεννήτριαν ἐσομένην, προσεπέγραψε καὶ τὴν τοῦ Ἱερωνύμου προλεαίνων δι' αὐτῆς καὶ δικαιῶν καὶ οἷον καθαγιάζων τὸ σκανδαλοποιὸν τοῦ συγγράματος. Ἀμετάφραστον δὲ ταύτην καὶ λατινίζουσαν, οἵαν εὗρε, κατέγραψεν, εἴτε περιττὴν, ὡς οὐκ ἔδει, νομίσας τὴν ἑρμηνείαν, εἴτε καὶ χάριν ἴσως τῶν πολλῶν καὶ ἁπλουστέρων Ἑλλήνων, μή ποτε τινες τούτων ἑλληνίζουσαν τὴν περικοπὴν εὐθὺς ἐπὶ τῆς πρώτης ἀναγνόντες σελίδος καὶ μὴ νοήσαντες, ἀπονακτήσωσι λοιπὸν πρὸς ἀνάγνωσιν τοῦ περὶ τοιαύτης σκανδαλώδους ἀληθείας πραγματευομένου πονήματος, ἐνθυμηθέντες ἐκεῖνα τὰ θεῖα λόγια «Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται» (δ),

---

5. T. 1. p. 1226 (παρὰ De-Potter L'Esprit de l'Eglise T. 1. Paris. 1821). Ὅπου δύω μόνον λέξεις ἀπαντῶσι διάφοροι τῶν ὡς ἐκ τοῦ Ἱερωνύμου ἀναφερομένων, τὸ sumitur (συνάγεται) ἀντὶ τοῦ nascitur καὶ τὸ relinquatur (παραλειφθῆναι) ἀντὶ τοῦ amittatur (ἀποβληθῆναι).

(δ) Ματθ. ιη. 7. Βλ. καὶ Μ. Βασίλ. Τόμ. Β. σελ. 311 καὶ 550—552, ὅπου περὶ τῶν κατὰ πλείονας αἰτίας γενομένων σκανδάλων διαλαμβάνων ὁ πατὴρ ἀποθρηνεῖ μάλιστα τοὺς ἐν τῷ τὰ ἀπηγορευμένα ποιεῖν ἢ λέγειν σκανδαλίζοντας, ὅταν

καὶ «Μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον» (Ῥωμ. ιδ. 13), καὶ «Σκοπεῖτε τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχήν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας· καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ· καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων» (Ῥώμ. ις, 17). «Πᾶν δὲ» (ὁ Μ. Βασίλειός φησιν), «πᾶν τὸ ἀντικείμενον τῷ τοῦ Κυρίου θελήματι σκάνδαλον ἐστίν». Ὅθεν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Πέτρον εἶπεν ὁ Κύριος, «ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων» (Ματθ. ις. 23)· καὶ ταῦτα μὲν οὕτως (α).

§. δ. Ὁ δὲ σοφὸς ἡμῖν Ἀληθολόγος ἐν ᾧ διὰ παραπετασμάτων καὶ προπαρασκευῶν ἐσπούδαζε συσκιάσαι καὶ δικαιῶσαι τὸ σκάνδαλον τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθείας, ἔλαθε καταφωράσας ἑαυτὸν ζηλωτὴν γενόμενον καὶ συνοψιστὴν τῆς προειρημένης τοῦ Γάλλου Δεποττέρου συγγραφῆς, ἀπ' αὐτῆς ἀρξάμενος τῆς τοῦ βιβλίου κεφαλίδος. Ἐκεῖνος τε γὰρ (ὡς προείδομεν) εἰς ἀγῶνα πλήρη σκανδάλων εἰσδῦναι μέλλων κατά τε τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ κατὰ πάσης χριστιανῶν ἐκκλησίας, προκαθώπλισε τὴν συγγραφὴν (ὡς οἱ παλαιοὶ πυγμάχοι τὴν χεῖρα διὰ τοῦ μυρμηκώδους ἱμάντος) χαράξας ἐν τῷ προμετωπίῳ τὴν περὶ σκανδαλιστρίας ἀληθείας περικοπὴν τοῦ πάπα Γρηγορίου (καθὰ προείπομεν §. γ)· Τὴν αὐτὴν δὲ (ὡς εἴδομεν) προσέγραψε ῥῆσιν καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς τῆς ἀληθείας ἀθλητὴς ἐν τῷ μετώπῳ τῆς αὐτοῦ συγγραφῆς, καὶ ἀπεκδυόμενος εὐθαρσῶς εἰς τὸν ἡράκλειον ἆθλον τῆς πολυσκανδάλου τομομαχίας, ἐκ τῆς αὐτῆς ἴσως ῥήσεως ὁρμηθείς, ἐπέθηκεν εἰς τὴν βίβλον καὶ τὴν περὶ ἀληθείας ἐπιγραφήν. Πάλιν ὁ ἐπ' ἀσεβείᾳ καὶ μισοχριστίᾳ περιβόητος ἐκεῖνος καὶ γλαφυρὸς Δεπόττερος ἐν τῷ προειρημένῳ αὐτοῦ πονήματι συνέγραψε φιλοσοφικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπισασίας εἰς τὴν τῶν Συνόδων καὶ τῶν ΠΑΠΩΝ ἱστορίαν ἀπὸ τῶν Ἀποσόλων μέχρι τῆς σήμερον (κη-

---

«γνῶσιν ἔχων περισσοτέραν φαίνηται ὁ σκανδαλίζων, ἢ ἐν ἀριθμῷ ἱερατικῷ ἐξετάζηται» κτλ.

(α) Περὶ τῆς Ἱερωνύμου καὶ τῶν ἄλλων ἐν τῷ προμετωπίῳ περικοπῶν καὶ περὶ αὐτῆς τῆς κυρίας ἐπιγραφῆς τοῦ προκειμένου Περὶ ἀληθείας συγγράμματος ἐξήλεγξε συντόμως μέν, ἀλλ' εὐφυῶς καὶ καιρίως τὸν συγγραφέα καὶ ἡ Πανδώρα ἐφημερὶς Τόμ. Γ'. σελ. 94.

ρύττει δὲ τοῦτο καὶ ἡ ὅλη τοῦ συντάγματος ἐπιγραφή (α)·), διὰ δὲ τῶν ἐπιςασιῶν τούτων πειρᾶται ὁ φυσικὸς φιλόσοφος, ἔρωτι φλεγόμενος (ὡς λέγει) τῆς ἀληθείας, ἀνατρέψαι τὸν χριστιανισμόν, ὡς θρήσκευμα δεισιδαῖμον καὶ πανώλεθρον τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων. Ἐκφέρει δὲ τὰς δῆθεν ἀποδείξεις ἐκ τε τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας εἰς πάντα τὸν διάκοσμον τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκλησίας βλασφημῶν, καὶ Συνόδους ἁγίας καὶ κανόνας Συνοδικοὺς καὶ πατέρας ἱεροὺς συκοφαντῶν, ὡς πάντα τετολμηκότας διὰ φιλοδοξίαν καὶ φιλαρχίαν ἢ ἐκ θεοβλαβείας, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς Συνόδου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τελευτῶν εἰς τὸ σχίσμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τουντεῦθεν δὲ καταλείπων ἥσυχον τὴν ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, συνεχίζει τὰς ἱστορικὰς ἐπισταστίας ἀπὸ Καρόλου τοῦ Μάγνου λεγομένου μέχρι τῶν αὐτοῦ ἡμερῶν, καὶ μετέρχεται τάς τε παπικὰς δραματουργίας καὶ τὰς τῶν ἐξ αἰτίας τούτων διαστάντων Διαμαρτυρητῶν καὶ παντοδαπῶν μεταρρυθμιστῶν. Τοιοῦτος ἐκεῖνος. Ἀπαραλλάκτως καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς Ἀληθολόγος «πεζὸς ἰχνεύων οὐχὶ παρὰ Λύδιον, ἀλλὰ παρὰ Δεποττέρειον ἅρμα», περιορίζεται (ὅσον πρὸς τὸ παρόν) (β), εἰς μόνα τὰ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν διοίκησιν αὐτῆς, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν πρώτων ἀποςολικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ προχωρῶν ἐκλογάδην μέχρι καὶ τῶν αὐτοῦ ἡμερῶν· καὶ κανόνας ἱερούς, καὶ Συνόδους Οἰκουμενικὰς καὶ πνευματεμφόρους ὡς ἀπὸ ταρροῦ περιφρονεῖ, καὶ τοὺς Πατέρας καὶ Πατριάρχας τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἅρπαγας διαγράφει διὰ φιλοδοξίαν καὶ φιλαρχίαν ἀκόρεςον, καί, τέλος, παρίστησι τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν δουλικῶς ὑποτεταγμένην εἰς τὴν κοσμικὴν τῶν Αὐτοκρατόρων ἐξουσίαν (ὁ κύριος αὐτῷ σκοπός), ἀντιγράφων (ἔστι δ' ὅπου καὶ διαφθείρων) τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν συμφέροντα παραδείγματα ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν, πρὸς οὓς αὐτὸν ὁ Δεπόττε-

---

(α) L'Esprit de l'Eglise· ou Considerations philosophiques et politiques sur l'Histo're des Consiles et des PAPES depuis les Apôtres jusque a nos jours (1821).

(β) Λέγομεν ὅσον πρὸς τὸ παρόν· διότι ἐφεξῆς ὡς ἀκολουθίαν τῆς παρούσης συγγραφῆς ἐκδώσει καὶ τὰ κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τὸ σχίσμα, συγγράψας ἤδη κατὰ τῶν Παπῶν (ὡς βεβαιοῦσιν οἱ ἀναγνόντες), ἵνα καὶ αὐτὸς εἷς τῶν (ἐξ ὧν ἀντιγράφει) μυρίων παπομαστίγων ἀναφανῇ! Ἐὰν δ' ἐφεξῆς (ἵνα δίκαιος ᾖ) συγγράψῃ καὶ κατὰ τῶν Λουθηροκαλβίνων· τότε συμπληρώσει τέλειον τὸ τοῦ Δεποττέρου σχέδιον, μετερχόμενος κατὰ μίαν πάσας τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας εἰς δόξαν τοῦ κατ'αὐτὸν λαμπροῦ οἰκοδομήματος, τοῦ Καταστατικοῦ.

ρος ἀποστέλλει (ὡς ὀψόμεθα ἐν τοῖς ἑξῆς). Ἀνθολογεῖ δὲ καὶ ἐκ τῶν χριστομάχων τοῦ Γιββῶνος σελίδων, καὶ ἐξ ἄλλων νεωτέρων σοφῶν, μηδ' αὐτὸν τὸν σεμνότατον καὶ εὐκλεέςατον ἄγγλον Βιγχάμον ἀσύλητον παριδών· φιλεῖ δὲ μάλιστα καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀντιγράφειν, ἐπαναλαμβάνων ὅσα πρῴην ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγγάμμασιν ἐξενογράφησεν. Οὕτως ὁ ἀνὴρ πανταχόθεν καρπιζόμενος καὶ σταχυολογῶν σενέπλεξε τὴν «Ὁ Συνοδικὸς Τόμος ἤ περὶ ἀληθείας» συγγραφήν, ἣν παρέστησε τοῖς Ἕλλησιν ὡς ἄλλην τῶν ἀρχαίων Εἰρεσιώνην, «ἐρίῳ περιεστεμμένην καὶ σῦκα φέρουσαν, καὶ πίονας ἄρτους, καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ καὶ ἔλαιον ἀποψήσασθαι» (Πλούτ. Θησ. §. κβ).

§. ε. Ἀλλ' αἰσθανόμεθα πλέον τοῦ μετρίου μακρολογήσαντες περὶ τῶν ἐν τῷ προμετωπίῳ ἐπιγραφῶν· αἴτιος δὲ πάλιν αὐτὸς ὁ περινούστατος συγγραφεύς, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν αὐτοῖς τοῖς τοῦ συγγράμματος προαυλίοις «ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα θέμενος». Κείσθωσαν δὲ καὶ ἄλλως τὰ εἰρημένα οἷόν τις ἀκροθιγὴς καὶ συντομωτάτη σύνοψις ἤ γεῦμα τῶν εἰς τὴν ὕλην καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ συντάγματος ἀνηκόντων. Ἤδη δὲ μετίωμεν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν αὐλήν, ἤτοι τὰ προλεγόμενα· ἀλλὰ καὶ ταῦτα γέμουσιν ὀνωνίδων ἀκανθῶν καὶ τριβόλων, οἷαι φύονται εἰς ἐπαύλεις ἠρημωμένας σκηνωμάτων ἀκατοίκων (κατὰ τὸν ψαλμῳδόν), ἐν οἷς οὐκ ἐπάτησαν οἱ ἀκήρατοι τῆς Ἀληθείας πόδες.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

§. ς. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, οἷον ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, εἰσβάλλει μετ' ἀπολογίας χείρονος τοῦ ἐγκλήματος. «Ἐγράψαμεν (λέγει) κατὰ τοῦ Τόμου τῆς Συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὁ Συνοδικὸς Τόμος λέγεται ἱερός, ἱερώτατος, προσκυνητός! Ὦ ἀσέβεια! Οὕτω θέλουσι κραυγάσει οἱ κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐν Ἱεροσολύμοις σφόδρα ζηλωτὰς ἐν Ἑλλάδι ζηλωταί» — Ἕως ὧδε ἡ προσωποποιία, ὡς ἐξ ὧν ὑποτίθησιν ἐσομένων κατηγόρων· ζηλωτὰς δὲ λέγει τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι εὐσεβῶς ἀείποτε φρονοῦντας καὶ διαλεγομένους, οὓς καὶ πολὺ πρότερον ἐν τοῖς καλοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν (Ἀπολογ. σελ. 65 καὶ Περὶ Ζαχαρίου σελ. 110) διὰ τῆς αὐτῆς ἐπωνυμίας σφόδρα φιλαδέλφως ἐτίμησε, παραβαλὼν

πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἐσχάτῃ πολιορκίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων ἐκμανέντας κατὰ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως ὁμογενῶν καὶ μιαροὺς καὶ φονικωτάτους γενομένους ζηλωτὰς (ὡς ἑαυτοὺς ἐπωνόμαζον) Ἰουδαίους, περὶ ὧν ὁ Ἰώσηπος ἱστορεῖ (Ἰουδ. πολεμ. Δ. γ. §. 9). Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τῆς ἀπολογίας. — «Οὐδεμία (λέγει) ὑπάρχει ἐν οἷς ἐγράψαμεν ἀσέβεια. Δὲν γράφομεν περὶ πίσεως. Δὲν πραγματευόμεθα περὶ δογμάτων». — Ἀλλ' (ἵνα ἐξ αὐτῶν σου τούτων τῶν λόγων, ἄλλων πολλῶν παραλειπομένων, ἐξετασθῇς) ὅταν τις ὑβρίζων τοὺς εἰς Χριστὸν εὐσεβοφρόνως πιστεύοντας ἀπίστους εἰκῇ καὶ μάτην ἀποκαλῇ, ἄλλο τι ποιεῖ, ἢ περὶ τὴν πίστιν αὐτὴν ἀσεβεῖ; ἢ μήπως οὐχὶ κατὰ τῶν τοιούτων ὁ Κύριος ἀπεφήνατο «ἐνόχους εἶναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός; (Ματθ. ε, 22). — «Τὸ ὑποκείμενον τῆς ἡμετέρας πραγματείας εἶναι (λέγει) καθαρὸν ἱστορικόν». — Δῶμεν ὅτι ἐστὶν ἐν μέρει ἱστορικόν. Ὅτι δὲ καὶ καθαρόν, οὐ δήπου, οὐ δώσομεν οὔθ' ἡμεῖς, οὔτε τῶν ἁπάντων οὐδείς· γέμει γὰρ ἡ πραγματεία ψευσμάτων καὶ παραλογισμῶν καὶ σοφισμάτων ἐπὶ καταλύσει τῆς κανονικῆς περὶ τὴν Ἐκκλησίαν διοικήσεως συμπεπιλημένων, οὗ χάριν ἐπιφέρονται καί τινα μοχθηρὰ παραδείγματα (καὶ ταῦτ' ἐνίοτε παρεξηγημένα) ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας πρὸς δῆθεν ἀπόδειξιν καὶ σύστασιν τοῦ παρανόμου βουλεύματος. Ἀλλ' ἡ τοῦ νόμου παράβασις (ὅστις ἂν ᾖ ὁ παραβάτης) νόμον οὐ ποιεῖ, οὐδ' ἡ τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας κανόνων ἀθέμιτος καταπάτησις συνίστησιν ὡς ἐνθέσμους τὰς ἐναντίας πράξεις καὶ διατάξεις. Οὕτω γὰρ ἂν γένοιτο καὶ ἡ ἁμαρτία νόμος, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ῥημάτων τῶν ἀποστολικῶν (Ῥωμ. ζ, 7). Σὺ δὲ λέγε καὶ τί ἄλλο πρὸς τῇ καθαρότητι φέρει τὸ ἱστορικόν σου ὑποκείμενον. — «Τοῦτο (λέγει) ἀποβλέπει τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, ὄχι τὴν θρησκείαν» (καὶ συμπεραίνει) «Ἄρα δὲν ἀσεβοῦμεν, διότι γράφομεν κατὰ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου.» — Ἀλλ' ἣν λέγεις θρησκείαν, τὴν πίστιν τὴν Ὀρθόδοξον, πόθεν, ὦ βέλτιστε, ἔχεις λαβών, εἰμὴ παρὰ τῆς μιᾶς, τῆς ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας; Αὕτη δὲ ἡ Ἐκκλησία, «ἥτις ἐστὶ στῦλος καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας», πῶς ἄλλως συνέχει καὶ συγκρατεῖ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν ἑνότητα τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, εἰ μὴ διὰ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν κανόνων καὶ θεσμῶν, καθ' οὓς διοικεῖ πνευματικῶς τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν,

διδάσκουσα τούτους «ὅπως δεῖ ἀναστρέφεσθαι ἐν οἴκῳ Θεοῦ, ἥτίς ἐστιν ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος» (Α. Τιμοθ. γ, 15); Ὁ δὲ Τόμος (ὃν λέγεις) ὁ Συνοδικὸς τί ἄλλο περιέχει, εἰ μὴ τὴν ὑπὸ τῶν θείων κανόνων διαταχθεῖσαν πνευματικὴν τῆς Ἐκκλησίας διοίκησιν; Ἄρα κατὰ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου συγγράφων, κατὰ τῆς πνευματικῆς τῶν πιστῶν διοικήσεως γράφεις, κατὰ τῶν θείων Κανόνων γράφεις, κατὰ τῶν πνευματεμφόρων Συνόδων γράφεις, καθ' ὅλης τῆς μιᾶς (ἣν διαιρεῖς) Ἐκκλησίας γράφεις. Τοιαῦτα δὲ γράφων ἀσεβεῖς, ἢ οὔ; — «Ἀλλ' ἂν (λέγει ἀντὶ κἂν) καὶ τὸ ὁποῖον πραγματευόμεθα ὑποκείμενον ἦναι ἱστορικόν, δὲν ἐγράφομεν ΚΑΙ (!) περὶ αὐτοῦ, ἂν ὁ Συνοδικὸς τόμος συνετάττετο ὅπως ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ·» (ἤγουν κατὰ τὸ Μαυρέρειον Καταστατικόν!), «ἂν δὲν περιεῖχεν ὅ,τι περιέχει καθ' ἣν ἐποιήσαμεν ἀνάλυσιν αὐτοῦ».— Ἀλλ' ὅ,τι μὲν περιέχει ὁ Τόμος, εἴδομεν ἐν τοῖς προηγηθεῖσι (Τμ. Β. Κεφ. ΙΔ §. δ). Ὀψόμεθα δὲ καὶ τὴν πεποιημένην ἀνάλυσιν αὐτοῦ. Ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐνταῦθα σημειωτέον· εἰλικρινῶς ὁ ἄνθρωπος ὁμολογεῖ καὶ τιμίως, ὅτι οὐκ ἂν συνέγραφε περὶ τοῦ ἱστορήματος, οὐδ' ἀνεζώννυτο τὸν περὶ τῆς ἀληθείας ἀγῶνα, προὔπινε δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἱστορίαν συγκρύπτων εἰς τὸ σκότος τῆς σιωπῆς, καὶ τὸ σκάνδαλον ἐκοίμιζεν, εἴπερ ὁ Τόμος συνετάττετο καὶ περιεῖχεν ὅ,τι καὶ ὅπως ἤθελεν αὐτός· Εἰ δὲ δίκαια καὶ νόμιμα ἤθελεν, οὐδεὶς παρ' αὐτῷ περὶ τούτου λόγος. Ἀλλ' ἐν τούτοις βίαιός τις φαίνεται ὁ ἀνὴρ, καί πως καὶ φαλαρίζων, ὡσανεὶ καὶ ἔλεγε «Μή μοι λέγε θέμιν· ἡ δίκη 'στιν ἐν χεροῖν· ἢ δρᾶσον ἃ θέλω, ἤσε δράσω τὰ μὴ θέλεις». Ἀλλ' εἰς ταῦτα πάλιν ὁ συγγραφεὺς ἐλεύσεται καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς· ἤδη δ' ἀκούσωμεν ἃ προσεπισυνείρει. — «Ἄλλο (λέγει) ἤτησε τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, καὶ ἄλλο ἔδωκεν αὐτή· καὶ ἔπαθεν ἡ Ἑλλὰς ὅ,τι ἔπαθεν ἡ Κάμηλος, κατὰ τὴν παροιμίαν» (τοῦτ' ἔστι «κέρατα, ποθοῦσα, καὶ τὰ ὦτ' ἀπώλεσε»). Καὶ ὁ μὲν μῦθος αἰνίττεται τοὺς αἰτοῦντας τὰ μὴ προσήκοντα, καὶ τὰ οἰκεῖα προσαποβάλλοντας. Ὁ δὲ συγγραφεὺς ἐλευθερώτερον χαριεντιζόμενος ἐτίμησε διὰ τοῦ μύθου καὶ τὴν φίλην Ἑλλάδα καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ αἰτήματος αὐτῆς! Τί δὲ καὶ ἤτησεν ἡ Ἑλλάς;. «Ἤτησε (φησὶ) παρὰ τῆς ἐν Κωσαντ. Ἐκκλησίας ἐπιδοκιμασίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς

αὐτῆς θεσμοθεσίας, καὶ ἔλαβε θεσμοὺς» (καὶ τί ἄλλο ἤτησε παρ' αὐτῆς;).— «Ἤτησε παρ' αὐτῆς ἀναγνώρισιν τῆς διὰ τῆς θεσμοθεσίας αὐτῆς συστάσης ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔλαβεν ἐγκατάστασιν ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»· (καὶ τί πρὸς τούτοις ἕτερον ἤτησε παρ' αὐτῆς;). «Ἤτησε παρ' αὐτῆς ἀποδοχὴν τῆς διὰ τῆς θεσμοθεσίας αὐτῆς συστάσης ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀδελφῆς ἐν Χριστῷ, καὶ ἔλαβεν ὃ οὐκ ἤτησε». — Θαυμαστὸν τὸ χύμα τῆς ῥητορικῆς παλιλλογίας καὶ ἐπαναφορᾶς, δι' ἧς ἐδείνωσε τὸν λόγον ὁ συγγραφεύς· ἀλλ' ἐν τοσαύτῃ ῥύμῃ ῥημάτων οὐδὲν εἶπεν εἰλικρινῶς καὶ ἐκπεφασμένως, ἐξ ὧν ἡ σεβαστὴ τῆς Ἑλλάδος Κυβέρνησις ἠτήσατο καὶ ἔλαβε παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Πολὺς δὲ καὶ σφοδρός, καθάπερ χειμάῤῥους, ῥεύσας, συνέχεε τὰ πάντα βαθεῖαν τὴν ἄμμον καὶ τὴν ἰλὺν τῆς ἀσαφείας ἐπιφορήσας. Ἀλλ' ὅ,τι μὲν ἡ τῆς Ἑλλάδος Κυβέρνησις ἐξητήσατο παρὰ τῆς Μεγάλης, καὶ δι' αὐτῆς παρὰ πάσης τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, καὶ ὅ,τι ἁγίως κατὰ τοὺς θείους καὶ ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς ἔλαβέ τε παρ' αὐτῆς καὶ προθύμως ἅμα τῷ λαβεῖν ἀπεδέξατο, εἴδομεν ἐν τῇ προλαβούσῃ ἱστορίᾳ (Τμήμ. Β. κεφ. ΙΔ). Ὀψόμεθα δὲ πάλιν ἐν οἷς ἐφεξῆς ὁ καλαμοβόας οὗτος συγγραφεὺς ἀνακρίνει τὰ πράγματα (καθὼς λέγει) λογικώτερον. Ἐνταῦθα δὲ δεινοποιήσας, ὡς ἀνωτέρω, τὸν λόγον, αἴφνης ἀγρίας ἔῤῥηξε φωνὰς σφαδάζων καὶ συσσωρεύων ῥήματ' ἀλλεπάλληλα καὶ σχέτλια καὶ θηριώδη· ἄκουε. — «Κατεφρονήθη ἡ Ἑλλάς, περιεπαίχθη, ἐξυβρίσθη, ἐξηυτελίσθη παρὰ ΞΕΝΗΣ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ὑπὸ τὸν Σουλτάνον τῶν Ὀθωμανῶν τελούσης, καὶ κατὰ τὰς θελήσεις καὶ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἐνεργούσης! — Ὥστε καὶ τὸν ἱερὸν Τόμον κατὰ Σουλτανικὴν διαταγὴν ἐξέδωκεν ἡ Ἐκκλησία! Ἔστω καὶ τοῦτο, μέχρις ἂν αὐτὸς πάλιν εὐθὺς παρακατιὼν ἀνατρέψῃ τὴν συκοφαντίαν δι' ἄλλης ἀναιδεστέρας συκοφαντίας· «Πονηρόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι (ἔλεγεν ὁ Δημοσθένης), πονηρὸν ὁ συκοφάντης». Εἶπε δὲ καὶ ξένην (ὡς ἄλλου τινὸς ἔθνους ἑτεροδόξου καὶ ἀλλοφύλου) τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐκείνην ἀρχήν. Ἀλλὰ ταύτην τὴν τῷ ὄντι ξένην τῆς ὀρθοδοξίας καὶ στυγερὰν αὐτοῦ δυσφημίαν ἐξήλεγξε λαμπρῶς αὐτὴ ἡ σεβαστὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος· «Ὡς τέκνα (γράφει τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην), ὡς τέκνα γνήσια τῆς ἁγίας Μητρὸς ἡμῶν Καθολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπονέμοντες πάντοτε τῇ ὑμετέρᾳ Παναγιότητι τὸν παρὰ πάντων τῶν Ὀρθοδόξων ὀφειλόμενον αὐτῇ φόρον εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ, ὡς πρώτῳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ποιμενάρχῃ καὶ πνευματικῷ πατρί, ἔγνωμεν» κτλ. Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς ἄλλο πρόσωπον ἀνώτερον αὐτόκλητος ὑποδύεται τὸ τοῦ προστάτου καὶ διεκδικητοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τῆς πατρίδος δικαίων· μετὰ γὰρ τοὺς φρικώδεις ἐκείνους ὑπὲρ τῆς πατρίδος σχετλιασμοὺς εὐθὺς ἐπερωτᾷ — «Καὶ ἐδυνάμεθα» (ἀντὶ τοῦ καὶ πῶς ἐδυνάμεθα) «νὰ μὴ γράψωμεν εἰς προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων αὐτῆς; Ἀντοῦτο δὲν ἐπράττομεν, ἤμεθα προδόται τῆς πατρίδος».—Ἀλλ' εἴπερ (ὡς ὀρθῶς ἐννοεῖς), ὦ βέλτιστε πατριῶτα, εἴπερ τὸ προδιδόναι τὰ τῆς Ἐκκλησίας δίκαια προδοσία πάντως ἐστὶ τῆς πατρίδος, οὐκ ἄρα εἰ μὴ ἔγραφες, ἀλλὰ διότι ἔγραψας, οἷα δὴ καὶ ἔγραψας, εἰργάσω (τό γ' ἐπὶ σοὶ) καὶ κατέπραξας τὴν προδοσίαν, ὡς αὐτὸς ὁμολογήσεις παρακατιών.

§. ζ. Ἐφεξῆς ἐπιτείνων τὴν ἀπολογίαν διαμαρτύρεται στεντορείως, ὅτι «οὐδένα ἠδίκησε, γράψας ὑπὲρ τῆς ἠδικημένης πατρίδος.» — Ἀλλ' οὔτε ἡ πατρὶς ἠδικήθη· εὐηργετήθη δὲ μᾶλλον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε σύ τινα ἠδίκησας ἕτερον οὐδένα, εἰ μὴ σὺ σαυτόν, ἀδικίαν εἰς ὕψος λαλήσας· «ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν».— «Αὐτὴ (λέγει) ἡ Σύνοδος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας ἠδίκησεν ἑαυτήν· δὲν ἠδικήσαμεν ἡμεῖς αὐτήν» (Ὁ νέος οὗτος Βάττος ἐν μέσαις ταῖς Ἀθήναις δὶς καὶ τρὶς ταὐτὰ κατὰ συνέχειαν βαττολογεῖ· καὶ πάλιν) «Ἠδίκησε δὲ αὐτὴ ἑαυτὴν» (πῶς; ἄκουε καὶ τὰς ἀποδείξεις πέντε τὸν ἀριθμόν). «Διότι Ἀ. ὑπερεπήδησε τὰ παρὰ τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Βυζαντινῶν νόμων πρὸ αἰώνων πολλῶν τεθειμένα ΑΥΤΗ ὅρια»!—Μανθάνεις ἀναγνῶστα; Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ΣΥΝΟΔΟΣ ἐκδοῦσα τὸν Τόμον τῷ 1850, ὑπερεπήδησε τὰ πρὸ αἰώνων πολλῶν αὐτῇ δὴ ταύτῃ, αὐτοτάτῃ, τεθειμένα ὅρια! ἐτήρει δὲ δήπου ταῦτα δι' ὅλων τῶν ὠγυγίων τούτων αἰώνων μέχρι καὶ τοῦ χθεσινοῦ ὑπερπηδήματος αὐτῆς!. Ἀλλὰ τοιαῦτα (καθὼς φαίνεται) λέγων ὁ λό-

γος ἀποβαίνει αὐτόχρημα σφιγγὸς αἴνιγμα δυστόπαστον καὶ δυσνόητον, ἀλλοκότους ἀντιφάσεις ἐμφαίνων καὶ προκατακλυσμικοὺς (ὡς εἰπεῖν) ἀντιχρονισμούς. Ἀλλὰ σπουδάσωμεν ἀναγνῶςα, εἴ πως δυνηθῶμεν διασαφῆσαι τοῦ φιλαλήθους λογογράφου τὴν ἔννοιαν, ἐξαγαγόντες αὐτήν, ὡς βάλανον Διὸς ἢ κάστανον ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀκανθώδους κελύφους τῆς ἀσαφείας, αὐτῷ πάλιν χρησάμενοι διδασκάλῳ τῷ συγγραφεῖ. Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ δεινῶν, ὧν κατετόξευσεν οὗτος κατὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπ' ἐκείνῳ μάλιστ' ἀγάλλεται καὶ καυχᾶται σοβαρῶς (ὡς πρῶτος ἀνακαλύψας ἐκ τοῦ σκότους τὸ τῆς λήθης πρᾶγμα), ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ νῦν Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος πολυχρόνιος δικαιοδοσία τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ψευδῶς ἐνομίσθη καὶ ὠνομάσθη Κανονική, ὡς ἐναντίον Νόμων τε βασιλικῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἱερῶν κανόνων (καὶ μάλιστα τοῦ κη. τῆς Οἰκουμενικῆς Δ'. Συνόδου) κακουργηθεῖσα καθ' ὑπέρβασιν τῶν ὁρίων τῆς Θρᾳκικῆς καὶ Ποντικῆς καὶ Ἀσιανῆς διοικήσεως, ἐν αἷς περιεκλείετο ἡ κανονικὴ περιφέρεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκοπῆς. Ἔχει δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ παράνομος οὗτος παρορισμὸς ἀπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου τοῦ εἰκονομάχου αὐτοκράτορος, ὅστις παρέσχε τῷ Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἐπὶ τῶν εἰρημένων Ἐπισκοπῶν τῆς Ἑλλάδος (καὶ πολλῶν ἄλλων) κυριαρχίαν, ἐξαρπάσας αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης (τῷ 730), ὅστις καὶ αὐτὸς εἶχεν αὐτὴν προηρπακὼς (τῷ 381), καταστήσας ὑποχειρίους τὰς ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων αὐτοκεφάλους καταστάσας προειρημένας ἐπισκοπάς. Ταῦτα (ἐν περιλήψει), φίλε ἀναγνῶστα, διὰ πολλῶν τῆς βιβλου σελίδων ὁ βαθυμαθὴς ἐπραγματεύσατο συγγραφεύς· ὅπως δ' ἐπραγματεύσατο, θεωρήσομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, χαλκίνην ἀναλαβόντες ὑπομονήν. Ἐπὶ τούτων οὖν τῶν ἱστορημάτων συνεπύκνωσε τὴν ἀνωτέρω πρώτην κατὰ τῆς Συνόδου σκοτεινὴν ἀπόδειξιν. Ἡ ἀντίτομος δηλονότι ἀναλυομένη περιέχει πάντως τὴν ἑξῆς ἔφοδον τῶν συλλογισμῶν. Ἐπειδὴ αἱ ἐν τῷ νῦν Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπαὶ κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους ἦσαν αὐτοκέφαλοι· ταύτας δ' ὕστερον ἁρπάσας καθυπέταξεν ὑπὸ τὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης· τοῦ δ' ὀψιγόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου ἡ δικαιοδοσία ἐξ ἀρχαίων αἰώνων περιώριστο ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν νόμων ἐντὸς τῶν ὁρίων μόνον τῶν εἰρημένων τριῶν διοικήσεων, μέχρι (λέγει) καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος του Εἰκονομάχου· οὗτος δ' ἐξαρπάσας (τῷ 730) ἀπὸ τῆς τοῦ Πάπα κυριαρχίας τὰς εἰρημένας τῆς Ἑλλάδος

ἐπισκοπὰς καθυπέταξε παρὰ τοὺς νόμους καὶ κανόνας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ᾗ καὶ διέμειναν ἀδιαλείπτως δι' ὅλων 1120 ἐτῶν (μέχρι τοῦ 1850, ὅτε διὰ τοῦ Τόμου παρῃτήσατο ὁ Πατριάρχης τῶν ἐπ' αὐταῖς κανονικῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου δικαιωμάτων· ταῦτα δὲ καθὸ τοιαῦτα καὶ αὐτὴ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἄθικτα διετήρησε, μηδεμίαν συγχωρήσασα χειροτονίαν Ἀρχιερέων μέχρι τῆς τοῦ Τόμου ἐκδόσεως καὶ ἀποδοχῆς). Ἐπειδὴ ταῦτα οὕτω γεγόνασιν, ὡς ὁμολογεῖ ὁ συγγραφεύς, τί λοιπὸν ἄλλο καὶ κατ' αὐτὸν ἐκ τούτων ἀναντιῤῥήτως συνάγεται, εἰ μὴ τὸ ἑξῆς; Ὅτι ὁ θρόνος ὁ Οἰκουμενικὸς ἐκ παλαιῶν αἰώνων κεκτημένος καὶ ἐξασκῶν ἀδιαφιλονεικήτως τὴν ἐπὶ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Ἑλλάδος δικαιοδοσίαν παρῃτήσατο τούτων ἐπὶ ὅροις ῥητοῖς καὶ κανονικοῖς ἐκδοὺς Συνοδικῶς τὸν ἱερὸν Τόμον. Ὁ δὲ Τομομάχος ἐκ τῶν ἱστορημάτων συνήγαγεν ἀνωτέρω κατασκευάσας ὡς συμπέρασμα τὸν πρῶτον ἔλεγχον· «ἠδίκησε (φησὶν) αὐτὴ ἑαυτὴν, διότι ὑπερεπήδησε τὰ παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν νόμων πρὸ πολλῶν αἰώνων τεθειμένα αὐτῇ ὅρια». Ποῖα ταῦτα; τὰ πρὸ ἕνδεκα αἰώνων ὅλων ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου ὑπερπηδηθέντα ἤδη καὶ παραβαθέντα, ὅς πρῶτος (ὡς διϊσχυρίζεται ὁ συγγραφεὺς καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ περιδιδούς), πρῶτος ὁ Εἰκονομάχος ἐκεῖνος (!) παρεξέτεινε τὰ ὅρια τῆς δι' ὅλων τῶν ἕνδεκα τούτων αἰώνων κρατησάσης ὡς κανονικῆς καὶ νομικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου. Πῶς λοιπὸν ἡ τοῦ Τόμου Σύνοδος χθὲς καὶ πρῴην ὑπερεπήδησε τὰ ὅρια. «Ἄρτι γαστρὸς ἐξέφυν» (ἔλεγε τὸ τοῦ μύθου πρόβατον πρὸς τὸν ἐπίβουλον καὶ συκοφαντοῦντα λύκον) «ἄρτι γαστρὸς ἐξέφυν, καὶ πῶς ὕδωρ ἐτάραττον;» Ὁ δὲ δεινὸς ἡμῖν συγγραφεὺς κἀκεῖνο παραλογώτατον εἶπε λέγων, τὰ ὑπὸ νόμων καὶ κανόνων τεθέντα ὅρια τῆς τοῦ Κωνσταντινουπ. Πατριάρχου δικαιοδοσίας ἐτέθησαν οὐκ αὐτῷ, ἀλλ' αὐτῇ τῇ Συνόδῳ· καὶ ἔχει λοιπὸν καὶ ἡ περὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Σύνοδος ὅρια δικαιοδοσίας τεθειμένα πρὸ πολλῶν αἰώνων ὑπὸ νόμων καὶ κανόνων. Ἄτοπα ταῦτα πάντως εὑρίσκεις ἀναγνῶστα, καὶ παράλογα ψεύδη παραθέρμου καὶ τεταραγμένης κεφαλῆς· ἀλλὰ μὴ θαύμαζε, χείρω τούτων ὄψει. Τούτου δ' αἴτιος οὐκ αὐτός. Ὁ πολὺς τῆς Ἀληθείας ἔρως, ἀναγνῶστα, καὶ τῶν τῆς Ἑλλάδος δικαίων ὁ ζῆλος εἰς τοσαύτην αὐτὸν βακχείαν ἐξέμηναν, ὥςε πάντα λέγειν καὶ γράφειν καὶ κατὰ πάντων ὁμόσε χωρεῖν. «Οὗτος κἂν εἰς πῦρ ἅλοιτο, κἂν εἰς μαχαίρας ἐγκυβι-

στήσειεν» ὑπὲρ τῆς φίλης πατρίδος! Ἀλλ' ἐπανάγωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον. Εἴδομεν διὰ μακρῶν τὴν πρώτην καὶ ἰσχυροτάτην ἀπόδειξιν, πῶς ἠδίκησεν ἑαυτὴν ἡ Κωσταντινουπολῖτις Σύνοδος, ἀκούσωμεν καὶ τὰς λοιπάς. — «Β' (λέγει) διότι ὥρισε παρὰ τὴν αἴτησιν τῆς Ἑλλάδος (περὶ τούτου καὶ προεῖπε καὶ πάλιν καὶ πολλάκις ἐρεῖ, καὶ ἀπαντῶμεν ἐκεῖ). — Γ'. «ἀπήντησεν ἀπρεπέστατα πρὸς τὴν μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ γράψασαν πρὸς αὐτὴν Ἑλλάδα». Ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς τὸ Ὑπουργικὸν τῆς Ἑλλάδος Συμβούλιον ἱερώτατα καὶ πατρικώτατα γράμματα τῆς Συνόδου πρόκεινται τοῖς πᾶσι φανερὰ (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΔ). Ποῦ δ' ἐν τούτοις εὗρε καὶ πῶς ἔκρινε τὸ ἀπρεπέστατον ὁ τῆς εὐπρεπείας δικαστής, αὐτὸς οἶδεν. — Δ'. «Ἐξύβρισεν (ἡ Σύνοδος) τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καταφρονήσασα καὶ περιφρονήσασα (!) τὴν αὐτοῦ αὐτονομίαν, καὶ προπηλακίσασα τοὺς νόμους αὐτοῦ». — Πῶς καὶ ταῦτα; Ἀλλὰ σύ, ἄνθρωπε, διὰ τοῦ Ἀντιτόμου ἐσπούδασας καὶ τὸ ἔθνος καὶ τοὺς θεμελιώδεις αὐτοῦ νόμους προπηλακίσαι· οὐκ ἔστιν ἡ διὰ τοῦ Τόμου τὸ ἔθνος ἀσπασαμένη καὶ συνάψασα μετὰ τοῦ πληρώματος τῶν ἐκτὸς τοῦ Βασιλείου ὀρθοδόξων, ἥτις ἀπεδέξατο καὶ ηὐλόγησε τὸ περὶ Ἐκκλησίας Β'. ἄρθρον τοῦ Συντάγματος· ἀλλὰ καὶ ταῦτα λῆρος παχὺς στομάργου γλωσσαλγίας. Ἐπ' ἄλλα μετίωμεν τὰ τῆς τελευταίας ἀποδείξεως.— Ε'.«Ἐγένετο ὄργανον πολιτικῆς ῥαδιουργίας πρὸς βλάβην, πρὸς ὄλεθρον τῆς Ἑλλάδος». — Ἀλλ' ἡ Σύνοδος (ὡς προεῖπεν ἀναφανδὸν ἀνωτέρω) ἐξέδωκε τὸν Τόμον κατὰ Σουλτανικὴν ἐπιταγήν, ὡς Σουλτανικῆς ὄργανον ἐπιβουλῆς· νῦν δὲ ταύτην εἰσάγει γενομένην ἄλλης τινὸς ὄργανον ἀνωνύμου ῥαδιουργίας (ἧς καὶ ἄλλαχοῦ πολλαχοῦ ὁ διπλωματικὸς οὗτος ἀνὴρ μνημονεύει). Τίς δὲ αὕτη; Τίς ἄλλη, εἰ μὴ ἦν πάνυ πρῴην ὑπενόησεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ἡ Μαυρέρειος σύνεσις (βλ. ὄπισθ. σελ. 52, 239). Ἐκείνη ἡ ἐχθρὰ τῆς Ἑλλάδος πολιτικὴ τά τε ἄλλα τὰ πολλὰ καὶ δεινὰ καὶ τὸν Συνοδικὸν ἐῤῥαδιούργησε Τόμον ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς Ἑλλάδος!! Ἀλλὰ πρὸς τοιαύτας φρενὸς οἰνοφλυγούσης καὶ γλώσσης «φλογιζομένης ὑπὸ τῆς γεέννης» (Ἰακ. γ. 6) φωνὰς οὐδὲ γρὺ πρὸς ἀπάντησιν, μὴ καὶ δόξωμεν ἀνταγωνίζεσθαι πρὸς ἄνθρωπον ἀγνώμονα καὶ βάσκανον. Σὺ δ' ἄκουε, ἀναγνῶστα, καὶ τὸ συμπέρασμα τῶν κατὰ τῆς Συνόδου προεκτεθέντων ψόγων. «Ὥστε (λέγει), ἂν νομίσῃ ἡ Σύνοδος ἑαυτὴν παρ' ἡμῶν ἀδι-

κουμένην, αὐτὴ εἶναι αἰτία τῆς ἀδικίας ταύτης».—Ἀνωτέρω ἔλεγεν ὅτι οὐδένα ἠδίκησεν, αὐτὴ δὲ ἡ Σύνοδος ἠδίκησεν ἑαυτήν· ἤδη δ' ὁμολογεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἀδικίαν· ἀλλ' ὅμως ἀναφέρει τὴν αἰτίαν εἰς τὴν Σύνοδον κατ' ἐκεῖνο τὸ παλαιόν· «Τί δ' εἴ τι καὶ ἥμαρτον; αἴτιος θεός».

§. η. Ἀλλ' ἀκολούθως (σελ. ζ) παρίσταται μᾶλλον σεμνότερος δραματικώτερον ἐξομολογούμενος καὶ, ὡς ἐπὶ σκηνῇ βιολόγος, ἠθολογῶν καὶ προσωποποιῶν. «Ἀλλ' ὁμολογοῦμεν (λέγει) μετὰ πάσης εἰλικρινείας, ὅτε ἐθέσαμεν ἐν νῷ τὸ γράψαι (!) κατὰ τῆς πράξεως τῆς Συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, ἠσθάνθημεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς μεγίστην ταραχήν. Δύο αἰσθήματα εὑρέθησαν διαμιᾶς ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν εἰς πόλεμον πρὸς ἄλληλα — τὸ πρὸς τὴν κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας πρωτεύουσαν μετὰ τὸ ὡς μὴ ὤφελε σχίσμα ἐν ταῖς συναποτελούσαις ἔκτοτε τὴν μίαν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον».—Εὖγε, ζῶν λοιπὸν ἠσθάνετο καὶ ἀκμάζον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὸ καθῆκον τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν τῶν συναποτελουσῶν τὴν μίαν Ἐκκλησίαν. Τὸ δὲ ἀνατολικὴν ἐνταῦθα περιττεύει· πᾶς ὅστις ἀκούει τὴν μίαν ἀνατολικὴν ἀπεκδέχεται καὶ τὴν ἄλλην. Εἰ δέ τι καὶ ἐπίθετον ἤθελε προσθεῖναι, προσφυέστερον ἂν ἦν τὸ καθολικήν· ἢ τέλος ὤφειλε πάντως ἔναρθρον συνάψαι τὸ ἐπίθετον, λέγων τὴν μίαν, τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ὁριστικὴν ἐξήγησιν τῆς μιᾶς, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς ἐννοουμένης Δυτικῆς, ἐπειδὴ καὶ ἀνέφερε τὸ ὡς μὴ ὤφελε σχίσμα· ἀλλὰ περὶ τοιαῦτα οὐκ ἀκριβολογοῦμεν· ἀρκεῖ ὅτι τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλην (κἂν αὐτὸς μὴ λέγῃ) ἐκκλησίαν πρωτεύουσαν εἶπε τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς Ἑλλάδος. Πῶς δὲ τὸ πρὸς τὴν κατὰ τοὺς θείους κανόνας πρωτεύουσαν Ἐκκλησίαν ὀφειλόμενον καθῆκον εὕρηκεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ πολέμιον τοῦ καθήκοντος τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα; Τοῦτο μόνον ἀποροῦμεν· μὴ γὰρ καὶ ἡ Πατρὶς, ἡ ὀρθόδοξος Ἑλλάς, οὐκ ἐτήρει τὰ πρὸς τὴν πρωτεύουσαν Ἐκκλησίαν καθῆκον σέβας. Ἄπορον τοῦτο λέγει, ἀλλ' ἴσως ἐκφρασθῇ σαφέστερον ἐν τοῖς ἑξῆς. Ἀκούσωμεν. «Πρῶτον (λέγει) καθῆκον ἔλεγε, Μὴ γράφῃς κατὰ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς, ἤτοι τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου· διότι ὅ,τι καὶ ὅπως ἂν γράψῃς, θέλει εἶναι πρὸς ἠθικὴν αὐτῆς βλάβην· καὶ τοῦτο δὲν συμφέρει».—Θεατρίζονται

δηλονότι τὰ πρὸ πολλῶν αἰώνων ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς δοκούσης ἁγιότητος ἐνυπολανθάνοντα αἶσχη, καὶ οὕτω βλαβήσεται μεγάλως ἡ μεγάλη ἐκκλησία αὕτη περὶ τὴν ἠθικὴν (la morale), δηλονότι τὴν θρησκευτικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτῆς ἀξίαν καὶ τιμήν· καὶ τοῦτο (φησὶν) οὐ συμφέρει! (εἰ καὶ μὴ δι' ἄλλο, ἀλλὰ διὰ λόγους πολιτικούς). Ταῦτα σαφέστερον ἐκφραζόμενα ἔλεγεν ἐνηχοῦσα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ συγγραφέως ἡ φωνὴ τοῦ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καθήκοντος (ὡς χριστιανοῦ ὀρθοδόξου δηλονότι καὶ προσέτι μοναχοῦ καὶ ἱερέως). Ἀλλ' εἴπερ τοιαύτην οὖσαν συνήδει τὴν ἐκκλησίαν αὐτήν, ὥστε δι' ὧν ἔμελλε γράφειν ἀνατρέψαι αὐτὴν ἠθικῶς, ἀνακαλύψας τὴν ἀλήθειαν, οὐδὲν ἄρα καθῆκον ἢ σέβας ἀληθὲς ᾐσθάνετο ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν οὔτε πρὸς τὰ κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας. Καὶ εἰ μὲν τῷ ὄντι ᾐσθάνου ἐν τῇ ἰδίᾳ σου συνειδήσει ὅτι βλάβην προξενήσεις καὶ ταύτῃ τῇ κατὰ τοὺς θείους κανόνας προεδρευούσῃ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ καὶ ἔργον ἀσύμφορον ποιήσεις, ἔπραξας ἄρα ἐναντία τῆς συνειδήσεώς σου καὶ ἐνέπεσας (ὡς πιστεύεις) ἐν τῇ ἰδίᾳ σου πονηρίᾳ. Ταῦτα δὲ λόγος ἦν ἄρα, καὶ πρόσχημα πονηρίας ὑποκριτικῆς, μήπως ἐκ προσιμίων συκοφάντης δόξῃ τῆς ἐκκλησίας. Ἢ τίς ἀληθῶς καὶ εὐσυνειδήτως σεβάζεται τὰ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὡμολογημένως μὴ ἀξιοσέβαστα; Ἀλλ' ἀκούσωμεν τί ἔλεγεν ἑτέρωθεν ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ἡ φίλη πατρίς. «Τὸ δεύτερον (φησὶ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον) ἔλεγε· Γράψε κατὰ τῆς Πράξεως. Ἂν ἡ συντάξασα αὐτὴν ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος» (πρόσθες καὶ πᾶσα ἡ τὸν Τόμον κυρώσασα καθολικὴ Ἐκκλησία) «ἐσέβετο ἑαυτήν, δίκαιον εἶχε νὰ ἀπαιτῇ καὶ παρ' ἄλλων σέβας». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἥ τε μεγάλη Σύνοδος καὶ μετ' αὐτῆς ἡ καθόλου Ἐκκλησία οὐκ ἐσεβάσθη ἑαυτὴν (δηλονότι τὸ θεῖον ἀξίωμα), ἅτε δὴ παράνομα καὶ πανάθεσμα καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων ἐναντία ψηφισαμένη· ἀδίκως λοιπὸν ἀπαιτεῖ καὶ παρ'ἄλλων σεβασμόν· ἄδικος ἡ ἀξίωσις! μηδεὶς αὐτὴν σεβέσθω! σκληρὸν τὸ ὑποτιθέμενον φώνημα τῆς πατρίδος· ἀλλ' ὅμως ταῦτα ἔλεγεν αὕτη ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ τοῦ συγγραφέως, ὡς ὡμολόγησεν οὗτος ἐξ ἀρχῆς ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ! «Τίνι (ἐρωτᾷ· τὸ δὲ τίνι ἀντὶ τοῦ ποτέρᾳ) τίνι μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ ὑπακούσωμεν»; — Λέγε σὺ αὐτός, καὶ ἀπόκριναι δή· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἐρώτησιν, ἀναβάλλεται πάλιν προσαποδιδοὺς καὶ ἄλλας ἐλεεινὰς τῆς Πατρίδος φωνάς, ἃς ἐπελάθετο συνεῖραι πρὸς τὰς προτέρας· Εἰσ-

ἄγει δὲ ἄλλο μὲν καθῆκον οὐκέτι, αὐτὴν δὲ τὴν πατρίδα προσφωνοῦσαν αὐτῷ· καὶ τὴν μορφὴν αὐτῆς οὐ διαγράφει, γράφει δὲ ὅμως τοὺς λόγους αὐτῆς, οὓς ἤκουσεν ἀκριβῶς. — « Ἡ δίκημαι, ἐφώνει ἡμῖν ἡ Πατρὶς, ἐξύβρισμαι, ἐξηυτέλισμαι! Ἡ πονηρία, ὁ δόλος, ἡ ἐπιβουλὴ εὑρόντα ἁρμοδίαν περίςασιν... συνώμοσαν κατ' ἐμοῦ καὶ ὑπέγραψαν τὴν βλάβην μου, τὸν ὄλεθρον μου! Ἀπαιτῶ ἱκανοποίησιν». (Οἷας, ἀναγνῶστα, φρικτὰς ἤκουεν ὁ τάλας φωνάς, καὶ ταύτας συνεχεῖς καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν!). « Καὶ τὴν τρομεράν, λέγει, ταύτην φωνὴν ἠκούομεν ἐν ἡμῖν καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας »! δῆλον ὅτι καὶ νύκτας! καὶ διενυκτέρευε λοιπὸν ἄϋπνος, ἀκοίμητος, ἄλλος οὗτος Θεμιστοκλῆς! ὅστις ἔλεγε κἀκεῖνος (καίτοι χωρὶς τόνου δραματικοῦ) « οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον ». Ἀλλ' ἔνεστιν ἐν τῷ πράγματι καίτις οὐ σμικρὰ διαφορά· Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ ἀρχαῖος ζηλῶν καὶ θαυμάζων τὴν ἐπὶ τῷ κατὰ τῶν πολεμίων τροπαίῳ δόξαν τοῦ Μιλτιάδου, διετέλει ἄγρυπνος καιόμενος ὑπὸ φιλοτιμίας οὐχ ὅπως τὸ μὲν τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον καταςρέψῃ, ἕτερον δ' αὐτὸς ἀναστήσῃ πρὸς δόξαν τῶν πολεμίων, ἀλλὰ πῶς ἂν καὶ αὐτὸς ἀριστεύσας ὁμοίως τῷ Μιλτιάδῃ στήσῃ καὶ τὸ ἑαυτοῦ τρόπαιον πρὸς τῷ ἐκείνου. Ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς ἀκοίμητος φιλοτιμεῖται πᾶν τοὐναντίον· τὸ μὲν κατὰ τοῦ σχίσματος καὶ τῆς περὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα κατατομῆς καὶ διαφθορᾶς σωτήριον σταθὲν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τρόπαιον, τὸν Τόμον τὸν Συνοδικόν, ἐπεχείρησε καταλῦσαι, στῆσαι δὲ πάλιν τὸ ξενικὸν καὶ διασχιστικὸν Καταστατικὸν καὶ ἐξυβρίσαι τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἐκδικήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Τόμου ἠδικημένην πατρίδα· ἀπῄτει δὲ τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἡ πατρίς· διὸ καὶ πεισθεὶς καὶ εἰπὼν καθ' ἑαυτὸν ἐκεῖνο τὸ παλαίφατον « Καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾷν μέλλω κακά· Ἡ πατρὶς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων », παρέδωκε φέρων ἑαυτὸν τῷ καθέλκοντι τῆς πατρίδος. « Ὑπερίσχυσε (φησὶ) τὸ αἴσθημα τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος καὶ ἐπεχειρήσαμεν τῷ ἔργῳ» Κατακτησαμένη καὶ παραλαβοῦσα τὸν γενναῖον πατριώτην ἐπήγαγε πρὸς ἐκδίκησιν, ὡς ἡ τοῦ Προδίκου ἀρετὴ τὸν Ἡρακλῆ ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας. Ἔμεινε δὲ παρεωραμένη καὶ ἐξεληλεγμένη ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἡ τοῦ Προδίκου Κακία!

§. θ. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολὺς μὲν ὁ τῆς Πατρίδος λόγος παρὰ τῷ Συγ-

γραφεῖ, δυσφημεῖται δὲ αὕτη καὶ καθυβρίζεται, παριστανομένη ὡς ἐχθρά τις καὶ πολέμιος καὶ κατήγορος τῆς Ἐκκλησίας (ὡς ταύτην ὁ συγγραφεὺς ἐζωγράφησεν), οὐ περιττὸν ἴσως καὶ περὶ τούτου διαλαβεῖν. Ὅτι μὲν οὖν ὁ Ἕλλην οὗτος λογογράφος ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα καλεῖ τὴν βασιλεύουσαν τῆς Ἑλλάδος μερίδα, ἐν ᾗ καλῶς ποιῶν ἐπολιτογραφήθη (ἐν τῇ ἐκτὸς τοῦ Κράτους Θεσσαλίᾳ γεννηθείς), δῆλον καὶ ἀναντίῤῥητον. Καὶ κάλλιστον μὲν ἂν εἴη, εἴγε πᾶσαν γῆν ἑλληνικὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα φρονοῖ, καὶ ὡς ὑπὲρ γενεθλίου χώρας ὑπερμάχοιτο, λέγων κατὰ τὸν εὐριπίδειον ἐκεῖνον αἰζηὸν

Ἀργεῖος ἢ Θηβαῖος·

Ἅπας μοι (ἴσ. γρ. ἔμοι γε) πύργος Ἑλλήνων πατρίς.

Καλὸν δὲ καὶ τῶν ἄγαν ἐπαινετῶν καὶ εἴ τις τὴν γειναμένην ἢ καὶ τὴν εἰσποιησαμένην μόνην ἀγαπῶν ὠφελοίη τὰ δυνατά· « Πᾶσα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γεννάιῳ πατρίς» (Εὐριπ.)· ὥστε καὶ ὁ ἱερομόναχος οὗτος συγγραφεὺς δύναται καυχᾶσθαι ὡς « Ἀθηναίων μεγίστης πόλεως πολίτης» (Πλάτ.), καὶ λέγειν ὅ,τι καὶ Αἰσχίνης ἔλεγεν ἀποδεικνύων ἑαυτὸν ὅτι πιστός ἐστι πολίτης· « Ἡμῖν δ' ἱερὰ καὶ τάφοι προγόνων ἐν τῇ πατρίδι ὑπάρχουσι, καὶ διατριβαὶ καὶ συνήθειαι μεθ' ὑμῶν ἐλευθέριοι, οὐκ ἐσμεν ἄξιοι τῆς ὑμετέρας πίστεως;» (περὶ παραπρεσβ.). Ἀλλ' ἐν τούτοις βλέπομεν πρᾶγμα παράδοξον, πρὸς τὴν γνησίαν ταύτην καὶ ἔνδοξον καὶ ὀρθόδοξον πατρίδα, τὴν φίλην Ἑλλάδα, οὐδὲν ἔχει κοινόν, ἀλλὰ καὶ μάχεται ἄντικρυς, καὶ πολεμεῖ πόλεμον βαρβαρικὸν τὸ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ συγγραφέως λαλῆσαν εἴδωλον τῆς Πατρίδος. Τοῦτο μὲν γὰρ ἔλεγεν ἠδικῆσθαι διὰ τοῦ Τόμου καὶ πρὸς ἐκδίκησιν ὤτρυνε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, μηδὲ σέβεσθαι αὐτὴν μηδ' ὁπωστιοῦν. Ἡ δὲ γνησία Πατρὶς ἡ Ὀρθόδοξος οὐκ ὄναρ οὐδ' ἐν προσωποποιΐαις καὶ αἰνιγμοῖς, ἀλλ' ἐν πράγματι καὶ ἀληθείᾳ, μνήμαις ἀδαμαντίναις κεχαραγμένη πανήγυριν συνεστήσατο πάνδημον καὶ θεοφιλεστάτην ἑορτὴν ἐπὶ τῇ τοῦ Τόμου ἀπολαύσει· καὶ τὸ κράτος τὸ Βασίλειον ἐχάρη μέγα ὡς ἐπὶ μεγίστῃ ταύτῃ δὴ τῇ εὐτυχίᾳ, καὶ πᾶσα ἡ Κυβέρνησις, καὶ βουλαὶ καὶ ἀρχαὶ πᾶσαι· ἑτέρωθεν δὲ πᾶς ὁ ἱερὸς κλῆρος καὶ πᾶς ὁ εὐσεβὴς τῆς Ἑλλάδος λαὸς συνελθόντες ἐδόξαζον τὸν Κύριον ἐπὶ τῇ εὐεργεσίᾳ. Καὶ γράμματα δ' εὐχαριστήρια παρά τε τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐπεστάλησαν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁμολογοῦντα τὴν χάριν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν προτέρων (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΕ. §. γ—ζ). Οὐχὶ λοιπὸν ἡ Πατρὶς (ἄπαγε!), ἄλλο δέ τι νόθον καὶ

ἐπίβουλον καὶ μιαρὸν ὑπῆρξε τὸ φάσμα τὸ λαλῆσαν ἐν τῇ τοῦ Συγγραφέως ψυχῇ, καὶ ἴσως τὸ τοῦ Μαυρέρου δαιμόνιον «Εἰδοθὲν (τῇ πατρίδι) εἰδόμενον ἡμὲν δέμας ἠδὲ καὶ ἀϋτήν». Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλ' ἔστι λοιπὸν ὁ δαίμων τῆς οἰήσεως καὶ τῆς περὶ τὰ πάτρια ἱερὰ καὶ θεῖα περιφρονήσεως, ὅστις «ἔθεσεν αὐτῷ ἐν νῷ τὸ γράψαι» ὅσα ἔγραψε, δι' ὧν ἐξελέγχεται πλάνος ἀγύρτης καὶ δόλιος ἀπατεών, σοφισμάτων ἔμπλεως, νῦν μὲν προσποιούμενος εὐλάβειαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα ταύτην ἀνακηρύξῃ μηδενὸς ἀξίαν σεβασμοῦ, νῦν δὲ σχηματιζόμενος ὡς μέγας φίλος καὶ πρόμαχος τῆς πατρίδος καὶ πᾶν ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπὲρ αὐτῆς πρόθυμος, ὅπως ἀπατήσῃ τοὺς ἁπλουστέρους καὶ τῶν πραγμάτων ἀμαθεῖς ἀποδέξασθαι τὰ ἀλλόφυλα καὶ μοχθηρὰ φρονήματα ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς Πατρίδος. Εἰ δ' ἀνδρὶ τοιούτῳ μέλει τι τῶν περὶ πατρίδος ἢ περὶ ἐκκλησίας, εἰ χρὴ καὶ ὅλως πιστεύειν αὐτῷ τοιαῦτα τερατευομένῳ καὶ ἐν οἷς ἐπαγγέλλεται συγγράφειν περὶ ἀληθείας, ἄλλος εἰπάτω. Ἀλλὰ προϊὼν ἐν τῷ κειμένῳ (σελ. 3), ἐπιλαθόμενος καὶ νυκτῶν ἀΰπνων καὶ πατρίδος ὅλης, λέγει ὅτι φίλοι τινὲς παρώρμησαν αὐτὸν εἰς τοῦτο. Καὶ τοῦτο ἴσως ἀληθεύει· ἐχρῆν δὲ τῶν ἀνδρῶν διαμνημονεῦσαι, ὅπως, ἄν τι συμβαίνῃ, εἰς τοὺς παρορμήσαντας ἀνάγῃ τὰς αἰτίας· σὺ δὲ βλέπεις, ἀναγνῶστα, πόσον ἀληθῆ καὶ γνήσιον ἐν οἷς λέγει καὶ βάσιμον ζωγραφίζει καὶ αὖθις ἐκ προοιμίων ἑαυτὸν ὁ τῆς ἀληθείας οὗτος συγγραφεύς. Ἡμεῖς δ' ἐπίωμεν καί τινα τῶν ἐφεξῆς.

§. ι. Εἶπεν ἀνωτέρω «Καὶ ἐπεχειρήσαμεν τῷ ἔργῳ», καὶ πάλιν εὐθὺς ἐπαναλαμβάνει «ἐπεχειρήσαμεν τῷ ἔργῳ» (οὐ δοκεῖ σοι ἀναγνῶστα ἀκούειν ἐκεῖνο τὸ κατ' ἀναδίπλωσιν σχῆμα τὸ Ὁμηρικόν; «Καὶ ἐν πυρὶ χεῖρας ἔοικεν· ἐν πυρὶ χεῖρας ἔοικε». Ἰλιάδ. ε.), «καὶ ἡ πρόθεσις ἡμῶν ἦτον ἁπλῆ καὶ ἄδολος, ἡ ζήτησις καὶ εὕρεσις τῆς ἀληθείας» (τοιαῦτα καὶ Δεπόττερος ἐν τῷ προλόγῳ). «Ἴσως κατακριθῶμεν παρά τινων ὅτι ἔστιν ὅπου ἐγράψαμεν ἐλευθερώτερον, σφοδρότερον, αὐςηρότερον, τολμηρότερον. Ἐγράψαμεν καθὼς ἐπλάσθημεν ἐκ φύσεως». — Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ ἐν συγκριτικῷ τῷ σχήματι σμικρότερον τοῦ θετικοῦ ὑποκοριζόμενα λεξίδια, εἴτε οὕτως ἔχουσιν, εἴτε καὶ κατ' εὐφημισμὸν ἐκτεθέντα πᾶν τοὐναντίον δηλοῦσι, καὶ τοῦτο καθ' ὑπέρθεσιν, οἷον αὐθαδέστατα, ἀναιδέστατα, ὑβριστικώτατα, ἀσεβέστατα (καὶ μάλιστα περὶ Ἐκκλησίας μηδενὸς (ὡς εἶπεν) ἀξίας σεβασμοῦ!)·

αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δείζει· Ἤδη δ' ἐκεῖνο δυσσεβέστατον ἐξηρεύξατο, «ἐγράψαμεν καθὼς ἐπλάσθημεν ἐκ φύσεως». Ἀλλ', ὦ βέλτιστε, φύσιν πλάστειραν ἀνθρώπου μόνους οἴδαμεν ληρήσαντας ὅσοι Θεὸν ἠρνήσαντο τὸν πάντων τῶν ὄντων δημιουργὸν (οἷα ποικίλα καὶ πολυσχιδῆ γεγόνασι φῦλα καὶ παλαιῶν καὶ νεωτέρων ἀθέων φυσικῶν). Ἡμεῖς δὲ Θεὸν ὑμνοῦντες τῶν πάντων ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δημιουργὸν καὶ προνοητὴν ὁμολογοῦμεν, ἐξ αὐτῶν τῶν θείων αὐτοῦ λόγων μαθόντες ὅτι «πάντα ὅσα ἐποίησεν εἰσὶ καλὰ λίαν», καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐπλαστούργησε «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ» (Γενέσ. α, 26. 31), καὶ «ἐποίησεν αὐτὸν εὐθῆ» (Ἐκκλησ. ζ. 30), καὶ «ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιεῖ» (Ῥωμ. β, 14)· ἂν δέ τις τοῦ κατὰ φύσιν παρεκτραπεὶς ἔπειτα καὶ διὰ χρονίαν καὶ πονηρὰν συνήθειαν λέγῃ τε καὶ δρᾷ τὸ κακόν, οὗτος γίνεται «τέκνον φύσει ὀργῆς» (Ἐφεσ. β, 3), καὶ ἑαυτῷ τε καὶ ἄλλοις κακῶν αἴτιος, θεὸς δ' ἀναίτιος (ὡς καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος ἀπεφθέγξατο). Ἄλλως δὲ, Θεοῦ λοιπὸν δωρήματα φανήσεται καὶ τὸ ψεύδεσθαι καὶ τὸ συκοφαντεῖν, καὶ λῃστὴς δικαιωθήσεται καὶ πᾶς κακοῦργος διὰ τοῦ οὕτως ἐπλάσθην ἐκ φύσεως· θεῖοι δὲ καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι καὶ πίστεως παραγγέλματα εἰς μάτην οἰχήσονται. Ἕξομεν δὲ ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καθηγεμόνας τούς τε ἄλλους τῆς φύσεως λάτρεις καὶ αὐτὸν (ἂν θέλῃς) τὸν Κρανιολόγον φιλόσοφον. Ἀπόπτυσον οὖν, ὦ βέλτιστε, τοῦτο τὸ φρόνημα· μιαρόν ἐστιν, ἀπάνθρωπον, ἀντικανονικόν, ἀντίθεον (α). Ἀλλ' οὗτος οὐ μόνον πλαστουργὸν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλον περὶ τὸν τρόπον τοῦ λέγειν τὴν φύσιν ἀνακηρύττει, ἵνα καὶ μητροδίδακτος ἀναφανῇ· ἕνα δὲ, φησί, τὸν τρόπον τοῦτον ἐδιδάχθη ἐκ φύσεως, τὸν εὐθύν! (ὦ τῆς εὐθύτητος!).

§. ια. Μετὰ ταῦτα ὁ φυσιοδίδακτος ἡμῖν εὐθυλόγος ἐπ' ἄλλα μεταβαίνει. Ἐλαυνόμενος (ὡς ἔοικεν) ὑπὸ τῆς συνειδήσεως καὶ μὴ φοβούμενος μήπως πικρὸν ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθείας τρυγήσῃ καρπόν, διαπορεύεται δι' ὅλων, ὧν ἐφοβεῖτο, καὶ προλαμβάνει τὰς ὑπονοίας δι' ἀπειλῶν καὶ κομπορρημοσυνῶν. Καὶ πρῶτον πλάττει προλέγοντας αὐτῷ, ὅτι «τὸ βιβλίον θέλει ἀφορισθῇ καὶ ἀναθεματισθῇ παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλη-

(α) Βλ. τὰς κατ' αὐτῆς ἀντιρρήσεις καὶ ἐν Αἰῶν. ἀριθμ. Μαΐου 10, 1852.

σίας», καὶ ἀπαντᾷ δῆθεν πρὸς αὐτοὺς λέγων, «Τὸ βιβλίον, ἀπεκρίθημεν, δὲν περιέχει τι ἀφορισμοῦ καὶ ἀναθεματισμοῦ ἄξιον». Καὶ πόθεν ὁρμηθέντες ἐκεῖνοι ἐξέφερον τοιούτους ἀποτροπαίους λόγους, εἰ μὴ κατάρας εὕρισκον καὶ οὐκ εὐλογίας ἄξιον τὸ βιβλίον ἔτι χειρόγραφον, ὡς ἔοικεν, ἀναγνόντες; Εἰ δ' ἦσαν οὗτοι κοῦφοί τινες φοβηθέντες οὗ οὐκ ἦν φόβος, τί ὅλως ἐχρῆν μνημονεῦσαι τῆς ματαιολογίας; ἀλλ', ὡς ἔοικε, καὶ ὧδε συνέβη ἐκεῖνο τὸ περιλάλητον, ὅτι καὶ τὸν ἔνοχον πρὸ τῆς καταδίκης ἡ συνείδησις ποινηλατοῦσα καταδικάζει· καὶ μάρτυς αὐτὸς πάλιν ὁ συγγραφεύς, ὅστις ἀνωτέρω διελάλησε τὴν ταραχὴν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἀναλογιζόμενος τὴν παράβασιν τοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καθήκοντος. Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀποκρίσεως· «Ἀλλ' ἂν τῷ ὄντι ἀφορισθῇ καὶ ἀναθεματισθῇ, θέλουσι μεταμεληθῆ διὰ τοῦτο αὐτοὶ οἱ ἀφορίσαντες καὶ ἀναθεματίσαντες αὐτό» (ἤγουν αὐτὴ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησία! ὡς εἶπεν ἀνωτέρω περιληπτικῶς, ἣν καὶ πρωτεύουσαν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ταῖς τὴν μίαν καθολικὴν συνιστώσαις προωμολόγησε). Σὺ δὲ σημείωσαι, ἀναγνῶστα, πῶς ἀμφότερα συνάπτει καὶ πυκνῶς ἐπαναλαμβάνει τὰ εἴδη ταῦτα τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταδίκης, ὡσανεὶ μὴ ἐξήρκει τὸ ἕτερον μόνον! ὡς δεινοῦ τινος καὶ μεγάλου κακοῦ φανησομένου τοῦ βιβλίου κατὰ τὰ περιβόητα συγγράμματα τῶν παλαιῶν αἱρετικῶν. Ἀστεῖον δὲ καὶ ὅτι εἰς μόνον τὸ βιβλίον περιορίζει αὐτάς. Ὁ δὲ τούτου πατὴρ οὐδόλως εἰς ἑαυτὸν αὐτὰς προσποιεῖται ὑπὸ φιλοτιμίας, ὡσανεὶ μὴ συμπεριληφθησομένου καὶ τοῦ συγγραφέως (ὅστις ἂν ᾖ) μετὰ τῆς συγγραφῆς ἐν αἷς ὑποτίθησιν ἐκφωνηθῆναι ἂν ποιναῖς. Ἀλλ' ἀκουστέον καὶ τῆς μεταμελείας τὰ αἴτια· διπλᾶ δὲ ταῦτα διαιρεῖ· «Διότι (λέγει) θέλομεν ἀποδείξει ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων εἰς ὅλον τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα, ὁποῖοι εἶναι οἱ ἀφορίσαντες καὶ ἀναθεματίσαντες». Ἀλλὰ σὺ τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἐξουθενεῖς ἀλλαχοῦ τε κἀν τῷ παρόντι βιβλίῳ τούτῳ. Πῶς λοιπὸν ἐξελέγξεις τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην ὡς τάχα παραβαίνουσαν τοὺς οὓς σὺ αὐτὸς θεωρεῖς ἰσχύοντας ἴσα καὶ μηδενί; Τοῦτ' ἂν εἴη τὸ αὐτό, ὡς ἂν εἴπερ καὶ δικασταί τινες ἐπιχειροῖεν ἄλλους καταδικάζειν διὰ νόμου, ὃν αὐτοὶ ὡς ἀνίσχυρον ἀποσκυβαλίζουσιν. Εἰ δὲ καὶ διὰ τοῦτό σου τὸ ἔργον ἀποδέξῃ καὶ ὁμολογήσεις τῶν ἱερῶν κανόνων τὸ κῦρος, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῆς ὥρας γνώριζε σεαυτὸν ὑπὸ τῶν κανόνων καταδεδικασμένον δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔργον, ἐφ' ᾧ τούτους κατ' ἄλλων μεταχειρίσῃ· αὐτίκα ὁ ϛ'. τῆς Β. Οἰκουμενικῆς Συνόδου

κανὼν ἀποβάλλει ὡς ἀδέκτους πρὸς κατηγορίαν ἐπισκόπων ἐπ' ἐγκλήμασιν ἐκκλησιαστικοῖς οὐ μόνον τοὺς κεκηρυγμένους αἱρετικούς, ἀλλὰ καὶ «τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιᾶ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἐπισκόποις» καὶ τὰ λοιπά. Ὡσαύτως καὶ ὁ ΚΑ'. τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς λέγει «Κληρικοὺς ἢ λαϊκοὺς κατηγοροῦντας ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν ἁπλῶς καὶ ἀδοκιμάστως μὴ παραδέχεσθαι εἰς κατηγορίαν, εἰμὴ πρότερον ἐξετασθείη αὐτῶν ἡ ὑπόληψις»· ἄλλους κανόνας παραλείπομεν. Εἰ δέ τις καὶ ἐκκλησίαν ὅλην ὀρθόδοξον διαβάλλειν ἐπιχειρεῖ καὶ καταδικάζειν, αὐτὸς γενόμενος καὶ δικαστὴς καὶ κατήγορος, σκέψαι ποίας καὶ πόσης ἔπειτ' εὐθύνης τὸ βάρος εἰς ἑαυτὸν ἐπισπᾶται παρά τε τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ παρὰ τῶν νόμων αὐτῶν. Σὺ δὲ καὶ ὅλην ἣν λέγεις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν Ἐκκλησίαν ἐσυκοφάντησας ἐν ταύτῃ δὴ τῇ περὶ ἀληθείας θαυμασίᾳ σου συγγραφῇ, καὶ τὰ μέλη ταύτης κατὰ μέρος, καὶ Πατριάρχας καὶ Ἀρχιερεῖς! νῦν δ' ἀπειλεῖς καὶ αὖθις ἕκαστον αὐτῶν ἀναζωγραφῆσαι «ποῖοί τινές εἰσιν»· ἀλλὰ καὶ οὕτως οἱ κανόνες, οὓς προβάλλῃ, λαμπρῶς σὲ καταδικάζουσι μετὰ πάντων τῶν τοιούτων, ὅσοι μὴ πρότερον ἐπὶ Συνόδου μεγάλης ἀνενέγκοιεν ὧν κατηγοροῦσιν ἐπισκόπων τὰ ἐγκλήματα ἐγγράφως, προϋποσχεθέντες «τὸν ἴσον ἑαυτοῖς ἐπιτιμήσασθαι κίνδυνον, εἴπερ ἂν τῇ τῶν πραγμάτων τάξει συκοφαντοῦντες τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον ἐλεγχθεῖεν» (ς. τῆς Β). Ἀπόσχου τοίνυν, ὦ βέλτιστε, τῶν ἱερῶν κανόνων, ὡς μηδόλως σοι λυσιτελούντων πρὸς τὸν σκοπόν. Εἰ δὲ θέλεις οἴκοθεν τῶν ἀπειλουμένων τούτων ποιμένων τοὺς βίους ἀναζωγραφεῖν καὶ θεατρίζειν, ἔξεστί σοι καὶ χωρὶς τῶν κανόνων τοῦτο ποιεῖν καὶ ὅπως καὶ ὅσον ἂν θέλῃς ἀσχημονεῖν (α)·

(α) Οὕτω καί τις ἕτερος ζηλωτὴς τῆς τοῦ φιλαλήθους σοφίας, ὁ περιβόητος Ἰάκωβος Πιτζιπίος, ὡς ἀνέγνω τὸν Ἀντίτομον, ἐφιλοτιμήθη δουλεύειν τῇ Ῥώμῃ, ἐκδοὺς ἐν Μελίτῃ τῷ 1852 λοίδορον φυλλάδιον ἐπιγεγραμμένον «Ὁ ἀνατολικὸς χριστιανισμός, ἢ ἐπιστολαὶ περὶ τῆς ἐνεστώσης κυβερνήσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τῆς διαγωγῆς τοῦ κλήρου αὐτῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῶν ὑπὸ τὸν πατριαρχικὸν τοῦτον θρόνον διατελούντων λαῶν». Καὶ ἔχει ἤδη ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία [ἀγλαόν (!) τῆς τοῦ Ἀντιτόμου φιλαληθείας πρωτότοκον, διατρανοῦν τῆς τε φρενὸς τῆς τεκούσης καὶ τοῦ μαιευσαμένου τὰς ἀρετάς].

φθόνος οὐδείς, οὐδεὶς ἐκείνων πρὸς τὰς λοιδορίας ἐπιστραφήσεται, ἀλλὰ καὶ μειδιάσουσιν ἐπειπόντες τὸ ἀποστολικὸν « Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν». Ἐν δὲ μόνον ἴσως ἀπορήσουσι, πῶς ἤλπισας ὅτι καταδείξεις αὐτοὺς καταγνωστέους «εἰς ὅλον τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα», τίς ὢν αὐτὸς καὶ τίνας πρὸς τίνας ἢ ποίαις φωναῖς! Παγγλωσσίαν γὰρ ἔχουσιν αἱ βίβλοι σου λάβρων κοράκων (οἵαν εἶπε Πίνδαρος), πάσης δὲ γλώσσης ἀνθρωπίνης διάλεκτον οὐ προφέρουσιν, εἰ μὴ μόνην τὴν ἐν ᾗ συνεγράφησαν Ἑλληνικήν. Ὅλον δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ὀρθοδόξων (ὡς λέγεις), ἐκ διαφόρων συνέστηκεν ἐθνῶν, ἰδίαν ἑκάστου γλῶσσαν ἱέντων καὶ πολλαχοῦ τῆς Οἰκουμένης κατῳκημένων. Πῶς οὖν εἰς αὐτὸν ἡ καλή σου βίβλος γνωστοποιήσει τὴν τῶν ἀπειλουμένων κακίαν! Ταῦτα οὐ παχεῖα κόρυζα; Ἀρκείτω σοι λοιπὸν καθ' Ἑλλάδα μόνον καὶ μέσον Ἄργος περιφερομένη καὶ περιφρονουμένη. Εἰ δὲ καὶ εἰς ξένην τινὰ διάλεκτον μεταφρασθείη καὶ ἔξω που διαπεμφθείη τὴν ἑαυτῆς ἐπιδείξουσα καλλονήν, χεῖρον ἀποβήσεταί σοι τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῦτ' αὐτὸ τὸ τοῦ ποιητοῦ «πόνος πόνῳ πόνον φέρων», καθότι στηλιτεύσει μετὰ τῶν ἄλλων, ὧν περιέχει σφαλμάτων, καὶ τὴν φίλυβριν νόσον τοῦ συγγραφέως οὐ μόνον πρὸς ὁμογλώσσους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑτεροδόξους καὶ ἀλλογλώσσους, κἂν εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας τῆς Οἰκουμένης καθ ὅλας τὰς γλώσσας τῶν ἐθνῶν ἀποσταλῶσιν ἄρθρα ἐπαινετικὰ τῆς συγγραφῆς χαλκευθέντα ἐν Ἀθήναις (α). Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. «Δεύτερον (λέγει) θέλομεν ἐκθέσει τί ἐστιν ἀφορισμὸς καὶ ἀνάθεμα, τίσιν ἐπιβάλλεται, καὶ τίνα τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν κτλ.»—Ἀλλ' ὅ,τι μέν ἐστιν ἀφορισμὸς καὶ ἀνάθεμα γνωστὸν τοῖς πᾶσι καὶ ἄνευ τῆς νεωτέρας ἐκθέσεως αὐτῶν· καὶ ψεκτὴ μὲν ἡ τούτων κατάχρησις, κατακρίνονται δὲ ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων ὅσοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτοις παρονόμως καταχρῶνται. Ὁ δὲ συγγραφεὺς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὅτι τὰ τοιαῦτα μορμολύκεια καθόλου περιφρονεῖ (β). Ὅσον δὲ περὶ τοῦ

(α) Τοιοῦτο ἄρθρον ἀνέγνωμεν τὸ ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἐφημερίδι Revue des deux Mondes (ἔτ. 1853 Σεπτεμ. 15. σελ. 648—658). Ὅτι δ' ὁ Γάλλος οὐκ εἶδε τὸ βιβλίον δῆλον ἐξ ὧν αὐτὸ ἐπονομάζει Ἀντίτομον (ὡς κοινῶς ἐπωνόμασται παρ' Ἕλλησιν)· ἐν δὲ τούτῳ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀποκαλεῖ τὸν Φαρμακίδην «Savant et distingué, malgré l'exagération même des ses doctrines — et bien connu par ses écrits dans toute l'Église d'Orient».

(β) Βλ. Φαρμακίδ. Ἀπολογ. σελ. 141. πρβλ. καὶ τὴν πρὸς ταῦτα ἐλεγκτικὴν ἀπάντησιν τοῦ Κ. Εὐθυβούλου (Ὁ Ὁρκιστὴς Φαρμακίδ. σελ. ιδ).

ἀναθέματος, καὶ τούτου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐκφωνουμένου, εἶπε μετ' ἄλλων ἁγίων Πατέρων καὶ ὁ ἱερὸς Ταράσιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, οἷον ἔχει τὸ ἀποτέλεσμα· «Δεινόν, φησί, τὸ ἀνάθεμα· πόρρω Θεοῦ βάλλει καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐκδιώκει, ἀπάγον εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξωτέρον» (α).

§. ιβ. Μετὰ τοὺς πρώτους τούτους εἰσάγει καὶ ἄλλους τινὰς ὁ συγγραφεὺς ὡς δῆθεν διαλεγομένους πρὸς αὐτὸν περὶ τοῦ βιβλίου. «Εἶπον (λέγει) ἄλλοι, ὅτι τὸ βιβλίον θέλει παραδοθῆ τῷ πυρί· τί ἐκ τούτου; Λὲν παρεδόθη παρὰ τῶν ἀπίστων τῷ πυρὶ καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον; Ἀλλ' ἡ θεία τοῦ Εὐαγγελίου ἀλήθεια δὲν κατεκάη». Φεῦ! τοιαύτην δυσσεβῆ σύγκρισιν οὔτ' αὐτὸς ὁ Ἄρειος ἐφαντάσθη, ὅτε προσαγῇ τοῦ ἰσαποστόλου βασιλέως Κωνσταντίνου κατεκάησαν τὰ βλάσφημα αὐτοῦ βιβλάρια (β), οὔτε οἱ αἱρετικοὶ Μονοφυσῖται, ὅτε θεσπίσματι τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Σ'. Συνόδου παρεδόθησαν τῷ πυρὶ τὰ βέβηλα καὶ ψυχοφθόρα αὐτῶν συγγράμματα (γ). Ἀλλ' ὁ πάντολμος οὗτος ἀληθολόγος ἐτόλμησε καὶ τοῦτο, παραβαλὼν τοὺς μὲν βλασφήμους αὐτοῦ λήρους πρὸς τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον τῆς ἀληθείας, τοὺς δὲ χριστιανούς, οὓς ὑπώπτευεν ὡς ἂν κατακαύσοντας τὴν καλὴν αὐτοῦ συγγραφήν, πρὸς τὸν Διοκλητιανὸν καὶ τοὺς ἄλλους διώκτας, ὅσοι κατέκαιον τὰς θείας Γραφάς (δ). Ταῦτα δὲ γράψας ἐπιφέρει εὐθύς, μετριάζων τὴν βλασφημίαν· «Ἂν τὸ ἡμέτερον βιβλίον περιέχει ἀνθρωπίνην ἀλήθειαν, αὐτὸ μὲν καταλαίεται, ἡ ἐν αὐτῷ ὅμως ἀλήθεια μένει ἄκαυστος»· ὡς ἔμεινε δηλαδὴ καὶ ἡ τοῦ Εὐαγγελίου· θεία μὲν πάντως ἐκείνη, ἀνθρωπίνη δὲ ἡ κατ' αὐτόν· ἀλλ' ὅμως κἀκεῖ καὶ ὧδε ἀλήθεια ταυτοειδὴς ἐπ' ἀκριβὲς καὶ ταυτοδύναμος! Ὅτι δὲ πολλάκις «ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων» καὶ «ματαιοῦνται πολλάκις ἐν ταῖς ἀληθείαις αὐτῶν», τοῦτο οὐδόλως ὑπενόησεν, ὡς ἔοικεν, ὁ συγγραφεύς. Ἔπειτα καὶ οὐδ' ἁπλῶς καὶ ἀκράτως ἀνθρωπίνη καὶ κοσμικὴ ἡ περὶ ἧς διαπονεῖται ἀλήθεια, ἀλλ' ἔχει καί τι μέγα καὶ ἱερὸν καὶ ὅλως πνευματικόν (ἔστι δ' ὅπου καὶ δόγματος ἅπτεται καὶ

(α) Θεοφάν. Χρονογρ. Τόμ. α. σελ. 711. ἐκδ. Βο^{n}.

(β) Βλ. Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. Β. σελ. 634, 636.

(γ) Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Α. θ.

(δ) Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Η. β.

τινων τῆς Πίστεως μυστηρίων)· περὶ θεσμῶν ἁγίων καὶ Συνόδων Οἰκουμενικῶν καὶ θεοφόρων Πατέρων καὶ καθόλου περὶ δικαιώματος τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πολλαχοῦ διαλαμβάνει. Ἐπειδὴ δὲ ταύτην κοσμικίζει καὶ περιφρονεῖ καὶ σατυρίζει (ὡς φανήσεται ἐφεξῆς) ἡ συγγραφὴ αὕτη, παρομοιάζει τὴν πρὸ 20 περίπου ἐνιαυτῶν κατὰ τῆς ἁγίας ἡμῶν ἐκκλησίας ἐκδοθεῖσαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα διασκορπισθεῖσαν Ἰησουΐτειον ἐκείνην Τάργαν τῆς Πίστεως, ἣν κατέκαυσαν παν«δήμως ἐν Κωνσταντινουπόλει (α). Ἀλλὰ σύ, ὦ βέλτιστε, μὴ φοβοῦ περὶ τῆς βίβλου τῆς σῆς, ὡς τοιούτου γηΐνου πυρὸς παρανάλωμα ἐσομένης· ἄλλο πῦρ φοβητέον, τὸ τῆς ἐσχάτης ἐκείνης ἡμέρας, ἐν ᾗ «ἑκάςου τὸ ἔργον ὁποῖον ἐςι τὸ πῦρ δοκιμάσει, εἴτε χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ λίθους τιμίους, εἴτε ξύλα καὶ χόρτον καὶ καλάμην ᾠκοδόμησεν — τότε τοίνυν εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, μισθὸν λήψεται, εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται» (β)· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. ιγ. Ἀκολούθως ἀπολογεῖται περὶ τῆς βραδύτητος τῆς ἐκδόσεως τοῦ συγγράμματος. Διηγεῖται ἀκριβῶς πότε ἤρξατο γράφειν, ὅτι «περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου τοῦ ᾱωνα» (ἤτοι μετὰ ἔτος ἓν περίπου ἀφ' οὗ ὁ Συνοδικὸς τόμος ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ κρμισθεὶς ἐν Ἀθήναις μετὰ λαμπρᾶς ἐθησαυρίσθη ὑποδοχῆς). «Καὶ πρόθεσιν μὲν εἶχεν (ὡς φησὶν) ἵνα περιορισθῇ εἰς τὰ πρὸ τῆς ἀναλύσεως τοῦ Τόμου γεγραμμένα» (περὶ ὧν ἐν τοῖς ἑξῆς). «Ἀλλὰ κατόπιν (λέγει) καὶ ταύτην τὴν ἀνάλυσιν ἐνόμισεν ἀναγκαίαν» (ἴσως κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἀριστοτέλους Ἀναλυτικῶν προτέρων καὶ Ἀναλυτικῶν ὑστέρων). Χαρίεσσα δέ πως ἡ τοιαύτη σημείωσις τῆς τοῦ συγγράμματος γενεθλιαλογίας· συντελοῦσι δὲ καὶ ἄλλως οἱ τοιοῦτοι χρονικοὶ διορισμοὶ καὶ πρὸς σύστασιν τῆς περὶ τὸ σύνταγμα σπουδῆς τοῦ συγγραφέως καὶ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἱστορουμένων. Οὕτω καὶ Θουκυδίδης ἐδήλωσεν ἐν τῷ προοιμίῳ πότε ἐπεχείρησε ξυγγράφειν τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, «ἀρξάμενος εὐθὺς καθιςαμένου». Ὡς δ' ὁ φιλαλήθης ἐκεῖνος ἱστορικὸς ἀπήντα καί τισι δυσχερείαις περὶ τὴν

(α) Βλ. Δοσίθ. Περὶ τῶν Ἱεροσολ. Πατριαρχ. ΙΑ. ιε. σελ. 1177.

(β) Α. Κορ. γ. 12—15.

εὕρεσιν μερῶν τινων τῆς συγγραφῆς (« δυσκόλως γὰρ εὑρίσκετο »), οὕτω καὶ οὗτος τῆς ἀληθείας ὁ συγγραφεὺς ἀναλαβὼν τὴν λεπτομερῆ τοῦ Τόμου ἀνάλυσιν δυσχεραίνει τραγικώτερον ἐκφραζόμενος· « Εὑρέθημεν (φησὶ) διὰ μιᾶς εἰς ἀχανὲς πέλαγος! Ἐπλέομεν καὶ λιμένα δὲν εὑρίσκομεν »! Ποῖον δὲ τοῦτο τὸ πέλαγος, ἐν ᾧ ἐξαίφνης εὑρέθη ὡς ἂν ὑπό τινος ἀέλλης ἀναρπασθείς, οὐκ ἐδήλωσεν ὁριστικῶς· ἆρά γε τὴν ἀχάνειαν τῶν ἐν ᾧ διήρχετο τὸν Τόμον κατακλυζόντων αὐτὸν λογισμῶν, ἢ τὴν μονοσέλιδον τοῦ Τόμου περιοχὴν ὡς εἰς κακῶν ἄβυσσον ἀπέραντον ἐκτεινομένην; Ταύτην μᾶλλον φαίνεται νοῶν. Εἰς δὲ τοιοῦτο πέλαγος νηχόμενος ὁ ἄνθρωπος, ὥς τις ναυηγός, «ἀλίμενον ὡς εἰς ἄντλον ἐμπεσὼν » καὶ τὰ ῥόθια κύματα διασχίζων, οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ καὶ μόλις κατήντησε τέλος εἰς λιμένα περιπλομένου ἐνιαυτοῦ, τὸ τέρμα τῆς αὐτοῦ συγγραφῆς, ἄσμενος ἐξαναδὺς τοῦ πελάγους μετὰ ἔτος ἓν σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. « Ὅ,τι (λέγει, τὸ βιβλίον ἐννοῶν) ὅ,τι λοιπὸν ἔπρεπε νὰ λάβῃ πέρας κατὰ τὸ ἔτος ϙωνϐ, λαμϐάνει τοῦτο σήμερον » (τῷ ϙωνϐ, Ἀπριλ. κγ). Βλέπεις ἀναγνῶστα τὴν τεταραγωδημένην αἰτίαν τῆς βραδυτοκίας τοῦ συγγράμματος. Σὺ δὲ πάντως ἀπορήσεις, διὰ τί μὴ πρὸ ἑνὸς ἐνιαυτοῦ (ἔτι κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ ϙων), ἅμα φανέντος τοῦ Τόμου, οὐκ ἤρξατο τοῦ συγγράφειν καὶ δημοσίως τὰ κατ' αὐτὸν λέγειν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς φίλης πατρίδος; Δικαίως ἀπορεῖς, καὶ ἴσως ὑποπτεύεις καὶ ὧδε δόλον τινὰ κεκρυμμένον· «Παντὶ γὰρ ὑπὸ φαρμακίτῃ λίθῳ σκορπίος εὕδει» (ἡ παροιμία φησίν)· ἀλλὰ μνήσθητι καὶ ὅτι « ἅπαντα καιρῷ χάριν ἔχει τρυγώμενα». Ἀπερίσκεπτον πρᾶγμα καὶ δυσχερὲς ὑπῆρχε καὶ ἐπικίνδυνον ἀναίρεσιν ὑϐριστικὴν ἀντεισάγειν πρὸς τὰ τοῦ Τόμου εὐθὺς μετὰ τὴν ἔνδοξον καὶ πανηγυρικὴν ἀποδοχήν. Ἔδει δὲ καὶ ἄλλως χρόνου συχνοῦ πρὸς κατασκευὴν τῶν εἰς ἃς ὁ συγγραφεὺς προθύμως ὑπηρέτει σκοτίων σπουδῶν καὶ παρασκευῶν, τῶν εἰς καθαίρεσιν τοῦ Τόμου καὶ ἀντικατάστασιν τοῦ πρώτου Καταστατικοῦ (πρὸς τὸ κοσμιώτερον μεταμορφωθέντος) τεκταινομένων. Ἤδη δὲ τοῦ μηχανήματος ἐξεργασθέντος, ἔνθεν μὲν ἠνοίχθη τῆς Καλογηρικῆς κατὰ τῶν καθεστώτων συνωμοσίας ἡ σκηνὴ (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΕ. §. ια), κηλιδοῦσα τὸν ἱερὸν κλῆρον καὶ τῆς ἐκ τοῦ Τόμου κανονικῆς ἐλευθερίας περὶ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀνάξιον καὶ ἀνεπι-

τήδειον αὐτὸν παριστῶσα καὶ θεατρίζουσα δημοσίως, καὶ δὴ καὶ δεσμῶν ἀδαμαντίνων δεόμενον ὡς ἐπίβουλον καὶ προδοτικὸν τῆς τοῦ πολιτεύματος καταστάσεως, κράτος ἐν κράτει διανοούμενον ἀνεγείρειν. Ἑτέρωθεν δὲ προῆλθεν εἰς μέσον ἡ μεγάλη σάλπιγξ τοῦ Ἀντιτόμου, τὸ φοβητικὸν (àlarme) ἐξηχοῦσα καὶ πρὸς ἀπάντησιν τοῦ ἐπικρεμαμένου κινδύνου διανιστῶσα τὴν ἐξουσίαν. Ἰδού, ἀναγνῶστα, τὸ αἴτιον τῆς περὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ συγγράμματος ἀναβολῆς. Μαρτυρήσει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς μετ' ὀλίγον, διεγείρων τὴν τῆς Κυβερνήσεως προσοχὴν πρὸς τοῦ κινδύνου ἀποφυγὴν διὰ τῆς ἀναγκαίας τοῦ ὀλεθρίου Τόμου καταστροφῆς. Πρὶν ἢ δὲ τελειώσῃ περὶ τῆς ὀψιγονίας τοῦ συγγράμματος, προστίθησιν ὡς κορωνίδα καὶ τὴν ἑπομένην κατανυκτικὴν ἐξομολόγησιν.

§. ιδ. «Ὁμολογοῦμεν (λέγει) ὅτι τὸ σύγγραμμα ἀπῄτει τακτικωτέραν ἐπεξεργασίαν. Περί τινων ὑποθέσεων ἐγράψαμεν πλατύτερον τοῦ δέοντος. Εἰσέφρησαν εἰς αὐτὸ ἐπαναλήψεις, ἀντιφάσεις ἴσως, καὶ ἄλλα ἐλαττώματα. Ἡ ἀποφυγὴ τούτων ἦτον δύσκολος. Ταύτην τὴν ἐξομολόγησιν ἐκρίναμεν ἀναγκαίαν διὰ τοὺς φρονίμους καὶ δικαίους ἐπικριτὰς τοῦ πονήματος». Ἐπαινετὴ πάντως ἡ ἐξομολόγησις· ἀλλ' ὅμως ἀτελὴς ὡς παρασιωπῶσα τὰ μείζονα τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ταῦτα μὴ κατ' ἄγνοιαν πεπραγμένα· Οὐ μόνον γὰρ ὁ φρόνιμος καὶ δίκαιος (ὡς λέγει), ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ λίαν εὐγνώμων καὶ ἐπιεικέστατος κριτὴς εἴτ' ἐπικριτὴς οὐ δύναται παριδεῖν πρὸς τοῖς ἐνταῦθα σεσημειωμένοις ὅσα προείπομεν (§. α—ε), καὶ τὴν ἐπὶ πάντων ἐπανθοῦσαν ὕβριν τὴν ὑπέραντλον· ἀλλ' ἴσως καὶ ταῦτα διωμολόγησεν εὐφημότερον ἡ φιλαυτία τοῦ συγγραφέως ἀορίστως προσθεῖσα τὸ καὶ ἄλλα ἐλαττώματα· δύσκολον δὲ λέγει τὴν τούτων ἀποφυγήν, εἴτε δι' ἣν εἶπε φυσικὴν αὐτοῦ διάπλασιν, εἴτε καὶ (τὸ ἀληθέστερον) διότι « χαλεπόν, ἄνθρωπον ὄντα, μὴ διαμαρτεῖν ». Εἰ δὲ καὶ μετενόησεν ἐπὶ τούτοις μετὰ τοιαύτην γενναίαν ἐξομολόγησιν, αὐτὸς δείξει παρακατιών.

§. ιε. Ἤδη δὲ θεραπεύει μίαν τινὰ τοῦ συγγράμματος παράλειψιν, προστιθεὶς ἐν τῷ προλόγῳ πρᾶγμα διαφυγὸν τὴν αὐτοῦ προσοχὴν ἐν τῇ μακροχρονίῳ συντάξει τοῦ πονήματος, ἄρτιον αὐτὸ καθιστῶν. Ἀναφέρει τὴν (ἣν προϊστορήσαμεν Τμ. Β. Κεφ. ΙΓ. §. η) ὑπὸ τοῦ Κωλέτου

συστᾶσαν Ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτροπὴν (τῷ 1845) καὶ τὰ συνταχθέντα ὑπ' αὐτῆς Ἐκκλησιαστικὰ νομοσχέδια. « Ταῦτα (λέγει) ἦσαν ἄθλια καὶ ἐκίνουν τὸν φρόνιμον ἄνθρωπον εἰς γέλωτα » (δηλονότι διότι ἀνήρουν τὸ Καταστατικόν!)· « καὶ ὑπεβλήθησαν μὲν εἰς τὴν Βουλήν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὴν Γερουσίαν. Εἰ δὲ καὶ ἐνεκρίνοντο καὶ παρ' αὐτῆς, καὶ ἐγένοντο δεκτά — ἤθελον χειροτονηθῆ ἔκτοτε ἐπίσκοποι, χωρὶς ἀναγνωρίσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει — καὶ ὁ Συνοδικὸς Τόμος ἦτον τότε περιττός ». Ἤγουν τότε κατωρθοῦτο τέλειον τὸ μεμελετημένον σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀπορραγέντος διὰ τῆς τῶν Ἀρχιερέων χειροτονίας τοῦ συνδέσμου τοῦ συνέχοντος εἰσέτι τὰς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας πρὸς τὸν θρόνον τὸν Πατριαρχικὸν πρὸ τῆς τούτου κανονικῆς παραιτήσεως Καὶ ἔμενε λοιπὸν ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησία ἔρημος καὶ ἄσχετος πρὸς πάσας τὰς ὀρθοδόξους αὐτῆς ἀδελφάς, οἵαν αὐτὴν κατέστησεν ἡ μεματαιωμένη Διακήρυξις τοῦ μάλιστα τῷ συγγραφεῖ πεφιλημένου Καταστατικοῦ, «ᾧ ἔπι πόλλ' ἐμόγησε », καὶ ὑπὲρ οὗ δαιμονίως ὑπερμαχῶν καὶ αὐτὸν συνέγραψεν ἐπὶ τέλους τὸν Ἀντίτομον· ἀλλ' ἡ μὲν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις συνετισθεῖσα διὰ τῆς θείας χάριτος ἐτήρησεν ἄθικτον τὸ κανονικὸν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου δικαίωμα, μὴ συγχωρήσασα χειροτονίαν Ἀρχιερέων μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τόμου, καθὰ προείπομεν οὐχ ἅπαξ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοῦ συντάγματος (Τμήμ. Α. καὶ Β). Σὺ δέ, ὦ βέλτιστε, μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν μηκέτι ἁμάρτανε.

§. ις. Μετὰ ταῦτα τρέπει τὸν λόγον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, νουθετῶν ὅσα ἐνόμισε καλά. Καὶ πρῶτον ὅτι (ἐπειδὴ ἔμαθε, φησὶν, ἐξ ἀκοῆς ὅτι συνετάχθησαν νέα ἐκκλησιαστικὰ νομοσχέδια· ποῖα δέ τινα τυγχάνουσιν ἀγνοεῖ!) « Ἡμεῖς (λέγει) φρονοῦμεν, ὅτι δὲν ἔχει χρείαν νέων νόμων ἡ Ἑλλην. Ἐκκλησία. Ἀλλ' ἂν ἡ Κυβέρνησις φρονῇ τὸ ἐναντίον, εὐχόμεθα μὴ καταστραφῇ τὸ ΛΑΜΠΡΟΝ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑ» (τὸ ἐπὶ τῆς ἄμμου τεθεμελιωμένον καὶ πρῴην ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Συντάγματος τῆς πολιτείας ἔτι καταστραφὲν ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ), «καὶ ἀνεγερθῇ (φησὶν) εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ πενιχρὰ καὶ ποτάπη καλύβη ». Τοῦτο μόνον ὀρθῶς εἶπε, τὴν τῆς καλύβης μεταφοράν. Καὶ τῷ ὄντι πᾶν τὸ μὴ ἐπὶ τὴν πέτραν τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων οἰκοδομούμενον Νομοθέτημα τῶν τῆς Ὀρ-

θοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὴν πολιτείαν ὡρισμένων σχέσεων καὶ ἀναφορῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἄμμου τῶν ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλομένων θεληματῶν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ἀντικανονικῶς θεμελιούμενον (οἷον ὑπῆρξε καὶ τὸ Καταστατικόν), τοιοῦτο θεσμοθέτημα καλύβη τίς ἐστιν οὐ μόνον πενιχρὰ καὶ ταπεινή, ἀλλὰ καὶ σαθρὰ καὶ σκοτεινὴ καὶ δυσχείμερος καὶ νοσώδης, ὡς εὐεπίβατος παντὶ ἀνέμῳ παντοίων κατὰ τῆς εὐσεβείας ἐπιβουλῶν διὰ τῶν οἰσυίνων τῆς καλύβης πλεγμάτων καὶ τοίχων διαδυομένῳ. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. « Δὲν ἔχει χρείαν (ἐπαναλαμβάνει πάλιν ἐντονώτερον) νέων νόμων ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία· ἔχει ὅμως μεγίστην χρείαν ἀνθρώπων ἱκανῶν, πεπαιδευμένων, ἐναρέτων ». Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ νουθετήσας ὡς καλὸν καὶ συμφέρον ἐκεῖνο τὸ ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας νομοθετηθὲν δεκαδικὸν σύστημα τῶν ἐπισκοπῶν (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Γ. §. β — γ), πάλιν ἐπαναλαμβάνει « Ἀνθρώπων ἔχει χρείαν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία » (δηλονότι εἰς Ἐπισκόπων ἐκλογήν)· « διότι ἐξ αὐτῶν ἐξήρτηται τὸ πᾶν »· (ὅταν δηλονότι καὶ ἐκλέγωνται καὶ ποιμαίνωσι κατὰ τοὺς θείους Κανόνας, μὴ κατηναγκασμένοι, μηδ' ἀναγκαστικῶς, ἀλλ' ὡς τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου). « Ἂν εἶχε (προστίθησι) τοιούτους, δὲν ἐπάθαινεν ὅ,τι ἔπαθεν ». — Πάθημα λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος νομίζει καὶ δυστύχημα δεινὸν τήν τε διὰ τοῦ Τόμου κανονικὴν ἀναγόρευσιν τῆς αὐτονομίας τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καὶ τὴν οὕτω σωτήριον τοῖς Ἕλλησιν ἕνωσιν αὐτῆς πρὸς ἁπάσας τὰς Ὀρθοδόξους ἀδελφάς! Παράδοξος κρίσις. Ἀλλ' ἐὰν ἀληθῶς ἡ δι' ὅλης δεκαεπταετίας μὴ κατὰ τὸν Τόμον ἀλλὰ κατὰ τὸ Καταστατικὸν διοικηθεῖσα ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εὑρίσκεται τὴν σήμερον ἀνδρῶν πεπαιδευμένων (οἵους ἀπαιτεῖ τοὺς ἐσομένους ἐπισκόπους) ὅλη ἔρημος καὶ ὀρφανὴ παντάπασι (καθὼς ὑποδεικνύεις διὰ τοῦ ἂν εἴχομεν τοιούτους), ποίαν λοιπὸν καρποφορίαν ἠθικὴν καὶ λογικὴν προσήνεγκε τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦτο δὴ τὸ σχέτλιον καὶ ξένον μὲν τῆς Ἑλληνικῆς εὐσεβείας, κατὰ σὲ δὲ περιμάχητον καὶ ὀλβιόδωρον καὶ λαμπρὸν οἰκοδόμημα; μᾶλλον δὲ ποίαν οὐκ εἰσέβαλε βλάβην καὶ ψυχικὴν καὶ βιωτικὴν εἴς τε τὸν κλῆρον καὶ εἰς τὸν λαὸν καὶ τὴν πολιτείαν; Ἀλλὰ περὶ τούτου μεμαρτύρηκεν ἡ ἱστορία μετὰ τῆς πείρας. Ἡμεῖς δὲ τείνωμεν πρὸς τὸ τέρμα τοῦ βαρυστόνου προλόγου.

§. ιζ. Τελευταῖον θαῤῥύνων τοὺς ὑπουργοὺς (πρὸς τὴν τοῦ Τόμου κατάργησιν), «ἀλλ' ἴσως (λέγει) πτοεῖται τὸ Ὑπουργεῖον τὰς (ὑπὲρ τοῦ Τόμου) φωνὰς καὶ κραυγὰς τῶν σφόδρα ζηλωτῶν αὐτῶν; Ἂν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶχον ἀληθινὴν καὶ ἄδολον φιλοπατρίαν, δὲν ἐκραύγαζον καὶ ἔγραφον, ὅπως κραυγάζουσι καὶ γράφουσι. Δὲν συνίστων καὶ ἐπροστάτευον καὶ αὐτὸν τὸν ἀγύρτην καὶ λαοπλάνον, τὸν ὁλετῆρα μοναχὸν Χριστοφόρον. Τοῦτο μόνον εἶναι ἱκανὸν νὰ δείξῃ τὸν ἀληθινὸν σκοπὸν ὅλου αὐτῶν τοῦ ζήλου. Ἂς ἐπιστήσῃ πολὺ τὴν αὐτῆς προσοχὴν εἰς τοῦτο ἡ Κυβέρνησις. Εὐχόμεθα μὴ ἔλθῃ καιρὸς μεταμελείας». Ἔχεις ἤδη, ἀναγνῶστα, τὸ λαμπρότατον τεκμήριον τῆς μετανοίας τοῦ πρὸ μικροῦ πανδήμως ἐξομολογηθέντος Τομομάχου. Κατεσφράγισε τὸν Πρόλογον δι' ὕβρεως καὶ συκοφαντίας οὐχ ἧττον ἀναιδοῦς καὶ στυγερᾶς ἢ παράφρονος καὶ ἐλεεινῆς. Ἡ μὲν γὰρ Κυβέρνησις παντελῶς ἀγνοεῖ (κατ' αὐτὸν) τὸ πόθεν (ἐκ ποίας ἀρχῆς) καταβαίνουσι καὶ πρὸς τί (σχέδιον πολιτικὸν) ἀφορῶσιν αἱ φωναὶ καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν ὧν λέγει ζηλωτῶν· αὐτὸς δὲ ὁ φιλόπατρις, ὡς ἄν τις Κάλχας ἢ μάντις ἐγγαστρίμυθος, συνεῖδε τὴν κοινόλεθρον ἐπιβουλήν, καὶ ταύτην, ὡς ἐκ τρίποδος, εἰσαγγέλλει πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, διακηρύττει δὲ πανδήμως καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Φέρει δὲ καὶ δεῖγμα τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς αὐτοὺς τοὺς ὑπὲρ τοῦ Τόμου καὶ τῆς Ἐκκλησίας εὐσεβῶς καὶ εὐσυνειδήτως καὶ γράφοντας καὶ λαλοῦντας, οὓς οὐ μόνον δυσφημεῖ ὡς ἄλλους ἰουδαίους ζηλωτὰς (Βλ. ὄπισθ. σελ. 307), ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν, ὧν λέγουσι καὶ γράφουσι, παρίστησιν αὐτοὺς καθ' ἑαυτῶν μαρτυροῦντας, ὅτι συνίστορές εἰσι καὶ συνυπεύθυνοι συνεργοὶ τοῦ διαβληθέντος ὡς στασιάζοντος κατὰ τῶν καθεστώτων μοναχοῦ Χριστοφόρου καὶ τῆς πολυθρυλήτου Καλογηρικῆς συνωμοσίας. Καὶ ἐπὶ τέλους νουθετεῖ μετ' ἀπειλῆς τὴν Κυβέρνησιν, ἵνα καὶ πολὺ προσέχῃ εἰς τοῦτο (τὸ κακούργημα τῶν ζηλωτῶν), ἐπευχόμενος ἐνθέρμως μὴ ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτὴν καιρὸς μεταμελείας!!.

§. ιη. Μετὰ ταῦτα τὰ διεῤῥωγότα ῥήματα τοῦ καταποντισμοῦ κατανυγεὶς τὴν καρδίαν ὁ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴς ἐστράφη εἰς προσευχὴν, Θεὸν ὧν προεῖπε μαρτυρόμενος καὶ αὐτὸν ἐπικαλούμενος

ἀποτρόπαιον τῶν ἐκ τῆς τοῦ Τόμου ἀποδοχῆς κρεμαμένων ἐπὶ τοῖς Ἕλλησι κακῶν, καὶ χεῖρας αἴρων ὁσίους εὔχεται τὰ ἑξῆς. «Ἐπουράνιε Βασιλεῦ, τὴν ἁγίαν ἡμῶν πίστιν στήριξον, τὴν Ἐκκλησίαν λάμπρυνον, τὸν Βασιλέα ἡμῶν στερέωσον, τὴν Ἑλλάδα διατήρησον, τὸ ἔθνος φώτισον, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν συνέτισον, τὴν Κυβέρνησιν ὁδήγησον εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον, τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος σύντριψον. Ἀμήν» (α).

(α) Ἡ δέησις μετεπλάσθη ἐκ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης εὐχῆς, ἣν ἐκφωνοῦμεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν μεγάλην μάλιστα Τεσσαρακοστήν. «Ἐπουράνιε Βασιλεῦ, τοὺς πιστοὺς Βασιλεῖς ἡμῶν στερέωσον, τὴν Πίστιν στήριξον, τὰ ἔθνη πράϋνον, τὸν κόσμον εἰρήνευσον, τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν καλῶς διαφύλαξον» κτλ. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία ἐκλαμβάνεται καθόλου ἐπὶ τῆς μιᾶς τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας· ὡσαύτως καὶ τὸ Πίστις ἀπροσδιόριστον, ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀληθινῆς (εἷς γὰρ Κύριος, μία πίστις) τῶν εὐσεβῶς εἰς Χριστὸν πιστευόντων· κἂν δὲ καὶ τὸ πρόσωπον προσετέθη (ὧν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀπολυτηρίῳ ἱκεσίᾳ «Στερεώσαι Κύριος ὁ θεὸς τὴν ἁγίαν καὶ ὀρθόδοξον πίστιν τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν σὺν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ»), ἔστιν ὅμως καθολικώτερον. Ἡ δὲ ταύτην τὴν εὐχὴν ὡς τύπον τῆς συνθέσεως προθεμένη δέησις τοῦ συγγραφέως παρεκτρεπομένη τῆς ἐννοίας τοῦ παραδείγματος, μερικεύει μὲν τὴν ἐκκλησίαν (μόνην ἐννοοῦσα τὴν τῆς Ἑλλάδος κεχωρισμένην ἀπὸ τῶν ὁμοδόξων αὐτῆς ἀδελφῶν)· ὅθεν ἰδιοποιεῖται καὶ τὴν ἁγίαν πίστιν (προστιθεῖσα τὸν ἡμῶν ἰδιόρρυθμον φαινόμενον περιορισμόν)· περικλείει δὲ τὸ τῶν Ὀρθοδόξων ἔθνος ἢ γένος ἐν μόνῃ τῇ Ἑλλάδι (διεσταλμένως ἀπὸ τῶν ἐκτὸς μυριαρίθμων ὁμογενῶν καὶ ὁμοπίστων). Καὶ ταύτην δὲ πάλιν τὴν Ἑλλάδα διαιρεῖ ἀπὸ τοῦ ἐνοικοῦντος ἔθνους (διακρίνουσα τοπογραφικῶς τὴν χώραν ἀπὸ τῶν κεκτημένων)· καὶ τὸ μὲν ἔθνος εὔχεται φωτισθῆναι, τὴν δ' Ἑλλάδα διατηρηθῆναι (τουτέστι διαφυλαχθῆναι σῶαν, ὡς ἔχει, καὶ ἀλώβητον ἀπὸ τῶν διὰ τοῦ Τόμου χαλκευομένων ἐπιβουλῶν· ὅθεν πρὸς τῷ τέλει τοῦ συγγράμματος (σελ. 590) καὶ ῥητῶς ἐπικαλεῖται παρὰ Κυρίου τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀπόρριψιν τοῦ Τόμου). Καὶ οὕτως ὁ εὐχέτης παραλαμβάνει μάρτυρα τῶν ἐμπαθῶν καὶ ματαίων αὐτοῦ λογισμῶν τὸν τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ψεῦδος ἀπολλύντα Θεόν, οὔτε τὸ «Οὐλήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ» εὐλαβηθείς, κἀκεῖνα τὰ τοῦ Κλήμεντος ἐπιλαθόμενος· «Χρὴ δὲ τὴν εὐχὴν ἀπὸ παθῶν καθαρεύειν, μήποτε συμβῇ τῷ εὐχομένῳ τὸ προφητικόν· Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς ἁμαρτίαν». Τελευταῖον εὔχεται πρὸς Κύριον ἵνα συντρίψῃ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος! Ἀλλ' ἔστω, καὶ γένοιτο. Συντριβήτωσαν ὡς σκεύη κεραμέως οἱ τῆς εὐσεβοῦς Ἑλλάδος, τῆς τε βασιλευούσης καὶ τῆς μὴ βασι-

§. ιθ. Ἐνταῦθα μετὰ τῆς εὐχῆς (ἦν, ὡς ἔοικεν, ἀντέταξεν ὁ συγγραφεὺς πρὸς τὴν πρὸ τοῦ Τόμου ἀναγινωσκομένην ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου προσευχὴν) τελευτᾷ καὶ ὁ περινενοημένος πρόλογος, εἰς ὃν παρεξετείναμεν καὶ ἄκοντες τὰς σημειώσεις, κατέχοντες ἐπὶ πολὺ τὸν ἀναγνώστην ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς συγγραφῆς ἐξ ἀνάγκης, ὅπως καταστήσωμεν εὐχερεστέραν μὲν τὴν κατάληψίν τινων χωρίων τοῦ πονήματος, σαφεστέραν δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως δεινότητα καὶ μέθοδον καὶ διάθεσιν, δεικνύοντες «ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα», καὶ τὸ «ὕφασμα ἀπὸ τοῦ κρασπέδου». Καὶ δὴ μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ θεωρίαν αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ οἰκοδομήματος, ἀποφεύγοντες μὲν τὰς φρικώδεις ἐπαναλήψεις τῶν ἐν αὐτῷ μυριάκις πεπαλιλλογημένων, ἀποστρέφοντες δὲ καὶ τὰς ὄψεις ἀπὸ τῶν ἀμυθήτων ὕβρεων, παρατρέχοντες δὲ τὰς μηδὲν πρὸς ἔπος ἀλλὰ πάντῃ ξένας τοῦ προκειμένου παραδοξολογίας τοῦ συγγραφέως, ἢ μόνον τινὰς τούτων (ὅπου δεῖ) χωρὶς μηδεμιᾶς ἀπαντήσεως σημειοῦντες αὐτάς, ὡς ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἐξ ὧν προείπομεν κατανοουμένας. Διαιροῦμεν δὲ τὴν ἀνάκρισιν εἰς τμήματα δύω κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ συγγράμματος.

ΤΜΗΜΑ Α.

§. κ. Σύγκειται τὸ σύγγραμμα ἐκ δύω τινῶν τμημάτων ὁλοσχερῶν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον τούτων ἀκέφαλον παρίσταται καὶ χωρὶς ἐπιγραφῆς, εἰσβάλλον ἀπροόπτως διά τινος ἐκθέσεως οἷον εἰσαγωγικῆς τετρασελίδου· τούτου δὲ τοῦ ἀνωνύμου ὅλου μέρη τινὰ καθ' ὁδὸν τῆς ἀναγνώσεως ἀπαντῶσιν (εἰσὶ δὲ τέσσαρα τὸν ἀριθμὸν, ἐπέχοντα σελίδας 153)· ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀνεπίγραφα κεῖνται (πλὴν ἑνὸς τοῦ Ὁ Συνοδικὸς Τόμος)· διακρίνονται δὲ ἀπ' ἀλλήλων διὰ μόνης τῆς ἐπισημάνσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιγραφῶν· ἀναγινώσκονται ὅμως αἱ τούτων ἐπιγραφαὶ ἐν τῷ πίνακι τῆς βίβλου σεσημειωμέναι. Λέγομεν δὲ περὶ τούτων παρακατιόντες, ἀφ' οὗ πρῶτον διεξέλθωμεν ἐπιτροχάδην τὴν προτεταγμένην εἰσαγωγικὴν ἔκθεσιν· ἄρχεται δὲ οὕτως.

«Ἔτος ὅλον παρῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως καὶ δημοσιεύσεως τοῦ περὶ ἀναδείξεως αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Τόμου τῆς

λευούσης, ὁρατοὶ καὶ ἀόρατοι ἐχθροί, πάντες οἱ λυμεῶνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ συνεργάται τοῦ Σατανᾶ, οὗ καὶ ὁ θεῖος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους (ις. 20) προήγγειλε τὴν συντριβήν· «Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει».

ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου» (βλ. ὄπισθ. σελ. 325) «καὶ πολλάκις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀνέγνωμεν καὶ ἐμελετήσαμεν αὐτόν, καὶ ὅμως ἀκόμη δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τῷ ὄντι ὑπάρχει τοιοῦτόν τι ἔγγραφον! Τόσον παράδοξον καὶ παράξενον μᾶς ἐφάνη, καὶ τόσον παράδοξον καὶ παράξενον μᾶς φαίνεται ἔτι τὸ πρᾶγμα! Παίζοντα τὰ μωρὰ παιδία κτίζουσι πολλάκις καὶ παλάτια, καὶ μόλις φέρουσιν αὐτὰ εἰς πέρας, καὶ εὐθὺς κρημνίζουσιν αὐτὰ ἀφ' ἑαυτῶν. Τίς ἤθελε πιστεύσει ποτέ, ὅτι καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἤθελε πράξει, ὅ,τι πράττουσι τὰ μωρὰ παιδία; Ἔκτισε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 λαμπρὸν οἰκοδόμημα, καὶ ἐπηνέθη διὰ τοῦτο παρὰ πάντων τῶν φρονίμων ἀνθρώπων, ὁμογενῶν καὶ ἀλλογενῶν. Καὶ μετὰ δεκαεπτὰ ἔτη ἐκρήμνισεν αὐτὸ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ λαμπρὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο οἰκοδόμημα». (Δηλονότι τὸ Καταστατικόν. Ἀλλὰ τὸ ξενικὸν τοῦτο πῆγμα ὁ Μαύρερος ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας ἔκτισεν, οὐχὶ τὸ ὀρθόδοξον τῶν Ἑλλήνων ἔθνος· ἄπαγε· ἐκρήμνισε δὲ πάντως αὐτὸ τὸ ἔθνος ἀφ' ἑαυτοῦ (καθὰ λέγεις) καὶ κατέστρεψεν ἐπὶ τοῦ Συντάγματος συνελθὸν (ᾧ παρηκολούθησε καὶ ὁ Τόμος)· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκε. Σὺ δὲ σημείωσαι, ἀναγνῶστα, καὶ τὴν ἀτοπίαν τοῦ παραδείγματος· βουλόμενος γὰρ τιμῆσαι τοὺς νομοθέτας τοῦ Καταστατικοῦ διὰ τῆς τοῦ ἔθνους προσηγορίας, παραβάλλει τούτους μὲν πρὸς τὰ μωρὰ παιδία παλάτιον κτίζειν ἐπιχειροῦντα, τὸ δὲ λαμπρὸν ὑμνούμενον οἰκοδόμημα πρὸς τὸ παιδικὸν παλάτιον! ἀλλ' ἔστω· κἀκεῖνο γάρ, ὡς τοῦτο, τεθεμελίωτο ἐπὶ τὴν ἄμμον! ἄκουε καὶ τὰ ἑξῆς ἐπισυναπτόμενα). «Αὕπη καὶ ἀγανάκτησις κυριεύουσι τὸν φρόνιμον ἄνθρωπον διὰ τοῦτο! Ἡ πρᾶξις ἦτο μέγα πολιτικὸν ἁμάρτημα! καὶ ἓν ἄλλο τοιοῦτον εἶναι ἱκανὸν νὰ φέρῃ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου — φρικτὸν καὶ μόνον ἐνθυμηθῆναι, πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ ἐξειπεῖν! — ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν! Καὶ τότε οἱ ὀκταετεῖς ἀγῶνες; — τὰ ποταμηδὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας χυθέντα μαρτυρικὰ αἵματα; — αἱ πολυειδεῖς κακοπάθειαι, ταλαιπωρίαι, βάσανοι; οἱ στεναγμοὶ τῶν ἔτι ἐν αἰχμαλωσίᾳ εὑρισκομένων; (!). Ὅλα εἰς μάτην!» — Καὶ λοιπὸν ἡ τοῦ παναθέσμως τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ὑπ' οὐρανὸν ὀρθοδόξων αὐτῆς ἀδελφῶν ἀποσχίσαντος Καταστατικοῦ δικαία παρὰ τοῦ ἔθνους κατάργησις καὶ ἡ διὰ τοῦ Τόμου πάλιν καταστᾶσα ὁμόνοια καὶ ἕνωσις

ἀντιβαίνει πρὸς τὰ τῷ συγγραφεῖ δοκοῦντα καλὰ καὶ συμφέροντα τῷ πολιτεύματι τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν δὲ καὶ διὰ νόμου πολιτικοῦ ἐπικυρωθῶσι τὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας πρὸς τὴν πολιτείαν ἰδίως ἀναφερόμενα σχετικά, καθὼς περὶ τούτων οἱ θεῖοι θεσμοὶ καὶ κανόνες διὰ τοῦ Τόμου διαγορεύουσι, τότε τετέλεσται! δεδούλωται ἡ Ἑλλὰς ὑποταγεῖσα πάλιν ὑπὸ τὴν Σουλτανικὴν δεσποτείαν· πῶς τοῦτο; καὶ διὰ τί; Διότι παρεδέξατο τὸν ἱερὸν Τόμον, δι' οὗ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀρχιεπίσκοπος παρῃτήσατο τῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κανονικῶν τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου δικαιωμάτων, ἀναγορεύσας μετὰ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοδιοίκητον! Παράδοξοι τῷ ὄντι συλλογισμοὶ καὶ αὐτεξέλεγκτοι, διὸ καὶ μηδόλως συμβάλλοντες εἰς ἀπόδειξιν τῆς πρὸς ἣν ἀποσκοποῦσιν ἀπειλῆς τοῦ φοβεροῦ κινδύνου διὰ τὸ παράλογον καὶ ἀπίθανον· ἄτοπον δὲ καὶ γελοῖον σοφισμάτιον προσετέθη καὶ ἡ τετραγῳδημένη τῶν ὀκταετῶν ἀγώνων ἀνάμνησις, ὑπὲρ ὧν φοβούμενος μὴ ματαιωθῶσι καὶ σχετλιάζων ὁ συγγραφεὺς διεξῆλθε δι' ὅλων τῶν ἐκ τοῦ πολέμου δεινῶν «διὰ τ' ἔντεα καὶ μέλαν αἷμα»!—«Δὲν δυνάμεθα (πάλιν ἐπαναλαμβάνει λευκότερον ἐκφραζόμενος) «δὲν δυνάμεθα καὶ μετὰ ἓν ἔτος νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὑπάρχει τῷ ὄντι ἔγγραφον, καλούμενον Συνοδικὸς Τόμος, ἀναδεικνύον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος αὐτοκέφαλον, αὐτοκέφαλον οὖσαν ἀπὸ κζ Ἰουλίου 1833 (!), μᾶλλον δὲ (!) ἀπὸ κέ Μαρτίου τοῦ 1821 ἔτους (!) κατὰ θέλησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους (!)· διότι αὐτὸ μόνον εἶχε δικαίωμα κατὰ τοῦτο (!). Ἀλλ' ὑπάρχει — ὡς μὴ ὤφελε! — τὸ ἔγγραφον, καὶ ὑπάρχει πρὸς καταισχύνην τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους»! —Παράδοξος τῷ ὄντι καὶ παράξενος ἡ ἀντίφασις τῆς τοιαύτης (ὡς ἂν εἴποι τις) πιστα πιστίας. Δι' ὅλου ἑνὸς ἔτους πολλάκις ἀνεγίνωσκε καὶ ἐμελέτα τὸ κατ' αὐτὸν παράδοξον ἔγγραφον, καὶ δι' ὅλου ἑνὸς ἔτους (ὡς ἂν εἴπερ ἔβλεπεν οὐ χειμερινόν, ἀλλὰ διετήσιον ὄνειρον) οὐκ ἠδύνατο πιστεῦσαι τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ. Ἐπεχείρησε καὶ τῇ κατ' αὐτοῦ συγγραφῇ χάριν τῆς ἀληθείας· πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω πάλιν καὶ ἀρχόμενος ἤδη τῆς συγγραφῆς ἀπόμνυται καὶ διακηρύττει ὅτι καὶ εἰσέτι οὐ δύναται πιστεῦσαι ὅτι ὑπάρχει τὸ ἔγγραφον· μικρῷ προχωρήσας πιστεύει καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι ὑπάρχει, ὡς μὴ ὤφειλε! Θαυμαστὰ πράγματά! Καὶ φαίνεται μὲν ὁ λόγος πρὸς ὑπέρμετρον ὑπερβολὴν ἀγροικότερον ἐσχηματισμένος· ἀλλὰ τοιοῦτο

παρακίνδυνον σχῆμα λόγου καὶ τοσοῦτον ἐφεκτικὸν ἐπὶ μακρότατον παρατεταμένον καὶ Πύῤῥων ἂν ἐκεῖνος ἀκούσας ἠγανάκτησεν. Εἰ δὲ πρέπει τοῦτο λεγόμενον μήτοι γε ἐν τοῖς σπουδαίοις καὶ σεμνοτάτοις, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς γελοίοις, ἄλλος εἰπάτω.

§. κα. Τοιούτων ἀλλοκότων καὶ φράσεων καὶ νοημάτων γέμει καὶ ἐν τοῖς ὑπολοίποις ἡ ἐμβατήριος αὕτη ἔκθεσις, παμμιγῆ τινα καὶ ἀσυλλόγιστα συνείρουσα καὶ συγκολλῶσα· ἀπανθίζομεν δὲ καὶ τούτων ὀλίγα τινὰ πρὸς ἀπόδειξιν (σελ. 2—4). Ἀγανακτῶν ὅτι «εὑρίσκονται Ἕλληνες ἐπαινοῦντες τὸν Συνοδικὸν Τόμον καὶ συνιστῶντες μετὰ ζήλου τὴν παραδοχὴν αὐτοῦ». (Καὶ ταῦτα μετὰ τὴν πρὸ δύω ἐτῶν ἤδη πανηγυρικὴν καὶ πάνδημον τοῦ Τόμου ὑποδοχήν), ἐπιφέρει· «Ἡ ἡμεῖς μωραίνομεν καὶ εἰς ἔσχατον τυφλώττομεν ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας (!), καὶ διὰ τοῦτο δὲν βλέπομεν ἐν τῷ Τόμῳ ἄλλο, εἰμὴ ὄνειδος καὶ καταισχύνην ἐθνικὴν καὶ βλάβην τῶν συμφερόντων τῆς φίλης πατρίδος, ἢ οἱ ἐγκρίνοντες καὶ ἐπαινοῦντες αὐτὸν εἶναι Σκύθαι καὶ ὄχι Ἕλληνες». — Δυοῖν θάτερον λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης συμπεραίνει ὁ λόγος· ἢ τὸ πρῶτον, ἐνῷ καὶ οἱ εἰς ἔσχατον τυφλώττοντες βλέπουσι τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα μεγάλα καὶ πολλά, ἢ τὸ δεύτερον, ἐν ᾧ οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος οὐκ εἰσὶν Ἕλληνες, ἀλλὰ Σκύθαι. — «Ποῖον τῶν δύω μερῶν φρονεῖ καὶ δοξάζει ὀρθῶς;» (οἱ Σκύθαι οὗτοι, ἢ ἐκεῖνοι οἱ μωραίνοντες καὶ Λυγκέως ὀξυδερκέστεροι τυφλοί; ποῖον; ἀκούσωμεν). «Ἡ εὕρεσις (λέγει) τῆς ἀληθείας δὲν εἶναι δύσκολος· ὅταν τις ζητήσῃ αὐτὴν εἰλικρινῶς καὶ ἀπαθῶς, ὅταν τις ζητήσῃ αὐτὴν κυριευόμενος ὄχι ὑπὸ ποταπῶν καὶ χαμερπῶν παθῶν» (τοῦτό ἐστι τὸ ἀπαθῶς)· «ἀλλ' ὑπὸ μόνου τοῦ εὐγενοῦς πάθους τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας» (ὑφ' ἧς οἱ κυριευθέντες, ὡς εἶπεν, εἰς ἔσχατον τυφλώττουσι).—«Δεν ἀνατιθέμεθα λοιπὸν (συμπεραίνει) τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας εἰς τὸν χρόνον» (ὁ γὰρ παρὼν καιρὸς κατεπείγει!), «ἀλλ' εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς τὸν Τόμον ἐπαινοῦντας» (τοὺς Σκύθας καὶ μὴ Ἕλληνας) «σωφρονοῦντας καὶ Ἑλληνικῶς φρονοῦντας». Καὶ ἐπισυνάπτει τεχνηέντως τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως Φιλίππου, ὅστις κρίνων ποτὲ Μαχαίτᾳ τινὶ δίκην, καὶ ὑπονυστάζων, οὐ προσεῖχε τοῖς δικαίοις· ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνος ἐνεβόησεν· Ἐκκαλοῦμαι τὴν κρίσιν, ὀργισθεὶς ὁ Φίλιππος, ἐπὶ τίνα; εἶπε. Καὶ ὁ Μα-

χαίτας, ἐπὶ σέ, βασιλεῦ, ἐὰν ἐγρηγόρως καὶ προσέχων ἀκούῃς. « Ἐπὶ ὑμᾶς » (ἀναβοᾶ καὶ αὐτός, ὡς Μαχαίτας δίκην ἔχων ἰδίαν πρὸς οὓς ὠνόμασε Σκύθας, καθίζων αὐτοὺς δικαστὰς πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον ἀναλογοῦντας) « ἐπὶ ὑμᾶς τοὺς ὑπὸ χαμερπῶν παθῶν καὶ ἰδίων συμφερόντων ὑπονυστάζοντας καὶ μὴ προσέχοντας τοῖς δικαίοις τῆς πατρίδος ἐκκαλούμεθα τὴν δίκην, ἐὰν εἰλικρινῶς θέλητε τὴν ἀλήθειαν» (!).

§. κϐ. Οὕτω δ' ἀσυνάρτητα καὶ ἀντιφατικὰ παραλόγως συμπλέξας καὶ νουθετήσας καὶ εἰς ἄλλα ποικίλα παρομοίως ἀσυγκόλλητα μεταπηδᾷ. Κατακρίνει τὰ ὑπὲρ τοῦ Τόμου, ἢ καὶ κατ' αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐφημερίσι γραφέντα παρ' ἀνθρώπων μὴ εἰδότων ὅ,τι λέγουσι, καὶ παραυτὰ συγκαταλέγει καὶ ἑαυτὸν μετὰ τῶν τοιούτων (μετριάζων τάχα τὸν ἔλεγχον). « Ἐν Ἑλλάδι (λέγει) ὅλοι θέλομεν νὰ γράφωμεν, καὶ ὅλοι περὶ ὅλων τῶν ὑποκειμένων θέλομεν νὰ ὁμιλῶμεν, καὶ διὰ τοῦτο γινόμεθα γελοῖοι». Καὶ πάλιν ἐξαιρεῖ ἑαυτὸν ἐκ τῶν τοιούτων, ἀπαρνούμενος ὅτι αὐτὸς οὐδὲν ἔγραψε μέχρι τοῦδε κατὰ τοῦ Τόμου, καί τοι πολλὰ τῶν ἐν ταῖς ἐφημερίσι γραφέντων ἀπεδόθησαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς κακίας καὶ τῆς κακοηθείας, δι' ἃ καὶ ὕβρισται σκληρῶς. Ἀλλ' «οὔτε τώρα (προστίθησιν) ἠθέλομεν γράψει περὶ αὐτοῦ (τοῦ Τόμου), ἐὰν μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις (τῷ ᾳωνα. τὸν Ἰούνιον) ἐμφάνειαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει (τῷ ᾳωνα, κατὰ Μάϊον) τύποις ἐκδοθέντων τῆς Συνόδου Πρακτικῶν (ἐν οἷς συνεξεδόθη καὶ ὁ Τόμος), δὲν ἐπροτρεπόμεθα παρ' ἀξιοτίμων φίλων». (Κἀνταῦθα φαίνεται μέν τι λέγων, ἀλλὰ πᾶν πέριξ καὶ αἰνιγματωδῶς. Δι' ὅλου ἑνὸς ἔτους (τοῦ ᾳων) ἀνεγίνωσκε πολλάκις (ὡς εἶπεν ἀνωτέρω) καὶ ἐμελέτα τὸ ἔγγραφον τοῦ τότε πανηγυρικῶς δημοσιευθέντος Τόμου· καὶ ὅμως οὐκ ἐπίστευεν ὅτι ὑπάρχει τοιοῦτο ἔγγραφον. Ἴσως δ' οὐδ' αὐτοὶ ἐπίστευον οἱ ἀξιότιμοι αὐτοῦ φίλοι· διὸ καὶ οὐδ' ἔγραφε κατ' αὐτοῦ, καὶ οὐδὲ νῦν ἔμελλε γράφειν, εἰ μὴ ἐνεφανίζοντο τὰ τῆς ἁγίας Συνόδου Πρακτικά. Τότε δὲ καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε καὶ οἱ ἀξιότιμοι αὐτοῦ φίλοι (ὡς ἤδη προχωρούσης, συνεργοῦντος καὶ τοῦ χρόνου, τῆς κατὰ τοῦ Τόμου μελετηθείσης εὐμηχάνου παρασκευῆς, ἀφ' οὗ καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Πρακτικῶν καὶ ὁ Τόμος συνεξεδόθη πρὸς ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς Ὀρθοδοξίας). Ἔκτοτε λοιπὸν ἤρξατο τοῦ γράφειν κατ' αὐτοῦ ὁ ζηλωτὴς τῆς ἀληθείας. Ταῦτα ἐννοοῦμεν. Ὁ δὲ τούτοις μὴ ἀρκεσθεὶς ἐπιφέρει καὶ τὰ

ἑξῆς. «Ἐπείσθημεν εἰς τὴν φιλικὴν προτροπήν, καὶ γράφομεν, καὶ ἐπεθυμοῦμεν πολὺ νὰ γράψωμεν ἐν πάσῃ ψυχῆς ἀταραξίᾳ. Πλὴν, ἐξομολογούμεθα εἰλικρινῶς, ὁσάκις ἀνέγνωμεν τὸν Συνοδικὸν Τόμον (ἀπὸ τοῦ ᾳων δηλονότι καὶ ἑξῆς), δὲν ἠδυνήθημεν νὰ κρατήσωμεν τὴν δικαίαν ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν». — Οὐκ ἔχαδε στήθεϊ χόλον! Καὶ λοιπὸν κεχολωμένος (κατὰ τὴν εἰλικρινῆ ἐξομολόγησιν) ἐπεχείρησέ τε καὶ διήνυσε τὴν συγγραφήν, καθ' ἣν πάντως ἀνεγίνωσκε καὶ τὸν Τόμον. Ἀλλὰ ταῦτα πῶς συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ἀνωτέρω τῆς ἀπαθοῦς καὶ εἰλικρινοῦς ζητήσεως τῆς ἀληθείας νουθετήματα; Ἤδη δὲ μανθάνεις, ἀναγνῶστα, καὶ ὅτι οὐκ ἂν ἔγραφε κατὰ τοῦ Τόμου, καὶ περὶ ἀληθείας, εἰ μὴ προέτρεπον αὐτὸν οἱ ἀξιότιμοι φίλοι. Ποῦ τοίνυν ᾤχοντο τὰ κλεῖν' αἰνίγματα τοῦ προλόγου ἐκεῖνα; ποῦ τὸ μέγα χρῆμα τῶν ἀΰπνων νυκτῶν καὶ τὰ δύω πρὸς ἄλληλα ἔνδον τῆς ψυχῆς αὐτῆς μαχόμενα δείκελα ἢ ἰνδάλματα, ὧν τὸ δεύτερον (τὸ τῆς Πατρίδος) τέλος ὑπερίσχυσε, διὸ καὶ ἐπεχείρησε τῷ ἔργῳ; (βλ. ὄπισθ. σελ. 317).

§. κγ. Ἐφεξῆς δὲ τείνων πρὸς τὸ τέλος διακηρύττει τὸν μόνον καὶ διπλοῦν σκοπὸν τῆς συγγραφῆς· «γράφομεν (λέγει) μόνον καὶ μόνον, ἵνα κατεξελέγξωμεν τὴν κακίαν καὶ κακοήθειαν καὶ νὰ καταδείξωμεν καὶ διδάξωμεν τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' ἠξεύρομεν ὅτι κινοῦμεν τὸν ἀνάγυρον». — Κινῶν τὸν ἀνάγυρον (κατὰ τὴν παροιμίαν) ὁ συγγραφεὺς παραβάλλει πρὸς τὸ δυσῶδες τοῦτο φυτὸν οὐχὶ τὴν ἐλεγκτικὴν τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθείας διδασκαλίαν (τοῦτο γὰρ ἄτοπον), ἀλλὰ τῶν ἐξ αὐτῆς ἀναφυησομένων κακοήθων ὕβρεων τὴν βλάβην (ἃς ὑπονοῶν ἐρεῖ παρευθύς)· ὥςε μόνον κίνητρον τῶν τοσούτων ὕβρεων ὑποτίθησι τὴν διδασκαλίαν. — «Θέλομεν, λέγει, ἀκούσει καὶ διὰ τοῦτο ὅσα ἡ κακία καὶ κακοήθεια δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ὑβρίζομεν τὴν ἐκκλησίαν». — Παρεκτὸς δηλονότι τῆς εἰς ὕβριν ἤδη προκειμένης ἐκκλησίας ἐκείνης, τῆς, ὡς εἶπεν ἐν τῷ προλόγῳ, πρωτευούσης ἐν ταῖς συναποτελούσαις τὴν μίαν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις (βλ. ὄπισθ. σελ. 315). — «Ὅτι (συνεχίζει λέγων) ὅτι βλασφημοῦμεν καὶ ἀσεβοῦμεν, διότι ἐλέγχομεν ἀνθρώπους» (οὐχὶ δηλαδὴ τὸν Θεόν; Ἀλλ' ὅταν τις (ἐξ ὑποθέσεως) ἐλέγχῃ ἀνθρώπους ἀδίκως, βλασφημεῖ εἰς αὐτὸ τὸ Ὁμοούσιον καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον). «Αἱ ὕβρεις (λέγει) δὲν μᾶς ἐκφοβίζουσι. Τοὺς ὀρθοὺς λόγους τιμῶμεν καὶ

σεβόμεθα καὶ παρ' ἐχθρῶν λεγομένους».— Γενναῖα ταῦτα καὶ σοφὰ καὶ λίαν ἐπιεικῆ καὶ ἐπαινετά, καὶ μάλιστα τὸ ἑξῆς.— «Ἂν μόνον ὑβρισθῶμεν, δὲν θέλομεν ἀνθυβρίσει» (ὑπέρευγε! καὶ ἐγγυᾶται τὸ παρὰ πόδας ἀναφερόμενον). «Δὲν εἶναι ἔντιμον τὸ ἀντιλακτίζειν» (δηλονότι κατὰ τὸ «ἐὰν δέ με ὄνος ἐλάκτισε»!!). Οὕτω δὲ προασφαλίσας ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν βελῶν τῆς κακίας καὶ κακοηθείας, προσαπολογεῖται καὶ πρός τινας τῶν αὐτῷ συνήθων λέγων· «Ἠξεύρομεν καὶ ὅτι κρούομεν χορδήν, ἥτις δὲν θέλει ἠχήσει εὐαρέστως καὶ εἰς ἀκοὰς ἀνθρώπων, εἰς οὓς δὲν ἐπεθυμοῦμεν νὰ προξενήσωμεν δυσαρέσκειαν». (Ἔδει γὰρ ὡς ἐκίνησε τὸν ἀνάγυρον, οὕτω καὶ ὧδε κινῆσαι καὶ χορδάς). «Τί ποιητέον; Ἢ δὲν πρέπει νὰ γράψωμεν, ἢ, ἂν ἦναι ἀνάγκη νὰ γράψωμεν, πρέπει νὰ εἴπωμεν παῤῥησίᾳ ὅλην τὴν ἀλήθειαν». — Καὶ τοῦτο παράδοξον· ἀφ' οὗ διὰ τοσούτων προαπέδειξε τὸ χρέος, τὸ καθῆκον, τὴν ἀνάγκην τῆς συγγραφῆς καὶ συγγράφων ἤδη προχωρεῖ, ἔπειτα διαλογίζεται καὶ σκέπτεται καὶ ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ τί ποιητέον, «ἂν πρέπει, ἢ ἂν δὲν πρέπει, καὶ ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γράψῃ», ὡς μήπω ἀρξάμενος τοῦ ἔργου! Καὶ τέλος ἀποφαίνεται.— «Ὅστις ἡμάρτησε, δίκαιον εἶναι νὰ ἐλεγχθῇ καὶ τιμωρηθῇ διὰ τὸ αὐτοῦ ἁμάρτημα. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ αὐστηρὰ δικαιοσύνη».— Ἀλλ' ὦ βέλτιστε, «μὴ γίνου δίκαιος παρὰ πολύ, ἵνα μὴ ἁμαρτήσῃς», φησὶν ὁ Σοφός· «Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες». Ἐνταῦθα λήγει μὲν ἡ τοῦ συγγράμματος ἐμβατήριος εἴσθεσις, καταπαύομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὰς εἰς αὐτὴν σημειώσεις, ἃς καὶ ταύτας ἄκοντες ἐμηκύναμεν, οὐτ' ἀνάγυρον κινοῦντες, οὔτε χορδὰς κρούοντες, οὔτε τιμωροῦντες οὐδένα, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν κυριωτάτων λόγων τοῦ συγγραφέως, οὓς μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς καὶ ἀκριβείας ἀντεγράψαμεν, ἀποδεικνύοντες ἐναργῶς, πῶς ποτε συλλογιζόμενος καὶ διατεθειμένος ἐπεχείρησεν ἤδη τῇ συγγραφῇ. Μεταβαίνει δ' ἀμέσως εἰς τὰ περὶ ὧν προείπομεν (σελ. 332) ἀνεπίγραφα Δ. μέρη· καὶ ἡμεῖς παρακολουθοῦμεν ἀντιγράφοντες ἐκ τοῦ Πίνακος τὰς ἑκάστου τούτων τῶν μερῶν ἐπιγραφάς.

ΜΕΡΟΣ Α.

Ἐν ᾧ α) περὶ ἀναδείξεως αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. β) τὰ κατὰ τὸν Φεβρουάριον καὶ τὸν Μάϊον τοῦ ᾳων παρὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου γεγονότα· καὶ γ) τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει πραχθέντα (σελ. 1—49).

§. κδ. Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τούτου τοῦ μέρους ἐξετάζει περιλη-

πτικῶς τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ φύσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἐπιχειρῶν ἀπὸ παντοίων θεωρημάτων, ἱστορικῶν, πολιτικῶν, φιλοσοφικῶν, Ἐκκλησιαστικῶν. Ἄρχεται δὲ τοῦ λόγου βεβαιῶν καὶ αὖθις μετὰ πληροφορίας, ὅτι τῷ ὄντι «ὑπάρχει λοιπὸν ὁ Συνοδικὸς Τόμος» (σελ. 4), καὶ ἐπερωτήσας μετ' ἀπορίας «ἀλλὰ πόθεν, πῶς, διατί, καὶ πρὸς τί ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ;» ἐπιφέρει ὡς ὁμολογούμενον τοῖς πᾶσι καὶ γνωστὸν πρᾶγμα παντάπασιν ἄγνωστον καὶ ἀνύπαρκτον, «Ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνέδειξε πράγματι καὶ ἔργῳ αὐτοκέφαλον τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ἀγῶνος»· ὡς ἂν εἴπερ οἱ κατὰ τῆς ξένης δεσποτείας ἐπαναστάντες ὀρθόδοξοι Ἕλληνες ἠγωνίζοντο συγχρόνως ὑπέρ τε τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας καὶ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ἀποσχίσεως ἀπὸ τῶν μὴ ἐπαναστάντων καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἐπαναστάντας ἀποκτεινομένων ὁμογενῶν καὶ ὁμοπίστων καὶ πολυπληθεστέρων αὐτῶν ἀδελφῶν· ἀλλὰ τῆς τοιαύτης κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων συκοφαντίας τὸ ψεῦδος ἐξήλεγξαν τρανῶς τὰ προηγηθέντα (βλ. Τμήμ. Β. κεφ. ΙΔ. §. ε. σελ. 531). Ὁ δὲ ταύτην πρώτην πρότασιν τοῦ ἐνθυμήματος τιθείς, πρὶν ἢ τὸ λεγόμενον ἀποδείξῃ (καὶ πόθεν καὶ πῶς ἂν ἀπέδειξεν; ἢ μήπως ἤρκεσεν αὐτῷ πρὸς ἀπόδειξιν τὸ «ὡς γνωστὸν» κλεπτικῶς παραρρίψθὲν ῥημάτιον, ὡς ὠνόμασεν ἀνωτέρω τὸ ἄγνωστον καὶ ἀνύπαρκτον;), συνάγει συλλογιστικῶς ὅτι ἔκτοτε (λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος) χρονολογεῖται τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ δεῖξον, ἄνθρωπε, πρότερον, εἰ ὑπῆρχε, καὶ τότε χρονολόγισον· αἰτιολογῶν δὲ τὸ συμπέρασμα, ἐπιφέρει καὶ δευτέραν πρότασιν. «Διότι (λέγει) ἔκτοτε χρονολογεῖται καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἡ ἐλευθερία καὶ αὐτεξουσιότης καὶ αὐτονομία». — Καὶ τοῦτο σφόδρα παράλογον· πῶς δ' οὐχί; Πάσης πράξεως ἱστορικῆς ἡ ἡλικία ἀπό τινος σταθεροῦ καταμετρεῖται σημείου, σημεῖον δὲ τὸ τέρμα τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας, ἀφ' οὗ ἄρχεται τῶν χρόνων ὁ ὑπολογισμὸς καὶ ἡ χρονολογία τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς. Οὐκ οἰκοδόμημα ἀπ' αὐτῆς (φέρ' εἰπεῖν) τῆς τῶν θεμελίων καταβολῆς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς οἰκοδομῆς χρονολογεῖται. Οὐδ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς χρονίου τινὸς πολέμου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς νίκης τοῦ κεκρατηκότος χρονολογοῦνται τὰ ἐκ τῆς νίκης προσκεκτημένα καλά. Οὕτω πάντως χρονολογητέον καὶ τὰ Ἑλληνικά. «Ἐννέα δὲ βεβάασι Διὸς μεγάλου ἐνιαυτοί», καθ' οὓς οἱ Ἕλληνες ἠγωνίζοντο πρὸς τοὺς ἐχθροὺς (ὡς καὶ

οἱ πάλαι Πατέρες αὐτῶν πρὸς τοὺς Τρῶας) κινδυνεύοντες πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας. Τῷ δεκάτῳ δὲ (ὡς ἐκεῖνοι) νικήσαντες κατὰ κράτος καὶ οὗτοι, Τροίαν μὲν οὐχ εἷλον ξένην γῆν, ἀλλὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν (ἐν μέρει γοῦν) πατρίδος τὴν πολιτικὴν ἐκτήσαντο ἐλευθερίαν καὶ αὐτεξουσιότητα καὶ αὐτονομίαν. Σὺ δὲ φέριστε, ταῦτα χρονολογεῖς οὐκ ἀπὸ τοῦ τέλους ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τοῦ σχεδὸν ἐνναετοῦς ἀγῶνος τῆς ἀρχῆς, ὡς ἔκτοτε δῆθεν ὑφεστηκότα· ἀλλ' οὕτως ἡ τελεσιουργία ὑπερβαίνει παρὰ πολὺ κἀκεῖνο τὸ παροιμιῶδες «Ἀρχή δέ τοι ἥμισυ παντός»· πλὴν εἰ μή που προσθετέον καὶ τοῦτο τὸ πλάσμα πρὸς ἐκείνους τοὺς μυθικούς, ἐν οἷς τερατολογοῦσι τὴν μὲν Ἀθηνᾶν τελείαν τὴν ἡλικίαν καὶ δὴ καὶ ὁπλοφόρον ἐκπηδήσασαν ἐκ τῆς τοῦ Διὸς κεφαλῆς, τὸν δ' Ἀπόλλωνα ἅμα τε γεννηθέντα καὶ κιθαρίζοντα καὶ τοξεύοντα καὶ χρησμοδοτοῦντα, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἑρμῆν ἔτι βρέφος νεογνὸν κατασκευάζοντα λύραν ἐκ χελώνης! ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. «Καὶ κατὰ τὰ δύω (λέγει τὰ ἀνωτέρω, τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν αὐτονομίαν) «εἶχε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀναντίῤῥητα καὶ ἀπαράγραπτα δίκαια». Μὴ σύγχυζε τὰ πράγματα, παρακαλῶ, μὴ πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκονον· ἄλλο τὸ πρῶτον, καὶ ἄλλο τὸ ἕτερον, ὡς φανήσεται καὶ ἐκ τῶν ἑφεξῆς.

§. κε. Ἐν σελίδι 5 γενικώτερον διαλεγόμενος φέρει πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ φρονήματος αὐτοῦ καί τινας μεταφυσικὸς καὶ πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς θεωρίας, λίαν ἀτόπους καὶ παραλόγους, ὡς ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων ἀποδειχθήσεται· λέγει δὲ ταῦτα· «Ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, αὐτεξουσιότης καὶ αὐτονομία τοῦ ἔθνους φέρει μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ΣΥΝΕΙΔΟΤΟΣ. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος ἢ δοῦλος μετὰ τοῦ αὐτοῦ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ αἰσθήματος;» (ἤτοι, ὡς ἐρεῖ μετὰ μικρόν, τῆς ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ αὐτοῦ). Ἐν τούτοις σημειωτέον τὰ ἑξῆς· α) Περὶ ἐκκλησίας ὀρθοδόξου (τῆς ἐν Ἑλλάδι) διαλαμβάνων ὁ συγγραφεύς, καὶ τὸ πρὸς διακήρυξιν τῆς κατ' αὐτὴν αὐτονομίας ἀναντίῤῥητον (ὡς εἶπε) δικαίωμα τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἔθνους ἐπιχειρῶν ἀποδεῖξαι, περιέπεσεν εἰς δύω τρανοὺς παραλογισμούς. Πρῶτον μὲν γὰρ μετεπήδησεν ἀπὸ τῶν μερικῶν ἐπὶ τὰ καθόλου· «ἡ αὐτονομία (λέγει) τοῦ ἔθνους» κοινῶς καὶ ἀδιαφόρως (δηλονότι παντός τινος τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν αὐτονόμων ἐθνῶν· ἡμεῖς δὲ θεωροῦμεν μόνον τὰ χριστιανικά). Ὅτι δὲ καθολικῶς τὴν ἐθνικὴν ἔννοιαν ἐκ-

λαμβάνει, καί περ τοῦ ἔθνους μετὰ τοῦ ἄρθρου ἀκυρώτερον εἰπών, μαρτυροῦσι καὶ τὰ ἑπόμενα· τοῦτο τὸ πρῶτον ἄτοπον ἔπραξε συναναφύρας ἐν ἰδιαζούσῃ περιστάσει (τῷ περὶ τὴν ἐκκλησίαν δικαιώματι) τοὺς ἐν τῷ κράτει τῆς Ἑλλάδος Ἕλληνας ἀδιαστόλως μετὰ πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ἔπειτα δὲ καὶ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκκλησίαν παραδραμών, ἀντέταξεν ὡς ἰσοδύναμον τὴν παρ' ἑκάστῳ αὐτονόμῳ ἔθνει ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως (συνείδησιν δὲ τὸ θρήσκευμα καλεῖ, περὶ οὗ λέγομεν ἐφεξῆς). Ὥστε, κατ' αὐτόν, τό τε θρήσκευμα καὶ οἱ θρησκεύοντες (ἤ, χριστιανικῶς, Ἐκκλησία καὶ πίστις) οὐδὲν ἀπ' ἀλλήλων διαφέρουσι! β) Τὴν ἐλευθερίαν (λέγει) τοῦ συνειδότος (τοῦ θρησκεύματος) φέρει μεθ' ἑαυτῆς (τουτέστι κρατεῖ, συνέχει, βαστάζει ἢ ἄγει συμπαρακολουθοῦσαν) ἡ πολιτικὴ τοῦ ἔθνους ἐλευθερία (δηλονότι τὸ ἔθνος τὸ ἐλεύθερον ἐλεύθερον καὶ θρήσκευμα διακρατεῖ). Καὶ ἔστι μὲν τοῦτο καὶ γίνεται ἐν ὅσῳ τὸ αὐτόνομον ἔθνος διαμένῃ ἔμπεδον ἐρριζωμένον καὶ ἐπῳκοδομημένον καὶ βεβαιούμενον ἐν τῇ πίστει (Κολοσ. β, 7), ἄχραντον καὶ ἀλώβητον ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρῴας εὐσεβείας διαφυλάττον, καὶ φυλαττόμενον ὑπ' αὐτῆς. Ἀλλ' ὅταν ἐπισυμβῶσιν (οἷα δὴ πολλάκις γίνεσθαι φιλεῖ) πολιτικαί τινες ἢ ἠθικαὶ περιστάσεις (οἷον ἱερέων, τῆς θείας διδασκαλίας καὶ τῆς τοῦ λαοῦ πνευματικῆς ποιμαντορίας τὴν παρακαταθήκην θεόθεν πεπιστευμένων, σκανδαλώδης ἐξαχρείωσις καὶ δουλοπρεπὴς ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου κατὰ παράβασιν ἀνθρωπίνην ὑποζύγωσις, καὶ ἔγγραφοι καὶ ἄγραφοι ψευδοδιδασκαλίαι ἀνέδην χωροῦσαι διὰ τῆς πολιτείας καὶ συλαγωγοῦσαι τοὺς ἁπλουστέρους, ἰδιόρρυθμοι τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων κρίσεις καὶ φιλαυτίαι καὶ ἄλλαι παντοῖαι τοῦ πολιτεύματος νόσοι καὶ διαφθοραί), πολλὴν ἔχουσαι καὶ ἰσχυρὰν εἰς τὰ ἤθη καὶ φρονήματα τοῦ ἔθνους τὴν ἐπίδρασιν, τότε πάντως καὶ ἡ τοῦ θρησκεύματος ἐλευθερία πρὸς τὰς ἐπικρατεστέρας τοῦ ἔθνους περιστάσεις διαῤῥιπιζομένη συναστατεῖ καὶ συμμεταβάλλεται (ὡς οὐ καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ μετὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ ἔθνους ἐλευθερίας καὶ αὐτεξουσιότητος συνυφεστῶσα καὶ συμφυρομένη κατὰ τὸν συγγραφέα). Διὸ καὶ τὸ θρήσκευμα κατὰ μικρὸν διαφθείρεται κατὰ μέρος ἢ καὶ ὅλον, καὶ ἀπὸ χριστιανικοῦ (κἂν τύχῃ, καὶ ὀρθοδόξου) μεταπίπτει εἰς ἀλλόδοξον ἢ κακόδοξον καὶ αἱρετικόν, καί ποτε καὶ ὅλως ἀσεβές, καὶ ζήτω ἡ ἐλευθερία καὶ (φεῦ!) οὐκ ἔστι

Θεὸς (ὅπερ εἶπε μὲν ἄφρων ἐν καρδίᾳ, κατὰ τὸν ψαλμῳδὸν, διεκήρυξε δὲ καὶ στόματι καὶ καλάμῳ καὶ πανδήμως ἡ κατὰ τὸ 1792 ἐθνικὴ τῶν Γάλλων συνέλευσις). Ἄπαγε! ἀπέστω μακρὰν τῆς Ὀρθοδοξίας τοιοῦτον ἀπόλυτον ἀξίωμα τὸ συνάπτον καὶ συγχέον ἀδιακρίτως μετὰ τῆς πολιτικῆς καὶ τὴν θρησκευτικὴν τοῦ ἔθνους ἐλευθερίαν, πρεσβευέτω δὲ τοῦτο ἡ τῶν θεϊστῶν ἢ ὀρθολογιστῶν καὶ ὑλοφρόνων φυσικῶν μισόχριστος καὶ μεματαιωμένη φιλοσοφία, ἡ μηδὲν ἕτερον νομίζουσα πάσας ἁπλῶς τὰς θρησκείας ἢ πλάσματα γοήτων ἀνθρώπων καὶ ὄργανα πολιτικά, συμβάλλοντα πρὸς δούλωσιν καὶ κακοδαιμονίαν τῶν ἐθνῶν· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. γ) Ἐφεξῆς ὁ συγγραφεὺς ἐπάγει ὡς ἀπόδειξιν τῆς προηγηθείσης προτάσεως ἕτερον δόγμα, καὶ τοῦτο καθολικόν! Ὅτι «ὁ ἄνθρωπος» (δηλαδὴ πᾶς ἄνθρωπος ἐν γένει καὶ χριστιανὸς καὶ μὴ) «εἶναι (διάγει) ἐλεύθερος ἢ δοῦλος μετὰ τοῦ αὐτοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος» (τουτέστι καθ' ἑκατέρας τὰς περιστάσεις τὰ αὐτὰ θρησκεύει καὶ φρονεῖ περὶ τοῦ Θεοῦ). Ἀλλὰ καὶ τοῦτο πλῆρες τερατώδους ἀτοπίας καὶ ψευδές. Πόσοι καὶ ἄνθρωποι ἀτομικῶς, καὶ λαοὶ κατὰ τόπους εἰδικῶς, καὶ ἔθνη δὲ ὁλόκληρα καὶ δοῦλα καὶ αὐτόνομα βιοῦντα, μετήλλαξαν τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν φρόνημα, ἢ ὅλον, ἢ κατὰ μέρος, μαρτυρεῖ μὲν στεντορείως ἥ τε ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ τῶν ἐθνῶν ἱστορία, μαρτυροῦσι δὲ καὶ αὐταὶ αἱ τῶν καθ' ἡμᾶς αὐτονόμων (λέγω δὲ τῶν χριστιανικῶν) ἐθνῶν αἱ δογματικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διαφοραί. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ὅτι δὲ καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀντιπεριπίπτει διὰ τούτου τοῦ φρονήματος ὁ συγγραφεύς, ὀψόμεθα παρακατιόντες. δ) Τέλος συγχέει τὴν συνείδησιν μετὰ τῆς θρησκείας, ὡς ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ αὐτό. Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην τῆς συνειδήσεως ἐκδοχὴν οὔτε ἡ Ἑλληνικὴ ἡ πάτριος γνωρίζει φωνή, οὔτε τῆς θείας Γραφῆς καὶ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἡ χρῆσις, ἀλλ' οὐδὲ τῆς εὐσεβείας ὁ λόγος οὐδέποτε παρ' Ἕλλησι συγχωρεῖ. Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἰδίωμα ξενικὸν (ὡς παρὰ τοῖς Γάλλοις liberté de conscience ἐλευθερία συνειδήσεως· ἀλλὰ καὶ παρ' ἐκείνοις ἡ φράσις ἐλλειπτικὴ, δηλοῦσα τὴν περὶ τὸ θρησκεύειν ἐλευθέραν κρίσιν τῆς συνειδήσεως)· παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἡ τοιαύτη ἠθικὴ συνείδησις δῆλον ὅ,τι σημαίνει (ἵνα μὴ μακρὰ περιττολογῶμεν). Ἀρκείτω δ' ἡμῖν Παῦλος ὁ θεῖος διακρίνων σαφῶς τὴν ἀληθῆ θρησκείαν ἀπὸ τῆς συνειδήσεως, ἐν οἷς «πίστιν ἔχειν παραινεῖ καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἥν τινες (τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν)

ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν» (Α. Τιμ. α, 19. πρβλ. καὶ α, 5), καὶ « ἔχοντες (τουτέστι τηροῦντες) τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει» (αὐτ. γ. 9). Ὁ δ' αὐτὸς Ἀπόστολος (Ἑβρ. ι, 22) εἶπε καὶ πονηρὰν συνείδησιν (τὴν φέρουσαν τὰς κηλίδας καὶ τὰ στίγματα τῆς κακίας). Εἶπεν ἔτι (Α. Τιμ. δ, 2) καὶ «κεκαυτηριασμένους τὴν ἰδίαν συνείδησιν» τοὺς διὰ μοχθηρίαν βίου καὶ δογμάτων διαφθορὰν εἰς ἐσχάτην καταντήσαντας ἀναλγησίαν, καὶ πάλιν περὶ ἄλλων «Μεμίανται καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις» (Α. Τίτ. α, 15. πρβλ. καὶ Ἑβρ. ιβ, 15). Ὅταν οὖν θρησκεία καὶ συνείδησις τεθῶσι ταυτοσήμαντα, πρῶτον μὲν ἡ θρησκεία (τῶνγε τοιούτων) ἔσται ὡσαύτως πονηρὰ καὶ κεκαυτηριασμένη καὶ μεμιασμένη (ὡς καὶ ἡ συνείδησις)· μᾶλλον δέ, καθαρὰ ἀπιστία (οἵα καὶ ἡ τῶν ναυαγησάντων περὶ τὴν πίστιν, ἐπειδὴ ἀπώσαντο τὴν συνείδησιν). Ἔπειτα καὶ καθόλου θεωρουμένη ἡ λεγομένη ταυτότης τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς πίστεως ἀποδείκνυται δόγμα πονηρὸν καὶ δυσσεβείας ἔκγονον, ὡς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐλέγξει. Πίστις γάρ ἐστι (συντόμως εἰπεῖν) ἡ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἀδίστακτος πληροφορία καὶ βεβαία συγκατάθεσις περὶ τῶν ἐκ τῆς θείας ἀποκαλύψεως ὑπερφυῶν καὶ θείων ἀληθειῶν τῶν ἐν ταῖς θεοπνεύστοις, ἐν αἷς μυούμεθα, Γραφαῖς περιεχομένων, ὅσας οὐχ αἷμα καὶ σάρξ, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἡμῖν ἀπεκάλυψε τοῖς ἀνθρώποις, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων· αὕτη τοίνυν ἡ θεία πίστις ἡ ἁγιωτάτη καὶ τοῖς ἁγίοις παραδοθεῖσα (Ἰουδ. ἐπισ. §. 3), δι' ἧς δικαιούμεθα, ἐν ᾗ καὶ ἀφορῶμεν εἰς αὐτὸν τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν Ἰησοῦν τὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν, αὕτη τοίνυν ἡ πίστις ἡ αὐτὴ ἐστι καὶ ἡ ἐν ἡμῖν φυσικὴ συνείδησις; Καὶ ὅσα λοιπὸν αὕτη ἡ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας πεπερασμένη κριτικὴ δύναμις συλλογιζομένη κατὰ μόνον τὸν ἐν ἡμῖν γνωστικὸν καὶ μυρίαις ἀπάταις ὑποκείμενον λόγον ἀποφαίνεται κατὰ καιροὺς καὶ ποικίλους δοξαστὰς ὡς κλητὴ καὶ κυρία περὶ τὸ θρησκεύειν, ταῦτα ἡμῖν ἔσονται πίστις θρησκευτικὴ καὶ στάθμη καὶ κανὼν τῶν περὶ Θεοῦ καὶ θείων πραγμάτων εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων ἐννοιῶν; Ἀλλὰ τοῦτο οὐδέν ἐστιν ἕτερον, εἰ μὴ αὐτὴ ἡ κατευθὺ πρὸς ἀπιστίαν φέρουσα καταιβάτις ὁδός. Ταύτην τὴν ἀνοδίαν τῆς κενῆς ἀπάτης ἐπορεύθησαν ἄλλοι τε τῶν μηδεμίαν εὐσεβείας μόρφωσιν ἐχόντων σοφιστῶν, καὶ οἱ λεγόμενοι

θεῖσταί, οἵτινες τὰς ἐξ ἀποκαλύψεως εἰς πίστιν παραδεδομένας ἀληθείας ἐνάγοντες εἰς τὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἢ τῆς συνειδήσεως δικαστήριον, κἀκεῖ ταύτας βασανίζοντες, οὐδόλως ἀποδέχονται, ἢν μὴ πάντως εὕρωσιν αὐτὰς εὐκρινῶς καὶ κατ' ἐσωτερικὴν ἐνάργειαν τῷ λόγῳ συμφωνούσας. Καὶ ταῦτα μὲν καὶ τοιαῦτα τὰ τῆς ψυχικῆς καὶ δαιμονώδους σοφίας ἐκείνων τῶν μήτε πνεῦμα ἐχόντων μήτε δεχομένων ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ! οἵτινες ἔλαθον ἑαυτοὺς εἴς τε τὴν περὶ τὸ φιλοσοφεῖν ἔλλογον ἐλευθερίαν ἐξυβρίζοντες, καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ κατέχοντες ἐν ἀδικίᾳ· ἡμεῖς δ' ἐπάνιμεν εἰς τὰ καθεξῆς ἐχόμενα τοῦ συγγραφέως.

§. κς. «Ἡ πολιτικὴ (φησὶν) αὐτονομία χωρὶς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐτονομίας εἶναι αὐτόχρημα προφανὴς παραλογισμός». Ἄλλη καὶ τοῦτο πλάνη λογισμῶν! Παραστήσας τὴν θρησκείαν τῇ συνειδήσει ταυτοδύναμον, ἐπιφέρει παρευθὺς καὶ τὴν προμνημονευθεῖσαν Ἐκκλησιαστικὴν αὐτονομίαν. Ὥστε καὶ ἐνταῦθα (ὡς καὶ ἀνωτέρω σελ. 341) κινδυνεύει παραστῆσαι καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἴσην τῇ συνειδήσει (εἰ γὰρ Ἐκκλησία ἴσον τῇ θρησκείᾳ, καὶ αὕτη τῷ συνειδότι, ἄρα καὶ τοῦτο ἰσοδύναμον τῇ Ἐκκλησίᾳ). Οὕτως ἀστάθης καὶ ἀμφίῤῥοπος διάνοια συγχέει σοφιζομένη τὰς τῶν πραγμάτων ἀρχάς, ἀπὸ ταύτης εἰς ἐκείνην μεταβαίνουσα, καὶ ἅμα πρόσω καὶ ὀπίσω παλινδρομοῦσα, ὡς ἀμφίσβαινα, ἢ καὶ καλλικέλαδος κερκὶς πολλὰς ἐν τῷ ὑφαίνειν ἐναλλὰξ πλανωμένη παλιμβάμονας ὁδούς. Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τοὺς λόγους, δι' ὧν ἐξυφαίνει τὴν ἀπόδειξιν τοῦ προτεθέντος αὐτόχρημα προφανοῦς παραλογισμοῦ. «Ἔθνους (λέγει) πολιτικῶς αὐτονόμου ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ ὑπόκηται ὑπὸ Ἐκκλησίαν ἄλλην ὑπὸ ἄλλο ἔθνος τελοῦσαν· α) ὄχι μόνον διότι τοῦτο εἶναι πάντῃ ἀντιπολιτικὸν καὶ ὅλως ἀσύμφορον, ἀλλὰ καὶ β) διότι εἶναι ἐναντίον τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας». Παπαί, πόσην ἐν ὀλίγοις ἐπύκνωσε λόχμην δασυτρίχων παραλογισμῶν! α) Ὡς γνώμην γενικὴν ἢ καθολικὸν ἀξίωμα τὴν πρότασιν ἐξέφερε (καθὼς καὶ τὰ ἀνωτέρω «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος ἢ δοῦλος» καὶ «ἡ πολιτικὴ κτλ.). «Ἔθνους, λέγει, αὐτονόμου» (παντός τινος τῶν ἐπὶ γῆς αὐτονομουμένων χριστιανικῶν ἐθνῶν), «ἡ Ἐκκλησία» (ἀνεξαιρέτως οἱαδήποτ' ἂν ᾖ, κἂν τέ τις ὀρθόδοξος, κἂν τε μὴ)

«δὲν δύναται νὰ ὑπόκηται» καὶ τὰ ἑξῆς. Τῆς δὲ τοιαύτης ἀποφάνσεως, τῆς πάντα μὲν τὰ προρρηθέντα ἔθνη πάσας δὲ τὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας συλλήβδην περιεχούσης, δισσὰς τὰς ποιητικὰς αἰτίας ἀποδίδωσι, πρώτην «τοῦτο (τὸ ὑποκεῖσθαι) ὑπάρχει ἀντιπολιτικὸν καὶ ἀσύμφορον» (περὶ οὗ ἐφεξῆς)· δευτέραν «εἶναι ἐναντίον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας». Ὥστε (κατ' αὐτὸν) ἡ Ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὑπάρχει τύπος καὶ κανὼν διοικήσεως, πρὸς ὃν ἀφορῶσι πᾶσαι αἱ ἑτερόδοξοι Ἐκκλησίαι τῶν αὐτονόμων τῆς οἰκουμένης ἐθνῶν! Ἀλλ' ἕως ἂν τοῦτο (Θεοῦ θέλοντος) κατορθωθῇ, ὅταν καταντήσωσιν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐλπιζομένην ἑνότητα τῆς πίστεως, συγχωρεῖται ἴσως, ἂν ὑπομνήσωμεν τὸν γενικὸν τοῦτον γνωμολόγον, ὅτι ὅσον πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς προκειμένης προτάσεως ἐσφάλη πολλαχῶς. α) Συμπεραίνει ἐκ τῶν μερικῶν ἐπιφέρων τὸ καθόλου, παραβαίνων τὸν καιριώτατον κανόνα τῆς λογικῆς, καὶ συνάγων ἐννοίας ψευδεῖς καὶ συγκεχυμένας, ὡς φανήσεται σαφέστερον ἐκ τῶν ἑπομένων· β) Αἰτιολογεῖ ψευδῶς. Ἐκ τῶν δύω τῶν περὶ τοῦ ὑποκεῖσθαι αἰτιῶν εἴδομεν ἀνωτέρω τῆς δευτέρας τὸ παράλογον (λέγω δὲ τὴν καὶ εἰς τὰς ἄλλας τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας γενικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας). Ὅσον δὲ περὶ τῆς πρώτης (καὶ ταύτης καθολικῶς ἐκφερομένης) αἰτίας τοῦ ἀντιπολιτικοῦ καὶ ἀσυμφόρου ἀντιλέγουσιν (ὡς νομίζομεν) ἰσχυρῶς πρὸς τὸν γνωμολόγον αἱ ἑτερόδοξοι Ἐκκλησίαι (καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ Δυτική, ἥτις ἔτι καὶ νῦν ἤδη καθ' ἡμᾶς καὶ συμφέρον πρᾶγμα καὶ πολιτικὸν δογματίζει τὸ ὑποκεῖσθαι πάντων τῶν ὁμοδόξων αὐτονόμων ἐθνῶν τὰς ἐκκλησίας ὑπὸ τὸ κῦρος τοῦ Ποντίφηκος). Ἡμεῖς δὲ περιοριζόμεθα κυρίως εἰς μόνην τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καθορῶμεν καὶ αὐτονόμων ἐθνῶν ἐκκλησίας ἠξηρτημένας ἐκ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἢ καὶ ἄλλων Πατριαρχείων, ὡς ἥ,τε ἱστορία τρανῶς μαρτυρεῖ, δείξουσι δὲ καὶ τὰ παραδείγματα ἐφεξῆς. Ὅθεν γ) Καὶ τὸ «κατὰ τὰς ἀρχὰς (δηλονότι τὰς βάσεις τῆς πνευματικῆς καὶ διοικητικῆς καταστάσεως αὐτῆς) τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» ἀποδείκνυται ψευδές. δ) Ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Δυτικοῖς πολλῶν καὶ μεγάλων ἐθνῶν αὐτονόμων αἱ Ἐκκλησίαι ὑπέκειντο τὸ πάλαι (πρὸ τοῦ σχίσματος) ὑπ' ἄλλην ἄλλου ὁμοδόξου ἔθνους ἐκκλησίαν, ὡς ἥ τε κατ' αὐτοὺς ἱστορία διακηρύττει καὶ τὰ ἐφεξῆς ὡς ἐν παρόδῳ προστι-

θέμενα παραδείγματα πρὸς ἔλεγχον τοῦ ψεύδους τῆς προκειμένης καθολικῆς γνωμολογίας. ε) Διασχίζει τὰς ἀδελφὰς ἐκκλησίας (καὶ ἰδίως τὰς ὀρθοδόξους) ἐπιφέρων πέλεκυν ὀξύν, τὴν τοῦ ἔθνους αὐτονομίαν, ὡς ἂν ταύτῃ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παρακολουθούσης αὐτομάτως, ἀναγκαίως, ἀπολύτως, ἀδιορίστως αὐτονομίας, χωρὶς τῆς ἀπαιτουμένης κανονικῆς οἰκονομίας καὶ διατάξεως εἰς κατάρτισιν αὐτῆς καὶ ἐξασφάλισιν πρί τε τὴν δογματικὴν καὶ τὴν κατὰ τοὺς θείους ὅρους καὶ θεσμοὺς διοικητικὴν κατάστασιν αὐτῆς. Καὶ τοῦτο μὲν φρονεῖ συμφώνως πρὸς ἃς ἀνωτέρω παρέθηκε γνώμας, ἐν αἷς ἐταύτιζε τό τε θρήσκευμα καὶ τὸ πολίτευμα τῶν ἐθνῶν. Ἀλλὰ τὸν μὲν ἐκ τούτου φοβερὸν τῆς οὕτως ἀπολύτως πρὸς τὴν ἐθνικὴν αὐτονομίαν συμφερομένης Ἐκκλησίας κίνδυνον, εἴδομεν ἐκεῖ· καὶ καθόλου δέ, πόσαι λαοφθόροι καινοτομίαι παρεισέφρησαν εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν, θύραν εὐθυοῦσαι μεγάλην ἀνεῳγμένην τὴν ἀπροβούλευτον ἢ καὶ περιφίλαυτον καὶ πλεονεκτικὴν αὐτονομίαν, κατόπτει στεντορείως ἥ τε παλαιὰ καὶ ἡ νεωτέρα καθόλου ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Ἀρκεῖ μόνον, ἂν ὑπομνήσωμεν τὸν ἀναγνώστην τὰ τῆς παπικῆς καθέδρας, ἥτις ἅμα ἀποστᾶσα ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὰς Δυτικὰς ἐξουσίας κακοὺς συνεργοὺς οἰκειωσαμένη ἐπλήρωσεν ἀνεκφράστων κακῶν τὴν χριστιανικὴν οἰκουμένην καὶ διέρρηξε τὸν ἄνωθεν ὑφαντὸν χιτῶνα τῆς ἀμωμήτου πίστεως εἰς μορίας κατατομάς. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὅτι δὲ πάλιν καὶ χωρὶς ἐθνικῆς αὐτονομίας ὑπάρχουσι καὶ ζῶσιν εὐσταθῶς αὐτόνομοι μὲν καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, ἀδιαίρετοι δὲ καὶ συμφυεῖς πρὸς ἀλλήλας διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς δογματικῆς καὶ κανονικῆς ὁμονοίας ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, μαρτυροῦσι τὰ ἀνατολικὰ τῆς Ὀρθοδοξίας Πατριαρχεῖα καὶ ἡ τῆς Κύπρου αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία· μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ αὐτονομία τῆς εὐαγεστάτης Ἐκκλησίας τῶν ὑπὸ τὴν Αὐστριακὴν Αὐτοκρατορίαν ὑποτελούντων Σλαβονικῶν ὀρθοδόξων λαῶν· ὥστε ἡ τοῦ ἔθνους αὐτονομία οὐ συνεπάγεται μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀείποτε καὶ πανταχοῦ· δύνανται δὲ καὶ μὴ αὐτόνομα ἔθνη αὐτονόμους ἔχειν ἐκκλησίας, καὶ μὴ αὐτονόμους αὐτόνομα· οὕτως δ' ἐξελέγχεται ἑκατέρωθεν καὶ τὸ «δὲν δύνανται» τοῦ γνωμολόγου· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. ς) Συνάγει ἀνακόλουθα καὶ ἄτοπα· «Ἔθνους (λέγει) αὐτονόμου ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ ὑπόκηται εἰς ἄλλην, ὑπὸ ἄλλο ἔθνος ὑποτελοῦσαν»· παράδοξον ἀνακό-

λουθίας σχῆμα, καὶ ταύτης οὐχὶ περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου κατὰ τέχνην γραμματικήν, ἀλλὰ σοφιστικῆς περὶ τὴν διάνοιαν κακοτεχνίας! Δύω γὰρ Ἐκκλησίας πρὸς ἀλλήλας παραβάλλων, μίαν τὴν τοῦ αὐτονόμου ἔθνους (δηλαδὴ τὴν ἐν τῷ κράτει τῆς Ἑλλάδος), ἑτέραν δὲ τὴν ἄλλην τὴν ἀκατονόμαστον (τουτ. τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν), δύο λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης ὑποτίθησι καὶ τὰ ἔθνη, τὸ μὲν αὐτόνομον, τὸ δὲ (τὸ τῆς ἑτέρας) μὴ αὐτόνομον (ἔχει γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ ἀνώνυμος Ἐκκλησία τὸ ἴδιον αὐτῆς ἔθνος; ἢ πῶς ἂν ἄλλως Ἐκκλησία συσταίη;) καὶ ὤφειλε λοιπὸν κατὰ συνέπειαν ἀναγκαίαν εἰπεῖν «νὰ ὑπόκηται εἰς ἄλλην ἄλλου ἔθνους μὴ αὐτονόμου». Ὁ δὲ ταύτην τὴν φυσικὴν τῆς ἐννοίας ἀκολουθίαν ὑπερπηδήσας, τρίτον εἰσήγαγεν ἔθνος, τὸ ὑφ' ὃ ὑποτελεῖ ἡ ἄλλη αὕτη Ἐκκλησία (τουτ. ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως). Ὅτι δὲ τοῦτο πλαγίως ἐμεθοδεύθη πρὸς ὕβριν αὐτῆς τε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγ. Ἐκκλησίας καὶ τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς τελούντων ὀρθοδόξων λαῶν, φανερόν. Ἄλλην γὰρ ἁπλῶς καὶ ἀορίστως εἰπών, ἔπειτα παρέζευξεν εὐθὺς γνώρισμα ταύτης καὶ χαρακτηριστικὸν τὸ ἄλλο ἔθνος τὸ ἀλλόφυλον καὶ ἀλλόπιστον, ὑφ' ᾧ πολιτικῶς ὑποτελεῖ (ὡς πολλῆς (οὐχ ὁρᾷς;) καὶ μεγάλης ἐκ τούτου δῆθεν ἀτιμίας αὐτῇ προστριβομένης· διότι ὑπομένει τοὺς πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου παρὰ τῶν ἐθνικῶν καὶ μετέπειτα παρὰ τῶν αἱρετικῶν διωγμούς, καὶ βαστάζει τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ Ἀποστολικῷ σώματι αὐτῆς, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν καὶ πνευματικὴν αὐτονομίαν αὐτή τε διατηρεῖ καὶ ἄλλοις εἰς πλατυσμὸν τῆς Ὀρθοδοξίας παρέχει)· τὸ δὲ μετὰ καὶ ἄλλων τοσούτων ὀρθοδόξων ἐθνῶν εἰς τὴν ἑαυτῆς δικαιοδοσίαν ἀνῆκον Ἑλληνικὸν (κἂν μὴ αὐτόνομον) ἔθνος παρέδραμεν ἀμνημόνευτον ὁ θερμὸς τῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας ζηλωτής, ὡς πάντῃ ἄγνωστον καὶ ἄϊστον καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους Μεγαρεῖς «οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ». Καὶ οὕτω λοιπὸν τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν (ἥν, ὡς προείπομεν (σελ. 337) αὐτὸς ὡμολόγησε πρωτεύουσαν ἁπασῶν τῶν ἀνατολικῶν τῶν τὴν μίαν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν συγκροτουσῶν Ἐκκλησιῶν) παρέστησεν ἡμῖν ἀφρήτορα καὶ (ὡς εἰπεῖν) ἀνεθνῆ καὶ χηρεύουσαν ὀρθοδόξων λαῶν, ὀλίγων δὲ δούλην καὶ δεσμῶτιν μητέρα καθυπεζευγμένην καὶ πνευματικῶς ὑπὸ τὸ ἔθνος, οὗ ἐστι πολιτικῶς ὑποτελής! Ἀλλ' ἐκ τούτου περιέπεσεν εἰς ἄλλην κατατομήν. ζ) Μόνην θεωρῶν τὴν αὐτονομίαν ὡς ἔθνους συστατικὸν χαρακτῆρα (καὶ ἐνταῦθα

τοῦ Ἑλληνικοῦ), περιορίζει λοιπὸν σύμπαν τὸ πανελλήνιον εἰς μόνον τὸ κράτος τῆς Ἑλλάδος, ἀποκλείων (τό γ' ἐπ' αὐτῷ) πᾶν τὸ πλήρωμα τῶν ἐκτὸς τοῦ κράτους μὴ αὐτονομουμένων ὁμογνίων καὶ ὁμογλώσσων καὶ ὁμοδόξων αὐτῶν ἀδελφῶν Ἑλλήνων (ὡς καὶ τὸ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν Μεγάλην καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας ὀρθοδόξων καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐν Χριστῷ συνηνωμένων ἑτερογλώσσων ἐθνῶν)· καὶ κατὰ τὸν γνωμολόγον μόνον ἐν τῇ θεοστηρίκτῳ βασιλευούσῃ τῆς Ἑλλάδος περικλείεται ἡ γνησία τῶν Ἑλλήνων καὶ γενεὰ καὶ Ἐκκλησία, ἀπεσχισμένη τῶν τῆς ὅλης ἀδελφοσύνης. Ἀλλὰ περὶ τοῦ μισαδέλφου καὶ φιλέχθρου καὶ πᾶσαν παράνοιαν ὑπερβαίνοντος τοῦτου φρονήματος εἴπομεν τὰ δέοντα καὶ ἀλλαχοῦ. η) Τελευταῖον, ἐν ᾧ εἶπεν ὅτι τὸ τὴν αὐτονόμου ἔθνους Ἐκκλησίαν εἰς ἄλλην ὑποκεῖσθαι ὑπάρχει ἐναντίον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο λέγων ἀντιβαίνει αὐτὸς οὐ μόνον εἰς ἃς λέγει ἀρχὰς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν αὐτήν· αὐτίκα 1) Δύω οἰκουμενικῶν Συνόδων (ἀπὸ τοῦ 381 μέχρι τοῦ 451 μ. χ.) θεῖοι κανόνες (ὁ β, τῆς Β, ὁ κή. τῆς Δ) μνημονεύουσι τὰς ἐν τοῖς Βαρβαρικοῖς ἔθνεσιν ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας (ἔθνη δὲ βαρβαρικὰ καλοῦσιν οἱ Κανόνες τὰ περὶ τὸν Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην, μήπω τότε καθόλου χριστιανίσαντα μηδ' ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων αὐτοκρατορίαν τῷ τότε ὑποτελοῦντα, αὐτόνομα δὲ διάγοντα καὶ αὐτοδιοίκητα· οὗτοι ἦσαν οἱ Ἀλανοὶ καὶ Σκύθαι καὶ εἴτινες ἄλλοι περὶ τὸν Πόντον). Τούτων οὖν τῶν αὐτονόμων ἐθνῶν αἱ Ἐκκλησίαι ὑπέκειντο ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον· ὅθεν παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανον τοὺς ἐπισκόπους. 2) Ἐκεῖθεν ἐχειροτονεῖτο καὶ ὁ τῶν Τομέων ἢ Τομιτῶν ἐπίσκοπος (ἡ δὲ Τόμις μεγάλη καὶ παράλιος πόλις Σκυθῶν παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον· γράφεται δὲ καὶ Τόμοι, «Τομέων μητρόπολις», ἐν νομίσμ.), ὅπου κατὰ παλαιὸν ἔθος εἷς καὶ μόνος ἐπίσκοπος τοῦ παντὸς ἔθνους τὰς Ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖ (α). 3) Τῆς δ' αὐτονομουμένης μεγάλης Ἀρμενίας τὸν μητροπολίτην ὁ Καισαρείας ἐχειροτόνει· 4) Εἰς Ἰνδίαν ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος ὁ Μέγας τὸν Φουρμέντιον χειροτονήσας πρῶτον ἔπεμψεν ἐπίσκοπον (β).

(α) Βλ. Σωζόμ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Ζ. ιθ.

(β) Θεοδώρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Α. κδ. [Βλ. καὶ ὄπισθ. σελ. 267].

5) Τοῦ τῶν Ἰβήρων πολυπληθοῦς ἔθνους εἰς δύω βασιλείας, τὴν τῆς ἄνω καὶ τῆς κάτω Ἰβηρίας, διαιρουμένου, τῆς μὲν ἄνω Ἰβηρίας ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην ἀνέκαθεν ὑπετέλει, κἀκεῖθεν ἐλάμβανε τὸν μητροπολίτην, μέχρις οὗ κατὰ τὸν ἡ, αἰωνα (ἐπὶ τοῦ Μονομάχου) αὐτοκέφαλος ὑπὸ τοῦ τότε πατριάρχου Ἀντιοχείας Πέτρου κατ' οἰκονομίαν συνοδικὴν ἀνηγορεύθη, καὶ ἀρχιεπίσκοπος Ἰβηρίας (ὃν συνήθως καλοῦσιν ἐκεῖνοι Καθολικόν), ὁ πρῶην Μητροπολίτης αὐτῆς ἐπωνομάσθη· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς κάτω Ἰβηρίας τῶν αὐτῶν ἀπήλαυσε προνομίων καὶ πρότερον (μετὰ τὸν Ἡ αἰῶνα, μεταξὺ τῶν τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου χρόνων). Καὶ Σαρακηνῶν ἐκκλησία μνημονεύεται· ἔτι δὲ καὶ τῆς Λαζικῆς αὐτονόμου (πρὸ τοῦ Ἰουςινιανοῦ) τελούσης καὶ πάλιν αὐτονομηθείσης. Ἀλλὰ παρατρέχοντες τὰ μερικώτερα χωρήσωμεν ἐπὶ τὰ μείζω (α). 6) Δι' ὅλων ἓξ ἑκατονταετηρίδων ἡ μεγάδοξος καὶ εὐσεβεστάτη Ῥωσσία ὑπέκειτο πνευματικῶς ὑπὸ τὸν Ἀποστολικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, παρ' αὐτοῦ τοὺς κατὰ καιρὸν Μητροπολίτας αὐτῆς δεχομένη, ἀφ' οὗ τὸ πρῶτον ἐπίστευσεν εἰς Χριστὸν ὁ ἅγιος βασιλεὺς Βλαδίμηρος (τῷ 988) μέχρι καὶ τοῦ 1589 ἔτους, ὅτε πάλιν αὐτὸς ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης (Ἱερεμίας ὁ β) μετὰ καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἀνηγόρευσεν αὐτοκέφαλον τὴν ἁγιωτάτην καὶ πολύγονον ἄλλων ἐκκλησιῶν μητέρα, τὴν Ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν, Πατριαρχεῖον αὐτὴν ἀναδείξας. 7) Τελευταῖον αὐτὴ ἡ ὁμογενὴς Ἑπτάνησος, καὶ ἀφ' οὗ ἐκράτησεν ἐπ' αὐτῆς τὸ ἔθνος τῶν Ἑνετῶν, καὶ νῦν ἤδη ἐπὶ τῆς Ἰονικῆς αὐτῆς πολιτείας ἔμεινεν εὐχαρίςως, ὡς προϋπῆρχεν, ὑποτελὴς ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην, παρ' αὐτοῦ λαμβάνουσα τὸ κῦρος καὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς χειροτονίας ὧν κανονικῶς ἐκλέγει ἐπισκόπων. Οὕτω καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ πάνυ συμφερόντως δύνανται καὶ αὐτονόμων ἐθνῶν ἐκκλησίαι ὑποκεῖσθαι ὑπὸ ἄλλην.

§. κζ. Τὴν αὐτὴν βλέπομεν ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν ἐπικρατήσασαν κατὰ καιροὺς καὶ παρὰ τοῖς αὐτονόμοις ἔθνεσι τῆς δυτικωτέρας χριστιανικῆς Εὐρώπης καὶ πρότερον καὶ ὕστερον τῆς τοῦ μεγάλου λεγομένου Καρόλου ἐποχῆς, οἷον ἐν τῇ Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ καὶ κατ'

(α) Βλ. Βαλσαμ. εἰς τὸν κη, τῆς Β. καὶ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμ. Συνταγμάτ. σελ. 93.

αὐτὴν τὴν μεγάλην Βρετανίαν καὶ τὴν Ἰβερνίαν, ὅπου διὰ τὰς τῶν ἡγεμόνων κατὰ τόπους μεταβολὰς καὶ τὴν διάφορον διαίρεσιν τῶν ἐπικρατειῶν ἡ τούτου, φέρ' εἰπεῖν, ἢ ἐκείνου τοῦ βασιλεύοντος ἔθνους ἐκκλησία ὑπέκειτο εἰς τὸν ἔξαρχον (τὸν πρωτεύοντα Μητροπολίτην, τὸν παρ' αὐτοῖς λατινιστὶ πρίμαν ἤτοι πρῶτον, συγγενὲς τῷ ἑλλην. πρόμον), καθεδρεύοντα εἰς ἄλλην ἐπικράτειαν. Τοιαῦτα παραδείγματα παρέχουσι πολλὰ τὰ κατ' αὐτοὺς χρονικὰ καὶ ἡ ἱστορία. Ἡμεῖς δὲ μνημονεύομεν μόνον τὰ ἑξῆς. Τριῶν βορειοτέρων αὐτονόμων καὶ βασιλευόντων ἐθνῶν τῆς Δανίας καὶ Σουηδίας καὶ Νορβεργίας αἱ ἐκκλησίαι ὑπέκειντο διὰ χρόνων πολλῶν ὑπὸ τὸν πρίμαν τοῦ Ἀμβούργου (ἀνήκοντος εἰς τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν), ἕως οὗ συνέστη καθ' ἕκαστον τῶν Σκανδιναβικῶν τούτων Βασιλείων αὐτοκέφαλος ἐκκλησία (α). Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως, μακρότερα μὲν ἴσως τοῦ δέοντος, ἀλλ' ὅμως ἀναγκαῖα πρὸς διαφώτισιν τῶν ὀλιγοσυλλάβων καὶ περινουστάτων γνωμιδίων τῆς ἀποφθεγματικῆς σοφίας τοῦ συγγραφέως. Τὰ δὲ ἑξῆς ὁποῖα;

§. κη. «Ὅθεν (συμπεραίνει παρευθὺς μετὰ τὸ ἐναντίον εἰς τὸς ἀρχὰς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας) «ὅθεν εἴτε κανονικῶς εἴτε ἀντικανονικῶς ὑπέκειτο ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως» (ταῦτα καὶ προϊὼν (σελ. 7) ἐπανέλαβε καὶ, «ἀδιάφορον ἂν κανονικῶς ἢ ἀντικανονικῶς ὑπέκειντο αὐτῷ») «μέχρι τῆς κέ Μαρτίου τοῦ 1821 ἔτους, ἅμα διεκηρύχθη καὶ ἐπεγνώσθη» (δηλονότι τῷ 1829) «ἐλεύθερον, αὐτεξούσιον καὶ αὐτόνομον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, διεκηρύχθη καὶ ἐπεγνώσθη ἐν ταὐτῷ αὐτοκέφαλος καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ». Καὶ τοὺς παραχρονισμοὺς καὶ τὴν ὅλην πλαστολογίαν ταύτην ἐξήλεγξεν ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Τμήμ. Γ. Κεφ. Α. §. ς—ι). Ἐνταῦθα δὲ ἐξετάζομεν ἰδίως τὰ ἑξῆς· καὶ πρῶτον εἴτε κανονικῶς εἴτε ἀντικανονικῶς (τουτ. ἐναντίον τῶν κανόνων). Καὶ τοῦτο μὲν οὐ συμφωνεῖ πρὸς ὃ εἶπεν ἀνωτέρω «ἐναντίον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκκλησίας» (περὶ οὗ προείπομεν), ἀναιρεῖ δὲ ἤδη λαμπρότατα καὶ αὐτὸς οὗτος καυχώμενος (σελ. 8) ὅτι «καὶ αὐτὴ ἡ πρώτη περὶ ἀναδείξεως αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἰδέα ὑπῆρξεν αὐτοῦ». Τὸ δὲ κανονικῶς πῶς παρασυνῆψε μήτ' ἐκ

(α) Βλ. L. Thomassini Vetus et nova Ecclesiæ disciplina. T. 1. pag. 217, 2°. Neapoli 1769.

τῶν προηγουμένων παρεπόμενον, ἀλλὰ καὶ πολεμούμενον παρ' αὐτοῦ δι' ὅλης τῆς συγγραφῆς; Εἴτε (λέγει) κανονικῶς εἴτε ἀντικανονικῶς· δίδωσι καὶ τὸ πρῶτον, δίδωσι καὶ τὸ δεύτερον. Ὁποτέρως ἂν ἔχοι τὸ πρᾶγμα, εἴτε νομίμως καὶ ἐνθέσμως, εἴτε τἀνάπαλιν ἀθέσμως καὶ ἀνόμως καὶ ἀδικως ὑπέκειτο ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησία τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίᾳ, οὐδεὶς περὶ τούτου λόγος· ἀδιάφορον κρίνει πρᾶγμα τὴν ἐκ διαμέτρου μεταξὺ τῶν δύω τούτων ἐναντίωσιν· ὡς ἂν εἴπερ ἦσαν ἑκάτερα ταὐτοδύναμα πρὸς ἄλληλα, τό τε ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν, ἢ ὡς ἂν εἴπερ μὴ ἐνυπῆρχεν ἐν τῇ λογικῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει συναίσθησις διακριτικὴ τῆς μεταξὺ τοῦ ἀπολύτως καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐναντίου κακοῦ διαφορᾶς. Ἀλλὰ τὸ δόγμα τοῦτο τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς διαφθορᾶς Πρωταγόραις μὲν καὶ ἄλλοις ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις σοφισταῖς ἔξεστι δογματίζειν, τοῖς μηδὲν φύσει δίκαιον μηδ' ὅσιον ἢ θεῖον πρεσβεύουσι καὶ διδάσκουσιν ὅτι πάντων δὲ μέτρον ἄνθρωπός ἐστι (φρονῶν περὶ τῶν πρακτέων καὶ μὴ πρακτέων ὅπως ἂν αὐτῷ δόξῃ), καὶ « Νόμῳ καλὸν νόμῳ αἰσχρόν »· ἀνδρὶ δὲ σοφῷ καὶ περὶ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν εὐσεβῶς διαλεγομένῳ οὐδόλως πρέπον νομίζομεν οὐδὲ θεμιτόν, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀποτρόπαιον καὶ ἀθέμιτον, ἐὰν πᾶν τὸ ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ὀρθοδόξων κεκρατηκὸς καὶ νενομισμένον ἴσον καὶ παρόμοιον φρονεῖ καὶ μηδὲν διαφέρον, εἴτε κανονικῶς κεκράτηκε καὶ τελεῖται, κατὰ τοὺς θείους δηλονότι κανόνας τοὺς αὐτήν τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πίστιν κρατύνοντας, εἴτε καὶ τἀνάπαλιν ἀντικανονικῶς κατατολμᾶται, τουτέστιν ἐναντίον τῶν θείων τούτων κανόνων, ἢ κατὰ παράβασιν ἁμαρτητικήν, ἢ καὶ (τὸ χείριστον) διὰ κοσμικῶν τινων νομίμων ἀνιέρως ἀθετουμένων καὶ παντόλμως ἀναιρουμένων· καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. Πῶς δὲ πάλιν καὶ ὑπὸ τίνων, ἅμα διακηρυχθέντος καὶ ἐπιγνωσθέντος αὐτονόμου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, συνεκηρύχθη καὶ ἐπεγνώσθη ἐν ταὐτῷ αὐτοκέφαλος ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ; Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπεγνώσθη αὐτόνομον ὑπό τε τῶν τριῶν Συμμάχων Δυνάμεων καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πρώην αὐτοῦ Δυνάστου· ὑπὸ τούτων λοιπὸν ἐπεγνώσθη αὐτοκέφαλος καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ; ἀλλὰ τοῦτο οὐδεὶς ἂν εἴποι τὰς φρένας ὑγιής. Ἔπειτα καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς διακηρύττει πολλαχοῦ τῆς συγγραφῆς, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος (ὡς ὀνομάζει τὴν ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας πολιτικὴν ἐξουσίαν) αὐτὸ καὶ μόνον διεκή-

ρυξεν αὐτοκέφαλον τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν· ὥστε καὶ ἐν τούτοις πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφάσκει. Ἢ μήπως παρέχει νοεῖν ὅτι καὶ ὑπό τινος ἄλλης ὁμοδόξου ἐκκλησίας ἐπεγνώσθη τὸ τῆς Ἑλλαδικῆς αὐτοκέφαλον; Ἀλλ' ἀφ' οὗ τοῦτο διεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας (τῷ 1833) μέχρι τῆς τοῦ Τόμου ἐκδόσεως (τῷ 1850), δι' ὅλης δεκαεπταετίας, ὡς καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ (σελ. 9. 165), ἵστατο ἡ τῆς Ἑλλάδος ἐκκλησία ἄσχετος, ἀνάδελφος, μεμονωμένη, παρ' οὐδεμιᾶς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν οὔτ' ἐπιγινωσκομένη οὔτ' ἐπιγνωσθῆναι κανονικῶς δυναμένη ὡς αὐτοκέφαλος. Ποῦ λοιπὸν μένει ἡ ἅματε καὶ ἐνταὐτῷ σύγχρονος καὶ συμφυὴς ἐπίγνωσις καὶ διακήρυξις ἀμφοτέρων τῶν αὐτονομιῶν, τοῦ τε ἔθνους καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ; Συνῃσθάνετο πάντως καὶ αὐτὸς τὸ παχυλὸν καὶ κακόῤῥαφον τοῦ σοφίσματος· διὰ τοῦτο καὶ συνάμα καὶ ἀπροσώπως ἐξέφερε τὰ ῥήματα, τὰ «διεκηρύχθη καὶ ἐπεγνώσθη», διαθολῶν τὴν ἔννοιαν, ἵνα διὰ τῆς ἀοριστολογίας συγκαλύψῃ τὴν ἀτοπίαν. Τελευταῖον ἀνωτέρω διεγνωμάτευσεν, ὅτι «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος ἢ δοῦλος μετὰ τοῦ αὐτοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος». Ὅθεν καὶ οἱ Ἕλληνες μετὰ τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος διέμειναν ἀπελευθερωθέντες, ταὐτὰ δηλονότι φρονοῦντες περί τε τῶν δογμάτων καὶ μυστηρίων τῆς πίστεως καὶ τῶν θείων κανόνων καὶ πατρικῶν διδαγμάτων, ὅσα καὶ ἡ ὑπ' ἄλλο κράτος διατελοῦσα μήτηρ αὐτῶν ἐκκλησία. Ἀλλὰ ταῦτα (καὶ μάλιστα τὰ περὶ τῶν θείων κανόνων) ποίαν ἔχουσι ταυτότητα, ἢ ποίαν οὐκ ἔχουσιν ἐναντίωσιν πρὸς τὰ διὰ τοῦ Καταστατικοῦ νομοθετηθέντα καὶ ἐπιβληθέντα εἰς ἣν λέγει συνάμα μετὰ τοῦ ἔθνους διακηρυχθεῖσαν καὶ ἐπιγνωσθεῖσαν αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος; Ταῦτα πῶς οὐκ ἀντίφασις; Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἔοικεν, ἀπελευθερῶν τὰ ἔθνη μετὰ σώου τοῦ θρησκεύματος αὐτῶν, ἐξαιρεῖ τὸ τῶν αὐτονόμων Ἑλλήνων ὀρθόδοξον ἔθνος, καὶ γνωμολογεῖ ὡς ἅμα γεγονὸς αὐτόνομον μετέστρεψεν (ἄπαγε) καὶ συνέχεε τὸ πάτριον καὶ ἀείζωον φρόνημα τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλομένους νόμους τῆς πολιτείας· ἀλλ' ἀκούσωμεν τὴν αἰτιολογικὴν ἀπόδειξιν, ἣν ἐπέφερεν εὐθὺς πρὸς οἷς εἶπεν ἀνωτέρω παρασυνάψας τὸ ἑξῆς γνωμικόν. «Διότι (λέγει) ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΕΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΤΟ». Βαβαὶ τῆς ἀπονοίας! Ὅτι μὲν γὰρ ἐνταῦθα τοῦτο δὴ ὃ λέγει, τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτό, σημαίνει ἀναγκαίως καὶ ἀπολύτως ἕν τι ὅλον καὶ ταὐτὸ κατ' οὐσίαν διὰ δύω συνωνύμων

λέξεων ἐκφραζόμενον (ὡς τὰ θέω καὶ τρέχω, Ξάνθος ὁ καὶ Σκάμανδρος κτλ.) φανερόν. Ἐκκλησία δὲ καὶ πολιτεία δύω τέ εἰσι καὶ οὐ μόνον ὀνοματικῶς, ἀλλὰ καὶ πραγματικῶς καὶ οὐσιωδῶς ἀπ' ἀλλήλων διαφέρουσι. Κατ' αὐτὸν ὅμως ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ ἥ τε γενικὰ καὶ πρὸς τὸ παράγον σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου νόμῳ θνητῶν μεταβαλλομένη οἱαδήποτε πολιτεία καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἥτις ἐστὶν «οἶκος Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»! Ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τό,τε σύστημα συμπάντων μιᾶς τινος ἐπικρατείας, οἱωνδήποτε κατὰ τὸ θρήσκευμα, πολιτῶν ὁμονόμων ἀνθρωπίνην κοινωνίαν ὡς σῶμα συνιστώντων, (οὗ τινος ὑπέρτατος ἄρχων καὶ κεφαλὴ κατὰ νόμους ἐστὶν ὁ ἐπίγειος βασιλεύς), καὶ τοῦτ' αὐτὸ τὸ σύστημα τῶν πολιτῶν, καθὸ χριστιανῶν ὁμοπίστων, οἵτινες διὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπάρχουσι «σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους», συνιςῶντες τὴν Ἐκκλησίαν, «ἧς ἐστι κεφαλὴ ὁ Χριστός»! Ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, ὅσα τοῦ σώματος καὶ ὅσα τοῦ πνεύματος, ἐγκόσμιος ἐξουσία μετὰ τῆς κατ' αὐτὴν νομοθεσίας καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία μετὰ τῶν θείων θεσμῶν! ὅ,τε περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ δυνάμεως καὶ τῆς παντοίας τάξεως τῆς πολιτείας διάκοσμος καὶ ὁ σύλλογος τῶν τῷ Θεῷ καθωσιωμένων κληρικῶν λειτουργῶν, «Οὓς ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιμένας καὶ διδασκάλους. — Οὓς ἔθετο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος (Α. Κορ. ιβ, 28. Ἐφεσ. δ, 11. Πράξ. κ, 28)! Καὶ ἔςι τὸ λοιπὸν καὶ ὁ ἱερεὺς ὡς ὁ λαὸς καὶ τὸ θρήσκευμα κατὰ τὸ πολίτευμα· Βαβαὶ τῆς ἀτοπίας! Ἔπειτα καὶ ἐκτὸς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (ἐπειδὴ καὶ ὁ γνωμολόγος ἐκφέρει τὸ γνωμάτευμα ὡς ἀξίωμα καθολικόν, πᾶσαν ἐννοῶν πολιτείαν καὶ ἐκκλησίαν εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό), ἐὰν ἀποβλέψωμεν πρὸς ἄλλας ἑτεροδόξους ἐκκλησίας, μήπως ἀπαντᾶται τοιαύτη ληρώδης ταυτότης; Ἄπαγε, μηδαμοῦ, μηδ' ἐν αὐταῖς ἐκείναις, ἐν αἷς ὁ αὐτός ἐςι τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας ἄρχων καὶ κεφαλή, κἀν ταύταις διαστέλλονται λαμπρῶς καὶ διακεκριμένως τὰ πολιτικὰ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Μόνοι οἱ μηδεμίαν ἱερωσύνην πρεσβεύοντες ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι Κορρεῖται, λέγουσιν ὡς ὁ Κορὲ «πάντες ἡμεῖς ἅγιοι» (Ἀριθ. ις. 3). Πλὴν ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς (νομίζομεν) ὁ τὴν περὶ

ἧς ὁ λόγος γνώμην ἀποφηνάμενος ἐξελάμβανε τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τῆς κυρίας καὶ μόνης αὐτοῦ σημασίας· ἄλλο δέ τι εἶχε κατὰ νοῦν (καὶ τοῦτο μοχθηρόν), ἐν ᾧ ἔγραφε τὴν παραλογωτάτην ἑνότητα καὶ ταυτότητα! Ἴσως ἤθελεν εἰπεῖν ὅτι ἡ πολιτεία ἑνοποιεῖ καὶ ταυτίζει τὴν ἐκκλησίαν πρὸς ἑαυτήν, ἤτοι πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῆς φρόνημα διατάττουσα καὶ νομοθετοῦσα τὴν περὶ τὰ θρησκευτικὰ δοξασίαν καὶ διοίκησιν, ὅπως ἂν δόξῃ καλὸν καὶ σύμφωνον τῇ συνειδήσει τῆς νομοθετικῆς τοῦ πολιτεύματος ἐξουσίας (εἶπε δὲ καὶ ἀνωτέρω ὅτι θρησκεία καὶ συνείδησίς ἐστιν ἓν καὶ τὸ αὐτό). Ἀλλὰ περὶ τῆς τοιαύτης ἀθρήσκου ἐθελοθρησκείας, κἄν τε πολιτεία κἄν τε σοφισταί τινες περιπαρῶσιν εἰς αὐτήν, διελάβομεν ἀνωτέρω (α). Ὁ δὲ συγγραφεὺς ἰσχυροποιῶν τὴν ἀνωτέρω γνώμην (ὅτι Ἐκκλησία καὶ πολιτεία ἐστὶν ἕν καὶ τὸ αὐτό), ἐπιφέρει κράζων παραθέρμως καὶ ἐνθουσιῶν, «οὔτε δόγμα, οὔτε κανών, οὔτε ἔθνος ἀρχαῖον, οὔτε νόμος θεῖος ἢ ἀνθρώπινος, λέγει τὸ ἐναντίον». Λαμπρὰ καὶ παγκόσμιος ἡ μαρτυρία καὶ παρομοία σχεδὸν τῇ τοῦ ποιητοῦ.

Θεοὶ δ' ἐπιμάρτυροι ἔστων.
Ὅσοι τ' αἶαν ἔχουσι καὶ οὐρανὸν εὐρὺν ὕπερθεν,
Ἠδ' ὅσοι ἀτρυγέτοιο πολιῆς θ' ἁλὸς ὑγρὰ κέλευθα!

(α) Οὕτως ὁ Γαλάτης φιλόσοφος Ῥουσσὼς ἐφρόνησεν, ὅτι «πᾶς τις κέκτηται τὸ δικαίωμα τοῦ πιστεύειν πᾶν τὸ ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συνειδήσεως ὑπαγορευόμενον αὐτῷ» (Contra social. καὶ la profession de la foi du Vicar etc.). Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἐπὶ τῆς περιβοήτου Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐθνικὴ τῶν Γάλλων συνέλευσις ἐψηφίσατο, ὅτι «ἡ τοῦ ὀρθοῦ λόγου λατρεία ἔσται τοὐντεῦθεν ἡ θρησκεία τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους (La Convention Nationale decrete, que le culte de la Raison sera désormais la Religion de la Nation Française). Καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων δέ τινες παρομοίαν εἰς ὕψος ἀδικίαν λαλοῦντες ἐπρέσβευσαν, ὅτι «cujus est Regio, ejus quoque Religio», τουτ. οὗ τινος ἡ χώρα, τούτου καὶ ἡ θρησκεία, δηλονότι τὸ κατὰ χώραν κρατοῦν πολίτευμα κυρίαρχον καὶ τῆς ἐγχωρίου θρησκείας πρεσβεύοντες. Ταῦτα διεμνημόνευσεν ἐξελέγξας καὶ ὁ περί τε τὴν Νομικὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν περὶ τοὺς θείους κανόνας τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διδασκαλίαν πεπαιδευμένος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Γεώργιος ὁ Μαυροκορδάτος ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπιστολιμαίᾳ Διατριβῇ πρὸς Φαρμακίδην (ἐν Ἀθήναις, 1853).

Σὺ δὲ σημείωσαι, ἀναγνῶστα, πόσον ἰταμῶς καὶ ἀδεῶς παρασύρονται ψευδόμενα καὶ δόγματα, καὶ θεῖοι κανόνες, καὶ Πατέρων ἀρχαίων ἔθιμα, καὶ νόμοι δὲ θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι, ὁμοφώνως πάντες ὁμολογοῦντες τί; Ὅτι «Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό». Ἄκουε καὶ τὴν ἑξῆς ἐπαγομένην οἷον ἐπεξήγησιν, «Συνθήκη ἰδιαιτέρα δὲν ἀπαιτεῖται εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐκκλησίας· διότι δὲν ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα συνθήκη καὶ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ συνειδότος τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δοῦλος ἀπελευθεροῦται μετὰ τοῦ συνειδότος αὐτοῦ, μετὰ τῆς αὐτοῦ θρησκείας. Δὲν ἔχει λοιπὸν χρείαν δύω συνθηκῶν» (μιᾶς δηλονότι διὰ τὴν σωματικὴν ἀπελευθέρωσιν, ἑτέρας δὲ διὰ τὸ θρήσκευμα) «εἰς τὴν τελείαν αὐτοῦ ἀπελευθέρωσιν». Εὖ, νὴ τὸν Ἑρμῆν! (φησὶν ὁ Κωμικός), σοφὰ ταῦτα καὶ γενναῖα γενναίας φιλοσοφίας φρονήματα. Ἀλλ' ἵνα συλλάβωμεν σαφεστέραν τὴν ἔννοιαν τῆς ἀλληλουχίας τῶν θαυμαστῶν τούτων γνωμῶν, ἀναλάβωμεν ταύτας συνοπτικῶς καὶ ἀναλυτικῶς ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς ἐσχάτης. Ὁ δοῦλος δὲν ἔχει χρείαν δύω συνθηκῶν (εἰ μὴ μιᾶς μόνον τῆς περὶ τὸ σῶμα) πρὸς τελείαν ἀπελευθέρωσιν· διότι ἀπελευθεροῦται μετὰ τοῦ συνειδότος αὐτοῦ, τουτέστι μετὰ τῆς θρησκείας αὐτοῦ (καθότι θρησκεία καὶ συνείδησις ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτό). Ὅθεν οὐδ' εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐκκλησίας ἔθνους τινὸς (οἷον τοῦ ἀπελευθερωθέντος Ἑλληνικοῦ· διότι ὡς ὁ δοῦλος, οὕτω καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπηλευθερώθη μετὰ τῆς αὐτοῦ συνειδήσεως, τουτέστι μετὰ τῆς θρησκείας αὐτοῦ, τουτέστι μετὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ· ἀναλογεῖ δε ἡ τοῦ ἀνθρώπου συνείδησις ἢ θρησκεία πρὸς τὴν τοῦ ἔθνους ἐκκλησίαν) ὑπῆρχε χρεία δύω συνθηκῶν. Καὶ λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἀλληλουχίας ταύτης ἀποδείκνυται ἐναργῶς ὅτι ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ ἐκκλησία καὶ θρησκεία καὶ συνείδησις. Ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω ἐπληροφορήθημεν καὶ ὅτι πολιτεία καὶ ἐκκλησία ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτό, παρέπεται λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης ὅτι θρησκεία καὶ συνείδησις καὶ πολιτεία ἓν καὶ τὸ αὐτό! Cujus Regio, ejus quoque Religio· οὗτινος ἡ χώρα, τούτου καὶ ἡ θρησκεία. Τοιαῦτα θαύματα δύναται κατορθοῦν ἡ συλλογιστικὴ μέθοδος καὶ δεινότης τοῦ συγγραφέως· οὐχ ἵσταται μέχρις ὧδε, προβαίνει δὲ μεθ' ὑψηλοῦ τινος κηρύγματος καὶ πολὺ περαιτέρω. «Τοῦτο καὶ δὴ χωρεῖ τὸ κακόν»! ἄκουε.

§. κθ. «Ὅθεν (συμπεραίνει παρευθὺς ἐξ ὧν εἶπεν ἀνωτέρω περὶ τοῦ

δούλου, ὅτιοὐ χρήζει δύω συνθηκῶν εἰς τελείαν ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ), «Ὅθεν, ἂν τὰ ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν δεσποτείαν τελοῦντα τὴν σήμερον χριστιανικὰ ἔθνη ἀνακτήσωσιν αὔριον τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν, εἶναι δι' αὐτὸ τοῦτο ἐλεύθερα καὶ ἐκκλησιαστικῶς· διότι εἶναι ἐλεύθερα καὶ κατὰ τὸ συνειδός». Σφόδρα φιλανθρώπου καὶ φιλελευθέρου νομοθεσίας ἡ ῥήτρα, ἀλλ' οὐ πρὸς ἀλήθειαν ἀκριβής, καὶ πλήρης θηριωδῶν παραλογισμῶν· ἡ δὲ δεῖξις πρόχειρος.

α) Διττὰς τίθησιν αἰτίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας τῶν ἐθνῶν, πρώτην, τὴν τοῦ συνειδότος, καὶ δευτέραν, τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν· ἀλλ' ἀνωτέρω (σελ. 352) ἀπεφήνατο στεντοροφώνως ὅτι «Ἐκκλησία καὶ πολιτεία ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτό», καὶ πάλιν «ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ συνείδησις καὶ θρησκεία». Διαιρεῖ λοιπὸν ἤδη καὶ ἑτεροποιεῖ τὴν θρυλλουμένην ταύτην ἑνότητα καὶ ταυτότητα παριστῶν ἐναργῶς τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐλευθερίαν τοσούτῳ διαφέρουσαν τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς (ἢ τῆς κατὰ συνείδησιν), ὅσῳ διαφέρει καὶ τὸ αἰτιατὸν ἀπὸ τῶν αἰτίων, καὶ οὕτως ἀνατρέπει ῥιζηδὸν αὐτὸς τοὺς ἑαυτοῦ προλαβόντας τεθρυλλημένους ταυτασμούς· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀνατροπὴν ἐξώλισθε παρεκτραπεὶς εἰς ἄλλας ἀτοπίας, οἷον τὰς ἑξῆς.

β) Οὔτε ἡ τῆς πολιτείας οὔτε ἡ τῆς συνειδήσεως ἐλευθερία γεννῶσι τὴν ἐλευθερίαν τῶν αὐτοδιοικήτων ἢ αὐτοκεφάλων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν· καὶ ὅσον μὲν τὸ περὶ πολιτείας, ὑπάρχουσι πάντως (ὡς ὑπῆρχον καὶ ἐξ ἀρχῆς) ἐν αὐτονόμοις πολιτείαις αὐτοκέφαλοι ἐκκλησίαι· ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατ' αὐθαίρετον τῆς πολιτείας νομοθεσίαν, κατὰ δὲ τοὺς θείους τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων κανόνας, οἵτινες ἐθέσπισαν τὴν τάξιν τῶν κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν, ἀκόλουθον μὲν τῇ πολιτικῇ διαιρέσει τῶν διοικήσεων καὶ ἐπαρχιῶν, μηδόλως ὅμως παραβλαπτομένης καὶ κατατεμνομένης τῆς πνευματικῆς πρὸς ἀλλήλας ἑνότητος τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ὧν τὸ ἄθροισμα συναπαρτίζει τὴν μίαν τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, «τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ»! Ὥστε καὶ παντὸς κατὰ καιροὺς πολιτικῶς ἀπελευθερωθέντος ἔθνους τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν οὐχ ἡ πολιτεία κυριαρχικῶς καὶ αὐτεξουσίως, ἀλλ' ἡ ἐκκλησία κανονικῶς ἀποδείκνυσιν αὐτοκέφαλον. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο μὲν ἐπανελευσόμεθα καὶ πάλιν ἐν τοῖς ἑξῆς. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ ταυτασμοῦ τῆς ἐλευθέρας συνειδήσεως ἢ θρησκείας, ἦν ὡς δεύτερον αἴτιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας

ἀνωτέρω παρέστησεν ὁ συγγραφεύς, ἱκανὰ προείπομεν ἐν τοῖς προλαβοῦσι (σελ. 342).

γ) Περὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔθνους ἀπελευθερωθέντος (ἐννοῶν τὸ Ἑλληνικόν) ποιεῖται τὸν λόγον, καὶ ἔπειτα διευθύνει τὸ νομικὸν αὐτοῦ κήρυγμα πρὸς τὰ κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν δυναστείαν ὑποτελοῦντα χριστιανικὰ ἔθνη· ποῖα δὲ ταῦτα λέγει; Εἰ μὲν γὰρ ἐννοεῖ πάντα συλλήβδην τὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἐπικράτειαν ποικίλα γένη τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων λαῶν (ὀρθοδόξων τε καὶ ἑτεροδόξων), λέγει μὲν ἀντιφατικὰ καὶ μωρὰ (ὡς ὀψόμεθα παρακατίοντες §. δ), ἄξια δ' οὖν ὅμως τῆς πρὸς πᾶσαν οἱωνδήποτε χριστιανῶν καθεστῶσαν ἐκκλησίαν ἀποστατικῆς αὐτοῦ διαθέσεως· ὑποβάλλει γὰρ αὐτοῖς τοῖς λαοῖς νέας τινὰς συστήσασθαι πρὸς τὸ δοκοῦν ἐκκλησίας ἢ θρησκείας (κατὰ τὸ «Οὗτινος ἡ χώρα» κτλ.), ὅταν πολιτικῶς ἐλευθερωθῶσιν, ἀποστάντες ἕκαστοι βιαίως καὶ ἀπὸ τῶν προέδρων τῶν κατ' αὐτοὺς Ἐκκλησιῶν (οἷον οἱ Ὀρθόδοξοι ἀπὸ τῶν Πατριαρχῶν, τῶν δὲ πάλιν ἑτεροδόξων ἕκαστοι ἀπὸ τῶν οἰκείων). Εἰ δὲ μόνα τὰ τῶν Ὀρθοδόξων ὑπαινίττεται γένη, τὰ πνευματικῶς ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν καὶ τοὺς ἄλλους Πατριάρχας ὑποτελοῦντα (περὶ ὧν λέγομεν εὐθύς), ὤφειλε πάντως προσθεῖναι καὶ τὸν διακρίνοντα αὐτὰ χαρακτῆρα (οἷον τὰ Ὀρθόδοξα, ἢ τὰ εὐσεβῆ ἔθνη), ἵνα μὴ δόξῃ ταυτόφρων πρός τινας τῶν νεωτέρων περὶ χριστιανισμοῦ φιλανθρωπότερον ἢ πυρρωνικώτερον φιλοσοφούντων, οἵτινες μηδεμίαν μεταξὺ χριστιανῶν εἰδότες διαφοράν, μίαν ἐξ ἁπάντων τῶν χριστεπωνύμων συνιστῶσι παγκόσμιον ἐκκλησίαν (ὁπωσδήποτ' ἂν οὗτοι, εἴτε ὀρθῶς εἴτε μὴ ὀρθῶς, φρονῶσι περὶ Χριστοῦ καὶ τῶν ἄλλων δογμάτων καὶ διδαγμάτων τῆς εὐσεβείας). Οὕτω καὶ αὐτὸς (συντομίας ἴσως χάριν) παριδὼν τὸ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐπώνυμον φαίνεται συγχύσας πρὸς ἄλληλα τὰ πρὸς ἄπερ ὁριστικῶς ἀποτείνεται παντοῖα χριστιανικὰ ἔθνη, μηδόλως διακρίνων ἀπὸ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπικρατείᾳ ἑτεροδόξων τοὺς ὀρθοδόξους, μηδ' αὐτοὺς γοῦν τοὺς ὁμογενεῖς τῶν ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἀδελφοὺς Ἕλληνας. Συνέκλεισε δὲ τούτους καὶ πάντας ἄλλους φύρδην μίγδην ἁπαξάπαντας συνελάσας εἰς μίαν τὴν κοινὴν τῶν χριστιανῶν ὀνομασίαν, οἷόν τινα παμφυλίαν χριστωνύμων παντοδαπῶν συνιστῶν, κατὰ τὸν ἐν Κρήτῃ παλαιὸν συνοικισμόν, ἔνθα μίαν νῆσον, καὶ τὴν αὐτὴν ἄνδρες κατῴκουν τάς τε φυλὰς διάφοροι καὶ τὰς διαλέκτους, διῃρημένοι δὲ καὶ κατὰ πόλεις ὅλας ἑκατὸν

Ἐν μὲν Ἀχαιοί, ἐν δ' Ἐτεόκρητες, ἐν δὲ Κύδωνες καὶ Δωριεῖς
[καὶ δῖοι Πελασγοί,
Ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μέμικτο (Ἰλ. Β. Ὀδυσ. Τ.).

ἢ κατὰ τὰς παμμιγεῖς ἀγέλας τῶν εἰς ἕνα λειμῶνα συμβοσκομένων ἑτεροειδῶν ποιμνίων. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἡ θεία διδασκαλία ἐν ᾧ διατάσσει τὴν πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων ἀγάπην καὶ τὴν μετ' αὐτῶν εἰρήνην καὶ πολιτικὴν ἀνεξιθρησκείαν, οὐ διατάσσει καὶ θρησκευτικὴν ἀδιαφορίαν, οὐδὲ συγχέει τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν πρὸς τὰς ἐκείνων, καὶ ὁ Εὐαγγελικὸς ποιμὴν διαχωρίζει «τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων».

δ) Εἶπεν ἀνωτέρω καὶ ἐπανέλαβεν ὅτι «ὁ δοῦλος ἀπελευθεροῦται μετὰ τῆς συνειδήσεως, ἤτοι τῆς θρησκείας αὐτοῦ· οὐδ' ἔχει χρείαν δύω συνθηκῶν» κτλ· καὶ ποῦ μὲν ἄγει τὸ ἀξίωμα, προείδομεν (σελ. 355). Ἀλλ' ἔστω καὶ τοῦτο πρὸς ὥραν (χάριν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ φιλοσοφίας), καὶ ἐφαρμόσωμεν μετὰ τοῦ προσήκοντος προσδιορισμοῦ τὴν καθόλου ταύτην γνώμην ἐφ' ὧν προσδιορίζει χριστιανικῶν ἐθνῶν. Ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν δυναστείαν δύω τινὰ καθόλου γένη χριστιανῶν ὑποτελοῦσι, τὸ μὲν τῶν Ὀρθοδόξων, τὸ δὲ τῶν ἑτεροδόξων. Καὶ τὸ μὲν Ὀρθόδοξον συνιστῶσι πρώτιστα μὲν Ἕλληνες (ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν ἀμέσως ὑποκείμενοι θρόνον καὶ διά τε πίστεως καὶ ὁμογενείας, διά τε τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων ὑπὲρ τῆς κοινῆς πατρίδος ἀγώνων καὶ παθημάτων ἀχωρίστως συνημμένοι πρὸς τοὺς ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ἀδελφοὺς Ἕλληνας)· εἶτα δὲ καὶ Ἀλβανοὶ καὶ Σέρβοι καὶ Μολδαυοὶ μετὰ τῶν Βλάχων (πάντες οὗτοι ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν ἀμέσως τελοῦντες), καὶ Σύροι δὲ καὶ Ἄραβες καὶ Αἰγύπτιοι (ὅσοι μετὰ τῶν συνοικούντων Ἑλλήνων ὑφ' ἕκαστον τῶν ἄλλων τριῶν ὑπόκεινται πατριαρχῶν), ἔθνη πάντα καὶ λαοὶ ἑτερογενεῖς μὲν κατὰ σάρκα καὶ ἑτερόγλωσσοι πρός τε ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, τούτων δὲ πάντες ἀδιάσπαστοι συνάδελφοι καὶ ὁμόφρονες, ὡς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἁγίας μητρὸς κολυμβήθρας θεόγονα τέκνα, καὶ τῆς ἀρχεγόνου Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας ἄρτια λοχεύματα καὶ παιδεύματα βεβαιόπιστα. Ταῦτα τοίνυν τὰ γένη τῶν ὀρθοδόξων, ἐὰν αὔριον (κατὰ τὸν πρόμαντιν) ἀνακτήσωνται τὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν, ἔσονται συγχρόνως καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἐλεύθερα, ἀπελευθερωθήσονται (κατὰ τὸν γνωμολόγον) μετὰ τῆς αὐτῆς ἥν καὶ δοῦλα ὄντα κατεῖχον

θρησκείας καὶ ἐκκλησίας καὶ δὴ καὶ μετ' αὐτῶν τῶν Πατριαρχῶν τῶν παρ' ἑκάστοις Ἐκκλησιῶν, ὧν ἡ Μεγάλη προεδρεύει ἐκκλησία (καθὰ προείπομεν). Ὅθεν καὶ διατηρήσουσιν ἀκριβῶς τά τε θεῖα δόγματα καὶ διδάγματα καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς μητρὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας, ὡς ἐν σωστικῇ τινι κιβωτῷ περιφρουρηθέντα, ἐν ᾗ διετέλεσαν ὀρθόδοξα τὸ φρόνημα καὶ πνευματικῶς ἐλεύθερα καὶ ἀδούλωτα ἐν μέσῳ τῆς ὑπό τε δεσπόταις ἀλλοφύλοις ταπεινώσεως αὐτῶν καὶ τῶν παντοίων ἐπιβουλῶν τῶν «ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον» ἐξ ἀλλοδαπῶν αὐτὰ περικυκλωσάντων ἐχθρῶν τῆς Ὀρθοδοξίας. Κἂν τινα τῶν εὐσεβῶν τούτων ἐθνῶν (ἐπ' ἀγαθῷ καὶ πλατυσμῷ τῆς πίστεως) ἀναχθῶσιν (ὡς καὶ ἄλλα πρὸ αὐτῶν) εἰς αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, πάλιν ἐπ' αὐτῇ τῇ πέτρᾳ τῆς Ἐκκλησίας (ἥτις πιστὴν παρέχει τοῖς εὐσεβέσιν ἐπαγγελίαν πάσης ὠφελείας καὶ ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης) ἐπιστηρίξουσι τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν, ἄχραντον διατηροῦντα καὶ ἀπαράτρωτον τὸ φρόνημα τῆς Ὀρθοδοξίας (ἀπεφήνατο δὲ ὁ γνωμολόγος ὅτι «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος ἢ δοῦλος μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος»). Ὅθεν οὐδεμίαν στέξουσι περὶ τὰ πάτρια ψυχοβλαβῆ καινοτομίαν, παρὰ τῆς πολιτικῆς (τυχὸν) ἐξουσίας κατὰ τῆς ἁγίας αὐτῶν Ἐκκλησίας (δῆθεν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ κοσμικοῦ πολιτεύματος) αὐθαιρέτως ἐπαγομένην. Οὐδὲ καταργήσουσι τοὺς πάσας τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ εἰρήνῃ καὶ χριστιανικῇ σεμνότητι καὶ πειθαρχίᾳ συγκρατοῦντας θείους θεσμούς, ἀντικαθιστῶντες ἀντ' αὐτῶν «ἐντάλματα ἀνθρώπων», βεβήλους Νομοκάνονας καθάπτοντας καὶ αὐτῶν τῶν τῆς πίστεως μυστηρίων, οἵτινες καθαιροῦσι μὲν τοὺς θεοπλόκους φραγμοὺς τῆς μυστικῆς ἀμπέλου τῆς Ἐκκλησίας (ἵνα καταλυμαίνωνται καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν), ἀποσπῶσι δὲ ταύτην ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ἑνότητος καὶ ὁμονοίας, καὶ οὕτω διαῤῥήσσουσι τὸν τοῦ πολιτεύματος πρὸς πάντας τοὺς ἐκτὸς ὁμοδόξους λαοὺς σωτηριώδη σύνδεσμον τῆς θείας ἀγάπης, δι' ἧς «ἀδελφὸς ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ἐστὶν ὀχυρά». Οὐδὲ καταισχυνοῦσι τοὺς πνευματικοὺς αὐτῶν Πατέρας καὶ προεστῶτας τῆς ἐν ᾗ διατελοῦσιν αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας, ἐπιτιθέντες ἐπ' αὐτῆς κυρίαρχον κεφαλὴν τὴν ἐγκόσμιον ἐξουσίαν, καὶ καθιστῶντες εἵλωτας οἰκτροὺς ἐν ἐλευθέρᾳ πολιτείᾳ μόνους τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Θεοῦ, γεγυμνωμένους μὲν πάσης περὶ τὴν κανονικὴν

τῆς Ἐκκλησίας διοίκησιν πνευματικῆς ἐξουσίας (μή ποτε προδῶσι τὰ τοῦ πολιτεύματος καθεστῶτα!), ἐκλεγομένους δὲ πρὸς χειροτονίαν οὐ κατὰ τοὺς θείους κανόνας, ἀλλ' ἀκράτως ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀρχόντων τῶν κοσμικῶν (καὶ τοῦτο κατὰ νόμον ῥητὸν εὐσχήμως τεθεσπισμένον), καὶ δὴ καὶ μισθουμένους ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἵνα μὴ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ποιμένες ὦσιν, εἰσερχόμενοι διὰ τῆς θύρας, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο μισθωτοί, δυσὶ δουλεύοντες κυρίοις ἐξ ἐπαγγέλματος, θωπεύοντες τοὺς μισθοδοτοῦντας καὶ τὸ παρὰ τούτων (ὡς ἐνόρκως καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι) πεπιστευμένον αὐτοῖς ποίμνιον ὁδηγοῦντες εἰς νομὰς ἀνηλίους! Τοιαύτας ἀθεμιστίας οὐδένες τῶν αὐτονόμων ὀρθοδόξων ἐθνῶν καὶ λαῶν οὐδέποτε παρανομήσουσιν, ἐξυβρίζοντες εἴς τε τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν (ἐν οἷς δουλαγωγοῦσιν ἀτιμάζοντες τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐκκλησίαν) καὶ εἰς πάσας τὰς ὑπ' οὐρανὸν (αὐτοκεφάλους τε καὶ ἐξηρτημένας) ἁγίας αὐτῆς ἀδελφάς. Διατηρήσουσι δὲ τὴν μετ' α τῶν ἑνότητα καὶ δογματικῶς καὶ κανονικῶς, ἣν εἶχον καὶ πρὶν ἀπὸ τῆς ξένης δυναστείας ἀπελευθερωθῶσι. Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου (εἰ καὶ σχοινοτενέστερα ἐξ ἀνάγκης) περὶ τῶν ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ ἐπικρατείᾳ ὀρθοδόξων ἐθνῶν. Ἡ δὲ ἑτέρα μερὶς τῶν (περὶ ὧν προείπομεν) ὑπὸ τὴν αὐτὴν δυναστείαν τελούντων ἑτεροδόξων χριστιανῶν ἐθνῶν, Ἀρμένιοι καὶ Συριανοὶ καὶ Κόπται καὶ Ἀβυσσηνοὶ καὶ εἴ τινες ἄλλαι κοινωνίαι (λείψανα τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ Εὐτυχιανῶν καί τινα τῶν Νεστοριανῶν, καὶ εἴ τινων ἄλλων ἀρχαίων αἱρετικῶν)· ὑπόκεινται δὲ καὶ τούτων τῶν ἐθνῶν ἕκαστον ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκκλησίας τὸν πνευματικὸν ἀρχηγὸν (ὃν οἱ μὲν Καθολικόν, οἱ δὲ Πατριάρχην καλοῦσιν, οἱ δὲ μέγαν Πατέρα, Ἀβούναν)· ὅταν οὖν καὶ ταῦτα αὔριον ἀπελευθερωθῶσι, πάντως (κατὰ τὸ γνωμάτευμα) μετὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν συνειδήσεως καὶ θρησκείας ἢ ἐκκλησίας καὶ τῶν ταύτης προέδρων ὁλόκληρα καὶ ἀμετάβλητα συναπελευθερωθήσονται, οὐδ' ἔξουσι χρείαν καὶ ἐκκλησιαστικῆς συνθήκης πρὸς τελείαν αὐτῶν ἀπελευθέρωσιν. Καὶ ἡμεῖς γε (ὅσον περὶ ταύτας τὰς αἱρέσεις) ἐλπίζομεν θεόθεν ἐξαίρεσίν τινα τοῦ γνωματεύματος, πεποιθότες ὅτι, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐπιστρέψοῦσι καὶ ταῦτα τὰ χριστεπώνυμα ἔθνη μετὰ τῶν προέδρων αὐτῶν εἰς τήν, ἐξ ἧς ἀπεπλανήθησαν, Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν (καί τινα δὲ τούτων ἴσως καὶ πρὶν ἢ πολιτικῶς ἐλευθερωθῶσιν ἀπαλλαγέντα Θεοῦ

θέλοντος καὶ ἀπὸ τῶν ἐξ ἀνοδίας εἰς ἄλλας ἀνοδίας καὶ πλάνας διαστρεφόντων ἐξωτικῶν προσηλυτιστῶν), «ἵνα καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως». Ἀλλ' ὅμως χάριν τοῦ συγγραφέως καὶ τῆς χρονικῆς αὐτοῦ σπουδῆς (ὅστις αὔριον περιμένει τὴν τελείαν ἁπάντων τούτων ἐλευθερίαν) παραχωροῦμεν πρὸς ὥραν (ὅσον περὶ τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν) εἰς τὴν φιλόσοφον αὐτοῦ γνώμην, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι (διάγει) ἐλεύθερος, ἢ δοῦλος μετὰ τοῦ αὐτοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος (ἐφ' ὅσον σταθερῶς ἐν αὐτῷ διαμένει). Ἀλλ' ὅμως αὐτὸς οὗτος πάλιν ὁ γνωμολόγος πολλὴν πάσχων ταραχὴν ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτόν, ἐν οἷς διατείνεται συγχρόνως ὅτι Ἐκκλησία καὶ πολιτεία ἐστὶν ἓν καὶ τὸ αὐτό· (καθ' ἣν δηλονότι ὁ πολιτικῶς ἀπελευθερωθεὶς μεταβάλλει καὶ τὸ θρησκευτικὸν αὐτοῦ αἴσθημα πρὸς τὸ δοκοῦν τῇ πολιτείᾳ· ἢ οὐχ οὕτω καὶ αὐτὸς ἐπειράθη συκοφαντικώτερον παραστῆσαι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ὀρθοδόξους Ἕλληνας ἅμα τῇ πολιτικῇ δουλείᾳ συναπεκδυσαμένους καὶ τὸν σωτήριον χιτῶνα τοῦ πρός τε τοὺς θείους κανόνας καὶ πρὸς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην αὐτῶν Μητέρα καὶ πᾶσαν τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν θρησκευτικοῦ αὐτῶν αἰσθήματος; Καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος Ἀρχιερεῖς παρακατιὼν ἡμῖν παραστήσει συντρίψαντας ἀναμαρτήτως τόν, ὑφ' ὃν ὑπέκειντο, ἐκκλησιαστικὸν ζυγόν! Τοιοῦτο μὲν τὸ κήρυγμα τοῦ ζηλωτοῦ τῆς ἅμα τε πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας ἁπάντων τῶν ἐν τῇ Τουρκίᾳ χριστιανικῶν ἐθνῶν! Ἀποβλέπει δὲ ἰδίως τοὺς ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον Ὀρθοδόξους, καὶ κατ' ἐξοχὴν τοὺς Ἕλληνας· φανερὸς δ' ὁ τούτου σκοπός· ἴδιον γὰρ πάθος καὶ μῖσος ἄγριον (ἕνεκα τοῦ ἱεροῦ Τόμου) κατὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ ἄνθρωπος τρέφων ἐξῆλθε συγκαλῶν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὴν τελοῦντας Ἕλληνας εἰς ἐλευθερίαν, ἵνα συνάμα τῇ πολιτείᾳ μεταβάλωσι κἀκεῖνοι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οὕτω πλατυνθῇ τὸ κατὰ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα σταθὲν ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας (ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὸς μάλιστα καυχᾶται) λαμπρὸν οἰκοδόμημα! Ὅλος δὲ θερμὸς ὑπὸ τοῦ πάθους ἐπαναμβάνει πάλιν πρὸς βεβαίωσιν τοῦ κηρύγματος τὰς ἀνωτέρω ῥήτρας τῆς κατ' αὐτὸν νομοθεσίας ἐντονώτερον διπλάζων καὶ μεγάλα κεκραγὼς «Οὐδεὶς κανὼν, ἢ νόμος» (ἀνωτέρω προσετίθει καὶ τὰ οὔτε δόγμα οὔτε ἔθος ἀρχαῖον) «διατάσσει, ἢ δύναται νὰ διατάξῃ τὴν ἐκ-

κλησιαστικὴν δουλείαν καὶ μετὰ τὴν πολιτικὴν αὐτῶν (τῶν ἐθνῶν) ἐλευθερίαν! Οὐδεὶς κανὼν ἢ νόμος διατάσσει, ἢ δύναται νὰ διατάξῃ καὶ τὴν συγκαταθέσει ἑτέρου τινὸς» (τουτ. τῆς ὑφ' ἣν κανονικῶς ἐτέλουν ἐκκλησίας) «ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ἀπελευθέρωσιν». Ἀλλ' ὅτι μὲν καὶ νόμοι Βασιλικοὶ καὶ θεῖοι κανόνες καὶ πατροπαράδοτα ἔθιμα διατάττουσι τὴν αὐτοκεφάλων τινῶν Ἐκκλησιῶν εἰς ἄλλον ὑπερβεβηκότα θρόνον πνευματικὴν ὑποταγὴν (ἣν ἡ ἐλευθεροστομία δουλείαν ἀποκαλεῖ), καὶ πάλιν τὴν ἑτέρων τινῶν ἐξηρτημένων εἰς αὐτοκεφάλους ἀνάδειξιν (συγκατατιθεμένου πρῶτον καὶ κυρίως αὐτοῦ τοῦ ἀφ' οὗ πνευματικῶς ἐξήρτηντο θρόνου), ταῦτα μηδ' οἱ πάνυ δεινῶς μελαγχολῶντες ἀρνηθῆναι δύνανται. Σὺ δὲ, ὦ βέλτιστε, λέγε δὴ καὶ δεῖξον τίνες νόμοι καὶ κανόνες διατάσσουσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῶν ἐθνῶν ἐλευθερίαν ἐξ ἀνάγκης παρέπεσθαι τῇ πολιτικῇ, καὶ τἄλλα ὅσα κατά τε τῶν ὀρθοδόξων ἐθνῶν καὶ ἐκκλησιῶν ἀνόμως καὶ ἀθέσμως ἀνωτέρω διεδογμάτισας. Ἀλλ' εὐθὺς παρίστησι μάρτυρας ὁ ἀνήρ! ἀκούσωμεν·

§. λ. «Οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐπίσκοποι» (τουτέστιν οἱ προσκληθέντες καὶ συγκληθέντες ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας. Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. β.) «ἄριστα γινώσκοντες καὶ ἐν συνειδότι πεπεισμένοι ὄντες, ὅτι δὲν ἡμάρτανον κατ' οὐδέν, ἀποβάλλοντες ἀφ' ἑαυτῶν, ὃν κατ' ἀνάγκην πολιτικὴν ἔφερον καὶ πρὸ τῆς τουρκικῆς κατακρατήσεως καὶ μετ' αὐτὴν ἐκκλησιαστικὸν ζυγὸν, ἀπέσεισαν αὐτὸν, καὶ δὲν ἔπραξάν τι οὔτε ἐναντίον τοῦ χριστιανισμοῦ, οὔτε ἀντιβαῖνον εἰς τὸ δόγμα καὶ τοὺς κανόνας τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἧς δόγμα ὑπάρχει, ὅτι κεφαλὴ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός.»—Καὶ ταῦτα παράδοξα. Ἀλλὰ ποῖοί τινες ἦσαν οἱ τάλανες ἐκεῖνοι Ἀρχιερεῖς καὶ οἷά τε καὶ ὅσα κατ' ἐκείνην τὴν δυσποτμοτάτην συνέλευσιν ἔπαθον, ἐδήλωσεν ἡ ἱστορία (Τμ. Β. Κεφ. Β. §. γ—ζ). Ὁ δὲ συγγραφεὺς τῆς ἀνωτέρω χρυσῆς ταύτης περικοπῆς τήν τε φίλην αὐτῷ ἀλήθειαν (ὑπὲρ ἧς πολλὰ μοχθήσας συνέγραψε) προφανῶς ἀδικεῖ, κἀκείνων τῶν μακαριτῶν τὴν μνήμην ἀπηνέστερον ἐξύβρισεν ἐν ἐπαίνου προσχήματι. Παρίστησι γὰρ τούτους ἐν ἀρίστῃ ἐπιγνώσει καὶ εὐσυνειδήτως πεπληροφορημένους, ὅτι μηδὲν ἥμαρτον, ἀλλ' ὅσια ποιοῦντες ἀπεσείσαντο τὸν ἐκκλησιαστικόν, ὃν ἔφερον (ὡς εἶπε), ζυγὸν (τουτ. τὴν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην κανονικὴν ὑποταγήν). Καὶ λοιπὸν ἐν καθαρῷ

συνειδότι ἐπιώρκουν οὗτοι, παραβαίνοντες ἣν ἐν τῷ χειροτονεῖσθαι καθωμολόγησαν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὑποταγὴν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποιμεναρχίαν, παρ' ἧς εἶχον λαβόντες τὰς τῆς ἀρχιερωσύνης αὐγάς! Καλὴν τῇ ἀληθείᾳ καὶ εἰς ἐκείνους ἀνέφερε τιμήν, καλὸν δὲ πίστεως παράδειγμα προτίθησι καὶ τοῖς ἐσομένοις ἐπισκόποις τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, ὅσιον καθῆκον καὶ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἔργον ἀκατάκριτον παριστῶν τὴν παράβασιν τῆς ἱερᾶς ὁμολογίας, δι' ἧς καταπιστεύονται τὸ τῆς χειροτονίας μυστήριον. Ἀλλ' ἵνα μὴ παρεκτείνωμεν τὸν περὶ τούτου λόγον, παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην, ἵνα πληροφορηθῇ παρ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν Ἀρχιερέων ποῖόν τινα ἐφρόνουν τουτονὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λεγόμενον ζυγὸν κατά τε τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως (ἴδε τὰς ἐπιστολὰς τοῦ τότε μινίστρου τῆς θρησκείας καὶ μητροπολίτου Ἀνδρούσης Ἰωσὴφ (ὄπισθ. σελ. 14) καὶ τὴν πρὸς τὴν ἐν Ἑρμιόνῃ ἐθνικὴν Συνέλευσιν παρὰ τῶν Ἀρχιερέων ἀναφορὰν (Τμήμ. Α. Κεφ. Γ. §. α), καὶ τὰ κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας συνέλευσιν αὐτῶν καὶ συναγωγὴν (ἐν ᾗ καὶ δόλῳ καὶ βίᾳ χρηστολόγῳ καὶ τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν πραγματευομένῃ συνωθοῦντο πρὸς παράβασιν τῆς ἱερᾶς αὐτῶν ὁμολογίας), καὶ τότε πάντες ὁμοθυμαδὸν ἀνεκραύγαζον, ὅτι τοσοῦτον μόνον ἀποδέχονται μέρος τῆς περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν Βασιλικῆς ἐξουσίας, «ὅσον δὲν ἀντιβαίνει εἰς τοὺς ἱεροὺς Κανόνας» (Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 167). Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα. Ὁποῖα δὲ καὶ τὰ ἑξῆς; «Κατ' ἀνάγκην (λέγει) πολιτικὴν ἔφερον οἱ (ἐν Ἑλλάδι) ἀρχιερεῖς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ζυγόν». Τουτέστιν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς τῶν Ὀθωμανῶν δυναστείας ἀναγκαζόμενοι εἷλκον τὸν ζυγὸν τῆς ἐκκλησιαζικῆς ὑπὸ τὸν χειροτονήσαντα Πατριάρχην ὑποταγῆς. Ἔθλιβε δὲ πάντως τὸν ἐζυγωμένον αὐτῶν τράχηλον καὶ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν κανόνων ἡ ζεύγλη (ὡς συμμαχούντων δήπου καὶ τούτων τῇ τῶν Ὀθωμανῶν δυναστείᾳ), μέχρις οὗ συγκαλέσασα τούτους ἐν Ναυπλίᾳ ἡ ἐπὶ τῶν Συνδιαλέξεων πολιτικὴ ἐπιτροπὴ (Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 170), συνέτριψε τὸν ἐπ' αὐτῶν βαρὺν τῆς ἐκκλησίας ζυγόν, ὑπαγαγοῦσα τούτους ὑπὸ τὸν ἐλαφρὸν καὶ χρηστὸν (οἴμοι!) ζυγὸν τοῦ κοσμοδούλους αὐτοὺς καταστήσαντος Καταστικοῦ! Ὁ δὲ συγγραφεὺς (εἰρωνευόμενος πάντως) ἐπαινεῖ καὶ τὸ ἔργον, ὅπερ ἔπραξαν ἢ ἔπαθον οἱ Ἀρχιερεῖς, ὡς μηδόλως ἀντιβαῖνον μήτε πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν (μὴ γὰρ ἠρνήσαντο τὸν Χριζόν;)

μήτε πρὸς τὸ δόγμα, ἀλλὰ μήτε πρὸς αὐτοὺς τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας (ὑπὲρ ὧν ἐν τῇ συνελεύσει οἱ τλήμονες ἐκεῖνοι διεμαρτύροντο!). «Δόγμα δὲ (προστίθησι) τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει, ὅτι κεφαλὴ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἐστὶν αὐτὸς ὁ Χριστός.» Ναί! Ὑπάρχει καὶ δὴ καὶ πιστεύεται καὶ ὁμολογεῖται παρὰ πάντων τῶν εὐσεβῶν τοῦτο τὸ ἀποστολικὸν καὶ θειότατον δόγμα τῆς ἀληθείας (καθ' ὃ μάλιστα (πρὸς τοῖς ἄλλοις) ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διαφέρει τῆς ἄνθρωπον θνητὸν κεφαλὴν ἐχούσης Παπικῆς)· ἀλλὰ καὶ ἑκάστης τῶν κατὰ μέρος ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (ἐξ ὧν ἡ καθόλου συναπαρτίζεται), κεφαλή ἐστιν ὁ Χριστός, ὁ τῆς πίστεως ἡμῶν ἀρχηγὸς καὶ θεμελιωτής. «Αὐτὸν γὰρ ἔδωκεν (ὁ Θεὸς) ὑπὲρ πάντα κεφαλὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ» (Ἐφεσ. α, 23). Ὥστε πάντῃ ἐναντίως καὶ πρὸς τὸ δόγμα καὶ πρὸς τοὺς θείους Κανόνας τὸ βίαιον Καταστατικὸν ἔθετεν ἐπὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἀρχηγὸν καὶ κεφαλὴν τῆς πνευματικῆς διοικήσεως αὐτῆς τὸν ἐπίγειον βασιλέα!

Τελευταῖον αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἐν Ἑλλάδι Ἀρχιερεῖς (περὶ ὧν ὡρισμένως ποιεῖται τὸν λόγον) ὁ συγγραφεὺς παρέστησεν ἡμῖν (τίς ἂν προσεδόκησεν;) ἀσυγκρίτως μακροβιωτέρους παρὰ τὸν τρικόρωνον Ἀργανθώνιον καὶ τὸν Τιθωνὸν καὶ παρ' αὐτὸν τὸν ἱερὸν Μαθουσάλαν. «Οἱ ἐν ΕΛΛΑΔΙ (λέγει) ἐπίσκοποι .... ἀπέβαλον ΑΦ ΕΑΥΤΩΝ τὸν ζυγόν, ὃν ΕΦΕΡΟΝ καὶ ΠΡΟ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως καὶ ΜΕΤ' αὐτήν». Καὶ ἐπὶ πόσους μὲν αἰῶνας πρὸ τῆς κατακτήσεως ἐζυγοφόρουν, ἐνταῦθα μὲν οὐ διορίζει, διώρισε δὲ ὅμως (ὡς ὀψόμεθα) προχωρῶν ἐν τοῖς ἑξῆς (καὶ ἡμεῖς αὐτῷ συγχωροῦμεν πρός γε τὸ παρόν), ὅτι κατὰ τὸ 723 (ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου) οἱ τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερεῖς (ἀποσπασθέντες ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης) καθυπετάγησαν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην. Ἔκτοτε τοίνυν μέχρι τῆς κατακτήσεως (τῷ 1453) παρῆλθον ἔτη ἑπτακόσια καὶ τριάκοντα, ἀπὸ δὲ τῆς κατακτήσεως μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Καταστατικοῦ (τῷ 1833) ἔτη τετρακόσια πλὴν εἴκοσιν. Ὥστε οἱ ἐν Ἑλλάδι συγκληθέντες ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τὸν ζυγὸν ἀποσείσαντες ἐπίσκοποι ἦγον τότε ἔτη 1110 (τοῦ δὲ Μαθουσάλα πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἐγένοντο ἔτη ἐννεακόσια καὶ ἑξήκοντα καὶ ἐννέα). Ἐπειδὴ δὲ δύω τινὲς ἐξ ἐκείνων ζῶσιν ἔτι καὶ τὴν σήμερον (τῷ 1852), φαίνονται οὗτοι

οἷόν τινες πρόπαπποι τοῦ Μαθουσάλα τῷ λόγῳ τῆς ἡλικίας! Σὺ δὲ, φίλε ἀναγνῶστα, μή μου καταγνοίης σμικρολογίαν ὅτι καὶ τὸ χρονολογικὸν τοῦτο παράπτωμα τοῦ συγγραφέως ἐσημειωσάμην· κείσθω δὲ καὶ τοῦτο τρανότατον μαρτύριον μεθ' οἵας φρενῶν ταραχῆς, ὑπὸ τοῦ πάθους κεκρατημένος, συνέγραφε περὶ ἀληθείας!

§. λα. Ἀλλ' οὐδ' ὅσα συνεχίζων ὑποσυνῆψεν ὑγιαίνουσι. «Μία (λέγει) ἦτον ποτὲ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια, καὶ ὅμως ἑκάστης ἐπαρχίας αὐτῆς ἡ ἐκκλησία ἦτον αὐτοκέφαλος. Τοῦτο λέγει καὶ ὁμολογεῖ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Τοῦτο λέγουσι καὶ ὁμολογοῦσιν οἱ ΚΑΝΟΝΕΣ καὶ οἱ τούτων ἑρμηνευταί· «Τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ αὐτοκέφαλοι ἦσαν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων Συνόδων ἐχειροτονοῦντο» λέγει ὁ Βαλσαμὼν (εἰς τὸν 6, κανόνα τῆς Β, Οἰκουμεν. Συνόδου), καὶ λέγει ὅλην τὴν ἀλήθειαν.» Ἀλλ' ὁ μὲν Βαλσαμὼν λέγει ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ὅ,τι δὲ σὺ λέγεις, ὦ 'γαθὲ, οὔθ' ὁ Βαλσαμών, οὔτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, οὔτε μὴν οἱ ἱεροὶ κανόνες οὔτε λέγουσιν οὐδ' ὁμολογοῦσι. Καὶ πρῶτον μὲν ὅσον περὶ τῶν κανόνων σὺ σαυτὸν ψευδόμενον εὐθὺς παρακατιὼν ἐξελέγξεις ἀποφαινόμενος, ὅτι ἡ Α, καὶ Β, καὶ Δ, Σύνοδος ὑπέταξε τὰς αὐτοκεφάλους εἰς ἄλλας ἐκκλησίας, ὑπέταξαν δὲ πάντως διὰ τῶν ἁγίων αὐτῶν κανόνων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὅ,τε η, τῆς Α, καὶ οἱ ἄλλοι ἀνακηρύττουσι τοὺς Μητροπολίτας ὡς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν προϊσταμένους τῶν ἄλλων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων. Ποῖοι λοιπὸν, ἢ τίνων Συνόδων κανόνες λέγουσιν, ὡς εἶπας, ὅτι «ἑκάστης ἐπαρχίας ἡ ἐκκλησία ὑπῆρχεν αὐτοκέφαλος»; Ἔπειτα αὐτοὺς μεταγράφων τοὺς λόγους τοῦ Βαλσαμῶνος διενόθευσας ἀναφανδὸν τὴν γνησίαν τούτων ἔννοιαν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ λέγει διαῤῥήδην τοὺς Μητροπολίτας εἶναι τὸ πάλαι αὐτοκεφάλους καὶ χειροτονουμένους ὑπὸ τῶν οἰκείων Συνοδων (δηλονότι τῶν συγκροτουμένων ἐκ τῶν ἐπισκόπων τῶν κατὰ τὰς τοπικὰς διοικήσεις ἐπαρχιῶν, ὧν ἑκάστη τὴν οἰκείαν εἶχε πρωτεύουσαν μητρόπολιν, καὶ τὸν ταύτης ἐπίσκοπον Μητροπολίτην, προϊστάμενον τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας). Σὺ δὲ μεταστρέψας τὸν λόγον ἀντὶ τῶν τοῦ Βαλσαμῶνος αὐτοκεφάλων μητροπολιτῶν, ἀντεισήγαγες τὴν ἑκάστης ἐπαρχίας ἐκκλησίαν, ἤτοι τὴν ἑκάστης ἐπαρχίας ἐπισκοπήν, ἵνα καὶ τοὺς ἐπισκόπους ἐπίσης τοῖς Μητροπολίταις παραστήσῃς αὐτοκεφάλους (τοῦτο δὲ ποιήσεις

κἀν τοῖς ἐφεξῆς). Πάλιν οἰκείας τοῖς Μητροπολίταις συνόδους λέγων ὁ Βαλσαμὼν ἐννοεῖ πάντως τοὺς καθ' ἑκάστην πολιτικὴν τῆς Μητροπόλεως ἐπαρχίαν ἐπισκόπους οὐχ ἕνα μόνον ἀλλὰ πλείονας ὄντας, ἐξ ὧν ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος συνεκροτεῖτο (καθὰ προείπομεν). Σὺ δὲ τὴν ἑκάστης ἐπαρχίας Ἐκκλησίαν, μίαν μόνον εἰπών, ἕνα πάντως εἰσάγεις καὶ τὸν τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοπον ἐναντίον καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν ἑρμηνευτῶν. Αὐτίκα ὁ Ζωναρᾶς (εἰς τὸν λδ'. κανόνα τῶν Ἀποστόλων) «ὁ παρὼν (λέγει) κανὼν τοὺς ἑκάστης ἐπαρχίας πρώτους ἐπισκόπους, τοὺς τῶν μητροπόλεων δηλονότι ἀρχιερεῖς, κεφαλὴν ἡγεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας κελεύει». Τελευταῖον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Βαλσαμῶνος περιέκοψας τὴν συνεχομένην ἀκολουθίαν τῶν ἑπομένων (εἴτε περιττὰ ταῦτα νομίσας, εἴτε καὶ ἀσύμφορα πρὸς ὃν προέθηκας σκοπόν). Ἰδοὺ οἱ λόγοι τοῦ Βαλσαμῶνος· «Σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος (τοῦ Β'. τῆς Β'. Οἰκουμεν. κελεύοντος «τὸν μὲν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον..) «Ὅτι· τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολῖται αὐτοκέφαλοι ἦσαν καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων Συνόδων ἐχειροτονοῦντο. Μετετυπώθη δὲ τὰ περὶ τούτου ὑπὸ τοῦ κή, κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, διορισαμένης τοὺς μητροπολίτας τῆς Ποντικῆς καὶ Ἀσιανῆς καὶ Θρακικῆς διοικήσεως, ἔτι δὲ καὶ ἑτέρους τινὰς τῷ αὐτῷ κανόνι περιεχομένους, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονεῖσθαι καὶ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ.» Ταῦτα καθ' ὁλοκληρίαν λέγει ὁ Βαλσαμὼν διορίζων καὶ τοὺς μητροπολίτας ἐφ' οἷς μετετυπώθη καὶ ὁ Β' τῆς Β. κανών· ἀλλὰ τὰ ἔσχατα τούτων ἐξεκόπησαν ὡς διεξελέγχοντα τρανῶς τὸ σόφισμα τοῦ συγγραφέως, ἐφ' ᾧ παρήγαγε μάρτυρα καὶ ἄκοντα τὸν Βαλσαμῶνα· καὶ ἄλλως δὲ παρώξυνον τὴν κατὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀντιπάθειαν αὐτοῦ· διὸ καὶ ἀπεκόπησαν (οἷον μύκητες, ὡς ὠνόμασε προϊὼν (σελ. 190) τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην). Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐπικρατείᾳ διοικήσεων καὶ τῶν κατ' αὐτὰς ἐπαρχιῶν διαλήψεται πλατύτερον καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ· ἤδη δ' ἀκούσωμεν καὶ ὅσα προστίθησι πρὸς τοῖς ἀνωτέρω.

§. λϛ. «Καὶ τίς εἰσήγαγε τὴν τάξιν ταύτην (τῶν Μητροπολιτῶν) εἰς τὴν Ἐκκλησίαν; Οὐδείς. Οὐδεμία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος! Ἀφ' ἑαυτῶν ἐγεννήθησαν αἱ μητροπόλεις, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν κατεστάθησαν αὐτοκέφαλοι οἱ Μητροπολῖται». Αὐτογέννητον οὗτος

νομίζει καὶ αὐτοφυὲς τὸ ὄνομα τῆς τε μητροπόλεως καὶ τοῦ μητροπολίτου, διότι (λέγει) οὐδεμία Σύνοδος Οἰκουμενικὴ διέταξε τοῦτο διὰ κανόνος. Καὶ τοῦτο μὲν αὐτοῦ τὸ φρόνημα διεξοδικώτερον διασαλπίσει καὶ διασαφήσει ἐν τοῖς ἑξῆς, ὅπου ἡμεῖς ἐξετάσομεν ὅσα λέγει· ἤδη δὲ μόνον ἐνθυμίζομεν αὐτὸν μέρος ὧν εἶπεν ἐκεῖ «ὅτι τὸ Μητροπολιτικὸν (ὡς εἶπε) σύστημα» ὑπῆρχε κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β' αἰῶνος εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν (σελ. 177, 187), ἧς αὐτοκεφάλους μητροπολίτας ἀριθμεῖ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων διαλάμποντας καὶ Συνόδων προεδρεύοντας (τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπων). Καὶ κανόνα δὲ προσφέρομεν αὐτῷ, καὶ τοῦτον (κἂν αὐτὸς μὴ θέλῃ) ἀποστολικὸν καὶ ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων κεκυρωμένον, τὸν ΛΔ', ὅστις τὰ δίκαια τῶν μητροπολιτῶν θεσπίζει, λέγων ἐπὶ λέξεως «τοὺς ἐπισκόπους παντὸς ἔθνους ἔχειν τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι τοῦτον κεφαλὴν» κτλ. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

«Ἂν» (ἐπειδὴ καὶ Σύνοδοι οἰκουμενικαὶ ὑπέταξαν καὶ αὐτοὺς τοὺς μητροπολίτας εἰς τοὺς Πατριάρχας) ἂν (λέγει) τὰ συνιστῶντα τότε τὴν μίαν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν ἔθνη ἦσαν αὐτεξούσια καὶ αὐτόνομα ἐπὶ τῆς συγκροτήσεως τῆς Α, τῆς Β, καὶ Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἤθελον ὑποτάξει αἱ Σύνοδοι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἑνὸς ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἄλλου; Καὶ ποῖον αὐθύπαρκτον ἔθνος κατεδέχετο τὸ ὑποτάσσεσθαι τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ὑπὸ Ἐκκλησίαν ἑτέρου ἔθνους;» Καὶ ταῦτα παράδοξα· α) Μίαν ὁμολογεῖ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν, καὶ πάλιν ὑποτίθησιν ὅτι τὰ συνιστῶντα αὐτὴν ἔθνη ἠδύναντο εἶναι αὐτεξούσια καὶ αὐτόνομα, καὶ τοῦτο αὐτό, κράτη πολλὰ αὐτοκρατῆ καὶ αὐθύπαρκτα (διὸ καὶ ἀνυπότακτα), ὑπὸ μίαν ἐπικράτειαν ἑνὸς ἔθνους παγκρατοῦς ὑποτελοῦντα! Ἀλλὰ τοιοῦτον πολιτικὸν ἱπποκένταυρον ἢ τραγέλαφον ἢ καὶ ἑκατόγχειρα Βριάρεων οὐδ' ἐκεῖνος ἀνέπλασεν ὁ χαρίεις συγγραφεὺς τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας. Καὶ τῶν μὲν παλαιῶν Ἐφεσίων ἡ εἰδωλομανία ἔπλαττε τὴν μεγάλην αὐτῶν Ἄρτεμιν πλήρη μαστῶν ἀπὸ τοῦ τραχήλου δι' ὅλης τῆς προτομῆς, πάντροφον τὴν θεὰν παριστῶσα συμβολικῶς· ἡ δὲ μεγαλοφυὴς εἰδωλοπλαστία τοῦ καθ' ἡμᾶς συζητητοῦ τῆς ἀληθείας ἐθνογράφου ἐχαλκούργησεν ὑποθετικῶς ὅλον τὸ σῶμα τῆς ἀπεράντου Ῥωμαϊκῆς μοναρχίας οὐχὶ πολλά τινα μέλη καὶ ὁμοειδῆ φέρον κατὰ τόπους

ἀντὶ δύω τινῶν φυσικῶν (οἷον ἑκατόγχειρον ἢ καὶ ἑκατόμπουν), οὐδ' ἀπὸ τμημάτων ἑτεροειδῶν τινων γενῶν εἰς ἓν συνηρμοσμένων συνεστηκός, ὡς «πρόσθε λέων, ὄπισθεν δὲ δράκων, μέση δὲ χίμαιρα», ἀλλ' ὅλον συγκείμενον ἐξ ἄλλων σωμάτων ὁλοκλήρων καὶ ὁλομελῶν, τῶν ὧν λέγει αὐθυπάρκτων καὶ αὐτονόμων ἐθνῶν. β) Τοιαύτην δ' ἐπινοήσας ὑπόθεσιν ὅλως ψευδῆ καὶ ἀνύπαρκτον καὶ μηδ' ὑπάρξαι δυνατήν, μεταβαίνει παραβόλως ὡς ἂν εἰς θέσιν τινὰ καὶ ταύτην ἐπίσης ψευδῆ, συμπεραίνων ἀτόπως ὅτι δῆθεν οὐκ ἂν ἠδύναντο αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ὑποτάξαι τὴν ἑνός τινος τῶν αὐθυπάρκτων τούτων ἐθνῶν ὑπὸ τὴν ἄλλου τινὸς τούτων ἐκκλησίαν. Καὶ αἰτίαν ἐπιφέρει πρὸς δεῖξιν τοῦ συμπεράσματος ἄτοπον καὶ ταύτην καὶ ψευδῆ· ὅτι δῆθεν οὐκ ἂν κατεδέξατο οὐδὲν τούτων τῶν ἐθνῶν τὴν τοιαύτην ὑποταγήν! Ἀλλ' ὤφειλε πρῶτον ἀποδεῖξαι τὴν ἐπὶ τῶν χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων (ἐφ' ὧν συνεκροτήθησαν αἱ εἰρημέναι Σύνοδοι) μοναρχίαν τῶν Ῥωμαίων συνεστῶσαν ἐξ αὐτονόμων ἐθνῶν, καὶ αὐτὰ παραστῆσαι πάντα τὰ ἔθνη ἰδίας ἕκαστον τότε καὶ αὐτοκεφάλους ἔχοντα ἐκκλησίας, καὶ οὕτως ἐπαγαγεῖν ὅσα περί τε τῆς δυνάμεως τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων φαντάσματα ἐπλαστούργησε καὶ περὶ τῆς φιλοτίμου καὶ καθολικῆς ἀκαταδεξίας τῶν ἐθνῶν· καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ ἐξ ἀδυνάτων ὑποθετικὸς καὶ ἀσυλλόγιστος συλλογισμός. Ἔστι δὲ οὗτος οἷον σκιαγραφία τοῦ κατὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς προεδρευόντων φρονημάτων αὐτοῦ (ὃ καὶ διαῤῥήδην καὶ πολλάκις διασαφήσει ἐν τοῖς ἑξῆς), ὅτι δῆθεν ἐν ταῖς Συνόδοις οἱ προεξάρχοντες ἐπίσκοποι φιλοδοξίας ἕνεκα καὶ φιλοκερδείας ὑπέταττον τὰς αὐτοκεφάλους εἰς ἄλλας μείζονας ἐπισκοπὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας διὰ τῆς δυνάμεως καὶ κελεύσεως τῶν Αὐτοκρατόρων· καὶ ταῦτα μὲν ὀψόμεθα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐνταῦθα σημειοῦμεν, ὅτι αἱ Οἰκουμενικαὶ θεοσύλλεκτοι Σύνοδοι πρὸς ἓν καὶ μόνον ἀφορῶσαι, τὴν ἐν Ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ πνευματικῇ οἰκονομίᾳ καὶ εὐταξίᾳ συνεκτικὴν ἑνότητα τοῦ ἑνὸς σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τὰς ἐκ τῶν αἱρετικῶν σχισμάτων παντοίας ἀποκρούουσαι βλάβας καὶ ἐπιβουλὰς οὐ μόνον ὑποτελῶν τινων κατὰ τόπους, ἀλλὰ καὶ αὐτονόμων ἐθνῶν Ἐκκλησίας ὑπέταττον εἰς ἑτέρας ὑψηλοτέρας καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὠφελιμωτέρας, ὡς τὰς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς τόποις καὶ εἴ τινας ἄλλας ἐκτὸς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας

κειμένας (ὡς εἴδομεν σελ. 348)· καὶ πάλιν αὖθις αἱ αὐταὶ καὶ ἐκτὸς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ ἐκράτυνον καθαρὰ καὶ ἄθικτα τὰ πρεσβεῖα τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, «ἵνα μὴ ἐν ἱερουργίας προσχήματι κοσμικῆς ἐξουσίας τύφος παρεισδύηται» (τῆς Γ. καν. η). Ὅτι δὲ τῶν Οἰκουμενικῶν ἁγίων Συνόδων οἱ θεῖοι κανόνες εἰς πᾶσαν ἀφορῶσι καὶ κρατύνουσι τὴν ἐν τῷ κόσμῳ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ἕπεται ἐξ ἀνάγκης ἐκ τοῦ δόγματος τῆς εὐσεβείας, καθ' ὃ προσβεύομεν ἀδιστάκτως αὐτὰς ταύτας τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους ἀντιπροσωπούσας τὴν μίαν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὅσοι δὲ τῶν καινοτόμων ἐν τοῖς θείοις τούτοις θεσμοῖς εὑρίσκουσιν (ὡς νομίζουσιν) ἀντιφάσεις τινὰς καὶ ἀντιλογίας (ὁποίας ἐφαντάσθησαν καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς !), ἢ καὶ ἀντικαθιστῶσιν ἀντ' αὐτῶν κεφάλαιά τινα νομίμων πολιτικῶν, ὅσα συλλέγουσιν ἐκ τῶν νεωτέρων νόμων ἑτεροδόξων τινῶν ἐθνῶν (ἐπ' ἀγαθῷ δῆθεν τοῦ γένους τῶν Ὀρθοδόξων! !), οἱ τοιοῦτοι οὔτε τοὺς κατὰ καιροὺς εἰς σωτηρίαν τῶν πιστῶν ἀποκρύφους λόγους τῆς θείας οἰκονομίας ἀναλογίζονται, οὔτε τὴν ἀείποτε ἐπαγρυπνοῦσαν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ «διὰ τῆς Ἐκκλησίας γνωρισθεῖσαν πολυποίκιλον τοῦ Θεοῦ σοφίαν» (Ἐφεσ. γ, 6, 10), οὔτε αὐτὰς τὰς θεοσυλλέκτους Συνόδους ὁμολογοῦσιν ὑπὸ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πνεύματος αὐγασθείσας εἰς ἔκθεσιν τῶν ἱερῶν κανόνων, ὅσους αὐταί τε ἐθέσπισαν, καὶ παρὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν τοπικῶν Συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος θεοφόρων Πατέρων παραλαβοῦσαι ἐκύρωσαν. (Βλ. τῆς Ζ. καν. α). Ἐκλαμβάνουσι δὲ ταύτας ὡς ἐθνικὰς συνελεύσεις περὶ κοσμικῶν πραγμάτων ἄλλοτε ἄλλως νομοθετούσας· τοιαῦτα δὲ φρονοῦντες καὶ εἰς αὐτὴν τὴν «εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν» ὁμολογίαν τοῦ θεοπνεύστου Συμβόλου τῆς Πίστεως ἐξυβρίζουσιν· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. λγ. Μετὰ τὸν προειρημένον ὑποθετικὸν συλλογισμὸν εὐθὺς ὁ συγγραφεὺς ἐπιφέρει· «Ἂν λοιπὸν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς αὐτῆς ἐπικρατείας αἱ ἐκκλησίαι ἦσαν τὸ ΠΑΛΑΙ αὐτοκέφαλοι, καὶ τοῦτο δὲν περιεῖχεν ἐν ἑαυτῷ κακόντι, δὲν δύνανται αἱ Ἐκκλησίαι ἐθνῶν αὐτεξουσίων καὶ αὐτονόμων νὰ ἦναι αὐτοκέφαλοι ;» Εἴδομεν ἀνωτέρω πῶς προδιέφθειρε τὸ νόημα τῆς, ἧς ἔμελλεν ἐπενεγκεῖν, μαρτυρίας τοῦ Βαλσαμῶνος, μετατρέψας τοὺς τούτου μητροπολίτας εἰς ἁπλῶς ἐπισκόπους τῆς ἐπαρχίας. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ παρα-

στήσας παροδικῶς ὡς ὀψέποτε καὶ αὐθεκάστως ἐπαυθεντήσαντας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ μητροπολίτας καὶ μητροπόλεις, καὶ οὕτω διαβαλὼν πλαγίως τὸν Βαλσαμῶνα, ὡς παρασιωπήσαντα τοῦτο τὸ πρᾶγμα, πάλιν ἐπανέρχεται συμπερασματικῶς εἰς τὴν κατ' αὐτὸν ἀνέκαθεν αὐτοκεφαλίαν ὅλων τῶν ἐπισκόπων, δὶς ἕψων τὴν αὐτὴν τοῦ σοφίσματος κράμβην, πλὴν ὅτι προστίθησιν, ὡς ἄρτυμα, καὶ μίαν ἐκ τοῦ Βαλσαμῶνος λέξιν (ΤΟ ΠΑΛΑΙ), ἵνα δοκῇ ταὐτὰ λέγων καὶ αὐτὸς ὁ Βαλσαμών. Τοιοῦτόν ἐςι τὸ τέχνῃ σοφίζεσθαι! Ἀλλ' ἀναλάβωμεν ἐξ ἀρχῆς τὴν σειρὰν τῆς συλλογιστικῆς αὐτοῦ μεθόδου. «Μία (λέγει) ἦτον ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια, καὶ ὅμως ἑκάστης ἐπαρχίας αὐτῆς ἡ Ἐκκλησία ἦτον αὐτοκέφαλος» (Δεῖξις). «Τοῦτο λέγουσι καὶ ὁμολογοῦσιν... οἱ Κανόνες». Ἴδε τὸν ε, καὶ ς, τῆς Α, Οἰκουμενικῆς κτλ. ὅπου μνημονεύονται καὶ ἐπικυροῦνται ὡς καὶ τότε ἤδη προϋπάρχοντες οἱ Μητροπολῖται, ὑφ' οὓς ὑπέκειντο οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἐκκλησιῶν, καὶ λοιπὸν οὐκ ἦσαν οὗτοι αὐτοκέφαλοι. «Τοῦτο λέγει καὶ ὁ Βαλσαμών, καὶ λέγει ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ὅτι «τὸ παλαιὸν πάντες οἱ μητροπολῖται τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοκέφαλοι ἦσαν.»— Καὶ λοιπὸν οἱ λοιποὶ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι οὐκ ἦσαν αὐτοκέφαλοι.—«Καὶ τίς εἰσήγαγε τὴν τάξιν (τῶν μητροπολιτῶν) εἰς τὴν ἐκκλησίαν; Οὐδείς· οὐδεμία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος· ἀφ' ἑαυτῶν κατεστάθησαν αὐτοκέφαλοι οἱ μητροπολῖται». Καὶ ἦσαν ἤδη αὐτοκέφαλοι ἐπὶ τῆς Α, καὶ Β, καὶ Δ, Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἴδε τούτων τοὺς κανόνας, οἵτινες (ὡς προείρηται) λέγουσι καὶ ὁμολογοῦσιν αὐτοκεφάλους ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν). Καὶ λοιπὸν ΟΥΚ ἦσαν τότε μητροπολῖται. Εἰ δὲ καὶ οἱ αὐτοκέφαλοι μητροπολῖται ὑπετάχθησαν εἰς ἄλλους ὀλίγους (τοὺς Πατριάρχας) ὑπὸ Συνόδων Οἰκουμενικῶν (ποίων τούτων; αὐτῶν δηλαδὴ τῶν προειρημένων, τῆς Α, καὶ Β, καὶ Δ), ἀλλὰ τὰ συνιστῶντα τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν ἔθνη οὐκ ἦσαν αὐτόνομα καὶ αὐτεξούσια κτλ. Καὶ λοιπὸν ἦσαν ἐπὶ τῶν αὐτῶν Συνόδων μητροπολῖται, καὶ ΟΥΚ ἦσαν αὐτοκέφαλοι οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ Ἐκκλησιῶν. Οὕτω δὲ δι' ἀλλεπαλλήλων ἀντιφάσεων ὁ σοφὸς οὗτος διαλεκτικὸς ἐφοδεύσας κατήν-

τησε τέλος εἰς τὸ ἀνωτέρω συμπέρασμα, συμπαρασύρων (ὡς προείπομεν) καὶ τὸν Βαλσαμῶνα. «Ἀν λοιπὸν τῶν ἐπαρχιῶν... αἱ ἐκκλησίαι ἦσαν τὸ ΠΑΛΑΙ αὐτοκέφαλοι, καὶ τοῦτο δὲν εἶχε κακόν τι» (καὶ τί κάκιον τοῦ ψεύδους;), «δὲν δύνανται Ἐκκλησίαι ἐθνῶν αὐτεξουσίων καὶ αὐτονόμων νὰ ἦναι αὐτοκέφαλοι;» (πληθυντικῶς μὲν ἐκφέρει τὰ ἔθνη, ἐννοεῖ δὲ πρώτιστα τὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας. Ἀλλ' ἔς· τίς ἀντιλέγει;). Δύνανται πάντως· ἦσαν καὶ καὶ εἰσὶν αὐτοκέφαλοι καὶ αὐτονόμων καὶ μὴ αὐτονόμων ἐθνῶν ἐκκλησίαι· ὅταν ἑκάστη τούτων ἀναγορευθῇ αὐτοκέφαλος, οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς αὐτοκεφάλως καὶ αὐθαιρέτως, ἀλλὰ κανονικῶς ὑπὸ τῆς, ὑφ' ἣν τὸ πρῶτον ὑπέκειτο, Ἐκκλησίας. Ταύτην δὲ τὴν ἔνστασιν προλαμβάνων ἐπιφέρει παράδοξον ἀναίρεσιν, ἥτις πάλιν εἰς αὐτὸν ἀντιστρέφει· ἄκουε. «Ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις (ὅτι δύναται) τῇ συγκαταθέσει τοῦ ὑφ' ὃν ὑπέκειντο κατὰ συνοδικὴν ἀπόφασιν. Καὶ διὰ τί τοῦτο; ὑπάρχει τις κανὼν διατάσσων τοιοῦτό τι;»—Κανόνα ζητεῖ! καὶ ποῖον αὐτὸς ἐξέφερε κανόνα Συνοδικὸν περὶ τῆς, ἣν περικροτεῖ, αὐτοκεφάλου ἀναρρήσεως τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν; οὐ διεκήρυξεν αὐτὸς καὶ οὐκ ἐπανέλαβεν ἑκατοντάκις τὸ ψεῦδος, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ΑΦ' ΕΑΥΤΟΥ (τῷ 1821) καὶ ἡ Ἑλλὰς ΑΦ' ΕΑΥΤΗΣ ἀνεκήρυξε τὴν ἑαυτῆς ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον; Ποῦ τὸ τοιοῦτον αὐθαίρετον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διδόασι τοῖς ἔθνεσιν οἱ θεῖοι Κανόνες; Μᾶλλον δὲ ποῖον οὐκ ἐπικείμενον ἔχει κανόνα τῆς ἐκκλησίας ἀθετοῦντα καὶ καταδικάζοντα διαῤῥήδην τὴν τοιαύτην ἀνταρτικὴν ἀνάῤῥησιν; ἢ μήπως ἡ αὐτονομία τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἔθνους δύναται ἀπολύτως αὐτοπραγεῖν ἐναντίον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀποστολικῆς, ἄγουσα καὶ φέρουσα τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ συγχέουσα τὴν τάξιν τῆς θείας ἱεραρχίας κατὰ τὰς προεκτεθείσας ὑπ' αὐτοῦ τάχα πολιτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἀρχάς (Βλ. ὄπισθ. σελ. 340); Ἀλλ' εἰ μέν τις ὑπάρχει καὶ περὶ τούτου κανὼν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (οἷον αὐτὸς οὐχ εὗρεν), ὀψόμεθα παρακατιόντες. Ἤδη δ' ἀκούσωμεν παρ' αὐτοῦ καὶ ποῖον ἀπαριθμεῖ κατὰ λέξιν κανόνα. Καὶ τοῦτο γὰρ ἀπέκειτο τῇ μοχθηρᾷ αὐτοῦ πραγματείᾳ, ἵνα καὶ κανονίστρια ἀποβῇ «φωνοῦσα τὰ ἀπὸ κοιλίας». «Τίς (ἐρωτᾷ), τίς κανὼν λέγει· «Ἑκάστου τῶν ἐξ ὧν συνίσταται ἡ μία ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια ἐθνῶν, ἀνακτωμένου ποτὲ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ

αὐτεξουσιότητα καὶ αὐτονομίαν, τὴν Ἐκκλησίαν ἔξεστι μὲν καθιστάνεσθαι (!) αὐτοκέφαλον, πλὴν οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ καὶ συγκαταθέσει τοῦ ὑφ' ὃν πρότερον ἐτέλει ἐκκλησιαστικοῦ κυριάρχου;» — Ἕως ὧδε ὁ κανών! Συνέταξε δὲ τοῦτον προσφόρως πρὸς τοὺς χρόνους τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, (ὅτε ἐξεδίδοντο παρὰ τῶν ἁγίων Συνόδων οἱ θεῖοι Κανόνες). Ἔχει δὲ τὸ κανονάριον (ὡς πᾶς τις καθορᾷ) σόλοικον μὲν καὶ συρφετῶδες καὶ ῥυπαρὸν τὸ λεκτικὸν, ἀλλ' ὅμως λίαν ἄτοπον καὶ πάνυ στυγητὸν καὶ πανάθεσμον καὶ ὅλως ἀντεκκλησιαστικὸν φαίνεται αὐτοῦ τὸ πραγματικόν· ἐν οἷς γὰρ κανονίζει πρὸς τὸ δοκοῦν ἑκάστου τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν ὑπηκόων ἐθνῶν ἀνακτωμένου τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ αὐτονομίαν τὴν Ἐκκλησίαν, συνεισάγει συγχρόνως καὶ μονονοὺ διατάσσει καὶ τὴν ἑκάστου τούτων τῶν ἐθνῶν (συμπάντων δηλονότι καθολικῶς, πλὴν μὴ συνάμα, ἀλλὰ καθενὸς κατὰ μέρος) ἀποστασίαν ἀπὸ τῆς, ὑφ' ἣν ὑπέκειντο, νομίμου Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας! Τοιοῦτον ἀνομίας θεσμὸν ἐξεφώνησεν οὗτος ὁ ἐξ ἐπαγγέλματος κανονομάχος, κακῶς μὲν σχηματίζων τὴν λαλιὰν πρὸς τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων σεμνότητα· τρανῶς δὲ παριστῶν τὸ τραχὺ τῆς πρός τε τοὺς Κανόνας καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐμπαικτικῆς αὐτοῦ περιφρονήσεως. Καί ἔςι λοιπὸν ὧδε «ἡ μὲν φωνὴ (ΟΥ) φωνὴ Ἰακώβ, αἱ δὲ χεῖρες (ὅμως) χεῖρες Ἠσαῦ». Συμπεράνας δὲ τὸν ἑαυτοῦ κανόνα πάλιν ἐπερωτᾷ, «Ὑπάρχει τοιοῦτος κανών; Ὄχι». Ὄχι, μυριάκις ὄχι, καὶ ἡμεῖς συναποφάσκομεν μετὰ σοῦ, ὦ καλὲ καὶ ἀστυκὲ κανονιστά! Τοιοῦτον κανόνα οὐδ' ὁ Παστιλᾶς ἐκεῖνος, ὁ σύνεδρος τῆς ἐπὶ Κοπρωνύμου κανόνας ἐκδούσης εἰκονομάχου ψευδοσυνόδου, οὐδ' ἄλλος τις τῶν θεοστυγῶν αἱρέσεων πρόμαχος ἠδύνατο συντάξαι· πῶς λοιπόν, ὦ βέλτιστε, σὺ τοιοῦτον ζητεῖς ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ κώδηκι τῶν θείων τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν; Ἄπαγε τοῦ ἄγους! ἀπόσχου τῆς ματαιολεσχίας. Εἰς ἐκεῖνο τὸ ἁγιαστήριον οὐδέποτ' εἰσῆλθεν, οὐδὲ προσεγγίσει εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον «πᾶν βέβηλον καὶ ἀκάθαρτον καὶ πᾶς ὁ φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος». Ἀκολούθως ὁ συγγραφεὺς καταβὰς ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐφαρμόζει (ὡς εἰκὸς) τὸ τοῦ κανόνος συμπέρασμα καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, ἐπιφέρων τὰ ἑξῆς· «Δὲν παραβαίνει λοιπὸν κανόνα Συνοδικὸν ὁποιον-

δήποτε ἔθνος, τελοῦν πρότερον μὲν ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκήν, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν δυναστείαν, ἀνακτώμενον τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν, καθιστάνον ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ χωρίς τινος ἑτέρου συγκαταθέσεως, αὐτοκέφαλον τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν». Καὶ τοῦτο παράδοξον συνεπέρανεν ὁ συγγραφεύς, εἴτε παραλογιζόμενος καὶ ἄκων ἑαυτὸν ἀπατῶν· «Καὶ γὰρ καὶ ἡμᾶς αὐτούς ἔξιν ἰδεῖν ὅτε σοφιστευόμεθα» (Γαλην. περὶ αἱρέσ.)· εἴτε σοφιστευόμενος (ὡς εἴωθε) καὶ τοὺς ἄλλους βουλόμενος ἀπατᾷν. Αὐτὸς θεσμοθετοῦν πρόσωπον ἀναλαβὼν ἔπλασεν ὅπως ἠθέλησε τὸν μύθων σκολιῶν στρεβλότερον αὐτοῦ κανόνα, καὶ ἐπειδὴ τοιοῦτος οὐχ εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας κανόνων, συνεπέρανε λοιπὸν ὅσα ἤδη γράφει, βεβαίως ἀποφαινόμενος ὡς ἂν ἀπὸ τοῦ τρίποδος τῆς ἀληθείας. Εἰ δὲ καὶ ὑπάρχει, εἴτε μή, γνήσιός τις ἄλλος τῆς ἀληθείας κανὼν ἐξελέγχων αὐτοῦ τὴν παράτολμον πλάνην, περὶ τούτου «οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ». Ἀλλ' ἀναλάβωμεν ἄνωθεν τῶν λόγων αὐτοῦ τὴν σειράν, πρὸς ἔλεγχον τοῦ σοφιστικοῦ τούτου στωμύλματος. Πρὸς πάντα τὰ νῦν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν δυναστείαν τελοῦντα χριστιανικὰ ἔθνη διελάλησε τὸ μέγα καὶ διπλοῦν τῆς ἅμα τε πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας κήρυγμα, ὅπερ εἴδομεν ἀνωτέρω (σελ. 357, 358). Ἐξ ἐκείνου τοίνυν ὀλίγην ζύμην οἷον λῆμμα λαβὼν (ὡς φαίνεται σαφῶς), ἐφύρασε καὶ τὸ παρὸν θεώρημα· κατεσκεύασε δὲ τοῦτο συστείλας τὸ νόημα ἀπὸ τοῦ καθόλου εἰς τὸ μερικὸν καὶ ἀόριστον. Ἐκεῖ ἐσάλπισε πρὸς ἅπαντα τὰ εἰρημένα ἔθνη, ἐνταῦθα δὲ ἁπλῶς καὶ ἀορίστως ἀποτείνεται πρὸς οἱονδήποτε ἐξ ἐκείνων λέγων· «Δὲν παραβαίνει κανόνα Συνοδικὸν» (ἐπειδὴ τοιοῦτος κατ' αὐτὸν οὐχ ὑπάρχει) «ὁποιονδήποτε ἔθνος» (χριστιανικὸν δηλονότι, ὡς εἶπεν ἐν τῷ κηρύγματι, καὶ πρώτιστα τὸ Ἑλληνικὸν) «τελοῦν πρότερον μὲν ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκήν, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν δεσποτείαν, ἀνακτώμενον τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν» (καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἐλεύθερον γινόμενον καὶ ἐκκλησιαστικῶς κατὰ τὸ κήρυγμα), «καθιστάνον αὐτοκέφαλον τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ χωρίς τινος συγκαταθέσεως ἑτέρου» (δηλονότι τοῦ ὑφ' ὃν πρότερον ἐτέλει ἐκκλησιαστικοῦ κυριάρχου, ὡς εἶπεν ἐν τῷ κανόνι). Ταῦτα λέγει, καὶ οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἑρμηνεύει. Ἀλλ' ἐν τούτοις σημειωτέον· Α) Μίαν κατ' οὐσίαν καὶ τὴν αὐτὴν θεωρεῖ, διὰ πολλῶν αἰώνων ἀπα-

ραλλάκτως καὶ συνεχῶς παρατεινομένην τὴν ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ οἱ-ουδήποτε χριστιανικοῦ ἔθνους δεσποτείαν, τῆς τε χριστοφόρου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατορίας καὶ τῆς ἀμέσως αὐτὴν διαδεξαμένης Μωαμεθανῆς τῶν Ὀθωμανῶν δυναστείας. Οὐδεμία λοιπὸν ὑπῆρξε διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύω τούτων ἐξουσιῶν, εἰ μὴ μόνον τὸ ἀλλόφυλον τῆς τὴν προκάτοχον διαδεξαμένης· τὰ δ' ἄλλα πάντα ἦσαν ἀμφότεραι ἰσοβαρεῖς καὶ ἰσοδύναμοι, καὶ τὸ ὑποτελοῦν ὑπὸ τὴν αὐτῶν δεσποτείαν οἱονδήποτε τοῦτο ἔθνος, φέρ' εἰπεῖν τὸ Ἑλληνικόν, δεσπότας ἤλλαξε μόνον, τὸν αὐτὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἕλκον διηνεκῶς αὐτό τε καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ. Οὐδέποτε δὲ διὰ τῶν αἰώνων τούτων τὸ οἱονδήποτε τοῦτο ἔθνος, καὶ πρώτιστα τὸ Ἑλληνικὸν ἢ Γραικικὸν μετὰ τῆς Γραικικῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας, οὐδὲ σκιᾶς γοῦν αὐτονομίας ἀπήλαυσεν, οὐδ' ἦν βασιλεύουσα ἡ Ὀρθοδοξία κατ' ἐκείνην τὴν εἴτε Γραικο-ῥωμαϊκὴν εἴτε Γραικικὴν (Empire Gréque) αὐτοκρατορίαν! Τραχὺς, πάντως ἐρεῖς ἀναγνῶστα, τραχὺς ὁ λόγος οὗτος, «οὐ λεπτὸς οὐδ' ἀκουστός· ἄβρωτος, ἢ ἀμάσσητος, ἀκατάποτος,» ὡς ἀνέδην ἀντιλέγων πρός τε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν· ἀλλὰ μήπως ὑπῆρξεν ἀνεκτοτέρα ἡ ἀτοπία τῆς, ἣν προείδομεν, ἐξ αὐτονόμων ἐθνῶν συνεστηκυίας (καθ' ὑπόθεσιν) Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας; Β) Καὶ λοιπὸν ὅταν τὸ οἱονδήποτε τοῦτο χριστιανικὸν ἔθνος (ὅ ἐςι τὸ Ἑλληνικόν), ἀποσεῖσαν τὸν μακραίωνα Ῥωμανοθωμανικὸν ζυγὸν ἀνακτήσηται τὴν ὠγύγιον ἐκείνην καὶ μακαρίαν ἐλευθερίαν, ἣν εἶχε πρὸ δισχιλίων ἤδη ἐτῶν, πρὶν οἱ Ῥωμαῖοι πολιτικῶς ὑποδουλώσωσι τὴν Ἑλλάδα, τουτέστι πρὸ τῆς σωτηρίου ἐποχῆς (τοῦτο γὰρ ὁ λόγος αὐτοῦ πάντως ἀπαιτεῖ, καίτοι περὶ Ἐκκλησίας διαλαμβάνων! Πλὴν ἀλλὰ παραδράμωμεν τοῦτον τὸν ἀλλόκοτον παραχρονισμόν, καὶ θῶμεν τὸν δούλειον τοῦ οἱουδήποτε τούτου ἔθνους ζυγὸν βαρυνθέντα μάλιστα μετὰ τὸν χριστιανισμὸν τῶν Αὐτοκρατόρων, ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ καθεξῆς μέχρι σήμερον· εἶπε δὲ ῥητῶς καὶ αὐτὸς προϊὼν περὶ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅτι «φέρει εἰσέτι ὁ τράχηλος αὐτῆς τὰ ἴχνη τοῦ ζυγοῦ τῶν Αὐτοκρατόρων» (σελ. 400)· ὅταν οὖν τὸ ἔθνος τοῦτο ἀνακτήσηται τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν, δι' αὐτοῦ τούτου καθιστάνεται καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἐλεύθερον (ὡς προεῖπεν), ὅθεν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ καθιστάνει αὐτοκέφαλον τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν! Καὶ τοῦτο μὲν τὸ

συμπέρασμα συνάδει θαυμαστῶς πρὸς ἐκεῖνο τὸ γενικώτατον ἀπόφθεγμα, «Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ» (σελ. 352). Ἔχει δὲ καὶ ἄλλο τι παρεπόμενον. Γ) Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπὶ τοῦ ἔθνους τούτου Ῥωμαϊκῆς δεσποτείας συνεκροτήθησαν καὶ αἱ ἅγιαι Σύνοδοι τῆς Ὀρθοδοξίας, δοῦλαι ἦσαν ἄρα κἀκεῖναι ὑποζύγιοι, καὶ οἱ κανόνες αὐτῶν δουλοπρεπεῖς, καὶ τὸ ἔθνος πολιτικῶς, διὸ καὶ ἐκκλησιαστικῶς, ἐλευθερωθὲν συναποσείει καὶ τὸ ζύγωμα τῶν κανόνων ἐκείνων (καὶ τούτου σαφὴς δεῖξις ἡ κατὰ τὸ 1833 διακήρυξις καὶ αὐτὸ τὸ Καταστατικὸν τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος). Καὶ τοιαῦτα μὲν συνήγαγεν ὁ συγγραφεὺς ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ κανόνος· ἀκούσωμεν δὲ καὶ ὅπως τοῦτον ἐπισφραγίζει.

§. λδ. «Τοῦτο ἔπραξε καὶ τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικὸν (ἔθνος ἐννοεῖ πάντως τὴν οὐχ ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου τῶν Ἑλλήνων ἔθνους, ἀλλ' ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας ἀνακηρυχθεῖσαν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τοῦ, ὑφ' ὃν ὑπέκειτο, Πατριάρχου· διότι οὐχ εὑρίσκεται ὁ ταύτην διατάσσων κανών)· «καὶ ὅστις (λέγει) φρονεῖ ἄλλως, καὶ λέγει κακὴν καὶ ἀντικανονικὴν τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ τὸ πλημμελὲς αὐτῆς ἐκ κανόνων ἢ ἐκ νόμων ἢ ἐκ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἄλλως παραλαλεῖ, καὶ δὲν λαλεῖ». Ἔστι τις ὁ ταῦτα πάντως παραλαλῶν καὶ παραφθεγγόμενος ἢ προφανῶς παραλογιζόμενος, πρὸς ἑαυτὸν ἀντιλέγων καὶ ἀντιπεριπίπτων, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τῶν προηγηθέντων. Τὸ δὲ μὴ μόνον πλημμελὲς καὶ παράχορδον, ἀλλὰ καὶ παράνομον καὶ πανάθεσμον τῆς πράξεως ταύτης ἐξελέγχουσι καὶ καταδικάζουσιν οἱ ἱεροὶ καὶ θεῖοι Κανόνες, οἱ μόνοι ἀπαρέγκλιτοι γνώμονες τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρακτέων τε καὶ μή. Καὶ πρῶτος ἐκεῖνος ὁ μηδέποτε πρόσκορος, ὁσάκις ἂν ἐν τοιαύταις ἐπαναλαμβάνηται περιζάσεσιν, ὁ Ἀποστολικὸς ΛΔ΄. Κανών· «Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι τοῦτον ὡς κεφαλήν, καὶ ΜΗΔΕΝ ΤΙ ΠΡΑΤΤΕΙΝ ΠΕΡΙΤΤΟΝ ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΕΚΕΙΝΟΥ ΓΝΩΜΗΣ (α)· μόνα δὲ πράττειν ἕκαστον ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει» κτλ. Πρόσθες

(α) Περιττὸν (=περισσόν, τὸ περισσότερον τῶν ὅσα εἰς τὴν ἰδίαν ἑκάστου ἐπισκόπου παροικίαν ἐπιβάλλει) σημαίνει πᾶν «ὃ εἰς κοινὴν ἀφορᾷ τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν· οἷον ζητήσεις δογματικάς, οἰκονομίας περὶ σφαλμάτων κοινῶν, καταστάσεις ἀρχιερέων καὶ ὅσα τοιαῦτα». Ζωναρ. ἑρμην. αὐτόθ.

καὶ τὸν ΛΑ, Ἀποστολικόν· «ΕΙΤΙΣ πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου χωρὶς συναγάγῃ, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πήξῃ, μηδὲν κατεγνωκὼς τοῦ ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρείσθω, ὡς φίλαρχος. Τύραννος γὰρ ἐστίν. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται· οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν». Ἡ δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ (τῷ 341) συνελθοῦσα ἁγία Σύνοδος μικροῦ δεῖν καὶ ἀνέγραψεν ἀμφοτέρους τοὺς ἀνωτέρω κανόνας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἐν δυσὶ κανόσι καὶ αὐτὴ ψηφισαμένη τοῖς ἑξῆς. «Καν. Ε. Εἴτις πρεσβύτερος ἢ διάκονος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδίᾳ συνήγαγε, καὶ θυσιαστήριον ἔστησε» κτλ. Καὶ Καν. Θ. «Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ Μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας· διὰ τὸ ἐν τῇ Μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. Ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτόν, ΜΗΔΕΝ ΤΕ ΠΡΑΤΤΕΙΝ ΠΕΡΙΤΤΟΝ ΤΟΥΣ ΛΟΙΠΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΑΝΕΥ ΑΥΤΟΥ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν Πατέρων ἡμῶν κανόνα» (α). Τούτους τοὺς κανόνας (ἐν οἷς συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ ἀνωτέρω ΛΔ. Ἀποστολικὸς) ἐπικυροῖ καὶ ἡ ἐν τῷ Ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων συγκροτηθεῖσα (τῷ 861) πρώτη καὶ δευτέρα ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος διαιροῦσα πρὸς τὸ σαφέστερον καὶ διαλευκαίνουσα ἐκ τριῶν κανόνων τῶν ἐφεξῆς. Καν. ΙΓ. «Ὥρισεν ἵνα, εἴτις πρεσβύτερος, εἴτε δῆθεν ἐπ' ἐγκλήμασί τισι τοῦ οἰκείου κατεγνωκὼς ἐπισκόπου, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως καὶ ἐξετάσεως καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ κατακρίσεως ἀποστῆναι τολμήσοι τῆς κοινωνίας αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς τῶν λειτουργιῶν εὐχαῖς κατὰ τὸ παραδεδομένον τῇ Ἐκκλησίᾳ μὴ ἀναφέροι, τοῦτον ὑποκεῖσθαι καθαιρέσει, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀπο-

---

(α) Βλ. τὰς εἰς τούτους τοὺς Κανόνας ἑρμηνείας τοῦ Ζωναρᾶ καὶ τοῦ Βαλσαμῶνος· πρόσθες καὶ τὰς ἑρμηνείας τῶν αὐτῶν εἰς τὸν ἐν Γάγγρᾳ Κανόνα ϛ, καὶ τὸν ά. ἐν Καρθαγένῃ (ἐν οἷς ἀναθεματίζεται καὶ ὁ μὴ ἐκκλησιάζων καὶ καταφρονῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας θέλων πράττειν). Ἴδε καὶ Φωτίου Νομοκάν. Τίτλ. Β. κεφ. γ. Ὁ δὲ Ἀρμενόπουλος ἐν τῇ Συνόψει τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων καὶ τὸν ἀνωτέρω Ἀποστολικὸν λϐ, συνώψισεν οὕτωσί· «Ὁ ἀναιτίως σχισθεὶς ἐπισκόπου καὶ ἄλλο πήξας θυσιαστήριον, εἰ καλούμενος μὴ ὑπακούσει, αὐτὸς μὲν μετὰ τῶν κοινωνούντων αὐτῷ καθαιρείσθω, ὁ δὲ δεξάμενος λαὸς ἀφοριζέσθω.»

ζερεῖσθαι τιμῆς». Καὶ Καν. ΙΔ. «Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐγκλήματος πρόφασιν ποιούμενος κατὰ τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ἀποστήσοι ἑαυτὸν τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας. . . Τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία Σύνοδος καθῃρημένον εἶναι» κτλ. Καὶ Καν. ΙΕ· «Τὰ ὁρισθέντα περὶ Πρεσβυτέρων καὶ Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν πολλῷ μᾶλλον καὶ ἐπὶ τῶν Πατριαρχῶν ἁρμόζει. Ὥστε εἴ τις προσβύτερος, ἢ ἐπίσκοπος ἢ μητροπολίτης τολμήσειεν ἀποστῆναι τῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον Πατριάρχην κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέροι τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὸ ὡρισμένον καὶ τεταγμένον ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ, ἀλλὰ πρὸ ἐμφανείας συνοδικῆς καὶ τελείας αὐτοῦ κατακρίσεως σχίσμα ποιήσειε, τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία Σύνοδος πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι, εἰ μόνον ἐλεγχθείη τοῦτο παρανομήσας· καὶ ταῦτα μὲν ὥρισται καὶ ἐσφράγισται περὶ τῶν προφάσει τινῶν ἐγκλημάτων (α) τῶν οἰκείων ἀφισταμένων προέδρων, καὶ σχίσμα ποιούντων, καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας διασπώντων» κτλ.

Ἰδοὺ κανόνες καὶ Ἀποστολικοὶ καὶ Συνοδικοὶ (ἄλλους παραλείπομεν), πλείονες ἀνθ' ἑνός, ὃν ἀπήτησεν ἀνωτέρω ὁ συγγραφεύς. Παραβάλωμεν οὖν τούτους πρὸς ὃν ἐξήνεγκεν αὐτὸς ἴδιον αὐτοῦ κανόνα. α) Ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Α καὶ Β Συνόδου, τῆς τὸν κανόνα τοῦτον ἐκδούσης ἀκολούθως τοῖς Ἀποστολικοῖς, καὶ πολὺ πρότερον ἐπὶ τῆς Ζ. ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου (τῷ 783) πᾶσαι αἱ ἐν τῷ νῦν Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπαὶ ὑπῆρχον ἐξηρτημέναι ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου, βέβαιόν ἐστι καὶ ἀναντίρρητον. Αὐτὸς ὁ ἀληθειογράφος διατείνεται ὅτι ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου ὑπετάγησαν αἱ Ἑλλαδικαὶ παροικίαι ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ τοῦτο εἰ ἀληθεύει ὀψόμεθα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Ὥστε καὶ οἱ κατὰ τὸ 1833 ἐπίσκοποι τῆς Ἑλλάδος κανονικῶς ὑπέκειντο τῷ Κωνσταντινουπόλεως ὑπ' αὐτοῦ χειροτονούμενοι καὶ γνωρίζοντες κεφαλὴν (ὁμολογεῖ δέ πως καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς λέγων τὸ εἴτε κανονικῶς εἴτε ἀντικανονικῶς ὑπέκειντο). β) Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑλλάδος παρέβησαν τὸν Ἀποστολικὸν καὶ τοὺς ἄλλους τούτους κανόνας, διότι ἔπραξαν περιττὸν χωρὶς τῆς γνώμης τοῦ, ὑφ' ὃν ὑπέκειντο, ἀρχιεπισκόπου καὶ πατριάρχου, ὑπογράψαντες (καί τοι ἄκοντες

(α) «Ἐγκληματικὰ αἰτιάματά εἰσι, πορνεία, ἱεροσυλία, καὶ τῶν κανόνων ἀθετήσεις.» Βαλσαμ. Ἑρμην. αὐτόθι.

καὶ διαμαρτυρόμενοι ὑπὲρ τῶν ἱερῶν κανόνων) τὴν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καταπραχθεῖσαν Διακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, ἤτοι τὸ Καταστατικὸν (καὶ αὐτὸς δὲ ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ κανόνι θεωρεῖ ὡς ἀναγκαίαν τὴν εἰς κήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου «γνώμην καὶ συγκατάθεσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κυριάρχου»). γ) Κατὰ τοὺς ἱεροὺς τούτους κανόνας οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑλλάδος ἀποστάντες τοῦ Πατριάρχου ὑπεύθυνοι γεγόνασι τῆς καθαιρέσεως καὶ οἱ κοινωνήσαντες αὐτοῖς κτλ. Κατὰ τούτους λοιπὸν ἡ πρᾶξις τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακηρύξεως ὑπ' αὐτῶν ἐξελέγχεται τῶν θείων θεσμῶν καὶ καταδικάζεται ὡς πανάθεσμος καὶ ἐναντία τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων. δ) Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς βάσιν καὶ δικαίωμα τῆς πράξεως ταύτης ἔθετο τὴν αὐτεξουσιότητα καὶ αὐτονομίαν τοῦ ἔθνους. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ταύτην οὐχ εὑρίσκει κανόνα ῥητῶς ἐναντιούμενον, ἀκατάκριτον λοιπὸν καὶ ὁσίαν μονονοὺ καὶ χριστιανοῖς ὀρθοδόξοις πρέπουσαν ἀποφαίνεται τὴν πρᾶξιν τῆς αὐτοκεφάλου διακηρύξεως, ὅθεν καὶ ἀδιάφορον θεωρεῖ τὴν προϋπάρχουσαν εἴτε κανονικῶς εἴτε μὴ κανονικῶς ὑπὸ τὸν Πατριάρχην ὑποταγὴν τῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκόπων, ὡς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας δυναμένης τάχα δικαιωματικῶς τοὺς ἱεροὺς κανόνας διὰ νόμων καταργεῖν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἄγει προφανῶς εἰς τὸ βάραθρον ἐκείνου τοῦ δυσσεβοῦς ἀξιώματος, τοῦ συμφύροντος τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν πολιτείαν καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς τοῦ Καίσαρος. Οἱ δὲ διὰ τοῦ παναγίου πνεύματος θεσπισθέντες καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν στηρίζοντες Ἀποστολικοὶ καὶ Συνοδικοὶ θεσμοὶ πρὸς πᾶν ἀφορῶσι τὸ κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην πλήρωμα τῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ οὔτε αὐτόνομα καὶ αὐτεξούσια διακρίνουσιν ἔθνη, οὔτε δοῦλα καὶ ὑπεξούσια· «Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος»· καταρτίζουσι δὲ πάντας τοὺς λαοὺς εἰς πᾶν εἶδος πολιτεύματος, καθοδηγοῦντες «εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ». «Τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς εὕρημα μὲν καὶ δῶρον εἶναι Θεοῦ, δόγμα δὲ φρονίμων τε καὶ θεοφόρων ἀνθρώπων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν τε ἑκουσίων καὶ τῶν παρὰ βούλησιν ἁμαρτημάτων καὶ πολιτείας εὐσεβοῦς τε καὶ πρὸς τὴν ἀτελεύτητον ζωὴν ἀγούσης κανόνα», ὁ τρισόλβιος αὐτὸς καὶ σοφώτατος καὶ θείων καὶ ἀνθρωπίνων νόμων διδάσκαλος ἀποφαίνεται Φώτιος (Νομοκάν. Προοιμ.). ε) Ὁ δὲ συγγραφεὺς καὶ νόμον ἀπαιτεῖ βασιλικὸν τὸν ἀπαγορεύοντα τὸ παράνομον τῆς εἰρημένης

πράξεως. Ἀλλὰ τίς ἂν γένοιτο λαμπρότερος καὶ βασιλικώτερος νόμος, εἰ μὴ ἡ παρὰ τοσούτων εὐσεβῶν καὶ ἀοιδίμων Αὐτοκρατόρων κεκυρωμένη διάταξις, ἥτις «τοὺς τῶν ἑπτὰ ἁγίων Συνόδων κανόνας ἐθέλει κρατοῦντας καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν ὡς τὰς θείας Γραφάς»; Οἱ δ' αὐτοὶ φιλόχριστοι βασιλεῖς διεκήρυξαν καὶ ὅτι «οἱ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἐναντιούμενοι πραγματικοὶ τύποι (νόμοι πολιτικοὶ) ἄκυροί εἰσι (βλ. Φωτίου Νομοκάν. Τίτλ. α. κεφ. β). Ὅθεν καὶ ὁ Βαλσαμὼν ἐξελέγξας τινὰς προσκομίζοντας νόμους τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἐναντιουμένους, «ἐπισημείωσαι (φησι) τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν, καὶ ἔχων αὐτὴν ἐπὶ μνήμης λέγε τοὺς κανόνας ἰσχύειν πλέον τῶν νόμων· οἱ μὲν γάρ, ἤγουν οἱ κανόνες, ὡς παρὰ βασιλέων καὶ ἁγίων πατέρων ἐκτεθέντες καὶ στηριχθέντες, ὡς αἱ θεῖαι Γραφαὶ δέχονται· οἱ δὲ νόμοι παρὰ βασιλέων μόνον ἐδέχθησαν ἢ συνετέθησαν, καὶ διὰ τοῦτο οὐ κατισχύσουσι τῶν θείων Γραφῶν οὐδὲ τῶν Κανόνων» (σχόλ. εἰς Νομοκάν. αὐτόθι). Ὅτι δὲ καὶ βασιλικαὶ διατάξεις ἐπικυροῦσαι τοὺς κανόνας τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν ἁγίων Συνόδων συνεπικυροῦσι καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων βεβαιωθέντας κανόνας τῶν τε τοπικῶν Συνόδων καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων, ὁ αὐτὸς ἐσημείωσε Βαλσαμὼν (αὐτόθι), καὶ εἶπεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν.

§. λε. Ταῦτα ἔχεις, ἀναγνῶστα, πρὸς ἀπάντησιν τῶν ἐν τῷ πρώτῳ ἀνεπιγράφῳ μέρει τοῦ Ἀντιτόμου γεγραμμένων (σελ. 4—7), μακρὰ μὲν ὡς πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἀποφθεγματικὰ καὶ τῶν ὅλων τοῦ συγγράμματος ἀρχῶν περιληπτικὰ καὶ δηλίου δεόμενα κολυμβητοῦ, ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα ἀναγκαῖα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διαθέσεως καὶ κρίσεως καὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ συγγραφέως, μεθ' ὧν εἰσέρχεται εἰς ἀνάλυσιν τοῦ ἱεροῦ Συνοδικοῦ Τόμου. Τἆλλα δέ, ὅσα περιέχει τὸ αὐτὸ πρῶτον μέρος, τὰ μέν εἰσιν ὅλως προσωπικὰ (καυχᾶται γὰρ ὅτι «ἔλαβε πολὺ μέρος, καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν ἔνδοξον ἐκείνην πρᾶξιν τοῦ κατὰ τὸ 1833 καταστατικοῦ (σελ. 8)· ἀπολογεῖται δὲ δῆθεν περὶ τῆς μέχρι τοῦ 1851 μὴ διακοινώσεως τῆς ἐνδόξου ταύτης πράξεως πρός τε τὴν Μεγάλην καὶ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας (σελ. 9)· ψέγει δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τῷ 1850 γενομένην, ὡς ἐσπευσμένως καὶ λίαν ἀπολιτεύτως γεγενημένην· ψέγει δὲ καὶ τὸν τότε κινήσαντα τὸ πρᾶγμα ὑπουργὸν καὶ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτετραμμένον καὶ τὸν γραμματοφόρον τῆς πρὸς τὸν Πατριάρχην ἐπιστολῆς τοῦ προέδρου τῆς Συνόδου· διηγεῖται δὲ καὶ ἱστο-

ρικώτερον τὰ περὶ τῆς ἀποστολῆς ταύτης (ἃ καὶ ἡμεῖς ἐπιτόμως διελάβομεν ἐν Τμήμ. Β. σελ. 524—526), καὶ ἄλλα ποικίλα (ἀπὸ σελ. 10—20), μηδὲν συμβάλλοντα πρὸς τὸν κύριον τοῦ πονήματος σκοπόν. Ἀπὸ δὲ τῆς 20 σελίδος καὶ ἐφεξῆς ἀντιγράφει τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Συνόδου, ἐν οἷς καὶ οἱ Ὅροι, ἐφ' οἷς ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀνηγόρευσεν αὐτοκέφαλον τὴν ἐν Ἑλλάδι (βλ. ταῦτα ἐν τῷ Β. Τμήματι σελ. 527—550), καὶ αὐτὸν τὸν περὶ τούτου συνταχθέντα ἱερὸν Τόμον, ἔτι δὲ καὶ μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Σταυρουπόλεως Κωνσταντίνου τοῦ Τυπάλδου ἐκφωνηθέντος λόγου μετὰ τὴν ἐν Συνόδῳ ἀνάγνωσιν τῶν Πρακτικῶν· καὶ πολλὰ δὲ πρὸς τὸ ὑβριστικώτερον ἐν τῷ μεταξὺ τῶν Πρακτικῶν παρενσπείρας καὶ διασύρας διαβάλλει, ἃ καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐπαναλαμβάνει, ὡς ὀψόμεθα ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις. Ἤδη δὲ δύω τινὰ μόνον σημειοῦμεν πρὸς πληροφορίαν τοῦ ἀναγνώστου τὰ ἑξῆς. α) Τὴν διανόθευσιν μιᾶς καιρίας λέξεως τοῦ πρώτου τῶν ἀνωτέρω Ὅρων. Ὁ ὅρος οὗτος λέγει «Σύνοδος διαρκὴς . . . ὀνομαζομένη Ἱερὰ Σύνοδος τῆς ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ τῆς Ἑλλάδος»· ὁ δὲ συγγραφεὺς γράφει (σελ. 33) «Σύνοδος διαρκὴς . . . ὀνομαζομένη Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ τῆς Ἑλλάδος», (ὡς εἶχε τὸ τοῦ 1833 Κατχατικόν, θεωροῦν καὶ τὴν Σύνοδον ὡς σῶμα ὑπάλληλον τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, οἵαν αὐτὴν κατέστησεν. Ἡ δὲ τοιαύτη τῆς λέξεως παραφθορὰ συνεισάγει τὴν αὐτὴν καὶ ἐπὶ τοῦ Συντάγματος, ὅπου κἀκεῖ γράφεται Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας. β) «Ἐπὶ τῆς τελευταίας συνεδριάσεως τῆς ἁγίας Συνόδου ἱερᾶς τελετῆς γενομένης ἔψαλον οἱ ψάλται τινὰς τῶν τῆς Ἐκκλησίας ᾠδῶν (βλ. Τμήμ. Β. σελ. 543). Ὁ δὲ Ἀληθειογράφος ἐσημείωσε περὶ τούτου τάδε· «Ἔψάλησαν (λέγει) πολλὰ καὶ ποικίλα τροπάρια, καὶ ἓν μόνον παρελείφθη, τὸ τροπάριον τῆς ΑΓΙΑΣ ΑΙΔΟΥΣ. Ἐν δὲ τοῖς ψαλεῖσιν ἦτο καί τι ἀνέκδοτον τροπάριον τῆς ἁγίας Εὐφημίας. «Λίαν εὔφρανας τοὺς Ὀρθοδόξους, καὶ κατῄσχυνας τοὺς κακοδόξους» κτλ. (α). Καὶ διὰ τί ἐψάλη τοῦτο; Διὰ τὸν κατὰ τῶν κακοδόξων ΕΛΛΗΝΩΝ θρίαμβον τῶν

(α) Ἐν τοῖς Πρακτικοῖς μόνον τὸ Λίαν εὔφρανας τοὺς ὀρθοδόξους σεσημείωται· τὰ δ' ἐφεξῆς «καὶ κατῄσχυνας τοὺς κακοδόξους» ἐψάλη μὲν καὶ τοῦτο πάντως, χάριν δὲ συντομίας παρελείφθη μετὰ τῶν λοιπῶν λέξεων τοῦ τροπαρίου, ὡς καὶ ἄλλων τροπαρίων αἱ ἀρχαὶ μόνον ἐμνημονεύθησαν (αὐτ.). Ὁ δὲ Φιλαλήθης προσέθηκε καὶ τοῦτο, ὡς ἀναγκαῖον πρὸς τὴν τοῦ σοφίσματος κατασκευήν· καὶ ἠπίστατο ἄρα τὸ τροπάριον ἐκδεδόμενον ἀναγνούς, ὥστε ψευδῶς ὀνομάζει αὐτὸ ἀνέκδοτον.

ὀρθοδόξων!!! Ἀλλ' ἂν διὰ τοῦτο ἐψάλη τῷ ὄντι τὸ τροπάριον τοῦτο, ἂς ὑπονοήσῃ τις ἐκ τούτου ὅ,τι θέλῃ» (σελ. 36). «Πονηρὸν (ἐρεῖς ἀναγνῶστα τὸ Δημοσθένειον), πονηρὸν θηρίον ὁ συκοφάντης». Ἀλλ' ἡ συκοφαντία ἐξυφάνθη καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀγνοίας τοῦ συγγραφέως. Τὸ ἱερὸν τοῦτο τροπάριον, ὅπερ ἀνέκδοτον ὀνομάζει, ὑπάρχει ἐκδεδομένον μετ' ἄλλων τῆς Ἐκκλησίας κεκανονισμένων ὑμνῳδιῶν, ψαλλόμενον εἰς τιμὴν τῆς πανευφήμου Μάρτυρος Εὐφημίας, ἧς τὸ μὲν μαρτυρικὸν λείψανον σώζεται τεθησαυρισμένον ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ναῷ, ὁ δὲ ἱερὸς αὐτῆς τάφος, ἔνθα τὸ πρῶτον ἔκειτο, ὑπῆρχεν ἐν τῷ κατὰ τὴν Χαλκηδόνα ἐπωνύμῳ αὐτῆς ναῷ, ἐν ᾧ καὶ ἡ Δ. Οἰκουμενικὴ ἁγία Σύνοδος ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος συνεκροτήθη. Κατ' ἐκείνην τὴν θεοσύλλεκτον Σύνοδον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκείνης τῆς κακοδοξίας ἐλέγχοις συγκατένευσαν οἱ ὀρθόδοξοι κατ' αἴτησιν τῶν αἱρετικῶν, ἵνα καὶ δικαστὴν τῆς ἀληθείας ἐκλέξωσι τὴν ἁγίαν Μάρτυρα Εὐφημίαν· καὶ δὴ συντάξαντες ἕνα μὲν οἱ ὀρθόδοξοι τόμον τὸν ὅρον τῆς ὀρθοδοξίας περιέχοντα, ἕτερον δὲ οἱ αἱρετικοὶ περιλαμβάνοντα τὰ κατ' αὐτούς, ἐνέθηκαν σφραγίσαντες ἕκαστος ἐν τῇ λάρνακι τοῦ μαρτυρικοῦ λειψάνου, σφραγῖσι καὶ ταύτην ἀσφαλίσαντες, καὶ τηροῦντες ἀνυστάκτως· εἶτα δὲ ἀνοίξαντες τὴν λάρνακα εὗρηκαν τὸν μὲν Τόμον τῶν ὀρθοδόξων κατεχόμενον ταῖς χερσὶ τῆς ἁγίας, τὸν δὲ τῶν αἱρετικῶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς ὑπερῤῥιμένον. Καὶ τὸ μὲν θαῦμα τοιοῦτον ἱστόρηται (α). Ἡ δὲ Χαλκηδὼν εἰς τιμὴν τῆς ἁγίας Μάρτυρος, καὶ πρώτιστα διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συγκρότησιν τῆς Συνόδου, εἰς Μητρόπολιν προεβιβάσθη ὑπὸ τῆς Δ. Συνόδου, κατὰ πρότασιν τοῦ ἀοιδίμου Αὐτοκράτορος (β). Ἐντεῦθεν οὖν καὶ τὸ εἰρημένον τροπάριον ἡρμολογήθη εἰς μνήμην τοῦ ὀνόματος, καὶ ψάλλεται συνήθως ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Ὅθεν πάλιν ᾄδει ὁ ὑμνῳδὸς «Διὸ τόμον πεπίστευσαι ὑπὸ ἑξακοσίων τριάκοντα θεοφόρων Πατέρων—Ὅρον λαβοῦσα καὶ φυλάττουσα πανεύφημε» (Ἰουλ. ια. Σεπτεμ. ις). Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ ἡ ἁγία Σύνοδος Τόμον συνέταξε συνενοῦντα τὰ διεστῶτα πρὸς χαρὰν τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος καὶ καταισχύνην τῶν κακοδόξων ἐπιβούλων τῆς καθολικῆς καὶ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας (οὗς καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεύς, ὡς ὀψόμεθα,

---

(α) Βλ. Τὸ ὑπόμν. Μην. ια. Ἰουλ. — (β) Βλ. Δ. Συνόδ. Πραξ. ς ἐν Συνόδ. Συλ. Τόμ. Β. σελ. 165 (πρβλ. καὶ ὄπισθ. σελ. 143).

μετ' ὀλίγον ὁμολογήσει), ἄγαν προσφυῶς καὶ καταλλήλως ἔψαλλον οἱ ἱεροψάλται καὶ τὸ Λίαν εὔφρανας τῆς ἁγίας Εὐφημίας ἐφύμνιον (ὡς καὶ τὸ «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ὁ ἐλευθερωτὴς» ἀπολυτίκιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, εἰς ὃν ὁ πατριαρχικὸς ναὸς καθιέρωται). Οὔτε ἀθωότερον, οὔτε πρὸς τὸν καιρὸν πρεπωδέστερον ᾆσμα ἠδύναντο μελῳδῆσαι. Καὶ ὅμως οὐδὲ τοῦτο παρεῖδεν ἀσυκοφάντητον ἡ φιλαίτιος κακογλωσσία. Ὅρα δὲ καὶ ὅπως κατασκευάζει τὸ συκοφάντημα· πρῶτον ἐρωτᾷ «Διὰ τί ἐψάλη τοῦτο;» καὶ ἀποκρίνεται βεβαίως καὶ ἰσχυρῶς καὶ ἀνενδοιάστως ἀποφαινόμενος, «Διὰ τὸν κατὰ τῶν κακοδόξων Ἑλλήνων θρίαμβον»· (καὶ οὕτω διαβάλλει τὴν Μ. Ἐκκλησίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οὓς συχνάκις καὶ ἐν τῷ ἱερῷ Τόμῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Πρακτικῶν ἡ Ἐκκλησία καταστέφει ταῖς εὐλογίαις, ὡς πιστοὺς καὶ ἀκραδάντως τηρήσαντας τὴν πατρῴαν εὐσέβειαν). Τοῦτο δὲ πράξας ἔπειτα φαίνεταί πως ὑπενδοιάζων, καὶ μετριάζει τὴν πρότασιν πρὸς τὸ ἀμφιβολώτερον, οὐχὶ διορθούμενος ἑαυτόν, ἀλλ' ἵνα καὶ δευτέραν ἐπιφέρῃ καὶ ὑψηλοτέραν συκοφαντίαν. «Ἀλλ' ἂν (λέγει), ἂν διὰ τοῦτο ἐψάλη τῷ ὄντι τὸ τροπάριον τοῦτο, (τότε τί ἕπεται;) «ἂς συμπεράνῃ καθεὶς ὅτι θέλῃ!!» (πᾶν κακόν, πᾶσαν ὕβριν καὶ ἐπιβουλήν!)· διὰ δὲ τῆς βλασφήμου ταύτης ἀοριστολογίας, ὑπαινίττεται τὸ δυτικὸν φρόνημα τοῦ θεοσεβεστάτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος (α). Οὕτω καὶ οἱ ἐθνικοὶ τὸ πάλαι διέβαλλον τοὺς χριστιανοὺς ὡς ἐχθροὺς τῶν Αὐτοκρατόρων (β). Βλέπεις καὶ ἐκ τούτου, ἀναγνῶστα, μεθ' οἵας διαθέσεως καὶ εὐσυλλογίας ὡπλισμένος ἔρχεται καὶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἱεροῦ Τόμου, ὅστις καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἱερῶν ᾀσμάτων ἐπιχειρεῖ οὐ καλῶς οὐδὲ προσηκόντως ἑαυτῷ, μιμηθεὶς ἄλλον σύγχρονον ὁμοίως ἐκ τῶν ἱερῶν ὕμνων διαβαλόντα τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν (γ). Ὑπερήδιστος δὲ φαί-

---

(α) Βλ. Φαρμακίδου Ἀντίδοτον τῶν εἰς δύω τὸ πρῶτον. σελ. 74. Ἐν Κωνσταντινουπ. 1852.

(β) Βλ. Ἰουστίν. Ἀπολογ.—Τερτυλιαν. κτλ.

(γ) Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1852), ἐν ᾧ συνεγράφετο ὁ Ἀντίτομος, Πιτζιπίος τις ἀκολουθῶν ὡς διερμηνεὺς τῷ Σατράπῃ τῆς Λαρίσσης διέβαλε τὴν Μ. Ἐκκλησίαν, ὡς ὕμνους ψάλλουσαν κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Βασιλείας, οἷον τὸ «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου» κτλ. ἐφ' ᾧ καὶ ἀγανακτήσας ὁ Ἀρχισατράπης προσεκάλεσε τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἄνθιμον τὸν Δ. καὶ μόλις ὁ πατριάρχης ἔπεισε τὸν Ἡγεμόνα, ὅτι τὰ τῶν ᾀσμάτων οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν πρὸς τὴν δυναστείαν.

νεται ζητῶν καὶ τροπάριον τῆς ἁγίας Αἰδοῦς· καὶ τὸ μὲν τῆς ἁγίας Εὐφημίας ἀνέκδοτον λέγει. Γνωριζει δὲ αὐτὸς τὸ τῆς κατ' αὐτὸν ἁγίας Αἰδοῦς, διὸ καὶ ἀγανακτεῖ ὅτι παρελείφθη (οὕτω χαριέντως διακωμῳδῶν τὴν κατ' αὐτὸν Ἀναίδειαν τῆς ἁγιωτάτης ἱεροτελεστίας ἐκείνης ! !). Ἀλλ' ἡ μὲν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ οὐδεμίαν οἶδε τοιαύτην ἐκ προσωποποιΐας πεπλασμένην ἁγίαν· μόνοι οἱ ἁγιοκατήγοροι ἔπλαττον καὶ Μανίαν καὶ Μωρίαν καὶ Μέθην ἁγίαν ἐπὶ χλεύῃ καὶ δυσφημίᾳ τῶν πανσεβάστων ἁγίων τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Τοιαύτη τις φαίνεται καὶ ἡ πρὸς τὴν πανεύφημον μάρτυρα Εὐφημίαν παραβολή· ἀλλ' ἔστω δὴ καὶ τοῦτο σμικρὸν καὶ ἀμαυρὸν ἀπήχημα τῶν στυγερωτάτων ἀδικημάτων, δι' ὧν ὁ δυσσεβὴς Κοπρώνυμος ἐμμανῶς ἐξύβρισεν εἰς τὴν μεγαλώνυμον ἐκείνην μεγαλομάρτυρα (α). Ὁ δὲ ἁγιοπλάστης οὗτος ὤφειλε κἂν ἐνθυμηθῆναι τοῦ Ἡσιόδου ἐκεῖνα, ἐν οἷς (κατὰ τὴν μυθολογικὴν ἀλληγορίαν) προσωποποιῶν καὶ τὴν Αἰδῶ (ὡς καὶ τὴν Νέμεσιν), διαγράφει μὲν τῶν ἐπὶ γῆς ποικίλων κακιῶν τὸν ἐσμόν, ἓν δὲ τούτων εἶδος τίθησι καὶ τὸ «βλάψει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρείονα φῶτα, Μύθοισι σκολιοῖς ἐνέπων. Ζῆλος δὲ-δυσκέλαδος κακόχαρτος ὁμαρτήσει στυγερῶπις.. Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης, Ἀθανάτων μετὰ φῦλ' ἴτην, καλυψαμένω χρόα καλὸν Αἰδὼς καὶ Νέμεσις» (Ἔργα καὶ Ἡμέρ. στίχ. 190—200). Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

§. λς. Ἓν δ' ἔτι σημειοῦμεν ἐκ τοῦ Α' τούτου μέρους, τὸ ἑξῆς. Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος ἐν τῇ πρώτῃ συνεδριάσει διέταξε τρεῖς τινας

(α) «Τοιοῦτο γοῦν τι καὶ εἰς τὸ τιμαλφέστατον λείψανον τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας ὁ ἀνόσιος βασιλεὺς διεπράξατο, βυθίσας αὐτὸ σὺν τῇ λάρνακι» (εἰς τὴν θάλασσαν). «Ἀλλ' ὁ Θεὸς ὁ φυλάσσων τὰ ὀστᾶ τῶν εὐαρεστούντων αὐτῷ (κατὰ τὰ λόγια) ἀσυνὲς αὐτὸ διεφύλαξε, πάλιν ἀναδείξας αὐτὸ ἐν τῇ Λήμνῳ τῇ νήσῳ· διὰ γὰρ νυκτερινῆς ὁράσεως, κείμενον ἀρθῆναι προσέταξε καὶ φυλάττεσθαι. Ἐπὶ δὲ Κωνσαντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβεστάτων Βασιλέων μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς ἐπανῆλθεν ἐν τῷ τεμένει αὐτῆς· ὃ αὐτὸς μὲν ὁ τῶν ἐκκλησιῶν ἐχθρὸς κοινώσας ἁρμαμέντον καὶ κοπροθέσιον ἐποίησεν· αὐτοὶ δὲ (οἱ εὐσεβεῖς βασιλεῖς) ἀνακαθάραντες τοῦτο πάλιν καθιέρωσαν, πρὸς ἔλεγχον μὲν τῆς τούτου ἀθεότητος, ἔνδειξιν δὲ τῆς τούτων εὐσεβείας» κτλ. (Θεοφάν. Χρονογραφ. Τόμ. Α. σελ. 679. ἔκδ. Βόν. πρβλ. καὶ Ζωναρ. ΙΕ. η. σελ. 113). [Τῆς δὲ θαυμασίας ἀπὸ τῆς θαλάσσης διασώσεως μνημονεύει καὶ Ἀνδρέας ἐν τῷ Κανόνι, ᾠδ. ς. τροπ. ς. Βλ. Ἀκολουθίαν τῆς ἁγ. ἐνδόξου Μεγαλομ. καὶ Πανευφήμου Εὐφημίας σελ. 32. ἐν Κωνσταντινουπόλ. 1857. Σημ. ἐκδ.]

τῶν συνέδρων Ἀρχιερέων, τὸν Κρήτης Χρύσανθον, τὸν πρῴην Μεσημβρίας Σαμουὴλ καὶ τὸν Σταυρουπόλεως Κωνσταντῖνον τὸν Τυπάλδον, ἵνα σχεδιάσωσι τοὺς Ὅρους, ἐφ' οἷς ἀναγορευθήσεται κανονικῶς αὐτοκέφαλος ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησία. Ὁ δὲ τῆς ἀληθείας συγγραφεὺς σφαδάζων κατὰ τούτων δὴ τῶν Ὅρων τῶν ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς θεσμοῖς ἐφηδρασμένων καὶ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἀσφαλιζόντων ἀπὸ τῶν ἐπισυμβάντων αὐτῇ δεινῶν, τρέπει τὸν λόγον ἐπὶ τὸν σεβάσμιον ἀρχιερέα καὶ σχολάρχην τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς Τυπάλδον (μόνον αὐτὸν τῶν τριῶν συνεργατῶν ἐξελών), καὶ ὡς ἀθεολόγητον αὐτὸν ὀνειδίσας, διότι ὠνόμασε τὸν ἱερὸν Τόμον ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΟΝ (περὶ οὗ λέγομεν ἐν τοῖς ἑξῆς), καὶ ἄλλα γλώσσης ἀκαιρίμας ῥήματα προσεπιμετρήσας, δικαιοῖ ταῦτα καὶ διὰ μιᾶς μεγάλης ἀποδείξεως, ποίας; τῆς Τυπάλδος, οἰκογενειακῆς ἐπωνυμίας. «Ἀλλὰ (λέγει) παράδοξος καὶ παράξενος συγκυρία! Τυπάλδος ὑπέταξεν ἐν ἔτει 1708 τὴν ἐν Ἐνετίᾳ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν ἀρχιερέα τῆς Ῥώμης! Τυπάλδος ἦτο πεπρωμένον νὰ γενῇ καὶ ἐν ἔτει 1850 ὄργανον ἐπιβούλου πολιτικῆς εἰς ὑπόταξιν καὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὄχι ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ῥώμης· διότι τοῦτο ἦτον ἀδύνατον· ἀλλ' ὑπὸ — ἂς παρασιωπήσωμεν τ' ὄνομα!! «Ἀλλ' ἐξηγέρθη, λέγει περὶ ἐκείνου ὁ ἀοίδιμος Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ἐξηγέρθη τέως παραχωρήσει Θεοῦ ἄγγελος Σατάν, Τυπάλδος ὁ ἀλιτήριος! Οὗτος ὀνειροπολήσας τὴν πορφύραν, κατέσχισεν ὃν ἀναξίως ἐφόρει μανδύαν, καὶ διὰ ν' ἀναβῇ, ὡς ἤλπιζεν, εἰς τὰ ὕψη τῆς καρδιναλικῆς ὑπεροχῆς, ὑπέβαλε τὴν δύστηνον ἐκκλησίαν ἐκείνην ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς. Ἐν ἔτει 1708 ἠγωνίσθη μυρίαις ἐπινοίαις καὶ τέχναις καὶ κατώρθωσε νὰ ἐκδοθῇ αὐθεντικὸν (τῆς Ἀριστοκρατείας) δεκρέτον, δι' οὗ ἡ τῶν ἐν Ἐνετίᾳ παροικούντων Γραικῶν εἰς τὰ τῆς πίστεως ἐλευθερία ἔλαβε πληγὴν ὀλεθρίαν καὶ θανατώδη» κτλ. (Περὶ Διχον. τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησ. τῆς Πολωνίας σελ. 124). «Πῶς (ἐπισυνάπτει ὁ ἔκδικος) πῶς ἤθελε γράψει, καὶ τί ἤθελεν εἰπεῖ περὶ τούτου (τοῦ Τυπάλδου) ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος, ἂν ἔζη καὶ ἔβλεπε τὰς αὐτοῦ παρομοίας ἐκείνῳ πράξεις; Ἀλλ' ὁ Τυπάλδος ἔπραξεν ὡς προώριστο»!! (σελ. 45, 46). Παράδοξος τῷ ὄντι, σφόδρα παράδοξος καὶ παράξενος οὐχὶ ἡ πεπρωμένη καὶ προωρισμένη συγκυρία, ἀλλ' ἡ σύγκρισις· συγκρίνει τοὺς δύω Τυπάλδους· ἀλλ' οὗτοι οὐδὲν πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι κοινόν, εἰ μὴ τὸ ὄνομα τῆς τῶν Τυπάλδων οἰκογενείας (καὶ ταύτης

εἰς πολλὰς ἤδη οἰκίας μηκέτι συγγενεῖς διῃρημένης ὑπὸ τοῦ χρόνου)· τὸ δὲ παραδοξότατον, κατασκευάζει τὴν σύγκρισιν ἐκ πράξεων οὐ μόνον ἀνομοιοτάτων, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἐναντίων. Τυπάλδος ὁ ἀλιτήριος ἐπεσκόπευε (Φιλαδελφείας ἐπονομαζόμενος) καὶ διώκει ἐλευθέραν τὴν Ἑνετίησιν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν· Τυπάλδος ὁ Σταυρουπόλεως ἐπισκοπεύει μόνης τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς Σχολῆς, ὡς ἁπλοῦς Σχολάρχης τὰ τοῦ Σχολάρχου πράττων καὶ ἰδιοπραγῶν, μηδὲν δὲ κοινὸν ἔχων πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς Μεγάλ. Ἐκκλησίας. Τυπάλδος ὁ ἀλιτήριος ὑπέταξε καὶ ὑπεδούλωσε τήν, ἣν διώκει, ἐλευθέραν τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν πάπαν τῆς Ῥώμης· Τυπάλδος ὁ Σταυρουπόλεως κληθεὶς ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ Μεγάλ. Συνόδῳ, ὡς διδάσκαλος τῆς θεολογίας (οἷος ἐγένετο πρὸ αὐτοῦ καὶ ὁ πρώην Μεσημβρίας, ὁ σεβάσμιος Σαμουὴλ), συνήργησε τὸ γ' ἐπ' αὐτῷ μετὰ τῆς ἁγίας Συνόδου εἰς ἀπελευθέρωσιν καὶ χειραφέτησιν τῆς ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κανονικῶς ὑποκειμένης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τυπάλδος ὁ ἀλιτήριος ἐνήργησεν, ἵνα ἐξέλθῃ διάταγμα τῆς Ἑνετικῆς Ἀριστοκρατίας καταργοῦν τὰ πρὸ δύω σχεδὸν αἰώνων ὑπὸ τῆς Ἀριστοκρατίας κεχαρισμένα προνόμια εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς τῶν Γραικῶν ἐκκλησίας· Τυπάλδος ὁ Σταυρουπόλεως δι' ὧν μετὰ τῶν συνεργατῶν ἐσχεδίασεν Ὅρων (οὓς ἡ ἁγία Σύνοδος ἀνακρίνασα ἐπεδοκίμασε καὶ ἐκύρωσεν) ἐπαγίωσε τὸ γ' ἐπ' αὐτῷ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς πρότερον ἐπεμβάσης ἀνόμως εἰς αὐτὴν κοσμικῆς ἐπεμβάσεως. Τελευταῖον, Τυπάλδος ὁ ἀλιτήριος ὑπεδούλωσε τὴν Ἑνετίησιν ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν πάπαν· Τυπάλδος ὁ Σταυρουπόλεως (ὄργανον γενόμενος ἀνωνύμου πολιτικῆς, οἱανδήποτε ἀναπλάττει ὁ φιλαλήθης συκοφάντης), ὑπέταξε τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν εἰς ποῖον; «Ὄχι (λέγει ὁ συγκριτὴς) ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ῥώμης· διότι τοῦτο ἦν ἀδύνατον». Καὶ ὑπὸ ποῖον λοιπὸν ἐγένετο δυνατόν; Λέγε σὺ τὸν ἄνδρα. «Ἀλλὰ (λέγει) ΑΛΛ ΥΠΟ—ἃς παρασιωπήσωμεν τὸ ὄνομα». Μὴ πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς, μὴ παρασιωπήσῃς· τὸ σχῆμα τῆς ἀποσιωπήσεως ἴσως ἐπιτηδεύεται καὶ ἄλλως καὶ ἐν τοῖς ψόγοις παρὰ τοῖς ῥητορικοῖς (οἷον παρὰ τῷ Δημοσθένει «Ἀλλ' ὦ . . . τί ἄν σέ τις προσειπὼν ἀξίως προσείποι»), ὅταν δι' αὐτοῦ μάλιστα βούλωνται δεινήν τινα ὑπόνοιαν κινῆσαι κατὰ τοῦ κατηγορουμένου ὡς ἐνόχου δῆθεν πλείστων ὅσων κακιῶν, οἵας οὐδεὶς ἂν ἀξίως

ἐκφράσειε λόγος. Ἀλλ' ἐνταῦθα, ὦ θαυμάσιε, οὐδόλως ἔχει χώραν ἡ ἀποσιώπησις· ἐπ' αὐτοῦ γὰρ τοῦ ἀποσιωπηθέντος ὀνόματος ἕστηκε καὶ σαλεύει ὡς ἐπ' ἀγκύρας ἡ ὅλη ἀπόδειξις τῆς ὁμοιωματικῆς συγκρίσεως. Λέγε λοιπόν! Ἀλλὰ πῶς ἂν εἶπεν· οὗτος γάρ, οὐδεὶς ἂν ἕτερος εἴη πρὸς τὸν Πάπαν ἀντιστοιχῶν, εἰ μὴ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἤτοι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἀπελευθερῶν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὑποταγῆς τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν καὶ αὐτοκέφαλον αὐτὴν μετὰ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἀναγορεύων! Ἐφιμώθη τοίνυν, ὡς ἦλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς θηριώδους ἀντιφάσεως, καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν κρύπτραν τῆς ἀποσιωπήσεως. Ἀλλ' ἡ ἀντίφασις μένει· «σαφῆ δ' ἴχνια φωρός»· καὶ ὅλη ἡ σύγκρισις οὐδέν ἐστιν ἕτερον, ἢ κονίστρα τις (ὡς εἰπεῖν) καὶ παλαίστρα ἀντιπάλων, καὶ κατ' αὐτὴν Πάπας καὶ Πατριάρχης ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ (ὅθεν καὶ Ἀρχιεπισκόπους ἑκατέρους, ὡς ἀρχαΐζων δῆθεν καὶ ἅμα τούτους ἐξισάζων, ἐπονομάζει· φεύγει δὲ καὶ τὸ Πάπας Ῥώμης, ὅστις οὐδέποτε καταδέχεται τὸ Ἀρχιεπίσκοπος· ἀποδιοπομπεῖται καὶ τὸ πατριάρχης, ὡς συνήθως ἐπώνυμον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἀρχιεπισκόπου)· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ὑποταγὴ ἐλευθέρας καὶ ἀπελευθέρωσις ὑποτεταγμένης ἐκκλησίας ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτό. Τόμος Συνοδικὸς καὶ πάσης τῆς καθόλου Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων, ἐπικυρῶν τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἀπελευθερωθείσης καὶ μετὰ πατριαρχικῶν προνομίων τιμηθείσης ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καὶ Δεκρέτον τῆς τότε Ἑνετικῆς δημοκρατίας, καθαιροῦν τὰ προϋπάρχοντα προνόμια καὶ ὑποδουλοῦν ὑπὸ τὸν Πάπαν τὴν Ἑνετίᾳσιν ἐλευθέραν ἐκκλησίαν, ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτό. Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἐκκλησία τῆς Ἑνετίας ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτό, καὶ τὴν αὐτὴν καιρίαν ἔλαβον πληγήν, ἡ μὲν διὰ τοῦ Δεκρέτου, ἡ δὲ διὰ τοῦ Τόμου. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ὁμοίως καὶ Τυπάλδος ἐκεῖνος ὁ ἀλιτήριος ὁ αὐτός ἐστι καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς Σταυρουπόλεως Τυπάλδος. Εἰς τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἀντιφάσεις ἐνεκυβίστησεν ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀληθείας, ὑπὸ μόνης τῆς πυρώδους ὀρέξεως, ἵνα καὶ ἐπὶ τοῦ Σταυρουπόλεως ἐφαρμόσῃ τὸ εἰς μόνον τὸν τῆς Ἑνετίας Τυπάλδον προσηκόντως ἀπονεμηθὲν ἐπίθετον, καὶ ταύτην τὴν ἀτοπωτάτην ἐφαρμογὴν ἐπεχείρησε δικαιῶσαι δῆθεν ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου ῥήσεως, ὥς περ εἰ οὗτος ἔγραφε (τῷ 1765) περὶ τοῦ Σταυρουπόλεως, καὶ μὴ περὶ τοῦ τότε Φιλαδελφείας. Ἀλλὰ τοιαύτας σολοίκους μετονομασίας ἀγαπᾷ συνήθως ὁ ἀνήρ, ὡς καὶ τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ζηλωτὰς ἀπεκάλει ζηλωτὰς

Ἰουδαίους. Συμπεραίνων δὲ τὴν ὡραίαν σύγκρισιν ἐπιφωνεῖ, «ἀλλὰ τὶ ἤθελε γράψει, καὶ τὶ ἤθελεν εἰπεῖ περὶ τούτου (τοῦ καθ' ἡμᾶς Τυπάλδου) ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος, ἂν ἔζη καὶ ἔβλεπε τὰς αὐτοῦ παρομοίας ἐκείνῳ πράξεις». Ἀλλὰ τὶ μὲν ἂν εἶπε κατὰ λέξιν ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος περὶ τοῦ Σταυρουπόλεως Τυπάλδου, ἡμεῖς μὲν ἀγνοοῦμεν, ἓν δὲ μόνον πεπείσμεθα βεβαίως καὶ μετὰ πάσης ἠθικῆς πληροφορίας, ὅτι ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος τῆς ἐκκλησίας ὑπέρμαχος, εἴπερ ἔζη καθ' ἡμᾶς, πάντως ἔμελλεν ἐπαινεῖν προσηκόντως τὸν ὑπὲρ τῆς ὁμονοίας τῶν ἐκκλησιῶν εἰλικρινῶς καὶ προθύμως μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἀγωνισθέντα, οὐδ' ἂν συνεταύτιζε τοῦτον, δραξάμενος (φεῦ!) τῆς ἐπωνυμίας, οὔτε πρὸς ἐκεῖνον τὸν δείλαιον Τυπαλδώνυμον, οὔτε πρὸς ἄλλους οἰουσδηποτωνύμους, ἐξεγερθέντας τέως (εἴπου τυχὸν συνέβαινεν οὕτως), παρομοίους ἐκείνῳ προδότας ἄλλης τινὸς ἐκκλησίας. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ τί δὲν ἤθελεν εἰπεῖ ὁ Εὐγένιος. Περὶ δὲ τοῦ πῶς ἤθελε γράψει θαυμάζομεν, πῶς παρεῖδεν ὁ συγγραφεὺς ὅσα κατ' αὐτὴν δὴ ταύτην τὴν περὶ τῆς Ἑνετίησιν Ἐκκλησίας ἱστορικωτάτην σημείωσιν ἔγραψεν ἐκεῖνος ὁ μελίφθογγος γηραιός, τὰ μὲν ἰδίως εἰς ἐκείνην τὴν Ἐκκλησίαν ἀναφερόμενα, τὰ δὲ καὶ εἰς τὴν Μεγάλ. Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τινὰ δὲ τούτων ἐφαρμόζοντα καὶ εἰς τὴν τῆς Ἑλλάδος. Αὐτίκα διηγηθεὶς τὴν τῆς Συγκλήτου εὐμένειαν καὶ φιλανθρωπίαν πρὸς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἑνετίαν καταφυγόντας Ἕλληνας καὶ ὅπως οὗτοι ᾠκοδόμησαν ἐκ θεμελίων (τῷ 1511) τὸν περίκλυτον τοῦ ἁγίου Γεωργίου ναόν, ὅπου μετὰ πάσης ἐλευθερίας ἐτέλουν τὰ τῆς ἰδίας θρησκείας ἔχοντες καὶ δύω ἐφημερίους ἱερεῖς, οὓς ἐψήφιζον αὐτοί, «μετὰ ταῦτα (λέγει, τῷ 1578) ἀδείᾳ τῆς Συγκλήτου ἐψήφισαν καὶ ἀρχιερέα καὶ ἐπὶ τίτλῳ μητροπολίτου Φιλαδελφείας, καὶ πρῶτον Γαβριὴλ τὸν Σεβῆρον· μεθ' ὃν ἄλλοι τε ἐκ διαδοχῆς, καὶ οἱ Βλάχοι, καὶ οἱ Χορτάτζιοι μέχρι τοῦ τρισκαταράτου Τυπάλδου. Μέρος δὲν εἶχον ὅλως εἰς τὸν θρόνον ἐκεῖνον οἱ τῆς Ῥώμης ποντίφηκες (ὡς οὐδ' αὐτὴ ἡ Σύγκλητος), οὔτε εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ ψῆφον, οὔτε εἰς τὴν δοκιμασίαν καὶ χειροτονίαν, οὔτε εἰς τὴν Κανονικὴν διοίκησιν καὶ διατύπωσιν, οὔτε εἰς τὴν δογματικὴν ὁμολογίαν καὶ πίστιν. Ἡ ψῆφος τοῦ προβιβαζομένου ἐγίνετο ἐλευθέρως ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος, ἡ ἐπικύρω-

σις τοῦ ψηφισθέντος (ἐγίνετο) ὑπὸ τῆς Ἀριστοκρατίας, ἡ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ χειροτονία ὑπὸ Ἀρχιερέων γνησίων ὀρθοδόξων Ἀνατολικῶν· καὶ ὁ χειροτονούμενος, ἐπαγγελλόμενος μετὰ παντὸς τοῦ ὑπ' αὐτὸν ποιμνίου πιστὸς ὑπήκοος τοῦ Βενετίου κράτους εἰς τὰ κοσμικά, ὡμολόγει παῤῥησίᾳ τὸν ἑαυτόν του Ἀρχιερέα Γραικόν, ὑποκείμενον ὅλως διόλου εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τέκνον εὐπειθέστατον καὶ γνησιώτατον, καὶ λέγων καὶ διδάσκων καὶ συγγράφων ἠδύνατο ἐλευθέρως καὶ μετὰ παῤῥησίας ἀνυποστόλου νὰ κηρύττῃ καὶ νὰ ἐπεκδικῇ τὰ τῆς ἡμετέρας πίστεως δόγματα».—Ἀλλ' ἐξηγέρθη τέως ὁ ἀλιτήριος (καὶ τὰ λοιπὰ ὡς ἀνωτέρω). «Ἔκτοτε οἱ ποιμένες τῶν ἐκεῖ Γραικῶν ἔπρεπε νὰ ἦναι Καθολικορωμάνοι» (τουτέστι νὰ ὁμολογῶσι τὰ τῆς καθολικορωμάνας Ἐκκλησίας, ὡς οἱ Οὐνῖται). Τὸ γένος (τῶν Ἐνετίησι Γραικῶν) Ἀρχιερέα τοῦ λοιποῦ τοιοῦτον δὲν ἠθέλησε. — Μετὰ παρέλευσιν ἑξήκοντα σχεδὸν χρόνων ἀπὸ τῆς Τυπάλδου ἀποστασίας ἡ Ἀριστοκρατία διὰ διατάγματος (τῷ 1762) ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Γραικοὺς νὰ ἐκλέξωσιν Ἀρχιερέα κατὰ τὸ παλαιὸν προνόμιον. Ἀλλὰ τὸ διάταγμα θέλει τὸν προβιβασθέντα νὰ δείξῃ μὲ τὴν παραδοχὴν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου τὴν ἰδίαν καθολικότητα, τουτέστι νὰ ἀθετήσῃ τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δόγματα, καὶ νὰ νυμφευθῇ τὰ τῆς Δυτικῆς, διὰ νὰ ἦναι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀρχιερεύς, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ φαίνηται ὅ,τι δὲν εἶναι, διὰ νὰ ἦναι ὅ,τι δὲν φαίνεται. — Ἐπὶ τοιαύτῃ συνθήκῃ ἐχειροτονήθη τις ἐν Κερκύρᾳ, χωρὶς πρῶτον νὰ λάβῃ κατὰ τοὺς Συνοδικοὺς κανόνας καὶ ὅρους τὴν Πατριαρχικὴν ἔκδοσιν. Εἶπε καθ' ἑαυτὸν διανοηθείς, ἂς χειροτονηθῶ, καὶ ὕστερον θέλω λάβει τὴν ἄδειαν νὰ μὲ χειροτονήσωσι. Τοῦτο θέλει εἶναι ἕνα ὕστερον πρῶτον, τὸ ὁποῖον δὲν θέλει προξενήσει εἰς τὴν σύνταξιν τῆς κανονικῆς διατυπώσεως κανένα σολοικισμόν. Εἶπεν, ἀλλ' ἐλανθάσθη. Ὁ τότε τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἰθύνων Ἰωαννίκιος μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερωτάτης Συνόδου ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα συνδιασκεψάμενοι, ἔκριναν τὸν προχειρισθέντα, ὡς μὴ εἰσελθόντα διὰ τῆς πύλης, ἀλλὰ ἀναβάντα ἀλλαχόθεν εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, τῆς ποιμαντικῆς προεδρείας

ἔκπτωτον, ὅθεν ζήλῳ δικαιοτάτῳ κινηθέντες καθαιρέσει παντελεῖ καθυπέβαλον (τῷ 1762) αὐτόν τε τὸν χειροτονηθέντα καὶ τοὺς χειροτονήσαντας (τὸν Κεφαλληνίας, τὸν Ζακύνθου καὶ τὸν Λευκάδος). Καὶ ὕστερον ὁ πατριάρχης Σαμουὴλ μετὰ τῆς Συνόδου ἔμειναν εἰς τὴν γενομένην ψῆφον ἀμετάπειστοι. Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία μένει ἀδυσώπητος, ἐφ' ὅσον τὸ κακὸν μένει ἀδιόρθωτον. Καὶ τὸ κακὸν ἀδιόρθωτον μένει, ἐν ὅσῳ τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς Ἀριστοκρατίας ψήφισμα ὑποθέτει τὸν Φιλαδελφείας ὡς δεχόμενον καὶ στέργοντα τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδῆ καὶ ἄκυρον ἐκείνην πραγματείαν τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ κολοσσὸς οὗτος δὲν ἔχει στερέωσιν, ἐν ὅσῳ τὸν ἕνα πόδα πατεῖ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὸν ἄλλον εἰς τὴν Δύσιν» (σελ. 123—127).

§. λζ. Ταῦτα τότε συνέβησαν εἰς τὴν Ἐνετίησιν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν διὰ τοῦ Δεκρέτου τῆς τότε Ἐνετικῆς πολιτείας σπουδῇ καὶ συνεργείᾳ τοῦ τίτλῳ μὲν Φιλαδελφείας, πράγματι δὲ μισαδέλφου Τυπάλδου. Ἐὰν δὲ παραλιπόντες κατὰ μέρος τὴν ἐν Ἐνετίαις δυναστικὴν ἐπιταγὴν τοῦ Παπισμοῦ θεωρήσωμεν ἐμπαρόδως μόνα τὰ περὶ τὴν πνευματικὴν τῆς Ἐκκλησίας διοίκησιν παρὰ τοὺς ἱεροὺς τῆς Ὀρθοδοξίας θεσμοὺς ὑπὸ τῆς πολιτείας διαταχθέντα κατά τε τὴν Ἐνετίησιν καὶ τὴν ἐν Ἑλλάδι Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, πολλὴν εὑρίσκομεν τὴν ὁμοιότητα τῶν παθημάτων ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐλευθέραν πάσης ἐπεμβάσεως πολιτικῆς οἶδε καὶ προσβεύει καὶ διακρατεῖ τὴν ἐκλογὴν καὶ ψῆφον καὶ πνευματικὴν ποιμαντορίαν τῶν προχειριζομένων Ἀρχιερέων ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία κατὰ τοὺς Ἀποστολικοὺς καὶ θείους κανόνας. Ἀλλὰ καθὼς ἐν τῇ Ἐνετίᾳ τὸ Δέκρετον τῆς Ἀριστοκρατίας κατήργησε ταύτην τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας, οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι τὸ τῆς Ἀντιβασιλείας Καταστατικὸν ὑπέταξεν ὑπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τάς τε τῶν ἐπισκόπων καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκλογὰς καὶ καταστάσεις καὶ πᾶσαν ἐν γένει τὴν πνευματικὴν Διοίκησιν τῆς ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διοικητικὴν αὐτῆς κεφαλὴν καὶ κυρίαρχον ἀπόλυτον καταςῆσαν τὸν κατὰ καιροὺς Βασιλέα. Αὐθαιρέτως καὶ χωρὶς τῆς κανονικῆς ἐκδόσεως τοῦ, ὑφ' ὃν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἐνετίας ὑπέκειτο, Πατριάρχου πρόεδρος αὐτῆς ὕστερον ἐχειροτονήθη, ἀλλὰ καθαιρέσει παντελεῖ μετὰ τῶν χειροτονησάντων καθυπεβλήθη ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ὡς κλέπτης εἰσελθὼν εἰς

τὴν αὐλὴν ἐκείνου τοῦ λογικοῦ ποιμνίου καὶ σχίστης γενόμενος τῆς ἐν Χριστῷ ἑνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν. Χωρὶς τῆς κανονικῆς ἐνδόσεως καὶ παραιτήσεως τοῦ, ὑφ' ὃν κανονικῶς ὑπέκειτο, Πατριάρχου καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος αὐτοκέφαλος διεκηρύχθη ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ἥτις καὶ Σύνοδον ἱερὰν, ὡς δῆθεν ὑπερτάτην ἀρχήν, πολιτικῶς ἐχειροτόνησεν, ἀπεσχισμένην πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ δουλικῶς ἀποδιδοῦσαν τῷ Καίσαρι καὶ τ ὰ τ ο ῦ Θ ε ο ῦ· καὶ τὸ κακὸν τῆς κατατομῆς ἔμενεν ἀδιόρθωτον δι' ὅλης δεκαεπταετίας, ἕως οὗ τελευταῖον Θεοῦ συνεργοῦντος ἐθεραπεύθη καὶ συνουλώθη διὰ τοῦ τὰ διεστῶτα συνάψαντος ἱεροῦ Συνοδικοῦ Τόμου. Παραλείπομεν τὸ μετὰ τὸ πρῶτον ματαίως ἐκδοθὲν ψήφισμα τῆς Ἑνετικῆς Ἀριστοκρατίας καὶ τὸ μετὰ τὸν ἱερὸν Τόμον ὁπωσδήποτε ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας δεύτερον Κ α τ α σ τ α τ ι κ ό ν. Ὁ ἱερὸς Τόμος τῆς ἑνότητος τῆς ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης συνδεούσης τὴν ἐν Ἑλλάδι Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν μετὰ πασῶν τῶν ὁμοδόξων καὶ ἁγίων αὐτῆς ἀδελφῶν ζῇ καὶ ζήσεται εἰς αἰῶνας μετὰ τῶν θείων, ἐφ' ὧν ἡδράσθη, θεσμῶν, πρὸς οὓς συμφωνήσει πάντως (κατὰ τὸ Σύνταγμα) καὶ ὁ νόμος ὁ τὰς τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν πολιτείαν, ἐν οἷς καὶ ὡς προσήκει, διορίζων ἀναφοράς. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Σὺ δὲ κρῖνον ἤδη, ἀναγνῶστα, ἐκ τῆς ἐκτεθείσης παραθέσεως τῶν τοῦ Εὐγενίου περικοπῶν, τί ποτε ἂν εἶπε καὶ τὶ ἂν ἔγραψεν οὗτος ὁ τὸν ἀρχέκακον ἐκεῖνον τῶν ἐν τῇ Ἑνετικῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ Δεκρέτου συμβάντων παθημάτων δικαίως κατακρίνας, εἴπερ, ζήσας ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς, ἔβλεπε καὶ ἄλλον οἱονδήποτε παρομοίαις ἢ καὶ χείροσι τῆς ἐκείνου ἐ π ι ν ο ί α ι ς καὶ τέχναις συνεργήσαντα εἰς ἔκδοσιν τοῦ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος πολλῶν ἐμπλήσαντος δεινῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν πρὸς καιρὸν διαστήσαντος Κ α τ α σ τ α τ ι κ ο ῦ! Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

ΜΕΡΟΣ Β.

§. λη. Μετὰ τὸ πρῶτον τῶν ἀνεπιγράφων (ὡς προείπομεν) τεσσάρων Μερῶν μεταβαίνει ἤδη εἰς τὸ Β. ὁ συγγραφεύς. Ὁρίζεται δὲ ἡ τούτου περιοχὴ ἐν τῷ πίνακι, ὅτι «ἐν αὐτῷ ἐξετάζεται διεξοδικῶς ἡ πρᾶξις τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου» (σελ. 49—77)· σημειοῦμεν δὲ καὶ ἐν τούτῳ τὰ καίρια. Τὴν διεξοδικὴν ταύτην ἐξέτασιν ὁ ἀληθολόγος ποιεῖται ἀποδεικνύων, ὅτι ἄλλο ἤτησεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν

ἱερᾶς Συνόδου, καὶ ἄλλο δέδωκεν ἥ τε Σύνοδος καὶ ὁ Πατριάρχης. Ἐκ δὲ τούτου ἀποτόμως ἐξελέγχει τὴν πονηρίαν καὶ τὸν δόλον καὶ τὴν κακίαν καὶ κακοήθειαν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου. Διὸ τὰ μὲν σφαδάζων ἐκ προοιμίων, τὰ δὲ καὶ κατανυγόμενος «εἶναι (λέγει) τῳόντι λυπηρότατον τὸ βλέπειν ἐκκλησίαν ὀρθόδοξον» (τὴν Μεγάλην) «ἐπιβουλεύουσαν, καὶ ἐκκλησίαν ὀρθόδοξον» (τὴν τῆς Ἑλλάδος) «ἐπιβουλευομένην. Τί τὸ ἐκ τούτου κέρδος; Ὄνειδος αἰώνιον τοῖς ἐπιβούλοις, βλάβη καὶ ζημία μεγίστη τοῖς κοινοῖς πράγμασι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ γέλως πλατὺς τοῖς ἐχθροῖς αὐτῆς!» Αὐτοῖς δὲ τοῖς δῆθεν ἐπιβουλευομένοις καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιβουλευομένῃ ἐκκλησίᾳ ποία προσγίνεται βλάβη, περὶ τούτων σιωπᾷ. Ἴσως διότι τούτους θεωρεῖ τῆς ἐπιβουλῆς ἀνωτέρους καὶ κακῶν ἀπαθεῖς. Οὗτοι μόνοι «ἐν κόποις ἀνθρώπων οὔτε εἰσὶ καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται». Καὶ ποία μὲν ἡ ἐπιβουλὴ διαδηλώσει τρανότερον ἐν τοῖς ἑξῆς· ἤδη δ' ἐπισυνάπτει μετὰ φιλοικτίρμονος (ὡς ἔοικε) συμπαθείας ἀπαριθμῶν τὰ πάθη τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. «Ἡ Ἀνατολικὴ (λέγει) Ἐκκλησία πολεμεῖται καὶ ἐπιβουλεύεται πάντοθεν». Ναὶ, ἀληθῶς! Αἱ κατ' αὐτῆς ἀνέκαθεν ἀνεῳγμέναι πύλαι τοῦ Ἅδου μαίνονται νῦν ἤδη μάλιστα καθ' ἡμᾶς. Πᾶσαι αἱ τοῦ σκότους ἀρχαὶ, πάντες οἱ πολέμιοι τῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ ἀλλόφυλοι καὶ ἀλλόδοξοι καὶ ψευδάδελφοι, «κυκλώσαντες ἐκύκλωσαν αὐτήν, καὶ ἐξεκαύθησαν, ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις»· αὐτὴ δὲ μόνῳ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἀμύνεται αὐτούς»! — «Καὶ τέκνα (λέγει) αὐτῆς ἁρπάζονται, καὶ παρασύρονται εἰς τὴν ἀπώλειαν.» Καὶ τοῦτο ἀληθέστατον. Ὑπάρχουσιν ἀπωλείας υἱοί, καὶ αὐτοὶ ὑπάγοντες καὶ ἄλλους παρασύροντες εἰς ἀπώλειαν· τοιοῦτοί εἰσιν ἄλλοι τε παντοῖοι καὶ οἱ ψευδοδιδάσκαλοι (καθὰ προεῖπεν ὁ θεῖος Πέτρος), «οἵτινες εἰσάγουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας—καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται· καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ· καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει» (Β. Πέτρ. β). Ἀλλὰ τούτων ἀπολλυμένων ζῶσι τὰ πλήθη τῶν σωζομένων, καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν ἔστηκεν ἀκράδαντος, «στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας».—«Ἔχει (λέγει) ἔχει ἄρα (ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία) χρείαν ἑνώσεως, ὄχι διαιρέσεως, ὅλων αὐτῆς τῶν κατὰ μέρος δυνάμεων. Ἔχει χρείαν συνασπισμοῦ ὅλων τῶν αὐτῆς

μελῶν εἰς ἀντίστασιν καὶ καταπολέμησιν τῶν κοινῶν ἐχθρῶν». Ἀλλ' ἡ μὲν ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων μία τέ ἐςι, καὶ ἐν τῇ ἑνότητι ἥδραςαι, ὥστε αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν χρείαν ἑνώσεως οὐκ ἔχει (καθότι ἡ χρεία ὑποτίθησιν ἔλλειψιν καὶ ἀπουσίαν ἑνώσεως). Ἕκαστα δὲ τῶν μελῶν αὐτῆς «σπουδάζουσι τηρεῖν τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης», ὡς μέλη ἐκ μέρους ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριςός. Πᾶσαν δὲ διαίρεσιν καὶ κατατομὴν παρὰ τῶν κακῶν ἐργατῶν (ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόςολος) προερχομένην ἀποςυγοῦσιν, «οὐδὲ περιφέρονται κλυδωνιζόμενοι ἅπαντι ἀνέμῳ διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ, πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης». Κἂν ποτε κατὰ τόπους ἐκκλησία τις ἐκ τοιαύτης μεθοδείας περιστατωθῇ, συντρέχει πᾶν τὸ πλήρωμα τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν πρὸς τὴν πάσχουσαν ἀδελφήν, καὶ διασκεδάζει πάντα κίνδυνον διαστάσεως, περιποιεῖται τὸ ἴδιον μέλος ἐν ἀγάπῃ, ἵνα συναύξῃ καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω καὶ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἄκουσαν καὶ πρὸς καιρὸν ἀπολειφθεῖσαν ἐκ βιαίας περιστάσεως ἀπὸ τῆς συναφείας τῶν ἄλλων τῶν ὑπ' οὐρανὸν Ὀρθοδόξων αὐτῆς ἀδελφῶν, ἐνίσχυσε καὶ κατήρτισεν ἡ καθόλου Ἐκκλησία διὰ τοῦ ἱεροῦ Τόμου, ἵνα μένῃ καὶ αὐτὴ ἐστηριγμένη τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, καὶ ἐνδεδυμένη τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἁγίων αὐτῆς ἀδελφῶν ἀντικρούῃ τὰς προσβολὰς τῶν κοινῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας. Ταῦτα δὲ σεμνοπρεπῶς θεωρήσας, ἐξαίφνης ἐπιφωνεῖ τελευταῖον, «Ἀλλ' ἀντὶ τούτων τί γίνεται; Ὅ,τι δὲν ἔπρεπεν, οὐδὲ συνέφερε νὰ γενῇ! Ἀνάθεμα τοῖς πρωταιτίοις ὅλου τοῦ κακοῦ!» (σελ. 49). Ἀπορεῖς πάντως, ἀναγνῶςα, πρὸς τί ταῦτα θροεῖ τοῦτο δὴ τό, ψαλμικῶς εἰπεῖν, ἀρᾶς καὶ πικρίας καὶ δόλου γέμον στόμα, καὶ ποῖον καλεῖ κακόν, καὶ τίνας πρωταιτίους ΟΛΟΥ (καθὼς λέγει) τοῦ κακοῦ, (διότι τὸ ἥμισυ, ἢ ὅσον δήποτε μέρος τοῦ κακοῦ τούτου, εἰς ἄλλους τινάς, ὡς ἔοικεν, ἀπονέμει, οὓς καὶ τοῦ ἀναθέματος ἐξαιρεῖ!). Οὐχ οὗτος αὐτὸς τὴν τῆς Ἀνατολικῆς (ὡς εἶπεν) Ἐκκλησίας μετὰ τῶν μελῶν αὐτῆς ἕνωσιν ὡμολόγησε καλόν, καὶ μάλιστα χρειῶδες πρὸς συνασπισμόν, κακὸν δὲ τὴν διαίρεσιν; Ναί, λέγει ταῦτα· ἀλλ' ἐν τούτοις «ἠπαλύνθη-

σαν οἱ λόγοι αὐτοῦ ὑπὲρ ἔλαιον, καὶ αὐτοί εἰσι βολίδες». Τότε θεωρεῖ τὰς ὀρθοδόξους ἐκκλησίας πρὸς ἀλλήλας ἡνωμένας, ὅταν ἀποδεχθῶσι τὴν τῆς Ἑλλάδος, οἵαν αὐτὴν ἐπειράθη καταστῆσαι τὸ μεγαλάδικον Καταστατικόν, δούλην τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας γεγυμνωμένην πάσης ἐξουσίας πνευματικῆς, τὴν δὲ Σύνοδον αὐτῆς ὡς μίαν τῶν κοσμικῶν ἐπιτροπῶν, διοικοῦσαν οὐχὶ κατὰ τοὺς θείους κανόνας, ἀλλὰ κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, καὶ ἐν οἷς οὗτοι καιρίως ἀντιβαίνουσι πρὸς ἐκείνους. Ὅταν δὲ πρὸς ταῦτα ἀντιλέγωσιν αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ, διαίρεσιν ὁ σύμβουλος τῆς ἑνώσεως ὀνομάζει τὸ πρᾶγμα, ἀπρεπές, ἀσύμφορον, καὶ «πᾶν κακόν!». Οὕτω καὶ αὐτὸς κατὰ τοὺς ταλανιζομένους ὑπὸ τῆς προφητείας λέγει τὸ καλὸν πονηρόν, καὶ τὸ πονηρὸν καλόν, ἕνωσιν τὸ σχίσμα, καὶ σχίσμα τὴν ἕνωσιν. Ὅτι μὲν γὰρ ἡ Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκκησία τῶν ἁπανταχοῦ Ὀρθοδόξων ἕν ἐςι τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ σῶμα, καὶ ταύτης τὰ μέλη, πᾶσαι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ, καὶ μεγάλαι καὶ μικραί, ἡνωμέναι πρὸς ἀλλήλας εἰσὶ καὶ ἀδιαίρετοι, τοῦτο οὐδ' ἂν οὗτος αὐτὸς ἀρνηθείη· κηρύττουσι δὲ καὶ τοσοῦτοι αἰῶνες, ὅτι μετὰ τὸ σχίσμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας οὐδεμία διαίρεσις συνέπεσεν εἰς τὸν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ προφητῶν ᾠκοδομημένον καὶ στύλοις ἑπτά, ταῖς ἑπτὰ Οἰκουμενικαῖς ἁγίαις Συνόδοις, ἐρηρεισμένον οἶκον τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ. Μόνον ἡ κατὰ τὸ 1833 Θεοῦ παραχωρήσει γενομένη Διακήρυξις τοῦ παρὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας αὐθαιρέτως ψηφισθέντος αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας διέστησε ταύτην ἀπὸ τῆς, ἐξ ἧς κανονικῶς ἐξήρτητο, μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ πασῶν τῶν ἄλλων Ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, καὶ ἀνήγειρε τὸ λαμπρὸν οἰκοδόμημα τοῦ κεφαλὴν διοικητικὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀντὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ τὸν ἐπίγειον βασιλέα διακηρύξαντος Καταστατικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο κατέῤῥαξεν ἡ θεία χάρις καὶ καθεῖλε τὸν φραγμὸν τῆς πρὸς σχίσμα προφανὲς καταντώσης διαστάσεως, καὶ πάλιν ἡ τῆς εὐσεβεστάτης Ἑλλάδος Ἐκκλησία ἡνώθη διὰ τοῦ ἱεροῦ Τόμου πρὸς ὅλον τὸ πλήρωμα τῶν Ὀρθοδόξων, ἀγανακτεῖ λοιπὸν περιπαθῶς διὰ τοῦτο ὁ σεμνὸς συνεργάτης τοῦ σχισματοποιοῦ Καταστατικοῦ, καὶ καταναθεματίζει τίνας; τοὺς πρωταιτίους ὅλου τοῦ κακοῦ! Ἀλλ' ὅτι μέγιστον κακὸν ὑπάρχει τὸ σχίσμα, συναινεῖ καὶ αὐτὸς κακίσας ἀνωτέρω τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαίρεσιν. Ὥστε προ-

φανῶς αὐτὸς ἑαυτὸν τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι καθυπέβαλε. Καί τοί γε πρὸς τὸ τοιοῦτον ἅγος ἀτρόμητός ἐστιν ὁ ἀνὴρ καὶ μάλα γενναῖος. Εἶπε γὰρ ἐκ προοιμίου, ὅτι ἀναθεματισμοὺς οὐ φοβεῖται (βλ. ὄπισθ. σελ. 323).

§. λθ. Ἐν τοῖς ἑξῆς παρασκευαζόμενος πρὸς τὴν ἀνωτέρω ὑπεσχημένην ἀπόδειξιν τῆς πονηρίας καὶ τοῦ δόλου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, ἐκφέρει θαυμαστὸν προανάκρουσμα, Μούσης μαινάδος ἄγριον μέλος, ὀνομάζων τοὺς Ἀρχιερεῖς ἐκείνους «λόγῳ μὲν αὐχοῦντας καὶ κομπάζοντας ἐπὶ ὀρθοδοξίᾳ, τῷ δὲ ἔργῳ κακοδόξους». «Ἐκ τοῦ καρποῦ (φησὶν) ἐπιγινώσκεται τὸ δένδρον. Καὶ τῷ ὄντι κακοδόξων καὶ ὄχι ὀρθοδόξων ἔργον εἶναι ὅλον τὸ εἰς τέσσαρας πράξεις διῃρημένον δρᾶμα τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου, καὶ ἡ αὐτοῦ καταστροφή, ὁ ἱερώτατος προσκυνητὸς συνοδικὸς τόμος. Καὶ εἶναι ὀρθοδόξων ἴδιον τὸ πονηρεύεσθαι, τὸ δολιεύεσθαι, τὸ ἐπιβουλεύειν;!» (σελ. 50). Καὶ τοιοῦτο μὲν τὸ προαύλημα, καλὸν καὶ πρέπον τῷ ληρῳδῷ, ἵνα πληρωθῇ καὶ ὧδε τὸ ῥητὸν «οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα κατέκριναν τὸν δίκαιον ἐν κρίματι ἀσεβείας».

§. μ. Ἀλλ' εἰσέρχεται, τέλος, εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα τῆς ἀποδείξεως, θέμα μέγα καὶ προφανέστατον (ὡς λέγει) τιθείς, ὅτι ἄλλο μὲν ἠτήσατο παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ καὶ ἡ ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς πράξεως αὐτῆς, καὶ ἄλλο δέδωκεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος (διὰ τοῦ ἱεροῦ Τόμου). Ἵνα δὲ κατὰ ῥυθμὸν ὁ λόγος αὐτῷ βαίνῃ, προτάσσει περικοπὴν ἐκ τῶν Πρακτικῶν (Πράξ. Α) τὴν ἑξῆς· «Μετὰ ταῦτα τεθέντος εἰς συζήτησιν τοῦ αἰτήματος, καὶ πολλῆς ἐφ' ἱκανὸν συνδιασκέψεως γενομένης, τῆς τε ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ἐξ ὅτου περ ἀπελείφθησαν τῆς μετὰ τοῦ οἰκείου κανονικοῦ Πατριάρχου ἐκκλησιαστικῆς συναφείας καὶ σχέσεως, πρὸς τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας παρεξετασθείσης, πρὸς δὲ καὶ τῶν λόγων, δι' οὓς ἡ ἐν Ἑλλάδι ὀρθόδοξος ἐκκλησία τοῖς τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν προνομίοις τιμηθῆναι προσήκει, ἀκριβῶς καὶ προσηκόντως εὐκρινηθέντων, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀνομολογηθέντος καὶ βεβαιωθέντος τοῦ δικαιώματος, ὃ δὴ κανονικῶς κέκτηται ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, τοῦ πρυτανεύειν,

ἔνθα καὶ ὅτε καὶ καθὰ δεῖ, ταῖς ὑπὸ τὴν κυριαρχικὴν αὐτῆς περιφέρειαν ἁγιωτάταις ἐκκλησίας τὸ αὐτοκέφαλον καὶ πάσας ἁπλῶς τὰς τοιάσδε ἐκκλησιαστικὰς οἰκονομίας ἐπικυροῦν καὶ ἀνακηρύττειν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ ἱερωτάτου ἐπιγνωσθέντος καθήκοντος τοῦ τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ καὶ Μεγάλ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ ἄνωθεν ἐπιβεβλημένου, ἵνα τῆς τῶν ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν εὐσταθείας τε καὶ εὐκοσμίας καὶ κανονικῆς διεξαγωγῆς τε καὶ τάξεως ἀποστολικῶς μεριμνᾷ τε καὶ κήδηται, πολλῷ δὲ μᾶλλον τῶν ὑπ' αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς ἤδη πρῶτον τὴν οἰκονομικὴν λαμβανουσῶν πῆξιν καὶ σύστασιν· τούτων ἁπάντων καὶ τῶν τοιούτων ἀκριβῶς καὶ ἐπιζαμένως θεωρηθέντων τε καὶ εὐκρινηθέντων, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Συνόδῳ, ἵνα τὰς ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ἁγιωτάτας Μητροπόλεις, Ἀρχιεπισκοπὰς καὶ Ἐπισκοπάς, ἐξηρτημένας τέως τοῦ ἁγιωτάτου οἰκουμενικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπολύσῃ τοῦ λοιποῦ τῆς τοιαύτης ἐξαρτήσεως, καὶ ἀναδείξῃ κανονικῶς ἐφ' ὅροις τισὶ δικαιοτάτοις καὶ ἀναγκαιοτάτοις ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον» (βλ. Τμήμ. Β. σελ. 538). Ταύτην τὴν περικοπὴν προθέμενος, ὑβρίζει καὶ πάλιν τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Σύνοδον, διατεινόμενος ὅτι «ἐπεκαλέσθη μὲν τὴν χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος, ἀλλ' ὅμως ἀληθῶς καὶ κυρίως ἐνεπνέετο καὶ ὡδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πονηρίας, τοῦ δόλου καὶ τῆς ἐπιβουλῆς» (σελ. 51). «Τὸ πανάγιον πνεῦμα (λέγει) εἶναι εὐθὲς, καὶ εὐθέα ἐμπνέει, καὶ εὐθέως ὁδηγεῖ. Ὁ Ἀπόλλων ἐλέγετο παρὰ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν προπατόρων Λοξίας, διότι ἐφοίβαζε λοξά, σκολιὰ καὶ οὐκ ἐξ εὐθείας. Πνεῦμα λοιπὸν Πύθωνος, καὶ οὐχὶ πανάγιον ἐνέπνεε καὶ ὡδήγει τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Σύνοδον καὶ εἰς τὸ λοξῶς καὶ οὐκ ἐξ εὐθείας, παρ' ὃ ἠτεῖτο, ἀποφαίνεσθαι», καὶ τὰ ἑξῆς τῆς ἀποφράδος ἀφροσύνης ῥητὰ (σελ. 52). Πρὸς τὸ πανάγιον Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὁ ψυχικὸς οὗτος ἄνθρωπος καὶ μὴ δεχόμενος τὰ τοῦ πνεύματος ἀντιδιαστέλλει τὸν τοῦ μύθου λεγόμενον λοξίαν, οὐχ ὡς ἐλέγχων τὴν πλάνην τῶν ἐθνικῶν, ἀλλ' ὡς ζῶντα Θεὸν αὐτὸν ἀντιτάσσων πρὸς τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος εὐθύτητα ἀντικείμενον, ὅτι ἐφοίβαζε λοξά! Καὶ πρὸς ταύτην μὲν τὴν σκωπτικὴν ἀντιπαράθεσιν εὔζωμα κείσθω. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ἑαυτοῦ Λοξίαν ὑποτίθησιν ἐμπνέοντα καὶ θεοφοροῦντα, ἐξ αὐτοῦ λοιπὸν πάντως ἐμπνεομένην καὶ τὴν κατ' αὐτὸν λοξῶς καὶ οὐκ ἐξ εὐθείας ἀποφηναμένην Σύνοδον ὤφειλεν ἐπιβλασφημῆσαι, ἵνα συνεπῇ γοῦν καὶ συνᾴδοντα πα-

ραληρῆ. Ὁ δὲ ἐξαίφνης ἄλλο τι πάντη διάφορον συμπεραίνει, τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος (ἐκ τῆς θείας βίβλου τῶν Πράξεων τὴν φράσιν λαβών, Πράξ. ις). Ἀλλ' ἡ πνεῦμα Πύθωνος ἔχουσα ἐκείνη παιδίσκη παρακολουθοῦσα τοῖς Ἀποστόλοις ὀρθῶς καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκήρυττε τὴν ἀλήθειαν κράζουσα, «Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας» (αὐτόθι). Αὐτὸς δὲ πᾶν τοὐναντίον, λοξὰ καὶ οὐκ ἐξ εὐθείας ἐμπνέον καὶ τοῦτο λέγει τὸ τοῦ Πύθωνος πνεῦμα, συγχέων αὐτὸ πρὸς τὸν Λοξίαν τὸν καὶ Πύθιον (Ἀπόλλωνα), καὶ δὴ καὶ τὴν Πυθὼ (τοὺς Δελφούς, ἐν οἷς ὁ Πύθιος ἐχρησμοδότει καὶ ἡ Πυθία) πρὸς τοὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας (ἔνθα ἦν ἡ παιδίσκη)· καὶ καθόλου συμφύρων τὰς τῆς λέξεως σημασίας, καὶ συγκρούων τὴν θεόπνευστον τῶν Πράξεων βίβλον πρὸς τὴν μυθολογίαν τῶν ἐθνικῶν (α), Τοιαῦτα ἀντιφατικά, ληρώδη, μυσαρὰ συγκυκᾷ καὶ συνταράσσει ἡ κακομαθὴς καὶ φίλυβρις τῆς ἀναιδείας νόσος! Ἄλλα σιωπῶμεν· καὶ ταῦτα δ' ἄκοντες ἐγράψαμεν καὶ οἷον ἐν παρόδῳ πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀμέτρως ἐξυβρισάσης στομάργου γλωσσαλγίας, ἥτις δωδεκάκις ἐν ὀλίγοις διαστήμασι τὴν αὐτὴν ἐπανέλαβεν ὕβριν κατὰ τῆς ἁγίας ἐκείνης ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, μηδ' ἐκεῖνο γοῦν εὐλαβηθείς, ὅτι μετ' αὐτῆς συνεξυβρίζει ὡς τῶν αὐτῶν συμμέτοχον κακιῶν καὶ πᾶσαν τὴν καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, τὴν τὸν ἱερὸν Τόμον ὁμοφώνως συνομολογήσασαν καὶ πιςώσασαν.

§. μα. Οὕτω τοίνυν ἐν τοιούτοις ἐντρυφήσας, παραβάλλει πρὸς τὴν ἀνωτέρω τῶν πρακτικῶν τῆς Συνόδου περικοπὴν τὰ αἰτηθέντα παρά τε τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ παρὰ τῆς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, προστιθεὶς ἐκ τῶν ἐγγράφων ἀμφοτέρων περικοπάς. Πρὶν ἢ δὲ παράθηται ταῦτα, καταψέγει καὶ τούτων τὴν γλῶσσαν (τὴν φράσιν), ὡς ἀνάρμοστον εἰς τὴν Ἑλλάδα (καθότι ἀναφέρεται πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Σύνοδον μετὰ τοῦ προσή-

---

(α) Πυθὼ, καὶ Πυθὼν (ὡς Γοργὼ, καὶ Γοργὼν), ἡ πόλις καὶ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν· καὶ Πύθων, ὁ ἐν αὐτῇ δράκων, ὃν ἀπέκτεινεν ὁ Πυθοκτόνος Ἀπόλλων, ὅθεν Πύθων καὶ αὐτὸς καὶ Πύθιος (παρὰ τὰ πύθω, καὶ πύθομαι, ὡς χρησμοδοτῶν τοῖς πυθομένοις)· εἶτα δὲ Πύθων καὶ πᾶν δαιμόνιον μαντικόν, καὶ Πύθωνες τέλος, οἱ ἐγγαστρίμυθοι, ἢ καὶ ἐγγαστριμάντεις· «τοὺς ἐγγαστριμάντεις Εὐρυκλέας πάλαι, νυνὶ δὲ Πύθωνας προσαγορευομένους» (Πλούταρχ. π. ἐκλελ. χρηστήρ.). [Πρβλ. καὶ Φωτ. Ἀμφιλόχ. ΠΒ. σελ. 155. Σ. Ἐκδ.].

κοντος σεβασμοῦ), καὶ τοὺς συντάκτας αὐτῶν ὡς ἀμαθεῖς τῆς ἱστορίας καὶ τῶν παλαιῶν ἐθῶν καὶ κανόνων τῆς Ἐκκλησίας («λοιδορεῖν γὰρ δεῖ μᾶλλον ἢ ἀναπνεῖν»!). Ἀλλ' ἀκούσωμεν ἤδη καὶ τὰ αἰτήματα ἐκ τῶν ἐγγράφων αὐτῶν. Ἡ μὲν Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος (ἐν τῇ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἀπευθυνομένῃ πράξει αὐτῆς) λέγει· «Ἐπειδὴ διὰ τὰς παρεμπεσούσας ἀλλεπαλλήλους δυσχερεῖς περιστάσεις δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε παρὰ τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως ἡ περὶ τῆς συστάσεως αὐτῆς (τῆς Συνόδου) διακοίνωσις εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ θεωροῦσα τὴν τοιαύτην διακοίνωσιν ὡς κανονικὴν καὶ ἀναγκαίαν πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς πνευματικῆς καὶ δογματικῆς ἑνότητος τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῆς καθολικῆς τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας, ἀποφαίνεται, ἵνα διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπουργείου ἐξαιτήσηται παρὰ τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κανονικὴν ταύτην διακοίνωσιν, καὶ ἐξαιτήσηται παρὰ τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς θεσμοθεσίας ταύτης κτλ. (Βλ. τὴν πρᾶξιν ἐν Τμήμ. Β. σελ. 535—537). Ταῦτα ἡ ἱερὰ Σύνοδος ὡς πιστὸς διερμηνεὺς παντὸς τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος ἐξαιτεῖται. Ἀλλὰ τοῦτο τῆς Συνόδου τὸ αἴτημα θεωρούμενον ὡς ἐκ τῆς, πρὸς ἣν ἐμμέσως διευθύνετο, Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὑπῆρχε παντάπασιν ἀσύστατον καὶ ἀτέλεστον. Διακοίνωσιν αἰτεῖται τῆς συστάσεως αὐτῆς, καὶ ἑπομένως ἐπιδοκιμασίαν τῆς εἰς σύστασιν αὐτῆς πολιτικῆς θεσμοθεσίας· ἀλλὰ α) αὐτὴ ἡ σύστασις αὐτῆς ἐκκλησιαστικῶς ὑπῆρχεν ἄκυρος καὶ ἀνυπόστατος, ὑπ' αὐτῶν τῶν θείων κανόνων καθαιρουμένη, διὸ καὶ δι' ὅλης τῆς δεκαεπταετίας διετέλεσεν ἀπαράδεκτος παρὰ πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ὀρθοδόξων, πρὸς ἃς οὐδεμίαν εἶχε κοινωνίαν ἡ Σύνοδος. Ὤφειλε λοιπὸν ἐξαιτήσασθαι τὴν κατὰ κανόνας σύστασιν αὐτῆς, ἵνα καὶ ἡ διακοίνωσις ἐπὶ τῆς δοκιμασίας γένηται κανονική· β) Τὸ κανονικῶς ἀνύπαρκτον καὶ ἀπαράδεκτον τῆς συστάσεως αὐτῆς συνειδυῖα καὶ αὐτὴ ἡ Σύνοδος ἀναφέρεται διὰ τοῦ Ὑπουργείου πρὸς τὴν Βασιλικὴν Κυβέρνησιν περὶ τοῦ αἰτήματος, μὴ προστιθεῖσα κατ' ἰδίαν πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἐπιστολὴν (ἤδει γὰρ μαθοῦσα ἐκ τῶν δύω τῶν προσαλεισῶν καὶ πάλιν ἐπιγραφεισῶν αὐτῆς ἐπιστολῶν, ὡς οὐδὲν αὐτῆς ἔγγραφον παραδεκτὸν ὂν παρὰ τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ). γ) Καὶ αὐτὴ ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις ἐν τῇ πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἐπιστολῇ μνημο-

νεύει τὴν τῆς Συνόδου πρᾶξιν μηδὲν ἕτερον οὖσαν ἢ ἐπανάληψιν τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς Κυβερνήσεως περιεχομένων, ὑποσυνάπτει δὲ ταύτην σιωπηλῶς, μηδὲν διαδηλοῦσα περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς. «Ἔγνωμεν (λέγει) κατ' εὐδοκίαν τῆς Α. Μ. καὶ κατ' αἴτησιν τῆς παρ' ἡμῖν ἱερᾶς Συνόδου δι' ἰδιαιτέρας αὐτῆς πράξεως γενομένην διακοινῶσαι κτλ. Ἐφεξῆς δὲ καὶ καθολικώτερον ἐκφράζεται «γνώμῃ καὶ αἰτήσει τοῦ ἱεροῦ κλήρου» (οὗ πιστὸς διερμηνεὺς παρέστη ἀνωτέρω ἡ Σύνοδος ἐν τῇ πράξει αὐτῆς). Ὅθεν δ) Καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Συνόδῳ πρῶτον καὶ κυρίως τὸ τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως ἀναγινώσκεται γράμμα, «μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ζητήσεως γενομένης, εἰ νομίμως καὶ ἁρμοδίως, ὑφ' ὧν ἔδει, γέγονεν ἡ αἴτησις, καὶ τοῦ γράμματος αὖθις ἀναγνωσθέντος τε καὶ ἐκμελετηθέντος, πάντες νομίμως καὶ ἁρμοδίως ὡς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἑλλάδος κλήρου τὴν αἴτησιν γεγονέναι ἐπείσθησαν, διὰ τὸ ἀξιόχρεων τῆς ἐπισήμου διαβεβαιώσεως τῆς εὐσεβοῦς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἀνεγνώσθη δὲ προσέτι καὶ τὸ ἔγγραφον τῆς ἐν Ἑλλάδι τέως ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ὡς συναποσταλὲν καὶ τοῦτο περιουσίᾳ ζήλου καὶ προθυμίας παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος» (βλ. Τμήμ. Β. σελ. 535). Ὥστε πάντη περιττῶς καὶ διακένως ὁ ἀληθογράφος προβάλλει τὴν Πρᾶξιν τῆς ἐν Ἑλλάδι Συνόδου, προσαυξάνων τὰ πρόσωπα τῶν αἰτούντων καὶ τὸ βάρος τῶν αἰτημάτων. Ἡ Πρᾶξις αὕτη μόλις ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Συνόδῳ, ὡς γράμμα τινὸς ἀγνώστου ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, καὶ τοῦτο διότι παρεσύναψε τὸ ἔγγραφον ἡ Κυβέρνησις πρὸς τὴν ἐπιστολήν· ἅμα δὲ ἀνεγνώσθη, καὶ ὡς ἄχρηστον παρημελήθη, μηδόλως θεωρηθέντων τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων. Πᾶσαν δὲ τῶν αἰτημάτων τὴν θεωρίαν καὶ συζήτησιν ἡ μεγάλη Σύνοδος ἐποιήσατο ἐκ τοῦ γράμματος τῆς ὑψηλῆς Κυβερνήσεως. Ἀκούσωμεν οὖν ἐκ τούτου τὰ αἰτήματα (μικρὸν ἄνωθεν ἀναλαβόντες τῆς ἐπιστολῆς τὴν περικοπήν). «Καὶ ἐθεωρήθη μὲν παρὰ τοῦ ἔθνους αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτους, ὑπαγορευθέντος τούτου ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν τότε πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος περιστάσεων καὶ μεταβολῶν. Ἀλλ' ἐν τοιούτοις καιροῖς ἦν ἀδύνατος ἡ σύστασις ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, κυβερνώσης τὰ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἱε-

ρῶν κανόνων καὶ ἐπαγρυπνούσης εἰς τὴν τήρησιν τῶν τῆς πίστεως δογμάτων. Ἅμα δὲ ἡ Α. Μ. ἀναβᾶσα εἰς τὸν Θεόθεν προωρισμένον Αὐτῇ θρόνον τῆς Ἑλλάδος—ἐπέστησεν εὐθὺς τὴν ὑψηλὴν Αὐτῆς προσοχὴν εἰς τὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατάστασιν. — Ἀλλ' εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς πνευματικὸν καὶ ἐκκλησιαστικόν, πρὶν ἐπιβάλῃ χεῖρα, ἠὐδόκησε νὰ ἀκούσῃ καὶ αὖθις τὴν περὶ τούτου γνώμην τοῦ ἐν τῷ Βασιλείῳ ἱεροῦ Κλήρου, καίτοι γινώσκουσα καλῶς, ὅτι τὰ πρότερον παρὰ τῶν ἐθνικῶν συνελεύσεων ψηφισθέντα τῇ γνώμῃ καὶ τῇ συναινέσει τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἐψηφίσθησαν. Καὶ δὴ συγκαλέσασα εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι διαμένοντας καὶ παρεπιδημοῦντας Ἀρχιερεῖς ἤκουσεν εὐμενῶς τὴν γνώμην αὐτῶν, ἀποφηναμένων ὁμοφώνως ὅτι ἡ διὰ Συνόδου διαρκοῦς διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας, οἵα ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς ὁμοδόξου Ῥωσσίας, νομίζεται ἡ ἁρμοδιωτέρα καὶ συμφερωτέρα καὶ ἐν τῷ θεοσυστάτῳ βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ ταύτην τοίνυν τὴν γνωμοδότησιν τῶν σεβασμιωτ. Ἀρχιερέων, ἐπισήμως παρὰ τῶν ἰδίων ἐκτεθεῖσαν καὶ κυρωθεῖσαν, κατέστη ἐν Ἑλλάδι δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ νόμου ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τοῦ Βασιλείου Κράτους ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἱερὰ Σύνοδος [τοῦ Βασιλείου] τῆς Ἑλλάδος» συγκροτουμένη ἐκ πέντε Ἀρχιερέων, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ ἐξάσκησις τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς αὐτοκεφάλου ἤδη ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. — Ἐπιβάλλεται δὲ αὐτῇ παρὰ τοῦ νόμου ὡς πρώτιστον καθῆκον καὶ ἀπαραίτητον τὸ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν ἀκραιφνῆ διατήρησιν τῶν παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (α) καὶ πασῶν τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν πρεσβευομένων δογμάτων. Ἵνα φυλάττηται ἀπαραχάρακτος ἡ δογματικὴ μετ' αὐτῶν ἑνότης.—Τὴν θεσμοθεσίαν ταύτην τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως παρεδέχθη καὶ ἐπεψήφισεν ἅπαν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων διὰ τῶν αἱρετῶν αὐτοῦ ἀντιπροσώπων τῶν ἐν ἔτει 1843 συγκαλεσθέντων

(α) Ἐν τῷ Καταστατικῷ λείπει τὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ κατὰ λάθος προσετέθη ἐν τῇ ὑπουργικῇ ἐπιστολῇ. Οὐ γὰρ ἐχρῆν οὐδεμίαν γενέσθαι μνήμην τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης, ἀφ' ἧς ἀπερρήγνυτο ἡ ἐν τῇ Ἑλλάδι διὰ τοῦ Καταστατικοῦ.

εἰς ἐθνικὴν συνέλευσιν ἐν Ἀθήναις·—Οἵτινες μιᾷ φωνῇ καὶ μιᾷ ψήφῳ, ὡς ἀρχὴν τοῦ θεμελιώδους νόμου ἔθεντο τὴν καλὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, διακηρύξαντες πανδήμως διὰ τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος τὴν σταθερὰν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀδιάσπαστον ἑνότητα τῆς πίστεως, δι' ἧς ἑνοῦται δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, διατηροῦσα ἀπαραλλάκτως τοὺς ἱεροὺς Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς Κανόνας καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις. Ἤδη τοίνυν τῶν ἀλλεπαλλήλων δυσχερῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος ἐξομαλυνθέντων καὶ τοῦ καιροῦ ἐπιτρέψαντος, καθῆκον ἡμῶν ἱερὸν ἡγησάμεθα — ὅπως ἀναγγείλωμεν πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ταῦτα, ἀξιοῦντες τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα, ὡς πρῶτον ποιμενάρχην τῆς ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἱερὰν Σύνοδον, ἵνα ἐπιδοκιμάσαντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην θεσμοθεσίαν καὶ τὴν δι' αὐτῆς συστᾶσαν ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἀναγνωρίσαντες, ἀποδέξησθε αὐτὴν ὡς ἐν Χριστῷ ἀδελφήν, εὐλογοῦντες τὸ ἔργον τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ διακοινοῦντες ταῦτα καὶ τοῖς λοιποῖς Μακαριωτάτοις Πατριάρχαις» κτλ.

§. μβ. Αὕτη ἡ περικοπὴ τῆς πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἐπιστολῆς τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως τέσσαρά τινα σαφῶς καὶ ἐναργῶς περιέχει· α) τὴν ἐπὶ τοῦ 1821 ἐποχήν· β) τὴν ἐπὶ τοῦ 1833· γ) τὴν ἐπὶ τοῦ 1843 (ἐπὶ τοῦ Συντάγματος), καὶ δ) τὰ δύω αἰτήματα τῆς Ὑψηλῆς Κυβερνήσεως. Τούτων ἕκαστον θεωροῦμεν κατὰ μέρος.

Α) Ὅτι κατὰ τὸ 1821, οὔτε ὅρια τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ὑπῆρχον, οὔτε Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὡρισμένως ὑπάρχειν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον, ἦσαν δὲ αἱ ἐκκλησίαι τῶν κατὰ τόπους ἐπισκοπῶν ὑποκείμεναι κανονικῶς ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, διὰ δὲ τὰς τοῦ ἐνναετοῦς πολέμου περιστάσεις ἀπελείφθησαν μὲν αὗται τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀλληλογραφίας καὶ σχέσεως μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἐξ οὗ ἐξήρτηντο θρόνου, οὐδέποτε ὅμως ἠρνήσαντο ἐπισήμως τὴν ἐν αὐταῖς κανονικὴν τοῦ Πατριαρχικοῦ τούτου θρόνου δικαιοδοσίαν, μαρτυρεῖ τρανῶς ἥ τε τῶν Ἀρχιερέων πρὸς τὴν Γ. ἐθνι-

κὴν συνέλευσιν ἀναφορά, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀοιδίμου Κυβερνήτου ἢ μετέπειτα πρὸς τὸν τότε Πατριάρχην Κωνστάντιον ἀλληλογραφία (βλ. Τμήμ. Α. Κεφ. Γ. §. α. ς. §. ε)· καὶ (τὸ κυριώτατον) οὐδ' αὐτὸ τὸ Καταστατικὸν οὔτε μέμνηται οὔτε οἶδεν ὅλως· ὥστε τὸ ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ ἔθνους αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος, καὶ ἐψηφίσθη τοιαύτη ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν συνελεύσεων συναινοῦντος καὶ τοῦ ἱεροῦ κλήρου, τοῦτο ἀνύπαρκτόν ἐστι καὶ μακρὰν τῆς ἀληθείας ἀπεσχοινισμένον· ἐπλάσθη δὲ μόλις κατὰ τὸ 1833 πρὸς ἀπολογίαν τῶν περὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐθαιρέτως πραχθέντων ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. σελ. 188). Ἡ δὲ ἐκλαμπροτάτη κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος (ἢ μᾶλλον ὁ συντάκτης τῆς ἐπιστολῆς) ἀφελῶς καὶ ἀταλαιπώρως παρεδέξατο καὶ ἔγραψε τὴν φήμην ἐν τῇ ἐπιστολῇ. Αὐτὸς ὁ Ἀντίτομος ὁμολογεῖ ὅτι ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας «ἀπεφάσισεν ἡ Ἑλλὰς» (ἤγουν ἡ ἐξουσία) «τὴν ἀνάδειξιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν σύστασιν Συνόδου διαρκοῦς» (σελ. 138).

Β) Κατὰ δὲ τὸ 1833 ἀναβάντος τοῦ Μεγαλειοτάτου Βασιλέως Ὄθωνος εἰς τὸν θεόθεν αὐτῷ προωρισμένον θρόνον τῆς Ἑλλάδος (ἀφήλικος ἔτι ὄντος καὶ δὴ καὶ ἀθώου καὶ ἀνευθύνου) ἐκυβέρνα ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τὸ βασίλειον κράτος ἡ Ἀντιβασιλεία. Αὕτη πρῶτον ἐπέβαλε χεῖρα εἰς πρᾶγμα ὅλως πνευματικὸν καὶ ἐκκλησιαστικόν, συλλαβοῦσα (κατ' εἰσήγησιν ἄλλων τινῶν, ἴσως, ἐσφαλμένην) σχέδιον ὅλως ἄτοπον καὶ παράλογον καὶ πρὸς τὴν τοῦ νεοπαγοῦς Κράτους εὐημερίαν ἄγαν ἐπιβλαβές, ὅπως ἀποσπάσῃ βιαίως ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου τὴν ἐν τῇ βασιλευούσῃ Ἑλλάδι ἐκκλησίαν, καὶ ταύτην (ἀντὶ τῆς Μεγάλ. Ἐκκλησίας) ἀναδείξῃ σεβαστὴν διδάσκαλον τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, καὶ (ὡς ἐκ τῆς ἀνακτορικῆς λαμπρότητος) θελξικάρδιον καὶ ἠπιόδωρον μητέρα παντὸς τοῦ τε ἐκτὸς καὶ τοῦ ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας Ἑλληνικοῦ, πρὸς δυσμὰς ἀφορῶσαν, κανόνων μὲν ἱερῶν καὶ παραδόσεων καὶ ἐθίμων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἄλλων δῆθεν δεισιδαιμονιῶν ἀρχαίων ἀπηλλαγμένην, ἀγαμένην δὲ μᾶλλον διὰ νόμων πολιτικῶν πρὸς τὰς ἐλευθερωτέρας δοξασίας τοῦ δυτικωτέρου πολιτισμοῦ. Πρὸς τοῦτο δὲ τὸ σχέδιον εἰργάσθη καὶ ἡ συστᾶσα ἐπιτροπή, συνεκλήθησαν δὲ καὶ πάντες οἱ τότε διάγοντες παρεπίδημοι καὶ πρόσφυγες ἐν τῷ Κράτει Ἀρχιερεῖς, οἵ τε κανονικοὶ οἱ ἐντόπιοι, καὶ ὅσοι παρεπίδημοι καὶ πρόσφυγες μηδεμίαν

πρὸς τὸ Κράτος ἔχοντες δικαιοδοσίαν, σύμπαντες δὲ ὅμως, καὶ οὗτοι κἀκεῖνοι, ὑπὸ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως κεχειροτονημένοι. Ἐκ τούτων συνεκλήθη κομματηδὸν ἡ παμμιγὴς ἐκείνη Συνέλευσις, καὶ πρῶτον μὲν οἱ πρῶτοι χωρὶς μηδεμιᾶς συζητήσεως ἐν αὐτῷ τῷ Ὑπουργείῳ προσκεκλημένοι, συνδιαλεχθέντες τάχα μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ δὴ καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐπ' ὀλίγην ὥραν συσκεφθέντες καὶ πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντες (εἴδομεν δὲ καὶ τὸ εἶδος τῆς διαλέξεως Τμήμ. Γ. Κεφ. Δ. §. α—θ), ἰδίᾳ δὲ προδεδιδαγμένοι καὶ μυρίαις δολοπλοκίαις οἱ πλείονες ἑαλωκότες ὑπέγραφον· ταῦτα συνυπέγραφον ὑποκλινῶς καὶ οἱ ἐφεξῆς μεθ' ἡμέρας ἐπεισιόντες χωρὶς μηδεμιᾶς προηγηθείσης συζητήσεως καὶ συσκέψεως κοινῆς. Οὕτω συνῆλθε πάντῃ ἀναρμόστως καὶ ἀκαταλλήλως πρὸς ἔργον ὅλως ξένον τοῦ καθήκοντος αὐτῆς ἡ πυλυθρύλλητος ἐκείνη Συνέλευσις οὐ χωρὶς μὲν τυπτομένης συνειδήσεως, ἀλλ' ὅμως οἱ δύστηνοι Ἀρχιερεῖς κατεπάτησαν μὲν τὴν ὅρκου παντὸς ἰσχυροτέραν πάνδημον ὁμολογίαν τῆς πρὸς τὸν θρόνον τὸν Οἰκουμενικόν, ἐξ οὗ κανονικῶς ἐξήρτηντο καὶ τὴν χειροτονίαν ἔλαβον, ὑποταγῆς· κατέστησαν δὲ ἑαυτοὺς ὑποδίκους τῆς ὑπὸ τῶν θείων κανόνων ἐπαγομένης τοῖς τοιούτοις καθαιρέσεως, ἐνεπαίχθησαν δὲ (τὸ ἔσχατον) ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς· ἣν γὰρ πρὸς αὐτὴν πάντες ὁμοφώνως ἐποιήσαντο συνθήκην (ὅτι γνωρίζουσι τὸν βασιλέα ἀρχηγὸν τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὸ διοικητικὸν μέρος τὸ μὴ ἀντιβαῖνον εἰς τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας, κεῖται δὲ αὕτη ἡ συνθήκη καὶ νῦν ἐν τοῖς Πρωτοκόλλοις), ταύτην μετ' ὀδύνης εἶδον ἐξωβελισμένην ἐν τῷ Καταστατικῷ (Ἄρθρ. 2), καὶ οὕτως ἐξήσκουν τὰ διαπεπιστευμένα καθήκοντα τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν (Ἄρθρ. 8)· καὶ δὴ καὶ προσανακλαυσάμενοι περὶ τούτου ταπεινῶς εἰς τὴν τότε Κυβέρνησιν, κραταιῶς ἐπεπλήχθησαν (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. Β. §. κα) Οὕτως ἐξεδόθη ὁ βασιλικὸς νόμος (τὸ Καταστατικόν), αὐτοκέφαλον μὲν τὴν ἐν Ἑλλάδι ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀκράτῳ δυνάμει τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καθιεῖσαν, Σύνοδον δ' ἐν αὐτῇ διαρκῆ καθιδρύων ὡς ὑπερτάτην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχήν. Αὐτὰ δὲ τὰ πρῶτα καὶ θεμέλια μέλη τῆς Συνόδου ἐψήφισε καὶ ἐκύρωσε καὶ προεχείρισεν ἀθέσμως καὶ ἀνιέρως διὰ μόνου Διατάγματος ἡ ἐξουσία τῆς Ἀντιβασιλείας, ἐπισπῶσα πάντως ἐξ ἀγνοίας ἐπ' αὐτῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ἑξῆς αὐτῶν διαδόχων (ὁμοίως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διοριζομένων. Κατασταστ. Ἄρθρ. 3) τὴν ὑπὸ τῶν θείων κανόνων ἐψηφισμένην κατὰ πάντων τῶν εἰς ἐπισκοπὴν

(καὶ πολὺ μᾶλλον εἰς ὑπερτάτην ἀρχὴν ἀντιπροσωποῦσαν τὴν ἐκκλησίαν) ὑπὸ κοσμικῶν ἀρχόντων ἐκλεγομένων ποινὴν (Ἄπος. Καν. λ.). Οὕτω δὲ καταστᾶσα δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ νόμου ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος τί ἔπραττε; καὶ τίς ἦν ἡ οὐσία καὶ ὑπόστασις αὐτῆς; Ἀκούσωμεν αὐτὸ τὸ Καταστατικὸν (Ἄρθρ. 2). «Ἡ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία» (σημείωσαι ἀναγνῶστα καὶ τὸ καθολικὸν τῆς ἐκφράσεως· ἐν ἄρθρ. ἀ. μόνον κατὰ τὸ διοικητικὸν μέρος ὡρίσθη ὁ βασιλεὺς ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας· ἐνταῦθα καθόλου ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία τῆς Ἐκκλησίας ὑποτελεῖ ὑπὸ τὴν βασιλικὴν κυριαρχίαν, τουτέστι κυρίαρχος τῆς ἐξουσίας ταύτης ἐστὶν ὁ βασιλεύς). «Ἡ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἐναπόκειται» (δηλονότι κεῖται ἀποτεθειμένη ὡς παρακαταθήκη κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἐναπόκειται) «ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως κυριαρχίαν εἰς χεῖρας Συνόδου διαρκούσης, φερούσης τὸ ὄνομα Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος» (σύμφωνον καὶ συνεπὲς πρὸς τὴν τεθεῖσαν ἀρχὴν καὶ τὸ ὄνομα· ἡ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία εἰς τὴν κυριαρχίαν ἀνῆκε τὴν βασιλικήν, τοῦ Βασιλείου λοιπὸν ὤφειλε καλεῖσθαι καὶ ἡ ἱερὰ Σύνοδος, ὡς καὶ αὕτη μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τὸν ὑπέρτατον ἄρχοντα τοῦ Κράτους ἔχουσα κυρίαρχον). Οὕτω δ' ἐναποκειμένην εἰς χεῖρας αὐτῆς κρατοῦσα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν ἡ Σύνοδος οὐδὲν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐνεργήσει· ἀλλὰ τίς; ἄκουε· «Ὁ βασιλεὺς (προστίθησι τὸ Καταστ. Ἄρθρ. 2) προσδιορίζει τὴν (ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν) Γραμματείαν τῆς ἐπικρατείας, ἥτις θέλει ἐνεργεῖ τὰ τῆς κυριαρχίας ταύτης, καὶ ὑπὸ τὴν ὁποίαν θέλει διατελεῖ κατὰ τοῦτο ἡ Σύνοδος». Πρὸς δὲ τῇ Γραμματείᾳ ταύτῃ, ὑφ' ἣν ὑποκειμένη διατελεῖ ἡ ἱερὰ Σύνοδος, ἔχει καὶ τρίτον ἐπόπτην «τὸν βασιλικὸν ἐπίτροπον, ὅστις παρεδρεύει εἰς ὅλας τὰς συνεδριάσεις τῆς Συνόδου καὶ ἀντιπροσωπεῖ παρ' αὐτῇ τὴν Κυβέρνησιν· πᾶσα δὲ πρᾶξις τῆς Συνόδου γενομένη ἐν ἀπουσίᾳ του εἶνε ἄκυρος» (Ἄρθρ. 7)· πρόσθες καὶ τὴν ἐπὶ πάντων τῶν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐκτὸς (καὶ τούτων ἐκκλησιαστικῶν) πραγμάτων κυριαρχικὴν ἐπέμβασιν αὐτῆς καὶ τὴν σύμπραξιν (Ἄρθρ. 9 καὶ 10), καὶ τὰ περὶ τὴν δήμευσιν τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων καὶ τὴν τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου βεβήλωσιν (ὡς πολιτικὸν συνάλλαγμα θεωρουμένου). Καὶ τὰ λοιπὰ σιωπήσομεν. Καὶ ἐτάχθη ἄρα ἡ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τοῦ Βασιλείου οἷόν τις τετραγωνίστρια τοῦ δράματος, δυσὶν ἐγκοσμίοις κυρίοις δουλικῶς

ὑπηρετοῦσα μετὰ τὸν ἀνώτατον ἀρχηγόν, καὶ ἁπλῶς μία τις τῶν κοσμικῶν ἐπιτροπῶν (οἵαν καὶ διαῤῥήδην αὐτὴν ὀνομάζει τὸ Καταστατικόν. Ἄρθρ. 4). Εἶπε δὲ καὶ ἡ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιστολὴ ἀνωτέρω, ὅτι εἰς αὐτὴν ἀνετέθη (παρὰ τῆς ἐξουσίας) ἡ ἐξάσκησις τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δηλονότι κατὰ τὰ ἄρθρα καὶ τοὺς ὅρους τοῦ καταστήσαντος αὐτὴν Καταστατικοῦ νόμου, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου τούτου πρώτιστον αὐτῇ ἐπιβάλλεται καθῆκον τὸ ἐπαγρυπνεῖν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν παρὰ ταῖς ἄλλαις ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις προσβευομένων δογμάτων (μόνων), ἵνα φυλάττῃ καὶ αὐτὴ τὴν μετ' ἐκείνων ἑνότητα τὴν δογματικὴν (μόνον). Κανόνων δὲ λόγος οὐδείς, ὡς τοῦ Καταστατικοῦ κανονίζοντος τὰ πάντα (διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐν τοῖς Πρωτοκόλλοις γεγραμμένον, ὅτι ἡ Σύνοδος διοικήσει κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, ἐξωβέλισται ἐν τῷ Καταστατικῷ). Καί τοι μικρὸν ἀνωτερω ἡ ἐπιστολὴ προκατασκευάζουσα τὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας ἐσομένην κατάστασιν τῆς ἔτι κατὰ τὸ 1821 ψηφισθείσης αὐτοκεφάλου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, «τότε, λέγει, ἦν ἀδύνατος ἡ σύστασις ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς κυβερνώσης τὰ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ ἐπαγρύπνησιν εἰς τήρησιν τῶν ἱερῶν δογμάτων». Ἀλλ' ὅπως μὲν καὶ ἐκεῖνοι οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ πρὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἠγωνίζοντο πρὸς τήρησιν καὶ τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἱερῶν κονόνων μέχρι καὶ τοῦ 1833, ὅπως δὲ καὶ ἡ συστᾶσα Ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ἠγρύπνησε πρὸς τὴν τούτων ἑκατέρων διατήρησιν, λεγέτω ἡ ἱστορία. Ἓν δὲ μόνον βλέπομεν ὁμολογούμενον ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ὅτι μόνην τὴν δογματικὴν πρὸς τὰς ἄλλας ἐκκλησίας ἑνότητα διατηρεῖν ἡ ἱερὰ τοῦ Βασιλείου Σύνοδος διετάχθη ὑπὸ τῆς συστησάσης αὐτὴν ἐξουσίας, διοικοῦσα ὡς μία τις τῶν κοσμικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους ἀρχῶν, καὶ γεγυμνωμένη πάσης πνευματικῆς ἐξουσίας ποιμαίνειν τὸ ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, εἰς ὃ ἔθετο αὐτοὺς (καὶ τοὺς συνιστῶντας αὐτὴν Ἀρχιερεῖς) ἐπισκόπους οὐχὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ὁ νόμος ὁ Καταστατικός! Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς κατὰ τὸ 1833 διακηρύξεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας καὶ συστάσεως τῆς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Γ) Τρίτον· ἡ ἐπιστολὴ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιφέρει τὰ κατὰ τὸ 1843 ψηφισθέντα περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ θεοποιμάντου τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων ἔθνους. Ἴδω-

μεν δὲ καὶ ταῦτα κατὰ μέρος. «Τὴν θεσμοθεσίαν ταύτην (λέγει ἡ ἐπιστολὴ) τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως» (ἤτοι τὴν κατὰ τὸ 1833 θεσμοθετηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ νόμου) «παρεδέχθη καὶ ἐπεψήφισεν· ἅπαν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων ἐν τῇ κατὰ τὸ 1843 Ἐθνικῇ Συνελεύσει (ἐπὶ τοῦ Συντάγματος)» κτλ. Καὶ τοῦτο μέγα λάθος τοῦ συντάκτου τῆς ἐπιστολῆς. Οὔτε παρεδέχθη οὔτε ἐπεψήφισεν, ἀλλὰ καὶ ἠκύρωσε τὴν ἐπὶ τοῦ 1833 θεσμοθεσίαν τὸ Σύνταγμα τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος. Αὐτοκέφαλον μὲν γὰρ τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν ὑπὸ Συνόδου διοικουμένην αὐτοπροαιρέτως ὥρισε καὶ ἐνθέσμως ἐπεθύμησεν ἔχειν πρώτην ταύτην φορὰν περὶ τούτου ψηφίζον τὸ τῆς Ἑλλάδος πλήρωμα· ὁποίαν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην διέγραψε, λεγέτω κατὰ λέξιν αὐτὸ τὸ Σύνταγμα.

Ἄθρ. Α. Ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς τὴν Ἑλλάδα θρησκεία εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἀνεκτή, καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἀπαγορευομένου τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

Ἄρθρ. Β. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει ἀναποσπάστως ἡνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαραλλάκτως, ὡς ἐκεῖναι, τούς τε ἱεροὺς Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις. Εἶναι δὲ αὐτοκέφαλος, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα, καὶ διοικεῖται ὑπὸ ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιερέων» (α).

(α) Ἀντιγράφει ταῦτα τὰ τοῦ Συντάγματος ἄρθρα καὶ ὁ Ἀντίτομος (σελ. 111), καὶ εὐθὺς ὑποσυνάπτει τιμίως διαβεβαιῶν, ὅτι «καὶ ἡ πρᾶξις τῆς κγ, Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1833 (ἤτοι τὸ Καταστατικὸν) «κατὰ μηδὲν ἄλλο διέφερε παρὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως (ἤτοι τὸ ά. καὶ β'. ἄρθρον τοῦ Συντάγματος), «εἰ μὴ κατὰ τὰ ΠΑΡΑΓΕΜΙΣΜΑΤΑ!» (ποῖα;) «τὰ τηροῦτα» (ἡ Ἐκκλησία) «ἀπαραλλάκτως, ὡς ἐκεῖναι, τούς τε ἱεροὺς Ἀποστολικ. καὶ Συνοδ. κανόνας καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις. Δὲν λέγει τοιοῦτόν τι ὁ φρόνιμος νόμος τῆς κγ Ἰουλίου» (οὐκ ἄρα φρόνιμος ὁ τὰ τοιαῦτα λέγων καὶ παραγεμίζων Συνταγματικὸς θεσμός!). «Ἀλλὰ (προστίθησι) δὲν ἐτήρει διὰ τοῦ ο ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους κανόνας; Δὲν ἐτήρει τὰς ἱερὰς πα-

Τί διακηρύττει ἐν τούτοις τοῖς Ἄρθροις τὸ εὐσεβέστατον ἔθνος; Μετὰ τὴν καλὴν ὁμολογίαν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς πατροπαράδοτου Ὀρθοδοξίας πρῶτον διατάσσει καὶ ἀπαιτεῖ τὴν μετὰ τῆς Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἕνωσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας, καὶ ταύτην εἰς τὸ διηνεκὲς ἀναπόσπαστον (καὶ ὅρα μοι τὴν ἔμφασιν τοῦ ἀναποσπάστως καταδικάζουσαν τὴν διὰ τοῦ Καταστατικοῦ βιαίαν ἀπόσπασιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Μεγάλης καὶ τῶν ἄλλων ὁμοδόξων ἀδελφῶν). Ἔπειτα διορίζει τὴν ἕνωσιν ταύτην μὴ μόνον δογματικὴν (ὡς ἐν τῷ Καταστατικῷ), ἀλλὰ καὶ κανονικήν, παριστάνον τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίαν «τηροῦσαν ἀπαραλλάκτως, ὡς ἐκεῖναι, τοὺς Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς Κανόνας» κτλ. μεταξὺ δὲ τούτων τῶν ἱερῶν κανόνων ὑπάρχουσι καὶ οἱ καταδικάζοντες τὴν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου ἄνομον ἀποστασίαν τῶν ὑποκειμένων ἐπισκόπων (ὡς ἀνέκαθεν ὑπέκειντο καὶ οἱ Ἐπίσκοποι τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Βασιλείῳ ἐμπεριεχομένων Ἐπισκοπῶν, αἵτινες συλλήβδην συνιστῶσι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν καὶ τὴν ταύτης ἀνεξαρτησίαν ἔδει πάντως γενέσθαι κατὰ κανόνας, παραιτηθέντος πρῶτον τῶν ἐπ' αὐτῇ κανονικῶν δικαιωμάτων τοῦ Πατριάρχου). Ταῦτα δὲ πάντα ὡς προαπαιτούμενα προηγουμένως ἐν ὀλίγαις συλλαβαῖς διαλαβὼν ὁ τοῦ Συντάγματος θεσμός, ἐπιφέρει τελευταῖον τὸ ἐκ τούτων παρεπόμενον, ὅτι αὐτοκέφαλός ἐστιν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάσης ἄλλης Ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα, καὶ ὅτι διοικεῖται ὑπὸ Συνόδου Ἀρχιε-

---

ραδόσεις; Ὅλα ἐτήρει». Καὶ πῶς, ὦ ἀγαθέ, ὅλα ἐτήρει; Παρέβαινεν ἄρα ἡ ἱερὰ Σύνοδος τὸν μηδὲν τοιοῦτο, πάντα δὲ τἀναντία διατάξαντα φρόνιμον νόμον; Ἀλλ' ἡ καταδίκη τῆς παρανομίας ἐγγύθεν ὡς ταντάλειος ἐπεκρέματο λίθος ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἐποπτεύοντος αὐτὴν ἐπιτρόπου! Κἂν τυχὸν ἤθελεν ἡ δειλαία πρᾶξαί τι τῶν τοιούτων ἀφρόνων παραγεμισμάτων, ὃ ἔπειτα προσέθηκεν ὁ Συνταγματικὸς θεσμός, ἐν Ἀπαγορεύω τοῦ ἐπιτρόπου, ἢ τοῦ μείζονος αὐτῆς κυρίου, τοῦ ὑπουργοῦ, τάχιστα ὑπέστρεφεν αὐτὴν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτῇ καθηκόντων μετὰ καὶ παιδείας ἐπιπλήξεων παρὰ τῆς ἀρτοδοτούσης αὐτὴν ἐξουσίας. «Ἄρτος καὶ παιδεία καὶ ἔργον οἰκέτη» (Σειρ. λ. 24). Σὺ δὲ κἀκεῖνο σημείωσαι, ἀναγνῶστα, πῶς ὁ ἀτρόμητος Ἀντίτομος ὅσα πρὸς πολλὴν τοῦ Συντάγματος τιμὴν ὠνόμασεν εὐφήμως παραγεμίσματα, εἰς δύο μόνα συνέστειλε, τὴν τήρησιν τῶν κανόνων, καὶ τῶν παραδόσεων, τὰ δὲ λοιπὰ καὶ προηγούμενα καὶ ἑπόμενα (βλ. ἀνωτέρω τὸ 2 ἄρθρον τοῦ Συντάγματος) εὖ μάλα καὶ ἐπιστημένως περιέκοψε!

ρέων. Καὶ σημείωσαι καὶ ὧδε τὸν τοῦ Συντάγματος ὅρον, πόσον εὐκρινῶς οὐχὶ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν κυρίαρχον καὶ ἐνεργὸν τῶν ἑαυτῆς πνευματικῶν δικαιωμάτων ἀνακηρύττει, ἐνεργουμένων (δηλονότι κατὰ τοὺς προεκτεθέντας κανόνας) ἐλευθέρως καὶ κυριαρχικῶς ὑπὸ τῆς αὐτὴν διοικούσης (οὐχὶ διοικοῦσιν ἄλλοις ὑπηρετούσης Συνόδου· ὅθεν ἀκυροῦται καὶ ὁ τῶν Συνοδικῶν μελῶν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς κυβερνήσεως ἀντικανονικὸς διορισμός. Ταῦτα κατὰ γράμμα καὶ κατὰ διάνοιαν ὥρισε τὸ Σύνταγμα, καὶ ταύτην τὴν ἔνθεσμον ἔφεσιν τοῦ εὐσεβοῦς τῆς Ἑλλάδος ἔθνους συμφώνως τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι καὶ ἐθίμοις ἐπλήρωσεν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐκκλησίας τὸν ἱερὸν θεσπίσασα Τόμον ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος, ὡς ὀψόμεθα ἐν τοῖς ἑξῆς. Τὸ δ' οὖν Καταστατικὸν τοῦ 1833 πολλαχῶς ὁ θεμελιώδης τοῦ Συντάγματος θεσμὸς ἐξελέγχει ἄκυρον. Καὶ α) ἀνακηρύττει ἐπικρατοῦσαν ἐν Ἑλλάδι θρησκείαν τὴν Ὀρθόδοξον· τοῦτο τὸ δικαίωμα καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν Συνελεύσεων ὑπὸ τοῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ Συντάγματος ἐθεσμοθετήθη, παρεσιωπήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ, ἐξισοῦντος τὸ θρήσκευμα τοῦ μόνου γνησίου καὶ σχεδὸν πᾶσαν τὴν πατρῴαν κατέχοντος χώραν καὶ μόνου ὑπὲρ ἐλευθερίας αὐτῆς πολυχρονίως καὶ πολυπαθῶς ἀγωνισαμένου Ἑλληνικοῦ ἔθνους πρὸς τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν ἄλλων τῶν ὀλιγαρίθμων καὶ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ὀρθοδοξίαν ἀπεχθῶς ἀείποτε διακειμένων καὶ μηδαμῆ μηδαμῶς τοῦ ἀγῶνος μετασχόντων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος· (βλ. Τμήμ. Γ. Κεφ. Γ. §. ις. σελ. 123)· β) Ὁρίζει τὴν πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν (ἣν καὶ διαῤῥήδην ὀνομάζει, παρασιωπηθεῖσαν οὐκ εὐαγῶς ἐν τῷ Καταστατικῷ) καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ὀρθοδόξους ἐκκλησίας ἕνωσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι· καὶ γ) ταύτης τὴν ἕνωσιν οὐ μόνον ἐν τοῖς δόγμασιν ἐστήριξεν, ὡς τὸ Καταστατικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς θείους κανόνας τοὺς καὶ τὰ δόγματα καὶ τὰ μυστήρια καὶ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν καὶ κατάστασιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας συγκροτοῦντας, οὓς ἠθέτησε τὸ Καταστατικόν· δ) Ὁ συνταγματικὸς θεσμὸς ἀνακηρύττει τὴν ἐν Ἑλλάδι Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, οὐχὶ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὡς διέταξεν οὐκ ἀδόλως τὸ Καταστατικόν. Κεῖται μὲν γὰρ πάντως ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ Καταστατικοῦ οὐ πρὸς τοῦτον ἀπέβλεπε τὸν τοπογραφικὸν διορισμόν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας βασιλι-

κὴν κυριαρχίαν (ὅθεν καὶ κατὰ γενικὴν κτητικὴν ἐξέφερε τὸν διορισμὸν Ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου). Μαρτυρεῖ δὲ τὸν σκοπὸν καὶ ἡ περὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου διάταξις, ἣν καὶ ταύτην ἐπωνόμασεν ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος· καὶ αὐτὴ προσέτι ἡ ἐν πᾶσι τοῖς ἐκδιδομένοις ἐγγράφοις τῆς Συνόδου ἐν κεφαλίδι ἐπιγραφὴ «Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος» (ὡς ἐπιγράφεται καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἐγγράφοις τῶν ὑπαλλήλων ἀρχῶν μετὰ καὶ τῶν ἀριθμῶν τοῦ τε πρωτοκόλλου καὶ τῆς διεκπεραιώσεως). Μετὰ δὲ τὴν ἐν κεφαλίδι ταύτην ἐπιγραφὴν ἐπιγράφεται καὶ ἡ τῆς Συνόδου προσηγορία «Ἡ ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος» (ὅθεν καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἡ ἐπὶ Κωλέτου συστᾶσα Ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ φεύγουσα τὸ ἄτοπον ἐπωνόμασεν ὀρθῶς καὶ εὐαγῶς τὴν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὥρισται καὶ ἐν τῷ ἱερῷ Τόμῳ. Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 500). ε) Ὁ Συνταγματικὸς θεσμὸς εἰς αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν ἀνατιθεὶς τῶν κυριαρχικῶν αὐτῆς δικαιωμάτων τὴν ἐνέργειαν (ὡς προείπομεν) ἀκυροῖ τὴν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας βασιλικὴν ἀρχηγίαν τε καὶ κυριαρχίαν καὶ πάντα τὰ ἐκ ταύτης πηγάζοντα καὶ κρατύνοντα ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ (Ἄρθρ. 1, 2, 3, 7, 9—16, κτλ.). Καὶ ταῦτα μὲν τὸ ά. καὶ β'. ἄρθρον τοῦ Συνταγματικοῦ θεσμοῦ· ς) Τὸ δὲ 36, διορίζει τὸν περὶ τοῦ Συντάγματος βασιλικὸν ὅρκον, ὃν ὤμοσεν ὁ φιλόχριστος καὶ συνταγματικὸς βασιλεύς. Ἐν δὲ τούτῳ οὔτε κυριάρχης οὔτε ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ὁ ὑπέρτατος ἄρχων τοῦ ἔθνους ἐπιγινώσκεται, ἀλλὰ προστάτης τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας τῶν Ἑλλήνων· ζ) Τὸ δὲ 103 τοῦ Συντάγματος ὁρίζει «ὅλοι οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα, καθόσον ἀντιβαίνουσιν εἰς τὸ Σύνταγμα, καταργοῦνται»· κεκατήργηται ἄρα καὶ τὸ Καταστατικὸν τοῦ 1833, ὡς ἀντιβαῖνον εἰς τὰ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἄρθρα τοῦ Συντάγματος· η) Ταύτην δὲ τὴν κατάργησιν καὶ διάταγμα ἐπεκύρωσε, τὸ κελεῦον τὴν παρὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων ὑποδοχὴν τοῦ Συντάγματος· εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Συντάγματος ἐτέθη ὁ ἑφεξῆς νόμος· «Παραγγέλλομεν ἁπάσας τὰς δικαστικάς, πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς τοῦ Κράτους Ἀρχάς, καὶ ΠΑΝΤΑΣ νὰ τηρῶσιν ἀπαρασαλεύτως τὸ παρὸν πολιτικὸν Σύνταγμα». Ὅθων (καὶ οἱ ὑπουργοὶ Κ. Κανάρης. Ἀνδ. Λόντος. Δρ. Μανσόλας. Λ. Μελᾶς). Καὶ τοιαῦτα μὲν ἐψήφισεν ἐν τῇ Συντακτικῇ συνελεύσει τὸ τῶν Ἑλλήνων ὀρθόδοξον πλήρωμα· ὁ δὲ συντάκτης τῆς πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιστολῆς

παραδόξως ἐπισυνῆψεν (ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω) τὸν τοῦ Συντάγματος θεσμὸν ὡς ὁμόψηφον καὶ ταὐτὰ νομοθετοῦντα, καὶ οἷον ἐπανάληψιν τοῦ ἀριδήλως ὑπ' αὐτοῦ καταργηθέντος Καταστατικοῦ τοῦ 1833. Ἴδωμεν δὲ ἤδη καὶ τὰ αἰτήματα τῆς ἐπιστολῆς.

Δ) «Ἤδη τοίνυν τῶν δυσχερῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος ἐξομαλυνθέντων καὶ τοῦ καιροῦ ἐπιτρέψαντος, καθῆκον ἡμῶν ἱερὸν ἡγησάμεθα ὅπως πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἀναγγείλωμεν τοῦτο (τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὸ περὶ τῆς συστάσεως τῆς Συνόδου).» Καὶ τοῦτο παράδοξον. Ἐν τοῖς Πρακτικοῖς (Πράξ. α) τῆς (πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Καταστατικοῦ) πρὸς διοργανισμὸν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν προσδιορισθείσης ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκομεν ὅτι, ἀφ' οὗ ἡ 'Ελληνικὴ Ἐκκλησία ἀνακηρύξῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἐπισήμως, θέλει τὴν γνωστοποιήσει ἐγγράφως διὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς ἀδελφάς της ἐκκλησίας τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος» (Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 99). Ἀλλ' ἔκτοτε (τῷ 1833) παρῆλθον ἔτη δέκα μέχρι τοῦ Συντάγματος, καὶ ἡ τοιαύτη γνωστοποίησις οὐκ ἐγένετο· ἀλλὰ καὶ τοῖς κληρικοῖς ἀπηγόρευτο μὴ ἐξέρχεσθαι τοῦ Κράτους, μήπως, τυχόν, ἱερουργοῦντες μνημονεύσωσι τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου, εἰς ἄλλην ἀνήκοντος Ἐκκλησίαν, πρὸς ἣν ἡ ἱερὰ τοῦ Βασιλείου Σύνοδος οὐδεμίαν εἶχε σχέσιν καὶ κοινωνίαν μέχρι τοῦ Συντάγματος (βλ. Τμήμ. Β. σελ. 336). Τότε δὲ ἡ Σύνοδος καὶ ἄλλοι τῶν Ἀρχιερέων ἔγραψαν γνώμην πρὸς τὴν ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐξαιτούμενοι τὴν πρὸς τὴν Μεγ. Ἐκκλησίαν καὶ τὰς λοιπὰς κοινωνίαν καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ Καταστατικοῦ, καὶ ἡ γνώμη ἐγένετο δεκτὴ εἰς τὴν Συνέλευσιν (Βλ. ταύτην ἐν Τμήμ. Β. σελ. 492). Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Συντάγματος ὅλη πάλιν παρῆλθεν ἑπταετία μέχρι τῆς προκειμένης παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιστολῆς (1843—1850), καὶ οὐδεμία γέγονεν ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἀναφορά, καίτοι γε πρὸς τοῦτο πολλὴν παρεῖχεν ἄδειαν καὶ εὐκαιρίαν δι' ὅλης τῆς δεκαεπταετίας ταύτης πολλάκις ἡ εἰρηνικὴ κατάστασις τοῦ θεοστηρίκτου Βασιλείου τῆς 'Ελλάδος. Ὁ δὲ τῆς Ἀληθείας συγγραφεὺς καταψέγων ὡς πρόωρον καὶ κατεσπευσμένην καὶ ταύτην τὴν πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἀναφορὰν τῆς Κυβερνήσεως ἤθελεν, ἄγαν ἤθελεν, ἵνα καὶ ἐπέκεινα τῆς δεκαεπταετίας ἀναβληθῇ ἡ πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας κοινοποίησις τῆς αὐθαιρέτου ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς συστάσεως τῆς Συνόδου. «Ὅτε (λέγει) ὑπῆρχε βεβαία ἡ ἐπιτυχία» (τῆς τούτων παρὰ τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας ἀναγνωρίσεως καὶ ἀποδοχῆς), «καὶ οὐδεὶς ὑπῆρ-

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. Σ.

χε φόβος διαστροφῆς τῆς πράξεως» (σελ. 9). Ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἐῶμεν ἐπισείοντα συχνῶς τὴν μυθώδη τῆς Μεδούσης κεφαλήν, καὶ φόβους καὶ τρόμους ἐξ οὐκ ὄντων δημιουργοῦντα, καὶ καραδοκοῦντα οὓς φαντάζεται μακρόθεν ἐξ ἀλλοδαπῶν ἐρχομένους βεβαίας ἐπιτυχίας καιρούς. Ὅσον δὲ περὶ τῆς ἐπιστολῆς, ποίων πραγμάτων δυσχέρειαν ὡς πρόξενον τῆς τοσαύτης ἀναβολῆς αἰτιᾶται, ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν. Ἓν μόνον ὑπάρχει βέβαιον καὶ πανομολόγητον (καὶ τοῦτο ἴσως εὐφήμως αἰνίττεται ἡ ἐπιστολὴ διὰ τῆς ἑτέρας φράσεως, τῆς ἐπιτρέποντος τοῦ καιροῦ), ἡ ἀνάγκη χειροτονίας Ἀρχιερέων, ἣν κατήπειγεν ὁ καιρός. Ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ 1833 διαγόντων ἐν τῷ κράτει τῆς Ἑλλάδος 52 Ἀρχιερέων, προσφύγων καὶ κανονικῶν, μόλις δώδεκα μόνον ἔζων, καὶ οὗτοι γηραιοὶ κατὰ τὸ 1850 (βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΕ. §. η). Ἔμενον λοιπὸν χηρεύουσαι διὰ μακροῦ αἱ πλεῖσται τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπαί. Ἡ δὲ Κυβέρνησις καὶ μετὰ τὴν παράνομον διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας πάλιν ἐπεγίνωσκε σεβομένη τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου· ὅθεν οὐδεμίαν ἐπέτρεψεν ἀρχιερατικὴν χειροτονίαν πρὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ Πατριάρχου, δειλιῶσα τὴν ἐκ τῶν θείων Κανόνων ἐπαγομένην ἀκύρωσιν τῶν τοιούτων χειροτονιῶν. Καὶ αὕτη μὲν ὑπῆρχεν ἡ μόνη αἰτία τῆς μόλις μετὰ τὴν δεκαεπταετίαν πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἀποστολῆς, περὶ ἧς προείπομεν (Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΔ. §. γ).

Ἀλλά, τέλος, ἀνήγγειλεν ἃ ἀνήγγειλε πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις, τί αἰτεῖ παρ' αὐτῆς ἐπιμόνως; «Ἀξιοῦμεν (λέγει) τὴν Ὑμετ. Παναγιότητα, ὡς πρῶτον Ποιμενάρχην τῆς Ὀρθοδόξου καθολικῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτην Σύνοδον, ἵνα ἐπιδοκιμάσαντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν (δηλονότι τὴν περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας) ταύτην θεσμοθεσίαν, καὶ τὴν δι' αὐτῆς συστᾶσαν ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος γνωρίσαντες, ἀποδέξησθε αὐτὴν ὡς ἐν Χριστῷ ἀδελφήν, εὐλογοῦντες τὸ ἔργον τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ ἔθνους.» Δόξα καὶ τιμὴ τῇ εὐσεβεῖ Κυβερνήσει τῆς Ἑλλάδος, οὕτως ἐμφρόνως ἐργαζομένῃ τὸ ἀγαθὸν τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ εὐαγῶς καὶ προσηκόντως πρὸς τὸν πρῶτον ποιμενάρχην τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἱερωτάτην Σύνοδον προβαλλούσῃ τὴν ἀξίωσιν αὐτῆς. Διὸ καὶ ἡ Μ. Ἐκκλησία ὡς φιλοστοργοτάτη μήτηρ ἐνηγκαλίσατο

καὶ κατησπάσθη καὶ ηὐλόγησε τὴν ὑψηλὴν Κυβέρνησιν, ἀγαμένως ἀποδεξαμένη τὴν πρὸς τὸ τῆς ἑνώσεως ἀγαθὸν ἀφορῶσαν ἐπιστολήν, καὶ πρὸς τὰ δύω παρ' αὐτῆς αἰτήματα συγκατένευσε προθύμως ἅμα καὶ μετά τινος ἀναγκαίας πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον διακρίσεως. Ἐν γὰρ τῇ προτάσει τῶν αἰτημάτων συνεισῆλθεν, ὡς μὴ ὤφειλε, καί τις ἀντιφατικὴ περιπλοκή, χρῄζουσα πάντως διευκρινήσεως καὶ διαστολῆς πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας. Ὅτι μὲν γὰρ ἥ τε ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἡ σύστασις κατεπράχθησαν διὰ τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ 1833 (ὅπερ θεσμοθεσίαν ἀποκαλεῖ, καθὸ νόμον τῆς Ἀντιβασιλείας) ἐστὶ πρᾶγμα φανερόν· φανερὸν δὲ καὶ ὅτι (καθὰ προαποδέδεικται) κατηργήθη τὸ Καταστατικὸν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ κυρία καὶ θεμελιώδης θεσμοθεσία, τὸ γνήσιον ἔργον τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅπερ (καίτοι συμπεπλεγμένον μετὰ τοῦ καταργηθέντος ὑπ' αὐτοῦ Καταστατικοῦ) προβάλλει πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὡς καλὴν καὶ τῆς ἀξιώσεως αὐτῆς περιληπτικὴν κορωνίδα, μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβείας ἐκφράζουσα τὴν ὁλοσχερῆ βούλησιν καὶ ψῆφον τῆς εὐσεβοῦς Ἐθνοσυνελεύσεως· καὶ ταύτην τὴν θεοφιλεστάτην ἔφεσιν ἡ μήτηρ Ἐκκλησία μετὰ στοργῆς ἀποδεξαμένη ἐπλήρωσε τὰ αἰτήματα τῆς κυβερνητικῆς ἐπιστολῆς, παριδοῦσα μέν, ὡς ἀλλοτρίαν τοῦ προκειμένου, τὴν τοῦ κατηργημένου καὶ ἀντικανονικοῦ Καταστατικοῦ περιπλοκήν, σύμφωνα δὲ καὶ συνῳδὰ τοῖς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ὑμνουμένοις θείοις Κανόσι καὶ πατροπαραδότοις ἐθίμοις καὶ διατάξεσι ψηφισαμένη κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ἐκκλησιαστικῶς τεπυπωμένα καὶ κεκανονισμένα. «Τὰ περισπούδαστα τῆς ὑμετέρας Ἐκλαμπρότητος κομισάμενοι γράμματα» (λέγει ἡ πρὸς τὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐπιστολὴν Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ ἀπάντησις), «ἐν οἷς ἡ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἱεροῦ κλήρου αἴτησις ἡμῖν διηγγέλλετο, ἵνα ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία καὶ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀναγνωρίσῃ καὶ εὐλογήσῃ καὶ καθαγιάσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν αὐτόθι ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, ἥσθημεν ἅπαντες ἀμύθητον χαράν». Ἐφεξῆς δὲ ἐκτίθησιν ὅπως ἐκπληροῦσα τὴν αἴτησιν ἡ Ἐκκλησία Συνοδικὸν ἐξήνεγκε Τόμον, δι' οὗ τότε αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας κανονικῶς πρυτανεύει μετὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομίων, ὅσα περ αὐτῆς τὴν εὐστάθειαν παγιώσει πρὸς διηνέκειαν τῆς καθολικῆς αὐτῆς ἑνότητος μετὰ πασῶν τῶν ὀρθο-

δόξων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν κατὰ τὸν αὐτὸν Τόμον ἐγκαταστᾶσαν ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀδελφὴν περιπτύσσεται. Τούτων δ' ἐχομένως ἐπάγει «Οὕτω μὲν οὖν ἡ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἀποκατάστασις πέρας ἔχει παρ' ἡμῶν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι· πεπείσμεθα δὲ ὅτι ἥ τε ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης, καὶ ὁ ἱερὸς Κλῆρος, καὶ σύμπας ὁ φιλόθεος καὶ εὐσεβὴς λαὸς τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος, τὰ γνήσια καὶ πιστὰ τέκνα τῆς μιᾶς ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ ἧς ὤφθητε καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν ΒΟΥΛΑΙΣ εὐσεβῶς καὶ φρονίμως μογήσαντες, ἀσμένως ἀσπάσεσθε τὸν παρὰ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας φιλοστόργοις χερσὶν ἐπιβραβευόμενον τοῦτον στέφανον» κτλ. Βουλὰς δὲ λέγουσα ἡ ἀπάντησις ὑποσημαίνει τὰ κατὰ τὸ ά. καὶ β'. ἄρθρον τοῦ Συντάγματος περὶ Ἐκκλησίας εὐσεβῶς βεβουλευμένα καὶ πανδήμως ἀνωμολογημένα. Ταῦτα δὲ καὶ ἡ δευτέρα πρὸς τοὺς ἐκλαμπροτάτους ὑπουργοὺς τοῦ Βασιλείου παρὰ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἀπάντησις τρανῶς ἀνακηρύττει, ἐν οἷς μνημονεύουσα τὸ παρὰ τῶν ἀοιδίμων Αὐτοκρατόρων νενομοθετημένον, «ἵνα πᾶς νόμος πολιτικὸς τοῖς θείοις Κανόσιν ἐναντιούμενος ἄκυρος ᾖ», «τοῦτ' αὐτὸ (φησι) καὶ οἱ παρ' ὑμῖν ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ νόμοι συμφώνως καὶ ἀξίως τῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους εὐσεβείας ἀνωμολόγησαν· καὶ οὐδὲν ἔχει κῦρος, εἴ τι τυχὸν» (οἷον τὸ Καταστατικὸν) «διατέτακται ἀντικειμένως πρὸς ἐκεῖνο τὸ τῆς θεσμοθεσίας κεφάλαιον» (τοῦ ά. καὶ β'. ἄρθρου τοῦ Συντάγματος), «τὸ τὴν πατρῴαν εὐσέβειαν καὶ τοὺς κανόνας καὶ τὰ ἔθιμα ἀμετασαλεύτως ὑποστηρίζον» (Βλ. Τμήμ. Β. σελ. 555—557. 568). Πρόσθες καὶ τὸν κατόπιν τοῦ Συντάγματος εὐθὺς (τῷ 1843, Μαρτ. 18) ἐκδοθέντα νόμον (Βλ. ὄπισθ. σελ. 408), ὅστις παραγγέλλων ΠΑΝΤΑΣ, ἵνα τηρῶσιν ἀπαρασαλεύτως τὸ πολιτικὸν Σύνταγμα, θεσπίζει καὶ τὴν ἀπαρασάλευτον τήρησιν τοῦ περὶ Ἐκκλησίας ά. καὶ β'. ἄρθρου τοῦ Συντάγματος· ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο περιττῶς καὶ οὐ δεόντως τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον παρασυνῆψε τὸ καταργηθὲν ἤδη καὶ νεκρὸν Καταστατικὸν τοῦ 1833 πρὸς τὴν ζῶσαν καὶ νόμῳ κυρωθεῖσαν Συνταγματικὴν θεσμοθεσίαν. Οὕτως ἀκριβῶς καὶ καθηκόντως ἐπλήρωσεν ἡ ἁγία καὶ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὰ παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς ἔθνους καὶ τῆς ὑψηλῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος περὶ τῆς ἐν αὐτῷ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας αἰτήματα.

Μάτην λοιπὸν ὁ Ἀληθογράφος σκιαμαχεῖ, φωνασκῶν ὅτι δῆθεν

ἄλλο μὲν ἤτησε τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἄλλο δέ τι δέδωκεν ἡ Μ. Ἐκκλησία. «Οὔτε ἀναγόρευσις (λέγει) ἢ ἀνάδειξις αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας οὔτε ἐγκατάστασις ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἐπιδοκιμασία τῶν παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους περὶ τὴν κατάστασιν τῆς διοικήσεως τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας νενομοθετημένων» (σελ. 54). Ἄπαγε, ὦ βέλτιστε, μὴ ἀδίκει τὸ ὀρθόδοξον ἔθνος ἐπιῤῥίπτων εἰς αὐτὸ τὰ ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας αὐθαιρέτως καὶ ξενοφρόνως νομοθετηθέντα πρὸς ἀποσχισμὸν τῆς ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἁγίας Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἑνότητος τῆς καθολικῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁ πολυετῶς καὶ πολυπαθῶς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνισθεὶς μετὰ τῶν ἐκτὸς τοῦ Κράτους ὁμοδόξων ἀδελφῶν εὐσεβὴς τῆς Ἑλλάδος λαὸς ἐγνώριζον μετὰ τοῦ Κλήρου, ὅπως οἱ θεῖοι Κανόνες κελεύουσι, καθαιρεῖσθαι μὲν τοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν κεφαλῆς ἀποσχίζοντας ἱερωμένους, ἀφορίζεσθαι δὲ τὸν δεχόμενον αὐτοὺς λαὸν (Ἀποστολ. Καν. λα. τῆς ΑΒ. ιγ—ιε. Βλ. καὶ ὄπισθ. σελ. 402). Ὅθεν οὐδέποτ' ἔστερξαν οἱ Ἕλληνες ἑκουσίως, οὐδ' ὡμολόγησαν, ἀλλὰ καὶ ἐξώμνυντο ἀποστυγοῦντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὸν αὐτοῖς (πεπονημένοις ἤδη ἐκ τοῦ ἀγῶνος) ἐπιβληθέντα ὑπὸ τῆς ἐξουσίας (καθ' ὃν τρόπον εἴδομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ) περὶ Ἐκκλησίας Καταστατικὸν λεγόμενον νόμον, οὐ περὶ καταστάσεως, ἀλλὰ περὶ δεινῆς ἀκαταστασίας ἐκκλησιαστικῆς, οὐδὲ περὶ αὐτοκεφάλου, ἀλλὰ περὶ δικεφάλου, μᾶλλον δὲ πολυκεφάλου Ἐκκλησίας νομοθετοῦντα, οὐδὲ Σύνοδον ἱεράν, ἀλλ' ἐπιτροπὴν κοσμικὴν συνιστῶντα, καὶ ταύτην ὑπ' ἄλλου πάλιν ἐπιτρόπου, τοῦ Βασιλικοῦ, ἐποπτευομένην (οἷον οὐκ ἔχουσιν αἱ ἄλλαι ἐπιτροπαί), καὶ τὴν ἱερωσύνην εἰς δούλων ἀργυρωνήτων φαύλων ὑπηρεσίαν μεταποιοῦντα, καὶ τοὺς θείους κανόνας καταπατοῦντα, καὶ τἆλλα τὰ περὶ τὴν πάτριον τῶν Ἑλλήνων εὐσέβειαν ἀθέσμως καινοτομοῦντα· ἀλλ' ὑπέμενον τὰ πιστὰ τῆς Ἐκκλησίας τέκνα στένοντα καὶ πληπαθοῦντα μέχρι τῆς ἐκ τοῦ Συντάγματος καταργήσεως τοῦ τοιούτου Καταστατικοῦ. Εἰ δὲ καὶ τὸ συμβούλιον τῶν εὐσεβῶν ὑπουργῶν (οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἴσως διὰ τὴν κρατήσασαν δεκαετῆ συνήθειαν) παρενέμιξε καὶ τὴν ἤδη κατηργημένην ταύτην νομοθεσίαν μετὰ τῆς Συνταγματικῆς τοῦ ὀρθοδόξου ἔθνους θεσμοθεσίας (ὡς προείπομεν), ἀλλ' ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ὡς στάθμη τῆς ἀκριβείας ἔμελλε πάντως διακρῖναι μεταξὺ τούτων ἑκα-

τέρων, καὶ τὸν καταργηθέντα ξενικὸν καὶ ἀσύμφυλον νόμον ἐᾶσαι κείμενον, θεσπίσαι δὲ καὶ Σύνοδον καὶ αὐτοκέφαλον ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν, οἵαν διέγραφε κανονικῶς ὁ θεμελιώδης τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως θεσμός. Ὅτι δὲ πρὸς τοῦτο συνήργει τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξ ἀρχῆς καὶ αὐτὴ ἡ βασιλικὴ Κυβέρνησις, τοῦτο διέλαθε τὸν συγγραφέα τῆς Ἀληθείας. Ἔνθεν μὲν γὰρ τὸ τῆς Ἀντιβασιλείας Καταστατικὸν διεκήρυξεν ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, καὶ κατὰ τὸν Ἀντίτομον (σελ. 92) ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ Σύνοδον οἵαν ἤθελεν, ἑτέρωθεν δὲ πάλιν ἡ βασιλικὴ Κυβέρνησις (ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦ 1850, ὡς ἀνωτέρω προείρηται) ἐπεγίνωσκε καὶ διετήρει ἀπαράβατον τὸ κανονικὸν ἐπὶ τῶν ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἐκκλησιῶν καὶ κύριον δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὡς ἔτι ἐξ αὐτοῦ ἐξηρτημένων. Τούτου δ' ἀποδείξεις ἀπαντῶσι πολλαχοῦ τῆς ἱστορίας, οὐ χεῖρον δὲ καὶ ὧδε ταύτας ἐπαναλαβεῖν. α) Δι' ὅλης τῆς δεκαεπταετίας οὐ συνεχώρει χειροτονίαν ἀρχιερέως. β) Οὐδ' αὐτὸ τὸ Καταστατικὸν καί τοι τἆλλα περὶ ἧς διέπλασεν αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας νομοθετεῖν, περὶ νέων ὅμως ἐπισκόπων ἐκλογῆς οὐ διέταξεν οὐδὲ γρύ. γ) Αὐτὴ τοῦ Καταστατικοῦ ἡ Σύνοδος εὐθὺς ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ αὐτῆς περιόδῳ καθεῖλε τῆς ἀρχιερωσύνης (συνεπικυρούσης καὶ τῆς Κυβερνήσεως) τοὺς ἐν Λακωνίᾳ τὸν Ἀνδρουβίστης ἐπίσκοπον χειροτονήσαντας μετ' αὐτοῦ τοῦ χειροτονηθέντος, ὡς σφετερισθέντας παρὰ τοὺς Κανόνας τὸ πατριαρχικὸν δικαίωμα. δ) Καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ἡ αὐτὴ Σύνοδος μετ' ἄλλων παρεπιδημούντων ἐν Ἀθήναις Ἀρχιερέων ἐπέδωκεν εἰς τὴν Συνέλευσιν γνώμην, ἵνα ψηφισθῇ ἡ παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας (κατὰ τὸ δικαίωμα τοῦ Πατριάρχου) κανονικὴ τῆς ἐν Ἑλλάδι αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἀναγόρευσις (βλ. Τμήμ. Β. σελ. 286,, 492). Ὥστε καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ὁμολογίας τῆς Κυβερνήσεως ἐπίσης, ὡς καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως, ἀπῃτεῖτο ἐξ ἀνάγκης πρώτιστον κεφάλαιον ἡ παραίτησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἀπὸ τῶν ἔτι ἐξ αὐτοῦ ἐξηρτημένων ἐπισκοπῶν τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ἐμπεριειλημμένων. Μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν εἵπετο πάντως οὐχ ἡ ἐπιδοκιμασία ἢ ἀναγνώρισις τῆς ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ ἀντεκκλησιαστικῶς διακηρυχθείσης ἐκκλησιαστικῆς αὐτοκεφαλίας καὶ ἀνεξαρτησίας (ἣν οὔθ' ὁ Πατριάρχης, οὔτ' ἄλλη τις οὐδεμία τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπεγίνωσκεν, ὡς διασχίζουσαν τὴν ἑνότητα τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας), οὐδ' ἐπιδοκιμασία καὶ ἀναγνώρισις τῆς ὑπὸ

τοῦ αὐτοῦ Καταστατικοῦ εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν (ὡς μήπω τοῦ Πατριάρχου παραιτηθέντος) ἐπιβατικῶς διορισθείσης, καὶ λόγῳ μὲν ἱερᾶς, πράγματι δὲ κοσμικῆς, ἐπιτροπῆς κατασταθείσης Συνόδου, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῆς καθόλου ἐκκλησίας ἀναγνώρισις καὶ ἀνάδειξις αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας, ἀρχηγὸν ἐχούσης καὶ κεφαλὴν τὸν ἕνα Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριςόν, καὶ μετὰ πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ ταυτότητι τῶν θείων δογμάτων καὶ μυστηρίων καὶ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν θεσμῶν ἡνωμένης, καὶ ἡ ἐγκατάστασις Συνόδου ἱερᾶς κανονικῶς συνισταμένης καὶ διοικούσης τὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ἱεροὺς ὅρους καὶ κανόνας ἐλευθέρως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς κυριαρχίας. Ταῦτα περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἐθέσπισε διὰ τοῦ Τόμου ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος κανονικῶς καὶ πατρικαῖς διατάξεσιν ἑπομένη (α), καὶ ταῦτα ἦσαν καὶ οὐκ ἄλλα τὰ παρά τε τῆς Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως εὐσεβῶς ὡρισμένα καὶ παρ' αὐτῆς δὲ τῆς βασιλικῆς Κυβερνήσεως (ἐν οἷς τὴν Συνταγματικὴν θεσμοθεσίαν ἀναφέρει) πρὸς τὴν Μεγ. Ἐκκλησίαν δι' ἐπιστολῆς προβέβλημένα αἰτήματα περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας.

§. μγ. Ταῦτα πρὸς τὴν τοῦ Ἀντιτόμου κατὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Συνόδου συκοφαντίαν, ὅτι δῆθεν ἄλλο μὲν ἠτήσατο παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ εὐσέβεια τῶν Ἑλλήνων, ἄλλο δὲ τούτοις δέδωκεν ἡ Ἐκκλησία. Ἄπαγε τοῦ ψεύδους! Οὐ λίθον, οὐδ' ὄφιν, ἀλλ' ἰχθὺν καὶ ἄρτον (Ματθ. ζ)· ἄρτον πνευματικόν, τὸν στηρίζοντα καρδίαν πρὸς εὐσέβειαν, ἐπέδωκεν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τοῖς ὀρθοδόξοις αὐτῆς τέκνοις αἰτησαμένοις, τὸν Συνοδικὸν τῆς ἁγίας ἑνότητος Τόμον, χάριτι μὲν καὶ δυνάμει τοῦ παναγίου πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν συντεταγμένον καὶ καθιερωμένον, ὑπὸ πάσης δὲ τῆς καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὁμοψήφως πεπιστωμένον. Καὶ τοιοῦτο μὲν ὅσον ἐκ τῆς ἐκδόσεως τὸ

(α) Ἐπλήρωσεν ἡ Μεγ. Ἐκκλησία τὴν αἴτησιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι χριστεπωνύμου πληρώματος ἑπομένη τῷ ς'. κανόνι τῆς Σαρδικῆς, θεσπίζοντι ἐπὶ καταστάσεως Μητροπολίτου παρὰ τοῦ λαοῦ κατὰ τὸ πρέπον ζητουμένου «τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γενέσθαι» (βλ. καὶ Ἑρμην. Ζωναρ. καὶ Βαλσαμ.). Οὕτω γοῦν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀντιοχείας Πέτρου οἰκονομία γέγονε συνοδική, ἐλευθέραν εἶναι καὶ αὐτοκέφαλον τὴν τῆς Ἰβηρίας Ἐκκλησίας· ὑποκειμένην τέως τῷ πατριάρχῃ Ἀντιοχείας (Βλ. Βαλσαμ. ἑρμην. εἰς τὸν β'. τῆς Β).

τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου. Πρόσθες, ἀναγνῶστα, καὶ τὴν τῶν δι' οὗς ἐγένετο πάγκοινον συνομολογίαν καὶ συγκαταίνεσιν. Αὐτός τε γὰρ ὁ φιλόχριστος Βασιλεὺς ἔν τε τῷ πρὸς τὰς Βουλὰς συντακτηρίῳ αὐτοῦ λόγῳ καὶ πρότερον ἐν τῷ περὶ συγκαλέσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διατάγματι τὸν Τόμον ἀγαμένως ἀπεδέξατο, καὶ μετὰ τὴν βασιλικὴν ἀποδημίαν ἡ Ἀντιβασιλεύουσα Ἄνασσα διὰ τῆς αὐτοπροσώπου παρουσίας ἐπελάμπρυνε τὴν ἐπ' Ἐκκλησίας πανηγυρικὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Τόμου καὶ τῆς σὺν αὐτῷ Πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου, συμπαρισταμένων Βουλευτῶν καὶ Γερουσιαστῶν καὶ πάντων τῶν ἐν τέλει τοῦ εὐσεβοῦς πολιτεύματος. Καὶ ἡ ἱερὰ δὲ Σύνοδος προεξάρχουσα τῆς τελετῆς καὶ πᾶς ὁ κλῆρος ὁλοψύχως συνωμολόγει, ἐν λαῷ βαρεῖ δοξολογοῦσα τὸν Κύριον· συνεπανηγύριζε δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ ὀρθοδόξων τὸ πλήρωμα, πανταχοῦ τοῦ Κράτους ἐκ βασιλικοῦ διατάγματος πανδήμως τῶν γραμμάτων ἀναγνωσθέντων. Μετὰ ταύτην τὴν τοῦ ἱεροῦ Τόμου ἀποδοχὴν πέμπει ἡ βασιλικὴ Κυβέρνησις πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν εὐχαριστήριον ἐπιστολήν· «διότι (φησὶν) εἴδομεν πεπληρωμένον τὸν θερμότατον πόθον παντὸς τοῦ ἡμετέρου κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Ὅθεν καὶ ἡ Α. Μ. ὁ σεβαστὸς ἡμῶν Κύριος καὶ Βασιλεὺς ὑπερήσθη, καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ εὐαρέσκειαν λόγῳ τε καὶ ἔργοις σαφῶς ἐδήλωσε». Πέμπει δὲ καὶ ἡ ἱερὰ Σύνοδος πρὸς τὴν Μεγ. Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας εὐχαριστηρίους ἐπιστολάς, ὁμολογοῦσα τὴν τούτου ἀποδοχήν. Ἀκολούθως δὲ καὶ εἰς ἔμπρακτον ἐνέργειαν ὁ Συνοδικὸς Τόμος ἐτέθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Κατ' αὐτὸν καὶ ἡ ἱερὰ Σύνοδος συνεκλήθη (τῷ 1850) δι' ὑψηλοῦ διατάγματος. Καὶ ὁ πρῴην ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ ἐπίσκοπος Ἀττικῆς εἰς Μητροπολίτην Ἀθηνῶν καὶ ἰσόβιον πρόεδρον τῆς ἱερᾶς Συνόδου προυβιβάσθη. Καὶ ταῦτα μὲν διηγεῖται ἡ ἱστορία (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΑ. σελ. 559. Κεφ. ΙΕ. §. α—ε καὶ ζ). Ἀκούσωμεν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Ἀντίτομον ἐπὶ τούτοις ὀδυρόμενον καὶ συνομολογοῦντα τὴν ἐν Ἑλλάδι πάγκοινον τοῦ Τόμου ἀποδοχήν (σελ. 98-102). «Ὁ Συνοδικὸς Τόμος ὄχι μόνον ἐγένετο δεκτὸς ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐνηργήθη καὶ πρὸ τοῦ νὰ κατασταθῇ νόμος τῆς ἐπικρατείας». Ἀλλ' ὅσον κατὰ τοῦτο, μάτην ἀγανακτεῖ. Ὁ κατόπιν τοῦ Συντάγματος εὐθὺς ἐκδοθεὶς νόμος, ὁ πάντα τὰ τοῦ Συντάγματος ἄρθρα πάντας ἀπαρασαλεύτως διατηρεῖν νομοθετῶν (Βλ. ὄπισθ. σελ. 408) ἀνήκει καὶ εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ μετὰ ταῦτα ἐκδοθέντος, καὶ τὸ α, καὶ

ϛ', ἄρθρον τοῦ Συντάγματος καθιερώσαντος καὶ μηδὲν καινότερον θεσπίσαντος Συνοδικοῦ Τόμου. Ὥστε πρὸς τὴν τούτου παραδοχὴν καὶ διατήρησιν ὑπῆρχε περιττὸς ἴδιος περὶ τούτου Νόμος τῆς ἐπικρατείας τοῦ εὐσεβοῦς καὶ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν ὡς μητέρα καὶ τροφὸν καὶ θεσμοθέτιν πνευματικὴν σεβομένου πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος. Εἰ δὲ καὶ ἐγίνετο, τυχόν, ποῖος ἄλλος ὤφειλεν εἶναι, εἰ μὴ σύμφωνος τῷ θεμελιώδει τοῦ Συντάγματος νόμῳ, καὶ διατάσσων πολιτικῶς τὴν τοῦ Τόμου ἀποδοχήν; «Κατ' αὐτὸν (λέγει) τὸν Συνοδικὸν Τόμον κατεστάθη πέρυσι (τῷ 1851) ἡ ἱερὰ Σύνοδος κυρίως. Καὶ δὲν εἶναι μόνη ἀπόδειξις τῆς παραδοχῆς καὶ ἐφαρμόσεως αὐτοῦ ἡ τῆς ἱερᾶς Συνόδου κατάστασις κατ' αὐτόν, καὶ ὁ κατὰ νόμον (τοῦ 1833) ἐπίσκοπος Ἀττικῆς ἐπροβιβάσθη εἰς μητροπολίτην Ἀθηνῶν!» Καὶ ἄλλο· «πανδήμως ἐτελέσθη ὑπὲρ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου τὴν κ. Αὐγούστου 1850 τελετή, καὶ δοξολογία εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεὸν ἀνεπέμφθη ὑπὲρ τοῦ οὐρανίου τούτου δώρου! Μετὰ πολλῆς πομπῆς ἀνεγνώσθη ἐπ' ἐκκλησίας — καὶ λόγος ἐξεφωνήθη, καὶ ὅ,τι ἠδύνατο νὰ γενῇ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀποδοχῆς καὶ παραδοχῆς τοῦ ἱερωτάτου Συνοδικοῦ Τόμου δὲν παρημελήθη οὔτε παρὰ τῶν Ὑπουργῶν, οὔτε παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου.— Πλὴν δὲν ἔμεινε καὶ εἰς τοῦτο τὸ πρᾶγμα! Καὶ τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἔσπευσαν νὰ ἀπαντήσωσιν ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου εἰς τὸν παναγ. Πατριάρχην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἱερωτάτην Σύνοδον, καὶ νὰ ἐκφράσωσι πρὸς αὐτοὺς τὴν εὐγνωμοσύνην»· καὶ ἐφεξῆς παρατίθησι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου δευτέρας πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἐπιστολῆς, ἀποκόψας τὰ τελευταῖα (ἴδε ταύτην ἐν Τμήμ. Β. σελ. 561 καὶ τὴν ὑπ' αὐτὴν σημείωσιν). Ταῦτα δὲ περάνας ἐπιφωνεῖ τὸ Λουκιάνειον «Δεινὸν ἡ ἄγνοια, καὶ πολλῶν κακῶν τοῖς ἀνθρώποις αἰτία». Καὶ (προστίθησι) «δὲν ὁμολογεῖ μόνον χάριτας (τὸ Ὑπουργεῖον) ἐν τῇ ἀπαντήσει, ἀλλὰ λέγει καὶ ἀξιομνημόνευτον τὴν πρᾶξιν τῆς καὶ κανονικῶς γενομένης ἀναγνωρίσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. — Οὐδεὶς (φησὶ) τιμᾶται παρ' ἑτέρου, ἐὰν μὴ τιμᾷ αὐτὸς ἑαυτόν»!! (Ὡραῖον ἀξίωμα!! καὶ ἀπ' εὐθείας ἀντιβαῖνον πρὸς ἐκεῖνα τὰ θεῖα ῥητὰ «Ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται», καὶ «Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστι». Ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀκούσωμεν). «Λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος «Ὅτι τὸν ἑαυ-

τὸν μὴ ἀδικοῦντα οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται»· καὶ τῷ ὄντι κἀνεὶς δὲν ἤθελε τολμήσει νὰ μᾶς ἀδικήσῃ καὶ νὰ μᾶς βλάψῃ, ἐὰν ἡμεῖς δὲν ἠδικοῦμεν καὶ δὲν ἐβλάπτομεν ἡμᾶς αὐτούς. Ἀξιομνημόνευτος θέλει εἶναι ἡ πρᾶξις (τῆς καὶ κανονικῶς ἀναγνωρίσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας), ἀλλ' οὕτως ἀξιομνημόνευτος, ὡς εἶναι καὶ ἡ πρᾶξις τοῦ Ἡροστράτου. Ἐν Ἐφέσῳ ἐνεπρήσθη ὁ μεγαλοπρεπὴς τῆς Ἀρτέμιδος ναός, καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπυρπολήθη ὁ λαμπρότατος τῆς ἐθνικῆς τιμῆς ναὸς» κτλ. (σελ. 102). Ἄλλο τοῦτο πνεῦμα Πύθωνος, καὶ προσφυέστατα! «Μεγάλη ἡ Παναγία τῆς Τήνου», ἔλεγε τις τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐξαποστόλων εἰκονομάχος, αἰνιττόμενος τὸ Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων (Πράξ. ιθ. 28), καὶ χλευάζων ὡς εἴδωλον Ἀρτέμιδος τὴν ἁγίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου· οὐ μακρὰν ἀπέχει (πλὴν εἰ μή τι καὶ χείρων) καὶ ἡ ἀνωτέρω παραβολή· παραβάλλει δὲ αὕτη ὡς ἀντίστοιχα τὰ ἑξῆς· Ναὸς ἦν Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ περικαλλής, ἐν ᾧ τὸ μέγα ἄγαλμα τῆς Θεᾶς· Ναὸς τῆς Ἐθνικῆς τιμῆς ὑπῆρξε καὶ τὸ τοῦ 1833 Καταστατικὸν (ὃ καὶ κάλλιστον οἰκοδόμημα προσαγορεύει ἐν τοῖς προηγουμένοις), περιέχων οὐκ εἴδωλον ἐθνικόν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἁγίαν καὶ ὀρθόδοξον καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἣν ἡ κακοτεχνία τῆς Μαυρερικῆς ἐξουσίας, ἄκοντος καὶ στένοντος τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἔθνους, κατέστησεν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς πνευματικῆς ἑνότητος τῆς μετὰ τῶν ἄλλων ἀποστολικῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ πανυπερτάτην δούλην ἐγκοσμίου κυριαρχίας, διοικούσης αὐτὴν διὰ Συνόδου δῆθεν ἱερᾶς, γεγυγνωμένης μὲν τῶν θείων κανόνων, φερούσης δὲ τὸν κλοιὸν τῶν διατάξεων καὶ ἐπιταγῶν τῆς συνιστώσης καὶ μισθοδοτούσης καὶ διηνεκῶς ἐποπτευούσης αὐτὴν ἐξουσίας. Οὗτος ὁ ναὸς τῆς ἐθνικῆς τιμῆς!! Πρὸς δὲ τὸν Ἡρόστραστον τίς ἀντιστοιχεῖ; «τοιῷδε φωτὶ τίς ξυμβήσεται; τίς φερέγγυος;» τίς ἄλλος, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ πιστὸς καὶ πολύτλας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἐκκλησιας λαός, ὁ διὰ πολλῶν αἰώνων ποικίλας ἀλλοφύλων καταδρομὰς ἀμόλυντος ὑποστὰς καὶ ἐπὶ τῶν ἐσχάτων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγώνων ἄχραντα καὶ ἀμίαντα τὰ πάτρια δόγματα καὶ διδάγματα διατηρήσας; Οὗτος αὐτὸς ἐν τῇ τοῦ Συντάγματος Ἐθνοσυνελεύσει κατέκαυσεν οὐχὶ διὰ πυρός, ἀλλὰ διὰ δισσῶν ζήλου εὐσεβείας μεστῶν ἄρθρων τῆς ἑαυτοῦ θεσμοθεσίας τὸν ἄναον τῆς ἐθνικῆς ἀτιμώσεως ναόν, καὶ συντρίψας τὸν βαρὺν τοῦ Καταστατικοῦ κλοιὸν ἀπέδωκεν εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν τὸν

διάχρυσον ἱματισμὸν τῆς διὰ τῶν ἱερῶν κανόνων πρὸς τὰς ἀδελφὰς αὐτῆς ἑνότητος, ἡδρασμένης ἐπὶ τῶν ἀδαμαντίνων βάθρων τοῦ Συνοδικοῦ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας Τόμου. Ὥστε κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦτο, ὁ μὲν Ἐφέσιος ναὸς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ Μαυρέρειον Καταστατικόν, τὸ δὲ ξόανον τῆς Ἀρτέμιδος πρὸς τὴν ἐν τῷ Καταστατικῷ πρὸς καιρὸν περικλεισθεῖσαν ἁγίαν καὶ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος· ὁ δέ, τέλος, ἐμπρηστὴς Ἡρόστρατος πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρῴας εὐσεβείας διακαῆ ζῆλον τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τὴν κανονικὴν διοίκησιν καὶ τὴν μετὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἀδιάσπαστον ἑνότητα τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἀνακηρύξαντες, ἔπειτα καὶ τὸν ταῦτα συμφώνως θεσπίσαντα Συνοδικὸν Τόμον πανηγυρικῶς καὶ παγκοίνως μετὰ τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως ἀπεδέξαντο καὶ ἐτίμησαν. Καὶ τοιοῦτο μὲν παράδειγμα βέβηλον καὶ ἀνόσιον οὐχ' ἧττον, ἢ ἄτοπον καὶ παράλογον, ἐπέφερε περιφρονῶν τὸ ἀξιομνημόνευτον τῆς πράξεως, ὡς ἐπωνόμασεν αὐτὴν πρῶτον ὁ βασιλικὸς λόγος (Ἴδε Τμήμ. Β. Κεφ. ιε. §. γ).

§. μδ. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ ῥήτωρ τῆς ἀληθείας (σελ. 92, 93) ὁμολογεῖ μὲν ὅτι ἡ τοῦ ἱεροῦ Τόμου παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀποδοχὴ ὑπῆρξε συνθήκη (μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Μ. Ἐκκλησίας), ἀλλ' ὅμως (λέγει) πρὸς τὴν τούτου ὑποδοχὴν ἀναγκαῖον ἦν προηγήσασθαι νόμον (τὴν ἐπιψήφισιν τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας)· καὶ ἐπιφέρει πρὸς ἀπόδειξιν ἄρθρον τι ἐκ τοῦ Συντάγματος, τὸ ἑξῆς· «Αἱ περὶ ἐμπορίας συνθῆκαι, καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουσι παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ παρόντος Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ τι ἄνευ νόμου, ἢ ἐπιβαρύνουσιν [αὗται] ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἔχουσιν ἰσχύν, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας». Ἐκ δὲ τούτου συμπεραίνει ὁ φιλόνομος οὗτος ἀνίσχυρον τὴν περὶ τοῦ Τόμου συνθήκην, ἢ τὸ ἄρθρον τοῦ Συντάγματος παραβεβαμένον. Ἀλλ' ὅτι μὲν τοῦτο οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς ἣν ὡμολόγησε περὶ τοῦ Τόμου συνθήκην, φανερὸν τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστήσαντι. Τὸ Σύνταγμα διαλαμβάνει περὶ τῶν μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλων ἐπικρατειῶν γενησομένων συνθηκῶν περὶ ἐμπορίας καὶ ἄλλων παραχωρήσεων (οἷον τελωνειακῶν δασμῶν, καὶ τῶν τοιούτων, περὶ ὧν παραπέμπει ῥητῶς εἰς «ἄλλας τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος διατάξεις»), ὁ δὲ νομολόγος ἐφαρμόζει τὸ ἄρθρον

καὶ εἰς τὴν τοῦ ἱεροῦ Τόμου ὑποδοχήν, κατὰ τὸ παροιμιῶδες, «Ἅμας ἀπῄτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας». Ἀλλ' ὅτι μὲν ἐγένετο συνθήκη περὶ τοῦ Τόμου, καὶ αὕτη ἱερὰ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεθ' ἱεροτελεστίας καὶ ὁμονοίας, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πανδήμως ἀνωμολογημένη, κηρύττουσι τὰ πράγματα. Ἐξῃτήσατο παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μετὰ τοῦ κλήρου τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας καὶ τῆς Συνόδου, προβάλλουσα συνάμα τόν τε πρῶτον ἀτόπως ἐκδοθέντα καταστατικὸν (τοῦ 1833) νόμον, καὶ τὸν τοῦτον καταργήσαντα διὰ τοῦ εὐσεβοῦς Συντάγματος θεσμόν. Ἐξέδωκεν ἡ Μ. Ἐκκλησία τὸν Τόμον κατὰ τὴν εὐσεβῆ περιοχὴν τοῦ β'. ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, παρεάσασα τὸ Καταστατικὸν ὡς ἤδη κατηργημένον καὶ ἀντεκκλησιαστικόν. Καὶ πέμπουσα δὲ τοῦτον ἐλευθέραν ἀφῆκε τοῖς πρὸς οὓς ἐπέμπετο τὴν προαίρεσιν. «Πεπείσμεθα (λέγει ἐν τῇ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐπιστολῇ), Πεπείσμεθα ὅτι ἥ τε ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης καὶ πᾶς ὁ ἱερὸς Κλῆρος καὶ σύμπας ὁ λαὸς τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος ἀσμένως (τὸν Τόμον) ἀσπάσεσθε» (βλ. ὄπισθ. σελ. 412). Καὶ οὗτοι λαβόντες τὸν Τόμον ἀνέγνωσαν, ἐπέγνωσαν, ἀσμένως ἠσπάσαντο, καὶ λαὸς καὶ Κλῆρος καὶ Βουλαὶ καὶ Κυβέρνησις ἐν ὕμνοις καὶ δοξολογίαις πανδήμως ἀνωμολόγησαν, καὶ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν ἰδίαις ὑπογραφαῖς ὅτε Κλῆρος καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐβεβαίωσαν ἐν ταῖς πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἐπιστολαῖς. Ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντίτομος ἀνωτέρω ὡμολόγησε. Ποῖον λοιπὸν ἄλλον ἤδη νόμον οὗτος ἀπαιτεῖ παρ' αὐτὸν τὸν θεμελιώδη θεσμόν, καθ' ὃν ὁ ἱερὸς ἐκδέδοται Τόμος, ἢ ποίαν ἄλλην τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἐπιψήφισιν; ἢ μήπως ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ὤφειλον καθίσεσθαι δικασταὶ τῆς ἁγίας μητρὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας, ἀντινομοθετοῦντες καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Συντάγματος; Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἑνωτικὴ τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος πρὸς τὴν Μεγ. καὶ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν περὶ τοῦ Τόμου σύμβασις καὶ συνθήκη (α).

§. με. Ὁ δὲ πολὺς Ἀντίτομος καὶ ἄλλα προστίθησι περὶ τῶν αὐτῶν ταυτολογῶν, διλημματίζων, προσωποποιῶν, ἠθοποιίας ἀναπλάττων, ἀπέραντα ληρῶν ἀπνευστὶ καὶ ἀστακτί. Γελᾷ ὡς ὁ Δημόκριτος,

---

(α) Ἴδε καὶ Γ. Μαυροκορδάτου τὸ «Αἱ δύο ἐπιστολαί. Ἀθήνησιν 1853», ὅστις ἰδίως κατὰ νομικὴν θεωρίαν ἐξετάζων τὴν περὶ τοῦ Τόμου σύμβασιν ἀποδείκνυσιν ἰσχυρὰν καὶ ἀπαραβίαστον.

κλαίει ὡς Ἡράκλειτος. «Ἂν τῷ ὄντι (λέγει) ὁ μὲν αὐτῶν ἐγέλα, ὁ δὲ ἔκλαιε» (διότι καὶ περὶ τούτου ἀμφιβάλλει πυρρωνίζων ὁ κριτικός), «διὰ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, τοῦ ἀξιολογωτέρου μέλους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (σελ. 61). Εἰ δὲ τοιοῦτο «τὸ ἀξιολογώτατον μέλος», ποῖα λοιπὸν κρίνει τὰ κατώτερα, συμπεραίνεις ἀναγνῶστα! Ὥστε κατ' αὐτὸν ἡ Ἀνατολικὴ (τουτέστιν ἡ μία ἡ ἁγία καὶ ὀρθόδοξος) ἀπέβη σκήνωμα ἀθλιότητος (οἵαν ἔλεγον καὶ οἱ περὶ τὸν Κέλσον τὴν συναγωγὴν τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν)· καὶ ξένον οὐδέν· καθότι ὅδ' αὐτὸς ἀλλαχοῦ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων χριστιανοὺς ΟΛΟΥΣ εἶπε διεφθαρμένους (περὶ ὅρκου σελ. 59). Ἐν ᾧ δὲ ἡ Ἑλλὴν. Κυβέρνησις (ἐν τῇ ἐπιστολῇ) ὡμολόγει τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην πρῶτον ποιμενάρχην τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίτομος εἶχε προωμολογηκὼς (σελ. ζ) τὴν Μ. Ἐκκλησίαν «πρωτεύουσαν κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἐν ταῖς ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις ταῖς συναποτελούσαις τὴν μίαν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν», κάθηται ἤδη σοβαρῶς αὐτὴν ἀνακρίνων, πόθεν ἔχει λαβοῦσα «τὴν μέριμναν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναγορεύειν ἐκκλησίας αὐτοκεφάλους», ἐξελέγχει δὲ ταύτην καὶ ὡς παραβάτην τοῦ β'. Κανόνος τῆς Β'. καὶ τοῦ η, τῆς Γ'. καὶ τοῦ κή. τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Καὶ περὶ τούτων μὲν πραγματεύεται κἀν τῇ ἰδίᾳ τοῦ Τόμου ἀναλύσει, ὡς ὀψόμεθα ἐκεῖ. Ἐνταῦθα δὲ ἐπιτείνων τὸν ἔλεγχον ἐξάγει (σελ. 68) ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς κατ' αὐτὸν πολυμαθείας καὶ μίαν τοῦ ἱεροῦ Θεοφυλάκτου, τοῦ Βουλγαρίας ἀρχιεπισκόπου, ἐπιστολήν, τὴν κζ (πρὸς τὸν Χαλκηδόνος Μιχαήλ), ἐν ᾗ ὁ ἀοίδιμος Θεοφύλακτος μεμψιμοιρεῖ κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου παρὰ κανόνας συστήσαντος Σταυροπήγιον μοναστήριον ἐν τῇ τότε αὐτοκεφάλῳ ἀρχιεπισκοπῇ τῆς Βουλγαρίας. Ἰδοὺ ταύτης τὰ κυριώτατα.

«Ἕως μὲν μόνα τὰ χρηματικὰ τῶν Ἐκκλησιῶν διηρπάζοντο» (ἐννοεῖ τὰς τότε δημοσίους φορολογίας, ὡς ἐξηγεῖται ἀλλαχοῦ ἐπιστ. κδ', λγ', μά.), «ἠχθόμεθα μέν, πλὴν ἀλλὰ τὸ ἄχθος ἡμῖν ἑτέρωθι (ἴσ. γρ. ἑτέρωθεν) ἐκουφίζετο, ὁρῶσι τὰ πνευματικώτερα μὴ λυόμενα.—Νῦν δὲ καὶ τούτων ἡμῖν λυομένων, οἴχεται πᾶσα παράκλησις. Ὅταν γὰρ οἱ μὲν θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες οὐδὲν ἄλλο περὶ πλείονος ἐποιήσαντο τοῦ τὰς ἑκάστων ἐνορίας ἀκαινοτομήτους

φυλάττεσθαι, καὶ μὴ τύφον κοσμικῆς ἐξουσίας τοῖς τοῦ πνεύματος παρεισδύεσθαι· οἱ δὲ τούτοις (γρ. τούτους) καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλειν διδαχθέντες, καὶ τοὺς σφαλλομένους ἐπανορθοῦσθαι, μάλιστα πάντων τὴν πρὸς αὐτοὺς» (τουτ. τοὺς κανόνας) «ἀνηκοΐαν τρέφουσι καὶ ἀδρύνουσι, καὶ πρὸς ἀλλοτρίας ἐνορίας εἰσωθιζόμενοι, πάντα φύρουσι καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα δίκαια, οὐκ οἶδα ποίαν ἄλλην παράκλησιν ἕξομεν, ἢ μόνην τὴν τῶν γενομένων κακῶν διόρθωσιν.—Κίταβα ἐνορία τίς ἐστι τῇ καθ' ἡμᾶς ἀρχιεπισκοπῇ διαφέρουσα, ἐν ᾗ τῶν τις μοναχῶν ἀνεγείρων οἶκον εὐκτήριον, ἐκωλύθη παρ' ἡμῶν, ὡς παρὰ γνώμην ἡμετέραν τοῦ ἔργου ἀρξάμενος, καὶ μήτε τοῖς κανόσι, μήτε τοῖς τῆς πολιτείας νόμοις ἐγνωσμένα ποιῶν. Ὁ δὲ Σταυροπήγιον Πατριαρχικὸν λαβεῖν ἔφησε, καὶ οὕτω τοῦ ἔργου ἄρξασθαι. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἀκοινωνησίας παρ' ἡμῶν ἐνεδέθη δεσμοῖς.—Ἡμεῖς δὲ—καὶ τῇ σῇ φιλοθέῳ, καὶ διὰ τοῦτο φιλοκάνονι τιμιότητι γράφομεν, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς περὶ τούτου τῷ ἀνδρὶ» (τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως) «ὁμιλήσῃς, εἰδότι μὲν οὐδενὸς ἧττον ἃ τοῖς κανόσι διώρισται—πλὴν οὐκ οἶδ' ὅπως συγχωροῦντι τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι ἐφ' (γρ. ὑφ') ὧν πᾶσα εὐταξία καὶ εἰρήνη τῶν ἐκκλησιῶν ἀπελαύνεται, καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, χυθέν, ἵν' εἰρηνοποιήσῃ τὰ πάντα, κενὸν ἀποδείκνυται. Τίς γὰρ ἐν Βουλγάροις μετουσία τῷ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχῃ, μήτε χειροτονίας ἐπ' αὐτῇ δικαίωμα ἔχοντι, λαχούσῃ τὸν ἀρχιεπίσκοπον αὐτοκέφαλον, μήτ' ἄλλο διαδεξαμένῳ κατὰ ταύτης προνόμιον;» Ἐπαναλαμβάνει ταῦτα ὡς ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Ἀντίτομος μικρὸν ὑπαλλάξας· «Τίς ἐν ἀλλοτρίᾳ Ἐκκλησίᾳ μετουσία τῷ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῃ; Τοιαῦτα (προστίθησιν) ἤκουσε τότε πρὸς καταισχύνην αὐτοῦ παρ' αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκόπου»! (σελ. 67). Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ Ἀντιτόμια θεωροῦμεν μετὰ μικρόν. Ὁ δὲ τῆς Βουλγαρίας (α) αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος μακάριος Θεοφύλακτος ὅσον περὶ τοῦ Σταυροπηγίου λίαν μεμψιμοίρως δεινοπαθεῖ πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην, ὁπότε

(α) Πρῶτος ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς τὴν ἐν Δαρδανίᾳ (ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ τῆς Μακεδονίας) πατρίδα αὐτοῦ Ἀχρίδα μεγαλύνας καὶ πρώτην Ἰουστινιανὴν ὀνομάσας ἀνήγαγεν εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν αὐτοκέφαλον, ἥτις ἐπωνομάσθη Βουλγαρία ἀπὸ τῶν ὕστερον ἐπελθόντων Βουλγάρων καὶ χριστιανισάντων περὶ τὸ 864.

πρῶτοι οἱ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχαι (Φώτιος καὶ Ἰγνάτιος) εἰσήγαγον μὲν εἰς τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ, διέσωσαν δὲ ταύτην ἄθικτον ἀπὸ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς παπικῆς δυναστείας (α), καὶ τοιαύτην παρὰ τῶν αὐτοῦ προκατόχων διεδέξατο καὶ ὁ μακάριος Θεοφύλακτος (τῷ 1070) τὴν ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας ἀρχιεπισκοπὴν «ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς θαλάσσης διατεταμένην ἐξουσίαν καὶ ἐπικράτειαν» (ὡς αὐτὸς αὐτὴν διαγράφει, ἐπιστ. ιζ). Ἔπειτα καὶ ἄλλως ἡ τῶν Σταυροπηγίων ἔκδοσις ὑπῆρχεν ἀρχαῖον προνόμιον τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. Καὶ τοῦτο μὲν φαίνεται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πράξεως τοῦ πρὸς ὃν ὁ Θεοφύλακτος ἠγανάκτησε μοναχοῦ (ἢ πῶς ἄλλως ἂν ἐτόλμησεν οὗτος λαβεῖν παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἔκδοσιν τοῦ σταυροπηγίου;)· μαρτυρεῖ δὲ καὶ διεκδικεῖ τὸ πρᾶγμα λαμπρῶς ὁ τοῦ μακαρίου Θεοφυλάκτου συμπολίτης· μόλις 90 ἔτη νεώτερος Βαλσαμὼν (τῷ 1170), ὅστις ἐν τῇ τοῦ λά. Ἀποστολικοῦ Κανόνος ἑρμηνείᾳ διαλαμβάνων ὅτι πολλάκις οἱ κατὰ χώραν Μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι ἐγόγγυζον κατὰ τῶν ζητούντων σταυροπήγια πατριαρχικὰ ἐν ταῖς ἐνορίαις αὐτῶν, καὶ πολλάκις ἠνώχλουν καὶ βασιλικὰς καὶ πατριαρχικὰς ἀκοάς, «ἀλλ' οὐκ εἰσηκούσθησαν· καὶ ταῦτα κανόνας ζητοῦντες προκομισθῆναι τοὺς τὴν τοιούτων σταυροπηγίων ἔκδοσιν ἐκχωροῦντας· ὡς τοῦ μέρους τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας γενναίως ἀποσκευασαμένου τὴν τούτων ἔνστασιν διὰ τῆς μακρᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἀγράφου συνηθείας τῆς ἀντὶ κανόνων κρατούσης ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων καὶ μέχρι τοῦ νῦν». Ταῦτα προτάξας ὁ Βαλσαμὼν ἐπιφέρει καὶ ἄλλην ἑρμηνείαν· «Ὅτι δικαίως καὶ κανονικῶς ταῦτα γίνονται. Ἀπὸ γὰρ (φησὶ) τῶν θείων κανόνων οὔτε μητροπολίτῃ, οὔτε ἀρχιεπισκόπῳ οὔτε ἐπισκόπῳ ἐνορία ἐδόθη, ἀλλὰ τοῖς ΠΕΝΤΕ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙΣ ἀπενεμήθησαν αἱ ἐνορίαι τῶν τεσσάρων κλιμάτων τῆς οἰκουμένης· καὶ διὰ τοῦτο ἔχουσιν ἐν αὐταῖς τὴν ἀναφορὰν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἀπὸ πάντων τῶν ἐν αὐταῖς ἐπισκόπων. Καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ τοῦ ς, καὶ ζ, κανόνος τῆς Α. Συνόδου καὶ τοῦ β'. καὶ γ'. κανόνος τῆς Β. Συνόδου» (Ἰδ. καὶ τοῦ αὐτοῦ ἑρμην. εἰς τὸν β'. καὶ γ'. τῆς Β. καὶ τὸν κή τῆς Δ), «διοριζο-

(α) Βλ. Φωτ. ἐπιστ. 6. σελ. 49. καὶ τῆς ἐπὶ Φωτίου Συν. Πραξ. 6. ἐν Συνόδ. Συλλ. Τομ. Β. σελ. 942.

μένων τὸν Ἀλεξανδρείας ἔχειν ἐνορίαν πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον, τὴν Λιβύην, καὶ τὴν Πεντάπολιν· τὸν Ἀντιοχείας τὴν κοίλην Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Κιλικίαν· καὶ τοὺς λοιποὺς Πατριάρχας τὰς ἑτέρας διοικήσεις. Ὅθεν καὶ ὡς ἔχοντες δίκαια χειροτονιῶν εἰς τὰς ἀφορισθείσας αὐτοῖς διοικήσεις, κατὰ τὴν τῶν ῥηθέντων κανόνων περίληψιν, καὶ ἀνακρίνοντες τοὺς ταύτας διέποντας Ἀρχιερεῖς, καὶ κανονικῶς διορθούμενοι δικαίως καὶ σταυροπήγια δώσουσιν εἰς πόλεις καὶ παροικίας αὐτῶν· ἰδιώσονται δὲ καὶ κληρικοὺς αὐτῶν, ὁσάκις θέλουσιν, ἀπροκριματίστως. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων οὐδενὶ τῶν Πατριαρχῶν ἐπ' ἀδείας ἔσται εἰς ἑτέρου Πατριάρχου ἐνορίαν ἀποστεῖλαι Σταυροπήγια—,ἵνα μὴ τὰ δίκαια συγχέωνται τῶν Ἐκκλησιῶν» (α). Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πατριαρχικῶν Σταυροπηγίων ὁ Βαλσαμών (β). Ὑπάρχει δὲ καὶ νόμος τῶν Αὐτοκρατόρων Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου (τῷ 838) λέγων· «Τῷ Κωνσταντινουπόλεως προέδρῳ ἔξεστι καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων θρόνων ἐνορίαις, ἐν αἷς οὐκ ἔστι προκαθιέρωσις ναοῦ, σταυροπήγια διδόναι» (γ). Ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος (τῷ 1274) ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Βέκκου (ἀπειθοῦντος τὸ πρῶτον πρὸς τὰς παπικὰς αὐτοῦ γνώμας) ἀφεῖλε διὰ νεαρᾶς ἀπὸ τῆς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐξουσίας τὰ κατὰ τόπους πατριαρχικὰ Μοναστήρια, καὶ καθυπέταξεν αὐτὰ τοῖς ἐγχωρίοις ἐπισκόποις (δ). Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ πάλιν ἀπεδόθησαν τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅσον δὲ περὶ ὑποδοχῆς ξένων κληρικῶν καὶ αὐτὸς ὁ ἀοίδιμος ἀρχιεπίσκοπος Θεοφύλακτος (καί τοι μὴ πατριάρχης) ἔστερξε προσκληρώσασθαι τῇ ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ ξένον ἱεροδιάκονον μουσικόν, ἂν φέρῃ μόνον ἀπολυτήριον ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν ᾗ ἐμόναζε μονῆς, κατ' αὐτὴν ἴσως τὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ περιφέρειαν κειμένης, ὡς ἔξεστιν εἰκάσαι ἐκ τῆς πρὸς Νικηφόρον χαρτοφύλακα (τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας) ἐπιστολῆς (ε). Ταῦτα καὶ περὶ τούτων.

(α) Βλ. Σύνταγμ. τῶν θε'ων καὶ ἱερῶν Κανόν. ἐκδ. Ῥάλλη. Τόμ. Β. σελ. 41.

(β) Ἴδε καὶ τὸ περὶ Πατριαρχ. σαυροπηγ. Συνοδικὸν σημείωμα Γερμανοῦ τοῦ Πατριάρχου (τῷ 1222) παρὰ Λεϋγκλαβ. Jus Graecorom. p. 232—238.

(γ) Ἔκλογ. τῶν νόμων. Τιτλ. γ. §. ι. Βλ. Leunc!. Jus Græcorom. p. 85.

(δ) Παχυμέρ. Βιβλ. Ζ. κεφ. 11.

(ε) Θεοφύλ. ἐπιστολ. ε. σελ 10. ἐκδ. Meursij.

§. μς. Αὐτὸς δὲ ὁ σοφὸς Ἀντίτομος τί μαθὼν ἢ τί παθὼν ἐπέφερε τὴν τοῦ Θεοφυλάκτου ἐπιστολήν, ὡς δῆθεν συμμαχοῦσαν μὲν αὐτῷ κατὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Τόμου, ὑπερασπίζουσαν δὲ τοῦ κατ' αὐτὸν Καταστατικοῦ; Τί κοινὸν αὐτῷ καὶ τῇ ἐπιστολῇ; Ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος ἀλγεῖ θεωρῶν λυομένους (ὡς ἐνόμιζε) τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς Κανόνας, οὓς καὶ ὁ ἱερὸς συνίστησι Τόμος, αὐτὸς δὲ ἀπ' ἐναντίας βαίνων τῇ τοῦ χαρτοφύλακος (πρὸς ὃν ὁ Θεοφύλακτος ἐπέστειλε) φιλοθέῳ καὶ διὰ τοῦτο φιλοκάνονι τιμιότητι, καυχᾶται ὡς συνυπουργήσας εἰς τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Καταστατικοῦ πρὸς κατάλυσιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων. Ὁ Θεοφύλακτος παρέλαβε παρὰ τῶν αὐτοῦ προκατόχων Ἀρχιεπισκοπὴν ἀνέκαθεν αὐτοκέφαλον ἔχουσαν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον. Τοιαύτην αὐτοκέφαλον ἀνέδειξεν ἤδη διὰ τοῦ Τόμου καὶ ἡ Μ. Ἐκκλησία τὴν ἐν Ἑλλάδι διοικοῦσαν τὰ τῆς Ἐκκλησίας κανονικῶς Σύνοδον. Αὐτὸς δὲ παρεισάγει τὴν πρότερον ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ καταστᾶσαν κοσμικὴν ἐπιτροπὴν δουλεύουσαν τῇ ἐξουσίᾳ καθ' ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐν ὀνόματι αὐτοκεφάλου Συνόδου ἱερᾶς τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἱερὸς ἀρχιεπίσκοπος Θεοφύλακτος λέγει περὶ τοῦ Πατριάρχου, ὡς οὐδὲν εἶχε δικαίωμα χειροτονίας ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Ἀρχιεπισκοπῇ. Οὕτως ἤδη καὶ ὁ Πατριάρχης παρῃτήσατο διὰ τοῦ Τόμου τὸ κατὰ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος κανονικὸν αὐτοῦ δικαίωμα περὶ τὰς ἀρχιερατικὰς χειροτονίας, παραδοὺς αὐτὰ τῇ νεοσυστάτῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ κατ' αὐτὴν ὑπὸ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καθιδρυθείσῃ Συνόδῳ. Αὐτὸς μακαρίζει μὲν τὴν κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Καταστατικοῦ δολίως καὶ ἀτόπως προσκληθεῖσαν συνέλευσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου κεχειροτονημένων καὶ παρανόμως, εἰ καὶ ἀκουσίως, ἀποστάντων, περιφρονεῖ δὲ τὸ περὶ τὰς χειροτονίας προῤῥηθὲν δικαίωμα τοῦ Πατριάρχου, ὅπερ ἐπεγίνωσκε καὶ αὐτὴ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις μέχρι καὶ τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ. Ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος μετὰ τὴς Γ. Συνόδου (κανʹ η.) ἀπαγορεύει μὴ παρεισδύεσθαι τύφον κοσμικῆς ἐξουσίας ἐν τοῖς τοῦ Πνεύματος, καὶ τρέμει τὴν ἀπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀποδίωξιν τῆς εὐταξίας καὶ τῆς εἰρήνης. Αὐτὸς δὲ πᾶν τοὐναντίον, διεγείρει μὲν τὸν ὄγκον τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ἵνα δεσπόζῃ κἀν τοῖς τοῦ Πνεύματος, συνταράσσει δὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, καὶ πειρᾶται πάλιν ἀποσχίζειν τὴν διὰ τοῦ Τόμου πρὸς πάσας τὰς ἀδελφὰς ἐκκλησίας ἐν ἑνότητι τοῦ πνεύματος

εἰρηνεύσασαν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀνακαινίζων τὴν φρικτὴν ἀνομίαν τοῦ ἀποστατικοῦ Καταστατικοῦ, καὶ (ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ) κενὸν ἀποδεικνύων τὸ χυθὲν πανάγιον αἷμα τοῦ τὰ πάντα εἰρηνεύσαντος Σωτῆρος Χριστοῦ. Τέλος, ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος ἐνόμιζε παρὰ τοὺς κανόνας τὴν ἑνὸς Πατριαρχικοῦ Σταυροπηγίου σύστασιν ἐν τῇ παλαιόθεν κατὰ διάταξιν Ἐκκλησιαστικὴν αὐτοκεφάλῳ αὐτοῦ Ἀρχιεπισκοπῇ, αὐτὸς δὲ γεραίρει καὶ ἐκθειάζει τὸ καὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν πανώλεθρον Καταστατικόν, δι' οὗ 400 μὲν ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπικὰ μοναστήρια κατεστράφησαν, ἀπελαθέντων μὲν τῶν μοναχῶν, δημευθεντων δὲ τῶν ἱερῶν κτημάτων μετὰ καὶ ἄλλων ἀφιερωμένων ἔκπαλαι εἰς ἱερὰ σκηνώματα ἐκτὸς τοῦ Κράτους κείμενα (οἷον τοῦ ἁγίου Τάφου, τοῦ Σινᾶ, τοῦ Ἄθω κτλ.), τρία δὲ μόνα καθεστῶτα πατριαρχικὰ πανάρχαια Σταυροπήγια ὑπετάγησαν εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν, καὶ ταῦτα πάντα μήπω παραιτηθέντος τοῦ Πατριάρχου τῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κανονικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων. Κρῖνον ἤδη, ἀναγνῶστα, πόσον προσφυῶς ἢ λογικῶς καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ὁ θαυμάσιος Ἀντίτομος ἐξεφώνησεν ἐξ ἧς ἐπὶ τούτῳ μάλιστα μετέγραψεν ἐπιστολῆς τοῦ μακαρίου Θεοφυλάκτου, τὸ «Τίς ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐκκλησίᾳ μετουσία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως». Ἀλλ' οὕτως οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίοις οἷς διαλογίζονται!

§. μζ. Τελευταῖον, ἐν οἷς διαβάλλει τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον, ὅτι δόλῳ καὶ πονηρίᾳ τὸν Συνοδικὸν συνέταξε Τόμον, φέρει πρὸς ἀπόδειξιν μέγιστον τεκμήριον καὶ ὅτι συνεβουλεύθη «κεκλεισμένων τῶν θυρῶν». Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο πολλάκις (καθὰ προείπομεν) πολλαχοῦ τοῦ πονήματος ὡς ἀναντίρρητον τεκμήριον μέχρι ναυτιάσεως ἐπαναλαμβάνει, παρασυνάπτομέν τι καὶ περὶ τούτου. «Κεκλεισμένων τῶν θυρῶν (λέγει σελ. 75) ἀνεγνώσθη ὁ σχεδιασθεὶς Τόμος. Διὰ τί τοῦτο; διότι τὰ διαβούλια ἦσαν πονηρὰ καὶ δόλια, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον ἀνάγκην τοῦ σκότους. Διὰ τί ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς; Ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ τὰ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς» κτλ. (Ἰωάν. γ, 19—21). Ταῦτα γράφει ἐκ τοῦ θείου Εὐαγγε-

λίου, οἷς ἠδύνατο προσθεῖναι κἀκεῖνα. «Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν κτλ. (Α. Ἰωάν. β. 10—11). Καὶ λοιπὸν ἡ μὲν πραγματικὴ κλεῖσις τῶν θυρῶν τοῦ μεγάλου Συνοδικοῦ πραγματικὸν (κατ' αὐτὸν) ἐπήγαγε σκότος (εἶχον λέγει ἀνάγκην τοῦ ποιητοῦ σκότους), οὐδ' ὑπῆρχεν ἐκεῖ οὔτε τις θυρίς, οὔτε φεγγῖτις ὀπή· ἀλλ' οὕτως οἱ Ἀρχιερεῖς ἐβουλεύοντο σκότιοι διάγοντες, ἢ ὡς οἱ Κιμμέριοι, «οὓς οὐδέποτε ἡέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσι». Αὐτὸς δὲ τὸ σκότος ἀλληγορῶν καὶ πρὸς τὰ κρύφια βουλεύματα τῆς πονηρίας προσαρμόζει τὰ θεῖα ῥητά, μηδὲν ἔχοντα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν κοινόν. Ὅτι μὲν γὰρ ταῦτα ἐρρέθησαν πρὸς τοὺς ἀπίστους καὶ πρώτιστα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς μὴ πιστεύοντας, «εἰς τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. α, 9. πρβλ. καὶ ιβ, 35), πρόδηλον ἐξ αὐτῶν ὧν ἐπέφερεν εὐαγγελικῶν ῥητῶν, ἀποκόψας τὴν ἀρχὴν («Ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι» κτλ.). Καὶ μένει ἄρα κατ' αὐτὸν φῶς μὲν τὸ Μαυρέρειον Καταστατικόν, σκότος δὲ ὁ κρυπτῶς συντεταγμένος Συνοδικὸς τόμος· οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς ἰσοστάσιοι τοῖς χριστοκτόνοις Ἰουδαίοις! Τοῦτο δὲ διαῤῥήδην ὁ φιλόφωτος Ἀντίτομος ἀνεκήρυξεν, ὅστις εὐθὺς μετὰ τὴν ἀσεβῆ ταύτην βεβήλωσιν τῆς ἐννοίας τῶν ῥημάτων τῶν Εὐαγγελικῶν ὑποσυνάπτει καὶ τὰ ἑξῆς· «Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐποίησαν συμβούλια κατὰ τοῦ Χριστοῦ· δὲν λέγει ὅμως ἡ θεία Γραφὴ καὶ ἂν κεκλεισμένων ἢ ἀναπεπταμένων τῶν θυρῶν ἐποίησαν τὰ συμβούλια ταῦτα· Ἀλλ' ΙΣΩΣ ὅ,τι δὲν λέγει ἡ Γραφή, λέγει ΑΓΡΑΦΟΣ ΤΙΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ, ὅτι δηλαδὴ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν ἐποίησαν τὰ κατὰ τοῦ Χριστοῦ συμβούλια οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων καὶ οἱ φαρισαῖοι· καὶ κατὰ μίμησιν αὐτῶν ἐγένοντο καὶ τὰ συμβούλια τῶν χριστιανῶν ἀρχιερέων ἐν Κωνσταντινουπόλει κεκλεισμένων τῶν θυρῶν· διότι καὶ ἐκείνων καὶ τούτων πονηρὰ ἦσαν τὰ διαβούλια». Οὕτως ὁ γραφικώτατος Ἀντίτομος χλευάζων τὰς ἀγράφους παραδόσεις, τὰς ἴσην τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι δύναμιν εἰς πίστιν ἐχούσας» (κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον), ἔπλασε καὶ αὐτὸς δι' ἑνὸς καὶ μόνου ΙΣΩΣ ἰδίαν παράδοσιν, παρασημειῶν πρὸς τῷ θεοπνεύστῳ κειμένῳ τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ ἐπὶ

τοῦ σαρκαστικοῦ τούτου πλάσματος ἐθεμελίωσεν εὐσυνειδότως καὶ τιμίως τὴν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων συγκριτικὴν ἐξίσωσιν τῶν Ἀρχιερέων τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Ἐκεῖνοι (κατὰ τὴν ἀπὸ κοιλίας παράδοσιν) κεκλεισμένων τῶν θυρῶν ἐβουλεύοντο κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ οὗτοι παρομοίως κατὰ τίνος; ὑπὲρ τῆς ἐν Ἑλλάδι τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ εἰρήνης καὶ κανονικῆς ἑνώσεως αὐτῆς μετὰ πασῶν τῶν ἁγίων αὐτῆς ἀδελφῶν, ἀφ' ὧν ἀποσπάσαν αὐτὴν ἐκράτει διερρηγμένην τὸ σχισματοποιὸν Καταστατικόν. Οὕτως ὁ τῆς πονηρᾶς παραδόσεως πατὴρ «συνέλαβε πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν», σύγκρισιν παράλογον καὶ δυσσεβῆ. Οὕτως «ἀσυλλόγιστος ἡ πονηρία». Ἀλλὰ τὸ μὲν τὰς ἰουδαϊζούσας ταύτας φωνὰς ἐπὶ πλέον ἐξελέγχειν, ἀνάξιον καὶ περιττόν· αὐταὶ γὰρ καθ' ἑαυτὰς στηλογραφοῦσι τὴν διάθεσιν τοῦ γράψαντος. Ἡμεῖς δ' ἐν εὐσεβείας ἁπλότητι σημειοῦμεν μόνον τὰ ἑξῆς. Ἡ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἑλληνίζουσα φράσις ὅτι κεκράτηκε καὶ εἰς τὴν συνήθειαν ἐπὶ πάσης κλείσεως θυρῶν, ἐλθοῦσα εἰς χρῆσιν ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς ἐκείνης ῥήσεως «Οὔσης ὀψίας καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι» κτλ. ὑπάρχει πρᾶγμα πρόδηλον. Ἐνταῦθα δὲ πρὸς τῇ κοινῇ σημασίᾳ συνεμφαίνει καί τινα πρὸς αὐτὴν τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν ἐν μέρει σχέσιν καὶ ἀναφοράν. Ὡς γὰρ τότε ὁ θεάνθρωπος Κύριος ἐπέστη ἐν μέσῳ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν τὴν εἰρήνην διδοὺς αὐτοῖς, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐν ὀνόματι Χριστοῦ καὶ χάριν τῆς κατὰ Χριστὸν εἰρήνης συνηγμένην ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην ἐκείνην Σύνοδον αὐτὸς πάλιν, ὁ μέχρι συντελείας ἀχώριστος μετὰ τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν διαμένων, ἀοράτως παρῆν, τὴν εἰρήνην δι' αὐτῆς πρυτανεύων ταῖς Ἐκκλησίαις, καὶ τὸ διεστὼς πρὸς τὸ ὅλον σῶμα συνάπτων ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἑνότητος. Τοῦτο καθ' ἑκάστην εὔχεται καὶ ἡ Ἐκκλησία, «Ὡς ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν σου παρεγένου Σωτὴρ τὴν εἰρήνην διδοὺς αὐτοῖς—Οὕτω καὶ τοῖς σὲ ποθοῦσιν ἕνωσον σαυτὸν οἰκτείρμων, ἵνα συνημμένοι σὲ ὑμνῶμεν» κτλ. (ὥρα γ καὶ Κυρ. τοῦ Θωμᾶ καὶ τῆς Πεντηκ.). Πάλιν κεκλεισμένας εἶχον τὰς θύρας οἱ Ἀπόστολοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἁγία Σύνοδος ἐβουλεύετο κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, εἰ καὶ μὴ διὰ φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ἕνεκα τῶν τὸ θεῖον αὐτῶν ἔργον περικυκλούντων κινδύνων, φοβούμενοι μή ποτε θεωρούμεναι ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν καὶ παντοίων

ἀκροατῶν αἱ παρὰ τῆς ξενοκρατίας ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος ἐπενεχθεῖσαι καὶ προκείμεναι πρὸς θεραπείαν πνευματικαὶ πληγαὶ δημοσιευθῶσι καὶ εἰς τοὺς μισέλληνας καὶ μισορθοδόξους, καὶ εὐφρανθῶσι μὲν θυγατέρες ἀλλοφύλων, σκανδαλισθῶσι δὲ καὶ τῶν ἁπλουστέρων χριστιανῶν αἱ συνειδήσεις. Ὁ ἑ. κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου κελεύει «Μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας (τουτέστι τὰς ψήφους τῶν ἐπισκόπων) ἐπὶ παρουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι». Ἐπειδὴ γὰρ ἐν ταῖς ψήφοις λέγονταί τινα πολλάκις περὶ τῶν εἰς ψῆφον προβαλλομένων ἀνάξια καὶ φέροντα αἰσχύνην, διὰ τοῦτο ἔδοξε τοῖς Πατράσι μὴ παρεῖναι τινὰς ἀκροωμένους φειδοῖ τε τῆς ὑπολήψεως τῶν ὁπωσδήποτε ψεγομένων, καὶ ἵνα μὴ καὶ αὐτῶν τινες τῶν ἀκροωμένων, ἀστήρικτοι ὄντες ἐν πίστει, σκανδαλίζωνται καὶ προτρέπωνται εἰς κακίαν· «διὰ τοῦτο τὴν σήμερον οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ μόνοι συνερχόμενοι ψηφίζουσιν» (ὡς ἑρμηνεύουσι τὸν κανονα ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλσαμών). Παρομοίως καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος τῶν Ἀρχιερέων (καὶ ταῦτα οὐ περὶ ἑνὸς μόνον ἐπισκόπου, ἀλλὰ περὶ ἐκκλησίας ὅλης τῆς ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ψηφιζομένη) κατ' ἰδίαν ἐβουλεύετο συνελθοῦσα, πάντων τῶν ἔξωθεν ἐκ περιεργείας ἀκροᾶσθαι βουλομένων ἀποκλεισθέντων. Περὶ τίνων δὲ συνεσκέπτετο ἡ ἁγία Σύνοδος, λεγέτω πάλιν αὐτή· «Μετὰ ταῦτα τεθέντος εἰς συζήτησιν τοῦ αἰτήματος» (τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως), «καὶ πολλῆς ἐφ' ἱκανὸν συνδιασκέψεως γενομένης, τῆς τε ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ κράτει τῆς Ἑλλάδος ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ἐξ ὅτου περ ἀπελείφθησαν τῆς μετὰ τοῦ οἰκείου κανονικοῦ Πατριάρχου Ἐκκλησιαστικῆς συναφείας τε καὶ σχέσεως, πρὸς τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας παρεξετασθείσης» κτλ. (Βλ. Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΔ. σελ. 538). Πῶς δὲ τὴν τοιαύτην παρεξέτασιν ἡ ἁγία Σύνοδος ἐποιεῖτο; πῶς ἄλλως, εἰ μὴ παραθεωροῦσα τὰς ἐκ τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ἑτεροθρήσκου Ἀντιβασιλείας ἐπενεχθείσας εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἑλλάδα συμφοράς; ὧν τὸ κεφάλαιον ἡ παρὰ ταύτης τῆς καταστατικῆς νομοθεσίας θεσμοθετηθεῖσα παντελὴς τῶν θείων καν νων κατάργησις μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ δόγματος τῆς ἑνότητος τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν πιστεύομεν, καὶ ἧς κεφαλὴ καὶ κυριάρχης οὐκ ἄγγελος, οὐκ ἄνθρωπος, οὐκ ἔθνος, οὐ βασιλεύς, ἀλλ' εἷς καὶ μόνος ἐστίν, ὁ Χριστός. Τὸ γοῦν τὰς ἐκ τοῦ παναθέσμου τούτου θεσμοῦ ποικίλας ἐκκλησιαστικὰς παραβάσεις, (ἔκ τε δημοσίων γραμ-

μάτων καὶ ἐξ αὐτῶν τινων τῆς δῆθεν αὐτοκεφάλου καταστάσης Συνόδου διαταγμάτων μαρτυρουμένας) ἐπὶ πολλῶν ἀκροωμένων ἀναμετρεῖν, πῶς ἀκίνδυνον; Ἔπειτα καὶ ἄλλως, διὰ τί κατὰ τῶν κεκλεισμένων θυρῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Συνόδου τοσοῦτον ἠγανάκτησεν ὁ Ἀντίτομος, ὥστε τοῦτο φέρειν ὡς ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν τῶν ἐν ἀποκρύφῳ τεκταινομένων δολίων τῆς Συνόδου διαβουλίων; Ἀλλ' αὐτός, καὶ μάλιστα πάντων αὐτός, ὁ πρεσβεύων, ὅτι πολιτεία καὶ ἐκκλησία ἕν ἐςι καὶ τὸ αὐτό, δέχεται πάντως τὰς ἐν ἀποκρύφῳ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν πολλῶν πολιτικῶν ἀρχῶν γενομένας συνδιασκέψεις. Κεκλεισμένων τῶν θυρῶν βουλεύονται πολλάκις καὶ συζητοῦσι περὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία. Κεκλεισμένων τῶν θυρῶν πολλάκις καὶ τὰ Ὑπουργικὰ Συμβούλια. Κεκλεισμένων τῶν θυρῶν συζητοῦσι περὶ τοῦ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ αὐτὰ τὰ δικαστήρια κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν διασκέψεις. Ὡσαύτως καὶ οἱ ἔνορκοι περὶ τῶν αὐτοῖς ἀνηκόντων. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις (τῷ 1843) δι' ὅλων τριῶν ἡμερῶν ἐβουλεύετο τῶν θυρῶν κεκλεισμένων. Μή τοι καὶ τούτων τῶν γεραρῶν τοῦ πολιτεύματος ἀρχῶν τεκμηριοῦσι πονηροὺς καὶ δολίους σκοπούς, διότι γίνονται τῶν θυρῶν κεκλεισμένων; Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

§. μη. Ὁποῖα δὲ κακεῖνα; «Ὅ,τι (λέγει σελ. 112) Ὅ,τι ἔπραξε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος» (ἤγουν ἡ Ἀντιβασιλεία τῷ 1833), «δὲν ἦτον μόνον Νομικόν, ἀλλ' ἦτον καὶ ΚΑΝΟΝΙΚΟΝ. Ἂν δὲν ἦτον καὶ κανονικὴ ἡ πρᾶξις αὐτοῦ, ἦτον ἀτελὴς κατ' οὐσιωδέστατον μέρος· καὶ τὸ ἔθνος ἤθελε διατάξει τὰ δέοντα καὶ περὶ ΚΑΝΟΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ αὐτῆς. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον διέταξεν» (ἄρα ἡ πρᾶξις ἦν καὶ κανονικὴ καὶ κεκανονοποιημένη!). — Καὶ πάλιν (σελ. 117) «Ὅτι δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἶχε δικαίωμα εἰς τὸ νὰ ἀναδείξῃ ἀφ' ἑαυτοῦ αὐτοκέφαλον τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν, προδηλότατον ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς πράξεως· διότι ἂν δὲν εἶχε δικαίωμα εἰς τοῦτο, πῶς ἔπραττεν ὡς δικαίωμα εἰς αὐτὸ ἔχον;» Παράδοξα τῇ ἀληθείᾳ πολιτικοῦ καὶ ἠθικοῦ δικαίου ἀξιώματα, καὶ ταῦτα περὶ ἐκκλησίας. Καὶ λοιπὸν κατὰ τὴν λογικωτάτην ταύτην θεωρίαν πάντα, ὅσα περὶ ἐκκλησίας ἐνομοθέτησαν καὶ ἔπραξαν ἡγεμόνες αἱρετικοὶ καὶ ἔθνη παρὰ ψευδοδιδασκάλων πεπλανημένα, πάντα τὰ τοιαῦτα ἦσαν καὶ κανονικὰ καὶ ὡς ἐκ διακαιώματος πεπραγμένα. Καὶ τούτου δεῖ-

ξις μία καὶ λαμπρά· «Διότι τὰ ἔπραξαν». Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀνήκουσιν εἰς ἣν πρεσβεύει ὁ Ἀντίτομος ἀρχήν, ὅτι ἐκκλησία καὶ πολιτεία ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτό· σημειωτέον δ' ἐν τούτοις ποῖον αὐτὸν ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων· ἔλαθεν ὁμολογήσας ὅτι πρᾶξις μὴ κανονικὴ (καὶ μάλιστα ἀντικανονική, οἷον τὸ Καταστατικὸν) ἀτελής ἐστι κατὰ τὸ οὐσιωδέστατον αὐτῆς μέρος (καὶ ἑπομένως ἀνούσιος καὶ ἀνόσιος ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν). Καὶ τρίτον (σελ. 119) ἔγραψε τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον πρὸς τὸν πατριάρχην «Ἀξιοῦμεν ἵνα ἐπιδοκιμάσαντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν θεσμοθεσίαν τῆς Ἑλλάδος κτλ. Ταῦτα δὲ γράφον τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον τί ἔλεγε δι' αὐτῶν; Ὅτι ὄχι μόνον νομικῶς ἔπραξεν ὅ,τι ἔπραξε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀλλὰ καὶ κανονικῶς· εἰ δὲ μή, ἤθελε γράφει «Ἀξιοῦμεν ἵνα ἐπιδοκιμάσητε καὶ κανονικῶς ὅ,τι νομικῶς μόνον ἐγένετο». Οὕτω λοιπὸν διὰ τῆς ἐπεξηγήσεως καὶ τῆς εἰς τὸ ἐναντίον ἐπαγωγῆς τοῦ λόγου τοῦ ὑπουργ. Συμβουλίου ἀποδείκνυσι καὶ τοῦτο (καθὸ δὴ καὶ κατάλληλον τῶν κανονικῶν καὶ μὴ κανονικῶν δικαστήριον) καὶ μαρτυρεῖ ἐναργῶς τὴν πρᾶξιν τοῦ Καταστατικοῦ κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας πεπραγμένην καὶ (ὡς προεῖπε καὶ σελ. 112) «καὶ δικαίαν καὶ νόμιμον καὶ κανονικήν». Ἀλλ' αὐτὸς οὗτος παρευθὺς στρέψας τὸν λόγον πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον «φέρετε, κράζει, τοὺς κανόνας (ἐφ' οἷς ἀνηγορεύσατε κανονικῶς αὐτοκέφαλον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος)· ἀλλὰ δὲν ἔχετε, δὲν θέλετε εὑρεῖ τοιούτους κανόνας». Ἀλλ' εἴπερ οὐχ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοιοῦτοι κανόνες, κατὰ ποίους λοιπὸν κανόνας περιεσάλπισε πολλαχοῦ μετὰ τοσούτου στόμφου τὸ Καταστατικόν, ὡς κανονικόν; Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ κανονικῶς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου λέγομεν ἐν τοῖς ἑξῆς. Αὐτὸς δὲ πάλιν ἀλλαχοῦ (σελ. 115) κάτι σαφέστερον λέγει περὶ τοῦ φίλου Καταστατικοῦ («ᾧ ἔπι καὶ αὐτὸς πολλ' ἐμόγησε»)· ἄκουε· «Ἀλλ ἂς ὑποθέσωμεν ΕΝ ΑΚΑΡΕΙ ὅτι ἡ τότε Αντιβασιλεία διέταξεν ὅ,τι καὶ ὅπως δὲν ἤθελε διατάξει, ἂν συνίστατο ἐξ Ὀρθοδόξων». Ἔστω, δῶμεν τὴν ἀκαριαίαν ὑπόθεσιν, τὶ λοιπὸν ἀντεπιφέρει πρὸς ἀναίρεσιν; Ἰδοὺ (λέγει) τὸ β'. ἄρθρον τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ὄχι Βαυαρικοῦ Συντάγματος (καὶ ἀναφέρει μόνον τὰς περὶ τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας λέξεις τοῦ ἄρθρου, ἀποκόπτων τὰς λοιπάς). Ἀλλ' ὅτι τοῦτο δὴ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὀρθόδοξον ἄρθρον καθεῖλε καὶ κατέστρεψε πρόρριζον ὅλον τὸ βαυα-

ρικὸν Καταστατικὸν εἴδομεν ἐν τοῖς προλαβοῦσι (σελ. 407)· αὐτὸς δὲ, δι' ἧς παρεδέξατο ὑποθέσεως (δηλονότι θέσεως πραγματικῆς καὶ τοσούτῳ βεβαίας, ὅσῳ καὶ ἡ διαφορὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδοξίας πρὸς τὴν ἑτεροδοξίαν τῆς Ἀντιβασιλείας), διὰ ταύτης, λέγω, τῆς εἴτ' ἀκαριαίας εἴτε καὶ τοῦ ἀκαροῦς ἀκαρεστέρας ὑποθέσεως ὡμολόγησε διαῤῥήδην ὅτι τὸ Καταστατικὸν ὑπῆρξεν ἑτερόδοξος τῆς Ἀντιβασιλείας διάταξις, καὶ (ἑπομένως) ἀντορθόδοξος ἡ κατ' αὐτὴν οὐκ ἐν ἀκαρεῖ, ἀλλὰ δι' ὅλης δεκαεπταετίας διοίκησις τῆς ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων. Παραδοξότατον καὶ τὸ ἑξῆς· Μὴ ἀρκεσθεὶς ἐφ' οἷς δι' ὅλου τοῦ πονήματος ἀπ' εὐθείας ἐξυβρίζει εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίαν ἐκείνην Σύνοδον, εἰσάγει καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς αὐτῆς βεβαιοῦντας τὰς σεμνὰς αὐτοῦ καλλιλογίας, ἀναπλάττων ὡς ἐκ προσώπου δῆθεν ἐκείνων ῥητορικὴν ἠθοποιΐαν ἀξίαν τῆς περὶ ἧς πραγματεύεται ἀληθείας, θαυμαστόν τι χρῆμα παντόλμου καὶ ῥωμαλέας ἀναισχυντίας! Τὰς μὲν οὖν εἰς αὐτὴν τὴν Σύνοδον ἰδίως ἀφορώσας ὕβρεις καὶ συκοφαντίας, ὅσας ἀναπλάττει λέγοντας αὐτοὺς καθ' ἑαυτῶν τούτους δὴ τοὺς ἀρχιερεῖς αὐτοῦ (μὴ γὰρ εἴποιμεν ἀληθεῖς ἐκείνης τῆς Συνόδου!), παραλείπομεν ἀποκειμένας παρ' αὐτῷ καὶ ταύτας μετὰ τῶν ἄλλων καλὸν κειμήλιον ἢ ἄγαλμα πολυχρύσου χλιδῆς, καταγλαΐζον τὴν μογερὰν αὐτοῦ ματαιοπονίαν. Σημειοῦμεν δὲ μόνας ὀλίγας τινὰς ἀντιφατικὰς ψευδοῤῥημοσύνας. «Δεκαεπτὰ ἔτη» (λέγουσιν οἱ ἀρχιερεῖς αὐτοῦ) «ἦτον αὐτοκέφαλος ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, καὶ ἐδιοικεῖτο ὑπὸ ἱερᾶς Συνόδου κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς ΚΑΝΟΝΑΣ» (οὕτως, ὡς ἔοικεν, ὀνομάζει τὰ κατασχόντα τὸν τόπον τῶν καταργηθέντων κανόνων ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ· ἀλλὰ προχωροῦμεν). «Τοῦτο (λέγουσιν) ἦτον ἔκτοτε γνωσὸν εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅμως οὔτε ἐθεωρήσαμεν οὔτε ἐθεωροῦμεν αὐτὴν διὰ τοῦτο σχισματικήν» (σελ. 102). Καὶ ὅμως αὐτὸς οὗτος ἐν τοῖς προηγουμένοις (σελ. 82) διδάσκων τίνας λόγους ὤφειλέ τις εἰπεῖν πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς, ἵνα μὴ συντάξωσι τὸν Τόμον ὑπό τινας ὅρους, ἐπιφωνεῖ, «ΜΗ ΣΧΙΖΕΤΕ ΕΤΙ ΜΑΛΛΟΝ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ» (θεωρῶν αὐτὴν ἱκανῶς ἤδη ἐσχισμένην ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ)· ἄκουε καὶ τὰ ἑξῆς «Ἀπόδειξις δὲ τούτου (ὅτι οὐκ ἐθεώρουν αὐτὴν σχισματικὴν) τρανωτάτη ἡ ΜΗ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ διακοπὴ τῆς ἀδελφικῆς ἑνότητος»· καὶ ὅμως αὐτὸς οὗτος διακηρύττει τὴν ἐν ὅλῳ τῷ χρόνῳ τούτῳ (μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τόμου) διακοπὴν τῆς ἀδελφικῆς ἑνότητος, λέγων «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶχεν οὔτε

συνάφειάν τινα οὔτε σχέσιν πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίαν» (σελ. 59)· καὶ πάλιν (σελ. 113) «ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἔπραξε τοῦτο (τὸ νὰ ἐξαιτήσηται τὸν ἀδελφικὸν σύνδεσμον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῶν ἄλλων αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν πρὸς τὴν αὐτοκέφαλον Ἑλλην. Ἐκκλησίαν), δὲν ἔπραξε τοῦτο οὔτε τῷ 1834, οὔτε τῷ 1844, διὰ λόγους ἰσχυρούς!» Ὅτι δὲ καὶ τοῖς κληρικοῖς τῆς Ἑλλάδος ἀπηγόρευτο ἐξέρχεσθαι τοῦ Κράτους, ἵνα μὴ μνημονεύωσι ξένης Ἐκκλησίας πρόεδρον, προείπομεν (σελ. 409). Πρόσθες καὶ ὅτι ἐν ὅλῳ τῷ χρόνῳ τούτῳ οὐδεμία τῶν ἐν τοῖς πέντε (μετὰ τῆς Ῥωσσίας) πατριαρχείοις καὶ τῶν ἄλλων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν οὐδεμίαν εἶχε δι' ἐπιστολῶν κοινωνίαν πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας ἀνακηρυχθεῖσαν αὐτοκέφαλον ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἄλλο δὲ τί λέγουσιν οἱ τοῦ προσωποποιοῦ ἀρχιερεῖς; «Ἡμεῖς ἐχάρημεν μάλιστα, διότι ἔπραξεν ἡ Ἑλλὰς ἀφ' ἑαυτῆς ὅ,τι ἔπραξεν·—ἡμεῖς εὐλογήσαμεν τότε τὸ ἔργον τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ ἔθνους». Καὶ ὅμως αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ (σελ. 12), ὅτι ὁ Πατριάρχης (τῷ 1850) οὐκ ἐδέξατο τοῦ προέδρου τῆς ἱερᾶς Συνόδου τὴν ἐπιστολήν, «εἰς ἣν ἤλπιζον ὅτι ὁ Πατριάρχης ἀπαντήσει πρὸς τὸν πρόεδρον, ἡ δὲ ἀπάντησις αὕτη ἔμελλε νὰ θεωρηθῇ ὡς σύνδεσμος ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.» Ὁ δ' αὐτὸς οὗτος ἐπίσταται καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ στρατήγημα (καθὼς ἐπονομάζει τὴν ἄδολον ταύτην πρᾶξιν!) παρομοίως ἀπέτυχε καὶ ὅτε πρὸ ἐνναετίας (τῷ 1841) ἀπέβαλεν ὁ Πατριάρχης τὴν ἄλλην τότε παρὰ τοῦ προέδρου καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος πεμφθεῖσαν ἐπιστολὴν ὡς παρ' ἀγνώστου Συνόδου πάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὕτως ἐχάρησαν οἱ πενθοῦντες ἐπὶ τούτοις Ἀρχιερεῖς τῆς Μ. Ἐκκλησίας, καὶ οὕτως ηὐλόγουν τὸ ἀνευλόγητον ἔργον τῆς Ἀντιβασιλείας, καὶ τὴν φθοροποιόν, ὡς παλαιουμένης νόσου, διάρκειαν αὐτοῦ καὶ τὸ δὶς ἐπαναληφθὲν κακόβουλον στρατήγημα τῶν Συνοδικῶν ἐπιστολῶν, δι' ὧν ἤλπιζον ὅτι καταστρατηγήσουσι (φεῦ!) ὡς ἐχθρὸν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, μένοντες ἐν τῇ παρανομίᾳ τοῦ Καταστατικοῦ, καὶ χωρήσουσιν εὐθὺς εἰς χειροτονίαν Ἀρχιερέων, ἅμα τῷ σαγηνεῦσαι τὴν ἁπλῆν ἀπάντησιν τοῦ Πατριάρχου, καὶ χωρὶς τῆς κανονικῆς παραιτήσεως αὐτοῦ (βλ. Τμήμ. Β. σελ. 476, 524). Τοσαῦτα καὶ ἐκ τῆς ἠθοποιΐας τῶν προσωποπεποιημένων ἀρχιερέων τοῦ Ἀντιτόμου. Ἄλλας ταύτης ἀντιφάσεις ἀλλεπαλλήλους ἀκολουθούσας καὶ τὸ ψεῦδος μετὰ

τῆς ἀληθείας ἀσυστόλως συγκλωθούσας παρατρέχομεν· ἱκανὴ καὶ τῶν ἐκτεθειμένων ἡ ἀηδία.

§. μθ. Μεταβαίνομεν ἤδη καὶ εἰς τὸ Δ, καὶ τελευταῖον ἀνεπίγραφον μέρος τοῦ ἀνεπιγράφου πρώτου τμήματος τῆς συγγραφῆς, ἵνα καὶ ἐκ τούτου τὰ καίρια καὶ ἄκοντες ἀκανθολογήσωμεν. Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα καὶ τούτου τοῦ μέρους πολλαπλῆ καὶ ἀπαραδειγμάτιστος παλιλλογία καὶ ἐπανάληψις τῶν ὧν εἶπε προηγουμένως, καὶ ὅσων ἐρεῖ μετ' ὀλίγον ἐν τῇ παρεπομένῃ ἀναλύσει τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου. Πρὶν ὅμως εἰς αὐτὴν καταντήσῃ, προεξετάζει δύω τινὰ μέρη τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου, «τὴν ἀνάδειξιν αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ἐν ἐν αὐτῇ κατάστασιν ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς», ὡς ταῦτα μάλιστα καὶ σαφέστατα δηλοῦντα τὴν τοῦ Τόμου κακίαν καὶ κακοηθείαν. «Ταύτην δὲ (λέγει) θέλομεν καταδείξει καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ ἀναλύσει. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ, ἵνα μὴ νομίσῃ τις ὅτι παραλόγως φερόμεθα κατ' αὐτοῦ (τοῦ Τόμου), καὶ ὑπό τινος ἄλλου πάθους ποταποῦ, καὶ ὄχι ὑπὸ τοῦ εἰλικρινοῦς αἰσθήματος τῆς τιμῆς καὶ τοῦ συμφέροντος τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος, ὄχι ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας πάθους κινούμενοι, παριστάνομεν αὐτὸν τοιοῦτον, ὁποῖος ἀληθῶς δὲν εἶναι, ἂς ἐξετάσωμεν αὐτὸν ἀπαθῶς κατὰ τὰ δύω (τὰ προκείμενα) αὐτοῦ μέρη» (σελ. 108—109). Οὕτως ὁ ἄνθρωπος ἀπαθῶς τε ἅμα καὶ εὐγενοπαθῶς, ἀλλ' οὐκ ἀλλοπαθῶς, εἰσέρχεται ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὧν ἔρχεται ἀμέσως μετὰ μικρὸν ἐξετάσων. Διαμαρτύρεται δὲ καὶ περὶ τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ φιλοτιμίας καὶ εἰς τὴν φίλην πατρίδα στοργῆς, ὑπομιμνήσκων συχνάκις περὶ τούτων τὸν ἀναγνώστην ὑπὸ φόβου μήπως οὗτος ἐπιλάθηται ἢ καὶ ἀμφιβάλῃ περὶ αὐτῶν, καίτοι λαμπρῶς προεκτεθειμένων (βλ. ὄπισθ. σελ. 315). Ἀλλ' οἱ μὲν δημοκοπίαν ἀσκοῦντες, «ἐπιμανὲς νόσημα τυραννίδος οὐκ ἔλαττον, πάντα προσποιοῦνται ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπὲρ τοῦ δήμου, βουλόμενοι τοὺς πολλοὺς ἐξαπατᾶν» (ὡς εἶπε Πλούταρχος). Ὁ δὲ φιλόπατρις Ἀντίτομος γελοῖός τις φαίνεται ἐν μέσῃ τῇ Ἑλλάδι τὸν δημοκόπον ἐπιμανέστατα προσποιούμενος, ἐν οἷς καὶ πατρίδα καὶ ἔθνος καὶ τὴν τοῦ πολιτεύματος ἐξουσίαν αἴσχιστα κολακεύει, τὴν μὲν φιλοτιμίαν τῶν εὐσεβούντων Ἑλλήνων μάτην παροξύνων ἐπ' ἀτιμώσει τῆς ἁγίας αὐτῶν Ἐκκλησίας, τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ τῷ Καίσαρι (τὸ γ' ἐπ' αὐτῷ) καταπροδιδούς, καὶ ἐπὶ πᾶσι δεξιώτατον ὅπλον μεταχει-

ριζόμενος τὴν συκοφαντίαν. Τοῦτο ποιεῖ καὶ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν προειρημένων δύω μερῶν τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου. «Ὡρίσαμεν (λέγει ἐκεῖ ἡ ἁγία Σύνοδος) «ὡρίσαμεν τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου καὶ τελετεροχικοῦ Πνεύματος διὰ τοῦ παρόντος Συνοδικοῦ Τόμου, ἵνα ἡ ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὑπάρχῃ τοῦ λοιποῦ κανονικῶς αὐτοκέφαλος».—Δεινῶς ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀντίτομος ἀγανακτεῖ, καὶ δεκάκις τὰ Συνοδικὰ ταῦτα ῥήματα ταυτάζων καὶ πολλάκις ἀντιλέγων καὶ ἐπαναλαμβάνων τὸ φίλον αὐτῷ ᾆσμα, ὅτι «ὑπῆρχεν ἤδη αὐτοκέφαλος ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ 1833· ὁ δὲ Τόμος ὑβρίζει καὶ προπηλακίζει τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀναγορεύων ἐξ ὑπαρχῆς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην αὐτοκέφαλον». Δεινοποιῶν δὲ τὴν περιφρόνησιν ταύτην εἰσάγει κατ' ἠθοποιΐαν καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν ἐκείνην Σύνοδον λέγουσαν πρὸς τὸ ἔθνος ταῦτα· «Ὅ,τι ἔπραξας σὺ καὶ τῷ 1833, καὶ τῷ 1844, δὲν ἔχει παρ' ἐμοὶ οὐδεμίαν ἰσχὺν—διὸ καὶ θεωρεῖται καὶ εἶναι ἄκυρον καὶ μηδόλως γεγονός, διότι ἐγένετο παρὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας. Μὴ ζητῆς δὲ τοὺς κανόνας τούτους· διότι τοιοῦτοι κανόνες δὲν ὑπάρχουσι. Πίστευε καὶ μὴ ἐρεύνα! ἵνα μὴ ἀναγορευθῇς καὶ κηρυχθῇς καὶ σὺ κανονικῶς ἀσεβές!! Ὅθεν περιφρονοῦσα, καταργοῦσα, ἀθετοῦσα καὶ ἀκυροῦσα τοὺς νόμους σου, ὁρίζω ἐγώ, ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὑπάρχῃ ἡ Ἐκκλησία σου κανονικῶς αὐτοκέφαλος». «Ὑψηλὸς ὁρισμὸς (ἐπιφέρει), ὁρισμὸς ξένης ἀρχῆς νῦν ἤδη ἀναδεικνύει αὐτοκέφαλον τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ δὲ πρὸ δεκαεπτὰ ἐτῶν καταστήσασα καὶ ἀναδείξασα ταύτην αὐτοκέφαλον ἐθνικὴ θέλησις, δειχθεῖσα καὶ τῷ 1844, οὐδόλως τάττεται ἐν ἀριθμῷ! Γίνεται τούτου μείζων καταφρόνησις τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας καὶ κυριαρχίας; Οἱ νόμοι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους οὐδὲν ἰσχύουσι, καὶ ἰσχύει ὁ παρ' ὀλίγων ἐπισκόπων, ὑπηκόων τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπιβαλλόμενος νόμος» κτλ. (σελ. 115, 116). Ἀλλὰ πρὸς τὰ διεῤῥωγότα ταῦτα φληναφήματα λόγος οὐδείς· αὐτὰ γὰρ καθ' ἑαυτὰ φανερὰ καὶ χρωτὶ δῆλα (κατὰ τὸν φθειριῶντα δάκτυλον τοῦ Ἡρακλείτου)· μόνον περὶ τῆς ξένης ἀρχῆς λέγομέν τινα παρακατιόντες, ὅπου πάλιν περὶ αὐτῆς τρανότερα τερατεύεται. Ἐνταῦθα δὲ μόνον περὶ τοῦ ὥρισεν, ὅπερ ἐσκανδάλισε τὸν ἄνθρωπον, καὶ περὶ τῆς πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ πρὸς χλεύην ἐπαναλαμβανομένης «ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου», σημειοῦμεν τὰ ἑξῆς· καὶ πρῶτον περὶ τοῦ ὥρισεν·

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΦΑΛΙΑΙΤΣ

«Ἔδοξε τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν», εἶπον οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι πρὸς τὴν Σύνοδον αὐτῶν, ἐν ᾗ πρὸς τὴν τότε τῆς νεοπαγοῦς ἐκκλησίας οἰκονομίαν ἐκανόνισαν τὰ παρὰ τῶν πιστῶν πρακτέα καὶ μὴ (Πράξ. ιζ). Ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς Ἀποστολικοῖς κανόσι ἀναγινώσκομεν καὶ τὸ «κελεύομεν» καὶ τὸ «προσάττομεν» (Καν. κς, κζ), καὶ ἁπλῶς κατὰ σχηματισμὸν τοῦ ῥήματος προστακτικόν, χειροτονείσθω, καθαιρείσθω κτλ. (Καν. α, γ). Ἔστι δ' ὅπου λέγουσι καὶ χρὴ (γενέσθαι τὸ καὶ τό). «Ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Συνόδῳ» εἶπε καὶ ἡ Α. Οἰκουμενικὴ (Καν. η, ιδ, κ) καὶ τὰς ἐπιτακτικὰς ἄλλας φωνάς. «Ἔδοξεν» εἶπε καὶ ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ τοπικὴ (Καν. γ καὶ ια), καὶ πάλιν ἡ αὐτὴ «προσέταξεν ἡ ἁγία Σύνοδος» (Καν. ιζ)· καὶ ἡ ἐν Λαοδικείᾳ «ἐκελεύσαμεν» (Καν. λς). Ὡσαύτως καὶ ἐν ἄλλαις ἁγίαις Συνόδοις τοπικαῖς τε καὶ Οἰκουμενικαῖς, ἵνα μὴ περὶ γνωστῶν περιττολογῶμεν. Συνηθέστατον δὲ παρὰ πάσαις σχεδὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτῶν κανόσιν ἐςὶ καὶ τὸ ὁρίζειν (διορίζειν, διατάσσειν), οἷον «Ὥρισαν οἱ ἅγιοι Πατέρες» (τῆς Β. καν. α), «Ὥρισεν ἡ ἁγία Σύνοδος». (τῆς Δ. καν. ι). Τούτοις πρόσθες καὶ τὸ τῶν ἐπισκόπων ἐν ταῖς ἱεραῖς Συνόδοις, ἑκάστου ὑπογράφοντος· «Ὁ δεῖνα ὁρίσας ὑπέγραψα». Ὥστε καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία Σύνοδος ὥρισεν ἃ ὥρισε κατὰ τὸν τύπον τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Συνόδων. Ὁ δὲ χαρίεις Ἀντίτομος χλευάζων καὶ ὧδε τὴν Σύνοδον πρὸς τὸ ὡρίσαμεν αὐτῆς προσέθηκεν οἴκοθεν καὶ τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν (ὡς καλεῖται συνήθως τὸ βασιλικὸν διάταγμα). Ἡμεῖς δὲ ἀντὶ τῆς χλεύης ἄλλο τι χρήσιμον ἀντιμετροῦμεν πρὸς τὸν ἀναγνώστην, ὅτι τὸ ὅρος (ὅθεν καὶ τὸ ὁρίζειν) πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ σημασίαις τίθεται καὶ ἐπὶ τῶν περὶ πίστεως συνοδικῶν ψηφισμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν διοικητικῶν τῆς Ἐκκλησίας κανόνων (ἴδε Α. Οἰκουμ. καν. ιζ, ιη). Ὅτι δὲ καὶ ἡ Μ. Ἐκκλησία λέγει ἔκπαλαι ὁρισμὸν ὅ,τι ὁρίζει κανονικῶς, ἠγνόει ἄρα ὁ Ἀντίτομος (α). Ἀγανακτεῖ δὲ μάλιστα κατὰ τῆς ἁγίας ἐκείνης Συνόδου, διότι ἐπωνομάσθη καὶ μεγάλη· ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου μάτην ἀσχάλλει· καὶ πρῶτον, ὅτι μὲν Σύνοδος μεγάλη κυρίως ὀνομάζεται ἡ Οἰκουμενικὴ (ὡς ἡ Α, καν. η, ιδ. καὶ ἡ Α καὶ Β, καλουμένη κτλ.) φανερόν. Ὀνομάζεται δὲ ὅμως μερικώτερον καὶ ἡ περὶ τὸν ἔξαρχον τῶν Μητροπο-

---

(α) Ἴδε τὰ ἐπὶ Γερμανοῦ Πατριάρχου (τῷ 1222) περὶ Σταυροπηγίων Συνοδικὰ σημειώματα παρὰ Leunclav. Jus Græcorom. pag. 232—236.

λιτῶν ἢ καὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην πλήρης συνέλευσις τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων· καὶ μάρτυς ὁ Βαλσαμὼν ἱστορῶν τινα διάγνωσιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου ἀποφανθεῖσαν κανονικῶς, ὅτι «ὤφειλε τὸ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Θηβῶν καινισθὲν» (τουτ. καινοτομηθὲν ἐπὶ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου), «ὤφειλεν ἐπιτραπῆναι παρὰ τῆς μεγάλης Συνόδου μετὰ διάγνωσιν κατὰ τὸν Ἀποστολικὸν κανόνα» κτλ. (Ἑρμην. εἰς τὸν ς. τῆς ἐν Σαρδικῇ)· Καὶ «Τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως ἀφορίσαντος τὸν ἴδιον κληρικὸν τὸν Καψορύμην, καὶ τούτου εἰπόντος διὰ πολλῶν μητροπολιτῶν ζητῆσαι τὴν τοῦ οἰκείου μητροπολίτου συμπάθειαν καὶ μὴ εἰσακουσθῆναι, διὰ τοῦτο καταντῆσαι εἰς τὴν μεγάλην Σύνοδον» (Ἑρμην. εἰς τὸν ια, τῆς ἐν Καρθαγ.). Καὶ «ἐπισκόπου τινὸς δικαζομένου μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἡ Σύνοδος ἀπεφήνατο μὴ καταβλάπτεσθαι τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ἐξ ὧν ὁ ταύτης πρόεδρος ἔπραξε παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων κληρικῶν καὶ τῆς μεγάλης Συνόδου» (Ἑρμην. εἰς τὸν ρκ. τῆς ἐν Καρθ.). Καὶ αὐτὸς δὲ μόνος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης (εἰ δεῖ καὶ τοῦτο προσθεῖναι) διὰ τοῦ «ἡ μεγάλη του ἁγιωσύνη» τιτλοφορεῖται ἐν Συνοδικῷ σημειώματι ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Μιχαήλ (βλ. Βαλσαμ. εἰς τὸν νδ (ξγ) τῆς ἐν Καρθαγένῃ). Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως. Ἔπειτα καὶ ἄλλως ἡ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἁγία ἐκείνη Σύνοδος τύπον παρεῖχε Συνόδου Οἰκουμενικῆς, ἐν ᾗ ἡ καθόλου παριστάνεται Ἐκκλησία. Προήδρευε μὲν γὰρ ταύτης ὁ τῶν πέντε (μετὰ τοῦ Ῥωσσίας) πατριαρχῶν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας προκαθήμενος Κωνσταντινουπόλεως, συνήδρευε δὲ καὶ ὁ πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων. Ὁ δὲ τῆς Ἀντιοχείας θρόνος ἐχήρευε τότε, πρὸ μικροῦ προτετελευτηκότος τοῦ τῆς Ἀντιοχείας Μεθοδίου (ὅστις ἀντιπρόσωπον εἶχε δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς πατριαρχείας τὸν πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιον τὸν Α, συνεδρεύοντα καὶ τοῦτον ἐν τῇ Συνόδῳ). Τοῦ δὲ Ἀλεξανδρείας ἡ ψῆφος καὶ ἐκλογὴ μετὰ τῆς χειροτονίας ἐπιπροπικῶς ἀνέκειτο εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν περὶ αὐτὸν Σύνοδον πρὸ χρόνων παλαιῶν (ἀφ' οὗ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνος μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐστερήθη παντελῶς ἐπισκόπων μέχρις ἑνός). Οἱ δὲ συνεδριάζοντες Μητροπολῖται τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ὑπῆρχον οἱ αὐτοὶ καὶ ἔφοροι, διὸ καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἑκατὸν πέντε (ἐκτὸς τῶν τῆς Ἑλλάδος) μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων (περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Συνόδῳ συνεδρευόντων πρῶην

Κωνσταντινουπόλεως λέγομεν ἐν τοῖς ἑξῆς, ὅταν τούτων μνημονεύσῃ μετ' εὐφημίας ὁ Ἀντίτομος). Ὅτι δὲ καὶ ὁ αὐτοκέφαλος τῆς Κύπρου Ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἁγιωτάτης διοικούσης Συνόδου πάσης Ῥωσσίας συνήνει μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, εἴδομεν ἐν ταῖς παρ' αὐτῶν πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὸν Τόμον καταστᾶσαν ἱερὰν Σύνοδον ἐπιστολαῖς (Τμήμ. Β. Κεφ. ΙΕ. §. ς). Συνήνει δὲ πάντως καὶ ὁ Καρλοβίτσης αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος· καὶ πᾶσα λοιπὸν ἡ μία καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων διετυποῦτο καὶ τὸν ἱερὸν σηνεψήφιζε Τόμον ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅθεν αὕτη καὶ δικαίως ἁγία, καὶ μεγάλη Σύνοδος ἐπωνόμασται, καὶ ὡς τοιαύτη ἐπεγνώσθη παρὰ πασῶν τῶν τὸν Τόμον ὁμοφώνως ἀποδεξαμένων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦ ὥρισε, καὶ περὶ τῆς μεγάλης Συνόδου, ἣν ὁ Ἀντίτομος ἐξελέγχων καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ μέγεθος ὀλιγοστοῦ συνελθόντων ἐπισκόπων ἀριθμοῦ (δεκατρεῖς τούτους εἶπεν ἀλλαχοῦ) παρέστησεν ἡμῖν καὶ κατὰ τοῦτο σχεδὸν ἴσην καὶ μηδενί, μηδ' ἐκεῖνο γοῦν ἐνθυμηθεὶς ὅτι τὴν ἐν Γάγγρᾳ συνελθοῦσαν τοπικὴν ἁγίαν Σύνοδον (ἧς τοὺς ἱεροὺς κανόνας Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἐπεκύρωσαν) δεκατρεῖς καὶ μόνοι συνεκρότησαν ἐπίσκοποι, ὧν τὰ ὀνόματα περιέχει ἡ πρὸς τοὺς ἐν Ἀρμενίᾳ προσφώνησις αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. ν. Δεινώσας τὴν ἔκ τε τῶν προειρημένων δύω τοῦ Τόμου μερῶν καὶ ἐκ τῆς καθόλου τοῦ Τόμου ἀποδοχῆς καταφρόνησιν τῆς Ἑλλάδος ἐπιφωνεῖ, «Θέλουσι γελάσει καὶ καταφρονήσει τοὺς Ἕλληνας ὅσοι ΕΤΕΡΟΔΟΞΟΙ» (μέλλει γὰρ αὐτῷ περὶ τῶν ἑτεροδόξων ξένων· μόνον περὶ τῶν οἰκείων τῆς πίστεως οὐ μέλλει αὐτῷ. Ἄλλο τοῦτο παράγγελμα πάντη ἐναντίον πρὸς τὸ Ἀποστολικὸν (Α. Κορινθ. ε, 32) «Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ»·) «ἔχουσιν ἀκριβῆ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν καὶ τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας» (δηλονότι τῆς Ὀρθοδόξου) «καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας γνῶσιν» (σελ. 116). Μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπανερχόμενος εἰς τὴν θεωρίαν τῶν προειρημένων δύω τοῦ Τόμου μερῶν ἀποδείκνυσι καὶ διὰ συγκρίσεως πότερον τούτων ἐστὶ τὸ χεῖρον ἢ κάκιστον καὶ ὀλεθριώτατον. Καὶ πρῶτον εἰσάγει πάλιν εἰς τὴν σκηνὴν τῶν πνευματομάχων αὐτοῦ λογισμῶν «τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας, τοῦ δόλου καὶ τῆς ἐπιβουλῆς ὁδηγοῦν τὴν ἁγίαν Σύνοδον εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ κυρίου αὐτοῦ σκοποῦ» (σελ. 122). Πνεῦμα δ' ἐνταῦθα

λέγει οὐχὶ τὸ τοῦ Πύθωνος, ὡς εἶπε προηγουμένως (σελ. 395), ἀλλ' ἕτερόν τι διάφορον («πολλαὶ γὰρ παρ' αὐτῷ μορφαὶ τῶν δαιμονίων»), εἰκονίζον τὸ πρόσωπον δολίων τινῶν καὶ ἐπιβούλων ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐκφράζεται κατωτέρω. Τίς δ' ὁ τοῦ πνεύματος τούτου κύριος σκοπός; «Διὰ τῆς ἀναγορεύσεως (λέγει) αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας παρὰ ξένης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐξυβρίζετο μόνον καὶ ἐξηυτελίζετο ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἦτο μὲν καὶ τοῦτο κακὸν καὶ ὀλέθριον· ἀλλὰ δι' αὐτοῦ μόνου δὲν ἐπετυγχάνετο ὁ κύριος σκοπὸς τῶν εἰλικρινῶν καὶ ἀδόλων τῆς Ἑλλάδος φίλων! Ἡ ἐξύβρισις καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς ἐταπείνουν μὲν ΑΥΤΗΝ πολύ· ἀλλὰ δὲν ἔφερον ΑΥΤΗΝ καὶ ὅπου ἤθελον ἐκεῖνοι νὰ φέρωσιν ΑΥΤΗΝ. Ἂν ταῦτα ἐφόνευον ΑΥΤΗΝ ἠθικῶς, δὲν ἐφόνευον ὅμως ΑΥΤΗΝ καὶ φυσικῶς. Πρὸς τοῦτο ἦτον χρεία ἄλλου δραστηριωτέρου δηλητηρίου» (ἐγκαταστάσεως ὑπερτάτης ἐκκλ. ἀρχῆς κτλ. σελ. 123). Ἐκ τῆς (ὡς εἰπεῖν) ταυταζούσης ταύτης ἀκριβολογίας μανθάνεις, ἀναγνῶστα, παροδικῶς καί τινας γαλλίζοντας ἑλληνισμούς· οἷον τὸ φονεύειν (ἐπὶ χώρας, ἐπικρατείας ὅλης τεθειμένον) ἀντὶ τοῦ παρ' Ἕλλησι φθείρειν, καθαιρεῖν, καταστρέφειν καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἐν οἷς καὶ τὸ μάλιστα πρὸς τὴν φράσιν αὐτοῦ προσφυὲς ἀπολλύειν, ὡς «πᾶσαν ἀπώλεσας Ἑλλάδα» (Εὐριπ. Ὀρέστ.) καὶ τὸ ἠθικῶς, ἀντὶ τοῦ (κατὰ τὴν) ὑπόληψιν, τιμήν, εὐδοξίαν, καὶ τὸ (παραδοξότατον) φυσικῶς ἀντὶ τοῦ πολιτικῶς (ὡς αὐτὸς οὗτος ἔγραψεν ἀλλαχοῦ, σελ. 47) κατακτείνας πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ πολὺ τραγικώτερον ἐν οἷς λέγει «ΕκΤάνΑτΕ, ἐκτάνατε καὶ ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς τὴν ἀγαπητὴν ἡμῶν Ἑλλάδα» (α). Ἐνταῦθα δ' ἔτρεψε τὸ πολιτικῶς εἰς τὸ φυσικῶς, ὅπως συμφωνῇ πρὸς τὸ χαριέντως (κατὰ τὸ Σωκράτους κώνειον) προστεθὲν δηλητήριον (ἐκ τοῦ δηλητήρ, ὁ φαρμακός). Ἀλλὰ τὸ μὲν τὰ τοιαῦτα ἐξονυχίζειν ἄκαιρον καὶ μικρολόγον· μενέτωσαν δὲ καὶ ταῦτα παρ' αὐτῷ μετὰ μυρίων καὶ ἄλλων ξενοφωνούντων φρασειδίων, δι' ὧν καταμιαίνει τὴν Ἑλληνικὴν

(α) Οὕτω διέφθειρε κατὰ γράμμα καὶ κατὰ νόημα παρῳδήσας τὰ χρυσᾶ τοῦ Εὐριπίδου ἐκεῖνα «Ἐκάνετ', ἐκάνετε τὰν πάνσοφον, ὦ Δαναοί, τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν ἀηδόνα Μουσᾶν». (Εὐριπ. Λείψ.), ἐν οἷς ὁ ποιητὴς ὀνειδίζων τοὺς Ἕλληνας διὰ τὸν φόνον τοῦ Παλαμήδου, ὑπαινίττεται καὶ τὸν τοῦ Σωκράτους (βλ. Λαέρτ. Β. Ε'. §. κγ)· κατὰ δὲ τὸν παρῳδὸν ἔκτανον οἱ κτάναντες ὅλην τὴν Ἑλλάδα αὐταῖς μούσαις Μουσάων τ' ἀηδόσι.

γλῶσσαν, καὶ τοῦτο ἴσως χάριν τῆς ἀγαπητῆς αὐτοῦ Ἑλλάδος! Ἐν δ' ἐν τούτοις σημειωτέον βλάσφημον ψεῦδος, καὶ οὐ τὸ τυχόν, ἀλλ' οἷον συνήθως γεννᾷ «ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ». Εἰσάγει τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας τὴν ἁγίαν Σύνοδον ὁδηγοῦν! ἀλλ' εἴπερ ἤθελεν (ὡς μάλιστα φιλεῖ) ψεύδεσθαι κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ βίου καὶ βλασφημεῖν, ὤφειλε τηρῆσαι κἂν τὴν χρονολογίαν, αὐτὴν συκοφαντῶν τὴν εὐσεβῆ τῶν Ἑλλήνων μᾶλλον Συνέλευσιν, ὡς ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς κατ' αὐτὸν πονηρίας ὁδηγουμένην, καθότι πρῶτον ἐκείνη μιᾷ ἐπταετίᾳ πρὸ τοῦ Τόμου διὰ τοῦ β'. Ἄρθρου τοῦ Συντάγματος ἐψήφισε διοικητικὴν κυριάρχου Ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι Σύνοδον, οἵαν αὐτὴν καὶ ἡ ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος ὡς ὑπερτάτην Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν κανονικῶς ἀνηγόρευσεν, ὡς εἴπομεν, καὶ πάλιν ἐροῦμεν εὐθύς, προτάξαντες ὀλίγα τινὰ ἐκ τῆς τοῦ Ἀντιτόμου ἀκολουθίας. Σὺ δὲ ὑπόμεινον, ἀναγνῶστα, καὶ τοῦτον τὸν παχὺν ὕθλον τῆς πρὸς ὕβρεις ἀκορέστως βουλιμιώσης ταὐτολογίας τοῦ συγγραφέως. «Ὑπηγορεύθη (λέγει συνεχίζων σελ. 124) «ὑπηγορεύθη (ὑπὸ τοῦ προρρηθέντος πνεύματος τῆς πονηρίας) εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Σύνοδον ἡ ἀναγόρευσις καὶ κήρυξις αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας. Τοῦτο εἶναι μεγίστη αὐτῆς καταφρόνησις, τὸ ἀναγορεύειν καὶ κηρύττειν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον οὖσαν» (δηλονότι κατὰ τὸ Βαυαρικὸν Καταστατικόν). «Μικρὸς ἐμπαιγμὸς τῆς ἐθνικῆς τιμῆς τῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας εἶναι τοῦτο; Πλὴν αὐτὸ μόνον δὲν ἦτο ἱκανόν. Τί ἐπενοήθη; Ἡ ἐγκατάστασις ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐν Ἑλλάδι! Καὶ ὁποίας ἀρχῆς; Ὁποία εἶναι ἱκανὴ νὰ φέρῃ τὸν παντελῆ τῆς Ἑλλάδος ὄλεθρον, ἐὰν ὁ Τόμος γένῃ δεκτὸς» (καὶ ὅμως ἀνωτέρω μετ' ὀδύνης ὡμολόγει ὅτι γέγονεν ἤδη δεκτός. Ὅθεν ἔκτοτε καὶ ἡ Ἑλλάς, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ ἠθικῶς καὶ φυσικῶς ἀπεκτάνθη καὶ ἐφονεύθη· ἤδη δὲ μεταβαλόμενος ἐπαπειλεῖ μόνον τὸν ὄλεθρον αὐτῆς· ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τὰ λοιπά). «Ἰδοὺ (λέγει) ἐπινόημα ἀληθῶς σατανικόν· ἰδοὺ ἐπινόημα ἀληθῶς καταχθόνιον! κἂν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀπολεσθῇ ἐν τέλει» (γενομένου τοῦ Τόμου δεκτοῦ), «τοῦτο θέλει εἶναι μέγα θαῦμα»!—«Ἡ ἁγία λοιπὸν καὶ μεγάλη Σύνοδος διὰ μὲν τῆς ἀναδείξεως αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καταργεῖ, ἀθετεῖ καὶ ἀκυροῖ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ» (πάντας!) «αὐτῆς, καὶ οὕτως ἐξυβρίζει καὶ ἐξευτελίζει αὐτὴν ΑΣΕΒΩΣ· διὰ δὲ τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ὄχι μόνον τοὺς ΝΟΜΟΥΣ τῆς Ἑλλάδος

καθιστάνει σκύβαλα, ὄχι μόνον προπηλακίζει τὴν ἐθνικὴν τιμήν, ἀλλ' ἐπιβάλλει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ νόμον καταστρέφοντα καὶ αὐτὸ τὸ αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον αὐτοῦ» (σελ. 129). Καὶ τούτων τῶν βαττολογιῶν τὸ παράφορον αὐτόθεν δῆλον. Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος (ἤτοι ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία) καὶ πᾶσα μετ' αὐτῆς ἡ τὸν ἱερὸν συνομολογήσασα καὶ κυρώσασα Τόμον καθολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀσεβεῖ· διότι κατήργησεν (ὡς λέγει) τοὺς νόμους τῆς Ἑλλάδος (ἅπαντας δηλονότι, καὶ πολιτικοὺς καὶ δικαστικοὺς καὶ στρατιωτικούς· τοῦτο γὰρ παρέχει νοεῖν διὰ τοῦ καθολικοῦ τῆς φράσεως. Εἰ δὲ εἶχε κατὰ νοῦν μόνον τὸ Καταστατικόν, τὸ ἓν πολλὰ ποιῶν σοφιστικώτερον, ἀλλὰ τοῦτο κατήργησεν οὐχὶ ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ τὸ β. Ἄρθρον τοῦ Συντάγματος· ὥστε καὶ οὕτως οὐκ ἀληθεύει). Ἀλλ' ἔστω· Κατήργησε τοὺς νόμους τούτους ἡ Ἐκκλησία. Πῶς δὲ καὶ κατήργησεν; Ἀναγορεύσασα τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον γνησίως καὶ κανονικῶς καὶ συμφώνως πρὸς τὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος θεσμόν, παραιτησαμένου τῶν ἐπ' αὐτῆς δικαιωμάτων τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ὑφ' ὃν ὑπέκειτο μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τόμου. Καὶ οὕτως ἐξύβρισεν ἡ Ἐκκλησία τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ταύτης αὐτονομίαν, καὶ τὰ λοιπὰ στωμύλματα! (εἶπε δ' ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὅτι τὸ κηρύξαι Ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον οὐκ ἦν δικαίωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μόνου τοῦ ἔθνους. βλ. ὄπισθ. σελ. 340). Βαβαὶ τῆς παραπληξίας τῶν συλλογισμῶν, ἐν οἷς ὑπερεξέχει τὸ ἀσεβές. Ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία καὶ ὀρθόδοξός ἐςι καὶ ἀσεβεῖ! ἀσεβεῖ δὲ εἰς τίνα;—«Εἰς τὴν Ἑλλάδα (λέγει) καταργοῦσα τοὺς νόμους αὐτῆς ἀσεβῶς»! Εὐφήμει, ὦ ἄνθρωπε! μὴ γὰρ Θεός τίς ἐστιν ἡ Ἑλλάς; (περὶ τὸ θεῖον γὰρ λέγεται κυρίως καὶ συνήθως τὸ ἀσεβεῖν). Ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ἐνθουσιῶν ὁ δημηγόρος τῆς ἀληθείας καὶ σφόδρα ζηλῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἐθνικῆς αὐτονομίας, καὶ φλεγόμενος ὑπὸ γνησίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας στοργῆς ἔλαθε θεοποιήσας ἡμῖν καὶ τὴν Ἑλλάδα, θύσας ὡς λιβανωτὸν αὐτῇ τὴν περὶ τὰ θεῖα στρεφομένην λέξιν ἀσεβῶς (καὶ ταύτην ὡς σμύρναν πρὸς ὕβριν τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα διπλῶς ἀσεβήσῃ)· παρὰ δὲ τὴν τοιαύτην τιμὴν τίς ἂν γένοιτο μιαρωτέρα κατὰ τῆς εὐσεβεστάτης Ἑλλάδος ὕβρις καὶ ἀτιμία; Ἀλλ' ἡ μὲν πολυπαθὴς καὶ ἔνδοξος Ἑλλὰς εὐσεβεῖ μὲν ὀρθόδοξος ἀείποτε εἰς θεόν, εὐσεβεῖ δὲ πιστῶς καὶ εἰς τὴν ἁγίαν αὐτῆς Μητέρα, τὴν Ἐκκλησίαν, ἧς μέλος ἐστὶ τίμιον καὶ ἀδιάσπαστον, καὶ ὑφ' ἧς ἐν τοῖς

δεινοῖς τῆς τε Φραγκικῆς καὶ Τουρκικῆς αἰχμαλωσίας καιροῖς ποιμαινόμενον καὶ παραμυθούμενον ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως ἀκράδαντον ἐστηρίχθη, καὶ ἀβλαβὲς διετηρήθη καὶ διεσώθη, καὶ νῦν ἤδη στεφανούμενον ἐτιμήθη διὰ τοῦ Τόμου. «Ἄνθρωποι δὲ φιλόψογοι τά τε ἄλλα ἀδικοῦσι, καὶ τὰς οἰκείας μομφὰς ῥίπτουσιν εἰς ἑτέρους. Καὶ Θερσίτης μήτε καλὸς μήτε γενναῖός τις ὢν αὐτὸς πάντας ἔσκωπτεν Ἀχαιοὺς εἰς ἀνανδρίαν. Οἱ δὲ ἀσέβειαν ἠσκηκότες καὶ πόλιν εὐσεβοῦσαν ὅλην ποιοῖεν ἂν ἀσεβεῖν». Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα. Ἡ δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐγκατάςασις ὑπερτάτης ἐκκλησιαςικῆς ἀρχῆς ἐν Ἑλλάδι (τῆς ἱερᾶς Συνόδου) διὰ τί σατανικόν, διὰ τί καταχθόνιον ἐπινόημα; Μὴ γὰρ οὐ διεκήρυξε τὴν ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν αὐτό σου τὸ παλλάδιον Καταστατικόν; ψευδῶς μὲν καὶ δολίως ἀρχὴν ὀνομάζον ἣν κατέστησεν ἐπονειδιστον δούλην τῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ὅμως αὐτὸ πρῶτον διεκήρυξε ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν, «καλοῖς ὀνόμασι περιπέττον τὴν μοχθηρίαν» εἰς ἀπάτην τῶν ἁπλουστέρων. Τοῦτον οὖν τὸν ἀπατηλὸν σκοπὸν ὁ φιλαληθέστατος Ἀντίτομος ὤφειλεν ὀνομάσαι δικαίως καὶ σατανικὸν καὶ καταχθόνιον, εἰ δὲ θέλεις, καὶ φονῶδες καὶ φαρμακῶδες ἐπινόημα. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν κατέῤῥαξε κατὰ χθονὸς ἡ τοῦ ἔθνους εὐσέβεια διὰ τοῦ Συντάγματος. Πῶς δὲ καὶ ἡ ὀρθόδοξος Συνέλευσις διέγραψε τὴν ἱερὰν Σύνοδον; Ὅτι σύγκειται ἐξ Ἀρχιερέων καὶ διοικεῖ τὴν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐνεργοῦσαν τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα (βλ. ὄπισθ. σελ. 405, 406). Τί δὲ, τέλος, ἐθέσπισε κανονικῶς διὰ τοῦ Τόμου ἡ Ἐκκλησία; Ἵνα «ἡ ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησία ὑπάρχῃ τοῦ λοιποῦ κανονικῶς αὐτοκέφαλος, ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν γνωρίζουσα Σύνοδον διαρκῆ συνισταμένην ἐξ Ἀρχιερέων — καὶ διοικοῦσαν τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐπεμβάσεως». Τοῦτο δὲ τί ἄλλο ἐστίν, εἰμὴ τὸ τοῦ Συντάγματος «ἐνεργοῦσαν τὰ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΑ τῆς Ἐκκλησίας δικαιώματα;» (Ταῦτα δὲ φανερὸν ὅτι οὐκ ἂν εἴησαν οὔτε κυριαρχικὰ οὔτε δικαιώματα ὅλως, εἰμὴ ὅταν ἐνεργῶνται κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης εἴτε ἄλλης Ἐκκλησίας εἴτε κοσμικῆς ἐπεμβάσεως· καὶ τοῦτο δὲ συνεπτυγμένως ἐκφράζει καὶ τὸ Σύνταγμα διὰ τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων). Εἰ δὲ καὶ ὁ

φιλόπατρις Ἀντίτομος τὴν τοιαύτην ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐγκατάστασιν εὑρίσκει φρικτὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιβουλήν, δι' ἧς ἡ Ἑλλὰς ἂν δὲν ἀπολεσθῇ ἐν τέλει, τοῦτο θέλει εἶναι μέγα θαῦμα! τοῦτο μὲν τὸ κατ' αὐτὸν θαῦμα γενήσεται πάντως («τὰ θαύματα γὰρ τοῖς ἀπίστοις»), καὶ ἡ Ἑλλὰς οὔτ' ἐν τέλει, οὔτ' ἐν μέσῳ, οὔτε μὴν ἀρχὴν ὅλως ἀπολεῖται· ἔστηκε γὰρ θεοστήρικτον Κράτος, ἐρριζωμένον ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἧς οὐδὲ πύλαι ᾅδου κατισχύσουσι. Σὺ δ' ὁ τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν ἐπισείων τῇ Ἑλλάδι, μὴ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἁγίαν αὐτῆς Σύνοδον, μηδὲ τὸν ἱερὸν αὐτῆς Τόμον, ἀλλ' αὐτὸ (καθὰ προέφημεν) τὸ Σύνταγμα καὶ τὴν ἐθνικὴν (ἣν λέγεις ὅτι σέβεσαι) Συνέλευσιν ὅσον θέλεις αἰτιῶ· πρὸς ἐκείνην ἀπευθύνονται τὰ κωφὰ τῶν λοιδορημάτων σου βέλη (ἧς καὶ τὰ παραγεμίσματα χαριέντως ἔσκωψας ἀνωτέρω σελ. 405). Ἐκείνη πρῶτον ἐνήργησε ταύτην τὴν φρικτὴν καὶ φοβερὰν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιβουλήν. Ἐκείνη πρῶτον (ὡς προείρηται) καταργήσασα τὸ λόγῳ μὲν ἀνωτάτην τῆς Ἐκκλησίας ἀρχήν, ἔργῳ δὲ πᾶν τοὐναντίον ἀθέσμως καταστῆσαν Καταστατικόν, ἀντεψήφισε καὶ ἔλαβε παρὰ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας ἀρχὴν πραγματικὴν καὶ κανονικὴν Σύνοδον ἐξ Ἀρχιερέων, διοικοῦσαν κατὰ τοὺς κανόνας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐνεργοῦσαν τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα ἀκωλύτως ἀπὸ τῆς τοῦ Καταστατικοῦ κοσμικῆς ἐπεμβάσεως, ἥτις ἀποσπῶσα τὴν τῆς Ἑλλάδος ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς μίας ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς, ἧς κεφαλὴ ὁ Χριστός, παρέσυρε κατὰ μικρὸν εἰς ἄλλων ἑτεροδόξων συστήματα. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ὁμολογήσει λοιπὸν καὶ ὁ μέγας νομοφύλαξ Ἀντίτομος, ὅτι αὐτὸ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὀρθόδοξον ἔθνος ἄσμενον ἐπέβαλεν εἰς ἑαυτὸ τὸν πατροπαράδοτον τοῦ Συνοδικοῦ τόμου σωτήριον νόμον, οὔτε φονεύοντα οὔτε καταστρέφοντα (κατὰ τὴν τοῦ Ἀντιτόμου λαβροστομίαν), ζωογονοῦντα δὲ καὶ στηρίζοντα μᾶλλον καὶ κρατύνοντα τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος αὐτονομίαν διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς ἐν Χριστῷ εἰρήνης καὶ ὁμονοίας καὶ πνευματικῆς ἑνότητος τῶν ἑλλαδικῶν λαῶν πρός τε τοὺς ἐκτὸς τοῦ Κράτους ὁμογενεῖς αὐτῶν ἀδελφούς, καὶ πρὸς πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς ὀρθοδοξίας· ταῦτα καὶ πρὸς τὸ σατανικὸν καὶ καταχθόνιον ἀπονόημα τοῦ Ἀντιτομιστοῦ.

§. νά. Ἐπειδὴ δὲ φέρει καὶ ἀποδείξεις περὶ τῆς ἐκ τούτου καθάπερ ταντάλειος λίθος ἐπικρεμαμένης ἀφεύκτου τῆς Ἑλλάδος ἀπωλείας, φέ-

ρομεν καὶ ταύτας δὴ τὰς ἀποδείξεις ἐκλέξαντες ἐπιτομώτερον ἐκ τῆς δασυτάτης καὶ ἀνηλίου λόχμης τῆς περιστοιχούσης αὐτὰς ἀπεράντου ταυτολογίας. Εἰσὶ δὲ αἱ ἑφεξῆς.

α) Ἐρωτᾷ (σελ. 125) « Τίς καθίστανεν ἅπαξ διὰ παντὸς τὴν ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Συνοδικὸν Τόμον; Ὄχι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οὗτινος δικαίωμα εἶναι τοῦτο» (δηλαδὴ κατὰ τὸ Βαυαρικὸν Καταστατικόν), «ἀλλὰ ξένη ἀρχή, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος. Ἀλλ' ὑπὸ ξένης ἐξουσίας καθιστανομένη εἰς διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀρχὴ εἶναι πλέον ἀρχὴ Ἑλληνική; Εἶναι πλέον ἀρχὴ ἐθνική; Ἐκείνου εἶναι αὕτη ἡ ἀρχή, παρ' ΟΥ καὶ καθιστάνεται, ΥΠΟ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου καθιστανομένη. Ὅ ἐστιν εἶναι ἐξ Ἑλλήνων συνισταμένη ἀρχὴ τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν ἢ οὑτινος δήποτε ἄλλου· οὐδέποτε ὅμως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους». Ἀπαντῶμεν· ὅτι τὸ συνιστᾷν ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς διοίκησιν αὐτῆς ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἐγκαθιστᾷν ὑπάρχει δικαίωμα τῆς ἐθνικῆς ἐξουσίας, καὶ οὐχὶ τῆς ἀποστολικῆς καὶ κανονικῆς διατάξεως καὶ οἰκονομίας τῶν ὀρθοδόξων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, τοῦτο φανερῶς ἐστιν ἀπόῤῥοια τοῦ μοχθηροῦ καὶ πανασεβεστάτου ἐκείνου ἀξιώματος, «ὅτι πολιτεία καὶ ἐκκλησία ἕν ἐστι καὶ τὸ αὐτό», περὶ οὗ προείπομεν (σελ. 353). Ἤδη δὲ θεωροῦμεν τὴν περὶ τὸ συλλογίζεσθαι μέθοδον τοῦ Ἀντιτόμου. Ξένην (λέγει) ἀρχὴν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίαν καὶ μεγάλην Σύνοδον, ἐν ᾧ πᾶσαι αἱ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει ἐκκλησίαι ὑπῆρχον ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν, μέχρις οὗ παραιτηθέντος τοῦ Πατριάρχου, διὰ τοῦ Τόμου ἐνεκηρύχθη κανονικῶς ἀνεξάρτητος ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησία διοικουμένη ὑπὸ Συνόδου ἱερᾶς κατὰ τὴν αἴτησιν τῆς εὐσεβοῦς τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως (βλ. ὄπισθ. σελ. 407, 414). Οὕτω δὲ ψευδοῦς τῆς πρώτης ὑποθέσεως ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐλεγχομένης, καταῤῥέουσιν αὐτόματα καὶ τὰ παρεπόμενα. Διέλθωμεν δὲ ὅμως ταῦτα κατὰ μέρος, ὅπως ἄρτιος ἡμῖν ὁ ἄνθρωπος φανῇ. «Ἀλλὰ (φησὶν) ἡ ὑπὸ ξένης ἐξουσίας καθιστανομένη εἰς διοίκησιν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἀρχή... ἐκείνου εἶναι αὕτη ἡ ἀρχή, παρ' οὗ καὶ καθιστάνεται, ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου καθιστάμενη». Ἄλλος οὗτος λόγων στρόβιλος· 1) Πῶς; ἡ ὑπὸ ξένης (ποίας δὲ ξένης, εἴδομεν!), ἡ ὑπὸ ξένης

ἐξουσίας εἰς διοίκησιν τῆς ἀναγορευθείσης αὐτοκεφάλου ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἐγκαταστᾶσα, καὶ ἐξ Ἀρχιερέων τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας συνερχομένη ἱερὰ Σύνοδος οὐδόλως μετέχει τῶν κυριαρχικῶν αὐτῆς προνομίων; Ἀλλ' αὐτὴ μὲν ἡ Ἐκκλησία ἐστὶν ἐλευθέρα, ἡ δὲ ταύτην διοικοῦσα Σύνοδος ὑπεξούσιός ἐστι καὶ ὑποχείριος τῆς ἐξουσίας ἐκείνης (δηλονότι τῆς, καθὼς ἔφθη προσδιορίσας, ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου), ἥτις αὐτήν τε τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον ἀνηγόρευσε, καὶ τὴν διαρκῆ Σύνοδον αὐτῆς ὑπερτάτην Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν· τεράστιον ἄκουσμα! Ἐκκλησία αὐτοκέφαλος ἡ αὐτὴ καὶ φέρουσα κεφαλὴν διοικητικὴν ἀπὸ ξένης ἐξουσίας ἐξηρτημένην! Ἄλλο παράδοξον. 2) Ξένης μόνον ἐξουσίας μνημονεύει, διατραγῳδῶν ἣν οὕτως ἀντιφατικῶς καὶ γελοίως ἐπλαστούργησεν ἐξ αὐτῆς ἐξηρτημένην ἀρχὴν Ἐκκλησίας, αὐτοκεφάλου καὶ παρ' αὐτοῦ τρανῶς ὁμολογουμένης. Ἀλλ' ἐάν τις μὴ ξένη ἀλλ' ἐγχώριος ἐξουσία, καὶ αὕτη πολιτικὴ (ὡς ἡ Ἀντιβασιλεία), διακηρύξασα αὐτοκέφαλον τὴν ἐγχώριον Ἐκκλησίαν καὶ Σύνοδον ἐν αὐτῇ καταστήσῃ, ὡς ἀνωτάτην ἀρχήν, ἐφ' ἧς ἐπικάθηται αὐτὴ ἡ ἐξουσία ὡς διοικοῦσα κεφαλή, μήπως ἡ ἀρχὴ αὕτη μεθ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἔστιν ὑποχείριος ἐκείνου, ὑφ' οὗ καὶ παρ' οὗ ἐγκαθιστάνεται, διαπαίζοντος πανδήμως τὸ αὐτοκέφαλον καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Συνόδου; 3) Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁ Ἀντίτομος παρασιωπᾷ καλὸν κρίνων καὶ σωτήριον, αὐτὸς δ' ἐπ' ἄλλο βλέπει, τὸν νοῦν ἔχων ἐν Κλωπιδῶν καὶ βρόχους διαπλέκων, μεταβάλλων τὰς λέξεις, ἵνα θηρεύσῃ τὸν ἀναγνώστην. Αὐτίκα ἣν μὲν εἶπεν ἀρχὴν (τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον) μετέστρεψεν εἰς ἐξουσίαν (ἀπὸ δὲ τοῦ θηλυκοῦ τρέπει τὸ γένος εἰς ἀρσενικόν, «ἐκείνου» λέγων ἀντὶ ἐκείνης)· ἐπιφέρει δὲ καὶ τὴν παρὰ («παρ' οὗ»), καὶ διαστέλλει τὴν ὑπὸ πρὸς διάκρισιν τῶν προσώπων, συγκαλύπτων τὴν ἀντίφασιν, καὶ σῖγα προβαίνων, κλεπτικῶς ἀκροβατῶν, ὅπως κακουργήσῃ τὸ σόφισμα, παριστῶν τὴν ἐν Ἑλλάδι Σύνοδον καθισταμένην καὶ καθιστανομένην οὐκέτι παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Συνόδου, ἀλλὰ παρ' ἑτέρου τινός. Τίνος; ἐκείνου (φησί), παρ' οὗ καὶ καθιστάνεται, καθισταμένη ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου. Καὶ λοιπὸν καθίσταται μὲν ὑπὸ ταύτης, καθιστάνεται δὲ παρ' ἄλλου τινὸς ἀνωνύμου. Ἄλλος ὁ καθιστάνων καὶ μὴ καθιστῶν, καὶ ἄλλος ὁ καθιστῶν καὶ μὴ καθιστάνων. Θαυμάσιον αἴνιγμα καὶ σχεδὸν παρόμοιον πρὸς ἐκεῖνο τὸ παλαιὸν «ἀνὴρ καὶ οὐκ ἀνὴρ, ὄρνιν καὶ οὐκ ὄρνιν, βάλλει καὶ οὐ βάλλει, λίθῳ

καὶ οὐ λίθῳ». Ἀλλ' ἐπῆλθε τέλος Οἰδίπους αὐτός, καὶ λύει τὸ σφιγγῶδες πρόβλημα λέγων· «Ὃ ἐστιν, εἶναι (ἡ ἐν Ἑλλάδι Σύνοδος) εἶναι ἐξ Ἑλλήνων συνισταμένη ἀρχὴ τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν, ἢ οὐτινοσδήποτε ἄλλου». Μανθάνεις ἤδη, ἀναγνῶστα, τίς ἐστιν ἐκεῖνος ὁ παρ' οὗ καθιστάνεται, ἡ καθισταμένη! Εἰ δὲ καὶ ἐξαίφνης εἰσάγει τὸν Σουλτάνον εἰς τὸ μέσον, μὴ θαυμάσῃς. Ἰδοὺ πῶς συλλογίζεται ὁ ἄνθρωπος· «ἡ ἐν Ἑλλάδι Σύνοδος κατέστη ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου· ἀλλὰ μὴν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον καθιστάνει ὁ Σουλτάνος· ἄρα παρὰ τοῦ Σουλτάνου καθιστάνεται καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι»! παρέλιπε δὲ τὴν μέσην πρότασιν ἀνεκφώνητον ἡ πολλὴ τοῦ Ἀντιτόμου αἰδώς, τὸ μὲν εὐστομίας χάριν, τὸ δὲ καὶ ὡς ἔξωθεν ὑπακουομένην, καὶ αὐτα πόδεικτον!! καὶ οὕτω κατεσκεύασε τὸ ῥητορικὸν ἐνθύμημα! Οὔτε τοίνυν πνεῦμα Πύθωνος (ὡς ἔλεγε πρότερον, σελ. 52), οὔτε τι ἄλλο πνεῦμα δόλου καὶ κακοηθείας (ὡς εἶπε μεταβαλόμενος ὕστερον, σελ. 122), οὔτε φίλοι τινὲς τάχα, πονηροὶ δὲ καὶ ἐπίβουλοι τῆς Ἑλλάδος ἐχθροὶ (σελ. 124), οὐδένες τούτων ὡδήγουν τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Σύνοδον εἰς ἀναγόρευσιν αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἱερᾶς Συνόδου τὴν ἐγκατάστασιν. Πάντα ταῦτα μῦθος ἦσαν· νῦν ἤδη συνεῖδε καὶ κηρύττει τὴν ἀλήθειαν ὁ ταύτης ἀκάματος συγγραφεύς. Ἐκ τῶν ἀδύτων τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βυζαντίου ἐξῆλθε παρὰ τοῦ μεγάλου τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνου Διάταγμα καταστατικὸν τῆς ἐν Ἑλλάδι Συνόδου, καὶ τοῦτο παραλαβοῦσα ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος τοῦ Σουλτάνου δι' ἄλλου καὶ αὐτὴ πανομοιοτάτου διατάγματος (τοῦ ἱεροῦ Τόμου) κατασταθεῖσα κατέστησε τὴν ἐν Ἑλλάδι Σύνοδον Σουλτανικὴν ἐν αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἰδοὺ τὸ πᾶν. Καὶ φαίνεται μέν πως καὶ αὐτὸς ὁ ἀληθογράφος ὑπενδοιάζων καὶ διχογνωμῶν περὶ ὧν ἑτέρωθεν ἀποφαίνεται στεντορείως· εἰπὼν γὰρ τὸν Σουλτάνον τῶν Ὀθωμανῶν ὡρισμένως, ἔπειτα προσέθηκε καὶ τὸ ἢ ἄλλον ὁποιονδήποτε· μήπως ὑποπτεύεται καὶ τὸν τοῦ Μαρόκου Σουλτάνον; ἢ (τίς οἶδε;) καὶ αὐτὸν τὸν παπαῖον Ὠκεανόν, ἐξ οὗ πάντες ποταμοὶ καὶ κρῆναι καὶ ῥεῖθρα πάσης ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρχῆς ἀπονάουσιν; Ἀλλ' ἴσως τὸ μὲν ὁποιονδήποτε εἶπεν ὑπερεκπερισσοῦ, τὸ δὲ πρῶτον προσθεύει ὡς εὐλογώτερον! Ἄκουε τοίνυν καὶ Σύ, τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων ἔθνος,

πρὸς ποίαν οὖσαν τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν προσῆλθες ὡς γνήσιον αὐτῆς τέκνον κηρύττον ἐν τῷ Συντάγματι τὴν ἀπ' αὐτῆς ἀδιάσπαστον ἕνωσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἁγίας Ἐκκλησίας. Ἄκουε καὶ Σύ, σεβαστὴ τῆς Ἑλλάδος Κυβέρνησις, καὶ Σὺ τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησία, παρὰ ποίας Ἐκκλησίας ἐδέξασθε μετ' ἀϊδίου εὐγνωμοσύνης ὡς δῶρον Θεοῦ τὸν Τόμον τὸν Συνοδικόν! Σουλτάνου τὸ δῶρον, τούτου τὸ διάταγμα λαβόντες ἀπεδέξασθε, ὡς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας θεσμόν, καὶ παρ' αὐτοῦ καθιστανομένην τὴν ἱερὰν ὑμῶν Σύνοδον ἔχετε, καὶ καθιστανομένην ἐκ τίνων; «ἐξ ἀρχιερέων Ἑλλήνων ὑπηκόων μὲν τοῦ κράτους τῆς Ἑλλάδος, δουλευόντων δὲ πάντως τῷ καταστάτῃ!» Οἴμοι τῆς Ἀντιτόμου παραφορᾶς! οἴμοι μανιώδους σοφίας! πάσας ἀνοδίας τῆς πλάνης διέδραμεν ὁ λεωργότατος οὗτος ἀληθογράφος, «πολλὰ δ' ἄναντα, κάταντα, πάραντα, δόχμια τ' ἦλθεν», ἵνα σωστήσῃ δύσφημα τῶν ἐκ τριόδου παχυλότατα ψεύδη! καὶ τοιαύτην πλουτοῦσι δαιμονιώδη σοφίαν ὅσοι ζῆλον πικρὸν καὶ ἐρίθειαν ἔχοντες κατακαυχῶνται ψευδόμενοι κατὰ τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ θαρρῶμεν· αὐτὸς οὗτος πάλιν ὡς ἀμφοτεροδέξιος τῆς πονηρίας κόθορνος ἀνακηρύττει πᾶν τὸ ἐναντίον πρὸς τἀνωτέρω. Αὐτίκα (σελ. 93) λέγει τὰ ἑξῆς· «Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησία εἶναι ἀρχὴ ξένη πρὸς τὴν αὐτοκέφαλον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, καίτοι πνευματικῶς μετ' αὐτῆς συνδεδεμένη· καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου ἐνήργησεν ὡς αὐτόνομος ἐξουσία· εἴτε κατ' ἐντολὴν τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, παρ' ἧς ἔλαβεν ἄδειαν προηγουμένως» (τὴν ἄδειαν λοιπὸν λέγει ἐντολήν!)· «εἴτε κατ' ἀνοχὴν αὐτῆς, ΜΗ ΕΠΕΜΒΑΙΝΟΥΣΗΣ ΣΥΝΗΘΩΣ ΕΙΣ ΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ».

β) Ἀκούσωμεν δ' ἐφεξῆς ποίαν διαγράφει καὶ αὐτὴν ἰδίως τὴν ἐν Ἑλλάδι Σύνοδον, ἀφ' οὗ μόλις ἐπαύσατο ζωγραφῶν αὐτήν, ὡς ἀρχὴν Ὀθωμανικήν. «Καὶ ὁποία (λέγει) καθιστάνεται διὰ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου ἡ ὑπερτάτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀρχή; Ὅλως αὐτεξούσιος, ὅλως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς πολιτείας!» (σελ. 126). Ἀλλ' εἴπερ αὐτεξούσιος ὅλως, ὅλως ἀνεξάρτητος καί, ὡς ἐρεῖ μετὰ μικρόν, αὐτοσύστατος, ποῦ λοιπὸν ἐκεῖνος, ὁ παρ' οὗ καὶ καθιστάνεται καὶ οὗ τινός ἐςιν αὕτη ἡ ἀρχή; «Ὁ δ' Οἰδίπους ποῦ; καὶ τὰ κλεῖν' αἰνίγματα;» Ἀλλὰ χωρῶμεν. «Τί λέγει (φησὶν) ὁ Συνοδικὸς Τόμος; Ἡ κανονικῶς αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν γνωρίζει Σύνοδον διαρκῆ, συνιστα-

καὶ οὐ λίθῳ». Ἀλλ' ἐπῆλθε τέλος Οἰδίπους αὐτός, καὶ λύει τὸ σφιγγῶδες πρόβλημα λέγων· «Ὃ ἐστιν, εἶναι (ἡ ἐν Ἑλλάδι Σύνοδος) εἶναι ἐξ Ἑλλήνων συνισταμένη ἀρχὴ τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν, ἢ οὐτινοσδήποτε ἄλλου». Μανθάνεις ἤδη, ἀναγνῶστα, τίς ἐστιν ἐκεῖνος ὁ παρ' οὗ καθιστάνεται, ἡ καθισταμένη! Εἰ δὲ καὶ ἐξαίφνης εἰσάγει τὸν Σουλτάνον εἰς τὸ μέσον, μὴ θαυμάσῃς. Ἰδοὺ πῶς συλλογίζεται ὁ ἄνθρωπος· «ἡ ἐν Ἑλλάδι Σύνοδος κατέστη ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου· ἀλλὰ μὴν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον καθιστάνει ὁ Σουλτάνος· ἄρα παρὰ τοῦ Σουλτάνου καθιστάνεται καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι»! παρέλιπε δὲ τὴν μέσην πρότασιν ἀνεκφώνητον ἡ πολλὴ τοῦ Ἀντιτόμου αἰδώς, τὸ μὲν εὐστομίας χάριν, τὸ δὲ καὶ ὡς ἔξωθεν ὑπακουομένην, καὶ αὐτα πόδεικτον!! καὶ οὕτω κατεσκεύασε τὸ ῥητορικὸν ἐνθύμημα! Οὔτε τοίνυν πνεῦμα Πύθωνος (ὡς ἔλεγε πρότερον, σελ. 52), οὔτε τι ἄλλο πνεῦμα δόλου καὶ κακοηθείας (ὡς εἶπε μεταβαλόμενος ὕστερον, σελ. 122), οὔτε φίλοι τινὲς τάχα, πονηροὶ δὲ καὶ ἐπίβουλοι τῆς Ἑλλάδος ἐχθροὶ (σελ. 124), οὐδένες τούτων ὡδήγουν τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Σύνοδον εἰς ἀναγόρευσιν αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἱερᾶς Συνόδου τὴν ἐγκατάστασιν. Πάντα ταῦτα μῦθος ἦσαν· νῦν ἤδη συνεῖδε καὶ κηρύττει τὴν ἀλήθειαν ὁ ταύτης ἀκάματος συγγραφεύς. Ἐκ τῶν ἀδύτων τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βυζαντίου ἐξῆλθε παρὰ τοῦ μεγάλου τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνου Διάταγμα καταστατικὸν τῆς ἐν Ἑλλάδι Συνόδου, καὶ τοῦτο παραλαβοῦσα ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος τοῦ Σουλτάνου δι' ἄλλου καὶ αὐτὴ πανομοιοτάτου διατάγματος (τοῦ ἱεροῦ Τόμου) καταστάθεῖσα κατέστησε τὴν ἐν Ἑλλάδι Σύνοδον Σουλτανικὴν ἐν αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἰδοὺ τὸ πᾶν. Καὶ φαίνεται μέν πως καὶ αὐτὸς ὁ ἀληθογράφος ὑπενδοιάζων καὶ διχογνωμῶν περὶ ὧν ἑτέρωθεν ἀποφαίνεται στεντορείως· εἰπὼν γὰρ τὸν Σουλτάνον τῶν Ὀθωμανῶν ὡρισμένως, ἔπειτα προσέθηκε καὶ τὸ ἢ ἄλλον ὁποιονδήποτε· μήπως ὑποπτεύεται καὶ τὸν τοῦ Μαρόκου Σουλτάνον; ἢ (τίς οἶδε;) καὶ αὐτὸν τὸν παπαῖον Ὠκεανόν, ἐξ οὗ πάντες ποταμοὶ καὶ κρῆναι καὶ ῥεῖθρα πάσης ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρχῆς ἀπονάουσιν; Ἀλλ' ἴσως τὸ μὲν ὁποιονδήποτε εἶπεν ὑπερεκπεριττοῦ, τὸ δὲ πρῶτον πρεσβεύει ὡς εὐλογώτερον! Ἄκουε τοίνυν καὶ Σύ, τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων ἔθνος,

πρὸς ποίαν οὖσαν τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν προσῆλθες ὡς γνήσιον αὐτῆς τέκνον κηρύττον ἐν τῷ Συντάγματι τὴν ἀπ' αὐτῆς ἀδιάσπαστον ἕνωσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἁγίας Ἐκκλησίας. Ἄκουε καὶ Σύ, σεβαστὴ τῆς Ἑλλάδος Κυβέρνησις, καὶ Σὺ τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησία, παρὰ ποίας Ἐκκλησίας ἐδέξασθε μετ' ἀϊδίου εὐγνωμοσύνης ὡς δῶρον Θεοῦ τὸν Τόμον τὸν Συνοδικόν! Σουλτάνου τὸ δῶρον, τούτου τὸ διάταγμα λαβόντες ἀπεδέξασθε, ὡς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας θεσμόν, καὶ παρ' αὐτοῦ καθιστανομένην τὴν ἱερὰν ὑμῶν Σύνοδον ἔχετε, καὶ καθιστανομένην ἐκ τίνων; «ἐξ ἀρχιερέων Ἑλλήνων ὑπηκόων μὲν τοῦ κράτους τῆς Ἑλλάδος, δουλευόντων δὲ πάντως τῷ καταστάτῃ!» Οἴμοι τῆς Ἀντιτόμου παραφορᾶς! οἴμοι μανιώδους σοφίας! πάσας ἀνοδίας τῆς πλάνης διέδραμεν ὁ λεωργότατος οὗτος ἀληθογράφος, «πολλὰ δ' ἄναντα, κάταντα, πάραντα, δόχμια τ' ἦλθεν», ἵνα σωστήσῃ δύσφημα τῶν ἐκ τριόδου παχυλότατα ψεύδη! καὶ τοιαύτην πλουτοῦσι δαιμονιώδη σοφίαν ὅσοι ζῆλον πικρὸν καὶ ἐρίθειαν ἔχοντες κατακαυχῶνται ψευδόμενοι κατὰ τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ θαρρῶμεν· αὐτὸς οὗτος πάλιν ὡς ἀμφοτεροδέξιος τῆς πονηρίας κόθορνος ἀνακηρύττει πᾶν τὸ ἐναντίον πρὸς τἀνωτέρω. Αὐτίκα (σελ. 93) λέγει τὰ ἑξῆς· «Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησία εἶναι ἀρχὴ ξένη πρὸς τὴν αὐτοκέφαλον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, καίτοι πνευματικῶς μετ' αὐτῆς συνδεδεμένη· καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου ἐνήργησεν ὡς αὐτόνομος ἐξουσία· εἴτε κατ' ἐντολὴν τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, παρ' ἧς ἔλαβεν ἄδειαν προηγουμένως» (τὴν ἄδειαν λοιπὸν λέγει ἐντολήν!)· «εἴτε κατ' ἀνοχὴν αὐτῆς, ΜΗ ΕΠΕΜΒΑΙΝΟΥΣΗΣ ΣΥΝΗΘΩΣ ΕΙΣ ΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ».

β) Ἀκούσωμεν δ' ἐφεξῆς ποίαν διαγράφει καὶ αὐτὴν ἰδίως τὴν ἐν Ἑλλάδι Σύνοδον, ἀφ' οὗ μόλις ἐπαύσατο ζωγραφῶν αὐτήν, ὡς ἀρχὴν Ὀθωμανικήν. «Καὶ ὁποία (λέγει) καθιστάνεται διὰ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου ἡ ὑπερτάτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀρχή; ὅλως αὐτεξούσιος, ὅλως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς πολιτείας!» (σελ. 126). Ἀλλ' εἴπερ αὐτεξούσιος ὅλως, ὅλως ἀνεξάρτητος καί, ὡς ἐρεῖ μετὰ μικρόν, αὐτοσύστατος, ποῦ λοιπὸν ἐκεῖνος, ὁ παρ' οὗ καὶ καθιστάνεται καὶ οὗ τινός ἐςιν αὕτη ἡ ἀρχή; «Ὁ δ' Οἰδίπους ποῦ; καὶ τὰ κλεῖν' αἰνίγματα;» Ἀλλὰ χωρῶμεν. «Τί λέγει (φησὶν) ὁ Συνοδικὸς Τόμος; Ἡ κανονικῶς αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν γνωρίζει Σύνοδον διαρκῆ, συνισταν-

μένην ἐξ Ἀρχιερέων προσκαλουμένων ἀλληλοδιαδόχως κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας, πρόεδρον ἔχουσα τὸν κατὰ καιροὺς μητροπολίτην Ἀθηνῶν κτλ. Ἄρα (λέγει) καὶ ὁ πρόεδρος τῆς διαρκοῦς Συνόδου ἀναδείκνυται ἅπαξ διὰ παντὸς» (οὐχ ὁ πρόεδρος, ἀλλ' ὁ κατὰ καιρούς, ὁ ἑκάστοτε μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἀναδείκνυται πρόεδρος ἐφ' ὅρου ζωῆς· ὡς δὲ τοῦτον γράφει (ὁ πρόεδρος ἀδιορίστως) παρίστησιν αὐτὸν ἀθάνατον διὰ παντός)· «καὶ τὰ μέλη (λέγει) αὐτῆς ἅπαξ διὰ παντὸς ὁρίζονται». Οὐχὶ τὰ μέλη, ἀλλ' ἡ τῶν μελῶν ἀκολουθία εἰσάπαξ ὁρίζεται κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἑκάστου χειροτονίας, αὐτὰ δὲ τὰ μέλη μεταβάλλονται ἀλληλοδιαδόχως, κατὰ χρόνον ὡρισμένον ἀμείβονται, οὐδὲ μένουσι ταῦτα διὰ παντός, ὡς ὁ πρόεδρος· ἀλλ' ἀκούσωμεν. «Δὲν εἶνε (λέγει) τοῦ λοιποῦ αὐτοσύστατος, αὐθύπαρκτος, αὐθυπόστατος ἡ διαρκὴς τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας Σύνοδος; Ὅ ἔςι, δὲν εἶνε ΚΡΑΤΟΣ ΕΝ ΚΡΑΤΕΙ; Ἰδοὺ ἡ ἐπιβουλή!» Τὴν μὲν ἐπιβουλὴν ἐξηγήσει λαμπρότερον παρακατιών. Τὸ δὲ κράτος ἐν κράτει μάτην κατηγοροῦσι κατὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ τὴν εἰς διοίκησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πνευματικὴν αὐτῆς ἐξουσίαν καθυποδουλοῦντες ὑπὸ τὴν κοσμικὴν δυναστείαν, οὐδ' αἰδοῦνται ξένας δανειζόμενοι φωνὰς καὶ τὰ πράγματα συγχέοντες ἐπὶ διαβολῇ τῆς ὀρθοδοξίας. Κράτος ἐν κράτει ὠνόμασαν πρῶτοι καὶ δικαίως οἱ Δυτικοὶ συγγραφεῖς, τὴν τρικόρωνον Παπικὴν δυναστείαν, ἥτις ἐμβαίνουσα εἰς τὰς κοσμικὰς βασιλείας τῆς Δύσεως, καθίδρυεν ἐν μέσῳ τοῦ κράτους τῆς πολιτείας τὸ κράτος τὸ Βατικανόν, φέρον τῇ μὲν τὸν σταυρὸν τῆς εἰρήνης, τῇ δὲ δίστομον ῥομφαίαν, καὶ ἐξοπλίζον τοὺς λαοὺς κατὰ τῶν ἡγεμόνων, καὶ τούτους κατ' ἀλλήλων. Ἀλλ' ἐν τῇ Ἀνατολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ὀρθοδόξων τίς ποτε εἶδε, τίς ἤκουσε τοιαύτην στυγερὰν ἀθεμιτουργίαν; Ἐρρέτω λοιπὸν καὶ τὸ νόημα τῆς φράσεως ὅπου καὶ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀπέςω πᾶσα τοιαύτη συκοφαντία τῆς ἀμώμου τοῦ Χριστοῦ νύμφης. Ἄλλο ταύτης τὸ κράτος ἐν τῷ κράτει τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας, ὅλον ἀναίμακτον καὶ πνευματικόν, ὡς ζωογόνον πνεῦμα ἐν τῷ σώματι, μεστὸν τῆς ἄνωθεν σοφίας, μεστὸν εἰρήνης καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἤθη διαπλάττον καὶ ψυχὰς θεραπεῦον διὰ τῶν θείων κανόνων καὶ κρατύνον τὴν πολιτείαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εὐσεβείας, «ἥτις πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγε-

λίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης»· καὶ τοιοῦτο μὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐν τῷ Κράτει τῆς Ἑλλάδος τὸ κράτος τῆς κατὰ τὸν Τόμον Συνόδου. Περὶ δὲ τῶν πρεσβείων τῆς χειροτονίας τῶν εἰς αὐτὴν προσκαλουμένων Ἀρχιερέων, καὶ περὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς λέγομεν ἐν τοῖς ἑξῆς. Ἤδη δὲ θεωροῦμεν τὰς ἰδιότητας τῶν ἐπιθέτων, δι' ὧν αὐτὴν ὁ Ἀντίτομος περιβάλλει· Αὐτοσύστατον ὀνομάζει· ἀλλ' οὗτος αὐτὸς ἀνωτέρω πολλάκις ἀνεκήρυξεν αὐτὴν καταστᾶσαν ἢ συστᾶσαν (κανονικῶς) ὑπὸ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου! Τὰ δ' ἄλλα ἐπώνυμα, «αὐθύπαρκτος καὶ αὐθυπόστατος», ὡς ἂν εἶπε καὶ αὐτοούσιος καὶ τἆλλα τὰ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοόντος καὶ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ὄντος θεολογούμενα, σφόδρα τραγικὰ καὶ παράτονα λέγονται περὶ Συνόδου συγκειμένης ἐξ ὡρισμένης ἀμοιβῆς θνητῶν, ἄλλων ἄλλοτε κατ' ἀνακύκλησιν διαδεχομένων ἀλλήλους καὶ τὴν τῆς Συνόδου διάρκειαν συνιστώντων. Οὐδὲ γὰρ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῆς Συνόδου οἱ Ἀρχιερεῖς, ἀλλ' ἐκ τούτων ἐκείνη προϋφεστῶτων συνέστη, καὶ μὴ ὑφεστώτων οἴχεται ἡ Σύνοδος (τὸ κατ' ἐπινοιαν ἢ κατὰ τὴν ξενολογίαν ἠθικὸν τοῦτο σῶμα), ὡς ἐκινδύνευσεν ἀφαντωθῆναι, κατὰ τὸ 1850, εἰ μὴ ταύτην ὁ ἱερὸς ανεκαίνιζε Τόμος· ὅθεν οὐδ' αὐθυπόστατος οὐδ αὐθύπαρκτός ἐστι, διαρκὴς δὲ κατ' ἀκολουθίαν ἀδιάκοπον διαμένουσα μέχρις ἂν καὶ οἱ συνιστῶντες αὐτὴν διαρκῶσιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐῶμεν, μή ποτέ τις χαριεντιζόμενος ἀνακινήσῃ καὶ καθ' ἡμᾶς τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκεῖνο πρόβλημα «πότερον, ἡ ὄρνις τοῦ ὠοῦ προγενεστέρα, ἢ τοῦτο τῆς ὄρνιθος;»

γ) Ὁ δὲ σοφὸς Ἀντίτομος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἧς εἶπεν ἐπιβουλῆς (σελ. 128—129) ποικίλως καὶ μετὰ τῆς φίλης ἀληθείας (ὡς εἴωθε) κοσμίως γυμνάσας τὸν λόγον, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τοιαύτη αὐθύπαρκτος Σύνοδος διοικοῦσα κατὰ τοὺς θείους κανόνας τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης ἐπεμβάσεως τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ὑπάρχει περιφρονητικὴ καὶ ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν πολιτείαν καὶ τὴν ὑπερτάτην αὐτῆς ἀρχήν, ἐπικαλεῖται τὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Συνόδου καταστατικὸν βαυαρικὸν νόμον (ὃν καὶ καθεστῶτα θεωρεῖ καὶ μετὰ τὸ Σύνταγμα!), καὶ τούτου τὴν περὶ Συνόδου ῥήτραν μεταγράψας καὶ ὧδε καὶ θαυμάσας ὡς εθνωφελεστάτην, ἐπιφωνεῖ «φρονιμώτατος νόμος!» Πῶς δ' οὐχί; φρονιμώτερος, ἂν θέλῃς, καὶ παρὰ τὸν ἀρχέκακον ὄφιν, ὃν φρονιμώτατον ἡ θεία λέγει Γραφὴ (εἴ

γε καὶ ἡ πανουργία φρόνησίς ἐςι ψευδώνυμος). Ἀλλὰ τούτου μὲν τὴν φρόνησιν εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις· αὐτὸς δὲ τέλος καταντᾷ πρὸς τὴν διασάφησιν τῆς, ἣν προεῖπε φονοκτόνον διὰ τοῦ Τόμου καὶ δηλητήριον ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας· «καὶ δὴ πρὸς αὐτῷ γ' ἔςι τῷ δεινῷ λέγειν». Ἄκουε! (σελ. 129—130). «Ἀλλ' ὁποία ἐγκαθίσταται διὰ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου ἡ διαρκὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Σύνοδος, καὶ ὅπως μέλλει νὰ διοικῇ αὕτη τὰ τῆς ἐκκλησίας καθόλου, συμφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα; Δὲν ἀδικοῦμεν κανένα, οὔτε τῶν νῦν ὄντων, οὔτε τῶν μελλόντων χειροτονηθῆναι ἐπισκόπων, ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὔτε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οὔτε ἡ Κυβέρνησις αὐτοῦ δύνανται νὰ ἐμπιστευθῶσι τὰ κοινὰ τῆς ἐπικρατείας καὶ τὰ μερικὰ τῶν πολιτῶν συμφέροντα εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν μὴ καθιςανομένην παρ' αὐτῶν» (τοῦ ἔθνους δηλονότι καὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ!). Θέλει λοιπὸν ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος ἔνθεν μὲν τὸ ἔθνος, ἑτέρωθεν δὲ καὶ πρώτιστα τὴν κυβέρνησιν κυρίαρχον καὶ δημιουργὸν τῆς τὴν Ἐκκλησίαν ἀντιπροσωπούσης ἱερᾶς Συνόδου, ὅπως ἂν αὕτη πιστῶς ἐξυπηρετῇ πρὸς πᾶν ὅ,τι ἂν δόξῃ τῇ κοσμικῇ ἐξουσίᾳ πρόσφορον καὶ συμφέρον τῇ πολιτείᾳ! (θείων δὲ καὶ Συνοδικῶν θεσμῶν καὶ πατροπαραδότων ἐθίμων καὶ διατάξεων οὐδεὶς λόγος). Ἀλλ' ὅτι μὲν τὸ ἀξίωμα τοῦτο πρεσβεύει ἀραρότως ὁ τῆς ἀληθείας ἱεροφάντης, εἴδομεν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν, ἐν οἷς ἀπεφήνατο ὅτι «πολιτεία καὶ ἐκκλησία ἕν ἐςι καὶ τὸ αὐτὸ» (συμφώνως δηλονότι πρὸς τὸ περιβόητον ἐκεῖνο τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας ἀπόφθεγμα· «οὗ τινος ἡ χώρα, τούτου καὶ ἡ θρησκεία!» Βλ. ὄπισθ. σελ. 355). Τἆλλα δὲ τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς φαίνονται παράδοξα. Οὐ μόνον τοὺς ἐκ τῶν παλαιῶν ὀλίγους περιλειφθέντας ἐπισκόπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς (μετὰ τὸν ἱερὸν Τόμον) χειροτονηθησομένους ἅπαντας ἁπαξαπλῶς, ὅσοι τοῦ λοιποῦ διοικήσουσι τὴν Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν περιοδικῶς κατὰ καιροὺς εἰς τὸ διηνεκὲς τὴν ἱερὰν Σύνοδον συνιστῶντες, πάντας τούτους ἐχαρακτήρισεν ἀπίστους καὶ προδοτικοὺς τῶν τε δημοσίων καὶ τῶν μερικῶν τῶν πολιτῶν συμφερόντων. Ὅθεν καὶ τὴν τούτων εἰς τοὺς ἐπισκόπους τούτους καταπίστευσιν οὐχ ἁπλῶς ἀσύμφορον ἢ βλαβεράν, ἀλλὰ πάντῃ πάντως ἀδύνατον (ἠθικῶς) ἀποφαίνεται (δὲν δύνανται, λέγων κτλ. οἷα λέγεται συνήθως καὶ περὶ ἄλλων κατεγνωσμένων, ὡς ὅτε λῃσταῖς ἀνδροφόνοις οὐ δύνατα ἡ πολιτεία τὸν δημόσιον πιστεῦσαι θησαυ-

ρόν!). Καὶ τοιαῦτα λέγων διατείνεται τιμίως, ὅτι οὐδένα τῶν ἐπισκόπων τούτων ἀδικεῖ! Δεινὰ ταῦτα καὶ πέρα δεινῶν, εἴ γε μὴ μόνον περὶ τῶν ζώντων ἢ καὶ μετ' ὀλίγον ἐσομένων, ἀλλ' ἀπολύτως περὶ πάντων τῶν εἰσέπειτα χειροτονεῖσθαι μελλόντων, οὓς οὐδ' ὄψεται πώποτε, οὕτως ἀποτόμως προφοιβάζει! Ἀλλὰ τοιαύτας συκοφάσεις ἀδίκους καὶ παραλογωτάτας Μοῦσά τις συκοφάντρια, καὶ ἡ τοῦ Κρατίνου συκοπέδιλος Δωρὼ (α) δύναται ληρεῖν· ἀνδρὶ δὲ, οἷος αὐτὸς εἶναι καυχᾶται, λάτρειτοῦ ὀρθοῦλόγου καὶ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστῇ, πῶς ἂν ἐπιπρέψειαν τὰ τοιαῦτα; Οὗτος χωρεῖ καὶ πολὺ περαιτέρω, ἐπιχειρῶν καὶ ἀποδεικτικῶς κατασκευάσαι τὴν τερατώδη ταύτην συκοφαντίαν ἀπὸ τῶν κοινῶν τόπων τῆς ῥητορικῆς. «Δὲν εἶναι» (προστίθησιν εὐθύς), «δὲν εἶναι ἄνθρωποι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς; δὲν ὑπόκεινται καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ ΑΥΤΑ πάθη καὶ εἰς τοὺς ΑΥΤΟΥΣ πειρασμούς;» Ναί, ὦ ἀγαθέ, καὶ εἰς πάθη καὶ εἰς πειρασμοὺς ὑπόκεινται καὶ αὐτοί, ὡς καὶ πάντες ἄνθρωποι, μηδ' αὐτῶν τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας ἐξαιρουμένων, καὶ λέγεις ἀληθῆ κατὰ μέρος, παραλογίζῃ δὲ μεγάλως ταυτίζων τάτε πάθη καὶ τοὺς πειρασμοὺς ἐπίσης καὶ ὁμοίως ἐπὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων· καίτοι τινὲς ἄλλως ἄλλοι καὶ πειράζονται καὶ παθαίνονται, ἢ φύσεως ἕκαστος ἔχει, καὶ ἀγωγῆς, καὶ ἕξεως, καὶ ἡλικίας, καὶ τύχης ἢ ἐπαγγέλματος, καὶ ὅπως ἄλλως διαιροῦσιν οἱ φυσιολογοῦντες. Σὺ δὲ λέγε καὶ τὰ ἑξῆς· «Δὲν ὑπάρχουσι ΚΑΙ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ἀγαπῶντες τὸν χρυσὸν μᾶλλον ἢ τὸν Χριστόν;» Ναὶ καὶ ἐν αὐτοῖς, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις υἱοῖς ἀνθρώπων ὑπάρχουσι τοιοῦτοί τινες, οἷος καὶ Ἰούδας ἐν τοῖς Ἀποστόλοις αὐτοῖς. Σὺ δὲ ὅμως πρὸς σόφισμα βλέπεις, καὶ ἅμα σαυτὸν ἀναιρεῖς· ἢ οὐ κατεδίκασας ἀνωτέρω παμπήδην καὶ τοὺς νῦν καὶ τοὺς χειροτονεῖσθαι μέλλοντας ἐπισκόπους τῆς Ἑλλάδος ἐφ' οἷς καὶ κατεδίκασας; Ἤδη ἐν αὐτοῖς τινὰς πάντως λέγεις, ἀλλ' οὐ τοὺς πάντας ἐνόχους τοῦ ἐγκλήματος, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀθωοῖς μερικεύων τὸ καθόλου. Λέγε καὶ ἄλλα· «Δὲν εἶναι καὶ αὐτοῖς (δηλονότι τοῖς τισὶν) «ἀπατηλὸν δέλεαρ ὁ στίλβων χρυσός;» (Πινδάρειον τὸ σχῆμα· «ὁ δὲ χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ ἅτε διαπρέπει» κτλ. Εἰ δὲ τούτοις προσετίθει καὶ τὰ τῶν Βυζαντινῶν ὑπέρπυρα, ὡς ἔλεγον ἐκεῖνοι τὰ στίλβοντα χρυσᾶ, χαριέστερον ἂν ἔστιλβεν ἡ τῆς αὐ-

(α) Ἀριστοφ. Ἱππ. 529.

τῆς ἐννοίας ἐπανάληψις. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον). «Δὲν ἔχουσι καὶ παρ' αὐτοῖς αἱ τιμαὶ καὶ αἱ δωρεαὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν;» Τὴν αὐτὴν τῷ χρυσῷ λέγει ἴσως, ἢ γοῦν οἵαν καὶ παρ' ἄλλοις τισὶν ἔχουσι δύναμιν μὴ οὖσιν ἐπισκόποις, ἀλλ' ὁποτέρως ἂν ταυτάζῃ, ἀνθρώπινα λέγει. Καὶ γὰρ «καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί» (Α. Ἰωάν. β, 16). Εἰσὶν οὖν κατ' αὐτὸν καὶ ἐν αὐτοῖς τινες τοῖς ἐπισκόποις ἄνθρωποι δωροφάγοι, ἢ δοξομανεῖς, ἢ φιλόχρυσοι, ἢ καὶ τῶν τριῶν τούτων κακιῶν ἔνοχοι, καὶ τοῦτο ἦν ἡ κατασκευὴ τῆς καθόλου προτάσεως, καθ' ἣν εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι οὐ δύνανται τὸ ἔθνος καὶ ἡ κυβέρνησις οὔτε τοῖς νῦν οὔτε τοῖς μέλλουσιν Ἀρχιερεῦσι τῆς Ἑλλάδος τοῖς τὴν ἱερὰν Σύνοδον συνιστῶσι καταπιστεῦσαι τὰ συμφέροντα τῆς ἐπικρατείας. Εἰς ταύτην οὖν πάλιν τὴν καθόλου πρότασιν ἀπὸ τῆς μερικῆς κατασκευῆς σοφιστικώτερον μεταπηδῶν ἐπιφέρει· «Ἀλλ' ΑΝ οἱ συγκροτοῦντες τὴν ἱερὰν Σύνοδον δελεασθῶσι παρὰ ξένης τινὸς ἐξουσίας» (τῆς Ὀθωμανικῆς δηλονότι, παρ' ἧς καὶ καθιστάνονται, καθὼς εἶπε προηγουμένως), «καὶ προδώσωσι τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους (δηλαδὴ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν) ἢ πράξωσί τι ἄλλο ἀποτρόπαιον (δηλονότι καθοσιώσεως ἔγκλημα, καὶ ἀνταρσίαν κατὰ τῶν καθεστώτων!), «[τότε] τί γίνεται;» (Τί γίνεται; ἐρωτᾷς; Ὅ,τι γίνεται ἀπὸ ψευδῶν προτάσεων καὶ συγκεφαλαιώσεως μηδενικῶν· μηδὲν ἐκ τοῦ μηδενός· ἀναπλάσας γὰρ τοὺς τὴν Σύνοδον συγκροτοῦντας Ἀρχιερεῖς ὡς βεβαίως ὄντας καὶ ἐσομένους τοιούτους, οἵους ἐπλαστούργησας αὐτός, ἔπειτα δι' ἑνὸς ὑποθετικοῦ ἐὰν συμπεραίνεις τὰ ἀτοπώτατα). Σὺ δὲ θεώρησον, ἀναγνῶστα, εἰς ποῖον ἀσεβείας καὶ κακίας βάραθρον ἐμπεσεῖν οἵους τε ὄντας ὑποτίθησι καὶ τοὺς νῦν καὶ τοὺς ἐσομένους τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερεῖς, ὥστε κατ' αὐτὸν καὶ ἀρνησίχριστοι δύνανται γενέσθαι καὶ τῆς πατρίδος προδόται καὶ ἄλλων συγγερῶν κακουργημάτων παλαμναῖοι τέκτονες ἕνεκα χρυσοῦ καὶ δώρων καὶ τιμῆς! Ἀλλ' ἔστω καὶ ταῦτα στυγνὰ μὲν παραφόρου φαντασίας δείγματα, γελοῖα δ' ἀπομιμήματα τῶν λήρων ἐκείνου τοῦ παρὰ τῷ κωμικῷ φιλοπάτριδος καὶ φιλοπόλιδος συκοφάντου, λέγοντος «Οὗτος καταλύει περιφανῶς τὴν δημοκρατίαν· οὔτε τὴν Βουλὴν πιθὼν τὴν τῶν πολιτῶν, οὔτε τὴν Ἐκκλησίαν» (Ἀριστοφ. Πλούτ.) Αὐτὸς δὲ ὁ φιλαλήθης τὸ μὲν ἐρώτημα τὸ «τί γίνεται;» παρέλιπεν ἀνεξήγητον (τὸ ἄφατον μέγεθος τῶν ἐσομένων κακῶν ὑποσημαίνων

ἴσως διὰ τῆς σιωπῆς), ἀνθυποφέρει δὲ πρὸς δῆθεν ἀπολογίαν τῶν διαβαλλομένων τὰ ἑξῆς· «Ἀλλὰ τοῦτο» (τὸ πρᾶξαι δηλαδὴ τὰς τοιαύτας κακουργίας) «δὲν εἶναι δυνατόν, ἴσως εἴποι τις· διότι καὶ αὐτοὶ Ἕλληνες εἶναι, καὶ τοῦ Βασιλέως ὑπήκοοι, καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς νόμους ὑπάγονται» (καὶ ταῦτα γράψας ὡς λόγους ἐξ ἄλλου τινός, συγκαταφάσκει καὶ αὐτός, καὶ πάντα συνομολογεῖ, κατανεύων κεφαλῇ, καὶ ἐπιλέγων λαμπροφώνως τὸ Ναί) «Ναί» (φησί.). Καὶ λοιπὸν οὔτε τοῦ Σουλτάνου δημιούργημά ἐστιν ἡ ἱερὰ τῆς Ἑλλάδος Σύνοδος, οὔτε οἱ ταύτην ἀλληλοδιαδόχως συγκροτοῦντες Ἀρχιερεῖς καταπατοῦσι τοὺς νόμους τῆς πολιτείας (καὶ τἆλλα ὅσα πρότερον παρελάλησεν). Ἀλλ' οὐδ' εἰς ὅσας νῦν ἀπηρίθμησε φρικτὰς κακουργίας ἐμπίπτουσιν ἕνεκα χρυσοῦ καὶ δώρων καὶ τιμῆς· πάντα ταῦτα νῦν ἀπαρνεῖται καὶ ἀναιρεῖ καὶ μονονοὺ καταναθεματίζει, συνομολογῶν πάντα καθόλου τὰ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς ἀνθυποφορᾶς καὶ κατακυρῶν διὰ τοῦ ΝΑΙ. Δὲν εἶναι δυνατόν, ὅ ἐστίν, ἀδύνατον ταῦτα γενέσθαι, λέγει ἐκείνη· ΝΑΙ, λέγει καὶ αὐτός, ἀδύνατον! Εὖγε ταῦτα καὶ ὑπέρευγε! Καὶ ἔστι μὲν ἀσθενὴς ὁπωσδήποτε καὶ νῆστις ἡ ἀνθυποφορά, παραλιποῦσα καὶ ἄλλους λόγους ἰσχυροτέρους περιφρουροῦντας διηνεκῶς καὶ τοὺς ἐπισκόπους καὶ πάντα καθόλου τὸν τῆς Ὀρθοδοξίας κλῆρον ἀπὸ τοιούτων κακουργημάτων· ἀλλ' ἔχω καὶ ὅσα εἶπε λαλῶν περὶ μόνων τῶν πολιτικῶν καθηκόντων τῶν Ἀρχιερέων πολιτικώτερον, ὅσα ἄν τις εἴποι συνήθως καὶ περὶ κοσμικῶν· μετὰ δὲ ταῦτα τί ἐπιφέρει; «ΝΑΙ (φησίν). Ἀλλ' ἂν γενῇ (!) τοιοῦτόν τι, τότε τί γίνεται; εἰς ποῖον κίνδυνον ῥίπτεται διὰ μιᾶς ἡ Πατρίς;» Παράδοξε ἄνθρωπε· νῦν ὡμολόγησας εἰσάπαξ ὅτι τοῦτο (τὸ τοιοῦτόν τι) δὲν εἶναι δυνατὸν (νὰ γενῇ), καὶ τοῦτ' αὐτὸ πάλιν εὐθὺς ἐπαναφέρεις ὡς δυνατόν; ἀλλ' ἂν γενῇ τοιοῦτόν τι; Θαυμαστὴ τῷ ὄντι τοιαύτη ῥώμη φρενῶν, ἥτις δύναται συνάμα συμφιλιοῦν διὰ τοῦ λόγου περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος τὸ δυνατὸν καὶ το ἀδύνατον, τὸ ναὶ καὶ τὸ οὔ, ἐναντίον τῆς τε φύσεως τῶν ὄντων, καὶ αὐτῆς ἐκείνης τῆς θείας ἐντολῆς· «Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν Ναί, Ναί· Οὔ, Οὔ»! Ἀλλ' ἐν τούτοις ἴσως τινὲς τῶν διαβληθέντων τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερέων εἴπωσι πρὸς αὐτόν· Σὺ μέν, ὦ βελτιστε, καίτοι κληρικὸς ὢν ὑπερασπίζεις γενναίως τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ζηλῶν, ὡς ἄλλος οὐδείς, ὑπέρ τε τῶν κοινῇ καὶ τῶν ἰδίᾳ τοῖς πολίταις συμφερόντων. Ἐπειδὴ δὲ πρώτους προδοτας τοῦ πολιτεύματος καὶ μειζόνων κακουργημάτων ἐργάτας

ὑπολαμβάνεις ἐξ ὑποθέσεως ἐσομένους (ἂν οὕτω τύχῃ) τοὺς τὴν ἱερὰν Σύνοδον ἀλληλοδιαδόχως συγκροτοῦντας ἐπισκόπους, παραδίδως τὴν πνευματικὴν τῆς Ἐκκλησίας διοίκησιν εἰς τὴν πολιτείαν, ὑπηρετικοὺς ὑπαλλήλους αὐτῇ καθιστῶν τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ πάντα τὸν κλῆρον πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῆς. Καὶ ταῦτα δογματίζων οὐδένα λέγεις ἀδικεῖν! Ἀλλ' ἵνα δικαιότερος ᾖς, ὤφειλες ἵνα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς πολιτείας ἐξασφαλίσῃς διὰ τοὺς λόγους τοὺς αὐτούς, καθ' οὓς ἔκρινας ἀσφαλιστέαν τὴν πολιτείαν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

εἰς τὸ Περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας

ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ.

Σελ. 1—2. La Grèce à declaré etc.

Οὐδέποτε ἀνεκήρυξεν ἡ Ἑλλὰς ὅτι οὐ γνωρίζει τὴν ὑπεροχὴν (suprématie) τοῦ Πατριάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ, ὡς δῆθεν ἐκλεγομένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου! Πάντες οἱ Ἕλληνες γνωρίζουσι, καὶ αὐτοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας οἱ ἐχθροὶ ὁμολογοῦσιν, ὅτι τὴν κατὰ καιροὺς ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου, γενομένην κατὰ τοὺς κανόνας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, μόνον πολιτικῶς ὁ Σουλτάνος ἐπικυροῖ ἐκδίδων τὴν συνειθισμένην ἄδειαν διὰ χωριστοῦ διατάγματος (φιρμανίου). Οὔτε λοιπὸν διὰ τὴν ἀνύπαρκτον ταύτην αἰτίαν, οὔτε δι' ἄλλην οὐδεμίαν οὐδέποτε κατεξανέστησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν ἰδοὺ πῶς προσηνέχθησαν.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν Τρίπολιν ἀπέθανον εἰς τὴν εἱρκτὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων φυλακισθέντες ἱκανοὶ τῆς Πελοποννήσου Ἀρχιερεῖς, ὑπωπτεύοντο πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων μήπως ἔλθωσιν ἀντ' αὐτῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πεμφθέντες ἄλλοι διάδοχοι, ἄνθρωποι ἀγνώριστοι, οἵτινες ἠδύναντο σπείρειν λόγους εἰς τὸν ἀγῶνα βλαπτικούς, διὰ ταῦτα εἰς τὴν ἐν Ἄςρει Συνέλευσιν (τῷ 1823) τὸ σῶμα τὸ Βουλευτικόν, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ συσκεψάμενον ἐγνωμάτευσε (καὶ τοῦτο οὐδ' ἐγγράφως, ἀλλ' ἀπὸ στόματος), «νὰ μὴ δέχωνται τοῦ λοιποῦ μητ' Ἀρχιερεῖς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μήτε κἀμμίαν ἔγγραφον τοῦ Πατριάρχου πρᾶξιν, ἐφ' ὅσον ἐπικρατεῖ ὁ Ἑλληνικὸς ἀγών»· ὅπως ἀποκλείσωσι πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης σχέσεως ὑποπτευομένην πολιτικὴν τοῦ Σουλτάνου ἐπίῤῥοιαν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ταύτην μόνην τὴν γνωμάτευσιν ἔκριναν οἱ βουλευταὶ μόνοι (ὡς προείπομεν). Διακήρυξιν δὲ οὐδεμίαν οὐδεμία τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις οὔτε ψήφισμα οὐδὲν οὐδέποτε ἐξέδωκε κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ποῦ λοιπὸν εὗρε ταύτην τὴν διακήρυξιν ὁ ὑπομνηματογράφος, γνωρίζει μόνον αὐτός. Ἔπειτα κἂν (ἐξ ὑποθέσεως) ἐκήρυξε τὸ ἔθνος ἀνεξαρτησίαν ἐκκλησιαστικήν, μήπως ἔμελλε νοεῖν τοιαύτην ἀνεξαρτησίαν, ὁποίαν ἡ Ἀντιβαλεία διεκήρυξε, βιαίαν δηλονότι καὶ σχισματικὴν ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀπόσπασιν; Καὶ

ἄλλως δέ, οὐδὲν ἔθνος ὀρθοδόξων (ἐφ' ὅσον εὐσεβεῖ) δύναται καταπατῆσαι τοὺς ἱεροὺς τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας θεσμούς. Κἂν ποτε τυχόν. ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐξ ἀνάγκης, ψηφίσῃ καί τι κατὰ τῶν θείων Κανόνων, τὸ τοιοῦτο ψήφισμα ἀκυροῦται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

Σελ. 2—3. Les èvêques adoptèrent etc.

Οἱ τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερεῖς ἅ π α ν τ ε ς (λέγει) ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος ἐμνημόνευον οὐχὶ τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ «πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων».—Καὶ μήπως τοῦτο κατήργησε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου; ἄπαγε! Ἰδοὺ ἡ ἀληθὴς ἔκθεσις τοῦ συμβεβηκότος τούτου.

α) Οὔτε π ά ν τ ε ς (ὡς λέγει) οἱ Ἀρχιερεῖς, οὔτε πανταχοῦ τῆς μαχομένης Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος ἐμνημόνευον τὸ «πάσης ἐπισκοπῆς»· ἀλλ' οἱ μὲν ἐμνημόνευον τὸν Πατριάρχην καὶ εἰς τὰς νήσους (Σάμον, Θήραν, Σύρον, Τῆνον, κτλ.) καὶ εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον· (καὶ μάρτυς αὐτὸς ὁ ὑπομνηματογράφος, ὅστις ἱστόρησε, (σελ. 1—2) ὅτι κατὰ τὸ 1823 ἐν Ἄστρει μνημονεύσας ὁ ἐπίσκοπος ἐν Λειτουργίᾳ τὸν τότε Πατριάρχην ἐκινδύνευσε λιθοβοληθῆναι ὑπὸ τοῦ λαοῦ! Οὕτως ἐτραγῴδησε τὸ πρᾶγμα τοῦτο ὁ ὑπομνηματιστής! ὅστις παραστήσας ἀνωτέρω τὸ ἔθνος ὅλον καταργοῦν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Πατριάρχου, ἤδη παρέδωκε καὶ εἰς τὸν κατὰ τόπους λαὸν τὴν ἐξουσίαν τοῦ διατάσσειν περὶ τοῦ τρόπου, πῶς ὤφειλεν ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ μνημονεύειν! ἀλλ' οὔτε τῆς Ἑλλάδος ὁ λαὸς ἐφάνη πώποτε τόσον παραβάτης τῶν ἱερῶν καθεστώτων, καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος αὐτὸς ἑαυτὸν ἀναιρεῖ. Ἄλλοι δὲ πάλιν τῶν ἐπισκόπων, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν φυλακὴν τῆς Τριπόλεως ἀπέθανον οἱ, ὑφ' οὓς ἐτέλουν, μητροπολῖται, καὶ αὐτῶν τῶν χηρευουσῶν μητροπόλεων οἱ τοποτηρηταὶ καὶ οἱ ἱερεῖς, μὴ ἔχοντες τίνα μνημονεύσωσιν, ἐνόμισαν ὅτι πρέπει τὸ «πάσης ἐπισκοπῆς». Τοῦτ' αὐτὸ ἔπραττον καὶ πολλοὶ μητροπολῖται, μὴ λαμβάνοντες παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς Πατριάρχου τὴν κατὰ τοὺς κανόνας ἀπαιτουμένην πρώτην κοινωνικὴν ἐπιστολὴν (περὶ ἧς λέγομεν ἐφεξῆς). Τρίτοι δέ τινες, τέλος, καὶ ἐπίσκοποι καὶ Μητροπολῖται καὶ μοναστήρια Σταυροπήγια ἐμνημόνευον διὰ πολλοῦ τὸ ὄνομα τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γρηγορίου καὶ μετὰ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ. Τοσαύτη σύγχυσις ἐπεκράτει περὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ Πατριάρχου δι' ὅλου τοῦ ἀγῶνος· ὥστε οὔτε π ά ν τ ε ς, οὔτ' ἐ ξ ἀ ρ χ ῆ ς, οὔτε π α ν τ α χ ο ῦ τῆς Ἑλλάδος ἐμνημονεύετο τὸ «πάσης ἐπισκοπῆς».

β) Διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τοῦ πολέμου ταραχὴν διακοπείσης πάσης ἐκκλησιαστικῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν κοινωνίας, ὁ κατὰ καιροὺς προβιβαζόμενος Πατριάρχης οὔτ' ἠδύνατο οὔτ' ἐτόλμα πέμψαι πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι μητροπολίτας τὴν κατὰ τοὺς κανόνας διατεταγμένην πρώτην κοινωνικὴν ἐπιστολήν, ἵνα μνημονεύωσι τοῦ κανονικοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· χωρὶς δὲ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς οὐκ ἠδύναντο ποιῆσαι τοῦτο οἱ μητροπολῖται, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐπικρατήσασαν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας· ὅθεν τί ἄλλο εἶχον μνημονεύειν, εἰ μὴ τὸ «πάσης ἐπισκοπῆς»;

γ) Διὰ τὴν αὐτὴν τοῦ πολέμου ταραχὴν οὐδ' ἐγνώριζον κἂν τ' ὄνομα τοῦ κατὰ καιροὺς Πατριάρχου πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα ὅπου αἱ κοινωνίαι ἦσαν σπανιώτεραι.

δ) Πολλοὶ τῶν Ἀρχιερέων οὐκ ἐμνημόνευον τὸν Πατριάρχην καὶ χάριν οἰκονομίας, μήπως ἐκθέσωσιν αὐτὸν εἰς κίνδυνον ζωῆς. Μόνη ἡ φήμη ὅτι ὁ Πατριάρχης μνημονεύεται εἰς τὴν ἀποστάτιν Ἑλλάδα ἠδύνατο καταστῆσαι τοῦτον ὕποπτον πρὸς τὸν Σουλτάνον, καὶ τοῦτο μόνον τὸ μνημόσυνον ἐξήρκει ἵνα στείλῃ τὸν Πατριάρχην εἰς τὴν κοεμάθραν. Τὴν δὲ τοιαύτην οἰκονομίαν καὶ αὐτὸς (νομίζομεν) ὁ παναγιώτατος ἀπεδέχετο εἰς τὰς φοβερὰς ἐκείνας περιστάσεις.

ε) «Πᾶν τὸ ἐξ ἀνάγκης παρανομούμενον ἄκυρον». Κἄν, ἐξ ὑποθέσεως, πάντες οἱ μητροπολῖται καὶ πανταχοῦ καὶ πάντοτε δι ὅλου τοῦ ἀγῶνος κατελίμπανον τὸ κανονικὸν μνημόσυνον τοῦ Πατριάρχου, οὐδὲν ἐκ τούτου συνήγετο ἄλλο, εἰμὴ ὅτι παρέβαινον κανόνα ἐκκλησιαστικόν. Εὑρέθησαν ἐπίσκοποι κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες καὶ αὐτοὶ καταλείψαντες τὸ μνημόσυνον τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἔτι ζῶντος μητροπολίτου, ἐμνημόνευον τὸ «πάσης ἐπισκοπῆς»· ἀλλ' οὔτε ἐκ τῆς τοιαύτης παραβάσεως ἀκυροῦται τὸ τοῦ Μητροπολίτου δικαίωμα, οὔτε ἐκ τῆς προϋποτεθείσης παρεκτροπῆς τῶν Μητροπολιτῶν ἀναιρεῖται ἡ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ὑπεροχή. Ἄγνοια, καὶ φόβος, καὶ τὰ τοῦ πολέμου δεινὰ πολλάκις εἰσάγουσιν ἀταξίας, ἃς ἐπανορθοῖ πάλιν ἡ εἰρήνη ἐπανελθοῦσα· ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος εἰσάγει καὶ ταύτας, μετὰ ῥητορικῆς δεινώσεως πολλαπλασιάζων, ὡς ἀπόδειξιν τῆς ὑπὸ τῶν τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερέων ἀκυρωθείσης τάχα ὑπεροχῆς τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ! Ἀδίκως ὅμως οἱ ἱεροὶ ποιμένες περὶ τούτου κατηγοροῦνται. Τόσον ἐτίμα καὶ ἐσέβετο δι' ὅλου τοῦ ἀγῶνος ὁ κλῆρος τῆς Ἑλλάδος τὸ δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τὴν μη-

τέρα Ἐκκλησίαν, ὥστε, πολλῶν Ἀρχιερέων πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀποθανόντων, τὸ τῶν λοιπῶν Ἀρχιερέων ὅμως σύστημα οὐδέποτε κατένευσεν ὁμοφώνως εἰς ἄλλων χειροτονίαν, θεωροῦντες ταύτην ὡς παράνομον δίχως τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πατριάρχου. Καὶ τοῦτο τὸ σέβας ἐπικρατεῖ μέχρι σήμερον καὶ μετὰ τὴν εὐδαίμονα καὶ λαμπροτάτην ἀνακήρυξιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος! ἀλλὰ πρὸς τοῦτο τὸ κεφάλαιον πάλιν ἐπανερχόμεθα.

Ὁ δὲ συντάκτης τοῦ ὑπομνήματος, διαγράψας τὴν ὑπὸ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ κλήρου τάχα κατάργησιν τῆς πατριαρχικῆς ὑπεροχῆς (ὅπερ ἐφεξῆς μεταχειρίζεται σεμνὸν καὶ γενναῖον δικαιολόγημα τῆς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως κακῶς καὶ ἀθέσμως ἀνακηρυχθείσης ἐκκλησιαστικῆς αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος), μεταβαίνει εἰς ἄλλην ὡραίαν διαγραφὴν τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι δι' ὅλου τοῦ ἀγῶνος ἀσελγησάσης ἀναρχίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν· διότι ἐκ τούτου πάλιν μέλλει συμπεραίνειν τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας ὀρθῶς καὶ κανονικῶς καθιδρυθείσης ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς.

Σελ. 3—4. Cependant l' Eglise Greque etc.

Ποίαν ὀνομάζει Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν; Αὐτὸς μόνος ἐφεξῆς ὁμολογεῖ ὅτι κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας οὐχ ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἑλλάδι σύστημα ἐκκλησιαστικόν, εἰς ἓν σῶμα, κατὰ τὰς ἄλλας ἀνεξαρτήτους τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας, συντεταγμένον· ἀλλ' ἐκ τούτου οὐ προῆλθε καὶ ὅ,τι ἐφεξῆς ὑποσυνάπτει τὸ ὑπόμνημα, ὅτι δηλαδὴ «αὐτὴ ἡ (ὀνομασθεῖσα) Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία ἔπεσεν εἰς παντελῆ ἀναρχίαν»· τὸ ἀληθές ἐςιν ὅτι οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι διάφοροι ἐπίσκοποι ἐκυβέρνων ἕκαστος τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπισκοπὰς ὡς καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν πάντες ἔχοντες ἀρχηγόν, τὸν κώδηκα τῶν θείων κανόνων. Ὅτι δὲ καὶ ὑπουργὸν τῶν Ἐκκλησιαστικων εἶχεν ἡ Ἑλλάς, λέγομεν ἐφεξῆς. Μόνον ἓν παχυλὸν πλάσμα τοῦ ὑπομνήματος παρατηροῦμεν ἐνταῦθα· «ὅτι ἔτι ἀπὸ τοῦ 1822 καὶ ἐφεξῆς αἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος ἐσφετερίσθησαν τὸ δικαίωμα τοῦ προχειρίζειν (ἂν τοῦτο σημαίνει τὸ nommer) αὐτεξουσίως ἄνδρας εἰς ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπαγγέλματα»· τὸ πρᾶγμα τοῦτο παραμορφάζεται τερατωδῶς, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐφεξῆς, ἐν οἷς διαγράφει τὴν ἀναρχίαν λέγων

Σελ. 4—5. Pour donner une idée—plusieurs Evêques et Archevêques etc.

Πολλοὶ (λέγει) Ἐπίσκοποι καὶ Ἀρχιεπίσκοποι ἀπέθανον κατὰ τοὺς πρώτους καιροὺς τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ μὲν ὑπὸ τύφου, οἱ δὲ κατὰ τὴν ἐν Τριπόλει φυλακήν, οἱ δὲ εἰς μάχας, οἱ δὲ, τέλος, καὶ ἄλλως πως· ὥστε ἔμεινεν ἀπειρία (une infinité!) χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν»— Παράδοξος ζωγραφία! αἱ ἐπισκοπαὶ παρίστανται πλειότεραι παρὰ τὰς οἰκίας, καὶ οἱ ἐπίσκοποι πολυπληθέστεροι παρὰ τοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος! Ἀλλ' ἅπασαι αἱ κατὰ τὸ κράτος τῆς Ἑλλάδος περιεχόμεναι ἐπισκοπαὶ οὐχ ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς πλειότεραι τῶν 48. Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας συγκροτηθεῖσαν μεγάλην καὶ καθολικὴν Σύνοδον εὑρέθησαν παλαιοὶ κανονικοὶ ἐπίσκοποι 24 (ὡς φαίνεται ἐν τῇ Κοινοποιήσει)· δι' ὅλου λοιπὸν τοῦ ἀγῶνος μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Βασιλέως ἀπέθανον ἐπίσκοποι 24 μόνον, καὶ οὗτοι κατὰ διαφόρους καιρούς, καὶ μόλις περὶ τὰ τέλη τῆς ἐπαναστάσεως. Ὥστε τὸ προοίμιον τῆς ἀπειρίας τῶν ἀποθανόντων ἐπισκόπων οὐχ ὑπισχνεῖται πιστὴν διαγραφὴν τῆς ἐκ τούτου προελθούσης ἀναρχικῆς ἀταξίας· πλὴν ἀκούσωμεν!

Σελ. 5—9. Dans cet etat de choses etc.

Τούτων οὕτως ἐχόντων (λέγει), αἱ κατὰ καιροὺς πολιτικαὶ κυβερνήσεις κατεχρήσαντο τὸ δικαίωμα τοῦ καθιζᾶν ἢ προχειρίζειν (nommer) ἐπιζάτας εἰς τὰς χηρευούσας ἐπισκοπάς, ὅπως ἤθελον, μήτε μηδεμίαν οἱανδήποτε ἐκκλησιαζικὴν ἀρχὴν συμβουλευόμεναι, μήτε τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας φυλάττουσαι, μήτε κἂν τὰ ὅριατῶν ἐπισκοπῶν· ἀλλ' ἄλλοτε καθίζανον ἐπισκόπους φυγάδας ἔξωθεν ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἄλλοτε καὶ ἁπλοῦς διακόνους (!), ἢ ἱερεῖς, οἵτινες, καὶ μὴ ὄντες Ἀρχιερεῖς, διῴκουν ὁλόκληρον ἢ μέρος ἐπισκοπῆς, ἐφόρουν ἐνίοτε καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν στολήν, ἀφώριζον, ἐκαρποῦντο τὰς προσόδους τῆς ἐπισκοπῆς, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν καί τινα πτωχὸν ἐπίσκοπον πρὸς τὰς προσπιπτούσας χειροτονίας ἱερέων, ἄν τύχῃ, ἢ διακόνων, ἀθλίως μισθοδοτούμενον, κτλ. Ἐφεξῆς ὀνομάζει καί τινας τούτων τῶν ἐπιστατῶν, ὅσοι ἐποίμανον ἐπισκοπὰς μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μακαρ. Καποδιστρίου.—Ἀπαντῶμεν.

Ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1825 ἐπεστάτει εἰς τὴν εὐταξίαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ ἰδίως ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὠνομασμένος, ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, ὡς ἐκκλησιαστική τις ἀρχή, τοῦτον δὲ πάλιν διε-

δέξατο ὁ Δαμαλῶν Ἰωνᾶς, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Κυβερνήτου, ὅστις διορίσας ἐξ ἐπισκόπων συγκειμένην ἐπιτροπὴν πρὸς περιήγησιν καὶ ἐξέτασιν τῶν ἐπισκοπῶν, κατέστησε γραμματέα τῶν ἐκκλησιαστικῶν τὸν Κ. Χρυσόγελων· Καθ' ὅλας ταύτας τὰς περιόδους ἐστέλλοντο εἰς τὰς χηρευούσας ἐπισκοπὰς τοποτηρηταὶ (πρᾶγμα συνηθέστατον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαταξιν)· οὗτοι δὲ ἦσαν ἐπίσκοποι ἐκ τῶν προσφύγων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὀρθῶς χρησιμεύοντες εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπισκοπικῶν καθηκόντων, ἵνα μὴ βιασθῶσιν εἰς νέου χειροτονίαν Ἀρχιερέως οἱ κάτοικοι τῶν χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν. Εἰ δὲ τὸν πρόσκαιρον διορισμὸν τούτων τῶν ἐπισκόπων τοποτηρητῶν εὑρίσκει ἐπιψογον ὁ ὑπομνηματογράφος, τί λοιπὸν μένει ἵνα εἴπῃ διὰ τὴν ἀπὸ τούτων ἔπειτα τῶν προσφύγων καὶ μάλιστα μηδὲ τοποτηρητῶν τινων γενομένων ἐπισκόπων συγκροτηθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας μεγάλην Σύνοδον; 2) Τοποτηρηταὶ ἐστάλησαν καί τινες ἱερεῖς· καὶ τοῦτο σύνηθες εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν ἀνέκαθεν. Τούτων δὲ δύο καὶ μόνοι ποωτοσύγκελλοι ἠκούσθησαν ὅτι ἐφόρεσαν μίτραν καὶ δικηροτρίκηρα εἰς τὴν λειτουργίαν (ἀκούσαντες ὅτι καὶ εἰς τὴν εὐσεβεστάτην Ρωσσίαν ὑπάρχουσι τοιαῦτα προνόμια, καθὼς ὑπάρχουσι, ψήφῳ τῆς Συνόδου καὶ Βασιλικῇ χάριτι δεδομένα εἰς τοὺς ἀρχιμανδρίτας)· μωρὸν βέβαια καὶ γελοῖον οἰήσεως ἔργον ἔπραξαν (ἂν καὶ ὅλως ἔπραξαν) οἱ πρωτοσύγκελλοι τοῦτο τὸ σφετέρισμα· πλὴν οὔτε ὠμοφόριον (τὸ κύριον γνώρισμα τῆς ἀρχιερωσύνης) ἐφόρεσαν, οὔτε ἄλλην ἐτέλεσαν οὐδεμίαν τῶν ἀρχιερατικῶν τελετῶν· μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ ὑπόμνημα ὁμολογοῦν, ὅτι οὗτοι οἱ ἱερεῖς τοποτηρηταὶ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἕκαστος καὶ ἕνα τινὰ τῶν προσφύγων Ἀρχιερέων εἰς τὸ χειροτονεῖν, ἀνάγκης τυχούσης. Καὶ οὗτοι μὲν διωριζοντο τοποτηρηταί, ἐπίσκοποι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ σπανίως ἱερεῖς· διάκονος δὲ οὐδ[illegible] οὐδέποτε· καὶ τοῦτο φαίνεται σφάλμα τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ ὑπομνήματος, ἴσως δὲ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως προσετέθη χάριν ἀρτύματος τοῦ λόγου, διότι, καθὼς φαίνεται, καὶ αὐτὸς φρονεῖ τὸ τοῦ κωμικοῦ, ὅτι

«Πέφυκε καὶ τὸ ψεῦδος ἐν λόγοις ἅλας
Ἥδιστον, ἤν γὲ μὴ πάσης τούτου πολύ.

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως (καὶ μάλιστα πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀοιδίμου Κυβερνήτου) συνέβαινον κατὰ τόπους καί τινες ἀταξίαι καὶ καταχρήσεις περὶ τὴν διαγωγὴν τινων κληρικῶν (καὶ πῶς μὴ συμβῶσι μεταξὺ τῶν ὅπλων καὶ τα-

ραχῶν, ἐν ᾧ τοιαῦται ἄκανθαι βλαστάνουσι καὶ εἰς καιρὸν εἰρήνης;) ἀλλ' εἰς τὴν δογματικὴν καὶ τὴν περὶ τας ἱερὰς τελετὰς καὶ τὴν ἄλλην τὴν κατὰ τοὺς κεφαλαιώδεις κανόνας διάταξιν τῆς ἐκκλησίας οὐ συνέβη οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος οὐδεμία παρανομία· καὶ τοῦτο ὤφειλεν ὁ ὑπομνηματιστὴς (εἴπερ ὑπάρχει Ἕλλην ὀρθόδοξος) ὁμολογῆσαι πρὸς τιμὴν τοῦ κλήρου τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ὅταν τις παραβάλῃ τὰς δι' ὅλου τοῦ πολυχρονίου τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος συμβάσας τῶν Ἑλλήνων κληρικῶν ἀταξίας πρὸς ἄλλων ἑτεροδόξων ἐκκλησιαστικῶν ἐν καιρῷ πολέμου γενομένας ἀλλαχοῦ παρανομίας, πάντως ὁμολογήσει, πόσον ἐπενεργεῖ εἰς τὸ ἦθος, καὶ κατ' αὐτὰς τὰς πολιτικὰς ἀναρχίας, ἡ καθαρὰ καὶ ἀμώμητος διδασκαλία τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Τελευταῖον, ὁ ὑπομνηματογράφος ἀναφέρει ὡς ἀνομίαν τὴν ὑπέρβασιν τῶν ἀπ' ἀρχῆς τεταγμένων ὁρίων τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἐπισκοπῶν. Λανθάνεται· τοιαύτη παράβασις οὐδαμοῦ συνέβη· διότι οὐδ' ἐπίσκοποι κύριοι κατεστάθησαν εἰς τὰς χηρευούσας ἐπισκοπάς, εἰ μὴ ἁπλοῖ τοποτηρηταί, κυβερνῶντες ἕκαστος κατὰ δύναμιν, ἢ ὅλην, ἢ ὅσον μέρος τῆς ἐπισκοπῆς παρελάμβανεν ἵνα ἐπιχατήσῃ πρὸς καιρόν, μεταξὺ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου πολυειδῶν ταραχῶν. Ἀλλ' ἂν πρὸς τοῦτο ἐ ἀνὴρ ἐσκανδαλίσθη, πῶς διατεθήσεται διηγούμενος τὴν ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας γενομένην οὐχὶ παραβασίν τινα ὁρίων ἁπλῶς, ἀλλὰ ἀναστάτωσιν καὶ ἀφάντωσιν ἢ χαώδη σύγχυσιν αὐτῶν καὶ μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων παραμόρφωσιν τῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπῶν; Ὅσον δὲ περὶ τῶν κατὰ τὴν Μάνην γενομένων περί τινας ἐπαρχίας παρανομιῶν, ἀπαντῶμεν ἐφεξῆς·

Σελ. 9—10 Après la mort de l'infortuné President etc.

Μετὰ τὸν θάνατον (λέγει) τοῦ Κυβερνήτου «τοῦ δυςυχοῦς!» Δυστυχέστατοι καὶ πανάθλιοι οἱ τοῦ θανάτου αἴτιοι καὶ προδόται (!)· ἐκεῖνος δὲ μακάριος καὶ ἀοίδιμος, φονευθεὶς «μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου», καὶ ἤδη ἐν σκηναῖς δικαίων ἀναπαυόμενος. Τὸ ἀθῶον αὐτοῦ αἷμα βοᾷ βέβαια πρὸς Κύριον ἐκ τῆς γῆς, ὡς τὸ τοῦ Ἄβελ· ἀλλὰ καὶ ἡ φιλόπατρις αὐτοῦ ψυχὴ καθικετεύει τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν, βοῶσα μετὰ τοῦ Πρωτομάρτυρος «Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην!» Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τὰ ἐφεξῆς τοῦ ὑπομνήματος

«Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἡ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀταξία, βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τῆς τότε πολιτικῆς ἀναρχίας» — (τοῦ Συν-

τάγματος;;) — «ηὔξησεν ἐξ ἀνάγκης. Οἱ ἐπίσκοποι μὴ ἔχοντες ἀρχηγὸν ἐκκλησιαστικὸν διῆγον κατὰ πάντα, ὅπως ἤρεσκεν αὐτοῖς» — (ποῦ; καὶ τίνες τῶν ἐπισκόπων; ἅπαντες; καὶ πανταχοῦ;) — οὐδὲ τὰς τῶν ἄλλων ἀταξίας ἠδύναντο ἐμποδίσαι· μὴ ὑπακούοντες αὐτοὶ εἰς μηδένα, οὐδένα εἶχον καὶ τὸν ὑπακούοντα» — (τοῦτο πάσχει πάντοτε πᾶσα ἀρχὴ ἐκκλησιαστική, ἥτις αὐτὴ πρώτη δώσῃ τῆς ἀπειθαρχίας τὸ παράδειγμα, κηρύξασα αὐτὴ ἑαυτὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς, εἰς ἣν πρότερον ὑπέκειτο ἀρχηγίαν κατὰ νόμους ἱερούς· καὶ τοιαύτην ἀπόλυτον καὶ πρὸς τὰς ἀδελφὰς ἀσυνάρτητον ἐκκλησίαν ἠθέλησάν τινες ἵνα συστήσωσιν εἰς ἕνα τινὰ τόπον, ὅστις βεβαίως οὐ λανθάνει τὸν ὑπομνηματογράφον) —. «Εἴδομεν (λέγει), τελευτῶντος τοῦ 1831 καὶ δι' ὅλου τοῦ 1832, κατωτέρους κληρικοὺς καταφρονοῦντας τῶν ἐπισκόπων ἀτιμωρητί, μοναχοὺς ξυρίζοντας τὰ γένεια καὶ καταφεύγοντας εἰς ἄλλην ἐπισκοπήν, ἵνα νυμφευθῶσι, καίτοι τοῦ ἐπισκόπου κατόπιν αὐτῶν διαμαρτυρουμένου» — (παπαί! μέγα τὸ κακόν! ἀλλ' ἐκεῖ κἂν ἀνθίστατο διαμαρτυρούμενος ὁ ἐπίσκοπος· κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ διορθώσει τῶν ἀταξιῶν συσταθεῖσαν Ὑπερτάτην Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ πρῶτον αὐτῆς ἔτος ἐδόθη Συνοδικὴ ἄδεια εἰς τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς μοναχάς, ἵνα στεφανολογῶνται ἀκωλύτως «γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες!) — «Εἴδομεν (λέγει) μοναχοὺς πωλοῦντας ἀκίνητα κτήματα τῶν μοναστηρίων αὐτῶν, λαμβάνοντας δὲ μεθ' ἑαυτῶν καὶ μέρος τι τῶν κινητῶν, καὶ φεύγοντας εἰς Τουρκίαν». — (ὦ τοὺς ἱεροσύλους! καὶ πῶς οὐκ ἀφῆκαν ἵνα πωλήσῃ αὐτὰ ὀλίγον ὕστερον δημοσίως ἢ καὶ αὐτὰ τὰ μοναστήρια κρημνίσασα Σεβαστὴ Ἀντιβασιλεία, συγκατανευούσης καὶ τῆς ἁγίας Συνόδου τοῦ Βασιλείου.) — «Εἴδομεν (λέγει), τέλος τὸν Ζαρνάτας ἀρχιεπίσκοπον εἰς δύω διαφόρους ἐποχὰς χειροτονήσαντα ἐπισκόπους εἰς ἄθλιά τινα χωρία τῆς Μάνης. — Τὸν τελευταῖον ἐχειροτόνησε μάλιστα περὶ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1832 ἐπ' ὀνόματι μυθικῷ καὶ βαρβάρῳ τῆς Ἀνδρούβιστας, νέον ἄνθρωπον εἰκοσιπεντάετη, κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν στιγμήν, ὁπότε ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ τούτου κυβέρνησις, πρὸ πολλοῦ προκατηγγελμένη, ἐφαίνετο ἤδη παραπλέουσα τὰ παράλια τῆς Μάνης.» — Ἄνομος (ἀπαντῶμεν), παρανόμος ἡ χειροτονία· ἀλλὰ καὶ βιαίως ἐν ταὐτῷ καὶ δυναστικῶς κατηναγκασμένη. Τέσσαρας ἐπισκόπους ἐχειροτόνησεν ὁ Ζαρνάτας βιασθεὶς ὑπό τινων Σπαρτιατῶν, τὸν μὲν Μαΐνης Ἰωσὴφ (ἀποθανόντος τοῦ κανονικοῦ ἐπισκόπου Νεοφύτου τῷ 1823), ὅστις καὶ ἀπέθανε τῷ 1826 (ἔκτοτε δὲ χηρεύει ἡ ἐπισκο-

πή), τὸν δέ, Πλάτσης Ἄνθιμον, τῷ 1826 (καὶ οὗτος ἀπέθανε τῷ 1836, καὶ ἔκτοτε χηρεύει καὶ αὕτη ἡ ἐπισκοπή), τὸν δὲ Μηλέας Ἰωαννίκιον (ἀποθανόντος τοῦ κανονικοῦ ἐπισκόπου Ἰωσὴφ τῷ 1824)· τὸν δὲ τέταρτον, τέλος, τῷ 1832, Ἀνδρουβίζης ἐπίσκοπον, ἀποθανόντος τοῦ πρώην κανονικοῦ ἐπισκόπου Θεοκλήτου (ὥστε ὑπῆρχεν ἔκπαλαι πραγματικῶς ἡ Ἀνδρούβιζα εἰς τὴν Μάνην, καὶ ὁ ὑπομνηματογράφος ἐλανθάσθη καλέσας αὐτὴν ὄνομα μυθῶδες). Ἀλλὰ πρὸς τὰς παρανόμους ταύτας χειροτονίας διεμαρτυρήθησαν οἱ σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς (ὡς καὶ τὸ ὑπόμνημα μαρτυρεῖ), καὶ ἐγγράφως αὐτὰς ἀπεκήρυξαν, ὅ,τε πανιερώτατος τότε μὲν Ῥέοντος, νῦν δὲ Κυνουρίας, κύριος Διονύσιος, ὁ ζηλωτὴς τῶν θείων κανόνων καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑπέρμαχος, καὶ ὁ πανιερώτατος τότε μὲν Βρεσθένης, νῦν δὲ Σελλασίας, κύριος Θεοδώρητος, καὶ ἄλλοι τῶν γνησίων ποιμένων καὶ κανονικῶν ἱεραρχῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἡ δὲ μετὰ ταῦτα πρώτη καθιδρυθεῖσα ὑπερτάτη Σύνοδος τί ἔπραξε πρὸς ταύτας τὰς παρανομίας; Καθεῖλε τὸν Ζαρνάτας καὶ τὸν χειροτονηθέντα Ἀνδρουβίστης, τὸν δὲ (τότε ζῶντα) Πλάτσης καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Ζαρνάτας συγχειροτονήσαντας Ἀρχιερεῖς ἀφῆκεν ἀνευθύνους, καταδικάσασα καθ' ἕκαστον μόνον εἰς 300 δραχμῶν πρόστιμον (νέαν μὲν καὶ καινουργόν, πλὴν τοῖς ἱεροῖς κανόσι θαυμαζῶς συνᾴδουσαν ποινήν, τῶν ἀνόμων χειροτονιῶν ἀθωωτικήν!)· ἀλλ' οὐδὲ ταύτας ἐπλήρωσαν ἐκεῖνοι εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Συνόδου· διότι ἀπέτισαν εἰς ἄλλους ἄλλας πολλαπλασίας πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς παρανομίας! Αὗται καὶ τοιαῦται ὑπῆρχον αἱ ἀταξίαι τοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν μακαρίαν τοῦ Κυβερνήτου τελευτὴν (ὁπότε καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τὴν φροντίδα διῴκει ἡ Διοικητικὴ ἐπιτροπή). Εἰς τοσαύτην λοιπόν, καὶ οὕτω δικηγορικῶς διαγραφεῖσαν ἀκαταστασίαν τῶν τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησιῶν ἐχρειάζετο ταχεῖα καὶ δραστήριος θεραπεία· καὶ (κατὰ θείαν παραχώρησιν) ἐφευρέθη! ποία; ἡ ἑφεξῆς·

Σελ. 12—15. La Regence etc.

Ἡ Ἀντιβασιλεία (λέγει) μαθοῦσα παρὰ τοῦ τότε τυχόντος Γραμματέως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κ. Ῥιζου τὰς εἰρημένας τῶν Κληρικῶν ἀταξίας, ἔκρινε πρᾶγμα κατεπεῖγον ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν ταχίστην θεραπείαν. Τούτου χάριν κατέστησεν ἐπιτροπὴν συγκειμένην 1) ἐκ δύο ἐπισκόπων, τοῦ πρώην Ἐλαίας (ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐπισκόπου τοῦ Ἐφέσου) κυρίου Παϊσίου, καὶ τοῦ πρώην Ἀρδαμερίων (ἐπισκόπου τοῦ Θεσσαλονίκης) κυρίου Ἰγνατίου· 2) ἐκ τοῦ ἱερομονάχου κυρίου Θ. Φαρμακίδου· 3) ἐκ

τεσσάρων λαϊκῶν, τοῦ τε κυρίου Π. Νοταρᾶ, καὶ τῶν κυρίων Κ. Σχινᾶ καὶ Σ. Βυζαντίου (ἀμφοτέρων τούτων συμβούλων τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν) καὶ, τέλος, τοῦ Κ Σπυρίδωνος Τρικούπη, τότε νεωστὶ προχειρισθέντος Γραμματέως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὅστις ἦν καὶ πρόεδρος ταύτης τῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ δύω μηνῶν παρέλευσιν παρέδωκεν εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν Σχέδιον ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως τεθεμελιωμένον εἰς τοὺς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ μεταξὺ ἄλλων διελαμβάνετο καὶ περὶ συστάσεως Συνόδου διαρκοῦς (κατὰ τὴν τῆς Ῥωσσίας), συγκειμένης ἐξ ἐπισκόπων εἰς διοίκησιν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Τὸ Σχέδιον καθυπεβλήθη εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Ὑπουργῶν ἢ Γραμματέων (Τρικούπη, Μαυροκορδάτου, Ψύλλα, Πραΐδου, Κωλέτου). Ἤρεσε (πλὴν ἑνὸς ἄρθρου, ἵνα γίνωνται μέλη τῆς Συνόδου πρὸς τοῖς ἐπισκόποις, εἰ μὴ καὶ διάκονοι, ἀλλὰ γοῦν ἱερεῖς· τοῦτο ἐπρόβαλε μὲν ὁ Τρικούπης, ἀπεδοκίμασαν δὲ οἱ ἄλλοι Γραμματεῖς, κατεπολέμησε δὲ καὶ ὁ Κ. Σχινᾶς)· Καὶ οὕτω τὸ Σχέδιον ἐγκριθὲν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν Γραμματέων, ἐπεδόθη πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τῆς θρησκείας. Πρὸς τοῦτα ἀπαντῶμεν.

α) Τὸ Σχέδιον ὑπῆρξε παράνομον ὡς ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ· διότι οὐδαμῶς ἐθεμελιοῦτο (καθὼς λέγει) εἰς τοὺς κανόνας τοὺς ἐκκλησιαστικούς, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας περιεῖχε πολλὰ κεφάλαια ἐκ διαμέτρου ἐναντία τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν ἁγίων θεσμῶν, οἷον αὐτὴν τὴν βιαίαν καθίδρυσιν αὐτοκεφάλου Συνόδου, τὴν καταργησιν μοναστηρίων καὶ μοναχῶν, τὸν σφετερισμὸν τῶν ἀφιερωμάτων, καὶ ἄλλα πολλὰ κεκυρωμένα εἰς τὸ τοῦ Σχεδίου γέννημα, τὸ Καταστατικόν.

β) Τὸ Σχέδιον ὑπῆρξε παράνομον καὶ ὡς ἐκ τῶν συνταξάντων προσώπων, γενικῶς καὶ ατομικῶς θεωρουμένων· 1) τρεῖς ἐκκλησιαστικοὶ καὶ τέσσαρες λαϊκοὶ εσχεδίαζον τὰς βάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ὡς ἄν τινα κεφάλαια κοσμικῆς ἑταιρείας, καὶ ἡ πλειονοψηφεία ἀπεδοθη εἰς τοὺς λαϊκούς· 2) Δύω ἐπισκοποι, τἆλλα μὲν σεβάσμιοι, ἀλλὰ χωρὶς ἐπισκοπῶν 3) εἷς ἱερομόναχος, λόγιος ἄνθρωπος, ἀλλὰ μητ' εἰς εκκλησιαν μηδεμίαν ανήκων, μήτε τὴν μετάνοιαν ἔχων εἰς μηδὲν τῆς Ἑλλαδος μοναχήριον· 4) εἷς γερων, ὁ Κ. Π. Νοταρᾶς, ἐπίσημος μὲν ὡς ἐκ τοῦ γένους καὶ τῆς χριστιανικῆς διαγωγῆς, ἀλλ' ὑπέργηρω (ὀγδοηκοντούτης ἤδη καὶ τὴν κρισιν αδρανέστατος)· 5) το χείριστον, δύω σύμβουλοι τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν Γραμματειας καὶ πρό-

εδρος τῆς ἀπροσφόρου ταύτης ἐπιτροπῆς αὐτὸς ὁ Γραμματεύς! ἤγουν ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς ὑπηρετῶν ἔγραφε καὶ ἐξέγραφε καὶ ἐσχεδίαζε τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἔκρινε καλόν. Ποῦ, καὶ κατὰ ποίους νόμους συνέστη περὶ ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων καὶ τούτων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιτροπή, εἰς ἣν αὐτὴ πάλιν ἡ συςήσασα Κυβέρνησις σχεδιάζει καὶ βουλεύεται καὶ προεδρεύει καὶ θεσμοθετεῖ;

γ) Τὸ Σχέδιον ὑπῆρξε παράνομον καὶ ὡς ἐκ τῆς αὐτοῦ δοκιμασίας καὶ προκυρώσεως τῆς ἐκ τοῦ Συμβουλίου τῶν ὑπουργῶν. Πέντε πάλιν ἄνδρες λαϊκοὶ καὶ ἕκτος ἑτερόδοξος (ὃν ἀπεσιώπησε τὸ Ὑπόμνημα), ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Σ μ ά λ τ σ (ὅστις ὑπέγραψε καὶ τὸ Καταστατικόν), ἐπέκριναν καὶ ἀνέκριναν τὸ περὶ τῆς Ἐκκλησίας Σχέδιον. Καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ Κ. Τρικούπης, ὁ προεδρεύσας εἰς τὴν συντακτικὴν τοῦ Σχεδίου ἐπιτροπήν, ὁ αὐτὸς προήδρευε καὶ εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, συνεπικρίνων καὶ συνεπικυρῶν τὸ Σχέδιον μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ συναδέλφων! Καὶ ἄλλο τι παρεσιώπησε τὸ Ὑπόμνημα. Δύω τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου (ὁ Κωλέτης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος) ἀνεκήρυξαν, ὅτι ἡ τοῦ Σχεδίου ἐπίκρισις οὐκ ἀνήκει εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν ὑπουργῶν, ἀλλ' εἰς τὴν συσταθησομένην Σύνοδον, καὶ ταύτην αὐτῶν τὴν διαγνώμην ἔγραψαν ἰδίως ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ Συμβουλίου. Ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου προρρηθεῖσα τοῦ Σχεδίου ἔγκρισις ἐκηλιδώθη καὶ ἐξεφαυλίσθη.

δ) Τὸ Σχέδιον ἐψεύσθη καὶ ὡς ἐκ τοῦ τύπου ἢ τοῦ παραδείγματος τῆς ἁγιωτάτης ἐν Ῥωσσίᾳ Συνόδου, ἣν (ὡς λέγει τὸ Ὑπόμνημα) προέθετο πρὸς μίμησιν. 1) Ἡ Σύνοδος τῆς Γραικορωσσικῆς Ἐκκλησίας συνέστη χωρὶς Σχεδίου προδιατετυπωμένου ὑπὸ παρανόμως συσταθείσης ἐπιτροπῆς. Αὐτὸς ὁ ἀοίδιμος καὶ ὀ ρ θ ο δ ο ξ ό τ α τ ο ς Αὐτοκράτωρ Πέτρος ὁ Α. συγκαλέσας τοὺς Ἀρχιερεῖς τῆς Ῥωσσίας ἐπρόβαλε τὸ πρᾶγμα καὶ παρέθετο τὴν βουλὴν εἰς αὐτούς. 2) Ἡ Σύνοδος ἐκείνη συνέστη ὡς ἀ κ ο λ ο υ θ ί α καὶ σ υ ν έ χ ε ι α τῶν π ρ ο ν ο μ ί ω ν τῆς Π α τ ρ ι α ρ χ ε ί α ς, ἥτις ἤδη πρὸ ἑνὸς αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα ὑπῆρχε συνεσταμένη ἀνεξάρτητος καὶ αὐτόνομος, καθιδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου (εἰς οὗ τινος τὴν ἐνορίαν ἀνῆκε τὸ πάλαι ἡ Ῥωσσικὴ Ἐκκλησία) καὶ ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν καὶ παντὸς τοῦ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πληρώματος. 3) Ἡ Σύνοδος ἐκείνη συνέστη καὶ κατὰ συναίνεσιν καὶ ἐπικύρωσιν ἁπάσης τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. 4) Τελευταῖον, ἡ Σύνοδος τῆς Γραικορωσσικῆς Ἐκ-

κλησίας οὐδένα παρέβη τῶν Συνοδικῶν ἁγίων Κανόνων, οὐδὲ τὰς ἀρχαίας τάξεις τῶν Ἀρχιεπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν κατέςρεψεν εἰς ἀσυνάρτητον καὶ δημοκρατικὴν ἐπισκόπων ἰσότητα, οὐδ' ἄλλην οὐδεμίαν εἰς τοὺς ἱεροὺς τῶν Πατέρων θεσμοὺς ἐπέφερε καινοτομίαν, ὁποίας κατετόλμησεν ἡ κατὰ τὸ Σχέδιον αὐθαιρέτως συστᾶσα Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος. Ὥστε ὁσάκις ταύτην παραβάλλουσι πρὸς τὴν Ῥωσσικήν, δυοῖν θάτερον, ἢ ἑκούσιως, ἢ (τὸ μετριώτερον) ἐξ ἀγνοίας μυθολογοῦσι.

Σελ· 15—18. Celle—ci (la Regence) etc.

« Ἡ Ἀντιβασιλεία (λέγει) κατεῖδεν, ὅτι τοιαύτης διοικητικῆς ἐν Ἑλλάδι Συνόδου ἡ σύστασις ἀπῄτει πρότερον τὴν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως πανηγυρικὴν καὶ δημοσίαν ἀναγνώρισιν καὶ διακήρυξιν τῆς ἤδη ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτους πραγματικῶς ὑφεστώσης καὶ ὑπαρχούσης ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας· καὶ ὅμως τοῦτο τὸ πραγματικῶς ὑφεστὼς οὐκ ἠθέλησε καθιερῶσαι, πρὶν ἀκούσῃ πρότερον καὶ τὴν γνώμην οὐ λέγομεν τοῦ ἔθνους (ὅπερ εἶχεν ἤδη διακεκηρυγμένην ἐν πολλαῖς συνελεύσεσι ταύτην τὴν ἀνεξαρτησίαν), ἀλλὰ τὴν γνώμην τῶν τὴν ἔξοχον ἱεραρχίαν συνιστώντων ἐπισκόπων τοῦ Βασιλείου. Ὅθεν διέταξε τὸν Κ. Τρικούπην, ἵνα ζητήσῃ πρῶτον ἐπισήμως ἔγγραφον τὴν γνώμην τῶν πλειοτέρων ἐκ τούτων τῶν ἱεραρχῶν, ἢ κἂν τῶν διασημοτέρων. Οὗτοι δὲ συνεῖδον τὸ προβαλλόμενον σκέμμα οὐ μόνον σύμφωνον ὂν πρὸς τοὺς κανόνας τοὺς Ἐκκλησιαστικούς, ἀλλὰ καὶ κατεπεῖγον καὶ σωτήριον. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ μακαρίτου ἐπισκόπου τῆς Ἄνδρου (θανόντος τῷ 1835) περιεῖχε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς ἐφεξῆς ἀξιολογωτάτας ἐκφράσεις· «Ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐκ διαμέτρου πρὸς τὴν Δυτικὴν ἀντικειμένη οὐδέποτε ἐγνώριζε τὴν ὑπεροχὴν ἑνὸς μόνου ἀρχηγοῦ· ἀλλ' ἀνέκαθεν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησιαι ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι καὶ αὐτόνομοι, τὰ ἴσα ἔχουσαι προνόμια καὶ δικαιώματα, καὶ ἐπίσης διατηροῦσαι τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην, τὴν ἑνότητα τοῦ δόγματος.» Καί, «ὅτι ἡ βασιλικὴ Κυβέρνησις οὐδεμίαν πράξει καινοτομίαν, ἂν διακηρύξῃ ὅ,τι συνετελέσθη μὲν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξεφράσθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἔθνους εἰς διαφόρους συνελευσεις· Συνάψει δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸν κλῆρον εἰς μίαν ἀπαραίτητον ἑνότητα, καταστήσασα κυριαρχίαν Ἐκκλησιαστικήν, ἐπαγρυπνοῦσαν εἰς εὐταξίαν καὶ διατήρησιν τῶν κανόνων" κτλ. —Ἀπαντῶμεν.

1) Πῶς ὑπῆρχε καὶ ὑφίστατο πραγματικῶς ἀπὸ τοῦ 1821 ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ οὐχ ὑπῆρχεν οὐδ' ὑφίστατο οὔτε πραγματικῶς οὔτε κατ' ἐπίνοιαν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἰς ἓν σῶμα συνηνωμένη; Αὐτὸ τὸ Κράτος τῆς Ἑλλάδος οὐχ ὑφίστατο διωρισμένως (ἕως οὗ κατεγράφησαν τὰ ὅρια), καὶ αἱ κατὰ τόπους τῆς Ἑλλάδος διάφοροι ἐπισκοπαὶ ἀνεδείχθησαν ἔτι ἀπὸ τοῦ 1821 συνηνωμέναι εἰς μίαν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν; παράδοξος ἀντίφασις! Ἐκκλησίαι ἢ ἐπισκοπαί, ἄσχετοι πρὸς ὃν ἀνέκαθεν ὑπέκειντο πατριαρχικὸν θρόνον καὶ ἀκοινώνητοι διὰ τὸν μεσολαβοῦντα πόλεμον, ὑπῆρχον εἰς ὅλην τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα· ἀλλὰ μήπως καὶ αὗται αἱ Ἐκκλησίαι κατεξανέστησαν κατὰ τῆς πνευματικῆς αὐτῶν μητρός, καθὼς οἱ Ἕλληνες κατὰ τῆς τυραννίας τῆς τουρκικῆς; ἢ μήπως καὶ αὐταὶ καθυπετάγησαν εἰς τὸν θρόνον τὸν οἰκουμενικὸν συγχρόνως καὶ κοσμικῶς, καθὼς ἡ χώρα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν δυναστείαν τοῦ Σουλτάνου, ὅθεν καὶ ἐν ᾧ συνέτριβον οἱ Ἕλληνες τὸν τούτου πολιτικὸν ζυγόν, διέρρησσον ἐν ταὐτῷ καὶ τὸν μετὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας πνευματικὸν καὶ σωτήριον σύνδεσμον;

2) Πότε, καὶ διὰ ποίου ψηφίσματος, καὶ εἰς ποίας τῶν ἐθνικῶν Συνελεύσεων ἀνεκήρυξε τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος ταύτης δὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὴν ἀνεξαρτησίαν; Μήπως αἱ ἐθνικαὶ Συνελεύσεις ἐγίνοντο ἐν γωνίᾳ που καὶ παραβύστῳ, καὶ τοιοῦτο ψήφισμα ἔμεινεν ἄγνωστον καὶ ἀνήκουστον; ἢ μήπως αὐτὰ τὰ ἔθνη τῶν ὀρθοδόξων, καὶ οὐχὶ τῶν ἐθνῶν οἱ πνευματικοὶ ποιμένες, ἀνάγκης τυχούσης συνέρχονται καὶ διατάσσουσιν ἀκριβῶς κατὰ τοὺς θείους κανόνας τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν; Ἀλλ' ὁ σοφὸς ὑπομνηματογράφος θεωρῶν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν ὡς ἔργον ἐθνικῶν Συνελεύσεων (καὶ τούτων ἐν καιρῷ πολέμου καὶ ἀναρχίας, ἢ πολυαρχίας, καὶ τοῦ ἔθνους περὶ τῶν ὅλων κινδυνεύοντος, ἀθροιζομένων), εἶχεν (ὡς φαίνεται) κατὰ νοῦν οὐχὶ τὰς Συνελεύσεις τῶν ὑπὲρ Πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνιζομένων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ἀλλὰ τῆς Γαλλικῆς ἀποσασίας τὰς ἐθνικὰς συνελεύσεις, εἰς ἃς ἐθεσμοθετήθησαν δημοσίως τὰ ἄῤῥητα ἀσεβήματα.

3) Οὐ μόνον τοιοῦτο ψήφισμα οὐδέποτε ἐξέδωκεν οὐδαμοῦ οὐδεμία τῶν ἐθνικῶν Συνελεύσεων, ἢ τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐναντίας ὁ ἀείμνηστος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος διὰ

τῶν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐπιστολῶν αὐτοῦ φαίνεται σεβόμενος τὴν ὑπεροχὴν ἐκείνου τοῦ θρόνου, καὶ σπουδάζων ὅπως ἀνανεώσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ μακροῦ πολέμου διακοπεῖσαν κοινωνίαν τῶν τῆς Ἑλλάδος ἐκκλησιῶν πρὸς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἥτις ἔμελλεν ἐν καιρῷ συνάψειν αὐτὰς εἰς ἓν κανονικῶς καὶ γνησίως αὐτοκέφαλον σύστημα, καὶ χαρίσειν εἰς αὐτὸ τὰ πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν ἀνάλογα προνόμια τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Δεῖγμα δὲ τρανώτατον τῆς παρὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα πατρικῆς συμπαθείας καὶ στοργῆς ὑπάρχει τὸ ἐφεξῆς. Εἰς οὐδεμίαν τῶν ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τὴν Ἑλλάδα χηρευουσῶν Μητροπόλεων ἢ Ἀρχιεπισκοπῶν οὐδένα ἐχειροτόνησε διάδοχον ὁ θρόνος ὁ Οἰκουμενικὸς (ὃν ἠδύνατο κατέχειν παρ' ἑαυτῷ, ἕως ἂν τελειώσῃ ὁ ἀγών, καὶ τότε τοῦτον ἀποστεῖλαι εἰς τὴν κανονικὴν αὐτοῦ καθέδραν)· ἀλλ' ἔμενε περιμένων τὴν ἡσυχίαν τῶν πραγμάτων, ὁπότε φιλοστόργως ἠδύνατο ἵνα ἀποδεχθῇ καὶ ἂν ἐγίνετο ἱκεσία τις παρὰ τοῦ νέου κράτους τῆς Ἑλλάδος περὶ κανονικῆς καὶ οὐχὶ πρὸς κενοδοξίαν κοσμικήν, ἀλλὰ πρὸς πνευματικὴν ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν ἀφορώσης αὐτονομίας, γενομένης πρῶτον τῆς προσηκούσης διαπραγματεύσεως μετὰ τῆς μελλούσης ἀρχῆς. Καὶ τοιαύτης διαπραγματεύσεως προοίμια ἐγένοντο μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου καὶ τοῦ ἀοιδίμου Κυβερνήτου.

4) Ὁ Συγγραφεὺς τοῦ Ὑπομνήματος ἀδικεῖ μὲν ἀφ' ἑνὸς μέρους τοὺς Ἕλληνας, παριστάνων αὐτοὺς ὡς κηρύξαντας τὸν πόλεμον ὁμοφώνως καὶ συγχρόνως κατά τε τοῦ Σουλτάτου καὶ κατὰ τῆς ἁγίας αὐτῶν μητρός, τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, πλὴν ἀπ' ἄλλου μέρους ἐδικαίωσεν ὁ ἀνὴρ ὁπωσοῦν τὴν ὅσον μὲν ἐκ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἀξίας ὑψηλὴν καὶ σεβαστήν, ἀλλ' ὅμως ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ πολλὰς βαρείας κατατολμήσασαν ἀθεμιτουργίας ἑτερόθρησκον Ἀντιβασιλείαν· διότι, καί τοι δι' ἀντιφράσεων, ἀλλ' ὅμως ἐξέφρασε τὴν δειλίαν αὐτῆς καὶ τὸν ὄκνον, ὅσον ἠσθάνετο μέλλουσα ἐπιβάλλειν βέβηλον χεῖρα εἰς τὸ ἄχραντον θυσιατήριον τῆς πνευματικῆς ἑνότητος καὶ ὁμονοίας τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καὶ διαῤῥήξειν ἀσπλάγχνως ἣν ὁ ὑπομνηματιστὴς ὠνόμασεν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ πληρώματος τῶν ἄλλων ὁμοδόξων καὶ ὁμογενῶν Ἑλλήνων γνησίας ἐν Χριστῷ κοινωνίας καὶ ἀδελφότητος. «Ἡ Ἀντιβασιλεία (λέγει) οὐκ ἠθέλησε» (τουτέστι οὐκ ἐτόλμησε) «καθιερῶσαι» (τουτέστι ἀθεμιτουργῆσαι)« τὴν ὑπάρχουσαν ἤδη καὶ ὑφεστῶσαν» (τὴν ἀνύπαρκτον δηλαδὴ καὶ ἀνυπόστατον) «ἀνεξαρ-

τησίαν. Οὐκ ἐρωτᾷ λοιπὸν τὴν γνώμην τοῦ ἔθνους» (καὶ ποίαν ἀπόκρισιν ἔμελλε δοῦναι τὸ ἔθνος, ἂν ἐμάνθανε παρὰ τῆς Ἀντιβασιλείας ὅτι τὴν, ὑπὲρ ἧς διὰ τοσούτων αἱμάτων καὶ πόνων καὶ χρόνων ἠγωνίσθησαν, ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἔμελλον οἱ Ἕλληνες ἰδεῖν αἴσχιστα προδεδομένην ὑπό τινων δυστήνων ψευδαδέλφων, καὶ δεδουλωμένην ἀνοσίως καὶ πάσχουσαν ὅσας ὕβρεις καὶ ἐπιβουλὰς οὐδ' ἐπὶ τῆς τῶν ἐθνικῶν δυναστείας ἔπαθε πώποτε;), «ἀλλ' ἐρωτᾷ διὰ τοῦ γραμματέως πλειοτέρους, ἢ κἂν τοὺς ἐπισημοτέρους» (καὶ τίς ἡ χρεία τῶν πολλῶν; ὀλίγους καὶ καλούς!)« ἐπισκόπους, καὶ τούτων ἔγγραφον τὴν γνώμην ζητεῖ» (διότι οἱ μὲν λόγοι πτερόεντες καὶ μεταβλητοί, τῆς δὲ γραφίδος οἱ δεσμοὶ ἰσχυροί'). Ἀλλ' ὁ μὲν ἐκλαμπρότατος Γραμματεὺς ἐγνώριζε ποίους ἐπισκόπους ἐρωτήσει· ὁ δὲ συντάκτης τοῦ Ὑπομνήματος ἔπρεπεν, ἵνα ῥητῶς ὀνομάσῃ ποίους τινὰς καὶ πόσους ἐπισκόπους ἐκεῖνος ἠρώτησε, καὶ πῶς ἐπρόβαλε τὸ ἐρώτημα· διότι πολλοὶ πιστεύουσι τὴν φήμην ἱστοροῦσαν ὅτι οἱ ἐρωτηθέντες ἐπίσκοποι οὐκ ἦσαν οὔτε τῶν ἐπισήμων οὔτε τῶν ἀσήμων κανονικῶν (ἐκτὸς τοῦ μνημονευθέντος Ἄνδρου), ἀλλ' ἐκ τῶν προσφύγων τινὲς τυχοζῆται καὶ ἐνδοτικοὶ πρὸς τῶν ἀρχόντων τὰ θελήματα. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν κατὰ μέρος ἐρώτησιν πολλοὶ λέγουσι κακόσκοπον, διότι οὕτως εὐκολώτερον ἐδελεάζοντο αἱ γνῶμαι, ἑνὸς ἑκάστου ἰδίως ἐρωτωμένου! Καὶ ἄλλο δὲ λέγουσιν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἄνδρου προγραφεῖσαν καὶ σταλεῖσαν πρὸς αὐτὸν τὴν γνώμην ὑπέγραψε, καὶ ἄλλα πολλὰ περιφέρονται. Πλὴν ἡμεῖς ἀποδεχόμενοι ὅσα κἂν συντόμως, ἀλλ' ὅμως εἰλικρινῶς ἐξέφρασεν ὁ κάλαμος τοῦ ὑπομνηματιστοῦ, συμπεραίνομεν.

α) Αὕτη ἡ περὶ τὴν ἐρώτησιν ἀπόπειρα τῆς Ἀντιβασιλείας ἀποδεικνύει τὸν φόβον αὐτῆς περὶ τὴν ἐγχείρησιν τοῦ τολμήματος· διότι καὶ αὐτὴ ἐγνώριζεν ὅτι οἱ τῆς Ἑλλάδος ἐπίσκοποι μέχρι τότε οὐκ εἶχον ἀποκηρύξαντες τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου (καθὼς ἐσπούδασεν ὀλίγῳ πρότερον ὁ ὑπομνηματιστὴς ἀποδεῖξαι ἐκ τοῦ ὅτι ἐμνημόνευον « πάσης ἐπισκοπῆς»). Ἢ τί ἐχρειάζετο λαμβάνειν τὴν τούτων γνώμην ὁ γραμματεὺς περὶ πράγματος διὰ τοσούτων χρόνων ὑπὸ πάντων ἀνωμολογημένου;

β) Ἐὰν καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἐπισημοτέρων ἐπισκόπων ἀπεκρίθησαν, καθὼς ὁ Ἄνδρου (ἂν ὑπάρχει τούτου γνησία ἡ ἀπόκρισις), πάντες ἀπεκρίθησαν ἄλογα καὶ ψευδῆ. Ὁ τἆλλα μὲν ἀγαθός, ἀλλὰ κοῦφος καὶ ἄκριτος ἱστορούμενος γέρων Ἄνδρου Σωφρόνιος παραλογίζεται μεγάλως. Ἂν

ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐγνώρισε μίαν καὶ μόνην κεφαλὴν (ὡς ἡ τῆς Ῥώμης τὸν πάπαν), μήπως οὐκ εἶχε τοσούτους αἰῶνας ἀκράδαντον καὶ πάνσεπτον διοίκησιν εἰς ἓν κέντρον συνιοῦσαν, κατὰ τοὺς ἁγίους τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων κανόνας, ἀλλ' οὕτως ἐπλανᾶτο διαμεμελισμένη εἰς πολυαρχίαν ἀσυνάρτητον καὶ ἄτακτον; ἢ μήπως αἱ κατὰ τόπους ἔκπαλαι κανονικῶς διωρισμέναι αὐτοκέφαλοι ἐπικοπαὶ κατεστάθησαν ἀφ' ἑαυτῶν αὐτόνομοι; ἆραγε κἀκεῖναι ἐν καιρῷ πολιτικῆς ἐπαναστάσεως κατεξανέστησαν κατὰ τοῦ προέδρου τῆς, εἰς ἣν ὑπέκειντο, ἐνορίας, καὶ διεκήρυξαν τὴν ἑαυτῶν ἀνεξαρτησίαν, γνωμοδοτούντων Ἄνδρου τινῶν καὶ ἄλλων ἀσήμων ἐπισκοπιδίων κατὰ διαταγὴν ἑτεροθρήσκου τινὸς Ἀντιβασιλείας καὶ συνέργειαν σχεδογράφων τινῶν σοφιστῶν; Τί λέγεις, ὦ μακαρῖτα Ἄνδρου; Ἡ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων ἐπαναστάσις τοῦτο τὸ ἔργον ἐτελείωσε; καὶ τοῦτο εἶχε σκοπόν; τὴν ἀπολάκτισιν τῆς μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν βιαίαν διάῤῥηξιν τοῦ πνευματικοῦ πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον συνδέσμου τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐνορικῶν αὐτοῦ ἐπισκοπῶν; Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐθυσίαζε τοὺς ἀοιδίμους αὐτῆς Πατριάρχας καὶ τοὺς τῆς Συνόδου λογάδας ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως, ἵνα, ὅταν τελειώσῃ ὁ ἀγών, ἀπολακτισθῇ πανηγυρικῶς καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἐπισκόπων, τῶν κατὰ τοὺς θείους κανόνας ὑποκειμένων καὶ ἐνόρκως ὑποτεταγμένων εἰς τὸν θρόνον τὸν Πατριαρχικόν; Καὶ αὐτοί, τέλος, οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦτο ἐπολέμησαν, ἵνα καθιδρύσωσιν ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος πολλοὺς ἐπισκόπους ἀνεξαρτήτους καὶ μικρούς τινας παπίσκους, αὐταρχοῦντας κατὰ τόπους εἰς τὸ πλήρωμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις (ὡς λέγεις) ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶχε πάπαν οὐδὲ ἕνα; Ἀράγε ὅτε ὁ Ἄνδρου ἔγραφεν (ἂν ἔγραφεν) ὅσα ἔγραψεν, ἐνεθυμεῖτο τίς αὐτὸν ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον; καὶ τί ὑπεσχέθη ἐν καιρῷ τῆς χειροτονίας; ἢ μήπως ἐνόμιζεν ὅτι μετὰ τοῦ πολιτικοῦ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας ζυγοῦ συνέτριψε συγχρόνως καὶ τὸν ἐλαφρὸν καὶ σωτήριον ζυγὸν τῆς ἐν Χριστῷ ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας; Νέας ἐκκλησιαστικῆς κυριαρχίας σύστασιν ἐζήτει ὁ μακαρίτης πρὸς διατήρησιν τῶν Κανόνων! καὶ πῶς ἠδύνατο διατηρῆσαι τοὺς κανόνας ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἧς ἡ σύστασις ἄλλως οὐκ ἠδύνατο γενέσθαι, εἰ μὴ διὰ τῆς παραβάσεως τῶν Κανόνων; Φεῦ! ἂν καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἐρωτηθέντων ἐπισκόπων ἀπεκρίθησαν τοιαύτας ἀξιοσημειώτους (ὡς ὠνόμασεν αὐτὰς ὁ ὑπομνηματογράφος) ἐκφράσεις, καθὼς ὁ Ἄνδρου, καλὴν λοιπὸν ἐπισημότητα χαρακτῆρος

εἶχον οὗτοι οἱ ἐπίσκοποι! Τοιαύτην ἐπισημότητα (λέγουσιν) ὅτι ἔδειξεν ὕστερον καὶ ἄλλος τις ἐπίσκοπος (ὁ τότε Ἀνδρούσης καὶ νῦν Μεσσηνίας, ὃν ἀποροῦμεν πῶς ἐλησμόνησεν ὁ ὑπομνηματιστής), ὅστις προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Γραμματείας, ἵνα θεωρήσας περικοπήν τινα τοῦ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἐκείνου Σχεδίου εἴπῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ πρὸς τὸν Μαύρερον, ὡς ἀνέγνω τὸ φυλλάδιον ἐπιτροχάδην, δακρύσας ὑπὸ χαρᾶς, καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας, ηὐλόγησε Θεὸν καὶ τὴν Ἀντιβασιλείαν, ἐπιφωνῶν «θεῖον τὸ σχέδιον, οὐράνιον, Ἐκκλησιαστικώτατον· ἄγγελοι Κυρίου τὸ συνέγραψαν»! Καὶ οὗτος μὲν ὕστερον ἐβραβεύθη πλουσίως προσλαβὼν πρὸς τῇ Μεσσηνίας καὶ τὴν Καλαμῶν ἐπισκοπὴν (μέρος πρώην τῆς Μονεμβασίας ἀποτελοῦσαν)· ὡσαύτως ἐστεφανώθησαν καί τινες ἄλλοι, καὶ μάλιστα πρόσφυγες, ὅσοι πρὸς ἀρέσκειαν τῆς Ἀντιβασιλείας ἠρίστευσαν ἀνδρικώτατα. Ὁ δὲ Ἄνδρου πάλιν Ἄνδρου διέμενε μέχρι τέλους ἀρχιερατεύων, καὶ θρηνῶν τὴν τῆς ἀνεξαρτησίας αἰχμαλωσίαν!

Σελ. 18—19. En effet je dois l'avouer etc.

Ἀναγκαῖον ἔκρινεν ὁ ὑπομνηματιστὴς τὸ δηλοποιῆσαι ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπῆρξεν εἷς τῶν συντακτῶν τοῦ Σχεδίου (μήπως νώνυμος ὅληται καὶ ἄγνωστος καὶ τῆς δόξης ἄμοιρος!). Ἐξομολογεῖται λοιπὸν μετ' εἰλικρινείας καὶ κατανύξεως, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀντεῖπε πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ συνεργάτας ἐνστάσεις τινὰς ἀκράτως πολιτικάς! (διότι τὸ Σχέδιον, ὡς φαίνεται, συνετάσσετο κατά τινας ἀρχὰς πολιτικάς, ἐποικοδομούμενον εἰς ταύτας, ὡς πλοῖον ἐπὶ τρόπιδος)· ἀλλά, τέλος, ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς ὁμολογῆσαι« ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀριστοκρατικὸν ὑπάρχον, ἤτοι Συνοδικόν, ἐπέχει τὸν μέσον τόπον μεταξὺ τοῦ τε μοναρχικοῦ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας πνεύματος καὶ τοῦ δημοκρατικοῦ ἢ πολυαρχικοῦ πνεύματος τῶν Διαματυρητῶν»!—Θαυμάσιος παρατήρησις! Οὕτως ἐπὶ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας πολλοὶ πολλάκις ἐξανέστησαν αὐτοχειροτόνητοι δικασταὶ καὶ τεχνολόγοι, διακωδωνίζοντες καὶ παρεξετάζοντες («οὐκ ἐν πνεύματι ἀληθείας») τὴν θεόπνευστον αὐτῆς διάταξιν πρὸς ἄλλας ἄλλου πνεύματος κοινωνίας· τοιοῦτος ἀνεφάνη καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς οὗτος πολιτικὸς θεολόγος «δοκιμάζων καὶ σχοινομετρῶν τὰ πνεύματα τῶν Ἐκκλησιῶν»! Ὁ δὲ σκοπὸς τίς; Θέλει ὁ ἄνθρωπος (ὡς φαίνετ' ἐκ τῶν ἑφεξῆς) φιλοπονῆσαι τὴν δὶς διὰ πασῶν συμφωνίαν μεταξὺ τοῦ Κώδικος τῶν θείων Κανόνων καὶ τῆς Μαυρερείου πολιτικῆς,

περιβάλλων εἰς ταύτην τῆς Ἐκκλησίας τὸ κῦρος! « ἵνα (καθὼς εἶπε περὶ τῶν τοιούτων ὁ θεῖος Γρηγόριος), ἵνα μὴ μόνον ἀνεύθυνον αὐτοῖς ᾖ τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ θεῖον λογίζηται»!

Καὶ λοιπὸν ὁ Σχεδογράφος ὑπομνηματιστὴς πρῶτον μὲν εὕρηκε τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ὅτι πάντοτε τὴν μὲν διοίκησιν ἑκάστης κατὰ τόπους Ἐκκλησίας κατεπίστευσεν εἰς τὴν Σύνοδον τῶν ἐπισκόπων τῆς χώρας ἐκείνης· τὴν δὲ διάκρισιν τῶν δογματικῶν περὶ πίστεως διαφορῶν εἰς τὰς Συνόδους τὰς Οἰκουμενικάς. Τὰ δὲ πρεσβεῖα (λέγει), τουτέστι τὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἐπισκόπου πρωτοκαθεδρίαν πρὸ τούτων ἢ ἐκείνων τῶν ἐπισκόπων, καὶ τὰ εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἐπισκοπικὴν καθέδραν κεχαρισμένα τῆς ἀνεξαρτησίας προνομία, ταῦτα πάντα ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πάντοτε ἐθεώρει ὡς πρᾶγμα καθαρῶς καὶ ἀκράτως πολιτικόν, ἐξηρτημένον συνήθως ἀπὸ τῆς παρούσης ἢ παρελθούσης λαμπρότητος τῆς, εἰς ἣν ἐχαρίζοντο πόλεως, ἢ καὶ ἐκ τῆς τῶν Αὐτοκρατόρων φιλοδωρίας»! — Ἰδοὺ εἰς μίαν περίοδον ἐκτεθειμένη περιληπτικώτατα πᾶσα διάταξις τοῦ Κανονικοῦ δικαιώματος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας! Καὶ λοιπὸν βλέπεις, ἀναγνῶστα, καὶ συμπεραίνεις ἀσφαλῶς ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν πάντοτε κρατοῦντα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Διοικήσεως θεσμὸν ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης ἵνα καὶ κατὰ τὴν χώραν τῆς Ἑλλάδος συσταθῇ διοικητικὴ αὐτόνομος Σύνοδος ἐκ τῶν κατ' αὐτὴν ἐπισκόπων. Εἰ δὲ καὶ τοιαύτη ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις, οὐχ ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μέχρι τῆς εὐδαίμονος ἀφίξεως τῆς τριανδρικῆς Ἀντιβασιλείας, τοῦτο οὐδὲν βλάπτει· ἡ σύστασις τῆς τοιαύτης ἐν Ἑλλάδι Συνόδου ὑπῆρχεν ἐκπαλαι προτετυπωμένη εἰς ταύτην δὴ τὴν πάντοτ' ἐπικρατοῦσαν ἐκκλησιαστικὴν θεσμοθεσίαν (ὡς καὶ ἡ τῆς Τροίας ἅλωσις ὑπῆρχεν ἐσκιαγραφημένη πολλοὺς πρότερον αἰῶνας εἰς τῆς Ἀήδας τὸ ᾠόν!). Εἰ δὲ καὶ ὁ θρόνος ὁ Οἰκουμενικὸς κατεσφετερίζετο τοῦτο τὸ δικαίωμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἀπέκειτο εἰς τὴν φιλοδωρίαν τῆς Ἀντιβασιλείας! ἵνα ἀποκαταστήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα, εὐθὺς ἀφ' οὗ ἠλευθερώθη ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τῆς δεσποτείας τοῦ Σουλτάνου, καὶ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας! Καὶ διοικείσθω λοιπὸν καὶ ἡ χώρα τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Συνόδου διαρκοῦς ἐκ τῶν ἐπισκόπων συνισταμένης. Ὅταν δὲ πούποτε τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀλλαχοῦ συμβῶσι δογματικαὶ περὶ πίστεως διαφοραί, τότε ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καθίστησι Σύνοδον Οἰκουμενικήν! Καὶ ποία τις

ὑπάρχει (ἴσως ἐρωτήσεις ἀναγνῶστα) αὕτη ἡ ἀπρόσωπος καὶ ἀδιόριστος καὶ πρὸς τὰ ἑαυτῆς μέλη παντάπασιν ἀσύνδετος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία; καὶ πῶς κατὰ Κράτη διάφορα (καί τινα ἑτερόδοξα) διεσπαρμένη, δύναται συγκαλέσαι εὐκόλως Σύνοδον Οἰκουμενικήν; καὶ ποῦ; καὶ διὰ τίνων; περὶ τῶν τοιούτων, ἀναγνῶστα, μὴ ἐρεύνα. Τίς οἶδεν; ἴσως καὶ τότε τύχωσι Μαύρεροι καί τινες Θεολόγοι πολιτικοί, ἵνα σχεδιάσωσι καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὸν τόπον τῆς Συνόδου! ἴσως καὶ ἡ Ναυπλία (καὶ διὰ τί οὐχί;) λάβῃ τὴν τιμὴν τῆς Νικαίας καὶ τῆς Ἐφέσου καὶ Χαλκηδόνος καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ τότε καὶ ὁ Ἀργολίδος Κύριλλος (ἢ ἄλλος, ὅστις τύχῃ) προεδρεύσει τῆς Συνόδου, καθώς ποτε οἱ Μητροφάνεις καὶ οἱ Νεκτάριοι καὶ οἱ Ἀλεξαδρείας Κύριλλοι! Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ δὲ Νομοδιδάσκαλος τοῦ ἐκκλησιαστικο—πολιτικοῦ δικαιώματος ἐφιλοτιμήθη ἵνα ἀποδείξῃ καὶ ἐκ τῶν Συνοδικῶν Κανόνων τὴν ἐκ μόνων πολιτικῶν περιστάσεων ἐξηρτημένην (ὡς εἶπεν ἀνωτέρω) σύστασιν τῶν προνομίων τούτων ἢ ἐκείνων τῶν (καθὼς αὐτοὺς ὀνομάζει γενικῷ ὀνόματι, ὡς ἂν τις ἐπισκοπιανὸς ἢ καὶ ἀποστολικὸς ἀνὴρ) Ἐπισκοπικῶν καθεδρῶν!

Α) (Σέλ. 20—23) ἐκτίθησιν εἰς μάκρος καὶ πλάτος χρονολογικῶς καὶ λίαν ἀκριβῶς ἐκγαλλισθέντας ἐξ ὁλοκλήρου κανόνας πέντε Συνόδων Οἰκουμενικῶν (τὸν ϛ, καὶ ζ, τῆς Α, τὸν β, τῆς Β. τὸν η, τῆς Γ. τὸν κη, τῆς Δ, τὸν λθ, τῆς ϛ), ἐν οἷς διορίζονται τὰ πρεσβεῖα τῶν πέντε Πατριαρχῶν, καὶ τὸ αὐτοκέφαλον τοῦ Κύπρου καὶ τοῦ Ἀχρίδος καὶ τοῦ Πεκίου, οὐχὶ διὰ λόγους ἐκκλησιαστικούς, ἀλλ' ἢ κατὰ παλαιὰν συνήθειαν (κατὰ τὸ ἔθος), ἤ διότι ἡ Ῥώμη καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις «ἐβασίλευον τῶν πόλεων.» Εἰς δὲ τὸ Πέκιον ἐχάρισαν τὴν αὐτονομίαν οἱ Κομνηνοὶ Αὐτοκράτορες, καὶ εἰς ἄλλας ἐπισκοπὰς ἄλλοι πάλιν πρὸ αὐτῶν, οἷον εἰς τὴν ἄνω καὶ κάτω Ἰβηρίαν καὶ εἰς τὴν Καρχηδόνα καὶ ἀλλαχοῦ.

Β) (Σελ. 24) Ἄλλαι (πάλιν λέγει) ἐπισκοπαὶ ἀνεδείχθησαν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ ἀφ' ἑαυτῶν αὐτοκέφαλοι. Οὕτως ἡ Ἐκκλησία τῆς Τρανσυλβανίας (ὅπου μετετέθη ἡ αὐτονομία τῆς τοῦ Πεκίου καθέδρας) ἀνεκηρύχθη ἀφ' ἑαυτῆς ἀνεξάρτητος, ὑπὸ τοῦ Καρλοβίτσης Μητροπολίτου προεδρευομένη, ἀφ' οὗ ἡ ἐπαρχία αὕτη ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας.

Γ) (Σελ. 25 — 26) Σαμουὴλ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης

(πρὸ περίπου 65 ἐτῶν) διὰ τὰς τότε πολιτικὰς περιστάσεις κατέστρεψε τὴν αὐτονομίαν τοῦ Πεκίου καὶ τῆς Ἀχρίδος (ταύτης μὲν διεταχθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ε. οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐκείνου δὲ κατὰ τὴν φιλοδωρίαν ὀρθοδόξου Αὐτοκράτορος), καὶ καθυπέταξεν ἀμφοτέρας τὰς Ἐκκλησίας εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὴ συγκαλέσας Σύνοδον Οἰκουμενικήν, ἀλλὰ διὰ μόνης πατριαρχικῆς ἐκδόσεως, καὶ δυνάμει ἑνὸς φιρμανίου τοῦ Σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Γ'. «Οὕτω (λέγει) ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τὴν αὐτονομίαν ἢ ὑποταγὴν τούτων ἢ ἐκείνων τῶν ἐπισκοπῶν ἐθεώρει πάντοτε ὡς πρᾶγμα ἐξωτερικὸν καὶ ὑποκείμενον εἰς πολιτικὰς μεταβολάς». Εἰς ταύτην δὲ τὴν γενικὴν ἀλήθειαν ὑποσημειοῖ καὶ περικοπὴν ἐκ τοῦ ιζ κανόνος τῆς Δ. Οἰκουμενικῆς, ὡς μαρτυρίαν κυρωτικήν, ἐπιφέρων μετὰ τὰς προηγηθείσας πλουσίας θεωρίας καὶ τοῦτον τὸν κανόνα, ὡς μετὰ πλουσίαν πανδαισίαν γλυκερὸν τρωγάλιον! Καὶ τί λέγει ὁ Κανών; «Εἰ δέ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις ἢ αὖθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ τάξις παρακολουθείτω».

Ἀπαντῶμεν.

Α) Ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τὴν διοίκησιν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν πάντοτε κατεπίστευεν εἰς ἔμμονον καὶ διοικητικὴν ἐκ τῶν τῆς χώρας ἐπισκόπων συνιςαμένην Σύνοδον, τοῦτο ὑπάρχει χειμερινὸς ὄνειρος! Ἐξ ἐναντίας ὁλζ' κανὼν τῶν Ἀποστόλων (ἐντεῦθεν ὁ ε, τῆς Α, κτλ.) διατάσσει, ἵνα συγκροτῆται δὶς τοῦ ἔτους Σύνοδος ἐκ τῶν κατ' ἐπαρχίαν ἐπισκόπων! ἄρα οὐχ ὑπῆρχε Σύνοδος ἔμμονος διοικητικὴ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν! Ἰδοὺ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κανών· «Δεύτεροντοῦ ἔτους Σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλων τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας» (ἀκούεις; ὁ δὲ Σχεδιογράφος εἰς μόνας τὰς οἰκουμενικὰς Συνόδους περιώρισε ταύτην τῆν ἀνάκρισιν!) «καὶ τὰς ἐμπιπτούσας Ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν».

Β) Ἄλλο πλάσμα παχυλὸν ἐκεραμουργήθη ἡ δῆθεν ἀπὸ μόνων πολιτικῶν περιςάσεων ἐξάρτησις τῆς ἐπισκοπῶν τινων αὐτονομίας ἢ ὑπεροχῆς. Ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων οὔτε Αὐτοκράτορες ὑπῆρχον χριστιανοί, οὔτε παρὰ τούτων φιλοτιμίαι πρὸς τοὺς τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων ἐπισκόπους· καὶ ὅμως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπῆρχε μητρόπολις τῶν ἐν Παλαιστίνῃ λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ Σύνοδος τῶν Ἀποστόλων διέ-

κρινεν ἐξαιρέτως τὴν Ἀντιόχειαν ὡς πρωτεύουσαν τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας (Πράξ. ιε)· ὁ δὲ θεῖος Παῦλος προέταττε τὴν Κόρινθον ὡς πρωτεύουσαν ὅλης τῆς Ἀχαΐας (Β. Κορινθ. α, 1)· τελευταῖον (ἵνα παραλίπωμεν ἄλλα παραδείγματα) ὁ λδ, κανὼν τῶν Ἀποστόλων διατάσσει «Τοὺς Ἐπισκόπους ἑκάς ου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον· καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν τῆς ἐκείνου γνώμης,» κτλ·(οὕτω καὶ τῆς Α, ὁ ς, τῆς Β, ὁ β, κτλ· καὶ τῆς Ἀντιοχείας ὁ θ). Τοῦτον δὲ τὸν ἐν ταῖς κατ' ἐπαρχίαν Ἐκκλησίαις πρωτεύοντα οἱ ἐφεξῆς Ἀποστολικοὶ πατέρες ὠνόμασαν καὶ μητροπολίτην (ἐξ ἧς προΐστατο Μητροπόλεως τῆς ὅλης ἐπαρχίας). Οὕτως οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι διέταξαν ἐξ ἀρχῆς τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν συμφώνως πρὸς τὴν τότε πολιτικὴν διαίρεσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας· οὐχὶ πρωτεῖα κοσμικὰ καὶ πόλεων λαμπρότητας καθιεῶντες, ἀλλὰ τῆς πρώτης τότε τυχούσης πόλεως τὸν ἐπίσκοπον πρῶτον μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁμοτίμων ἐπισκόπων διατάσσοντες, καὶ εἰς τοῦτον κυροῦντες τὴν προεδρίαν, ἵνα μὴ ἀσύνδετοι καὶ ἀπ' ἀλλήλων μεμονωμένοι διάγωσιν οἱ τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι, ἀλλ' εἰς ἕνα πρόεδρον συγκεφαλαιούμενοι, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ κηδεμονίας τυγχάνοντες εὐκολωτέρας καὶ δραστηριωτέρας (ὡς εἰς τὴν Μητρόπολιν κατοικοῦντος). Πολὺ δὲ καὶ τὸ πᾶν συνέφερεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ τοιοῦτος σύνδεσμος, διά τε τὰς πολλὰς ἀναφυομένας αἱρέσεις, καὶ τὰς κατὰ τόπους περιστάσεις τῶν χριστιανῶν καὶ τὴν εἰς τὴν πρωτεύουσαν πολλῶν ἐκ τῆς ἐπαρχίας συῤῥοὴν καὶ τὰς ἐκ τῶν διωγμῶν ἀταξίας καὶ τὰς παρὰ τῶν ἐθνικῶν ἰδίας καταθλίψεις τῶν κατὰ τόπους χριστιανῶν καὶ τὰς διαλύσεις τῶν προσπιπτουσῶν διαφορῶν, καὶ τὴν ὅλην οἰκονομίαν τῆς Ἐκκλησίας. Τοῖς ἴχνεσι τῶν θείων Ἀποστόλων ἑπομένοι καὶ οἱ θεοφόροι Πατέρες, διέταξαν τὰν εἰρμὸν καὶ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πανταχοῦ πληθυνομένων χριστιανῶν μάλιστα καὶ πρώτιστα ἀφορῶντες, καὶ τὰ πρεσβεῖα προσκυροῦντες εἰς τὰς ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν διοικήσεων πόλεσιν ἐπισκοπικὰς καθέδρας κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν τοῦ Κράτους διαίρεσιν. Ταῦτα δὲ τὰ πρεσβεῖα ὑπῆρχον πολλοὺς χρόνους πρὸ τῆς πρώτης Συνόδου κεκυρωμένα εἰς τὰς κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην Ἀποστολικὰς τῶν ἐπισημοτάτων πόλεων Ἐκκλησίας, αἵτινες καὶ ὡς ἐκ τοῦ πρώτου γενομένου ποιμενάρχου Ἀποστόλου ἐτιμῶντο παρὰ τῶν εὐσεβῶν, ὡς ἡ τῆς Ἱερουσαλὴμ πρώτη γενομένη μήτηρ τῶν Ἐκκλησιῶν,

καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Ῥώμῃ συστᾶσα, καὶ ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου. Καὶ τούτων τὰ πρεσβεῖα ὁ ς' Κανὼν τῆς πρώτης Συνόδου ἐπικυροῖ, ὡς ἔθη ἀρχαῖα, οὐχὶ συνηθείας ἁπλᾶς καὶ πολιτικὰς (ὡς ὠνειρεύθη ὁ Σχεδιογράφος), ἀλλ' ὡς ἔθιμα Ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἅγια καὶ κανονικὰ (λέγονται δὲ πολλάκις καὶ οἱ Κανόνες ἔθη παρὰ πολλοῖς τῶν θείων Πατέρων), βάσιν ἔχοντα ἀκλόνητον τὴν Ἀποστολικὴν διάταξιν. Ὅθεν καὶ ἡ Β, Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀπέδωκε τὰ αὐτὰ πρεσβεῖα καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (εὐθὺς ἀφ' οὗ μετέβη εἰς αὐτὴν τὸ κράτος τὸ Ῥωμαϊκὸν), οὐ μόνον ὡς γενομένην πρωτεύουσαν τῆς ὅλης διοικήσεως κεφαλήν (ὡς ἦσαν αἱ ἄλλαι μεγαλοπόλεις, ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ Ἀντιόχεια), ἀλλὰ καὶ ὡς μητρόπολιν ὅλου τοῦ Κράτους (εἰς ὃ ὑπέκειντο καὶ τὰ λοιπὰ πατριαρχεῖα) καθιδρυθεῖσαν, καὶ πάσας ἀναλαβοῦσαν τὰς τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ὑπεροχάς· ὅθεν ἐπωνομάσθη καὶ νέα Ῥώμη, Δέσποινα τῆς Οἰκουμένης, καὶ καθέδρα βασιλεύουσα πάσης τῆς ἀχανεστάτης Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἔπρεπε λοιπὸν ἵνα πλουτῇ καὶ πάντα τὰ προνόμια τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀκριβῶς καὶ ἀπαραλλάκτως, μεγαλυνομένη καὶ αὐτὴ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν ὡς αὐτόνομος. Ἐπεκύρωσαν τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου τὰ προνόμια καὶ αἱ ἐφεξῆς Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι (ἡ Γ, καν. η, (ἐν ᾧ τὸ τοῦ Κύπρου) ἡ Δ, κη, ἡ ς, λς). Οὕτως οἱ θεοφόροι Πατέρες πανταχοῦ τῇ διατάξει τῶν Ἀποστόλων ἀκολουθοῦντες καθίστων μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων τῆς ὅλης διοικήσεως τὸν πρῶτον ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς διοικήσεως πόλει, οὐχὶ πρὸς λαμπρότητα τῆς πόλεως ἁπλῶς ἀποβλέποντες, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκ τῆς λαμπρότητος συνεργουμένην ὠφέλειαν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν Ἀποστολικῶν διαταγμάτων καὶ Κανόνων τὴν ἀκριβῆ διατήρησιν (Βλ· τῆς Δ. Καν. κη). Τοσαύτην πρόνοιαν εἶχον οἱ θεῖοι Πατέρες εἰς τὴν διατήρησιν τῶν κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἀρχαίων πρεσβείων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, ὥστε καὶ ὁπότε οἱ Αὐτοκράτορες ἐπροβίβαζον ἐπισκοπήν τινα εἰς Μητρόπολιν, πρῶτον ὁ προβιβασμὸς ἐπεκυροῦτο ὑπὸ τῆς ἁγίας Συνόδου. Οὕτως ἡ Δ. Σύνοδος (πράξ. ιγ) ἐπεκύρωσε τὸν ὑπὸ Μαρκιανοῦ προβληθέντα προβιβασμὸν τῆς ἐπισκοπῆς Χαλκηδόνος εἰς μητρόπολιν (ὡς καὶ πρότερον ἐπεκυρώθη καὶ ὁ τῆς Νικαίας)· ἀλλ' ὅμως τοὺς τοιούτους προβιβασμοὺς περιώριζον οἱ θεῖοι Πατέρες εἰς τὸ ἀνῆκον μέτρον, ἵνα μὴ βλαβῶσιν ἄλλης παλαιᾶς μητροπόλεως τὰ δίκαια, καὶ ταραχθῇ ἡ κανονικὴ τῆς Ἐκκλησίας τάξις· «Ὅσαι

(λέγει ὁ ιβ τῆς Δ) ὅσαι ἤδη πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς Μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι, μόνης ἀπολαυέτωσαν τῆς τιμῆς, δηλονότι σωζομένων τῇ κατὰ ἀλήθειαν Μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων».

Ἀλλ' ὁ σοφὸς ὑπομνηματογράφος τὴν μὲν τοσαύτην περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ τῆς τῶν κανόνων διατηρήσεως πρόνοιαν καὶ φροντίδα τῶν θείων Πατέρων εἰς οὐδὲν ἐνόμισε, καθὼς φαίνεται, θεωρεῖ δὲ τὴν διάταξιν τῶν πρεσβείων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν ὡς ἀκράτως πολιτικήν, καὶ συχνάκις ἐπωνόμασεν ἐξωτερικὴν (ὡς ἐὰν ὑπῆρχε κίνδυνος μή τις αὐτὴν ὀνομάσῃ δογματικὴν καὶ προκύπτουσαν ἐκ τῶν ἀδύτων τοῦ θυσιαστηρίου)! Ἐπέφερε δὲ τέλος, ὡς κορωνίδα τῶν Συνοδικῶν κανόνων καὶ θυρεὸν τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνώμης ἀπροσμάχητον, καὶ τὸν ιζ κανόνα τῆς Δ, τὸν, «εἰ δέ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας κτλ. (Βλ. ὀπισθ. σελ. 474). Ἀλλ' ἐὰν τοὺς ἄλλους, ὅσους ἐμνημόνευσε, τῶν θείων Συνόδων κανόνας κακῶς ἐφήρμοσε καὶ παρασύρων πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ σκοπόν, τοῦτον ὅμως τὸν κανόνα καὶ κατεστρέβλωσε καὶ περιέκοψε δολίως, ἢ διὰ τὴν μεγάλην Κανονικὴν αὐτοῦ πολυμάθειαν οὐδαμῶς κατενόησε! Διότι ὁ μὲν κανὼν διατάσσει ἕνα, ἐὰν ὑπὸ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκτίσθη ἢ κτισθῇ νέα τις πόλις («εἰ δέ τις πόλις ἐκαινίσθη, ἢ αὖθις καινισθείη»), ταύτην μὴ ζητείτω ἁπλῶς ὁ γειτονεύων ἐπίσκοπος, ἵνα συμπαραλάβῃ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐπισκοπήν, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο ἡ τάξις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐνοριῶν ἀκολουθείτω τοὺς περὶ τῆς νεοκτίστου ταύτης πόλεως ἐκδοθησομένους πολιτικοὺς καὶ βασιλικοὺς νόμους (καθ' οὓς ἔμελλε δηλαδὴ ὁρισθῆναι ταύτης τὰ σύνορα καὶ αἱ σχέσεις ἀνάλογοι κατὰ τὴν τοποθεσίαν). Ταῦτα λέγει ὁ ιζ τῆς Δ, (ἐπανέλαβε καὶ ὁ λή τῆς ς), ὁ δὲ ὑπομνηματιστὴς καὶ τὴν ἔννοιαν καὶ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν τοῦ Κανόνος παραβιάζων φαίνεται, ὅτι «καινισθεῖσαν πόλιν» ἐνόμισε τὴν καινοτομηθεῖσαν αὐτοκεφαλίαν τῆς πόλεως Ναυπλίας (ὡς καθέδρας τῆς ἀνεξαρτήτου Συνόδου)! ὥστε κινδυνεύει παραστῆσαι ἔτι ὑπὸ τῆς Δ, Οἰκουμενικῆς Συνόδου προκεκυρωμένην τὴν χάριτι τῆς Ἀντιβασιλικῆς ἐξουσίας ἀνακηρυχθεῖσαν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας! Ἀλλ' ἂν ἴσως ὁ πολιτικὸς οὗτος Κανονοθέτης ἐγνώριζεν ἄλλον ἕνα Κανόνα Συνοδικὸν, ἴσως ἠρυθρία τοσοῦτον βεβήλως παρασπῶν τοὺς θείους θεσμοὺς εἰς δικαίωσιν τῆς παρανομίας! «Ἔδοξε (λέγει ὁ η, τῆς Γ. Οἰκουμενικῆς) ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ σώζεσθαι ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν, κατὰ

τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος—Εἰ δέ τις μαχόμενον τύπον (βασιλικὸν διάταγμα ΚΑΤΑΣΑΤΙΚΟΝ) τοῖς νῦν ὡρισμένοις προκομίσοι, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάσῃ καὶ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ.

Ἀλλὰ συγκατανεύομεν πρὸς ὥραν εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ Σχεδιογράφου ὑπομνηματιστοῦ, ὅστις ἀπαιτεῖ, κἂν θέμις κἂν μὴ θέμις, καὶ τὰ πρεσβεῖα τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν συμμεταβαλλόμενα πρὸς τὰς πολιτικὰς περιστάσεις, καὶ παρὰ τῶν τυχόντων ἀρχόντων χαριζόμενα πρὸς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον, ὡς στρατιωτικὰ τιμάρια! Ἓν μόνον ἀποροῦμεν, πῶς, ἐν ᾧ πλουσίᾳ τῇ χειρὶ συνεσώρευε τοὺς Συνοδικοὺς Κανόνας πρὸς δικαίωσιν τῆς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν τολμηθείσης καινοτομίας, οὐ παρετήρει συγχρόνως ὅτι δι' αὐτῶν τούτων τῶν Συνοδικῶν θεσμῶν ἐξέφερεν αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ φοβερὰν καὶ ἀπαραίτητον τὴν καταδίκην. Ὅλας, ὅσας ἐμνημόνευσε καταστάσεις τῆς πνευματικῆς οἰκονομίας τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅλας ταύτας ἔμαθε παρὰ τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἵτινες, δι' ὧν ἐμνημόνευσε Κανόνων, πάντοτε καὶ πανταχοῦ διέτασσον τὴν Ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν. Αὗται γοῦν αἱ Σύνοδοι ἐπεκύρωσαν ἄλλας ἐπαρχίας ὑπ' ἄλλους θρόνους πατριαρχικοὺς διατελεῖν, καὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν πνευματικὴν προεδρίαν τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἐτιμήθη (καθὼς θέλει ὁ ὑπομνηματιστής), μόνον καὶ μόνον διότι ἐβασίλευσεν ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἐπειδὴ δ' ἐβασίλευσε καὶ ἡ Ἑλλὰς, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης (κατὰ τὴν δόξαν τοῦ ὑπομνηματιστοῦ), ἵνα καὶ εἰς αὐτὴν ἀποδοθῶσιν αὐτονομίας πρεσβεῖα, ὥστε, κἂν ὁ βασίλειος θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐ μετετέθη εἰς τὴν Ἑλλάδα (ὡς ὁ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης εἰς τὴν Νέαν), δικαιοῦται ὅμως ὑπάρχειν καὶ τῆς Ναυπλίας ἢ τῶν Ἀθηνῶν ἡ μεγαλόπολις ἄλλη Ῥώμη βασιλὶς, ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι μεγαλυνομένη «διὰ τὸ καὶ ταύτην καὶ βασιλείᾳ (πρόσθες καὶ Ἀντιβασιλείᾳ) καὶ συγκλήτῳ τετιμῆσθαι» (καθὼς λέγει περὶ τῆς νέας Ῥώμης ὁ κη, τῆς Δ). Ὅλα ταῦτα ἔπρεπον, καὶ συναινοῦμεν! Ἀλλ' ἆρά γε οὐκ ἔπρεπεν ἵνα καὶ ταύτης τὰ πρεσβεῖα διαταχθῶσιν ὑπὸ Συνόδου Οἰκουμενικῆς, ὡς διετάχθησαν καὶ τὰ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ῥώμης, καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχείων καὶ τὰ τῶν αὐτονόμων Μητροπόλεων; Πῶς; ἠδύνατό ποτε μία σοφιστῶν σχεδιογράφων ἑπτὰς καὶ μία Τριανδρία ἀλλοθρήσκου ἐξουσίας μετακινῆσαι «ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες ἡμῶν», καὶ διαῤῥῆξαι τὴν ἄχραντον καὶ ἀκήρατον τῶν θείων κανόνων σειρὰν πρὸς ἀποσχισμὸν τῆς Ἐκκλησίας; Ἠδύνατο καταχθόνιός τις πο-

λιτικὴ ἀπατῆσαι ἢ καταναγκάσαι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι ὀλίγους ταλαιπώρους ἐπισκόπους, ἵνα συναχθέντες εἴς τινα τῆς Ἑλλάδος γωνίαν ἀνακηρύξωσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τῆς, ὑφ' ἧς ἐχειροτονήθησαν, ἁγίας Μητρὸς Ἐκκλησίας, καὶ καθυπογράψωσιν Ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἄσχετον παντάπασι πρὸς τὰς ἄλλας ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, καὶ πάντη πάντως ὑποκειμένην καὶ ὑπόδουλον εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀρχηγίαν καὶ νομοθεσίαν ἑτεροδόξου ἐξουσίας, κατὰ τὸ προδιατεταγμένον ὑπ' αὐτῆς ἐκείνης Σχέδιον; Φεῦ! ποῦ ποτε ἠκούσθη τοσοῦτον παρανόμως καὶ τοσοῦτον αὐθαδῶς δικαιολογουμένη διακήρυξις αὐτονομίας Ἐκκλησιαστικῆς; — Οὐδ' αἱ ὑπὸ τοῦ ὑπομνηματογράφου μνημονευόμεναι αὐτοκέφαλοι ἐπισκοπαὶ βοηθοῦσι τὸν ματαιόπονον αὐτοῦ σκοπόν· διότι καὶ αὗται Συνοδικῇ τῆς Ἐκκλησίας διαγνώσει ἀπέλαβον τὰ πρεσβεῖα καὶ διὰ λόγους δικαίους· οἷον ἡ μὲν τῆς Καρχηδόνος διὰ τὴν μεγάλην ἔκτασιν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν Πατριαρχικῶν θρόνων μακρὰν ἀπόστασιν, ὡσαύτως καὶ ἡ τῆς Ἄνω, καὶ ἡ τῆς Κάτω Ἰβηρίας, ἡ δὲ Κύπρος ἀ π ε σ π ά σ θ η τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας καὶ δι' ἄλλας αἰτίας καὶ διὰ τὴν κατ' αὐτῆς ἐπήρειαν καὶ ἐπιβουλὴν τοῦ αἱρετικοῦ Ἀντιοχείας Πέτρου τοῦ Κναφέως. Ὁ δὲ, τέλος, τῆς Ἀχρίδος καὶ ὁ τοῦ Πεκίου κατὰ φιλοτιμίαν τῶν ὀρθοδόξων Αὐτοκρατόρων ἐπικυρούσης τῆς Συνόδου καὶ τοῦ, εἰς ὃν πρότερον ὑπέκειντο, Πατριάρχου.

Γ) Ἀλλ' ἐπέφερεν ὁ Σχεδιογράφος ἓν παράδειγμα αὐτονομίας ἐκκλησιαστικῆς, ὑπὸ μιᾶς τῶν νεωτέρων πολιτικῶν μεταβολῶν τεθεσπισμένον, τὴν τῆς Τρανσυλβανίας Ἐκκλησίαν, ἥτις (λέγει) «ἀφ' ἑ α υ τ ῆ ς ἐ κ η ρ ύ χ θ η α ὐ τ ό ν ο μ ο ς»! Ἀλλ' ὦ ἄνθρωπε, μὴ λέγε μηδὲ ταῦτα, παρακαλῶ, διότι καὶ ταῦτα οὐκ ἀληθῆ λέγεις! ἐπειδὴ 1) ἡ Ἐκκλησία τῆς Τρανσυλβανίας εἶχεν ἤδη πρὸ πολλῶν αἰώνων τὰ της αὐτονομίας προνόμια, ὁπότε μετέπεσεν εἰς ἄλλην πολιτικὴν ἐξουσίαν, καὶ οὐκ ἐκηρύχθη τότε ἀνεξάρτητος ἀφ' ἑαυτῆς· ἄπαγε! Οὐδεμία τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν οὐδαμοῦ οὐδέποτ' ἔδειξε τοιαύτης αὐτεξουσίου διακηρύξεως ἀθέμιτον τόλμην! Ἡ Ἐκκλησία τῆς Τρανσυλβανίας καὶ σὺ ὁμολογεῖς ὅτι ὑπῆρχε μέγα μέρος τῆς ἐπὶ Θεοδώρου ἔτι τοῦ Αὐτοκράτορος Συνοδικῶς ἀνακηρυχθείσης αὐτονόμου Ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου. Ὥστε καὶ ὅτε ὑπὸ τῶν πολιτικῶν συνόρων ἀπεκόπη ἐκ τῆς ἄλλης ἀρχιεπισκοπῆς ἡ τῆς Τρανσυλβανίας Ἐκκλησία, μεταπεσοῦσα ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς εἰς τὴν Αὐστριακὴν ἐπικράτειαν, εἶχε μεθ' ἑαυτῆς τὰ κανονικὰ τῆς αὐτονομίας πρεσβεῖα, ὑπὸ πάσης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας

ἀνωμολογημένα, ὅθεν 2) καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς θρόνος καὶ πᾶσα ἑπομένως ἡ Ἐκκλησία τῶν ὀρθοδόξων οὐδεμίαν οὐδέποτε περὶ τούτου πρᾶξιν ἢ ἀντίστασιν ἐποιήσαντο· ἀλλ' ἔχουσι καὶ νῦν καὶ εἰς αἰῶνας ἀδιάκοπον τῆς ἀδελφικῆς κοινωνίας τὸν σύνδεσμον πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τὸν ταύτης πρόεδρον, ὁποῖον εἶχον καὶ ἐξ ἀρχῆς. Καὶ κοινωνικὰς καὶ συγατικὰς πολλάκις ἐπιστολὰς διαπέμπονται πρὸς ἀλλήλας αἱ Ἐκκλησίαι. Χθὲς καὶ πρῴην (τῷ 1832) ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔγραψε πρὸς τὴν ἐν Τρανσυλβανίᾳ Σύνοδον κατὰ τὸν ἀξιωματικὸν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τύπον, ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Ἱεροσολύμων, προτρέποντες ἀμφότεροι τὴν ἐκεῖ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησίαν εἰς συνδρομὴν καὶ χρηματικὴν βοήθειαν τοῦ Παναγίου τάφου· καὶ ἡ εὐαγεστάτη ἐκείνη Ἐκκλησία ἐπλήρωσε τὰ καθήκοντα τῆς ἀδελφικῆς καὶ θυγατρικῆς φιλοστοργίας προθυμότατα· 3) καὶ τελευταῖον, ἡ κανονικὴ αὐτονομία τῆς ἐν Τρανσυλβανίᾳ Ἐκκλησίας ἐτηρήθη ἄχραντος καὶ ἀνεπηρέαστος ὑπὸ τῆς, εἰς ἣν ἡ χώρα μετῆλθεν, ἑτεροδόξου πολιτικῆς ἐξουσίας, καὶ οὔτε τινὰ καινοτομίαν ἐπέβαλεν εἰς αὐτὴν ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Αὐστρίας, οὔτε Σχέδιον ὁλόκληρον πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐθίμων καὶ θείων κανόνων καταστρεπτικόν. Ὥστε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην οὐδὲν ἔχει κοινὸν ἡ πολυπαθὴς Ἑλλάς!

Δ) καὶ τελευταῖον ἔρχεται καὶ τὸ νωπὸν παράδειγμα τοῦ ἀοιδίμου Πατριάχου Σαμουὴλ, ἠρτυμένον καὶ μετὰ δριμέος σιναπίου δηκτικοῦ σαρκασμοῦ! Ναί, Κύριε! ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος ἀφεῖλε (καθὼς λέγεις) τὴν αὐτονομίαν τοῦ Πεκίου καὶ τῆς Ἀχρίδος διὰ πατριαχικῆς ἐκδόσεως (συναινούσης δηλονότι καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς Συνόδου), καὶ δυνάμει φιρμανίου τοῦ Σουλτάνου· τί τοῦτο μάλιστα προβάλλεις πρὸς ψόγον πικρόν; Ὁ Σουλτάνος, ὡς ἡγεμὼν ἐξουσίας πολιτικῆς, ἐπικυροῖ πολιτικῶς τὰς πατριαρχικὰς διαταγάς, καθώς, καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία τὰ τῆς Ἑλλαδικῆς Συνόδου, πλὴν μετά τινος μικρᾶς διαφορᾶς, ὅτι ἐκείνου ὁ Τουρᾶς οὐκ ἐπιγράφεται εἰς τὰ πατριαρχικὰ γράμματα, ἀλλὰ ταῦτα ἐκδίδονται ἐλεύθερα καὶ καθαρῶς Ἐκκλησιατικὰ, οὐχὶ δὲ φέροντα ἐπὶ κεφαλῆς τὸ «Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος», (ἤγουν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν) καθὼς καὶ αὐτὰ τὰ μικρότατα τῆς Ἑλλαδικῆς Συνόδου διατάγματα. Ὥστε ὁ Σουλτάτος ἐσεβάσθη ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας τὰ προνόμια πολὺ μᾶλλον, παρ' ὅσον ἡ Ἀντιβασιλεία τὰ τῆς ὑπ' αὐτῆς πλαστουργηθείσης Συνόδου. Καὶ τὰ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ἐκκλησίας ἐκδιδόμενα φιρ-

μάνια ὑπάρχουσι πολὺ θεοσεβέστερα καὶ φιλανθρωπότερα παρὰ τὰ καταστρεπτικά σου Σχέδια καὶ Καταστατικά. Ὡς οἱ Πέρσαι, τύραννοι τῶν παλαιῶν ἰσραηλιτῶν, ἀνήγειρον καὶ ἐστήριζον τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκδίδοντες διατάγματα, τοιαῦτα ὑπῆρξαν, θείᾳ νεύσει, καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας φιρμάνια τοῦ τυράννου τῶν Χριστιανῶν. Εἰς ἓν τοιοῦτο φιρμάνιον αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ φοβεροῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πορθητοῦ χρεωστεῖται ἡ ἀνέγερσις καὶ στήριξις καὶ συνάθροισις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἥτις ἀνέλαβε πάλιν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς καὶ ἀνεζώωσε καὶ συνήγαγε καὶ ἔθρεψε τὰ κατὰ τόπους ἐπὶ τῆς αἰχμαλωσίας διασπαρέντα μέλη τοῦ Χριστοῦ! καὶ οὕτως ἀνέστησεν ἀλλαχοῦ τε καὶ εἰς τὴν ὑπὸ διαφόρων ἐθνῶν κατηρημωμένην Ἑλλάδα τὰς πεσούσας Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν, ἃς ἡ καλὴ τῆς Ἀντιβασιλείας κυβέρνησις, ὀρθὰς εὑροῦσα κατέστρεψε, καὶ ἠνάγκασε τὰ τέκνα, ἵνα διαῤῥαγῶσιν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς αὐτῶν μητρὸς καὶ τροφοῦ καὶ εὐεργέτιδος! Ἄγε ἤδη, λέγε σὺ πρὸς ὕβριν τῆς Ἐκκλησίας τὰ ταύτην προστατεύοντα φιρμάνια! Καὶ λοιπὸν ὁ ἀείμνηστος Σαμουὴλ ψήφῳ μὲν Ἐκκλησιαστικῇ καὶ κανονικῇ, δυνάμει δ'ἐκτελεστικῇ τῷ φιρμανίῳ χρησάμενος κατέστρεψε τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἀχρίδος καὶ τῶν τοῦ Πεκίου λειψάνων. Καὶ ἔπρεπε· α) διότι τοῦ Πεκίου μὲν ἡ αὐτονομία διετηρήθη, καθὼς εἴπομεν, εἰς τὴν μερίδα ταύτης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὴν τῆς Τρανσυλβανίας Ἐκκλησίαν, ἥτις μετέπεσεν ἐκ τῆς Τουρκικῆς εἰς τὴν Αὐστριακὴν ἐπικράτειαν· ὅσα δὲ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Πεκίου λείψανα ὀλιγανθρωποτάτων ἐπισκοπῶν ἀπέμειναν ἐντεῦθεν τῶν ὁρίων εἰς τὸ κράτος τὸ Τουρκικόν, ταῦτα ἔχρῃζον οὐχὶ προνομίων καὶ πρεσβείων, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς ἐκ τοῦ σύνεγγυς προστασίας καὶ κηδεμονίας τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ὅθεν καὶ καθυπετάχθησαν εἰς τὴν τούτου δικαιοδοσίαν κανονικώτατα. Ἤ μήπως, ἐπειδὴ ἡ ἐπαρχία ἐκείνη διῃρέθη εἰς δύω κράτη, ἤθελεν ὁ Ὑπομνηματιστὴς ἵνα διπλασιασθῶσι καὶ τῆς αὐτονομίας τὰ προνόμια; β) Τὰ λειπανθρωπήσαντα ταῦτα λείψανα τοῦ Πεκίου καὶ ὅλη ἡ καὶ αὐτὴ κατερημωθεῖσα τῆς Ἀχρίδος ἀρχιεπισκοπὴ ἐπεβουλεύοντο ὑπὸ Δυτικῶν ἐξαποστόλων ἐκ γειτονίας παρεισδυόντων, οἵτινες εὑρίσκοντες τοὺς τόπους ἐκείνους πολυειδῶς δυστυχοῦντας καὶ προνοίας ποιμένων ἐστερημένους, εἰσῆγον πολλὴν περὶ τὸ δόγμα διαφθοράν· καὶ αὐτὴ δὲ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡ τάξις ἐν πολλοῖς καὶ καὶ καιρίοις παρημελεῖτο· ἡ τοῦ κλήρου παχυλὴ ἀμάθεια καὶ τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας μακροῦ καὶ σκληροῦ πολέμου ὁ συντριμμὸς

καὶ αἱ προστεθεῖσαι τῶν ἑτεροδόξων ἀποστολατόρων ἐπιβουλαὶ ἄγαν συνετάραξαν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν ἐκείνων τῶν χωρῶν. γ) Πάντες οἱ ἱεροὶ Κανόνες, ὅσοι κατεκύρωσαν τὴν ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἢ ἄλλως χαρισθεῖσαν αὐτονομίαν τινῶν ἐπισκοπῶν, ἕνα κυρίως καὶ πρώτιστον εἶχον σκοπόν, καὶ πρὸς τοῦτον ἐπηγρύπνουν, τὴν στήριξιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ταύτης δὲ κινδυνευούσης εὐθὺς ἡ Ἐκκλησία μετέβαλλε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐκείνην διοίκησιν, προνοουμένη τῆς τῶν χριστιανῶν σωτηρίας, πρὸς ἣν καὶ μόνην μάλιστα καὶ πρώτιστα ἀπέβλεπε καὶ ἡ αὐτονομία τῶν ἐπισκοπῶν. Οὕτω τινὲς τῶν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον καθυπηγμένων Ἀσιανῶν καὶ Ποντικῶν Αὐτοκεφάλων μητροπόλεων καθυπεβλήθησαν μάλιστα διὰ τὰς περὶ τὴν χειροτονίαν γινομένας ταραχὰς καὶ ἄλλους ἀταξίας θορύβους (ὡς οἱ μεταξὺ τοῦ Νικαίας καὶ Νικομηδείας συμβάντες. Βλ. Δ. Συνόδ. πράξ. ιγ)· καὶ (ἵνα παραλίπωμεν ἄλλα παραδείγματα) αὐτοῦ τοῦ Πεκίου τὸν αὐτοκέφαλον Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν παρανομήσαντας (ὁπότε τὸν τύραννον Βουλκασῖνον ἔστεψε Σερβίας βασιλέα) ἀφεῖλε τὸ αὐτόνομον ἡ Ἐκκλησία, καὶ ἀφώρισε, καὶ πάλιν μετανοήσαντα συγχωρήσασα ἐτίμησεν, ὡς καὶ πρότερον (α). Οὕτως ἔπραξε καὶ ὁ Πατριάρχης Σαμουὴλ μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Συνόδου καθυποτάξας τὴν τῆς Ἀχρίδος ἀρχιεπισκοπὴν εἰς τὸν θρόνον τὸν Οἰκουμενικὸν (εἰς ὃν καὶ πρότερον ὑπέκειτο ἐξ ἀρχῆς, πρὶν ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κηρυχθῇ αὐτοκέφαλος), ἐπειδὴ ταύτην εἶδεν ἀνίκανον πρὸς αὐτονομίαν καὶ μάλιστα βλαπτομένην ὑπ' αὐτῆς τὰ καίρια (β). Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ

(α) Βλ. Χρυσάνθου Ἱεροτολ. Συνταγμάτ. σελ. 94. [Τὸν ἀνωτέρω τύραννον ὅ τε τῆς Σερβίας δεσπότης Ἰωάννης Οὔγκλεσης καλεῖ Στέφανον Οὔρεσην καὶ ἡ Συνοδικὴ πρᾶξις τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ παρανόμου σφετερισμοῦ. Βλ. Acta Patriarch. Constantinop. Τ. Α. σελ. 560 καὶ 570. Σημ· Ἐκδ.].

(β) Παρατίθεμεν ὧδε πρὸς πίστωσιν τῶν λεγομένων περικοπάς τινας ἐκ τῶν ἐπισήμων γραμμάτων τῶν μαρτυρούντων τὰς αἰτίας, δι' ἃς ᾠκονομήθη ἡ εἰς τοὺς μητρικοὺς κόλπους τῆς Μ. Ἐκκλησίας πάλιν προσχώρησις τῶν Ἀρχιεπισκοπῶν Ἀχρίδος καὶ Πεκίου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν Μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν (ἐκδέδονται δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ κώδηκος ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ νῦν Μητροπολίτου Χίου ἐν τῇ πραγματείᾳ Περὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχ. θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σελ. 92, 117—124. ἐν Κωνσταντινουπόλ. 1860). Καὶ ἡ μὲν ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος ἐκτιθεμένη ἐν τῇ προτεταγμένῃ τῆς περὶ τούτου οἰκείας Πράξεως εἰσαγωγῇ τὴν δι' αὐτοκρα-

πρότερον Αὐτοκέφαλος Ἰβηρία (μετὰ τὴν μετάθεσιν τῆς χώρας ὑπὸ τὸ Ῥωσσικὸν ὀρθόδοξον Κράτος) ὑπετάγη εἰς τὴν ἐξαρχικὴν προεδρίαν

τορικῶν Νεαρῶν ἀσύμφορον τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπόσπασιν τῶν δύο τούτων Ἀρχιεπισκοπῶν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τὰ ἐκ ταύτης δεινὰ (σελ. 92—95), προστίθησιν ἔπειτα ἐν αὐτῇ τῇ πράξει αὐτῆς «Διὰ τὰς συνεχεῖς, λέγουσα, καὶ ἀλλεπαλλήλους ἐπιδρομὰς καὶ ἐφόδους τῶν κατὰ καιροὺς ληστρικῷ τῷ τρόπῳ παρεισπηδώντων εἰς αὐτὴν καὶ παρὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας κανόνας, ἄνευ βουλῆς καὶ ψήφου καὶ γνώμης τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν, διὰ δόσεως δὲ ἀμυθήτων χρημάτων καὶ φθορᾶς καὶ δαπάνης ἁρπαζόντων τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ταύτην, ἐξ ὧν συνέβαινεν οὐ μόνον λεηλατεῖσθαι καὶ δσημέραι κατατρέχεσθαι αὐτόν τε τὸν ἀρχηγὸν τῶν κακῶν καὶ τοὺς ἐναντίους ὁμοῦ, καὶ καταδαπανᾶσθαι καὶ φθείρεσθαι, ἀλλὰ ὅλον τὸ περὶ αὐτὴν χριστώνυμον τῶν ὀρθοδόξων πλήρωμα, τῶν μὲν ἀλόγως ἐπαιτούντων, τῶν δὲ ἀναιτίως καὶ παραλόγως καταβαλλόντων, ὥστε καὶ εἰς ὑπέρογκα βάρη καὶ ἀπαραμύθητα ὑποπεσεῖν ὅλον τὸ ἐκεῖσε κλίμα, μηδενὸς ὄντος τοῦ προϊσταμένου ἢ οἰκονομοῦντος καὶ σώζοντος καὶ φυλάττοντος, ἀλλὰ φύρδην καὶ ἀναμὶξ συγκεχυμένων τῶν ἐκεῖσε τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων, καὶ τέλος κινδυνεύειν τὰ ἔσχατα ἐρημωθῆναι τὰς ἐκεῖσε Μητροπόλεις, καὶ ἄρδην ἐκ μέσου ἐξαλειφθῆναι τούς τε ποιμαίνοντας καὶ ποιμαινομένους» (σελ 117). Ὁ δὲ τότε (τῷ 1767) Ἀχριδῶν Ἀρσένιος «λαβὴν οὐ μικράν, φησὶν ἐν τῇ παραιτήσει αὐτοῦ, λαβόντων τῶν κακοποιῶν τὸ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὄνομα εἰς τὸ κατατρέχειν καὶ ζημιοῦν καὶ βλάπτειν καὶ τὰς ὑποκειμένας τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀχριδῶν Μητροπόλεις, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πτωχοὺς ῥαγιάδες, καὶ διὰ τὸ μὴ ἄλλως ἔχειν ἐλευθερωθῆναι τῶν χειρῶν αὐτῶν τὸ ἐκεῖσε κλίμα καὶ ὅλον τὸ χριστιανικὸν γένος, εἰ μὴ τῇ ἀναιρέσει τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς» (σελ 121). Ὡσαύτως καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀχριδῶν Μητροπολῖται ἐν τῷ Ὑποσχετικῷ «ἀφ' οὗ, θρηνοῦσιν οἱ Ἀρχιεπίσκοποι, ἤρχισαν συχναλλάζοντας, ἐπροξενήθησαν εἰς ἡμᾶς ἀνυπόφοροι ζημίαι καὶ ἀταξίαι καὶ ἀτιμίαι πολλόταται, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ τὴν ζωήν μας ἐβαρύνθημεν, λοιπὸν διὰ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὰς ἀλλεπαλλήλους καθ' ἡμῶν καταδρομὰς καὶ ἀνυποφόρους ζημίας καὶ κινδύνους διαφόρους» (σελ. 123). Ὁ δὲ, τέλος, Πεκίου ἀρχιεπίσκοπος Καλλίνικος παραιτούμενος τῷ Οἰκουμενικῷ τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον κυριωτάτην τούτου αἰτίαν λεγει «τὸ τῶν ἐπικειμένων τῷ θρόνῳ χρεῶν δυσβάστακτον καὶ ὑπέρογκον φορτίον» (σελ. 122. ὑποσημ.). Τὴν δ' οὖν ἀξίαν οἴκτου κατάστασιν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης μαρτυρεῖ καί τις μνεία γινομένη ἐν ταῖς τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου Δαπόντη «Δακικαῖς ἐφημερίσιν», ἃς ἀνέγνωμεν ἔν τινι ἀπογράφῳ διατηρουμένῳ παρὰ τῷ ἀξιοτίμῳ φίλῳ Π. Λάμπρῳ· ἐν ταύταις γὰρ (σελ. 336) «Καρατσᾶς τις πρωτοσύγκελλος λέγεται γενόμενος κατὰ μῆνα μάϊον τοῦ 1739 Πεκίου ἀπὸ τὸ ὀρδὶ μὲ μπεράτι διὰ συνδρομῆς τοῦ μεγάλου Δραγουμάνου· μετὰ πολλὰς ἀντιστάσεις τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν καταπιέσεων τῆς ἀλλοθρήσκου δυναστείας ἐγένοντο οἱ κατὰ νόμον παράνομοι ψῆφοι, καὶ ἐχειροτόνησεν αὐτὸν κατὰ τὸ Ἐγρίκαπυ ὁ Τουρνόβου». Σημ. Ἐκδ.

τῆς ἁγιωτάτης ἐν Ῥωσσίᾳ διοικούσης Συνόδου. 4) Κυρίως μὲν οὐδεμία χρεία ὑπῆρχε Συνόδου οἰκουμενικῆς μόνον καὶ μόνον διὰ τοῦτον τὸν ἁγιώτατον καὶ κανονικώτατον σκοπόν. Αὐτὴν τὴν ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας πρότερον ὑποκειμένην ἄνω ἰθηρίαν ἤρκεσε καὶ μόνη ἡ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου διάγνωσις, πατριαρχεύοντος Ἀλεξανδρείας Πέτρου, ὅπως ἀναδείξῃ αὐτὴν αὐτοκέφαλον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μονομάχου· ἀπεδέξατο δὲ ὕστερον ἐπικυρώσασα τὴν διάγνωσιν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας καὶ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. Τοιοῦτό τι γέγονε καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τὸ πρῶτον ὑποκειμένην Ῥωσσίαν. Αὐτὸς πρῶτος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀνεκήρυξε τὸ αὐτόνομον τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας χειροτονήσας ἐν Μόσχᾳ τὸν πρῶτον πάσης Ῥωσσίας πατριαρχεύοντα, ὅστις ἔπειτα καὶ ἐπὶ Συνόδου τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπεκυρώθη. Τοῦτ' αὐτὸ τἀνάπαλιν ἐγένετο καὶ περὶ τὰς Ἀχρίδος καὶ Πεκίου μητροπόλεις. Τὸ δικαίωμα τοῦ κανονικῶς «φυτεύειν καὶ ἐκριζοῦν» πρὸς σωτηρίαν, ἀνήκει καὶ εἰς τοὺς θρόνους τοὺς Πατριαρχικούς, ὅταν πρόκηται λόγος περί τινος τῶν εἰς τὴν αὐτῶν ἐξαρχικὴν προεδρείαν ὑποκειμένων διοικήσεων. Τὰς δὲ τοιαύτας πατριαρχικὰς κανονικὰς διαγνώσεις ἐπικυροῖ καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία. Ἡ πόθεν ἐπληροφορήθη ὁ σοφὸς Ὑπομνηματιστὴς ὅτι ἡ Μεγάλη τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία οὐκ ἔλαβε καὶ τὴν συναίνεσιν τῶν ἄλλων τριῶν Πατριαρχῶν εἰς ἀπόλυσιν τῆς περὶ Ἀχρίδος καὶ Πεκίου τότε ψηφισθείσης ἐκδόσεως τοῦ θρόνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ; Ταῦτα πρὸς τὸν Ὑπομνηματογράφον περὶ ἧς ἐπεχείρησε καὶ ἐκ παραδειγμάτων καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἱερῶν Κανόνων δικαιώσεως τῶν τετολμημένων παρανομιῶν. Ἀκούσωμεν δὲ τοῦτον καὶ ἐφεξῆς.

Σελ. 26. «Δύω (λέγει) μέγισται ἀλήθειαι προκύπτουσιν ἐκ τῶν ἄνω προτεθειμένων παραδειγμάτων» (Ἀλήθειαι τόσον μεγάλαι καὶ τραναί, ὅσον καὶ ἡ, ἐξ ἧς προκύπτουσι, βεβαιότης τῶν ἐφαρμοσθέντων παραδειγμάτων!).

Α) (λέγει) «Ὅτι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἡ ἐξουσία συγκεκεντρωμένη εἰς ἑνὸς ἐπισκόπου χεῖρας. Ὅθεν οὐ μόνον εἰς διάφορα βασίλεια κράτη, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸ αὐτὸ σκῆπτρον κείμεναι ἐκκλησίαι ὑπῆρχον καὶ ὑπάρχουσιν ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι· οἷον ἐν τῇ Τουρκίᾳ, πλὴν τῶν κατὰ πάντα ἰσοτίμων τεσσάρων Πατριαρχῶν, σώζει καὶ ὁ Κύπρου μέχρι σή-

μερον τὴν ἀρχαίαν αὐτονομίαν, ἵνα μὴ ἐπαναλάβωμεν» (καὶ ἂν ἐπανελάμβανες, ἔμελλες ἂν ὠφεληθῆναι παρὰ πολύ! Σὺ δέ, ἀναγνῶστα, οὐκ αἰσθάνεσαι εἰς ταύτας τὰς φράσεις ποιάν τινα ὀσμὴν τῆς εἰς τὸν μακαρίτην Ἄνδρου ἐπιγεγραμμένης γνώμης, ἣν ἐξέθηκεν ἀνωτέρω τὸ Ὑπόμνημα; ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον) «ἵνα μὴ ἐπαναλάβωμεν τὸν Πεκίου καὶ τὸν Ἀχρίδος, οἵτινες οὐ πρὸ πολλοῦ ἐστερήθησαν τὰ προνόμια τῆς αὐτονομίας». Ἀπάντησις.

Λαμπρὰν ἀλήθειαν τὴν πρώτην ταύτην ἐκήρυξεν ὁ Ὑπομνηματιστὴς καὶ γενναίαν! (ὡς ἐὰν ἔμελλεν ἀπαντᾷν πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς μοναρχίας τοῦ Πάπα!). Ἦσαν βέβαια καὶ πάλαι καὶ νῦν εἰσι, καὶ ἔσονται, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν καὶ εἰς διαφόρους ἐπικρατείας ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι αὐτοκέφαλοι καὶ αὐτόνομοι· τίς ἀντιλέγει; Ἓν μόνον διέφυγε τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας ἀπεικαστοῦ, καὶ τοῦτο μόνον ἐνθυμίζομεν αὐτὸν ἵνα ὑποσυνάψῃ. Ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχουσιν ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι καὶ εἰς ἄλλα διάφορα Κράτη, ἔξω τοῦ Τουρκικοῦ, αἵτινες ὅμως οὐκ αὐτονομοῦνται, ἀλλὰ γνωρίζουσι κεφαλὴν τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον· ὥστε τῶν Κρατῶν ἡ διαφορὰ οὐ συνεισάγει ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ αὐτόνομον τῶν Ἐκκλησιῶν· καὶ μάρτυς ἡ Ἑπτάνησος! Ὅτι δὲ πολλάκις ἡ τοιαύτη ἐξάρτησις ὑπάρχει καὶ σωτήριος καὶ ἀναγκαία πρὸς στήριξιν καὶ ὑπεράσπισιν τῆς κατὰ τόπους (ἐξ ὑποθέσεως) πολεμουμένης εὐσεβείας, τοῦτο οὐ λέγομεν πρὸς ἄνδρα φιλελεύθερον καὶ ἐκτόπως ἐραστὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας, ὅστις ἀνωτέρω ἐχάριζεν αὐτὴν εὐκόλως εἰς πᾶσαν πολιτικῶν πραγμάτων μεταβολήν, ὡς ταύτης ἀναγκαῖον παρακολούθημα! Ἐπανερχόμεθα λοιπὸν εἰς τὰς κατὰ τόπους αὐτονόμους Ἐκκλησίας, ὅσας ἐμνημόνευσε τὸ Ὑπόμνημα, συναινούντων καὶ ἡμῶν καὶ βαθύτατα κλινόντων τὸν αὐχένα πρὸς συγκατάνευσιν! Ἀλλ' ἐν τούτῳ πάλιν ἐρωτῶμεν τὸν Ὑπομνηματιστὴν «ἔχεις ἆρά γε, ὦ βέλτιστε, ἵνα δείξῃς καί τινα ἐκ τούτων τῶν Ἐκκλησιῶν ὅτι διεκήρυξεν αὐτόνομον αὐτὴ ἑαυτήν, ἀπολακτίσασα βιαίως τήν, εἰς ἣν πρότερον ὑπέκειτο κανονικῶς, Πατριαρχικὴν προεδρείαν; Ἔχεις ἵνα εἴπῃς καί τινα βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἥτις σφετερισθεῖσα τὰ δικαιώματα τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, τοῦ πνευματικῶς διοικοῦντος τὴν εἰς ἐκεῖνο τὸ Βασίλειον κειμένην Ἐκκλησίαν, μετεσκεύασε ταύτην καὶ παρεμόρφωσεν ὅπως ἔκρινε καλὸν καὶ συμφέρον εἰς τοὺς πολλαχῶς διὰ τὸ ἔθνος ὀλεθρίους πολιτικοὺς αὐτῆς σκοπούς; Αὐτὸς ὁ Σουλτάνος, εἰς οὗτινος τὴν ἐπικράτειαν κεῖνται τὰ